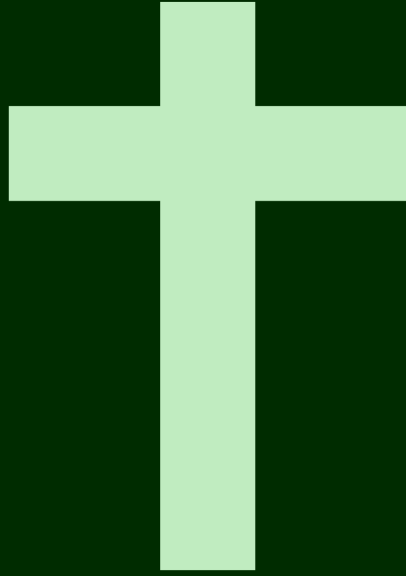

Tupã Je'êha

New Testament in Kaapor (BR:urb:Kaapor)

Tupã Je'ẽha
New Testament in Kaapor (BR:urb:Kaapor)

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Kaapor

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Kaapor

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-27

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022
b46cc831-baa9-5b98-bd3d-1fb9f0357a11

Contents

MATÉU	1
MAK	76
RUK	118
JUÃ	194
AT	247
HOM	311
1 KORIN	346
2 KORIN	378
NGARA	400
ESE	413
SIRI	425
KORO	433
1 TESARON	441
2 TESARON	448
1 TIMO	452
2 TIMO	462
TIT	469
SIREMÕ	473
EMBERÉU	475
TIAN	501
1 PETU	510
2 PETU	519
1 JUÃ	525
2 JUÃ	533
3 JUÃ	535
JUN	537
APOKARIP	540

Jesu rehe har Matéu mupinim

Matéu kome'ë paper ke mupinim. Jesu rehe har a'e mupinim. Kome'ë ywy keruhũ pe Jesu ixo rahã, ma'e ke a'e ma'ema'e ixo, ame'ë rehe har Matéu mupinim.

Jesu Kirisutu ramũi ta ke (Ruk 3.23-28)

¹ Ko Jesu Kirisutu ramũi ta rer ihẽ amupinim aĩ. Ihẽ Matéu. Kome'ë paper ihẽ amupinim aĩ. (“Kirisutu” aja ihẽ apandu rahã: “Kapitã keruhũ” aja Tupã mu'am ame'ë ke a'e, aja amujekwa.) Jesu riki Ndawi rainõ ke a'e. (Aja rahã, Ndawi aja kapitã keruhũ a'e tĩ.) Ndawi Amarã rainõ. Kuja riki Jesu ramũi ta rer.

² Amarã Isak ru. Isak Jako ru. Jako Junda ru. Imu ta heta. Jako ame'ë ta pái tĩ.

³ Junda Per ru. Sera ru a'e tĩ. Junda rakehar Tam. Per Erõ ru. Erõ Aran ru.

⁴ Aran Amina ru. Amina Nasõ ru. Nasõ Samõ ru.

⁵ Samõ Mboa ru. Hambe Samõ rakehar. Mboa Ombe ru. Mboa rakehar Hut. Ombe Jese ru.

⁶ Jese Ndawi ru. Ndawi kapitã keruhũ tĩ.

Ndawi Saromã ru. Saromã mõi Uri ambyr rakehar.

Amarã rainõ hetaha ke jande jamanga manga rahã, awa py tumeme (14) hetaha ixo. Pe, Ndawi rehe mangaha uhyk.

⁷ Saromã Homoã ru. Homoã Ambi ru. Ambi Asa ru.

⁸ Asa Josapa ru. Josapa Jorã ru. Jorã Usi ru.

⁹ Usi Jotã ru. Jotã Aka ru. Aka Eseki ru.

¹⁰ Eseki Manase ru. Manase Amon ru. Amon Josi ru.

¹¹ Josi Jekoni ru. Imu ta ru tĩ.

Mambiro ok ta pe jundéu awa ta ke kapitã keruhũ raho. Mambiro ok ta pe har tama'e kapitã keruhũ raho. Arahã Jekoni ra'yr ta u'ar.

A'erehe Ndawi rainõ ta hetaha jamanga manga rahã, awa py tumeme (14) hetaha ixo. Pe, Jekoni rehe uhyk. Arahã Mambiro ok ta pe jundéu awa ta ke Mambiro ok ta pe har tama'e kapitã keruhũ raho.

¹² Mambiro ok ta rehe jundéu awa ta ixo rahã, Jekoni ra'yr u'ar.

A'e Sarati ru. Sarati Soromambe ru.

¹³ Soromambe Ambiu ru. Ambiu Eriakĩ ru. Eriakĩ Asor ru.

¹⁴ Asor Sando ru. Sando Akĩ ru. Akĩ Eriu ru.

¹⁵ Eriu Erea ru. Erea Matã ru. Matã Jako ru.

¹⁶ Pe, Jako Jose ru. Jose Mari ke pyhyk. Mari pusu ngi Jesu u'ar. Jesu mokõi her. “Kirisutu” amõ her tĩ. (“Kirisutu” aja ihẽ apandu rahã: “Kapitã keruhũ” aja Tupã mu'am ame'ë ke a'e. Jundéu awa ta harõ katu hũ ixo ame'ë ke a'e.)

¹⁷ Mambiro ok ta pe jundéu awa ta ixo. Arahã Jekoni ra'yr ta u'ar. Hainõ ta hetaha jamanga manga rahã, awa py tumeme (14) hetaha ixo. Pe, Jesu rehe mangaha uhyk.

Jesu Kirisutu u'ariha rehe har (Ruk 2.1-7)

¹⁸ Jesu Kirisutu u'ariha kuja riki. Mari Jesu mõi wan ta. “Mari ke ihẽ apyhyk ta” aja Jose pandu katu. Pe, pyhyk ym rahã we, Mari pusu pe imembyr ihĩ, aja a'e ukwa. Tupã'ãma'e pyrãtãha ihĩ ehe. A'erehe ipusu pe imembyr ihĩ. (Awa ke mujã ym.)

¹⁹ “Mã! Imembyr” aja Jose ukwa rahã, Mari ke hijar ta tipe. Anĩ. Mari ke muhuxĩ tar ym. Ma'e katu ame'ë ke aja te'eha a'e ma'ema'e ixo ame'ë ke a'e. A'erehe Mari ke a'e muhuxĩ tar ym. A'erehe amõ ta ukwa ym harupi Mari pe a'e pandu ta: “Nde ke ihẽ apyhyk ym ta apo 'y’” aja. Aja a'e ukwa. ²⁰ Aja a'e ukwa ukwa ou rahã, Tupã je'eha rahoha uhyk uwyr ehe. Ixeraiha pe a'e mujekwa ipe:

—Jose! Nde riki Ndawi rainõ. Mari pyhykiha ngi ekyje ym. Mari ke epyhyk katu. Tupã'ãma'e pyrãtãha ihĩ katu ehe, a'erehe Mari imembyr namõ ixo. ²¹ Imembyr u'ar ta. Sawa'e ra'yr ta. “Jesu” aja her emoĩ

ehe. Ma'e ka'u te'eha ke jundéu awa ta ma'ema'e. Ame'ë ke rehe Jesu muhepy ta. A'erehe jundéu awa ta ke Tupã muhã katu ta — aja Jose pe.

²²⁻²³ Upa aja rahã, ymanihar panduha ke uhyk. Yman Tupã je'ëha ke pandu ame'ë ta mupinim. Aja uhyk apo 'y. Kuja a'eta mupinim:

“Kũjã ixo te'e ame'ë ke imembyr namõ ixo. Imembyr u'ar ta. Sawa'e ra'yr ke.

‘Emanue’ aja her moĩ ta ehe.”
[“Emanue” aja pandu rahã:
“Jande namõ Tupã ixo” aja ngã ukwa katu.]

²⁴ Pe, Jose upak rahã, Tupã je'ëha rahoha mujekwa ame'ë ke a'e ma'e. Mari ke pyhyk 'y. ²⁵ Imembyr u'ar ym rahã we, Jose pyta ym te ehe. Pe, imembyr u'ar. Sawa'e ra'yr riki. “Jesu” aja her ke Jose moĩ ehe.

2

Warahy uhemihã koty ngi uwyr ame'ë ta rehe har

¹ Merë ok ta pe Jesu u'ar. Jundéi ywy rehe Merë ok ta ihĩ. Arahã Ero jundéu awa tama'e kapitã. Arahã amõ awa sawa'e ta Jerusarë ok ta pe uhyk uwyr. (Jundéu awa ym ame'ë ta ke a'eta.) Warahy uhemihã koty ngi uhyk uwyr. Jahy rata ta rehe har ukwa katu ame'ë ta ke a'eta. Usak usak hũ jahy rata ta rehe tĩ. ² Pe, a'eta pandu:

—My riki u'ar ame'ë ke my? A'e riki jundéu awa tama'e kapitã keruhũ wan ta. Warahy uhemihã koty jande jaxo rahã, jahy rata weraha keruhũ rehe jasad. (A'erehe amõ kapitã keruhũ u'ar ta aja jakwa.) A'erehe jande py'a jamoĩ moĩ ta jajur ehe — aja Ero ta pe pandu.

³ Ame'ë ke rehe Ero hendu rahã: “Mã! Katu ym ihẽ pe” aja jupandu jupe. Inamõ ixo ame'ë ta kapitã ta aja tĩ. “Katu ym” aja pandu pandu a'eta jupe. (Amõ kapitã keruhũ wan ta ame'ë ke jumai ta a'eta namõ, aja Ero ta ukwaha naĩ.) A'erehe: “Mã! Katu ym” aja pandu pandu a'eta jupe.

⁴ Jundéu awa tama'e pa'ihu ta ke Ero

mujy'ar. Moise je'ëha mu'e ame'ë ta ke mujy'ar tĩ. A'e pandu:

—My riki Kirisutu u'ar ta my? Tupã mu'am ame'ë ke a'e — aja pandu. (“Mu'am ame'ë ke” aja pandu rahã: “Kapitã keruhũ” aja Tupã mu'am, aja mujekwa katu.)

⁵ —Merë ok ta pe u'ar ta, Jundéi ywy pe. Kuja Tupã je'ëha pandu ame'ë ta mupinim:

⁶ “Merë ok ta riki Jundéi ywy rehe ihĩ. Ame'ë ok ta ngi kapitã keruhũ uwyr ta. A'erehe ame'ë ok ta ke upa ngã ukwa katu.

Ame'ë kapitã keruhũ jundéu awa tama'e ke.

A'e riki ma'e Tupã putar my, ame'ë ke a'e mujekwa ta. Jundéu awa ta pe mujekwa ta” aja Tupã je'ëha pandu ame'ë ta mupinim — aja pa'ihu ta pandu Ero pe.

⁷ Warahy uhemihã koty ngi uhyk ame'ë ta ke Ero mujy'ar. A'eta jõ mujy'ar. Pe, a'eta namõ Ero pandu pandu. Arahã kuja ukwa. Jahy rata keruhũ uhem, ame'ë ngi myja hetaha jahy kanim apo my, ame'ë ke ukwa. ⁸ Upa ukwa rahã, Merë ok ta pe a'eta ke Ero mondo. Kuja ame'ë ta pe pandu:

—Kurumĩ ra'yr ke pekekar katu peho. Pemahem rahã, ihẽ pe pepandu pejur. Aja rahã, ihẽ py'a ke ihẽ amoĩ moĩ katu ta ehe tĩ — aja Ero pandu naĩ.

⁹⁻¹⁰ Pe, a'eta oho. Oho ixo rahã, jahy rata weraha keruhũ rehe a'eta usak tĩ. Warahy uhemihã koty ixo rahã, usak. Ame'ë ke rehe a'eta usak tĩ. A'erehe hury katu hũ ixo. Hundutar koty ame'ë jahy rata weraha keruhũ wata oho ixo. Pe, kurumĩ ra'yr ixo. Ame'ë ok 'ar pe jahy rata weraha pyta, ywa rehe. ¹¹ Hok pe a'eta ixo oho. Kurumĩ ra'yr rehe a'eta usak. Imãĩ namõ ixo, Mari namõ. Pe, a'eta pynarãĩ pe a'eta wapyk uĩ. Aja kurumĩ ra'yr rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ. Pe, ma'e katu ame'ë ke a'eta me'ë me'ë ipe. Ko, itatawa ke. Ma'e pihe katu ame'ë ke me'ë ipe tĩ. Amõ pihe katu ame'ë ke me'ë ipe tĩ. Her mi.

12 Pe, a'eta ukwer rahã, a'eta ixerai riki. Ame'ẽ pe Tupã mujekwa:

—Ero pe pepandu ym peho — aja mujekwa.

A'erehe amõ awa rape rupi hekoha pe jywyr oho.

Eji ywy pe Jose ta tyryk oho

13 Sawa'e ta ukwa katu te ame'ẽ ta upa jywyr oho rahã, Jose pe Tupã je'ẽha rahoha mujekwa. Ixeraiha pe mujekwa:

—Epu'am. Kurumĩ ra'yr ke epyhyk. Eji ywy pe ekanim eho, imãi namõ. Ero riki kurumĩ ra'yr ke kekar ta. Mahem rahã, jukwa ta, a'erehe pahar ejan eho sengi. Eji ywy pe epyta we rĩ. Ihẽ amujekwa rahã jõ ejywyr — aja ipe.

14 Pe, pahar Jose pu'am. Kurumĩ ra'yr ke pyhyk. Pe, ame'ẽ pytun rahã, Eji ywy pe oho, ta'yn mõi namõ, Mari namõ. 15 A'ep a'eta pyta. Jundéi ywy rehe Ero ixo rahã, a'eta jywyr ym. Ero manõ rahã, jywyr. Aja rahã, yman Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ mupinim, aja uhyk. Kuja.

“Ihẽ ra'yr Eji ywy ngi ihẽ amujywyr' aja Tupã pandu” aja amõ mupinim.

Ta'yn ta ke Ero jukwa

16 Warahy uhemihã koty ngi uwyr ame'ẽ ta Ero koty jywyr ym oho. “Mõi! Ihẽ pe te'e” aja Ero ukwa. A'erehe parahy riki. Pe, sonda ta pe a'e pandu:

—Pahar Merẽ ok ta pe peho. Upa katu te kurumĩ ra'yr ta ke pejukwa. Mokõi warahy 'ar ame'ẽ ta ke pejukwa. Upa mokõi warahy 'ar wyr koty ame'ẽ ta ke pejukwa tĩ. Merẽ ok ta rake rupi ixo ame'ẽ ta aja tĩ. Pejukwa tĩ — aja Ero pandu.

Aja riki warahy uhemihã koty ngi uwyr ame'ẽ ta mujekwa ipe. Jahy rata weraha keruhũ uhem rahã, mokõi warahy 'ar aha oho. A'erehe: “Kurumĩ ra'yr ta mokõi warahy 'ar ame'ẽ ta ke pejukwa” aja Ero pandu. (Jesu ke Ero jukwa ta tipe. A'erehe upa kurumĩ ra'yr ta ke Ero jukwa.)

17 Aja rahã, yman Jeremi pandu ame'ẽ ke uhyk. A'e pandu:

18 “Hama ok ta pe jixi'uha rehe amõ hendu.

Imembyr ta manõ, a'erehe Hakéu jixi'u. Marã ka ym muputu'uha” aja riki.

(“Hama ok ta” aja pandu rahã: “Merẽ ok ta” aja ngã ukwa. “Hakéu” aja pandu rahã: “Ame'ẽ ok ta pe har kũjã ta” aja ngã ukwa tĩ.)

Eji ywy ngi Jose ta jywyr

19 Ero manõ rahã, Eji ywy pe Jose ixo we rĩ. Pe, Tupã je'ẽha rahoha mujekwa ipe. Ixeraiha pe mujekwa ipe.

20 —Kurumĩ ra'yr ke jukwa tar katu ame'ẽ ta upa manõ. A'erehe jundéu awa tama'e ywy pe ejywyr eho. Kurumĩ ra'yr ke eraho, imãi namõ. Pejywyr peho — aja Tupã je'ẽha rahoha mujekwa.

21 A'erehe Jose pu'am. Pe, jundéu awa tama'e ywy pe jywyr oho. Kurumĩ ra'yr ke raho, imãi namõ.

22 Ero manõ rahã, henda ke pe Akeráu kapitã. Jundéi ywy pe har tama'e kapitã a'e. Ame'ẽ ke Jose ukwa rahã, ame'ẽ ywy pe a'e oho tar ym. Kyje ingi, a'erehe a'ep oho tar ym. Pe, ixeraiha pe Tupã mujekwa:

—Ngariréi ywy pe eho — aja mujekwa.

A'erehe Ngariréi ywy pe a'e oho.

23 Pe, Nasare ok ta pe uhyk oho. Nasare ok ta Ngariréi ywy rehe ihĩ. Pe, a'ep hok ke a'e mujã. Aja rahã, yman Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupinim, aja uhyk. “Nasare ok ta pe har ke a'e” aja Jesu rehe har ngã ukwa. Aja uhyk.

3

Juã mujahukiha panduha ke

(Mak 1.1-8; Ruk 3.1-18; Juã 1.19-28)

1 Nasare ok ta pe Jesu ixo rĩ. Arahã awa nixói te ame'ẽ pe Juã mujahukiha uwyr. Ame'ẽ awa nixói te ame'ẽ ke Jundéi ywy rehe ihĩ. (Ixoty heta ngã uhyk uwyr.) 2 Ame'ẽ ta pe a'e pandu:

—Apandu pehē pe. “Tupā kotyhar ta aja pemuruwak.” Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ym. Ame'ē rehe pepyai. Pexoha pyahu ame'ē ke Tupā putar, aja pexo katu. Aja rahā: “Ihē kotyhar ta ke pehē” aja pehē pe a'e pandu ta — aja ngā pe Juā pandu pandu.

³ Isai riki Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e. Kuja a'e mupinim:

“Awa nixói te ame'ē pe amō pandu pandu. Kuja:

‘Jandema'e sawa'e te uwyr ta. A'erehe pe ke pemukatu. (Aja rahā, pexoha ke pemukatu.)

Pe ke pemutatambyk. Aja rahā, oho katu ta a'e' aja pandu” aja Isai mupinim. (Aja rahā ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke ngā hajar. Pe, Tupā koty ipy'a ke muruwak ta.) Aja Isai mupinim. (Yman ame'ē ke a'e mupinim rahā, Juā rehe har mupinim.)

⁴ Juāma'e mundeha awa rymba ra ke te'e mujā ame'ē ke. “Kame” aja ngā rymba rer. (Ymanihar Erima'e mundeha, aja saka ame'ē mundeha. Aja rahā, Tupā je'ēha pandu ame'ē ke Juā tī, aja mujekwa tī.) So'o pirer pe ixu'a rupi pukwar. Tukuxixik mixir ame'ē ke a'e u'u. Eir namō u'u tī. ⁵ Jerusarē ok ta ngi heta uhyk uwyr ixoty. Jundēi ywy ngi uhyk uwyr ixoty tī. Jondā y rake rupi ixo ame'ē ta uhyk uwyr ixoty tī. ⁶ Tupā pe kuja a'eta pandu:

—Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e. Jande py'a ngi ame'ē ke ejuhyk — aja a'eta ipe.

Aja pandu ame'ē ta ke Juā mujahuk. Jondā y pe mujahuk.

⁷ Parise ta Juā koty uhyk uwyr tī. Sanduse ta uhyk uwyr ehe tī. Ame'ē ta Moise je'ēha mu'e ame'ē ta ke a'eta. Johu pandu ipe:

—Jande ke emujahuk. Tupā kotyhar ta aja jaxo tar katu tī — aja Juā pe.

Ame'ē ke Juā ukwa rahā, pandu a'eta pe:

—Kupixa amō hapy rahā, tata ngi mbói ujan oho. Aja mbói aja pehē tī. Aja Tupā mupyraraha ngi pehem tar

katu. Ipy'a ym ehe ame'ē ta ke Tupā mupyrara ta. Ame'ē mupyraraha ngi pehem peho aja pehē pe amō pandu my. Anī. Pehem ym ta. ⁸ Mā peja ma'e katu ame'ē ke pema'ema'e. Aja rahā, ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar, aja ngā pe pemujekwa ta kŷ. Aja rahā jō, Tupā mupyraraha ngi pehem ta.

⁹ —“Amarā riki jande ramūi, a'erehe Tupā kotyhar ta ke jande. (A'erehe jande ke Tupā mupyrara ym ta)” aja pekwaha naī. Anī. Pehem ym ta tī. Pesarahā! Ko apandu pehē pe. Tupā putar rahā, peme'ē ita ta ngi Amarā rainō ta ke a'e muhem ta. Pehē ke ombor, pe, pehē renda ke pe amō ta ke muhem ta. (Aja rahā, kuja mujekwa. Tupā pyrātā te hū. A'e putar rahā, je'ēha rupi amō awa pyahu ame'ē ta ke a'e muhem ta. Hendu katu ehe, ame'ē ta ke muhem ta, aja mujekwa katu.)

¹⁰ —Ma'eywa jaxer rahā, ame'ē i'y ke amō mondok ta. Pe, ame'ē myra ke amō hapy. Pesarahā! Ji riki hapo rake ihī. (Aja rahā, mondok tate, aja mujekwa katu.) Aja ngā tī. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ixo rahā, ame'ē ta ke Tupā mupyrara hū ta. (I'y mondok, ame'ēja saka.) Pesarahā! Ji pehī aja ngā ke a'e mupyrara tate tī. ¹¹ Y pe pehē ke ihē amujahuk. Aja rahā, ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar aja ihē amujekwa amō ta pe. Pesarahā! Ihē raikwer rupi amō uwyr ta. A'e riki pehē ke Tupā'ā namō mujahuk ta. Tata namō aja tī. Mujahuk ta pehē ke tī. Ihē 'ar koty te we ipy'a hātā te ha a'e. Katu te ame'ē ke a'e, a'erehe ima'e miasu aja ihē axo rahā, ihē katu ym ihē jupe ihē. ¹² Ahúi aja me'ē ngi ipirer ke amō ombor rahā, urupen py'a pe mukatak. Ywate ombor. Aja ixurer ke ombor. Pe, ixurer matyr rahā, upa katu te tata pe ombor ta. Upa ukwái ta. Pe, ahúi aja me'ē ke matyriha renda pe matyr ta. Aja riki awa ta ke tī. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ke Tupā mupyrara tate. Tata keruhū renda pe mupyrara hū ta. (Ixurer ke ukwái ta, ame'ēja

saka.) Tupã rehe ipy'a katu ame'ë ta jô ixoty a'e mujy'ar ta. Inamõ ixo ta — aja Juã pandu. (“Tupã'ã namõ mujahuk ta” aja pandu rahã: “Tupã'ã ke muwyr ta” aja mujekwa. “Tata namõ mujahuk ta” aja pandu rahã: “Mupyrara ta” aja mujekwa.)

Jesu ke Juã mujahuk

(Mak 1.9-11; Ruk 3.21-22; Juã 1.31-34)

¹³ Jondã y rake Juã ixo rĩ. Arahã Jesu uhyk oho ehe. Ngariréi ywy ngi Jesu uhyk uwyr ehe. Pandu:

—Ihë ke emujahuk — aja Juã pe.

¹⁴ —Anĩ. Ihë ke nde riki eremujahuk ta me'ë te'e. Nde ke ihë amujahuk, anĩ riki — aja Juã pandu.

¹⁵ Pe, Jesu pandu ipe:

—Anĩ. Katu riki. Ihë ke emujahuk! Aja rahã, Tupã putar ame'ë ke jama'e ta — aja.

Juã pandu ipe:

—Hã — aja.

(Pe, Jesu ke mujahuk.) ¹⁶ Upa Juã mujahuk rahã, pahar y ngi Jesu uhem oho. Pe, ywa riki pirar, ame'ëja saka Juã usak. Tupã'ã wyjy uwyr ehe ame'ë ke rehe a'e usak. Pykahuran aja saka Jesu rehe wyjy uwyr. ¹⁷ Pe, ywa ngi panduha uwyr:

—Peme'ë ihë ra'yr. Ihë apy'a katu ehe ame'ë ke a'e. Ihë ke a'e muhury katu — aja Jesu rehe har pandu.

4

Jesu ke Satana manga manga tipe
(ãjã ramũi a'e)

(Mak 1.12-13; Ruk 4.1-13; Emberéu 2.18; Emberéu 4.15)

¹ Ajame'ë ke awa nixói te ame'ë pe Jesu ke Tupã'ã muhyk raho. Ma'e ka'u te'eha ke Jesu ma'e, ame'ë ke Satana putar tipe. (ãjã ramũi a'e.) Ame'ë ke a'e manga manga tipe. ² Mokõi awa pypa hetaha (40) wera rahã, ma'e ke Jesu u'u ym te. A'erehe myjahy te hũ. ³ Pe, Satana uhyk ehe. Pandu ipe:

—Tupã ra'yr nde. Kome'ë ita ra'yr ta pe kuja epandu: “Mbeju wan

ewak. A'u ta” aja ita ra'yr ta pe — aja Jesu pe.

⁴ Jesu pandu:

—Anĩ. Ita ke mbeju wan amuruwak ym ta. Kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ tĩ:

“Marã ka ym humi'u namõ jô amõ ixo katuha.

Tupã pandu ame'ë ke namõ amõ ixo katu ta tĩ” aja riki panduha ihĩ — aja Satana pe.

⁵ A'engi Jerusarë ok ta pe Jesu ke Satana raho. Ok ta katu te ame'ë ke aja ngã ukwa. A'ep uhyk rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ kupe 'ar pe raho. (Ame'ë renda kupe ipe katu.) Ywatehar te ame'ë pe raho. Ame'ë renda kupe rymy'y rehe muhyk raho.

⁶ Pe, pandu ipe:

—Tupã ra'yr nde. Sengi epor eho. Ywy rehe e'ar ekwa rahã, ahy ym ta nde pe. Kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ:

“Ima'e je'ëha rahoha ta pe Tupã pandu ta: ‘Pepyhyk peho!’ aja riki.

Aja rahã, nde po rehe a'eta pyhyk ta. Aja rahã, nde py ke ita rehe nde eretukwa ym ta. Nde eremahy ym ta tĩ.”

Aja panduha ihĩ. (A'erehe sengi nde erepor rahã, ahy ym ta nde pe) — aja Satana pandu ipe.

⁷ Pe, Jesu pandu:

—Anĩ. Apor ym ta. Kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ tĩ:

“Tupã riki jandema'e sawa'e te. Ima'e katuha ke mã peja te'e emanga ym” aja panduha ihĩ — aja Jesu.

⁸ A'engi ywy'ã keruhũ 'ar pe Jesu ke Satana muhyk raho. Kome'ë ywy keruhũ rupi heta te hũ kapitã keruhũ ta ixo. Amõ amõ ywy pe ixo. Upa katu te ame'ë ke pahar Jesu pe Satana mujesak. Usak rahã, katu te hũ, aja ukwa. ⁹ Pe, a'e pandu:

—Ihë rehe nde py'a nde eremoĩ moĩ katu rahã, upa katu te jasad ramõ ame'ë ke nde pe ihë amuwyr ta. Nde rehe upa ame'ë ta hendu katu ta — aja Jesu pe.

10 Pe, Jesu pandu:

—Anĩ. Aja ym ta ihẽ. (Nde rehe ihẽ py'a amoĩ moĩ ym te ta.) Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:

“Tupã rehe jõ nde py'a nde eremoĩ moĩ katu.

A'e riki sawa'e te. A'e ke rehe jõ ehendu katu” aja panduha ihĩ.

—A'erehe ihẽ ngi eho! Nde rehe ihẽ ahendu ym te ta — aja Satana pe.

11 A'erehe Satana oho ingi. Pe, Tupã je'ẽha rahoha ta wyjy uwyr ehe, Jesu rehe. Usak katu uwyr ehe.

Ngariréi ywy rupi Tupã je'ẽha ke Jesu pandu pandu oho

(Mak 1.14-15; Ruk 4.14-15)

12 Kyndaha pe Juã ke amõ ta kynda raho. Arahã Ero kapitã a'e. (Ngariréi ywy pe har tama'e kapitã a'e.) Juã pandu ipe: “Nema'e ma'eha katu ym” aja ipe. A'erehe kyndaha pe Juã ke Ero kynda. “Juã ke kapitã kynda.” Ame'ẽ ke Jesu pe amõ ta pandu oho. Ame'ẽ ke rehe hendu rahã, amõ ywy pe Jesu oho. Ngariréi ywy pe oho.

13 Ame'ẽ ywy rehe Nasare ok ta ihĩ. A'ep Jesu pyta tar ym. A'erehe Kapana'ũ ok ta pe a'e pyta oho. Ypa rake ame'ẽ ok ta ihĩ. Ypa rer Ngariréi. Ame'ẽ ok ta wajar Semurõ ywy rake ihĩ. Wajar Natari ywy rake ihĩ tĩ.

14 Kapana'ũ ok ta pe Jesu pyta rahã, yman Isai mupinim ame'ẽ ke uhyk. Ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke Isai. Kuja a'e mupinim:

15-16 “Weraha keruhũ rehe Semurõ ywy pe har ta usak ta. (Aja rahã, Tupã rehe har ukwa ta.)

Natari ywy pe har ta aja tĩ. Weraha keruhũ rehe usak ta tĩ. Ngariréi ywy pe har ta aja tĩ. Weraha keruhũ rehe usak ta tĩ. (Aja rahã, ame'ẽ pe har ta Tupã rehe har ukwa ta tĩ.)

Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ixo a'ep. Tupã rehe har a'eta ukwa ta tĩ.

Y ruwái, Jondã ruwái koty ame'ẽ ywy ta ihĩ. Ame'ẽ rupi awa rape asa oho.

Y ramũi koty awa rape oho ixo. Upa ame'ẽ ywy pe har ta ukwa ym

ma'e. Tupã rehe har ukwa ym te, aja ixo ame'ẽ ta ke a'eta.

Apo upa ame'ẽ ta pe Tupã rehe har amõ mujekwa ta. Ipy'a upak aja saka wera katu te hũ ta” aja Isai mupinim. (A'ep Tupã rehe har Jesu mu'e, a'erehe Tupã rehe har ukwa katu ta.)

17 Kapana'ũ ok ta pe oho. A'engi kuja Jesu pandu:

—Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e muwyr. Kapitã keruhũ aja mu'am ame'ẽ ke. A'erehe peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Ixoty pehẽ py'a pemuruwak. Aja rahã, ehe har pekwa katu ta — aja ngã pe Jesu pandu.

Pira pyhyk ame'ẽ ta ke Jesu mujy'ar

(Mak 1.16-20; Ruk 5.1-11)

18 Ypa rymy'y rupi Jesu wata oho ixo, Ngariréi ypa rymy'y rupi. Mokõi sawa'e ta pira pyhyk ixo. Ame'ẽ ta rehe usak. Mokõi imu namõ ixo. Her Simã. [“Petu” aja amõ her tĩ.] Imu rer Andere. Kyhapari pe pira ke a'eta pyhyk ixo. 19 A'eta pe Jesu pandu:

—Pira ke pepyhyk pexo. Apo har anĩ. Amõ kotyhar ta. Pehẽ ke ihẽ amu'e ta. A'erehe amõ ta py'a ke Tupã koty pemuruwak ta pexo kÿ. (Pira pepyhyk, ame'ẽja saka.) A'erehe ihẽ namõ peho 'y — aja mokõi sawa'e ta pe.

20 Pe, pahar jarusu keruhũ hijar oho. Pe, Jesu namõ a'eta oho.

21 A'engi oho we rahã, amõ mokõi imu ta rehe Jesu usak. Tian rehe a'e usak, imu namõ. Imu rer Juã. Semende ra'yr ta ke ame'ẽ ta. Jarusu keruhũ pe ipái namõ kyhapari a'eta mukatu uĩ. Jesu pandu:

—Ihẽ namõ peho 'y — aja riki.

22 Pe, pahar jarusu keruhũ hijar oho. Ipái ke a'eta hijar oho tĩ. Pe, Jesu namõ mokõi imu ta oho.

Tupã rehe har Jesu mu'e

(Ruk 6.17-19)

23 Upa Ngariréi ywy rupi Jesu wata oho. Inamõ ixo ame'ẽ ta oho tĩ. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe a'e mu'e. Kuja myrandu katu ke a'e mu'e mu'e. “Ma'e peka'u te'eha

pema'ema'eha ke pehijar. Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak. Tupã putar aja pexoha pyahu aja pexo katu. Aja rahã: 'Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ' aja a'e pandu ta" aja mu'e. Upa katu te ma'e ahy ixo ame'ẽ ta ke mukatu tĩ. ²⁴ Amõ ywy rupi Jesu rehe har ngã pandu pandu oho. Si ywy rupi pandu oho. A'erehe upa ma'e ahy ixo ame'ẽ ta ke ngã raho ipe. Upa ame'ẽ ta ke mukatu. Ko ipy'a rehe ãjã ihĩ ame'ẽ ta ke raho ipe. Manõ manõ ixo ame'ẽ ta ke raho ipe tĩ. Upa jupyrãtã rãtã ame'ẽ ta ke raho ipe tĩ. Upa katu te ame'ẽ ta ke mukatu. ²⁵ Heta ngã inamõ wata wata oho ixo. Heta ngariréi ywy pe har ta inamõ wata wata oho ixo tĩ. Jande popa ok ta ngi amõ ta wata wata oho ixo. Heta Jerusarẽ ok ta pe har ta inamõ wata wata oho ixo tĩ. Heta jundéi ywy pe har ta aja tĩ. Jondã y ruwái kotyhar ta aja tĩ. Inamõ wata wata oho ixo tĩ.

5

Ywyã rehe ihĩ rahã, Jesu mu'e ame'ẽ rehe har
(Ruk 6.20-23)

¹ Heta te hũ ngã rehe Jesu usak. A'erehe ywyã rehe jupir oho. A'ep wapyk. Ixotyhar ta juramã jy'ar tĩ.
² Pe, ame'ẽ ta ke a'e mu'e.

Myja me'ẽ rahã hury katu my
(Ruk 6.20-23)

³ Pe, kuja Jesu pandu:
—“Tupã rehe har jakwa ym jande” aja ukwa ame'ẽ ta mã peja hury katu ixo. Ixotyhar ta aja muruwak ta. Pe, inamõ ixo ta, a'erehe mã peja hury katu ixo.
⁴ Ma'e ka'u te'eha ke amõ ta ma'ema'e, a'erehe pyai ixo. Jixi'u tĩ. Ame'ẽ rehe har Tupã pe pandu. Aja rahã, Tupã ipy'a jywyr ta a'eta rehe. A'erehe mã peja hury katu ixo.
⁵ “Jande katu te jande” aja ym pandu ame'ẽ ta mã peja hury katu ixo. Ma'e ke Tupã pandu katu, ame'ẽ ke a'eta pe a'e muwyr ta. Katu ame'ẽ ke muwyr ta.

⁶ Amõ myahy rahã, ma'e ke u'u ta. Jyngwéi rahã, y ke u'u ta tĩ. Aja Tupã putar ame'ẽ ke amõ ma'e tar katu te rahã, ame'ẽ ta riki hury katu te ame'ẽ ta ke a'eta. Upa ame'ẽ ta putar ame'ẽ ke Tupã muwyr katu ta.

⁷ Amõ ta rehe amõ ta pyrara usak rahã, ame'ẽ riki hury katu ame'ẽ ta ke a'eta. Ame'ẽ ta rehe Tupã pyrara usak katu ta tĩ.

⁸ Ipy'a juhyk, aja ixo ame'ẽ ta riki hury katu ame'ẽ ta ke a'eta. Tupã namõ a'eta ixo ta.

⁹ Jumaiha ke mukatu ame'ẽ ta riki hury katu ame'ẽ ta ke a'eta. Ame'ẽ ta pe Tupã pandu ta: “Pehẽ riki ihẽ ra'yr ta” aja riki. A'erehe ame'ẽ ta rehe a'e usak katu ta.

¹⁰ Tupã putar ame'ẽ ke amõ ta ma'ema'e rahã, ame'ẽ ta ke amõ ta mupyrara. Aja rahã, ame'ẽ ta riki hury katu ame'ẽ ta ke a'eta. Tupã kotyhar ta ke a'eta aja mujekwa. A'erehe ma'e katu ame'ẽ ke Tupã muwyr ta a'eta pe.

¹¹⁻¹² —Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ. A'erehe pehẽ rehe har amõ ta juru ai. Mupyrara ta tĩ. Pehẽ rehe har te'e pandu tĩ. Upa aja rahã, pehẽ rury katu pexo. Ywa pe ma'e katu ame'ẽ ke pehẽ pe Tupã me'ẽ ta, a'erehe mã peja pehẽ rury katu pexo apo. Pesarahã! Yman Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke amõ ta mupyrara hũ tĩ. Se pehẽ nixói rahã, ame'ẽ ymanihar ta ke amõ ta mupyrara hũ. A'erehe ame'ẽ ymanihar ta aja pehẽ ke ngã mupyrara ta apo tĩ. Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe mupyrara ta pehẽ ke tĩ — aja Jesu pandu.

Jukyr aja saka pehẽ. Weraha aja saka tĩ.
(Mak 9.50; Ruk 14.34-35)

¹³ Jesu pandu tĩ:

—Jukyr riki ma'e ke muhe'ẽ katu. Pe, jukyr ngi he'ẽha kanim rahã, marã ka ym he'ẽha amõ mujwyr ehe. Jaxer riki. Ombor riki awa. Pe, amõ pyrũ ehe. A'erehe jukyr katu aja katu

pexo. “Pehē katu” aja Tupā ukwa. Pe, katuha ke pehijar rahā, jaxer riki pehē. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta aja pejumuruwak tī. Katu ym aja. ¹⁴ Tupā rehe har pemujekwa amō ta pe, a'erehe kome'ē ywy keruhū pe ma'e muweraha aja saka pehē.

—Ywy'ā keruhū 'ar pe ok ta ihī rahā, upa ngā usak katu ehe. Aja saka pehē. Tupā kotyhar ta ke pehē. A'erehe katu ame'ē ke pema'ema'e, ame'ē ke rehe upa amō ta usak katu.

¹⁵ —Araparin ke amō muwera rahā, kúi wyr pe jupyk ym. Ywate henda 'ar pe amō moī. Aja rahā, muwera katu, pe, usak katu ma'e ke amō. ¹⁶ Aja weraha aja saka pehē tī. Aja rahā, katu ame'ē ke jō pema'ema'e, ame'ē ke ngā pe pemujekwa. Ame'ē ke rehe a'eta usak rahā, jande pái keruhū pe a'eta pandu ta: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja. A'e riki ywatehar ke — aja Jesu pandu.

Moise je'ēha rehe har

¹⁷ Ngā pe Jesu pandu tī:

—Moise je'ēha ke ihē amukanim ajur, aja pekwaha naī. Anī. Amukanim ym ta. Ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mu'e ame'ē ke ihē amukanim ajur tī, aja pekwaha naī tī. Anī. Upa ame'ē ke amukanim ym ta tī. Upa ame'ē mu'e ame'ē ke ihē amuhyk katu te ta kŷ. ¹⁸ Moise je'ēha mu'e ame'ē ke mukanim ym te ta awa. Ywa pehī rahā, marā ka ym amō mukanīha. Upa katu te ame'ē mu'e ame'ē ke amō hendu katu ta me'ē te'e. Kome'ē ywy keruhū kohī rahā, aja tī. Marā ka ym Moise je'ēha mu'e ame'ē ke amō mukanīha. 'Ar rehe angaha uhyk rahā, Moise je'ēha upa ta. ¹⁹ Arahā Tupā namō jaxo ta, a'erehe arahā Moise je'ēha upa. A'erehe ihē apandu pehē pe. Amō riki Moise je'ēha rehe hendu katu. Ame'ē riki katu te ame'ē ke a'e. Amō ta ke mu'e: “Pehendu katu ehe tī” aja. Ame'ē riki katu te tī. Tupā ixo ame'ē pe ixo ta rahā, a'e riki katu te aja Tupā mujekwa ta.

—Amō ta anī. Upa katu te Moise je'ēha rehe amō hendu ym. Pe, amō ta pe pandu: “Pehendu ym ehe tī” aja mu'e. Ame'ē riki Tupā renda rehe ta'yr te mi katu ame'ē ke a'e. ²⁰ Myja katu ame'ē ke amō ma'ema'e my? Ame'ē ke Moise je'ēha mu'e. Ame'ē ke amō ma'ema'e. Aja rahā: “Pehē katu” aja sawa'e ta pandu. Ame'ē ke a'eta putar. Parise ta aja tī. Katu ame'ē ke ma'ema'e tī. Aja rahā: “Pehē katu” aja sawa'e ta pandu. Ame'ē ke putar katu tī.

—Pehē anī. Tupā putar aja katu ame'ē ke pema'ema'e rahā jō, Tupā ixo ame'ē pe peho katu ta. Aja Tupā putar ame'ē ke pema'ema'e rahā: “Pehē katu” aja Tupā pandu. Ame'ē ke peputar katu. A'erehe katu ame'ē ke pema'ema'e katu — aja Jesu pandu.

Pahar ka'u te'eha ma'eha ke amō mukatu ta me'ē te'e
(Ese 4.26; Tian 1.19-20; 1 Juā 2.11)

²¹ (Ma'e ke amō ipy'a pe ukwa ukwa ixo, ame'ē ke amō ma'e te, aja Jesu mujekwa.) A'erehe a'e pandu tī:

—Ymanihar panduha ke pekwa. Kuja riki. “Amō ke ejukwa ym. Amō ke jukwa rahā, ame'ē ke amō ta mupyrara ta tī” aja riki. ²² Apo amō kotyhar. Apo pehē pe ihē apandu: “Amō rehe amō parahy rahā, ame'ē ke a'e jukwa” ame'ēja saka. Aja rahā, ame'ē ke amō ta mupyrara ta tī. Pe, amō pe amō pandu: “Katu ym nde” aja. Aja pandu rahā, ame'ē ke kapitā ta mupyrara ta. Pe, amō pe amō pandu: “Jaxer ai te'e nde” aja. Aja rahā, ame'ē ke tata keruhū renda pe Tupā mupyrara ta tī. ²³⁻²⁴ A'erehe kuja katu. Tupā rehe nde py'a nde eremoī moī rahā, ma'e ke Tupā pe nde ereme'ē. Ame'ē ke jumu'eha renda keruhūma'e myrape 'ar pe nde erehapy ta. Upa ukwái ta. Ame'ē ke nde erehapy tate rahā, kuja nde erekwa ere'am: “Éi! Ihē rehe amō parahy. Aharái riki” aja. Aja rahā, ame'ē ne rymba nde erehapy ame'ē ke ehijar py. Myrape ruwa koty emapyk, pe, parahy ame'ē koty eho. Pahar eho.

Pe, emukatu. Upa rahã jô jumu'eha renda keruhũ pe ejywyr eho. Pe, ma'e ke Tupã pe hapy katu. Aja nde py'a emoĩ moĩ katu ehe, Tupã rehe. (Aja rahã jô nde rehe Tupã ipy'a jywyr katu ta tĩ.)

²⁵ Nde pe amõ pandu: “Tamatarer ke ihẽ pe nde emujywyr ym. Kapitã pe nde ke ihẽ araho ta” aja. Aja nde pe pandu rahã, kapitã koty inamõ nde ereho erexo rahã, pahar inamõ pangariha ke emukatu. Kapitã rehe nde erehyk ym rahã we, pangariha ke emukatu. Tamatarer ke emujywyr ipe. Anĩ rahã, kapitã rehe nde erehyk rahã, kapitã pe nde ke ne ruwajan mondo ta. A'engi sonda ta pe nde ke kapitã mondo ta. A'engi kyndaha pe nde ke sonda ta kynda ta raho. ²⁶ Apandu katu nde pe. A'ep nde erepyta katu ta. Marã ka ym nde erehemihã ingi. Upa katu te tamatarer ke nde eremujywyr ym rahã, marã ka ym nde erehemihã. A'erehe kapitã rehe uhyk ym rahã we, emukatu — aja Jesu pandu.

(A'erehe amõ ta namõ katu aja pexo. Aja Tupã namõ katu aja pexo tĩ. Aja rahã, mupyraraha renda pe peho ym ta tĩ. Kyndaha ngi uhem ym, ame'ẽja saka ame'ẽ.)

*Amõ rehe peka'u te'e ym pexo
(Matéu 18.8-9; Mak 9.43-48)*

²⁷ (Ma'e ke amõ ipy'a pe ukwa ukwa ixo rahã, ame'ẽ ke ma'e te, aja Jesu mujekwa tĩ.) A'erehe a'e pandu tĩ:

—Yman pandu ame'ẽ ke rehe pehendu. Kuja riki. “Amõ sawa'e rehe eka'u te'e ym. Amõ kũjã rehe eka'u te'e ym tĩ” aja. ²⁸ Apo amõ kotyhar. Apo pehẽ pe ihẽ apandu katu. Kũjã rehe amõ usak, pe, ipy'a pe ka'u te'e ehe. Aja rahã, amõ kũjã namõ jumusarái aja tĩ. Katu ym aja. ²⁹ A'erehe kũjã rehe nde eresak, pe, a'engi ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e rahã, katu ym. Esak ym. Nde reha ejo'ok, pe, ame'ẽ ke embor, ame'ẽja saka. Esak ym. Nde eresak, pe, nde ereka'u te'eha ke nde erema'e, a'erehe mupyraraha renda pe nde ke

Tupã ombor ta. Nde reha nde erembor, ame'ẽja saka esak ym. Ema'e ym ma'e nde ereka'u te'eha ke. Ame'ẽ riki i'ar koty te we katuha.

³⁰ —Nde po pe te'e ma'e ke nde erema'e. Aja ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e rahã, nde po pe ema'e ym. Nde po emondok, pe, ame'ẽ ke embor, ame'ẽja saka. Nde po pe ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e, a'erehe mupyraraha renda pe nde ke Tupã ombor ta rahã, katu ym. Nde po embor, ame'ẽja saka exo. Ema'e ym ma'e nde ereka'u te'eha ke. Ame'ẽ riki i'ar koty te we katuha — aja Jesu pandu.

*Hakehar ke hijar ym ta me'ẽ te'e
(Matéu 19.9; Mak 10.11-12; Ruk 16.18)*

³¹ (Te'e hakehar ke sawa'e hijar rahã, katu ym. Aja Jesu mu'e tar katu.) A'erehe kuja a'e pandu:

—Yman kuja panduha ihĩ tĩ: “Hakehar ke sawa'e hijar rahã, paper rehe a'e mupinim: ‘Nde ke ihẽ aputar ym apo. Ahijar ta nde ke apo’ aja. Ame'ẽ ke hakehar pe me'ẽ. Pe, hijar” aja riki. ³² Apo amõ kotyhar. Apo pehẽ pe ihẽ apandu katu. Hakehar riki ka'u te'e ym amõ rehe. Ame'ẽ ke ixawa'e hijar rahã, katu ym ixawa'e ma'eha. Pe, ame'ẽ kũjã ke amõ sawa'e pyhyk rahã, ixawa'e aja ym ame'ẽ namõ kũjã jumusarái. Katu ym aja. Pe, ame'ẽ sawa'e riki hakehar aja ym ame'ẽ namõ jumusarái tĩ. Katu ym aja. Ixawa'e py katu ym ame'ẽ ke ma'e — aja Jesu pandu.

*Ma'e ke pandu ame'ẽ ke ma'e ta me'ẽ te'e
(Tian 5.12)*

³³ (Ma'e ke amõ pandu rahã, ame'ẽ ke ma'e ta me'ẽ te'e. Aja Jesu mu'e tar katu.) A'erehe a'e pandu tĩ:

—Yman amõ ta pe jande ramũi ta pandu ame'ẽ ke rehe pehendu. Kuja riki: “Tupã ruwa koty aja saka nde erexo. A'erehe ma'e ke nde erepandu ame'ẽ ke ema'e katu. Ame'ẽ panduha emukanim ym” aja pehendu. ³⁴ Apo amõ kotyhar ihẽ apandu. “Ma'e ke nde erepandu ame'ẽ ke nde erema'e

katu. Ame'ë jō. Ma'e ruwa koty aja saka nde erexo, aja ym ekwa exo.” Kuja pepandu ym tī.

“Ywa pehī aja pekwa katu, a'erehe jete har te japandu” aja pepandu ym.

—Pesarahā! Ywa riki Tupā renda ke. A'erehe: “Ywa pehī, jete har te japandu, aja pekwa” aja pepandu ym tī. ³⁵ Ywy keruhū rehe har aja tī. Kome'ë ywy keruhū Tupāma'e ke tī. Ipy moīha aja saka ipe. A'erehe:

“Kome'ë ywy keruhū kohī, a'erehe jete har te japandu” aja pepandu ym.

—Jerusarē ok ta aja tī. Sawa'e te renda ke ame'ë. A'erehe:

“Jerusarē ok ta kohī. A'erehe jete har te japandu, aja pekwa” aja pepandu ym tī.

³⁶ —Nde pyahu rahā, marā ka ym nde ra nde eremutuwyriha. Marā ka ym nde eremutamūiha. Nde tamūi rahā, marā ka ym nde ra nde eremupihūha. Marā ka ym nde eremupyahuha. A'erehe kuja epandu ym:

“Ihē ākā kohī aja pekwa katu. A'erehe jete har te apandu, aja pekwa tī” aja epandu ym.

³⁷ —Kuja jō epandu katu: “Jete har te ke apandu. Ihē ama'e katu ta” aja. Anī rahā: “Anī. Ihē ama'e ym ta” aja jō katu. Kuja amō we nde erepandu: “Jete har te ihē apandu ym rahā, ihē ke Tupā mupyrara ta” aja nde erepandu rahā, ame'ë riki Satana ngi uhem, ame'ëja saka. Katu ym aja. (A'erehe aja epandu ym. Satana riki te'e pandu ame'ë ke a'e. Ājā ramūi a'e. Aja te'eha te'e pandu ame'ë ke a'e) — aja Jesu pandu.

Mā peja mupyraraha pemujywyr ym

(Ruk 6.29-30)

³⁸ A'e pandu tī:

—Yman pandu ame'ë ke rehe pehendū. Kuja riki. “Nde reha ke amō mupuk rahā, ima'e ke emupuk eho tī” aja. “Nde rāi ke amō mupen rahā, ima'e ke emupen eho tī” aja riki.

³⁹ Apo amō kotyhar. Apo pehē pe

ihē apandu katu. Nde ke amō mahy rahā, aja juja katu te nde emujywyr ym te ipe. Nde ruwa ke amō nupā rahā, aja emujywyr ym te ipe tī. Mā peja nde ruwa wajar ke a'e nupā tī.

⁴⁰ Kapitā ruwa koty nde ke amō raho, pe, pandu: “Tamatarer mujywyr ym kome'ë. Ima'e kamixa ihē aputar” aja ipe. Pe, kapitā pandu: “Ere. Ejo'ok!” A'erehe nema'e kamixa ke jo'ok nengi. Aja rahā, amō we eme'ë ipe. Nema'e xirur te'e me'ë ipe tī.

⁴¹ —Pe, nde pe sonda pandu: “Ihēma'e sak ke eraho ihē pe” aja. Aja peteī kiro met nde ereraho pandu rahā, amō we eraho. Mokōi kiro met eraho. ⁴² Ma'e ke nde pe amō pandu: “Ihē pe emuwyr” aja. Aja rahā, eme'ë ipe. Pe, amō pandu nde pe: “Kome'ë araho ta. Pahar ihē amujywyr ta” aja. Aja rahā, nde erepandu ipe: “Ere. Eraho” aja riki — aja Jesu pandu.

Nde ruwajan rehe nde erepy'a katu
(Ruk 6.27-28; Ruk 6.32-36; Ruk 23.24; At 7.60; Hom 12.14; Hom 12.17-21)

⁴³ A'e pandu tī:

—Yman pandu ame'ë ke pekwa. Kuja riki. “Nde rehe katu ame'ë ta rehe nde erepy'a katu” aja. Amō we pehē ramūi ta je'ēha pekwa: “Ne ruwajan rehe eparahy exo” aja pehē ramūi ta pandu. ⁴⁴ Apo amō kotyhar. Apo pehē pe ihē apandu katu. Pehē ruwajan ta rehe epy'a katu. Pehē ke mupyrara ame'ë ta rehe har Tupā namō pepandu pandu katu: “Mā peja a'eta rehe esak katu” aja pepandu Tupā namō. ⁴⁵ Aja rahā, pehē riki jande pái keruhū ra'yr ta. A'e riki ywatehar ke a'e.

—Pesarahā! Katu ame'ë ta rehe warahy ke a'e muwera katu. Katu ym ame'ë ta rehe warahy ke a'e muwera katu tī. Juja katu te Tupā ma'eha. (Aja pehē tī. Upa katu te amō ta pe katu ame'ë ke pema'ema'e tī.) Katu ame'ë ke amō ma'ema'e ame'ë ta rehe aman ke a'e mungyr tī. A'erehe upa ma'eywa hury katu. Katu ym ame'ë ke amō ma'ema'e ame'ë ta rehe aman ke a'e mungyr tī. Juja katu te Tupā

ma'eha. (Aja pehē tī. A'erehe upa katu te amō ta pe katu ame'ē ke pema'ema'e tī.)

⁴⁶ —Pehē rehe ipy'a katu ame'ē ta rehe jō pepy'a katu rahā, pehē pe ma'e katu ame'ē ke Tupā me'ē ym ta. Pesarahā! Jaxer ame'ē ta aja ma'e riki. Kapitā rehe tamatarer matyr ame'ē ta riki aja tī. Ipy'a katu ehe ame'ē ta rehe jō a'eta ipy'a katu tī. Juja katu te mujywyr a'eta pe. ⁴⁷ Pehē rehe katu ame'ē ta namō jō pepandu rahā, marā ka ym pehē katuha. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta aja tī. Ipy'a katu ehe ame'ē ta namō a'eta pandu pandu katu tī. (A'erehe pehē ruwanjan rehe pepy'a katu tī.) ⁴⁸ Jande pái keruhū riki katu te me'ē ke. Ywatehar ke a'e. A'e aja amō rehe pepy'a katu tī — aja Jesu pandu.

6

Ma'e ke me'ēha rehe har

¹ A'e pandu tī:

—Tupā rehe pehē py'a pemoĩ moĩha ke rehe amō ta usak, aja peputar. A'erehe amō ta ruwa koty ma'e ke pema'e. Aja rahā: “Peme'ē katu” aja amō ta pandu ta naĩ. Mā peja aja ym pehē. Amō ta ruwa koty aja pema'e ym. Pema'e rahā, pehē pe ma'e katu ame'ē ke Tupā muwyr ym ta. Ywatehar ke a'e.

² —A'erehe ima'e ym te ame'ē pe ma'e ke nde ereme'ē rahā, ma'e tyapu ym ha rupi eme'ē. (Amō ta ukwa ym ha rupi eme'ē.) Tyapu rahā, amō ta nde rehe usak ta, aja nde erekwa. Usak rahā: “Mā! Katu peme'ē sawa'e” aja nde rehe har pandu naĩ. Aja riki mokōi ukwaha ta ma'eha. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe ima'e ym te ame'ē pe tamatarer me'ē. Ame'ē ke rehe amō ta usak, aja a'eta putar. (Usak rahā: “Mā! Peme'ē katu” aja pandu naĩ.) Aja mokōi ukwaha ta putar.

—Awa rape rupi wata ixo rahā, ma'e ke me'ē rahā, aja tī. A'eta rehe amō ta usak, aja putar. Usak rahā, amō ta pandu ta: “Mā! Sawa'e katu” aja pandu naĩ. Ame'ē panduha jō

riki ima'e ma'e katu ame'ē pyhykiha. Tupā anĩ. Ma'e ke ame'ē ta pe muwyr ym te. A'erehe mokōi nde erekwaha aja exo ym nde. ³ Ima'e ym te ame'ē pe ma'e ke nde ereme'ē rahā, amō ta ukwa ym ha rupi eme'ē. Nde rehe katu ame'ē ukwa ym tī. Aja rahā, katu. ⁴ Aja rahā, nde atu erekwa katu ta. Ima'e ym te ame'ē ukwa katu tī. Pehē mokōi jō ukwa katu. Amō ta ukwa ym ha rupi nde erema'eha ke rehe jande pái keruhū usak ta tī. Pe, a'e riki nde pe ma'e katu ame'ē ke muwyr ta — aja Jesu pandu.

Myja me'ē Tupā namō pandu pandu rahā, katu my

(Ruk 11.2-4)

⁵ A'e pandu tī:

—Mokōi ukwaha ta Tupā namō pandu pandu rahā, a'eta rehe amō ta usak, aja a'eta putar. A'erehe jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe Tupā namō pandu pandu rahā, a'eta pu'am, pe Tupā namō pandu pandu. Awa rape rupi ixo rahā, Tupā namō pandu pandu tī. Aja rahā, a'eta rehe amō ta usak, aja ukwa. A'eta rehe amō ta usak rahā, pandu: “Mā! Sawa'e ta katu” aja naĩ. Ame'ē panduha jō riki ima'e ma'e katu ame'ē pyhykiha. A'eta pe Tupā riki muwyr ym te ta ma'e ke. A'erehe Tupā namō pepandu pandu rahā, mokōi pekwaha ym pehē.

⁶ —Tupā namō nde erepandu pandu rahā, kapy pe eho. Hukwen ke ekynda. Pe, jande pái keruhū namō epandu pandu katu. Nde rehe usak ym awa. Pe, amō ta ukwa ym ha rupi Tupā namō nde erepandu pandu rahā, nde rehe jande pái keruhū usak katu ta. Pe, ma'e katu ame'ē ke nde pe a'e muwyr ta. ⁷ Tupā namō pepandu pandu rahā, amō we amō we aja ym pepandu pandu inamō. Aja riki Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta pandu pandu. Ima'e tupā namō a'eta pandu pandu rahā, i'i pandu pandu. Aja rahā, tupā hendu ta aja ukwaha naĩ. ⁸ Ame'ē ta aja ym pehē. Tupā namō pepandu ym rahā we, upa a'e ukwa katu. Ma'e

ke pehēma'e nixói te, ame'ē ke a'e ukwa katu. A'erehe ame'ē rehe har i'i ym inamō pepandu. ⁹ Tupā namō pepandu rahā, kuja pepandu:

Jande pái keruhū! Ywa pe har ke nde.

Nde rehe har amō hendu rahā, mā peja pandu: “Mā katu te” aja.

¹⁰ Nema'e jetehar te ke rehe upa katu te awa ta hendu katu ta, ame'ē angaha ke rehe ihē aharō hū axō.

Nde ereputar ame'ē ke ywa pe har ta ma'ema'e katu. Aja mā peja kome'ē ywy keruhū pe har ta aja tī. Ma'ema'e katu tī.

¹¹ Kome'ē wera rahā, jande mi'u ke ja'u ta, ame'ē ke jande pe emuwyr.

¹² Jande pe ma'e ka'u te'eha ke amō ta ma'e rahā, ame'ē ta rehe jande py'a jamujywyr ta. Aja jamujywyr jaxo rahā, jande rehe nde py'a emujywyr katu tī. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e. Jande rehe nde py'a emujywyr katu tī.

¹³ Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e tar katu rahā, ame'ē ke jande py'a ngi emukanim. Aja rahā, jama'e ym ta.

Jande ke Satana manga tar katu rahā, a'e ke jande ngi emujan katu.

[Nde riki kapitā keruhū te. Upa katu te ma'e ke nde eremuhendu katu nde juehe. A'erehe nde rehe hendu katu.

Pyrātā te hū ame'ē ke nde.

Katu te hū ame'ē ke nde tī.

Aja te'e ta nde erexo tī.

Amen. A'e tī.]

—Upa aja Tupā namō pepandu pandu katu. ¹⁴ Pehē pe ma'e ka'u te'eha ke amō ma'e rahā, pehē py'a pemujywyr katu ehe. Aja rahā, pehē rehe ipy'a ke jande pái keruhū mujywyr ta tī. Ywatehar ke a'e. ¹⁵ Ma'e peka'u te'eha ke pema'e. Pe, amō ta rehe pehē py'a pemujywyr ym rahā, pehē rehe ipy'a ke jande pái keruhū mujywyr ym ta tī — aja Jesu pandu.

Ma'e pe'uha ke pehijar rahā, amō ta usak ame'ē ke peputar ym

¹⁶ A'e pandu tī:

—Mokōi ukwaha ta ma'e u'uha ke hijar rahā, pyai te aja ame'ē ta rehe amō ta usak. U'u ym, a'erehe myahy aja amō ta usak. A'erehe amō ta pandu: “Mā! Huwa xi'a. U'uha hijar my. A'erehe Tupā namō pandu pandu ixo” aja amō ta ukwa. Ame'ē ta rehe amō ta usak rahā: “A'eta katu” aja ukwaha naī. Ame'ē panduha jō riki ima'e ma'e katu ame'ē pyhykiha. Tupā muwyr ym te ta ma'e ke. (A'erehe mokōi pekwhaha ym pehē.)

¹⁷ —Tupā namō nde erepandu pandu tar katu, a'erehe ma'e nde ere'uha ke nde erehijar rahā, y pe nde ruwa ekutuk. Nde'a emutyro tī. ¹⁸ Aja rahā, nde ere'uha ke nde erehijar, aja amō ta ukwa ym. Tupā namō nde erepandu pandu aja amō ta ukwa ym tī. Jande pái keruhū jō ukwa katu ta. Usak ym ehe awa ame'ē ke a'e. Pe, amō ta ukwa ym ha rupi nde erema'e, ame'ē ke rehe jande pái keruhū ukwa. Pe, ma'e katu ame'ē ke nde pe a'e muwyr ta — aja Jesu pandu.

Ma'e katu ame'ē ke ywa pe ihī

(Ruk 12.33-34; 2 Timo 4.8; Emberéu 10.34-39; 1 Petu 1.4-5; Apokarip 7.15)

¹⁹ A'e pandu tī:

—Kome'ē ywy keruhū pe pexo rahā, heta ym pehēma'e ke pematyr. Aja ima'ehū ame'ē ta matyr. A'eta ta aja ym pehē. Se tarawe mujaxer ta ma'e ke. Puxi hū tī. Pehē rok pe ma'e mukanīha ixē tī. Pe, upa mukanim raho. A'erehe heta ym pehēma'e ke pematyr. ²⁰ Kuja katu. Kome'ē ywy keruhū pe ma'e ke pema'e rahā, Tupāma'e ma'eha ke pema'ema'e katu. Ima'e je'ēha rehe pehendu katu. Aja rahā, ywa pe ma'e ke pematyr katu, ame'ēja saka. Ywa pe pehē rury katuha pematyr, ame'ēja saka. A'ep tarawe nixói te ta. (A'erehe ma'e ke mujaxer ym te ta.) Puxi nixói te ta tī. (A'erehe mujaxer ym te ta tī.) Mukanīha nixói te ta tī. (A'erehe raho ym te ta tī.) ²¹ Pehēma'e ke ihī. Ame'ē rehe har pehē py'a pe pekwa pekwa pexo. A'erehe ywa pe pehēma'e ke

ihĩ rahã, a'ep pehẽ py'a ihĩ ta tĩ, ame'ẽja saka. Aja rahã, myja Tupã ke pemuhury katu ta my? Ame'ẽ rehe har pekwa pekwa ta pexo — aja Jesu pandu.

Ma'e katu ame'ẽ ke amõ ma'e rahã, ma'e weraha katu, aja saka

(Ruk 11.34-36; Siri 4.6; 1 Petu 5.7)

²² A'e pandu tĩ:

—Awa reha riki ma'e muweraha aja saka. (Aja rahã, Tupã rehe har ukwa katu, a'erehe ixoha katu aja ixo ta. Ma'e katu ame'ẽ ke ma'e ta tĩ.) A'erehe pehẽ reha katu rahã, pehẽ rete rupi wera katu, ame'ẽja saka. ²³ Pehẽ reha katu ym rahã, weraha nixói, ame'ẽja saka. (Aja rahã, Tupã putar, aja ym pexo. Ma'e katu ame'ẽ ke pema'e ym ta tĩ.) Pe, weraha uwe rahã, pytun aja saka. Aja rahã, mãte hũ pytun. (Aja rahã, ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Katu ym aja) — aja Jesu pandu.

Pehẽ rehe Tupã usak katu
(Ruk 16.13; Ruk 12.22-31)

²⁴ A'e pandu tĩ:

—Marã ka ym mokõi ijar pe te'e paraky ame'ẽ paraky katuha. Mokõi jar pe paraky rahã, peteĩhar rehe jõ ipy'a katu ta. Amõ rehe anĩ ta. Peteĩhar jar je'ẽha rehe hendu katu ta. Amõ jar je'ẽha rehe anĩ ta. Hendu ym ta ehe. (Aja saka Tupã rehe tĩ.) Tamatarer ke rehe jõ ipy'a ke amõ moĩ moĩ rahã, marã ka ym Tupã rehe ipy'a katuha. (Mokõi jar aja saka tĩ.) Upa pyrãtãha namõ tamatarer ke matyr tar katu te hũ ixo. Aja rahã, marã ka ym Tupã putar ame'ẽ ke amõ ma'eha tĩ. (Mokõi jar aja saka tĩ.)

²⁵ —Pehẽ mi'u rehe har pejumupyai ym pexo. “Ma'e ja'u ta my? Nixói ma'e. Jandema'e mundeha nixói. Awa me'ẽ ta jande pe my?” aja pejumupyai ym. Ixoha namõ amõ ixo rahã, ame'ẽ riki humi'u 'ar koty te we katuha. Awa rete aja tĩ. Awama'e mundeha 'ar koty te we katuha tĩ. A'erehe pehẽ mi'u rehe har pekwa pekwa ym pexo.

²⁶ —Ma'ewyra ta wewe ixo, ame'ẽ rehe pesarahã! Ma'e ra'ĩ ke ame'ẽ ta jyty ym. Ma'eywa matyr ym tĩ. Matyriha renda pe mupyta ym tĩ. Ame'ẽ ta rehe jande pái keruhũ usak katu. Ame'ẽ ta rehe ipy'a katu tĩ.

—Pesarahã! Ma'ewyra ta 'ar koty te we pehẽ rehe jande pái keruhũ ipy'a katuha. (A'erehe pehẽ rehe Tupã usak katu ta tĩ, aja mujekwa katu.)

²⁷ “Myja hetaha warahy 'ar rahã, ko pehẽ pexo ta my” aja pekwa pekwa pexo rahã, yman rahã pexo te we ta rĩ, aja pekwaha naĩ. Anĩ. Marã ka ym pexoha pemupyta te we ta rĩ.

²⁸ —“Ma'e jande jamunde ta my?” aja pejumupyai ym pexo tĩ. Ka'a rupi ma'eputyar ihĩ. Ame'ẽ rehe pesarahã! Paraky ym riki. Ima'e mundeha ke mujã ym tĩ. ²⁹ Katukwer aja amõ usak. Ko ihẽ apandu pehẽ pe. Ymanihar Saromã riki ima'ehũ namõ ixo. Ima'e mundeha katukwer. Apandu pehẽ pe. Peme'ẽ ma'eputyar katu te ha riki Saromãma'e mundeha 'ar koty te we katu te ha. ³⁰ Tupã riki kupi'i ke mujã. Katukwer aja mujã. Apo pehĩ. Koĩ tata renda pe amõ hany. Kupi'i rehe Tupã usak katu. Ame'ẽ ta 'ar koty te we pehẽ rehe Tupã ipy'a katu. Aja rahã, i'ar koty te we pehẽma'e mundeha ke pehẽ pe a'e muwyr ta. Mã! Tupã rehe pejurujar katu ta me'ẽ te'e. ³¹ A'erehe kuja ym pepandu: “Ma'e ihẽ a'u ta my? Myja me'ẽ ihẽma'e mundeha ke ihẽ ajo'ok ta my?” Aja ym pekwa pekwa pexo. Ame'ẽ ke Tupã muwyr ta pehẽ pe. ³² Ame'ẽ rehe har jõ Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ukwa ukwa ixo. Aja te'eha ukwa ukwa ixo. Mã peja aja ym pehẽ. Upa pehẽma'e ke nixói, ame'ẽ ke jande pái keruhũ ukwa katu. A'erehe pehẽ atu pekwa pekwa ym pexo. Pehẽ pe a'e muwyr ta. A'e riki ywatehar ke. ³³ Kuja katu pehẽ pe. Myja Tupã putar ame'ẽ ke pema'ema'e katu ta my? Ame'ẽ rehe har pekwa pekwa py pexo. Myja ija katu ame'ẽ ke pema'ema'e ta my tĩ? Ame'ẽ rehe har pekwa pekwa py pexo tĩ. Aja rahã, upa pehẽma'e

ke nixói ame'ë ke a'e muwyr ta pehë pe. Pehëma'e mundeha rehe har aja tĩ. Pekwa pekwa ym tĩ. A'e muwyr ta. ³⁴ A'erehe koĩ har rehe har pekwa pekwa ym pexo. “Koĩ myja me'ë ta my?” aja pekwa pekwa ym pexo. Apo kome'ë weraha rehe jō pesak katu. Koĩ har rehe har anĩ. Ame'ë rehe har pekwa pekwa ym pexo — aja Jesu pandu.

7

Mã peja amō ta rehe pehë juru ai ym

(Ruk 6.37-38; Ruk 6.41-42; Hom 2.1; Hom 14.1; 1 Korin 4.5; Tian 4.11)

¹⁻² A'e pandu tĩ:

—Amō ta rehe har kuja ym pepandu: “Peme'ë ta katu ym” aja. Aja pepandu rahã, aja juja katu te pehë rehe har Tupã pandu ta tĩ. A'erehe aja ym pepandu. Myja me'ë amō ta rehe har pepandu, aja juja katu te pehë rehe har Tupã pandu ta tĩ. Myja me'ë amō ta pe ma'e ke pema'e, aja juja katu te pehë pe Tupã ma'e ta tĩ — aja ngã pe.

³ (Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'ema'e, ame'ë riki myra kurer aja saka, aja Jesu mujekwa.) A'erehe kuja a'e pandu:

—Ne mu reha ke myra kurer mupuk, ame'ë rehe nde eresak. (Aja rahã, ta'yr mi ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e, aja mujekwa.) Mã peja ame'ë rehe har ekwa ekwa ym exo. Nde reha rehe myra keruhũ mupuk riki. (Aja rahã, mäte hũ nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e, aja mujekwa.) Mã peja ame'ë rehe har ekwa ekwa py exo. ⁴ Nde reha rehe myra keruhũ ihĩ, ame'ëja saka. A'erehe kuja ym nde mu pe epandu: “Nde reha ngi myra kurer ke ihë ajo'ok ta” aja epandu ym. (Aja rahã, kuja riki: “Ta'yr mi ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. Ame'ë ke mã peja ehijar” aja nde erepandu.) Mã! Nde eresak ym my? Nde reha rehe myra keruhũ ihĩ. (Aja rahã, mäte hũ ma'e nde ereka'u te'eha ke nde atu erema'ema'e, aja nde eremujekwa.)

⁵ Mã! Nde katu, aja nde erekwa nde

jupe. Anĩ. Mokõi erekwaha namō erexo. Nde reha ngi myra keruhũ ejujo'ok py nde jupe. (Aja rahã, mäte hũ ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e, ame'ë ke nde erehijar katu py.) Aja rahã, upa ma'e ke nde eresak katu ta. Aja rahã, nde mu reha ngi myra kurer ta'yr mi nde erejo'ok katu ta. (Aja rahã, nde mu pe nde erepandu: “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e, ame'ë ke ehijar” aja nde erepandu katu) — aja Jesu pandu.

⁶ A'e pandu tĩ:

—Ihë amu'e ame'ë ke katu te me'ë ke. Ame'ë ke amō ta putar ym rahã, ame'ë ta pe pemujekwa ym. Hendu tipe rahã, putar ym. Jawar jarō aja saka jumai mai ta. Je'ë je'ë hũ ta.

—Ihë amu'e ame'ë ke katu te me'ë ke. Ame'ë ke amō ta jaxer, aja ukwa rahã, ame'ë ta pe pepandu ym tĩ. Kure aja saka riki. Jaxer aja ukwaha, a'erehe pyrũ ehe aja saka ta. “Ihë amu'e ame'ë ke te'e” aja ame'ë ta ukwaha naĩ. Putar ym tĩ. (A'erehe ame'ë ta pe pepandu ym tĩ) — aja Jesu pandu.

Tupã namō pepandu pandu

(Ruk 11.9-13)

⁷ Tupã namō pandu pandu, ame'ë rehe har Jesu mu'e rahã, kuja pandu:

—Pehëma'e nixói te rahã, ame'ë rehe har Tupã namō pepandu pandu katu. Aja rahã, ame'ë ke a'e muwyr ta pehë pe. Tupã namō pepandu rahã, pekekar, ame'ëja saka. Pe, Tupã muwyr rahã, pemahem, ame'ëja saka. (Amō rok pe pexe tar katu rahã, pehë po penupã nupã. Pe, hukwen ke ijar pirar.) Tupã namō pepandu pandu rahã, hukwen pirar ame'ëja saka. Pirar rahã, pepandu ame'ë ke a'e muwyr ta pehë pe. ⁸ Upa inamō pandu ame'ë ta pe a'e muwyr ta. Amō kekar rahã, mahem ta. Ipo nupã nupã rahã, hukwen ke a'e pirar ta. Aja saka riki. ⁹ Ipái pe ta'yr pandu: “Papa! Mbeju ihë aputar. A'u ta” aja. Aja rahã, ta'yr pe ita ra'yr ke ipái me'ë my? Anĩ. Aja ym ta. Mbeju me'ë ta ipe. ¹⁰ Pe, ta'yr pandu: “Papa!

Pira ka'ë ihë aputar. A'u ta" aja. Aja rahã, ta'yr pe mbóí ke ipái me'ë ta my? Anĩ. Aja ym ta. Pira ka'ë me'ë ta ipe. ¹¹ Awa ta ke te'e pehë. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ame'ë ta ke pehë. Pe, pehë ra'yr ta pe ma'e katu ame'ë ke peme'ë katu. Aja rahã, pehë 'ar koty te we ma'e katu ame'ë ke jande pái keruhũ me'ë ta. Ma'e ke amõ pandu ipe, ame'ë ke a'e muwyr ta. A'e riki ywatehar ke.

¹² —Ma'e katu ame'ë ke pehë pe amõ ta ma'e, aja amõ ta pe pema'e katu tĩ. Aja riki Moise je'ëha mu'e. Aja ymanihar Tupã je'ëha pandu ame'ë ta mu'e tĩ — aja Jesu pandu.

Tupã koty ohoha
(Ruk 13.24; Siri 3.19-20)

¹³⁻¹⁴ A'e pandu tĩ:

—Tupã ixo ame'ë pe ohoha riki hukwen rupi asa oho, ame'ëja saka. Asa oho rahã, uhã te hũ aja ixo. Ame'ë hukwen riki ta'yr mi. Ame'ë hape aja tĩ. Ta'yr mi tĩ. Ame'ë hape ohoha riki janam, ame'ëja saka. Marã ka ym ohoha, ame'ëja saka. Heta ym ame'ë rupi oho ame'ë ta ke.

—Mupyraraha renda pe ohoha anĩ. Hukwen riki tiha. Hape riki aja tĩ. Tiha tĩ. Ame'ë rape ohoha riki sorok katu hũ, ame'ëja saka. Pe, heta te hũ ame'ë rupi wata oho ame'ë ta ke — aja riki.

Ma'eywa ame'ë rehe har
(Ruk 6.43-44; Juã 15.4; Tian 3.11-12)

¹⁵ A'e pandu tĩ:

—Tupã je'ëha pandu ame'ë ta ran rehe har mã peja pekwa katu. Ara-puهران ipy'a pitu te'e aja a'eta ixo tĩ. (Aja rahã, katu ame'ë ta aja pehë koty uwyr naĩ.) A'engi ma'e so'o jarõ aja a'eta rehe har amõ ukwa. Ma'e ke jukwa, ame'ëja saka. (Aja rahã, pehë pexoha ke mujaxer ta. Pe, pehëma'e ke te'e raho tar katu tĩ.) ¹⁶ Myja ame'ë ta rehe har pekwa ta my? Kuja. Ima'e ma'eha namõ pekwa ta. Juruwe'y ngi akaju ke amõ po'ok ym. Ju'y ngi ama'yrary po'ok ym tĩ. ¹⁷ Ma'eywa'y riki katu rahã, i'a katu. Aja amõ katu

rahã, ima'e ma'eha katu tĩ. Ma'eywa'y katu ym rahã, anĩ. I'a ym. Aja amõ katu ym rahã, ima'e ma'eha katu ym tĩ. ¹⁸ Ma'eywa'y riki katu rahã, marã ka ym i'a ym ha. I'a katu ta. Ma'eywa'y katu ym rahã, marã ka ym i'a katuha. I'a ym ta. ¹⁹ Ma'eywa i'a ym te rahã, jaxer rahã, ame'ë'y ke ijar mondok. Pe, myra ke hapu. Upa ukwái ta. Aja amõ jaxer rahã, Tupã mupyrara ta tĩ. (Myra ke hapu, ame'ëja saka tĩ.) ²⁰ Aja riki Tupã je'ëha pandu ame'ë ta ran rehe har pekwa katu ta. Ma'eywa i'a ym aja a'eta tĩ. Aja rahã, a'eta ma'eha riki katu ym. A'erehe ame'ë ta rehe har pekwa katu ta. A'eta ma'eha namõ a'eta rehe har pekwa katu ta — aja Jesu mujekwa.

Tupã renda pe oho ame'ë ta ke
(Ruk 6.46-47; Ruk 13.25-27; 2 Korin 11.13-15; 2 Korin 13.5; 2 Petu 2.1; 1 Juã 2.3-6; 1 Juã 5.12)

²¹ A'e pandu tĩ:

—Amõ ta pandu: “Nde riki jan-dema'e sawa'e te” aja ihë pe pandu naĩ. Upa katu te ame'ë ta Tupã ixo ame'ë pe oho ym ta. Amõ amõ oho. Upa katu te anĩ. Ihë pái keruhũ putar ame'ë ke amõ ma'ema'e. Ame'ë ta jõ henda pe oho katu ta. Ihë pái riki ywatehar ke a'e. ²² Ngã ke Tupã mupyrara rahã, heta ihë pe pandu ta: “Sawa'e! Nde je'ëha rupi Tupã je'ëha ke japandu pandu riki. Nde je'ëha rupi ajã ta ke amõ ta py'a ngi jamuhem jamondo riki. Nde je'ëha rupi marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke nema'e pyrãtãha namõ jama'ema'e katu riki” aja ihë pe. ²³ Pe, ame'ë ta pe ihë apandu ta: “Anĩ. Pehë rehe har ihë akwa ym te. Ihë kotyhar ta ym pehë. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ame'ë ta ke pehë. Sengi peho. Ihë ngi peho” aja riki — aja Jesu pandu.

Ma'e ok mujã ame'ë ta ke
(Ruk 6.47-49)

²⁴ A'e pandu tĩ:

—Pesarahã! Ihë je'ëha rehe amõ hendu katu. Pe, aja ma'ema'e rahã,

ukwa katu ame'ë ke a'e. Kuja saka. Y rake ok ke a'e mujã. Ok pyter ke a'e jytyka katu te. Ok kangwer aja tĩ. Jytyka katu te tĩ. A'erehe katak ym te. ²⁵ Pe, aman ukyr hũ. Ywytu keruhũ peju hũ tipe. Y tiha tĩ. Upa munde. Y ombor ym. Ywytu keruhũ ombor ym tĩ. Ok pyter ke jytyka katu te. Ok kangwer ke aja tĩ. Jytyka katu te tĩ. A'erehe u'ar ym ame'ë ok.

²⁶ —Pe, amõ riki ihẽ je'ëha rehe hendu tipe. Pe, aja a'e ma'ema'e ym rahã, ka'u te'e ame'ë ke a'e. Kuja saka. Y rake ok ke a'e mujã. Ywy ku'i 'ar pe mujã. ²⁷ Pe, aman ukyr hũ. Y tiha oho. Pe, ywytu keruhũ peju hũ ok rehe. Pahar ame'ë ok u'ar. Tũ! Aja riki — aja Jesu mu'e.

(Ok riki amõ ixoha aja saka. A'erehe Jesu je'ëha rehe amõ hendu katu ta me'ë te'e. Je'ëha mujekwa, aja ma'ema'e ta me'ë te'e tĩ.)

Jesu ukwa katu
(Mak 1.22)

²⁸ Upa aja me'ë Jesu pandu rahã, hendu ame'ë ta pandu:

—Mã! A'e mu'e katu! ²⁹ Moise je'ëha mu'e, ame'ë ta aja ym a'e. Anĩ. Jesu pandu rahã, a'e je'ëha te reko aja a'e mu'e — aja ukwa.

8

Ahy ixo ame'ë ke Jesu mukatu
(Mak 1.40-45; Ruk 5.12-16)

¹ Upa mu'e rahã, ywyã ngi Jesu wyjy uwyr. Arahã, heta ngã haikwer rupi wata. ² Pe, pereran ma'e u'u hũ ame'ë ke uhyk uwyr ehe. Jesu ruwa koty ipynarãi pe wapyk oho. (Aja sawa'e katu te ame'ë ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) Pe, pandu:

—Sa'e! Nde ereputar rahã, ihẽ ke nde eremukatu ta, aja akwa katu — aja Jesu pe.

³ Ijywa ke Jesu mupuku. Pe, sawa'e ãkã rehe ipo ke a'e mujar. Pandu ipe:

—Ere. Nde ke ihẽ amukatu tar katu. Nde katu apo 'y — aja Jesu ipe.

Pe, pereran ma'e u'u hũ ame'ë ke pahar upa ka'ë oho ipe. ⁴ Pe, Jesu pandu ipe:

—Ehendu katu. Nde ke ihẽ amukatu, ame'ë ke amõ ta pe ebandu ym we rĩ. Pahar jundéu awa tama'e pa'i koty eho. Emujesak nde juehe har ipe. Pe, Moise mupinim, aja ma'e ke pa'i pe eme'ë. Ame'ë ke pa'i hany ta Tupã pe. Upa ukwãi ta. Aja rahã, upa nema'e pere ka'ë oho aja ngã pe a'e mujekwa ta — aja sawa'e pe.

Homa awama'e miasu ke Jesu mukatu
(Ruk 7.1-10)

⁵⁻⁶ Kapana'ũ ok ta pe Jesu uhyk oho rahã, homa awa usak ehe. Sonda tama'e kapitã ke a'e. Jesu pe a'e pandu:

—Sa'e! Ihẽma'e miasu ixhya pe túi. Ma'e ahy ipe. Wata ym tĩ. Emukatu ihẽ pe — aja ipe.

⁷ Jesu pandu:

—Hã! Nde rok pe ihẽ amukatu ta aho — aja ipe.

⁸ Kapitã pandu:

—Anĩ. Sa'e! Ihẽ rok pe nde erexe rahã, ihẽ ruxĩ riki. Jundéu awa ym ihẽ. A'erehe eho ym. Sengi ebandu: “Epu'am!” Aja rahã, ihẽma'e miasu katu ta oho. ⁹ Akwa katu ihẽ. Ihẽma'e kapitã je'ëha rehe ihẽ ahendu katu tĩ. Pe, ihẽ je'ëha rehe amõ sonda ta hendu katu tĩ. Kuja. Amõ pe ihẽ apandu: “Eho!” Pe, pahar a'e oho. Amõ pe ihẽ apandu: “Ejur se!” Pe, pahar a'e uwyr tĩ. Ihẽma'e miasu pe ihẽ apandu: “Ereparaky eho!” Pe, a'e paraky katu oho tĩ. Aja ihẽ je'ëha rehe hendu katu. A'erehe nde erepandu rahã, ihẽma'e miasu katu ta, aja akwa katu — aja Jesu pe.

¹⁰ Ame'ë ke rehe Jesu hendu rahã: “Mã! Katu” aja a'e ukwa. Pe, haikwer rupi tur ame'ë ta pe a'e pandu:

—Mã! Sonda tama'e kapitã jurujar katu te ihẽ rehe. Ko apandu pehẽ pe. Aja jundéu awa ta jurujar ym ihẽ rehe. Aja me'ë jurujar katu ame'ë ke ihẽ amahem ym. ¹¹ Ihẽ apandu. Tupã ixo ame'ë pe heta ngã oho ta tĩ. Warahy uhemihã koty ngi heta oho

ta. Jundéu awa aja ym ame'ë ta oho ta tĩ. Amarã namõ hury katu ta ixo. Isak namõ aja tĩ. Hury katu ta ixo tĩ. Jako namõ aja tĩ. Hury katu ta ixo tĩ. Aja warahy u'ariha koty ngi heta oho ta tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ë ta oho ta tĩ. ¹² Tupã ixo ame'ë pe Amarã namõ jundéu awa ta ixo ta tipe. Jurujar ym riki. A'erehe oho ym. Anĩ. Mupyraraha renda pe a'eta ke Tupã ombor ta. A'ep ahy hũ ta, a'erehe jixi'u hũ ta. Tupã rehe parahy hũ tĩ, a'erehe hái ke su'u su'u hũ — aja Jesu pandu.

¹³ Pe, kapitã pe a'e pandu:

—Nde jõ nde rok pe ejywyr eho 'y! Ihẽ rehe nde erejurar katu, a'erehe nde ereputar ame'ë ke ihẽ ama'e ta kÿ. Ne miasu upa ihẽ amukatu riki — aja ipe.

Arahã pahar kapitãma'e miasu katu oho.

Petu pen ke Jesu mukatu. Heta ahy ixo ame'ë ta ke mukatu tĩ.

(Mak 1.29-34; Ruk 4.38-41)

¹⁴ Petu rok pe Jesu uhyk oho rahã, Petu pen rehe a'e usak. Ixyha pe túi. Haku a'e. ¹⁵ Ipo ke Jesu pyhyk. Pahar hakuha maha oho ipe. Pe, kũjã pu'am. Pe, a'eta mi'u ke Jesu ta pe a'e me'ë me'ë.

¹⁶ Ame'ë pytun ramõ rahã, (jundéu awa tama'e putu'uha 'ar upa. A'erehe wata katu apo.) A'erehe ipy'a rehe ãjã ihĩ ame'ë ta ke ngã raho ipe. Heta te hũ raho ipe. Ame'ë ta ke Jesu mukatu. A'e pandu.

—Ehem eho ingi! — aja.

Aja mukatu. Upa katu te ma'e ahy ixo ame'ë ta ke a'e mukatu tĩ. ¹⁷ Ngã ke a'e mukatu rahã, Isai pandu aja Jesu ma'ema'e. Isai riki ymanihar Tupã je'ëha pandu ame'ë ke a'e. Yman kuja a'e mupinim:

“Jandema'e ahyha ke a'e jo'ok mondo. Jandema'e pyaiha ke mukanim tĩ” aja mupinim.

Ame'ë riki Jesu ma'ema'eha.

Jesu namõ amõ ta oho ta tipe
(Ruk 9.57-62)

¹⁸ Ixoty heta ngã jy'ar. Ame'ë rehe Jesu usak rahã, jumu'eha ta pe a'e pandu:

—Ypa ruwái koty jahorahã! — aja.

—Ere — aja jumu'eha ta.

¹⁹ Pe, oho tate rahã, Moise je'ëha mu'e ame'ë ke Jesu rehe uhyk uwyr. Pandu ipe:

—Sa'e! Ngã mu'eha nde. Ko ihẽ axo. Ne namõ ihẽ aho ta kÿ tĩ — aja Jesu pe.

²⁰ Jesu pandu ipe:

—Hokwar rupi ma'e so'o ukwer. Haity pe ma'ewyra ta ukwer tĩ. Ihẽ anĩ. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Ihẽ akeriha renda nixói — aja ipe. (Aja rahã, inamõ oho rahã, ok nixói ta, aja mujekwa. Sawa'e jetehar te oho ta my, ame'ë ke Jesu manga, a'erehe aja pandu.)

²¹ Pe, amõ jumu'eha pandu:

—Sa'e! Anĩ we rĩ. Ne namõ aho ym we ta rĩ. Ihẽ rok pe ajywyr we ta rĩ. Papa manõ rahã, ihẽ riki ajytym ta. Upa rahã, ne namõ ihẽ aho ta kÿ — aja Jesu pe.

²² A'e pandu ipe:

—Anĩ. Ihẽ namõ eho apo 'y! Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta manõ, ame'ëja saka. Ame'ë ta riki manõ te ame'ë ta ke jytym ta. Nde anĩ. Ihẽ namõ eho apo 'y — aja ipe.

Ywytu keruhũ ke Jesu muputu'u
(Mak 4.35-41; Ruk 8.22-25)

²³ Jarusu keruhũ pe Jesu opor oho. Jumu'eha ta inamõ opor oho tĩ. ²⁴ Oho ixo rahã, pahar ywytu keruhũ ypa rupi peju uwyr. Pe, jarusu keruhũ pe y ke oho rãi. Amõ ta kyje riki. Jesu anĩ. A'e ukwer ou. ²⁵ Pe, ixoty jumu'eha ta oho. Pe, mupak. A'eta pandu ipe:

—Sawa'e! Jande jamanõ tate riki. Emukatu, aja rahã, jamanõ ym ta — aja ipe.

²⁶ Jesu pandu:

—Mã! Pkyje ym pe'am. Tupã rehe pejurar katu ta me'ë te'e — aja.

Pe, a'e pu'am. Ywytu keruhũ pe a'e pandu:

—Mā peja eputu'u katu ihē pe! — aja.

Pe, ywytu keruhū ke upa putu'u. Y kotok keruhū pe a'e pandu tī:

—Mā peja ewapyk katu! — aja.

Pe, y kotok keruhū ke wapyk katu.

²⁷ Jumu'eha ta jupandu a'eta jupe:

—Mā! Katu tiki! Pyrātā te ame'ē ke kohī. Je'ēha rehe ywytu keruhū hendu katu! Y kotok keruhū aja tī. Hendu katu tī. Mā! Myja me'ē sawa'e ko my? — aja a'eta jupe.

Amō ta py'a rehe ājā ihī ame'ē ta ke Jesu mukatu

(Mak 5.1-20; Ruk 8.26-39)

²⁸ Ypa ruwái rehe Jesu uhyk oho rahā, Jera ywy pe uhyk oho. Jarusu keruhū ngi uhem oho rahā, mokōi sawa'e ta uhyk uwyr ehe. Kangwerupa rupi har ta ke ame'ē ta. Itakwar rupi ixo ame'ē ta ke. Ame'ē sawa'e ta py'a rehe ājā ta ihī. Parahywar ame'ē ta ke a'eta. A'erehe kangwerupa rape rupi wata ym awa.

²⁹ Jesu rehe ājā ta usak rahā, pahar hātā a'eta pandu:

—Jesu! Nde riki Tupā ra'yr! Jande pe ema'e ym ma'e ke. 'Ar rehe angaha uhyk ym we rī. A'erehe jande ke emupyrara ym we rī — aja Jesu pe pandu.

³⁰ Petete kure ta i'āi. Heta te hū i'āi. Kāpī u'u ixo. ³¹ A'erehe Jesu pe ājā ta pandu:

—Jande ke nde eremuhem eremondo rahā, kure ta koty jande ke emondo — aja pandu.

³² Ājā ta pe Jesu pandu:

—Peho! — aja.

A'erehe sawa'e ta ngi ājā ta uhem oho. Kure ta pe ixo oho. (Ka'u te'e hū uwak.) Pe, upa katu te kure ta ujan oho. Upen te'e hū ame'ē pe u'ar oho. Pe, ypa pe u'ar. Upa katu te y jukwa. ³³ Ame'ē ke kure usakiha ta usak rahā, ok ta pe ujan oho. Ok ta pe har ta pe upa pandu pandu. “Kure ta upa manō. Amō ta py'a rehe ājā ihī ame'ē ta ke amō sawa'e mukatu” aja riki pandu pandu. ³⁴ A'erehe upa ok

ta pe har ta usak oho. Pe, Jesu rehe usak rahā, a'eta pandu:

—Jande ywyngi eho! — aja Jesu pe.

(Pyrātā te hū ame'ē ke kohī, aja ukwa, a'erehe kyje ingi. Amō we a'etama'e kanim ta, aja a'eta putar ym tī. A'erehe: “Eho” aja Jesu pe a'eta pandu.)

9

Upa jupyrātā rātā ame'ē ke Jesu mukatu

(Mak 2.1-12; Ruk 5.17-26)

¹ Jarusu keruhū pe Jesu opor oho tī. Ypa aha oho tī. Hekoha pe a'e jywyr oho. Kapana'ū ok ta pe jywyr oho. ² Pe, upa jupyrātā rātā ame'ē ke sawa'e ta hupir werur. Kyha aja me'ē ke pe a'eta werur. Amō ke Jesu mukatu ame'ē rehe sawa'e ta jurujar katu. Ame'ē ke Jesu ukwa rahā, upa jupyrātā rātā ame'ē pe a'e pandu:

—Sa'e! Nde rury katu eju. Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Apo nde rehe ihē py'a jywyr katu — aja Jesu ipe.

³ Ame'ē ke Moise je'ēha mu'e ame'ē ta hendu rahā, jupandu pandu a'eta jupe:

—Mā! Katu ym a'e pandu. Tupā jō riki amō ta pe pandu katu: “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. Nde rehe ihē py'a jywyr” aja. A'erehe peme'ē riki Tupā aja jupe my. Katu ym aja — aja jupandu pandu a'eta jupe.

⁴ Ame'ē ipy'a pe ukwa ukwa uī ame'ē ke Jesu ukwa rahā, pandu:

—Ma'e katu ym, aja pehē py'a pe pekwa pekwa ym peī. ⁵ Myja me'ē riki hātā ma'eha my? Kuja my: “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. Nde rehe ihē py'a jywyr katu” aja apandu rahā, hātā ma'eha my? (Ame'ē ke rehe usak ym awa.) Anī rahā, kuja my? “Epu'am! Ewata eho!” aja apandu rahā, hātā te ma'eha my? (Ame'ē ke rehe usak katu awa.) ⁶ Pesarahā! Tupā jō riki ahyha mukatu aja pekwaha. Tupā jō riki ipy'a mujywyr katu ngā rehe aja pekwaha tī. Apo ihē tī. Ihē riki Tupā

mu'am ame'ë ke aja ihë amujekwa ta apo 'y. Ihë pe Tupã pandu tĩ: “Ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e. Ame'ë ta rehe nde py'a emujywyr katu” aja ihë pe. Pesarahã! Ame'ë ke pekwa ta apo — aja Moise je'ëha mu'e ame'ë ta pe Jesu pandu.

A'erehe upa jupyrãtã rãtã ame'ë pe a'e pandu:

—Epu'am. Nde kyha aja me'ë ke emupu'a. Nde rok pe ejywyr eho — aja Jesu.

⁷ Sawa'e pu'am. Pe, hok pe jywyr oho. ⁸ (Jesu riki Tupã aja mujekwa sawa'e pe.) Ame'ë ke amõ ta ukwa rahã, pandu: “Mã! Katu tiki!” aja. Pe, Tupã pe a'eta pandu tĩ:

—Ne jõ riki katu te me'ë ke. Nde riki pyrãtãha ke sawa'e ta pe nde eremuwyr katu — aja.

“Ihë namõ eho” aja Matéu pe Jesu pandu

(Mak 2.13-17; Ruk 5.27-32)

⁹ A'engi Jesu oho ixo rahã, Matéu rehe a'e usak. Homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer ke a'e matyr matyr uĩ. Matyriha renda kapy pe a'e wapyk uĩ. Jesu pandu ipe:

—Ihë namõ eho 'y — aja.

Matéu pu'am. Upa hijar, pe, inamõ oho.

¹⁰ Pe, Matéu rok pe ma'e ke Jesu u'u uĩ rahã, amõ heta kapitã keruhũ pe tamatarer matyr ame'ë ta inamõ wapyk uĩ tĩ. Inamõ jumu'eha ta ma'e ke u'u uĩ tĩ. Amõ ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ë ta inamõ wapyk uĩ tĩ. ¹¹ Ame'ë ke parise ta usak rahã, jumu'eha ta pe je'ë je'ë:

—Ma'ewã ame'ë sawa'e ta jaxer ame'ë ta namõ Jesu u'u uĩ my? Tamatarer ke matyr ame'ë ta namõ aja tĩ. U'u inamõ tĩ. Katu ym aja — aja parise ta.

¹² A'eta pandu ame'ë ke rehe Jesu hendu. A'erehe a'e pandu:

—Ma'e ahy ixo rahã, mukatuha koty amõ oho. Ahy ym rahã, mukatuha koty oho ym awa. (Aja saka apo. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ë ta ihë rehe uhyk. Ipy'a juhyk. Ame'ë ke a'eta putar,

a'erehe ihë rehe uhyk. Katu jupe, anĩ. Ame'ë ta ihë rehe uhyk ym.)

¹³ Pesarahã! Kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ. Tupã pandu:

“Ihë rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ rahã, ma'e hymba ke ukwái, arapuharan ra'yr ke. Ame'ë ke ihë aputar ym.

Kuja katu te. Amõ ta rehe awa pyrara usak, ame'ë ke ihë aputar katu” aja panduha ihĩ.

—Aja Tupã pandu ame'ë ke pekwa peho. (Tupã je'ëha rehe pesak peho.) Pesarahã! Sawa'e katu aja ukwa jupe, ame'ë ta pe kuja ym ihë apandu: “Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak pemondo” aja apandu ym. Anĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ë ta pe kuja ihë apandu katu: “Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak pemondo” aja riki — aja parise ta pe Jesu pandu.

Ma'e u'uha ke hijar, ame'ë rehe har
(Mak 2.18-22; Ruk 5.33-39)

¹⁴ Juã mujahukiha namõ jumu'e ixo ame'ë ta Jesu pe pandu uwyr:

—Jande riki ma'e ja'uha ke jahijar hijar jaxo. Amõ amõ rahã, jahijar. (Aja japyaiha ke jamujekwa Tupã pe.) Tupã namõ japandu pandu rahã aja tĩ. Ma'e ja'uha ke jahijar tĩ. Parise ta aja tĩ. Ma'e u'uha ke a'eta hijar hijar tĩ. Pe, ne namõ jumu'e ixo ame'ë ta aja ym. Ma'e ke a'eta u'u katu. Ma'e u'uha ke hijar ym. Ma'erehe my? — aja Jesu pe.

¹⁵ A'e pandu:

—Sawa'e jumendar rahã, a'eta mi'u matyr. Huryha mujã. Pe, ame'ë pe oho ame'ë ta ma'e u'uha ke hijar ym. Sawa'e namõ ixo rahã, ma'e u'uha ke hijar ym. Pyaiha mujekwa ym. (Ihë namõ ihẽma'e jumu'eha ta ixo apo, a'erehe upa ma'e u'uha ke a'eta hijar ym.) Yman rahã, ihë ke amõ ta pyhyk ta raho a'eta ngi. Arahã ihẽma'e jumu'eha ta upa ma'e u'uha ke hijar ta. (Aja pyaiha ke mujekwa ta.)

¹⁶ —Kamixa ymanihar sorok rahã, pan jupu'a ym ame'ë ke amõ mujar ym ehe. Mujar ehe rahã, jupu'a we oho. Pe, kamixa ymanihar ke musak we ta. Sorok we ta oho.

17 Kawĩ mupupur ramõ ame'ẽ ke hyru ymanihar te pe awa purakar ym. Ame'ẽ pe purakar rahã, pupur we ixo rĩ. Pe, hyru ymanihar ke mupuk ta. Pe, upa kawĩ jyhẽ ta oho. Hyru ymanihar ke mujaxer ta tĩ. A'erehe kawĩ mupupur ramõ ame'ẽ ke hyru pyahu ame'ẽ pe awa purakar rahã, katu ta tiki. Aja rahã, kawĩ jyhẽ ym ta. Hyru ke upuk ym ta tĩ — aja Juã namõ jumu'e ixo ame'ẽ ta pe Jesu pandu.

(Jesu mu'e rahã, myja ixoha katu aja mujekwa. Ixoha pyahu aja saka. A'erehe parise mu'e, aja ymanihar ixoha namõ marã ka ym muparaha, aja Jesu mujekwa.)

“Thẽ rajyr emukatu” aja Jái pandu
(Mak 5.21-24; Ruk 8.40-42)

18 Jesu mu'e uĩ rahã, jundéu awa tama'e jy'ariha renda kapitã uhyk uwyr ehe. Huwa koty ipynarãi pe a'e wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ẽ ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) Pe, pandu ipe:

—Ihẽ rajyr manõ ramõ. Ihẽ rok pe ehorahã! Nde po ke iãkã rehe emujar! Aja rahã, kwera katu ta tĩ — aja Jesu pe.

19—Hã! Aho ta kÿ — aja pandu ipe.

Pe, a'e pu'am. Inamõ oho. Inamõ jumu'e ixo ame'ẽ ta oho tĩ.

Jesuma'e mundeha ke pyhyk, ame'ẽ kÿjã rehe har

(Mak 5.25-34; Ruk 8.42-48)

20-21 Oho ixo rahã, Jesu raikwer rupi amõ kÿjã oho. Jai ha pupuriha namõ ixo ame'ẽ ke a'e. Awa py mokõi warahy 'ar rahã, aja te'e a'e ixo. A'e jupandu jupe:

—Ima'e mundeha ke ihẽ apyhyk rahã jõ, ihẽ katu ta aho — aja kÿjã jupe.

A'erehe Jesuma'e mundeha apyr ke a'e pyhyk. 22 Aja rahã, ixoty Jesu uwak. Pe, usak ehe rahã, pandu ipe:

—Éi kÿjã! Upa ma'e ahyha ke amukatu, ame'ẽ rehe nde erejurujar katu, a'erehe nde katu apo 'y. Nde rury katu eho apo 'y — aja kÿjã pe.

Arahã kÿjã katu oho.

Jái rajyr ke Jesu mukwera katu
(Mak 5.35-43; Ruk 8.49-56)

23 Jundéu awa tama'e jy'ariha rendama'e kapitã rok pe Jesu ixo oho rahã, takwar ra'yr peju ame'ẽ ta rehe a'e usak. (Aja te'eha riki jundéu awa ta. Amõ manõ rahã, takwar ra'yr ke peju. Aja pyaiha ke mujekwa.) Amõ ta mutyapu hũ ixo tĩ. (Aja pyaiha ke mujekwa tĩ.) 24 A'e pandu:

—Kar pe upa pehem peho! Kÿjãtã manõ ym riki. Ukwer te'e ou riki — aja Jesu a'eta pe. (Kÿjãtã manõ te aja Jesu ukwa katu tĩ.)

A'eta puka puka hũ ehe. Manõ te, aja ukwa katu, a'erehe puka puka hũ ehe. 25 Kar pe upa a'eta ke a'e mondo rahã, kÿjãtãima'e kapy pe Jesu ixo oho. Ipo rehe pyhyk. Pe, kÿjãtã kwera katu. Pe, pu'am. 26 Ame'ẽ mukweraha rehe har amõ ta pandu pandu oho. Ame'ẽ ywy rupi amõ ta pandu pandu oho.

Mokõi sawa'e ta eha ym te ame'ẽ ta ke Jesu mukatu

27 A'engi Jesu wata oho ixo rahã, mokõi sawa'e ta eha ym te ame'ẽ ta haikwer rupi oho. Hãtã a'eta pandu:

—Sa'e! Ndawi rainõ ke nde! Tupã mu'am ame'ẽ ke nde. Jande rehe epyrara esak. Nema'e pyrãtãha namõ jande ke emukatu — aja. (“Tupã mu'am me'ẽ ke” aja pandu rahã: “Kapitã keruhũ” aja Tupã mu'am, aja mujekwa katu.)

28 Ok pe Jesu ixo oho rahã, eha ym te ame'ẽ ta uhyk uwyr ehe. A'eta pe a'e pandu:

—Pehẽ ke ihẽ amukatu ame'ẽ ke ihẽ akwa katu. Ame'ẽ rehe pejurujar katu my? — aja Jesu.

—A'e tÿ. Jajurujar katu — aja a'eta pandu.

29 Pe, a'eta reha rehe ipo ke a'e mujar. Pandu:

—Ma'e ahyha ihẽ amukatu, ame'ẽ rehe pejurujar katu. Aja mã peja uhyk apo 'y — aja mokõi sawa'e ta pe.

30 Pe, upa ma'e ke rehe a'eta usak katu. Hãtã Jesu pandu:

—Pehē ke ihē amukatu, ame'ē rehe har amō ta pe pepandu ym! — aja pandu tipe.

³¹ Anī. A'eta uhem oho rahā, Jesu rehe har upa ame'ē ywy rupi pandu pandu oho.

Sawa'e je'engai ame'ē ke Jesu mukatu

³² Sawa'e ta uhem oho ixo rahā, sawa'e je'engai ame'ē ke Jesu rehe amō ta muhyk muwyr. Sawa'e py'a rehe ājā ihī, a'erehe je'engai ame'ē ke a'e. ³³ Ājā ke Jesu muhem mondo rahā, sawa'e rembe katak katu tī. Pandu pandu u'am tī. Pe, upa amō ta pandu:

—Mā! Katu tiki! Jundéu awa tama'e ywy rupi aja me'ē jasak ramō te — aja.

³⁴ Pe, parise ta pandu:

—Ājā tama'e kapitā riki pyrātāha ke muwyr ipe. A'erehe ājā ta ke a'e muhem mondo — aja pandu naī.

Heta ame'ē ta rehe Jesu pyrara usak

³⁵ Upa ok ta rupi Jesu ohoho. Upa ok ta hū rupi a'e oho tī. Amō amō rupi wata oho. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe mu'emu'e oho. Kuja myrandu katu ke a'e mu'emu'e. “Ma'e peka'u te'eha ke pehijar. Tupā koty pehē py'a pemurwak. Aja rahā: ‘Ihē kotyhar ta ke pehē’ aja a'e pandu ta” aja mu'e. Upa katu te ma'e ahy ixo ame'ē ta ke a'e mukatu tī. ³⁶ Heta ame'ē ta rehe a'e usak rahā, ame'ē ta rehe pyrara usak. Ame'ē ta ke amō ta mupyrara. Usakiha ta nixói tī. A'erehe ame'ē ta rehe Jesu pyrara usak. Ame'ē ta riki arapuharan ta aja saka. Usakiha ta nixói, ame'ēja saka. Katu ym aja.

³⁷ A'erehe inamō jumu'e ixo ame'ē ta pe a'e pandu:

—Ahúí aja me'ē itawa hū tipe. Pe, matyr ame'ē ta heta ym. ³⁸ Tupā riki ahúí aja me'ē jar aja saka. A'erehe ijar namō pepandu: “Kupixa pe matyr ame'ē ta ke emondo. Ahúí aja me'ē ke matyr ta” aja — aja Jesu pandu.

(Aja pandu rahā, heta ame'ē ta rehe har Jesu pandu. Tupā rehe har ukwa ym ame'ē ta heta hū ixo. Ahúí aja me'ē ta heta hū, ame'ēja saka. Ehe har pandu ame'ē ta heta ym tī. Matyr ame'ē ta heta ym tī. A'erehe Tupā namō pandu ta me'ē te'e: “Nde rehe har pandu pandu ame'ē ta ke emondo” aja Tupā pe. Aja Jesu mujekwa.)

10

Jesu namō jumu'e ixo ame'ē ta ke (Mak 3.13-19; Ruk 6.12-16)

¹ Inamō jumu'e ixo ame'ē ta ke Jesu mujy'ar. Awa py mokōi sawa'e ta hetaha ke. A'e pandu:

—Pejur! Pesarahā! Ihē je'ēha rupi ājā ta ke pemuhem ta katu pemondo. Ihē je'ēha rupi upa katu te ma'e ahy ixo ame'ē ta ke pemukatu ta tī — aja awa py mokōi sawa'e ta pe.

² Pe, ame'ē ta ke a'e mondo. Awa py mokōi sawa'e ta ke Jesu mondo. Kuja riki sawa'e ta rer. Ko Simā. Petu aja amō her tī. Amō Andere tī. Simā mu a'e. Amō Tian tī. Semende ra'yr a'e. Imu amō tī. Her Juā. ³ Amō Siri tī. Amō Matoroméu tī. Amō Tome tī. Amō Matéu tī. Amukwehe homa awa tama'e kapitā keruhū pe tamatarer matyr ame'ē ke a'e. Amō Tian tī. Apéu ra'yr a'e. Amō Tandéu tī. ⁴ Amō Simā tī. Jundéu awa tama'e ywy ngi huwajan ta ke a'e mujan tar katu muhem ame'ē ke a'e. Amō Jun Ikario amō tī. A'e riki Jesu rehe huwajan ta ke muhyk ta werur.

Awa py mokōi sawa'e ta pandu pandu oho

(Mak 6.7-13; Ruk 9.1-6)

⁵ Ame'ē awa py mokōi sawa'e ta ke Jesu mondo. Kuja a'eta pe a'e pandu:

—Jundéu awa aja ym ame'ē ta koty peho ym. Samari ywy pe har tama'e ok ta pe peho ym tī. ⁶ Jundéu awa ta koty jō peho. Tupā rehe har mu'e ame'ē ta nixói ngā pe, a'erehe arapuharan ta kanim ame'ē ta aja saka a'eta. A'erehe ame'ē ta pe jō pepandu pandu peho. ⁷ Kuja pepandu peho: “Ixoty ipy'a ke ngā

muruwak rahã, Tupã pandu ta: ‘Pehë rehe ihë rury katu. Ihëma'e ta ke pehë' aja. A'erehe mã peja pehë py'a ke ixoty pemuruwak’ aja pepandu peho. ⁸ Pepandu pandu peho rahã, kuja pema'ema'e tĩ. Upa ahy ixo ame'ẽ ta ke pemukatu. Manõ ame'ẽ ta ke pemukwera katu tĩ. Pereran ma'e u'u hũ ame'ẽ ta ke pemukatu tĩ. Ipy'a rehe ãjã ta ihĩ ame'ẽ ta py'a ngi ãjã ta ke pemuhem pemondo tĩ. Pehë pe pyrãtãha ke Tupã muwyr. A'erehe ame'ẽ pyrãtãha namõ amõ ta ke pemukatu tĩ. Mukatuha rehe pemuhepy ym.

⁹ —Tamatarer ke peraho ym. ¹⁰ Pehë kupe pe ma'e ryru peraho ym tĩ. Mokõi kamixa peraho ym tĩ. Mokõi sapat peraho ym tĩ. Myra te'e pehë po pe peraho ym tĩ. (Myra rehe te'e wata ame'ẽ ke.) Pehë po te'e peho. Pesarahã! Ma'e nixói ame'ẽ ke parakyha pe ijar muwyr ta me'ẽ te'e. A'erehe ma'e ke peraho ym. Ma'e ke Tupã riki muwyr ta pehë pe. (Parakyha pe ijar muwyr ta, ame'ẽja saka.)

¹¹ —Amõ ok ta pe pehyk rahã, hok pe pehë ke muxe ame'ẽ ke pekekar. Mahem rahã, a'ep pepyta we rĩ. Ame'ẽ ok ta pe pexo rahã, ame'ẽ rok pe jõ pepyta. Amõ amõ ok ta pe peho rahã, aja pema'ema'e tĩ. ¹² Amõ ta rok pe pexe peho rahã, kuja pepandu: “Mã peja pehë rehe Tupã usak katu” aja. ¹³ Pe, ame'ẽ rok wyr pe har ta pandu: “Ko pejur katu” aja. Pehë po ke pyhyk katu pehë ngi rahã, ame'ẽ ta rehe Tupã usak katu ta.

—Pe, ame'ẽ rok wyr pe har ta hok pe pehë ke muxe tar ym rahã, ame'ẽ ta rehe Tupã hury ym ta. ¹⁴ Hok pe amõ ta pehë ke muxe ym rahã, peho rahã, pehë py ngi ywy ku'i pejuhyk pembor. (Tupã ke putar ym ame'ẽ ta ke ko, aja pemujekwa ngã pe tĩ.) Ok ta pe har ta pehë ke putar ym rahã, aja pemujekwa tĩ. Pehë py ngi ywy ku'i pejuhyk pembor tĩ. (Aja rahã, ame'ẽ ok ta pe har ta ke Tupã putar ym tĩ, aja pemujekwa ngã pe tĩ.)

¹⁵ —Ko ihë apandu pehë pe. Yman rahã ngã ke Tupã mupyrara ta. Sondo ok ta pe har ta ke Tupã mupyrara ta. Ngomo ok ta pe har ta ke Tupã mupyrara ta tĩ. Ame'ẽ ta 'ar koty te we pehë rehe hendu ym ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ta. Ymanihar ta 'ar koty te we pehë ke putar ym ame'ẽ ta ke a'e mupyrara ta tĩ — aja awa py mokõi sawa'e ta pe Jesu pandu.

Pehë ke amõ ta mupyrara ta
(Matéu 24.9; Mak 13.9-13; Ruk 21.12-17; 1 Petu 4.12-16)

¹⁶ A'e pandu tĩ:

—Pehendurahã! Jundéu awa ta koty pehë ke ihë amondo axo. Amõ amõ ta Tupã je'ẽha putar ym tĩ. Parahy ta. So'o jarõ, ame'ẽja saka. A'erehe pesak katu peho. Mã peja pesak katu kÿ! Pehë riki peparahy ym tĩ. ¹⁷ Pesak katu kÿ. Pehë ke amõ ta pyhyk ta. Pe, kapitã ruwa koty pehë ke raho ta. Pehë rehe har je'ẽ je'ẽ hũ ta. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe pehë ke raho ta tĩ. A'ep pehë rehe har je'ẽ je'ẽ hũ ta tĩ. So'o pিরer pu'i pe pehë ke pirok ta tĩ.

¹⁸ —Ihë rehe pejurujar katu, a'erehe kapitã keruhũ ruwa koty pehë ke amõ ta raho ta tĩ. Pehë rehe har a'eta je'ẽ je'ẽ hũ ta. Pe, mahy ta. Kapitã ruwa koty aja tĩ. Pehë ke mupyrara ta tĩ. Arahã myrandu katu ke pepandu ta a'eta pe. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe pepandu ta tĩ. ¹⁹ Kapitã ta ruwa koty pehë ke pyhyk raho rahã: “Ma'e ke jande japandu ta my? Myja me'ẽ jande japandu ta my?” aja pekwa pekwa ym pexo tĩ. Arahã ma'e pepandu ta ame'ẽ ke pehë pe Tupã mujekwa ta. ²⁰ Arahã pepandu rahã, pehë je'ẽha aja ym ta. Anĩ. Tupã'ã muwyr ame'ẽ je'ẽha ke pepandu ta. Jande pái keruhũ I'ã ke muwyr ta pehë pe.

²¹ —Arahã amõ ke kapitã pe imu pandu ta: “Ko Jesu kotyhar ke. Ejukwa” aja pandu ta. Ipái ta aja tĩ. Kapitã pe ta'yr ta ke raho ta tĩ. “Ko Jesu kotyhar ta ke. Ejukwa” aja ta tĩ. Ipái ta ke ta'yr ta raho ta tĩ. “Ko Jesu

kotyhar ta ke. Ejukwa” aja ta tĭ. ²² Ihĕ rehe pejurujar katu, a'erehe pehĕ rehe upa amō ta parahy ta. Ihĕ rehe tapijar te'e we pejurujar katu rahā, Tupā namō pexo katu ta. ²³ Pehĕ ke ok ta pe har ta mupyrara rahā, amō ok ta pe pejan peho. Apandu katu pehĕ pe. Upa katu te ok ta rupi peho. Ame'ĕ upa rahā, ihĕ ajywyr ta. Ko awa ihĕ tĭ. Tupā je'ĕha rupi ajur.

²⁴ —Pesarahā! Jumu'eha 'ar koty te we mu'eha katuha. Te'e paraky ame'ĕ 'ar koty te we ijar katuha tĭ. ²⁵ A'erehe mu'eha aja jumu'eha ixo rahā, katu tiki tĭ. Ijar aja te'e paraky ame'ĕ ixo rahā, katu tiki tĭ. Pehĕ riki aja tĭ. (Ihĕ riki mu'eha aja. Pehĕ riki jumu'eha ta.) Ihĕ rehe har amō ta pandu: “Nde riki Satana” aja naĭ. (Ājā ramūi a'e.) Aja rahā, ihĕ 'ar koty te we pehĕ rehe har ma'e jaxer ai ame'ĕ ke amō ta pandu ta — aja Jesu mujekwa. Awa py mokōi jumu'eha ta pe mujekwa.

Sawa'e ta ngi pekyje ym. Tupā ngi pekyje.

(Ruk 12.2-7)

²⁶⁻²⁸ Awa py mokōi jumu'eha ta pe Jesu pandu tĭ:

—Pehĕ ke amō ta mupyrara ta. Anĭ. Sawa'e ta ngi pekyje ym. Pehĕ pe ihĕ apandu ame'ĕ ke amō ta ukwa ym. Yman rahā upa ame'ĕ ke amō ta pe pepandu pandu ta. Upa amō ta ukwa ta. Ma'e ke rehe pehĕ jō pehendu ame'ĕ ke amō ta pe pemujekwa ta. Apo ma'e kanim aja ixo ame'ĕ ke upa mujekwa ta amō ta pe. Amō ta ukwa ym ha rupi pekwa ame'ĕ ke upa pemujekwa ta a'eta pe tĭ.

—Pesarahā! Sawa'e ta ngi pekyje ym. Pehĕ ke a'eta jukwa rahā, ame'ĕ jō riki. Pehĕ'ā ke marā ka ym mahyha. Tupā anĭ. Pekiye ingi. Pehĕ ke a'e jukwa rahā, amō we tĭ. Mupyraraha renda pe pehĕ ke a'e mupyrara ta. A'erehe pekyje ingi.

²⁹⁻³¹ —Mokōi ma'ewyra ra'yr rehe amō muhepy rahā, peteĭ tamatarer pu'a ra'yr muhepy. Pe, ame'ĕ ma'ewyra ra'yr rehe har Tupā usak katu. Jande pái keruhū pandu

ym rahā, ma'ewyra ra'yr manō ym ta. (Aja rahā, kuja mujekwa katu. Ma'ewyra ra'yr 'ar koty te we pehĕ rehe jande pái keruhū usak katu.) Pehĕ aja tĭ. Pehĕ ākā rehe pehĕ'a ihĭ. Ame'ĕ hetaha ke a'e ukwa katu. (Ame'ĕ ke ukwa rahā, upa katu te pehĕ rehe har a'e ukwa katu tĭ, aja mujekwa katu. A'erehe pehĕ rehe Tupā usak katu te we ta, aja mujekwa katu tĭ) — aja Jesu pandu.

Kirisutu rehe har ukwa katu ame'ĕ ta rehe har

(Ruk 12.8-9; 2 Timo 1.8)

³² A'e pandu tĭ:

—Mupyrara ame'ĕ ta namō amō ixo rahā, kuja pandu: “Jesu kotyhar ke ihĕ” aja pandu. Aja rahā, kuja ehe har ihĕ riki apandu ta tĭ: “Ihĕ kotyhar te ke a'e” aja ihĕ pái keruhū pe ihĕ apandu ta. (Aja rahā, ame'ĕ ke ihĕ pái keruhū putar katu tĭ.) Ywatehar ke a'e. ³³ Pe, mupyrara ame'ĕ ta namō amō ixo rahā, kuja pandu: “Ihĕ anĭ. Jesu ke ihĕ akwa ym. Ixotyhar ym ihĕ” aja pandu. Aja rahā, kuja ehe har ihĕ apandu ta tĭ: “Peme'ĕ anĭ. Ihĕ akwa ym peme'ĕ. Ihĕ kotyhar aja ym a'e” aja ihĕ pái keruhū pe ihĕ apandu ta. (Aja rahā, ame'ĕ ke ihĕ pái keruhū putar ym tĭ.) Ywatehar ke a'e — aja Jesu pandu.

Ianam ta jumai ta ame'ĕ rehe har

(Ruk 12.51-53; Ruk 14.26-27)

³⁴ A'e pandu tĭ:

—Kome'ĕ ywy keruhū pe har ta jumai mai ixo. Ame'ĕ ke ihĕ amuputu'u ajur, aja pekwaha my? Anĭ. Aja ym ajur. Ihĕ ajur, a'erehe amō amō ta jumai mai ta. ³⁵ Ipái ta ihĕ rehe jurujar katu, a'erehe ta'yr ta je'ĕ je'ĕ hū ta. (Huwajan ta aja saka ta.) Imāi ta ihĕ rehe jurujar katu, a'erehe imembyr kūjā ta je'ĕ je'ĕ hū ta tĭ. (Huwajan ta aja saka ta tĭ.) Ixawa'e māi ta ihĕ rehe jurujar katu, a'erehe imembyr reko ame'ĕ ta je'ĕ je'ĕ hū ta tĭ. (Huwajan ta aja saka ta tĭ.) ³⁶ Ihĕ rehe amō jurujar katu rahā, hok wyr pe har ta je'ĕ je'ĕ hū ta. (Huwajan ta aja saka tĭ.) Amō ruwajan 'ar koty te we katu ym ha.

³⁷—Ipái rehe amō ipy'a katu, ame'ē 'ar koty te we ihē rehe ipy'a katu. Aja jō rahā, ihē kotyhar te a'e. Imāi rehe aja tī. Ipy'a katu tī. Pe, i'ar koty te we ihē rehe ipy'a katu. Aja jō rahā, ihē kotyhar te a'e tī. Ta'yr rehe aja tī. Tajyr rehe aja tī. Ame'ē ta 'ar koty te we ihē rehe ipy'a katu. Aja jō rahā, ihē kotyhar te a'e tī. ³⁸Ihē kotyhar aja amō ixo rahā, ame'ē ke amō ta jukwa tar katu. Ame'ē ngi kyje ym rahā, ihē kotyhar aja ixo ta. ³⁹Amō riki ihē kotyhar wan ta. A'erehe ame'ē ke amō ta jukwa tar katu. A'erehe ihē rehe jurujar tar ym. Hijar, a'erehe jukwaha ke amō muputu'u. A'erehe a'e ixo we tipe. Ame'ē ke Tupā putar ym. Inamō ixo ym ta. Aja ihē tī. Aputar ym tī. Amō riki ihē rehe jurujar katu, a'erehe a'e ke amō ta jukwa. Jurujar katuha ke hijar ym. Aja rahā, Tupā namō a'e ixo katu ta. Uhā te hū aja a'e ixo ta — aja Jesu pandu.

Ma'e katu ame'ē ke Tupā muwyr ta (Matéu 25.34-40; Mak 9.41; Juā 13.20; Emberéu 13.1-3; 3 Juā 5-8)

⁴⁰ A'e pandu tī:

—Ihē rehe har pepandu pandu peho. A'erehe pehē pe amō pandu: “Ihē rok pe pepyta katu” aja. Aja pehē ke hok pe muxe katu rahā, ihē ke a'e muxe katu, ame'ēja saka tī. Tupā ke a'e muxe katu tī, ame'ēja saka tī. Ihē ke Tupā muwyr. ⁴¹Tupā je'ēha pandu ame'ē ke ko, aja amō ukwa. A'erehe hok pe a'e muxe katu. Aja rahā, ma'e katu ame'ē ke Tupā muwyr ta ipe. Tupā je'ēha pandu ame'ē pe ma'e katu ame'ē ke Tupā muwyr ta ipe. Aja ok jar pe a'e muwyr ta tī. Juja katu te muwyrriha ke. “Ko sawa'e katu” aja amō ukwa. A'erehe hok pe ame'ē sawa'e ke muxe katu rahā, ma'e katu ame'ē ke Tupā muwyr ta ipe tī. Sawa'e katu ame'ē pe ma'e katu ame'ē ke Tupā muwyr ta ipe. Aja ma'e katu ame'ē ke ok jar pe Tupā muwyr ta tī. Juja katu te muwyrriha ke. ⁴²Pesarahā! Kuja pekwa katu pexo. “Ko Jesu kotyhar ke” aja amō ukwa. A'erehe jyngwéi rahā, kúi

pe y rysā me'ē ipe. (Aja rahā ipy'a katu ehe aja mujekwa.) Aja rahā y me'ēha pe ma'e katu ame'ē ke Tupā riki muwyr ta tī — aja Jesu pandu.

11

Jesu koty sawa'e ta ke Juā mujahukiha mondo (Ruk 7.18-35)

¹ Awa py mokōi jumu'eha ta pe Jesu upa pandu rahā, ame'ē ok ta ngi a'e oho. Hake rupi amō ok ta ihī. Ame'ē rupi a'e mu'e oho. ²Kyndaha pe Juā mujahukiha ixo. Upa ma'e Jesu ma'ema'e ame'ē rehe har hendu rahā, sawa'e ta ke a'e mondo, Jesu pe. Inamō jumu'e ixo ame'ē ta ke Juā mondo. ³Ame'ē ta uhyk rahā, Jesu pe pandu:

—“Amō sawa'e uwyr ta” aja jande pe Juā pandu. Nde riki ame'ē sawa'e ke my? Ame'ē ym rahā, amō sawa'e rehe jaharō ta my? Emujekwa katu jande pe — aja Jesu pe sawa'e ta pandu.

⁴ Jesu pandu:

—Juā koty pejywyr peho. Pesak ramō ame'ē ke upa pepandu ipe. Pe-hendu ame'ē ke upa pepandu ipe tī. ⁵Kuja. “Eha ym te ame'ē ke apo ma'e ke rehe usak katu tī. Wata ym te ame'ē ke apo wata katu tī. Pereran ma'e u'u hū ame'ē namō ixo ame'ē ta ke apo upa ka'ē oho ipe tī. Ma'e hendu ym te ame'ē ta apo ma'e hendu katu tī. Manō ame'ē ta kwera katu uhem tī. Pyrara ixo ame'ē ta pe myrandu katu ke amō ta pandu raho tī. ⁶Pe, ihē rehe jurujar katuha ke hijar ym rahā, hury katu a'e ixo.” Aja Juā pe pepandu peho — aja Jesu.

A'eta pandu:

—Hā! Japandu ta jaho kŷ — aja sawa'e ta.

(Ahy ame'ē ta ke Jesu mukatu. Manō ame'ē ta ke mukwera tī. Aja rahā, a'e riki Kirisutu. “Kapitā keruhū” aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e. Jundéu awa ta harō hū ame'ē ke a'e aja mujekwa katu.)

⁷ Juã muwyr ame'ë ta jywyr oho ixo rahã, Juã rehe har amõ ta pe Jesu pandu:

—Amukwehe awa nixói te ame'ë pe Juã rehe pesak peho rahã, ma'e pesak peho my? Sawa'e pitu te'e ame'ë rehe pesak peho my? Anĩ. Aja ym Juã. Pyrãtã a'e. Pahar amõ koty koty ukwaha ke mondo ym a'e. ⁸ Ima'e mundeha katu te ame'ë ke namõ ixo. Ame'ë sawa'e rehe pesak peho my? Anĩ. Pesarahã! Aja mundeha katu te ame'ë ke namõ ixo ame'ë ta kapitã keruhũ rok rehe jõ ixo. (Juãma'e aja ym. Ima'e mundeha katu te aja ym namõ ixo.) ⁹ Ihẽ pe pepandurahã! Awa rehe pesak peho my? Tupã je'ëha pandu ame'ë ke rehe pesak peho my? A'e riki. Pesarahã! Ihẽ apandu pehẽ pe. Ymanihar Tupã je'ëha pandu ame'ë ta 'ar koty te we Juã katuha. (A'erehe Juã rehe pehendu katu ta me'ë te'e.) ¹⁰ Juã rehe har kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ. Kuja Ta'yr rehe har Tupã pandu: “Ne ndutar koty myrandu raho ame'ë ke ko ihẽ amondo py.

Nde ereho tate rahã, amõ ta py'a ke ihẽ koty a'e riki muruwak ta mondo” aja panduha ihĩ. (Ame'ë mondo py ame'ë ke Juã.)

¹¹ —Apandu pehẽ pe. Upa katu te sawa'e ta 'ar koty te we Juã katuha ke. Apo amõ ixo. Apo myrandu katu pandu oho ame'ë ta ixo. Myrandu katu ymanihar Tupã je'ëha pandu ame'ë ta pandu pandu. Juã pandu ame'ë ke i'ar koty te we katuha. Apo anĩ. Ihẽma'e jumu'eha ta myrandu katu ke pandu. Ame'ë ta Juã 'ar koty te we katuha. Ihẽma'e jumu'eha ta ukwa ym ame'ë ta ke, aja pekwaha naĩ. Anĩ. Ame'ë ta katu te, aja Tupã pe. ¹² Myrandu ke Juã pandu pandu. “Ixoty pehẽ py'a ke pemuruwak rahã, Tupã pandu ta: ‘Ihẽma'e ta ke pehẽ’ aja Tupã pandu” aja Juã pandu. Pe, Tupã koty heta ipy'a ke muruwak. Apo ihẽ apandu ame'ë ke rehe amõ ta heta te hũ jurujar katu tĩ. Putar katu hũ tĩ. A'erehe Tupã koty ipy'a ke

muruwak katu. ¹³ Juã uwyr ym rahã we, upa Tupã je'ëha pandu ame'ë ta pandu pandu tĩ. Myja me'ë Tupã kotyhar aja muruwak ta my? Ame'ë rehe har pandu pandu. Aja Moise je'ëha mujekwa tĩ. ¹⁴ Ame'ë ta je'ëha rehe pejurujar tar katu rahã, kuja pekwa ta. Juã riki Eri. Eri riki uwyr ta kũ, aja yman amõ mupinim. Juã riki ame'ë Eri aja saka. ¹⁵ Pekwa tar katu rahã, pehendu apo.

¹⁶ —Ihẽ ke putar ym ame'ë ta riki kurumĩ ra'yr ta aja saka. Jumusaráiha ke a'eta mujã. Muhepyha renda pe wapyk. Pe, wajar ta pandu: ¹⁷ “Jande rury katuha ke jajyngar tipe. Pepurahái ym. Japyaiha jajyngar tipe. Pejixi'u ym” aja wajar ta pe. ¹⁸ Hury ym kurumĩ ra'yr ta. Aja riki ihẽ ke putar ym ame'ë ta tĩ. Juã uwyr rahã, amõ amõ rahã, ma'e u'uha ke a'e hijar. Kawĩ ke a'e u'u ym te tĩ. Pe, ehe har amõ ta pandu: “Ipy'a rehe ãjã ihĩ ame'ë ke a'e. Katu ym a'e” aja naĩ. Tupã je'ëha pandu ame'ë ke a'e, aja a'eta putar ym. Jundéu awa ta hury ym ehe. (Jumusaráiha wajar saka.)

¹⁹ —Ko awa ihẽ tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Ko ihẽ ajur rahã, upa ma'e ke ihẽ a'u. Ma'e a'uha ahijar ym. Kawĩ ihẽ a'u tĩ. Pe, ihẽ rehe har amõ ta pandu: “Pesak eherahã! Ma'e u'u hũ ame'ë ke a'e. Kawĩ ngi ka'u ame'ë ke a'e” aja naĩ. Amõ we tĩ. “Ma'e jaxer ame'ë ta rehe katu ame'ë ke a'e. Homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer matyr ame'ë ta rehe katu ame'ë ke a'e tĩ. Katu ym aja” aja riki naĩ. Tupã muwyr ame'ë ke ihẽ, aja a'eta putar ym. Jundéu awa ta hury ym ihẽ rehe. (Jumusaráiha wajar saka.)

—Pesarahã! Tupã rehe amõ jurujar katu rahã, Tupã riki upa ma'e ke ukwa katu, aja amõ ukwa. Pe, ixotyhar aja a'e jumuruwak ta — aja Jesu pandu.

*Jesu ke amõ amõ ok ta pe har ta putar ym
(Ruk 10.13-15)*

²⁰ Amō amō ok ta pe marā ka ym amō ma'eha. Ame'ē ke Jesu ma'ema'e katu tipe. Heta hū ma'ema'e tipe. A'ep pe har ta hijar ym ma'e ke. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar ym. Tupā koty ipy'a ke muruwak ym. A'erehe a'ep pe har ta rehe har Jesu pandu:

²¹ —Korasī ok ta pe har ta! Māte hū pehē ke Tupā mupyrara ta. Mesái ok ta pe har ta aja tī! Māte hū pehē ke Tupā mupyrara ta tī. Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke heta te hū pehē ruwa koty ihē ama'ema'e tipe. Pehē ruwa koty ihē ama'ema'e, ame'ē ke ymanihar Tir ok ta pe ihē ama'ema'e ta tipe rahā, a'ep pe har ta ma'e ka'u te'eha ke hijar ta tipe. Pan xuru aja me'ē ma'e mundeha ke munde ta tipe. (Aja pyaiha ke mujekwa ta tipe.) Tatimbuk ke iākā rehe ombor ta tipe tī. (Aja pyaiha ke mujekwa ta tipe tī.) Ymanihar Sinō ok ta pe har ta aja tī. (Pyaiha ke mujekwa ta tipe tī.)

²² —Ko ihē apandu. Ngā ke Tupā mupyrara rahā, Tir ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta. Sinō ok ta pe har ta aja tī. Mupyrara ta tī. Ame'ē ok ta pe har ta 'ar koty te we Korasī ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta. (Ihē rehe jurujar ym, a'erehe i'ar koty te we mupyrara ta tī.) Aja Mesái ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta tī. (Ihē rehe jurujar ym, a'erehe i'ar koty te we mupyrara ta tī.)

²³ —Kapana'ū ok ta pe har ta tī. “Jande anī. Katu te jande” aja pekwaha naī. Upa pehēma'e ok ta ke Tupā mumba ta tī. Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke pehē pyter pe ihē ama'ema'e katu tipe. Aja ymanihar Sondo ok ta pe ihē ama'ema'e ta tipe rahā, ame'ē ok ta apo ixo ta tipe tī. ²⁴ Pehē pe ihē apandu katu. Ngā ke Tupā mupyrara rahā, Sondo ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta. Ame'ē 'ar koty te we Kapana'ū ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta. (Ihē rehe jurujar ym, a'erehe i'ar koty te we mupyrara ta tī) — aja Jesu pandu.

Pehē py'a ke ihē amuhury ta
(Ruk 10.21-22)

²⁵ Arahā Jesu pandu:

—Papa! Sawa'e te nde! Ywa ke nde eremujā. Kome'ē ywy keruhū aja tī. Nde eremujā tī. Ihē amu'e ame'ē ke paper rehe jumu'e ym ame'ē ta pe nde eremujekwa katu. A'erehe: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja apandu nde pe. “Jakwa katu jande” aja ukwa ame'ē ta pe anī. Nde eremujekwa ym tī. “Upa jande jajumu'e” aja ukwa ame'ē ta pe anī tī. Nde eremujekwa ym tī. ²⁶ Aja riki nde ereputar ame'ē ke uhyk riki. Papa! Katu aja — aja ipái keruhū pe Jesu pandu.

²⁷ Jumu'eha ta pe Jesu pandu tī:

—Upa katu te ma'e ke ihē pe ihē pái keruhū muwyr. Ta'yr ke ihē. Ihē rehe har ukwa ym awa. Ihē pái jō ukwa katu. Aja ihē pái rehe har ukwa ym awa. Ihē jō akwa katu. Pe, ihē aputar ame'ē ta pe ehe har ihē amujekwa katu. Aja rahā, ame'ē ta ukwa katu ta ehe har tī.

²⁸ —Pehē ramūi ukwaha ke pehendu tipe. Hātā riki ame'ē pema'eha. Pehē re'ō, ame'ēja saka tī. A'erehe ihē koty pejur. Pehē py'a ke ihē amuhury katu ta. ²⁹ Ihē apandu ame'ē ke pema'e. Hātā ym ame'ē pema'ema'eha. A'erehe ihē namō pejumu'e katu. Hātā ihē aje'ē ym ta. Ihē katu. A'erehe ihē namō pejumu'e katu. Aja rahā, pehē py'a ke ihē amuhury katu ta. ³⁰ Ihē apandu ame'ē ke pema'e rahā, hātā ym riki ame'ē pema'eha. Ihē amu'e ame'ē ke pema'e rahā, ame'ē hātā ym tī — aja Jesu pandu.

12

Jundéu awa tama'e putu'u 'ar rehe
har

(Mak 2.23-28; Ruk 6.1-5)

¹ Heta ym ukwer rahā, ahúi aja me'ē ty rupi Jesu wata ixo. Jumu'eha ta namō wata ixo. Arahā jundéu awa tama'e putu'uha 'ar ke. Jumu'eha ta myahy riki. A'erehe ahúi aja me'ē ke a'eta po'ok. (Ame'ē ke ipo pe kamyrik. Aja pirer ke ombor.) Pe, u'u ixo.

² Ame'ë rehe parise ta usak. Pe, Jesu pe pandu:

—Anĩ. Katu ym u'uha. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, aja nema'e jumu'eha ta kamyrik rahã, katu ym. (Paraky te'e, aja saka. A'erehe katu ym.) Aja Moise je'ëha rehe panduha ihĩ — aja parise ta pandu.

³ (Amõ rehe pyrara usak ta me'ë te'e, aja Jesu mujekwa tar katu) a'erehe pandu:

—Yman Ndawi myahy te riki. In-amõ ixo ame'ë ta aja tĩ. Myahy te tĩ. Ame'ë ta ma'eha ke Tupã je'ëha rehe pesak riki. ⁴Ma'e u'u ame'ë ke nixóí te rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe a'eta ixo oho. Pe, mbeju a'ep ihĩ. Ame'ë ke u'u. Ame'ë mbeju Tupã ruwa koty pa'ihu moĩ, ame'ëja saka. Pa'i ta jõ ame'ë ke u'u katu. Amõ ta u'u rahã, anĩ. Katu ym. A'erehe Ndawi ta u'u rahã, katu ym ta tipe. (Ndawi ta pa'i ta ym. Aja Moise je'ëha rehe hendu ym.)

⁵—Amõ we tĩ. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã pame katu te pa'i ta paraky ixo. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ rehe paraky ixo. Putu'uha 'ar rahã, paraky rahã, katu ym, aja Moise je'ëha rehe pesak. Pa'i ta paraky riki. Ame'ë katu pehẽ pe. A'erehe: “Mã peja pa'i ta paraky” aja pepandu.

⁶—Ko amujekwa pehẽ pe. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ riki katu. I'ar koty te we amõma'e katuha kohĩ. Ihẽ riki ame'ë. (A'erehe ihẽma'e jumu'eha ta ma'eha katu.) ⁷ Kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ. (Tupã pandu:)

“Ihẽ rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ rahã, pehẽ rymba ke pehapy tipe. Upa ukwái tipe. Arapuharan ra'yr ke ame'ë. Ame'ë ke ihẽ aputar ym.

Kuja katu te. Amõ ta rehe peyrara pesak. Ame'ë ke ihẽ aputar katu” aja panduha ihĩ.

—Ame'ë pinĩha ke pekwa rahã, ma'e katu ame'ë ke amõ ta ma'ema'e ta. Ame'ë ta pe: “Pehẽ katu ym” aja pepandu ym ta tipe. ⁸ Awa ihẽ tĩ.

Tupã je'ëha rupi ajur ame'ë ke ihẽ. A'erehe jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, ma'e ke amõ ma'e, ame'ë ke ihẽ riki apandu katu — aja Jesu.

Ipo ke upa te'e jupu'a ame'ë ke Jesu mukatu

(Mak 3.1-6; Ruk 6.6-11)

⁹ A'engi a'e oho. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe a'e ixo oho. ¹⁰ A'ep amõ sawa'e ihĩ. Ipo ke upa te'e jupu'a ame'ë ke a'e. Amõ sawa'e ta ihĩ tĩ. Jesu rehe a'eta usak katu uĩ. Jesu pe a'eta pandu:

—Putu'uha 'ar rahã, ma'e ahy ixo ame'ë ke amõ mukatu rahã, katu ym, aja Moise je'ëha mujekwa my? — aja ipe.

¹¹⁻¹² Jesu pandu:

—Anĩ. Katu, aja mujekwa. Pesarahã! Pehẽ ngi har amõ riki arapuharan namõ ixo. Putu'uha 'ar rahã, ywykwar pe ame'ë u'ar rahã, ame'ë ke hykíyi ta muhem riki. (Ame'ë ke paraky te'e, aja pekwa.) Arapuharan riki katu. Sawa'e riki arapuharan 'ar koty te we katuha. A'erehe putu'uha 'ar rahã amõ ta rehe amõ pyrara usak rahã, katu te tiki, aja Moise je'ëha mujekwa — aja Jesu.

¹³ Pe, sawa'e pe a'e pandu:

—Nde po epirar 'y! — aja ipe.

Ipo ke sawa'e pirar rahã, upa puku oho ipe. Imembek katu oho ipe tĩ. Wajar aja katu oho. ¹⁴ A'engi parise ta uhem oho. Pe, a'eta jupandu pandu a'eta jupe:

—Myja Jesu ke japyhyk ta my? Pe, jajukwa ta — aja parise ta jupe.

Tupãma'e miasu ke

¹⁵ A'e ke amõ ta jukwa tar katu, aja Jesu ukwa rahã, ame'ë renda ngi oho. Kapana'ũ ok ta rake ngi oho. Heta ngã haikwer rupi oho tĩ. Upa ahy ixo ame'ë ta ke a'e mukatu. ¹⁶ Pe, ame'ë ta pe a'e pandu:

—Pehẽ ke ihẽ amukatu. Ihẽ Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke ihẽ. Ame'ë ke ngã pe pepandu ym — aja Jesu.

¹⁷ Aja ahy ixo ame'ë ta ke mukatu rahã, yman Tupã pandu, ame'ë panduha uhyk. Je'ëha ke Isai mupinim.

¹⁸ Ta'yr rehe har Tupã pandu:

“Ko ihëma'e miasu ke. Ihë kotyhar aja ajo'ok. Ihë apy'a katu ehe. Ihë ke a'e muhury katu tĩ.

Ihë'ã ke ihë amuwyr ta ipe. Upa awa ta pe ihë rehe har a'e pandu ta.

¹⁹ Hãtã a'e pandu ym ta ngã pe. Je'ë je'ë ym ta tĩ. Awa rape rupi hãtã a'e je'ë je'ë ym tĩ.

²⁰ Amõ pitu te'e ame'ë ta pe wewe katu ma'e ke a'e ma'e ta.

Pyrãtã ym ame'ë ta rehe a'e pyrara usak ta tĩ. Aja tapijar te'e we a'e ixo ta. Aja rahã, myrandu katu ke upa ngã ukwa katu ta.

²¹ Pe, ehe har amõ ta mujekwa. A'erehe upa amõ ta ukwa katu ta ehe har tĩ” aja Tupã pandu ame'ë ke Isai mupinim.

Jesu rehe har: Satana rehe har tĩ (ãjã ramõi a'e).

(Mak 3.20-30; Ruk 11.14-23)

²² Ajame'ë ke eha ym te ame'ë ke amõ ta werur ipe. Sawa'e py'a rehe ãjã ihĩ, a'erehe eha ym te. Ame'ë je'engai tĩ. Pe, ame'ë ke Jesu mukatu rahã, ma'e ke sawa'e pandu katu tĩ. Upa ma'e ke rehe usak katu tĩ. ²³ Ahy ixo ame'ë ke Jesu mukatu, a'erehe a'eta pandu:

—Mã! Katu tiki! Pyrãtã te ame'ë ke a'e! Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke nahã my? Jaharõ hũ ehe ame'ë ke — aja amõ ta pandu.

²⁴ Ame'ë ke parise ta hendu rahã, pandu:

—Anĩ. Aja ym. Satana riki pyrãtãha ke muwyr ipe, a'erehe ãjã ta ke Jesu muhem katu mondo — aja riki naĩ.

²⁵ Ame'ë ta ipy'a pe ukwa ukwa uĩ, ame'ë ke Jesu ukwa katu, a'erehe a'eta pe pandu:

—Anĩ. Aja ym. Ihë pe pyrãtãha ke Satana muwyr ym te. (ãjã ramõi a'e.) Pesarahã! Ihë amujekwa ta. Ywy pe har ta amõ koty koty jy'ar. Pe, jumai mai ngã juehe rahã, pahar jumumba ta ngã juehe riki. (A'erehe

jumai mai ym ta ngã juehe.) Ok ta pe har ta aja tĩ. Ok wyr pe har ta aja tĩ. Amõ koty koty jy'ar, pe, jumai mai a'eta juehe rahã, jumumba ta a'eta juehe tĩ. (A'erehe jumai mai ym ta a'eta juehe.) ²⁶ Aja ãjã ta jumai mai a'eta juehe rahã, Satana koty har ta amõ koty koty ixo, aja mujekwa. Aja rahã, pahar jumumba ta a'eta juehe. (A'erehe ihë pe pyrãtãha ke Satana muwyr ym te.) ²⁷ ãjã ramõi riki ihë pe pyrãtãha ke muwyr, a'erehe ãjã ta ke ihë amuhem amondo, aja pepandu naĩ. Pesarahã! ãjã ta ke ihë amuhem amondo. Pehë kotyhar ta aja tĩ. ãjã ta ke muhem mondo tĩ. Aja rahã, awama'e pyrãtãha namõ muhem mondo my? Satanama'e pyrãtãha namõ my? Anĩ. Aja ym. Aja rahã, ihë aja tĩ. Satanama'e pyrãtãha namõ aja ym ihë tĩ. A'erehe pehë je'ëha pejawy te'e aja pehë kotyhar ta mujekwa katu pehë pe. ²⁸ Pesarahã! Ihë pe Satana pyrãtãha ke muwyr ym te. Tupã'ã riki ihë pe pyrãtãha ke muwyr. A'erehe ãjã ta ke amuhem katu amondo. Aja rahã, ihë riki kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke ihë aja pekwa katu ta me'ë te'e. Peharõ katu pexo ame'ë ke ihë.

²⁹ —Sawa'e pyrãtã rok pe ma'e ke mukanim ym oho awa. Mukanim oho rahã, sawa'e pyrãtã ame'ë jywa ke a'e mujere ta pukwar py. A'engi sawa'ema'e ke upa mukanim ta raho. (Aja ihë riki tĩ. Satanama'e pyrãtãha ngi sawa'e ke ihë riki amuhem. Aja rahã, Satanama'e pyrãtãha ke ihë riki amuputu'u aja ihë amujekwa.)

³⁰ —Ihë kotyhar aja amõ ixo ym rahã, ihë namõ jumai ame'ë ke a'e. Tupã koty ihë namõ ngã ke amõ mujy'ar ym rahã, ame'ë riki amõ koty ihë ngi muhãi mondo a'e. Tupã ruwanjan koty mujy'ar mondo. ³¹ Ko ihë apandu pehë pe. Ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e. Ame'ë rehe Tupã ipy'a jywyr katu. Juru ai ehe rahã, ame'ë rehe Tupã ipy'a jywyr katu tĩ. Tupã'ã rehe juru ai rahã, ame'ë rehe marã ka ym Tupã ipy'a jywyrriha. ³² Awa ihë

tĩ. Tupã je'êha rupi ajur. Ihê rehe har katu ym amõ pandu rahã, ame'ê rehe Tupã ipy'a jywyr ta. Tupã'ã rehe har katu ym amõ pandu rahã, ame'ê rehe Tupã ipy'a jywyr ym te ta. Apo jywyr ym te ta. Yman rahã, jywyr ym te ta tĩ — aja Jesu pandu.

*Ma'eywa rehe har
(Ruk 6.43-45)*

³³ A'e pandu tĩ:

—Ma'eywa'y riki hury katu rahã, i'a hũ ta. Ma'eywa'y hury ym rahã, i'a ym ta. A'erehe i'a hũ rahã, ma'eywa'y riki katu aja amõ ukwa katu. ³⁴ Parise ta! Mbóí aja saka pehê! Katu ym ame'ê ta ke pehê, a'erehe mbóí aja saka. Ma'eywa'y katu ym aja saka pehê. A'erehe katu ame'ê ke ihê ama'ema'e, ame'ê rehe har: “Mã! Katu tiki” aja pepandu ym te. Pehê py'a pe peka'u te'eha ke pekwa pekwa pexo. A'erehe ame'ê ke pepandu rahã, ma'e jaxer ame'ê ke pepandu. ³⁵ Sawa'e katu ame'ê ke ipy'a pe katu ame'ê ke ukwa ukwa ixo. A'erehe a'e pandu rahã, katu ame'ê ke pandu katu. Sawa'e katu ym ame'ê ke ipy'a pe ma'e jaxer ame'ê ke ukwa ukwa ixo. A'erehe a'e pandu rahã, ma'e jaxer ame'ê ke pandu. Pehê parise ta katu ym, a'erehe ma'e katu ym ame'ê ke pepandu. (Ma'eywa'y katu ym, ame'êja saka pehê.)

³⁶ —Yman rahã ngã ke Tupã mupyrara rahã, upa ma'e jaxer ame'ê ke amõ pandu, ame'ê ke Tupã mujekwa ta. Pe, a'e mupyrara ta. Upa katu te amõ tama'e panduha ke a'e mujekwa ta. ³⁷ Ma'e pepandu ame'ê ke Tupã ukwa ta. Pe, mupyrara ta. “Nde katu ym” aja a'e pandu rahã, a'e mupyrara hũ ta. “Nde katu” aja a'e pandu rahã, mupyrara ym ta. A'erehe myja me'ê pepandu apo, ame'ê ke pekwa pekwa katu pexo. (Katu ame'ê ke jõ pepandu katu) — aja Jesu pandu.

Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ê ma'ema'e ame'ê ke rehe

*Amõ ta usak tar katu
(Mak 8.11-12; Ruk 11.29-32)*

³⁸ Ajame'ê ke Moise je'êha mu'e ame'ê ta uhyk uwyr. Parise ta uhyk uwyr tĩ. Upa ame'ê ta Jesu pe pandu:

—Sa'e! Ngã mu'eha nde. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ê ke ema'e apo. Jasak ta. (Aja rahã, nde ke Tupã muwyr, aja jakwa katu ta) — aja ipe.

³⁹ Jesu pandu:

—Anĩ. Pehê ruwa koty ama'e ym ta. Mã! Tupã rehe har pekwa ym te. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ame'ê ta ke pehê tĩ. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ê ke ama'ema'e katu. Ame'ê ke rehe pesak tar katu. Anĩ ta. Pesarahã! Jon riki Tupã je'êha pandu ame'ê ke a'e. Yman pira keruhũ pusu rehe Jon túi. (Manõ ym.) A'erehe uhem ingi rahã: “Ihê ke Tupã muwyr” aja Jon mujekwa ngã pe. Jon aja ihê tĩ. Aja jõ ihê amujekwa ta pehê pe tĩ. Amanõha ngi akwera katu ahem rahã, ihê ke Tupã muwyr, aja amujekwa ta. (Pira keruhũ pusu ngi Jon uhem, ame'êja saka ihê tĩ.) ⁴⁰ Pira keruhũ pusu pe Jon túi. Mokõi ukwer rahã, a'ep túi. Aja ihê amanõ rahã, mokõi aker rahã, itakwar keruhũ pe ihê rete pete'e túi. Awa ihê tĩ. Tupã je'êha rupi ihê ajur.

⁴¹ —Yman rahã, ngã ke Tupã mupyrara ta. Arahã Nini ok ta pe har ta pu'am ta. Jon pandu ame'ê ke rehe a'eta hendu katu. Pe, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar. Tupã koty ipy'a muruwak mondo. A'erehe yman rahã, Tupã mupyrara rahã, kuja pandu ta: “Jesu je'êha rehe pehendu ym. Katu ym pehê” aja apo ihê ke putar ym ame'ê ta pe pandu ta. Jon pandu ame'ê ke rehe Nini ok ta pe har ta hendu katu. Pesarahã! Ko ihê axo. Jon 'ar koty te we ihê katuha. Anĩ. Ihê je'êha rehe pehendu ym. (A'erehe pehê ke Tupã mupyrara hũ ta.)

⁴² —Yman rahã, ngã ke Tupã mupyrara ta. Arahã amõ kũjã pu'am ta. Kapitã keruhũ kũjã ke a'e. Pepaite ngi Saromã mu'e ame'ê ke rehe hendu uwyr kwe. A'erehe yman rahã, Tupã mupyrara rahã, ame'ê

kūjā pandu ta: “Jesu je'ēha rehe pehendu ym. Katu ym pehē” aja apo ihē ke putar ym ame'ē ta pe pandu ta. Pepaite ngi kūjā uwyr. Amō wata oho rahā, heta ukwer. Warahy jurukwā koty ngi uwyr. Iapyr koty ngi. Ukwa katuha namō ma'e Saromā mu'e ame'ē ke rehe kūjā hendu uwyr. Pesarahā! Ko ihē axo. Saromā 'ar koty te we ihē akwa katuha. Anī. Pehendu ym ihē je'ēha rehe. A'erehe pehē ke Tupā mupyrara hū ta — aja parise ta pe Jesu pandu.

*Ājā ta jywyr uwyr
(Ruk 11.24-26)*

⁴³ A'e pandu tī:

—Amō py'a ngi ājā uhem oho rahā, awa nixói te ame'ē rupi wata wata ixo. Putu'uha renda ke kekar tipe ixo. Mahem ym. ⁴⁴ A'erehe jupandu jupe: “Sawa'e py'a ngi ihē ahem ajur. Ame'ē pe ajywyr ta aho. Ihē rok aja saka ihē pe” aja jupandu jupe. Pe, jywyr oho. Pe, uhyk rahā, hok pe nixói amō. Upa peir katu amō. Upa mukatu. Aja saka ipy'a ke. ⁴⁵ Ame'ē ke rehe usak rahā, amō ājā ta rehe oho piam. Awa po wajar mokōi hetaha muhyk. Ame'ē ta riki i'ar koty te we jaxer ai ame'ē ta ke a'eta. Pe, muhyk rahā, sawa'e py'a rehe a'eta ixo oho tī. A'erehe ame'ē sawa'e māte jaxer te apo 'y. Ājā peteī ixo rahā, katu ym. Apo heta ihī, a'erehe i'ar koty te we jaxeriha — aja parise ta pe Jesu pandu.

(Aja awa tī. Juehe ixoha jumukatu aja ixo tar katu. Anī. Tupā rehe jurujar ym. Nixói ma'e, ame'ēja saka. A'erehe i'i atu we rahā, ymanihar aja jywyr. Pe, jywyr rahā, i'ar koty te we jaxeriha aja ixo ta.)

*Jesu māi rehe har. Imu ta rehe har tī.
(Mak 3.31-35; Ruk 8.19-21; Emberéu 2.11-13)*

⁴⁶ Ngā pe Jesu pandu pandu uī rahā, imāi uhyk uwyr. Imu ta uhyk uwyr tī. Hukwen rake soroka pe a'eta pyta. Pe, amō pe pandu:

—Jesu namō japandu tar katu. Epandu eho — aja imāi ta.

⁴⁷ [A'erehe amō pandu Jesu pe:

—Esarahā! Soroka pe ne māi i'āi. Ne mu ta i'āi tī. Ne namō pandu tar katu — aja riki.]

⁴⁸ Pe, Jesu pandu:

—Awa riki ihē māi my? Awa riki ihē mu ta my tī? — aja a'eta pe pandu.

⁴⁹ Pe, jumu'eha ta koty iyywa ke mupuku. Pe, pandu:

—Pesarahā! Ko riki ihē māi. Ko riki ihē mu ta tī. ⁵⁰ Ihē pái keruhū riki ywa pe har ke. A'e putar ame'ē ke amō ma'ema'e rahā, ame'ē riki ihē mu aja saka. Ihē rendyr aja saka tī. Ihē māi aja saka tī — aja Jesu pandu.

13

*Ma'e ra'ī ke muhāi ame'ē rehe har
(Mak 4.1-9; Ruk 8.4-8)*

¹ Ame'ē wera rahā, ame'ē ok ke Jesu hijar oho. Ypa rymy'y rehe uhyk oho. A'ep wapyk. Pe, ngā ke mu'e uī. ² Heta ngā juramā jy'ar ehe. Heta te hū. A'erehe jarusu keruhū pe opor oho. Ame'ē pe wapyk. Ypa rymy'y rehe ngā pu'am u'am. ³ Myja me'ē ma'e ra'ī my, ame'ē ke ngā pe Jesu pandu uī. Kuja riki:

—Ma'e ra'ī ke amō sawa'e muhāi oho. ⁴ Kupixa pe ma'e ra'ī muhāi rahā, awa rape rupi amō ha'ī u'ar. Ame'ē ke ma'ewyra u'u uwyr. Upa u'u. ⁵ Amō ma'e ra'ī ita ty rupi u'ar. Ywy katu ame'ē ke ta'yr mi a'ep. Pe, ha'ī hywōi. Ywy heta ym a'ep, a'erehe pahar hywōi. ⁶ Pe, warahy haku rahā, i'y manō. Hapo ipyp oho ym, a'erehe upa te'e manō. ⁷ Amō ma'e ra'ī juruwe ty rupi u'ar. Juruwe tiha py oho, a'erehe ma'e ra'ī hywōi rahā, hury ym, a'erehe i'a ym. ⁸ Amō ma'e ra'ī ywy katu ame'ē rehe u'ar. Pe, hywōi rahā, hury katu oho. Tiha katu oho. I'a uhem, pe, tyarō. Hymbo rehe heta i'a ihī. Tirī ta (30) aja hetaha. Amō hymbo rehe heta we hū i'a ihī. Sesen ta (60) aja hetaha. Amō hymbo rehe heta te hū i'a ihī. Sē (100) aja hetaha — aja Jesu pandu.

⁹ Ame'ē upa rahā, a'e pandu:

—Pehē pekwa tar katu rahā, ihē apandu ame'ē ke rehe pehendu katu ta me'ē te'e — aja riki.

Myja me'ē ma'e ke my, ame'ē ke Jesu pandu

(Mak 4.10-12; Ruk 8.9-10)

¹⁰ I'i we Jesu rehe jumu'eha ta uhyk rahā, pandu ipe:

—Ngā pe nde erepandu pandu rahā, myja me'ē ma'e ke my aja nde erepandu. Ma'erehe my? — aja ipe.

¹¹ Jesu pandu:

—Apo amō koty Tupā mujekwa. Pyahu ame'ē ke, ame'ēja saka. Kuja. Ixoty ipy'a ke amō muruwak ame'ē ke a'e putar katu. “Ihēma'e a'e” aja a'e pandu. “Ame'ē ke nema'e jumu'eha ta pe emujekwa” aja Tupā pandu ihē pe. Amō ta pe anī. Amujekwa ym ta. (A'erehe myja me'ē ma'e ke my aja apandu pandu.) ¹² Amō ukwa wan rahā, amō we ukwaha ke Tupā muwyr ta ipe. Aja rahā, upa a'e ukwa. (Ukwa tar katu, a'erehe muwyr ta ipe.) Ta'yr te mi amō ukwa rahā, ame'ē ta'yr te mi ukwaha ke Tupā mukanim ta ingi. (Ukwa tar ym, a'erehe mukanim ta ingi.)

¹³ Myja me'ē ma'e ke my aja ngā pe ihē apandu. Ma'erehe my? Kuja riki. A'eta ma'ā tipe. Usak ym ma'e ke. A'eta hendu tipe. Ukwa ym riki.

¹⁴ A'erehe yman Isai pandu aja uhyk. Kuja riki ame'ē:

“Peme'ē ta Tupā je'ēha rehe hendu hendu tipe. Ukwa ym riki. A'eta usak usak tipe. Ukwa ym ma'e ke.

¹⁵ Iākā riki ianam rāi, a'erehe pyhyk ym. Ukwa ym.

Ipyakwar ke kynda, ame'ēja saka. Hendu tar ym.

Eha ke jupyk tī, ame'ēja saka tī. Usak tar ym.

Upa aja ym rahā, upa ma'e ke usak ta. Upa ma'e ke rehe hendu katu ta. Upa ma'e ke ukwa katu ta.

Aja rahā, Tupā koty ipy'a ke a'eta muruwak ta.

Aja rahā, ipy'a ke Tupā mujywyk ta a'eta rehe” aja Isai pandu.

¹⁶ —Pehē anī. (Pehē riki ihēma'e jumu'eha ta ke.) Upa ihē ama'ema'e ame'ē ke rehe pesak. Upa ihē apandu pandu ame'ē ke rehe pehendu tī. A'erehe jetehar te ke pekwa katu riki. A'erehe pehē rury katu ame'ē ta ke pehē. ¹⁷ Ko apandu pehē pe. Ihē rehe pesak. Aja ihē rehe heta ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ta usak tar katu te riki. A'eta usak ym. (Pesak, a'erehe pehē rury katu ame'ē ta ke pehē.) Ihē je'ēha rehe pehendu. Aja ihē je'ēha rehe heta ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ta hendu tar katu te tī. A'eta hendu ym. (Pehendu, a'erehe pehē rury katu ame'ē ta ke pehē) — aja Jesu pandu.

Ma'e ra'ī jytym ame'ē rehe har Jesu mujekwa

(Mak 4.13-20; Ruk 8.11-15)

¹⁸ A'e pandu tī:

—Pehendu katu! Myja me'ē ma'e ra'ī my aja ihē apandu ngā pe. Ame'ē ke ihē amujekwa ta pehē pe. ¹⁹ Apo amō koty Tupā mujekwa. Pyahu ame'ē ke, ame'ēja saka. Kuja. Ixoty ipy'a ke amō muruwak rahā, ame'ē ke a'e putar katu. “Ihēma'e a'e” aja a'e pandu. Ame'ē rehe har amō hendu tipe. Ukwa ym. Ame'ē riki ma'e ra'ī awa rape rupi u'ar, ame'ēja saka. Tupā je'ēha rehe hendu tipe. Pe, ājā ramūi uhyk rahā, ame'ē ke a'e upa mukanim ingi. (Ma'ewyra u'u uwyk, ame'ēja saka.)

²⁰ —Ita ty rupi amō ma'e ra'ī u'ar. Ame'ē riki kuja saka. Tupā je'ēha rehe hendu rahā, hury katu tipe. (Pahar hywōi, ame'ēja saka.) ²¹ Ame'ē Tupā je'ēha ke ipy'a pe pyta ym. Hury wan riki. Tupā je'ēha rehe a'e jurujar katu, a'erehe ame'ē ke amō ta mupyrara rahā, pahar jurujar katuha ke hijar. (Warahy upa jukwa, ame'ēja saka.)

²² —Juruwe ty rupi amō ma'e ra'ī u'ar. Ame'ē riki kuja saka. Tupā je'ēha rehe amō hendu tipe. Ima'e ixoha rehe har a'e ukwa ukwa ixo. “Ma'e ihē a'u ta my? Ma'e ihē amunde ta my?” aja ukwa ukwa ixo. Tamatarer ke a'e matyr tar katu hū tī. A'erehe upa Tupā je'ēha ke mukanim, ame'ēja

saka. Upa harái riki. (A'erehe ma'e i'a ym ame'ēja saka.) Aja rahã amõ we Tupã rehe har ukwa tar ym.

²³ —Ywy katu, ame'ẽ pe amõ ma'e ra'ĩ u'ar. Ame'ẽ riki kuja saka. Tupã je'ẽha rehe hendu. Pe, upa ukwa katu. Aja rahã, amõ hymbo rehe i'a katu. Tirĩ ta (30) aja hetaha. Amõ hymbo rehe heta we hũ i'a ihĩ. Sesen ta (60) aja hetaha. Amõ hymbo rehe heta te hũ i'a ihĩ. Sẽ (100) aja hetaha. (Aja rahã, Tupã rehe har ukwa katu, a'erehe ma'e katu ame'ẽ ke ma'ema'e katu te hũ tĩ. Hymbo rehe i'a heta ihĩ, ame'ēja saka) — aja Jesu mujekwa jumu'eha ta pe.

Ahúi aja me'ẽ ran rehe har

²⁴ Amõ myja me'ẽ ma'e ke my, ame'ẽ ke Jesu pandu:

—Apo apandu ta pehẽ pe. Yman rahã, upa katu te ngãma'e ma'ema'eha ke Tupã ukwa ta. Katu ame'ẽ ke ma'ema'e my? Jaxer ame'ẽ ke ma'ema'e my? Ame'ẽ ke ukwa ta. Ame'ẽ riki kuja saka. Kupixa pe ma'e ra'ĩ katu ame'ẽ ke sawa'e jytym, ahúi aja me'ẽ ra'ĩ ke. ²⁵ Amõ pytun rahã, amõ ta ukwer rahã, kupixa pe sawa'e ruwajan uhyk oho. Pe, ahúi aja me'ẽ pyter pe ahúi aja me'ẽ ran ra'ĩ ke jytym. Pe, oho. ²⁶ Ahúi aja me'ẽ tiha oho. Pe, hymbo uhem tate rahã, ahúi aja me'ẽ ran tiha oho tĩ. ²⁷ Ame'ẽ ke miasu ta usak rahã, ijar koty uhyk oho. Pandu ipe: “Sa'e! Nema'e kupixa pe ma'e ra'ĩ katu ame'ẽ ke jande jajytym. Myja me'ẽ ahúi aja me'ẽ ran uhem my?” aja ijar pe. ²⁸ Miasu ta pe ijar pandu: “Ihẽ ruwajan riki jytym” aja ijar pandu. Miasu ta pandu: “Ahúi aja me'ẽ ran ke jande jahykýi ta jaho my? Aja nde ereputar my?” aja. ²⁹ “Anĩ. Ahúi aja me'ẽ ran ke pehykýi pemuhem rahã, ahúi aja me'ẽ'y ke pehykýi pemuhem ta my tĩ. Juja katu te saka. ³⁰ A'erehe mã peja ihĩ. Ahúi aja me'ẽ namõ ahúi aja me'ẽ ran pyta. Ahúi aja me'ẽ itawa ym rahã, mã peja ihĩ. Itawa rahã, parakyha ta pe ihẽ apandu ta: ‘Ahúi aja me'ẽ ran ke pemondok py.

Pekakwar. Pe, upa hapy. Upa rahã, ahúi aja me'ẽ ke pemondok tĩ. Pe, ame'ẽ ke matyriha renda pe pematyr'” aja ijar pandu — aja Jesu pandu.

Amõ ma'e ra'ĩ rehe har (mosata ra'ĩ)

(Mak 4.30-32; Ruk 13.18-19)

³¹ Amõ myja me'ẽ ma'e ke my, ame'ẽ ke Jesu pandu tĩ:

—Kome'ẽ ywy keruhũ pe Tupã kotyhar ta ixo. Ame'ẽ riki kuja saka. Kupixa pe ma'e ra'ĩ ta'yr te mi, ame'ẽ ke sawa'e jytym. Mosata ra'ĩ ke. ³² Amõ ma'e ra'ĩ wyr koty te we ta'yriha ame'ẽ. Ame'ẽ hywõi. I'y tiha te hũ oho rahã, kupixa pyter pe tiha te ame'ẽ ke a'e. Myra aja tihaha, a'erehe ma'ewyra riki haity mujã ehe. Hãkã rehe mujã — aja pandu.

(Aja rahã, Jesu pandu py rahã, Tupã kotyhar ta heta ym te. Ma'e ra'ĩ ta'yr te mi, ame'ēja saka. I'i atu te rahã, ixotyhar ta heta te hũ ta. I'y tiha te hũ, ame'ēja saka, aja mujekwa.)

Ma'e mupururukiha rehe har

(Ruk 13.20-21)

³³ Amõ myja me'ẽ ma'e ke my, ame'ẽ ke Jesu pandu tĩ:

—Kome'ẽ ywy keruhũ pe Tupã kotyhar ta ixo. Ame'ẽ riki kuja saka. Ahúi aja me'ẽ ku'i pe ma'e mupururukiha ke kũjã mupara. Rar tyryhem mupara. Upa rahã, upa ahúi aja me'ẽ ku'i pururuk hũ — aja pandu.

(Aja rahã, Jesu pandu py rahã, Tupã kotyhar ta heta ym te. I'i atu te rahã, heta te hũ, aja mujekwa.)

Myja me'ẽ ma'e ke my aja Jesu pandu. Ma'erehe my?

(Mak 4.33-34)

³⁴ Ngã pe myja me'ẽ ma'e ke my aja jõ Jesu pandu pandu. ³⁵ Aja rahã, yman Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ, aja me'ẽ uhyk. Kuja riki:

“Ngã pe ma'e ke ihẽ apandu pandu rahã, myja me'ẽ ma'e ke my aja ihẽ apandu ta.

Kome'ẽ ywy keruhũ Tupã mujã, ame'ẽ ngi har ma'e ke amõ ukwa ym. Ame'ẽ ke ihẽ apandu pandu ta ngã pe” aja

Tupã je'êha rehe panduha ihĩ.
Ame'ê panduha uhyk apo 'y.

Ahúí aja me'ê ran rehe har Jesu mujekwa

³⁶ Ngã ke Jesu hijar. Pe, hok pe ixo oho. Jumu'eha ta jõ uhyk uwyr ehe. Pandu ipe:

—Ahúí aja me'ê ran rehe har nde erepandu. Ame'ê ke jande pe emujekwa katu — aja ipe.

³⁷ Jesu pandu:

—Ko awa ihẽ tĩ. Tupã je'êha rupi ajur. Ma'e ra'ĩ katu ame'ê ke sawa'e jytym. Ihẽ riki ame'ê sawa'e ke.

³⁸ Kupixa riki kome'ê ywy keruhũ aja saka. Ma'e ra'ĩ katu ame'ê riki Tupã kotyhar ta aja saka. Ahúí aja me'ê ran riki Satana kotyhar ta aja saka. ³⁹ Ahúí aja me'ê ran ra'ĩ ke sawa'e ruwajan jytym. A'e riki Satana. (Ãjã ramũí a'e.) Itawa rahã, ijar matyr. Ame'ê riki 'ar rehe angaha uhyk. Parakyha ta riki Tupã je'êha rahoha ta ke. ⁴⁰ Ahúí aja me'ê ran ke parakyha ta kakwar. Pe, hapy. Aja riki 'ar rehe angaha uhyk ta rahã, (Satana kotyhar ta ke mujy'ar ta tĩ.) Kuja. ⁴¹ Awa ihẽ tĩ. Tupã je'êha rupi ajur. Pesarahã! Tupã je'êha rahoha ta ke ihẽ amondo ta. Parakyha ta aja amondo ta. Kome'ê ywy keruhũ pe ihẽ amondo ta. Pe, kome'ê ywy keruhũ pe har ta ngi upa ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ê ta ke Tupã je'êha rahoha ta mujy'ar ta. Amõ ta pe ngã pandu: “Ma'e peka'u te'eha ke pema'erahã!” aja. Aja pandu ame'ê ta ke Tupã je'êha rahoha ta mujy'ar ta tĩ. ⁴² Pe, upa mujy'ar rahã, tata keruhũ renda pe ombor ta. A'ep ahy te hũ ta, a'erehe jixi'u hũ ta. Ahy te hũ, a'erehe hãí ke su'u su'u rãí. ⁴³ Tupã kotyhar ta anĩ. Tupã je'êha rahoha ta mujy'ar ta tĩ. Pe, jande páí keruhũ koty hury katu te ta. Tupã ixo ame'ê pe hury katu te ta. Warahy hendy katu rahã, hury katu awa. Aja Tupã kotyhar ta hury katu te ta. Pehẽ pekwa tar katu rahã, ihẽ apandu ame'ê ke rehe pehendy katu ta me'ê te'e — aja Jesu pandu.

Kupixa pe ma'e katu ame'ê ke amõ mahem

⁴⁴ A'e pandu tĩ:

—Tupã ixo ame'ê pe amõ oho tar katu te hũ. Ame'ê riki kuja saka. Kome'ê ywy keruhũ pe har kupixa pe tamatarer hũ ke amõ mukanim. Jytym riki. Ame'ê ke amõ riki mahem. Pe, amõ renda pe mutyryk. Jytym tĩ. Hury katu a'e. A'erehe upa ima'e ke a'e muhepy. Pe, ame'ê tamatarer pe kupixa ke ijar ngi a'e jo'ok oho. Muhepy. Aja putar katu aja mujekwa — aja Jesu pandu.

(Aja rahã, Tupã ixo ame'ê pe oho tar katu te hũ, aja mujekwa. A'erehe upa ima'e ke hijar. Pe, ohoha pyhyk katu. Ame'ê riki tamatarer keruhũ 'ar koty te we katuha, aja Jesu mujekwa katu.)

Pero rehe har

⁴⁵ Jesu pandu tĩ:

—Tupã ixo ame'ê pe amõ oho tar katu te hũ. Ame'ê riki kuja saka tĩ. Pu'yr aja ame'ê ke. Pero ke. Ituwyr ame'ê. Ma'e ra'ĩ jupu'a. Ame'ê ke amõ sawa'e kekar. Kome'ê ywy keruhũ muhepyha renda rupi kekar kekar ixo. Katu te ame'ê ke kekar. ⁴⁶ Pe, amõ katu te ame'ê ke sawa'e mahem rahã, upa katu te ima'e ma'e ke muhepy. Pe, ame'ê tamatarer pe ame'ê pero ke jo'ok oho. Muhepy. Aja putar katu aja mujekwa — aja Jesu.

(Aja rahã, Tupã ixo ame'ê pe oho tar katu te hũ, aja mujekwa. A'erehe upa ima'e ke hijar. Pe, ohoha pyhyk katu. Ame'ê riki pu'yr hepy te hũ 'ar koty te we katuha, aja Jesu mujekwa katu.)

Kyhapari rehe har

⁴⁷ A'e pandu tĩ:

—Yman rahã, ngã rehe har Tupã ukwa ta. Katu ame'ê ke ma'ema'e my? Ka'u te'eha ke ma'ema'e my? Ame'ê ke a'e ukwa ta. Ame'ê riki kuja saka tĩ. Kome'ê ywy keruhũ pe har ypa pe kyhapari ke pira pyhykiha ta ombor ombor ixo. Upa ma'e pira ke a'eta pyhyk. ⁴⁸ Kyhapari tyryhem rahã, ypa rymy'y rehe hykýí raho. Pe, wapyk rahã, pira ke amõ koty

koty matyr. Amō u'u katu ame'ē ke wasākā pe mou. U'u ym ame'ē ke ombor. ⁴⁹Ar rehe angaha uhyk rahā, aja ta tī. Tupā je'ēha rahoha ta ohoho. Pe, awa ta pyter ngi katu ym ame'ē ta ke a'eta mujyar. Katu ame'ē ta Tupā koty pyta ta. ⁵⁰Katu ym ame'ē ta anī. Tata keruhū renda pe ombor ta. (Ahy hū ta,) a'erehe jixi'u hū ta. (Ahy te hū ta,) a'erehe hāi ke su'u su'u riki — aja Jesu pandu.

Ma'e pyahu ame'ē ke. Ma'e kwehehar ame'ē ke tī.

⁵¹Jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Upa ame'ē ihē apandu ame'ē ke pekwa katu my? — aja.

—Upa jakwa katu — aja Jesu pe.

⁵²Pe, a'e pandu:

—Aja rahā, kuja riki. Mu'eha ukwa katu ame'ē ke, aja saka. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta Tupā kotyhar ta aja jumuruwak rahā, ok jar aja saka. Matyriha renda pe ima'ehū namō ixo. Pe, ame'ē ngi ma'e pyahu ame'ē ke muhem. Ma'e kwehehar ame'ē ke muhem tī. (Ame'ē riki ma'e ke mu'e, ame'ēja saka tī) — aja Jesu pandu.

(Aja rahā, Jesu rehe har jete har te jumu'eha ta mu'e ta. Ame'ē riki ma'e pyahu, ame'ē ke muhem, ame'ēja saka. Ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ke jete har te mu'e ta tī. Kwehehar ame'ē ke muhem, ame'ēja saka tī. Aja Jesu mujekwa katu jumu'eha ta pe.)

Jesu ke Nasare ok ta pe har ta putar ym

(Mak 6.1-6; Ruk 4.16-30)

⁵³Myja me'ē ma'e ke my, ame'ē ke Jesu upa pandu rahā, ame'ē ok ngi oho. ⁵⁴Hekoha pe a'e jywyr oho, Nasare ok ta pe. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe a'e mu'e. Hendu ame'ē ta pandu:

—Mā! My riki ukwa katuha pyhyk my? Awa a'e ke mu'e my? (Jakwa ym jande.) Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke a'e ma'ema'e katu te. Mā! Jande aja awa te'e a'e tī. Myja ame'ē ke ma'ema'e my? (Jakwa ym tī.)

⁵⁵Myra rehe ma'eha ame'ē ra'yr Jesu. Mari membyr a'e. Imu ta kohī tī,

jande rekoha pe. Tian. Jose amō tī. Jun amō tī. Simā amō tī. ⁵⁶Upa hendyr ta jande rekoha pe ixo tī. My ngi upa ima'e ukwa katuha ke a'e pyhyk my? (Jande jakwa ym) — aja Jesu rehe har pandu.

⁵⁷A'erehe Jesu ke a'eta putar ym. (A'erehe a'eta pe Jesu pandu:)

—Tupā je'ēha pandu ame'ē ke upa amō ok ta pe har ta putar katu. Hekoha te pe har ta anī. Putar ym. Katu ym aja usak ehe. Ianam ta aja tī. Katu ym aja usak ehe tī. (Aja ihē ke ihē rekoha pe har ta putar ym tī) — aja Jesu.

⁵⁸Awa te'e a'e, aja jō a'eta ukwaha naī. A'erehe a'ep pe har ta jurujar ym ehe. A'erehe marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke heta a'e ma'e ym. (Aja a'e ke kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e aja Jesu mujekwa tar ym a'ep pe har ta pe.)

14

Juā mujahukiha manō ame'ē rehe har

(Mak 6.14-29; Ruk 9.7-9)

¹Jesu ke amō ta putar ym. Arahā Jesu ma'ema'eha rehe har Ero hendu. A'e riki ngariréi ywy pe har tama'e kapitam. ²Inamō ixo ame'ē ta pe a'e pandu:

—Jesu riki Juā mujahukiha ke. Juā ke manōha ngi Tupā mukwera katu muhem tī. A'erehe pyrātā te ha namō ma'e ke Jesu ma'ema'e katu. Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke ma'ema'e katu — aja Ero ukwaha naī.

³⁻⁴Amukwehe te kuja ixo. Ero mu ixo. Her Siri. Siri rakehar rer Erondi. Ame'ē imu rakehar ke Ero jo'ok raho ingi. A'erehe Juā pandu ipe:

—Peja ym. Ne mu rakehar namō nde erexo rahā, katu ym tiki — aja Ero pe pandu.

Ame'ē panduha ke Erondi putar ym. A'erehe Ero pe kūjā pandu:

—Kyndaha pe Juā ke ekynda eraho — aja ixawa'e pe.

A'erehe sonda ta pe Ero pandu:

—Juã ke pepyhyk peho. Pepukwar, pe, kyndaha pe pekynda peraho — aja riki.

⁵ A'e ke Ero jukwa ta tipe. Juã riki Tupã je'êha pandu ame'ê ke aja jundéu awa ta ukwa katu. Juã ke jukwa rahã, jundéu awa ta parahy ta. A'erehe Ero kyje. Jundéu awa ta ngi kyje. A'erehe jukwa ym we rĩ.

⁶ (Pe, jukwaha angaha rehe uhyk 'y.) Yman imãî pusu ngi Ero u'ar. Ame'ê u'ariha ke ukwa ukwa uĩ ngã. A'erehe huryha amõ ta mujã. Arahã Erondi membyr riki purahái. Imembyr kũjã ke. Ame'ê rehe Ero usak rahã, hury katu. ⁷ (A'erehe kũjãtãî pe a'e pandu:)

—Ma'e ke nde ereputar ame'ê ke nde pe ihê ame'ê ta. Jete katu te atu ihê apandu. Ihê ame'ê ta nde pe. Jete katu te atu ihê apandu ym rahã, mã peja Tupã ihê ke jukwarahã! — aja Ero pandu.

⁸ Pe, kũjãtãî pe imãî pandu: “Juã ãkã ke ebandu ipe, Ero pe” aja. A'erehe kũjãtãî pandu:

—Juã mujahukiha ãkã ihê aputar. Ita paratu 'ar pe ihê pe erur apo — aja Ero pe.

⁹ Ame'ê ke rehe Ero hendu rahã, pyai riki. Juã ke jukwa tar ym, a'erehe pyai tipe. A'e pandu ramõ: “Ma'e ke nde ereputar ame'ê ke ihê ame'ê ta nde pe” aja kũjãtãî pe. Ame'ê ke rehe upa inamõ ixo ame'ê ta hendu tĩ. Panduha aja ma'e ym rahã, huxĩ ta. A'erehe sonda ta pe pandu:

—Kũjãtãî putar ame'ê ke pema'e peho — aja Ero.

¹⁰ A'erehe sonda ta ke kyndaha pe mondo. Pe, a'eta Juã ãkã ke mondok ingi. ¹¹ Ita paratu 'ar pe iãkã ke sonda ta werur. Pe, kũjãtãî pe me'ê. Ame'ê ke imãî pe kũjãtãî raho. (A'erehe Juã manõ te, aja Erondi ukwa katu 'y.) ¹² Juã namõ jumu'e ixo ame'ê ta kyndaha pe oho. Hete ke raho ingi. Pe, jytyr raho. Upa rahã, Jesu pe a'eta pandu oho. “Juã ke sonda ta jukwa” aja Jesu pe pandu oho.

5.000 hetaha ta pe ngã mi'u ke Jesu me'ê
(Mak 6.30-44; Ruk 9.10-17; Juã 6.1-14)

¹³ “Juã ke amõ ta jukwa” aja Jesu hendu rahã, jarusu keruhũ pe opor oho. Y ruwái rehe oho. Awa nixói te ame'ê pe oho. Jesu oho ame'ê ke rehe ngã hendu. A'erehe ok ta ke hijar, pe, awa rape rupi wata oho. Jesu oho, a'ep a'eta oho tĩ. ¹⁴ Jarusu keruhũ ngi uhem oho rahã, heta ngã rehe Jesu usak. Pyrara a'e usak ngã rehe. Pe, ahy ixo ame'ê ta ke mukatu. ¹⁵ Ka'aruk koty rahã, jumu'eha ta uhyk ehe. Pandu ipe:

—Ka'aruk te apo. Ko awa nixói te ame'ê ke ko. Ngã ke emondo sengi. Paite ok ta rupi imi'u ke a'eta jo'ok ta oho — aja Jesu pe.

¹⁶ A'e pandu:

—Anĩ. Ame'ê ke pehẽ atu peme'ê ngã pe. Aja rahã, a'eta oho ym ta — aja Jesu.

¹⁷ Jumu'eha ta pandu:

—Mbeju ke awa po wajar peteĩhar upa jõ kohĩ. Pira ka'ẽ mokõi jõ kohĩ tĩ. Marã ka ym ngã rehe uhykiha.

¹⁸ —Ame'ê ke ihê pe perur — aja Jesu.

¹⁹ Ngã pe Jesu pandu:

—Kãpĩ 'ar pe upa pewapyk — aja.

Pe, mbeju awa po wajar peteĩhar upa a'e pyhyk, mokõi pira ka'ẽ namõ. Ywa rehe a'e ma'ã. Pe, pandu:

—Ne jõ riki katu te me'ê ke. Jande mi'u ke jande pe nde eremuwyr katu — aja Tupã pe.

Pe, mbeju ke a'e mopok. Ame'ê ke jumu'eha ta pe me'ê. Pandu:

—Ngã pe peme'ê me'ê peraho — aja Jesu.

²⁰ Upa ngã u'u. Uhyk ngã u'u. Pyta we ame'ê ke jumu'eha ta matyr matyr. Wasãkã pe matyr. Wasãkã kuja, awa py mokõi hetaha a'eta matyr. ²¹ Upa ngã u'u. Sawa'e ta u'u. Kũjã ta u'u tĩ. Ta'yn ta u'u tĩ. Sawa'e ta jõ hetaha manga rahã, 5.000 sawa'e ta hetaha.

Y'ar rupi Jesu wata te'e
(Mak 6.45-52; Juã 6.15-21)

²² Jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Hok pe ngā ke ihē amujywyr ta amondo axo rahā, ypa ruwái rehe peho. Jarusu keruhū pe peho. I'i atu rahā we, ihē aho ta kŷ — aja riki.

²³ Jarusu keruhū pe jumu'eha ta opor oho. Pe, oho ingi. Pe, amō ta pe pandu:

—Pehē rok pe pejywyr peho — aja ngā pe.

Upa ngā hijar oho rahā, ywy'ā 'ar pe jeje Jesu oho. Tupā namō a'e pandu pandu oho. Pytun ramō rahā, a'ep jeje a'e ihī. ²⁴ Arahā, ypa pyter pe jarusu keruhū ihī. Ywytuhu juwapi uwyr ehe. A'erehe y kotok nupā hū ehe. ²⁵ Sapukái je'ē tate rahā, Jesu uhyk uwyr ixo a'eta rehe. Y 'ar rupi a'e pyrū oho ixo. ²⁶ Ame'ē ke rehe jumu'eha ta usak rahā, mukahem hū ingi. Kuja pandu:

—Ājā riki peme'ē — aja ukwaha naī.

Ahem hū tī. ²⁷ Pahar a'eta pe Jesu pandu:

—Anī. Ihē te'e ko. Pemukahem ym ihē ngi! Pehē py'ahu te'e — aja Jesu.

²⁸ Pe, Petu pandu:

—Sawa'e! Nde te rahā, ihē pe epandu: “Y 'ar rupi ihē koty ejur” aja epandu — aja Jesu pe.

²⁹ —Ejur! — aja Jesu ipe.

Pe, jarusu keruhū ngi Petu uhem oho. Pe, y 'ar rupi Jesu koty a'e wata we oho tipe. ³⁰ Ywytuhu keruhū jupeju hū. Ame'ē ke a'e ukwa rahā, kyje a'e ingi. A'erehe y pe a'e jypypyk. Hātā pandu:

—Sawa'e! Ihē ke epyhyk! — aja Jesu pe.

³¹ Pahar ipo ke Jesu pyhyk. Pandu ipe:

—Mā! Tapijar te'e we nde erejurujar katu ta me'ē te'e. Ma'erehe ihē rehe nde erejurujar ym my? Katu ym aja — aja Jesu pandu.

³² Jarusu keruhū pe a'eta mokōi opor oho. Pe, ywytuhu ke putu'u.

³³ Jarusu keruhū pe jumu'eha ta ihī. Jesu rehe a'eta py'a ke moī moī katu. A'eta pandu:

—Jetehar te riki. Tupā ra'yr nde — aja jumu'eha ta.

Jenesare ywy pe ahy ixo ame'ē ta ke Jesu mukatu

(Mak 6.53-56)

³⁴ Ypa ke a'eta aha oho rahā, Jenesare ywy pe uhyk oho. ³⁵ A'ep pe har ta usak ehe rahā, pandu:

—Ko Jesu uhyk uwyr — aja.

A'erehe ame'ē renda juramā rupi amō ta pandu oho:

—Jesu pete'e ixo. Upa ahy ixo ame'ē ta ke peraho ipe — aja.

A'erehe Jesu pe ahy ixo ame'ē ta ke ngā werur. ³⁶ Jesu pe ngā pandu:

—Mā peja nema'e mundeha rehe ahy ixo ame'ē ta pyhyk. Mā peja mundeha apyr rehe jō pyhyk — aja riki.

Pe, ima'e mundeha ke pyhyk ame'ē ta upa katu te katu oho.

15

Jundéu ramūi je'ēha rehe har

(Mak 7.1-13)

¹ Ajame'ē ke parise ta uhyk uwyr ehe. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta aja tī. Uhyk uwyr ehe tī. Jerusarē ok ta ngi Jesu rehe uhyk uwyr. A'eta pandu ipe:

² —Ma'erehe jande ramūi mu'e ame'ē ke rehe nema'e jumu'eha ta hendu ym my? Ame'ē ta u'u rahā, jande ramūi mu'e, aja ipo ke a'eta kutuk ym riki. Katu ym aja — aja Jesu pe.

³ Pe, parise ta pe Jesu pandu:

—Pehē tī. Tupā pandu ame'ē ke rehe pehendu ym tī. Pe, pehē atu pemu'e ame'ē ke rehe pehendu katu. Katu ym aja. ⁴ Tupā pandu:

“ ‘Nde pái rehe epy'a katu. Ne māi rehe aja tī. Epy'a katu tī’ ” aja riki.

—Amō we tī:

“ ‘Papa! Nde jaxer' aja amō pandu rahā, ame'ē ke jundéu awa ta jukwa ta me'ē te'e.

‘Māi! Nde jaxer' aja pandu rahā, aja tī. (Aja rahā, ipái ta rehe ipy'a ym, ame'ēja saka.) Ame'ē ke jukwa tī’ ” aja Tupā pandu.

⁵ —Apo amō koty pemu'e. Ma'e ke pehī. Ame'ē namō ipái ta rehe usak katu ta me'ē te'e. Anī. “Ko Tupāma'e apo 'y. Tupā pe ihē ame'ē ta, ame'ēja saka. A'erehe pehē pe ihē ame'ē ym ta apo 'y” aja ipái ta pe. ⁶ Aja rahā, ame'ē namō ipái ta rehe usak ym ta apo 'y. Aja rahā, Tupā pandu ame'ē ke rehe pehendū ym. “Nde pái rehe epy'a katu” ame'ē rehe pehendū ym. Anī. Pehē pemu'e ame'ē ke rehe pehendū katu. Katu ym aja. ⁷ Parise ta! Moise je'ēha mu'e ame'ē ta! Mokōi pekwaaha pereko ame'ē ta ke pehē! Yman pehē rehe har Isai mujekwa. Ame'ē riki jetehar te ke. Kuja a'e mupinim. Tupā pandu:

⁸⁻⁹ “Peme'ē ta riki ihē pe pandu: ‘Ne jō riki katu te me'ē ke' aja tipe. Anī. Hendu ym ihē je'ēha rehe. Ihē rehe ipy'a ke a'eta moī moī ym tī.

Hamūi ta je'ēha ke a'eta mu'e ixo. Kome'ē riki Tupā je'ēha aja a'eta mu'e naī” aja Tupā pandu. Aja Isai mupinim.

—Aja riki pehē tī. (Tupā je'ēha rehe pehendū ym tī) — aja parise ta pe Jesu pandu. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta pe pandu tī.

*Ma'e mujaxeriha rehe har
(Mak 7.14-23)*

¹⁰ Ngā pe Jesu pandu:

—Se pehē pejur. Pehendurahā! Aja rahā, pekwa katu ta. Ipo kutukiha rehe har amujekwa ta. ¹¹ Ma'e ke juru pe amō moī. Ipo pe moī. Ame'ē ke amō py'a ke mujaxer ym. Anī. Ma'e ke amō pandu ame'ē ke juru ngi uhem, ame'ēja saka. Ame'ē riki ipy'a jaxeriha ke mujekwa katu — aja ngā pe.

¹² Pe, jumu'eha ta jō uhyk uwyr ehe. Pandu ipe:

—Parise ta pe ymanihar Tupā je'ēha ke nde erepandu ramō. Arahā nde rehe a'eta parahy riki. Ame'ē ke nde erekwa my? — aja Jesu pe.

¹³ A'e pandu:

—A'e tŷ. Akwa riki. Pesarahā! Ihē pái keruhū riki ywatehar a'e. Parise

ta mu'e ame'ē ke ma'eywa'y aja saka. Ma'eywa'y ke ihē pái keruhū jyty m rahā, ame'ē ke a'e hykŷi muhem ta. (Aja rahā, parise ta mu'e naī, ame'ē ke upa a'e mukanim ta, aja mujekwa.) ¹⁴ Ame'ē parise ta rehe har pekwa pekwa ym pexo. Eha ym te ame'ē tama'e kapitā ta ke a'eta. Eha ym te, ame'ēja saka riki. Eha ym te ame'ē ke amō eha ym te ame'ē hykŷi raho rahā, mokōi riki janāha pe oho ta — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

¹⁵ Amō py'a ke mujaxer, ame'ē rehe har Petu pandu:

—Ma'e amō u'u ame'ē ke rehe har nde erepandu. Ame'ē ke jande pe emujekwa katu. Jakwa ym — aja ipe.

¹⁶ Jesu pandu:

—Mā! Amō ta aja pekwa ym my tī. ¹⁷ Pekwa ta me'ē te'e. Amujekwa ta. Ma'e ke amō juru pe moī rahā, ame'ē ke u'u. Pe, pusu pe oho. A'engi ka'a rahā, uhem tī. ¹⁸ Pe, ma'e ke jurukwar ngi uhem rahā, ame'ē riki ma'e pandu, ame'ēja saka. Aja rahā, ipy'a ngi muhem, ame'ēja saka. Ame'ē riki amō ke jaxeriha mujekwa. ¹⁹ Ipy'a pe upa ma'e ka'u te'eha ke ukwa ukwa ixo. Pe, ukwa ukwa ixo ame'ē ke a'e ma'ema'e tī. Ko amō ke jukwa tar katu. Amō kūjā rehe ka'u te'e tī. Amō sawa'e rehe ka'u te'e tī. Amō ka'u te'eha ma'ema'eha ke putar katu tī. Amōma'e ke mukanim tar katu tī. Te'e pandu tar katu tī. Amō rehe juru ai tar katu tī. Upa aja ukwa ukwa ixo rahā, ame'ē ke ma'ema'e ta tī. Katu ym aja. ²⁰ Upa ame'ē riki amō ke mujaxer ai. Ipy'a ke juhyk ym, aja ixo. Hamūi ta mu'e, aja ipo ke amō kutuk ym ha namō ma'e ke u'u rahā, ame'ē ke amō py'a jaxeriha mujekwa ym — aja Jesu pandu jumu'eha ta pe.

*Jundéu awa aja ym ame'ē jurujar
katu ehe
(Mak 7.24-30)*

²¹ A'engi Jesu oho, jumu'eha ta namō. Pe, amō ywy pe oho. Tir ok ta rake ame'ē pe oho. Sinō ok ta rake ame'ē ywy tī. ²² Ame'ē ywy pe har uhyk uwyr ehe. Kūjā ke a'e. Jundéu awa aja ym ame'ē ke a'e. Hekoha te

riki amō ywy ke. Kanaã ywy ke. Jesu pe a'e pandu:

—Sa'e! Ndawi rainō ke nde. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke nde. Pyrãtãha namō nde erexo, a'erehe ihẽ membyr ke nde eremukatu katu, aja akwa katu. A'erehe ihẽ rehe epyrara esak! Ihẽ membyr py'a rehe ãjã ihĩ, a'erehe mãte ixo — aja kũjã pandu.

²³ Jesu pandu ym te ipe. Jumu'eha ta uhyk uwyr ehe. Pandu:

—Imembyr emukatu. Pe, emondo sengi. Jande raikwer rupi kũjã wata ixo. Mutyapu hũ riki. Jixi'u hũ riki — aja Jesu pe.

²⁴ A'e pandu:

—Jundéu awa ta pe jō ihẽ ke Tupã mondo, a'erehe ihẽ amukatu tar ym. Jundéu awa aja ym kũjã. Jundéu awa ta riki arapuharan ta kanim, ame'ẽja saka riki. Tupã ke hijar oho, a'erehe kanim oho, ame'ẽja saka — aja Jesu.

²⁵ Ame'ẽ ke rehe kũjã hendu rahã, uhyk uwyr ehe. Ipynarãi pe wapyk uĩ. (Aja sawa'e katu te ame'ẽ ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) Pandu ipe:

—Sa'e! Ihẽ rehe epyrara esak. Ihẽ membyr emukatu — aja Jesu pe.

²⁶ A'e pandu:

—Ta'yn ta mi'u ke jawar ta pe ombor rahã, katu ym — aja kũjã pe. (Aja rahã, jundéu awa tama'e ke jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe me'ẽ rahã, katu ym, aja Jesu mujekwa.)

²⁷ Kũjã pandu:

—Sa'e! Ame'ẽ riki jete har te ke. Anĩ we rĩ. Ijarma'e myrape 'ar ngi u'ar ame'ẽ ke jawar ta u'u riki — aja ipe. (Aja rahã, jawar aja ma'e katu ame'ẽ ke rehe kũjã harō ta, aja mujekwa katu.)

²⁸ Pe, kũjã pe Jesu pandu:

—Ihẽ rehe nde erejuru jar katu te. Ne membyr ke ihẽ amukatu ame'ẽ ke nde ereputar. Ame'ẽ ke ihẽ ama'e ta kũ — aja ipe.

Arahã imembyr upa katu oho 'y.

Heta ngã ke Jesu mukatu

²⁹ A'engi Jesu oho tĩ. Ypa rymy'y rake rupi wata ixo. Ngariréi ame'ẽ ypa ke. Pe, ywy'ã rehe jupir rahã, wapyk. ³⁰ Heta ngã uhyk uwyr ehe. Ahy ixo ame'ẽ ta ke a'eta werur. Wata katu ym ame'ẽ ta ke werur tĩ. Eha ym te ame'ẽ ta ke aja tĩ. Werur ipe tĩ. Ipy pyrãtã ame'ẽ ta ke aja tĩ. Je'engai ame'ẽ ta ke aja tĩ. Werur ipe tĩ. Heta ahy ixo ame'ẽ ta ke werur ipe. Jesu py rake mou. Pe, upa ame'ẽ ta ke a'e mukatu. ³¹ Je'engai ame'ẽ ta pandu pandu katu. Ipy pyrãtã ame'ẽ ta wata katu tĩ. Wata katu ym ame'ẽ ta wata katu tĩ. Eha ym te ame'ẽ ta upa ma'e ke rehe ma'ã katu tĩ. Ma'e ke rehe usak katu tĩ. Upa aja ngã usak rahã, pandu:

—Mã! Katu te hũ! — aja riki.

Pandu tĩ:

—Ne jō riki katu te me'ẽ ke — aja Tupã pe.

Tupã rehe ipy'a ke jundéu awa ta moĩ moĩ. Ame'ẽ Tupã pe ngã pandu: “Ne jō riki katu te me'ẽ ke” aja.

*4.000 hetaha ma'e ke u'u
(Mak 8.1-10)*

³² Jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Se pejur pehẽ! Pesarahã! Peme'ẽ heta ame'ẽ ta ihẽ namō ixo. Mahapyr ukwer apo. Ngã mi'u nixói ngã pe. A'erehe ngã rehe apyrara ihẽ asak. Hok pe amujywyr amondo rahã, myjahyha ixangwer ym. Ngã mi'u ke ihẽ ame'ẽ ym rahã, hok pe amujywyr tar ym amondo — aja.

³³ Jumu'eha ta pandu ipe:

—Se awa nixói te ame'ẽ pe jande jaxo. Myja me'ẽ heta ame'ẽ ta pe ngã mi'u ke jame'ẽ ta my? My ngi jajo'ok ta my? — aja Jesu pe.

³⁴ A'e pandu:

—Myja hetaha mbeju namō pexo my? — aja.

A'eta pandu:

—Kuja, awa po wajar mokõi hetaha kohĩ. Pira ka'ẽ ta'yr mi kohĩ tĩ — aja.

³⁵ Pe, ngã pe Jesu pandu:

—Upa pewapyk! Ywy rehe pewapyk — aja.

³⁶ Pe, mbeju ke a'e pyhyk, pira ka'ë namõ. Pe, Tupã pe a'e pandu:

—Ne jõ riki katu te me'ë ke. Jande mi'u ke jande pe nde eremuwyr katu — aja Jesu pandu.

Mbeju a'e mopok. Pira ka'ë mupen tĩ. Ame'ë ke jumu'eha ta pe me'ë me'ë. Pandu:

—Ngã pe peme'ë me'ë peraho — aja.

Pe, jumu'eha ta me'ë me'ë raho.

³⁷ Pe, upa ngã u'u. Uhyk ngã u'u. Pyta we ame'ë ke jumu'eha ta matyr matyr. Wasãkã pe matyr. Kuja wasãkã, awa po wajar mokõi hetaha a'eta matyr. ³⁸ Sawa'e ta u'u. Kũjã ta u'u tĩ. Ta'yn ta u'u tĩ. Sawa'e ta hetaha ke jõ amõ manga rahã, kuja, 4.000 sawa'e ta hetaha. ³⁹ Pe, ngã ke Jesu mujwyr mondo, hok pe. Pe, jarusu keruhũ pe a'e opor oho, jumu'eha ta namõ. Pe, amõ ywy pe oho, Mangandã ywy pe.

16

Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke Jesu ma'e

Ame'ë ke amõ ta usak tar katu (Matéu 12.39; Mak 8.11-13; Ruk 12.54-56)

¹ Amõ parise ta uhyk uwyr ehe, Jesu rehe. Moise je'ëha mu'e ame'ë ta uhyk uwyr ehe tĩ. Johu ngã pandu ipe:

—Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke mã peja ema'e. Ywa rehe ma'e ke ema'e. Nde erema'e rahã, nde ke Tupã muwyr aja jakwa katu ta — aja Jesu pe.

A'eta jurujar tar ym. Jesu jawy rahã, marã ka ym ma'eha rahã, a'e ke Tupã muwyr ym, aja ngã pe pandu ta tipe. A'erehe a'eta manga tipe. ² Jesu pandu:

—[Warahy wapyk tate rahã, pepandu: “Ywa riki pirã, a'erehe koĩ warahy katu ta” aja. ³ Pytuniwe pepandu: “Ywa riki pirã. (Aman pihun tĩ.) A'erehe apo aman ukyr ta” aja. Mã! Aman ukryriha rehe har pekwa. Ywa rehe pesak rahã, pekwa. Ihë rehe har anĩ. Ihë ke Tupã muwyr

ame'ë ke pekwa ym. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke pyrãtãha namõ ihë ama'ema'e. Ame'ë ke rehe pesak tipe. Anĩ. Ihë riki Tupã muwyr ame'ë ke ihë aja pekwa ym.] ⁴ Mã! Katu ym pehë. Tupã rehe har pekwa ym tĩ. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke pyrãtãha namõ ihë ama'ema'e. Ame'ë ke rehe pesak tar katu. Anĩ. Ihë amujesak ym ta pehë pe. Kuja jõ ihë amujekwa ta pehë pe. Yman Jon pira keruhũ pusu rehe ihĩ. Mokõi a'ep ukwer. Pe, katu jywyr tĩ. Aja rahã, a'e ke Tupã mondo, aja mujekwa ngã pe. Aja ihë tĩ — aja Jesu pandu.

(Jon aja Jesu tĩ. Jesu manõ te rahã, katu jywyr ta tĩ. Manõha ngi kwera katu uhem tĩ. Aja rahã, Jesu ke Tupã muwyr, aja mujekwa katu tĩ.)

Upa pandu rahã, parise ta ke Jesu hijar oho. Amõ koty oho.

Parise tama'e mupururukiha rehe har (Mak 8.14-21)

⁵ Jarusu keruhũ pe ypa ruwái koty jumu'eha ta oho rahã, mbeju ke raho ym. Harái riki. ⁶ Pe, Jesu pandu:

—Pesak katu pe'am! Mbeju mupururukiha ke pepyhyk ym, parise tama'e ke. Moise je'ëha mu'e ame'ë tama'e ke aja tĩ. Pepyhyk ym tĩ — aja jumu'eha ta pe.

⁷ A'eta pandu pandu a'eta jupe:

—Mbeju ke jande jarur ym, a'erehe aja Jesu pandu — aja pandu a'eta jupe.

⁸ A'eta pandu pandu a'eta jupe, ame'ë ke Jesu ukwa, a'erehe pandu:

—Mbeju ke peharái, ame'ë rehe har pepandu ym pexo. Mã! Pehë mi'u ke ihë riki ame'ë katu, ame'ë rehe pejurujar ym riki. Katu ym aja. ⁹ Pehë mi'u ke ihë ame'ë katu, pehë pe, ame'ë ke pekwa ta me'ë te'e. Kuja, 5.000 sawa'e ta hetaha pe mbeju awa po wajar peteïhar upa ihë amopok. Pe, ihë ame'ë. Ame'ë rehe har pekwa pekwa pexo. Pyta ame'ë ke heta wasãkã pemutyryhem. Ame'ë rehe har pekwa pekwa pexo tĩ. ¹⁰ Amõ we tĩ. Kuja, 4.000 sawa'e

ta hetaha pe mbeju awa po wajar mokōi ihē amopok. Ihē ame'ē. Ame'ē rehe har pekwa pekwa pexo tī. Pyta ame'ē ke heta wasākā pemutyryhem tī. Ame'ē rehe har pekwa pekwa pexo tī. ¹¹ Mbeju rehe har ihē apandu ym riki. Mā! Ame'ē ke pekwa ym. Parise tama'e mupururukiha rehe pesak te'e kŷ. Sanduse tama'e mupururukiha rehe aja tī. Pesak te'e kŷ tī — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

¹² Arahā jumu'eha ta ukwa katu. Mbeju ke mupururukiha amō moī. Ame'ē rehe har Jesu pandu ym, aja a'eta ukwa. Parise ta mu'e ame'ē ke mbeju mupururukiha aja saka. Ame'ē ta mu'e ame'ē ke rehe usak te'e kŷ. “Pejumu'e ym” aja mujekwa. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta ke rehe aja tī. “Pesak te'e kŷ. Pejumu'e ym tī” aja a'eta ukwa tī.

Jesu rehe har Petu pandu
(Mak 8.27-30; Ruk 9.18-21)

¹³ Sesarēi Siri ok ta rake amō henda tūi. A'ep Jesu oho. Arahā jumu'eha ta pe a'e pandu:

—Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Ihē rehe har amō pandu rahā, myja pandu my? — aja.

¹⁴ A'eta pandu:

—Kuja amō ta: “Juā mujahukiha ke nde” aja je. Amō ta: “Eri nde. Ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ke” aja je. Amō ta: “Jeremi nde” aja tī. Amō ta: “Amō Tupā je'ēha pandu ame'ē ke nde” aja je — aja ipe.

¹⁵ Jesu pandu:

—Pehērahā! Myja me'ē ihē rehe har pekwa my? — aja.

¹⁶ Simā Petu pandu:

—Kirisutu nde. Tupā mu'am ame'ē ke nde. Tupā ra'yr ke nde. Tupā riki uhā te hū ame'ē ke a'e — aja ipe. (“Tupā mu'am ame'ē ke” aja pandu rahā: “Kapitā keruhū” aja mu'am, aja mujekwa katu.)

¹⁷ —Katu tiki, Simā. Juā ra'yr nde. Ihē rehe har jetehar te nde erekwa. Ame'ē ke kome'ē ywy keruhū pe har mujekwa ym nde pe. Anī. Ihē pái keruhū nde pe mujekwa. Ywa pe har a'e. ¹⁸ Petu! Ko apandu nde

pe. Ita aja saka nde. Ihē rehe har nde erepandu, a'erehe amō amō we hū ngā ke ihē amu'e katu ta. (Aja rahā, ihē rehe a'eta jurujar katu ta.) Pe, a'eta manō tipe rahā, pyta ym ta. Yman rahā, kwera katu ta uhem tī. ¹⁹ Ihē je'ēha ke nde pe ihē amondo. Pe, ihē je'ēha rupi nde erepandu rahā, ihē rehe amō ta jurujar katu ta. Nde erepandu: “Peme'ē ema'e ym.” Aja rahā, ame'ē ma'eha ke Tupā putar ym tī. Nde erepandu: “Ere. Peme'ē katu.” Aja rahā, ame'ē ma'eha ke Tupā putar tī — aja Jesu pandu.

²⁰ Pe, jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Ihē riki Kirisutu. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke ihē. Ame'ē rehe har amō ta pe pepandu ym — aja Jesu.

Jesu ke amō ta mupyrara ta
(Mak 8.31-33; Ruk 9.22)

²¹ Arahā har jumu'eha ta pe Jesu mujekwa katu:

—Jerusarē ok ta pe ihē aho ta me'ē te'e. Ihē ke jundéu awa tamūi ta mupyrara hū ta. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta aja tī. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta aja tī. Mupyrara hū ta ihē ke tī. Pe, ihē ke jukwa ta. Mokōi aker rahā, mahapyrihar wera rahā, ihē ke Tupā mukwera katu ta muhem — aja riki.

²² Jumu'eha ta ngi Jesu ke Petu hykŷi raho. Pe, pandu ipe:

—Anī. Sawa'e! Aja ym ta. Nde ke amō ta jukwa ym ta. Tupā putar ym aja — aja Jesu pe naī.

²³ Pe, Petu koty Jesu uwak. Pandu ipe:

—Mā! Nde riki Satana aja saka. (Ājā ramūi a'e.) Ihē ruwajan aja saka. Eho ihē ngi. Nde erekwa erekwa exo, ame'ē ke Tupā muwyr ym riki. Sawa'e ukwaha namō nde erepandu. A'erehe ihē ke nde eremupyta tar katu naī. Katu ym aja — aja ipe.

Jesu kotyhar ta ke
(Mak 8.34–9.1; Ruk 9.23-27)

²⁴ Jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Ihē namō amō ixo tar katu rahā, ima'e putariha ke hijar. Pe, Tupā

putar ame'ë ke ma'ema'e ta me'ë te'e. Pe, ihë namõ oho. ²⁵ Amõ manõ tar ym. A'erehe a'e pandu: "Anĩ. Jesu rehe ajurujar ym ihë" aja. Aja rahã, Tupã namõ ixo ym te ta. Ihë rehe amõ jurujar katu, a'erehe a'e ke amõ ta jukwa. Aja rahã, Tupã namõ aja te'e ta a'e ixo. ²⁶ Upa katu te kome'ë ywy keruhũ pe ma'e katu ame'ë ke ihĩ. Ame'ë ke amõ jo'ok. Matyr hũ tĩ. Pe, manõ rahã, Tupã namõ ixo ym te ta. Aja rahã, marã ka ym katuha. Uhãha rehe marã ka ym ma'e ke muhepyha. Nixói te ma'e.

²⁷⁻²⁸—Ywa ngi ihë ajywyr ta tĩ. Awa ihë tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Ihë pái keruhũ katuha namõ ajywyr ta. Tupã je'ëha rahoha ta namõ ajywyr ta. Arahã ma'e katu ame'ë ke ihë ame'ë me'ë ta. Katu ame'ë ke amõ ma'ema'e katu rahã, ame'ë pe ihë ame'ë hũ ta. Katu ame'ë ke amõ ma'ema'e we mi rahã, ame'ë pe ihë ame'ë we mi ta tĩ. Aja myja me'ë amõ ma'ema'e, aja ihë ame'ë ta ipe.

—Ko apandu katu pehẽ pe. Se amõ ta ixo. Ihë riki kapitã keruhũ, aja a'eta usak ta kÿ. Ame'ë ke usak ym rahã we, manõ ym we ta rĩ — aja Jesu pandu.

17

Amõ koty Jesu uwak (Mak 9.2-13; Ruk 9.28-36)

¹ Awa po wajar peteĩ ukwer rahã, ywy'ã keruhũ 'ar pe Jesu jupir oho. Petu ke a'e raho tĩ. Tian amõ tĩ. Imu amõ tĩ. Her Juã. A'eta jõ oho. ² A'eta usak ixo ehe rahã, amõ koty Jesu uwak. Warahy hendyha aja huwa ke hendy. Ima'e mundeha riki ituwyr te tĩ. Hendy hũ. ³ Pe, Moise ta rehe mahapyr jumu'eha ta usak. Jesu namõ Moise pandu pandu u'am. Eri amõ tĩ. ⁴ Pe, Petu pandu:

—Sawa'e! Ko jande ja'am. Katu tiki. Nde ereputar rahã, xipa ihë amujã ta. Mahapyr amujã ta. Nde pe amõ. Moise pe amõ tĩ. Eri pe amõ tĩ. (Aja rahã, pepyta we ta rĩ) — aja riki.

⁵ Ame'ë ke Petu pandu u'am rahã, ywa takãxiha hendy ame'ë ke jupyr. Pe, ame'ë ngi panduha uwyr:

—Ko riki ihë ra'yr. Ihë apy'a katu ehe ame'ë ke a'e. Ihë ke a'e muhury katu. A'e pandu ame'ë ke rehe pehendu katu — aja.

⁶ Ame'ë ke rehe jumu'eha ta hendu rahã, mukahem riki. Pe, ywy rehe u'ar oup. Ywy koty huwa ke ihĩ.

⁷ Mahapyr sawa'e ta rehe Jesu uhyk uwyr. Ipo ke mujar Petu ta rehe. Pe, pandu:

—Pepu'am! Pekyje ym ingi! — aja.

⁸ A'erehe a'eta ma'a tĩ. Nixói awa. Jesu rehe jõ a'eta usak. ⁹ Ywy'ã keruhũ ngi wyjy uwyr ixo rahã, Jesu pandu:

—Pesak ramõ ame'ë ke amõ ta pe pepandu ym te. Moise ta namõ ihë apandu ame'ë ke. Manõha ngi ihë ke Tupã mukwera katu ta muhem. Arahã jõ pepandu katu — aja.

¹⁰ (Eri rehe Petu ta usak ramõ,) a'erehe Jesu pe pandu:

—Nde riki Kirisutu. Nde ndutar koty Eri riki uwyr py, aja Moise je'ëha mu'e ame'ë ta pandu. Ma'erehe aja pandu my? Eri uwyr ym rĩ — aja Jesu pe.

¹¹ A'e pandu:

—Anĩ. Eri upa uwyr. Ihë Kirisutu. Ihë ndutar koty Eri riki uwyr py ixo. Ngã pe pandu pandu, aja rahã, ihë rehe ngã jurujar katu ta. Aja upa ma'e ke a'e mukatu ta. ¹² Ko pehẽ pe ihë apandu. Eri uwyr riki. Ngã ukwa ym ehe har. A'eta putar, aja a'e ke a'eta mupyrara. Jukwa riki. Aja ihë ke ngã mupyrara ta tĩ. Awa ihë tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur — aja Jesu pandu.

¹³ Pe, jumu'eha ta ukwa katu. Eri te rehe har pandu ym. Anĩ. Eri rehe har Jesu pandu rahã, Juã mujahukiha rehe har pandu. Juã riki Eri aja tĩ, aja jumu'eha ta ukwa.

Kurumĩ ra'yr ke Jesu mukatu (Mak 9.14-29; Ruk 9.37-43)

¹⁴ Ywy'ã keruhũ ngi jywyr rahã, heta ame'ë ta koty Jesu ta jywyr oho. Uhyk rahã, amõ sawa'e uhyk

ehe, Jesu rehe. Ipynarāi pe a'e wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ē ke kohi, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.)¹⁵ Pandu ipe:

—Sawa'e! Ngā mu'eha nde. Ihē ra'yr rehe epyrara esak. Manō manō a'e ixo. Aja rahā, tata pe a'e u'ar. Amō rahā, y pe a'e u'ar.¹⁶ Nema'e jumu'eha ta pe ihē ra'yr ke ihē arur tipe. Mukatu ym a'eta — aja sawa'e pandu.

¹⁷ Jesu pandu a'eta pe:

—Mā! Pejurujar ym! Katu ym pehē! Pehē namō aja te'eha ihē axo ym ta. Aja te'eha pejurujar ym ha ihē aputar ym. Kurumī ihē pe erur — aja ipe.

¹⁸ Ājā pe Jesu hātā pandu. Arahā ājā uhem oho ingi. Pe, kurumī katu u'am.¹⁹ Pe, Jesu pe jumu'eha ta jō pandu oho. Heta ame'ē ta nixói rahā, pandu oho. Kuja:

—Ma'erehe ājā ke jande jamuhem ym jamondo my? — aja Jesu pe.

²⁰ A'e pandu:

—Tupāma'e pyrātāha rehe pejurujar katuha uhyk katu ym. Ko apandu pehē pe. Tupā rehe amō jurujar katu rahā, upa katu te ma'e ke a'e ma'ema'e katu ta. Ma'e ra'ī riki ta'yr te mi, mosata ra'ī ke. Ame'ē ta'yriha saka, ta'yr mi jurujar katu ehe rahā, peme'ē ywy'ā rehe pepandu: “Sengi paite etyryk eho!” aja. Aja rahā, tyryk ta. Aja upa ma'e ke pema'e ta.²¹ [Peme'ē kurumī py'a rehe ājā ihī. Ame'ē ke amō muhem mondo rahā, Tupā namō pandu pandu. Ma'e u'uha ke hijar hijar tī. Aja jō rahā, ājā ke pemuhem katu ta pemondo] — aja Jesu pandu jumu'eha ta pe. (“Ywy'am” aja pandu rahā: “Upa ma'e hātā ma'eha ke” aja a'e mujekwa.)

*“Ihē amanō ta” aja Jesu pandu tī
(Mak 9.30-32; Ruk 9.43-45)*

²² Ngariréi ywy pe Jesu namō jumu'eha ta jy'ar uwyr. Arahā Jesu pandu:

—Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Ihē rehe sawa'e ta ke amō muhyk ta

werur.²³ Pe, ihē ke ame'ē sawa'e ta jukwa ta. Mokōi aker rahā, ihē ke Tupā mukwera katu ta muhem — aja jumu'eha ta pe pandu.

Ame'ē ke rehe hendu rahā, a'eta pyai ixo.

Tupā rehe jumu'eha renda keruhūma'e tamatarer rehe har

²⁴ Kapana'ū ok ta pe jumu'eha ta namō Jesu uhyk uwyr rahā, Petu koty amō ta uhyk. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū rehe tamatarer ke a'eta matyr. (Ame'ē tamatarer namō jundéu awa tama'e pa'i ta ma'ema'e ixo.) Matyr ame'ē ta Petu pe pandu:

—Nema'e mu'eha tamatarer me'ē my? Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū rehe a'e me'ē my? — aja riki. (“Nema'e mu'eha” aja pandu rahā: “Jesu ke” aja ukwa.)

²⁵ —A'e tŷ. Me'ē katu a'e — aja Petu.

Ok pe Petu ixo oho. (Tamatarer ke rehe oho.) Arahā Jesu pandu py ipe:

—Simā! Myja me'ē nde erekwa my? Kome'ē ywy keruhū pe har tama'e kapitā keruhū pe awa riki tamatarer me'ē ipe my? Awa ngi a'e pyhyk my? Ta'yr ta ngi pyhyk my? Amō ta ngi pyhyk my? — aja Petu pe. (“Ta'yr ta” aja pandu rahā: “Ixotyhar ta ke” aja mujekwa.)

²⁶ A'e pandu:

—Amō ta ngi tamatarer ke a'e pyhyk — aja Jesu pe.

—Aja rahā, ta'yr ta kapitā keruhū pe tamatarer me'ē ym ta riki. Aja ihē tī. Tupā ra'yr ihē. A'erehe Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe ihē ame'ē ym ta me'ē te'e.²⁷ Anī. Peme'ē tamatarer matyr ame'ē ta ke jamuparahy tar ym. A'erehe tamatarer jame'ē ta. A'erehe ypa pe eho. Pinda embor. Pira nde erepyhyk py, ame'ē jurukwar rehe esak katu. A'ep tamatarer nde eremahem ta. Ame'ē ejo'ok. Pe, tamatarer matyr ame'ē ta pe eme'ē. Ame'ē riki Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhūma'e ke. Uhyk katu ta. Nema'e ke rehe uhyk katu ta. Ihēma'e ke rehe aja tī.

Uhyk katu ta tĩ — aja Petu pe Jesu pandu.

18

Amō 'ar koty te we katu ame'ē rehe har

(Mak 9.33-37; Ruk 9.46-48; Siri 2.3-5; 1 Petu 3.4; 1 Petu 5.5)

¹ Arahā, Jesu rehe jumu'eha ta uhyk uwyr. Pandu ipe:

—Nde namō jande riki kapitā keruhū aja jaxo rahā, jande ngi har awa riki amō ta 'ar koty te we katu te me'ē ke my? — aja Jesu pe.

² Pe, ta'yn pe a'e pandu:

—Ejur — aja.

Pe, jumu'eha ta ruwa koty ta'yn ke a'e mupu'am. ³ Pandu:

—Ko apandu pehē pe. Pehē py'a pemuruwak, pe, ta'yn ta aja pehē. Aja ym pehē pexo rahā, ihē namō kapitā keruhū aja pexo ym ta tĩ. ⁴ Ihē namō kapitā keruhū aja amō ixo rahā: “Katu te ame'ē ke ihē” aja ym ixo. Ta'yn ta aja muruwak. Ame'ē riki amō ta 'ar koty te we katu ame'ē ke. ⁵ Kome'ēja ta'yn ke hok pe mupyta katu, ihē kotyhar ke, a'erehe pandu ipe: “Ko nde erejur katu. Ihē rok pe epyta katu” aja. Aja rahā, ihē ke hok pe mupyta katu tĩ — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu. (Aja rahā, upa Jesu kotyhar ta rehe amō hury katu rahā, Jesu rehe hury katu tĩ, aja mujekwa katu.)

“Tupā rehe nde erejurujar katuha ke ehijar”

Aja mu'e ame'ē ke katu ym te
(Mak 9.42; Ruk 17.1-2)

⁶ Jesu pandu tĩ:

—Ihē rehe amō amō ta'yn ta jurujar katu. Pe, amō pandu: “Mā! Jesu rehe pejurujar katuha ke pehijar” aja. A'erehe ta'yn ta hijar. Aja rahā, mā peja pandu ame'ē jurupy rupi itahu pukwar. Pe, itahu namō a'e ke ypa pe ombor. Pe, y jukwa. (Aja rahā, ta'yn ta ke mu'e ym ta.) Aja manō rahā, Tupā mupyraraha 'ar koty te we katuha. Tupā mupyrara rahā, mupyrara te hū ta. ⁷ Mā! Kome'ē

ywy keruhū pe har ta ma'e ke rehe usak. Ma'e ke rehe hendu. A'erehe ihē rehe jurujar katuha ke hijar. Aja rahā, mā katu ym. Aja ihē rehe jurujar katuha ke hijar ame'ē ta ixo. Pe, amō pandu: “Tupā rehe nde erejurujar katuha ke ehijar” aja. A'erehe hijar. Aja rahā, māte hū pandu ame'ē ke Tupā mupyrara ta. “Ehijar” aja pandu ame'ē ke mā katu ym te — aja pandu.

Ma'e ka'u te'eha ke ma'e tar katu ame'ē rehe har

(Mak 9.43-48)

⁸ Jesu pandu tĩ:

—Nde po pe amō amō ma'e ke nde erema'ema'e, a'erehe ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. A'erehe ihē rehe nde erejurujar katuha ke nde erehijar. Aja rahā, ame'ē nde erema'eha ke ema'e ym. Nde erema'e ym rahā, nde po ke nde eremondok, ame'ēja saka. Nde po peteī nixói, aja Tupā koty nde ereho ta rahā, katu tiki. Mokōi nde po rahā, mupyraraha renda pe nde ereho ta rahā, katu ym te tiki.

—Nde py aja tĩ. Amō amō ma'e renda pe nde erewata ereho, a'erehe ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. A'erehe ihē rehe nde erejurujar katuha ke nde erehijar. Aja rahā, eho ym. Nde ereho ym rahā, nde py nde eremondok, ame'ēja saka. Nde py peteī nixói, aja Tupā renda pe nde ereho ta rahā, katu tiki. Mokōi nde py rahā, mupyraraha renda pe nde ereho ta rahā, katu ym te tiki.

⁹—Amō amō ma'e ke rehe nde eresak, a'erehe ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. A'erehe ihē rehe nde erejurujar katuha ke nde erehijar. Aja rahā ma'e ke rehe esak ym. Nde eresak ym rahā, nde reha nde erejo'ok, ame'ēja saka. Nde reha peteī nixói, aja Tupā renda pe nde ereho ta rahā, katu tiki. Mokōi nde reha rahā, mupyraraha renda pe nde ereho ta rahā, katu ym te tiki — aja Jesu pandu.

Arapuharan kanim ame'ē rehe har
(Ruk 15.3-7)

¹⁰ A'e pandu tĩ:

—Kome'ë ta'yn riki jaxer, aja ym pekwa pexo. Ko apandu pehë pe. Ima'e Tupã je'ëha rahoha ta riki ihë pái namõ ixo. A'erehe ta'yn ta rehe har ihë pái namõ a'eta pandu pandu. Ihë pái riki ywa pe har a'e — aja Jesu. (“Ta'yn ta rehe har” Jesu pandu rahã: “Ixotyhar ta rehe har” a'e pandu.)

¹¹ [Jesu pandu tĩ:

—Awa ihë tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e, ame'ë ta ke ihë amuhã ajur. (Ame'ë ta riki kanim ame'ë ta aja saka.)]

¹²—Pesarahã! Heta arapuharan ta namõ amõ ixo. Kuja, 100 hetaha ke. Pe, peteihar kanim oho rahã, myja me'ë ijar ma'e ta my? Myja me'ë pekwa my? Kuja riki. Heta ame'ë ta ke ijar mupyta. Ywy'ã rehe kãpĩ u'u ixo. Aja mupyta. Pe, kanim ame'ë ke a'e kekar kekar oho. ¹³ Mahem rahã, hury katu a'e. Ko apandu pehë pe. Heta ame'ë ta kanim ym. Pe, ame'ë peteihar kanim ame'ë ke rehe heta ame'ë ta 'ar koty te we huryha. ¹⁴ Aja riki pehë pái keruhũ tĩ. Ywa pe har a'e. Kome'ë ta'yn ta riki kanim oho ame'ë ke aja a'e putar ym — aja Jesu pandu.

(Aja rahã, amõ ke mupyraraha renda pe oho, ame'ë ke Tupã putar ym, aja Jesu mujekwa katu.)

Imu riki ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e
(Ruk 17.3-4; Ngara 6.1; Tian 5.16; Tian 5.19-20)

¹⁵ A'e pandu tĩ:

—Nde rehe ma'e ka'u te'eha ke ne mu ma'e rahã, ixoty eho. Pe, a'e ma'eha ke emujekwa. “Mã peja ehijar” aja ebandu ipe. Pehë jõ mokõi pe'am rahã, pepandu pehë jupe. Amõ ta ukwa ym ha rupi pepandu pehë jupe. Nde rehe hendu katu rahã, nde rehe ne mu ipy'a jywyr ta. Katu ta. ¹⁶ Nde rehe a'e hendu ym rahã, amõ mokõi sawa'e ta ne namõ nde ereho. Mokõi nixói rahã, peteï eraho. Aja rahã, ame'ë ta riki ne mu pe nde erebandu ame'ë ke rehe hendu ta tĩ. Pe, ame'ë ta pandu ta tĩ. “Ma'e nde

ereka'u te'eha nde erema'eha ke ehijar” aja ta tĩ. Kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ.

“ ‘Katu ym nde erema'e’ aja amõ pe nde erebandu rahã, ame'ë ke amõ mokõi hendu katu tĩ. Mokõi ym rahã, mahapyr hendu ta.

Pe, nde erebandu, ame'ë ke a'eta mujekwa katu ta tĩ” aja riki panduha ihĩ.

¹⁷—Pe, ame'ë mokõi sawa'e ta juja katu te pandu ame'ë ke rehe ne mu hendu ym rahã, upa jumu'eha renda pe jy'ar, ame'ë ta pe nde erebandu tĩ. Upa ne mu rehe har ebandu. Pe, jumu'eha renda pe jy'ar ame'ë ta ne mu pe pandu ta tĩ. “Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha ke ehijar” aja ta tĩ. Ame'ë rehe ne mu hendu ym rahã, a'e riki jaxer ai ame'ë ke, aja pekwa ehe har. Tupã rehe ipy'a ym aja ixo ta, aja pekwa ehe har tĩ. Jaxer ame'ë riki ne mu, aja pekwa ehe har tĩ — aja Jesu pandu. (“Amõ imu rehe har” Jesu pandu rahã: “Ixotyhar rehe har” a'e pandu.)

Tupã kotyhar ta ixoha rehe har
(Matéu 16.19; Juã 20.23)

¹⁸ A'e pandu tĩ:

—Ko pehë pe ihë apandu. Kome'ë ywy keruhũ pe Tupã kotyhar ta ixo. Ame'ë ta pe pepandu: “Pema'e ym” aja. Aja rahã, aja Tupã pandu ta tĩ. Pe, Tupã kotyhar ta pe pepandu: “Katu. Ma'e ke pema'e katu” aja. Aja rahã, aja Tupã pandu ta tĩ. ¹⁹ Ko amõ we ihë apandu. Ma'e ke Tupã namõ pepandu pandu. Pehë ngi har mokõi ame'ë ta juja katu te pandu rahã, ame'ë ma'e ke jande pái keruhũ muwyr ta ame'ë ta pe. Ywa pe har a'e. ²⁰ Pe, ihë rehe ipy'a ke amõ ta moĩ moĩ tar katu, a'erehe jy'ar uĩ. Pehë ngi har mahapyrihar jõ jy'ar rahã, ame'ë ta namõ ihë axo ta tĩ. Mahapyrihar nixói rahã, mokõihar jõ jy'ar rahã, ame'ë ta namõ ihë axo ta tĩ — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Amõ rehe ipy'a ke mujywyr ym
(Matéu 6.14-15; Ruk 17.3-4; Ese 4.32; Koro 3.13)

21 Jesu pe Petu pandu uwyr:

—Sawa'e! Ma'e ka'u te'e ame'ë ke ihë pe ihë mu ma'e rahã, ihë py'a ihë amujywyr ehe. Myja hetaha ihë py'a amujywyr ta ehe my? Awa po wajar mokõi hetaha my? — aja ipe.

22 Jesu pandu:

—Anĩ. Awa po wajar mokõi jõ aja ym. Heta te hũ nde py'a emujywyr ehe. Marã ka ym nde eremangaha. Aja nde py'a emujywyr ehe. 23 Amõ ta rehe Tupã ipy'a jywyr katu. Ame'ë ke pehë pe ihë amu'e ta. Kuja riki. Yman amõ ywyma'e kapitã keruhũ ixo. Myja tamatarer hetaha ke miasu ta jo'ok ingi my? Ame'ë ke kapitã keruhũ ukwa ta. 24 A'erehe miasu ta ke amõ ta werur werur ipe. Kapitã keruhũ ukwa ukwa uĩ ramõ rahã, amõ ke amõ ta muhyk. Ame'ë riki tamatarer heta te hũ kapitã keruhũ ngi jo'ok. Mujywyr ym riki. 25 Marã ka ym mujywyrriha. Nixói te miasuma'e tamatarer. A'erehe kapitã keruhũ pandu: “Kome'ë miasu ke emuhepy eho. Amõma'e wan ta. Amõ pe te'e paraky ta. Nde eremuhepy rahã, tamatarer ihë pe erur. Hakehar ke emuhepy tĩ. Ta'yr ta aja tĩ. Tajyr ta aja tĩ. Upa ima'e ke aja tĩ. Emuhepy. Pe, tamatarer ihë pe erur. Muhepyha riki” aja kapitã keruhũ pandu tĩ. 26 Pe, ipynarãi pe miasu wapyk. Kapitã keruhũ ruwa koty wapyk. Pandu ipe: “Eharõ we rĩ. Upa katu te tamatarer ke nde pe ihë amujywyr ta” aja miasu. 27 Kapitã keruhũ pyrara usak ehe. A'erehe pandu ipe: “Katu. Upa ihë aharái apo 'y. Tamatarer ihë pe emujywyr ym ta me'ë te'e. Eho te'e 'y” aja.

28 —Soroka pe ame'ë miasu oho ramõ rahã, ianam ke rehe a'e usak, amõ miasu ke rehe. Ta'yr te mi tamatarer ke ame'ë mujywyr ym. Pe, ame'ë jurupy rupi miasu hãtã pyhyk. Pandu ipe: “Ihë ngi tamatarer nde ereraho. Ame'ë ke emujywyr” aja. 29 Ipynarãi pe ame'ë ianam wapyk. Pe, pandu: “Eharõ we rĩ. Pe, upa tamatarer nde pe ihë amujywyr ta” aja. 30 Miasu pandu: “Anĩ. Aharõ

ym ta” aja. Pe, ianam ke kyndaha pe kynda raho. Upa katu te tamatarer mujywyr ym rahã, uhem ym ta riki.

31 —Ame'ë ke amõ miasu ta ukwa rahã, parahy riki. Pe, upa katu te ijar pe a'eta pandu oho. 32 A'erehe miasu ke ijar muhyk tĩ. Pandu ipe: “Mã! Jaxer ame'ë ke nde. Tamatarer heta te hũ ihë pe nde eremujoywyr ym. Upa katu te ihë aharái riki. Nde erepandu ihë pe. ‘Marã ka ym ihë amujywyrriha nde pe. A'erehe eharái katu’ aja riki. A'erehe upa katu te ihë aharái. 33 Nde rehe apyrara ihë asak, aja amõ miasu rehe nde erepyrara eresak ta me'ë te'e” aja ijar. 34 Ame'ë miasu rehe kapitã keruhũ parahy. Amõ rehe ame'ë miasu pyrara ym usak, a'erehe parahy ehe. (Amõ sawa'e pe pandu:) “Kyndaha pe peme'ë ekynda eraho. Tamatarer upa katu te ihë pe mujywyr ym rahã, a'ep a'e ke nupã ta amõ” aja kapitã keruhũ pandu — aja Jesu pandu.

35 A'e pandu tĩ:

—Ame'ë kapitã keruhũ aja ihë pái keruhũ tĩ. Pehë mu rehe pehë py'a pemujywyr ym rahã, aja pehë ke ihë pái keruhũ mupyrara ta tĩ. A'e riki ywa pe har a'e — aja Jesu pandu.

19

Hakehar ke hijar ame'ë rehe har (Matéu 5.31-32; Mak 10.1-12; Ruk 16.18; 1 Korin 7.10-11)

1 Ipy'a jywyrriha rehe har upa pandu rahã, Ngariréi ywy ke Jesu hijar. Pe, Jundéi ywy rehe a'e oho. Jumu'eha ta oho tĩ. Oho rahã, Jondã y ruwái rehe oho. 2 Heta ngã haikwer rupi oho tĩ. Pe, ahy ixo ame'ë ta ke a'e mukatu a'ep. 3 Amõ parise ta uhyk uwyr ehe. Jesu panduha ke a'eta manga uwyr tipe. A'e jawyrahã, a'eta pandu ta tipe: “Jaxer ame'ë ke nde erepandu” aja. A'erehe kuja a'eta pandu:

—Upa ma'e amõ putar rahã, hakehar ke a'e hijar katu my? Myja me'ë jundéu awa ta je'ëha mujekwa my? — aja Jesu pe.

4 A'e pandu:

—Tupã je'ëha rehe pesak riki. Kuja amõ mupinim:

“Ma'e ke Tupã mujã py rahã, sawa'e ke a'e mujã. Kũjã ke mujã tĩ” aja riki.

⁵—Amõ we tĩ:

“Jumendar rahã, ipái ta ke sawa'e hijar, pe, hakehar namõ ixo katu. Ame'ë mokõihar riki peteihar aja ixo apo 'y' aja.

⁶—A'erehe ame'ë ta riki mokõi ym. Peteihar aja ixo apo 'y. A'erehe peteihar aja Tupã riki mujã. Ame'ë ke sawa'e mumokõi rahã, katu ym tiki — aja Jesu. (“Mumokõi” aja pandu rahã: “Hakehar ke ixawa'e hijar” aja mujekwa.)

⁷Parise ta pandu ipe:

—Aja rahã, ma'erehe Moise pandu my: “Hakehar ke amõ hijar rahã, paper rehe mupinim: ‘Nde ihẽ rakehar ym apo 'y' aja. Pe, ipái ta koty hakehar ke mujywyr mondo, paper namõ” aja riki Moise — aja Jesu pe.

⁸A'e pandu:

—Jundéu awa ta iãkã jumujanam ngã juehe. Tupã je'ëha rehe hendu tar ym, a'erehe Moise pandu: “Hakehar ke amõ hijar rahã, katu we” aja. Ma'e ke Tupã mujã py rahã, anĩ riki. Hakehar amõ hijar rahã, katu ym arahã.

⁹A'erehe apandu pehẽ pe. Hakehar ipy'a wapyk katu tipe. Ame'ë ke ixawa'e hijar, pe, amõ kũjã ke pyhyk rahã, hakehar aja ym namõ jumusarái. Katu ym aja — aja Jesu.

¹⁰Jumu'eha ta pandu:

—Aja rahã, amõ jumendar ym rahã, katu tiki — aja ipe.

¹¹Jesu pandu:

—Aja upa sawa'e ma'e ym ta. Tupã mujekwa rahã, pe, sawa'e jumendar ym ta. ¹²Amõ koty koty ukwa, a'erehe amõ amõ sawa'e jumendar ym. Amõ ta marã ka ym jumendar-iha. Imãi pusu ngi u'ar rahã ngi har aja riki. Marã ka ym jumendar-iha. Ehe ihĩ ame'ë ke nixói. Aja te'eha u'ar. Amõ ta amõ koty. Ame'ë ta ngi ehe ihĩ ame'ë ke amõ ta mondok, a'erehe marã ka ym jumendar-iha. Amõ ta Tupãma'e ma'eha ke

ma'ema'e, a'erehe jumendar tar ym. Tupã rehe har pandu pandu oho. Ame'ë riki ima'e ma'eha. Ame'ë ke ma'ema'e, a'erehe jumendar tar ym rahã, mã peja ixo te'e — aja Jesu pandu.

Ta'yn ta rehe har Jesu pandu katu (Mak 10.13-16; Ruk 18.15-17)

¹³Ta'yn ta ke amõ ta werur ipe. Ipo ke ta'yn ta ãkã rehe Jesu mujar ame'ë ke a'eta putar. (Ipo mujar rahã, Tupã usak katu a'eta rehe, aja mujekwa.) Ta'yn ta rehe har Tupã namõ a'e pandu pandu, ame'ë ke a'eta putar tĩ. A'erehe werur ipe. Anĩ. Jumu'eha ta je'ë je'ë:

—Mã! Jesu ma'ema'e ixo. A'erehe perur ym ipe — aja riki.

¹⁴Jesu pandu:

—Anĩ. Mã peja ta'yn ta ihẽ rehe uhyk katu. Ta'yn ta ke se pemuhyk perur. Pemupyta ym. Aja riki Tupã putar tĩ. Kome'ë ta'yn ta aja me'ë Tupã kotyhar wan ta tĩ — aja jumu'eha ta pe. (Ta'yn ta aja ixo rahã: “Katu te ame'ë ta ke jande” aja ym ukwa, a'erehe pahar Tupã koty ipy'a ke muruwak, aja mujekwa katu.)

¹⁵Pe, ipo ke ta'yn ta ãkã rehe Jesu mujar mujar. Upa rahã, a'engi a'e oho.

Ima'ehũ namõ ixo, ame'ë rehe har (Matéu 13.22; Mak 10.17-31; Ruk 18.18-30; 1 Timo 6.6-10; Tian 5.1-3)

¹⁶Amõ rahã, amõ sawa'e uhyk uwyr ehe. Pandu:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Myja me'ë katu ame'ë ke ihẽ ama'ema'e rahã, ihẽ ke Tupã muhã katu ta my? — aja Jesu pe.

¹⁷A'e pandu:

—Katu ame'ë ke nde erema'ema'e, ame'ë rehe har mã peja ihẽ pe epandu ym. (Nde erekwa riki.) Katu te ame'ë ke peteihar jõ ixo. Tupã a'e. Nde ke Tupã muhã katu, ame'ë ke nde ereputar rahã, a'e pandu ame'ë ke ema'ema'e katu — aja sawa'e pe.

¹⁸—Ma'e Tupã pandu my? — aja sawa'e pandu ipe.

Jesu pandu:

—Amō ke ejukwa ym. Amō kūjā rehe eka'u te'e ym. Amōma'e ke emukanim ym. Amō rehe har te'e epandu ym. ¹⁹ Nde pái rehe epy'a katu. Ne māi rehe aja tī. Epy'a katu tī. Nde erepy'a katu nde juehe, aja ne namō ixo ame'ē ta rehe epy'a katu tī — aja ipe.

(“Ne namō ixo ame'ē ta” aja Jesu pandu rahā: “Upa amō ta rehe ipy'a katu ta me'ē te'e” aja mujekwa katu.)

²⁰ Sawa'e pandu:

—Upa aja Tupā pandu ame'ē ke rehe ihē ahendu katu. Myja amō we ihē ama'e rahā, ihē ke Tupā muhā katu ta my? — aja riki.

²¹ Jesu pandu ipe:

—Katu te aja nde erexo tar katu rahā, upa katu te nema'e ke emuhepy eho. Pe, tamatarer nde erepyhyk rahā, upa katu te ame'ē ke ima'e ym te ame'ē ta pe te'e eme'ē me'ē. Aja rahā, ma'e katu ame'ē ke Tupā koty nema'ehū ta. Pe, ihē namō eho — aja ipe.

²² Ame'ē ke rehe sawa'e hendu rahā, pyai riki. Ima'ehū namō ixo ame'ē ke a'e. (Ame'ē ke te'e me'ē tar ym) a'erehe pyai oho ingi. (Ima'e ke muhepy tar ym tī.)

²³ Ame'ē ke rehe usak rahā, jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Ko apandu pehē pe. Tupā putar, aja amō ixo katu. Aja tamatarer rehe ipy'a moī moī ame'ē ta mā Tupā putar aja ixo tar ym te. ²⁴ Ko apandu tī. Awi jupiha kwar rupi marā ka ym amō rymba asa ohoha. Kame, ame'ē rymba asa ohoha ke. Pe, ima'ehū namō ixo ame'ē ta i'ar koty te we marā ka ym Tupā putar aja ixoha — aja Jesu pandu.

²⁵ Ame'ē ke jumu'eha ta hendu rahā, pandu:

—Māte hū puki! Aja rahā, awa ke Tupā muhā katu ta my? — aja Jesu pe.

²⁶ Jumu'eha ta rehe Jesu usak. Pe, pandu:

—Ame'ē ke sawa'e ta marā ka ym ma'eha. Tupā anī. Upa katu te a'e

ma'e katu. Amō ke a'e riki muhā katu ta — aja Jesu.

²⁷ Pe, Petu pandu:

—Esarahā! Sawa'e pe nde erepandu, aja upa katu te jandema'e ke jahijar jajur. Pe, ne namō jaxo 'y. A'erehe ma'e jande pe Tupā muwyr ta my? — aja Jesu pe.

²⁸ A'e pandu:

—Hā! Pesarahā! Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Ko apandu pehē pe. Upa ma'e ke Tupā mupyahu rahā, kapitā keruhū aja ihē axo ta. Ngā ke ihē amondo mondo ta axo. Arahā pehē riki kapitā wan ta tī. Pehē awa py mokōi sawa'e ta. Jundéu awa tama'e kapitā ta ke pehē tī. A'eta ke pemondo mondo ta tī.

²⁹ —Ihē rehe har amō pandu tar katu, a'erehe hok ke hijar oho. Imu ta ke hijar tī. Hendyr ta ke hijar tī. Ipái ke hijar tī. Imāi ke hijar tī. Ta'yn ta ke hijar tī. Kupixa ke hijar tī. Aja rahā, upa katu te aja ixo ame'ē ta pe ma'e heta te hū Tupā mujywyr ta. Pe, ame'ē ta ke a'e muhā katu ta.

³⁰ —Ixoty uhyk rahā, upa katu te uhyk ame'ē ta rehe juja katu te Tupā me'ē me'ē ta. Tupā kotyhar aja muruwak py, ame'ē ta rehe Tupā usak katu ta. Tupā kotyhar aja a'ejōhar muruwak, ame'ē ta rehe juja katu te a'e usak katu ta tī — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

20

Kupixa rehe paraky ame'ē ta rehe har

¹ Jesu pandu tī:

—Yman rahā, ixotyhar ta pe ma'e katu ame'ē ke Tupā me'ē me'ē. (Juja katu te ngā rehe a'e usak katu ta.) Ame'ē ma'ema'eha kuja riki. Pytuniwe te rahā, parakyha ta pe amō sawa'e pandu oho. Ame'ē ta rehe usak rahā, sawa'e pandu: “Ihēma'e kupixa pe peparaky peho. ² Peteī wera rahā, peparaky. Peteī wera rahā muhepyha, ame'ē tamatarer pehē pe ihē ame'ē ta” aja kupixa jar pandu. “Katu. Jaho ta kŷ” aja

parakyha ta. A'erehe a'eta ke kupixa pe ijar mondo.

3—Ywa ku'a rahã, ma'e muhepyha renda pe kupixa jar oho tĩ. Amõ sawa'e ta i'ãi rĩ. Te'e ixo. 4 Kupixa jar pandu: “Ihẽma'e kupixa pe peparaky peho tĩ. Ma'e katu ihẽ akwa, aja pehẽ pe ihẽ amuhepy ta” aja ijar. “Hã!” aja sawa'e ta. A'erehe ame'ẽ ta kupixa pe paraky oho tĩ.

5 —Warahy jandar rahã, aja tĩ. Muhepyha renda pe kupixa jar oho tĩ. Parakyha ta ke kupixa pe mondo tĩ.

—Warahy ywa ku'a ihon rahã, aja tĩ. Muhepyha renda pe kupixa jar oho tĩ. Amõ sawa'e ta rehe usak rahã, kupixa pe mondo tĩ.

6 —Ka'aruk koty rahã, muhepyha renda pe kupixa jar oho rahã, amõ sawa'e ta i'ãi rĩ. Ijar pandu: “Ma'erehe te'e pexo se my?” aja sawa'e ta pe. 7 Sawa'e ta pandu: “Peparaky peho. Amuhepy ta” aja jande pe pandu ym awa, aja kupixa jar pe. “Aja rahã, ihẽma'e kupixa pe peparaky peho apo” aja riki kupixa jar. A'erehe ame'ẽ ta paraky oho tĩ.

8 —Pytun ramõ rahã ima'e tamatarer usakiha ame'ẽ miasu pe kupixa jar pandu: “Parakyha ta ke emujy'ar. Tamatarer ke eme'ẽ me'ẽ. Kupixa pe a'ejõhar oho ame'ẽ ta pe eme'ẽ py. Ka'aruk koty oho ame'ẽ ta pe tamatarer eme'ẽ py. A'engi warahy ywa ku'a ihon rahã oho ame'ẽ ta pe eme'ẽ tĩ. A'engi warahy jandar rahã oho ame'ẽ ta pe eme'ẽ tĩ. A'engi ywa ku'a rahã oho ame'ẽ ta pe eme'ẽ tĩ. Pe, a'ejõhar pytuniwe rahã oho ame'ẽ ta pe eme'ẽ tĩ” aja kupixa jar.

9—Ka'aruk koty paraky oho ame'ẽ ta pe tamatarer ke miasu me'ẽ. Peteĩ wera rahã, wetep muhepyha me'ẽ riki. 10 A'erehe amõ ta kuja: “Éi! Ame'ẽ ta 'ar koty te we japaraky, a'erehe ame'ẽ ta 'ar koty te we tamatarer japyhyk ta” aja pytuniwe rahã paraky oho ame'ẽ ta ukwaha naĩ. Anĩ. Peteĩ wera rahã, wetep muhepyha a'eta pe miasu me'ẽ tĩ.

11 —A'eta tamatarer ke pyhyk, pe, je'ẽ je'ẽ hũ u'am. Kupixa jar rehe har je'ẽ je'ẽ hũ. 12 A'eta pandu: “A'ejõhar paraky oho ame'ẽ ta ta'yr te mi paraky, ma'e, ka'aruk koty oho ame'ẽ ta ke. Jande anĩ. Warahy haku rahã, japaraky hũ. Pytuniwe jaho. Warahy jere rahã jaho tĩ. Pe, ka'aruk koty japutu'u. Japaraky hũ. Jande aja a'eta pe juja katu te nde ereme'ẽ me'ẽ. Katu ym aja” aja kupixa jar pe.

13 —Je'ẽ je'ẽ hũ ame'ẽ ta ngi har Peteĩhar pe kupixa jar pandu: “Sa'e! Ehendurahã! Nde pe upa ihẽ amuhepy riki. Te'e ym ihẽ. Nde ereparaky ereho rahã, Peteĩ wera rahã, wetep muhepyha nde erepyhyk ta, aja nde erekwa. Aja japandu katu riki. 14 Nema'e tamatarer eraho. Nde rok pe ejoywyr eho. Kome'ẽ a'ejõhar paraky oho ame'ẽ pe nde aja ihẽ ame'ẽ tar katu tĩ. 15 Ihẽma'e tamatarer namõ ihẽ aputar ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu. Amõ ta rehe ihẽ riki akyty'ỹ ym. Pehẽ rehe anĩ, aja pekwaha naĩ, a'erehe nde ereje'ẽ je'ẽ hũ ihẽ rehe my. Katu ym aja” aja kupixa jar — aja Jesu pandu.

16 Pe, a'e pandu tĩ:

—Kupixa jar aja Tupã tĩ. Ixotyhar aja a'ejõhar muruwak, ame'ẽ ta rehe Tupã usak katu ta. Ixotyhar aja muruwak py, ame'ẽ ta rehe juja katu te a'e usak katu ta tĩ — aja Jesu pandu.

“Ihẽ ke amõ ta jukwa ta” aja Jesu pandu tĩ

“Ihẽ ke Tupã mukwera katu ta muhem” aja pandu tĩ

(Mak 10.32-34; Ruk 18.31-34)

17 Jerusarẽ ok ta pe a'e oho ixo rahã, jumu'eha ta ke a'e raho. Heta ame'ẽ ta ngi har jumu'eha ta awa py mokõi jõ mujy'ar. A'eta wata oho ixo rahã, kuja Jesu pandu:

18-19 —Pehendurahã! Jerusarẽ ok ta pe jaho jaxo. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta kotyhar ta ke ihẽ rehe amõ muhyk ta werur. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta kotyhar ta aja tĩ. Ihẽ rehe muhyk ta werur tĩ. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Upa ame'ẽ ta ihẽ ke

pyhyk ta. Pe, ihē pe a'eta pandu ta: “Katu ym nde. Nde eremanō ta me'ē te'e” aja riki. Pe, jundéu awa aja ym ame'ē ta pe ihē ke ame'ē ta raho ta. Pe, ihē rehe jundéu awa aja ym ame'ē ta puka puka hū ta. Ihē ke pirok ta tī. Pe, myra ngā mupia ame'ē ke rehe ihē ke jukwa ta. Mokōi aker rahā, ihē ke Tupā mukwera katu ta muhem — aja jumu'eha ta pe pandu.

*Tian ta māi pandu Jesu pe
(Mak 10.35-45)*

²⁰ Semende rakehar uhyk uwyr ehe. Mokōi imembyr werur. (Imembyr rer Tian. Juā amō tī.) Ipynarāi pe imāi wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ē ke kohī, a'erehe hendu katu ta ehe aja mujekwa.) Pe, pandu:

—Ma'e ke ihē apandu ta nde pe — aja Jesu pe.

²¹ A'e pandu:

—Ma'e nde pe? — aja ipe.

Tian māi pandu:

—Nde riki kapitā keruhū rahā, ko mokōi ihē membyr nde rake wapyk ta. Ame'ē ke emanga katu ihē pe apo. Nde jywa katu koty peteī wapyk ta. Nde jywa'i koty amō wapyk ta tī — aja Jesu pe. (Jesu rake wapyk rahā, amō ta 'ar koty te we je'ēha te reko, aja mujekwa.)

²² A'e pandu:

—Mā! Upa pepandu ame'ē ke pekwa katu ym. Ihē rake pewapyk tar katu rahā, amō we ta pehē pe tī. Kuja. Ihē apyrara hū ta axo. Ihē aja pepyraraha ke pepyhyk ta katu my tī? — aja Jesu.

Tian ta pandu ipe:

—A'e tī. Japyhyk katu ta — aja.

²³ Jesu pandu:

—A'e tī. Jete! Ihē kotyhar ta ke pehē, a'erehe pehē ke amō ta mupyrara hū ta. Ihē ke mupyrara hū aja ta pehē tī. Pesarahā! Ihē rake pewapyk, anī. Apandu ym ta ame'ē. “Se ihē jywa katu koty ewapyk. Se ihē jywa'i koty ewapyk” aja ihē apandu ym ta. Ame'ē ke ihē pái jō pandu katu. A'e riki ame'ē renda mukatu — aja Tian ta pe.

²⁴ Ame'ē ke rehe jande popa jumu'eha ta hendu rahā, imu ta rehe parahy, Tian ta rehe. (A'eta jyty'ym Tian ta rehe, a'erehe parahy.)

²⁵ A'erehe upa jumu'eha ta ke Jesu mujy'ar. Pe, pandu:

—Jundéu awa aja ym ame'ē tama'e kapitā keruhū ta mondo mondo hū ngā ke. Ima'e je'ēha rupi kapitā ta mondo mondo hū ngā ke tī. ²⁶ Pehē anī. Aja kapitā ta aja pexo rahā, katu ym. Amō riki kapitā keruhū aja ixo tar katu rahā, amō ta namō ma'e ke ma'ema'e katu ixo. Te'e paraky ame'ē ta aja mā peja ixo. Aja rahā, katu tiki.

²⁷ Pe, pehē ngi har peteī riki amō ta 'ar koty te we katuha aja ixo tar katu rahā, a'e riki pehē rehe te'e paraky aja mā peja ixo. Aja rahā, katu tiki.

²⁸ A'e riki ihē aja ta tī. Pesarahā! Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Ihē namō ma'e ke amō ma'ema'e, a'erehe ihē ajur my? Anī. Aja ym. Amō ta namō ihē ama'ema'e. A'erehe ko ihē ajur. Ihē amanō ta, a'erehe ngāma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe amuhepy. A'erehe heta ngā ke Tupā muhā katu ta — aja Jesu.

Mokōi eha ym te ame'ē ta ke Jesu mukatu

(Mak 10.46-52; Ruk 18.35-43)

²⁹ Jeriko ok ta ngi Jesu ta uhem oho ixo rahā, haikwer rupi heta ngā oho tī. ³⁰ Awa rape rake mokōi eha ym te ame'ē ta wapyk uī. Jesu asa oho ixo, aja a'eta hendu. A'erehe hātā a'eta pukái:

—Jesu! Ndawi rainō ke nde! Jande rehe epyrara esak! — aja riki. (“Ndawi rainō” aja pandu rahā: “Kapitā keruhū” aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e, aja mujekwa.)

³¹ Mokōihar ta pe heta ame'ē ta pandu:

—Pepandu ym aja — aja tipe.

Eha ym te ame'ē ta i'ar koty te we hātā pukáiha:

—Sawa'e! Ndawi rainō ke nde! Jande rehe epyrara esak! — aja riki.

³² Jesu pyta. Pe, pandu:

—Pejur! Ma'e nde pe? Ma'e ihē ama'e ta pehē pe my? — aja.

³³ A'eta pandu:

—Sawa'e! Jande reha ym te. Jande reha ke emukatu. Jasak tar katu — aja.

³⁴ Pe, a'eta rehe Jesu pyrara usak. Eha rehe ipo ke a'e mujar. Pahar upa ma'e ke rehe a'eta usak usak. Pe, haikwer rupi a'eta oho tĩ.

21

Jerusarē ok ta pe jumen 'ar pe Jesu oho

(Mak 11.1-11; Ruk 19.28-40; Juā 12.12-19)

¹ Jerusarē ok ta pe uhyk tate rahā, Metaje ok ta pe uhyk py oho. Ame'ē riki ywy'ā rake ihĩ. Ywy'ā rer Oriwéi ty. A'engi mokōi jumu'eha ta ke hundutar koty Jesu mondo. ² Mokōihar ta pe pandu:

—Jande ruwa koty ok ta ihĩ, Mbeta ok ta ke. A'ep pehē mokōi peho. Pehyk rahā, jumen rehe pesak ta. Myra jytyka ame'ē rehe amō pukwar. Imembyr namō i'āi. Ame'ē mokōi pejirar. Pe, se ihē pe pemuhyk perur. ³ “Ma'erehe jumen pejirar my?” aja amō pandu rahā, pepandu ipe: “Sawa'e riki putar apo” aja. “Hā!” aja a'e pandu ta. Pahar pehē namō jumen ta ke a'e mondo ta — aja Jesu pandu.

⁴ Aja rahā, yman Tupā je'ēha pandu ame'ē ke amō mupinim, aja uhyk tĩ. Kuja riki:

⁵ “Siā ok ta pe har ta pe pepandu: ‘Pesarahā! Pehēma'e kapitā keruhū petur ixo apo 'y. A'erehe peta kŷ.

“Katu te me'ē ke ihē” aja ym ame'ē ke a'e.

Jumen 'ar pe a'e tur ixo. A'erehe kapitā keruhū a'e, aja pekwa katu ta' aja.” (“Siā ok ta” aja pandu rahā: “Jerusarē ok ta ke” aja mujekwa.)

⁶ Upa Jesu pandu rahā, mokōi jumu'eha ta oho. Upa Jesu pandu, aja a'eta ma'ema'e. ⁷ Jumen ke Jesu pe werur. Imembyr ke werur tĩ. Jumen 'ar pe kamixa ke a'eta mou. Ame'ē 'ar pe Jesu wapyk uĩ. Pe, oho.

(Kamixa mou rahā, a'e riki kapitā keruhū aja a'eta ukwa.) ⁸ Awa rape rupi heta ngā kamixa ke mou mou tĩ. Amō ta pindo ro aja me'ē mondok. Ame'ē ke awa rape rupi mou mou tĩ. (Aja rahā, kapitā keruhū ko tur. Jumai ym ha aja uwyr, aja mujekwa katu.) Ame'ē 'ar rupi jumen pyrū oho. ⁹ Jesu ndutar koty heta ngā wata oho. Haikwer rupi aja tĩ. Heta wata oho tĩ. Upa ame'ē ta hātā pandu pandu:

—Ko nde erejur katu! Ymanihar Ndawi aja kapitā keruhū nde tĩ. Aja Tupā mu'am ame'ē ke nde. Sawa'e te je'ēha rupi nde erejur ame'ē ke nde. Mā peja nde rehe Tupā usak katu. Tupā riki katu te ame'ē ke a'e — aja ngā pandu pandu.

¹⁰ Jerusarē ok ta pe Jesu ixo oho rahā, ngā mutyapu tyapu hũ. Amō ta pandu:

—Awa ko my? — aja ngā.

¹¹ Amō ta pandu:

—Ko Jesu. Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e. Nasare ok ta pe har ke a'e — aja. Nasare ok ta riki Ngariréi ywy rehe ihĩ.

Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Jesu oho

(Mak 11.15-19; Ruk 19.45-48; Juā 2.13-22)

¹² Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Jesu ixo oho. Pe, upa ma'e ke muhepy ame'ē ta ke a'e muhem mondo ingi. Ma'e ke muhepy jo'ok ame'ē ta ke muhem mondo ingi tĩ. Tamatarer muruwak ame'ē tama'e myrape ke mujere tĩ. Aja upa tamatarer ke muhāi ombor. (Amō ywy ngi amō ta uwyr. Amō koty tamatarer ke ame'ē ta werur. Ame'ē ke Jerusarē ok ta pe har tama'e tamatarer ke pe muruwak. Ame'ē tama'e myrape ke Jesu mujere.) Pykahuran ke muhepy ame'ē tama'e myrape ke mujere tĩ. ¹³ Upa ngā pe a'e pandu:

—Mā! Mukanīha renda aja se pemuruwak. Sengi pehem peho. Tupā pandu ame'ē ke amō mupinim. Kuja riki Tupā pandu:

“Se ihēma'e jumu'eha renda keruhū ke.

Ihē namō ngā pandu pandu, ame'ē renda ke se” aja Tupā pandu.

—Pehē anī. Ame'ē ke amō koty pemuruwak. Ma'e ke mukanīha renda aja pemuruwak — aja upa muhepyha ta pe Jesu pandu.

Pe, muhem mondo ingi. (Muhepyha ta muhepy rahā, ka'u te'eha rupi muhepy, a'erehe mukanīha aja ame'ē ta tī.)

¹⁴ Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Jesu i'āi. A'ep eha ym te ame'ē ta uhyk ehe. Wata katu ym ame'ē ta uhyk ehe tī. Upa ame'ē ta ke a'e mukatu. ¹⁵ Aja ma'e katu ame'ē ke a'e ma'ema'e. Ame'ē rehe parise ta usak rahā, parahy ehe riki. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta aja tī. Parahy ehe tī. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe kurumī ra'yr ta hātā pandu pandu:

—Ko nde erejur katu! Kapitā keruhū nde. Nde riki katu te me'ē ke — aja Jesu pe pandu. Kūjātāi ra'yr aja tī. Pandu pandu tī.

Ame'ē ke rehe parise ta hendu rahā, Jesu rehe parahy tī. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta aja tī. Parahy ehe tī.

¹⁶ A'erehe Jesu pe a'eta pandu:

—Kurumī ta pandu ame'ē ke rehe nde erehendu my? Katu ym jande pe — aja ipe.

—A'e tī. Ahendu katu. Tupā je'ēha rehe amō mupinim, ame'ē rehe pesak riki. Kuja: “Kurumī ra'yr ta ke nde eremu'e, a'erehe a'eta pandu katu: ‘Nde riki katu te me'ē ke.’ A'erehe ame'ē panduha aja a'eta pandu katu tī” — aja Jesu pandu. (Kurumī ra'yr ta Tupā rehe har pandu katu, aja Jesu mujekwa. Kūjātāi ra'yr aja tī.)

¹⁷ Parise ta ke Jesu hijar oho. Pe, Mbeta ok ta pe oho. A'ep a'e ukwer.

Sik'y ke Jesu muxirik

(Mak 11.12-14; Mak 11.20-24)

¹⁸ Ku'ē rahā, pytuniwe rahā, Jerusarē ok ta pe Jesu jywyr oho ixo rahā, myahy a'e. ¹⁹ Awa rape rake ma'eywa'y rehe a'e usak. Sik'y ke.

A'erehe uhyk oho ehe tipe. U'u ta tipe. Mahem ym ma'eywa. Ho ke te'e i'āi. A'erehe ma'eywa'y pe a'e pandu:

—Apo har ma'eywa nixói te ta — aja riki.

Pahar ame'ē sik'y xirik oho. ²⁰ Ame'ē ke rehe jumu'eha ta usak rahā, a'eta pandu:

—Māte hū puki! Pahar sik'y xirik oho! Myja me'ē my? — aja.

²¹ Jesu pandu:

—Ko apandu pehē pe. Ame'ē sik'y ke ihē amuxirik. Tupā rehe pejurujar katu rahā, aja pema'e ta tī. Pejurujar katuha ke pehijar ym. Aja rahā, ihē ama'eha aja pema'e katu ta tī. Ame'ē jō ym. Kome'ē ywy'ā pe pepandu: “Eho! Ejumbor eho y ramūi pe!” aja. Tupā namō pepandu, pe, pejurujar katu ehe tī. “Mā! Opor ta nahā my? Akwa ym” aja ym pepandu. Aja rahā, ame'ē ywy'ā opor ta oho. ²² Pejurujar katu ehe rahā, ma'e ke pepandu pandu inamō, ame'ē ke pehē pe Tupā muwyr ta — aja Jesu. (“Ywy'ā keruhū” aja Jesu pandu rahā: “Upa ma'e hātā ma'eha ke” aja a'e mujekwa.)

Awa riki Jesu ke muwyr my, ame'ē ke amō ta ukwa tar katu

(Mak 11.27-33; Ruk 20.1-8)

²³ Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Jesu jywyr oho. A'e mu'e mu'e ixo rahā, jundéu awa tama'e pa'ihu ta uhyk uwyr ehe. Jundéu awa tama'e kapitā ta uhyk uwyr ehe tī. A'eta pandu ipe:

—Sengi muhepyha ta ke nde eremuhem eremondo. Awa je'ēha rupi nde eremuhem eremondo my? Awa riki nde ke muwyr se my? — aja ipe.

²⁴ Jesu pandu:

—Ihē aja tī. Pehē pe ihē apandu ta tī. Pe, ihē pe pepandu py rahā, awa je'ēha rupi ma'e ke ihē ama'ema'e, ame'ē ke ihē apandu ta pehē pe tī.

²⁵ Apo pepandu py ihē pe. Sawa'e je'ēha rupi Juā mujahuk ngā ke my? Awa Juā ke mondo my? A'e ke Tupā mondo my? Sawa'e mondo my? Pepandurahā! — aja Jesu.

Ame'ë ke rehe pa'ihu ta hendu rahã, se koty Jesu ngi oho. Pe, pandu pandu a'eta jupe. Jundéu awa tama'e kapitã ta namõ pandu pandu ngã jupe. Kuja:

—Mã! Myja japandu ta ipe my? “Tupã je'ëha rupi Juã mujahuk” aja japandu ipe rahã, kuja jande pe Jesu pandu ta: “Aja rahã, ma'erehe Juã pandu ame'ë ke rehe pejurujar ym my?” aja jande pe Jesu pandu ta. ²⁶ Anĩ. “Sawa'e je'ëha rupi Juã mujahuk” aja japandu rahã, jande rehe ngã parahy ta. Mahy ta jande ke tĩ. Juã riki Tupã je'ëha pandu ame'ë ke a'e, aja ngã ukwa katu. Sawa'e mondo ym a'e aja ukwa katu. A'erehe jande rehe parahy ta. Mã! Myja japandu ta my? — aja pa'ihu ta pandu pandu a'eta jupe.

²⁷ A'erehe Jesu pe pa'ihu ta pandu:

—Juã rehe har japandu ym ta nde pe — aja.

A'eta pe Jesu pandu:

—Aja rahã, ihẽ aja tĩ. Awa je'ëha rupi ma'e ke ihẽ ama'ema'e, ame'ë ke pehẽ pe ihẽ apandu ym ta tĩ — aja pa'ihu ta pe. Kapitã ta pe pandu tĩ.

Mokõi ta'yr ta ame'ë rehe har

²⁸ Amõ we pa'ihu ta pe Jesu pandu. Jundéu awa tama'e kapitã ta pe pandu tĩ:

—Myja pekwa my? Amõ rahã, ipái namõ mokõi ta'yr ta ixo. Pe, u'ar py, ame'ë pe ipái pandu oho: “Sa'e! Kupixa pe eparaky eho apo” aja. ²⁹ “Aho ym ta ihẽ” aja ipái pe. I'i atu rahã ipy'a ke muruwak, pe, kupixa pe ta'yr paraky oho. ³⁰ Pe, amõ ta'yr pe ipái pandu oho: “Sa'e! Kupixa pe eparaky eho apo” aja riki. Ta'yr pandu: “Aho ta kÿ” aja tipe. Anĩ. Oho ym riki. ³¹ Mokõi ta'yr ta ngi har awa riki ipái putar ame'ë ke ma'e my? — aja Jesu.

—U'ar py ame'ë ke — aja pa'ihu ta pandu.

A'erehe Jesu pandu a'eta pe tĩ:

—Ko apandu pehẽ pe. Ame'ë ta'yr ta rehe har amujukwa ta pehẽ pe. Amõ ta jaxer ai te aja pekwaha.

Homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer matyr ame'ë ta ke. Kũjã ka'u te'e ame'ë ta jaxer ai aja pekwaha tĩ. Ame'ë ta Tupã koty ipy'a ke muruwak, a'erehe Tupã kotyhar ta aja muruwak. (Ta'yr u'ar py, ame'ëja saka.) ³² Myja Tupã kotyhar aja amõ muruwak my? Ame'ë rehe har Juã mujahukiha mujekwa uwyr pehẽ pe. A'e pandu ame'ë ke rehe pejurujar ym. Pehẽ pa'ihu ta. Pejurujar ym ehe tĩ. Kapitã keruhũ pe tamatarer matyr ame'ë ta jurujar katu ehe. Kũjã ka'u te'e ame'ë ta aja tĩ. Jurujar katu ehe tĩ. Ame'ë ke rehe pesak tipe. Anĩ. Pehẽ py'a ke pemuruwak ym. (Ta'yr iapyr aja pehẽ tĩ.) Juã pandu ame'ë ke rehe pejurujar ym, a'erehe Tupã kotyhar ta aja pemuruwak ym tĩ — aja Jesu pandu.

Ma'eywa ty usakiha ta rehe har (Mak 12.1-12; Ruk 20.9-19)

³³ Amõ we pa'ihu ta pe Jesu pandu tĩ:

—Amõ myja me'ë ma'e ke my aja ihẽ apandu ta. Pehendurahã! Amõ sawa'e ixo. Kupixa ke a'e mondok. (Upa hapy.) Pe, ma'eywa'y rãkã ra'yr ke a'e jyty. Uwa'y rãkã ke. Kupixa rymy'y rupi a'e mukurar kurar. Pe, ma'eywa rykwer jo'okiha renda ke pykũi tĩ. Kupixa my'y pe myta mujã tĩ. (Ywate ame'ë ke mujã. Ame'ë ngi usakiha usak usak katu.) Upa mujã rahã, amõ ta pe pandu: “Kupixa rehe pesak katu. I'a tyarõ rahã, ko amõ pehẽma'e ta kÿ. Amõ i'a ihẽma'e ta kÿ” aja. “Ere” aja ame'ë ta pandu. Pe, pepaite kupixa jar usak te'e oho. (Paxia oho.)

³⁴ —I'a tyarõ rahã, miasu ta ke kupixa jar mondo, ima'e kupixa pe. Kupixa usakiha ta ngi ma'eywa rykwer ke miasu ta jo'ok we ta tipe oho.

³⁵ Miasu ta ke usakiha ta pyhyk. Amõ ke a'eta nupã riki. Amõ ke jukwa. Amõ rehe ita ke a'eta ombor. Mujan riki. Ijar pe me'ë ym te ma'e rykwer ke. ³⁶ Amõ miasu ta ke kupixa jar mondo tĩ. Mondo py, ame'ë 'ar koty te we hetaha mondo tipe. Ame'ë ta ke

usakiha ta juja katu te mahy. Amō ke nupā. Amō ta ke jukwa. Aja riki. Ijar pe me'ē ym te ma'eywa rykwer ke.

³⁷ —Pe, a'ejōhar ta'yr ke kupixa jar mondo. “Ihē ra'yr rehe a'eta hendu katu ta, aja ihē akwa” aja a'e jupe. A'erehe ta'yr ke mondo tipe.

³⁸ Ta'yr rehe usakiha ta usak rahā, a'eta pandu pandu a'eta jupe: “Ko riki kupixa jar ra'yr. Ipái manō rahā, kupixa riki ima'e wan ta. Jajukwa ta peme'ē ke. Aja rahā, kupixa riki jandema'e wan ta” aja a'eta jupe.

³⁹ A'erehe a'eta pyhyk a'e ke. Pe, kupixa ngi hykíí raho. Pe, jukwa. Ta'yr ke jukwa.

⁴⁰ —Apo kupixa jar uhyk uwyr rahā, usakiha ta pe myja me'ē a'e ma'e ta my? — aja Jesu.

⁴¹ —Ame'ē jaxer ame'ē ta ke kupixa jar jukwa ta. Pe, amō ta pe a'e pandu ta: “Ihēma'e kupixa rehe pesak katu” aja ta. Pe, i'a tyarō rahā, ame'ē ta riki ma'eywa rykwer ke mowok ta. Kupixa jar pe ima'e rykwer ke me'ē ta — aja a'eta pandu ipe.

⁴² A'eta pe Jesu pandu:

—Aja ta riki. Pesarahā! Kuja Tupā je'ēha rehe panduha pesak katu riki. Kuja:

“Ita rehe har ita ok mujāha pandu: ‘Jaxer te'e kome'ē ita ke' aja. Anī. Tupā pandu: ‘Peme'ē riki ok pyter wan mupu'am katu riki’ aja.

Aja jandema'e sawa'e te ma'eha riki. Katu te aja jakwa katu” aja panduha ihī.

⁴³ —A'erehe pehē pe ihē apandu. Je'ēha pyahu ke Tupā muwyr. Aja Tupā kotyhar ta aja pemuruwak tar ym. Peputar ym, a'erehe pehē ke a'e putar ym tī. Pe, amō awa ta pe a'e pandu ta: “Ihē kotyhar ta aja pemuruwak” aja. Ame'ē ta putar katu ta. Pe, katu ame'ē ke ame'ē ta ma'ema'e ta. Tupā putar aja a'eta ma'ema'e ta. ⁴⁴ [Kome'ē ita rehe ipy ke amō tukwa rahā, ahy ta. Amō rehe ita u'ar rahā, mupe ta] — aja Jesu pandu.

“Ita rehe har” Jesu pandu rahā: “Juehe har” a'e pandu. “Ipy tukwa”

aja pandu rahā: “Jesu ke amō ta putar ym” aja mujekwa. Amō rehe ita u'ar rahā, ame'ē ke Jesu mupyrara hū ta, aja a'e mujekwa katu.)

⁴⁵ Myja me'ē kupixa usakiha ta my, ame'ē ke Jesu pandu. Ame'ē rehe jundéu awa tama'e pa'ihu ta hendu rahā, a'eta rehe har Jesu pandu aja a'eta ukwa. Parise ta rehe har a'e pandu tī, aja a'eta ukwa tī. ⁴⁶ A'erehe a'eta parahy ehe, Jesu rehe. A'erehe Jesu ke a'eta pyhyk ta tipe. Heta ame'ē ta ngi a'eta kyje. Jesu riki Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e, aja heta ame'ē ta ukwa katu, a'erehe heta ame'ē ta ngi parise ta kyje. A'erehe Jesu ke pyhyk ym arahā.

22

Ta'yr riki jumendar ame'ē rehe har (Ruk 14.15-24)

¹ Ngā pe pandu rahā, myja me'ē ma'e ke my aja Jesu pandu pandu. Kuja:

² —Tupā pandu: “Ihē kotyhar ta aja pemuruwak” aja. Ame'ē ke putar ame'ē ta kuja riki. Amō rahā, sawa'e ixo. Kapitā keruhū a'e. Ta'yr riki jumendar, a'erehe imi'u ke ipái matyr. Huryha mujā. ³ Pe, miasu ta pe kapitā keruhū pandu. “Pepandu peho. Kwehe amō ta pe ihē apandu: ‘Ihē mi'u ke pe'u pejur’ aja. Ame'ē ta pe pepandu peho: ‘Pe'u pejur apo’ aja.” A'erehe miasu ta pandu oho tipe. Uwyr tar ym ngā.

⁴ —A'erehe amō miasu ta ke kapitā keruhū mondo. Kwehe pandu: “Pejur” ame'ē ta pe miasu ta pandu we ta oho tī. Kuja pandu ta: “Kapitā keruhū pandu: ‘Ihē mi'u ke upa am- atyr hū. Tapi'iruhu upa ihē ajukwa. Tapi'iruhu ra'yr ixa ame'ē ke ajukwa tī. Upa amuka'ē riki. Myrape 'ar pe ihī apo. Ihē ra'yr jumendaraha rehe pesak pejur’ aja riki.” Aja miasu ta pandu tipe. ⁵ Ame'ē rehe ngā hendu ym tī. Pe, ima'e ma'ema'e oho. Amō riki kupixa pe paraky oho. Amō riki ima'e muhepyha renda pe paraky oho. ⁶ Amō ta riki miasu ta ke pyhyk. Pe, nupā hū. Pe, jukwa.

7 Ame'ě ukwa rahā, kapitā keruhū riki parahy. A'erehe sonda ta ke a'e mondo. Pe, miasu ke jukwa, ame'ě ta ke sonda ta jukwa tī. Ame'ě ta rekoha ke sonda ta hany tī. Upa ukwái.

8 —Pe, amō miasu ta ke kapitā keruhū mujy'ar. A'e pandu: “Jumendariha rehe ihē mi'u ke ihē am- atyr. Kwehe ihē apandu: ‘Pejur’ ame'ě ta uwyr rahā, katu ym ta tipe. Uwyr tar ym, putar ym, a'erehe u'u rahā, katu ym. 9 Apo awa rape rupi peho. A'ep amō ta ke pema- hem rahā, pepandu: ‘Kapitā mi'u matyriha rehe pe'u pejur’” aja kapitā keruhū pandu. 10 A'erehe miasu ta oho. Awa rape rupi oho. Pe, ame'ě rupi wata ame'ě ta mujy'ar. Katu ame'ě ta ke a'eta mujy'ar. Jaxer ame'ě ta ke mujy'ar tī. Pe, jumendariha renda ke mutyryhem.

11 —Uwyr ame'ě ta rehe kapitā keruhū usak oho. Pe, amō rehe usak. Ma'e mundeha nixói riki. (Jumendariha rehe amō oho rahā, ma'e mundeha katu ame'ě ke ijar me'ě ngā pe.) Ame'ě ke pyhyk ym. Putar ym, a'erehe munde ym. 12 Kapitā keruhū pandu ipe: “Sa'e! Jumendariha rehe amō oho rahā, ma'e mundeha katu ame'ě ke munde. (Ihē ame'ě, ame'ě ke nde eremunde ym.) Myja se nde erexe my?” aja ipe. Ame'ě sawa'e je'ě ym. 13 Pe, miasu ta pe kapitā keruhū pandu: “Sawa'e po ke pepuk- war. Ipyta ke pepukwar tī. Pe, soroka pe pembor. A'ep pytun. A'ep ahy ixo, a'erehe jixi'u hū ta. Ahy hū, a'erehe hāi ke su'u su'u rāi” aja kapitā keruhū pandu — aja Jesu pandu.

(“Ta'yr jumendariha rehe oho” aja pandu rahā: “Tupā renda pe ohoha” aja mujekwa. “Ma'e mundeha katu ame'ě ke Tupā me'ě” aja pandu rahā: “Ipy'a juhyk” aja mujekwa. Aja ym rahā, marā ka ym Tupā koty amō ohoha.)

14 Pe, Jesu pandu tī:

—Heta te hū ame'ě ta pe Tupā pandu: “Ihē renda pe pejur” aja. Anī. Heta te hū ame'ě ta oho ym. Heta ym

ame'ě ta rehe a'e katu usak. Ixotyhar ta jō aja jo'ok riki — aja pandu.

Kapitā keruhū pe tamatarer me'ě ame'ě rehe har

(Mak 12.13-17; Ruk 20.20-26)

15 Parise ta oho ingi. A'eta pandu pandu a'eta jupe. “Jesu pe ma'e ke japandu ta. Pe, je'ěha a'e jawy rahā, japyhyk ta” aja riki pandu pandu a'eta jupe. 16 A'erehe ima'e jumu'eha ta ke parise ta mondo. Jesu koty mondo. Ero kotyhar ta ke a'eta mondo tī. Ame'ě ta Jesu rehe uhyk. (Muka'u te'e tar katu, a'erehe katu ehe har pandu py.) Kuja pandu:

—Sawa'e! Ngā mu'eha nde. Jetehar te ke nde erepandu, ame'ě ke jakwa katu. Myja me'ě amō ixoha ke Tupā putar, ame'ě rehe har jetehar nde eremu'e. Amō ngi nde erekyje ym ha rupi nde eremu'e katu. Upa awa ta rehe juja katu te nde eresak, a'erehe nde erekyje ym ha rupi nde eremu'e katu. 17 Apo jande pe epandu. Myja me'ě nde erekwa my? Homa awa tama'e kapitā keruhū pe tamatarer jame'ě rahā, katu my? Anī rahā, katu ym my? Myja me'ě jundéu awa ta je'ěha mujekwa my? “Pehē peme'ě katu” aja mujekwa my? “Peme'ě ym” aja mujekwa my? Myja my? Epandu jande pe — aja Jesu pe.

18 A'eta riki katu ym ame'ě ke ma'e tar katu, aja Jesu ukwa. A'erehe kuja a'e pandu:

—Mā! Mokōi pekwaha ta ke pehē! Ihē ke pemuka'u te'e tar katu. 19 Kapitā keruhū pe tamatarer ke amō me'ě. Ame'ě tamatarer ke ihē pe pemujesak — aja parise tama'e jumu'eha ta pe.

Tamatarer ke a'eta werur ipe. 20 Pe, Jesu pandu:

—Kome'ě tamatarer rehe awa'ā ihī my? Awa rer ngā mupinim ko my? — aja.

21 —Homa awa tama'e kapitā keruhūma'e ke! Sesama'e riki — aja a'eta pandu. (Sesa riki homa awa tama'e kapitā keruhū.)

A'erehe Jesu pandu:

—Aja rahã, kapitã keruhũma'e ke kapitã keruhũ pe peme'ẽ katu. Tupãma'e ke rahã, pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu ehe tĩ. Ame'ẽ riki ma'e ke peme'ẽ, ame'ẽja saka — aja pandu.

²² Ame'ẽ ke rehe a'eta hendu rahã, pandu:

—Mã! Ukwa katu a'e! — aja.

Pe, a'eta oho ingi, Jesu ngi.

Ngã ke Tupã mukwera katu muhem ame'ẽ rehe har
(Mak 12.18-27; Ruk 20.27-40)

²³ Jesu namõ parise tama'e jum'u'eha ta pandu uwyr. Ame'ẽ wera rahã, sanduse ta uhyk ehe tĩ. Ame'ẽ ta manõha ngi amõ kwera ym te ta, aja ukwa ame'ẽ ta ke a'eta.

²⁴ A'eta pandu:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Yman kuja Moise mujekwa:

“Sawa'e jumendar, pe, ta'yr ym ipe.

Pe, manõ rahã, imu riki imu ambyr rakehar ke pyhyk. Pe, a'e ta'yr ipe.

Ame'ẽ ta'yr riki imu ambyr ra'yr aja saka ngã ukwa” aja Moise mujekwa.

²⁵ —Apo ehendurahã! Se awa po wajar mokõi imu ta ixo kwe. U'ar py ame'ẽ ke jumendar. Pe, ta'yr ym ipe. Pe, manõ. A'erehe imu riki imu ambyr rakehar ke pyhyk tipe tĩ. ²⁶ Mokõihar aja tĩ. Sawa'e manõ tĩ. Ta'yr ym ipe tĩ. A'erehe imu mahapyrihar kũjã ke pyhyk tipe tĩ. Ame'ẽ aja tĩ. Manõ tĩ. Ta'yr ym ipe tĩ. Aja upa imu ta riki tĩ. Imu ambyr rakehar ke pyhyk tipe tĩ. Pe, manõ tĩ. Ta'yr ym ipe tĩ. ²⁷ Upa awa po wajar mokõi imu ta manõ. Pe, kũjã manõ tĩ. ²⁸ Apo epanurahã! Yman rahã, manõ ame'ẽ ta kwera katu uhem rahã, kũjã riki awa rakehar wan ta my? Se ixo rahã, upa imu awa po wajar mokõi riki pyhyk — aja sanduse ta pandu.

(“Manõ ame'ẽ ta kwera katu ta uhem” aja ukwa ame'ẽ ta ke muka'u te'e tar katu, a'erehe ame'ẽ panduha ke sanduse ta pandu.) ²⁹ Pe, Jesu pandu:

—Mã! Tupã je'ẽha pekwa ym. Tupãma'e pyrãtãha ke pekwa ym tĩ, a'erehe pehẽ je'ẽha ke pejawy. ³⁰ Yman rahã, ngã kwera katu uhem rahã, jumendar ym te ta awa. Ywa pe Tupã je'ẽha rahoha ta ixo. Ame'ẽ ta aja ngã ixo ta tĩ. Jumendar ym te ta tĩ. ³¹ Apo kweraha rehe har amujekwa ta. Tupã pandu ame'ẽ rehe har pekwa riki. Paper rehe pesak riki. Tupã pandu:

³² “Ihẽ rehe ipy'a ke Amarã moĩ moĩ katu. Isak aja tĩ. Jako aja tĩ. Ipy'a ke a'eta moĩ moĩ katu tĩ” aja Tupã.

—Pesarahã! Ixuwe ixo ame'ẽ ta jõ Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu. Manõ ame'ẽ ta anĩ. Aja rahã, Amarã ta'ã ixuwe katu aja te'e ta ixo 'y. Yman riki manõ. I'ã ixuwe katu aja te'e ta ixo 'y. A'erehe tapijar te'e we ipy'a ke moĩ moĩ katu Tupã rehe. A'erehe manõ ame'ẽ ta kwera katu ta kÿ, aja Tupã mujekwa katu — aja Jesu pandu.

³³ Ame'ẽ ke rehe sanduse ta hendu rahã, pandu:

—Mã! Mu'e katu a'e — aja Jesu rehe har.

Moise je'ẽha katu te me'ẽ ke ame'ẽ rehe har

(Mak 12.28-34; Ruk 10.25-28; 1 Juã 5.3)

³⁴ Sanduse ta je'ẽha ke Jesu mukanim, aja parise ta hendu. A'erehe a'eta jy'ar uwyr ehe. ³⁵ Ame'ẽ ta ngi har amõ pandu ipe. Jesu je'ẽha ke a'e mujawy tar katu, a'erehe kuja pandu ipe:

³⁶ —Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Moise je'ẽha ke jande jakwa jaxo. Ame'ẽ ngi har myja me'ẽ riki katu te me'ẽ ke my — aja Jesu pe.

³⁷ A'e pandu:

—Tupã rehe epy'a katu te. Aja te'eha ehe har ekwa ekwa katu exo. Nde py'a emoĩ moĩ katu ehe tĩ. Aja epy'a katu te ehe. ³⁸ Ame'ẽ riki Moise je'ẽha katu te ame'ẽ ke. Amõ 'ar koty te we katuha ame'ẽ. ³⁹ Mokõi katu te ame'ẽ ke ihẽ apandu py aja tĩ. Kuja. Ne namõ ixo ame'ẽ ta rehe epy'a katu.

Nde juehe nde erepy'a katu, aja amō ta rehe epy'a katu tī. ⁴⁰ Ame'ē mokōi riki katu te me'ē ke. Ame'ē mokōi rehe amō hendu katu te rahā, upa katu te Moise je'ēha rehe hendu katu, ame'ēja saka — aja Jesu pandu parise ta pe. (“Ne namō ixo ame'ē ta rehe ipy'a katu ta me'ē te'e” aja Jesu pandu rahā: “Upa amō ta rehe ipy'a katu ta me'ē te'e” aja mujekwa katu.)

*Kirisutu rehe har Jesu pandu
(Mak 12.35-37; Ruk 20.41-44)*

⁴¹ Amō parise ta jy'ar uwyr. Arahā kuja Jesu pandu ngā pe:

⁴² —Kirisutu rehe har, myja me'ē pekwa my? Awa rainō ke a'e my? Myja ehe har pekwa my?

—Ndawi rainō ke a'e, aja ehe har jakwa — aja parise ta pandu.

⁴³ Jesu pandu:

—A'e tī. Awa a'e tī. A'erehe Ndawi rainō ke a'e. Amō we tī. Tupā'ā mujekwa ame'ē ke Ndawi pandu: “Ihēma'e sawa'e te” aja Kirisutu pe. (Aja rahā, Tupā a'e tī.) Kujā Ndawi pandu:

⁴⁴ “Ihēma'e sawa'e te pe sawa'e te pandu:

‘Se ihē rake ewapyk eī. (Aja rahā, katu te ame'ē ke nde, aja amujekwa.) Ne ruwajan ta ke ihē amuputu'u ta.

Ame'ē ym rahā we, se ewapyk eī.

Nde rehe a'eta hendu ym rahā we, se ewapyk eī tī’ ” aja Ndawi pandu.

⁴⁵ —“Ihēma'e sawa'e te” aja Ndawi pandu. Aja rahā, Kirisutu riki ima'e sawa'e te aja mujekwa katu. (Aja rahā, a'e Tupā tī, aja Ndawi ukwa katu tī.) Aja jō ym. A'e riki hainō ke tī. (Aja rahā, awa a'e tī, aja mujekwa tī) — aja Jesu mujekwa.

⁴⁶ Jesu pe marā ka ym je'ēha ke amō mujywyriha. A'engi ma'e ke amō ta pandu ym ipe.

23

Ma'e ke parise ta ma'ema'e, ame'ē rehe har

(Mak 12.38-39; Ruk 11.43; Ruk 11.46; Ruk 20.45-46)

¹ Heta ngā pe Jesu pandu. Jumu'eha ta pe pandu tī:

² —Moise mupinim, ame'ē ke Moise je'ēha mu'e ame'ē ta mujekwa ngā pe. Parise ta aja tī. Mujekwa ngā pe tī.

³ A'erehe a'eta mujekwa ame'ē ke rehe pehendu katu ta me'ē te'e. Ame'ē ta mu'e, aja pema'ema'e katu tī. Kujā jō anī. Parise ta aja pema'ema'e ym. A'eta mujekwa, aja a'eta ma'ema'e ym. Mokōi ukwaha aja a'eta ixo.

⁴ A'eta mu'e ame'ē ke kuja pandu: “Mā peja jande jamu'e ame'ē ke pema'ema'e katu” aja riki. Ame'ē riki mā hātā te hū ma'eha. Ame'ē riki ma'e puhýi ame'ē ke xupe pe hupir raho, ame'ēja saka. “Pehē namō jama'e ta. Pehē rehe japy'a katu” aja pandu ym te parise ta. (Aja rahā: “Pehē namō pehēma'e puhýiha ke jahupir ta” aja pandu ym te ta. Katu ym aja.)

⁵ Ma'e ke parise ma'e ixo rahā, ame'ē ke rehe amō ta usak. Ame'ē ke a'eta putar katu. Amō ta usak rahā: “Mā! Pehē katu” aja amō ta pandu naī. Amō we tī. Tupā je'ēha ke paper rehe a'eta mupinim. Ame'ē ke mupu'a, pe, iyywa rehe pukwar. Ipykā pyter pe pukwar tī. Tiha ame'ē ke pukwar. (Aja rahā, Tupā rehe ipy'a ke moī moī katu, aja ukwaha naī.) Kamixa apyr rehe iham pukwar tī. Puku ame'ē ke pukwar. (Aja rahā, Tupā rehe ipy'a ke moī moī katu, aja ukwaha naī.)

⁶ Ngā mi'u matyriha ke amō mujā rahā, kapitā keruhū rake jō a'eta wapyk tar katu. Kapitā ta jupe. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe oho rahā, kapitā ta rake jō a'eta wapyk tar katu tī. “Jande katu te ame'ē ke jande” aja mujekwa tar katu naī.

⁷ Muhepyha renda rupi wata ixo rahā: “Sa'e ta! Ko pexo. Katu pehē” aja amō ta pandu. Ame'ē ke putar katu tī. A'eta pe amō ta pandu: “Ngā mu'eha pehē” aja a'eta putar katu tī.

⁸ —Pehē anī. Ihēma'e jumu'eha ta ke pehē. Pehē pe: “Ngā mu'eha pehē” aja mā peja amō ta pandu ym ta me'ē te'e. Pehē riki pehē mu pehē juehe, a'erehe pehē pe: “Ngā mu'eha pehē” aja mā peja pandu ym. Peteī

riki pehēma'e mu'eha. (Ihē ame'ē.)
⁹ Kome'ē ywy keruhū pe har pe: “Ihē pái keruhū” aja pepandu ym ta me'ē te'e tī. Peteī riki pehē pái keruhū. Ywa pe har jō riki ame'ē, a'erehe ywy pe har pe pepandu ym: “Ihē pái keruhū.”
¹⁰ Pehē pe: “Ihēma'e jar keruhū” aja mā peja amō ta pandu ym ta me'ē te'e. Peteī riki pehēma'e jar keruhū. Kirisutu jō riki pehēma'e jar keruhū. (Ihē ame'ē.)
¹¹ Pehē pyter ngi har peteī riki katu te ame'ē ke aja putar rahā, mā peja amō ta rehe te'e paraky aja ixo.
¹² “Katu te” aja amō ukwa jupe rahā: “A'e katu ym” aja Tupā ukwa. “Katu ym ihē” aja amō ukwa jupe rahā: “A'e katu” aja Tupā ukwa — aja Jesu pandu.

Parise ta riki mokōi ukwaha reko ame'ē ta ke, aja Jesu pandu

(Mak 12.40; Ruk 11.39-42; Ruk 11.44; Ruk 11.52; Ruk 20.47)

¹³ A'e pandu tī:

—Moise je'ēha mu'e ame'ē ta! Mā pehē ke Tupā mupyrara ta. Parise ta! Pehē ke aja tī. Tupā mupyrara ta tī. Upa pehē riki mokōi pekwaha namō pexo ame'ē ta ke pehē. “Ihē kotyhar ta aja pemuruwak” aja Tupā pandu. Parise ta! Pehē anī. Ame'ē ke peputar ym. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta! Pehē aja tī. Peputar ym tī. Amō ta anī. Putar katu. Ame'ē ta ke pemuka'u te'e, a'erehe Tupā kotyhar ta aja muruwak ym. Ame'ē ta pe: “Anī. Pemuruwak ym” aja pepandu. Katu ym aja. Mā pehē ke Tupā mupyrara ta.

¹⁴ —[Moise je'ēha mu'e ame'ē ta! Parise ta! Mā mokōi pekwaha namō pexo ame'ē ta ke pehē! Te'e peje'ē, pe, ixawa'e manō ame'ē rok ke pejo'ok te'e ingi. A'engi te'e pejo'okiha ke amō ta ngi pemukanim tar katu, a'erehe i'i we Tupā namō pepandu pandu tipe. Aja rahā, katu ame'ē ta ke pehē aja amō ta ukwaha naī. Mā pehē ke Tupā mupyrara ta. Amō ta 'ar koty te we pehē ke mupyrara ta.]

¹⁵ —Moise je'ēha mu'e ame'ē ta! Parise ta! Mā upa pehē riki mokōi pekwaha namō pexo ame'ē ta ke

pehē! Upa katu te ma'e ke pema'e, aja peteī jundéu awa ym ame'ē ke pehē kotyhar aja pemuruwak. Upa pemuruwak rahā, pehē 'ar koty te we a'e riki mupyraraha renda pe oho ta ame'ē ke a'e. (Pehē 'ar koty te we ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ke apo 'y. A'erehe mupyraraha renda pe oho ta ame'ē ke a'e.) Mā pehē johu Tupā mupyrara ta.

¹⁶ —Parise ta! Moise je'ēha mu'e ame'ē ta! Pehē johu riki eha ym te ame'ē ta aja pehē. Pe, amō ta ke pehykíy peraho pexo. Kuja pemu'e: “Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe itatawa ihī, aja pekwa. A'erehe jete katu te atu ihē apandu. A'erehe apandu ame'ē ke ihē ama'e ta” aja pekwa tī.

—Aja pandu rahā, itatawa rehe har pandu. A'erehe ame'ē panduha ke a'e ma'e te ta, aja pekwa. Anī. Jumu'eha renda keruhū jō pepandu rahā, amō koty pemu'e. Itatawa pandu ym. Kuja amō pandu:

“Tupā rehe jumu'eha renda keruhū pehī, aja pekwa. A'erehe jete katu te atu ihē apandu. A'erehe apandu ame'ē ke ihē ama'e ta” aja pekwa tī.

—Aja pandu rahā, itatawa rehe har pandu ym. A'erehe ame'ē panduha aja amō ma'e ta nahā my? Ma'e ym ta nahā my? Ukwa ym awa, aja pekwa. Aja pemu'e. Mā katu ym pemu'eha.
¹⁷ Mā! Eha ym te ame'ē ta aja pehē! Ma'e riki katu te my? Itatawa riki katu te my? Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū riki katu te my? Pesarahā! Jumu'eha renda keruhū riki katu te tiki. Ame'ē riki itatawa ke mukatuha, ame'ēja saka, a'erehe itatawa 'ar koty te we jumu'eha renda keruhū katuha.

¹⁸ Kuja pemu'e tī:

“Myrape 'ar pe ma'e hymba ke hany, Tupā pe. Ame'ē ke pekwa, a'erehe jete katu te atu apandu. Ihē apandu ame'ē ke ihē ama'e katu ta” aja pekwa katu.

—Aja pandu rahã, hymba rehe har pandu. A'erehe ame'ẽ panduha aja amõ ma'e te ta, aja pekwa. Aja pemu'e. Myrape jõ pandu rahã, anĩ. Ma'e ym ta nahã my. Ukwa ym awa. Kuja amõ pandu:

“Myrape 'ar pe ma'e ke hapy. Ame'ẽ myrape pehĩ, aja pekwa. A'erehe jete katu te atu apandu. A'erehe ihẽ apandu ame'ẽ ke ihẽ ama'e katu ta” aja pekwa katu tĩ.

—Aja pandu rahã, hymba rehe har pandu ym. A'erehe ame'ẽ panduha aja amõ ma'e ta nahã my? Ma'e ym ta nahã my? Ukwa ym awa, aja pekwa. Aja pemu'e. Mã katu ym pemu'eha. ¹⁹ Mã! Eha ym te ame'ẽ ta aja pehẽ. Ma'e riki katu te ame'ẽ ke my? Tupã pe hymba ke hapy ame'ẽ ke katu te my? Myrape riki katu te ame'ẽ ke my? Pesarahã! Myrape riki katu te. Ame'ẽ riki ma'e hymba ke mukatuha, ame'ẽja saka. ²⁰ A'erehe:

“Myrape 'ar pe ma'e ke hapy, ame'ẽ myrape pehĩ, aja pekwa, a'erehe jete katu te atu ihẽ apandu. Ihẽ apandu ame'ẽ ke ihẽ ama'e katu ta” aja pekwa tĩ.

—Aja pandu rahã, upa myrape 'ar pe moĩ, ame'ẽ ke pandu. Myrape ke amõ pandu tĩ. A'erehe ame'ẽ panduha aja amõ ma'e ta me'ẽ te'e. ²¹ Pe, amõ pandu:

“Tupã rehe jumu'eha renda keruhũ pehĩ, aja pekwa. A'erehe jete katu te atu ihẽ apandu. Ihẽ apandu ame'ẽ ke ihẽ ama'e katu ta” aja pekwa tĩ.

—Aja pandu rahã: “Tupã pete'e ixo, aja pekwa” aja pandu, ame'ẽja saka. Tupã riki jumu'eha renda keruhũ pe ixo, ame'ẽja saka. Pe, jumu'eha renda keruhũ ke amõ pandu tĩ. A'erehe ame'ẽ panduha aja amõ ma'e ta me'ẽ te'e tĩ. ²² Pe, amõ pandu:

“Ywa pehĩ, aja pekwa, a'erehe jete katu te atu ihẽ apandu. A'erehe ihẽ apandu ame'ẽ ke ihẽ ama'e katu ta” aja pekwa katu tĩ.

—Aja pandu rahã, ywa pe Tupã ihĩ, aja amõ ukwa. Wapyka ngi je'ẽha mondo mondo, aja ukwa tĩ. A'erehe aja pandu rahã, ame'ẽ panduha aja ma'e ta me'ẽ te'e.

²³ —Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta! Parise ta! Mã! Mokõi pekwaha namõ pexo ame'ẽ ta ke pehẽ! Pehẽma'e kupixa ngi ta'yr mi ma'e ke Tupã pe peme'ẽ me'ẽ. Pehẽ mi'u muhembyk-ihã ke peme'ẽ. Ky'in. Ma'ero muhe'ẽ ame'ẽ ke. Aja peme'ẽ me'ẽ. Katu ame'ẽ. Amõ we anĩ. Moise je'ẽha katu te ame'ẽ ke rehe pehendũ ym. Katu ame'ẽ ke amõ ta pe pema'e ym. Amõ ta rehe pepyrara ym pesak. Mã! Kuja riki katu te me'ẽ ke. Ma'e ke pepandu, aja pema'e ta me'ẽ te'e. Te'e peje'ẽ ym. Katu ame'ẽ ke amõ ta pe pema'e ta me'ẽ te'e tĩ. Amõ ta rehe pepyrara pesak ta me'ẽ te'e tĩ. Pehẽma'e ta'yr mi Tupã pe pemujywyr ta me'ẽ te'e tĩ. Mã! Upa aja pema'e ym. A'erehe pehẽ ke Tupã mupyrara ta. ²⁴ Eha ym te ame'ẽ ta aja pehẽ. Pe, amõ ta ke pehykĩ peraho aja saka. Pehẽ pekwaha ke pemu'e, a'erehe pehykĩ peraho aja saka. Moise je'ẽha ta'yr te mi, ame'ẽ ke rehe pehendũ katu. Moise je'ẽha katu te ame'ẽ ke rehe pehendũ ym. Katu ym aja.

²⁵ —Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta! Parise ta! Mã! Mokõi pekwaha namõ pexo ame'ẽ ta ke pehẽ. Kúi soroka ke pejuhyk katu. Ita rekúi ra'yr soroka aja tĩ. Soroka ke pejuhyk tĩ. Jywĩ pe anĩ. Upa ma'e ka'u te'eha pehĩ. Ame'ẽja saka pehẽ. Pehẽ pejahuk riki. Soroka jõ pekutuk katu. Pehẽ py'a pe upa ma'e peka'u te'eha pehĩ, ame'ẽja saka. (Pehẽ py'a juhyk ym, aja pexo.) Amõ tama'e ke pemukanim peraho. Ame'ẽ namõ pexo. Katu ym aja. Amõ ta rehe pekyty'ym tĩ. Mã! Pehẽ ke Tupã mupyrara ta. ²⁶ Parise ta! Eha ym te ame'ẽ ta aja pehẽ! Jywĩ ke pekutuk py, aja pexo. (Aja rahã, pehẽ py'a juhyk, aja pexo ta.) Aja rahã, soroka xi'a ym ta tĩ, aja pexo tĩ. Pehẽ py'a pe ma'e katu ame'ẽ ke pekwa pekwa pexo. Aja rahã, upa juhyk, ame'ẽ ta aja pexo ta tĩ.

27 —Moise je'ēha mu'e ame'ē ta! Parise ta! Mā! Pehē ke Tupā mupyrara ta! Mokōi pekwaha namō pexo ame'ē ta aja pehē tī. Kangwerupa pe ita ke amō mupu'am. “Ko kangwerupa” aja mujekwa. Ame'ē ke amō mutuwy. Amō usak rahā, katu aja ukwa. Ywy jywī pe ixangwer heta ihī. Inēha pehī tī. 28 Aja saka riki pehē. Pehē rehe amō usak rahā, katu, aja ukwaha naī. (Kangwerupa pe ita pehī, ame'ēja saka.) Pehē py'a riki upa peka'u te'eha ihī. (Ywy jywī pe ixangwer pehī, ame'ēja saka.) Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Mokōi pekwaha namō pexo ame'ē ta ke pehē — aja Jesu pandu.

*Parise ta ke Tupā mupyrara ta, ame'ē rehe har
(Ruk 11.47-51)*

29 A'e pandu tī:

—Moise je'ēha mu'e me'ē ta! Parise ta! Pehē katu te aja pekwaha pehē jupe! Anī. Jaxer ame'ē ta ke pehē! Mā! Pehē ke Tupā mupyrara ta! Mokōi pekwaha namō pexo ame'ē ta ke pehē. Ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ta kangwer 'ar pe ngā ukwaha pemupu'am. Ita ke pemupu'am. Ymanihar katu ame'ē ta kangwer 'ar pe ngā ukwaha pemupu'am tī. Ngā harāi ym, ame'ē ukwaha ke. Ame'ē ke pemukatu. Aja rahā, ngā pandu: “Mā! Katu te” aja. 30 Pe, pepandu: “Jande ramūi namō jaxo ta tipe rahā, a'eta ma'e, aja jama'e ym ta tipe. Ymanihar ta aja Tupā je'ēha pandu ame'ē ta ke jajukwa ym ta tipe tī” aja pepandu. 31 Mā! Aja rahā, jukwaha ta rainō ta ke pehē, aja pepandu. Tupā je'ēha pandu ame'ē ta ke pehē ramūi ta jukwa. Ame'ē jukwaha ta rainō ta ke pehē. (Aja rahā, ame'ē ta aja pema'e ta tī, aja pepandu.) 32 Pehē ramūi ta aja tapijar te'e we ma'e peka'u te'eha ke pema'e apo tī. Mā peja pehē ramūi ma'eha ke pemumbarahā! Ihē riki Tupā je'ēha apandu, ame'ē ke ihē tī. Ihē ke pejukwa ta. Aja rahā, pehē

ramūi ta ma'eha ke pemumba ta tī, aja ta tī.

33 —Mbói aja pehē tī! Mbói ra'yr aja pehē tī! Amō ke mbói ahy su'u rahā, mahy, aja amō ta ixoha ke pemujaxer riki. Katu ym aja. Mupyraraha renda pe pehē ke Tupā mupyrara ta. Marā ka ym pehemihā.

34 —Ko apandu pehē pe. Pehē koty Tupā je'ēha pandu ame'ē ta ke ihē amondo ta. Ukwā katu ame'ē ta ke ihē amondo ta tī. Tupā je'ēha mu'e ame'ē ta ke ihē amondo ta tī. Ame'ē ta ngi har amō amō ke pejukwa ta. Amō ta ke myra ngā mupia ame'ē ke rehe pejukwa ta tī. Amō ta ke jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe pemupirok hū ta tī. Hok ngi amō ta ke pemujan ta pemondo. Amō amō ok ta rupi pemujan ta pemondo. 35-36 Aja rahā, pehē ke Tupā mupyrara ta. Yman katu ame'ē ta ke amō ta jukwa. Ame'ē ta ke Tupā mupyrara ta. Pehē riki upa katu te ame'ē mupyraraha ke pepyhyk ta. Ambéu riki katu ame'ē ke a'e. A'e ke amō jukwa. A'engi amō amō heta katu ame'ē ta ke pehē ramūi ta jukwa. Pe, a'ejōhar Sakari rehe uhyk. A'e ke pejukwa tī. Mbaraki ra'yr ke a'e. Aja upa katu te jukwa ame'ē ta ke Tupā mupyrara ta. Ame'ē mupyraraha ke pehē aja amō ta pyhyk ta tī. Pehē ke Tupā mupyrara ta. Ko jetehar te apandu pehē pe. Yman katu ame'ē ta ke amō ta jukwa. Upa katu te ame'ē jukwaha mupyraraha ke pehē aja ame'ē ta pyhyk ta tī — aja Moise je'ēha mu'e ame'ē ta pe Jesu pandu. Parise ta pe pandu tī.

Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe kapy katu te ame'ē ke ihī. Myrape ihī tī. Ame'ē mokōi pyter pe Sakari ke amō jukwa. Tupā rehe ipy'a ke amō moī moī rahā, ame'ē myrape 'ar pe hymba ke hapy. (A'ep ixo rahā, a'e ke jukwa ym ta me'ē te'e. Anī. Jukwa riki. Katu ym aja.)

Jerusarē ok ta pe har ta rehe Jesu ipy'a katu

(Ruk 13.34-35)

37 Jesu pandu tī:

—Mā! Jerusarē ok ta pe har ta! Tupā je'ēha pandu ame'ē ta ke pejukwa. Tupā muwyr ame'ē ta ke ita pe pejapi. Aja pejukwa. Pehē rehe ihē jywa ke ihē amaman tar katu tipe. Sapukái ra'yr ta ke ipypo wyr pe imāi moī. Aja saka pehē rehe ihē apy'a katu tipe. Anī. Peputar ym ihē ke. ³⁸ A'erehe pehēma'e Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū ke ngā hijar ta oho. (A'ep jy'ar ym te ta ngā tī.) ³⁹ Ko apandu pehē pe. Apo har ihē rehe pesak ym te ta. “Jandema'e sawa'e te je'ēha rupi tur ame'ē rehe mā peja Tupā usak katu” aja pepandu rahā jō, ihē rehe pesak ta tī — aja Jesu pandu.

24

Tupā rehe jumu'eha renda keruhū ke amō ta mujaxer ta

(Mak 13.1-2; Ruk 21.5-6)

¹ Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū ngi Jesu uhem oho. Uhem ixo rahā, jumu'eha ta pandu ipe:

—Esarahā! Mā! Katu jumu'eha renda keruhū ke — aja ipe.

² Jesu pandu:

—A'e tŷ. Pesak katu ehe apo. Yman rahā nixói ta. Ko apandu pehē pe. Peme'ē ke amō ta upa mujaxer ta kŷ. Ita mokōi mokōi ihī ym te ta. Upa katu te ita ke amō ta ombor ta. Aja rahā, Tupā rehe ngā jumu'eha keruhū muhāi ta — aja jumu'eha ta pe.

Ngā mupyraraha ame'ē rehe har

(Mak 13.3-13; Ruk 21.7-19; 1 Petu 1.6-7; 1 Petu 2.19; 1 Petu 3.14; 1 Petu 4.12-16)

³ Jumu'eha renda keruhū ngi uhem rahā, ywy'ā 'ar pe jupir oho. Ywy'ā rer Oriwéi ty. A'ep Jesu wapyk uī. Pe, amō ta nixói rahā, jumu'eha ta jō pandu uwyr ipe. A'eta pandu:

—Myja rahā, ita mokōi mokōi ihī ym ta my? Emujekwa jande pe. Ma'e uhyk rahā, nde erejywy'r ta, aja jakwa ta my? Ma'e uhyk rahā, 'ar rehe angaha uhyk ta, aja jakwa ta my tī? — aja Jesu pe.

⁴ A'e pandu:

—Pesak katu kŷ! Mā peja pehē ke amō ta muka'u te'e ym. ⁵ Heta uwyr ta. “Jesu je'ēha rupi ihē ajur” aja pandu te'e ta. “Ko Kirisutu ihē. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke ihē” aja pandu te'e ta tī. Pe, heta ngā ke a'eta muka'u te'e ta. ⁶ Jumai ha tyapuha ke pehendu ta. “Paite amō ta jumai ixo” aja pehendu ta tī. Pemukahem ym ingi. Aja jumaiha uhyk ta. Uhyk rahā, 'ar rehe angaha uhyk ym we rī. ⁷ Amō amō ywy pe har ta jumai mai ta ngā juehe. Kapitā keruhū riki amō kapitā keruhū namō jumai mai ta. Amō amō ywy pe ngā mi'u nixói te ta. Amō amō ywy katak hū ta. ⁸ Upa aja riki ahy py, ame'ēja saka. Kūjā imembyr u'ar tate rahā, ahy py. Aja ahyha mangaha riki. I'i we rahā, ahy te ta. (Aja rahā, amō we mupyraraha uhyk ta, aja mujekwa katu.)

⁹ —'Ar rehe angaha uhyk ym rahā we pehē ke amō ta pyhyk ta. Sonda ta koty pehē ke mondo ta. Pehē ke a'eta mahy ta. Pehē ngi har amō amō ke a'eta jukwa ta tī. Ihē kotyhar ta ke pehē, a'erehe pehē rehe ngā parahy ta. Putar ym ta tī. ¹⁰ Arahā, ihē rehe jurujar katuha ke heta hijar ta. Pe, ame'ē ta sonda ta pe pandu ta: “Pehī. Peme'ē riki Jesu kotyhar ta ke tī. Pepyhyk peho” aja. Ame'ē ta parahy ta ngā juehe tī. ¹¹ Pe, heta Tupā je'ēha pandu ame'ē ta ran uwyr ta. Heta hū ngā ke ame'ē ta muka'u te'e hū ta. A'erehe ihē rehe jurujar katuha ke hijar ta. ¹² Ma'e ka'u te'eha ke i'ar koty te we ohoha. Pe, Tupā rehe ipy'a katuha hijar hijar ta oho. ¹³ Pe, a'ejōhar rehe tapijar te'e we ihē rehe jurujar katu rahā, ame'ē ta ke Tupā muhā katu ta. ¹⁴ Tupā koty ipy'a ke amō muruwak rahā, ame'ē pe: “Ihē kotyhar ke nde” aja Tupā pandu ta. Ame'ē myrandu katu ke kome'ē ywy keruhū rupi ihē kotyhar ta pandu pandu ta oho. Upa ngā hendu ta. Aja rahā jō 'ar rehe angaha uhyk ta — aja Jesu mujekwa.

*Ahyha keruhũ ngã rehe uhyk ta
(Mak 13.14-23; Ruk 21.20-24)*

¹⁵ 'Ar rehe angaha uhyk ta, ame'ẽ rehe har Jesu pandu tĩ:

—Ma'e jaxer ai te ame'ẽ rehe pesak ta tĩ. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ixo ta. Kapy katu te ame'ẽ pe ixo ta. Ame'ẽ rehe har Ndanie mupinim yman. A'e riki Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e tĩ. [Kome'ẽ paper rehe amõ usak rahã, mã peja ekwa katu exo.] ¹⁶ Ame'ẽ jaxer ai te ame'ẽ rehe ngã usak rahã, mã peja ywy'ã koty kanim ujan oho. Jundéi ywy pe har ta kanim ujan oho. (Aja rahã, manõ ym ta.)

¹⁷ —Hok kupe 'ar pe amõ ixo rahã, mã peja hok wyr pe ima'e ke pyhyk ym oho. (I'i pyta ym.) Pahar ujan oho. (Aja rahã, manõ ym ta.) ¹⁸ Kupixa pe amõ paraky ixo rahã, mã peja hok pe jywyr ym oho. Kamixa pyhyk ym oho. Pahar ujan oho. (Aja rahã, manõ ym ta.)

¹⁹ —Ame'ẽ 'ar rahã, ipusu pe imembyr ixo, ame'ẽ ta pyrara ta ixo. (Marã ka ym pahar ujaniha.) Imembyr pe kamby me'ẽ, ame'ẽ ta pyrara ta ixo tĩ. (Marã ka ym pahar ujaniha.)

²⁰ Tupã namõ pepandu katu: “Aman ndy'ar rahã anĩ. (Aman heta rahã, jande jajan tar ym)” aja. Kuja tĩ. “Jundéu awa tama'e putu'u 'ar rahã anĩ. (Arahã jundéu awa ta wata ym riki)” aja Tupã namõ pepandu.

²¹ Ame'ẽ jaxer ai te ha 'ar rahã, ngã pyrara te hũ ta. Arahã jõ pyrara te hũ ta. Aja pyraraha ke amõ ukwa ym riki. Kome'ẽ ywy keruhũ Tupã mujã ame'ẽ ngi har, aja pyrara te ha nixói. Pe, yman rahã, aja uhyk ym ta tĩ. Arahã jõ pyrara te hũ ta ngã.

²² —Arahã jõ aja ahyha keruhũ 'ar ke Tupã muheta ym. Aja ym rahã, nixói te ta awa. Upa manõ ta. Tupã kotyhar ta ixo. A'erehe ahyha keruhũ 'ar ke a'e muheta ym ta. ²³ Pe, pehẽ pe amõ pandu: “Pesarahã! Kirisutu kotete ixo” aja. Ame'ẽ rehe pejurujar ym. Amõ pandu: “Pesarahã! Kirisutu paite ixo” aja. Ame'ẽ rehe pejurujar ym tĩ. ²⁴ Kirisuturan uhyk ta. Tupã

je'ẽha pandu ame'ẽ ta ran uhyk ta tĩ. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ame'ẽ ta ma'ema'e ta tĩ. Aja Tupã kotyhar ta ke muka'u te'e tar katu. ²⁵ Pehendu katu! Aja uhyk ym rahã we, pehẽ pe upa ihẽ apandu. Upa ihẽ amujekwa ko. ²⁶ Pe, amõ ta pandu ta pehẽ pe. “Pesarahã! Awa nixói te ame'ẽ pe a'e ixo” aja. Ame'ẽ rehe pejurujar ym. (A'ep peho ym.) Amõ pandu: “Pepaite a'e kanim ixo” aja. Ame'ẽ rehe pejurujar ym tĩ.

²⁷ —Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Yman rahã, ihẽ ajywyr ajur rahã, upa ngã ukwa katu ta. Tupã pirãha muwera rahã, warahy uhemihã koty ixo ame'ẽ ta ukwa katu. Warahy u'ariha koty ixo ame'ẽ ta ukwa katu tĩ. Upa katu te awa ta ukwa katu. Aja ihẽ ajywyr ajur rahã, upa katu te awa ta ukwa katu ta tĩ. ²⁸ Pesarahã! So'o inem ame'ẽ ke pehĩ rahã, pahar xumukape ukwa katu. (Pe, jy'ar oho ehe.) Aja ihẽ ajywyr ajur rahã, upa katu te awa ta ukwa katu te ta tĩ — aja Jesu pandu.

Jesu jywryriha rehe har

(Mak 13.24-27; Ruk 21.25-28; 2 Tesaron 1.7; 2 Petu 3.10; Apokarip 1.7)

²⁹ A'e pandu tĩ:

—Ame'ẽ ahyha keruhũ 'ar upa rahã, amõ we mãte ma'e uhyk ta. Warahy uwe ta. Jahy wera ym ta tĩ. Ywa ngi jahy rata u'ar u'ar ta tĩ. Ywa pe ihĩ ame'ẽ ke Tupã mukatak hũ ta. ³⁰ Ame'ẽ upa rahã, ihẽ ajywryriha ukwaha ke ywa pe ihẽ amoĩ ta. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ywa takãxĩha 'ar pe ihẽ ajywyr ta ajur. Tupãma'e pyrãtãha namõ ajur ta. A'e katu te ha namõ ajur ta tĩ. Pe, ihẽ rehe kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta usak rahã, jixi'u ta. (“Jande ke mupyrara ta apo” aja ukwa, a'erehe jixi'u ta.) ³¹ Tupãma'e jumi'a keruhũ tyapu ta. Tupã riki ima'e je'ẽha rahoha ta ke muwyr ta. Upa katu te kome'ẽ ywy keruhũ rupi muwyr ta. Pe, upa katu te Tupã kotyhar ta ke a'eta mujy'ar ta — aja Jesu pandu.

Jesu jywyriha ke ma'eywa'y mukwa ta ngã pe

(Mak 13.28-31; Ruk 21.29-33)

³² A'e pandu tĩ:

—Ihẽ ajywyriha ke ma'eywa'y mukwa ta pehẽ pe. Sik'y ke. Hãkã rehe hokyr uhem rahã, warahy haku tate, aja pekwa. ³³ Aja ihẽ ajywyriha riki. Ihẽ apandu ramõ, ma'e warahy uwe. Ma'e jahy rata ta katak. Upa aja pesak rahã, ihẽ riki ajywyr tate, aja pekwa katu ta tĩ. (Hãkã rehe hokyr uhem, ame'ẽja saka.) ³⁴ Pesarahã! Apandu katu pehẽ pe. Amõ ihẽ kotyhar ta pyrara hũ ta ixo. Upa aja me'ẽ uhyk ta kũ. Manõ ym ta rĩ. Upa usak ta. (Anĩ. Tapijar te'e we ihẽ rehe jurujar katu ta rĩ.) ³⁵ Ywa upa kanim ta. Kome'ẽ ywy keruhũ upa kanim ta tĩ. Ihẽ apandu ame'ẽ ke anĩ. Ame'ẽ ke kanim ym te ta. (Aja ihẽ je'ẽha rehe jurujar katu ame'ẽ ta tapijar te'e we ixo ta kũ.) Apandu, aja me'ẽ upa katu te uhyk ta kũ — aja Jesu pandu.

Myja rahã Jesu jywyr ta my?

(Mak 13.32-37; Ruk 12.35-40; Ruk 17.26-30; Ruk 17.34-36; 1 Tesaron 5.2-3; 2 Petu 3.1-15)

³⁶ A'e pandu tĩ:

—Myja rahã, ihẽ ajywyr ta my? Ma'e wera rahã, ajywyr ta my? My warahy rahã, ajywyr ta my? Ame'ẽ ke ukwa ym awa. Ywa pe ixo Tupã je'ẽha rahoha ta ukwa ym tĩ. Ihẽ riki akwa ym tĩ. Ihẽ pái jõ ukwa katu. ³⁷ Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ihẽ ajywyriha riki kuja. Yman Noe ixo. Arahã aja saka tĩ. ³⁸ Ykeruhũ upa ngã ke jukwa. Kuja riki. Ykeruhũ uhyk tate rahã, aja te'eha ngã ixo. Amõ ta kekar oho. Pe, so'o ke jukwa rahã, ame'ẽ ke u'u riki. Sawa'e ta kũjã ta ke pyhyk. Kũjã ta sawa'e ta ke pyhyk tĩ. Aja te'e ngã ixo. Jarusu keruhũ pe Noe ixo ym rahã we, aja te'e ngã ixo. ³⁹ Ykeruhũ uhyk ta, aja ngã harõ ym. Pe, ykeruhũ uhyk rahã, upa katu te y jukwa. Aja ihẽ ajywyr rahã, ngã harõ ym rahã, ihẽ ajywyr ta. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur.

⁴⁰ —Ihẽ ajywyr rahã, kuja ta tĩ. Kupixa pe mokõi sawa'e ta paraky

ixo. Peteĩ pyta ta a'ep. Amõ ke Tupã je'ẽha rahoha ta raho ta. ⁴¹ Paratu rok pe mokõi kũjã ta paraky u'am. Peteĩ pyta ta a'ep. Amõ ke Tupã je'ẽha rahoha ta raho ta. ⁴² A'erehe pesak katu pexo. Peta kũ. Ihẽ ajywyriha angaha ke pekwa ym. A'erehe pesak katu pexo. Ihẽ riki pehẽma'e sawa'e te. ⁴³ Ma'e mukanĩha uwyr ame'ẽ ke ok jar ukwa rahã, ukwer ym ta tipe. Harõ ta tipe. Hok pe mukanĩha ixo tate rahã, a'e ke ok jar mujan ta tipe mondo. ⁴⁴ A'erehe pesak katu pexo. Peta kũ. Peharõ ym pexo rahã, ihẽ ajywyr ta. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur — aja Jesu pandu.

Miasu katu me'ẽ ke. Katu ym ame'ẽ ke tĩ.

(Ruk 12.41-48)

⁴⁵ (Miasu katu ame'ẽ ta aja ixotyhar ta ixo ta me'ẽ te'e tĩ. Aja Jesu mu'e tar katu.) A'erehe a'e pandu:

—Myja me'ẽ miasu riki ukwa katu ame'ẽ ke my? Myja me'ẽ miasu riki ijar pandu ame'ẽ ke ma'ema'e katu my? Ko apandu ta. Amõ miasu pe ijar pandu: “Amõ miasu ta rehe esak esak katu exo. Myahy rahã, a'eta mi'u ke eme'ẽ me'ẽ katu a'eta pe” aja ijar. Pe, ijar paxia oho. ⁴⁶ Pe, ijar pandu, aja miasu ma'ema'e ixo. Hok pe jywyr rahã, ame'ẽ ke rehe ijar usak. Aja rahã, ame'ẽ miasu hury katu ta. ⁴⁷ Pesarahã! Ihẽ apandu pehẽ pe. Ame'ẽ miasu pe kuja ijar pandu ta: “Katu ame'ẽ ke nde. Upa katu te ihẽma'e ke rehe nde eresak eresak katu ta apo 'y” aja ta.

⁴⁸ —Aja ym rahã, katu ym. Miasu katu ym ame'ẽ ke rahã, kuja jupandu jupe: “Ihẽ jar pepaite oho. Yman rahã jywyr ta” aja jupe. ⁴⁹ Pe, amõ miasu ta ke a'e nupã nupã ta. Pe, jaxer ame'ẽ ta namõ ma'e ke a'e u'u hũ ta uĩ. Kawĩ ngi ka'u, ame'ẽ ta namõ u'u uĩ. Ka'u tĩ. ⁵⁰ Pe, ijar rehe harõ ym rahã, ame'ẽ wera rahã, ijar jywyr ta. “Apo jywyr ym we ta rĩ” aja pandu rahã, pahar ijar jywyr ta. ⁵¹ Ame'ẽ miasu jaxer ame'ẽ ke ijar pirok hũ te ta. Mokõi ukwaha ta ke

amō ta mupyrara hū, aja ame'ē miasu ke ijar mupyrara hū ta tī. (Ahy te hū,) a'erehe jixi'u hū ta. (Ahy te hū,) a'erehe hāi ke su'u su'u ta tī — aja Jesu pandu. (A'erehe miasu katu aja Jesu jywyriha rehe ixotyhar ta harō katu ta me'ē te'e tī.)

25

Jande popa kūjātāi ta rehe har

¹ Jesu pandu tī:

—Ihē ajywyr rahā, kuja riki Tupā ma'eha. Awa riki inamō ixo ta my? Awa riki inamō ixo ym te ta my? Ame'ē ke amujekwa ta. Kuja. Amō rahā, jande popa kūjātāi ta ixo. Pytun rahā, araparin ke kūjātāi ta raho. Sawa'e jumendar ame'ē rehe usak oho. ² Awa po wajar peteihar upa kūjātāi ta ukwa katu ame'ē ta ke. Amō awa po wajar peteihar upa anī. Ukwa katu ym riki. ³⁻⁴ Awa po wajar peteihar upa kūjātāi ta riki ukwa katu ame'ē ta ke a'eta. A'erehe araparin raho rahā, amō hyru pe tykwer tyryhem raho. Amō kūjātāi ta anī. Ukwa katu ym ame'ē ta ke a'eta. A'erehe araparin raho rahā, amō hyru pe tykwer raho ym. ⁵ Sawa'e jumendar ame'ē ke pyta we rī. Uhyk ym we rī. I'i hū pyta. A'erehe kūjātāi ta pyhī hū. Pe, ukwer tī.

⁶ —Pytun pyter pe amō pandu: “Petur. Sawa'e jumendar ta ame'ē ke petur. Peho. Pesak pehorahā!” aja riki. ⁷ Upa kūjātāi ta upak. Pe, araparin hapy tī. ⁸ Pe, kūjātāi ukwa katu ame'ē ta pe amō ta pandu. Ukwa katu ym ame'ē ta pandu: “Jandema'e araparin uwe Tate. Jande pe tykwer pemuwyr we mi” aja. ⁹ “Anī. Pehē pe jame'ē rahā, jandema'e uwe ta tī. Upa jande pe uhyk ym tykwer. Muhepyha renda pe pejo'ok peho” aja ukwa katu ame'ē ta pandu.

¹⁰ —A'erehe ukwa katu ym ame'ē ta jo'ok oho. A'eta nixoi rahā, sawa'e jumendar ame'ē ke uhyk uwyr. Awa po wajar peteihar upa kūjātāi riki araparin hapy, aja ixo. Pe, sawa'e namō ixo oho. Ngā mi'u matyr ame'ē rehe

ixe oho. Huryha rehe ixo katu. Upa ixo rahā, hukwen ke amō kynda katu.

¹¹ —I'i rahā amō kūjātāi ta uhyk uwyr tī. “Sa'e! Hukwen epirar jande pe” aja riki. ¹² “Anī ta. Pehē ke ihē akwa ym” aja sawa'e jumendar ame'ē ke pandu — aja Jesu pandu.

¹³ A'e pandu tī:

—Aja riki ihē ajywyrriha. Myja rahā, ihē ajywyr ta my? Ame'ē ke pekwa ym. My warahy rahā, ihē ajywyr ta my? Ame'ē ke pekwa ym tī. A'erehe pesak katu kī. Peharō katu pexo — aja jumu'eha ta pe.

Mahapyr miasu ta ame'ē rehe har (Ruk 19.11-27)

¹⁴ Jesu pandu tī:

—Ihē apandu ame'ē ke ihē kotyhar ta ma'ema'e katu rahā, ma'e katu ame'ē ke ihē ame'ē me'ē ta a'eta pe. Ame'ē rehe har amujekwa ta apo. Kuja riki. Amō sawa'e ixo. Pēpaite paxia Tate rahā, miasu ta pe a'e pandu: “Upa ihēma'e ke rehe pesak” aja. ¹⁵ Pe, tamatarer ke a'e me'ē me'ē. Amō miasu pe 5.000 itatuwyr tamatarer me'ē. Amō pe 2.000 itatuwyr tamatarer a'e me'ē. Amō pe 1.000 itatuwyr tamatarer a'e me'ē. Miasu ta ma'eha ukwa katuha, aja ijar me'ē me'ē. Upa me'ē rahā, pēpaite paxia oho.

¹⁶ —Kuja, 5.000 itatuwyr tamatarer pyhyk, ame'ē miasu pahar oho. Ame'ē tamatarer namō muhepy hepy. Pe, muheta. Amō 5.000 itatuwyr tamatarer pyhyk. (A'erehe 10.000 hetaha apo 'y.) ¹⁷ Aja amō miasu tī. Kuja, 2.000 itatuwyr tamatarer pyhyk ame'ē ke. Tamatarer namō a'e muhepy hepy tī. Pe, muheta tī. Pe, amō 2.000 itatuwyr tamatarer ke a'e pyhyk. (A'erehe 4.000 hetaha apo 'y.) ¹⁸ Amō miasu anī. 1.000 itatuwyr tamatarer pyhyk ame'ē ke. Ywykwar ke a'e pykūi oho. Pe, ijarma'e tamatarer ke a'ep a'e mou. Jupyk tī.

¹⁹ —Yman rahā, miasu jar jywyriha uwyr. Pe, miasu ta ma'ema'eha ke a'e ukwa ta. ²⁰ Kuja, 5.000 itatuwyr

tamatarer pyhyk, ame'ě miasu uhyk py. Ijar pe 5.000 itatuwyr tamatarer ke a'e mujywy. A'e pandu: "Sawa'e! Kuja 5.000 itatuwyr tamatarer ihě pe nde ereme'ě. Esarahā! Ko amō 5.000 itatuwyr tamatarer ke ihě apyhyk. Amuheta riki. A'erehe ko 10.000 hetaha kohĩ" aja ijar pe. ²¹ "Mā! Katu! Nde katu. Ihě apandu ame'ě ke nde erema'ema'e katu. Ta'yr mi tamatarer namō nde ereparaky. Apo heta ame'ě namō nde ereparaky ta. Ejur. Ihě rury katu riki. Aja nde rury katu nde erexo tĩ" aja ijar ipe.

²² —Pe, amō miasu uhyk uwyr tĩ. Kuja, 2.000 itatuwyr tamatarer pyhyk ame'ě ke a'e. A'e pandu: "Sawa'e! Kuja, 2.000 itatuwyr tamatarer ihě pe nde eremuwyr. Ame'ě kohĩ. Esarahā! Amō we 2.000 itatuwyr tamatarer ke ihě apyhyk. Amuheta riki. A'erehe ko 4.000 hetaha kohĩ" aja ijar pe. ²³ "Mā! Katu! Nde katu. Ihě apandu ame'ě ke nde erema'ema'e katu. Ta'yr mi tamatarer namō nde ereparaky. Apo heta ame'ě namō nde ereparaky ta. Ejur. Ihě rury katu riki. Aja nde rury katu nde erexo tĩ" aja ijar ipe.

²⁴ —Pe, kuja, 1.000 itatuwyr tamatarer pyhyk, ame'ě miasu uhyk uwyr tĩ. Pandu: "Sawa'e! Amō rehe nde erepyrara nde eresak ym ame'ě ke nde, aja akwa. Amōma'e kupixa ngi ma'e ke nde ere'u. Nde erejytym ym, ame'ě kupixa ngi. Amōma'e ke nde erematur tĩ. Nde erejytym ym ame'ě ke, amō riki jytym. (Aja rahā, amō riki paraky ame'ě ke nde erepyhyk.) ²⁵ Nde ngi ihě akyje. A'erehe nema'e tamatarer ke ywykwar pe ihě amukanim araho. Esarahā! Ko 1.000 itatuwyr tamatarer nema'e ke" aja ijar pe. ²⁶ Ame'ě ke rehe hendu rahā, ijar pandu ipe: "Mā! Nde katu ym! Jyty'ym ame'ě ke nde. Ihě ajytym ym, ame'ě kupixa pe har ma'e ke ihě a'u. Ihě ajytym ym, amō jytym ame'ě ke ihě amatyr, aja nde erekwa katu. Amō paraky ame'ě ke ihě apyhyk, aja nde erekwa katu. ²⁷ Aja rahā, tamatarer renda pe ihěma'e tamatarer ke nde eremupyta

ta me'ě te'e. Aja rahā, amō ta riki ihěma'e tamatarer namō paraky ta tipe. Aja muheta ta tipe. Aja rahā, ihě ajywy rahā, i'ar koty te we ihěma'e tamatarer muheta ta tipe" aja ijar pandu. ²⁸ Pe, amō miasu pe ijar pandu tĩ: "Tamatarer ejo'ok ingi. Miasu katu ym ame'ě ke ngi ejo'ok. Pe, 10.000 hetaha namō ixo ame'ě pe eme'ě. ²⁹ Ma'e ta'yr mi ame'ě namō amō ma'ema'e rahā, amō we hū amō me'ě ta ipe. Aja rahā, ima'ehū ta. Pe, ma'e ta'yr mi ame'ě namō amō ma'ema'e ym rahā, ame'ě ta'yr mi ame'ě ke amō jo'ok ta ingi. Aja rahā, nixói te ta ima'e ke. ³⁰ Apo kome'ě miasu jaxer ame'ě ke embor eho, soroka pe. Pytuniha renda pe embor. A'ep ahy ta. A'erehe jixi'u ta. Ahy te ta, a'erehe hāi ke su'u su'u ta" aja ijar pandu — aja Jesu pandu.

(Aja Tupā kotyhar ta ma'ema'e ta me'ě te'e tĩ. Ma'e ke Tupā me'ě, ame'ě namō ma'ema'e katu ta me'ě te'e tĩ.)

Ngā ke Jesu mupyrara ta, a'ejōhar ame'ě ke
(Apokarip 20.11-14)

³¹ Jesu pandu tĩ:

—Ko awa ihě tĩ. Tupā je'ěha rupi ajur. Kapitā keruhū aja ihě ajywy rahā, Tupā je'ěha rahoha ta ihě namō uwyr ta tĩ. Arahā myrape katu te ame'ě pe ihě awapyk ta aĩ. ³² Pe, upa katu te kome'ě ywy keruhū pe har ta ke mujy'ar ta. Tupā je'ěha rahoha ta mujy'ar ta. Ihě ruwa koty mujy'ar ta. Pe, ngā ke ihě amondo mondo ta. Se koty amō ta ke ihě amondo ta. Amō ta amō koty. Ara-puharan usakiha ta aja saka. Ara-puhame ta ke arapuharan ta pyter ngi mondo mondo. Aja ngā ke ihě amondo mondo ta tĩ. ³³ Katu ame'ě ta ke ihě jywa katu koty ihě amondo ta. Amō pyta ame'ě ta ihě jywa'i koty ihě amondo ta. ³⁴ Ihě riki kapitā keruhū. Pe, ihě jywa katu koty i'āi, ame'ě ta pe kuja ihě apandu ta: "Pejur! Pehē riki ihě pái ke muhury katu ame'ě ta ke pehē. Ihě pái renda pe pexe peho. Ame'ě renda ke yman a'e mukatu. Kome'ě ywy keruhū a'e mujā rahā,

ame'ë renda ke a'e mujã pehë pe tĩ. Apo pexe peho a'ep. ³⁵ Pesarahã! Ihë myahy rahã, ihë pe pehë mi'u peme'ë. Ihë hyngwéi rahã, y ke ihë pe peme'ë tĩ. Ihë rehe pesak ramõ rahã, pehë rok pe ihë ke pemupyta katu tĩ. ³⁶ Ihëma'e mundeha nixói rahã, pehëma'e mundeha ihë pe peme'ë tĩ. Ihë ahy axo rahã, ihë pe puhã peme'ë katu tĩ. Kyndaha pe ihë axo rahã, ihë rehe pesak pejur tĩ” aja ihë apandu ta.

³⁷—Aja rahã, ihë jywa katu koty i'ãi ame'ë ta pandu ta. Katu ame'ë ta ke ame'ë ta. Kuja pandu ta: “Sawa'e! Myja rahã nde myahy, pe, jande mi'u nde pe jame'ë my? Jakwa ym. Myja rahã, nde nengwéi, pe, nde pe y jande jame'ë my tĩ? Jakwa ym tĩ. ³⁸ Myja rahã, nde rehe jasak ramõ, pe, jande rok pe nde ke jamupyta my? Jakwa ym tĩ. Myja rahã, nema'e mundeha nixói, pe, jandema'e mundeha ke jame'ë nde pe my tĩ? Jakwa ym tĩ. ³⁹ Myja rahã, nde ahy nde erexo, pe, nde pe puhã jame'ë katu my? Jakwa ym tĩ. Myja rahã kyndaha pe nde erexo, pe, nde rehe jasak jaho my? Jakwa ym tĩ” aja ihë pe.

⁴⁰ —Pe, ihë apandu ta. Ihë riki kapitã keruhũ. Kuja apandu ta: “Ko apandu pehë pe. Kõ ihë kotyhar ta ixo. Ihë mu ta aja riki. ‘Katu ym’ aja amõ ta ukwaha naĩ. Ame'ë ta pe ma'e ke pema'ema'e rahã, ihë pe pema'ema'e katu, ame'ëja saka. A'erehe ihë pái renda pe pehë rury katuha namõ pexe peho” aja ihë apandu ta.

⁴¹ —Pe, ihë jywa'i koty i'ãi, ame'ë ta pe kuja ihë apandu ta: “Peho ihë ngi! Pehë riki Tupã mupyrara ta ame'ë ta ke pehë. Tata keruhũ renda pe peho. Ame'ë tata uwe ym te ta. Ame'ë renda ke Tupã mujã. A'ep Satana ke mupyrara ta. (Ajã ramũi ke a'e.) Ame'ë renda ke tata keruhũ renda. Satana kotyhar ta ke a'e mupyrara ta a'ep tĩ. Ame'ë renda pe peho. ⁴² Pesarahã! Ihë myahy rahã, pehë mi'u ihë pe peme'ë ym. Ihë hyngwéi rahã, y ke ihë pe

peme'ë ym tĩ. ⁴³ Ihë rehe pesak ramõ rahã, pehë rok pe ihë ke pemupyta ym tĩ. Ihëma'e mundeha nixói rahã, pehëma'e mundeha ke ihë pe peme'ë ym tĩ. Ihë ahy rahã, ihë pe puhã peme'ë ym tĩ” aja ihë jywa'i koty i'ãi ame'ë ta pe apandu ta.

⁴⁴ —Pe, a'eta pandu ta ihë pe: “Sawa'e! Myja rahã, nde myahy my? Pe, jande mi'u jame'ë ym nde pe my. Jakwa ym. Myja rahã, nde nengwéi my? Pe, y jame'ë ym nde pe my? Jakwa ym tĩ. Myja rahã, nde rehe jasak ramõ my? Pe, jande rok pe nde ke jamupyta ym my? Jakwa ym tĩ. Myja rahã, nema'e mundeha nixói my? Pe, jame'ë ym nde pe my? Jakwa ym tĩ. Myja rahã, nde ahy my? Pe, puhã jame'ë ym nde pe my? Jakwa ym tĩ. Myja rahã, kyndaha pe nde erexo my? Pe, nde rehe jasak ym jaho my? Jakwa ym tĩ” aja ta.

⁴⁵ —Ihë riki kapitã keruhũ. Kuja ame'ë ta pe ihë apandu ta. “Ko apandu pehë pe. Ihë kotyhar ta kohĩ. ‘Ame'ë ta katu ym’ aja amõ ta ukwaha naĩ. Ame'ë ta pe ma'e ke pema'ema'e ym rahã, ihë pe ma'e ke pema'ema'e ym tĩ, ame'ëja saka” aja ihë apandu ta. ⁴⁶ Pe, ame'ë ta ke mupyraraha renda pe ihë pái mondo ta. A'ep ahyha upa ym te ta. Katu ame'ë ta anĩ. Ihë pái namõ aja te'e ta ixo. Uhã te hũ ta a'eta — aja Jesu pandu.

26

“Jesu ke japyhyk ta” aja pa'ihu ta pandu pandu

(Mak 14.1-2; Ruk 22.1-2; Juã 11.45-53)

¹⁻² Jywyriha rehe har upa a'e mu'e rahã, jumu'eha ta pe a'e pandu:

—Mokõi jaker rahã, Pasuko 'ar rehe uhyk ta. Awa ihë tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Ihë ruwajan ta ke ihë rehe amõ muhyk ta werur. Pe, ame'ë ta ihë ke jukwa ta. Myra ngã mupia ame'ë ke rehe jukwa ta — aja Jesu.

³ Pe, pa'ihu ta jy'ar oho. Jundéu awa tamũi ta namõ jy'ar oho. Kái rok keruhũ pe jy'ar. Kái riki jundéu awa tama'e pa'i keruhũ. ⁴ A'eta pandu

pandu a'eta jupe: “Jesu ke jande japyhyk ta jaho. Ngã ukwa ym ha rupi japyhyk ta. Pe, a'e ke jande jajukwa ta. ⁵ Pasuko 'ar rahã, japyhyk ym we ta rĩ. Anĩ. Arahã japyhyk rahã, ngã parahy ta. Mutyapu tyapu hũ ta. Katu ym aja. A'erehe arahã japyhyk ym we ta rĩ” aja a'eta jupe.

Ma'e piheha ke Jesu ãkã rehe kũjã jyhẽ

(Mak 14.3-9; Juã 12.1-8)

⁶ Mbeta ok ta pe Jesu ihĩ. Simã rok pe ihĩ. Ame'ẽ Simã riki yman pere ma'e u'u hũ ame'ẽ namõ ixo. Apo anĩ. Upa ka'ẽ katu. ⁷ Ma'e ke Jesu u'u uĩ rahã, kũjã uhyk uwyr ehe. Ma'e piheha ke a'e werur. Ame'ẽ hepy hũ ame'ẽ ke. Hyru pe werur. Ame'ẽ hyru riki aramba ke te'e mujã ame'ẽ ke. Pe, kyndaha ke mopok rahã, tykwer ke Jesu ãkã rehe kũjã jyhẽ. ⁸⁻⁹ Ame'ẽ rehe jumu'eha ta usak rahã, parahy kũjã rehe. A'eta je'ẽ je'ẽ hũ:

—Mã! Tykwer upa kanim. Ame'ẽ tykwer ke amõ muhepy rahã, tamatarer hũ pyhyk ta tipe. Pe, ame'ẽ tamatarer ke ima'e ym te ame'ẽ ta pe amõ me'ẽ me'ẽ katu ta tipe — aja riki.

¹⁰ Jumu'eha ta panduha ke Jesu ukwa. A'erehe a'eta pe kuja a'e pandu:

—Kũjã rehe har aja ym peje'ẽ je'ẽ. Ma'e katu ame'ẽ ke ihẽ pe a'e ma'e.

¹¹ Ima'e ym te ame'ẽ ta pe ma'e ke peme'ẽ tar katu rahã, pete'e a'eta ixo. Aja te'eha a'eta ixo koropi. Ihẽ anĩ. Aja te'eha pehẽ namõ ihẽ axo ym ta. ¹² Kũjã putar aja a'e ma'e katu. Pesarahã! (Jundéu awa manõ rahã, hete ke amõ ta mupihe te'e, aja te'eha a'eta ma'eha.) Aja ihẽ rehe tĩ. Ihẽ amanõ ym rĩ. Ko ihẽ ke mouha rehe kũjã upa mupihe. (A'erehe ihẽ rehe pyaiha apo mujesak rahã, katu tiki.)

¹³ Pesarahã! Apo ihẽ apandu katu. Ihẽ rehe har myrandu katu ke amõ ta pandu pandu raho. Kome'ẽ ywy keruhũ rupi pandu pandu raho rahã, kome'ẽ kũjã ma'eha rehe har pandu ta tĩ. Kũjã ma'eha ke harái ym ta ngã — aja Jesu pandu.

Pa'ihu ta koty Jun oho

(Mak 14.10-11; Ruk 22.3-6)

¹⁴ Pe, jundéu awa tama'e pa'ihu ta koty Jun oho. Jun amõ her Ikario. Awa py mokõi jumu'eha ta ngi har peteĩ a'e. ¹⁵ A'e pandu:

—Jesu rehe pehẽ ke amuhyk araho rahã, myja tamatarer hetaha peme'ẽ ta ihẽ pe my? — aja pa'ihu ta pe.

—Jande pypa, amõ jande popa hetaha (30) jame'ẽ ta nde pe — aja pa'ihu ta pandu.

Pe, itatuwyr tamatarer ke pa'ihu ta manga. Kuja, 30 hetaha me'ẽ Jun pe. ¹⁶ A'engi Jesu rehe pa'ihu ta ke muhyk ta raho ame'ẽ angaha ke rehe Jun harõ ixo.

Pasuko 'ar ke Jesu ta ukwa ukwa uĩ
(Mak 14.12-21; Ruk 22.7-14; Ruk 22.21-23; Juã 13.21-30)

¹⁷ Pasuko 'ar rahã, jundéu awa ta arapuharan ra'yr ka'ẽ ke u'u. Arahã mbeju ke mupururukiha nixói ame'ẽ ke u'u py. Ame'ẽ 'ar rehe har Jesu pe jumu'eha ta pandu:

—Pasuko 'ar rahã, arapuharan ra'yr ka'ẽ ke nde ere'u ta. Ame'ẽ ke jamatyr, aja nde ereputar. My jamatyr ta my? — aja ipe.

¹⁸ Jesu pandu:

—Paite awa ok ta hũ ihĩ, Jerusarẽ ok ta ke. A'ep peho. A'ep amõ sawa'e ixo. Pepandu ipe: “Jandema'e mu'eha pandu: ‘Ihẽ ahoaha angaha rehe uhyk. Ihẽma'e jumu'eha ta namõ arapuharan ra'yr ka'ẽ ke ihẽ a'u ta kÿ. Nde rok pe a'u ta kÿ’ aja ipe” — aja jumu'eha ta pe pandu. (“Ohoha angaha” aja pandu rahã: “A'e manõ ta” aja mujekwa.)

¹⁹ Jesu pandu ame'ẽ ke jumu'eha ta ma'e katu. Pasuko 'ar rahã, a'eta mi'u ke a'eta matyr. ²⁰ Pytun ramõ rahã, ame'ẽ renda pe Jesu ta oho. Pe, awa py mokõi jumu'eha ta namõ Jesu wapyk. Arapuharan ra'yr ka'ẽ ke u'u. ²¹ A'eta u'u uĩ rahã, Jesu pandu:

—Ko apandu pehẽ pe. Pehẽ ngi har peteĩ ihẽ rehe ihẽ ruwajan ta ke muhyk ta werur — aja riki.

²² Ame'ẽ ke rehe a'eta hendu rahã, a'eta pyai uĩ. Peteĩ teĩ Jesu pe pandu:

—Sawa'e! Ihē ke ame'ē my? — aja ipe.

²³ Jesu pandu:

—Ihē namō arapuharan ra'yr rykwer namō mbeju ke mururu, ame'ē ihē rehe ihē ruwajan ta ke muhyk ta werur. ²⁴ Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Myja ihē amanō ta my, ame'ē ke Tupā je'ēha rehe amō mupinim. Ame'ē panduha aja ihē amanō ta. Aja ihē rehe ihē ruwajan ta ke muhyk ta werur, ame'ē ke mā Tupā mupyrara hū ta. Ame'ē imāi pusu ngi u'ar ym rahā, katu ta tipe — aja jumu'eha ta pe pandu.

²⁵ Jun pandu. A'e riki Jesu rehe huwajan ta ke muhyk ta werur ame'ē ke a'e. Kuja pandu:

—Sawa'e! Ihē ke ame'ē my? — aja.

—A'e tŷ — aja Jesu pandu.

Jesu manōha ke ukwa ukwa uī ame'ē rehe har

(Mak 14.22-26; Ruk 22.15-20; 1 Korin 11.23-25)

²⁶ A'eta mi'u ke u'u uī rahā, mbeju ra'yr ke Jesu pyhyk. Tupā namō a'e pandu: “Ne jō riki katu te me'ē ke. Jande mi'u jande pe nde ereme'ē katu” aja. Upa rahā, mbeju ke mopok, pe, jumu'eha ta pe me'ē me'ē. Pandu:

—Ko pepyhyk. Pe'u. Kome'ē riki ihē rete — aja Jesu.

²⁷ Upa rahā. Ita rekúi ra'yr ke a'e pyhyk tī. Ame'ē pe ma'eywa rykwer ihī, uwa rykwer ke. Tupā namō pandu tī: “Ne jō riki katu te me'ē ke. Jande mi'u jande pe nde ereme'ē katu” aja. Pe, ita rekúi ra'yr ke jumu'eha ta pe me'ē. A'e pandu:

—Pehē johu pe'u. ²⁸ Kome'ē riki ihē ruwy. Ihē ruwy uhem ta, a'erehe Tupā pandu katu ta: “Ihē ra'yr rehe amō jurujar katu rahā, ame'ē ke ihē amuhā katu ta” aja Tupā pandu. Ihē ruwy uhem ta, a'erehe heta ngā rehe ipy'a ke Tupā mujywyr katu ta. Ma'e ka'u te'eha ke ngā ma'ema'e. Ame'ē ta rehe ipy'a ke a'e mujywyr katu ta.

²⁹ Ko apandu pehē pe. Uwa rykwer ihē a'u ym te ta apo 'y. Kapitā keruhū aja ihē ke ihē pái keruhū mu'am ta kŷ.

Arahā jō pyahu ame'ē ke pehē namō a'u ta kŷ tī — aja Jesu.

³⁰ Tupā rehe har upa jyngar rahā, ywy'ā koty a'eta oho. Ywy'ā rer Oriwéi ty.

“Jesu ke akwa ym” aja Petu te'e pandu ta

(Mak 14.27-31; Ruk 22.31-34; Juā 13.36-38)

³¹ Pe, jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Kome'ē pytun rahā, upa katu te ihē ngi pejan ta peho kŷ. Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī:

“Arapuharan usakiha ke Tupā jukwa ta.

Aja rahā, upa arapuharan ta uhāi ta oho” aja amō mupinim.

—Aja ihē ke jukwa rahā, upa ihē ngi pejan ta peho tī. ³² Pe, ihē ke Tupā mukwera katu ta muhem rahā, Ngariréi ywy pe pehē ndutar koty ihē aho ta — aja Jesu.

³³ Petu pandu ipe:

—Nde ke ihē ahijar ym te ta. Nengi upa amō ta ujan ta oho. Ihē anī ta. Nde namō apyta ta kŷ — aja Jesu pe.

³⁴ Jesu pandu:

—Petu! Ko apandu katu nde pe. Kome'ē pytun upa ym rahā we, sapukái je'ē ym rahā we, mahapyr nde erepandu ta: “Jesu ke akwa ym ihē” aja nde erepandu ta — aja Petu pe Jesu pandu.

³⁵ —Anī. Aja ihē apandu ym te ta. Nde namō ihē ke amō ta jukwa rahā: “Nde rehe har akwa ym ihē” aja ihē apandu ym te ta — aja Petu pandu ipe.

Upa amō jumu'eha ta aja pandu ipe tī.

Ngese renda pe Tupā namō Jesu pandu pandu

(Mak 14.32-42; Ruk 22.39-46)

³⁶ Pe, amō renda pe Jesu oho, Ngese renda pe. Jumu'eha ta inamō oho tī. A'e pandu:

—Se pewapyk we rī. Kotete Tupā namō apandu ta aho — aja jumu'eha ta pe pandu.

³⁷ Pe, iākā koty we Petu ke a'e raho. Mokōi Semende ra'yr ta ke a'e raho tī.

Tian ke. Juã amõ. Pyai te riki Jesu.
³⁸ Petu ta pe a'e pandu:

—Apyai te hũ ihẽ ke. Amanõ aja ihẽ apyaiha tĩ. Se pepyta we rĩ. Peker ym we rĩ — aja.

³⁹ A'engi a'e oho we. Ipxi'a pe u'ar te'e oup. Pe, Tupã namõ pandu pandu:

—Papa! Nde ereputar rahã, ihẽ apyraryha ngi ihẽ ke emuhem kÿ. Anĩ. Ihẽ aputar ame'ẽ ke ema'e ym. Nde ereputar ame'ẽ ke ema'e katu — aja Jesu.

⁴⁰ Upa pandu rahã, mahapyr jumu'eha ta rehe uhyk tĩ, Petu ta rehe. A'eta ukwer ou. Mupak rahã, Petu ta pe a'e pandu:

—Mã! Peker peju. Ta'yr mi ihẽ namõ pesak ym we rĩ. ⁴¹ Peker ym we rĩ. Tupã namõ pepandu. Aja rahã pejurujar katuha ke amõ ta manga rahã, pehijar ym ta. Ihẽ namõ nde erepyta tar katu te. Anĩ. Nde riki pitu te'e — aja Jesu pandu.

⁴² Pe, Petu ta ngi a'e oho we tĩ. Tupã namõ pandu tĩ. Kuja:

—Papa! Ihẽ apyraryha ke marã ka ym aha oho ihẽ ngi rahã, ihẽ py'ahu te'e ahendu katu ta kÿ. Nde ereputar ame'ẽ ke ihẽ ama'e ta kÿ — aja Jesu pandu.

⁴³ Upa pandu rahã, Petu ta koty a'e jywyr tĩ. A'eta ukwer ou tĩ. Pyhÿi riki.

⁴⁴ Pe, a'eta ngi a'e oho we tĩ. Tupã namõ pandu tĩ. Ipái namõ pandu ramõ, aja a'e pandu tĩ. Mahapyrihar ke a'e pandu. ⁴⁵ Pe, upa rahã, Petu ta koty a'e jywyr tĩ. Mupak rahã, a'eta pe pandu:

—Mã! Peker peju. Mã! Peputu'u peju we rĩ. A'ewan pekeriha. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'eha rupi ajur. Pesarahã! Ihẽ ruwajan ta ke ihẽ rehe amõ muhyk ta werur. Ame'ẽ angaha ke rehe uhyk oho. ⁴⁶ Pepu'am. Jahorahã! Pesarahã! Ihẽ ruwajan ta ke ihẽ rehe amõ muhyk ta werur. Ame'ẽ ke petur ixo — aja Petu ta pe Jesu pandu.

Jesu ke amõ ta pyhyk
(Mak 14.43-50; Ruk 22.47-53; Juã 18.3-12)

⁴⁷ Jesu pandu u'am rahã, Jun uhyk uwyr ehe. Awa py mokõi jumu'eha ta ngi har peteĩ a'e. Jun namõ heta amõ ta ixo. Tamarã a'eta pyhyk werur. Kyse puku pyhyk werur tĩ. Jesu koty heta a'eta ke pa'ihu ta mondo. Ixoty heta a'eta ke jundéu awa tamõi ta mondo tĩ. ⁴⁸ Ame'ẽ ta pe Jun pandu ramõ:

—Kuja Jesu ke pekwa ta. Huwa ke ihẽ apyter. Ame'ẽ riki Jesu. Pahar pepyhyk a'e ke — aja.

⁴⁹ Jun uhyk rahã, pahar Jesu rehe uhyk oho. Pandu ipe:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Ko nde ere'am — aja.

(Pe, huwa ke a'e pyter.) ⁵⁰ Jesu pandu:

—Mã! Sa'e! Ame'ẽ rehe pejur — aja Jun pe.

Pe, ngã uwyr. Jesu jywa ke hãtã a'eta pyhyk. ⁵¹ Jesu namõ ixo ame'ẽ ta ngi har amõ riki kyse puku ke muhem. Pe, ame'ẽ pe amõ nambi ke mopok ingi. Jundéu awa tama'e pa'i keruhũma'e miasu nambi ke mopok ingi. ⁵² Pe, Jesu pandu ipe:

—Anĩ. Hyru pe nema'e kyse puku emujywyr. Kyse puku namõ jumai ame'ẽ ke kyse puku pe amõ jukwa ta.

⁵³ Ihẽ pái pe apandu rahã, pahar ihẽ pe Tupã je'eha rahoha ta ke muwyr ta. Ame'ẽ ke nde erekwa riki. Heta te hũ a'e muwyr ta. Kuja, 12.000 hetaha ta. Ame'ẽ ta ihẽ namõ jumai ta. Anĩ. Ame'ẽ ke aputar ym. (A'erehe apandu ym ta.) ⁵⁴ Tupã je'eha rahoha ihẽ pe a'e muwyr ta tipe rahã, Tupã je'eha rehe panduha ihĩ, aja uhyk ym ta. Ihẽ apyraryha ta, aja uhyk ym ta. A'erehe: “Tupã je'eha rahoha ta ke emuwyr” aja apandu ym ta ihẽ pái pe — aja jumu'eha pe pandu.

⁵⁵ Ngã pe Jesu pandu:

—Ma'e mukanĩha aja ihẽ ke pepyhyk pejur tĩ. A'erehe kyse puku namõ pejur. Tamarã namõ. Wera rahã pame katu te Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ihẽ amu'e

axo. Arahã ihê ke pepyhyk ym. ⁵⁶ Apo ihê ke pepyhyk. Katu 'y. Aja rahã yman Tupã je'êha pandu ame'ê ta mupinim, aja upa uhyk apo 'y — aja Jesu pandu.

Pe, Jesu ke upa katu te jumu'eha ta hijar oho. Ujan oho ingi.

Ngã panduha renda pe Jesu ke amõ ta raho

(Mak 14.53-65; Ruk 22.54-55; Ruk 22.63-71; Juã 12.15-16; Juã 18.19-24)

⁵⁷ Jesu ke amõ ta pyhyk. Ame'ê ta jundéu awa tama'e pa'i keruhũ rok pe pyhyk raho. Jundéu awa tama'e pa'i keruhũ rer Kái. Moise je'êha ke mu'e ame'ê ta jy'ar a'ep. Jundéu awa tamũi ta aja tĩ. Jy'ar a'ep tĩ. ⁵⁸ Petete Jesu raikwer rupi Petu tur ixo. Jundéu awa tama'e pa'i keruhũ rok soroka pe jõ uhyk oho. A'ep harõha ta namõ a'e wapyk. Ma'e Jesu namõ amõ ta ma'e ta my, ame'ê ke Petu ukwa tar katu uĩ tĩ.

⁵⁹ Jesu katu ym, aja pandu te'e ame'ê ta ke pa'ihu ta kekar. A'ep jy'ar ame'ê ta aja tĩ. Pandu te'e ame'ê ta mahem rahã, ame'ê panduha rupi Jesu ke a'eta jukwa ta. ⁶⁰ Pe, a'eta kekar tipe. Heta te'e pandu ehe har tipe. Pe, mokõi sawa'e ta pandu uwyr. ⁶¹ Kuja a'eta pandu:

—Peme'ê sawa'e kuja pandu: “Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ke ihê upa amai ta. Pe, mokõi aker rahã, amõ pyahu ame'ê ke ihê amujã ta” aja peme'ê sawa'e pandu — aja mokõi sawa'e ta pandu.

⁶² Pa'i keruhũ pu'am. Pandu Jesu pe:

—Mokõi sawa'e ta pandu. Myja me'ê nde erepandu ta apo my? — aja ipe.

⁶³ Jesu pandu ym. Amõ we pa'i keruhũ pandu ipe:

—Tupã je'êha rupi ihê apandu nde pe. Uhã te hũ ame'ê ke a'e. Jete har te nde erepandu ym rahã, mã peja nde ke Tupã mupyrara. Apo jande pe epandu katu. Kirisutu ke nde my? Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ê ke nde my? Tupã ra'yr nde my? — aja.

⁶⁴ Jesu pandu ipe:

—A'e tỹ. Apandu pehê pe. Awa ihê tĩ. Tupã je'êha rupi ajur. Apo har kupe koty Tupã rake ihê awapyk ta aho kỹ. Ame'ê ke pekwa ta. Ywa takãxĩha 'ar pe ihê ajoywyr ta ajur tĩ. Ame'ê rehe pesak ta tĩ — aja pandu. (“Tupã rake” aja Jesu pandu rahã: “Tupã a'e tĩ” aja mujekwa.)

⁶⁵ Jesu pandu ame'ê ke rehe pa'i keruhũ hendu rahã, ima'e mundeha ke pa'i keruhũ musak. (Aja rahã, Tupã parahy tĩ, aja mujekwa naĩ.) Pe, pandu:

—Mã! Pehendu my! Peme'ê riki Tupã aja jupe. Katu ym aja. Peme'ê rehe har amõ pandu ame'ê ke jakekar ym ta apo 'y. ⁶⁶ Myja pekwa my? — aja.

Amõ ta pandu:

—Katu ym riki a'e. Manõ ta me'ê te'e — aja.

⁶⁷ Pe, Jesu ruwa rehe a'eta tymũ. Nupã tĩ. (Eha ke pan pe jupyk.) Pe, ipo pe huwa ke nupã. Ame'ê ta pandu:

⁶⁸ —Kirisutu! Awa nde ke nupã my? Epandu jande pe! — aja Jesu pe.

Jesu rehe har Petu pandu te'e

(Mak 14.66-72; Ruk 22.56-62; Juã 18.17-18; Juã 18.25-27)

⁶⁹ Soroka pe Petu wapyk uĩ rahã, jundéu awa tama'e pa'i keruhũma'e parakyha uhyk uwyr ehe. Kũjã ke. Kuja pandu ipe:

—Jesu namõ nde erexo ame'ê ke nde. Jesu ngariréi ywy pe har namõ — aja.

⁷⁰ Pe, Petu te'e pandu:

—Anĩ. Ihê akwa ym ehe har. Nde erepandu ame'ê ke akwa ym ihê — aja.

⁷¹ Pe, soroka pe a'e oho, hukwen rake. Amõ kũjã parakyha usak ehe. Pe, a'ep i'ãi ame'ê sawa'e ta pe a'e pandu:

—Jesu Nasare ok ta pe har ke a'e. Inamõ ixo ame'ê kohĩ — aja.

⁷² Amõ we Petu te'e pandu tĩ:

—Anĩ. Ihê akwa ym ehe har. Jete har te ihê apandu. Akwa ym ehe har.

Jetehar te apandu ym rahã, mã peja ihẽ ke Tupã mupyrara katu — aja.

⁷³ A'ep sawa'e ta pu'am u'am. I'i atu rahã, ame'ẽ ta uhyk uwyr ehe, Petu rehe. Pandu ipe:

—A'e riki. Peme'ẽ ta ngi har nde tĩ. Nde je'ẽha riki ngariréi ywy pe har je'ẽha aja jahendu. A'erehe a'eta ngi har nde tĩ, aja jakwa — aja pandu.

⁷⁴ Petu te'e pandu tĩ:

—Jetehar te ihẽ apandu. Jesu rehe har ihẽ akwa ym. Jetehar te ihẽ apandu ym rahã, mã peja ihẽ ke Tupã mupyrara — aja.

Upa Petu pandu rahã, sapukái je'ẽ.

⁷⁵ Pe, Jesu pandu ame'ẽ ke Petu ukwa ukwa u'am. Kuja: “Sapukái je'ẽ ym rahã we, mahapyr kuja nde erepandu ta: ‘Akwa ym ehe har’ aja ihẽ rehe har nde erepandu ta.” Ame'ẽ panduha ke Petu ukwa ukwa u'am apo. A'erehe a'engi a'e uhem oho. Jixi'u hũ. Huxĩ, a'erehe jixi'u hũ.

27

Pirat ruwa koty Jesu pu'am ame'ẽ rehe har

(Mak 15.1; Ruk 23.1-2; Juã 18.28-32)

¹ Pytuniwe te rahã, upa jundéu awa tama'e pa'ihu ta pandu pandu a'eta jupe. Jundéu awa tamũi ta namõ pandu pandu a'eta jupe. Kuja: “Jesu ke jajukwa ta” aja. ² Pe, Jesu ke pukwar. Tupaham pe a'eta pukwar. Pe, kapitã pe raho. Her Pirat. (Homa awa tama'e kapitã a'e.)

Jun manõ ame'ẽ rehe har

(At 1.16-19)

³ Jun riki ngã ke Jesu rehe muhyk raho. Jesu ke pa'ihu ta jukwa ta, aja Jun ukwa rahã, ipy'a ke a'e muruwak. Pe, pa'ihu ta koty a'e oho. Tamũi ta koty oho tĩ. Tamatarer ke a'e mujywyr raho. Kuja, 30 itatuwyr tamatarer ke a'e raho. ⁴ A'e pandu:

—Katu ym ihẽ. Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e ym te, ame'ẽ ke pehẽ pe ihẽ arur, Jesu ke. Ame'ẽ ke pejukwa ta. Katu ym aja — aja pa'ihu ta pe pandu.

A'eta pandu:

—Jande jakwa ym ame'ẽ. Nde atu erekwa — aja Jun pe.

⁵ Pe, tamatarer ke Jun ombor. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ombor. Pe, a'engi uhem oho. Oho riki. Pe, jurupy rupi tupaham jeje jupukwar. Aja tupaham rehe jixiko manõ.

⁶ Ita tamatarer ke pa'ihu ta pyhyk. Pe, pandu pandu a'eta jupe:

—Kome'ẽ tamatarer riki amõ ke jukwaha muhepyha ke. A'erehe jumu'eha renda keruhũma'e tamatarer renda pe jamoĩ rahã, katu ym. Aja jundéu awa je'ẽha rehe panduha ihĩ — aja pa'ihu ta jupe.

⁷ Pe, a'eta pandu pandu a'eta jupe rahã, kuja a'eta ukwa. Ame'ẽ tamatarer pe ywy ke pa'ihu ta jo'ok. Ame'ẽ ywy riki tujuk pander mujãhama'e ke. Pe, amõ awa ta manõ rahã, a'ep amõ ta jyty m ta. Kangwerupa renda aja riki. (Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta jõ a'ep jyty m ta.) ⁸ A'erehe ame'ẽ ywy rehe har ngã pandu: “Huwy namõ muhepy, ame'ẽ ywy ke” aja. Aja apo ixo tĩ.

⁹ Aja yman Jeremi mupinim ame'ẽ ke rehe uhyk apo 'y. Kuja a'e mupinim:

“Ita tamatarer ke a'eta pyhyk. Kuja, 30 itatuwyr tamatarer ke pyhyk. Ame'ẽ riki muhepyha ke. A'eta pandu: ‘A'e koty jande ke nde eremuhyk ereraho rahã, kuja, 30 itatuwyr tamatarer ke jame'ẽ ta nde pe’ aja.

¹⁰ Ame'ẽ tamatarer pe ywy ke jo'ok. Ywy pander mujãhama'e ke jo'ok ingi. Aja jandema'e sawa'e te pandu ihẽ pe” aja Jeremi mupinim.

Jesu namõ Pirat pandu

(Mak 15.2-5; Ruk 23.3-5; Juã 18.33-38)

¹¹ Homa awa tama'e kapitã ruwa koty Jesu pu'am. Jesu pe a'e pandu:

—Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ nde my? — aja.

Jesu pandu:

—A'e tỹ — aja ipe.

¹² Jundéu awa tama'e pa'ihu ta je'ë je'ë hũ. Jundéu awa tamũi ta aja tĩ. Ame'ë ta rehe je'ëha ke Jesu mujywyr ym te. ¹³ Pirat pandu ipe tĩ:

—Māte nde rehe har ame'ë ta je'ë je'ë hũ. Upa nde erehendu. Nde erepandu ym ta my? — aja.

¹⁴ Jesu pandu ym te. A'erehe kapitã jupandu jupe: “Mā! Ma'erehe pandu ym my?” aja jupe.

“Jesu ke pejukwa” aja Pirat pandu (Mak 15.6-15; Ruk 23.13-25; Juã 18.39–19.16)

¹⁵ Pasuko 'ar rahã, ngã mi'u ngã matyr. Arahã pame katu te kyn-daha ngi sawa'e ke Pirat muhem ta.

¹⁶ Arahã kyndaha pe amõ ihĩ. Upa ngã ukwa katu ehe har. Her [Jesu] Mahamba. ¹⁷ Pe, ngã jy'ar rahã, Pirat pandu:

—Awa ke pehẽ pe ihẽ amuhem ta amondo my? [Jesu] Mahamba, ame'ë katu pehẽ pe my? Anĩ rahã, Jesu Kirisutu amuhem ta my? — aja ngã pe pandu.

¹⁸ A'eta jyty'ym Jesu rehe. A'erehe Jesu ke raho ipe. Aja Pirat ukwa katu.

¹⁹ Ngã panduha renda pe Pirat wapyk uĩ rahã, myrandu ke hakehar muwyr ipe. Kuja riki:

—Peme'ë sawa'e ke ma'e katu ym ame'ë ke ma'e ym te. Jukwaha epandu ym. Pytun rahã, ihẽ kerai ehe. A'erehe a'e ke nde erejukwa rahã, pyraraha uhyk ta jande rehe aja ihẽ akwaha. A'erehe ihẽ aker ym te ihẽ — aja panduha ke Pirat rakehar muwyr.

²⁰ Ngã pe pa'ihu ta pandu pandu. (Kuja Pirat pe pepandu:)

—Mahamba ke emuhem emondo jande pe. Jesu ke ejukwa — aja jundéu awa tamũi ta ngã pe pandu tĩ.

²¹ Pe, kapitã pandu ngã pe:

—Mokõi sawa'e ta kohĩ. Awa ke ihẽ te'e amuhem ta amondo my? Myja peputar my? — aja.

A'eta pandu:

—Mahamba ke jande japutar — aja ipe.

²² Pirat pandu:

—Ko Jesu Kirisutu. Myja ihẽ ama'e ta my? — aja.

A'eta pandu:

—Myra ngã mupi'a ame'ë ke rehe ejukwa — aja.

²³ Pirat pandu:

—Ma'ewã my? Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e te ym riki — aja.

Pe, hātã ngã pandu:

—Myra ngã mupia ame'ë ke rehe ejukwa — aja.

²⁴ Pirat pandu pandu tipe. Pe, ngã mutyapu tyapu Tate, aja a'e ukwa rahã, Pirat pandu: “Y ihẽ pe erur” aja sonda pe. Werur rahã, ame'ë pe ipo ke a'e kutuk. Ame'ë ke rehe ngã usak. Pe, Pirat pandu:

—Ko ihẽ po ihẽ akutuk. Aja rahã kome'ë sawa'e ke ihẽ ajukwa tar ym, aja ihẽ amujukwa pehẽ pe. Pehẽ riki kome'ë sawa'e ke pejukwa tar katu — aja Pirat.

²⁵ Ngã pandu ipe:

—A'e ke jajukwa rahã, mā peja jande rehe pyraraha uhyk. Jande ra'yr ta rehe uhyk tĩ — aja.

²⁶ Pe, Mahamba ke a'eta pe Pirat te'e muhem mondo. Amõ sonda ta pe a'e pandu:

—Jesu ke epirok — aja. (Pirok rahã, jukwa ta ame'ë ke a'e, aja mujekwa katu.)

Aja mahy hũ. Upa rahã, sonda ta pe Jesu ke Pirat me'ë. Myra ngã mupia ame'ë ke rehe Jesu ke a'eta jukwa ta raho.

Jesu rehe sonda ta puka puka hũ (Mak 15.16-20; Juã 19.2-3)

²⁷ Pe, homa awa tama'e kapitã rok keruhũ pe Jesu ke Piratma'e sonda ta raho. Heta ngã jy'ar jy'ar uwyr a'ep.

²⁸ Upa katu te Jesuma'e mundeha ke a'eta jo'ok ingi. Pe, pytangwer ame'ë ke moĩ ehe. (Kapitã keruhũma'e aja saka. Aja puka puka hũ ehe. “Ko kapitã keruhũ” aja riki puka puka hũ ehe.) ²⁹ Japekã rãkã ke te'e iãkã rehe har a'eta mujã. Ame'ë ke iãkã rehe a'eta moĩ. (Aja mahy.) Myra ke ipo pe moĩ tĩ. (Kapitã keruhũma'e aja saka.) Pe, huwa koty ipynarãi pe a'eta

wapyk. “Ko kapitā keruhū” aja puka puka hū ehe. Katu katu ipe. Kuja pandu ipe tī:

—Sa'e! Jundéu awa tama'e kapitā keruhū nde! — aja riki puka puka hū ehe.

³⁰ A'eta tymū ehe tī. (Aja jaxer ai ame'ē ke a'e, aja a'eta ukwaha naī.) Pe, myra ra'yr pe iākā ke nupā nupā. Japekā rākā rehe nupā. (Aja mahy.) ³¹ Upa a'eta puka puka rahā, mundeha ke a'eta jo'ok ingi, pytangwer ame'ē ke. Pe, Jesuma'e mundeha ke a'eta mujywyr ipe tī. Pe, soroka pe raho. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe jukwa ta raho.

Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Jesu ke amō ta jukwa

(Mak 15.21-32; Ruk 23.26-43; Juā 19.17-27)

³² Ok ta ngi a'eta uhem oho ixo rahā, amō sawa'e rehe a'eta usak. Her Simā. Syre ok ta pe har ke a'e. Sonda ta pandu ipe:

—Kome'ē myra ngā mupia ame'ē ke ehupir eraho. Jesuma'e ke — aja Simā pe. (Jesu ke ngā mahy hū, a'erehe arahā Jesu pyrātā ym. A'erehe Simā raho.)

³³ Pe, Ngóu renda pe a'eta uhyk oho. Ame'ē renda rehe awa usak rahā, awa ākā kangwer 'ā ke aja saka. ³⁴ A'ep kawī namō puhā mupara. Iro riki ame'ē. (Ahyha muputu'u ame'ē ke.) Ame'ē ke Jesu pe sonda ta me'ē ta tipe. Jesu manga rahā, u'u ym. Putar ym.

³⁵ Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Jesu ke a'eta jukwa. Pe, ima'e mundeha ke a'eta pyhyk pyhyk raho. Ita pinim ra'yr ke a'eta ombor. Amō ombor, pe, pinīha i'ar koty te we u'ar rahā, a'e riki mundeha ke pyhyk. Aja Jesuma'e mundeha ke sonda ta pyhyk pyhyk. ³⁶ Pe, upa rahā, a'ep a'eta wapyk. Jesu manōha ke rehe a'eta harō uī.

³⁷ Jesu ākā 'ar koty ngā ukwaha ke amō mupinim. Ma'erehe jukwa my? Ame'ē ukwaha ke moī. Kuja:

“Jundéu awa tama'e kapitā keruhū riki kome'ē”

aja mupinim.

³⁸ A'ep mokōi ma'e mukanīha ta ke a'eta jukwa tī. Jesu jywa katu koty peteī. Ijywa'i koty amō ke jukwa tī. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe jukwa tī. ³⁹ A'ep wata oho ame'ē ta puka puka hū ehe. Iākā ke a'eta mukatak katak ipe. (Aja puka hū ehe.) Katu katu ipe. Pandu ipe tī:

⁴⁰ —Mā! Nde erepandu: “Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū upa ihē amai ta. Pe, mokōi aker rahā, amō amujā ta” aja nde erepandu. Nde riki Tupā ra'yr rahā, myra ngā mupia ame'ē ngi ewyjy ejur. Aja rahā, nde eremanō ym ta — aja puka puka hū ehe. Katu katu ipe.

⁴¹ Aja jundéu awa tama'e pa'ihu ta puka puka hū ehe tī. Moise je'ēha ke mu'e ame'ē ta aja tī. Jundéu awa tamūi ta aja tī. Puka puka hū ehe tī.

⁴² A'eta pandu pandu:

—Amō ta ke a'e mukatu. A'erehe manō ym. Mukatu riki. Mā! Jumananō ym juehe. A'e riki jundéu awa tama'e kapitā keruhū. Apo myra ngā mupia ame'ē ngi wyjy uwyr rahā, jande jajurujar katu ta ehe. ⁴³ Tupā rehe a'e jurujar katu. A'e pandu: “Tupā ra'yr ihē” aja. Apo jasad ta. A'e ke Tupā mujy ta muwyr my? Jasad ta — aja puka puka hū. Katu katu ipe tī.

⁴⁴ Aja ma'e mukanīha ta puka puka hū ehe tī. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe i'āi ame'ē ta ke a'eta. Katu katu ipe tī.

Jesu manō ame'ē rehe har

(Mak 15.33-41; Ruk 23.44-49; Juā 19.28-30)

⁴⁵ Warahy jandar rahā, ame'ē ywyr pe pytun oho. Warahy uwe riki. Aja te'e warahy ywa ku'ap oho.

⁴⁶ Warahy ywa ku'a ihon rahā, hātā Jesu pandu:

—Eroi! Eroi! Rema samatani? — aja.

Ame'ē jundéu awa je'ēha kuja riki:

—Tupā! Tupā! Ma'erehe ihē ke nde erehijar my? — aja.

⁴⁷ Ame'ē je'ēha rehe a'ep ixo ame'ē ta hendu rahā, amō koty ukwaha. A'erehe pandu:

—Ymanihar Eri pe a'e pukái — aja a'eta ukwaha naĩ.

⁴⁸ A'eta ngi har peteĩ sawa'e ujan oho. Mandeju aja me'ẽ pe ma'e rykwer mupyta, kawĩ iro ym te ame'ẽ ke. Wina aja me'ẽ rykwer ke. Ame'ẽ ke u'ywa aja me'ẽ rehe pukwar. Pe, me'ẽ ta tipe ipe. ⁴⁹ Pe, amõ ta pandu:

—Anĩ we rĩ. Eharõ we! Jasaraha! Myra ngã mupia ame'ẽ ngi Eri jo'ok ta uwyr my. Jasak ta — aja.

⁵⁰ Pe, Jesu ahem hũ. Pe, manõ.

⁵¹ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe kyndaha ihĩ. Pan janam te hũ ke. Ame'ẽ hukwen pehĩ. Ame'ẽ riki ywate ngi owok riki. Iwyr rehe owokiha upa uhyk oho. (Aja rahã, Tupã koty ohoha apo katu aja mujekwa.) Ywy ke katak hũ tĩ. Ita keruhũ owok hũ tĩ. ⁵² Kangwerupa opok tĩ. Yman manõ, ame'ẽ ta ngi har amõ amõ Tupã kotyhar ta ke Tupã mukwera katu muhem. ⁵³ Kangwerupa ngi uhem oho. Jesu riki kwera katu uhem rahã, Jerusarẽ ok ta keruhũ pe a'eta ixe oho tĩ. A'ep a'eta rehe heta ngã usak.

⁵⁴ Jesu manõ ame'ẽ ke rehe sonda tama'e kapitã usak u'am. Sonda ta aja tĩ. Usak u'am tĩ. Pe, ywy katakiha ke rehe a'eta usak. Warahy uwe ame'ẽ ke rehe usak tĩ. Arahã a'eta pandu:

—Jetehar te ke. Tupã ra'yr te riki peme'ẽ sawa'e — aja.

⁵⁵ Paite we kũjã ta usak u'am. A'eta riki Ngariréi ywy ngi Jesu namõ uwyr. Inamõ ma'e ke a'eta ma'ema'e.

⁵⁶ Ame'ẽ kũjã ta namõ Mari Mandare usak u'am. Amõ Mari usak u'am tĩ. Tian mõi ke ame'ẽ. Jose mõi tĩ. Semende ra'yr ta mõi usak u'am tĩ.

Jesu rete ke mou ame'ẽ rehe har
(Mak 15.42-47; Ruk 23.50-56; Juã 19.38-42)

⁵⁷ Pytun tate rahã, amõ sawa'e uhyk uwyr. Her Jose. Arimatéi ok ta pe har ke a'e. Jesu namõ jumu'e ixo ame'ẽ ke a'e tĩ. Ima'ehũ namõ ixo ame'ẽ ke a'e. ⁵⁸ Pirat koty a'e oho. Pe, pandu:

—Jesu rete ke ihẽ aputar. Amou ta araho — aja.

Pirat pandu amõ pe:

—Jesu rete ke eme'ẽ ipe — aja.

⁵⁹ Pe, Jesu rete ke a'e mujy muwyr. Pan tuwyr pyahu ame'ẽ pe hete ke pukek. ⁶⁰ Ima'e itakwar keruhũ pe hete ke Jose mou. Pykõi ramõ ame'ẽ ke ame'ẽ. Pe, itahu pe hukwen ke Jose kynda. Pe, a'engi oho. ⁶¹ Itakwar keruhũ rukwen koty Mari Mandare wapyk uĩ. Amõ Mari inamõ wapyk uĩ tĩ.

Itakwar keruhũ rehe harõha ta harõ

⁶² Ku'ẽ rahã, jundéu awa tama'e putu'uha 'ar ke. Pirat namõ parise ta jy'ar oho. Pa'ihu ta aja tĩ. ⁶³ A'eta pandu:

—Kapitam! Ame'ẽ te'e pandu ame'ẽ ke se ixo rahã, kuja pandu: “Mokõi aker rahã, ihẽ ke Tupã mukwera katu ta muhem” aja. Ame'ẽ riki te'e aja jakwa ja'am apo. ⁶⁴ A'erehe kuja sonda ta pe epandu: “Itakwar keruhũ rehe peharõ katu pexo. Mokõi peker rahã, peharõ pexo. Pesak katu ehe kÿ.” aja epandu a'eta pe. Aja rahã, Jesu rete ke jumu'eha ta mukanim ym ta raho. Mukanim rahã, ngã pe a'eta te'e pandu ta: “A'e manõha ngi kwera katu uhem” aja te'e pandu ta. Ame'ẽ riki: “Mokõi aker rahã, ihẽ ke Tupã mukwera katu ta muhem” ame'ẽ 'ar koty te we katu ym te ha — aja parise ta pandu ipe.

⁶⁵ Pirat pandu:

—Pehẽ atu sonda ta ke peraho. Pepandu katu: “Itakwar keruhũ rehe peharõ katu te pexo. Pesak katu kÿ” aja sonda ta pe pepandu — aja parise ta pe pandu.

⁶⁶ A'eta oho ingi. Pe, itakwar kyndaha ke yraity aja me'ẽ pe kynda. Ita keruhũ riki kyndaha ke. Yraity aja me'ẽ pe mujar. (Amõ pirar rahã, ame'ẽ ke ukwa ta.) Pe, sonda ta pe a'eta pandu: “Se peharõ katu pe'am. Aja rahã, ixe ym ta awa” aja riki.

28

Jesu kwera katu uhem ame'ë rehe har

(Mak 16.1-10; Ruk 24.1-12; Juã 20.1-10)

¹ Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar upa. Nomin pytuniwe te rahã itakwar keruhũ rehe Mari Mandare usak oho. Amõ Mari namõ usak oho tĩ. ² Pahar ywy ke katak hũ. Ywa ngi Tupã je'ëha rahoha wyjy uwyr. Itahu hukwen ke a'e mujere mondo. Ame'ë 'ar pe a'e wapyk uĩ. ³ Hendy riki ima'e mundeha. Tupã weraha aja hendyha. Mandeju aja ituwyr te hũ tĩ. ⁴ Sonda harõha ta a'ep ixo rĩ. A'eta ryrýi. Kyje riki, a'erehe ryrýi. A'eta manõ ame'ëja ywy rehe u'ar oup. ⁵ Pe, kũjã ta pe Tupã je'ëha rahoha pandu:

—Pekyje ym. Jesu ke pekekar, aja ihẽ akwa. Myra ngã mupia ame'ë ke rehe a'e ke amõ ta jukwa. ⁶ A'e ke Tupã mukwera katu muhem. A'e pandu aja uhyk apo 'y. Pejur! Mouha renda rehe pesak pejur. Se a'e nixói te 'y. ⁷ Pahar jumu'eha ta pe pepandu peho apo. Kuja: “A'e ke Tupã mukwera katu muhem. Ngariréi ywy pe pehẽ ndutar koty a'e oho ta. A'ep pehẽ johu pesak ta ehe.” Ihẽ apandu ame'ë ke peharái ym — aja Tupã je'ëha rahoha pandu.

⁸ Pe, pahar itakwar keruhũ ngi a'eta oho. Kyje riki. Pe, hury katu tĩ. Jumu'eha ta pe pandu oho. Ujan riki oho. ⁹ Oho ixo rahã, pahar a'eta rehe Jesu uhyk. Pandu:

—Ko ihẽ ajur — aja.

Ixoty a'eta uwyr. Ipy ke a'eta pyhyk. Ipy'a ke a'eta moĩ moĩ katu ehe, Jesu rehe. ¹⁰ A'eta pe Jesu pandu:

—Pekyje ym. Ihẽ mu ta pe kuja pepandu peho: “Ngariréi ywy pe peho. A'ep ihẽ rehe a'eta usak ta tĩ” aja pepandu — aja kũjã ta pe pandu. (“Ihẽ mu ta” aja pandu rahã: “Upa katu te jurujar katu ehe ame'ë ta ke” aja mujekwa.)

Harõha ta te'e pandu ame'ë rehe har

¹¹ Itakwar keruhũ ngi kũjã ta oho ixo rahã, sonda ta ngi har amõ ta

uhyk oho tĩ. Jerusarẽ ok ta keruhũ pe harõha ta uhyk oho tĩ. Pe, jundéu awa tama'e pa'ihu ta pe upa katu te pandu. Ywy katak hũ. Itahu rukwen kyndaha amõ mujere mondo. Ame'ë ke upa katu te pandu. ¹² Tamõi ta namõ pa'ihu ta jy'ar. Pandu pandu a'eta jupe. Pe, kuja a'eta ukwa. Sonda ta pe tamatarer ke a'eta me'ë me'ë hũ. ¹³ Pandu:

—Kuja pepandu ngã pe. “Pytun rahã, jande jaker rahã, Jesu rete ke jumu'eha ta mukanim raho” aja pepandu. ¹⁴ Ame'ë ke homa awa tama'e kapitã hendu rahã, japandu ta ipe: “Sonda ta anĩ. Ame'ë ta ke emupirok ym” aja. A'erehe pekyje ym ingi. Pehẽ ke a'e mupyrara ym ta — aja sonda ta pe.

¹⁵ Parise ta ngi tamatarer ke sonda ta pyhyk. Te'e pandu ame'ë muhepyha ke. Pe, parise ta panduha aja sonda ta pandu pandu oho tĩ. A'erehe sonda ta pandu, aja jundéu awa ta pandu pandu naĩ apo rĩ. “Jesu rete ke jumu'eha ta mukanim raho” aja pandu pandu naĩ apo rĩ.

Awa py peteĩ jumu'eha ta pe Jesu mujesak

(Mak 16.14-18; Ruk 24.36-49; Juã 20.19-23; At 1.6-8)

¹⁶ Jesu mujekwa ame'ë ywy'ã pe awa py peteĩ jumu'eha ta oho. Ngariréi ywy pe ame'ë ywy'ã ihĩ. ¹⁷ Jesu rehe usak rahã, a'eta py'a ke a'eta moĩ moĩ katu ehe. Ame'ë ta ngi har amõ amõ kuja: “Kome'ë Jesu my? Kwera katu uhem ame'ë ke my?” aja amõ ta ukwa ukwa u'am. ¹⁸ A'eta koty Jesu oho. Pe, pandu a'eta pe:

—Ihẽ pe Tupã pandu: “Ywa pe upa katu te nde erema'e tar katu. Ame'ë ke ema'e katu. Peme'ë ywy keruhũ pe aja tĩ. Ema'e katu tĩ” aja ihẽ pe. ¹⁹ A'erehe pehẽ pe ihẽ apandu: “Upa kome'ë ywy keruhũ pe har ta pe pepandu peho. Ihẽ rehe har pepandu pandu peho. Aja a'eta ke ihẽ kotyhar ta aja pemuruwak ta. Ame'ë ta ke pemujahuk. (Aja rahã, ihẽ kotyhar ta ke, aja pemujekwa ta ngã pe.)

Jande pái keruhũ je'ẽha rupi pemu-
jahuk. Ta'yr je'ẽha rupi pemujahuk
tĩ. Tupã'ã je'ẽha rupi pemujahuk tĩ.
²⁰ Upa pehẽ pe ihẽ amu'e ame'ẽ ke
amõ ta pe pemu'e katu tĩ. Aja rahã,
ame'ẽ ta hendu katu ta tĩ. Ihẽ je'ẽha
rehe hendu katu ta tĩ. Wera rahã
pame katu te pehẽ namõ ihẽ axo ta
kỹ. 'Ar rehe angaha uhyk ym rahã
we, aja te'eha pehẽ namõ ihẽ axo ta
kỹ" — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.
Upa.

Jesu rehe har Mak mupinim

Mak kome'ë paper ke mupinim. Jesu rehe har a'e mupinim. Kome'ë ywy keruhū pe Jesu ixo rahã, ma'e ke a'e ma'ema'e ixo, ame'ë rehe har Mak mupinim.

Juã mujahukiha rehe har
(*Matéu 3.1-12; Ruk 3.1-18; Juã 1.19-28*)

¹ Myrandu katu ke Mak mupinim werur. Jesu Kirisutu rehe har a'e mupinim. [Tupã ra'yr a'e.] ² Kuja riki a'e uwyriha. Yman paper rehe Isai mupinim. Tupã je'ëha ke a'e mupinim tĩ. (Kuja, Ta'yr pe Tupã pandu:)

“Ihë je'ëha pandu ame'ë ke amondo py ta kȳ. Kuja ngã pe pandu py ta oho:

‘Jandema'e sawa'e te uwyr tate, a'erehe pe ke pemukatu. (Aja rahã, ma'e peka'u te'eha ke pehijar. Aja pexo katu 'y') aja ihë je'ëha pandu ame'ë ke pandu ta.

Ame'ë raikwer rupi nde ereho ta” aja Ta'yr pe Tupã pandu.

³ Kuja awa nixói te ame'ë pe amō pandu u'am:

“Kapitã keruhū uhyk tate rahã, ma'e ke upa mukatu. Aja jandema'e sawa'e te uhyk tate.

A'erehe pexoha ke pemukatu.

A'erehe ma'e peka'u te'eha ke pehijar” aja pandu u'am. Aja riki Isai mupinim. (Yman aja a'e mupinim rahã, Juã rehe har mupinim.)

⁴ Pe, awa nixói te ame'ë pe Juã mujahukiha uhyk uwyr. (A'ep heta ngã uhyk uwyr ehe.) Ame'ë ta pe pandu:

—Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Katu ame'ë ke pema'ema'e katu 'y. Aja rahã, pehë rehe ipy'a ke Tupã mujywywyr ta. Pe, pehë ke ihë amujahuk ta — aja Juã pandu.

⁵ Juã koty heta ngã uhyk uwyr. Jundéi ywy ngi heta ngã uhyk uwyr ehe. Heta Jerusarë ok ta pe har ta uhyk uwyr ehe tĩ. “Ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke upa jande jahijar 'y” aja pandu ame'ë ta ke Juã mujahuk. Jondã y pe mujahuk. (Aja rahã, Tupã kotyhar ta ke a'eta apo 'y, aja mujekwa.)

⁶ Juãma'e mundeha awa rymba ra ke te'e mujã ame'ë ke. “Kame” aja ngã rymba rer. Ame'ë ra ke ima'e mundeha. (Ymanihar Erima'e mundeha aja ame'ë mundeha. Aja rahã, Tupã je'ëha pandu ame'ë ke Juã tĩ, aja mujekwa.) So'o pিরer pe ixu'a rupi pukwar. Tukuxixik mixir ame'ë ke a'e u'u. Eir namō u'u tĩ. ⁷ Juã pandu:

—Ihë raikwer rupi amō tur. Katu te hū me'ë ke a'e. Ihë anĩ. Aja ym ihë. A'erehe ima'e miasu aja axo rahã, ihë katu ym ihë jupe ihë.

⁸ Y pe pehë ke ihë amujahuk. A'e anĩ. Pehë ke Tupã'ã namō mujahuk, ame'ëja saka — aja ngã pe Juã pandu. (“Tupã'ã namō mujahuk” aja pandu rahã: “Ngã py'a rehe Tupã'ã ke a'e muwyr ta” aja mujekwa katu.)

Jesu ke Juã mujahuk

(*Matéu 3.13-17; Ruk 3.21-22*)

⁹ Arahã Ngariréi ywy ngi Jesu uhyk uwyr ehe, Juã rehe. Nasare ok ta ngi uhyk uwyr ehe. Pe, y pe Jesu ke Juã mujahuk. Y rer Jondã. ¹⁰ Pe, y ngi Jesu uhem rahã, pahar ywa pirar, ame'ëja saka Juã usak u'am. Pe, Jesu rehe Tupã'ã wyjy uwyr. Pykahuran aja saka wyjy uwyr ehe. ¹¹ Pe, ywa ngi panduha uwyr:

—Nde riki ihë ra'yr. Nde rehe ihë apy'a katu. Ihë ke nde eremuhury katu — aja Ta'yr pe Tupã pandu.

Jesu rehe Satana uhyk uwyr

(*Matéu 4.1-11; Ruk 4.1-13*)

¹² Pahar awa nixói ame'ë pe Tupã'ã Jesu ke muhyk raho. ¹³ A'ep heta ukwer rahã, ixo. Kuja, mokōi awa pypa (40) hetaha wera rahã, a'ep ixo. Arahã, Satana uhyk uwyr ehe. (Ājã ramūi a'e.) Ma'e ka'u te'eha ke Jesu

ma'e, ame'ë ke Satana putar tipe. Manga manga tipe. Anĩ. Jesu ma'e ym te. Ame'ë renda pe so'o jarõ ame'ë ta ixo tĩ. Pe, Jesu rehe Tupã je'ëha rahoha ta wyjy uwyr. Usak katu uwyr ehe.

Jumu'eha ta ke Jesu mujy'ar
(Matéu 4.12-22; Ruk 4.14-15; Ruk 5.1-11)

¹⁴ Ajame'ë ke kyndaha pe Juã ke amõ ta kynda raho rahã, Ngariréi wyw pe Jesu uhyk oho. Myrandu katu ke pandu oho. Tupã rehe har pandu oho. ¹⁵ Kuja pandu:

—Angaha ke rehe uhyk oho apo 'y. Ixotyhar ta ke pehë, aja Tupã putar. A'erehe ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Tupã koty pehë py'a pemuruwak. Pexoha pyahu ame'ë ke Tupã putar, aja pexo katu. Aja rahã, ixotyhar ta ke aja pehë ke a'e muruwak ta. Ame'ë myrandu katu rehe pejurujar katu — aja Jesu pandu ngã pe.

¹⁶ Ypa rymy'y rupi Jesu wata ixo rahã, pira pyhyk ame'ë ta rehe usak. Ypa rer Ngariréi. Mokõi sawa'e ta ixo. Her Simã. Imu rer Andere. Kyhapari pe pira pyhyk ixo. Ypa pe ombor ombor ixo. ¹⁷ Pe, Jesu pandu:

—Ihë namõ peho 'y. Pira pepyhyk ame'ë ta ke pehë. Apo har anĩ. Amõ kotyhar ta. Pehë ke amu'e ta. Pe, ngã py'a ke Tupã koty pemuruwak ta 'y. Pejur — aja Jesu Simã ta pe.

¹⁸ Pahar kyhapari hijar. Pe, Jesu namõ a'eta oho.

¹⁹ A'engi Jesu oho we rahã, ame'ë ypa pe amõ mokõi sawa'e ta rehe uhyk oho tĩ. Tian ta rehe uhyk oho. Imu rer Juã. Semende ra'yr ta ame'ë ta. Jarusu keruhũ pe kyhapari mukatu uĩ. ²⁰ Ame'ë ta rehe usak rahã, pandu:

—Pejur. Ihë namõ peho — aja Jesu Tian ta pe.

Pe, Jesu namõ Tian ta oho tĩ. Jarusu keruhũ pe ipái ihĩ. Semende aja her. Parakyha ta namõ ihĩ. Upa ame'ë ta ke Tian ta hijar. Pe, Jesu namõ a'eta oho.

Ipy'a rehe ãjã ihĩ me'ë ke
(Ruk 4.31-37)

²¹ A'engi Kapana'ũ ok ta pe Jesu uhyk uwyr. Inamõ ixo ame'ë ta uhyk uwyr tĩ. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe ixo oho. A'ep ngã ke mu'e uĩ.

²² Amõ ta Moise je'ëha mu'e. Aja ym Jesu mu'e. Ukwa katuha namõ mu'e katu. A'erehe hendu ame'ë ta pandu: “Mã! Je'ëha te reko aja pandu katu” aja ngã.

²³ Pe, amõ sawa'e jy'ariha renda pe ixo uwyr. Ipy'a rehe ãjã ihĩ ame'ë ke a'e. Pe, hãtã pandu:

²⁴ —Éi! Jesu! Nasare ok ta pe har ke nde. Ma'ewã jande ke nde eremupyrara erejur my? Nde rehe har ihë akwa katu. Tupã koty ngi nde erejur ame'ë ke nde. Ima'e je'ëha ke nde erepandu erejur. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha ke nixói te nde pe, aja akwa katu — aja hãtã pandu.

²⁵ Pe, ãjã pe Jesu pandu:

—Eje'ë ym! Sawa'e py'a ngi ehem eho — aja ãjã pe.

²⁶ Pe, ãjã sawa'e ke mukatak katak hũ. Ahem hũ riki. Pe, uhem oho ingi. ²⁷ A'ep ixo ame'ë ta mukahem riki. Pandu pandu a'eta jupe:

—Mã! Mã katu tiki? Amõ kotyhar ma'e mu'eha ko. Ima'e je'ëha rupi pandu, pe, ãjã ta hendu katu ehe. Mã! — aja ngã.

²⁸ Pe, Jesu rehe har upa Ngariréi wyw rupi ngã pandu pandu oho. Pahar pandu pandu oho.

Petu pen ke Jesu mukatu ame'ë rehe har
(Matéu 8.14-15; Ruk 4.38-39)

²⁹ Ajame'ë ke jundéu awa tama'e jy'ariha renda ke Jesu hijar oho. Simã ta oho tĩ. Pe, Simã rok pe ixo oho. Ame'ë ke Andere rok tĩ. Tian oho tĩ. Juã amõ oho tĩ. ³⁰ A'ep Simã pen haku. A'erehe ixya pe túi. Jesu uhyk rahã, pahar amõ ta pandu ipe. “Simã pen haku hũ” aja ipe. ³¹ A'erehe hake Jesu oho. Ipo rehe pyhyk, pe, mupu'am. Pahar hakuha maha oho ipe. Pe, imi'u Jesu ta pe a'e me'ë me'ë.

Heta ngã ke Jesu mukatu ame'ẽ rehe har

(*Matéu 8.16-17; Ruk 4.40-41*)

³² Ame'ẽ pytun ramõ rahã, upa warahy u'ar rahã, (jundéu awa ta putu'uha 'ar upa. A'erehe wata katu apo.) A'erehe ma'e ahy ixo ame'ẽ ta ke upa katu te ngã werur ipe. Ipy'a rehe ãjã ihĩ ame'ẽ ta ke ngã werur ipe tĩ. ³³ Ok ta pe har ta mãte hũ hukwen rake rupi i'ãi. ³⁴ Ma'e ahy ixo ame'ẽ ta ke mukatu hũ. Ipy'a rehe ãjã ihĩ ame'ẽ ta ke upa mukatu tĩ. Jesu rehe har ãjã ta ukwa katu, a'erehe hãtã Jesu pandu: “Epandu ym ihẽ rehe har” aja ãjã pe.

Tupã je'ẽha ke Jesu pandu pandu oho

(*Ruk 4.42-44*)

³⁵ Ame'ẽ ku'ẽ rahã, sapukái je'ẽ py rahã, Jesu pu'am. Simã rok ngi uhem oho. Pe, paite we awa nixói te ame'ẽ pe oho. A'ep Tupã namõ pandu pandu. ³⁶ Pe, Simã upak rahã, Jesu ke kekar oho. Inamõ ixo ame'ẽ ta kekar oho tĩ. ³⁷ Pe, usak ehe rahã, Simã ta pandu ipe:

—Upa ngã nde ke kekar ixo tipe — aja.

³⁸ Jesu pandu:

—Amõ ta renda rupi jaho ta me'ẽ te'e. A'ep pe har ta pe Tupã rehe har apandu ta me'ẽ te'e tĩ. A'erehe ihẽ ajur. Jahorahã! — aja Simã ta pe.

³⁹ A'erehe upa Ngariréi ywy rupi wata oho. Upa jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe pandu pandu oho. Amõ ta py'a ngi ãjã ke muhem mondo tĩ.

Pereran ma'e u'u hũ ame'ẽ ke mukatu

(*Matéu 8.1-4; Ruk 5.12-16*)

⁴⁰ Pereran ma'e u'u hũ ame'ẽ ke Jesu rehe uhyk uwyr. Ipy'arã pe wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ẽ ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) Pe, pandu:

—Nde ereputar rahã, ihẽ ke nde eremukatu ta aja akwa katu — aja sawa'e.

⁴¹ Pyrara Jesu usak ehe. Pe, iyywa ke mupuku. Pe, sawa'e ãkã rehe ipo ke a'e mujar. Pandu ipe:

—Ere. Nde ke ihẽ amukatu tar katu. Nde katu apo 'y — aja sawa'e pe.

⁴² Pahar upa katu ipe 'y. Upa ka'ẽ oho ipe. ⁴³⁻⁴⁴ Pe, hãtã Jesu pandu ipe:

—Ehendurahã! Nde ke ihẽ amukatu, ame'ẽ ke amõ ta pe epandu ym we rĩ. Jundéu awa tama'e pa'i koty eho py. Nde rehe pa'i usak ta. “Katu apo 'y” aja pandu ta. Pe, yman Moise pandu, aja ma'e ke pa'i pe eme'ẽ. Aja rahã, upa nde pিরer katu, aja ngã ukwa ta tĩ — aja Jesu pandu tipe ipe.

Pe, pahar sawa'e ke muhem mondo. ⁴⁵ Pe, sawa'e oho ingi. (Jesu rehe hendu ym.) Mukatuha rehe har pandu pandu oho. Upa katu te ok ta rupi pandu pandu oho. Pyta we ym awa renda ke. A'erehe ok ta pe marã ka ym Jesu ixeha. Upa ngã ukwa katu ehe har. A'erehe amõ koty pyta. Awa nixói te ame'ẽ pe pyta. A'ep upa hekoha ngi ngã uhyk oho ehe.

2

Upa jupyrãtã rãtã ame'ẽ ke Jesu mukatu

(*Matéu 9.1-8; Ruk 5.17-26*)

¹ Ku'ẽ rahã ha pe we Kapana'ũ ok ta pe Jesu jywyr oho. “Hok pe apo ihĩ” aja amõ ta pandu pandu oho.

² A'erehe heta te hũ ngã jy'ar uwyr ehe. Ok wyr pe soroka nixói te. Hukwen rupi soroka nixói te tĩ. Pe, ngã pe Tupã je'ẽha ke Jesu pandu pandu uĩ. ³ Arahã tumeme sawa'e ta uhyk uwyr ehe. Ame'ẽ ta upa jupyrãtã rãtã ame'ẽ ke muhyk werur. ⁴ Mãte hũ ngã i'ãi. A'erehe marã ka ym Jesu rehe muhykiha. A'erehe ok kupe 'ar pe jupir oho. (Ame'ẽ ok kupe ipe katu.) Pe, jupyka jo'ok jo'ok. Ixwar ihĩ rahã, upa jupyrãtã rãtã ame'ẽ ke ame'ẽ rupi mujy mondo ehe. Kyha aja me'ẽ 'ar pe sawa'e túi. Tupaham rehe mujy mondo. Pe, Jesu rake mou.

⁵ Ma'e ahyha Jesu mukatu. Ame'ẽ rehe sawa'e ta jurujar katu. Ame'ẽ ke Jesu ukwa rahã, jupyrãtã rãtã ame'ẽ pe pandu:

—Sa'e! Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Apo nde rehe ihē py'a jywyr katu — aja Jesu.

⁶ A'ep Moise je'ēha mu'e ame'ē ta wapyk uī tī. Jesu pandu ame'ē ke rehe hendu rahā, kuja ipy'a pe ukwa ukwa uī:

⁷ —Mā! Aja pandu rahā, katu ym. Tupā jō riki ngā pe pandu katu: “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Nde rehe ihē py'a jywyr” aja. A'erehe peme'ē riki Tupā aja jupe my? Katu ym aja — aja a'eta py'a pe a'eta ukwa ukwa uī.

⁸ Pe, pahar ame'ē ta ukwaha ke Jesu ukwa tī. A'erehe pandu:

—Mā! Pehē py'a pe ma'e ke pekwa pekwa ym peī. ⁹ Myja me'ē riki hātā ma'eha my? Kuja my: “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Nde rehe ihē py'a jywyr katu” aja apandu rahā, hātā ma'eha my? (Ame'ē ke rehe usak ym awa.) Anī rahā, kuja my? “Epu'am! Nde kyha aja me'ē ke emupu'a! Ewata inamō eho!” aja apandu rahā, hātā ma'eha my? (Ame'ē ke rehe usak katu awa.)

¹⁰ —Pesarahā! (Tupā jō riki ahyha mukatu aja pekwhaha. Tupā jō riki ngā rehe ipy'a mujywywyr katu aja pekwhaha tī.) Apo ihē tī. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Ihē riki kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke ihē aja ihē amujekwa ta apo. Ihē pe Tupā pandu tī: “Ma'e ka'u te'eha ke awa ta ma'ema'e. Ame'ē ta rehe nde py'a emujywywyr katu” aja ihē pe. Pesarahā! Ame'ē ke pekwa ta apo. Amujesak ta — aja Moise je'ēha mu'e ame'ē ta pe Jesu pandu.

Pe, jupyrātā rātā ame'ē pe pandu:

¹¹ —Ko apandu nde pe. Epu'am! Nde kyha aja me'ē ke emupu'a! Nde rok pe ejywywyr eho — aja Jesu.

¹² Pe, upa ngā usak usak uī rahā, sawa'e pu'am. Kyha aja me'ē ke mupu'a. Pe, pahar uhem oho. A'erehe ngā pandu:

—Mā! Katu tiki — aja riki.

Pe, Tupā pe pandu tī:

—Ne jō riki katu te me'ē ke. Mā! A'eramō te aja mukatuha jasad py 'y. Katu! — aja ngā.

Jesu namō Rewi oho ame'ē rehe har (Matéu 9.9-13; Ruk 5.27-32)

¹³ A'engi Jesu uhem oho. Pe, ypa rymy'y rehe jywyr oho tī, Ngariréi ypa rehe. A'ep heta ngā jy'ar oho ehe tī. Ame'ē ta ke mu'e uī. ¹⁴ A'engi wata oho ixo rahā, amō sawa'e rehe usak. Her Rewi. (Amō her: “Matéu” aja.) Apéu ra'yr a'e. Tamatarer matyriha renda pe wapyk uī. Homa awa tama'e kapitā keruhū pe tamatarer matyr matyr. (A'erehe a'e ke jundéu awa ta putar ym ame'ē ke a'e.) Jesu pandu ipe:

—Ihē namō eho 'y — aja ipe.

Rewi pu'am. Upa hijar. Pe, inamō oho.

¹⁵ I'i atu rahā, Rewi rok pe ma'e ke Jesu ta u'u uī. Heta tamatarer matyriha ta inamō uwyr tī. Amō heta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta aja tī. Inamō uwyr tī. Ame'ē ta ngi har heta Jesu namō ma'e ke u'u uī. Jumu'eha ta u'u uī tī. ¹⁶ Pe, amō Moise je'ēha mu'e ame'ē ta i'āi tī. Parise kotyhar ta ke ame'ē ta. Kuja jumu'eha ta pe ame'ē ta je'ē je'ē:

—Ma'ewā ame'ē sawa'e ta jaxer ame'ē ta namō Jesu u'u uī my? Tamatarer ke matyr ame'ē ta namō aja tī. U'u inamō tī. Katu ym aja — aja Moise je'ēha mu'e ame'ē ta pandu.

¹⁷ Ame'ē ke rehe Jesu hendu rahā, pandu:

—Ma'e ahy ixo rahā, mukatuha koty amō oho. Ahy ym ixo rahā, mukatuha koty oho ym. (Aja apo. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta ihē rehe uhyk. Ipy'a juhyk. Ame'ē ke a'eta putar, a'erehe ihē rehe uhyk. Mukatuha rehe uhyk, ame'ēja saka. Katu jupe ame'ē ta anī. Ame'ē ta ihē rehe uhyk ym.) Pesarahā! Sawa'e katu aja ukwa jupe, ame'ē ta pe kuja ihē apandu ym: “Tupā koty pehē py'a pemuruwak pemondo” aja. Anī. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta pe kuja ihē apandu katu:

“Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak pemondo” aja — aja Jesu pandu.

*U'uha ke hijar ame'ẽ rehe har
(Matéu 9.14-17; Ruk 5.33-39)*

¹⁸ Amõ rahã, Juã mujahukiha namõ jumu'e ixo ame'ẽ ta upa ma'e u'uha ke hijar ixo. Parise ta aja tĩ. Ma'e u'uha ke hijar ixo tĩ. (Aja pyaiha ke mujekwa Tupã pe.) Pe, amõ ta pandu uwyr. Jesu pe pandu:

—Juã mujahukiha namõ jumu'e ixo ame'ẽ ta upa ma'e u'uha ke hijar ixo. Parise ta namõ jumu'e ixo ame'ẽ ta aja tĩ. Upa ma'e u'uha ke hijar ixo tĩ. Nde namõ jumu'e ixo ame'ẽ ta anĩ. Upa ma'e u'uha ke hijar ym. Ma'erehe hijar ym my? — aja Jesu pe.

¹⁹ Jesu pandu:

—Sawa'e jumendar rahã, imi'u matyr. Huryha mujã. Pe, ame'ẽ pe oho ame'ẽ ta ma'e u'uha ke hijar ym. Sawa'e namõ ixo rahã, ma'e u'uha ke hijar ym. ²⁰ (Ihẽ namõ ihẽma'e jumu'eha ta ixo apo, a'erehe upa ma'e u'uha ke a'eta hijar ym.) Yman rahã, ihẽ ke amõ ta pyhyk ta raho a'eta ngi. Arahã ihẽ jumu'eha ta upa ma'e u'uha ke hijar ta. (Aja pyaiha mujekwa ta.)

²¹ —Amõ we tĩ. Kamixa ymanihar ke sorok rahã, pan jupu'a ym ame'ẽ ke amõ mujar ym ehe. Mujar ehe rahã, jupu'a we oho. Pe, kamixa ymanihar ke musak we ta. Sorok riki tiha we ta oho. ²² Kawĩ mupupur ramõ ame'ẽ ke hyru ymanihar te pe amõ purakar ym. Ame'ẽ pe purakar rahã, pupur we ixo rĩ. Pe, hyru ymanihar ke mupuk ta. Pe, upa kawĩ jyhẽ ta oho. Hyru ymanihar ke mujaxer ta tĩ. A'erehe kawĩ mupupur ramõ ame'ẽ ke hyru katu ame'ẽ pe amõ purakar rahã, katu ta tiki. Aja rahã, kawĩ jyhẽ ym ta. Hyru ke upuk ym ta tĩ — aja ngã pe Jesu pandu.

(Jesu mu'e rahã, myja ixoha katu aja mujekwa. Ixoha pyahu aja saka. A'erehe parise ta mu'e aja ixoha namõ marã ka ym muparaha, aja Jesu mujekwa katu.)

Ahúi aja me'ẽ ke jumu'eha ta po'ok ame'ẽ rehe har

(Matéu 12.1-8; Ruk 6.1-5)

²³ Amõ jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, ahúi aja me'ẽ ty rupi Jesu wata oho ixo. Jumu'eha ta namõ oho ixo rahã, jumu'eha ta amõ amõ po'ok oho. (Ame'ẽ ke ipo pe kamyrik. Aja pিরer ke ombor. Upa ombor rahã, ame'ẽ ke u'u.) ²⁴ Pe, Jesu pe parise ta pandu:

—Anĩ. Katu ym kamyrikiha. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, aja nema'e jumu'eha ta kamyrik rahã, katu ym. (Paraky te'e, ame'ẽja saka. A'erehe katu ym.) Aja Moise je'ẽha rehe panduha ihĩ — aja ipe.

²⁵⁻²⁶ (Amõ rehe pyrara usak ta me'ẽ te'e, aja Jesu mujekwa tar katu) a'erehe pandu:

—Yman Ndawi myahy te riki. In-amõ ixo ame'ẽ ta aja tĩ. Myahy te tĩ. Ame'ẽ ta ma'eha Tupã je'ẽha rehe pesak riki. Ame'ẽ pekwa riki. Ma'e u'u ame'ẽ ke nixói te rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Ndawi ixo. A'ep mbeju ihĩ. Ame'ẽ ke Ndawi u'u. Inamõ ixo ame'ẽ ta pe me'ẽ me'ẽ tĩ. Ame'ẽ ta u'u tĩ. Arahã Amiata pa'i keruhũ. Jundéu awa tama'e pa'i keruhũ. Ame'ẽ mbeju ke Tupã ruwa koty aja saka pa'ihu moĩ. Pa'i ta jõ ame'ẽ ke u'u katu. Amõ ta u'u rahã, anĩ. (Ndawi ta pa'i ym. A'erehe Ndawi ta u'u rahã, katu ym ta tipe. Aja Moise je'ẽha rehe hendu ym) — aja parise ta pe Jesu pandu.

²⁷ Pandu tĩ:

—Putu'uha 'ar ke Tupã mujã py my? Anĩ. Aja ym. Awa ke a'e mujã py. A'engi putu'uha 'ar ke manga. Aja rahã, awa rehe putu'uha 'ar haihu katu, ame'ẽja saka riki. Putu'uha 'ar rehe awa haihu katu, aja ym. ²⁸ A'erehe putu'uha 'ar rahã, ma'e ke amõ ma'e, ame'ẽ ke ihẽ riki apandu katu. Tupã je'ẽha rupi ajur ame'ẽ ke ihẽ. Awa ihẽ tĩ — aja Jesu.

3

Ipo ke upa te'e jupu'a ame'ẽ ke Jesu

*mukatu**(Matéu 12.9-14; Ruk 6.6-11)*

¹ Amō wera rahā, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe Jesu ixo oho tī. A'ep ipo ke upa te'e jupu'a ame'ē ke ihī. ² A'ep amō ta ixo. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, Jesu mukatu ta my? Ame'ē ke ukwa tar katu. Mukatu rahā: “Katu ym. Putu'uha 'ar rahā, nde eremukatu. (Nde ereparaky te'e aja nde.) A'erehe katu ym nde erema'eha” aja Jesu pe pandu ta tipe. A'erehe ame'ē ta Jesu rehe usak usak uī. ³ Pe, ipo ke upa te'e jupu'a ame'ē pe Jesu pandu:

—Se ejur. Ngā ruwa koty ejur e'am — aja riki.

⁴ Pe, ngā pe Jesu pandu:

—Myja me'ē Moise je'ēha pandu katu my? Myja me'ē putu'uha 'ar rahā, amō ma'e my? Ko katu ame'ē ke amō pe ma'e my? Anī rahā, katu ym ame'ē ke ma'e my? Ko amō rehe pyrara usak my? Anī rahā, amō ke jukwa my? Myja me'ē katu pehē pe my? — aja ngā pe.

Anī. Je'ē ym ngā. ⁵ Ame'ē ta rehe Jesu juramā ma'ā. Parahy ngā rehe. Katu ame'ē ke ame'ē ta ma'e tar ym, a'erehe Jesu parahy ngā rehe. Amō we tī. Pyrara usak ngā rehe a'e tī. Jumen saka jurupy hātā, aja ngā ixo. Hendu tar ym. Jetehar te ke putar ym tī. A'erehe pyrara usak ngā rehe a'e tī. Pe, sawa'e pe pandu:

—Nde po epirar 'y — aja Jesu.

Ipo ke sawa'e pirar. Upa puku oho ipe. Imembek katu oho ipe tī. ⁶ A'engi parise ta uhem oho. Pahar Ero koty-har ta namō jy'ar oho. Ame'ē ta namō pandu pandu.

—Myja Jesu ke japyhyk ta my? Pe, jajukwa — aja riki parise ta jupe.

Yrymy'y rehe heta te hū ngā jy'ar

⁷ A'engi ypa pe Jesu oho tī, Ngariréi ypa pe. Jumu'eha ta oho inamō tī. Haikwer rupi heta te hū ngā oho tī. Ngariréi ywy ngi heta uhyk oho ehe. Jundéi ywy ngi aja tī. Heta ngā uhyk oho ehe tī. ⁸ Jerusarē ok ta ngi aja tī. Heta ngā uhyk oho ehe tī. Inuméi ywy

ngi aja tī. Uhyk oho ehe tī. Jondā y ruwái pe har ta aja tī. Heta ngā uhyk oho ehe tī. Tir ok ta rake ixo ame'ē ta aja tī. Sinō ok ta rake ixo ame'ē ta aja tī. Heta te hū uhyk oho ehe tī. Upa ma'e katu ame'ē ke Jesu ma'ema'e ixo, aja ngā hendu, a'erehe johu ngā uhyk oho ehe. ⁹⁻¹⁰ Mā heta te hū ngā ixo. Ahy ixo ame'ē ta ke Jesu mukatu hū. A'erehe upa katu te ahy ixo ame'ē ta ixoty jusosok oho ixo. Ipo ke mujar tar katu ehe. (Aja rahā, katu ta oho.) Ixoty jusosok sosok hū oho ixo ngā. A'erehe jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Se jarusu keruhū pemuhyk perur — aja riki.

Pe, jumātā hū ngā uwyr ehe rahā, jarusu keruhū pe Jesu opor ta oho. (Aja rahā, jusosokiha rupi jukwa ym ta.) ¹¹ Ahy ixo ame'ē ta ke Jesu mukatu. Pe, ipy'a rehe ājā ihī, ame'ē ta usak ehe rahā, Jesu ruwa koty u'ar. (Aja rahā, katu te ame'ē ke kohī, aja mujekwa katu.) Pe, hātā pandu:

—Nde riki Tupā ra'yr — aja.

¹² Anī. Hātā Jesu pandu:

—Pepandu ym ihē rehe har — aja ājā ta pe.

*Awa py mokōi jumu'eha ta ke Jesu mujy'ar**(Matéu 10.1-4; Ruk 6.12-16)*

¹³ Ajame'ē ke ywy'ā rehe Jesu jupir oho. Pe, sawa'e ta pe pandu:

—Pejur! — aja.

Katu usak ame'ē ta ke mujy'ar. Sawa'e ta uhyk uwyr ehe. ¹⁴ Kuja, awa py mokōi sawa'e ta ke jo'ok. “Ko ihē amondo ame'ē ta ke” aja Jesu. Ame'ē ta pe pandu tī:

—Amō ta ngi har pehē ke ihē ajo'ok. Ihē namō pepyta ta. Amō ta renda rupi pehē ke ihē amondo ta tī. Ame'ē rupi Tupā je'ēha ke pepandu pandu ta peho tī. ¹⁵ Ihē je'ēha rupi ājā ta ke pemuhem ta katu tī. Awa ta py'a ngi pemuhem ta katu — aja awa py mokōi sawa'e ta pe.

¹⁶ Jo'ok ame'ē ta kuja sawa'e ta rer. Ko Simā. [Amō her Jesu moī ehe. “Petu” aja ipe.] ¹⁷ Amō sawa'e Tian. Imu Juā. Semende ra'yr ta ame'ē ta.

[Ame'ë ta rehe amõ her ke Jesu moĩ tĩ. “Mboane” aja a'eta pe. Ame'ë je'ëha: “Pahar ipy'a pihun” aja.] ¹⁸ Amõ sawa'e Andere. Siri amõ tĩ. Amõ Matoméu tĩ. Amõ Matéu. Amõ Tome tĩ. Tian amõ tĩ. Apéu ra'yr ame'ë. Tandéu amõ tĩ. Simã amõ tĩ. Sero aja her tĩ. (“Sero” pandu rahã: “Jundéu awa tama'e ywy ngi huwajan ta ke a'e mujan tar katu muhem” aja a'e.) ¹⁹ Amõ Jun Ikario tĩ. A'e riki Jesu rehe huwajan ta ke muhyk werur.

Satana rehe har (Ãjã ramüi a'e)

(Matéu 12.22-32; Ruk 11.14-23; Ruk 12.10)

²⁰ Ajame'ë ke hok pe Jesu jywyr oho. Heta te hũ ngã uhyk uwyr ehe tĩ. Ame'ë ta pe Tupã je'ëha pandu pandu hũ. Mukatu hũ ngã ke. Heta te hũ ngã uwyr ehe. A'erehe marã ka ym ma'e ke u'uha uĩ. Jumu'eha ta aja inamõ ixo tĩ. ²¹ Ame'ë rehe har ïanam ta hendu rahã, Jesu ke oho piam tipe. Amõ ta pandu u'am:

—Ka'u te'e riki a'e — aja naĩ.

A'erehe oho piam tipe. (Anĩ. A'eta namõ Jesu oho ym.)

²² Jerusarë ok ta ngi amõ Moise je'ëha mu'e ame'ë ta uhyk uwyr ehe. Ame'ë ta pandu pandu u'am:

—Ipy'a rehe Mesembu ihĩ, a'erehe ãjã ta ke Jesu muhem katu mondo — aja pandu naĩ. (“Mesembu” aja pandu rahã: “Satana ke” aja ukwa. ãjã ramüi a'e.)

Amõ ta pandu:

—Satana je'ëha rupi ãjã ke a'e muhem mondo tĩ — aja pandu naĩ tĩ.

²³ Pe, ngã ke Jesu mujy'ar. Myja me'ë ãjã ta my, ame'ë ke pandu pandu:

—Satana jumuhem ym jumondo.

²⁴ Ka'a rupi har ta jumai mai ngã juehe rahã, jumumba ta ngã juehe. (A'erehe jumai mai ym ta ngã juehe.)

²⁵ Ok wyr pe har ta jumai mai a'eta juehe rahã, jumumba ta a'eta juehe tĩ. (A'erehe jumai mai ym ta a'eta juehe.)

²⁶ Aja ixotyhar ta namõ Satana jumai mai a'eta juehe rahã, jumumba ta a'eta juehe tĩ. (A'erehe jumai mai

ym ta a'eta juehe. A'erehe Satana je'ëha rupi ãjã ta ke ihẽ amuhem ym amondo.)

²⁷ —Sawa'e pyrãtã rok pe ma'e ke mukanim ym oho awa. Mukanim ta oho rahã, sawa'e pyrãtã ame'ë jywa ke mujere pukwar py, pe, sawa'ema'e ke upa mukanim ta raho. (Aja ihẽ tĩ. Satanama'e pyrãtãha ngi sawa'e ke ihẽ riki amuhem tĩ. Aja rahã, Satanama'e pyrãtãha 'ar koty te we ihẽma'e pyrãtãha, aja ihẽ amujekwa katu.)

²⁸ —Ko apandu katu pehẽ pe. Upa ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e. Ame'ë rehe Tupã ipy'a jywyr ta. “Tupã! Nde katu ym” aja pandu ame'ë ke rehe aja tĩ. Ipy'a jywyr ta tĩ. ²⁹ Tupã'ã pe anĩ. “Tupã'ã! Nde katu ym. Nde erema'eha katu ym” aja pandu ame'ë ke rehe anĩ. Ame'ë rehe jõ Tupã ipy'a jywyr ym te ta. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha aja te'e ta ixo, a'erehe Tupã ipy'a jywyr ym te ta — aja Jesu pandu.

³⁰ A'eramõ amõ ta pandu: “Ãjã ipy'a rehe ihĩ” aja Jesu rehe har pandu naĩ. A'erehe myja me'ë ãjã ta my, ame'ë rehe har Jesu pandu.

Jesu anam ta rehe har

(Matéu 12.46-50; Ruk 8.19-21; Emberéu 2.11)

³¹ Imãi uhyk uwyr ehe. Imu ta amõ tĩ. Hukwen rake uhyk u'am. Pe, amõ pe imãi pandu:

—Jesu pe epandu eho: “Se ejur” aja ipe — aja imãi.

³² Heta ngã juramã jy'ar ixo ehe. Amõ ta pandu ipe:

—Soroka pe ne mãi i'ãi, ne mu ta namõ. Nde pe pandu tar katu — aja Jesu pe.

³³⁻³⁴ Pe, ngã rehe juramã usak. Pandu:

—Pesarahã! Ko riki ihẽ mãi. Amõ ta ihẽ mu ta aja tĩ. ³⁵ Tupã putar ame'ë ke amõ ma'ema'e rahã, ame'ë riki ihẽ mu aja saka. Ihẽ rendyr aja tĩ. Ihẽ mãi aja tĩ — aja Jesu pandu.

4

*Ma'e ra'ĩ muhãĩ ame'ẽ rehe har
(Matéu 13.1-9; Ruk 8.4-8)*

¹ Amõ rahã, ypa rymy'y rehe Jesu mu'e mu'e uĩ tĩ. Heta hũ ngã jumãtã katu te jy'ar ehe, a'erehe jarusu keruhũ pe opor oho. A'ep wapyk uĩ. Y pe jarusu keruhũ túi. Ypa rymy'y rehe upa ngã wapyk uĩ. Aja Jesu mu'e hũ ngã ke. ² Myja me'ẽ ma'e ra'ĩ ta my ame'ẽ ke pandu uĩ. Mu'e rahã, kuja pandu:

³—Pehendu katurahã! Ma'e ra'ĩ ke amõ muhãĩ oho. ⁴ Kupixa pe ma'e ra'ĩ muhãĩ rahã, awa rape rupi amõ ha'ĩ u'ar. Ame'ẽ ke ma'ewyra u'u uwyr. Upa u'u. ⁵ Amõ ma'e ra'ĩ ita ty rupi u'ar. A'ep ywy katu ame'ẽ ke ta'yr mi. Pe, ha'ĩ hywõĩ. Ywy heta ym a'ep, a'erehe pahar hywõĩ. ⁶ Pe, warahy haku rahã, i'y manõ. Hapo ipyp oho ym, a'erehe upa te'e manõ. ⁷ Amõ ma'e ra'ĩ juruwe ty rupi u'ar. Juruwe tiha py oho. A'erehe ma'e ra'ĩ hywõĩ rahã, hury ym. A'erehe i'a ym. ⁸ Pe, amõ ma'e ra'ĩ ywy katu ame'ẽ rupi u'ar. Pe, hywõĩ rahã, hury katu oho. Tiha katu oho. I'a uhem, pe, tyarõ. Hymbo rehe heta i'a ihĩ. Tirĩ ta (30) aja hetaha. Amõ hymbo rehe heta we hũ i'a ihĩ. Sesen ta (60) aja hetaha. Amõ hymbo rehe heta te hũ i'a ihĩ. Sẽ (100) aja hetaha — aja Jesu pandu.

⁹ Pandu tĩ:

—Pekwa tar katu rahã, ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe pehendu katu ta me'ẽ te'e — aja Jesu pandu.

*Ma'e ra'ĩ ame'ẽ rehe har mujekwa
(Matéu 13.10-17; Ruk 8.9-10)*

¹⁰ Jesu jeje ixo rahã, awa py mokõĩ jumu'eha ta pandu uwyr ipe. Amõ ta aja tĩ. Pandu uwyr ipe tĩ.

—Jande pe emujekwarahã! Myja me'ẽ ma'e ra'ĩ ta my, ame'ẽ ke emujekwa katu — aja Jesu pe.

¹¹ A'e pandu:

—Apo amõ koty Tupã mujekwa. Pyahu ame'ẽ ke. Kuja. Ixoty ipy'a ke amõ muruwak, ame'ẽ ke a'e putar katu. “Ihẽma'e a'e” aja a'e pandu. “Ame'ẽ ke nema'e jumu'eha ta pe

emujekwa” aja Tupã pandu ihẽ pe. Amõ ta pe anĩ. Amujekwa ym ta. A'erehe myja me'ẽ ma'e ke my, ame'ẽ ke apandu pandu. Ame'ẽ ke rehe jõ ngã hendu tipe. ¹² Aja rahã:

“A'eta usak usak tipe. Anĩ. Ukwa ym riki. Hendu hendu tipe. Anĩ. Ukwa ym riki tĩ.

Ukwa rahã, Tupã rehe ipy'a ke muruwak ta tipe. Pe, ame'ẽ ta rehe ipy'a ke Tupã mujywyr ta tipe” aja ta — aja Jesu pandu.

*Ma'e ra'ĩ rehe har
(Matéu 13.18-23; Ruk 8.11-15)*

¹³ Pe, a'e pandu tĩ:

—Ko ma'e ra'ĩ rehe har pekwa ta me'ẽ te'e. Pekwa ym rahã, amõ myja me'ẽ ma'e ke my, ame'ẽ ke ihẽ apandu rahã, pekwa ym ta tĩ. A'erehe ko amujekwa ta. ¹⁴ Ma'e ra'ĩ ke amõ muhãĩ oho. Ame'ẽ riki Tupã je'ẽha pandu pandu oho. ¹⁵ Ma'e ra'ĩ awa rape rupi u'ar. Ame'ẽ riki kuja. Tupã je'ẽha rehe amõ ta hendu. Pe, hendu rahã, pahar Satana mukanim uwyr. (Ma'ewyra uwyr, ame'ẽja saka.)

¹⁶ —Amõ ma'e ra'ĩ ita ty rupi u'ar. Ame'ẽ kuja. Tupã je'ẽha rehe hendu tipe. Hendu rahã, hury katu tipe. (Pahar hywõĩ, ame'ẽja saka.) ¹⁷ Tupã je'ẽha pyta katu ym, a'erehe tapijar te'e we jurujar ym. Tupã je'ẽha rehe jurujar, a'erehe amõ ta parahy ehe. (Warahy haku, ame'ẽja saka.) A'erehe pahar Tupã je'ẽha ke hijar. Amõ ta puka puka hũ ehe, a'erehe pahar Tupã je'ẽha ke hijar tĩ. Katu ym aja.

¹⁸ —Amõ ma'e ra'ĩ juruwe ty rupi u'ar. Ame'ẽ kuja. Tupã je'ẽha rehe hendu tipe. ¹⁹ Ima'e ixoha rehe te'e a'e ukwa ukwa ixo. “Ma'e ihẽ a'u ta my? Ma'e ihẽ amunde ta my?” aja ukwa ukwa ixo. Ko tamatarer matyr tar katu hũ. Upa ma'e ke matyr tar katu hũ. Upa ame'ẽ ke Tupã je'ẽha ke mukanim. (Juruwe jukwa, ame'ẽja saka.) Tupã rehe har ukwa ukwa tar ym. Ima'e ke rehe ipy'a katu. Katu ym aja. A'erehe ma'e i'a ym, ame'ẽja saka. (Aja rahã, amõ we Tupã rehe har ukwa tar ym.)

²⁰ —Amō ma'e ra'ī ywy katu rupi u'ar. Ame'ē ke kuja. Tupā je'ēha rehe hendu katu. Hury katu. I'a heta aja ixo. Tirī ta (30) aja hetaha. Amō amō heta we hū. Sesen ta (60) aja hetaha. Amō heta te hū. Sē (100) aja hetaha. (Aja rahā, Tupā rehe har ukwa katu, a'erehe ma'e katu ame'ē ke ma'ema'e hū tī. Hymbo rehe i'a ihī, ame'ēja saka) — aja Jesu mujekwa katu jumu'eha ta pe.

Araparin rehe har
(Ruk 8.16-18)

²¹ Jesu pandu tī:

—Araparin amō hapy rahā, pander pe jupyk ym. Myrape wyr pe moī ym tī. Anī. Ywate pukwar. Aja rahā, ok pe amō ta ixo rahā, wera katu a'eta pe. ²² Ihē amu'e ame'ē ke ame'ēja saka. Apo mukanim, ame'ēja saka. I'i atu rahā, upa mujekwa ta ngā pe. Wera katu, ame'ēja saka riki. Apo jupyk, ame'ēja saka. I'i atu rahā, upa pirar ta, ame'ēja saka. (Aja rahā, juehe har Tupā mujekwa ta ngā pe. Wera katu, ame'ēja saka.) ²³ Pekwa tar katu rahā, pehendu katu 'y — aja Jesu pandu.

²⁴ A'e pandu tī:

—Amō pandu rahā, pehendu katu ehe. Pehendu tar ym rahā, pehē pe Tupā mujekwa ym ta. Pehendu tar katu rahā, pehē pe a'e mujekwa katu ta. Jete. I'ar koty te we mujekwa katu ta pehē pe. ²⁵ Kuja riki. Amō ukwa katu rahā, amō we ukwa katuha ke Tupā muwyr ta ipe. Amō ukwa tar ym rahā, ta'yr mi ukwa, ame'ē ke upa mukanim ta ingi. (Aja rahā, ukwa ym te ta) — aja Jesu pandu.

Ma'e ra'ī hywōi ame'ē rehe har

²⁶ Pe, a'e pandu tī:

—Ihē amu'e ame'ē ke myja my? Ame'ē rehe har pehē pe apandu ta. Ame'ē ke kuja. Ywy rehe ma'e ra'ī ke amō muhāi. ²⁷ Pe, ima'e ke rehe a'e ma'ema'e oho ixo. Pytun rahā, aja. Wera rahā aja tī. Ima'e ke ma'ema'e oho ixo tī. Aja ixo rahā, ma'e ra'ī hywōi. Pe, tiha oho. Myja tihaha my, ukwa ym awa. ²⁸ Jeje ywy ngi uhem.

Ho uhem py. A'engi i'y. A'engi hākā. A'engi hymbo. Pe, i'a. ²⁹ Tyarō rahā, amō matyr oho. Matyriha angaha ke rehe uhyk oho — aja Jesu pandu.

(Aja rahā, kuja mujekwa. Jesu mu'e, ame'ē ke rehe jurujar katu te rahā, ixoha amō koty muruwak ta. Katu aja muruwak ta, aja mujekwa.)

Ma'e ra'ī jytym ame'ē ke tī
(Matéu 13.31-32; Matéu 13.34; Ruk 13.18-19)

³⁰ A'e pandu tī:

—Se Tupā kotyhar ta ixo. Ame'ē rehe har pehē pe apandu ta tī. ³¹ Kuja ma'e ra'ī aja saka. Mosata ra'ī ame'ēja saka. Ha'ī riki ta'yr te mi. ³² Pe, amō jytym rahā, hywōi katu. Pe, i'y tiha te hū oho. Kupixa pe har ta pyter pe tiha te ame'ē ke a'e. Hākā ke pia pia hū. Pe, ma'ewyra ta haity ta matyr ehe, hākā rehe. Pytun atu ame'ē wyr pe ma'ewyra ta ihī — aja Jesu pandu.

(Aja rahā, kuja mujekwa. Jesu pandu py rahā, Tupā kotyhar ta heta ym te. Ma'e ra'ī ta'yr te mi, ame'ēja saka. Pe, i'i atu te rahā, ixotyhar ta heta te hū ta. I'y tiha te hū, ame'ēja saka, aja mujekwa katu.)

³³ Pe, ngā ukwa katu rahā, amō amō myja me'ē ma'e ke my, ame'ē ke Jesu pandu ngā pe. ³⁴ Aja jō ngā pe pandu. Jumu'eha ta anī. Ame'ē ta namō jō ixo rahā, upa katu te mujekwa. Myja me'ē ma'e ke my ame'ē ke upa katu te mujekwa jumu'eha ta pe.

Ywytu keruhū ke Jesu muputu'u ame'ē rehe har
(Matéu 8.23-27; Ruk 8.22-25)

³⁵ Ame'ē pytun ramō rahā, jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Y ruwái rehe jaha jaho — aja.

³⁶ Y rymy'y rehe heta ngā ke a'eta hijar oho. Jarusu keruhū pe Jesu ihī. Ame'ē pe jumu'eha ta opor oho tī. Pe, y ruwái rehe oho. Amō jarusu keruhū pe amō ta oho tī. ³⁷ Pe, oho we rahā, ywytu keruhū uhyk ehe. Y kotok keruhū katak hū tī. Y ke oho rāi ipe. Tate jere oho. ³⁸ Jarusu keruhū tangwa koty Jesu ukwer ou. Iākā

renda rehe iākā mupyta. Aja ukwer ou. Pe, amō mupak oho. Pandu ipe:

—Sa'e! Jande ke jajere Tate riki. Nde erema'e ym ma'e ke my? — aja Jesu pe.

³⁹ Pe, pu'am rahā, hātā ywytu keruhū pe Jesu pandu.

—Mā peja ym! Eputu'u katu ihē pe — aja riki.

Y kotok keruhū pe pandu tī:

—Mā peja ym! Ewapyk katu — aja riki.

Pe, ywytu keruhū putu'u. Y ke wapyk katu te tī. ⁴⁰ Pe, jumu'eha ta pe pandu:

—Mā! Pekyje ym ta me'ē te'e. Ihē rehe pejurujar ym my rī — aja Jesu.

⁴¹ Anī. Jumu'eha ta kyje hū. Pandu a'eta jupe:

—Mā! Katu tiki! Pyrātā te ame'ē ke kohī! Je'ēha rehe ywytu keruhū hendu katu! Y kotok keruhū aja tī. Hendu katu ehe tī. Mā! Myja me'ē sawa'e ko my? — aja jumu'eha ta pandu.

5

Ipy'a rehe ājā ihī ame'ē ke Jesu mukatu

(Matéu 8.28-34; Ruk 8.26-39)

¹ A'engi ypa ruwái rehe uhyk oho, Jera ywy pe. ² Jarusu keruhū ngi Jesu uhem oho rahā, amō sawa'e uhyk uwyr ehe. Itakwar kangwerupa ngi uhyk uwyr ehe. ³ Ipy'a rehe ājā ihī ame'ē ke a'e. Itakwar kangwerupa rupi ixo ame'ē ke a'e. Ngā pukwar ym a'e ke apo 'y. Ita tupaham pe pukwar rahā, pyta ym. ⁴ Amukwehe te ita tupaham pe iyywa ke mujere pukwar pukwar. Itymā ke pukwar tī. Anī riki. Iyywa pukwariha ke mohok riki. Ten! Itymā pukwariha ke mohok tī. Ten! Aja tī. Pyrātā te hū. A'erehe parahyha ke marā ka ym ngā mukanīha ingi. Parahy te'e ixo. ⁵ Pytun rahā, ahem hū. Wera rahā, ahem hū tī. Itakwar kangwerupa rupi ahem ixo. Ywy'ā rupi ahem ixo tī. Hātā ita pe jumu'i mu'i.

⁶ Paite we Jesu rehe usak rahā, ixoty ujan oho. Hake ipynarāi pe

wapyk oho. (Aja sawa'e katu te ame'ē ke kohī, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) ⁷⁻⁸ Jesu pandu ixo:

—Ājā! Sawa'e py'a ngi ehem eho! — aja riki.

A'erehe hātā je'ēha uhem ingi:

—Jesu! Nde riki Tupā ra'yr! Ywa-tehar te a'e. Ihē pe ema'e ym ma'e ke. Tupā je'ēha rupi apandu: “Ihē ke emahy ym” — aja riki hātā pandu.

⁹ Pe, Jesu pandu:

—Ma'e nde rer? — aja.

Sawa'e pandu:

—Jande reta ame'ē ke jande, a'erehe: “Heta” aja riki jande rer — aja Jesu pe.

¹⁰ Jesu pe pandu pandu u'am:

—Kome'ē renda ngi ājā ta ke emujan ym emondo — aja.

¹¹ Ame'ē ywy'ā rehe kure ta mâte hū ixo. Kāpī ke u'u ixo. ¹² Ājā ta pandu:

—Kure ta koty jande ke emondo. Kure ta rehe jande jāi ta — aja Jesu pe.

¹³ —Ere. Peho — aja Jesu.

Pe, sawa'e ngi ājā ta uhem oho. Pe, kure ta pe ixo oho. (Ka'u te'e hū uwak.) Pe, kure ta ujan oho. Upen te'e hū ame'ē pe u'ar oho. Ypa pe u'ar oho. Upa katu te y jukwa. Heta te hū kure ta manō. Kuja, 2.000 hetaha manō.

¹⁴ Kure usakiha ta ujan oho. Ok ta rupi pandu pandu oho. Ma'e usak ramō, ame'ē rehe har pandu pandu oho. Amō amō awa renda rupi pandu oho tī. Pe, a'ep pe har ta usak uwyr. ¹⁵⁻¹⁶ Jesu rehe uhyk rahā, sawa'e rehe ngā usak. Ame'ē sawa'e ngi ājā ta uhem ramō. Wapyk uī. Ka'u ym apo 'y. Ima'e mundeha namō ixo apo 'y. Myja sawa'e ka'u ame'ē ke katu oho. Ame'ē ke rehe usak ame'ē ta upa pandu pandu ngā pe. Kure ta ka'u oho, ame'ē rehe har upa pandu tī. (Pyrātā te hū ame'ē ke pehī, aja ukwa. A'erehe ngā kyje ingi, Jesu ngi. Amō we ngāma'e kanim ta, ame'ē ke putar ym tī.) ¹⁷ A'erehe pandu ipe:

—Jande rekoha ngi eho — aja Jesu pe.

¹⁸ Jarusu keruhū pe Jesu opor oho ixo rahā, ājā ta uhem ramō ame'ē sawa'e pandu:

—Ne namō ihē aho ta — aja Jesu pe.

¹⁹ —Anī. Nde rekoha pe ejywyr eho. Jandema'e sawa'e te nde ke mukatu, ame'ē rehe har ne anam ta pe epandu eho. Nde rehe pyrara usak, ame'ē ke epandu tī — aja sawa'e pe Jesu pandu.

²⁰ Pe, sawa'e jywyr oho. Amō amō ok ta rupi pandu pandu. “Jesu ihē ke mukatu” aja pandu pandu. Aja Jande popa ok ta, ame'ē rupi upa pandu pandu oho. Sawa'e panduha rehe hendu ame'ē ta pandu:

—Mā! Katu tiki! Katu te hū — aja ngā.

*“Thē rajyr emukatu” aja Jái pandu
(Matéu 9.18-19; Ruk 8.40-42)*

²¹ Y ruwái rehe Jesu jywyr oho tī. Jarusu keruhū pe aha oho. Pe, heta ngā jy'ar uwyr ehe tī. Y rymy'y rehe pyta. ²² Amō sawa'e uhyk uwyr ehe. Her Jái. Jundéu awa tama'e jy'ariha rendama'e kapitā a'e. Jesu rehe uhyk rahā, ipixi'a pe u'ar oho oup. (Aja sawa'e katu te ame'ē ke kohī, a'erehe hendu katu ehe, aja mujekwa.) Pandu ipe:

²³ —Ihē rajyr manō tate. Ihē rok pe eho! Iākā rehe nde po nde eremujar rahā, katu ta oho — aja Jesu pe.

²⁴ Pe, oho inamō. Oho ixo rahā, heta ngā Jesu rake rupi tuka tuka hū oho ixo.

*Kūjā ke Jesu mukatu ame'ē rehe har
(Matéu 9.20-22; Ruk 8.43-48)*

²⁵ Pe, amō kūjā oho ixo tī. Ma'e ahyha namō ixo. Jaiha ke pupur rāi namō ixo. Aja yman riki ixo. Kuja. Awa py mokōi (12) warahy 'ar rahā, aja te'e ixo. ²⁶ Ahyha mukatuha koty oho oho hū tipe. Ame'ē ta pe upa tamatarer me'ē me'ē tipe. Mukatu ym. I'ar koty te we mupyraraha riki ame'ē ta. Pe, katu ym oho ipe rī. ²⁷⁻²⁸ Jesu rehe har ngā pandu pandu, ame'ē ke hendu. “Jesu mukatu” aja

kūjā hendu. A'erehe kuja ipy'a pe ukwa ukwa ixo:

—Ima'e mundeha rehe ihē po amujar rahā, ihē katu ta aho — aja kūjā.

Pe, ngā pyter rupi kūjā wata oho ixo. Pe, xupe rehe uhyk oho. ²⁹ Pe, Jesuma'e mundeha apyr rehe ipo mujar. Pahar jaiha ke pupur ame'ē ke putu'u ingi. Upa katu, aja ukwa. ³⁰ Pe, pahar Jesu ukwa. Amō ke mukatu, aja ukwa. A'erehe uwak u'am. Pe, pandu:

—Awa ihēma'e mundeha rehe ipo mujar my? — aja.

³¹ —Nde rake rupi heta ngā juramā u'am, a'erehe nde rehe tukwa tukwa hū u'am. Ma'ewā nde erepandu my: “Awa ihēma'e mundeha rehe ipo mujar” aja — aja jumu'eha ta pandu ipe.

³² Anī. Jesu usak usak we rī. Awa mujar my? Kekar we rī. ³³ Katu apo, aja kūjā ukwa katu, a'erehe kyje uhyk ehe. Ryrýi tī. Huwa koty ipynarāi pe wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ē ke kohī, a'erehe hendu katu ehe, aja mujekwa.) Pe, upa katu te Jesu pe pandu.

³⁴ —Éi, kūjā! Upa ma'e ahyha ke amukatu, ame'ē rehe nde erejurujar katu, a'erehe nde katu apo 'y. Nde rury katu eho apo. Jaiha pupur ame'ē ke upa putu'u katu te nde pe apo 'y — aja Jesu ipe.

*Jái rajyr ke Jesu mukwera katu ame'ē rehe har
(Matéu 9.23-26; Ruk 8.49-56)*

³⁵ Kūjā namō pandu u'am rahā, Jái rok ngi amō ta uhyk uwyr.

—Nde rajyr manō ramō te. Mā peja mu'eha jywyr oho — aja Jái pe. (“Mu'eha” aja pandu rahā: “Jesu ke” aja a'eta ukwa.)

³⁶ Tajyr manō ame'ē ke rehe Jesu hendu rahā, Jái pe pandu:

—Anī. Nde py'ahu te'e exo. Ihē rehe tapijar te'e we ejurujar katu — aja ipe.

—Hā! — aja Jái.

³⁷ A'engi Jái rok pe oho inamō. Heta ngā anī. Mupyta.

—Se pepyta — aja.

Kuja jō oho. Kūjātāi pái. Petu oho. Tian oho tī. Imu oho tī. Her Juā. Ame'ē ta jō inamō oho. ³⁸ Pe, Jái rok pe uhyk rahā, heta ngā i'āi a'ep. Ngā mutyapu tyapu hū. Jixi'u xi'u hū ngā. Ahem amō tī. (Aja pyaiha ke mujekwa.) Ame'ē ke rehe Jesu usak. ³⁹ Pe, pandu:

—Mā! Pemutyapu tyapu hū ym. Pejixi'u ym tī. Kūjātāi manō ym. Ukwer ou riki — aja Jesu.

⁴⁰ Pe, ngā puka puka hū ehe. Manō te aja ukwa katu, a'erehe puka puka hū ehe. A'erehe soroka pe upa ngā ke Jesu muhem. Pe, kūjātāi túi, ame'ē kapy pe oho. Mahapyr jumu'eha ta ke raho inamō tī. Kūjātāi pái raho tī. Imāi raho tī. Ame'ē ta jō kapy pe ixe oho. ⁴¹ Uhyk rahā, ipo rehe Jesu pyhyk. Pe, pandu:

—Tarita kumi — aja.

Ame'ē jundéu awa ta je'ēha ipe: “Kūjātāi! Nde pe apandu, epu'am!” aja. ⁴² Pahar kūjātāi pu'am. Pe, wata ixo. Awa py mokōi warahy 'ar ame'ē ke kūjātāi. Kweraha rehe usak ame'ē ta pandu pandu a'eta jupe:

—Mā! Katu tiki! — aja kapy pe ixo ame'ē ta.

⁴³ Pe, Jesu pandu:

—Pehē py'a rupi te'e pereko — aja.

Imāi pe pandu tī:

—Ma'e ke eme'ē ipe. Kūjātāi u'u ta — aja.

(Ma'e ke u'u rahā, ixuwe katu a'e, aja ukwa katu ta, a'erehe: “Ma'e ke eme'ē ipe” aja Jesu pandu ipe.)

6

Jesu ke Nasare ok ta pe har ta putar ym

(Matéu 13.53-58; Ruk 4.16-30)

¹ A'engi Jesu oho. Hekoha pe jywyr oho, Nasare ok ta pe. Upa jumu'eha ta oho inamō tī. ²⁻³ Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe mu'e oho. Heta ngā ixo a'ep. Pe, hendu ame'ē ta pandu:

—Mā! My riki ukwa katuha ukwa my? Awa a'e ke mu'e my? (Jakwa ym jande.) Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke a'e ma'ema'e katu te. Mā!

(Jande aja awa te'e a'e tī.) Myja ame'ē ke a'e ma'ema'e my? (Jakwa ym tī.) Jesu riki peme'ē. Myra rehe ma'eha peme'ē. Mari membyr ke a'e. Imu ta ko jande namō ixo tī, jande rekoha pe. Tian. Jose amō tī. Jun amō tī. Simā amō tī. Hendyr ta jande namō ixo tī — aja ngā pandu.

Hekoha pe har ta aja Jesu tī, aja ngā ukwa, a'erehe Jesu ke putar ym.

⁴ A'erehe Jesu pandu:

—Tupā je'ēha pandu ame'ē ke amō hekoha pe pandu oho rahā, ame'ē ta hendu katu. Putar katu. Hekoha te pe pandu rahā, anī. Hekoha pe har ta hendu ym. Putar ym. Hok wyr pe har ta aja tī. Hendu ym tī. Amō ianam ta aja tī. Hendu ym tī. Putar ym tī — aja ngā pe pandu.

⁵ Ngā putar ym, a'erehe mukatu hū ym a'ep. Peteī teī ma'e ahy ixo ame'ē ta rehe ipo mujar. Aja mukatu. ⁶ Ipy'a pe Jesu ukwa ixo:

—Mā! Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke ihē ama'ema'e katu. Aja ihē ke Tupā muwyr, aja amujekwa. Anī. Peme'ē ta jurujar ym ihē rehe. Mā! — aja jupe.

Pe, a'engi amō ta hekoha rupi mu'e mu'e oho.

Awa py mokōi jumu'eha ta ke Jesu mondo

(Matéu 10.5-15; Ruk 9.1-6)

⁷⁻⁹ Ajame'ē ke awa py mokōi jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Se pejur. Ko pehē ke ihē amondo ta. Pehē mokōi mokōi peho. Ihē je'ēha rupi peho. Amō ta py'a ngi ājā ta ke pemuhem katu ta. Peho rahā, ma'e ke peraho ym. Pehē mi'u peraho ym. Pehē kupe pe ma'e ryrū ke peraho ym tī. Tamatarer peraho ym tī. Myra te'e pehē po pe peraho katu. (Pehē re'ō rahā, myra rehe pepyta pyta peho pexo.) Pehē py rehe har pemunde. Peteī kamixa namō peho katu.

¹⁰ —Amō rekoha rehe pehyk rahā, amō pandu ta: “Ko pejur katu. Se ihē rok pe pepyta katu” aja. Ame'ē rok pe pepyta katu. A'ep pepyta pexo rahā, ame'ē rok pe jō pepyta katu.

11 —Amō rekoha pe pehyk. A'ep pe har ta putar ym pehē ke. Pehē je'ēha rehe hendu tar ym tī. Aja rahā, ame'ē hekoha ngi peho. Ok ta ngi pehem peho rahā, ywy ku'i pehē py ngi pejuhyk katu. Ame'ē ke ngā usak rahā, kuja ukwa ta. Tupā ke a'ep pe har ta putar ym aja pemujekwa — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

12 Pe, jumu'eha ta oho. Mokōi pame a'eta oho. Amō ok ta rupi pandu pandu oho.

—Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Tupā koty pehē py'a pemuruwak — aja pandu oho.

13 Heta ājā ta ke ngā py'a ngi muhem mondo tī. Ma'e ahy ixo ame'ē ta rehe ma'e ka kytyk tī. Ipykā rehe kytyk. Karapatu ka aja me'ē. Aja ngā ke mukatu hū.

Juā mujahukiha ke jukwa ame'ē rehe har

(Matéu 14.1-12; Ruk 9.7-9)

14 Jesu ma'ema'eha rehe har upa ngā pandu pandu. Ame'ē ke rehe Ero hendu. A'e jundéu awa tama'e kapitam. Amō ta kuja pandu:

—Peme'ē riki Juā mujahukiha ke. Manōha ngi Tupā mukwera katu muhem. A'erehe pyrātā te ha namō ma'e ke Jesu ma'ema'e katu. Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke ma'ema'e katu — aja riki.

15 Amō ta pandu:

—Anī. Peme'ē riki Eri. Ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ke jywyr — aja riki tī.

Amō ta pandu:

—Anī. Peme'ē riki Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e. Ymanihar aja Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e tī — aja tī.

16 Amō koty koty Jesu rehe har Ero hendu rahā, kuja pandu:

—Anī. Peme'ē riki Juā mujahukiha ke. A'e ke Tupā mukwera katu muhem tī. Amukwehe te we amō pe ihē apandu: “Juā ākā ke emondok eho ingi” aja. Kwera katu uhem apo 'y — aja ukwaha naī.

17-19 Amukwehe te we kuja ixo. Ero mu ixo. Her Siri. Siri rakehar rer

Eroni. Ame'ē imu rakehar ke Ero jo'ok raho ingi. A'erehe Juā pandu ipe:

—Mā peja ym. Ne mu rakehar namō nde erexo rahā, katu ym — aja Ero pe pandu.

Ame'ē ke Eroni ukwa tī. A'erehe parahy ehe, Juā rehe. Jukwa tar katu tī. Ame'ē ke Ero putar ym, a'erehe marā ka ym Juā ke hakehar jukwaha. 20 Juā riki sawa'e katu ame'ē ke a'e aja Ero ukwa. Jaxer ame'ē ke nixói ipe aja ukwa tī, a'erehe kyje ingi, Juā ngi. A'erehe amō renda pe Juā ke Ero mupyta. (A'erehe marā ka a'e ke hakehar jukwaha.) Juā je'ēha rehe Ero hendu tar katu tī. Hendu katu tipe. Amō amō rahā, hendu rahā: “Mā! Myja me'ē ihē ama'e ta my?” aja Ero pandu jupe.

21 Pe! Juā jukwaha angaha ke rehe uhyk 'y. Kuja. Yman imāi pusu ngi Ero u'ar. Ame'ē rehe imi'u matyr ixo apo. Aja ukwa ukwa ixo tī. Pe, kapitā ta ke mujy'ar. Sonda tama'e kapitā ta ke mujy'ar tī. Ima'ehū namō ixo ame'ē ta ke mujy'ar tī. Ame'ē ta ngariréi ywy pe har ta ke a'eta. Ma'e u'uha renda pe upa ame'ē ta ihī. 22 Ame'ē renda pe Eroni membyr ixo uwy. Kūjātāi keruhū a'e. Pe, purahái. Upa kapitā ta ke muhury. Ero hury katu tī. Pe, kūjātāi pe pandu:

—Ma'e nde ereputar my? Upa nde ereputar ame'ē ke ihē riki ame'ē ta nde pe — aja Ero.

23 Pandu pandu riki tī:

—Ko Tupā ruwa koty aja jaxo. Apandu katu. Upa nde ereputar ame'ē ke ihē riki ame'ē ta nde pe. Esarahā! Upa katu te ihēma'e ihī. Nde ereputar rahā, ame'ē ke amowok ta nde pe. Wajar nema'e ta — aja Ero.

24 Imāi pe kūjātāi pandu oho:

—Māi! Ma'e ihē apandu ta my? — aja.

Imāi pandu:

—Juā mujahukiha ākā ke epandu ipe — aja.

25 Pahar Ero koty jywyr oho. Pe, pandu ipe:

—Juã äkã ke ihë aputar. Ita paratu 'ar pe ihë pe erur apo — aja kÿjätãi.

²⁶ Ame'ë ke rehe hendu rahã, Ero pyai te hÿ. (Juã ke jukwa tar ym.) A'erehe pyai te hÿ. Ero je'ëha rehe upa kapitã ta hendu ramõ te: “Tupã ruwa koty aja jaxo. Nde ereputar ame'ë ke ihë riki ame'ë ta” aja. A'erehe kÿjätãi pe: “Anĩ. Ama'e ym ta” aja marã ka ym panduha. Pandu rahã, huxĩ hÿ ta tipe. ²⁷ A'erehe pahar sonda pe pandu:

—Juã äkã ke emondok erur — aja.

Kyndaha pe sonda oho. Pe, iãkã mondok ingi. ²⁸ Pe, ita paratu 'ar pe werur. Kÿjätãi pe me'ë. Ame'ë ke imãi pe kÿjätãi raho. ²⁹ Juã ke amõ jukwa, aja Juã namõ jumu'e ixo ame'ë ta hendu rahã, hete ke oho piam. Pe, kangwerupa pe jytyr raho.

Kuja, 5.000 hetaha ma'e ke u'u ame'ë rehe har
(Matéu 14.13-21; Ruk 9.10-17; Juã 6.1-14)

³⁰ Ajame'ë ke Jesu mondo ame'ë ta jywyr uwyr ixoty, Jesu koty. Upa ma'ema'eha ke pandu ipe. Upa ma'e mu'e ame'ë ke pandu ipe tĩ. ³¹ Pe, heta ngã uhyk uwyr ehe tĩ. Pe, hekoha pe ame'ë ta jywyr oho tĩ. Amõ ta uhyk ehe tĩ. Ame'ë ta jywyr oho tĩ. Amõ amõ ta uhyk tĩ. Aja riki ixo. A'erehe marã ka ym ma'e ke u'uha. (Ma'ema'e hÿ ixo, myja ym ma'e ke u'uha.) A'erehe Jesu pandu:

—Jande jõ ngã nixói te ame'ë pe jaho. A'ep japutu'u we ta — aja jumu'eha ta pe pandu.

³² Pe, ngã nixói te ame'ë pe a'eta jõ oho ixo. Jarusu keruhÿ pe oho, y ruwái rehe. ³³ Amõ ta ohoha rehe usak. Jesu ta oho, aja ame'ë ta ukwa. A'erehe pe rupi ngã ujan oho. Y rymy'y rupi ujan oho. Ok ta ngi upa ngã ujan oho. Pe, ngã nixói te ame'ë pe uhyk py oho. ³⁴ A'ep Jesu uhyk rahã, heta te hÿ ngã rehe usak. Usak rahã, pyai. Ame'ë ta riki arapuharan ta aja saka. Usakiha nixói, ame'ëja saka. (Aja rahã, ngã rehe usakiha nixói tĩ, aja mujekwa.) A'erehe Jesu pyai. A'erehe pyrara ngã rehe

usak. A'erehe Tupã je'ëha ke mu'e hÿ ngã pe. ³⁵⁻³⁶ Ka'aruk koty rahã, jumu'eha ta uhyk ehe. Ngã mi'u nixói te, a'erehe pandu ipe:

—Warahy ka'aruk te apo. Ko awa nixói te, ame'ë renda ke se. Ngã ke emondo sengi. Paite ok ta rupi imi'u ke a'eta jo'ok ta oho — aja ipe.

³⁷ —Anĩ. Ngã mi'u ke pehë atu peme'ë me'ë katu — aja jumu'eha ta pe pandu.

—Mã! Kuja, 200 wera rahã, paraky. Aja tamatarer pyhyk. Ame'ë tamatarer pe mbeju jajo'ok. Pe, ngã pe jame'ë me'ë. Aja nde ereputar my? — aja jumu'eha ta.

³⁸ —Myja mbeju hetaha pehĩ my? Pesak peho — aja Jesu.

Usak rahã, pandu ipe:

—Kuja pehĩ. Awa po wajar peteihar upa mbeju hetaha. Pira ka'ë, kuja, mokõi jõ — aja jumu'eha ta pandu.

³⁹ Jesu pandu:

—“Pewapyk” aja ngã pe pepandu — aja jumu'eha ta pe.

Ngã pe jumu'eha ta pandu:

—Amõ koty koty pejy'ar aja pe-wapyk — aja.

Pe, kãpĩ ra'yr 'ar pe ngã wapyk. ⁴⁰ Ko 50 hetaha wapyk. Se koty amõ 100 hetaha. Se koty amõ 50 hetaha. Se koty amõ 100 hetaha. Aja upa katu te ngã wapyk uĩ. ⁴¹ Pe, awa po wajar peteihar upa mbeju ke Jesu pyhyk, pira ka'ë namõ. Pe, ywa rehe ma'ã. Tupã namõ pandu:

—Ne jõ riki katu te me'ë ke. Jande mi'u nde eremuwyr katu — aja.

Pe, mbeju mopok. Jumu'eha ta pe me'ë. Ame'ë ke ngã pe jumu'eha ta me'ë me'ë raho. Aja mokõi pira ka'ë ke me'ë me'ë tĩ. ⁴²⁻⁴³ Pe, upa ngã u'u. Uhyk ngã u'u. Upa u'u rahã, jumu'eha ta pyta we ame'ë ke matyr. Kuja, awa py mokõi wasãkã tyryhem matyr. Mbeju pyta we ame'ë ke matyr. Pira ka'ë aja tĩ. Pyta we matyr tĩ. ⁴⁴ Ngã mi'u u'u, ame'ë ta heta te hÿ. Sawa'e ta jõ manga rahã, kuja, 5.000 hetaha ngã ixo.

*Y 'ar rupi Jesu wata oho
(Matéu 14.22-33; Juã 6.15-21)*

⁴⁵ Ajame'ë ke pahar jumu'eha ta ke Jesu mondo. Jarusu keruhũ pe mondo. Pandu:

—Hok pe ngã ke ihẽ amujywyr ta amondo axo rahã, ypa ruwái koty peho. Mesái ok ta pe peho. Jarusu keruhũ pe peho. I'i atu rahã we, ihẽ aho ta kÿ — aja Jesu.

Pe, jarusu keruhũ pe jumu'eha ta opor oho. Pe, aha oho ixo. Jesu pyta we rĩ. Pe, amõ ta pe pandu:

—Pehẽ rok pe pejywyr peho — aja ngã pe.

⁴⁶ Upa ngã hijar oho rahã, wwy'ã rehe Jesu jeje jupir oho. Tupã namõ a'e pandu pandu oho. ⁴⁷ Pytun rahã, wwy rehe Jesu jeje ixo rĩ. Jarusu keruhũ ke ypa pyter pe ihĩ. Ame'ë pe jumu'eha ta ihĩ. ⁴⁸ Ame'ë ta rehe ywytuhu juwapi uwyr. A'erehe jumu'eha ta pykũi hũ tipe. Henda te'e ihĩ. Paite ngi ame'ë ta rehe Jesu usak. Pe, sapukái je'ë ramõ rahã, a'eta rehe Jesu uhyk uwyr ixo. Y 'ar rupi te'e uwyr ixo. Xupe 'ar rupi aha ta tipe oho. ⁴⁹ Y 'ar rupi wata uwyr ixo ame'ë ke rehe jumu'eha ta usak. Ame'ë riki Jesu aja ukwa ym, a'erehe ahem hũ:

—Ãjã pe tur ixo — aja jumu'eha ta ukwaha naĩ.

⁵⁰ Upa usak ehe rahã, mukahem hũ. Pe, pahar Jesu pukái:

—Pekyje ym! Pehẽ py'ahu te'e pexo. Ihẽ Jesu — aja.

⁵¹ Pe, jarusu keruhũ rehe uhyk, pe, opor oho. Ywytuhu putu'u. Jumu'eha ta pandu pandu a'eta jupe:

—Mã! Y 'ar rupi wata katu! — aja riki.

⁵² Pyrãtãha namõ ngã mi'u ke Jesu muheta. Ame'ë ke jumu'eha ta ukwa ym, (a'erehe pyrãtãha namõ y 'ar rupi Jesu wata katu tĩ. Ame'ë ke ukwa ym tĩ.) Iãkã riki janam rãi te'e.

*Jenesare wwy pe har ta ke Jesu mukatu
(Matéu 14.34-36)*

⁵³ A'engi y ruwái rehe uhyk, Jenesare wwy pe. A'ep jarusu keruhũ pukwar. ⁵⁴ Pe, jarusu keruhũ ngi

uhem oho rahã, ame'ë ta rehe heta ngã usak. Pe, pahar ngã ukwa katu.

—Ko Jesu — aja.

⁵⁵ Pe, ame'ë hekoha rupi upa ma'e ahy ixo ame'ë ta ke ngã oho piam. Muhyk werur ehe. Kyha aja me'ë pe werur tĩ. “Paite ixo apo” aja hendu rahã, a'ep ahy ixo ame'ë ta ke raho ngã. ⁵⁶ Pe, amõ amõ hekoha rupi Jesu oho. Ok ta rupi oho. Ok ta keruhũ rupi oho tĩ. Awa renda rupi oho tĩ. Upa ame'ë rupi oho rahã, soroka pe ma'e ahy ixo ame'ë ta ke ngã mou. Pete'e túi. Ame'ë ta pandu:

—Mã peja nema'e mundeha rehe ahy ixo ame'ë ta pyhyk. Mã peja nema'e mundeha apyr rehe jõ pyhyk — aja Jesu pe.

Pe, ima'e mundeha apyr ke pyhyk ame'ë ta upa katu te katu oho.

7

*Hamũi je'ëha rehe hendu katu
ame'ë ta ke
(Matéu 15.1-9)*

¹⁻⁴ Hamũi ta mu'e aja ipo ke jundéu awa ta kutuk ym rahã, ma'e ke u'u ym. Aja te'eha a'eta ma'eha. (Hamũi ta mu'e aja ipo ke kutuk rahã, Tupã usak katu ehe, aja ukwaha naĩ.) Parise ta aja tĩ. Upa ymanihar hamũi ta mu'e ame'ë ke rehe hendu katu. Ma'e muhepyha renda ngi hok pe jywyr rahã, ma'e ke u'u ym rĩ. Ipo ke kutuk py, pe, u'u. Aja amõ amõ heta ymanihar hamũi ta mu'e ame'ë ke rehe hendu katu. Ko y u'uha ke kutuk. Pander ke aja tĩ. Ita pander ke aja tĩ. Hamũi ta mu'e aja upa kutuk riki tĩ. (Aja rahã, Tupã usak katu ehe, aja ukwaha naĩ.)

Pe, Jesu rehe parise ta jy'ar uwyr. (Parise ta riki hamũi mu'eha rehe hendu katu te ame'ë ta ke a'eta.) Jundéu awa ramũi ta je'ëha ukwa, ame'ë ta jy'ar uwyr tĩ. Jerusarẽ ok ta ngi johu jy'ar uwyr ehe. Jesu namõ ame'ë ta je'ë je'ë. Hamũi ta mu'e aja ipo ke jumu'eha ta kutuk ym. Aja te'e ma'e ke u'u. ⁵ A'erehe Jesu pe a'eta pandu:

—Ma'erehe jande ramūi mu'e ame'ē ke rehe nema'e jumu'eha ta hendu ym my? Ame'ē ta u'u rahā, jande ramūi mu'e, aja ipo ke a'eta kutuk ym tiki. Katu ym aja — aja Jesu pe.

⁶ —A'e riki. Ipo ke kutuk ym. Pesarahā! Yman pehē rehe har Tupā je'ēha rehe Isai mupinim, aja mokōi pekwaha namō pexo ame'ē ta ke pehē. Ame'ē rehe har a'e mupinim. Kuja Tupā pandu:

“Ihē rehe har ngā katu pandu tipe.

Anī. Hendu ym ihē je'ēha rehe.

⁷ Ihē rehe har katu pandu tipe. Pandu te'e riki. Hamūi je'ēha ke ngā mu'e ixo.

‘Kome'ē riki Tupā je'ēha' aja ngā mu'e naī” aja Tupā pandu. Aja Isai mupinim.

⁸ —Tupā je'ēha ke pehijar. Apo ymanihar pehē ramūi ta mu'e ame'ē ke rehe jō pehendu katu. Katu ym aja — aja Jesu pandu.

⁹ A'e Pandu tī:

—Mā! Tupā je'ēha ke pehijar. A'erehe ymanihar pehē ramūi ta mu'e, ame'ē ke pemu'e katu ta, aja pekwaha naī. Aja rahā, pekwaha katu ame'ē ta ke pehē, aja pekwaha naī.

¹⁰ Yman Moise mupinim:

“Nde pái rehe epy'a katu. Ne māi rehe aja tī. Epy'a katu tī.

Kuja tī. ‘Papa! Nde jaxer' aja amō pandu rahā, ame'ē ke ejukwa.

‘Māi! Nde jaxer' aja pandu ame'ē ke ejukwa tī” aja Moise mupinim. (“Jaxer” aja pandu rahā: “Ipái ta rehe ipy'a ym” aja mujekwa.)

¹¹⁻¹³ —Anī riki. Ame'ē rehe pehendu ym te. Pesarahā! Ma'e ke pehī. Ame'ē namō ipái ta rehe usak katu ta me'ē te'e. Anī. “Ko Tupāma'e ke apo 'y. Tupā pe ihē ame'ē, ame'ēja saka. A'erehe pehē pe ihē ame'ē ym ta apo 'y” aja ipái ta pe pandu. Aja rahā, ame'ē namō ipái ta rehe usak ym ta apo 'y. Haihu ym ta apo 'y. A'erehe Tupā je'ēha rehe pehendu ym. “Pehē pái ta rehe pepy'a katu” ame'ē rehe pehendu ym. Katu ym aja. Aja amō

amō we pemu'e ame'ē ke pehī. Aja Tupā je'ēha rehe pehendu ym. Katu ym aja — aja Jesu pandu.

Ma'e mujaxeriha rehe har

(Matéu 15.10-20)

¹⁴ (Pe, ipo ke kutuk ym ha namō ma'e ke u'u. Ame'ē ke mujekwa.) Kuja heta ngā pe Jesu pandu:

—Se pejur! Pehendu katurahā! Pekwa katu ta. ¹⁵ Soroka pe ma'e ke ihī. Ame'ē ke amō juru kwar rupi oho rahā, ipy'a ke mujaxer ym. Ma'e ke amō pandu, ame'ē ke juru ngi uhem, ame'ēja saka. Ame'ē riki ipy'a jaxeriha ke mujekwa katu. ¹⁶ [Pekwa tar katu rahā, pehendu katu] — aja ngā pe.

¹⁷ Hetaha ta ke Jesu hijar oho. Pe, ok pe ixo oho rahā, jumu'eha ta pandu:

—Ame'ē amō py'a jaxer ame'ē rehe har emujekwa jande pe. Jakwa ym — aja ipe.

¹⁸ —Mā! Amō ta aja pekwaha ym my tī! Ko amujekwa ta pehē pe. Ma'e ke amō u'u rahā, juru kwar rupi oho. Ame'ē mujaxer ym amō py'a ke. ¹⁹ Ipy'a pe oho ym, a'erehe ipy'a mujaxer ym. Ipusu pe ihon. A'engi ka'a aja uhem oho — aja Jesu pandu. (Aja pandu rahā, upa ma'e ke ngā u'u ame'ē ke katu, aja mujekwa.)

²⁰ Pandu tī:

—Amō jywī ngi ma'e ke uhem rahā, ame'ē riki amō ke mujaxer. ²¹ Amō jywī ngi uhem. Aja rahā, ipy'a ngi uhem, ame'ēja saka. Ko ma'e ka'u te'eha ke ipy'a pe ukwa ukwa ixo. Upa rahā, ame'ē ke ma'ema'e. Ko amō kūjā rehe ka'u te'e. Amō sawa'e rehe ka'u te'e tī. Amōma'e ke mukanim. Amō ke jukwa tar katu. ²² Hakehar aja ym ame'ē namō jumusarái. Ixawa'e aja ym ame'ē namō jumusarái. Amōma'e ke rehe ipy'a moī hū. Upa ma'e katu ym ame'ē ke ma'ema'e. Te'e pandu. Ma'e ke mujesak ame'ē rehe huxī awa. Katu ym aja. Kyty'ym. Amō ta rehe juru ai. “Ihē jō katu me'ē ke” aja jō pandu. Ko ka'u te'e hū ame'ē ke. ²³ Upa katu te aja jaxer ame'ē ke amō jywī ngi uhem. Ipy'a

ngi uhem, ame'ēja saka. Upa ame'ë ke mujaxer awa ke — aja Jesu mujekwa.

Jesu rehe amõ awa kũjã jurujar katu

(Matéu 15.21-28)

²⁴ A'engi Jesu uhem oho. Amõ ywy pe oho. Tir ok ta rake ame'ë pe oho. Sinõ ok ta rake ame'ë ywy tĩ. Pe, amõ rok pe ixo oho. A'ep a'e ixo aja amõ ta ukwa. Ame'ë ke a'e putar ym. Anĩ. Marã ka ym mukanĩha. “Pete'e ixo” aja ngã ukwa riki. ²⁵⁻²⁶ A'e uhyk aja amõ kũjã hendu. Pe, uhyk oho ehe. Amõ koty je'ëha kũjãma'e ke. Ngere ywy pe har je'ëha ke ame'ë. Jundéu awa ym a'e. Siro-seni ywy pe har a'e. Ame'ë membyr py'a rehe ãjã ihĩ, kũjãtãi ra'yr ke a'e. Pe, Jesu rehe kũjã uhyk rahã, pahar huwa koty ipynarãi pe wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ë ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) Pe, pandu ipe:

—Ihẽ membyr ngi ãjã ke emuhem emondo — aja Jesu pe.

²⁷ —Ta'yn ta pe a'eta mi'u ke amõ me'ë py. Ta'yma'e mi'u ke jawar ta pe ombor rahã, katu ym — aja Jesu. (Aja rahã jundéu awa ta namõ Jesu ma'ema'e py ta, aja mujekwa katu.)

²⁸ Kũjã pandu:

—Sa'e! Esarahã! A'eta mi'u ke ta'yn ta mukurer kurer riki. Ame'ë ke jawar ra'yr ta myrape wyr pe u'u riki — aja ipe. (Aja rahã, ta'yr mi ma'e katu ame'ë ke amõ awa ta pyhyk ta, aja kũjã mujekwa katu. “Jawar ra'yr” aja pandu rahã: “Amõ awa ta” aja mujekwa katu.)

²⁹ —Mã! Nde erepandu katu. Nde rok pe ejywyr eho. Ne membyr py'a ngi ãjã uhem oho apo 'y — aja Jesu.

³⁰ Pe, hok pe kũjã jywyr oho. Uhyk rahã, imembyr rehe usak. Myrape 'ar pe nino ou. Jete. Ipy'a ngi ãjã uhem oho, aja kũjãtãi túi. (Jesu pandu, aja me'ë uhyk katu 'y.)

Je'engai ame'ë ke Jesu mukatu

³¹ Ajame'ë ke ame'ë renda ke Jesu hijar oho. Ame'ë renda Tir ok ta rake ihĩ. Oho rahã, Sinõ ok ta rupi asa oho. Ngariréi ypa pe oho ixo.

“Jande popa ok ta” ame'ë rupi asa oho ixo tĩ. ³² A'ep pe har ta sawa'e ke muhyk raho ehe. Ame'ë ipyakwar ym. Hembe ke hãtã tĩ. Jesu pe a'eta pandu:

—Sawa'e rehe nde po emujar — aja ipe.

³³ Heta ame'ë ta ngi Jesu sawa'e ke hykýi raho. A'eta jõ ixo. Pe, sawa'e pyakwar rupi ipo ke pu'ë. Ipo rehe tymũ tĩ, ame'ë namõ sawa'e rembe rehe mujar. ³⁴ Pe, ywa rehe Jesu ma'ã. He'õha mupuk. (Aja pyrara usak ehe, aja mujekwa.) Pe, pandu: “Epata” aja Jesu. Ame'ë jundéu awa ta je'ëha ipe: “Epirar” aja. ³⁵ Pahar sawa'e pyakwar sorok katu. Hendu katu ma'e ke. Hembe imembek katu tĩ. Pandu katu ma'e ke apo 'y. ³⁶ Pe, hãtã Jesu pandu ipe:

—Amukatuha rehe har amõ ta pe pepandu ym — aja ngã pe tipe.

Anĩ. Pandu pandu hũ ngã. Amõ we Jesu pandu tipe:

—Pepandu ym — aja.

Anĩ tĩ. Pandu pandu we hũ ngã.

³⁷ Hendu ame'ë ta pandu:

—Mã! Katu tiki. Upa katu te ma'ema'e katu tiki. Mã! Ipyakwar ym ame'ë ke mukatu! Pe, hendu katu apo 'y. Je'engai ame'ë ke mukatu tĩ. Pandu katu ma'e ke apo 'y — aja ngã jupe.

8

4.000 hetaha ma'e ke u'u
(Matéu 15.32-39)

¹ Ajame'ë ke amõ heta ngã jy'ar uwyr ehe tĩ. Ma'e ke ngã u'u ame'ë ke nixói te rahã, jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Se pejur. ² Pesarahã! Peme'ë heta ame'ë ta ihẽ namõ ixo. Mahapyr ukwer apo. Ngã mi'u nixói te ngã pe. A'erehe ngã rehe apyrara ihẽ asak. ³ Hok pe amujywyr amondo rahã, myahyha ixangwer ym. Amõ ta paite ngi uwyr — aja Jesu.

⁴ Jumu'eha ta pandu ipe:

—Ko awa nixói te ame'ë pe jande jaxo. Myja heta ame'ë ta pe mbeju jame'ë ta my? — aja ipe.

⁵ —Myja hetaha mbeju namō pexo my? — aja Jesu.

—Kuja. Awa po wajar mokōi hetaha kohī — aja jumu'eha ta.

⁶ Heta ame'ē ta pe Jesu pandu:

—Pewapyk — aja.

Pe, mbeju ke pyhyk. Tupā pe pandu:

—Ne jō riki katu te me'ē ke. Jande mi'u nde eremuwyr katu — aja.

Pe, upa mbeju mopok rahā, jumu'eha ta pe me'ē. Pandu:

—Ngā pe peme'ē me'ē peraho — aja.

⁷ Pe, jumu'eha ta me'ē me'ē raho. Heta katu ym pira ka'ē ke pehī tī. Ame'ē rehe Tupā pe Jesu pandu tī:

—Ne jō riki katu te me'ē ke. Jande mi'u nde eremuwyr katu — aja tī.

Pe, jumu'eha ta pe pandu:

—Kome'ē ngā pe peme'ē me'ē peraho tī — aja.

⁸ Upa ngā u'u. Uhyk ngā u'u. Pe, pyta we ame'ē ke matyr. Kuja, awa po wajar mokōi wasākā tyryhem matyr.

⁹ Arahā heta ngā u'u. Kuja, 4.000 hetaha u'u. Ngā heta ame'ē ta pe Jesu pandu:

—Pehē rok pe pejywyk peho — aja.

¹⁰ Upa ngā oho rahā, pahar jarusu keruhū pe opor oho, jumu'eha ta namō. Ame'ē pe y ruwāi rehe oho. Namanu ywy pe uhyk oho.

*Ma'e ke parise ta usak tar katu
(Matéu 12.39; Matéu 16.1-4)*

¹¹ Amō parise ta uhyk ehe. (Parise ta ymanihar hamūi ta mu'e ame'ē ke rehe hendu katu te ame'ē ta ke a'eta.) Pe, Jesu namō je'ē je'ē hū. Parise ta pandu ipe:

—Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke ema'ema'e. Jasak ta. Aja rahā, kome'ē ywy keruhū pe nde ke Tupā muwyr, aja jakwa ta — aja Jesu pe.

(Marā ka ym Jesu ma'eha rahā, Tupā muwyr ym, aja ukwa ta tipe. Ame'ē manga ta tipe.) ¹² He'ōha ke Jesu mupuk hū. (Parise ta ākā janam rāi aja ukwa, a'erehe he'ōha mupuk.) Pe, pandu:

—Anī. Ama'e ym ta. Mā! Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke ihē ama'ema'e. Ame'ē ke pesak tar katu. Ma'ewā my? Anī ta. A'ewan. Amuje-sak ym ta pehē pe — aja Jesu pandu.

¹³ Upa pandu rahā, ame'ē ta ke hjar oho. Pe, jarusu keruhū pe opor oho. Huwāi koty jywyk oho.

*Mbeju mupururukiha rehe har
(Matéu 16.5-12)*

¹⁴ Jumu'eha ta mbeju ke harāi. Raho ym riki. Mbeju peteī jō jarusu keruhū pe raho. ¹⁵ Pe, jumu'eha ta ke Jesu mu'e. Kuja:

—Pesak katu pexo. Mbeju mupururukiha ke pepyhyk ym, parise tama'e ke. Eroma'e ke aja tī. Pepyhyk ym tī — aja Jesu.

¹⁶ Ame'ē ke rehe hendu rahā, jumu'eha ta pandu pandu a'eta jupe:

—Mbeju nixói, a'erehe aja a'e pandu — aja a'eta jupe.

¹⁷ Ame'ē panduha ke Jesu ukwa rahā, pandu:

—Mbeju nixói. Ame'ē rehe har pepandu pandu ym ta me'ē te'e. Mā! Pekwa ym my rī. Pehē ākā janam rāi. Pepyhyk ym ma'e ke. ¹⁸ Pehē reha pehī. Pesak ym ma'e. Pehē pyakwar pehī. Pehendu ym ma'e. Aja pexo. Ihē ama'ema'eha ke peharāi my? ¹⁹ Awa po wajar peteīhar upa mbeju ke 5.000 hetaha ame'ē ta pe amopok rahā, myja mbeju pyta we ame'ē ke pematyr my? Myja wasākā tyryhem pematyr my? — aja Jesu.

A'eta pandu:

—Awa py mokōi wasākā tyryhem jamatyr — aja.

²⁰ —Pe, awa po wajar mokōi mbeju ke 4.000 hetaha ame'ē ta pe amopok rahā, myja mbeju pyta we ame'ē ke pematyr my? Myja wasākā tyryhem pematyr my? — aja Jesu.

A'eta pandu:

—Awa po wajar mokōi wasākā tyryhem jamatyr — aja ipe.

²¹ Pe, Jesu pandu:

—Mā! Pekwa apo my? — aja jumu'eha ta pe.

(“Mbeju mupururukiha” Jesu pandu rahã: “Ame'ẽ riki parise ta mu'e ame'ẽ ke” aja mujekwa. Ame'ẽ ke rehe hendu ym ta me'ẽ te'e, aja mujekwa katu.)

Eha ym te ame'ẽ ke Jesu mukatu

²² Ajame'ẽ ke Mesái ok ta pe Jesu uhyk uwyr, jumu'eha ta namõ. Jesu rehe eha ym te ame'ẽ ke amõ ta muhyk werur. Amõ ta pandu:

—Nde po emujar ehe — aja ipe.

²³ Pe, eha ym te ame'ẽ po Jesu pyhyk. Pe, hykýi raho. Ame'ẽ ok ta ngi a'eta jõ uhem oho. Pe, eha rehe tymũ. Ipo ke mujar tĩ, eha rehe. Pandu ipe:

—Eresak ma'e ke apo 'y — aja sawa'e pe.

²⁴ Eha ym te ame'ẽ ke ma'ã. Pandu:

—Asak katu ym. Awa ta ke rehe asak. Myra aja ihẽ asak. Wata ixo — aja Jesu pe.

²⁵ Pe, eha rehe ipo ke Jesu mujar we tĩ. Pe, sawa'e ma'ã katu. Eha katu oho 'y. Upa katu te ma'e ke rehe usak katu apo 'y. ²⁶ Pe, hok pe sawa'e ke mujywyr mondo. Pandu ipe:

—Mesái ok ta pe ejywyr ym eho — aja sawa'e pe.

(Ame'ẽ ok ta pe ehe har ngã pandu pandu, ame'ẽ ke Jesu putar ym. A'erehe sawa'e pe pandu: “Ejywyr ym eho” aja.)

Jesu rehe har Petu pandu

(*Matéu 16.13-20; Ruk 9.18-21*)

²⁷ Ajame'ẽ ke amõ renda pe Jesu oho, jumu'eha ta namõ. Sesaréi Siri ok ta rake ihĩ, ame'ẽ pe oho. Oho ixo rahã, jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Ihẽ rehe har amõ ta pandu rahã, myja pandu my? — aja.

²⁸ A'eta pandu:

—Kuja amõ ta: “Juã mujahukiha ke nde” aja je. Amõ ta: “Eri ke nde. Ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke nde” aja je. Amõ ta: “Amõ ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke nde” aja ngã je — aja ipe.

²⁹—Pehẽ rahã! Myja pekwa my? — aja Jesu.

Petu pandu:

—Kirisutu nde. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke nde — aja ipe.

³⁰—A'e tỹ. Ihẽ rehe har amõ ta pe pemujekwa ym — aja hãtã jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Manõha rehe har Jesu pandu

(*Matéu 16.21-28; Ruk 9.22-27*)

³¹ Arahã har ngi jumu'eha ta ke Jesu mu'e:

—Ko awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ihẽ ke amõ ta mupyrara ta. Jundéu awa tamũi ta putar ym te ta ihẽ ke. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta aja tĩ. Putar ym ta ihẽ ke tĩ. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta aja tĩ. Putar ym ta ihẽ ke tĩ. Ihẽ ke jukwa ta. Pe, mokõi aker rahã, ihẽ akwera katu ta ahem — aja Jesu pandu.

³² Aja Jesu mujekwa katu juehe har. Pe, jumu'eha ta ngi Petu Jesu ke hykýi raho. Pandu ipe:

—Anĩ. Sawa'e! Nde ke jukwa ym ta awa — aja ipe.

³³ Pe, Jesu uwak, pe, amõ jumu'eha ta rehe usak. Pe, Petu pe pandu:

—Nde riki Satana aja saka. (Ãjã ramũi a'e.) Ihẽ ruwajan aja nde tĩ. Eho ihẽ ngi. Nde erekwa erekwa e'am, ame'ẽ ke Tupã muwyr ym riki. Sawa'e ukwaha namõ nde erepandu. A'erehe ihẽ ke nde eremupyta tar katu naĩ. Katu ym aja — aja Jesu pandu.

Jesu kotyhar ta rehe har

(*Matéu 16.24-28; Ruk 9.23-27*)

³⁴ Pe, heta hũ ngã ke Jesu mujyar, jumu'eha ta namõ. Pandu ngã pe:

—Ihẽ namõ amõ ixo tar katu rahã, ima'e putariha ke hijar ta me'ẽ te'e. Pe, Tupã putar ame'ẽ ke ma'ema'e ta me'ẽ te'e. Ima'e putariha ke mukanim ta me'ẽ te'e tĩ. Pe, ihẽ namõ oho katu. ³⁵ Amõ manõ tar ym. A'erehe a'e pandu: “Anĩ. Jesu rehe ajurujar ym ihẽ” aja. Aja rahã, Tupã namõ ixo ym te ta. Ihẽ rehe amõ jurujar katu, a'erehe a'e ke amõ jukwa tar katu. Tupã je'ẽha ke pandu oho, a'erehe ame'ẽ ke amõ jukwa tar katu tĩ. Tapijar te'e we jurujar katu, a'erehe amõ jukwa. Manõ. Aja rahã,

Tupã namõ aja te'e ta ixo. ³⁶Upa katu te kome'ẽ ywy keruhũ pe ma'e katu ame'ẽ ke ihĩ. Ame'ẽ ke amõ jo'ok. Matyr hũ tĩ. Pe, manõ rahã, Tupã namõ ixo ym te. Aja rahã, marã ka ym katuha. ³⁷Uhãha rehe marã ka ym ma'e ke muhepyha. Nixói te ma'e. ³⁸Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e aja ngã ixo apo. Tupã nixói, aja ukwaha naĩ, aja ngã ixo apo tĩ. Ame'ẽ ta ruwa koty ihẽ ngi amõ huxĩ rahã, ihẽ ruxĩ ta ingi tĩ. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ihẽ amu'e ame'ẽ ke ngi amõ huxĩ rahã, ame'ẽ sawa'e ngi ihẽ ruxĩ ta tĩ. Ihẽ ajywyr rahã, ihẽ ruxĩ ta ingi. Katu te ha rupi ihẽ ajywyr ta. Papama'e katu te ha rupi ajywyr ta tĩ. Ima'e je'ẽha rahoha tama'e katu te ha rupi ajywyr ta tĩ. Arahã ihẽ ngi huxĩ ame'ẽ ta ngi ihẽ ruxĩ ta tĩ — aja Jesu pandu.

9

¹ A'e pandu tĩ:

—Jetehar te ke pehẽ pe apandu. Ko riki amõ ta ixo apo. Ame'ẽ ta manõ ym we ta rĩ. Pyrãtã te ha namõ ihẽ riki kapitã keruhũ, ame'ẽ rehe usak py ta. Manõ ym we ta rĩ — aja jumu'eha ta pe.

Moise namõ Jesu pandu. Eri namõ pandu tĩ.

(Matéu 17.1-13; Ruk 9.28-36)

² Awa po wajar peteĩ ukwer rahã, Jesu oho. Petu ke raho inamõ. Tian amõ tĩ. Juã amõ tĩ. Ame'ẽ tumeme jõ a'eta oho. Ywy'ã keruhũ rehe jupir oho. Pe, Jesu rehe Petu ta usak u'am rahã, amõ koty a'e uwak oho u'am. ³ Ima'e mundeha hendy hendy. Ituwyr te. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ame'ẽ tuwryha ke rehe uhyk ym. ⁴ Pe, Eri rehe Petu ta usak. Moise rehe usak tĩ. (Ame'ẽ mokõi ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke a'eta.) Jesu namõ mokõi sawa'e ta pandu pandu u'am. ⁵ Pe, Jesu pe Petu pandu:

—Sawa'e! Ko riki katu jande jaxo. Mahapyr xipa jamujã ta. Ko nde pe peteĩ. Amõ Moise pe tĩ. Amõ Eri pe tĩ. (Aja rahã pepyta we ta rĩ) — aja ipe.

⁶ Petu ta mukahem hũ ingi, a'erehe myja pandu rahã, katu my? Ukwa ym, a'erehe aja pandu. ⁷ Pe, a'eta rehe ywa takãxĩha uhyk. Ame'ẽ pytuniha te'e Petu ta i'ãi. Pe, takãxĩha ngi panduha uwyr:

—Peme'ẽ ihẽ ra'yr. Ihẽ apy'a katu ehe ame'ẽ ke a'e. A'e pandu ame'ẽ ke rehe pehendu katu — aja riki.

⁸ Pe, pahar Petu ta juramã usak. Nixói awa. Jesu jõ pete'e ixo.

⁹ Pe, ywy'ã keruhũ 'ar ngi wyjy uwyr ixo rahã, hãtã Jesu pandu:

—A'eramõ pesak ame'ẽ ke amõ ta pe pepandu ym we rĩ. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ihẽ ke amõ ta jukwa ta. Pe, ihẽ akwera katu ta ahem. Arahã jõ pesak ramõ ame'ẽ ke pepandu katu ngã pe — aja Petu ta pe.

¹⁰ Petu ta hendu katu ehe, a'erehe amõ ta pe pandu ym. Petu ta jupe:

—“Akwera katu ta” aja a'e. Ma'e ame'ẽ my? — aja a'eta jupe.

¹¹ Pe, Jesu pe a'eta pandu:

—Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta kuja pandu: “Eri uwyr py ta. Haikwer koty Kirisutu uwyr ta” aja pandu. Ma'erehe aja pandu my? — aja ipe.

¹² Jesu mujekwa:

—Ame'ẽ panduha jetehar te ke. Eri uwyr py ta. Ngã py'a ke mukatu ta uwyr, aja rahã Kirisutu uwyriha rehe ngã harõ katu ta. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Pesarahã! Ihẽ ke amõ ta mupyrara ta, aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Ihẽ ke amõ ta putar ym ta, aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ tĩ. ¹³ Ko pehẽ pe apandu katu. Amõ riki upa uwyr. Eri aja a'e tĩ. Amõ ta putar, aja a'e ke amõ ta mupyrara riki. Yman Tupã je'ẽha mujekwa ehe har, aja amõ ta muhyk ehe — aja Jesu pandu.

(Eri te rehe har pandu ym. Anĩ. Eri rehe har Jesu pandu rahã, Juã mujahukiha rehe har pandu. Eri aja Juã tĩ, aja mujekwa.)

Kurumĩ ra'yr py'a rehe ãjã ihĩ
(Matéu 17.14-21; Ruk 9.37-43)

¹⁴ A'engi amõ jumu'eha ta rehe a'eta uhyk rahã, heta hũ ngã rehe

usak. Ngã heta ame'ẽ ta pyter pe jumu'eha ta ixo. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta namõ je'ẽ je'ẽ hũ u'am. ¹⁵ Jesu rehe heta ame'ẽ ta usak rahã, pandu:

—Mã! Pewe tur! — aja ngã.

Pe, huryha namõ ixoty ujan oho. Pe, ipo pyhyk pyhyk ingi.

—Mã! Ko nde erejur — aja ngã pandu.

¹⁶ Jesu pandu:

—Ma'e ke rehe peje'ẽ je'ẽ hũ pexo my? — aja ngã pe.

¹⁷⁻¹⁸ Amõ pandu ipe:

—Sawa'e! Ihẽ ra'yr py'a rehe ãjã ihĩ, a'erehe je'engai. ãjã ihĩ katu rahã, ihẽ ra'yr ke ombor mungwa. Tyjúi hũ tái. Hãi hãtã su'u su'u riki. Pe, upa jupyrãtã rãtã oho. Nde pe arur ta tipe. Nde nixói. A'erehe nema'e jumu'eha ta pe apandu: “ãjã ke pemuhem pemondo ingi” aja tipe. A'eta manga tipe. Anĩ riki. Muhem ym mondo — aja Jesu pe.

¹⁹ —Mã! Tupãma'e pyrãtãha rehe pejurujar ym. Heta hũ jahy rahã, pehẽ namõ ihẽ axo riki. Mã! Ihẽ rehe pejurujar ym we rĩ. Pehẽ ke ihẽ amu'e hũ tipe. Anĩ. Ihẽ rehe pejurujar ym we rĩ. Katu ym aja! Ere! Kurumĩ ke ihẽ pe erur — aja Jesu pandu.

²⁰ Pe, amõ ta werur ipe. Jesu rehe ãjã usak rahã, pahar kurumĩ ke mumanõ manõ. Kurumĩ ywy rehe u'ar ukwap. Pe, jere jere oup. Tyjúi hũ tái.

²¹ Kurumĩ pái pe Jesu pandu:

—Myja jahy rahã ãjã ihĩ ehe my? — aja.

—Ta'yn rahã har aja te'e. ²² Mãte hũ jukwa ta tipe. Tata pe kurumĩ ke ityk, aja jukwa ta tipe. Pe, pu'am. Y pe pypyk tĩ. Pe, uhem. Jukwa ta tipe. A'erehe nde eremukatu tar katu rahã, jande rehe epyrara esak. Emukatu katu — aja Jesu pe.

²³ —Hã! Nde tĩ. Tupã rehe nde erejurujar katu rahã, upa katu te ma'e ke nde erema'e katu ta — aja Jesu.

²⁴ Pahar kurumĩ pái jixi'uha namõ pandu:

—Ajurujar katu we riki ihẽ. A'ewan ym rĩ. A'erehe ihẽ pe emujekwa katu, aja rahã, ajurujar katu te ta tĩ — aja ipe.

²⁵ Heta ngã ujan uwyr. Juramã uwyr. Ima'e ma'eha ke mupyta ta, aja ukwa. A'erehe hãtã ãjã pe pandu:

—ãjã! Nde pe ihẽ apandu. Ehem eho ingi. Kurumĩ ke emupyakwar ym te apo. Emuje'engai ym tĩ. Eho ingi. Ejywyr ym te ehe kũ — aja Jesu.

²⁶ ãjã riki ahem hũ. Pe, kurumĩ ke mumanõ manõ. Pe, uhem oho ingi. Pete'e kurumĩ túi. Manõ me'ẽ aja túi, a'erehe ngã pandu:

—Manõ apo 'y — aja ukwaha naĩ.

²⁷ Ipo rehe Jesu pyhyk. Pe, mupu'am. Pu'am katu kurumĩ.

²⁸ Ajame'ẽ ke amõ rok pe Jesu ixo oho. A'ep jumu'eha ta pandu ipe:

—Mã! Marã ka ym ãjã ke jamuhemiha. Ma'erehe my? — aja Jesu pe.

²⁹ —Aja me'ẽ ãjã ke kuja jõ muhem mondo. Tupã namõ pepandu pandu katu. Ma'e pe'uha ke pehijar tĩ. (Aja Tupã rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu.) Aja rahã jõ, aja me'ẽ ãjã ke pemuhem katu pemondo. (Pyrãtã te ame'ẽ ke a'e, a'erehe aja rahã jõ pemuhem katu pemondo) — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Manõha rehe har Jesu pandu tĩ

(Matéu 17.22-23; Ruk 9.43-45)

³⁰⁻³¹ A'engi oho tĩ. Ngariréi ywy ke asa oho. Jumu'eha ta ke Jesu mu'e tar katu u'am, a'erehe ohoha ke ngã ukwa, ame'ẽ ke putar ym. Jumu'eha ta pe jõ pandu:

—Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ihẽ rehe sawa'e ta ke amõ muhyk ta werur. Pe, ihẽ ke ame'ẽ sawa'e ta jukwa ta. Mokõi aker rahã, akwera katu ta ahem tĩ — aja Jesu.

³² “Kwera ta” ame'ẽ je'ẽha ke jumu'eha ta ukwa ym.

—Emujekwa jande pe — aja pandu tar ym.

Kyje ingi, a'erehe pandu ym we ipe.

Awa katu te ame'ẽ rehe har
(Matéu 18.1-5; Ruk 9.46-48)

³³ Kapana'ū ok ta pe uhyk uwyr. Amō rok pe ixo oho. A'ep jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Pe rupi jande jajur jaxo rahā, peje'ē je'ē pexo pehē jupe. Ma'erehe peje'ē je'ē my? — aja pandu.

³⁴ A'eta pandu tar ym Jesu pe. Wata ixo rahā, kuja jumu'eha ta pandu pandu a'eta jupe:

—Jande ngi har awa riki katu te ame'ē ke my? — aja riki.

A'erehe ame'ē ke pandu tar ym Jesu pe. ³⁵ A'e wapyk. Awa py mokōi jumu'eha ta ke mujy'ar. Pandu:

—Pejur se! Pesarahā! “Apo ihē py kŷ” aja amō putar katu rahā, a'ejōhar aja ixo ta me'ē te'e. Pe, upa amō tama'e miasu aja ixo ta me'ē te'e tī. Aja rahā, katu te ame'ē ke a'e aja ixo — aja Jesu pandu.

³⁶ Pe, ta'yn ke Jesu pyhyk raho. Jumu'eha ta pyter pe raho. Petei iyywa jurupy rupi pyhyk. Pe, jumu'eha ta pe pandu:

³⁷ —Kome'ēja ta'yn ke hok pe mupyta katu. Ihē kotyhar ke, a'erehe pandu ipe: “Ko nde erejur katu. Ihē rok pe epyta katu” aja. Aja rahā, ihē ke hok pe mupyta katu, aja tī. Amō we tī. Ihē pái ke hok pe mupyta, aja tī. Ihē ke ihē pái muwyr — aja Jesu mujekwa.

*Jesu namō ixo me'ē ke
(Ruk 9.49-50)*

³⁸ Amō rahā, Juā pandu ipe:

—Sawa'e! Paite amō sawa'e rehe jasak. Nde je'ēha rupi ājā ta ke a'e muhem katu mondo. Jande namō ixo ym, a'erehe japandu ipe: “Anī. Mā peja ym. Jesu je'ēha rupi ājā ta ke emuhem ym emondo” aja ipe — aja Jesu pe pandu.

³⁹ —Anī. Aja pepandu ym sawa'e pe. Ihē je'ēha rupi ma'e katu ame'ē ke amō ma'e rahā, ihē namō ma'ema'e katu tī. Aja rahā, pahar ihē ruwajan wan uwak ym ta. ⁴⁰ Jande namō jumai ym rahā, jande kotyhar ta ke aja ixo. ⁴¹ Pesarahā! Kirisutu ihē. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke ihē. Ihē kotyhar ta ke pehē. A'erehe y ke

pehē pe amō me'ē, ita rekūi ra'yr pe. Aja rahā, ame'ē rehe Tupā usak katu ta tī — aja Jesu pandu.

*Ma'e ka'u te'eha rehe har
(Matéu 18.6-9; Ruk 17.1-2)*

⁴² A'e pandu tī:

—Ihē rehe amō amō ta'yn ta jurujar katu. Pe, amō pandu: “Mā peja Jesu rehe nde erejurujar katuha ke ehijar” aja mu'e. A'erehe ta'yn hijar. Aja rahā, mā peja jurupy rupi itahu pukwar. Pe, itahu namō a'e ke ypa pe ombor. (Pe, y jukwa. Aja rahā, ta'yn ke mu'e ym ta.) ⁴³ Nde po pe amō amō ma'e ke nde erema'e, a'erehe ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. A'erehe ihē rehe nde erejurujar katuha ke nde erehijar. Aja rahā, ame'ē nde erema'eha ke ema'e ym. Nde erema'e ym rahā, nde po ke nde eremondok, ame'ēja saka. Ema'e ym. Nde po petei nixói, aja Tupā koty nde ereho ta rahā, katu tiki. Nde po mokōi namō nde erexo aja mupyraraha renda pe nde ereho ta rahā, katu ym tiki. Ame'ē renda pe tata uwe ym te. ⁴⁴ [Ame'ē renda pe tapuru manō ym te ta. Tata uwe ym te ta tī. (Aja rahā, ahyha upa ym te ta, aja mujekwa katu.)]

⁴⁵ —Nde py aja tī. Amō amō ma'e renda pe nde erewata ereho, a'erehe ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. A'erehe ihē rehe nde erejurujar katuha ke nde erehijar. Aja rahā, eho ym. Nde ereho ym rahā, nde py nde eremondok, ame'ēja saka. Eho ym. Nde py petei nixói, aja Tupā renda pe nde ereho ta rahā, katu tiki. Nde py mokōi namō nde erexo aja mupyraraha renda pe nde ereho ta rahā, katu ym te tiki. ⁴⁶ [Ame'ē renda pe tapuru manō ym te ta. Tata uwe ym te ta tī. (Aja rahā, ahyha upa ym te ta, aja mujekwa katu.)]

⁴⁷ —Nde reha aja tī. Amō amō ma'e ke rehe nde eresak, a'erehe ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. A'erehe ihē rehe nde erejurujar katuha ke nde erehijar. Aja rahā, mā peja ma'e ke rehe esak ym. Nde eresak ym rahā, nde reha nde

erejo'ok, ame'ēja saka. Esak ym. Nde reha peteĩ nixói, aja Tupã renda pe nde ereho ta rahã, katu tiki. Nde reha mokõi namõ nde ereho aja mupyraraha renda pe nde ereho ta rahã, katu ym te tiki. ⁴⁸ Ame'ẽ renda pe tapuru manõ ym te ta. Tata uwe ym te ta tĩ. (Aja rahã, ahyha upa ym te ta aja mujekwa katu.)

⁴⁹—(Jundéu awa ta Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ rahã, hymba hapy. Upa ukwái. Arahã jukyr ke ombor ehe.) Ame'ẽ jukyr aja johu ngã rehe tata ke Tupã ombor ta, ame'ēja saka. (Aja rahã, johu ngã ahyha manga ta. Tata ombor, ame'ēja saka. Aja ipy'a katuha ke Tupã manga ta.) ⁵⁰ Jukyr namõ ma'e ke katu. Jukyr he'ẽha kanim rahã, marã ka ym mujywyriha. Pehẽ aja tĩ. Jukyr katu, aja pexo. Aja rahã, pexoha katu aja pexo katu. Amõ ta namõ pejumai ym aja pexo katu — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

10

Jumendar ame'ẽ rehe har (Matéu 19.1-12; Ruk 16.18)

¹ A'engi Jesu oho, jumu'eha ta namõ. Jundéi wyw ke asa oho. Y ruwái koty oho. Y rer Jondã. Heta ngã jy'ar uwyr ehe tĩ. Jesu mu'e uĩ tĩ. Amukwehe mu'e, aja mu'e apo tĩ.

² Pe, parise ta uhyk uwyr ehe. Jesu ukwa katuha ke manga tipe, a'erehe pandu ipe:

—Hakehar ke awa hijar katu my? Myja me'ẽ jundéu awa ta je'ẽha mujekwa my? — aja Jesu pe.

³ —Yman ame'ẽ rehe har Moise mupinim. Myja mupinim my? — aja Jesu pandu.

⁴ —Kuja mupinim. Hakehar ke amõ hijar oho rahã, kuja je'ẽha paper rehe mupinim. “Nde ihẽ rakehar ym apo 'y’” aja. Pe, ipái ta koty hakehar ke mujywyriha, paper namõ, aja panduha mupinim — aja parise ta pandu.

⁵ Jesu pandu:

—Aja riki yman Moise mupinim. Pehẽ ákã janam rã. Tupã putar ame'ẽ

ke pema'e tar ym, a'erehe aja yman Moise mupinim. ⁶ Yman ma'e ke Tupã mujã py rahã, sawa'e ke mujã. A'engi kũjã ke mujã tĩ. ⁷ A'erehe sawa'e jumendar rahã, ipái ta ke hijar. Pe, hakehar namõ ixo katu. ⁸ Ame'ẽ mokõihar riki peteĩhar aja ixo. A'erehe ame'ẽ ta riki mokõihar aja ym saka. ⁹ A'erehe peteĩhar aja Tupã mujã rahã, ame'ẽ ke sawa'e mumokõi rahã, katu ym — aja parise ta pe Jesu pandu. (“Mumokõi” aja pandu rahã: “Hakehar ke ixawa'e hijar” aja mujekwa.)

¹⁰ Ok wyr pe jywyriha oho rahã, jumu'eha ta pandu:

—Ame'ẽ je'ẽha rehe har emujekwa — aja Jesu pe.

¹¹ —Hakehar ke ixawa'e hijar oho, pe, amõ kũjã pyhyk rahã, hakehar aja ym ame'ẽ namõ jumusarái aja riki. Katu ym aja. ¹² Kũjã aja tĩ. Ixawa'e ke kũjã hijar oho, pe, amõ sawa'e ke pyhyk rahã, ixawa'e aja ym ame'ẽ namõ jumusarái tĩ, aja tĩ. Katu ym tĩ — aja Jesu pandu. (Aja rahã, hakehar ke ixawa'e hijar rahã, katu ym. Ixawa'e ke hakehar hijar rahã, katu ym tĩ, aja mujekwa katu.)

Ta'yn ta rehe Jesu katu usak (Matéu 19.13-15; Ruk 18.15-17)

¹³ Jesu pe ta'yn ta ke ngã muhyk werur. Ta'yn ta ákã rehe ipo Jesu mujar, ame'ẽ ke ngã putar. (Aja Tupã usak katu a'eta rehe aja mujekwa. Anĩ. Ame'ẽ ke jumu'eha ta putar ym) a'erehe a'eta pandu:

—Mã! Jesu ma'ema'e ixo. A'erehe perur ym ipe — aja ngã pe.

¹⁴ Ame'ẽ ke rehe Jesu hendu rahã, jumu'eha ta pe pandu:

—Anĩ. Mã peja ta'yn ta ihẽ rehe uhyk katu. Ta'yn ta ke se pemuhyk perur. Pemupyta ym. Aja riki Tupã putar tĩ. Kome'ẽ ta'yn ta Tupã kotyhar wan ta tĩ. ¹⁵ Ko apandu katu. Tupã kotyhar ta aja ta'yn ta putar katu. Ta'yn ta aja amõ putar ym rahã, Tupã kotyhar aja ym te ta awa — aja Jesu pandu.

16 Pe, i'u 'ar pe ta'yn ta ke Jesu mapyk mapyk. Iākā rehe ipo mujar, pe, pandu:

—Nde rehe Tupā usak katu — aja.

Ima'ehū namō ixo ame'ē rehe har
(Matéu 19.16-30; Ruk 18.18-30; 1
Timo 6.6-10; Tian 1.9-11; Tian 2.5-7;
Tian 5.1-3)

17 Pe, Jesu oho tate rahā, amō sawa'e ujan uwyr ixoty. Huwa koty ipynarāi pe wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ē ke kohī, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) Pe, pandu:

—Sawa'e! Katu te ame'ē ke nde. Ma'e ihē ama'ema'e rahā, Tupā ihē ke muhā katu ta my? — aja Jesu pe.

18 —“Katu te ame'ē ke nde” aja ihē pe nde erepandu. Tupā jō riki katu te ame'ē ke a'e. Awa ke anī. Ihē Tupā aja nde erekwa my? 19 Esarahā! Tupā je'ēha ke nde erekwa katu. Kuja panduha ihī.

“Amō ke ejukwa ym.

Amō kūjā rehe eka'u te'e ym.

Amōma'e ke emukanim ym.

Amō rehe har te'e epandu ym.

Ma'e te'e nde erepandu, aja amōma'e ke emukanim ym.

Nde pái rehe epy'a katu. Ne māi rehe aja tī. Epy'a katu ehe tī” aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī — aja Jesu pandu.

20 Sawa'e pandu:

—Sawa'e! Aja kurumī rahā har upa Tupā je'ēha rehe ihē ahendu katu — aja ipe.

21 Jesu usak ehe. Ipy'a katu ehe. Pe, pandu ipe:

—Pewe amō ma'e ke ema'e we rī. Eho. Upa katu te nema'e ke emuhepy. Aja tamatarer epyhyk. Pe, upa ame'ē ke ima'e ym te ame'ē ta pe te'e eme'ē me'ē. Aja rahā, Tupā koty nema'ehū ta. A'engi eho, ihē namō ejur — aja Jesu pandu.

22 Ame'ē je'ēha ke rehe hendu rahā, sawa'e pyai te. Pe, hok pe jywyr oho ingi. Ima'ehū aja ixo. (Ame'ē ke me'ē tar ym, a'erehe pyai te.)

23 Jumu'eha ta rehe Jesu juramā usak. Pandu:

—Tupā putar, aja amō ixo katu. Aja ima'ehū ame'ē ta mā ma'e tar ym te — aja Jesu.

24 Ame'ē ke rehe hendu rahā, jumu'eha ta pandu:

—Mā! Aja ym my? — aja pandu.

Jesu pandu tī:

—Sa'e ta! Tupā putar, aja amō ixo katu. Aja mā ma'e tar ym te.

25 Awi jupiha kwar rupi marā ka ym awa rymba asaha oho. Kame, ame'ē hymba asaha oho. Pe, ima'ehū ame'ē ke Tupā putar, aja ixo tar katu rahā, i'ar koty te we marā ka ym ma'eha — aja Jesu.

26 Jumu'eha ta mukahem te. Pandu:

—Mā! Aja rahā, awa ke Tupā muhā ta my? — aja Jesu pe.

27 A'eta rehe Jesu usak katu. Pe, pandu:

—Ame'ē ke sawa'e ta marā ka ym ma'eha. Tupā anī. Upa katu te a'e ma'e katu. Awa ke a'e riki muhā katu ta — aja Jesu.

28 Petu pandu:

—Esarahā! Sawa'e pe nde erepandu, aja upa katu te jandema'e ke jahijar jajur. Pe, nde namō jande jaxo 'y — aja ipe.

29-30 —Hā! Apandu katu pehē pe. Ihē rehe amō ipy'a katu, a'erehe upa ima'e ke hijar oho. Aja rahā, ame'ē pe ma'e ke Tupā mujywyr hū ta. Tupā je'ēha ke amō pandu oho, a'erehe upa ima'e ke hijar oho. Aja rahā, ame'ē pe ma'e ke Tupā mujywyr hū ta tī. Ko hok ke amō hijar oho. Imu ta ke hijar tī. Ianam ta ke hijar tī. Imāi ta ke hijar tī. Ta'yn ta ke hijar tī. Kupixa ke hijar tī. Pe, kome'ē ywy keruhū pe ame'ē ixo rahā, Tupā mujywyr hū ta ipe. Ko heta ok ke mujywyr ta. Heta imu ta ke mujywyr ta tī. Heta ianam ta ke mujywyr ta tī. Heta imāi ta ke mujywyr ta tī. Heta ta'yn ta ke mujywyr ta tī. Heta hekoha ke mujywyr ta tī. Amō we tī. Ame'ē ta ke amō ta mupyrara ta tī. Puka puka hū ta ehe tī. Pe, 'ar ke upa rahā, Tupā namō ixo katu ta. Uhā te hū aja ixo ta. 31 Ixoty uhyk rahā, upa

katu te uhyk ame'ë ta rehe juja katu te Tupã me'ë me'ë ta. Tupã kotyhar ta aja muruwak py, ame'ë ta rehe Tupã usak katu ta. Tupã kotyhar ta aja a'ejõhar muruwak, ame'ë ta rehe juja katu te a'e usak katu ta tĩ — aja Jesu pandu.

Manõha rehe har Jesu pandu tĩ, mahapyrihar ke

(Matéu 20.17-19; Ruk 18.31-34)

³²⁻³³ Pe, Jerusarë ok ta pe Jesu oho ixo, pe rupi. Jumu'eha ta oho ixo in-amõ tĩ. Hundutar Jesu oho ixo. Amõ ta jumukahem. Jumu'eha ta aja tĩ. (Mãte we uhyk ta, aja ukwa, a'erehe kyje riki.) Pandu pandu a'eta jupe:

—Mã! Jerusarë ok ta pe oho ixo! Ohoha ngi kyje ym a'e — aja.

Pe, awa py mokõi jumu'eha ta jõ Jesu raho we tĩ. Kuja pandu ixo:

—Awa ihë tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Pesarahã! Jerusarë ok ta pe jande jaho jaxo. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta pe ihë ke amõ raho ta. Moise je'ëha mu'e ame'ë ta pe aja tĩ. Ihë ke raho ta tĩ. Upa ame'ë ta ihë ke pyhyk ta. Pe, kuja pandu ta: “Nde katu ym. Nde eremanõ ta me'ë te'e” aja ta. Pe, jundéu awa aja ym ame'ë ta pe ihë ke ame'ë ta raho ta. ³⁴ Pe, jundéu awa aja ym ame'ë ta puka puka hũ ta ihë rehe. Ahem hũ ta tĩ. Tymũ ta ihë rehe tĩ. Hãtã pirok katu te ta ihë ke. Pe, ihë ke jukwa ta. Mokõi aker rahã, akwera katu ta ahem tĩ — aja Jesu pandu.

Tian ta panduha ke

(Matéu 20.20-28)

³⁵ Pe, Tian uhyk uwyr ehe, imu namõ, Juã namõ. Semende ra'yr ta a'eta. Jesu pe pandu:

—Sawa'e! Ma'e ke nde pe japandu. Ame'ë ke jande pe nde erema'e, aja japutar — aja Tian ta pandu.

³⁶ Jesu pandu:

—Ma'e peputar my? — aja.

³⁷ —Nde riki kapitã keruhũ te rahã, ame'ë renda katu te hũ ta riki. Arahã kuja japutar. Nde rake jande mokõi riki jawapyk tar katu. Nde jywa katu koty peteĩ. Ko nde jywa'i koty amõ tĩ — aja Tian ta.

³⁸ Jesu pandu:

—Mã. Pekwa ym pepanduha ke. Amõ ta ihë ke mahy hũ ta. Amõ ta ihë ke jukwa ta. Ihë aja pehë ke rahã, ihë rake pewapyk tar katu rĩ? — aja Tian ta pe.

³⁹ —A'e tỹ! — aja ipe.

Pe, Jesu pandu:

—A'e riki. Ihë rehe pejurujar katu, a'erehe pehë ke amõ ta mahy hũ ta. Pehë ke amõ ta jukwa ta tĩ. Ihë aja pehë ke tĩ. Pepyrrara ta tĩ. ⁴⁰ Ihë rake amõ wapyk, ame'ë apandu ym ta. “Se ihë jywa katu koty ewapyk. Se ihë jywa'i koty ewapyk” aja ihë apandu ym ta. Ame'ë ke ihë pái jõ riki pandu katu. Ame'ë renda ke a'e riki mukatu. Pe, a'e riki pandu katu ta — aja Jesu pandu.

⁴¹ Ame'ë je'ëha rehe amõ jande popa jumu'eha ta hendu rahã, Tian ta rehe parahy. (Imu ta rehe jyty'ym, a'erehe parahy.) ⁴² Pe, upa jumu'eha ta ke Jesu mujy'ar. Pandu:

—Se pejur. Kuja pekwa katu. Jundéu awa aja ym ame'ë tama'e kapitã keruhũ ta mondo mondo hũ ngã ke. Ima'e je'ëha rupi kapitã ta mondo mondo hũ ngã ke tĩ. ⁴³ Pehë anĩ. Aja kapitã ta aja pexo rahã, katu ym. (Amõ ta ke pemondo mondo rahã, katu ym.) Amõ riki kapitã keruhũ, aja ixo tar katu rahã, amõ ta namõ ma'ema'e katu ixo. Paraky te'e aja ixo. Aja rahã, katu tiki. ⁴⁴ Pe, pehë ngi har peteĩ riki amõ ta 'ar koty te we katuha aja ixo tar katu rahã, a'e riki pehë rehe paraky te'e aja mã peja ixo. Aja rahã, katu tiki. ⁴⁵ A'e riki ihë aja ta tĩ. Pesarahã! Awa ihë tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Ihë namõ ma'e ke amõ ma'ema'e, a'erehe ihë ajur my? Anĩ. Aja ym. Amõ ta namõ ihë ama'ema'e. A'erehe ko ihë ajur. Ihë amanõ ta, a'erehe ngã ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe ihë amuhepy ta. A'erehe heta ngã ke Tupã muhã katu ta — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Matime reha ke Jesu mukatu

(Matéu 20.29-34; Ruk 18.35-43)

⁴⁶ Pe, Jeriko ok ta pe a'eta uhyk uwyr. Pe, asa oho. A'engi Jesu uhem oho. Jumu'eha ta uhem oho inamō tī. Heta ngā uhem oho inamō tī. Pe rake amō sawa'e wapyk uī. Her Matime. Time ra'yr a'e. Eha ym te ame'ē ke Matime, a'erehe tamatarer ke ngā pe pandu pandu uī. ⁴⁷ Pe, amō ta pandu:

—Jesu petur ixo. Nasare ok ta pe har a'e — aja ngā.

Ame'ē ke rehe hendu rahā, Matime pukái hū uī:

—Jesu! Nde riki Ndawi rainō ke. Epyrara esak ihē rehe — aja riki. (“Ndawi rainō” aja pandu rahā: “Kapitā keruhū” aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e aja mujekwa katu.)

⁴⁸ Amō ta hātā je'ē ipe:

—Epukái ym — aja.

Anī. Matime pukái we hū:

—Sawa'e! Ndawi rainō ke nde! Epyrara esak ihē rehe — aja.

⁴⁹ Jesu pyta hendu. Pandu:

—Ihē pe emuwyr — aja ngā pe.

Pe, Matime pe amō ta pukái oho:

—Katu! Epu'am! “Ejur” aja nde pe Jesu pandu. Epu'am. Eho — aja ipe.

⁵⁰ Pe, jupukeka ke ombor. Pahar pu'am. Pe, Jesu rehe uhyk. ⁵¹ Jesu pandu ipe:

—Ma'e nde ereputar ihē ngi my? — aja.

Eha ym te ame'ē ke pandu:

—Sawa'e! Ihē reha ym te. Ihē reha emukatu — aja Jesu pe.

⁵² —Hā! Upa ma'e ahyha ke ihē amukatu, ame'ē ke rehe nde erejuru-jar katu, a'erehe nde reha katu apo 'y. Eho katu — aja Jesu ipe.

Pe, pahar eha opok. Upa ma'e ke rehe usak katu 'y. Pe, pe rupi Jesu namō oho.

11

Jumen 'ar pe Jesu oho
(Matéu 21.1-11; Ruk 19.28-40; Juā 12.12-19)

¹ Ajame'ē ke Jerusarē ok ta pe uhyk tate rahā, Mbetaje ok ta pe uhyk py oho. Ame'ē rake Mbeta ok ta ihī tī. Ame'ē ok ta ywy'ā rake ihī. Ywy'ā rer Oriwéi ty. Ame'ē ywy'ā rehe uhyk

rahā, hundutar koty mokōi jumu'eha ta ke Jesu mondo. ² Kuja pandu:

—Pesarahā! Jande ndutar koty amō ok ta ihī, Mbeta ok ta ke. A'ep pehē mokōi peho. Pehyk rahā, jumen rehe pesak ta. Myra jytyka ame'ē rehe amō pukwar. Ame'ē jumen 'ar pe amō oho ym rī. Pejirar, pe, se ihē pe pemuhyk perur. ³ “Ma'erehe jumen pejirar my?” aja amō pandu rahā, pepandu ipe: “Sawa'e riki putar apo. Pahar mujywywr ta nde pe” — aja mokōihar ta pe Jesu pandu.

⁴ Pe, mokōihar ta oho. Jumen mahem. Awa rape rupi pu'am u'am. Hukwen rake amō pukwar. Pe, iham jirar. ⁵ A'ep amō ta i'āi. Ame'ē ta ngi har amō pandu:

—Ma'erehe jumen pejirar my? — aja.

⁶ Jesu panduha aja mokōihar ta pandu:

—Sawa'e riki jumen putar apo. Pahar mujywywr ta nde pe — aja ipe.

—Ererahā! — aja riki a'ep pe har pandu.

⁷ Jesu pe jumen raho. Uhyk rahā, jumu'eha tama'e kamixa ke jumen kupe 'ar pe a'eta moī. Ame'ē 'ar pe Jesu wapyk oho. ⁸ Awa rape rupi kamixa ke heta ngā mou mou tī. Amō ta myra rākā mupen ame'ē ke mou mou tī. (Kapitā keruhū jumai ym ha rupi ko tur aja ame'ē mujekwa katu.) Ame'ē 'ar rupi jumen pyrū oho.

⁹ Hundutar oho ame'ē ta pukái pukái oho ixo. Haikwer rupi oho ame'ē ta pukái pukái oho ixo tī. Kuja pukái:

—Ko nde erejur katu! Ko riki sawa'e te je'ēha rupi uwyr ame'ē ke. Mā! Katu te ame'ē ke a'e. Tupā riki katu te ame'ē ke a'e tī. ¹⁰ Ymanihar Ndawi aja kapitā keruhū nde tī. Aja nde ke Tupā mu'am ta. Mā peja Tupā usak katu nde rehe. Tupā riki katu te ame'ē ke a'e — aja ngā pukái pukái oho ixo.

¹¹ Jerusarē ok ta pe Jesu uhyk oho. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe ixo oho. Upa ma'e ke rehe juramā usak. Ka'aruk koty apo, a'erehe Jerusarē ok ta ngi uhem oho.

Mbeta ok ta pe jywyr oho tĩ. Awa py mokõi jumu'eha ta oho inamõ tĩ.

*Sik'y ke Jesu muxirik
(Matéu 21.18-19)*

¹² Ame'ẽ ku'ẽ rahã, Mbeta ok ta ngi a'eta uhem oho. Oho ixo rahã, Jesu myahy. ¹³ Paite ma'eywa'y rehe usak. Sik'y rehe usak. Ame'ẽ'y rehe ho heta tipe. Pe, i'a ke po'ok oho tipe. Pe, usak katu rahã, i'a nixói te. I'a angaha rehe uhyk ym we rĩ. Ho te'e jõ ihĩ. ¹⁴ Pe, sik'y rehe har pandu:

—Peme'ẽ myra ngi i'a ke po'ok ym te ta tĩ. U'u ym te ta awa — aja Jesu.

Ame'ẽ je'ẽha rehe jumu'eha ta hendu tĩ.

*Muhepyha ta ke Jesu muhem mondo
(Matéu 21.12-17; Ruk 19.45-48; Juã 2.13-22)*

¹⁵ Pe, Jerusarẽ ok ta pe a'eta jywyr oho tĩ. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu ixo oho tĩ. Ma'e ke muhepy ame'ẽ ta ke muhem mondo ingi. Ma'e ke jo'ok ame'ẽ ta ke muhem mondo tĩ. Tamatarer muruwak ame'ẽ tama'e myrape ke mujere tĩ. (Ame'ẽja upa tamatarer ke muhãi ombor. Amõ ywy ngi amõ ta uwyr. Amõ koty tamatarer ke ame'ẽ ta werur. Ame'ẽ ke Jerusarẽ ok ta pe har tama'e tamatarer ke pe muruwak, ame'ẽ ta myrape ke Jesu mujere.) Pykahuran ke muhepy, ame'ẽ tama'e myrape ke mujere tĩ. ¹⁶ Kuja pandu:

—Koropi peraho ym pehẽma'e ke. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ rupi peraho ym ma'e ke — aja Jesu pandu.

¹⁷ Ngã ke mu'e rahã, kuja pandu:

—Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Ame'ẽ ke pekwa katu. Kuja Tupã pandu: “Jumu'eha renda rehe har upa katu te ngã pandu ta: ‘Ko riki Tupã namõ pandu panduha renda ke' aja riki.’” Pehẽ anĩ. Ame'ẽ ke amõ koty pemuruwak. Ma'e ke mukanĩha renda aja pemuruwak riki. Katu ym aja — aja Jesu. (Muhepyha ta muhepy rahã, ka'u te'eha rupi

muhepy, a'erehe mukanĩha aja ame'ẽ ta.)

¹⁸ Ame'ẽ ke rehe pa'ihu ta hendu. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta hendu tĩ. Ngã pandu ame'ẽ ke rehe a'eta hendu tĩ. Kuja ngã:

—Mã! Jesu mu'e katu — aja riki pandu.

Ame'ẽ ke rehe pa'ihu ta hendu tĩ. Jesu kotyhar aja ngã uwak ta, ame'ẽ ngi pa'ihu ta kyje, a'erehe kuja pandu pandu a'eta jupe:

—Jesu ke jajukwa ta. Myja jajukwa ta my? — aja pandu pandu a'eta jupe.

Aja pa'ihu ta pandu pandu a'eta jupe. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta namõ pandu pandu a'eta jupe.

¹⁹ Pytun ramõ rahã, Jerusarẽ ok ta ngi Jesu uhem oho, jumu'eha ta namõ.

*Sik'y manõ ame'ẽ rehe har
(Matéu 21.20-22; Juã 14.13-14; Juã 16.24; Tian 1.6-8)*

²⁰ Ame'ẽ ku'ẽ rahã, a'eta wata oho ixo. Ma'eywa'y rehe usak tĩ, sik'y ke rehe. Upa katu te xirik apo 'y. Ho ke xirik. I'y manõ tĩ. Hapo manõ tĩ. Upa katu te 'y. ²¹ Kwehe sik'y pe Jesu pandu, ame'ẽ ke Petu ukwa ukwa ixo. Pe, pandu ipe:

—Sawa'e! Esarahã! Kwehe sik'y pe: “I'a ym te ta apo 'y” aja nde erepandu. Ame'ẽ ke upa katu te manõ apo 'y — aja Jesu pe.

²²⁻²³ A'e pandu:

—Ko apandu katu pehẽ pe. Tupã rehe pejurujar katu rahã, peme'ẽ ywy'ã rehe pepandu katu: “Ere. Eho! Ejumbor eho y ramõi pe” aja. “Mã! Opor ta nahã my? Akwa ym” aja ym pepandu. Pejurujar katu ehe. Aja rahã, ame'ẽ ywy'ã opor ta oho. Pepanduha aja Tupã muhyk katu ta.

²⁴ A'erehe apandu katu pehẽ pe. Tupã namõ ma'e ke pepandu pandu rahã: “Pehĩ apo 'y. Uhyk katu apo 'y” aja pejurujar katu rahã, upa katu te pehẽ pe Tupã muhyk katu ta — aja Jesu pandu. (“Ywy'ã keruhũ” aja Jesu pandu rahã: “Upa ma'e hãtã ma'eha ke” aja a'e mujekwa.)

²⁵ A'e pandu tĩ:

—Pe, Tupã namõ pepandu pandu pe'am rahã, amõ rehe pehẽ py'a pemujywyr katu. Amõ rehe pemujywyr ym we rĩ. Arahã pahar pemujywyr katu. Aja rahã, ywa pe har jande pái keruhũ pehẽ rehe ipy'a ke mujywyr katu tĩ. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e. Pehẽ rehe ipy'a mujywyr katu ta. ²⁶ [Amõ rehe pehẽ py'a pemujywyr ym rahã, pehẽ rehe Tupã ipy'a ke mujywyr ym ta tĩ] — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Awa je'eha rupi ma'e ke Jesu ma'ema'e my

(Matéu 21.23-27; Ruk 20.1-8)

²⁷ Pe, Jerusarẽ ok ta pe a'eta jywyr oho tĩ. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu wata ixo rahã, jundéu awa tama'e pa'ihu ta uhyk uwyr ehe. Moise je'eha mu'e ame'ẽ ta aja tĩ. Uhyk uwyr ehe tĩ. Jundéu awa tamũi ta aja tĩ. Uhyk uwyr ehe tĩ. ²⁸ Johu ngã pandu:

—Kwehe ngã ke nde eremuhem eremondo sengi. Awa je'eha rupi nde eremuhem eremondo my? Awa riki nde ke muwyr se my? — aja Jesu pe.

²⁹⁻³⁰ —Anĩ we rĩ. Pehẽ pe ihẽ apandu ta tĩ. Pe, ihẽ pe pepandu py rahã, awa je'eha rupi ma'e ke ihẽ ama'ema'e, ame'ẽ ke ihẽ apandu ta pehẽ pe tĩ. Pesarahã! Yman Juã ambyr mujahuk, ngã ke. Myja pekwa my? Tupã je'eha rupi mujahuk my? Anĩ rahã, sawa'e je'eha rupi mujahuk my? Ame'ẽ ke ihẽ pe pepandu py — aja pa'ihu ta pe.

³¹ Pa'ihu ta je'ẽ je'ẽ hũ a'eta jupe:

—Mã! Myja japandu ta my? “Tupã je'eha rupi Juã mujahuk” aja japandu ipe rahã, kuja jande pe Jesu pandu ta: “Aja rahã, ma'erehe Juã pandu ame'ẽ ke rehe pejurujar ym my?” aja a'e pandu ta. ³² Anĩ. “Sawa'e je'eha rupi Juã mujahuk” aja japandu rahã, ngã parahy te ta jande rehe. Myja japandu ta my? — aja je'ẽ je'ẽ hũ a'eta jupe. (Juã ambyr ke Tupã je'eha pandu ame'ẽ ke, aja upa ngã ukwa katu, a'erehe heta ame'ẽ ta ngi pa'ihu ta kyje. Ngã parahy ta, aja ukwa.)

³³ A'erehe a'eta pandu:

—Juã rehe har japandu ym ta nde pe — aja pa'ihu ta.

Pe, Jesu pandu tĩ:

—Aja rahã, ihẽ aja tĩ. Awa je'eha rupi ma'e ke ihẽ ama'ema'e. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ngi ngã ke amuhem amondo, ame'ẽ ke pehẽ pe apandu ym ta tĩ — aja a'eta pandu.

12

Ma'eywa ty usakiha rehe har (Matéu 21.33-46; Ruk 20.9-19)

¹ Pe, myja me'ẽ ma'eywa ty usakiha ta my, ame'ẽ ke Jesu pandu pandu uĩ:

—Ko kupixa pe ma'eywa'y rãkã ra'yr ke ijar jytym. Uwa'y rãkã ke jytym. Kupixa rymy'y rupi mukurar kurar. Pe, ma'eywa rykwer jo'okiha renda pykũi tĩ. Kupixa rymy'y rehe myta mujã tĩ. Ywate ame'ẽ ke mujã. (Ame'ẽ ngi usakiha usak usak katu.) Pe, amõ ta pe ijar pandu: “Pepaite ihẽ apaxia ta aho. Ihẽma'e kupixa rehe pesak pesak katu. I'a tyarõ rahã, ko amõ pehẽma'e ta kÿ. Amõ i'a ihẽma'e ta kÿ” aja ijar. “Ere” aja ame'ẽ ta pandu. Pe, ijar oho. ² I'a tyarõ rahã, miasu ke kupixa jar mondo. Usakiha ta koty ma'eywa rykwer rehe miasu oho piam. ³ Anĩ. Ame'ẽ ke usakiha ta pyhyk. Pe, upa pirok. Ijar koty mujywyr mondo. Ipo te'e jywyr oho. I'a me'ẽ ym te. ⁴ A'engi amõ miasu ke kupixa jar mondo. Ame'ẽ ke iãkã rupi usakiha ta nupã nupã. Muhuxĩ ame'ẽ ke tĩ. Pe, mujywyr mondo. ⁵ Pe, amõ ke ijar mondo. Ame'ẽ ke usakiha ta jukwa. A'erehe amõ amõ miasu ta ke ijar mondo. Pe, amõ amõ ke usakiha ta nupã hũ tĩ. Amõ amõ ta ke jukwa tĩ.

⁶ —Amõ sawa'e ijar namõ ixo. Ta'yr ke ame'ẽ. Ipái ipy'a katu ehe. Ame'ẽ ke usakiha ta koty mondo. Ijar pandu jupe: “Ko ihẽ ra'yr. Usakiha ta hendu katu ta ehe” aja ipái naĩ. ⁷ Pe, usakiha ta rehe ta'yr uhyk rahã, ame'ẽ ta pandu pandu a'eta jupe: “Peme'ẽ riki ijar ra'yr. (Ipái manõ rahã, kupixa riki ima'e wan ta.) Jahorahã! Jajukwa

ta peme'ë. Aja rahã, kupixa riki jandema'e wan ta" aja usakiha ta jupe.
 8 A'erehe ta'yr ke usakiha ta pyhyk. Pe, jukwa. Kupixa kupe koty hete ke ombor.

9 —Mã! Ma'e kupixa jar ma'e ta apo my? Pesarahã! Ijar te uwyr, pe, upa katu te usakiha ta ke jukwa ta. Pe, amõ usakiha ta pe kupixa me'ë ta. Ame'ë ta kupixa rehe usak usak katu ta ixo. 10 Kuja Tupã je'ëha rehe panduha pesak katu.

"Ita rehe har ita ok mujãha pandu:
 'Jaxer te'e kome'ë ita ke' aja.

Tupã pandu: 'Anĩ. Peme'ë ita riki ok pyter wan mupu'am katu riki' aja.

11 Aja jandema'e sawa'e te ma'eha riki. Katu aja jakwa" aja panduha ihĩ — aja Jesu pandu.

12 Jesu ke jundéu awa tama'e kapitã ta pyhyk ta tipe. Ame'ë ta pandu:

—Ma'eywa ty usakiha ta rehe har Jesu pandu. Jande rehe har ame'ë — aja ukwa.

(Ame'ë ta riki usakiha ta aja saka, aja ukwa.) A'erehe a'e ke pyhyk ta tipe. Anĩ. Heta ame'ë ta hury katu, Jesu panduha rehe. Jesu ke pyhyk rahã, heta ame'ë ta parahy ta. A'erehe heta ame'ë ta ngi kapitã ta kyje, a'erehe pyhyk ym. Oho ingi.

Kapitã keruhũ pe tamatarer me'ë katu my?

(Matéu 22.15-22; Ruk 20.20-26)

13 Ajame'ë ke Jesu koty parise ta ke jundéu awa tama'e kapitã ta mondo. Ero kotyhar ta ke mondo ixoty tĩ. Jesu je'ëha rehe hendu. Pe, je'ëha jawy rahã: "Katu ym nde erepandu" aja pandu ta. (Muka'u te'e tar katu, a'erehe katu ehe har pandu py.)

14 Jesu rehe uhyk rahã, ame'ë ta pandu ipe:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Jete-har te ke nde erepandu, aja jakwa katu. Myja me'ë sawa'e my, ame'ë rehe nde eresak eresak ym, a'erehe nde erekwa katuha ke pahar amõ mukanim ym. Muka'u te'e ym nde ke. Jete-har rupi Tupã putar ame'ë

ke nde eremu'e mu'e katu. A'erehe epandu katu jande pe. Homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer jame'ë rahã, katu my? Myja me'ë jundéu awa ta je'ëha mujekwa katu my? "Pehë peme'ë katu" aja mujekwa my? "Peme'ë ym" aja mujekwa my? Myja my? Epandu katu — aja parise ta pandu ipe.

15 Ame'ë ta mokõi ukwaha namõ ixo, aja Jesu ukwa katu. A'erehe kuja pandu:

—Ma'erehe ihẽ akwa katuha ke pe-manga te'e pexo my? Ita tamatarer ihẽ pe perur. Ihẽ asak ta — aja Jesu.

16 Pe, werur ipe. Jesu pandu:

—Kome'ë tamatarer rehe awa'ã ihĩ my? Awa rer amõ ta mupinim ko my? — aja parise ta pe.

—Homa awa tama'e kapitã keruhũ 'ã kome'ë. Sesa'ã ke — aja ipe. (Sesa riki homa awa tama'e kapitã keruhũ.)

17 —Aja rahã, kapitã keruhũma'e ke kapitã keruhũ pe peme'ë katu. Tupãma'e rahã, Tupã rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu. (Ame'ë riki ma'e ke peme'ë ipe, ame'ëja saka) — aja parise ta pe Jesu pandu.

Ame'ë ke rehe hendu rahã, parise ta pandu:

—Mã! Ukwã katu riki a'e — aja Jesu rehe har pandu.

Pe, oho ingi.

Kweraha rehe har

(Matéu 22.23-33; Ruk 20.27-40)

18 Pe, amõ sawa'e ta uhyk uwyr ehe. Sanduse ta uhyk uwyr ehe. Kwera ym te ta awa aja ame'ë ta ukwa. Jesu pe pandu:

19 —Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Yman kuja Moise mupinim:

"Sawa'e jumendar, pe, ta'yr ym ipe rĩ. Pe, manõ rahã, imu riki imu ambyr rakehar ke pyhyk.

Pe, a'e ta'yr ipe. Ame'ë ta'yr riki imu ambyr ra'yr aja ngã ukwa" aja Moise mujekwa.

20 —Apo ehendurahã! Se awa po wajar mokõi imu ta ixo kwe. U'ar py ame'ë ke jumendar. Pe, ta'yr ym ipe rĩ. Pe, manõ. 21 A'erehe imu riki imu ambyr rakehar ke pyhyk tipe tĩ.

Mokōihar aja tī. Sawa'e manō tī. Ta'yr ym ipe tī. A'erehe imu mahapyrihar kūjā ke pyhyk tī. Ame'ē aja tī. Manō tī. Ta'yr ym ipe tī. ²² Aja upa imu ta riki tī. Imu ambyr rakehar ke pyhyk tī. Pe, manō tī. Ta'yr ym ipe tī. Upa awa po wajar mokōi imu ta manō. Pe, kūjā manō tī. ²³ Apo epan-durahā! Yman rahā, manō ame'ē ta kwera katu uhem rahā, kūjā riki awa rakehar wan ta my? Se ixo rahā, upa awa po wajar mokōi imu ta riki pyhyk — aja sanduse ta pandu. (“Manō ame'ē ta kwera katu ta uhem” aja ukwa ame'ē ta ke muka'u te'e tar katu, a'erehe ame'ē panduha ke sanduse ta pandu.)

²⁴ Jesu pandu:

—Mā! Tupā je'ēha pekwa ym. Tupāma'e pyrātāha ke pekwa ym tī, a'erehe pehē je'ēha ke pejawy. ²⁵ Yman rahā, ngā kwera katu uhem rahā, jumendar ym te ta awa. Ywa pe Tupā je'ēha rahoha ta ixo. Ame'ē ta aja ngā ixo ta tī. Jumendar ym te ta tī. ²⁶ Apo kweraha rehe har amujekwa ta. Yman ju pirā'y rehe har Moise mupinim. Ame'ē rehe har pekwa riki. A'ep kuja panduha ihī. Moise pe Tupā pandu:

“Ihē rehe Amarā ipy'a moī moī katu. Ihē rehe Isak aja tī. Ipy'a moī moī katu tī. Jako aja tī. Ihē rehe ipy'a a'e moī moī katu tī” aja Tupā pandu.

²⁷ —Pesarahā! Ixuwe katu ixo ame'ē ta jō Tupā rehe ipy'a ke moī moī katu. Manō ame'ē ta anī. Aja rahā, Amarā ta 'ā ixuwe katu aja ixo rī. Yman riki manō. A'eta 'ā ixuwe katu ixo. A'erehe tapijar te'e we ipy'a ke moī moī katu Tupā rehe. A'erehe: “Amarā ta ihē rehe ipy'a ke moī moī” aja Tupā pandu. (A'eta 'ā pehī.) A'erehe manō ame'ē ta kwera katu ta kŷ, aja Tupā mujekwa. A'erehe pehē pekwaha pejawy riki — aja Jesu mujekwa.

Je'ēha katu te ame'ē ke
(Matéu 22.34-40; Ruk 10.25-28; 1 Juā 5.3)

²⁸ Jesu namō sanduse ta pandu pandu ame'ē ke amō Moise je'ēha mu'e ame'ē hendu. Sanduse ta pe ukwa katuha namō Jesu pandu, aja Moise je'ēha mu'e ame'ē ukwa. A'erehe a'e riki Jesu pe Tupā je'ēha rehe har pandu:

—Myja me'ē riki katu te ame'ē ke my? — aja ipe.

²⁹ —Kuja riki katu te me'ē ke.

“Jundéu awa ta! Pehendu katurahā! Tupā riki jandema'e sawa'e te. A'e jō riki sawa'e te.

³⁰ Tupā rehe nde py'a emoī moī katu. Tupā rehe har nde erekwa erekwa exo rahā, epy'a katu ehe.

Upa nde erekwa katuha namō epy'a katu ehe tī.

Upa nema'e pyrātāha namō ma'e ke nde erema'ema'e rahā, epy'a katu ehe tī.”

³¹ —Mokōihar Tupā je'ēha katu te ame'ē ke kuja.

“Ne namō ixo ame'ē ta rehe epy'a katu.

Nde juehe nde erepy'a katu, aja amō rehe epy'a katu tī.”

—Ame'ē mokōi je'ēha riki katu te ame'ē ke. Aja me'ē amō je'ēha uhyk ym — aja Jesu ipe.

³² Moise je'ēha mu'e ame'ē pandu:

—Sawa'e! Katu nde erepandu. Jetehar nde erepandu. Jandema'e sawa'e te jō riki Tupā. Amō Tupā aja nixói te. ³³ A'erehe Tupā rehe amō ipy'a katu ta me'ē te'e. Upa ukwa katuha namō ipy'a katu ta me'ē te'e tī. Upa ma'e ke pyrātāha namō amō ma'e rahā, Tupā rehe ipy'a katu ta me'ē te'e tī. Pe, inamō ixo ame'ē ta rehe ipy'a katu ta me'ē te'e tī. Juehe aja amō rehe ipy'a katu ta me'ē te'e tī. Ame'ē mokōi je'ēha rehe hendu katu rahā, katu te ame'ē ke. Ma'e hymba hany, aja ymanihar ta aja Tupā rehe ipy'a moī moī tī. Ame'ē katu we. Amō ma'e heta ma'e ke hany, aja Tupā rehe ipy'a moī moī rahā, katu we tī. Tupā je'ēha rehe hendu katuha riki i'ar koty te we katuha — aja sawa'e pandu.

³⁴ Ukwa katuha namō sawa'e pandu, aja Jesu ukwa. A'erehe pandu ipe:

—Awa ixoha amō koty Tupā putar. Jetehar rupi amō ixo katu, aja a'e putar. Ame'ē ke nde erekwa nahā my, aja akwa. A'erehe ixotyhar aja nde eremuruwak tate nahā my — aja sawa'e pe.

Jesu mu'e katu te, a'erehe arahā har ngi ma'e ke ngā pandu ym ipe tī.

Ndawi rainō rehe har
(Matéu 22.41-46; Ruk 20.41-44)

³⁵ Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Jesu mu'e uī rahā, kuja pandu:

—Ihē pe pepandurahā! Moise je'ēha mu'e ame'ē ta kuja pandu: “Kirisutu Ndawi rainō. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e” aja pandu. Ma'erehe aja pandu my?

³⁶ Tupā'ā mujekwa ame'ē ke Ndawi pandu. Kuja.

“Ihēma'e sawa'e te pe jandema'e sawa'e te pandu: ‘Ihē rake ewapyk eī.’ (Aja rahā, katu te ame'ē ke nde, aja amujekwa.)

Nde ruwajan ta ke ihē amuputu'u ta, a'erehe nde rehe ame'ē ta hendu katu ta” aja.

³⁷ —Kirisutu rehe har Ndawi pandu: “Ihēma'e sawa'e te” aja. (Aja rahā, a'e Tupā tī, aja Ndawi ukwa.) Aja rahā, myja me'ē Kirisutu Ndawi rainō aja ixo my tī? (Aja rahā, awa te'e a'e, aja mujekwa) — aja ngā pe Jesu pandu.

(Anī. Jundéu awa tama'e kapitā ta pandu ym ma'e ke.) Heta ame'ē ta anī. Jesu je'ēha rehe upa ngā hendu. Hury katu ngā ehe.

Moise je'ēha mu'e ame'ē ta rehe har
(Matéu 23.1-36; Ruk 20.45-47)

³⁸ Ngā ke Jesu mu'e rahā, kuja pandu:

—Moise je'ēha mu'e ame'ē ta aja mā peja ym pehē tī. Ame'ē ta ima'e mundeha katu te aja putar katu. (Aja rahā, kapitā jupe aja mujekwa tar katu tipe.) Amō we tī. Muhepyha renda rupi wata ixo rahā: “Ko nde erexo. Nde katu” aja je'ēha putar

katu tī. (Katu te ame'ē ke jupe aja mujekwa tar katu tipe.) ³⁹ Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe wapyk rahā, kapitā ta rake wapyk tar katu. (Aja rahā, katu te ame'ē ke jupe aja mujekwa tar katu tipe.) Ma'e huryha amō mujā rahā, imī'u matyr. Ame'ē pe oho rahā, aja tī. Kapitā ta rake wapyk tar katu tī. (Katu te ame'ē ke jupe aja mujekwa tar katu tipe tī.) ⁴⁰ Ixawa'e manō ame'ē ta pe a'eta pandu: “Pehē ke jahaihu tar katu” aja naī. Anī. Te'e riki. Kūjāma'e ke te'e pyhyk raho. Hok ke te'e jo'ok ingi tī. Pe, katu te ame'ē ke jupe aja mujekwa tar katu, a'erehe i'i Tupā namō pandu pandu. (Aja rahā, katu te ame'ē ke aja ngā ukwaha naī.) Mā! Ame'ē ta ke Tupā mupyrara hū ta — aja Moise je'ēha mu'e ame'ē ta rehe har Jesu pandu.

Ixawa'e manō ame'ē ke tamatarer ke purakar

(Ruk 21.1-4)

⁴¹ Pe, tamatarer purakariha renda koty Jesu wapyk uī. Henda pe tamatarer ke ngā purakar. (Aja Tupā rehe ipy'a moī moī katu.) Jesu usak usak uī rahā, ima'ehū namō ixo ame'ē ta heta purakar. ⁴² Pe, ixawa'e manō ame'ē ke uhyk uwyr a'ep. Tamatarer ta'yr mi namō ixo. Mokōi jō ita tamatarer ra'yr henda pe purakar. Ame'ē mokōi ta'yr te mi. ⁴³⁻⁴⁴ Pe, jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Se pejur. Pesarahā! Amō ta ima'ehū namō ixo. Ame'ē ta ngi har a'eta jo'ok, pe, henda pe purakar. Ima'e ke pyta we hū rī. Peme'ē ixawa'e manō ame'ē ke anī. Tamatarer heta ym te. Mokōi jō namō ixo. Ame'ē ke upa katu te purakar. Ima'e ke pyta ym te. Nixói te apo 'y. Ima'e ke jo'ok ta tipe. Anī. Upa katu te ame'ē ke henda pe moī. (Tupā rehe ipy'a moī moī tar katu te hū, a'erehe upa katu te henda pe moī.) Upa katu te moī, a'erehe amō ta 'ar koty te we kūjā moī katu — aja Jesu pandu.

13

Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ rehe har

(*Matéu 24.1-2; Ruk 21.5-6*)

¹ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ngi Jesu uhem ixo, jumu'eha ta namõ. Ame'ẽ ta ngi har amõ pandu ipe:

—Sawa'e! Esarahã! Jumu'eha renda keruhũ katu te. Ita keruhũ ke te'e mujã ame'ẽ ke. Mã! Katukwer — aja Jesu pe.

² Jesu pandu:

—A'e tỹ! Pesak katu ehe apo. Yman rahã nixói ta. Peme'ẽ ke amõ ta upa mujaxer ta kỹ. Ita mokõi mokõi ihĩ ym te ta kỹ. Upa katu te ita ke amõ ta ombor ta. (Aja rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ke mujaxer ta, aja mujekwa) — aja jumu'eha ta pe pandu.

Jumai mai ame'ẽ rehe har

(*Matéu 24.3-14; Ruk 21.7-19; 1 Petu 1.6-7; 1 Petu 3.14; 1 Petu 4.12-14*)

³ Ywy'ã rehe Jesu wapyk uĩ, Oriwéi ywy'ã rehe. Arahã Petu uhyk ehe. Tian aja tĩ. Juã amõ tĩ. Andere amõ tĩ. Uhyk ehe tĩ. A'eta jõ Jesu namõ ixo. Paite we Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ihĩ. Usak katu ehe. Ame'ẽ rehe har jumu'eha ta pandu:

⁴ —Jande pe epanurahã! Myja rahã, ita mokõi mokõi ihĩ ym ta my? Ma'e jasad ta my, pe, ame'ẽ ke uhyk tate, aja jakwa katu ta my? — aja Jesu pe pandu.

⁵ Jumu'eha ta ke Jesu mu'e:

—Pesak katu kỹ! Mã peja pehẽ ke amõ ta muka'u te'e ym. ⁶ Kuja. Heta uwyr ta. “Jesu je'ẽha rupi ihẽ ajur” aja pandu te'e ta. “Ko Kirisutu ihẽ. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke ihẽ” aja pandu te'e ta tĩ. Heta ngã ke muka'u te'e ta tĩ. ⁷ Kotete jumaiha tyapuha ke pehendu ta. “Paite amõ ta jumai mai ixo” aja pehendu ta tĩ. Pemukahem ym. Aja jumaiha uhyk ta kỹ. Uhyk rahã, 'ar rehe angaha uhyk, anĩ we rĩ. ⁸ Amõ amõ ywy pe har ta jumai mai ta ngã juehe. Kapitã keruhũ riki amõ kapitã keruhũ namõ jumai mai ta tĩ. Amõ amõ ywy katak

katak hũ ta. Amõ amõ ywy rehe ngã mi'u nixói te ta tĩ. Aja ahyha uhem ramõ. Ahy py, ame'ẽja saka.

⁹ —Pesak katu pehẽ juehe. Jundéu awa tama'e kapitã ta ruwa koty pehẽ ke amõ ta raho ta. “Jaxer pehẽ” aja naĩ. Pe, pehẽ ke nupã ta. Pe, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe raho ta tĩ. A'ep ngã petek hũ ta pehẽ ke tĩ. Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe homa awa tama'e kapitã ta ruwa koty pepu'am ta. Kapitã keruhũ ruwa koty pepu'am ta tĩ. Ame'ẽ ta pe pepandu ta: “Jesu rehe jõ amõ jurujar katu rahã, ame'ẽ ke Tupã muhã katu ta” aja pepandu ta. Ame'ẽ myrandu katu pepandu ta. ¹⁰ Ame'ẽ myrandu katu ke upa katu te ngã pe amõ ta pandu pandu ta me'ẽ te'e. Pe, 'ar rehe angaha uhyk ta. ¹¹ Pehẽ ke amõ ta pyhyk ta kỹ. Jundéu awa tama'e kapitã ta ruwa koty raho ta tĩ. Arahã pehẽ py'a pe pekwa pekwa ym pe'am: “Ma'e jande japandu ta my? Myja me'ẽ katu my?” aja pekwa pekwa ym pe'am. Kapitã ta ruwa koty pepu'am rahã, je'ẽha amõ muwyr ame'ẽ ke pepandu katu. Arahã pehẽ atu je'ẽha pepandu ta my? Anĩ. Aja ym. Tupã'ã riki mujekwa ame'ẽ ke pepandu katu ta. ¹² Arahã kapitã pe imu pandu ta: “Ko Jesu kotyhar ke. Ejukwa” aja pandu ta. Ipái ta aja tĩ. Kapitã pe ta'yr ta ke raho ta. “Ko Jesu kotyhar ke. Ejukwa” aja pandu ta tĩ. Ipái ta ke ta'yr ta raho ta tĩ. “Ko Jesu kotyhar ke. Ejukwa” aja pandu ta tĩ. ¹³ Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe pehẽ rehe upa ngã parahy ta. Ihẽ rehe jurujar katuha ke hijar ym ame'ẽ ke Tupã namõ ixo ta. Manõ. Anĩ. Tupã namõ ixo katu ta — aja Jesu pandu.

Ahyha keruhũ ngã rehe uhyk ta ame'ẽ rehe har

(*Matéu 24.15-28; Ruk 21.20-24; 2 Tesaron 2.3*)

¹⁴ A'e pandu tĩ:

—[Paper rehe esak katu! Pe, ekwarahã!] Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe amõ ta ma'e jaxer ai te ame'ẽ ke moĩ ta. Katu ym a'ep.

Ame'ë ke rehe pesak rahã, jundéi ywy pe har ta kanim ujan oho. Ywy'ã koty ujan oho. (Aja rahã, manõ ym ta.) ¹⁵ Hok kupe 'ar pe amõ ixo rahã, mã peja hok pe ixo ym oho. Pyhyk ym oho ima'e ke. I'i pyta ym. Pahar ujan oho. (Aja rahã, manõ ym ta.) ¹⁶ Kupixa pe ixo rahã, ima'e ke rehe hok pe jywyr ym oho. Ima'e mundeha rehe pyhyk ym oho. Pahar ujan oho. (Aja rahã, manõ ym ta.) ¹⁷ Arahã ipusu pe imembyr namõ kũjã ixo rahã, mã pyrara ta ixo. (Marã ka ym pahar ujaniha.) Ixamby u'u ame'ë ke namõ ixo rahã, aja tĩ. Mã pyrara ta ixo tĩ. (Marã ka ym pahar ujaniha.) ¹⁸ "Aman ndy'ar rahã, ahyha emuhyk ym" aja Tupã pe pepandu. (Aman ukyr rahã, rysã. A'erehe marã ka ym pahar ujaniha.)

¹⁹ —Arahã ngã rehe ahyha keruhũ uhyk ta. Aja ahyha keruhũ ngã ukwa ym we rĩ. Yman kome'ë ywy keruhũ Tupã mujã. Arahã har ngi aja ahyha keruhũ ngã ukwa ym we rĩ. Uhyk ym we rĩ. Arahã jõ uhyk katu ta. Ahyha keruhũ upa rahã, aja ahyha keruhũ ngã ukwa ym ta tĩ. Uhyk ym ta tĩ. ²⁰ Pahar jandema'e sawa'e te ahyha keruhũ ke mumba ym rahã, kome'ë ywy keruhũ pe ngã nixói te ta tipe. Anĩ. Tupã rehe ipy'a katu ame'ë ta kome'ë ywy keruhũ pe ixo. A'erehe pahar ahyha keruhũ ke jandema'e sawa'e te mumba ta.

²¹ —A'engi amõ ta pehẽ pe pandu ta: "Ko Kirisutu ixo. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am me'ë ke" aja pandu naĩ. Amõ: "Pete'e ixo apo" aja ta naĩ tĩ. Ame'ë rehe pejurujar ym pehẽ. Te'e ame'ë ta. ²² Amõ ta te'e pandu ta uwyr: "Ihẽ Kirisutu" aja naĩ. Amõ: "Tupã je'ëha pandu ame'ë ke ihẽ" aja riki te'e pandu ta. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke ma'ema'e katu ta. Aja Tupã rehe ipy'a katu ame'ë ta ke muka'u te'e ta tipe. Tupã pandu: "Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ." Ame'ë ta ke muka'u te'e ta tipe. ²³ A'erehe pesak katu kũ! Ame'ë te'e pandu ame'ë ta uhyk ym we rĩ. Upa katu te ame'ë rehe har ihẽ amujekwa pehẽ pe apo

'y — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Jesu jwyriha rehe har
(Matéu 24.29-31; Ruk 21.25-28; 2 Tesaron 1.6-7; Apokarip 1.7)

²⁴ A'e pandu tĩ:

—Ame'ë ahyha keruhũ 'ar upa rahã, amõ we mäte ma'e ke uhyk ta. Warahy muwe ta tĩ. Jahy wera ym ta tĩ. ²⁵ Ywa ngi jahy rata ta u'ar u'ar ta tĩ. Ywa rehe ihĩ ame'ë ke Tupã mukatak hũ ta.

²⁶ —Ajame'ë ke ihẽ ajywyr ta. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Ywa takãxĩha 'ar pe apu'am ta ajur. Tupãma'e pyrãtãha namõ ajywyr ta. Hendy hũ aja ajywyr ta. ²⁷ Pe, Tupã je'ëha rahoha ta ke ihẽ amondo ta. Upa katu te kome'ë ywy keruhũ rupi amondo ta. Tupã pandu: "Ihẽ kotyhar ta ke peme'ë ta. Aputar ame'ë ta ke ame'ë ta" aja. Ame'ë ta ke Tupã je'ëha rahoha ta mujy'ar ta. Upa katu te ame'ë ta ke mujy'ar ta. (Pe, Tupã namõ ixo ta) — aja Jesu pandu.

Ma'eywa putyr ame'ë rehe har
(Matéu 24.32-35; Ruk 21.29-33)

²⁸ A'e pandu tĩ:

—Ma'eywa'y riki pehẽ pe mujekwa ta. Sik'y ke. Hãkã rehe hokyr uhem rahã, warahy haku tate, aja pekwa. ²⁹ Aja ihẽ ajwyriha pekwa ta tĩ. Warahy uwe, ame'ë rehe har apandu ramõ. Aja pesak rahã, ywa ngi ajywyr tate, aja pekwa ta. ³⁰ Ko apandu katu. Upa pehẽ pe apandu ramõ, aja uhyk ta. Amõ ihẽ kotyhar ta pyrara hũ ta. Anĩ. Tapijar te'e we ihẽ rehe jurujar katu ta rĩ. ³¹ Ywa ke upa kanim ta. Kome'ë ywy keruhũ upa kanim ta tĩ. Ihẽ apandu ame'ë ke anĩ. Ame'ë kanim ym te ta. Apandu, aja upa katu te uhyk ta kũ — aja Jesu pandu.

Jesu jwyriha angaha rehe har
(Matéu 24.36-44; 1 Tesaron 5.2-3; 2 Petu 3.10)

³² A'e pandu tĩ:

—Myja rahã, ihẽ ajywyr ta my? Ma'e wera rahã, ajywyr ta my? My warahy rahã, ajywyr ta my? Ame'ë ke ukwa ym awa. Ywa pe ixo ame'ë Tupã je'ëha rahoha ta ukwa ym tĩ. Ihẽ

riki akwa ym tĩ. Ta'yr ke ihẽ. Ihẽ pái jõ ukwa katu. ³³ Pesak katu, aja pexo! (Peker aja ym pexo.) Ajoywryiha angaha ke rehe pekwa ym. A'erehe pesak katu pexo. Peta ký.

³⁴ —Kuja riki. Sawa'e paxia oho, ame'ẽja saka. Oho rahã, hok ke hijar oho. Oho tate rahã, miasu ta pe pandu: “Ihẽ rok rehe pesak katu. Peparaky katu pexo rĩ” aja ijar pandu. Hukwen rupi harõha pe pandu tĩ: “Eharõ katu e'am” aja. ³⁵ Aja pexo tĩ. Pehẽ pe ihẽ apandu katu: “Pesak katu pexo.” Ywa ngi ihẽ ajoywyr rahã, ihẽ ajoywryiha angaha ke pekwa ym ta. Pytun ramõ rahã, ajoywyr ta nahã my. Pytun pyter pe, ajoywyr ta nahã my. Sapukái je'ẽ ramõ rahã, ajoywyr ta nahã my. Pytuniwe rahã, ajoywyr ta nahã my. Pekwa ym ta, a'erehe peharõ katu pexo. ³⁶ Ajoywryiha riki pahar ta. Ajoywyr rahã, peker aja pehẽ rehe asak rahã, katu ym ta. ³⁷ A'erehe pehẽ pe apandu katu: “Peharõ katu pexo.” Amõ we tĩ. Upa katu te ngã pe apandu tĩ: “Peharõ katu pexo” — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

14

Jesu ke pa'i hu ta jukwa tar katu
(*Matéu 26.1-5; Ruk 22.1-2; Juã 11.45-53*)

¹ Pe, mokõi ukwer rahã, Pasuko 'ar rehe uhyk ta. Arahã jundéu awa ta mbeju ke u'u ta. Mbeju ke mupuru-rukiha nixói, ame'ẽ ke u'u ta. Pe, Jesu ke jundéu awa tama'e pa'ihu ta pyhyk tar katu. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta aja tĩ. Pyhyk tar katu tĩ. Ngã ukwa ym ha rupi pyhyk tar katu. Pe, jukwa tar katu. ² Ame'ẽ ta pandu pandu a'eta jupe:

—Ngã mi'u matyr rahã, heta ngã ixo. Arahã japyhyk ym we ta rĩ. Arahã japyhyk rahã, jande rehe ngã parahy ta. Jande namõ jumai ta — aja a'eta jupe.

Jesu ãkã rehe mupiheha kũjã jyhẽ
(*Matéu 26.6-13; Juã 12.1-8*)

³ Mbeta ok ta pe Jesu ihĩ, Simã rok pe. Yman pere ma'e u'u hũ ame'ẽ ke namõ Simã ixo. Apo anĩ. Katu 'y. Pe, u'uha renda pe Jesu wapyk uĩ rahã, ita parasuku ke kũjã muhyk werur ehe. Ita aramba ke te'e mujã ame'ẽ ke ame'ẽ parasuku. Ita parasuku pe na rykwer ihĩ. Pihe katu te ame'ẽ! Muhepy hũ ame'ẽ tĩ. Parasuku kyn-daha ke kũjã mopok. Pe, Jesu ãkã rehe tykwer jyhẽ. ⁴ Ame'ẽ rehe usak rahã, amõ ta je'ẽ je'ẽ kũjã rehe har. Pandu pandu a'eta jupe:

—Ma'erehe tykwer ke te'e jyhẽ my? ⁵ Peme'ẽ rykwer muhepy rahã, tamatarer hũ pyhyk ta. Pe, ame'ẽ ke ima'e ym te ame'ẽ ta pe me'ẽ me'ẽ katu ta tipe — aja a'eta jupe.

A'erehe kũjã rehe har je'ẽ je'ẽ hũ a'eta jupe. ⁶ Anĩ. Jesu pandu:

—Mã peja ym pehẽ. Peje'ẽ je'ẽ ym pehẽ jupe. Katu ym aja. Kũjã rehe peparahy ym. Ma'e katu ame'ẽ ke ihẽ pe kũjã ma'e. ⁷ Pesarahã! Ima'e ym te ame'ẽ ta kote'e ixo. Ame'ẽ ta pe tamatarer peme'ẽ tar katu rahã, pete'e ixo. Ihẽ anĩ. Pehẽ namõ aja te'eha apyta ym ta. ⁸ Kũjã putar aja a'e ma'e katu. Pesarahã! (Jundéu awa manõ rahã, hete ke amõ ta mupihe te'e, aja te'eha a'eta ma'eha.) Aja ihẽ rehe tĩ. Ihẽ amanõ ym we rĩ. Ko ihẽ ke mouha rehe kũjã upa mupihe. (A'erehe ihẽ rehe pyaiha apo mujekwa rahã, katu tiki.) ⁹ Pesarahã! Apo apandu katu. Ihẽ rehe har myrandu katu ke amõ ta pandu pandu raho. Kome'ẽ yw keruhũ rupi pandu pandu raho rahã, kome'ẽ kũjã ma'eha rehe har pandu ta tĩ. Kũjã ma'eha ke harái ym ta ngã — aja a'eta pe Jesu pandu.

Pa'ihu ta koty Jun oho
(*Matéu 26.14-16; Ruk 22.3-6*)

¹⁰ Jundéu awa tama'e pa'ihu ta koty Jun Ikario oho. Awa py mokõi jumu'eha ta ngi har peteĩ a'e. Pa'ihu ta pe pandu:

—Jesu koty pehẽ ke ihẽ araho ta — aja Jun.

¹¹ Ame'ë ke rehe pa'ihu ta hendu rahã, hury katu. Pe, pandu ipe:

—Jesu koty jande ke nde ereraho rahã, nde pe tamatarer jame'ë ta — aja Jun pe.

Pe, a'engi Jesu rehe pa'ihu ta ke muhyk ta raho ame'ë angaha ke rehe Jun harõ ixo.

Pasuko 'ar ke Jesu ta ukwa ukwa uĩ (Matéu 26.17-25; Ruk 22.7-14; Ruk 22.21-23; Juã 13.21-30)

¹² Ajame'ë ke Pasuko 'ar uhyk. Ame'ë 'ar rahã, arapuharan ra'yr ke jundéu awa ta jukwa. (Aja ipy'a pe Tupã rehe har ukwa ukwa uĩ.) Jesu pe jumu'eha ta pandu:

—Pasuko 'ar rahã, arapuharan ra'yr ka'ë ke nde ere'u ta. Ame'ë ke jamatyr, aja nde ereputar. My jamatyr ta my? — aja ipe.

¹³ Mokõi jõ jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Pehë mokõi ihë amondo ta. Paite awa ok ta hũ ihĩ, Jerusarë ok ta ke. A'ep peho. A'ep amõ sawa'e rehe pesak ta. Iãkã 'ar pe y ke ame'ë raho. Ame'ë sawa'e namõ peho. Ijar rok pe a'e ixo ta. ¹⁴ Ame'ë rok pe inamõ pe xe peho tĩ. Ok jar rehe pesak rahã, kuja pepandu ipe: “Jan-dema'e mu'eha kuja me'u: ‘Pasuko 'ar ke jande jakwa jakwa tar katu. My u'uha renda ihĩ my? Ihëma'e jumu'eha ta namõ arapuharan ra'yr ka'ë ke a'u ta’ ” aja ijar pe pepandu.

¹⁵ Ywate pyrũha renda ke ijar mujesak ta pehë pe. Upa ma'e ke pehĩ. (Myrape, ita rekúi. Upa pehĩ.) A'ep jande rehe jande mi'u pematyr — aja mokõi jumu'eha ta pe Jesu pandu.

¹⁶ Jerusarë ok ta pe mokõi sawa'e ta oho. Ma'e u'uha renda mahem. Jesu pandu, aja upa katu te usak. Pe, a'eta mi'u matyr. A'ep Pasuko 'ar ke ukwa ukwa ta.

¹⁷ Pytun ramõ rahã, Jerusarë ok ta pe Jesu uhyk. Ma'e u'uha renda pe uhyk oho, awa py mokõi jumu'eha ta namõ. ¹⁸ Ma'e ke u'u uĩ rahã, Jesu pandu:

—Ko apandu katu pehë pe. Pehë ngi har peteĩ ihë rehe ihë ruwajan

ta ke muhyk ta werur. Muhyk ta ame'ë ko ihë namõ u'u uĩ apo — aja jumu'eha ta pe.

¹⁹ Ame'ë rehe hendu rahã, a'eta pyai. Peteĩ teĩ pandu ipe:

—Mã! Ihë ke ame'ë my? — aja upa pandu ipe.

Aja pame katu te upa jumu'eha ta pandu. ²⁰ Jesu pandu:

—Awa py mokõi hetaha pehë. Pehë ngi har peteĩ ihë rehe amõ ta ke muhyk ta werur. Ita rekúi pe ihë namõ mbeju ke munde, ma'e rykwer pe. Ame'ë riki ihë rehe amõ ta ke muhyk ta werur. ²¹ Awa ihë tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Myja ihë amanõ ta my? Kuja. Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ, aja amanõ ta. Aja uhyk ta. Ihë ruwajan ta ke ihë rehe muhyk ta werur. Mã! Ame'ë ke pyrara te hũ aja ixo ta. A'erehe imãi pusu ngi u'ar ym rahã, katu ta tipe — aja Jesu pandu.

Jesu rete ame'ë ke. Huwy ame'ë ke tĩ.

(Matéu 26.26-30; Ruk 22.15-20; 1 Korin 11.23-25)

²² Ma'e ke u'u rahã, mbeju ke Jesu pyhyk. Pe, Tupã pe pandu:

—Ne jõ riki katu te me'ë ke. Jande mi'u jande pe nde eremuwyr katu — aja.

Pe, ame'ë ke mopok. Jumu'eha ta pe me'ë me'ë. Pandu:

—Pe'u! Kome'ë ihë rete — aja Jesu.

²³ Ita rekúi ra'yr ke Jesu pyhyk. Ma'eywa rykwer ita rekúi ra'yr pe ihĩ, uwa rykwer ke. Tupã pe pandu tĩ:

—Ne jõ riki katu te me'ë ke. Jande mi'u jande pe nde eremuwyr katu — aja.

Pe, jumu'eha ta pe me'ë me'ë tĩ. Johu u'u. ²⁴ A'e pandu:

—Kome'ë ihë ruwy. Upa ngã rehe ihë ruwy uhem ta, a'erehe Tupã pandu ta: “Ihë ra'yr rehe amõ jurujar katu rahã, ame'ë ke ihë amuhã katu ta” aja ngã pe pandu ta. ²⁵ Ko apandu katu pehë pe. Uwa rykwer ihë a'u ym ta tĩ. Kapitã keruhũ te aja ihë ke ihë pái keruhũ mu'am ta kÿ. Arahã jõ pyaũ ame'ë ke pehë namõ a'u ta kÿ tĩ — aja Jesu pandu.

²⁶ Upa u'u rahã, Tupã rehe har jyn-gar. A'engi uhem oho. Oriwéi ywy'ã koty a'eta oho.

Petu te'e pandu ta, ame'ẽ ke Jesu mujekwa

(Matéu 26.31-35; Ruk 22.31-34; Juã 13.36-38)

²⁷ Jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Ihẽ ke upa pehijar ta. Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ.

“Arapuharan ta usakiha ke Tupã jukwa ta.

Aja rahã, upa arapuharan ta uhãi ta oho” aja amõ mupinim.

—(Aja ta pehẽ ke tĩ. Amõ ta ihẽ ke jukwa rahã, upa pehẽ pehãi ta peho tĩ.) ²⁸ A'engi ihẽ akwera katu ahem rahã, Ngariréi ywy pe ihẽ aho py ta — aja Jesu pandu.

²⁹ Petu pandu:

—Nde ke ihẽ ahijar ym te ta. Upa amõ ta ujan ta oho nengi. Ihẽ anĩ ta. Nde namõ apyta ta kũ — aja riki.

³⁰ Pe, Jesu pandu:

—Petu! Ko apandu katu nde pe. Kome'ẽ pytun, sapukái mokõihar je'ẽ ym rahã, kuja te'e nde erepandu ta: “Jesu rehe har akwa ym ihẽ” aja nde erepandu ta. Aja mahapyrihar te'e nde erepandu ta — aja ipe.

³¹ Anĩ. I'ar koty te we hãtã Petu pandu:

—Anĩ. Aja apandu ym te ta. Nde namõ ihẽ ke amõ ta jukwa rahã: “Nde rehe har ihẽ akwa ym” aja apandu ym te ta — aja ipe.

Petu pandu aja upa jumu'eha ta pandu pandu tĩ.

Ngese renda ke

(Matéu 26.36-46; Ruk 22.39-46)

³² Ajame'ẽ ke amõ renda pe a'eta oho, Ngese renda pe. Jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Se pewapyk we rĩ. Tupã namõ ihẽ apandu ta aho — aja.

³³ Pe, iãkã koty we Petu ke Jesu raho. Tian ke raho tĩ. Juã ke raho tĩ. Ame'ẽ mahapyr jõ raho. Pe, Jesu pyai te hũ. Mãte hũ ukwaha.

³⁴ Mahapyrihar ta pe pandu:

—Apyai te hũ ihẽ! Amanõ aja ihẽ apyaiha tĩ. Se pepyta we rĩ. Pesak katu pexo. (Aja rahã, amõ uhyk ym ta jande rehe) — aja Jesu.

³⁵⁻³⁶ A'engi jeje Jesu oho we. Ipixi'a pe u'ar te'e oup. Aja Tupã namõ pandu:

—Papa! Ihẽ apyraryha uhyk tate, ihẽ rehe. Nde ereputar rahã, ame'ẽ ngi ihẽ ke nde eremuhem katu, aja akwa katu. Upa katu te ma'e ke nde erema'ema'e katu. A'erehe pyraryha ngi emuhem katu ihẽ ke. Anĩ rahã, ihẽ py'ahu te'e ahendu katu ta. Nde ereputar ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e ta kũ — aja Tupã pe Jesu pandu.

³⁷ A'engi mahapyrihar ta koty jy-wyr oho. Uhyk rahã, mahapyrihar ta rehe usak. Ukwer riki. Mupak rahã, Petu pe pandu:

—Simã! Mã! Nde ereker ereju. Nde eresak ym we rĩ. ³⁸ Peker ym we rĩ. Tupã namõ pepandu! Aja rahã, pejurujar katuha ke amõ ta manga rahã, pehijar ym ta. Ihẽ namõ nde erepyta tar katu te. Anĩ. Nde riki pitu te'e — aja Jesu.

³⁹ Pe, Jesu oho we tĩ. Tupã namõ pandu tĩ:

—Papa! Ihẽ apyraryha ngi emuhem ihẽ ke. Anĩ rahã, ihẽ py'ahu te'e ahendu katu ta. Nde ereputar ame'ẽ ke ihẽ ama'e ta — aja Jesu pandu tĩ.

⁴⁰ Pe, jywyr tĩ. Mahapyr jumu'eha ta rehe uhyk tĩ. Ukwer ou tĩ. Pyhĩi te hũ. Upak rahã, je'ẽha ke uhem ym.

⁴¹ Jesu oho we tĩ. Pe, jywyr tĩ. Mahapyrihar ta koty jywyr rahã, a'eta ukwer ou tĩ. A'e pandu:

—Mã! Peker peju tĩ. Peputu'u peju tĩ. A'ewan pekeriha. Pesarahã! Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta ke ihẽ rehe amõ muhyk ta werur. Ame'ẽ angaha ke rehe uhyk apo 'y. ⁴² Pepu'am! Jahorahã! Pesarahã! Ihẽ ruwajan ta ke ihẽ rehe muhyk ta werur ame'ẽ ke petur ixo — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Jesu ke ngã pyhyk
(Matéu 26.47-56; Ruk 22.47-53; Juã 18.3-12)

⁴³ A'e pandu u'am rahã, Jun uhyk uwyr ehe. Awa py mokõi jumu'eha ta ngi har peteĩ a'e. Jun namõ heta ngã uhyk. Kyse puku namõ ngã uwyr. Tamarã namõ uwyr tĩ. Ame'ẽ ta ke Jesu koty pa'ihu ta mondo. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta mondo tĩ. Jundéu awa tamõi ta mondo tĩ. ⁴⁴ Ngã pe Jun pandu ramõ:

—Kuja Jesu ke pekwa ta. Huwa ke ihẽ apyter, ame'ẽ riki Jesu. Pahar pepyhyk a'e ke. Pesak katu peraho — aja Jun pandu.

⁴⁵ Pe, Jun uhyk rahã, pahar Jesu koty oho. Pandu ipe:

—Sa'e! — aja Jesu pe.

Pe, huwa ke pyter. ⁴⁶ Pe, Jesu ke ngã pyhyk. Hãtã pyhyk. ⁴⁷ Pe, amõ a'ep ixo. Ame'ẽ riki kyse puku jo'ok. Pe, pa'i keruhũma'e miasu ke nupã. Inambi ke mopok ingi, kyse puku pe. ⁴⁸ Ngã pe Jesu pandu:

—Kyse puku namõ pejor, tamarã namõ. Aja ma'e mukanĩha ke amõ ta pyhyk. Mã! Aja ihẽ ke pepyhyk pejor tĩ. Aja ym ta tipe rahã, katu. ⁴⁹ Pesarahã! Kwehe we amõ amõ wera rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ihẽ amu'e aĩ. Pehẽ pyter pe axo. Amõ amõ ku'ẽ rahã we, ihẽ amu'e aĩ tĩ. Amõ ku'ẽ rahã we, aja tĩ. Amu'e aĩ tĩ. Arahã pepyhyk ym ihẽ ke. Anĩ. Apo ihẽ ke pepyhyk. Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Aja uhyk apo 'y. Aja ihẽ ke pepyhyk apo tĩ. Mukanĩha aja ihẽ ke pepyhyk pejor tĩ — aja Jesu pandu.

⁵⁰ Pe, Jesu ke upa katu te jumu'eha ta hijar oho. Ujan riki oho ingi.

Jawe te'e ujan oho ame'ẽ ke

⁵¹ Jesu ke ngã raho rahã, haikwer rupi amõ sawa'e wan oho ixo. Pan tuwyr pe jõ hete rupi jupukek oho ixo. Pe, amõ ta pyhyk a'e ke. ⁵² Anĩ. Pan tuwyr ombor oho. Jawe te'e ujan oho.

Ngã panduha renda pe Jesu ke amõ ta raho

(Matéu 26.57-68; Ruk 22.54-55; Ruk 22.63-71; Juã 18.13-14; Juã 18.19-24)

⁵³ Jundéu awa tama'e pa'i keruhũ rok pe Jesu ke amõ ta raho. A'ep upa pa'ihu ta jy'ar uĩ. Upa jundéu awa tamõi ta aja tĩ. Jy'ar uĩ tĩ. Upa Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta aja tĩ. Jy'ar uĩ tĩ. Pa'ihu ta namõ jy'ar uĩ tĩ. ⁵⁴ Paite we Jesu raikwer rupi Petu tur ixo. Pe, pa'i keruhũ rok pe uhyk, soroka pe. Pa'i keruhũma'e parakyha ta namõ Petu wapyk uĩ. Tata rake jumaku uĩ. ⁵⁵ Pa'ihu ta ma'e usakiha ke kekar kekar tipe. Ma'e ka'u te'eha ke Jesu ma'e, ame'ẽ rehe usak ame'ẽ ta ke kekar tipe. Johu jy'ar ame'ẽ ta rupi kekar kekar tipe. Anĩ. Mahem ym riki. Mahem rahã: “Nde katu ym. Nde eremanõ ta me'ẽ te'e” aja Jesu pe pandu ta tipe. Anĩ. Mahem ym. ⁵⁶ Amõ amõ pu'am. Te'e pandu, Jesu rehe har. Te'eha juja ym, a'erehe marã ka ym Jesu pe pandu: “Nde katu ym. Nde eremanõ ta me'ẽ te'e” aja.

⁵⁷ Pe, amõ sawa'e ta pu'am. Jesu rehe har te'e pandu. ⁵⁸ Kuja:

—Kwehe Jesu pandu ame'ẽ ke rehe jahendu: “Kome'ẽ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ke sawa'e ta mujã. Ihẽ amai ta. Mokõi aker rahã, amõ ke ihẽ amujã ta. Ame'ẽ ke sawa'e mujã ym ame'ẽ ke. Ipo pe te'e mujã ym ame'ẽ ke” — aja jahendu.

⁵⁹ Ame'ẽ sawa'e ta panduha juja ym tĩ.

⁶⁰ Pe, pa'i keruhũ pu'am. Heta ame'ẽ ta pyter pe pu'am. Jesu pe pandu:

—Nde rehe har amõ ta je'ẽ je'ẽ hũ. Nde erepandu ym ta my? — aja ipe.

⁶¹ Pandu ym riki Jesu. Pe, pa'i keruhũ pandu tĩ:

—Kirisutu nde my? Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke nde my? Ngã pandu: “Nde riki katu te me'ẽ ke” aja Tupã pe. Ame'ẽ ra'yr nde my tĩ? — aja Jesu pe.

⁶² —A'e tỹ. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Tupã pyrãtã te hũ

ame'ë ke a'e. Hake ihë awapyk ta aĩ. Ame'ë rehe pehë johu pesak ta kÿ. Ywa takãxĩha 'ar pe ihë apyrũ ta ajur. Ame'ë rehe pehë johu pesak ta kÿ tĩ — aja Jesu pandu. (“Tupã rake” aja Jesu pandu rahã: “Tupã a'e tĩ” aja mujekwa.)

⁶³⁻⁶⁴ Jesu pandu ame'ë ke rehe hendu rahã, pa'i keruhũ parahy ehe. A'erehe ima'e mundeha ke musak. (Aja rahã, Tupã parahy tĩ, aja mujekwa naĩ.)

—Mã! Pehë johu pehendu riki. Peme'ë riki Tupã aja jupe. Katu ym aja. Peme'ë rehe har amõ ta pandu ame'ë ke japutar ym apo. Myja pekwa my? — aja pa'i keruhũ pandu.

A'ep johu jy'ar ame'ë ta pandu:

—Katu ym riki a'e. Manõ ta me'ë te'e — aja.

⁶⁵ A'engi amõ ta tymũ ehe. Pan pe eha ke jupyk. Pe, hãtã ipo pe huwa ke nupã. Pandu ipe:

—Awa nde ruwa nupã my? — aja Jesu pe.

Hukwen harõha ta aja tĩ. Huwa ke nupã tĩ. Aja mahy Jesu ke.

Jesu rehe har Petu te'e pandu
(*Matéu 26.69-75; Ruk 22.56-62; Juã 18.15-18; Juã 18.25-27*)

⁶⁶ Soroka pe Petu ihĩ tĩ. Arahã pa'i keruhũma'e parakyha uhyk uwyr ehe. ⁶⁷ Petu rehe usak. Jumaku uĩ a'e. Kũjã usak katu ehe. Pe, pandu ipe:

—Jesu namõ nde erexo ame'ë ke nde. Jesu Nasare ok ta pe har — aja Petu pe.

⁶⁸ Petu pandu:

—Anĩ. Ihë akwa ym ehe har. Nde erepandu ame'ë ke akwa ym ihë — aja ipe.

Pe, hukwen rake oho. Arahã sapukái je'ë. ⁶⁹ Kũjã usak ehe tĩ. A'ep ixo ame'ë ta pe pandu:

—Peme'ë riki amõ tĩ. Jumu'eha ta ngi har amõ tĩ — aja.

⁷⁰ Petu te'e tĩ:

—Anĩ. Aja ym ihë — aja pandu te'e. I'i atu rahã, a'ep i'ãĩ ame'ë ta pandu tĩ:

—Jetehar te ke. Jumu'eha ta ngi har nde tĩ. Ngariréi wyw pe har je'ëha

aja nde ereje'ëha, a'erehe inamõ nde erexo aja jakwa — aja Petu pe.

⁷¹ Pe, Petu kuja tĩ:

—Jetehar te ke pehë pe apandu katu. Ihë akwa ym te ehe har. Jetehar te ke apandu ym rahã, mã peja ihë ke Tupã mahy — aja te'e pandu.

⁷² Pejot sapukái je'ë, mokõihar ame'ë. Pe, Jesu je'ëha ke Petu ukwa ukwa u'am: “Sapukái mokõihar je'ë ym rahã we, mahapyr nde erepandu ta: ‘Jesu rehe har ihë akwa ym’ aja nde erepandu ta.” Ame'ë ke Petu ukwa ukwa u'am. Te'e pandu ramõ aja Petu ukwa katu, a'erehe jixi'u hũ a'e.

15

Pirat ruwa koty Jesu pu'am ame'ë rehe har

(*Matéu 27.1-2; Matéu 27.11-14; Ruk 23.1-5; Juã 18.28-38*)

¹ Pytuniwe te rahã, jundéu awa tama'e pa'ihu ta pandu pandu a'eta jupe. Jundéu awa tamũi ta namõ pandu pandu tĩ. Moise je'ëha mu'e ame'ë ta namõ pandu pandu tĩ. Amõ sawa'e ukwa katu ame'ë ta namõ pandu pandu tĩ. Johu ame'ë ta pandu pandu a'eta jupe uĩ:

—Homa awa tama'e kapitã pe Jesu ke jaraho. A'e riki jukwaha ke pandu ta — aja.

Pe, Jesu po apyr ipixi'a koty pukwar. Pe, kapitã pe raho. Her Pirat.

² Jesu pe Pirat pandu:

—Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ nde my? — aja.

—A'e tÿ — aja Jesu.

³ Pa'ihu ta te'e je'ë je'ë hũ:

—Ma'e ka'u te'eha ke peme'ë ma'ema'e hũ — aja Pirat pe.

⁴ A'erehe ame'ë rehe har Jesu pe Pirat pandu tĩ:

—Mã! Mãte nde rehe har ngã je'ëha ke. Nde juehe har nde erepandu ym ta my? — aja ipe.

⁵ Anĩ. Jesu pandu ym te ipe tĩ. A'erehe Pirat jeje ipy'a pe ukwa ukwa u'am:

—Mã! Ma'ewã je'ë ym my? — aja ipy'a pe.

“Jesu ke pejukwa” aja Pirat pandu
(*Matéu 27.15-26; Ruk 23.13-25; Juã 18.39–19.16*)

⁶ Pasuko 'ar rahã, ngã mi'u ke jundéu awa ta matyr. Arahã pame katu te kyndaha ngi peteĩ sawa'e ke Pirat muhem ta. Te'e poir. Ngã pandu ame'ẽ sawa'e ke poir. ⁷ Arahã kyndaha pe amõ sawa'e ixo. Her Mahamba. Homa awa tama'e kapitãma'e sonda ta namõ jumai. Ame'ẽ ta namõ ixo, kyndaha pe. Amukwehe kapitãma'e sonda ta namõ jumai rahã, amõ sawa'e ke Mahamba jukwa. (A'erehe kyndaha pe ixo.) ⁸ Pirat rehe ngã uhyk. Pandu ipe:

—Kome'ẽ wera rahã, kyndaha ngi sawa'e ke nde eremuhem. Kome'ẽ wera rahã pame katu te nde erepoir. Aja sawa'e ke epoir emondo apo tĩ — aja Pirat pe.

⁹⁻¹⁰ Jesu rehe hetaha ta ipy'a katu aja pa'ihu ta ukwa. A'erehe Jesu rehe jundéu awa tama'e kapitã ta jyty'ym aja Pirat ukwa katu tĩ. A'erehe Jesu ke pa'ihu ta werur ipe, aja Pirat ukwa katu tĩ. A'erehe Pirat pandu:

—Awa peputar my? Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ ke ihẽ apoir te'e ta my? — aja a'eta pe.

¹¹ Anĩ. Ngã ke pa'ihu ta muparahy. Aja muka'u te'e ngã ke. Ngã pe pandu:

—“Mahamba ke te'e emuhem” aja Pirat pe peme'u — aja pa'ihu ta pandu.

A'erehe ngã pandu:

—Mahamba ke te'e emuhem — aja.

¹² Ngã pe Pirat pandu tĩ:

—Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ aja Jesu rehe har amõ ta pandu. Myja ihẽ ama'e ta my? — aja.

¹³ Hãtã ngã pukái:

—Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe ejukwa — aja ngã pukái.

¹⁴ —Ma'erehe my? Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e ym te. Jukwa rahã, katu ym — aja Pirat.

Anĩ. I'ar koty te we ngã pukái hũ:

—Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe ejukwa — aja riki.

¹⁵ Hetaha ta ke Pirat muhury tar katu. A'erehe kyndaha ngi Mahamba ke te'e muhem. Pe, sonda ta pe Pirat pandu:

—Jesu ke pepirok — aja.

(Pirok rahã, jukwa ta ame'ẽ ke a'e, aja mujekwa katu.) Upa Jesu ke sonda ta pirok rahã, ame'ẽ sonda ta pe Pirat me'ẽ. Ame'ẽ ta myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe jukwa ta raho.

Jesu rehe sonda ta puka puka hũ
(*Matéu 27.27-31; Juã 19.2-3*)

¹⁶ Homa awa tama'e kapitã rok wyr pe Jesu ke sonda ta raho, ma'e renda pe, pereto renda pe. Sonda ta pyta we ame'ẽ ta pe pukái tĩ.

—Pejur — aja.

¹⁷ Pan pytangwer ame'ẽ ke pe Jesu ke pukek. (Kapitã keruhũma'e aja saka pan pytangwer.) Iãkã rehe har moĩ ehe tĩ. (Kapitã keruhũma'e aja saka tĩ.) Ame'ẽ iãkã rehe har sonda ta japekã rãkã ke te'e mujã. Ame'ẽ ke moĩ ehe. ¹⁸ Pe, puka puka hũ ehe.

—Nde katu. Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ nde — aja sonda ta puka puka hũ ehe.

¹⁹ U'ywa aja me'ẽ pe iãkã ke nupã, japekã rãkã 'ar pe. (Aja mahy.) Tymũ ehe tĩ. (Aja rahã, jaxer ai ame'ẽ ke a'e aja mujekwa naĩ.) Ipynarãi pe sonda ta wapyk tĩ. (Aja rahã, sawa'e katu te ame'ẽ ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwaha naĩ.) Pe, pandu:

—Nde katu te — aja sonda ta puka puka hũ ehe.

²⁰ Upa puka puka hũ ehe rahã, pan pytangwer jo'ok ingi, Jesu ngi. Ima'e mundeha mujywyr ipe. Pe, myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe jukwa raho.

Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Jesu ke amõ ta jukwa

(*Matéu 27.32-44; Ruk 23.26-43; Juã 19.17-27*)

²¹ Jukwaha renda koty ngã raho reko rahã, amõ sawa'e wata oho ixo tĩ. Her Simã. Syre ok ta pe har ke a'e. Mokõi ta'yr ipe. Ta'yr rer Arexan. Amõ Hu. Amõ renda ngi hok pe Simã jywyr ixo. Arahã sonda ta pandu ipe:

—Kome'ē myra ngā mupia ame'ē ke eraho, Jesuma'e ke — aja ipe.

Pe, Simā jixi'y 'ar pe moī. ²² Pe, Ngóu renda pe Jesu ke muhyk raho. Ame'ē renda pe usak rahā, awa ākā kangwer 'ā aja saka. ²³ A'ep kawī namō mi puhā mupara. Ame'ē puhā ahyha ke muputu'u we ta. Ame'ē kawī Jesu pe me'ē ta tipe. Anī. U'u ym a'e. ²⁴ Pe, myra ngā mupia ame'ē ke rehe Jesu ke sonda ta mujar mu'am. (Itapywa pe mujar mu'am.) Pe, ima'e mundeha ke sonda ta pyhyk pyhyk raho. Ita pinim ra'yr ke sonda ta ombor ixo. Awa ombor, pe, pinīha i'ar koty te we u'ar rahā, a'e riki mundeha ke pyhyk. Aja Jesuma'e mundeha ke sonda ta pyhyk pyhyk raho.

²⁵ Warahy uhemihā koty ywa ku'a tate rahā, myra ngā mupia ame'ē ke rehe Jesu ke sonda ta mujar mu'am. ²⁶ Ma'erehe Jesu ke jukwa my, ame'ē ngā ukwaha ke iākā 'ar koty Pirat mupinim. Kuja:

“Jundéu awa tama'e kapitā keruhū kome'ē” aja mupinim.

²⁷ Ame'ē renda pe mokōi ma'e mukanīha ta ke sonda ta mujar mu'am tī, myra ngā mupia ame'ē ke rehe. Ko Jesu jywa katu koty peteī. Amō iyywa'i koty mujar mu'am. ²⁸ Yman Tupā je'ēha ke amō mupinim. Aja uhyk apo 'y. Kuja:

“Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ke ngā mupyrara. Ame'ē ta namō a'e ke ngā mupyrara ta tī” aja amō mupinim.

²⁹ A'ep wata ame'ē ta puka puka hū ehe. Iākā ke ngā mukatak katak hū ipe tī, aja puka puka hū ehe. Pandu tī:

—Mā! Nde erepandu: “Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū upa ihē amai ta. Pe, mokōi aker rahā, amō amujā ta” aja nde erepandu. ³⁰ Pengi ejujo'ok ewyjy! Myra ngā mupia ame'ē ngi ewyjy ejur! Aja rahā, nde eremanō ym ta! — aja ngā puka puka hū ehe.

³¹ Aja jundéu awa tama'e pa'ihu ta puka puka hū ehe tī. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta aja tī. Puka puka hū

ehe tī. Upa ame'ē ta pandu pandu a'eta jupe:

—Mā! Amō ta ke a'e mukatu hū. (A'erehe manō ym.) Apo jumumanō ym juehe. ³² A'e Kirisutu rahā, myra ngā mupia ame'ē ngi ewyjyrahā! Tupā mu'am ame'ē ke Kirisutu. A'e riki jundéu awa tama'e kapitā keruhū rahā, ewyjyrahā! Aja rahā, jajurujar katu ta ehe — aja pa'ihu ta puka puka hū ehe tī.

Myra ngā mupia ame'ē ke rehe amō mokōi sawa'e ta jixiko u'am tī. Ngā aja ame'ē ta puka puka hū ehe tī.

Jesu manō ame'ē rehe har
(Matéu 27.45-56; Ruk 23.44-49; Juā 19.28-30)

³³ Warahy jandar rahā, ame'ē yw rupi pytun oho. Warahy uwe riki. Aja te'e warahy ywa ku'ap ihon. ³⁴ Warahy ywa ku'a ihon rahā, hātā Jesu pandu:

—Eroi! Eroi! Rema samatani? — aja.

Ame'ē jundéu awa ta je'ēha kuja riki:

—Tupā! Tupā! Ma'erehe ihē ke nde erehijar my? — aja.

³⁵ Ame'ē je'ēha rehe a'ep ixo ame'ē ta hendu rahā, amō koty ukwa. A'erehe pandu:

—Pehendurahā! Eri pe pukái — aja ukwaha naī. (Ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ke Eri.)

(Anī. Eri pe pukái ym.) ³⁶ Pe, amō ujan oho. Mandeju aja me'ē namō ma'e rykwer mupyta, kawī iro ym te ame'ē ke. Wina aja me'ē rykwer ke. Ame'ē ke myra rehe pukwar, pe, Jesu pe me'ē. Juru rehe mujar. Amō pandu:

—Anī we rī. Eharō we. J Sarahā! Myra ngā mupia ame'ē ngi Eri jo'ok ta uwyr my. Jasak ta — aja.

³⁷ Jesu ahem hū. Pe, manō.

³⁸ Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe pan rātā ke te'e hukwen ke kynda mu'am. Ame'ē ihī. Ame'ē riki ywate ngi owok riki. Iwyr rehe owokiha upa uhyk oho. (Aja rahā, Tupā koty ohoha katu apo aja mujekwa katu.) ³⁹ Amō sonda tama'e

kapitā myra ngā mupia ame'ē koty i'āi. Jesu ahem hū, pe, manō. Myja manō my. Ame'ē rehe usak. A'erehe pandu:

—Jetehar te ke. Tupā ra'yr te peme'ē sawa'e — aja.

⁴⁰⁻⁴¹ Amukwehe Jerusarē ok ta hū pe heta kūjā ta Jesu namō uhyk uwyr. Paite ngi ame'ē ta Jesu rehe usak u'am, myra ngā mupia ame'ē ke rehe. Ko Mari usak u'am. Mandare ok ta ngi ame'ē. A'erehe Mari Mandare aja her. Amō kūjā Sarome. Amō Mari usak u'am tī. Ame'ē Jose māi. Tian māi tī. Ame'ē Tian sawa'e pyahu aja her tī. Amukwehe Ngariréi ywy pe Jesu wata ixo rahā, ame'ē kūjā ta inamō wata tī. Amō heta kūjā ta inamō wata tī. Arahā Jesu ta namō ma'e ke a'eta ma'ema'e katu tī.

Jesu rete ke mou ame'ē rehe har

(Matéu 27.57-61; Ruk 23.50-56; Juā 19.38-42)

⁴² Pytun tate apo. Ngā mi'u matyr, ame'ē weraha tate upa aha oho. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar uhyk tate. Ame'ē wera rahā, jundéu awa ta putu'u ta. (Paraky ym te ta.) Pe, amō sawa'e ixo. Her Jose. Arimatéi ok ta pe har ke a'e. ⁴³ Sawa'e katu ame'ē ke a'e, aja jundéu awa tamūi ta ukwa. Jesu kapitā keruhū te aja Tupā mu'am ta, ame'ē rehe Jose harō katu tī. A'erehe Tupā koty ipy'a ke a'e muruwak. Ame'ē Jose ipy'ahu, pe, Pirat rehe uhyk. Pandu ipe:

—Jesu rete ke ihē aputar. Amou ta araho — aja Jose.

⁴⁴ Pirat pandu jupe: “Mā! Manō te apo my?” aja jupe. A'erehe miasu pe pandu:

—Sonda tama'e kapitā ke emuhyk se — aja.

Sonda tama'e kapitā uhyk rahā, Pirat pandu ipe:

—Jesu manō apo my'y? — aja ipe.

⁴⁵ —Manō riki 'y — aja kapitā.

⁴⁶ Jesu rete ke Pirat me'ē, Jose pe. Jose oho ingi. Pe, Jesu rete ke mujy werur, myra ngā mupia ame'ē ngi. Muhepyha renda ngi pan tuwyr katu ame'ē ke jo'ok. Ame'ē pe Jesu rete ke

pukek. Pe, itakwar keruhū pe hete ke mou. Ita rupi hokwar keruhū pykūi, ame'ē rupi mou. Pe, hukwen ke itahu pe Jose kynda. Mujere kynda. ⁴⁷ Kūjā ta mouha rehe usak u'am. Ko Mari usak u'am. Ame'ē Mari Mandare. Amō Mari usak u'am tī. Ame'ē Jose māi.

16

Jesu kwera katu uhem ame'ē rehe har

(Matéu 28.1-8; Ruk 24.1-12; Juā 20.1-10)

¹ Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar upa rahā, puhā pihe ame'ē ke Mari Mandare jo'ok oho. Sarome oho inamō tī. Amō Mari oho inamō tī. Ame'ē Tian māi. Puhā pihe ame'ē namō Jesu rete ke mupihe ta. Aja te'eha jundéu awa ta ma'eha. ² Pe, nomin pytuniwe rahā, itakwar keruhū koty kūjā ta oho. Warahy uhem ramō te mi rahā, oho. ³ Kwehe hukwen ke itahu pe amō kynda. A'erehe kūjā ta oho ixo rahā, pandu pandu a'eta jupe:

—Awa jande pe ame'ē itahu ke mujere jo'ok ta my? — aja a'eta jupe.

⁴ Uhyk rahā, usak katu rahā, kyndaha ke hukwen rake túi. Itahu te kyndaha ke. ⁵ Pe, itakwar keruhū pe ixo rahā, Tupā je'ēha rahoha rehe kūjā ta usak. Sawa'e wan aja usak. Kūjā ta jywa katu koty wapyk uī. Kamixa puku namō ixo. Ima'e ke ituwyr te! Pe, kūjā ta jumukahem ingi! ⁶ Kūjā ta pe pandu:

—Pejumukahem ym ihē ngi. Jesu rete ke pekekar pexo. Nasare ok ta pe har a'e. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe manō a'e. Anī. Se nixói te a'e. Kwera katu uhem riki. Pesarahā! Mouha renda ke te'e ko. Nixói te Jesu se. ⁷ Apo peho. Jumu'eha ta pe pepandu peho. Petu pe pepandu tī. Ngariréi ywy pe pehē ndutar koty Jesu oho ta. A'ep pehē johu pesak ta ehe. Aja kwehe pehē pe pandu: “Ngariréi ywy pe ihē aho py ta kŷ” aja johu pehē pe Jesu pandu — aja kūjā ta pe pandu.

⁸ A'erehe itakwar keruhũ ngi kũjã ta uhem oho. Ujan oho ingi. Ryrýi riki. Kyje! Mukahem tĩ. A'erehe ujan oho. Kyje hũ, a'erehe amõ ta pe pandu ym.

Jesu rehe Mari usak ame'ẽ rehe har (Matéu 28.9-10; Juã 20.11-18)

⁹ [Nomin pytuniwe te rahã, Jesu kwera katu uhem. Mari Mandare pe jumujesak py. Amukwehe te ame'ẽ Mari py'a ngi ãjã ta ke Jesu muhem mondo. Kuja ãjã hetaha. Awa po wajar mokõi hetaha muhem mondo ingi. ¹⁰ Upa Jesu rehe usak rahã, jumu'eha ta pe Mari pandu oho. Ame'ẽ ta pyai. Jixi'u tĩ. (Kweraha ukwa ym we rĩ, a'erehe pyai we rĩ. Jixi'u we rĩ.) ¹¹ Ame'ẽ ta pe pandu:

—Jesu kwera katu uhem! Ihẽ asak ehe — aja Mari.

Anĩ. Mari je'ẽha rehe ame'ẽ ta jurujar ym.

Jesu rehe mokõi jumu'eha ta usak ame'ẽ rehe har (Ruk 24.13-35)

¹² Ajame'ẽ ke Jerusarẽ ok ta ngi mokõi sawa'e ta wata oho ixo rahã, Jesu uhyk uwyr a'eta rehe. A'eta usak ehe rahã, amõ koty saka, a'erehe usak py rahã, Jesu ke ukwa ym. ¹³ Pe, ukwa katu rahã, amõ ta rehe ame'ẽ mokõi sawa'e ta jywyr oho. Pandu:

—Jesu kwera katu riki! Jande jasad ehe! — aja riki mokõi sawa'e ta pandu.

Anĩ. Ame'ẽ je'ẽha rehe jumu'eha ta jurujar ym tĩ.

Awa py peteĩ jumu'eha ta pe Jesu jumujesak

(Matéu 28.16-20; Ruk 24.36-49; Juã 20.19-23; At 1.6-8)

¹⁴ I'i atu rahã, awa py peteĩ jumu'eha ta rehe Jesu uhyk uwyr 'y. Ame'ẽ ta ma'e ke u'u uĩ. Jesu rehe a'eta usak. Jesu pandu a'eta pe:

—Mã! Pejurujar ym riki amõ ta je'ẽha rehe. Ihẽ akwera katu rahã, amõ ta ihẽ rehe usak. Ame'ẽ ta je'ẽha rehe pejurujar ym. Mã! Katu ym aja. Jumen jurupy hãtã, aja pehẽ.

Pehendu tar ym — aja jumu'eha ta pe pandu.

¹⁵⁻¹⁶ Jesu pandu tĩ:

—Upa kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta pe myrandu katu ke pepandu pandu peho. Ihẽ rehe amõ jurujar katu. Pe, ame'ẽ ke amõ mujahuk. (Aja rahã, ihẽ kotyhar ke, aja mujekwa.) Ihẽ rehe jurujar katu ame'ẽ ke Tupã muhã katu ta. Ame'ẽ myrandu katu ke pepandu pandu peho. Amõ jurujar katu ehe rahã, Tupã muhã katu ta. Amõ jurujar ym rahã, ame'ẽ ke Tupã mupyrara ta. ¹⁷ Ihẽ rehe jurujar katu ame'ẽ ta ma'e ke ma'ema'e ta. Pyrãtã te ha ke Tupã muwyr, ame'ẽ namõ ma'e ke ma'ema'e ta. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ma'ema'e katu ta. Aja rahã, Tupã inamõ ixo, aja mujekwa ta ngã pe. Ko ihẽ je'ẽha rupi ãjã ta ke muhem ta mondo. Amõ koty koty awa ta je'ẽha ke pandu ta tĩ. ¹⁸ Pe, mbói ahy hũ ame'ẽ ke pyhyk tar ym ha rupi pyhyk rahã, mbói jukwa ym ta. Ma'e ahy ame'ẽ rykwer ke putar ym ha rupi u'u rahã, manõ ym ta tĩ. Ma'e ahy ixo ame'ẽ ta ãkã rehe ipo mujar. Aja rahã, katu ta oho ipe — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu katu.

Ywa pe Jesu ke Tupã mujwyr raho (Ruk 24.50-53; At 1.9-11)

¹⁹ Jesu riki jandema'e sawa'e te. Jumu'eha ta pe upa pandu rahã, ywa pe Jesu ke Tupã mujwyr raho. Hake wapyk oho. (Aja rahã, katu te ame'ẽ ke a'e, aja a'e mujekwa katu.)

²⁰ Ajame'ẽ ke upa katu te awa ta renda rupi jumu'eha ta pandu pandu oho. Tupã je'ẽha ke pandu pandu raho. Ame'ẽ ta je'ẽha ke jetehar te ke, aja jandema'e sawa'e te mujekwa. Jumu'eha ta pe pyrãtã te ha ke muwyr. A'erehe marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke jumu'eha ta ma'ema'e katu. Aja je'ẽha riki jetehar te ke aja mujekwa katu ngã pe.]

Upa.

Jesu rehe har Ruk mupinim

Ruk kome'ē paper ke mupinim. Jesu rehe har a'e mupinim. Kome'ē ywy keruhū pe Jesu ixo rahā, ma'e a'e ma'ema'e ixo, ame'ē rehe har Ruk mupinim.

Jesu rehe har Ruk mupinim

¹ Teo! Nde riki katu me'ē ke. Ko paper pinim nde pe ihē amondo axo. Ihē Ruk. Jumu'eha ta namō Jesu ixo rahā, a'e ma'ema'e, ame'ē ke rehe ngā usak. Ame'ē rehe har amō ta mupinim, aja nde erekwa katu. Myrandu rehe hendu ame'ē ke upa amō mupinim katu. ² Jesu ma'ema'eha rehe usak py, ame'ē ta pandu pandu jande pe. Ame'ē ta riki myrandu katu ke pandu pandu raho tī. Ame'ē ke amō ta hendu. Pe, ame'ē ke amō ta mupinim.

³ Ihē aja tī. Jesu ma'ema'eha rehe har amō ta pandu py. Ame'ē ta rehe ihē ahendu katu te tī. A'erehe nde pe ihē amupinim rahā, jetehar te ke aja nde erekwa katu. Ma'e ke Jesu ma'e py, ame'ē ke ihē amupinim aī. A'engi mokōihar a'e ma'e, ame'ē ke ihē amupinim aī tī. A'engi mahapyrihar a'e ma'e, ame'ē ke amupinim aī tī. A'engi aja te'e a'e ma'ema'e ixo ame'ē ke ihē amupinim aī tī. ⁴ Ko nde pe ihē amupinim aī, a'erehe nde erekwa katu te ta. Nde ke amō mu'e mu'e katu, ame'ē rehe har nde erekwa katu te ta tī. Jetehar te ke aja nde erekwa katu te ta tī.

“Juā u'ar ta kŷ” aja Tupā je'ēha rahoha pandu

⁵ Ero riki jundéi ywy pe har tama'e kapitā rahā, amō sawa'e ixo. Her Sakari. A'e jundéu awa tama'e pa'i. Ambi kotyhar ke a'e tī. Hakehar rer Isambe. Jundéu awa tama'e pa'i rajyr a'e tī. ⁶ Katu ame'ē ta ke a'eta. Aja Tupā ukwa katu tī. Tupā je'ēha rehe a'eta hendu katu te tī. ⁷ Isambe imembyr ym te, a'erehe a'eta ta'yn ym. A'e riki a'i te. Ixawa'e tamūi te tī.

⁸⁻⁹ Amō wera rahā, pa'ima'e ma'ema'eha ke Sakari kotyhar ta ma'ema'e ixo. A'erehe Tupā rehe ma'e ke Sakari ma'ema'e ixo tī, ame'ēja saka. Parakyha rehe ohoha ke pa'i ta manga manga. “Awa oho ta my?” aja manga manga rahā, Sakari rehe uhyk oho. A'erehe Sakari riki paraky oho. A'erehe Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Sakari ixo oho. A'ep ma'e pihe katu ame'ē ke hany oho. (Aja Tupā rehe ipy'a ke moī moī ngā.) ¹⁰ Ma'e pihe katu ame'ē ke Sakari hany u'am rahā, Tupā namō heta jundéu awa ta pandu pandu u'am. Henda keruhū soroka pe pandu pandu u'am. ¹¹ Pe, Tupā je'ēha rahoha uhyk uwyr ehe, Sakari rehe. Ma'e piheha hanyha renda rake pu'am u'am. Sakari jywa katu koty pu'am u'am. ¹² Pe, Sakari usak ehe rahā, jumukahem ingi. (Sakari harō ym ha rupi uhem, a'erehe kyje ingi.) ¹³ Pe, Tupā je'ēha rahoha pandu ipe:

—Sakari! Ekyje ym ihē ngi! Tupā pe nde erepandu: “Ihē pe ihē ra'yr emuwyr” aja nde erepandu Tupā pe. Ame'ē ke a'e ukwa katu. A'erehe nde rakehar imembyr ta kŷ'y. Sawa'e ra'yr u'ar ta kŷ. U'ar rahā: “Juā” aja her emoī ehe. ¹⁴ U'ar rahā, nde rury katu te ta. Heta ngā hury katu te ta tī. ¹⁵ Sawa'e katu ame'ē wan ta a'e, aja Tupā ukwa katu tī. Kawī u'u ym ta me'ē te'e a'e. Kawī aja muka'u ame'ē ke u'u ym ta me'ē te'e tī. Ta'yn rahā har ipy'a rehe Tupā'ā ihī katu ta. ¹⁶ Heta jundéu awa ta py'a ke Tupā koty a'e muruwak ta mondo. Tupā riki jandema'e sawa'e te. ¹⁷ Tupā je'ēha ke a'e pandu pandu ta oho tī. Yman Eri Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e. Ame'ē Eri aja pyrātāha ke Tupā muwyr ta ipe tī, Juā pe tī. Eri aja ma'e katu ame'ē ke ma'ema'e ta tī. Kuja ta tī. Ipái namō ta'yr ke a'e muhury katu ta tī. Katu ame'ē ke ukwa katu, ame'ē ta ma'ema'e. Ame'ē ta koty hendu ym ame'ē ta ke a'e muruwak ta mondo tī. Aja rahā, katu ame'ē ke a'eta ma'ema'e ta tī. Aja jandema'e sawa'e te rehe ngā py'a ke a'e mu-

ruwak ta. Aja rahã, huryha namõ sawa'e te rehe harõ ta ngã — aja ta'yn wan ta ame'ẽ rehe har Tupã je'ẽha rahoha pandu.

¹⁸ Pe, Sakari pandu ipe:

—Myja ihẽ ra'yr ta my? Myja ihẽ akwa ta my? Ihẽ riki tamõi te. Ihẽ rakehar a'i te tĩ. A'erehe imembyr ym ta, aja akwaha — aja Sakari pandu.

¹⁹ Pe, Tupã je'ẽha rahoha pandu:

—Ihẽ rer Ngambie. Tupã pandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e. Ima'e miasu ke ihẽ. Nde koty ihẽ ke a'e muwyr. A'erehe nde pe Juã u'ariha rehe har ihẽ apandu ajur. ²⁰ Esarahã! Angaha rehe uhyk rahã, ihẽ apanduha aja me'ẽ uhyk ta kÿ. Apo ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe nde erejurujar ym, a'erehe ne je'ẽha kanim ta oho. Ta'yn u'ar ym rahã we, aja nde erexo ta tĩ — aja Sakari pe pandu.

²¹ Pe, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ soroka pe heta ngã harõ u'am. I'i atu we harõ u'am. Kuja ipy'a pe ngã ukwa u'am:

—Mã! I'i we Sakari pyta u'am. Jumu'eha renda keruhũ pe pyta hũ. Ma'ewã my? — aja ngã.

²² Pe, Sakari uhem uwyr rahã, marã ka ym je'ẽha ke uhemihã ipe. A'erehe jumu'eha renda keruhũ pe ixeraiha aja usak, aja ngã ukwa. Je'ẽha uhem ym, a'erehe ipo te'e ngã pe a'e pandu 'y. Ma'e usak, ame'ẽ ke ngã pe ipo te'e pandu 'y. ²³⁻²⁴ Pe, jumu'eha renda keruhũ pe pa'ima'e ma'ema'eha ke a'e ma'ema'e we rĩ. Ima'e ma'eha upa rahã, hok pe jywyr oho, hakehar koty, Isambe koty. Pe, heta ym ukwer rahã, hakehar imembyr. Pe, awa po peteĩ jahy rahã, hok pe te'e ixo. ²⁵ Pandu:

—A'eramõ ihẽ membyr. Ihẽ rehe Tupã ipy'a katu. Yman ihẽ membyr ym te ihẽ, a'erehe ihẽ ke amõ kũjã ta muhuxĩ. Apo ihẽ rehe Tupã usak katu. A'erehe ihẽ membyr ym ha ke a'e mukanim apo 'y — aja Isambe pandu.

“Jesu u'ar ta kÿ” aja Tupã je'ẽha rahoha pandu

²⁶ Isambe pusu tiha oho ixo. Awa po wajar peteĩ jahy kanim. Arahã ima'e je'ẽha rahoha ke Tupã muwyr. Her Ngambie. Nasare ok ta pe muwyr. Ame'ẽ ok ta Ngariréi ywy rehe ihĩ. ²⁷ Kũjã koty muwyr. Her Mari. Amõ sawa'e pe ipái pandu katu ame'ẽ ke a'e. Jumendar ta. Sawa'e rer Jose. Ndawi rainõ a'e. Ame'ẽ Ndawi ymanihar kapitã keruhũ. ²⁸ Pe, kũjã rehe Ngambie uhyk rahã, pandu ipe: —Ko ajur. Nde rehe Tupã katu usak. Ne namõ a'e ixo katu — aja Mari pe.

²⁹ Ame'ẽ ke rehe Mari hendu rahã, ma'erehe ym ukwa. Ipy'a pe kuja ukwa ixo:

—Mã! Ma'erehe ihẽ pe aja pandu my? — aja jupe.

³⁰ Tupã je'ẽha rahoha pandu ipe:

—Mari! Ekyje ym ihẽ ngi. Nde rehe Tupã katu usak. ³¹ Esarahã! Ne membyr ta apo kÿ. Sawa'e ra'yr ta kÿ. U'ar rahã, her emoĩ ehe: “Jesu” aja. ³² A'e riki katu te ame'ẽ ke a'e. “Tupã ra'yr” aja riki her tĩ. Tupã ywate te ixo, ame'ẽ ra'yr ke a'e. Kapitã keruhũ aja a'e mu'am ta tĩ. Ndawi aja mu'am ta a'e ke tĩ. Ndawi ymanihar hamõi ke. ³³ Jesu jundéu awama'e kapitã keruhũ wan ta. Aja te'e ta ixo a'e. Kapitã keruhũ aja te'e ta ixo. Ame'ẽ ke upa ym ta — aja Tupã je'ẽha rahoha pandu.

³⁴ Mari pandu ipe:

—Myja ihẽ membyr ta apo my? Ihẽ axo te'e me'ẽ te'e ihẽ — aja ipe.

³⁵ Tupã je'ẽha rahoha pandu:

—Nde rehe Tupã'ã ihĩ katu ta kÿ. Tupãma'e pyrãtãha ne namõ ixo katu ta kÿ. A'erehe ne membyr ta kÿ, pe, ta'yn u'ar rahã, ame'ẽ riki katu te ame'ẽ ke ta. “Ihẽ ra'yr” aja Tupã pandu ta. ³⁶ Esarahã! Ne anam rehe har ekwa ekwa e'am. Her Isambe. Ehe har amõ ta pandu: “Imembyr ym te ame'ẽ ke a'e” aja. Apo anĩ. A'e riki imembyr apo 'y. Awa po wajar peteĩ jahy kanim ipe. A'i rahã, imembyr. ³⁷ Tupã putar rahã, upa katu te ma'e ke a'e ma'ema'e katu — aja Mari pe pandu.

³⁸ Pe, Mari pandu:

—A'e tŷ. Tupã pandu ame'ẽ ke ihẽ ama'e ta. Tupãma'e miasu aja ihẽ. Nde erepandu, aja mã peja ihẽ rehe uhyk katu — aja ipe.

Pe, Tupã je'ẽha rahoha oho ingi.

Isambe rehe Mari usak oho

³⁹ Heta ym ukwer rahã, ima'e ke Mari munde katu. Pe, pahar amõ ok ta pe oho. Isambe rehe usak oho. Ywy'ã ty rupi ame'ẽ ok ta ihĩ. Ame'ẽ ok ta Jundéi ywy rehe ihĩ.

⁴⁰ Pe, Sakari rok rehe uhyk oho rahã, Isambe pe pandu:

—Se te'e ihẽ asak ta ajur — aja Mari ipe.

⁴¹ Ame'ẽ rehe Isambe hendu rahã, ipusu pe imembyr katak katu. Pe, Isambe py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu.

⁴² Hãtã Isambe pandu:

—Mã! Kũjã ta ngi har nde rehe jõ Tupã katu te usak. Nde pusu pe ne membyr ihĩ, ame'ẽ rehe Tupã katu usak tĩ. ⁴³ Nde riki ihẽma'e sawa'e te mãi wan ta. Ihẽ rehe nde eresak erejur. Mã katu! Ihẽ rehe Tupã katu usak tĩ. ⁴⁴ Nde erepandu: “Se te'e ihẽ asak ta ajur” aja. Ame'ẽ rehe ihẽ ahendu rahã, ihẽ pusu pe ihẽ membyr katak katu. (Hury katu, a'erehe katak katu.) ⁴⁵ Tupã je'ẽha ke Tupã je'ẽha rahoha pandu nde pe. Aja nde rehe uhyk ta kŷ. Ame'ẽ rehe nde erejurujar katu, a'erehe nde riki nde rury katu te — aja Isambe pandu ipe, Mari pe.

Tupã rehe har katu Mari pandu

⁴⁶ Pe, Tupã rehe har Mari pandu: —Ihẽma'e sawa'e te riki katu te ame'ẽ ke a'e.

⁴⁷ A'e riki ihẽ muhãha, a'erehe ihẽ rury katu ihẽ.

⁴⁸⁻⁴⁹ Ima'e te'e aparaky ame'ẽ ke ihẽ. Ihẽ katu ym ihẽ jupe ihẽ. Ihẽ rehe a'e harái ym, a'erehe ihẽ rury katu ihẽ tĩ.

Tupã riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e.

A'e riki katu te ame'ẽ ke tĩ. Ma'e katu te ame'ẽ ke ihẽ pe a'e ma'e, a'erehe apo har ngi upa ngã pandu ta: “Hury katu me'ẽ ke a'e” aja ihẽ rehe har.

⁵⁰ Upa katu te amõ ipy'a ke moĩ moĩ ehe. Ame'ẽ ta rehe pyrara a'e usak. Aja te'eha a'e.

⁵¹ Amõ riki juehe jõ katu ame'ẽ ke jupe, aja ipy'a pe ukwa. Ame'ẽ ukwaha ke Tupã mukanim ingi.

⁵² Henda ngi kapitã keruhũ ke a'e mu-tyryk. “Katu ym ihẽ jupe” aja ukwa ame'ẽ ta pe a'e pandu: “Nde katu” aja.

⁵³ Pyrara ame'ẽ ta pe ma'e ke a'e me'ẽ katu. Ima'ehũ namõ ixo ame'ẽ ta ke a'e mujywyr te'e ta mondo. Ipo te'e mujywyr mondo.

⁵⁴ Yman Tupã manga katu: “Yman rahã, jundéu awa ta namõ ihẽ axo ta” aja Tupã manga katu jande ramũ ta pe. Ame'ẽ panduha uhyk apo 'y.

Jundéu awa ta namõ Tupã ixo katu 'y. Jundéu awa ta ipy'a moĩ moĩ katu ehe. Ame'ẽ ta namõ ixo katu.

⁵⁵ Amarã rainõ ta rehe a'e harái ym, jundéu awa ta rehe. Pyrara usak ngã rehe.

Upa katu te hainõ ta rehe pyrara usak tĩ. Aja te'eha pyrara usak katu te ame'ẽ ke a'e — aja Mari pandu Tupã rehe har.

⁵⁶ Pe, mahapyr jahy rahã, Isambe namõ Mari pyta ixo rĩ. Upa rahã, a'engi hok pe jywyr oho.

Juã u'ariha ke

⁵⁷ Imembyr u'ariha rehe uhyk oho 'y. Pe, Isambe membyr sawa'e ra'yr u'ar. ⁵⁸ Tupã pyrara usak katu te ehe, aja ianam ta ukwa. Hok rake ihĩ ame'ẽ ta aja tĩ. Ukwa tĩ. A'erehe imã ta namõ a'eta hury katu.

⁵⁹ Awa po wajar mokõi ukwer rahã, ta'yn rehe ihĩ ame'ẽ pিরer ke a'eta jupã uwyr. (Aja te'eha jundéu awa ma'eha.) Arahã ipái rer ngi har amõ ta moĩ ta tipe. A'erehe: “Sakari” aja muher ta tipe. ⁶⁰ Imã pandu:

—Anĩ. “Juã” aja jamuher ta — aja ngã pe.

⁶¹ Amõ ta pandu ipe:

—Ma'erehe: “Juã” aja my? Ne anam ta rer ngi har aja me'ë nixói te — aja imãi pe.

⁶² Pe, ipái pe:

—Myja her nde eremoĩ ta my? — aja ipo te'e ngã pandu ipe.

⁶³ Pe, ipo te'e ipái pandu:

—Myrape ra'yr mupinim ame'ë ke erur — aja.

Pe, amõ werur rahã, ipái mupinim. Her: “Juã” aja mupinim. A'erehe upa ngã pandu:

—Mã! Juã tiki kome'ë ta'yn rer! Mã! — aja.

⁶⁴ Ta'yn rer Sakari mupinim rahã, pahar je'ëha uhem ipe. Je'ëha jy-wyr tĩ. Pe, katu Tupã rehe har a'e pandu pandu u'am. ⁶⁵ Ame'ë rehe hendu rahã, upa hok rake ihĩ ame'ë ta pandu: “Mã! Katu tiki!” aja. Tupãma'e pyrãtãha usak, a'erehe pandu: “Mã! Katu tiki!” aja. Pe, upa ame'ë rehe har upa ok ta rupi ngã pandu oho. Jundéi ywy'ã rupi ixo ame'ë ta rupi pandu oho tĩ. ⁶⁶ Ame'ë rehe upa hendu ame'ë ta ipy'a rehe ma'e ke ukwa ukwa ixo. Kuja. Ta'yn namõ Tupãma'e pyrãtãha ixo te, aja ngã ukwa, a'erehe pandu:

—Mã! Sawa'e rahã, ma'e katu ame'ë ke kome'ë ta'yn ra'yr ma'ema'e ta kÿ — aja ngã ukwa.

Sakari je'ëha ke

⁶⁷ Ipái py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu, Sakari py'a rehe. Pe, Tupã je'ëha ke Sakari pe mujekwa. A'erehe Sakari kuja pandu:

⁶⁸ —Mã peja katu jandema'e sawa'e te rehe har japandu. Tupã a'e. Jundéu awa ta ipy'a moĩ moĩ katu ehe ame'ë ke a'e.

Ixotyhar ta namõ Tupã ixo katu, a'erehe katu ehe har japandu. Jande ruwajan ta ngi a'e poir uwyr tĩ.

⁶⁹ Jande muhãha pyrãtã te hũ ame'ë ke a'e, aja a'e ke Tupã mu'am tĩ. Ndawi rainõ ke a'e. Ndawi ymanihar ima'e miasu ke.

⁷⁰ “Muhãha muwyr ta” aja ymanihar Tupã je'ëha pandu ame'ë ta pandu. Ame'ë ta katu ame'ë ta

ke. Ame'ë ta pe je'ëha ke Tupã muwyr. Kuja ame'ë ta pandu tĩ:

⁷¹ “Pehẽ ruwajan ta ngi pehẽ ke muhãha mupoir ta. Upa pehẽ rehe parahy ame'ë ta ngi aja tĩ. Mupoir ta tĩ” aja.

⁷² “Jande ramõi ta rehe pyrara Tupã usak ta” aja a'e pandu.

“Ymanihar manga katuha ke ihẽ akwa akwa ta axo. Ihẽ aharái ym ta” aja a'e pandu katu tĩ. Manga katuha katu te ame'ë ke ame'ë.

⁷³⁻⁷⁴ Ymanihar Amarã pe Tupã manga katu. Amarã ymanihar jande ramõi ke.

Kuja Tupã manga katu te: “Pehẽ ruwajan ta ngi pehẽ ke ihẽ apoir ta, aja ihẽ amanga katu. Pehẽ ke ihẽ apoir ta, a'erehe ihẽ rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu ta.

Ame'ë ta ngi pekyje ym ta 'y. Aja ihẽ rehe pehẽ py'a ke pemoĩ moĩ katu ta” aja Tupã manga katu te.

⁷⁵ Aja rahã, jande py'a juhyk. Aja Tupã rehe jande py'a jamoĩ moĩ katu ta.

A'e pandu: “Pehẽ katu. Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha nixói te pehẽ pe” aja. A'erehe jande py'a jamoĩ moĩ katu ta ehe tĩ.

Jande jaxo rahã, aja jande py'a jamoĩ moĩ katu ta ehe — aja Sakari pandu.

⁷⁶ A'e pandu tĩ:

—Juã! Ihẽ ra'yr nde! Kuja nde pe Tupã pandu ta: “Ihẽ je'ëha ke nde erepandu ta. Ywatehar ame'ë ke ihẽ” aja Tupã pandu ta.

Jandema'e sawa'e te ndutar koty nde ereho py ta. Tupã koty ngã py'a ke nde eremuruwak ta eremondo. Aja rahã jandema'e sawa'e te uwyr rahã, ngã hendu katu ta ehe.

⁷⁷ Kuja Tupã kotyhar ta pe nde erepandu ta. Jundéu awa ta pe nde erepandu ta: “Ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e. Tupã

- ipy'a jywyr ta ngã rehe. Pe, a'eta ke Tupã muhã katu ta" aja nde erepandu ta ngã pe.
- 78 Jande rehe Tupã pyrara usak. Jande rehe ipy'a katu tĩ. A'erehe jande pe muhãha ke a'e muwyr ta.
- 79 Aja rahã, upa manõha ngi kyje, ame'ẽ ta ke a'e mu'e ta uwyr tĩ. (Aja rahã, kyje ym ta ngã.)
- Myja Tupã namõ jande juehe katu jaxo my, ame'ẽ ke a'e mu'e ta uwyr tĩ — aja Sakari pandu.

80 Pe, Sakari ra'yr tiha oho. Ipy'ahu ame'ẽ ke a'e. Ukwa katu te we oho tĩ. Sawa'e rahã, awa nixói te ame'ẽ pe ixo. Jundéu awa ta pe ma'e ke pandu ym we rĩ. A'erehe awa nixói te ame'ẽ pe pyta we rĩ.

2

Jesu u'ariha rehe har (Matéu 1.18-25)

1-3 Imãi pusu ngi Juã u'ar. A'engi mahapyr jahy kanim nahã my. Arahã amõ kapitã keruhũ je'ẽha ke mondo. Homa awa tama'e kapitã keruhũ mondo. Her Angu. Amõ amõ ywy pe har kapitã keruhũ a'e tĩ. Ame'ẽ rupi je'ẽha ke mondo. Kuja mondo:

—Ngã hetaha ke ihẽ akwa ta. Myja ngã hetaha my? Myja hetaha ihẽ rehe hendu katu ame'ẽ ta ixo my? Akwa ta. A'erehe pehẽ rer ke pemapyk peho. Aja rahã ngã hetaha akwa ta — aja je'ẽha ke mondo.

Ame'ẽ ke ngã hetaha mapyk py ame'ẽ ke. Arahã Sirẽ kapitã tĩ. Si ywy pe har tama'e kapitã ke a'e. Angu ke je'ẽha mondo, a'erehe her ke upa katu te ngã mapyk oho. Imãi pusu ngi u'ar, ame'ẽ ok ta pe ngã jywyr oho. A'ep her ke mapyk oho.

4 A'erehe Jose jywyr oho tĩ. Imãi pusu ngi u'ar, ame'ẽ ok ta pe jywyr oho. Ok ta rer Merẽ. Jundéi ywy rehe Merẽ ok ta ihĩ. Yman te a'ep Ndawi imãi pusu ngi u'ar tĩ. Jose Ndawi rainõ tĩ. A'erehe Merẽ ok ta pe a'e jywyr oho. A'ep Jose jywyr oho rahã, Nasare ok ta ngi uhem oho. Ngariréi

ywy rehe Nasare ok ta ihĩ. ⁵ Her ke Jose mapyk oho. Mari namõ oho. Mari ke ipái me'ẽ katu ta ame'ẽ ke a'e. Ipusu tiha te ipe. Imembyr u'ar Tate. ⁶ Merẽ ok ta pe a'eta ixo rahã, imembyr u'ariha angaha ke rehe uhyk oho 'y. ⁷ A'eta pe ukweriha renda nixói te. Amõ rok pe nixói te. Heta te hũ ngã ixo, a'erehe nixói te ukweriha renda ke. A'erehe tapi'iruhu renda pe ixo oho. Pe, imembyr py ame'ẽ ke u'ar a'ep. Sawa'e ra'yr riki. Pan pe imãi pukek. Pe, tapi'iruhu mi'u renda pe mou, myrakwar pe.

Arapuharan ta usakiha ta rehe Tupã je'ẽha raho uhyk

⁸ Merẽ ok ta sorokap pe arapuharan ta usakiha ta ixo. Pytun rahã, arapuharan ta rehe usak usak u'am. Kãpĩ ty rupi usak usak u'am. ⁹ Pe, Tupã je'ẽha rahoha uhyk uwyr a'eta rehe. A'eta ixo ame'ẽ rupi wera hũ. Jandema'e sawa'e te muwera. (Aja rahã, Tupã a'ep ixo, aja mujekwa katu.) Wera hũ, a'erehe usakiha ta mukahem hũ! ¹⁰ Tupã je'ẽha rahoha pandu:

—Pemukahem ym ihẽ ngi! Pehẽ pe myrandu katu ke ihẽ arur. Ame'ẽ muhury katu te ta pehẽ ke. Upa katu te ngã ke muhury katu te ta tĩ. ¹¹ A'eramõ Merẽ ok ta pe ta'yn ra'yr u'ar. Ndawi ambyr rekohama'e ke, aja ngã ukwa. A'ep ta'yn u'ar ramõ. Yman te a'ep Ndawi u'ar tĩ. Apo ame'ẽ Merẽ ok ta pe ta'yn ra'yr u'ar. Ame'ẽ ta'yn ra'yr Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e. Jandema'e sawa'e te wan ta a'e tĩ. A'e riki pehẽ ke muhã katu ta. ¹² Kuja pekwa katu ta ehe har. Tapi'iruhu mi'u renda pe ta'yn ra'yr túi. Pan pe imãi pukek. Aja pesak rahã, ngã muhãha petúi aja pekwa katu ta — aja Tupã je'ẽha rahoha pandu.

¹³ Ame'ẽ ke upa pandu rahã, ywa-tehar ta uhem uwyr tĩ. Heta te hũ uwyr. Uwyr py Tupã je'ẽha rahoha rake uwyr. Upa Tupã rehe har katu a'eta pandu. Kuja:

14 —Ne jō riki katu te me'ē ke. Nde riki ywatehar ke. Kome'ē ywy keruhū pe har ta rehe nde rury katu. Ame'ē ta pe ipy'a huryha nde eremuwyr. (Aja rahā, katu ngā juehe ixo) — aja a'eta pandu.

15 Pe, ywa pe Tupā je'ēha rahoha ta jywyr oho a'eta ngi. Arapuharan ta usakiha ta ngi jywyr oho. Upa jywyr oho rahā, arapuharan ta usakiha ta pandu pandu a'eta jupe:

—Jasak jahorahā! Merē ok ta pe jasak jaho. A'eta pandu ame'ē ke rehe jasak jaho. Tupā riki jande pe mujekwa ame'ē ke rehe jasak jaho — aja pandu pandu a'eta jupe.

16 A'erehe pahar oho. Jose ta ke a'eta kekar oho. Mari ke kekar tī. Mahem rahā, ta'yn ra'yr rehe a'eta usak, imāi namō, Mari namō. Tapi'iruhu mi'u renda pe ta'yn ra'yr tūi. 17 Pe, a'eta usak ehe rahā, upa Tupā je'ēha rahoha pandu ame'ē ke a'eta pandu pandu ipái ta pe. Ta'yn ra'yr rehe har Tupā je'ēha rahoha pandu, ame'ē ke a'eta pandu pandu tī. 18 Arapuharan ta usakiha ta pandu, ame'ē ke rehe hendu ame'ē ta pandu:

—Mā! Katu tiki! — aja ngā.

19 Arapuharan ta usakiha ta pandu ame'ē ke Mari upa katu te ipy'a pe moī. Ame'ē ke harái ym ta. 20 Pe, arapuharan ta usakiha ta jywyr oho. Arahā Tupā rehe har a'eta katu pandu pandu oho ixo. “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja pandu oho ixo tī. Upa katu te a'eta hendu. Upa katu te a'eta usak tī. A'erehe Tupā rehe har katu a'eta pandu pandu oho ixo. Tupā je'ēha rahoha mujekwa, aja ta'yn ra'yr rehe a'eta usak.

Jesu ke muher

21 Awa po wajar mokōi ukwer rahā, ta'yn ra'yr rehe ihī ame'ē pিরer jupāha angaha rehe uhyk oho. Arahā: “Jesu” aja her ipái ta moī. Ame'ē her ke Mari pe Tupā je'ēha rahoha mujekwa. Imembyr ym rahā we, ame'ē her ke mujekwa ipe.

Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Jesu ke Jose ta raho

22-23 Pe, Mari ipy'a juhykiha ke rehe uhyk oho. Yman te Moise mupinim, aja juhykiha ke rehe uhyk oho. (Upa juhyk rahā, Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Mari ixo katu ta tī.) Pe, ame'ē juhykiha upa rahā, Jerusarē ok ta pe ta'yn ra'yr ke a'eta raho. Jesu ke raho. Tupā ruwa koty raho, ame'ēja saka a'e ta raho. A'erehe Tupā pe Mari ta pandu: “Kome'ē ta'yn jande pe nde eremuwyr. Ko nema'e ke” aja imāi ta. Yman te Moise pe Tupā mujekwa. Ame'ē ke Moise mupinim:

“Sawa'e jepy ke Tupāma'e ke. Aja pame katu te ima'e ke” aja mupinim.

24 Pe, Jose ta ma'e ke me'ē oho tī. Ma'e ke jukwa, aja ipy'a ke juhyk. Tupā je'ēha ke Moise mupinim, aja Jose ta me'ē raho. Kuja me'ē raho. Mokōi pykahuran ta. Ame'ē nixói rahā, mokōi pykahuran ra'yr ta. Ame'ē ke jundéu awa tama'e pa'i pe me'ē raho. Ame'ē ke pa'i ta jukwa. Pe, hapu. Aja rahā Mari ipy'a juhyk katu, aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī.

25 Jesu ke Jose ta raho rahā, Jerusarē ok ta pe amō sawa'e ixo. Her Simeā. Sawa'e katu ame'ē ke a'e. Tupā rehe ipy'a moī moī katu tī. Huwajan ta ngi jundéu awa ta ke amō mupoir ta. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke muwyr ta. Ame'ē angaha ke rehe Simeā harō ixo tī. Ipy'a rehe Tupā'a ihī katu tī.

26-28 Yman Tupā'a mujekwa katu ipe: —Nde eremanō ym ta rī. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke rehe nde eresak ym rahā we, nde eremanō ym ta rī. Yman Tupā pandu: “Ihē amondo ta kŷ” aja riki. Ame'ē ke rehe nde eresak py ta kŷ — aja Simeā pe yman mujekwa.

Apo Simeā pe mujekwa tī:

—Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe eho apo 'y — aja ipe.

A'erehe Simeā oho, Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe. A'ep ta'yn ra'yr ke Jose ta werur. Yman Moise mupinim, aja Tupā ruwa koty

raho, ame'ēja saka Jose ta werur. Arahã Simeã uhyk. Pe, usak. Pe, ta'yn ra'yr ke pyhyk. Ta'yn rer Jesu. “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja Tupã pe Simeã pandu. ²⁹ Pandu tĩ:

—Sawa'e! Yman nde erepandu katu: “Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ē ke rehe nde eresak ta kÿ” aja ihē pe. Aja uhyk apo 'y. Ihē asak 'y.

A'erehe ihē rury katu. Ajaha ihē amanō ta. Ihē riki nema'e mi-asu.

³⁰ Ko ngã muhãha rehe ihē asak. Nde eremuwyr ame'ē ke rehe asak. Ihē atu asak katu.

³¹ Heta ngã usak ta ehe tĩ.

³² Nde rehe har amō awa ta pe a'e mujekwa ta tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ē ta pe mujekwa ta.

Aja rahã, katu jundéu awa ta rehe har amō ta pandu ta tĩ. Jundéu awa ta nde kotyhar ta ke — aja Tupã pe Simeã pandu.

³³ Ta'yn rehe har Simeã pandu. Ame'ē rehe har Jose ta hendu rahã, jupandu a'eta jupe:

—Mã! Katu tiki! — aja ipy'a pe ukwa ukwa u'am.

³⁴ Pe, Jose ta pe Simeã pandu:

—Mã peja pehē rehe Tupã usak katu — aja.

Imã pe pandu tĩ:

—Kome'ē ta'yn rehe Tupã usak katu. A'e pandu: “Ihēma'e ko” aja. A'e uwyr, a'erehe heta jundéu awa ta ke kome'ē ta'yn muhã katu ta kÿ. Heta jundéu awa ta ke mupyraraha renda pe mondo ta kÿ tĩ. “Tupãma'e ko” aja ngã ukwa tĩ. A'erehe heta ngã je'ē je'ē hũ ta ehe har tĩ. Putar ym ta tĩ. ³⁵ Aja ipy'a pe ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke ngã ukwa ukwa ixo. Ame'ē ke amō ukwa ym. Anĩ. Ame'ē ke ngã pe kome'ē ta'yn mujekwa ta kÿ tĩ. A'erehe ngã je'ē je'ē hũ ta ehe har.

—Mari! Ne rahã tĩ. A'e ke ngã mupyrara ta tĩ, ame'ē ke rehe nde eresak ta tĩ, a'erehe nde ke mupyai ta kÿ tĩ — aja Mari pe Simeã pandu.

³⁶ A'ep amō kÿjã ixo. Her An. Panue rajyr ke a'e. Ase ambyr rainō ke a'e.

A'i te apo 'y. Awa po wajar mokōi warahy 'ar rahã, ixawa'e namō ixo. ³⁷ (Pe, ixawa'e manō.) Yman ixo te'e a'e 'y. Kuja, 84 warahy 'ar rahã, ixo te'e a'e 'y. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe a'e ixo. Aja te'eha a'e. Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu. Aja te'eha a'e. Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ rahã, Tupã namō pandu pandu katu. Ma'e u'uha ke hijar tĩ. (Aja ipy'a moĩ moĩ katu ehe tĩ.) ³⁸ A'ep Jose ta ixo. Arahã An uhyk. Pe, Tupã pe pandu:

—Ko nde eremuwyr ame'ē ke. Ihē asak ehe tĩ. Ne jō riki katu te me'ē ke — aja An.

Pe, amō ta ixo. Huwajan ta ngi Tupã mupoir ta. Jundéu awa ta ke mupoir ta. Ame'ē angaha ke rehe a'eta harō ixo. Ame'ē ta pe kuja An pandu tĩ:

—Ko uwyr 'y. Tupã muwyr ame'ē ke ko — aja a'eta pe.

³⁹ Tupã je'ēha ke Moise mupinim. Aja upa ma'e rahã, Ngariréi ywy pe Jose ta jywyr oho. Hekoha pe uhyk oho. Hekoha rer Nasare ok ta. ⁴⁰ Pe, ta'yn tiha oho ixo. Pyrãtã oho ixo tĩ. Tupã riki usak katu ehe. Ukwa katu ma'e oho ixo tĩ.

Kurumĩ rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe oho

⁴¹ Warahy 'ar rahã pame katu te Jerusarē ok ta pe Jose ta ohoho. Jundéu awa ta imi'u matyriha rehe usak oho. Jundéu awa tama'e mi'u matyriha weraha rer Pasuko. ⁴² Awa py mokōi warahy 'ar ame'ē ke Jesu. Arahã Pasuko 'ar uhyk oho tĩ. Ame'ē pe Jose ta oho tĩ. Aja te'eha a'eta oho. ⁴³ Pe, ngã mi'u matyriha upa rahã, hok pe a'eta jywyr wan oho. Jesu anĩ. Jerusarē ok ta pe a'e pyta we rĩ. Ame'ē ke Jose ta ukwa ym we rĩ. ⁴⁴ Johuha ta namō a'e ixo, aja Jose ta ukwaha naĩ. A'erehe peteĩ wera rahã, a'eta wata oho. Pe, ka'aruk koty rahã, ianam ta rupi Jose ta kekar kekar tipe oho. Ehe katu ame'ē ta rupi kekar kekar tipe oho tĩ. ⁴⁵ Anĩ. Mahem ym, a'erehe Jerusarē ok ta pe jywyr

oho. A'ep kekar ixo tĩ. ⁴⁶ Pe, mokõi ukwer rahã, mahem. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe usak ehe. Jundéu awa ta mu'eha ta namõ Jesu wapyk uĩ. Mu'eha ta rehe hendu uĩ. Ame'ẽ ta pe pandu pandu uĩ tĩ. ⁴⁷ Jesu pandu rahã, ukwa katu te ha namõ pandu. A'erehe upa hendu ehe ame'ẽ ta pandu:

—Mã! My kome'ẽ kurumĩ ma'e ukwa katuha ukwa my! — aja.

⁴⁸ Pe, Jose ta usak ehe rahã, ipy'a pe ukwa ukwa u'am tĩ.

—Mã! Myja a'e ukwa katu my! — aja ukwa.

Pe, imãï pandu ipe:

—Jesu! Ma'erehe ko te'e nde ereĩ my? Nde ke akekar axo rahã, nde rehe ihẽ apyai te axo. Nde pái aja tĩ — aja ipe.

⁴⁹ Pe, imãï ta pe Jesu pandu:

—Ma'ewã ok ta rupi ihẽ ke pekekar pexo my? Ihẽ pái keruhũ rok pe ihẽ axo ta me'ẽ te'e, aja pekwa ta me'ẽ te'e — aja imãï ta pe Jesu.

⁵⁰ Anĩ. Ame'ẽ panduha rehe har imãï ta ukwa ym. (Tupã ra'yr a'e, aja imãï ta ukwa ym we rĩ, a'erehe Jesu panduha ke ukwa ym.)

⁵¹ Ajame'ẽ ke Nasare ok ta pe Jose ta namõ kurumĩ ra'yr jywyr oho. Jose ta rehe hendu katu. Upa katu te ipy'a pe imãï moĩ. Harái ym ta. ⁵² Pe, Jesu sawa'e oho. Ukwa katu ma'e oho ixo tĩ. Tupã usak katu ehe tĩ. “Katu ame'ẽ ke a'e” aja ukwa. Aja ngã ukwa tĩ. “Katu ame'ẽ ke a'e” aja ngã pandu Jesu rehe har tĩ.

3

Juã mujahukihama'e panduha ke (Matéu 3.1-12; Mak 1.1-8; Juã 1.19-28)

¹ Awa py wajar upa warahy 'ar rahã, Timbe kapitã keruhũ. Ame'ẽ awa py wajar upa rahã, Juã pe ima'e je'ẽha ke Tupã muwyr. Arahã Jundéi wyy pe Pon Pirat kapitã. Ngariréi wyy pe Ero kapitã tĩ. Imu Ituréi wyy pe kapitã a'e tĩ. Takoni wyy pe aja tĩ. Imu rer Siri. Ambiri wyy pe Risa kapitã a'e tĩ. ² Arahã Ana jundéu awa

tama'e pa'i keruhũ. Kái pa'i keruhũ a'e tĩ. Arahã awa nixói te ame'ẽ pe Juã ixo. Juã Sakari ra'yr ke a'e. Pe, ima'e je'ẽha ke Tupã muwyr ipe. ³ A'erehe ame'ẽ ke ngã pe Juã pandu pandu oho. Y rymy'y rupi ok ta ihĩ ihĩ. Y rer Jondã. Ame'ẽ rupi Juã pandu pandu oho. Kuja ngã pe pandu:

—Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Ame'ẽ ke pehijar apo 'y. Pe, Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak pemondo. Aja rahã, pehẽ rehe Tupã ipy'a jywyr ta. Aja rahã, pehẽ ke ihẽ amujahuk ta — aja ngã pe Juã.

⁴ Yman Tupã je'ẽha ke Isai mupinim. Isai Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e. Kuja a'e mupinim:

“Ngã pe sawa'e pandu pandu u'am. Awa nixói te ame'ẽ pe pandu pandu u'am.

Kuja: ‘Kapitã keruhũ uwyr tate rahã, pe ke amõ mukatu. Aja pehẽ pexoha ke pemukatu tĩ.

Jandema'e sawa'e te uwyr ta, a'erehe pexoha pemukatu.

⁵ Pehu ke amõ mujã rahã, wyy'ã ke mupe. Wyy typy ame'ẽ ke mutyryhem tĩ.

Pehu iapar rahã, mutatambyk tĩ. Ita heta rahã, jo'ok tĩ. Aja pehẽ tĩ. (Pehu ke mukatu, aja pexoha ke pemukatu tĩ. Aja rahã, ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak.)

⁶ Ngã muhãha ke Tupã muwyr. Aja rahã, myja me'ẽ ngã ke Tupã muhã katu ta my.

Ame'ẽ ke upa ngã ukwa ta' aja awa nixói te ame'ẽ pe ngã pe pandu pandu.” (Yman ame'ẽ Isai mupinim rahã, Juã rehe har mupinim.)

⁷ Heta ngã Juã koty uhyk uwyr. Ok ta ngi uhyk uwyr ehe. Ngã pe Juã pandu:

—Mã! Mbói aja pehẽ. (Kupixa ke amõ hapyy rahã, mbói ujan oho.) Aja pehẽ tĩ. Tupã mupyraraha uhyk tate. Ame'ẽ ngi pehem tar katu tipe. (A'erehe mbói aja pejan tar katu tipe tĩ.) Pehẽ ke ihẽ amujahuk rahã,

pehē ke Tupā mupyrara ym ta, aja pekwaha naī. Aja amō pandu pehē pe naī. ⁸ Anī. Pexoha katu aja pemujekwa. Aja rahā, ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar aja pemujekwa ta. “Amarā riki jande ramūi, (a'erehe Tupā kotyhar ta ke jande. A'erehe jande ke Tupā mupyrara ym ta)” aja pekwaha naī. Anī. Pehem ym ta. Pesarahā! Ko apandu pehē pe. Tupā putar rahā, kome'ē ita ngi Amarā rainō ta ke a'e muhem ta. Pehē ke ombor, pe, pehē renda ke pe amō muhem ta. (Tupā riki pyrātā te hū ame'ē ke a'e. Putar rahā, je'ēha rupi amō awa pyahu ame'ē ta ke a'e muhem katu ta. Hendu katu ehe ame'ē ta ke muhem katu, aja mujekwa katu.) ⁹ Ma'eywa'y jaxer rahā, ame'ē i'y ke amō mondok ta. Pe, ame'ē myra ke amō hany riki. Pe, upa ukwāi. Pesarahā! Ji riki hapo rake ihī. (Aja rahā, mondok tate. Aja rahā, ngā ke mupyrara tate, aja mujekwa katu) — aja Juā pandu ngā pe.

¹⁰ Pe, Juā pe amō ta pandu u'am:

—Myja jaxo rahā, katu ta my? — aja ngā.

¹¹ Juā pandu:

—(Pexoha katu, aja pemujekwa.) A'erehe mokōi pehēma'e mundeha namō pexo rahā, ima'e ym te ame'ē pe peteī peme'ē katu. (Aja pepy'a katuha ke pemujekwa.) Pehē mi'u heta rahā, ima'e ym te ame'ē ta pe peme'ē katu. (Aja pepy'a katuha ke pemujekwa tī) — aja ngā pe pandu.

¹² Pe, homa awa tama'e kapitā keruhū pe tamatarer matyr ame'ē ta uhyk uwyr ehe, Juā rehe. Ame'ē ta pandu:

—Sa'e! Ngā mu'eha nde. Myja jaxo rahā, katu ta my? — aja ipe.

¹³ Juā pandu:

—(Pexoha katu, aja pexo.) Kuja. Homa awa tama'e kapitā keruhū pandu, ame'ē jō ngā ngi tamatarer pepyhyk katu. Amō we pepyhyk ym te — aja tamatarer matyr ame'ē ta pe pandu.

¹⁴ Pe, sonda ta pandu ipe tī:

—Jande riki! Myja jaxo rahā, katu ta my? — aja Juā pe.

A'e pandu:

—(Pexoha katu, aja pexo tī.) Kuja. Penupā aja amō tama'e tamatarer pepyhyk ym. Amō rehe har te'e pepandu ym. Te'e pepandu, aja amōma'e tamatarer ke pepyhyk ym tī. Pehē pe tamatarer ke homa awa tama'e kapitā keruhū me'ē. Ame'ē namō jō pehē rury katu pexo — aja sonda ta pe Juā pandu.

¹⁵ Juā pandu katu, a'erehe ehe har ipy'a pe ngā ukwa ukwa u'am.

—Mā! A'e riki kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke nahā my. Jaharō ame'ē ke my? Apo Juā pandu ta — aja ngā ukwaha naī.

¹⁶ Anī. Ngā pe Juā pandu katu:

—Ihē riki aja ym. Kirisutu ym ihē. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke aja ym ihē. Y pe pehē ke ihē amujahuk. Amō uwyr ta ixo. Tupā'ā namō pehē ke mujahuk ta, ame'ēja saka. (Aja rahā, pehē py'a rehe Tupā'ā muwyr ta, aja mujekwa katu.) Tata namō mujahuk ta tī. (Aja rahā, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta ke a'e mupyrara ta, aja mujekwa katu.) Ihē 'ar koty te we pyrātāha a'e. A'erehe ima'e miasu aja axo rahā, ihē katu ym ihē jupe ihē. ¹⁷ Urupen py'a ipo pe mukatak reko, aja ixo. Pe, ixurer ke peir tī. Ame'ē ke tata pe hany indo. Ame'ē tata uwe ym te ame'ē ke. Pe, matyriha renda pe ahūi aja me'ē ke matyr ta. Upa kome'ē ywy keruhū pe har ta ke a'e riki mutyryk tyryk ta. (Aja rahā ima'e te ame'ē ta ke inamō raho ta.) Henda pe matyr ta, ame'ēja saka. (Ima'e ym ame'ē ta ke mupyraraha renda pe mahy ta.) Ixurer hany, ame'ēja saka. Tata keruhū a'ep ihī. Uwe ym te ame'ē — aja Juā pandu.

¹⁸ Aja me'ē pandu pandu hū ngā pe.

—Tupā koty pehē py'a pemuruwak pemondo — aja ngā pe. Myrandu katu ke pandu pandu tī.

¹⁹ Ero kapitā a'e. Pe, Juā je'ē je'ē hū ipe. Ero mu pete'e ixo. Ame'ē

mu rakehar ke Ero pyhyk raho. Imu rakehar rer Erondi. Juã pandu ipe:

—Mã! Ne mu rakehar nde erepyhyk. Katu ym aja. Mã peja amō amō ma'e nde ereka'u te'eha ke ema'ema'e ym — aja Juã pandu Ero pe.

²⁰ Pe, i'ar koty te we Ero katu ym ame'ẽ ke ma'e. Kuja. Sonda ta pe a'e pandu.

—Kyndaha pe Juã ke pekynda peraho — aja.

(A'erehe Juã ke sonda ta kynda raho.)

Jesu ke Juã mujahuk
(*Matéu 3.13-17; Mak 1.9-11*)

²¹⁻²² Pe, kyndaha pe Juã ixo ym rahã we, heta ngã ke a'e mujahuk u'am. Arahã Jesu ke a'e mujahuk tĩ. Pe, Tupã namō Jesu pandu pandu u'am rahã, ywa ngi Tupã'ã wyjy uwyr ehe. Pykahuran aja saka wyjy uwyr ehe. Pe, ywa ngi panduha uwyr. Kuja:

—Nde riki ihẽ ra'yr. Nde rehe ihẽ apy'a katu ame'ẽ ke nde. Ihẽ ke nde eremuhury katu — aja Jesu pe.

Jesu ramũi ta ke
(*Matéu 1.1-17*)

²³ Kuja, tirĩ ta (30) warahy 'ar tate nahã Jesu apo my. Kuja, 30 warahy 'ar aha oho nahã my. Arahã ngã ke a'e mu'e mu'e oho. A'e Jose ra'yr aja je ngã ukwa. Jose Eri ra'yr.

²⁴ Eri Matate ra'yr. Matate Rewi ra'yr. Rewi Maki ra'yr. Maki Janai ra'yr. Janai Jose ra'yr.

²⁵ Jose Matati ra'yr. Matati Amo ra'yr. Amo Naũ ra'yr. Naũ Eseri ra'yr. Eseri Nangai ra'yr.

²⁶ Nangai Mate ra'yr. Mate Matati ra'yr. Matati Seméi ra'yr. Seméi Jose ra'yr. Jose Jonda ra'yr.

²⁷ Jonda Joanã ra'yr. Joanã Hesa ra'yr. Hesa Soromambe ra'yr. Soromambe Sarati ra'yr. Sarati Neri ra'yr.

²⁸ Neri Meki ra'yr. Meki Andi ra'yr. Andi Kosã ra'yr. Kosã Emanã ra'yr. Emanã Er ra'yr.

²⁹ Er Josue ra'yr. Josue Erie ra'yr. Erie Jorin ra'yr. Jorin Matate ra'yr. Matate Rewi ra'yr.

³⁰ Rewi Simeã ra'yr. Simeã Junda ra'yr. Junda Jose ra'yr. Jose Jonã ra'yr. Jonã Eriakĩ ra'yr.

³¹ Eriakĩ Merea ra'yr. Merea Men ra'yr. Men Matata ra'yr. Matata Natã ra'yr. Natã Ndawi ra'yr.

³² Ndawi Jese ra'yr. Jese Ombe ra'yr. Ombe Mboa ra'yr. Mboa Sar ra'yr. Sar Nasõ ra'yr.

³³ Nasõ Amina ra'yr. Amina Amĩ ra'yr. Amĩ Ani ra'yr. Ani Erõ ra'yr. Erõ Per ra'yr. Per Junda ra'yr.

³⁴ Junda Jako ra'yr. Jako Isak ra'yr. Isak Amarã ra'yr. Amarã Ter ra'yr. Ter Nakor ra'yr.

³⁵ Nakor Seru ra'yr. Seru Hangau ra'yr. Hangau Pare ra'yr. Pare Embe ra'yr. Embe Sa ra'yr.

³⁶ Sa Kainã ra'yr. Kainã Apaxa ra'yr. Apaxa Sen ra'yr. Sen Noe ra'yr. Noe Rame ra'yr.

³⁷ Rame Metusarẽ ra'yr. Metusarẽ Eno ra'yr. Eno Jare ra'yr. Jare Marere ra'yr. Marere Kainã ra'yr.

³⁸ Kainã Eno ra'yr. Eno Se ra'yr. Se Anã ra'yr. Anã Tupã mujã ame'ẽ ke a'e.

4

Jesu ke Satana manga tipe (Ãjã ramũi a'e)

(*Matéu 4.1-11; Mak 1.12-13; Emberéu 2.18; Emberéu 4.15*)

¹ Y rake ngi Jesu jywyr oho. Y rer Jondã. Oho rahã, ipy'a rehe Tupã'ã ihĩ katu. Pe, awa nixói te ame'ẽ pe Jesu ke Tupã'ã muhyk raho. ² A'ep Jesu ixo. Ma'e ka'u te'eha ke Jesu ma'e, ame'ẽ ke Satana putar tipe. (Ãjã ramũi a'e.) A'erehe manga manga tipe ixo. Kuja, 40 wera rahã, manga manga tipe. Arahã Jesu u'u ym te ma'e ke. A'erehe 40 weraha upa rahã, myahy te hũ. ³ Pe, Satana pandu ipe:

—Tupã ra'yr nde. Aja rahã, kome'ẽ ita pe epandu. “Mbeju wan ewak.

A'u ta" aja epandu ipe — aja Jesu pe Satana pandu.

⁴ Jesu pandu:

—Anĩ. Apandu ym ta. Tupã je'ẽha rehe kuja panduha ihĩ:

“Marã ka ym imi'u namõ jõ amõ ixoha” aja panduha ihĩ — aja Satana pe.

⁵ Pe, kome'ẽ ywy keruhũ rupi heta te hũ kapitã keruhũ ta ixo. Amõ amõ ywy pe ixo. Upa katu te ame'ẽ ke pahar Jesu pe Satana mujesak. Ywate ngi mujesak. ⁶⁻⁷ Pe, pandu ipe:

—Upa ame'ẽ ta ihẽ rehe hendu katu. Ihẽma'e ke. Tamatarer hũ ame'ẽ rupi ihĩ tĩ. Upa ame'ẽ riki ihẽma'e tĩ. Upa ihẽ pe amõ muwyr ame'ẽ ke. Ihẽma'e ke. Ihẽ aputar rahã, upa ame'ẽ ke amõ pe ihẽ ame'ẽ katu. Apo ihẽ rehe nde py'a nde eremoĩ moĩ rahã, upa katu te ame'ẽ ke nde pe ihẽ ame'ẽ ta kũ. Upa katu te nema'e ta — aja Jesu pe.

⁸ A'e pandu:

—Anĩ. Katu ym aja. Nde rehe ihẽ py'a amoĩ moĩ ym te ta. Tupã je'ẽha rehe kuja panduha ihĩ tĩ:

“Tupã rehe jõ nde py'a nde eremoĩ moĩ katu. A'e riki sawa'e te. A'e ke rehe jõ ehendu katu” aja panduha ihĩ — aja Satana pe Jesu pandu.

⁹ Ajame'ẽ ke Jerusarẽ ok ta pe Jesu ke Satana muhyk raho. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ kupe 'ar pe raho. (Ame'ẽ kupe ipe katu.) Ame'ẽ kupe rymy'y rehe muhyk raho. A'ejõhar ihĩ ame'ẽ pe muhyk raho. Iwyr koty upen te hũ ame'ẽ ke ihĩ. Sorok katu hũ riki. Pe, Jesu pe pandu:

—Tupã ra'yr nde. Aja rahã, sengi epor eho. Ywy rehe nde ere'ar erekwa rahã, ahy ym ta nde pe.

¹⁰ Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ: “Ima'e je'ẽha rahoha ta pe Tupã pandu ta: ‘Pepyhyk peho!’ aja riki. Aja nde rehe a'eta usak usak katu ta” aja panduha ihĩ. (A'erehe sengi nde erepor rahã, ahy ym ta nde pe.)

¹¹—Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ tĩ:

“Nde po rehe a'eta pyhyk ta, a'erehe ita rehe nde py tukwa ym te ta” aja panduha ihĩ — aja Jesu pe Satana pandu.

¹² Pe, Jesu pandu ipe:

—Anĩ. Apor ym ta. Tupã je'ẽha rehe kuja panduha ihĩ tĩ:

“Tupã riki sawa'e te. A'e katuha ke mã peja te'e emanga ym” aja panduha ihĩ tĩ — aja ipe.

¹³ Upa ma'e ka'u te'eha ke Jesu ma'e, ame'ẽ ke Satana putar tipe. (Ãjã ramũi a'e.) Upa manga manga tipe. Anĩ. Jesu ma'e ym te. Upa manga rahã, oho ingi, Jesu ngi. Yman atu uwyr ym ehe rĩ.

Ngariréi ywy rupi Jesu pandu oho
(Matéu 4.12-17; Mak 1.14-15)

¹⁴ Ajame'ẽ ke Ngariréi ywy pe Jesu jywyr oho. Tupã'ãma'e pyrãtãha namõ jywyr oho. Upa ame'ẽ ywy rupi Jesu rehe har ngã ukwa ukwa. ¹⁵ Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe Jesu mu'e uĩ ngã ke. “Peme'ẽ sawa'e katu” aja ehe har upa ngã pandu.

Jesu ke Nasare ok ta pe har ta putar ym
(Matéu 13.53-58; Mak 6.1-6)

¹⁶ Pe, Nasare ok ta pe Jesu jywyr oho. A'ep sawa'e ame'ẽ ke a'e. Pe, jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, jy'ariha renda pe ixo oho. Aja te'eha a'e ma'eha. Pe, Tupã je'ẽha ke pandu tar katu, a'erehe pu'am. ¹⁷ Pe, Isai mupinim ame'ẽ ke amõ me'ẽ ipe. Isai ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e. Pe, paper ke Jesu pirar rahã, kuja panduha ihĩ ame'ẽ rehe muhyk. Kujã:

¹⁸ “Ihẽ rehe Tupã katu usak, a'erehe ihẽ pe pandu: ‘Ihẽma'e ke nde’ aja. Pe, I'ã ke ihẽ py'a rehe a'e moĩ katu tĩ.

A'erehe myrandu katu ke pyrara ixo ame'ẽ ta pe ihẽ apandu aho. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ ta marã ka ym hijariha.

Kyndaha pe ixo, ame'ēja saka. Ame'ē ta pe apandu aho.

Myja ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar my, aja amujekwa aho. Jetehar te ke ukwa ym ame'ē ta eha ym te, ame'ēja saka. Ame'ē ta pe jetehar te ke amujekwa aho tī.

Ma'e ka'u te'eha ke ma'e, a'erehe pyai amō. Myja ame'ē ke mukanim my, ame'ē ke ihē amujekwa aho tī.

¹⁹ Jundéu awa ta pe ihē apandu tī. 'Pehē ke jandema'e sawa'e te muhā katu ta' " aja panduha ihī.

²⁰ Pe, paper pinim ame'ē ke Jesu maman. Pe, kapitā pe mujywyrahā, wapyk. Mu'e ta. Upa jy'ariha renda pe ihī ame'ē ta usak katu ehe uī. ²¹ Pe, a'ep pe har ta pe Jesu pandu:

—Apo ramō Tupā je'ēha ke ihē apandu. Aja panduha uhyk apo 'y. Pehendurahā! — aja ngā pe.

²² Hendu ehe rahā, upa ngā pandu:

—Mā! Pandu katu te a'e. Mā! Katu tiki. Jose ra'yr peme'ē. Myja ukwa katuha ukwa my? (Jakwa ym) — aja ngā.

²³ Jesu pandu:

—Amōma'e panduha ke ihē pe pepandu tar katu, aja akwa. Kuja: "Éi, paje! Nde juehe ejumukatu!" aja. Kuja ihē pe pepandu tar katu tī: "Kapana'ū ok ta pe ma'e katu ame'ē ke nde erema'ema'e, aja jahendu. Aja se nde rekoha pe ema'ema'e tī" aja pepandu tar katu ihē pe tī. Anī. Aja ama'e ym ta se. ²⁴ Ko apandu katu pehē pe. Tupā je'ēha mujekwa ame'ē ke ima'e hekoha te pe har ta putar ym. Aja ihē tī. Se ihē ke peputar ym tī.

²⁵ —Pehendu katurahā! Jetehar te ke. Yman te Eri ixo rahā, heta te hū jahy rahā, aman ukyr ym te riki. Warahy 'ar mahapyr rahā, amō ixu'a rupi rahā, aman ukyr ym te. A'erehe ame'ē ywy rupi myahy te hū ngā. Ngā mi'u nixói. Arahā jundéu awa tama'e ywy pe heta ixawa'e manō ame'ē ta ixo. ²⁶ Pe, upa ame'ē ta pe Eri ke Tupā

muwyr ym te. Amō awa tama'e ixawa'e manō ame'ē pe muwyr. Jundéu awa aja ym ame'ē pe muwyr. Sare ok ta pe har pe muwyr. Sare ok ta Sinō ywy rehe ihī. Ame'ē ixawa'e manō ame'ē pe jō Eri oho.

²⁷ —Aja Erise tī. Yman te Erise Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e. A'e ixo rahā, jundéu awa tama'e ywy pe heta ma'e ahy ixo ame'ē ta ixo. Pereran ma'e u'u hū ame'ē ta ke. Ame'ē ta ke a'e mukatu ym te. Amō awa sawa'e ke a'e mukatu. Jundéu awa aja ym ame'ē ke mukatu. Her Namā. Si ywy pe har ke a'e. Ame'ē jō Erise mukatu — aja ngā pe Jesu pandu.

²⁸ Ame'ē panduha ke rehe hendu rahā, upa katu te jy'ariha renda pe wapyk uī ame'ē ta parahy ehe, Jesu rehe. Ame'ē ta rehe har Jesu pandu, aja ngā ukwa, a'erehe parahy ngā Jesu rehe. ²⁹ Pe, a'eta pu'am. Pe, Jesu ke ngā hykíy muhem raho. Ok ta ngi hykíy muhem raho. Ame'ē ok ta ywy'ā rake ihī. Ame'ē ywy'ā 'ar pe hykíy raho. Upen te'e hū ame'ē pe ombor ta tipe raho. ³⁰ Anī. Heta ame'ē ta pyter rupi Jesu asa oho. Pe, wata oho ngā ngi.

*Amō py'a rehe ājā ihī ame'ē ke Jesu mukatu
(Mak 1.21-28)*

³¹ Pe, Kapana'ū ok ta pe Jesu oho. Ame'ē ok ta Ngariréi ywy rehe ihī. A'ep jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe Jesu mu'e mu'e ngā ke ixo. ³² Mu'e rahā, ukwa katu te ha namō ngā ke mu'e, a'erehe ngā pandu: "Mā! Je'ēha te reko aja pandu katu! Mā!" aja riki. ³³ Pe, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe amō sawa'e ihī. Ājā ipy'a rehe ihī ame'ē ke a'e. Hātā ame'ē pandu:

³⁴ —Éi! Jesu! Nasare ok ta pe har ke nde. Ma'ewā jande ke nde eremupyrara erejur my? Nde rehe har ihē akwa katu. Tupā ngi nde erejur ame'ē ke nde. Ima'e je'ēha ke nde erepandu erejur. Ma'e ka'u te'eha

ma'eha nixóí te nde pe, aja akwa katu
— aja sawa'e pandu.

³⁵ Æjã pe Jesu pandu:

—Eje'ë ym! Sawa'e ngi ehem eho!
— aja ipe.

Hetaha ruwa koty sawa'e ke Æjã
ityk inom. Pe, uhem oho ingi. Mahy
ym ha namõ uhem oho. ³⁶ Pandu
pandu ngã jupe:

—Mã! Katu tiki! Myja me'ë ame'ë
panduha my? Hâtã je'ëha rupi Æjã pe
pandu katu. Pe, sawa'e ngi Æjã uhem
oho. Pyrâtãha namõ Æjã ke muhem
mondo tĩ — aja ngã jupe.

³⁷ Pe, ame'ë ywy rupi Jesu rehe har
ngã pandu pandu oho.

Petu pen ke Jesu mukatu
(*Matéu 8.14-15; Mak 1.29-31*)

³⁸ Jundéu awa tama'e jy'ariha
renda ngi Jesu uhem oho. Pe, Simã
rok pe ixo oho. Apo Simã pen ke haku
hũ ou. Pe, Jesu pe amõ ta pandu oho:
“Simã pen haku hũ” aja. ³⁹ Pe, ixoty
oho. Hake pu'am u'am rahã, pandu:
“Eputu'u ipe” aja. Pahar hakuha
maha oho ipe. Pahar pu'am. Pe, a'eta
mi'u Simã pen me'ë me'ë a'eta pe.

Heta ngã ke Jesu mukatu
(*Matéu 8.16-17; Mak 1.32-34*)

⁴⁰ Pe, pytun ramõ te rahã, jundéu
awa tama'e putu'uha 'ar upa.
(A'erehe jundéu awa ta wata katu apo
'y.) A'erehe Jesu koty ma'e ahy ixo
ame'ë ta ke ngã raho raho. Ehe katu
ame'ë ta upa ma'e ahy ixo ame'ë ta ke
raho ipe tĩ. Pe, ma'e ahy ixo ame'ë ta
ãkã rehe ipo ke Jesu mujar. Aja upa
katu te mukatu. ⁴¹ Awa ta ngi Æjã ta
uhem oho tĩ. Ahem riki uhem oho.
Kuja:

—Nde riki Tupã ra'yr — aja Jesu
rehe har.

A'e riki Kirisutu. Kapitã keruhũ aja
Tupã mu'am ame'ë ke a'e. Ame'ë ke
upa Æjã ta ukwa katu, a'erehe Jesu
pandu:

—Ihẽ rehe har peje'ë ym — aja Æjã
ta pe.

Jundéi ywy rupi Jesu pandu oho
(*Mak 1.35-39*)

⁴² Pytuniwe te rahã, ok ta ngi Jesu
uhem oho. Awa nixóí te ame'ë renda
pe oho. A'ep Tupã namõ pandu
pandu. Pe, ngã kekar kekar ixo. “My
ihon my?” aja ngã. Pe, mahem rahã,
Jesu ke ngã mupyta tar katu. Pandu
ipe:

—Se jande rekoha pe epyta katu
exo — aja Jesu pe.

⁴³ A'e pandu:

—Anĩ. Apyta ym ta. Amõ ok ta rupi
myrandu katu ihẽ apandu ta me'ë te'e
oho. Ame'ë rehe ihẽ ke Tupã muwyr.
Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e,
a'erehe pyai. A'erehe ame'ë ke hijar.
Pe, Tupã koty ipy'a muruwak rahã:
“Ihẽ kotyhar ke nde” aja Tupã pandu
ta. Aja a'e putar. Ame'ë myrandu
katu ke ihẽ apandu ta aho — aja ngã
pe Jesu pandu.

⁴⁴ A'erehe pandu pandu oho.
Jundéi ywy rupi heta jundéu awa
tama'e jy'ariha renda ihĩ. Ame'ë rupi
pandu pandu oho.

5

Jumu'eha ta ke Jesu mujy'ar
(*Matéu 4.18-22; Mak 1.16-20*)

¹ Amõ wera rahã, ypa rake Jesu
mu'e u'am. Ypa rer Jenesare. (Mokõi
her: “Ngariréi” aja ngã ipe tĩ.) Pe,
heta ngã ixoty jy'ar uwyr. Tupã
je'ëha ke a'eta hendu tar katu, a'erehe
ixoty ngã jy'ar uwyr. A'erehe jarusu
keruhũ pe opor oho. ² A'ep y rymy'y
rehe mokõi jarusu keruhũ rehe Jesu
usak. Y rymy'y rehe musosok ame'ë
ke rehe usak. Ame'ë ke pira pyhykiha
ta hijar oho. Pe, kyhapari ke a'eta
kutuk u'am. ³ Peteĩhar jarusu keruhũ
pe Jesu opor oho. Simãma'e pe opor
oho. Pe, Simã pe pandu:

—Y koty esosok we rĩ — aja Jesu.

Upa sosok rahã, Jesu wapyk. Pe,
heta ame'ë ta ke mu'e uĩ.

⁴ Upa mu'e rahã, pandu:

—Simã! Apo jarusu keruhũ ke y
typyha koty esosok we. Nde namõ
ixo ame'ë ta namõ kyhapari embor
emondo, y pe. Pira pepyhyk — aja
Jesu ipe.

⁵ Simã pandu:

—Sa'e! Pytun rahã jande jamanga hũ jaxo tipe. Aja te'e xu'em oho. Japyhyk ym te riki jande. Ko nde erepandu, a'erehe kyhapari ke jambor ta tĩ — aja Jesu pe.

⁶ Pe, kyhapari ke a'eta ombor indo. Pe, mãte hũ te'e pira ke 'y. Kyhapari ke musak tate. ⁷ A'erehe ehe katu ame'ẽ ta pe Simã ta pukái. Amõ jarusu keruhũ pe ehe katu ame'ẽ ta i'ãi.

—Pahar pira rehe pejur! — aja.

Ixoty a'eta oho. Mokõi jarusu keruhũ ke mutyryhem. Tate mupyryk indo. ⁸ Ame'ẽ pira hetaha rehe Simã usak rahã, Jesu ruwa koty wapyk. Ipyñarãi pe wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ẽ ke kohĩ aja mujekwa) Pe, pandu:

—Sawa'e! Nde riki katu te me'ẽ ke. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe. Ihẽ anĩ. Ma'e aka'u te'eha ke ama'ema'e ame'ẽ ke ihẽ. A'erehe ihẽ ruxĩ ihẽ. A'erehe ihẽ ngi eho — aja Jesu pe Simã pandu.

⁹ Mãte hũ pira ke Simã ta pyhyk, a'erehe: “Mã!” aja Simã ta. Inamõ ixo ame'ẽ ta aja tĩ. “Mãi!” aja tĩ. ¹⁰ Simã rehe katu ame'ẽ ta aja tĩ. Her Tian. Imu rer Juã. Ame'ẽ mokõi Semende ra'yr. “Mã!” aja a'eta tĩ. Pe, Simã pe Jesu pandu:

—Pira ke pepyhyk pexo. Apo har anĩ. Amõ kotyhar ta. Pehẽ ke ihẽ amu'e ta. A'erehe amõ ta py'a ke Tupã koty pemuruwak ta pexo kÿ. (Pira pepyhyk, ame'ẽja saka.) Pkyje ym. (Ihẽ namõ peho) — aja.

¹¹ Pe, jarusu keruhũ ke y rymy'y rehe Simã ta muhyk raho. Y ngi kyhapari ke hykÿi muhem rahã, upa katu te Simã ta hijar oho. Pe, Jesu namõ a'eta oho.

Pereran ma'e u'u hũ ame'ẽ ke Jesu mukatu

(Matéu 8.1-4; Mak 1.40-45)

¹² Amõ wera rahã, amõ ok ta pe Jesu ixo. A'ep amõ sawa'e ixo. Pereran ma'e u'u hũ ame'ẽ ke namõ a'e ixo. (A'erehe amõ ta rake uhyk ym ame'ẽ ke a'e.) Pe, Jesu rehe usak rahã, Jesu ruwa koty wapyk oho. Ipyñarãi pe wapyk oho. (Aja sawa'e katu te

ame'ẽ ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) Pe, pandu:

—Sa'e! Nde ereputar rahã, ihẽ ke nde eremukatu katu aja akwa — aja Jesu pe.

¹³ Ijywa ke Jesu mupuku. Pe, sawa'e ãkã rehe ipo ke mujar. Pandu ipe:

—Hã! Nde ke ihẽ amukatu tar katu. Nde katu apo 'y — aja Jesu ipe.

Pe, pereran ma'e u'u hũ ame'ẽ ke pahar upa ka'ẽ oho ipe. ¹⁴ Pe, Jesu pandu ipe:

—Ame'ẽ ke amõ ta pe ebandu ym. Pahar jundéu awa tama'e pa'i koty eho. Ejumujesak nde juehe har ipe. Nde rehe usak katu ta. “Nde katu” aja pandu ta. Pe, Moise mupinim aja ma'e ke pa'i pe eme'ẽ. Ame'ẽ ke a'e hany ta Tupã pe, ame'ẽja saka. Aja rahã, upa ka'ẽ oho nde pe aja ngã pe nde eremukatu ta — aja sawa'e pe.

¹⁵ Jesu mukatu, ame'ẽ rehe har ngã pandu pandu oho. Pe, heta ngã jy'ar ixoty. Ima'e panduha rehe a'eta hendu uwyr. Ma'e ahy ixo ame'ẽ ta ke Jesu mukatu, a'erehe a'eta uwyr tĩ. ¹⁶ Anĩ. Heta ame'ẽ ta ke Jesu hijar oho. Awa nixói te ame'ẽ pe oho. A'ep Tupã namõ pandu pandu.

Upa jupyrãtã rãtã ame'ẽ ke Jesu mukatu

(Matéu 9.1-8; Mak 2.1-12)

¹⁷ Amõ wera rahã, ngã ke Jesu mu'e mu'e uĩ. A'ep parise ta ihĩ tĩ. Moise je'eha ke mu'e ame'ẽ ta ihĩ tĩ. Ok ta pame katu te ngi a'eta uhyk uwyr ehe. Ngariréi ywy rehe ok ta ihĩ, ame'ẽ ngi uhyk uwyr ehe. Jundéi ywy rehe ok ta ihĩ, ame'ẽ ngi uhyk uwyr ehe tĩ. Jerusarẽ ok ta ngi uhyk uwyr ehe tĩ. Tupãma'e pyrãtãha ihĩ katu ehe, Jesu rehe. A'erehe ma'e ahy ixo ame'ẽ ta ke mukatu hũ. ¹⁸ Pe, upa jupyrãtã rãtã ame'ẽ ke amõ sawa'e ta hupir werur reko. Kyha aja me'ẽ pe a'eta werur reko. Jesu ruwa koty a'eta mou tar katu raho. A'erehe hok pe a'eta ixo tar katu. ¹⁹ Heta te hũ ame'ẽ ta i'ãi, a'erehe marã ka ym ixeha. A'erehe ok kupe 'ar pe upa jupyrãtã rãtã ame'ẽ ke a'eta hupir raho. (Ame'ẽ ok kupe

ipe katu.) Pe, jupyka ke jo'ok. Ame'ë rupi upa jupyrâtã râtã ame'ë ke muju mondo. Kyha aja me'ë pe muju mondo, tupaham rehe. Ngã pyter pe mou. Jesu rake mou. ²⁰ Amõ ke Jesu mukatu, ame'ë rehe sawa'e ta jurujar katu. Ame'ë ke Jesu ukwa rahã, upa jupyrâtã râtã ame'ë pe pandu:

—Sa'e! Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Apo nde rehe ihë py'a jywyr katu — aja Jesu ipe.

²¹ Pe, parise ta pandu pandu a'eta jupe. Moise je'ëha ke mu'e ame'ë ta namõ pandu pandu a'eta jupe. Kuja:

—Mã! Amõ pe Tupã jõ riki pandu katu: “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Nde rehe ihë py'a jywyr katu” aja. Aja me'ë Jesu pandu rahã, katu ym riki. Awa te'e Jesu. A'erehe peme'ë riki Tupã aja jupe my. Katu ym aja — aja a'eta jupe.

²² Pe, a'eta pandu pandu a'eta jupe, ame'ë ke Jesu ukwa rahã, pandu:

—Aja ym pekwa pekwa pei. ²³ Myja me'ë riki hâtã ma'eha my? Kuja my: “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Nde rehe ihë py'a jywyr katu” aja apandu rahã, hâtã te ma'eha my? (Ame'ë ke rehe usak ym awa.) Anĩ rahã, kuja my? “Epu'am! Ewata eho!” aja apandu rahã, hâtã te ma'eha my? (Ame'ë rehe usak awa.) ²⁴ Pesarahã! Tupã jõ riki ahyha mukatu aja pekwaha. Tupã jõ riki ipy'a mujuwyr katu. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ë ke rehe mujuwyr katu, aja pekwaha tĩ. Apo ihë tĩ. Ihë riki kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke ihë, aja amujukwa ta apo. Ihë pe Tupã pandu tĩ: “Ma'e ka'u te'eha ke amõ ta ma'ema'e. Ame'ë ta rehe nde py'a emujuwyr katu” aja ihë pe. Pesarahã! Ame'ë ke pekwa ta apo — aja Jesu pandu.

A'erehe upa jupyrâtã râtã ame'ë pe a'e pandu:

—Apandu nde pe! Epu'am! Nde kyha aja me'ë ke emupu'a! Nde rok pe ejywyr eho inamõ — aja Jesu.

²⁵ Pe, heta ame'ë ta usak uĩ ehe rahã, pahar sawa'e pu'am. Kyha aja me'ë pe nino, ame'ë ke mupu'a.

Ame'ë ke hok pe raho. Oho ixo rahã, Tupã pe pandu pandu:

—Ne jõ riki katu te me'ë ke — aja sawa'e pandu oho ixo.

²⁶ Ame'ë rehe ngã usak rahã, pandu:

—Mã! Katu tiki! — aja.

Pe, Tupã rehe har katu ngã pandu tĩ:

—Mã! A'eramõ marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke a'e ma'e katu, ame'ë ke rehe jasak katu. Mã! — aja ngã pandu.

(Arahã Jesu Tupã tĩ, aja ngã pe mujekwa katu.)

“Thë namõ ejur” aja Rewi pe Jesu pandu

(Matéu 9.9-13; Mak 2.13-17)

²⁷ Ajame'ë ke ok ta ngi Jesu uhem oho. Pe, amõ sawa'e rehe usak. Homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer matyr ame'ë ke a'e. (A'erehe a'e ke jundéu awa ta putar ym ame'ë ke a'e.) Her Rewi. (Amõ her: “Matéu” aja.) Tamatarer matyriha renda pe wapyk uĩ. Jesu pandu ipe:

—Ihë namõ eho 'y — aja Rewi pe.

²⁸ A'e pu'am. Upa katu te hijar oho. Pe, Jesu namõ oho.

²⁹ Hok pe jywyr rahã, Jesu pe imi'u ke Rewi moĩ hũ. Amõ heta tamatarer matyr ame'ë ta wapyk uĩ tĩ. Heta amõ ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ë ta wapyk uĩ tĩ. ³⁰ Parise ta amõ ta ihĩ tĩ. Moise je'ëha ke mu'e ame'ë ta amõ ta tĩ. Wapyk uĩ tĩ. Parise ta kotyhar ta ke a'eta. Upa ame'ë ta je'ë je'ë hũ. Jesu namõ jumu'e ixo ame'ë ta namõ a'eta je'ë je'ë hũ. Kuja a'eta pandu:

—Ma'ewã ame'ë sawa'e ta jaxer ame'ë ta namõ Jesu u'u uĩ my? Tamatarer matyr ame'ë ta namõ aja tĩ. U'u a'eta namõ tĩ. Katu ym aja — aja parise ta je'ë je'ë hũ.

³¹ Ame'ë ke rehe Jesu hendu rahã, pandu ngã pe:

—Ma'e ahy ixo rahã, mukatuha koty amõ oho. Ahy ym rahã, mukatuha koty oho ym. (Aja apo tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ë ta ihë rehe uhyk. Ipy'a juhyk. Ame'ë

ke a'eta putar, a'erehe ihē rehe uhyk. Katu jupe, ame'ē ta anī. Ihē rehe uhyk ym.) ³² Pesarahā! Sawa'e katu aja ukwa jupe ame'ē ta pe kuja ihē apandu ym: “Tupā koty pehē py'a pemuruwak pemondo” aja. Anī. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, aja ukwa ame'ē ta pe kuja ihē apandu katu: “Tupā koty pehē py'a pemuruwak pemondo” aja riki — aja parise ta pe Jesu pandu.

Ma'e u'uha ke hijar ame'ē rehe har (Matéu 9.14-17; Mak 2.18-22)

³³ Amō ta Jesu pe pandu:

—Juā namō jumu'e ixo ame'ē ta ma'e u'uha ke hijar hijar ixo. (Aja pyaiha ke mujekwa Tupā pe.) Tupā namō a'eta pandu pandu tī. Parise ta namō jumu'e ixo ame'ē ta aja tī. Ma'e u'uha ke hijar hijar tī. Ne namō jumu'e ixo ame'ē ta aja ym riki. Ma'e ke a'eta u'u katu ixo. Hijar ym. Ma'erehe my? — aja ipe.

³⁴ Jesu pandu:

—Sawa'e jumendar rahā, ngā mi'u matyr. Huryha mujā. Pe, ame'ē pe oho ame'ē ta ma'e u'uha ke hijar ym. Sawa'e namō ixo rahā, ma'e u'uha ke hijar ym. ³⁵ Ihē namō ihēma'e jumu'eha ta ixo apo, a'erehe upa ma'e u'uha ke a'eta hijar ym. Yman rahā, ihē ke amō ta pyhyk ta raho a'eta ngi. Arahā ihēma'e jumu'eha ta upa ma'e u'uha ke hijar ta. (Aja pyaiha ke mujekwa ta) — aja Jesu pandu.

³⁶ Myja me'ē ymanihar ke my, ame'ē ke Jesu pandu tī:

—Kamixa ymanihar sorok rahā, kamixa pyahu mondok, ame'ē kurer ke amō mujar ym ehe. Mondok rahā, kamixa pyahu ame'ē ke mujaxer ta. Pe, ixurer ke kamixa ymanihar rehe katu ym tī. ³⁷ Kawī mupupur ramō ame'ē ke hyru ymanihar te pe amō purakar ym. Ame'ē pe purakar rahā, mupupur we ixo rī. Pe, hyru ymanihar ke mupuk ta. Pe, kawī jyhen ta oho. Hyru ymanihar ke mujaxer ta tī. ³⁸ Pesarahā! Kawī mupupur ramō ame'ē ke hyru katu ame'ē pe amō purakar rahā, katu ta tiki. (Aja rahā,

kawī jyhen ym ta. Hyru ke upuk ym ta tī.) ³⁹ Kawī iro ame'ē ke amō u'u rahā, kawī mupupur ramō ame'ē ke u'u tar ym. “Iro ame'ē ke katu te” aja pandu — aja Jesu pandu.

(Jesu mu'e rahā, myja ixoha katu aja mujekwa. Ixoha pyahu aja saka. Kawī mupupur ramō, ame'ēja saka ame'ē. Kamixa pyahu, ame'ēja saka ame'ē tī. A'erehe parise ta mu'e, aja ixoha namō marā ka ym muparaha. Hyru ymanihar, aja saka. Kamixa ymanihar, aja saka tī, aja Jesu mujekwa.)

6

Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rehe har

(Matéu 12.1-8; Mak 2.23-28)

¹ Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, ahúí aja me'ē ty rupi Jesu wata oho ixo, jumu'eha ta namō. Pe, ame'ē ke jumu'eha ta amō amō po'ok ixo. (Ame'ē ke ipo pe kamyrik. Aja pিরer ke ombor. Upa ombor rahā, ame'ē ke u'u.) ² Pe, amō parise ta a'ep ixo. Ame'ē ta pandu:

—Anī. Katu ym u'uha. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, aja nema'e jumu'eha ta kamyrik rahā, katu ym. (Paraky te'e, aja saka. A'erehe katu ym.) Aja Moise je'ēha rehe panduha ihī — aja parise ta pandu.

³ (Amō rehe pyrara usak ta me'ē te'e, aja Jesu mujekwa tar katu,) a'erehe a'e pandu:

—Yman Ndawi myahy te riki. Inamō ixo ame'ē ta aja tī. Myahy te tī. Ame'ē ta ma'eha ke Tupā je'ēha rehe pesak riki. ⁴ Ma'e u'u ame'ē ke nixói te rahā, Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe a'e ixo oho. Pe, mbeju a'ep ihī. Ame'ē ke u'u. Inamō ixo ame'ē ta pe me'ē tī. A'eta u'u tī. Ame'ē mbeju ke Tupā ruwa koty pa'ihu moī, ame'ēja saka. Pa'i ta jō ame'ē ke u'u katu. Amō ta u'u rahā, anī. (Ndawi ta pa'i ta ym.) A'erehe Ndawi ta u'u rahā, katu ym ta tipe. (Aja Moise je'ēha rehe hendu ym) — aja Jesu pandu.

⁵ A'e pandu tī:

—Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, ma'e ke amō ma'e, ame'ē ke ihē riki apandu katu. Tupā je'ēha rupi ajur ame'ē ke ko ihē. Awa ihē tī — aja parise ta pe Jesu pandu.

Ipo ke upa te'e jupu'a ame'ē ke Jesu mukatu

(Matéu 12.9-14; Mak 3.1-6)

⁶ Amō jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe ixo oho. A'ep ngā ke a'e mu'e uī. A'ep amō sawa'e ihī. Ipo ke upa te'e jupu'a ame'ē ke a'e. Ijywa katu kotyhar ipo ke upa te'e jupu'a. ⁷ A'ep Moise je'ēha mu'e ame'ē ta amō ihī tī. Parise ta amō ihī tī. Jesu rehe a'eta usak katu uī. Putu'uha 'ar rahā, ma'e ahy ixo ame'ē ke Jesu mukatu ta my? Mukatu rahā, pandu ta ipe: “Mā! Katu ym nde erema'e. Putu'uha 'ar rahā, nde eremukatu. (Nde ereparaky te'e, ame'ēja saka.) Jundéu awa ta je'ēha rehe nde erendu ym. Katu ym aja” aja Jesu pe a'eta pandu ta. A'erehe a'eta usak katu ehe uī, Jesu rehe. ⁸ Ame'ē ta ipy'a pe ukwa ukwa uī, ame'ē ke Jesu ukwa katu. A'erehe ipo ke upa te'e jupu'a ame'ē pe pandu:

—Epu'am! Se heta ame'ē ta pyter pe ejur! — aja riki.

Sawa'e pu'am. Heta ame'ē ta pyter pe pu'am oho. ⁹ Pe, ngā pe Jesu pandu:

—Ihē pe pepandurahā! Putu'uha 'ar rahā, myja jundéu awa je'ēha mujekwa my? Myja riki katu my? Ko amō ta rehe amō pyrara usak rahā, katu my? Ko mai rahā, katu my? Ko amō ta ke jukwa rahā, katu my? Ko jukwaha ke muputu'u rahā, katu my? Myja katu my? Pepandurahā! — aja ngā pe pandu.

¹⁰ Pe, ngā rehe juramā usak. Pandu ym awa. A'erehe ipo ke upa te'e jupu'a ame'ē pe pandu:

—Nde po epirar 'y! — aja.

Ipo ke sawa'e pirar rahā, upa puku oho ipe. Imembek katu oho ipe tī. Upa katu. ¹¹ Ame'ē ke rehe usak rahā, parise ta parahy te ehe, Jesu rehe. Jundéu awa je'ēha rehe hendu ym, aja

ukwaha naī, a'erehe parahy. Pandu pandu a'eta jupe:

—Myja Jesu ke japyhyk ta my? Pe, jajukwa — aja parise ta pandu pandu a'eta jupe.

Jumu'eha ta ke Jesu mujy'ar

(Matéu 10.1-4; Mak 3.13-19)

¹² Amō pytun ramō rahā, ywy'ā rehe jeje te Jesu jupir oho. A'ep Tupā namō pandu pandu u'am. Aja te'e xu'em oho. ¹³ Wera rahā, jumu'eha ta ke mujy'ar. Ame'ē ta ngi har awa py mokōi sawa'e ta ke jo'ok. Ame'ē ta pe pandu:

—Pehē riki ihē amondo ta ame'ē ta ke apo 'y — aja.

¹⁴ Ame'ē ta rer kuja. Ko Simā. Amō her moī ehe. “Petu” aja her moī ehe. Ko Andere amō tī. Simā mu a'e. Tian amō tī. Ko Juā amō tī. Tian mu a'e. Amō Siri tī. Amō Matoroméu tī. ¹⁵ Amō Matéu tī. Amō Tome tī. Amō Tian tī. Apéu ra'yr a'e. Amō Simā tī. Sero aja amō ta ipe tī. (“Sero” aja pandu rahā, jundéu awa tama'e ywy ngi huwajan ta ke a'e mujan tar katu muhem, aja mujekwa.) ¹⁶ Amō Jun tī. Tian ra'yr a'e. Ko Jun Ikario amō tī. A'e riki Jesu rehe huwajan ta ke muhyk ta werur.

Ngā ke Jesu mu'e. Ahy ixo ame'ē ta ke mukatu tī.

(Matéu 4.23-25)

¹⁷ Pe, ame'ē ta namō ywy'ā ngi wyjy oho. Ywy ipe katu ame'ē pe a'eta uhyk. Amō jumu'eha ta heta a'ep ixo tī. A'ep Jundéi ywy ngi uhyk uwyr ame'ē ta heta ixo tī. Jerusarē ok ta ngi uhyk uwyr ame'ē ta amō tī. Heta ixo tī. Tir ok ta ngi uhyk uwyr ame'ē ta amō tī. Sinō ok ta ngi uhyk uwyr ame'ē ta amō tī. Heta ixo tī. Sinō ok ta y ramūi rake ihī. Tir ok ta aja tī. Y ramūi rake ihī tī. ¹⁸ Jesu pandu ame'ē ke rehe johu ngā hendu uwyr. Ma'e ahy ixo ame'ē ta ke mukatu, ame'ē ke rehe johu ngā uhyk uwyr tī. Ājā ipy'a rehe ihī ame'ē ta uhyk uwyr ehe tī. Ame'ē ta ke a'e mukatu tī. ¹⁹ Ima'e pyrātāha namō ngā ke mukatu hū. A'erehe upa ngā ipo ke mujar tar katu

ehe. Mujar ehe rahã, upa katu oho ipe.

Huryha rehe har. Pyaiha rehe har tĩ.

(*Matéu 5.1-12*)

²⁰ Jumu'eha ta rehe Jesu usak. Pandu:

—“Tupã rehe har jakwa ym jande” aja pekwa ame'ẽ ta mã peja pehẽ rury katu pe'am.

Ixotyhar ta aja pemuruwak ta. Pe, inamõ pexo ta, a'erehe mã peja pehẽ rury katu pe'am.

²¹ Amõ myahy rahã, ma'e ke u'u ta. Aja Tupã putar ame'ẽ ke pema'ema'e tar katu te rahã, mã peja pehẽ rury katu pe'am. Upa peputar ame'ẽ ke Tupã muwyr katu ta.

Ma'e peka'u te'eha ke pema'e, a'erehe pejixi'u apo. Ame'ẽ ke Tupã pe pepandu. Aja rahã, mã peja pehẽ rury katu ta pe'am. Pepuka ta tĩ. Tupã ipy'a jy-wyr ta pehẽ rehe, a'erehe pehẽ rury katu pe'am.

²²⁻²³ —Mã! Pehẽ rury katu pehẽ. Ihẽ rehe pejurujar katu, a'erehe pehẽ rehe amõ ta parahy. Pehẽ ke putar ym tĩ. Pehẽ rehe juru ai ngã tĩ. “Peme'ẽ ta jaxer ai” aja pehẽ rehe har pandu naĩ tĩ. Ihẽ rehe pejurujar katu, a'erehe upa aja ta. Aja rahã, pehẽ rury katu pexo. Pehẽ ruryha namõ pepor pepor pexo. Pehẽ aja ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta tĩ. Ame'ẽ ta ke pehẽ ramõi ta mupyrara tĩ. Aja pehẽ ke amõ ta mupyrara ta tĩ. Anĩ. Tapijar te'e we ihẽ rehe pejurujar katu. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ywa pe pehẽma'e hũ ta, a'erehe pehẽ rury katu pe'am.

²⁴ —Apo pehẽma'e hũ namõ pexo, a'erehe pehẽ rury katu pe'am.

Mã! I'i atu we rahã, pepyai ta. (Amõ ta rehe pekyty'ym.) A'erehe pehẽ ke Tupã mupyrara hũ ta.

²⁵ “Ma'e ke japutar ym te apo. Upa katu te jandema'e kohĩ apo, a'erehe Tupã ke japutar ym” aja pepandu ame'ẽ ta. Mã! Tupã koty pehẽma'e nixói te ta.

Myahy te hũ, aja saka nixói te ta. Mã! Tupã mupyrara hũ ta pehẽ ke.

“Upa katu te jandema'e kohĩ, a'erehe Tupã ke japutar ym” aja apo pepuka puka ame'ẽ ta. Mã! Pepyai ta. I'i atu we rahã, pejixi'u hũ ta. Tupã mupyrara ta, a'erehe pejixi'u hũ ta.

²⁶ —Yman Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ran rehe har amõ ta pandu: “Katu peme'ẽ ta” aja naĩ. Te'e riki. A'engi Tupã mupyrara hũ riki. A'erehe: “Mã! Katu peme'ẽ ta” aja pehẽ rehe har pandu naĩ rahã, mã pepyai pe'am. Ymanihar ta aja Tupã mupyrara ta my tĩ — aja Jesu pandu.

Huwajan ta rehe ipy'a katu

(*Matéu 5.38-48; Matéu 7.12; Ruk 23.34; At 7.60; Hom 12.17-21*)

²⁷ A'e pandu tĩ:

—Ihẽ rehe hendu ame'ẽ ta pe ihẽ apandu katu. Pehẽ ruwajan ta rehe pepy'a katu. Pehẽ rehe parahy ame'ẽ ta rehe pepy'a katu tĩ. ²⁸ “Mã peja pehẽ ke Tupã mahy” aja pandu ame'ẽ ta pe kuja pepandu: “Mã peja pehẽ rehe Tupã usak katu” aja ipe. Pehẽ ke mahy ame'ẽ ta rehe har Tupã namõ pepandu katu. (“Mã peja esak katu ehe” aja Tupã namõ pepandu.) ²⁹ Nde ruwa amõ nupã rahã, aja emujywyr ym ipe tĩ. Mã peja nde ruwa wajar a'e nupã tĩ. Nema'e kamixa ke amõ raho rahã, mã peja nema'e xirur raho tĩ. ³⁰ “Nema'e aputar” aja nde pe amõ pandu rahã, ame'ẽ ke eme'ẽ ipe. Nema'e ke amõ pyhyk rahã, ame'ẽ mujywyrriha ke epandu ym ipe. ³¹ Pehẽ pe ma'e ke amõ ta ma'ema'e katu, ame'ẽ ke peputar. Aja pemujywyr ipe tĩ. Katu ame'ẽ ke pema'ema'e ngã pe tĩ.

³²⁻³⁵ —Pehẽ rehe ipy'a katu ame'ẽ ta rehe jõ pepy'a katu rahã: “Mã! Peme'ẽ katu ame'ẽ ke” aja pehẽ rehe har Tupã pandu ym. Pesarahã! Jaxer ame'ẽ ta aja tĩ. Ipy'a katu ehe ame'ẽ ta rehe jõ ipy'a katu tĩ. (Mã! Pehẽ ruwajan ta rehe pepy'a katu ta me'ẽ te'e tĩ.)

—Pe, pehē pe ma'e katu ame'ē ke ma'e. Ame'ē ta rehe jō pepy'a katu rahā! “Mā! Peme'ē katu ame'ē ke” aja pehē rehe har Tupā pandu ym tī. Pesarahā! Jaxer ame'ē ta aja tī. Ma'e katu ame'ē ke ma'e katu. Ame'ē ta rehe jō ipy'a katu tī. (Mā! Pehē ruwajan ta rehe pepy'a katu ta me'ē te'e tī.)

—Amō ta pe tamatarer pemupyta rahā, ame'ē ke pehē pe mujywyr ta, aja pekwa. A'erehe ame'ē ta pe pemupyta katu. Aja rahā: “Mā! Peme'ē katu ame'ē ke” aja pehē rehe har Tupā pandu ym. Pesarahā! Jaxer ame'ē ta aja tī. Aja mupyta tī. Juja katu te mujywyr tī, aja ukwa. Aja ym pehē! (Pehē ruwajan rehe pepy'a katu.) Ame'ē ta rehe pesak katu tī. Tamatarer ke pemupyta katu. Mujywriha ke peputar ym pexo. Aja rahā Tupā koty nema'e heta te hū ta. “Tupā ra'yr ta” aja ta pexo. Tupā riki ywatehar te ke a'e. Upa ngā rehe katu ame'ē ke a'e ma'ema'e. “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja pandu ym ame'ē ta rehe a'e usak katu tī. Jaxer ame'ē ta rehe aja tī. Usak katu tī. Upa ngā rehe aja tī. Usak katu tī. Aja Tupā.
³⁶ Pehē rehe pehē pái keruhū pyrara usak. Aja amō ta rehe pepyrara pesak tī — aja Jesu pandu.

“Katu ym nde” aja amō rehe har epandu ym

(Matéu 7.1-5; Hom 2.1-3)

³⁷ A'e pandu tī:

—Amō ta rehe har kuja ym pepandu: “Peme'ē ta katu ym” aja. Aja pepandu rahā, aja juja katu te pehē rehe har Tupā pandu ta tī. A'erehe aja ym pepandu. Kuja amō ta rehe har kapitā pe pepandu ym: “Peme'ē riki katu ym. A'erehe emahy” aja pepandu ym. Pepandu ym rahā, aja pehē rehe har Tupā pandu ym ta tī. “Katu ym pehē” aja a'e pandu ym ta tī.

—Amō rehe peparahy rahā, pehē py'a pemujywyr katu ehe. Aja rahā, pehē katu ym rahā, pehē rehe Tupā ipy'a jywyr katu ta tī.

³⁸—Amō ta pe ma'e ke peme'ē katu. Aja rahā, pehē pe ma'e ke Tupā me'ē katu ta tī. Tyryhem aja pehē pe muwyr ta. Jetehar te ke! I'ar koty te we muwyr ta, pehē pe. Myja me'ē amō ta pe ma'e ke pema'e, aja juja katu te pehē pe Tupā ma'e ta tī — aja Jesu pandu.

³⁹ Myja me'ē eha ym te ame'ē my, ame'ē ke jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Mokōi eha ym te ame'ē ta ixo rahā, marā ka ym jumokōi wataha. Ipo rehe a'eta jupyhyk wata oho rahā, janam ha pe te'e mokōi oho ta. (Aja eha ym te aja ym pehē tī. Jetehar te ke pejumu'e katu rahā, ame'ē ke amō ta pe pemu'e katu ta. Janam ha aja pejawy ym ta.)
⁴⁰ Jumu'eha riki mu'eha aja ym. Mu'eha 'ar koty te we ukwa ym. Pe, upa katu te jumu'e rahā, mu'eha aja a'e tī. Ukwa katu ta tī.

⁴¹ —Ne mu reha ke myra kurer mupuk, ame'ē rehe nde eresak. (Aja rahā, ta'yr mi ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e.) Mā peja ame'ē rehe har ekwa ekwa ym exo. Nde reha rehe myra keruhū mupuk riki. (Aja rahā, māte hū nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. Katu ym aja.) Mā peja ame'ē rehe har ekwa ekwa py exo.

⁴²—Kuja ne mu pe epandu my: “Éi! Sa'e! Nde reha ngi myra kurer ke ihē ajo'ok ta” aja. (Aja rahā, kuja riki: “Ta'yr mi ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. Ame'ē ke mā peja ehijar” aja nde erepandu.) Mā! Nde eresak ym my? Nde reha rehe myra keruhū ihī. (Aja rahā, māte hū nde ereka'u te'eha ke nde erema'e.)

—Mā! Mokōi nde erekwaha namō nde erexo. Nde reha ngi myra keruhū ke ejujo'ok py. (Aja rahā, māte hū nde ereka'u te'eha nde erema'ema'eha ke nde erehijar katu py.) Aja rahā, upa ma'e ke nde eresak katu ta. Pe, nde mu reha ngi myra kurer ta'yr mi nde erejo'ok katu ta. (Aja rahā, nde mu pe nde erepandu: “Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha ke ehijar” aja nde erepandu katu) — aja Jesu pandu.

*I'a rehe har**(Matéu 7.16-20; Matéu 12.33-35)*⁴³ A'e pandu tĩ:

—Ma'eywa'y hury katu rahã, i'a katu riki. Pe, ma'eywa'y hury ym rahã, i'a ym. ⁴⁴ I'a katu rahã, ma'eywa'y rehe har amõ ukwa katu ta. (Ma'eywa'y hury katu, aja ukwa katu ta.) Pesarahã! Juruwe'y ngi akaju ke amõ po'ok ym te. Japekã'y ngi waja ke amõ po'ok ym te tĩ. ⁴⁵ Aja amõ tĩ. I'a aja amõ rehe har amõ ta ukwa katu tĩ. Katu ame'ẽ ke amõ ma'ema'e rahã, sawa'e katu ame'ẽ ke a'e, aja amõ ta ukwa. (I'a katu, ame'ẽja saka.) Jaxer ame'ẽ ke amõ ma'e rahã, sawa'e katu ym ame'ẽ ke a'e, aja amõ ta ukwa. (I'a ym, ame'ẽja saka.) Ipy'a pe ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ke amõ pandu. A'erehe i'a ym aja: “Katu ym a'e” aja ehe har ukwa katu awa — aja Jesu pandu.

*Ok mujãha rehe har**(Matéu 7.24-27)*⁴⁶ A'e pandu tĩ:

—Ihẽ pe nde erepandu: “Éi! Sawa'e! Nde katu!” aja. Mã! Aja panduha jõ. Anĩ. Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe nde erehendu ym rahã, katu ym aja. ⁴⁷ Ihẽ rehe amõ uhyk. Pe, ihẽ je'ẽha rehe amõ hendu katu. Pe, aja ma'ema'e. Esarahã! Ehe har ihẽ amujekwa ta pehẽ pe. ⁴⁸ Ok ke mujã a'e. Kuja y rake mujã. Ywykwar ypyp pykũi katu. Itahu rehe uhyk oho. Ame'ẽ 'ar pe ok pyter ke jytyka. Ok pyter ke hãtã jytyka. Pe, y tiha rahã, ok ke u'ar ym. Ok pyter hãtã jytyka, a'erehe y ombor ym.

⁴⁹ —Amõ anĩ. Ihẽ je'ẽha rehe amõ hendu tipe. Pe, aja a'e ma'e ym. Ame'ẽ riki amõ koty ok ke mujã. Kuja, y rake mujã tĩ. Ok pyter ke hãtã ym jytyka. Pe, y tiha rahã, upa munde raho. Pahar ok ke y ombor oho. Tũ! Mã! Tyapu hũ! — aja Jesu pandu.

7*Homa awama'e miasu ke Jesu mukatu**(Matéu 8.5-13)*

¹ Upa aja me'ẽ ngã pe Jesu pandu rahã, a'engi oho. Kapana'ũ ok ta pe oho. ² A'ep amõ sawa'e ixo. Homa awa ke a'e. (Jundéu awa ym a'e.) Sonda tama'e kapitã ke a'e tĩ. Ima'e miasu ahy ixo. Ame'ẽ riki amõ miasu 'ar koty te we katu ame'ẽ ke ipe. Manõ tate a'e. ³ Pe, Jesu uwyriha rehe har kapitã ukwa rahã, jundéu awa tamũi ta ke ixoty a'e mondo. Tamũi ta pe pandu:

—“Ihẽma'e miasu ke emukatu ejur. Pahar ejur” aja Jesu pe peme'u peho — aja tamũi ta pe kapitã pandu.

A'erehe tamũi ta oho. ⁴ Jesu rehe uhyk rahã, pandu ipe:

—Sa'e! Kapitã panduha ke nde erema'e rahã, katu ta tiki. ⁵ Jundéu awa ta rehe a'e ipy'a katu. Jandema'e jy'ariha renda ke a'e riki mujã tĩ — aja Jesu pe.

⁶ Tamũi ta pandu, a'erehe a'eta namõ Jesu oho. Kapitã rok pe uhyk tate rahã, ixoty ehe katu ame'ẽ ta ke kapitã mondo tĩ. Kapitã je'ẽha ke a'eta raho. Kuja Jesu pe kapitã rehe katu ame'ẽ ta pandu oho:

—Sa'e! Ehendurahã! Kuja kapitã pandu: “Ihẽ rok pe nde erexe rahã, ihẽ ruxĩ riki. Amõ awa ihẽ. Nde aja jundéu awa ym ihẽ tĩ. ⁷ A'erehe nde koty ihẽ atu aho ym tĩ. Esarahã! Epandu jõ! Pe, ihẽma'e miasu katu ta oho. ⁸ Akwa katu ihẽ. Ihẽma'e kapitã je'ẽha rehe ihẽ ahendu katu tĩ. Pe, ihẽ je'ẽha rehe amõ sonda ta hendu katu tĩ. Amõ pe ihẽ apandu: ‘Eho!’ aja. Pe, pahar a'e oho. Amõ pe ihẽ apandu: ‘Ejur se!’ aja. Pe, pahar a'e uwyr. Ihẽma'e miasu pe ihẽ apandu: ‘Eparaky eho!’ aja. Pe, a'e paraky oho. A'erehe paite nde erepandu rahã, se ihẽma'e miasu katu ta, aja akwa katu” — aja Jesu pe pandu.

⁹ Ame'ẽ ke Jesu hendu rahã: “Mã! Katu tiki!” aja ukwa. Uwak rahã, haikwer rupi uwyr ame'ẽ ta pe pandu:

—Mã! Sonda tama'e kapitã jurujar katu te ihẽ rehe. Ihẽ apandu pehẽ pe. Aja jundéu awa ta jurujar ym ihẽ rehe. Amõ ywy pe nixói. Jundéu awa

tama'e ywy pe nixói tĩ. A'eramõ akwa — aja Jesu pandu.

Arahã mukatuha ke pandu. Pe, kapitãma'e miasu katu oho. ¹⁰ Sonda tama'e kapitã rok pe ehe katu ame'ẽ ta jõ jywyr oho rahã, kapitãma'e miasu katu aja a'eta usak.

Ixawa'e manõ ame'ẽ membyr ke Jesu mukwera

¹¹ Ku'ẽ rahã har pe we Naĩ ok ta pe Jesu oho. Inamõ jumu'e ixo ame'ẽ ta oho tĩ. Inamõ heta ngã oho tĩ. ¹² Ok ta kurar rukwen rehe uhyk Tate rahã, ok ta ngi heta uhem uwyr ixo. Manõ ame'ẽ ke jyty m ta raho reko tĩ. Ixawa'e manõ ame'ẽ membyr ke a'e. Peteĩhar ke a'e. Heta ok ta pe har ta kũjã namõ uwyr ixo. ¹³ Usak ehe rahã, pyrara Jesu usak ehe, ixawa'e manõ ame'ẽ ke rehe. Pandu ipe:

—Ejixi'u ym! — aja kũjã pe.

¹⁴ Pe, kaixã koty oho. Ipo ke mujar ehe rahã, sawa'e ta hupir raho ame'ẽ ta pyta. Pe, Jesu pandu:

—Sa'e! Ihẽ apandu nde pe: “Epu'am!” — aja riki.

¹⁵ Pahar manõ ame'ẽ ke wapyk tĩ. Kwera katu uĩ. Pandu pandu a'e tĩ. Imã pe Jesu pandu:

—Ko ne membyr. Kwera katu tĩ — aja ipe.

¹⁶ (Pyrãtã te ame'ẽ ke kohĩ, aja ngã ukwa.) A'erehe Tupã rehe har katu ngã pandu tĩ.

—Mã! Katu tiki! Tupã je'ẽha ke pandu ame'ẽ ke jande namõ ixo apo! Katu te ame'ẽ ke a'e. Ima'e awa ta ke Tupã muhã katu uwyr, jundéu awa ta ke — aja ngã pandu.

¹⁷ Pe, Jesu rehe har ngã pandu pandu oho. Jundéi ywy rupi pandu oho. Hake ywy ihĩ ame'ẽ rupi pandu oho tĩ. “Ngã ke Jesu mukatu” aja riki pandu oho ngã.

Jesu koty sawa'e ta ke Juã mujahukiha mondo

(Matéu 11.2-19)

¹⁸ Upa ame'ẽ mukatuha rehe har Juã pe inamõ jumu'e ixo ame'ẽ ta pandu tĩ. Arahã kyndaha pe Juã ixo.

Pe, inamõ jumu'e ixo ame'ẽ ta ngi har mokõihar pe jõ Juã pandu.

—Pejur! Pesarahã! ¹⁹ Sawa'e te pe ma'e ke peme'u peho. Kuja: “‘Amõ sawa'e uwyr ta’ aja ihẽ apandu. Nde riki ame'ẽ ke my? Ame'ẽ ym rahã, amõ sawa'e rehe jaharõ ta my?” aja peme'u peho — aja Juã pandu mokõihar pe.

²⁰ Pe, Jesu koty mokõihar ta oho. Uhyk ehe rahã, pandu ipe:

—Nde koty jande ke Juã mujahukiha muwyr. A'e pandu nde pe: “Amõ sawa'e uwyr ta” aja a'e pandu. Nde riki ame'ẽ ke my? Anĩ rahã, amõ sawa'e rehe jaharõ ta my? — aja Juã muwyr ame'ẽ ta pandu ipe.

²¹ Anĩ. Jesu pandu ym. Kuja a'e ma'ema'eha mujesak. Kuja. Arahã heta ahy ixo ame'ẽ ta ke mukatu hũ. Ājã ipy'a rehe ihĩ ame'ẽ ta ke mukatu hũ tĩ. Eha ym te ame'ẽ ta ke mukatu hũ tĩ. ²² Pe, Juã muwyr ame'ẽ ta pe pandu:

—Juã koty pejywy peho. Pesak ramõ ame'ẽ ke upa pepandu ipe. Pehendu ame'ẽ ke upa pepandu ipe tĩ. Kuja. Eha ym te ame'ẽ ke apo ma'e ke usak katu tĩ. Wata ym te ame'ẽ ke apo wata katu tĩ. Pereran ma'e u'u hũ ame'ẽ ta ke apo upa ka'ẽ oho ipe tĩ. Ma'e hendu ym te ame'ẽ ta ke apo ma'e hendu katu tĩ. Manõ ame'ẽ ta ke kwera katu tĩ. Pyrara ixo ame'ẽ ta pe myrandu katu ke amõ ta pandu raho tĩ. A'erehe hury katu ixo apo 'y. ²³ Pe, ihẽ rehe jurujar katuha ke hijar ym rahã, hury katu a'e ixo. Aja Juã pe pepandu peho — aja Jesu pandu.

—Hã! Japandu ta jaho kũ — aja sawa'e ta.

(Ahy ixo ame'ẽ ta ke Jesu mukatu. Manõ ame'ẽ ta ke mukwera katu tĩ. Aja rahã, a'e riki Kirisutu, kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e, aja mujekwa katu.)

²⁴ Juã muwyr ame'ẽ ta jywyr oho rahã, Juã rehe har Jesu pandu ngã pe:

—Amukwehe te awa nixói te ame'ẽ pe Juã rehe pesak peho rahã, ma'e pesak peho my? Sawa'e pitu te'e ame'ẽ ke rehe pesak peho my? Anĩ.

Aja ym Juã. (Pyrãtã a'e. Pahar amõ koty koty ukwaha ke mondo ym a'e.)

²⁵ Ima'e mundeha katu te ame'ẽ ke namõ ixo, ame'ẽ sawa'e rehe pesak peho my? Anĩ. Aja ym tĩ. Pesarahã! Aja mundeha katu te ame'ẽ ke namõ ixo ame'ẽ ta kapitã keruhũ rok pe ixo. Ma'e katu te ame'ẽ ke namõ jõ ixo ame'ẽ ta a'ep ixo tĩ. Kapitã keruhũ rok pe ixo tĩ. (Juãma'e aja ym. Ima'e mundeha katu te ame'ẽ namõ a'e ixo ym.) ²⁶ Ihẽ pe pepandu! Awa rehe pesak peho my? Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke rehe pesak peho my? A'e tiki. Pesarahã! Apandu katu pehẽ pe. Ymanihar te Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta 'ar koty te we Juã riki Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e. (A'erehe Juã rehe pehendu katu ta me'ẽ te'e.) ²⁷ Ta'yr rehe har kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Kuja Tupã pandu:

“Ne ndutar koty myrandu raho ame'ẽ ke ko ihẽ amondo py.

Nde ereho tate rahã, ngã py'a ke ihẽ koty a'e muruwak ta mondo” aja panduha ihĩ. (Ame'ẽ mondo py ame'ẽ ke Juã.)

²⁸ —Apandu pehẽ pe. Upa katu te sawa'e ta 'ar koty te we Juã katuha ke. Pe, amõ ixo. Apo myrandu katu pandu oho ame'ẽ ta Juã 'ar koty te we katuha. Myrandu ke ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta pandu pandu. Juã pandu, a'e riki ymanihar ta 'ar koty te we katu. Apo anĩ. Ihẽma'e jumu'eha ta myrandu katu ke pandu. Ame'ẽ ta Juã 'ar koty te we katuha. Ihẽma'e jumu'eha ta ma'e ukwa ym ame'ẽ ta ke, aja pekwaha naĩ. Anĩ. Ame'ẽ ta katu te, aja Tupã ukwa katu — aja ngã pe Jesu pandu.

²⁹ Jesu rehe heta ngã hendu. Homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer matyr ame'ẽ ta hendu ehe tĩ. Amukwehe te Juã mujahuk ame'ẽ ta ke a'eta. (Ame'ẽ ta jaxer te, aja amõ ta ukwaha.) Ame'ẽ ta Tupã je'ẽha rehe hendu katu. “Ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym. Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak” ame'ẽ Tupã je'ẽha rehe hendu katu. A'erehe Juã mujahuk. (Aja rahã, ma'e ka'u te'eha ke hijar

aja mujekwa.) ³⁰ Parise ta anĩ. Putar ym. Ame'ẽ ta pandu: “Jande ke Juã mujahuk ame'ẽ ke japutar ym. Tupã mujekwa ame'ẽ ke rehe jahendu tar ym tĩ” aja riki. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta aja tĩ. Tupã mujekwa ame'ẽ ke rehe hendu tar ym tĩ.

³¹ Jesu pandu tĩ:

—Myja me'ẽ ihẽ ke putar ym ame'ẽ ta my? Kuja nahã my? ³² Ame'ẽ ta riki kurumĩ ra'yr ta aja saka. Kũjãtãi ta aja tĩ. Jumusaráiha ke a'eta mujã. Muhepyha renda pe wapyk. Pe, wajar ta pandu: “Huryha rehe jande jayngar tipe. Pepurahái ym. Pyaiha rehe jayngar tipe. Pejixi'u ym tĩ” aja wajar ta pe pandu.

³³ —Aja apo jundéu awa ta ixo ame'ẽ ta tĩ. Juã mujahukiha uwyr rahã, ma'e u'uha ke a'e hijar. (Aja pyaiha ke mujekwa.) Kawĩ ke u'u ym te tĩ. Pe, ehe har pepandu: “Ipy'a rehe ãjã ihĩ ame'ẽ ke a'e. Katu ym a'e” aja pandu naĩ. (Pehẽ rury ym ehe. Wajar ihĩ, ame'ẽja saka pehẽ tĩ.)

³⁴ —Pesarahã! Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Juã aja ym ihẽ. Upa ma'e ke ihẽ a'u. Kawĩ a'u we tĩ. Pe, ihẽ rehe har pepandu: “Pesarahã! Ma'e u'u hũ ame'ẽ ke a'e. Kawĩ ngi ka'u ame'ẽ ke a'e” aja ihẽ rehe pandu naĩ. Katu ym aja. “Jaxer ai ame'ẽ ta rehe katu ame'ẽ ke a'e. Homa awa tama'e kapitã keruhũ rehe tamatarer matyr ame'ẽ ta rehe katu ame'ẽ ke a'e tĩ. Katu ym aja” aja riki ihẽ rehe har pandu naĩ tĩ. Tupã muwyr ame'ẽ ke ihẽ, aja a'eta putar ym. Jundéu awa ta hury ym ihẽ rehe. (Jumusaráiha wajar saka.)

³⁵ —Pesarahã! Tupã koty ipy'a ke amõ muruwak rahã, Tupã riki upa ma'e ke ukwa katu, aja a'e ukwa katu — aja Jesu pandu.

(Aja rahã, kuja riki. Juã ke Tupã muwyr. Juã ma'ema'eha katu, aja Tupã ukwa. Jesu ke Tupã muwyr tĩ. Pe, Jesu ma'ema'eha katu, aja Tupã ukwa tĩ. Aja Tupã kotyhar ta ukwa katu tĩ, aja mujekwa.)

Parise rok pe Jesu oho

³⁶ Jesu pe parise pandu:

—Ihē rok pe e'u ejur — aja ipe.

Pe, hok pe inamō uhyk rahā, wapyk. Ma'e ke u'u uī. ³⁷ Ame'ē ok ta pe amō kūjā ixo. Kūjā ixo te'e ame'ē ke a'e. Parise rok pe ma'e ke Jesu u'u uī, aja hendu. A'erehe ixoty oho. Ma'e piheha ke raho. Ita parasuku pe ihī, ame'ē ke raho. ³⁸ Pe, Jesu py rake wapyk uī. Jixi'u uī tī. Aja ipy ke makym. Pe, i'a puku ame'ē pe ipy ke muxikā rahā, ipy ke juru pe pyter pyter tī. (Aja ipy'a moī moī ehe.) Pe, ma'e piheha ke jyhen ehe. ³⁹ Ame'ē rehe parise usak. Hok pe Jesu ke muhyk ame'ē ke a'e. Her Simā. A'e jupandu jupe uī:

—Peme'ē sawa'e Tupā je'ēha pandu ame'ē ke rahā, kūjā rehe har ukwa ta tipe. Ipy ke pyhyk pyhyk, ame'ē rehe har ukwa ta tipe. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē kūjā ke a'e, aja a'e ukwa ta tipe — aja Jesu rehe har Simā jupandu jupe uī.

⁴⁰ Ame'ē ke Jesu ukwa, a'erehe pandu:

—Simā! Ma'e ke ihē apandu ta nde pe — aja.

Simā pandu:

—Ere! Sawa'e! Ngā mu'eha nde. Epandurahā! — aja ipe.

⁴¹ Pe, kuja Jesu pandu ipe:

—Ko mokōi sawa'e ta ixo. Tamatarer jar ngi tamatarer ke ame'ē ta pyhyk. Peteī sawa'e heta te hū pyhyk. Amō heta ym pyhyk. ⁴² Pe, ijar pe marā ka ym mujywyriha. A'erehe mokōi sawa'e ta pe ijar pandu: “Ere! Katu apo 'y. Tamatarer pemujywyrym ta me'ē te'e. Upa ihē aharái apo 'y” aja. Aja rahā, mokōi sawa'e ta ngi har myja me'ē sawa'e riki ijar rehe ipy'a katu te my? — aja Jesu Simā pe.

⁴³ Simā pandu:

—Tamatarer heta te hū pyhyk, ame'ē riki ipy'a katu te. Tamatarer mujywyriha ijar harái, a'erehe ipy'a katu te, aja nahā my — aja ipe.

Jesu pandu:

—A'e tŷ. Nde erepandu katu — aja.

⁴⁴ Simā pe pandu we rahā, kūjā koty uwak.

—Simā! Kome'ē kūjā rehe esarahā! Ko nde rok pe ihē ajur rahā, y ke nde eremoī ym. Ihē py kutukiha ke. (Aja jundéu awa ma'eha ke.) Kome'ē kūjā anī. Ihē py ke kutuk. Eha rykwer pe kutuk. Pe, i'a pe muxikā tī. ⁴⁵ Ahyk rahā, ihē rehe nde erejuman ym tī. “Ko nde erejur katu” aja nde erepandu ym. Kome'ē kūjā anī. Ihē ahyk rahā, ihē py ke pyter pyter. Putu'u ym a'e. Aja ipy'a katuha mujekwa. ⁴⁶ Ihē ākā rehe ma'e ka pihe katu ame'ē ke nde erejyhen ym. (Aja nde rury katuha ke nde eremujekwa ym.) Kūjā anī. Ihē py rehe ma'e piheha ke jyhen. Aja ipy'a katuha mujekwa. ⁴⁷ A'erehe ihē apandu nde pe. Ihē rehe ipy'a katu te ha ke kūjā mujekwa. (Aja rahā, Tupā koty ipy'a muruwak aja mujekwa.) A'erehe Tupā ipy'a jywyr ehe. Ma'e ka'u te'eha ke kūjā ma'ema'e. Tupā ipy'a jywyr ehe. Ta'yr mi ka'u te'eha ke amō ma'e rahā, Tupā ipy'a jywyr ehe. Ta'yr mi ma'e. A'erehe ta'yr mi ipy'a katuha amō mujekwa tī — aja Simā pe pandu.

⁴⁸ Pe, kūjā pe Jesu pandu:

—Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Nde rehe ihē py'a jywyr — aja ipe.

⁴⁹ Myrape 'ar pe amō ta wapyk uī. Ame'ē ta jupandu a'eta jupe uī:

—Mā! Awa ko my? Esarahā! Amō ke rehe ipy'a jywyr ame'ē ke a'e. Tupā a'e my tī — aja jupandu a'eta jupe uī.

⁵⁰ Pe, kūjā pe Jesu pandu:

—Ihē rehe nde erejuru jar katu, a'erehe nde ke Tupā muhā katu. Ererahā! Eho katu — aja ipe.

8

Jesu namō kūjā ta oho

¹ Ku'ē rahā har pe we amō amō ok ta rupi Jesu ohoho ixo. Awa renda rupi ohoho ixo tī. “Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Tupā koty pehē py'a pemuruwak. A'e putar aja pexoha pyahu aja pexo katu. Aja rahā: ‘Ihē kotyhar ta ke pehē’ aja a'e pandu ta” ame'ē myrandu katu ke pandu pandu oho ixo. Jumu'eha ta

inamō oho tī, awa py mokōi ame'ē ta ke. ² Inamō kūjā ta oho tī. Amukwehe amō kūjā ta py'a ngi ājā ke Jesu muhem mondo. Ame'ē kūjā ta oho inamō tī. Amukwehe amō ma'e ahy ixo ame'ē ta ke mukatu tī. Ame'ē kūjā ta oho inamō tī. Ko Mari Mandare oho inamō tī. Amukwehe te awa po wajar mokōi ājā ta ke Jesu muhem mondo ingi. ³ Ko Joa oho inamō tī. Ku rakehar ke a'e. Ku riki Ero rok pe ma'e ke ma'ema'e ixo ame'ē ke a'e. Ko Susā oho inamō tī. Ko amō kūjā ta heta oho inamō tī. Upa ame'ē ta ma'e ke me'ē katu, Jesu ta pe. Ima'e tamatarer ke me'ē. Ame'ē namō ma'e ke johu jo'ok jo'ok ngā pe.

Ma'e ra'ī muhāi me'ē rehe har
(Matéu 13.1-9; Mak 4.1-9)

⁴ Heta ngā ixoty jy'ar uwyr. Amō amō ok ta ngi jy'ar uwyr ixoty. Ame'ē ta pe myja me'ē ma'e ke my, ame'ē ke Jesu pandu:

⁵ —Ma'e ra'ī ke amō sawa'e muhāi oho. Kupixa pe ma'e ra'ī muhāi rahā, awa rape rupi amō ha'ī u'ar. A'ep amō ta pyrū ehe. Ma'ewyra ta u'u amō tī. ⁶ Amō ma'e ra'ī ita ty rupi u'ar. Ame'ē hywōi rahā, te'e manō. Ita ty rupi y nixōi, a'erehe te'e manō. ⁷ Amō ma'e ra'ī juruwe ty rupi u'ar. Juruwe namō hywōi. Pe, juruwe tiha py oho, a'erehe ma'e ra'ī hywōi rahā, hury ym. A'erehe i'a ym. ⁸ Amō ma'e ra'ī ywy katu ame'ē rehe u'ar. A'ep hury katu. I'a hū tī. Hymbo rehe heta te hū i'a ihī. Sē (100) aja hetaha. Aja hymbo pame katu te i'a ihī — aja Jesu pandu.

A'e pandu tī:

—Pesarahā! Pekwa tar katu rahā, ihē apandu ame'ē ke rehe pehendu katu ta me'ē te'e! — aja ngā pe Jesu pandu.

Myja me'ē ma'e ke my ame'ē rehe har
(Matéu 13.10-17; Mak 4.10-12)

⁹ I'i we myja me'ē ma'e ke my, ame'ē rehe har jumu'eha ta pandu:

—Ma'e ame'ē my? — aja Jesu pe.

¹⁰ Pe, a'e pandu:

—Apo amō kotyhar Tupā mujekwa. Pyahu ame'ē ke. Kuja. Ixoty ipy'a ke amō muruwak ame'ē ke a'e putar katu. “Thēma'e a'e” aja a'e pandu. “Ame'ē ke nema'e jumu'eha ta pe emujekwa” aja Tupā ihē pe pandu. Amō ta pe anī. Amujekwa ym ta. A'erehe myja me'ē ma'e ke my, ame'ē ke apandu pandu. Aja rahā, amō usak usak tipe. Anī. Ukwa ym te ame'ē rehe har. Amō hendu hendu tipe. Anī. Ukwa ym te tī — aja Jesu pandu.

Myja me'ē ma'e ra'ī my, ame'ē ke Jesu mujekwa

(Matéu 13.18-23; Mak 4.13-20)

¹¹ A'e pandu tī:

—Myja me'ē ma'e ra'ī my, ame'ē rehe har amujekwa ta apo 'y. Ma'e ra'ī riki Tupā je'ēha aja saka. ¹² Ma'e ra'ī awa rape rupi u'ar. Ame'ē riki Tupā je'ēha rehe amō ta hendu tipe. Pe, ame'ē ta rehe Satana uhyk ta. (Ājā ramūi a'e. Ma'ewyra u'u uwyr, ame'ēja saka.) Pe, Tupā je'ēha ke upa mukanim a'eta ngi. Aja rahā, Tupā rehe jurujar ym. Pe, ame'ē ke Tupā muhā ym.

¹³ —Ma'e ra'ī ita ty rupi u'ar. Ame'ē riki Tupā je'ēha rehe huryha namō hendu katu tipe tī. (Pahar hywōi, ame'ēja saka.) Anī. Pyta katu ym. Heta ym jahy rahā, jurujar katu we rī. Pe, Tupā rehe jurujar katu, a'erehe amō ta putar ym. Mahy riki tī. A'erehe jurujar katuha ke hijar. (Warahy upa jukwa, ame'ēja saka.)

¹⁴ —Ma'e ra'ī juruwe ty rupi u'ar. Ame'ē riki Tupā je'ēha rehe hendu tipe tī. Pe, ixoha rehe har a'eta jumupyai ixo, a'erehe Tupā je'ēha harái. Upa ipy'a ngi mukanim. Tamatarer hū pyhykiha rehe jō ukwa ukwa ixo, a'erehe Tupā je'ēha harái tī. Jumuhuryha rehe jō ukwa ukwa ixo tī, a'erehe Tupā je'ēha harái tī. Upa mukanim ingi tī. A'erehe Tupā rehe har ukwa tar ym. A'erehe ma'e katu ame'ē ke ma'ema'e ym. (I'a ym, ame'ēja saka.)

15 —Ma'e ra'ĩ ywy katu ame'ẽ rehe u'ar. Ame'ẽ riki Tupã je'ẽha rehe hendu katu tĩ. Ipy'a pe ihĩ katu. Hendu katu te ehe tĩ. Amõ koty uwak ym oho, a'erehe ma'e katu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. (I'a heta hũ, ame'ẽja saka) — aja Jesu pandu.

Araparin rehe har
(Mak 4.21-25)

16 A'e pandu tĩ:

—Araparin amõ hany rahã, pander pe jupyk ym. Myrape wyr pe moĩ ym tĩ. Anĩ. Ywate pukwar. Aja rahã, ok pe ngã ixo rahã, wera katu ipe. Wera katu, aja Tupã rehe har ukwa ta. 17 Ihẽ amu'e ame'ẽ ke ame'ẽja saka. Apo mukanim, ame'ẽja saka. I'i atu rahã, upa mujekwa ta ngã pe. Wera katu, ame'ẽja saka. Apo jupyk, ame'ẽja saka. I'i atu rahã, upa pirar ta, ame'ẽja saka. (Aja rahã, juehe har Tupã mujekwa ta ngã pe. Wera katu, ame'ẽja saka.)

18 —Pesarahã! Ma'e pehendu ame'ẽ ke pekwa katu pexo. Tupã rehe har ukwa tar katu. Aja rahã, ame'ẽ pe amõ we Tupã mujekwa ta. Ta'yr te mi ukwa, aja amõ ta ukwaha naĩ. Anĩ. Ame'ẽ ke upa katu te Tupã mukanim ta ingi. Aja rahã, ukwa ym te ta — aja jumu'eha ta pe Jesu mujekwa.

Jesu mõi ta rehe har
(Matéu 12.46-50; Mak 3.31-35)

19 Jesu mõi ixoty oho. Imu ta oho ixoty tĩ. Hake uhyk ym ehe. Heta te hũ ngã, a'erehe marã ka ym uhykiha ehe. 20 Pe, amõ pandu oho ipe:

—Soroka pe ne mõi ixo. Ne mu ta amõ tĩ. Ne namõ pandu tar katu — aja Jesu pe.

21 Pe, heta ame'ẽ ta pe Jesu pandu:

—Tupã je'ẽha rehe hendu, pe, pandu: “Katu. Tupã je'ẽha mujekwa, aja ihẽ ama'ema'e ta” aja. Aja pandu ame'ẽ ta ihẽ mõi aja tĩ. Ihẽ mu ta aja tĩ — aja ngã pe pandu.

Ywytu keruhũ ke Jesu muputu'u
(Matéu 8.23-27; Mak 4.35-41)

22 Amõ wera rahã, jarusu keruhũ pe Jesu opor oho. Jumu'eha ta opor oho tĩ. Ame'ẽ ta pe pandu:

—Ypa ruwái koty jaha jaho — aja Jesu.

Pe, sosok mondo. 23 Pe, aha oho ixo rahã, Jesu ukwer oup. Pe, pahar ywytu keruhũ uhyk ehe. Ypa rupi peju hũ. Jarusu keruhũ pe y ke oho rõi. Tate jere oho. 24 Pe, Jesu ke jumu'eha ta mupak oho. Pandu ipe:

—Sa'e! Jande jajere tate jaho — aja Jesu pe.

Pe, pu'am rahã, ywytu keruhũ pe Jesu pandu:

—Mã peja ym! Eputu'u katu ihẽ pe — aja.

Pahar ywytu keruhũ putu'u! Y kotok keruhũ pe pandu tĩ:

—Mã peja ym! Ewapyk katu — aja.

Pahar y kotok keruhũ wapyk katu te uĩ tĩ. 25 Pe, jumu'eha ta pe pandu:

—Mã! Pehẽ namõ ihẽ axo. Ihẽ rehe pejurujar ym. Katu ym aja — aja Jesu.

A'eta mukahem riki. Kyje tĩ. Ju-pandu a'eta jupe:

—Mã! Katu tiki! Pyrãtã te ame'ẽ ke kohĩ. Je'ẽha rehe ywytu keruhũ hendu katu! Y kotok keruhũ aja tĩ. Hendu katu ehe tĩ. Mã! Myja me'ẽ sawa'e ko my? — aja a'eta jupe.

Ipy'a rehe ãjã ihĩ ame'ẽ ke Jesu mukatu

(Matéu 8.28-34; Mak 5.1-20)

26 Pe, ypa ruwái rehe Jesu ta aha oho, jarusu keruhũ pe. Jera ywy koty oho. Ame'ẽ ywy Ngariréi ywy kupe koty ihĩ. 27 Pe, jarusu keruhũ ngi Jesu uhem oho rahã, amõ sawa'e uhyk uwyr ehe. Ok ta pe har ame'ẽ ke a'e kwe. Ipy'a rehe ãjã ihĩ ame'ẽ ke a'e tĩ. Yman jawe te'e ixo rĩ, a'erehe hok pe pyta ym te. Kangwerupa rupi ixo ame'ẽ ke a'e. Itakwar rupi kangwerupa ihĩ. 28-29 Pe, ãjã ihĩ katu ehe rahã, awa nixói te ame'ẽ pe sawa'e ke mujan mujan mondo. Sawa'e ke amõ ta pukwar kwe. Ita tupaham pe ipo apyr pukwar. Ipyta ke pukwar tĩ. Anĩ. Ten! Aja ame'ẽ ke upa te'e mohok. Pe, awa nixói te ame'ẽ pe ãjã mujan mondo. Pe, Jesu rehe sawa'e

usak rahã, ahem hũ ixo. Jesu ruwa koty u'ar. (Aja sawa'e katu te ame'ẽ ke kohĩ aja mujekwa.) Æjã pe Jesu pandu:

—Sawa'e ngi ehem eho — aja.

A'erehe Jesu pe sawa'e hãtã pandu:

—Jesu! Nde riki Tupã ra'yr! Ywa-tehar ke a'e. Ema'e ym ihẽ pe. Ihẽ apandu nde pe, emahy ym ihẽ ke — aja Jesu pe.

³⁰ Pe, Jesu pandu ipe:

—Ma'e nde rer? — aja ipe.

—Ihẽ rer riki: “Heta” — aja.

Sawa'e py'a rehe heta te hũ Æjã ta ihĩ, a'erehe: “Heta” aja pandu. ³¹ Pe, Jesu pe Æjã ta pandu:

—Mupyraraha renda pe jande ke emondo ym we rĩ. Aja emahy ym we jande ke rĩ — aja ipe.

³² Pe, petete kure ta ixo. Ame'ẽ ke rehe Æjã ta usak. Heta te hũ kure ta i'ãi. Ywy'ã rupi kãpĩ u'u ixo. Jesu pe Æjã ta pandu:

—Kure ta koty jaho tar katu — aja.

—Ere! — aja Jesu.

³³ A'erehe sawa'e ngi Æjã ta uhem oho. Kure ta pe ixo oho. (Ka'u te'e hũ uwak.) Pe, kure ta upa katu te ujan oho. Upen te'e hũ ame'ẽ pe u'ar oho. Ypa pe u'ar. Upa katu te y jukwa.

³⁴ Ame'ẽ ke kure usakiha ta usak rahã, ame'ẽ rehe har ok ta pe pandu pandu oho. Amõ ta renda rupi pandu pandu oho tĩ. ³⁵ Pe, ame'ẽ ke rehe ngã usak oho tĩ. Jesu rehe uhyk rahã, sawa'e rehe usak. A'eramõ Æjã ta uhem oho ingi, ame'ẽ ke rehe usak. Jesu rake wapyk uĩ. Ima'e mundeha namõ ixo apo 'y. Apo ka'u te'e ym tĩ. Pe, upa ngã kyje ingi, Jesu ngi. (Sawa'e pyrãtã te hũ ko ixo, aja ukwa, a'erehe kyje ingi.) ³⁶ Sawa'e ke Jesu mukatu, ame'ẽ ke rehe usak ame'ẽ ta upa ame'ẽ rehe har ngã pe pandu.

³⁷ Pe, Jesu ngi upa jera ywy pe har ta kyje. (Sawa'e pyrãtã te hũ ko ixo, aja ukwa.) A'erehe kyje ngã ingi. (Amõ we ngãma'e kanim ta, ame'ẽ ke putar ym tĩ.) A'erehe pandu ipe:

—Sengi eho — aja Jesu pe.

A'erehe jarusu keruhũ pe Jesu opor oho. Oho ingi. ³⁸ Oho tate rahã,

sawa'e pandu ipe. A'eramõ Æjã ta uhem oho ingi ame'ẽ ke a'e. Kuja pandu:

—Sawa'e! Ne namõ ihẽ aho ta — aja Jesu pe.

³⁹ A'e pandu:

—Anĩ. Nde rok pe ejoywyr eho. Nde ke Tupã mukatu, ame'ẽ rehe har epandu eho — aja sawa'e pe.

Pe, hok pe mujoywyr mondo. Pe, ok ta rupi sawa'e pandu pandu oho. “Mã! Katu tiki. Ihẽ ke Jesu mukatu” aja pandu pandu oho.

“Ihẽ rajyr emukatu ejur” aja Jái pandu

(Matéu 9.18-19; Mak 5.21-24)

⁴⁰ Ypa ruwái koty Jesu jywyr oho. Y rymy'y rehe uhyk rahã, heta ngã harõ u'am ehe. Huryha namõ ame'ẽ ta pandu:

—Ko nde erejur! — aja Jesu pe.

⁴¹ Pe, amõ sawa'e uhyk uwyr ehe. Her Jái. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda kapitã ke a'e. Huwa koty ipy-narãi pe a'e wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ẽ ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) Pandu hũ ipe:

—Ihẽ rok pe jaho! ⁴² Ihẽ rajyr ahy oup. Manõ tate oup. Emukatu ejur! — aja Jesu pe.

Awa py mokõi warahy 'ar ame'ẽ ke tajyr. Tajyr peteĩhar ke.

Kũjã ke Jesu mukatu

(Matéu 9.20-22; Mak 5.25-34)

Pe, Jái namõ Jesu oho ixo rahã, heta ngã jumujar mujar hũ te'e oho ixo tĩ.

⁴³ Heta ame'ẽ ta pyter pe amõ kũjã oho ixo. Jaiha pupur hũ ame'ẽ ke a'e. Awa py mokõi warahy 'ar rahã, aja te'eha a'e. [Mukatuha ta pe upa katu te tamatarer ke me'ẽ me'ẽ. Anĩ. Mukatu ym te a'e ke.] ⁴⁴ Jesu raikwer rupi uwyr. Pe, heta ame'ẽ ta rupi asa oho. Pe, Jesuma'e mundeha apyr ke pyhyk. Pahar jaiha pupur ame'ẽ ke putu'u katu ipe. ⁴⁵ Jesu pandu:

—Awa ihẽ ke pyhyk my? — aja.

Upa ngã pandu:

—Anĩ ihẽ — aja ipe.

Petu pandu:

—Sawa'e! Mā! Ukwa ym awa! Nde rake rupi heta ngā ixo. Mujar mujar hū tī — aja ipe.

⁴⁶ Jesu pandu:

—Jetehar te ke! Ihē ke amō pyhyk! Ihēma'e pyrātāha uhem oho. Amukatu amō ke, a'erehe ihēma'e pyrātāha uhem, aja akwa katu — aja riki.

⁴⁷ Pe, ngā ukwa ym ha rupi asa oho ym ta, aja kūjā ukwa. A'erehe Jesu rake oho. Ryrýi riki. Jesu rake wapyk oho. Pe, ngā pyter pe upa pandu. Ma'erehe Jesu ke pyhyk my, ame'ē rehe har upa pandu. Pahar katu oho jupe, ame'ē rehe har pandu tī. ⁴⁸ Pe, Jesu pandu ipe:

—Éi, kūjā! Upa ma'e ahyha ke amukatu, ame'ē rehe nde erejurujar katu, a'erehe nde katu apo 'y. Ejywyr katu eho — aja kūjā pe.

*Jái rajyr ke Jesu mukwera katu
(Matéu 9.23-26; Mak 5.35-43)*

⁴⁹ Pe, pandu ixo rahā, kapitā rok ngi amō pandu uwyr, Jái rok ngi. Kuja Jái pe pandu:

—Nde rajyr manō ramō te. Mā peja mu'eha jywyr oho. Nde rajyr manō tái — aja sawa'e ta pandu. (“Mu'eha” aja pandu rahā: “Jesu ke” aja a'eta ukwa.)

⁵⁰ Sawa'e ta panduha rehe Jesu hendu rahā, Jái pe pandu:

—Anī. Nde py'ahu te'e. Ihē rehe nde erejurujar katu, aja rahā jō katu ta tiki. Pe, nde rajyr katu ta tī — aja Jesu ipe.

⁵¹ Pe, hok pe uhyk rahā, heta ame'ē ta pe pandu:

—Se pepyta. Soroka pe pepyta — aja Jesu.

Kuja jō inamō hok pe ixo oho. Ko Petu. Juā amō tī. Tian amō tī. Ipái amō tī. Imāi amō tī. Ame'ē ta jō. Heta ame'ē ta soroka pe pyta. ⁵² Kūjātāi manō, a'erehe a'ep pe har ta jixi'u hū. Ahem ehe ixo tī. Pe, Jesu pandu:

—Pejixi'u ym. Kūjātāi manō ym. Ukwer te'e oup — aja ngā pe.

⁵³ —Héi! Héi! Mā! Ukwa ym a'e — aja upa a'ep har ta puka puka hū ehe.

Kūjātāi manō te, aja a'eta ukwa. A'erehe puka puka hū ehe. ⁵⁴ Kapy pe ixo rahā, ipo ke Jesu pyhyk. Pe, pandu:

—Kūjātāi! Epu'am! — aja Jesu.

⁵⁵ Pe, pahar kwera katu. Pu'am tī. Pe, imāi pe Jesu pandu:

—Ma'e ke eme'ē ipe. U'u ta — aja.

(Ma'e u'u rahā, ixuwe katu a'e aja ukwa katu, a'erehe aja Jesu pandu.)

⁵⁶ Ipái ta pandu:

—Mā! Mā katu tiki! — aja.

Jesu pandu:

—Myja kwera katu my, ame'ē rehe har amō ta pe pepandu ym te — aja ipái ta pe.

Petu ta pe aja tī. “Pepandu ym” aja pandu tī.

9

Awa py mokōi jumu'eha ta ke Jesu mondo

(Matéu 10.5-15; Mak 6.7-13)

¹ Pe, awa py mokōi jumu'eha ta ke Jesu mujy'ar. Pandu:

—Ihē je'ēha rupi amō ta py'a ngi ājā ta ke pemuhem pemondo. Ihēma'e pyrātāha namō aja tī. Pemuhem pemondo tī. Ihē je'ēha rupi ahy ixo ame'ē ta ke pemukatu tī. Ihēma'e pyrātāha namō aja tī. Pemukatu tī — aja Jesu pandu.

² Pe, ame'ē ta ke mondo rahā, kuja pandu tī:

—Kuja pepandu pandu peho: “Ixoty ipy'a ke amō muruwak rahā, Tupā pandu ta ipe: ‘Ihēma'e nde’ aja. A'erehe mā peja pehē py'a ke ixoty pemuruwak” aja ngā pe pepandu peho. Ahy ixo ame'ē ta ke pemukatu tī. ³ Peho rahā, pehēma'e ke peraho ym te. Pehē mi'u ke peraho ym. Tamatarer ke peraho ym tī. Mokōi kamixa ke peraho ym tī. Pehē kupe pe ma'e rryu peraho ym tī. Myra te'e pehē po pe peraho ym tī. Myra rehe te'e wata ame'ē ke. ⁴ Amō ta rok pe pehyk, pe, pehē pe ijar pandu: “Ko nde erejur katu. Ihē rok pe epyta katu” aja. A'ep pepyta katu we rī. Ame'ē ok ta pe pexo rahā, ame'ē rok pe jō peker. Ame'ē rok pe jō ma'e ke

pe'u tĩ. (Aja rahã, ijar pandu py ame'ẽ ke parahy ym ta.)

⁵ —Pehẽ ke amõ ta putar ym rahã, ame'ẽ ok ta ngi pehem peho. “Ko nde erejur katu. Se epyta katu” aja pandu ym te awa. Aja rahã, pehem peho. Peho rahã, pehẽ py ngi ywyku'i pejuhyk pembor. Ame'ẽ ke a'ep pe har ta usak rahã, a'ep pe har ta ke Tupã putar ym tĩ, aja pemujekwa ta ngã pe tĩ — aja Jesu pandu.

⁶ Upa Jesu pandu rahã, jumu'eha ta oho. Amõ amõ ok ta rupi ohoho. Myrandu katu ke pandu pandu oho. Oho ixo rahã, ahy ixo ame'ẽ ta ke a'eta mukatu.

Eroma'e ukwaha
(*Matéu 14.1-12; Mak 6.14-29*)

⁷ Ero kapitã ke a'e. Ngariréi ywy pe har tama'e kapitã ke. Pe, upa Jesu ma'ema'e ame'ẽ rehe har hendu. Amõ ta pandu:

—Jesu riki Juã mujahukiha ke. Juã ke Tupã mukwera katu muhem tĩ — aja Jesu rehe har pandu naĩ.

A'erehe ame'ẽ hendu rahã, Ero ka'u te'e. ⁸ Amõ ta pandu:

—Anĩ. Jesu riki Eri. Ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke jywyr uwyr a'e tĩ — aja Jesu rehe har pandu naĩ tĩ.

Amõ ta pandu:

—Anĩ. Ymanihar te Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke kwera katu uhem tĩ — aja Jesu rehe har pandu naĩ tĩ.

⁹ Pe, Ero pandu:

—Anĩ. Amukwehe amõ pe apandu: “Juã ãkã emondok eho ingi” aja. (Juã manõ te, aja akwa katu. A'erehe Jesu riki Juã ym, aja akwa katu.) Pe, awa peme'ẽ my? Mãte hũ ehe har ihẽ ahendu — aja.

Pe, Jesu rehe Ero usak tar katu tipe. Ukwa tar katu ehe har.

5.000 hetaha ta pe ngã mi'u ke Jesu me'ẽ
(*Matéu 14.13-21; Mak 6.30-44; Juã 6.1-14*)

¹⁰ Pe, Jesu mondo ame'ẽ ta jywyr uwyr ixoty. Upa katu te ma'ema'eha ke pandu ipe. Pe, ame'ẽ ta namõ jõ Jesu oho. Mesái ok ta pe oho. ¹¹ Pe,

ame'ẽ ke hetaha ta ukwa rahã, haikwer rupi ngã oho tĩ. Uhyk rahã, Jesu pandu:

—Ko pejur katu — aja hetaha ta pe.

Tupã rehe har kuja pandu: “Apo amõ koty Tupã mujekwa. Pyahu ame'ẽ ke. Kuja. Ixoty ipy'a ke amõ muruwak, ame'ẽ ke a'e putar katu. Ixoty ipy'a muruwak rahã: ‘Thẽma'e ke a'e' aja a'e pandu” aja Jesu pandu pandu ngã pe. Ahy ixo ame'ẽ ta ke mukatu tĩ.

¹² Pe, warahy ka'aruk koty rahã, awa py mokõi jumu'eha ta uhyk uwyr ehe. Pandu ipe:

—Ko awa nixói te ame'ẽ pe jaxo. Ngã mi'u nixói te se. A'erehe hetaha ta ke emujywyr emondo. Paite ok ta rupi ngã oho ta. Ame'ẽ rupi imi'u ngã jo'ok ta. Ukweriha renda a'ep ihĩ tĩ. Amõ awa renda rupi aja tĩ — aja Jesu pe.

¹³ Jesu pandu:

—Anĩ. Ame'ẽ ke pehẽ atu peme'ẽ me'ẽ ngã pe — aja jumu'eha ta pe.

A'eta pandu:

—Pira ka'ẽ mokõi jõ kohĩ. Mbeju, awa po wajar peteĩhar upa jõ kohĩ tĩ. Ame'ẽ uhyk ym ta ngã pe. Amõ heta te hũ jajo'ok ym rahã, uhyk ym ta ngã pe. Ngã heta te hũ kote'e ixo — aja Jesu pe.

¹⁴ Kuja, 5.000 sawa'e ta a'ep ixo nahã my. Sawa'e ta jõ manga rahã, aja hetaha ta ixo nahã my. Pe, Jesu pandu:

—Amõ koty koty ngã ke pemujy'ar. Ko 50 hetaha nahã. Se amõ 50 nahã. Paite amõ 50 nahã. Aja pame katu te. “Pewapyk” aja pepandu ngã pe — aja jumu'eha ta pe.

¹⁵ Pe, aja jumu'eha ta mujy'ar. Upa ngã pe pandu:

—Pewapyk — aja riki.

Pe, wapyk. Se 50 hetaha. Se amõ 50. Paite amõ 50. Aja pame katu te.

¹⁶ Pe, mbeju ke Jesu pyhyk. Pira ka'ẽ amõ. Ywa rehe ma'ã. Pe, pandu:

—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Jande mi'u ke jande pe nde eremuwyr katu — aja Tupã pe.

Pe, mbeju mopok. Ame'ë ke jumu'eha ta pe me'ë. Pira ka'ë mupen tĩ. Ame'ë ke me'ë tĩ. Pandu:

—Ngã pe peme'ë me'ë peraho — aja Jesu.

¹⁷ Upa ngã u'u. Uhyk ngã u'u. Pyta we ame'ë ke jumu'eha ta matyr matyr. Wasãkã pe matyr. Kuja, awa py mokõi wasãkã mutyryhem.

Jesu rehe har Petu pandu
(Matéu 16.13-19; Mak 8.27-29)

¹⁸ Pe, amõ rahã, Tupã namõ jeje Jesu pandu u'am. Jumu'eha ta uhyk uwyry ehe. Jesu pandu:

—Ihë rehe har ngã pandu rahã, myja pandu my? — aja jumu'eha ta pe.

¹⁹ Ame'ë ta pandu:

—Kuja amõ ta: “Juã mujahukiha nde” aja je. Amõ ta: “Eri nde. Ymanihar Tupã je'ëha pandu me'ë ke” aja je tĩ. Amõ ta: “Amõ ymanihar Tupã je'ëha pandu ame'ë ke kwera katu uhem. Ame'ë ke nde” aja je tĩ — aja Jesu pe.

²⁰ A'e pandu:

—Pehërahã! Myja ihë rehe har pekwa my? — aja jumu'eha ta pe.

Petu pandu:

—Nde riki Kirisutu! Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke nde — aja Jesu pe.

Manõha rehe har Jesu pandu
(Matéu 16.20-23; Mak 8.30-33)

²¹ Pe, Jesu pandu:

—Kirisutu ihë. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke ihë. Ame'ë rehe har amõ ta pe pepandu ym te — aja jumu'eha ta pe.

²² A'e pandu tĩ:

—Awa ihë tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Ko apandu pehë pe. Ihë ke amõ ta mahy hũ ta. Jundéu awa tamõi ta putar ym te ihë ke tĩ. Jundéu awa tama'e pa'i keruhũ aja tĩ. Moise je'ëha mu'e ame'ë ta aja tĩ. Ihë ke putar ym te tĩ. Ihë ke amõ ta jukwa ta. Pe, mokõi aker rahã, ihë ke Tupã mukwera katu ta muhem — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Jesu kotyhar ta ke
(Matéu 16.24-28; Mak 8.34-9.1)

²³ Upa ngã pe Jesu pandu:

—Ihë namõ amõ ixo tar katu rahã, ima'e putariha ke hijar ta me'ë te'e. Pe, Tupã putar ame'ë ke ma'ema'e ta me'ë te'e. Wera rahã pame katu te ima'e putariha ke mukanim ta me'ë te'e tĩ. Pe, ihë namõ tapijar te'e we oho ta me'ë te'e. ²⁴ Amõ manõ tar ym. A'erehe a'e pandu naĩ: “Anĩ. Jesu rehe ajurujar ym ihë” aja. Aja rahã, Tupã namõ ixo ym te ta. Ihë rehe amõ jurujar katu, a'erehe a'e ke amõ ta jukwa. Aja rahã, Tupã namõ aja te'e ta a'e ixo. ²⁵ Kome'ë ywy keruhũ pe ma'e katu ame'ë ke heta te hũ ihĩ. Upa ame'ë ke amõ pyhyk. Matyr hũ tĩ. Pe, manõ rahã, Tupã namõ ixo ym te ta. Aja rahã, marã ka ym katuha.

²⁶ —Awa ihë tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Ihë ngi amõ huxĩ rahã, ihë ruxĩ ta ingi tĩ. Ihë amu'e ame'ë ke ngi amõ huxĩ rahã, ame'ë sawa'e ngi ihë ruxĩ ta tĩ. Ihë ajywyry rahã, ihë ruxĩ ta ingi. Katu te ha namõ ihë ajywyry ta. Papama'e katu te ha namõ ajywyry ta tĩ. Ima'e je'ëha rahoha tama'e katu te ha namõ ajywyry ta tĩ. Arahã ihë ngi huxĩ ame'ë ta ngi ihë ruxĩ ta tĩ. ²⁷ Pesarahã! Apandu pehë pe! Ihë riki kapitã keruhũ te. Ame'ë ke pehë ngi har amõ ta usak ta. Ixuwe katu ixo rahã, usak ta, manõ ym we ta rĩ — aja ngã pe Jesu pandu.

Moise namõ Jesu pandu. Eri namõ pandu tĩ.

(Matéu 17.1-13; Mak 9.2-8)

²⁸ Upa ame'ë ke Jesu pandu rahã, kuja a'e ukwer nahã my, awa po wajar mokõi. Pe, ywy'ã keruhũ pe oho. Petu ke raho. Juã amõ tĩ. Tian amõ tĩ. Tupã namõ pandu oho. ²⁹ Pe, Tupã namõ pandu u'am rahã, huwa ke amõ koty uwak oho. Ima'e mundeha ke ituwyry te hũ. ³⁰⁻³¹ Pahar ywa pe har weraha namõ mokõi sawa'e ta uhem. (Wera te hũ rahã, Tupã pete'e ixo aja mujekwa katu.) Ko ymanihar te Moise ke uhem. Ymanihar te Eri amõ tĩ. Jesu namõ a'eta pandu pandu u'am. Kuja a'eta pandu inamõ:

—Jerusarē ok ta pe nde eremanō ta. Aja Tupā putar ame'ē ke nde erema'e ta — aja Jesu pe.

³² Petu ta riki ukwer katu te. Pe, upak rahā, Jesuma'e katu te ha rehe a'eta usak. Mokōi sawa'e ta inamō pu'am u'am, ame'ē ke rehe a'eta usak tī. ³³ Pe, mokōi sawa'e ta oho ixo ingi rahā, Jesu pe Petu pandu:

—Sawa'e! Ko jande johu jaxo, a'erehe katu tiki. Pehē mahapyr pe mahapyr xipa ke jamujā ta. Ko nde pe amō. Moise pe amō tī. Eri pe amō tī. (Aja rahā, amō we pepyta we ta my) — aja Petu Jesu pe.

Ukwa ym ma'e panduha ke, a'erehe aja Petu pandu.

³⁴ Pe, Petu pandu u'am rahā, ywa takāxīha uhyk a'eta rehe. Takāxīha rysāha uhyk a'eta rehe. Pe, ywa takāxīha pe mokōi sawa'e ta ixo oho rahā, Petu ta kyje. Usak ame'ē ke ngi kyje. ³⁵ Pe, ywa takāxīha ngi panduha uwyr. Kuja:

—Ko riki ihē ra'yr. Katu asak ame'ē ke a'e. Ihēma'e ke a'e. A'e pandu ame'ē ke rehe pehendū katu — aja.

³⁶ Panduha putu'u rahā, jeje Jesu ixo. Upa usak ame'ē ke amō ta pe Petu ta pandu ym te. Arahā pandu ym te rī.

Kurumī py'a rehe ājā ihī
(Matéu 17.14-18; Mak 9.14-29)

³⁷ Ame'ē ku'ē rahā, ywy'ā keruhū ngi Jesu ta wyjy oho. Wyjy uwyr ixo rahā, heta ngā uhyk ixoty. ³⁸ Heta ame'ē ta ngi har amō sawa'e pukái Jesu pe:

—Sawa'e! Ngā mu'eha nde. Apandu nde pe. Ihē ra'yr rehe esarahā! Peteīhar ke a'e. ³⁹ Ipy'a rehe ājā ihī rahā, pahar ahem ahem a'e. Mumanō manō a'e ke reko tī. Aja rahā, juru ke tyjúi hū. A'e ke mahy hū tī. Pe, he'ō te rahā, uhem oho ingi.

⁴⁰ Ne namō jumu'e ixo ame'ē ta pe ihē apandu hū: “Ājā ke pemuhem pemondo ingi” aja riki. Anī. Marā ka ym muhemihā — aja Jesu pe.

⁴¹ A'e pandu:

—Mā! Apo pehē pexo ame'ē ta! Mā! Tupā pyrātāha rehe pejuruja ym! Katu ym aja. Aja te'e pehē namō ihē axo ym ta. Pejuruja ym ha namō aja te'eha ihē py'ahu te'e ahendu. Anī. Aja ym ta — aja ngā pe.

Pe, sawa'e pe pandu:

—Nde ra'yr ihē pe erur — aja ipe.

⁴² Pe, kurumī uwyr ixo rahā, a'e ke ājā ityk. Ywy rehe ityk. Pe, mumanō manō hū. Ājā pe Jesu pandu:

—Ehem eho ingi — aja.

Pe, uhem oho. Aja mukatu, pe, ipái pe raho. ⁴³ Tupāma'e pyrātāha rehe har ngā pandu:

—Mā! Katu tiki! Katu hū — aja.

Manōha rehe har Jesu pandu tī
(Matéu 17.22-23; Mak 9.30-32)

Jesu ma'eha rehe har ngā pandu pandu ixo rī:

—Mā! Katu te me'ē a'e my! — aja.

Arahā jumu'eha ta pe Jesu pandu:

⁴⁴ —Ko ihē apandu ame'ē ke pehē py'a pe pekwa pekwa pexo. Aja rahā, peharái ym ta. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Pesarahā! Ihē rehe ihē ruwajan ta ke amō muhyk ta werur — aja riki.

⁴⁵ Anī. Ame'ē panduha ke jumu'eha ta ukwa ym. Mujekwa ym Jesu, a'erehe ukwa ym. Jumu'eha ta kyje ingi, a'erehe ame'ē rehe har pandu ym we ipe tī.

Katu te ame'ē rehe har
(Matéu 18.1-5; Mak 9.33-37; Siri 2.3-5; 1 Petu 3.4; 1 Petu 5.5)

⁴⁶ Jumu'eha ta je'ē je'ē hū a'eta jupe u'am:

—Jande ngi har awa riki katu te ame'ē ke my? — aja a'eta jupe.

⁴⁷ Ame'ē ta ukwa ukwa u'am ame'ē ke Jesu ukwa rahā, ta'yn ke pyhyk. Pe, hake mupu'am. ⁴⁸ Pandu:

—Kome'ē ta'yn ke hok pe mupyta katu. Ihē kotyhar ke, a'erehe pandu ipe: “Ko nde erejur katu. Ihē rok pe epyta katu” aja. Aja rahā, ihē ke hok pe mupyta katu tī, ame'ēja saka tī. Ihē pe: “Ko nde erejur katu” aja pandu rahā, ihē pái pe: “Ko nde erejur katu” aja pandu tī, ame'ēja saka tī. Ihē ke ihē pái muwyr ame'ē ke ihē. Pehē

ngi har amō kuja ukwa: “Katu ym ame'ē ke ihē” aja ukwa. Aja rahā, ame'ē ke katu te aja Tupā ukwa — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

*Ehe katu ame'ē rehe har
(Mak 9.38-40)*

⁴⁹ Juā pandu:

—Sawa'e! Paite amō sawa'e rehe jasak. Ame'ē riki nde je'ēha rupi ājā ta ke muhem katu mondo, ngā py'a ngi. Jande namō ixo ym a'e, a'erehe japandu ipe: “Anī. Mā peja ym. Jesu je'ēha rupi ājā ta ke emuhem ym emondo” aja sawa'e pe jande japandu — aja Jesu pe.

⁵⁰ Pe, Juā ta pe Jesu pandu:

—Anī. Aja ym pepandu ipe. Amō riki pehē ruwajan aja ym rahā, pehē rehe katu ame'ē ke a'e — aja Juā ta pe.

Jesu ke amō ok ta pe har ta putar ym

⁵¹ Ywa pe Jesu ke Tupā mujywyr ta, ame'ē angaha ke rehe uhyk tate rahā, Jesu pandu:

—Jerusarē ok ta pe ihē aho ta kŷ — aja.

Pe, ixoty oho ixo. ⁵² Amō sawa'e ta ke mondo py. Pe, sawa'e ta oho. Samari ywy pe amō ok ta ihī. Ame'ē pe oho. (A'ep Jesu rehe ukweriha renda ke mukatu oho.) ⁵³ Anī. A'ep pe har ta putar ym. (Jesu riki jundéu awa ke, a'erehe putar ym.) Jerusarē ok ta jaxer aja a'ep pe har ta ukwaha naī. Jerusarē ok ta pe Jesu oho ixo, aja a'ep pe har ta ukwa, a'erehe putar ym tī. ⁵⁴ Ame'ē ke Tian ukwa rahā, Jesu pe pandu. Juā aja tī. Jumu'eha ta ke mokōi. Kuja pandu:

—Sawa'e! Ame'ē ok ta pe har ta ke tata mai ta my. (Nde ke putar ym ame'ē ta ke a'eta.) Ywa ngi tata keruhū ke japandu ta. Aja nde ereputar my? — aja Jesu pe.

⁵⁵ Jesu uwak rahā, pandu a'eta pe:

—Anī. Peja ym! — aja Tian ta pe.

⁵⁶ Pe, amō ok ta pe Jesu ta oho.

*Jesu namō amō ta oho ta tipe
(Matéu 8.18-22)*

⁵⁷ Pe, a'eta oho ixo rahā, amō sawa'e pandu ipe:

—Nde ereho ame'ē pe ne namō ihē aho ta kŷ tī — aja Jesu pe.

⁵⁸ A'e pandu ipe:

—Hokwar rupi so'o ukwer. Haity pe ma'ewyra ta ukwer tī. Ihē anī. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Pesarahā! Ihē akeriha renda nixói — aja ipe. (Aja rahā, inamō oho rahā, hok te nixói ta, aja mujekwa katu. Sawa'e jetehar te oho ta my, ame'ē ke Jesu manga, a'erehe aja pandu.)

⁵⁹ Amō sawa'e pe Jesu pandu:

—Ihē namō eho — aja ipe.

Sawa'e pandu:

—Sa'e! Anī we rī. Ihē rok pe ajywyr we ta rī. Papa manō rahā, ihē riki ajytym ta. Arahā jō ne namō ihē aho ta kŷ — aja Jesu pe.

⁶⁰ A'e pandu:

—Anī. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta manō aja saka ixo. Ame'ē ta riki manō te ame'ē ke jytym ta. Ne anī. Ihē namō ejur apo 'y. “Tupā kotyhar ta aja pemuruwak” aja epandu eho apo 'y — aja sawa'e pe.

⁶¹ Amō sawa'e pandu:

—Sa'e! Ne namō ihē aho ta kŷ. Kuja py ta rī. Ihē rok pe aho we ta rī. Papa ta pe ihē apandu ta: “Ihē aho ta kŷ” aja ta. Upa rahā, ne namō ihē aho ta kŷ — aja Jesu pe.

⁶² A'e pandu ipe:

—Mandi'i'y ke purure pe amō jytym rahā, hok pe purure mujywyr jywyr ym. Kupixa pe pyta. Aja Tupā rehe har amō pandu pandu oho rahā, hok pe jywyr jywyr oho rahā, katu ym tiki. (Jywyr jywyr rahā, ihē namō oho te ta, aja mujekwa ym. Katu ym aja) — aja Jesu pandu.

10

Kuja, 72 sawa'e hetaha ta ke Jesu mondo

¹ Ajame'ē ke amō heta sawa'e ta pe Jesu pandu: “Ihē koty pejur. Ihēma'e ta ke pehē pexo” aja riki. Jesu jan-dema'e sawa'e te. Kuja, 72 sawa'e ta ke jo'ok. Ame'ē ta ke jumokōi mokōi pame katu te mondo. Jesu oho ta ame'ē rupi ame'ē ta ke mondo py.

Ok ta rupi mondo. Awa renda rupi mondo tĩ. ² Ame'ẽ ta pe pandu:

—Heta te hũ ngã ixo. Ihẽ rehe har pandu oho ame'ẽ ta anĩ. Heta ym. A'erehe Tupã namõ pepandu. “Sawa'e te! Ne je'ẽha pandu oho ame'ẽ ta ke emondo. Heta emondo. Aja rahã, nde koty ngã py'a ke ame'ẽ ta muruwak ta” aja Tupã pe pepandu. ³ Peho apo 'y. Pesarahã! Arapuharan rehe jangwate usak rahã, marã ka ym arapuharan ujan oho ingi. Arapuharan ta aja saka pehẽ. Pehẽ ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta mahy tar katu tĩ. (Arapuharan ke jangwate pyhyk, ame'ẽja saka.) A'erehe peta kÿ. ⁴ Te'e peho. Peho rahã, tamatarer ryru peraho ym. Ma'e ryru pehẽ kupe pe peraho ym tĩ. Mokõi pehẽ py rehe har peraho ym tĩ. Peho pexo rahã, i'i atu pehẽ rehe uhyk ame'ẽ ta namõ pepyta ym. Pahar peasa peho. ⁵ Amõ rok pe pehyk rahã, pepandu py: “Mã peja kome'ẽ rok pe har ta rehe Tupã usak katu” aja. ⁶⁻⁷ Pe, ok jar pandu: “Katu. Ko pejur katu! Se pepyta” aja rahã, Tupã usak katu ta ehe. Ame'ẽ rok pe jõ pepyta katu. Pehẽ mi'u ke ok jar me'ẽ. Ame'ẽ ke pe'u katu. Parakyha pe ma'e ke ijar me'ẽ me'ẽ katu. Aja ihẽma'e parakyha ke pehẽ, a'erehe pehẽ pe ijar werur ame'ẽ ke pe'u katu. Amõ amõ rok pe pehẽ mi'u pekekar ym peho.

—Anĩ. Ok jar putar ym rahã: “Katu. Ko pejur katu. Se pepyta” aja ym pandu rahã, peho ingi. Katuha pepandu ame'ẽ ke pehẽ rehe jywyrtã, ame'ẽja saka. Pehẽ rehe Tupã usak katu ta.

⁸ —Amõ ok ta pe peho, pe, a'ep pe har ta mupyta katu rahã, ma'e ke pehẽ pe ngã werur ame'ẽ ke pe'u katu. ⁹ A'ep ahy ixo ame'ẽ ta ke pemukatu. A'ep pe har ta pe pepandu tĩ: “Tupã koty pehẽ py'a ke pemuruwak. Aja rahã, Tupã pandu ta: ‘Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ apo 'y' aja Tupã pandu” aja ngã pe pepandu.

¹⁰ —Pe, amõ ok ta pe peho, pe, a'ep pe har ta pehẽ ke mupyta ym

rahã, ok ta pyter pe peho. A'ep pepandu: ¹¹ “Pehẽ ok ta rupi jawata rahã, ywyku'i jande py rehe pyta rã. Pesarahã! Ame'ẽ ke jajuhyk apo. Aja rahã, kuja pehẽ py'a rupi pekwa katu pe'am. Tupã pandu: ‘Ihẽ kotyhar ta aja pemuruwak apo’ aja riki. Anĩ. A'e ke peputar ym” aja ok ta pe har ta pe pepandu.

¹² —Apandu pehẽ pe. Kome'ẽ ywykeruhũ pe har ta ke Tupã mupyrara rahã, Sondo ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta tĩ. (Ymanihar te jaxer ma'ema'e ame'ẽ ta ke a'eta, a'erehe mupyrara ta.) Pe, pehẽ ke mupyta ym apo. (Ame'ẽ ta Tupã muwyr ame'ẽ ke putar ym. Ihẽ riki Tupã muwyr ame'ẽ ke ihẽ.) A'erehe ame'ẽ ok ta pe har ta ke Sondo ok ta pe har ta 'ar koty te we Tupã mupyrara hũ ta — aja 72 mondo ame'ẽ ta pe Jesu pandu.

Amõ ok ta pe har ta Jesu rehe jurujar ym

(Matéu 11.20-24)

¹³ A'e pandu tĩ:

—Korasĩ ok ta pe har ta! Mã! Mãte hũ pehẽ ke Tupã mupyrara ta tĩ. Mesái ok ta pe har ta! Pehẽ aja tĩ. Mãte hũ pehẽ ke Tupã mupyrara ta tĩ. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke heta hũ pehẽ ruwa koty ihẽ ama'ema'e tipe. (Anĩ. Ihẽ rehe pejurujar ym.) Pehẽ ruwa koty ihẽ ama'ema'e ame'ẽ ke ymanihar Tir ok ta pe ihẽ ama'ema'e ta tipe rahã, a'ep pe har ta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar ta tipe. Pan xuru aja me'ẽ ma'e mundeha ke munde ta tipe. (Aja pyaiha ke mujekwa ta tipe.) Aja Tupã koty ipy'a ke muruwak, aja mujekwa ta tipe tĩ. Tatimbuk ke iãkã rehe ombor ta tipe tĩ. (Aja pyaiha ke mujekwa ta tipe tĩ.) Ymanihar Sinõ ok ta pe har ta aja tĩ. (Pyaiha ke mujekwa ta tipe tĩ.) Ma'e ka'u te'eha ke hijar ta tipe tĩ. Tupã koty a'eta py'a ke muruwak aja mujekwa ta tipe tĩ.

¹⁴ —Ko ihẽ apandu. Ngã ke Tupã mupyrara rahã, Tir ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta. Sinõ ok ta pe har ta aja tĩ. Ame'ẽ ok ta pe har ta 'ar koty

te we Korasĩ ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta. Aja Mesái ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta tĩ. ¹⁵ Kapana'ũ ok ta pe har ta! Kuja: “Jande anĩ. Katu te jande” aja pekwaha naĩ. Upa pehẽma'e ok ta ke Tupã mukanim ta tĩ — aja Jesu pandu.

¹⁶ Jumu'eha ta pe pandu:

—Pehẽ rehe amõ hendu katu rahã, ihẽ rehe hendu katu tĩ. Pehẽ ke amõ putar ym rahã, ihẽ ke putar ym tĩ. Ihẽ ke amõ putar ym rahã, ihẽ pái ke putar ym tĩ. Ihẽ ke ihẽ pái muwyr. A'e ke putar ym tĩ — aja Jesu pandu.

(Upa Jesu pandu rahã, kuja 72 sawa'e ta pandu oho. Tupã je'ẽha ke pandu oho.)

*Kuja, 72 sawa'e ta jywyr uwyr
(Apokarip 21.27)*

¹⁷ Ok ta rupi upa pandu oho rahã, kuja 72 sawa'e ta jywyr uwyr, Jesu rehe. Hury riki ame'ẽ ta. Jesu pe a'eta pandu:

—Sawa'e! Pesarahã! ãjã ta riki jande rehe hendu katu tĩ! Nde je'ẽha rupi japandu: “Ehem eho ngã py'a ngi” aja. Aja rahã, ãjã ta uhem katu oho — aja Jesu pe.

¹⁸ A'e pandu:

—A'e tỹ! Satana rehe asak a'am rahã, pyrãtãha kanim ingi. (ãjã ramũi a'e.) Ame'ẽ ke rehe ihẽ asak. Ywa ngi Tupã weraha, aja pahar pyrãtãha kanim ingi. A'erehe ãjã ta ke pemuhem pemondo ngã py'a ngi. ¹⁹ Pesarahã! Ihẽma'e pyrãtãha ke pehẽ pe amondo, a'erehe mbói ta rehe pepyrũ, pe, su'u rahã, ahy ym pehẽ pe. Jawajyr ta rehe aja tĩ. Pepyrũ, pe, jupi rahã, ahy ym pehẽ pe tĩ. Satanama'e pyrãtãha ke aja tĩ. (ãjã ramũi a'e.) Pehẽ ke mahy ym ta tĩ. Pehẽ ke mahy ym te ta ma'e ke. ²⁰ ãjã ta pehẽ rehe hendu katu. Ame'ẽ rehe pehẽ rury katu. Amõ we tĩ. Tupã kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe pehẽ rer ke Tupã mapyk. Ima'e paper rehe mapyk. Ywa pe ame'ẽ ke ihĩ. A'erehe i'ar koty te we hũ pehẽ rury katu te pexo — aja 72 sawa'e ta pe Jesu pandu.

Jesu huryha ke

(Matéu 11.25-27; Matéu 13.16-17)

²¹ Upa 72 sawa'e ta pe Jesu pandu rahã, Jesu rehe Tupã'ã ihĩ katu te. A'erehe hury katu te a'e. Pe, Jesu pandu:

—Papa! Ywa pe har ta kapitã keruhũ ke nde! Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta kapitã keruhũ ke nde tĩ. “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja nde pe apandu. “Akwa katu te ame'ẽ ke ihẽ” aja pandu ame'ẽ ta pe nema'e pyrãtãha ke nde eremujekwa ym. “Ihẽ riki ajumu'e katu te ame'ẽ ke ihẽ” aja pandu ame'ẽ ta pe nde eremujekwa ym tĩ. Ta'yn ta aja ihẽma'e jumu'eha ta. Upa katu te ukwa ym. Ame'ẽ ta pe nema'e pyrãtã te ha ke nde eremujekwa katu. A'erehe apandu: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja nde pe. Papa! Jetehar te ke. Nde ereputar, a'erehe aja nde eremujekwa katu — aja Tupã pe Jesu pandu.

²² Pe, ngã pe pandu:

—Upa katu te ma'e ke ihẽ pe ihẽ pái mujekwa katu. A'erehe upa katu te ihẽ akwa katu. Ihẽ rehe har ukwa ym awa. Ihẽ pái jõ ukwa katu te ihẽ rehe har. Ihẽ pái rehe har ukwa ym awa. Ihẽ jõ akwa katu te ehe har. Ta'yr ke ihẽ. Pe, amõ ta pe ehe har ihẽ amujekwa tar katu, ame'ẽ ta jõ ukwa katu te ehe har tĩ — aja Jesu pandu.

²³ Pe, jumu'eha ta jeje ixo rahã, hake Jesu oho. Pandu:

—Pehẽ rury katu ame'ẽ ta ke pehẽ! Ihẽ ama'ema'e ame'ẽ rehe pesak katu, a'erehe pehẽ rury katu pehẽ.

²⁴ Apandu pehẽ pe. Ihẽ ama'ema'e ame'ẽ ke rehe pehẽ atu pesak katu. Ame'ẽ rehe heta ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta usak tar katu tĩ. Marã ka ym usakiha. (Arahã se ihẽ nixói.) Heta ymanihar kapitã keruhũ ta aja tĩ. Usak tar katu tĩ. Pehẽ riki ihẽ je'ẽha rehe pehendu, ame'ẽ rehe ymanihar ta hendu tar katu tĩ. Marã ka ym henduha. (Arahã se ihẽ nixói tĩ.) Pehẽ anĩ. Pehendu, a'erehe pehẽ rury katu ame'ẽ ta ke pehẽ — aja Jesu pandu.

*Samari ywy pe har sawa'e rehe har
(Matéu 22.34-40; Mak 12.28-34)*

²⁵ Pe, amō sawa'e uhyk uwyr ehe. Moise je'ēha ke mu'e ame'ē ke a'e. Jesu ukwa katuha ke a'e manga tipe. Ame'ē ke mujawy tar katu, a'erehe pandu:

—Sa'e! Ngā mu'eha nde. Myja ma'e ke ihē ama'e rahā, ihē ke Tupā muhā katu ta my — aja ipe.

²⁶ Jesu pandu ipe:

—Moise mupinim ame'ē ke rehe nde eresak. Ame'ē mujekwa katu. Myja nde erema'e rahā, nde ke Tupā muhā katu ta. Ame'ē pehī. Myja nde erekwa my? — aja sawa'e pe.

²⁷ Sawa'e pandu:

—Kuja panduha ihī. Tupā riki jan-dema'e sawa'e te! Nde erepy'a katu te ehe.

Tupā rehe nde py'a nde eremoī moī ehe rahā, epy'a katu ehe.

Ehe har nde erekwa erekwa erexo rahā, epy'a katu ehe tī.

Upa nema'e pyrātāha namō ma'e ke nde erema'e rahā, epy'a katu ehe tī.

Upa nde erekwa katuha namō epy'a katu ehe tī.

Nde juehe nde erepy'a katu, aja ne namō ixo ame'ē rehe epy'a katu tī — aja Jesu pe pandu.

²⁸ A'e pandu:

—A'e tŷ. Aja ema'e eho. Aja rahā, nde ke Tupā muhā katu ta — aja sawa'e pe.

²⁹ Pe, sawa'e riki katu ame'ē ke a'e aja mujekwa tar katu, a'erehe Jesu pe pandu:

—Awa rehe ihē apy'a katu ta me'e te'e my? — aja sawa'e.

³⁰ (Pe, amō rehe a'e ipy'a katu ta me'ē te'e, ame'ē rehe har Jesu mujekwa tar katu.) A'erehe kuja sawa'e pe Jesu pandu:

—Jerusarē ok ta ngi amō sawa'e uhem oho. Jundéu awa ke a'e. Jeriko ok ta pe oho ixo. Arahā a'e ke ma'e mukanīha ta pyhyk. Upa ima'e ke ame'ē ta mukanim raho. Nupā hū tī. Tate jukwa. Pete'e tui 'y.

³¹ —Arahā ame'ē pe rupi jundéu awa tama'e pa'i oho ixo tī. Sawa'e rehe usak rahā, asa oho. Xupe 'ar rupi asa oho. ³² A'engi amō sawa'e oho ixo tī. Pa'ima'e miasu ke a'e. Jundéu awa ke a'e tī. Sawa'e rehe usak rahā, ixoty usak oho. Pyrara usak tar ym ehe, a'erehe upa usak rahā, xupe 'ar rupi asa oho tī.

³³ —Pe, amō sawa'e ame'ē rupi oho ixo tī. Samari ywy pe har ke a'e. (Jundéu awa aja ym ame'ē ke a'e. Samari ywy pe har ta ke jundéu awa putar ym. A'erehe huwajan aja saka.) Sawa'e rehe uhyk oho tī. Usak ehe rahā, pyrara usak ehe. ³⁴ Hake oho. Pirokiha rape rehe puhā moī. Ame'ē ke pukek tī. Pe, ima'e hymba 'ar pe mondo, jumen 'ar pe. Aja amō ukweriha renda pe raho. A'ep usak katu we ehe rī. ³⁵ Ku'ē rahā, hyru ngi tamatarer ke muhem. Mokōi wera rahā, wetep paraky, ame'ē hepyha jo'ok. Ame'ē ke ukweriha renda jar pe me'ē. Pandu ipe: “Ko riki tamatarer ihī. Kome'ē namō sawa'e rehe esak katu kŷ. Amō we sawa'e mukatuha rehe puhā nde erejo'ok rahā, ame'ē ke upa nde pe ihē amujywyr ta kŷ. Koropi ajywyr rahā, amujywyr ta nde pe, a'erehe sawa'e mukatuha rehe esak katu tī” aja ijar pe samari ywy pe har pandu — aja Jesu pandu.

³⁶ Ame'ē panduha upa rahā, sawa'e pe Jesu pandu:

—Apo myja nde erekwa my? Mahapyr sawa'e ta usak ehe, ma'e mukanīha ta nupā ame'ē ke rehe. Mahapyr sawa'e ta ngi har awa ipy'a katu ehe my? — aja Moise je'ēha mu'e ame'ē ke pe pandu.

³⁷ A'e pandu:

—Raho ame'ē ke pyrara usak ehe. (Samari ywy pe har ke.) A'e riki ipy'a katu te — aja Jesu pe.

A'e pandu:

—A'e tŷ. Eho tī. Aja nde tī. (Nde ruwajan aja ame'ē rehe epy'a katu kŷ) — aja sawa'e pe.

Mar rehe Jesu usak oho. Mari rehe usak oho tĩ.

³⁸ Pe, jumu'eha ta namō Jesu oho ixo rahã, amō ok ta pe uhyk oho. A'ep amō kũjã ixo. Her Mar. Hok pe Jesu ta ke mupyta katu. ³⁹ Ianam inamō ixo tĩ. Her Mari. Jesu py rake wapyk uĩ. A'ep Jesu mu'e ame'ẽ ke rehe hendu uĩ. ⁴⁰ Mar anĩ. Ma'e ke mupupur hũ a'eta pe ixo. A'erehe ipy'a ahy Tate. (Mari mupupur ym uwyr, a'erehe ipy'a ahy Tate ehe.) Pe, Jesu rake oho rahã, pandu ipe:

—Sawa'e! Ihẽ namō ihẽ anam mupupur ym. Ihẽ jō riki ma'e ke amupupur axo. Aja katu nde pe my? Epandu ipe: “Inamō ma'e emupupur eho” aja Mari pe — aja Mar pandu.

⁴¹ Pe, Jesu pandu ipe:

—Mar! Heta ame'ẽ ta rehe nde erejumupyai te'e hũ erexo. Nde py'a ahy Tate tĩ. ⁴² Peteĩhar ma'e ke jō nde eremupupur rahã, katu tiki. (Ma'e ke ja'u ame'ẽ ke upa harái ta ngã.) Mari anĩ. Ihẽ je'ẽha rehe hendu tar katu uĩ. Ame'ẽ je'ẽha ke Mari harái ym ta. Ame'ẽ ke katu te ame'ẽ ke — aja Mar pe Jesu pandu.

11

Tupã namō amō pandu pandu katu ame'ẽ rehe har

(Matéu 6.9-15; Matéu 7.7-11; Mak 11.24; Ruk 18.1; 1 Tesaron 5.17)

¹ Amō renda pe Tupã namō Jesu pandu pandu u'am. Upa pandu rahã, jumu'eha ta ngi har peteĩ pandu ipe:

—Sawa'e! Myja Tupã namō japandu ta my? Ame'ẽ ke jande ke emu'erahã! Ima'e jumu'eha ta ke Juã mujahukiha mu'e, aja jande ke emu'e tĩ — aja Jesu pe.

² Pe, a'e pandu:

—Kuja Tupã namō pepandu: “Jande pái keruhũ! Nde rehe har amō hendu rahã, mã peja pandu: ‘Mã katu te’ aja.

Nema'e jetehar te ke rehe upa katu te awa ta hendu katu, ame'ẽ angaha ke rehe ihẽ aharō hũ axo.

³ Jande mi'u wera rahã pame katu te emuwyr.

⁴ Ma'e ka'u te'eha ke jande pe amō ta ma'e rahã, ame'ẽ ta rehe jande py'a jamujywy.

Aja jande rehe nde tĩ. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e. Ame'ẽ rehe japyai.

Aja rahã, jande rehe nde py'a emujywy katu tĩ.

Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e tar katu rahã, ame'ẽ ke jande py'a ngi emukanim. (Aja rahã, jama'e ym ta)” aja pepandu ipe — aja Jesu mu'e.

⁵ Pe, jumu'eha ta ke mu'e tĩ. (Tapijar te'e we Tupã namō pandu pandu ta me'ẽ te'e, aja mu'e.) A'erehe kuja pandu:

—Pesarahã! Pehẽ ngi har peteĩ riki ehe katu ame'ẽ rok pe oho. Pytun pyter pe oho. Pandu ipe: “Sa'e! Ne mi'u ihẽ pe emuwyr te'e rĩ. ⁶ Ihẽ rehe katu ame'ẽ ke uhyk ramō te uwyr. Paite ngi uhyk uwyr. Myahy hũ a'e. Nixói te ihẽma'e ke apo. Ma'e ke ym ihẽ ame'ẽ ipe” aja ipe. ⁷ Pesarahã! Kuja a'e pandu nahã my. Kapy ngi je'ẽha ke ehe katu ame'ẽ pe pandu: “Apo anĩ ta. Hukwen ke jykynda u'am. Ihẽ anino aju. Ta'yn ta aja tĩ. Marã ka ym apu'amiha. Marã ka ym nde pe ihẽ mi'u ihẽ ame'ẽha rĩ” aja pandu my. ⁸ Anĩ. Pesarahã! Aja ym ta. Aja pandu ym. Ihẽ apandu pehẽ pe. Ehe katu ame'ẽ ke a'e, a'erehe pahar pu'am ta my? Anĩ. A'e riki i'i pandu pandu hũ u'am. Huxĩ ym panduha. A'erehe pu'am ta. Upa pandu ame'ẽ ke me'ẽ ta ipe.

⁹ —A'erehe ihẽ apandu pehẽ pe. Aja Tupã tĩ. Ma'e ke Tupã namō pepandu. Pe, ame'ẽ ke a'e muwyr ta pehẽ pe. (Tupã namō pepandu rahã, aja tĩ.) Pekekar, ame'ẽja saka tĩ. Pe, Tupã muwyr rahã, pemahem, ame'ẽja saka. (Amō rok pe pexe tar katu rahã,) pehẽ po penupã nupã. Pe, hukwen ke ijar pirar. (Tupã namō pepandu pandu rahã, ame'ẽja saka.) Pehẽ po penupã nupã, ame'ẽja saka. Inamō pepandu pandu rahã, pe, hukwen pirar ame'ẽja saka tĩ. (Pirar rahã, pepandu ame'ẽ ke a'e muwyr ta pehẽ

pe tĩ.) ¹⁰ Upa inamõ pandu ame'ẽ ta pe a'e muwyr ta kÿ. Amõ kekar rahã, mahem ta kÿ. Ipo nupã nupã rahã, hukwen ke a'e pĩrar ta kÿ. Aja riki.

¹¹ —Pesarahã! Pehẽ namõ ipái ta ixo. Pe, ta'yr pandu: “Papa! Pira ka'ẽ ihẽ a'u ta” aja. Aja rahã, mbóí ke ipái me'ẽ ipe my? Anĩ. Aja ym. Pira ka'ẽ me'ẽ ta ipe. ¹² Pe, ta'yr pandu: “Papa! Sapukái pi'a ihẽ a'u ta” aja. Aja rahã, jawajyr ipái me'ẽ ipe my? Anĩ. Aja ym. Sapukái pi'a me'ẽ ta ipe tĩ. ¹³ Awa ta te'e pehẽ. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ame'ẽ ta ke pehẽ. Pehẽ ra'yr ta pe ma'e katu ame'ẽ ke peme'ẽ me'ẽ katu. Aja rahã, pehẽ 'ar koty te we ma'e katu ame'ẽ ke jande pái keruhũ me'ẽ me'ẽ ta pehẽ pe. Ywa pe ixo ame'ẽ ke a'e. “Jande py'a rehe Ne'ã emuwyr” aja pandu ame'ẽ ta pe l'ã ke a'e muwyr katu ta — aja Jesu mu'e jumu'eha ta pe. (Aja tapijar te'e we Tupã namõ pandu pandu ta me'ẽ te'e, aja Jesu mu'e.)

“Mesembu” Satana rehe har (Ãjã ramũí a'e)
(Matéu 12.22-30; Mak 3.20-27)

¹⁴ Amõ sawa'e ke ãjã muje'engai te'e. Ame'ẽ ãjã ke Jesu muhem mondo ingi. ãjã uhem oho ingi rahã, sawa'e ma'e ke pandu pandu katu tĩ. Amõ ta pandu:

—Mã! Katu tiki! — aja hetaha ta pandu.

¹⁵ Amõ ta anĩ. Jesu rehe har kuja pandu:

—Mesembu tiki. Ame'ẽ riki ãjã tama'e kapitam. Ame'ẽ riki pyrãtãha muwyr ipe, Jesu pe, a'erehe ãjã ke a'e muhem katu mondo — aja a'eta pandu naĩ.

¹⁶ Jesuma'e pyrãtãha ke amõ ta manga tar katu. A'erehe ame'ẽ ta pandu ipe:

—Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ema'e apo. Aja rahã, ima'e pyrãtãha ke Tupã muwyr nde pe, aja jakwa ta. Aja rahã, nde ke a'e riki muwyr, aja jakwa ta tĩ — aja Jesu pe.

¹⁷ Anĩ. Ame'ẽ ta ma'e ke ipy'a pe ukwa ukwa u'am ame'ẽ ke Jesu ukwa, a'erehe pandu:

—Anĩ ta. Pesarahã! Ywy pe har ta amõ koty koty henda pe jy'ar. Aja jumai mai ixo ngã juehe rahã, pahar ngã jumumba ta ngã juehe. (A'erehe jumai mai ym ta ngã juehe.) Ok wyr pe har ta aja tĩ. Amõ koty koty jy'ar, pe, jumai mai ixo a'eta juehe rahã, pahar jumumba ta a'eta juehe tĩ. (A'erehe jumai mai ym ta a'eta juehe.) ¹⁸ Aja Satana kotyhar ta amõ koty koty jy'ar, pe, jumai mai ixo ngã juehe rahã, marã ka ym ãjã ta ixoha. Jumumba ta ngã juehe tĩ. Satanama'e pyrãtãha namõ ãjã ke ihẽ amuhem amondo, aja pepandu rahã, ãjã ta riki jumumba ta ngã juehe, aja pepandu. Anĩ. Aja ym.

¹⁹ —Pesarahã! ãjã ke ihẽ amuhem amondo. Pehẽ kotyhar ta aja tĩ. ãjã ta ke muhem mondo tĩ. Awama'e pyrãtãha namõ a'eta muhem mondo my? Satanama'e pyrãtãha namõ muhem mondo my? Anĩ. Aja ym. Aja rahã, ihẽ aja tĩ. Satanama'e pyrãtãha namõ aja ym tĩ. A'erehe pehẽ je'eha pejawy te'e aja pehẽ kotyhar ta riki mujekwa pehẽ pe. ²⁰ Jetehar te ke. Amõ koty riki. Kuja. Tupãma'e pyrãtãha namõ ãjã ta ke ihẽ amuhem amondo. Aja rahã, ihẽ riki kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke ihẽ, aja pekwa katu ta me'ẽ te'e. Peharõ katu pexo ame'ẽ ke.

²¹ —Sawa'e pyrãtã hũ ame'ẽ ke hok rehe usak katu rahã, parã te'e ta ima'e ke rehe ngã. Upa moĩ katu, kyse puku, itatakwar, hapar. Aja hok rehe usak katu. ²² Pe, i'ar koty te we sawa'e pyrãtã ame'ẽ ke jumai uwyr ehe. Pe, upa muputu'u rahã, amõ riki ijar moĩ katu ame'ẽ ke upa katu te raho, kyse puku, itatakwar, hapar. Ame'ẽ pe huwajan ke ijar muputu'u ta, aja ukwaha naĩ. Anĩ. Ame'ẽ ke i'ar koty te we pyrãtã ame'ẽ ke upa raho. Pe, upa ma'e ke raho ame'ẽ ke amõ ta pe me'ẽ me'ẽ. Inamõ ixo ame'ẽ ta pe me'ẽ me'ẽ. (Aja ihẽ tĩ. Sawa'e pyrãtã hũ ame'ẽ ke Satana aja saka. Ihẽ riki

i'ar koty te we pyrātā te hū ame'ē ke ihē. A'erehe a'e ke ihē amuputu'u katu. A'erehe ājā ta ke ngā py'a ngi ihē amuhem katu amondo.)

²³ —Ihē kotyhar aja awa ixo ym rahā, ihē namō jumai ame'ē ke a'e. Tupā koty ihē namō ngā ke amō mujy'ar ym rahā, amō koty muhāi mondo ame'ē ke a'e tī. Tupā ruwajan koty mujy'ar mondo a'e — aja Jesu pandu.

Sawa'e py'a rehe ājā jywyr oho
(Matéu 12.43-45)

²⁴ A'e pandu tī:

—Sawa'e py'a ngi ājā uhem oho rahā, awa nixói te ame'ē rupi wata wata ixo. Putu'uha renda ke kekar ixo. Mahem ym. A'erehe jupandu jupe: “Sawa'e py'a ngi ihē ahem ajur, ame'ē pe ajywywyr ta aho. Ihē rok aja ihē pe” aja jupandu. ²⁵ Pe, jywyr oho. Pe, uhyk oho rahā, hok pe nixói awa. Upa peir katu amō. Upa mukatu. Aja awa py'a ke. ²⁶ Ame'ē rehe usak rahā, amō ājā ta a'e oho piam. Awa po wajar mokōi hetaha a'e muhyk. Ame'ē ta riki i'ar koty te we jaxer ai ame'ē ke. Pe, muhyk rahā, sawa'e py'a rehe a'eta ixo oho. A'erehe ame'ē sawa'e mâte jaxer ame'ē ke apo. Ājā peteī ixo rahā, katu ym. Apo heta ihī, a'erehe i'ar koty te we jaxeriha — aja Jesu pandu.

(Aja awa tī. Jeje ixoha jumukatu aja ixo tar katu. Anī. Tupā rehe jurujar ym. Nixói ma'e, ame'ēja saka. A'erehe i'i atu we rahā, ymanihar aja jywyr tī. Pe, jywyr rahā, i'ar koty te we jaxeriha.)

Hury te me'ē ke

²⁷ Pe, ame'ē pandu rahā, amō heta ame'ē ta pyter ngi kūjā pandu:

—Nde ke ipusu ngi muhem, ame'ē ke mā hury katu a'e. Ne māi ke. Nde ta'yn rahā, nde pe kamby me'ē, ame'ē māi mā hury katu — aja Jesu pe pandu.

²⁸ Pe, a'e pandu:

—A'e tỹ. Amō we tī. Tupā je'ēha rehe hendu. Pe, panduha aja ma'ema'e ame'ē riki i'ar koty te we

hury katu ame'ē ke a'e — aja Jesu pandu.

Jesuma'e pyrātāha ke amō ta usak tar katu

(Matéu 12.38-42)

²⁹ Ngā hetaha juramā jy'ar ehe rahā, Jesu pandu:

—Mā pehē katu ym riki. Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke ihē ama'ema'e, ame'ē ke rehe pesak tar katu. Aja rahā, Tupā riki ihē ke muwyr, aja pekwa ta aja pepandu tipe. Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke amujesak ym ta pehē pe. Kuja jō amujekwa ta. Pira keruhū pusu pe mokōi Jon ukwer. Pe, jywyr. (Manō ym.) Aja ihē rehe har amujekwa ta pehē pe tī. ³⁰ Yman te Tupā je'ēha pandu ame'ē ke Jon. Pira keruhū pusu ngi Jon uhem rahā, nini ok ta pe har ta usak ehe rahā, a'e ke Tupā muwyr, aja ukwa katu. Aja ihē tī. Manōha ngi ihē akwera katu ahem rahā, ihē ke Tupā muwyr, aja pehē pekwa katu ta tī. Aja jō pehē pe amujekwa ta. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur.

³¹ —Yman rahā, ngā ke Tupā mupyrara ta. Arahā amō kūjā pu'am ta. Kapitā keruhū kūjā ke a'e. Pepaite ngi Saromā mu'e ame'ē ke rehe hendu uwyr kwe. A'erehe yman rahā, Tupā mupyrara rahā, ame'ē kūjā pandu ta: “Jesu je'ēha rehe pehendu ym. Katu ym pehē” aja apo pehē pexo ame'ē ta pe pandu ta. Pepaite ngi kūjā uwyr. (Amō wata oho rahā, heta ukwer.) Warahy jurukwā koty ngi uwyr, iapyr koty ngi. Ukwa katuha namō ma'e ke Saromā mu'e ame'ē ke rehe kūjā hendu uwyr. Pesarahā! Ko ihē axo. Saromā 'ar koty te we ihē akwa katuha. Anī. Pehendu ym ihē je'ēha rehe. (A'erehe ymanihar ta 'ar koty te we pehē ke Tupā mupyrara ta.)

³² —Yman rahā, ngā ke Tupā mupyrara ta. Arahā Nini ok ta pe har ta pu'am ta. Jon pandu ame'ē ke rehe ame'ē ta hendu katu. Pe, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar. Tupā koty ipy'a muruwak mondo.

A'erehe yman rahã, Tupã mupyrara rahã, kuja pandu ta: “Jesu je'êha rehe pehendu ym. Katu ym pehẽ” aja pehẽ pe pandu ta. Jon pandu ame'ẽ ke rehe Nini ok ta pe har ta hendu. Pesarahã! Ko ihẽ axo. Jon 'ar koty te we ihẽ katuha ke. Anĩ. Ihẽ je'êha rehe pehendu ym. (A'erehe ymanihar ta 'ar koty te we pehẽ ke Tupã mupyrara ta) — aja Jesu pandu.

*Amõ ma'e weraha ke
(Matéu 5.15; Matéu 6.22-23)*

³³ A'e pandu tĩ:

—Araparin ke amõ muwera rahã, mukanim ym awa. Pander pe jupyk ym tĩ. Anĩ. Ywate henda 'ar pe moĩ. Pe, hok pe ixu uwyr ame'ẽ ta usak katu ma'e. Aja ihẽ amu'e ame'ẽ ke amukanim ym. Anĩ. Amujekwa katu ngã pe. ³⁴ Awa reha riki ma'e muwera aja saka. (Aja rahã, Tupã rehe har ukwa, a'erehe ixoha katu aja ixo katu.) Pehẽ reha katu rahã, pehẽ rete rupi wera katu, ame'ẽja saka. (Aja rahã, Tupã putar aja pexoha katu, aja pexo katu ta.) Nde reha katu ym rahã, weraha nixói, ame'ẽja saka. (Aja rahã, Tupã putar, aja ym pexo.) ³⁵ A'erehe apandu katu pehẽ pe. Pehẽ reha katu aja pexo. (Aja rahã, pexo ai te'e aja ym pexo.) ³⁶ Aja rahã, pehẽ rete rupi wera katu rahã, pytuniha nixói te rahã, upa katu te wera hũ, ame'ẽja saka. Nde rehe ma'e muwera, ame'ẽja saka. (Aja rahã, aja te'eha Tupã putar aja pexoha katu aja pexo katu te ta) — aja Jesu pandu.

Parise kotyhar ta rehe har Jesu pandu hũ

(Matéu 23.1-36; Mak 12.38-40)

³⁷ Upa Jesu pandu rahã, parise pandu ipe:

—Ihẽ rok pe ma'e ke ja'u jaho rĩ — aja Jesu pe.

Pe, hok pe ixu oho. Pe, ma'e ngã u'uha renda pe wapyk oho. ³⁸ Pe, jundéu awa ramũi ta ukwaha aja ipo ke kutuk hũ ym ha namõ ma'e ke Jesu u'u uĩ. Ame'ẽ ke parise usak rahã, ipy'a pe ukwa ukwa uĩ:

—Mã! Jundéu awa ramũi ta ukwaha aja ipo ke kutuk ym a'e. Katu ym, aja akwa — aja parise jupe.

³⁹ Ame'ẽ ke Jesu ukwa, a'erehe pandu ipe:

—Pehẽ parise ta! Pehẽ riki paratuxĩ aja saka. Y amõ u'uha aja tĩ. Paratuxĩ soroka ke jõ pekutuk katu. Typyha ke anĩ. Aja pehẽ pিরer ke pekutuk katu. Pehẽ py'a anĩ. Juhyk aja ym pexo. Pehẽ py'a pe upa ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pekwa pekwa pexo. Amõ ta ke pemahy hũ tar katu, ame'ẽ ke pehẽ py'a pe pekwa pekwa pexo tĩ. ⁴⁰ Pehẽ peka'u te'e! Pehẽ rete ke Tupã mujã. Pehẽ py'a ke a'e mujã tĩ. (A'erehe pehẽ py'a juhyk, aja pexo ta me'ẽ te'e tĩ.) ⁴¹ Ima'e ym te ame'ẽ ta pe pehẽma'e ke peme'ẽ me'ẽ. (Aja rahã, Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak pemondo, aja pemujekwa ta.) Aja rahã, pehẽ py'a ke juhyk aja pexo ta.

⁴² —Parise ta! Mã! Tupã mupyrara ta pehẽ ke. Tupã rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ. A'erehe ta'yr mi so'o rukwer pupur muhembykiha ke peme'ẽ ipe. Jande popa hetaha ngi peteĩ peme'ẽ. Aja ky'in ke. Ma'eywanem ra'yr aja tĩ. Aja pema'ema'eha. Amõ koty anĩ. Katu ame'ẽ ke aja ym pema'ema'e. Tupã rehe pepy'a ym tĩ. Pesarahã! Amõ we pema'ema'e ta me'ẽ te'e. Kuja. Tupã rehe pepy'a katu ta me'ẽ te'e. Katu ame'ẽ ke pema'ema'e katu ta me'ẽ te'e tĩ. Ma'e muhembykiha ke peme'ẽ ta me'ẽ te'e tĩ. Ame'ẽ me'ẽha peharái ym ta me'ẽ te'e tĩ.

⁴³ —Parise ta! Mã! Tupã mupyrara ta pehẽ ke! Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe peho rahã, kapitã ta wapyka pe jõ pewapyk tar katu, myrape katu te ame'ẽ ke pe. (Aja pehẽ katu te aja pemujekwa tar katu naĩ.) Ma'e muhepyha renda pe peho rahã: “Ko nde erexo. Katu nde” aja panduha jõ peputar katu. (Aja rahã, pehẽ katu te aja pekwaha naĩ.)

⁴⁴ —Mã! Tupã mupyrara ta pehẽ ke! Pehẽ riki kangwerupa aja saka. Ngã ukwa ame'ẽ ke nixói, a'erehe

ukwa ym ha rupi kangwerupa rupi amō wata. (Aja rahā, ipy'a juhyk ym aja ixo apo, aja jundéu awa ta ukwa.) Aja pexo tī. Pehē py'a juhyk ym, aja te'e pexo. Ame'ē ke amō ta ukwa ym. Pe, pehē namō ame'ē ta ixo rahā, ame'ē ta py'a ke pemujaxer te'e ta tī — aja Jesu pandu.

Moise je'ēha mu'e ame'ē ta rehe har Jesu pandu hū

⁴⁵ Pe, Moise je'ēha mu'e ame'ē ta ngi har peteī pandu ipe:

—Sawa'e! Ngā mu'eha nde. Aja nde erepandu rahā, jande rehe har nde erepandu hū tī. Katu ym ihē pe — aja Jesu pe.

⁴⁶ Ame'ē Moise je'ēha mu'e ame'ē pe a'e pandu:

—Mā! Parise ta aja pehē tī. Mā! Tupā mupyrara ta pehē ke tī. Pehē pemu'e ame'ē ke rehe marā ka ym amō hendu katuha. Pe, pemu'e rī. Anī. Pehē atu pehendu ym te ehe tī. Katu ym aja. ⁴⁷ Mā! Tupā mupyrara ta pehē ke! Pehē ramūi ta Tupā je'ēha pandu ame'ē ta ke jukwa. Ame'ē ta kangwerupa ke pemukatu hū. ⁴⁸ Aja rahā, pehē ramūi ta jukwa ame'ē riki katu aja pekwa tī. Tupā je'ēha pandu ame'ē ta ke pehē ramūi ta jukwa. Ame'ē ke katu, aja pekwa. A'erehe kangwerupa ke pemukatu pexo rī. ⁴⁹ Anī. Upa ma'e ke Tupā ukwa katu. Kuja pandu: “Ihē je'ēha pandu ame'ē ta ke ihē amondo ta. Amō amō ta ke amondo tī. Pe, amō amō ke ngā jukwa ta. Amō amō ke ngā mahy ta tī” aja Tupā pandu. Ukwa katu a'e. ⁵⁰ A'erehe ame'ē ta aja pehē ke Tupā mupyrara ta tī. Kome'ē ywy keruhū Tupā mujā. A'engi amō amō ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ta ke pehē ramūi ta jukwa. Jukwa ame'ē ta ke Tupā mupyrara ta. Ame'ē jukwa ame'ē ta aja pehē riki upa katu te mupyraraha ke pyhyk ta tī. ⁵¹ Ko Ambéu ke amō jukwa py. A'engi amō amō ta ke ngā jukwa tī. Pe! Sakari ke amō jukwa tī. Jetehar te ke. Ngā jukwa ame'ē ta ke Tupā mupyrara ta. Ame'ē jukwa ame'ē ta aja pehē riki

mupyraraha ke pyhyk ta tī. Tupā riki mupyrara hū ta — aja Jesu pandu.

Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe kapy katu te ame'ē ke ihī. Myrape ihī tī. Ame'ē mokōi pyter pe Sakari ke amō jukwa. (A'ep a'e ixo rahā, a'e ke amō ta jukwa ym ta me'ē te'e. Anī. Jukwa riki.) Tupā rehe ipy'a ke amō moī moī rahā, ame'ē myrape 'ar pe hymba hapy.

⁵² Jesu pandu tī:

—Moise je'ēha mu'e ame'ē ta! Mā! Tupā mupyrara ta pehē ke! Myja Tupā je'ēha ke amō ukwa katu my, ame'ē ke pemuka'u te'e. Pehē atu pekwa ym tī. Amō ta ukwa tar katu rahā, ame'ē ta ke pemuka'u te'e tī. A'erehe ame'ē ta ukwa ym tī. Katu ym aja — aja Jesu pandu.

⁵³ Pe, parise rok ngi Jesu uhem oho ixo rahā, parise ta je'ē je'ē hū ipe. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta aja tī. Je'ē je'ē hū ma'e ke ipe. ⁵⁴ Ame'ē ta ma'e ke pandu pandu inamō, Jesu namō. Pe, Jesu ma'e panduha jawy rahā: “Katu ym nde” aja parise ta pandu ta. A'erehe panduha manga manga tipe.

12

Ipy'a pe mokōi ukwaha namō ixo (Matéu 10.26-27)

¹ Heta te hū ngā jy'ar uwyr ehe. A'erehe jumujar mujar hū ngā juehe. Pe, jumu'eha ta pe Jesu pandu py:

—Parise ta riki ipy'a pe mokōi ma'e ukwaha namō ixo ame'ē ta ke a'eta. A'eta aja ym pehē tī. Ipy'a pe mokōi ukwaha namō a'eta ixo. Ame'ē riki mbeju mupururukiha aja saka. Katu ym aja. ² Pesarahā! Ma'e ke amō jupyk, aja ukwaha naī. Anī. Ame'ē ke Tupā mupirar ta. (Aja rahā, upa mujekwa ta.) Jeje te'e ixokwa katu, aja ukwaha naī. Anī. Ame'ē ke Tupā mujekwa ta tī. ³ Pe, pytun rahā, amō ta ukwa ym ha rupi ma'e ke pepandu, ame'ē ke wera rahā amō ta upa pandu ta. (A'erehe upa hendu ta, pe, ukwa ta ngā.) Kapy pe amō pe peje'ē ra'yr u'am, ame'ē ke amō ta pandu hū ngā pe. (Upa ngā ukwa ta) — aja Jesu pandu.

Tupã ngi pekyje ta me'ẽ te'e
(*Matéu 10.28-31*)

⁴ A'e pandu tĩ:

—Ihẽ rehe katu ame'ẽ ta ke pehẽ. Ko pehẽ pe apandu axo. Ko awa ke amõ jukwa. Ame'ẽ ta ngi pekyje ym. Jukwa, pe, a'engi amõ we marã ka ym awa ke mahyha 'y. ⁵ Ko ihẽ amujekwa ta pehẽ pe. Amõ ngi pekyje. Tupã ngi pekyje. Upa jukwa rahã, amõ we mahy ta. Je'ẽha rupi tata keruhũ pe ame'ẽ ke a'e ombor ta. Pyrara hũ ta a'ep. Jete. Apandu pehẽ pe. Pekiye katu ingi, Tupã ngi!

⁶ —Pehẽ anĩ. Ihẽma'e jumu'eha ta ke pehẽ. Pehẽ rehe Tupã ipy'a katu. Pesarahã! Awa po wajar peteihar upa hetaha ma'ewyra ra'yr rehe amõ muhepy rahã, mokõi tamatarer pu'a ra'yr me'ẽ ipe. Ame'ẽ ke Tupã ukwa katu. Ma'ewyra ra'yr rehe har ukwa katu a'e. (Aja rahã, ame'ẽ 'ar koty te we pehẽ rehe har ukwa katu, aja mujekwa katu. A'erehe pekyje ym ingi.)

⁷ —Pesarahã! Pehẽ ãkã rehe pehẽ'a ihĩ. Ame'ẽ hetaha ke Tupã ukwa katu. (Aja rahã, upa katu te pehẽ rehe har ukwa katu, aja mujekwa katu.) A'erehe pekyje ym ingi. Ma'ewyra ra'yr ta rehe a'e usak katu. Ame'ẽ ta 'ar koty te we pehẽ rehe a'e usak katu te we ta tĩ — aja Jesu pandu jumu'eha ta pe.

Jesu kotyhar ame'ẽ ta ke. Jesu kotyhar aja ym ame'ẽ ta ke tĩ.

(*Matéu 10.32-33; Matéu 12.32; Matéu 10.19-20; 2 Timo 1.8*)

⁸ A'e pandu tĩ:

—Ko pehẽ pe amujekwa a'am. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ihẽ ngi amõ huxĩ ym. Amõ ta pe kuja pandu: “Jesu kotyhar ke ihẽ” aja. Aja rahã, kuja ehe har ihẽ apandu ta tĩ: “Ihẽ kotyhar ke a'e” aja Tupã je'ẽha rahoha ta pe apandu ta. ⁹ Amõ ta anĩ. Ihẽ ngi huxĩ a'e. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ihẽ ngi huxĩ. A'erehe amõ ta pe kuja pandu: “Ihẽ anĩ. Ixotyhar aja ym ihẽ” aja pandu. Aja rahã, kuja ehe har ihẽ riki apandu ta tĩ: “Peme'ẽ anĩ. Ihẽ akwa ym peme'ẽ. Ihẽ kotyhar

ym a'e” aja Tupã je'ẽha rahoha ta pe apandu ta.

¹⁰ —Ihẽ rehe amõ juru ai, ame'ẽ ke rehe Tupã ipy'a jywyr ta. (Tupã koty ipy'a muruwak rahã, Tupã ipy'a jywyr ta ehe.) Tupã'ã rehe juru ai rahã, anĩ. Amõ juru ai ehe rahã, ame'ẽ rehe Tupã ipy'a jywyr ym te ta.

¹¹ —Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe pehẽ ke amõ ta hykýi ta raho. Ihẽ rehe pejurujar katu, a'erehe mupyrara ta raho. Kapitã ruwa koty pehẽ ke raho ta tĩ. Kapitã ruwa koty aja tĩ. Mupyrara ta raho tĩ. Arahã myja pehẽ juehe har pepandu ta my, ame'ẽ rehe har pekwa pekwa ym pexo. Ma'e pepandu ta my, ame'ẽ rehe har pekwa pekwa ym pexo tĩ. ¹² Arahã Tupã'ã riki mujekwa ta pehẽ pe. Ma'e pepandu ta, ame'ẽ ke mujekwa ta pehẽ pe. (Ame'ẽ ke pepandu ta) — aja Jesu pandu jumu'eha ta pe.

Ima'ehũ rahã, muka'u te'e ta juehe

¹³ Hetaha ta pyter ngi amõ sawa'e pandu ipe:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Jande pái manõ. Pe, upa ima'e ke hijar jande pe. Ame'ẽ ngi har: “Ne mu pe eme'ẽ tĩ!” aja ihẽ mu pe epandu. Ihẽ mu riki upa katu te pyhyk — aja Jesu pe.

¹⁴ A'e pandu:

—Sa'e! Anĩ. Esarahã! “Ihẽ amanõ rahã, ihẽ ra'yr ta pe ihẽma'e ke eme'ẽ me'ẽ” aja nde pái pandu ym te ihẽ pe. A'erehe ame'ẽ me'ẽ ym ta nde páima'e ke — aja sawa'e pe.

¹⁵ Upa ngã pe a'e pandu tĩ:

—Pehendu katurahã! Upa katu te ma'e ke rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ tar katu rahã, pesak katu te'e. Pemoĩ ym pehẽ. Pesarahã! Ima'ehũ namõ amõ ixo. Aja rahã, kome'ẽ ywy keruhũ pe yman rahã ixo katu ta, aja ukwaha naĩ. Anĩ. Aja ym ta — aja Jesu pandu.

¹⁶ (Pe, ame'ẽ rehe har mujekwa te we. Upa ma'e ke rehe ipy'a moĩ moĩ rahã, katu ym aja mujekwa tar katu.) A'erehe myja me'ẽ ima'ehũ matyr ame'ẽ ke my, ame'ẽ ke pandu:

—Ko amō sawa'e ixo. Ima'ehū namō ixo ame'ē ke a'e. Pe, heta te hū ma'e ke kupixa pe ihī. ¹⁷ Pe, ipy'a pe ma'e ukwa ukwa uī: “Mā! Kupixa ngi marā ka ym ma'e matyriha. (Tyryhem apo 'y.) Nixói te matyriha renda ke. Myja ta apo my?” aja sawa'e jupe. ¹⁸ Pe, kuja ame'ē jupandu jupe: “Aa! Akwa apo. Matyriha renda ihē amutiha te we ta apo. I'ar koty te we hū tiha ame'ē ke amujā ta. A'ep ihēma'e ke amatyr ta. Kupixa ngi ma'e matyr ame'ē ke amoī ta ipe tī. ¹⁹ Upa rahā, ihē ajupandu ta ihē jupe. ‘Mā! Katu tiki ihē pe. Yman rahā, pehū ta ihēma'e ke. Aputu'u katu. Ihē mi'u amatyr. Ajumuhury katu ihē juehe' aja ihē pe” aja sawa'e pandu jupe tipe. ²⁰ Anī. Aja ym ta. Ywa ngi Tupā pandu: “Nde riki ereka'u te'e! Kome'ē pytun rahā, nde eremanō ta kŷ. Pe, nema'e matyr hū ame'ē ke awa pe nde eremupyta ta my? Nde pe anī. Amō pe nde eremupyta ta riki, aja Tupā pandu” — aja Jesu mu'e.

²¹ Pe, a'e pandu tī:

—Aja ta riki amō pe. Ima'e ma'e ke jō amō matyr hū rahā, aja ta. Pe riki Tupā koty nixói te ta ma'e ke. Ma'e katu ame'ē ke nixói te ta. Katu ym aja — aja Jesu pandu.

Tupā rehe ejurujar katu
(Matéu 6.25-34)

²² (Ma'e ke jō amō matyr hū rahā, katu ym, aja mu'e tar katu tī.) A'erehe jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Pesarahā! Pehē pe apandu katu. Pehē mi'u rehe har jō pejumupyai ym pexo. “Ma'e jande ja'u ta my? Nixói ma'e. Jandema'e mundeha nixói. Awa me'ē ta jande pe my?” aja pejumupyai ym pexo tī. ²³ Ixoha namō amō ixo rahā, ame'ē riki awa mi'u 'ar koty te we katuha. Awa rete aja tī. Awama'e mundeha 'ar koty te we katuha tī. ²⁴ Ma'ewyra rehe pesarahā! Jytym ym ma'e ke. Matyr ym ma'e ke tī. Ma'e matyriha renda nixói tī. Humi'u ke Tupā me'ē katu ipe. Pesarahā! Ma'ewyra 'ar koty te we pehē pexoha katuha ke. (A'erehe

pehē rehe Tupā usak katu ta aja mukewa katu.)

²⁵ —“Myja hetaha warahy 'ar rahā, ko pehē pexo ta my” aja pekwa pekwa pexo rahā, yman pepyta te we ta rī, aja pekwaha naī. Anī. Marā ka ym pexoha pemupyta te we ta rī. ²⁶ Aja ta'yr mi marā ka ym pexoha pemupyta te we ta rī. Aja rahā, amō ma'e ke rehe pejumupyai ym pexo tī.

²⁷ —Ma'eputyr rehe pesarahā! Ma'e puwan ym. Ima'e ma'e ke mujā ym tī. Amō usak ehe rahā, katukwer. Apandu katu pehē pe. Ymanihar Saromā ima'ehū te namō ixo. Ima'e mundeha katukwer tī. Pesarahā! I'ar koty te we ma'eputyr katu te ha ke. ²⁸ Tupā riki ma'eputyr ke mukatu te. Apo putyr katu. Koī upa ta kanim. Upa xirik. Ame'ē ke jape'a aja amō hapu. Upa ukwái. Pesarahā! Ma'eputyr ke a'e mukatu te rahā, pehēma'e mundeha ke a'e me'ē katu ta pehē pe tī. Mā! Ame'ē rehe pejurujar katu ta me'ē te'e tī. ²⁹ Pehē pe'u ame'ē ke rehe pekekar pexo. Aja te'eha ym pehē. Ame'ē rehe jō pejumupyai ym. ³⁰ Ame'ē ke rehe jō kome'ē ywy pe har ta kekar kekar ixo. Aja te'eha ixo. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ke a'eta. Aja pexo ym tī. Pehē mi'u peputar. Pehēma'e mundeha peputar. Ame'ē ke pehē pái keruhū ukwa katu. (Pehē pe a'e muwyr ta.) A'erehe ame'ē ke rehe jō pejumupyai ym pexo. ³¹ Kuja katu. Myja Tupā putar ame'ē ke pema'ema'e katu ta my? Ame'ē rehe har pekwa pekwa py pexo. Aja rahā, upa pehēma'e nixói ame'ē ke a'e muwyr ta pehē pe tī — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Ma'e katu ame'ē ke ywa pe ihī
(Matéu 6.19-21; 1 Petu 1.4)

³² Jumu'eha ta pe a'e pandu tī:

—Ihē kotyhar ta ke pehē! Heta ym pehē. Apandu katu pehē pe. Ngā ngi pekyje ym pexo. Pehē rehe pehē pái keruhū usak katu te ixo, a'erehe ngā ngi pekyje ym pexo. Yman rahā, henda ke pe pehē ke a'e raho ta tī. Aja a'e putar. ³³ Pehēma'e ke upa katu te

pemuhepy. Pe, ame'ë tamatarer ke ima'e ym te ame'ë ta pe peme'ë me'ë. Pe, tamatarer ryru ijuk ym aja me'ë namō pexo. Ame'ë riki ywa pe ihī, ame'ëja saka. Ywa pe pehēma'e hū namō pexo, ame'ëja saka. A'ep ame'ë ke kanim ym te ta. Ma'e mukanīha nixói. A'erehe mukanim ym te ta awa. ³⁴ Pehēma'e ke ihī. Ame'ë rehe har pekwa pekwa pexo. A'erehe ywa pe pehēma'e ke ihī rahā, a'ep pehē py'a ihī ta tī — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Jesu jywryiha rehe peharō katu pexo

(Matéu 24.36-44; Mak 13.32-36)

³⁵ A'e pandu tī:

—Peharō katu pexo! Pehēma'e kamixa pemunde katu. Pehēma'e xirur aja tī. Pemunde katu tī. Araparin pemuwera katu aja pexo tī. ³⁶ Ijar rehe miasu ta harō ixo. (Aja ihē rehe peharō katu pexo tī.) Jumendar-ihā rehe ngā mi'u matyr. Ame'ë upa rahā, ijar jywyr uwyr. Ame'ë ke rehe miasu ta harō ixo. A'e jywyr uwyr rahā, pukái ta. Pe, pahar miasu ta hukwen ke pirar ta. ³⁷ Miasu ta harō katu ixo. Ukwer ym ngā tī. Ame'ë ke ijar ukwa rahā, miasu ta hury katu ta. Apandu pehē pe. Kamixa ke ijar pypyk katu ta, xirur wyr rupi. Pe, miasu ta pepandu ta: “Ma'e ngā u'uha renda pe pewapyk peho” aja. Pe, a'e atu ngā mi'u ke moī ta, miasu ta pe. ³⁸ Pytun pyter pe ijar jywyr ta uwyr my. Satur rahā we ta jywyr my. Miasu ta harō katu ixo. Ame'ë ke ijar usak rahā, miasu ta hury katu ta. ³⁹ Pesarahā! Ma'e mukanīha uwyriha angaha ke rehe ok jar ukwa katu rahā, ukwer ym ta tipe. Harō ta tipe. Pe, a'e ke muputu'u ta tipe. Hok ke ma'e mukanīha musorok ym ta tipe.

⁴⁰ —Pehē aja tī. Ihē rehe peharō katu pexo. Awa aja ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Ywa ngi ihē riki ajywyr rahā, peharō katu pexo my. “Jywyr ym ta apo rī” aja pekwa pekwa pexo rahā, pahar ihē ajywyr ta — aja Jesu pandu.

Miasu katu ame'ë ke. Miasu katu ym ame'ë ke tī.

⁴¹ Pe, Petu pandu ipe:

—Sawa'e! Apo myja me'ë miasu harō katu ixo my, ame'ë ke nde erepandu. Ame'ë ke jande pe jō nde erepandu my? Upa ngā pe nde erepandu my? — aja Jesu pe.

⁴² A'e pandu:

—Ihē kotyhar ta pe jō apandu. Upa ihē kotyhar ta ihē rehe harō katu ta me'ë te'e. Ijar rehe miasu harō katu. Aja ihē rehe harō katu ta me'ë te'e tī. Pesarahā! Myja me'ë miasu riki ukwa katu ame'ë ke my? Myja me'ë miasu riki ijar pandu ame'ë ke ma'ema'e katu my? Ko apandu ta. Amō miasu pe ijar pandu: “Amō miasu ta rehe esak esak katu exo. Myahy rahā, ngā mi'u ke eme'ë me'ë katu ngā pe” aja ijar pandu. (Pe, ijar paxia oho.) ⁴³ Pe, ijar pandu, aja miasu ma'ema'e ixo. Hok pe jywyr rahā, ame'ë ke rehe ijar usak. Aja rahā, ame'ë miasu hury katu ta. ⁴⁴ Pesarahā! Apandu pehē pe. Ame'ë miasu pe kuja ijar pandu ta: “Katu ame'ë ke nde. Upa katu te ihēma'e ke rehe nde esak esak katu ta apo 'y' aja ta.

⁴⁵ —Amō kotyhar rahā, katu ym. Miasu katu ym ame'ë ke rahā, kuja jupandu jupe: “Ihē jar pepaite oho. Yman rahā, jywyr ta” aja jupe. Pe, amō miasu ta ke a'e nupā hū. Sawa'e ta ke. Kūjā ta ke aja tī. Nupā hū tī. Pe, ma'e ke jeje u'u te'e hū uī. Kawī ngi ka'u tī. ⁴⁶ Pe, ijar rehe harō ym rahā, ame'ë wera rahā, ijar jywyr ta. “Apo jywyr ym we ta rī” aja pandu rahā, pahar ijar jywyr ta. Pe, ame'ë ke ijar mupyrara hū ta. Tupā rehe hendu ym ame'ë ta ke Tupā mupyrara hū ta. Aja ijar mupyrara hū ta. Miasu katu ym ame'ë ke mupyrara hū ta.

⁴⁷ —Ijar pandu ame'ë ke miasu ukwa katu tipe. Anī. Ukwaha aja ma'ema'e ym. Jeje ima'e ke ma'ema'e ixo rī. Hendu ym ehe, ijar rehe. Aja rahā, ijar mahy hū ta a'e ke. Pirok hū ta tī. ⁴⁸ Pe, amō ihī. Ijar pandu ame'ë ke miasu ukwa ym. Pe,

a'e ma'ema'eha katu ym. Ijar mahy a'e ke rahã, katu tiki. Mahy rahã, pirokiwe mi ta. Ukwa ym ha namõ miasu ma'ema'e, a'erehe pirokiwe mi ta. Aja ihẽ kotyhar ta tĩ. Pekwa katu rahã, pehendu katu ta me'ẽ te'e. I'ar koty we pekwa katu rahã, i'ar koty te we pehendu katu ta me'ẽ te'e — aja Jesu pandu.

Jesu uwyr, a'erehe amõ koty koty ngã jy'ar

(Matéu 10.34-36)

⁴⁹ A'e pandu tĩ:

—Ihẽ ajur, a'erehe kome'ẽ ywy pe har ta amõ koty koty jy'ar ta. Ame'ẽ ke upa rahã, katu ta tipe. Ame'ẽ upaha ihẽ aputar. ⁵⁰ Amõ ta ihẽ ke mupyrara hũ ta me'ẽ te'e. Ame'ẽ upa ym we rĩ. A'erehe ihẽ apyai te'e axo we rĩ. ⁵¹ Kome'ẽ ywy pe har ta jumai mai ixo. Ame'ẽ ke ihẽ amuputu'u ajur, aja pekwaha my? Anĩ. Aja ym. Ko pehẽ pe apandu. Ihẽ ajur, a'erehe amõ koty koty amõ ta jy'ar jy'ar ta. ⁵² Apo ngi har ok wyr pe awa po peteihar upa hetaha ta ixo. Ihẽ rehe mahapyr jurujar katu ta. Mokõi anĩ ta. Amõ rahã, ihẽ rehe mokõi jurujar katu ta. Mahapyr anĩ ta. Aja amõ koty koty jy'ar jy'ar ta. ⁵³ Ihẽ rehe ipái ta jurujar katu ta. Ta'yr ta anĩ. Pe, ihẽ rehe ta'yr ta jurujar katu ta. Ipái ta anĩ. Ihẽ rehe imãi ta jurujar katu ta. Imembyr kũjã ta anĩ. Ihẽ rehe imembyr kũjã ta jurujar katu ta. Imãi ta anĩ. Ihẽ rehe imembyr reko ame'ẽ ta jurujar katu ta. Kũjã ta anĩ. Ihẽ rehe kũjã ta jurujar katu ta. Imembyr reko ame'ẽ ta anĩ ta. Aja amõ koty koty jy'ar jy'ar ta — aja Jesu pandu.

Tupã muwyr ame'ẽ ke ko ixo, aja ukwa ym ngã

(Matéu 16.2-3)

⁵⁴ Ngã pe pandu tĩ:

—Aman pihuniha rehe pesak rahã, pahar pepandu: “Aa! Aman ukyr ta” aja. Pe, pahar aman ukyr. ⁵⁵ Pe, wytuhu rahã, pepandu: “Aa! Warahy haku ta apo” aja pepandu. Pe, warahy hakuha uwyr. ⁵⁶ Mã! Mokõi pekwaha namõ pexo! Ywa

rehe ihĩ ame'ẽ ke rehe pesak rahã, ame'ẽ ke pekwa katu. Ywy rupi ihĩ ame'ẽ ke aja tĩ. Pekwa katu tĩ. Ihẽ rehe har anĩ. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu tipe. Ame'ẽ rehe pesak tipe. Anĩ. Ihẽ riki Tupã muwyr ame'ẽ ke ihẽ, aja pekwa ym te riki — aja Jesu pandu.

Ne ruwajan namõ pahar emukatu (Matéu 5.25-26)

⁵⁷ A'e pandu tĩ:

—“Katu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e. Ame'ẽ ke ihẽ akwa katu” aja nde erepandu. Aja rahã, katu ame'ẽ ke nde erema'e ta me'ẽ te'e. ⁵⁸ Esarahã! Nde rehe har ne ruwajan pandu: “Katu ym nde. A'erehe ngã panduha renda pe nde ke araho ta” aja riki. Mã! Inamõ nde ereho erexo rahã, emukatu. “Mã peja ym. Eraho ym ihẽ ke. Ihẽ rehe nde py'a emujywyr katu. Katu ta apo 'y” aja pahar emukatu. Aja rahã, ngã panduha ruwa koty nde ke raho ym ta. Anĩ rahã, nde eremukatu ym rahã, nde ke raho ta. Aja rahã, sonda ta pe nde ke mondo ta. Pe, kyndaha pe nde ke sonda ta kynda ta raho. ⁵⁹ Apandu nde pe. Nde erehem ym te ta ingi. Mukatuha rehe upa katu te nde eremuhepy ym rahã, kyndaha ngi nde erehem ym te ta. (A'erehe mã peja pahar emukatu. Katu ame'ẽ ke ema'e katu) — aja Jesu pandu.

13

Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak pemondo

¹ Arahã, amõ ta Jesu rehe uhyk uwyr. Pandu ipe:

—Hymba ke amõ ngariréi ywy pe har ta hapy hapy ixo. Aja Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ u'am. Arahã, ame'ẽ ta ke Pirat je'ẽha rupi amõ ta jukwa. Mã! Ame'ẽ ta jaxer ai te'e nahã my? — aja Jesu pe pandu uwyr.

² Pe, Jesu pandu:

—Hã! Aja ame'ẽ ngariréi ywy pe har ta ke amõ ta jukwa. A'erehe kuja pekwaha my: “Mã! Ame'ẽ ta jaxer ai ame'ẽ ta ke nahã my? Amõ ngariréi ywy pe har ta 'ar koty te we

jaxer te” aja pekwaha naĩ. ³ Anĩ. Aja ym. Ko pehẽ pe apandu. Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ngi Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak ym rahã, ame'ẽ ngariréi ywy pe har ta aja pemañõ ta tĩ.

⁴—Amõ we tĩ. Siroe renda pe heta ngã ixo. Awa py wajar mahapyr hetaha ixo. Ame'ẽ ta rehe ywy pirã ok u'ar ukwa. Ok ywate ame'ẽ ke u'ar. Upa ngã ke jukwa. Kuja pekwaha my: “Mã! Ame'ẽ ta jaxer te. Jerusarẽ ok ta pe har ta 'ar koty te we jaxer te” aja pekwaha my? ⁵ Anĩ. Aja ym. Ko pehẽ pe apandu katu. Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ngi Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak ym rahã, ame'ẽ ta aja upa katu te pemañõ ta tĩ — aja Jesu pandu.

(“Pemañõ ta” aja pandu rahã: “Mupyraraha renda pe mupyrara ta” aja mujekwa.)

Myja me'ẽ ma'eywa'y my, ame'ẽ ke Jesu mujekwa

⁶ Pe, myja me'ẽ ma'eywa'y my, ame'ẽ ke a'e pandu:

—Ma'eywa'y rehe amõ sawa'e usak oho. Hok rake i'ãi ame'ẽ ke. Ma'eywa rehe usak oho tĩ. Anĩ. I'a ym. Nixói.

⁷ Pe, kupixa usakiha pe ijar pandu: “Esarahã! Yman ma'eywa ke ihẽ apo'ok ta tipe. Mahapyr warahy 'ar rahã, kome'ẽ ma'eywa'y ngi apo'ok ta tipe. I'a ym te riki. Ma'ewã kuja i'ãi my. Katu ym. Emondok embor” aja ijar pandu. ⁸ Pe, kupixa usakiha pandu ipe: “Sa'e! Anĩ we rĩ. Mã pewe i'ãi rĩ. Ko ywy ke hake rupi ihẽ amungái mungái we ta rĩ. Ame'ẽ rupi ma'e muhuryha ihẽ amoĩ ta tĩ.

⁹ Pe, amõ i'aha angaha ke rehe uhyk rahã, i'a rahã, katu ta tiki. I'a ym rahã: ‘Emondok embor’ aja ihẽ pe nde erepandu ta kÿ. Pe, ihẽ amondok ta” aja ijar pe kupixa usakiha pandu — aja Jesu pandu.

(Aja Tupã tĩ. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ngi ipy'a ke ngã muruwak mondo. I'a katu, ame'ẽja saka. Ixoty muruwak mondo, ame'ẽ ke rehe Tupã harõ we rĩ. Pyrara usak

we ehe rĩ. Muruwak ym rahã jõ, pe, mupyrara ta ngã ke. I'a ym, ame'ẽja saka.)

Putu'uha 'ar rahã, kũjã ke Jesu mukatu

¹⁰ Amõ jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe Jesu mu'e uĩ. ¹¹ A'ep amõ kũjã ihĩ. Ājã ipy'a rehe ihĩ ame'ẽ ke a'e, a'erehe ahy hũ. Yman te ahy ixo. Heta te hũ warahy 'ar rahã, aja te'e ixo. Kuja, 18 hetaha warahy 'ar rahã, aja ixo. Jixiko te'e wata. Marã ka ym pu'am katu wataha. ¹² Jesu usak ehe rahã, pandu ipe:

—Nde katu apo 'y — aja ipe.

¹³ Aja pandu rahã, iãkã rehe ipo ke mujar. Aja rahã, pahar katu pu'am u'am. Tupã pe: “Mã! Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja kũjã pandu pandu.

¹⁴ Jy'ariha rendama'e kapitã parahy ehe, Jesu rehe. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, Jesu mukatu. (Aja rahã, paraky te'e, aja ukwaha naĩ, a'erehe parahy ehe.) A'erehe a'ep ihĩ, ame'ẽ ta pe pandu:

—Awa po wajar peteĩ wera rahã jõ, ma'e ke amõ ma'ema'e katu. Ame'ẽ wera rahã jõ, amõ mukatu katu pehẽ ke. Ame'ẽ wera rahã jõ mukatuha rehe pejur. Putu'uha 'ar rahã, anĩ ta. Mukatu ym ta me'ẽ te'e — aja jy'ariha rendama'e kapitã pandu.

¹⁵ Jesu pandu:

—Mã! Putu'uha 'ar rahã ihẽ aparaky, aja pekwaha naĩ. Anĩ. Pesarahã! Upa pehẽ ngi har amõ tapi'iruhu ke jirar ta raho. Kurar ngi y ke me'ẽ ta raho. Jumen ke aja tĩ. Putu'uha 'ar rahã, aja te'e pehẽ. Ame'ẽ peparaky, ame'ẽja saka tĩ. (Pehẽ py'a pe mokõi pekwaha namõ pexo!) Katu ym aja. ¹⁶ Pesarahã! Ko kũjã riki Amarã rainõ ke. (A'erehe Tupã usak katu ehe, ame'ẽ ke a'e tĩ.) Kuja, 18 hetaha warahy 'ar rahã, a'e ke Satana mupyrara. (Ājã ramüi a'e.) Mujixiko mahy. A'erehe apo putu'uha 'ar rahã, kũjã ahyha ke amukatu. Apo jõ putu'u a'e 'y — aja Jesu pandu.

¹⁷ Aja pandu rahã, huwajan ta huxĩ. A'e pandu katu, a'erehe ame'ẽ ta huxĩ ingi. Amõ ta anĩ. Hury katu riki. Upa ma'e katu ame'ẽ ke Jesu ma'ema'e. A'erehe hury katu ngã ehe.

Ma'e raĩ jytym ame'ẽ rehe har
(*Matéu 13.31-32; Mak 4.30-32*)

¹⁸ Jesu pandu:

—Kome'ẽ ywy keruhũ pe Tupã kotyhar ta ixo. Ame'ẽ ta riki kuja saka.

¹⁹ Kupixa pe ma'e raĩ ta'yr te mi ame'ẽ ke sawa'e jytym. Mosata raĩ ke. Ame'ẽ hywõi. I'y tiha te hũ oho rahã, myra aja tiha oho tĩ. Pe, hãkã rehe ma'ewyra ta haity mujã mujã — aja Jesu pandu.

(Aja rahã, Jesu pandu py rahã, Tupã kotyhar ta heta ym te. Ma'e raĩ ta'yr te mi, ame'ẽja saka. I'i atu te rahã, ixotyhar ta heta te hũ ta. I'y tiha te hũ, ame'ẽja saka, aja mujekwa katu.)

Ma'e mupururukiha rehe har
(*Matéu 13.33*)

²⁰ A'e pandu tĩ:

—Kome'ẽ ywy keruhũ pe Tupã kotyhar ta ixo. Ame'ẽ ta riki kuja saka.

²¹ Ahúi aja me'ẽ ku'i pe ma'e mupururukiha ke kũjã mupara. Rar tyryhem mupara. Upa rahã, upa ahúi aja me'ẽ ku'i pururuk hũ oho — aja Jesu.

(Aja rahã, pandu py rahã, Tupã kotyhar ta heta ym. I'i atu te rahã, heta te hũ ta aja mujekwa katu.)

Hukwen pu'i mi ame'ẽ rehe har
(*Matéu 7.13-14; Matéu 7.21-23*)

²² Jerusarẽ ok ta pe Jesu oho ixo rahã, amõ amõ ok ta ra'yr rupi ngã ke mu'e mu'e oho ixo. Awa renda rupi aja tĩ. Mu'e mu'e oho tĩ. Aja Jerusarẽ ok ta koty oho ixo. ²³ Pe, amõ pandu ipe:

—Sawa'e! Tupã muhã katu ame'ẽ ta heta ym my? — aja Jesu pe.

A'e pandu:

²⁴ —Hukwen ta'yr mi rupi amõ ixo. Pehẽma'e pyrãtã katuha namõ mã peja pexerahã! Ko pehẽ pe apandu. Heta ame'ẽ ta ixo tar katu tipe. Marã ka ym ixeha. ²⁵ Pesarahã! Ok jar pu'am ta. Pe, hukwen ke kynda ta.

Pe, soroka pe pepukái pe'am: “Sa'e! Epirar jande pe” aja ipe. Pe, a'e pandu ta: “Anĩ ta. My pe har pehẽ my? Akwa ym ihẽ” aja pehẽ pe. ²⁶ Pe, pepandu: “Nde erekwa riki. Nde namõ ma'e ke ja'u katu. A'erehe nde rehe katu ame'ẽ ta ke jande. Jande rekoha pe Tupã je'ẽha ke nde eremu'e katu jande ke. Jahendu riki” aja ipe. ²⁷ A'e pandu tĩ: “Anĩ. My pe har pehẽ my? Akwa ym ihẽ. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ame'ẽ ta ke pehẽ. Pe-jywyr peho ihẽ ngi” aja pehẽ pe ok jar pandu ta. (Ihẽ riki ame'ẽ ok jar aja saka.)

²⁸ —Tupã ixo ame'ẽ pe huryha namõ Amarã ixo. Isak aja tĩ. Jako aja tĩ. Huryha namõ ixo tĩ. Upa katu te Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta aja tĩ. A'ep huryha namõ ixo tĩ. Pehẽ anĩ. Soroka pe pepu'am ta. Ame'ẽ rehe pesak rahã, pejixi'u hũ ta. Tupã rehe peparahy ta, a'erehe pehẽ rãi pesu'u su'u ta. ²⁹ Heta ame'ẽ ta jy'ar ta uwyr. Amõ awa ta jy'ar ta uwyr. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta jy'ar ta uwyr. Warahy uhemihã koty ngi jy'ar ta uwyr. Warahy u'ariha koty ngi aja tĩ. Jy'ar ta uwyr tĩ. Warahy jurukwã koty ngi aja tĩ. Jy'ar ta uwyr tĩ. Iapyr koty ngi. Tumaha koty ngi aja tĩ. Jy'ar ta uwyr tĩ. Tupã ixo ame'ẽ pe jy'ar ta uwyr. Tupãma'e imi'u matyriha rehe wapyk ta uwyr. Hury katu te hũ ta ngã. ³⁰ Upa katu te ame'ẽ ta rehe Tupã juja katu te ipy'a katu ta — aja Jesu pandu.

Jerusarẽ ok ta rehe har Jesu pandu
(*Matéu 23.37-39*)

³¹ Arahã amõ parise ta uhyk ehe. Pandu ipe:

—Eho nde sengi! Nde ke Ero jukwa tar katu — aja Jesu pe.

³² A'e pandu:

—Jawaran aja saka a'e. Ngã jukwaha ke. Kuja pepandu peho ipe: “Apyta we ta rĩ. Apo ngã py'a ngi ãjã ta ke amuhem amondo axo. Apo ma'e ahy ixo ame'ẽ ta ke amukatu axo tĩ. Koĩ aja ta tĩ. Koĩ har pewe ihẽ ama'eha ke amumba ta” aja Ero pe

pepandu peho. ³³ Mā! Ihē aho we ta me'ē te'e rī. Koī aja tī. Koī har pewe aja tī. Pe, Jerusarē ok ta pe ahyk ta. Jerusarē ok ta pe jō Tupā je'ēha pandu ame'ē ke amō jukwa ta me'ē te'e. Amō renda pe anī — aja Jesu. (Aja rahā, Jerusarē ok ta pe a'e manō ta, aja mujekwa katu.)

³⁴ A'e pandu tī:

—Jerusarē ok ta pe har ta! Mā! Ima'e je'ēha pandu ame'ē ta ke Tupā muwyr rahā, ame'ē ta ke pejukwa. Myrandu katu pandu ame'ē ta ke a'e muwyr rahā, ita ra'yr pe pejukwa tī. Jerusarē ok ta pe har ta! Pehē kotyhar ta ke amō amō rahā, ihē amujy'ar tar katu. Amujy'ar rahā, pehē ke amō ta jukwa ym ta tipe. Anī. Amujy'ariha ke peputar ym. Sapukái ra'yr ta ke ipypo wyr pe imāi mujy'ar inom, aja pehē ke amujy'ar tar katu tī. Anī. Peputar ym. ³⁵ Jerusarē ok ta pe har ta! Pehē rekoha ke pehē pe te'e Tupā hijar oho. Ko pehē pe apandu katu. Kuja pepandu ta: “Mā peja jandema'e sawa'e te muwyr ame'ē ke rehe Tupā usak katu” aja ta pehē. Aja pepandu rahā jō, ihē rehe pesak ta tī. Ihē riki Tupā muwyr ame'ē ke — aja Jesu pandu.

14

Ahy ixo ame'ē ke Jesu mukatu

¹ Amō jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, Jesu pe amō parise pandu. Parisema'e kapitā a'e.

—Ihē rok pe ihē namō ja'u jaho — aja.

Pe, inamō ma'e ke Jesu u'u oho. Parise rok pe uhyk rahā, amō ta usak usak katu ehe. Putu'uha 'ar rahā, mukatu ta my? Mukatu rahā: “Nde katu ym” aja pandu ta, a'erehe usak usak ehe. ² Huwa koty amō sawa'e wata uwyr. Ijywa ke punga rāi ipe. Itymā ke aja tī. Punga rāi tī. ³ Pe, Moise je'ēha mu'eha ta pe Jesu pandu. Parise ta pe pandu tī:

—Myja Moise je'ēha rehe panduha ihī my? Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, ahy ixo ame'ē ke amō

mukatu katu my? Anī ta my? — aja Jesu a'eta pe.

⁴ Anī. A'eta pandu ym te ipe. “Ma'e katu ame'ē ke ema'e ym” aja Moise je'ēha pandu ym. A'erehe a'eta pandu ym te ipe. Pe, sawa'e po ke Jesu pyhyk. Mukatu. Pe, hok pe mujywyr mondo. Katu aja mujywyr mondo.

⁵ Pe, a'ep pe har ta pe Jesu pandu:

—Pehē ngi har ta'yr ywykwyr typy ame'ē pe u'ar rahā, pahar amō jo'ok ta ingi. Putu'uha 'ar rahā, u'ar. Pahar jo'ok ta ingi. Tapi'iruhu u'ar rahā, aja tī. Putu'uha 'ar rahā, u'ar tī. Pahar jo'ok ta ingi tī. (A'erehe putu'uha 'ar rahā, ahy ixo ame'ē ke amukatu rahā, katu tiki tī) — aja Jesu pandu.

⁶ Ame'ē panduha rehe marā ka ym je'ēha ke amō ta mujywyrriha ipe.

“Ihē katu ihē” aja ekwa ekwa ym exo

⁷ Ma'e ke amō ta u'u uwyr rahā, wapyka katu te ame'ē pe wapyk wapyk oho. Ame'ē rehe Jesu usak rahā, myja me'ē ma'e ke my, ame'ē ke pandu ngā pe.

⁸ —Jumendariha rehe ngā mi'u ke amō matyr rahā: “Ejur se nde tī” aja ijar pandu nde pe. Aja rahā, kapitā rake ewapyk ym eho. Nde erewapyk rahā, nde 'ar koty te we sawa'e katu ame'ē ke ijar mujy'ar my tī. ⁹ Pe, nde pe pandu uwyr. “Nde wapyka ke kome'ē sawa'e pe eme'ē” aja nde pe ijar pandu. Aja rahā, nde ruxī ta ingi. Amō wapyka, xupe kotyhar pe nde erewapyk ta ereho.

¹⁰ —Pesarahā! Kuja katu. Nde pe ngā mi'u jar pandu: “Ejur se nde tī” aja. Nde ereho rahā, xupe kotyhar wapyka pe ewapyk eho. Pe, nde rehe ijar uhyk uwyr rahā, pandu nde pe: “Anī! Sa'e! Se koty ewapyk ejur. Wapyka katu te ame'ē pe ewapyk ejur” aja ngā mi'u jar. Aja rahā, nde rehe a'ep ihī ame'ē ta usak. Aja rahā, nde rury katu ta.

¹¹ —“Ihē riki amō ta 'ar koty te we katuha” aja jupe ukwa rahā, ame'ē ke Tupā muhuxī ta. “Ihē riki amō ta 'ar koty te we katuha aja ym ihē” aja jupe

ukwa rahã, ame'ẽ ke Tupã muhury katu ta — aja Jesu pandu.

¹² A'engi: "Ihẽ rok pe ja'u jaho" aja pandu ame'ẽ pe Jesu pandu:

—Ma'e ke nde ere'u rahã, nde rehe katu ame'ẽ ta ke jõ emujy'ar ym. Aja nde mu ta ke jõ emujy'ar ym tĩ. Ne anam ta ke jõ emujy'ar ym tĩ. Amõ amõ nde rok rake rupi ihĩ, ame'ẽ ta ima'ehũ namõ ixo. Ame'ẽ ta ke jõ emujy'ar ym tĩ. Esarahã! Nde ere-mujy'ar rahã, pe, i'i atu rahã, nde pe pandu ta uwyr: "Ihẽ rok pe ma'e ke e'u ejur" aja nde pe. ¹³ A'erehe ngã mi'u nde erematur rahã, ima'e ym te ame'ẽ ta ke emujy'ar. Wata katu ym ame'ẽ ta ke emujy'ar tĩ. Eha ym te ame'ẽ ta ke emujy'ar tĩ. Ijywa katu ym ame'ẽ ta ke emujy'ar tĩ. (Ame'ẽ ta marã ka ym so'o jukwaha.) Ame'ẽ ta ke emujy'ar. ¹⁴ Aja rahã, nde rehe Tupã usak katu ta. Esarahã! Ame'ẽ ta nde pe marã ka ym ma'e ke juja katu te mujywyrriha. Esarahã! Nde pe Tupã riki mujywyr ta. Yman rahã, katu ame'ẽ ke ma'ema'e ame'ẽ ta ke Tupã mukwera katu muhem rahã, ma'e ke a'e riki mujywyr katu ta nde pe — aja Jesu pandu parisema'e kapitã pe.

*Ngã mi'u matyr keruhũ ke
(Matéu 22.1-10)*

¹⁵ Amõ sawa'e myrape rake wapyk uĩ. Jesu pandu ame'ẽ ke rehe hendu rahã, pandu ipe:

—Tupã ixo ame'ẽ pe oho. Pe, myrape rake wapyk ame'ẽ ta mã hury katu ta kÿ — aja Jesu pe.

¹⁶ Pe, sawa'e pe pandu:

—Amõ sawa'e ngã mi'u ke matyr hũ. Heta ngã pe pandu: ¹⁷ "Pehẽ johu pe'u pejur" aja ngã pe. Angaha ke rehe uhyk rahã, miasu pe pandu: "Eho. Ihẽ mi'u u'u ame'ẽ ta pe epandu eho. 'Pe'u pejur. Upa ihẽ amoĩ katu' aja epandu eho" aja ngã mi'u matyrriha jar pandu.

¹⁸ —Pe, miasu pandu oho rahã, amõ amõ pandu: "Aho ym ta ihẽ" aja. Kuja amõ pandu py: "Ywy ke ihẽ amõ ajo'ok. A'erehe asak ta aho ehe apo

'y. 'Aho ym ta ihẽ' aja nde jar pe epandu" aja miasu pe. ¹⁹ Amõ pandu: "Tapi'iruhu mokõi mu'am ame'ẽ ke ajo'ok. Aja me'ẽ awa po wajar pe-teĩhar upa ajo'ok. Ma'e ke hykýi katu raho nahã my? Ame'ẽ ke amanga ta aho. 'Aho ym ta ihẽ' aja nde jar pe epandu" aja miasu pe pandu. ²⁰ Pe, amõ pandu: "Ajumendar ramõ te ihẽ. A'erehe marã ka ym ihẽ aho" aja miasu pe.

²¹ —Pe, upa amõ ta pandu ame'ẽ ke ijar pe miasu pandu oho. Ijar parahy hũ ngã rehe. Miasu pe pandu: "Pahar eho! Ok ta rupi eho. Upa awa rape rupi eho. Ima'e ym te ame'ẽ ta ke se emuhyk erur. Itymã hãtã ame'ẽ ta ke aja tĩ. Se emuhyk erur tĩ. Eha ym te ame'ẽ ta ke aja tĩ. Se emuhyk erur tĩ. Wata katu ym ame'ẽ ta ke aja tĩ. Se emuhyk erur tĩ" aja miasu pe.

²² —I'i atu ijar pe miasu pandu: "Sa'e! Upa nde erepandu ame'ẽ ke ihẽ ama'e. Pewe soroka ihĩ, ma'e u'uha renda pe" aja ipe.

²³ —A'erehe miasu pe ijar pandu tĩ: "Eho we rĩ. Ok ta kurar kupe koty rupi heta awa rape ihĩ. Ame'ẽ ngi upa ngã epyhyk erur. Ihẽ rok ke emutyryhem. ²⁴ Apandu katu. 'Ma'e ke pe'u pejur' aja ihẽ apandu py, ame'ẽ ta u'u ym te ta. Ihẽ mi'u amatyr ame'ẽ ke u'u ym te ta" aja ijar pandu — aja Jesu mu'e.

(Aja rahã: "Tupã koty pehẽ py'a pe-muruwak pemondo" aja jundéu awa ta pe pandu py. Ame'ẽ ta upa katu te jurujar ym ta. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta jurujar katu ta, aja Jesu mujekwa.)

*Jesu namõ ixo ame'ẽ ta rehe har
(Matéu 10.37-38; Ruk 9.23-24)*

²⁵ Heta te hũ ngã oho ixo inamõ. Pe, Jesu uwak rahã, pandu ngã pe:

²⁶ —Ihẽ namõ amõ ixo rahã, ihẽ rehe a'e ipy'a ym rahã, marã ka ym ihẽ kotyhar aja ixoha. Ipái rehe amõ ipy'a katu. Ame'ẽ 'ar koty te we ihẽ rehe ipy'a katu. Aja rahã jõ, ihẽ kotyhar aja ixo ta. Imãi rehe aja tĩ. Ipy'a katu tĩ. Hakehar rehe aja tĩ. Ipy'a katu tĩ. Ta'yr ta rehe aja tĩ. Ipy'a

katu tĩ. Imu ta rehe aja tĩ. Ipy'a katu tĩ. Ianam ta rehe aja tĩ. Ipy'a katu tĩ. Juehe te'e aja tĩ. Ipy'a katu tĩ. Pe, ame'ẽ ta 'ar koty te we ihẽ rehe ipy'a katu. Aja rahã jõ, ihẽ kotyhar aja ixo ta.

²⁷—Ihẽ namõ amõ ixo rahã, ame'ẽ ke amõ ta jukwa tar katu my. Pe, a'e pandu: “Anĩ. Ihẽ ajurujar katuha ke ahijar ym ta. Ihẽ ke jukwa ta my? Ahijar ym ta” aja. Aja rahã, ihẽ kotyhar aja ixo ta.

²⁸—Pehẽ ngi har amõ riki ok keruhũ mujã rahã, myja myra hetaha rahã, uhyk ta my? Upa ta my? Aja ukwa ukwa py ixo. Upa katu te pehĩ nahã my, ame'ẽ ukwa ta. Ukwa ukwa py ixo. ²⁹Ukwa ym rahã, mumba ym ta. Ixangwer jõ upa jytyka. Uhyk ym myra ke. Marã ka ym mumbaha. Ame'ẽ rehe usak ame'ẽ ta upa puka puka hũ ehe. ³⁰“Mã! Ok keruhũ sawa'e mujã ta tipe ixo. Mumba ym ta riki” aja ngã puka puka hũ ehe.

³¹—Pesarahã! Amõ kapitã keruhũ jumai tate oho. Heta te hũ sonda ta namõ oho ta. I'ar koty te we huwajan ta rahã, ima'e pyrãtãha ke a'e ukwa py ta. Huwajan ta ke a'e muputu'u ta my, ame'ẽ ke ukwa py ta. Ukwa ukwa py ixo. ³²Marã ka ym muputu'uha rahã, je'ẽha ke mondo ta, amõ kapitã keruhũ koty, huwajan koty. Paite we huwajan ixo rahã, je'ẽha ke mondo ta. “Myja rahã, nde ereputu'u ta my? Jamukatu jande juehe” aja je'ẽha ke amõ pandu ta oho ipe. Pe, muputu'u.

³³—Aja pehẽ pe tĩ. Pekwa pekwa katu py pexo. “Ixotyhar aja ihẽ axo ta. Ihẽ ke amõ jukwa tar katu rahã, tapijar te'e we ixotyhar aja ihẽ axo ta” aja pekwa pekwa pexo. Pehẽ ngi har amõ upa katu te ima'e ke hijar ym rahã, marã ka ym ihẽ kotyhar aja ixoha — aja Jesu pandu.

*Jukyr jaxer aja ym pexo
(Matéu 5.13; Mak 9.50)*

³⁴A'e pandu tĩ:

—Jukyr ma'e ke muhembyk katu. Pe, jukyr ngi he'ẽha kanim rahã, marã ka ym he'ẽha amõ mujywyr ehe.

³⁵Jaxer riki. Ywy rehe moĩ rahã,

muhury ym ma'eywa'y ra'yr ke. Amõ ma'e muhuryha namõ mupara ym tĩ. Ombor te'e awa. Pehẽ pekwa tar katu rahã, ihẽ amu'e ame'ẽ ke rehe pehendu katu! — aja Jesu pandu.

(Aja riki amõ. “Jesu kotyhar aja ihẽ axo ta” aja amõ pandu rahã, jukyr katu aja saka. Pe, Jesu rehe jurujar katuha ke hijar rahã, jukyr he'ẽha upa kanim ame'ẽja saka. Katu ym. A'e ke Tupã ombor te'e, ame'ẽja saka ta tĩ.)

15

*Arapuharan kanim ame'ẽ rehe har
(Matéu 18.12-14)*

¹Amõ rahã, heta ngã jy'ar uwyr ehe, Jesu rehe. Homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer matyr ame'ẽ ta jy'ar uwyr ehe. Amõ sawa'e katu ym ame'ẽ ta jy'ar uwyr ehe tĩ. Panduha rehe hendu uwyr. ²Pe, parise ta je'ẽ je'ẽ hũ ehe har, Jesu rehe har. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta aja tĩ. Je'ẽ je'ẽ hũ ehe har tĩ. Kuja:

—Mã! Amõ jaxer ame'ẽ ta namõ ixo katu. Ma'e ke a'eta namõ u'u tĩ. Katu ym aja jande pe — aja a'eta je'ẽ je'ẽ hũ.

³A'erehe myja me'ẽ ma'e kanim ame'ẽ ke my, ame'ẽ ke Jesu pandu ngã pe:

⁴—Pehẽ ngi har amõ heta arapuharan ta namõ ixo. Kuja, 100 hetaha ke. Pe, peteĩ kanim oho rahã, ijar kekar kekar ta oho. Kãpĩ u'u, aja kanim ym ame'ẽ ta ke ijar hijar ta. Pe, kanim ame'ẽ ke kekar kekar oho. Pe! Mahem. ⁵Mahem rahã, hury katu ehe. Ijixi'y 'ar pe hupir werur. ⁶Hok pe muhyk rahã, ehe katu ame'ẽ ta ke mujy'ar. Hok rake rupi ixo ame'ẽ ta ke mujy'ar tĩ. Pandu: “Arapuharan kanim ame'ẽ ke amahem, a'erehe ihẽ namõ pehẽ rury katu pexo!” aja arapuharan jar. ⁷Pesarahã! Aja ywa pe Tupã je'ẽha rahoha ta hury katu tĩ. Amõ ta katu ame'ẽ ta aja ixo. Kuja, 99 hetaha. Ame'ẽ ta ipy'a ke muruwak ym ta me'ẽ te'e. Katu ame'ẽ ta aja ixo. Ame'ẽ ta rehe Tupã je'ẽha rahoha ta hury katu. Pe, peteĩ sawa'e

katu ym ame'ë riki ipy'a ke Tupã koty muruwak mondo rahã, i'ar koty te we Tupã je'ëha rahoha ta hury katu ehe. Kuja, 99 hetaha 'ar koty te we hury katu te ta ha — aja Jesu pandu.

Tamatarer kanim ame'ë rehe har

⁸ A'e pandu rĩ:

—Kuja amõ we tĩ. Amõ kũjã ita tamatarer pu'a namõ ixo. Itatuwyr ke te'e mujã ame'ë ke. Jande popa hetaha namõ ixo. Pe, peteĩ kanim rahã, kuja kekar. Araparin ke muwera. Ame'ë weraha rupi peir peir ixo. Ame'ë matyriha pe kekar kekar katu. Aja upa hok wyr rupi usak usak ixo ehe. Pe, mahem. ⁹ Mahem rahã, ehe katu ame'ë ta ke mujy'ar. Hok rake ixo ame'ë ta ke mujy'ar tĩ. Pandu: “Ita tamatarer pu'a kanim ame'ë ke amahem, a'erehe ihẽ namõ pehẽ rury katu pexo!” aja kũjã pandu. ¹⁰ Pesarahã! Aja Tupã je'ëha rahoha ta hury katu ta tĩ. Peteĩ sawa'e katu ym ame'ë ke ipy'a ke Tupã koty muruwak mondo rahã, Tupã je'ëha rahoha ta hury katu ta ehe tĩ — aja Jesu pandu.

Ta'yr kanim ame'ë rehe har

¹¹ A'e pandu tĩ:

—Amõ sawa'e mokõi ta'yr ta namõ ixo. ¹² Amõ wera rahã, ipái pe peteĩ pandu. Ame'ë riki u'ar we ame'ë ke. (Ame'ë ta'yr ipáima'e tamatarer pyhyk tar katu apo 'y. Ipái manõha rehe harõ tar ym.) Kuja pandu: “Papa! Nde eremanõ rahã, upa katu te nema'e ke jande pe nde eremupyta ta kũ. Wajar ihẽma'e ta. Apo ame'ë ke ihẽ pe emuwyrãhã!” aja ipái pe. A'erehe ima'e ke ipái me'ë me'ë. Mokõi ta'yr ta pe me'ë hũ.

¹³ —Pe, ame'ë ta'yr wajar pyhyk. U'ar we ame'ë ke. Upa muhepy. Aja tamatarer pyhyk. Pe, heta katu ym ukwer rahã, ipái rekoha ke hijar oho. Pepaite ihon. Amõ ywy pe har ta koty oho. A'ep ka'u te'eha rupi tamatarer ke me'ë me'ë. Upa katu te ipy'a moĩ, ame'ë ke rehe tamatarer me'ë me'ë rã. ¹⁴ Aja upa katu te tamatarer kanim ipe. Pe, ame'ë ywy rupi nixói

te ngã mi'u ke. A'erehe a'e pyrara ixo tĩ. ¹⁵ A'erehe ame'ë ywy pe har sawa'e pe pandu. “Ihẽ aparaky ta nde pe” aja. “Ere. Ihẽma'e kure ta rehe esak katu. Kure mi'u eme'ë me'ë katu” aja sawa'e pandu. Ame'ë ke rehe a'e usak usak ixo. ¹⁶ Myahy a'e. Ynga aja me'ë ke kure ta u'u ixo. Ame'ë ke a'e u'u ta tipe tĩ. Me'ë ym ma'e ke ngã ipe.

¹⁷ —Peramõ ipy'a upak ipe. Jupandu jupe: “Mã! Ihẽ páima'e miasu ta ma'e ke u'u rahã, pyta we riki. Heta ma'e ke ihĩ. Ko ihẽ myahyha namõ ihẽ axo. Amanõ tate ihẽ. ¹⁸ Papa rekoha pe ihẽ ajywyr ta aho tĩ. Kuja ihẽ apandu ta: ‘Papa! Ma'e aka'u te'eha ke ihẽ ama'e, aja Tupã ukwa katu. Nde aja tĩ. Nde erekwa katu tĩ. ¹⁹ “Ihẽ ra'yr” aja ihẽ pe nde erepandu ym rahã, mã katu apo 'y. Miasu aja nde pe aparaky te'e ta apo tĩ’ aja papa pe ihẽ apandu ta” aja jupandu jupe. ²⁰ A'erehe a'engi oho. Ipái rekoha pe jywyr oho ixo.

—Ipái rok paite we riki. Uhyk oho ixo rahã, ipái usak ehe. Pyrara usak ehe. Pe, ujan ixoty. Ta'yr jurupy rupi juman juman. Huwa ke pyter pyter tĩ. (Aja hury katuha mujekwa.)

²¹ —Ta'yr pandu ipe: “Papa! Ma'e aka'u te'eha ke ama'ema'e, aja Tupã ukwa katu. Nde aja tĩ. Nde erekwa katu tĩ. ‘Ihẽ ra'yr’ aja ihẽ pe nde erepandu ym rahã, katu tiki” aja ipái pe.

²² —Anĩ. Miasu ta pe ipái pandu: “Pahar perur! Ma'e mundeha katu te ame'ë ke perur. Pemunde ehe. Ipo rehe har aja tĩ. Ipy rehe har aja tĩ. Perur tĩ. ²³ Upa rahã, perur amõ tĩ. Tapi'iruhu ta'yrrer ke perur. Ixa te ame'ë ke perur. Pejukwa. Jande rury katuha jamujã ta. ²⁴ Ko ihẽ ra'yr manõ aja akwa naĩ. Anĩ. Apo ixuwe katu uhyk uwyr. Kanim oho aja ixo. Ko apo ixo 'y” aja ipái pandu. Pe, hury katuha ngã mujã ixo.

²⁵ —Aja ixo rahã, ta'yr jepy ame'ë ke kupixa pe paraky ixo. A'engi jywyr uwyr. Hok pe uhyk tate rahã, ma'e tyapuha rehe hendu. ²⁶ Pe, amõ miasu pe pukái: “Ejur se! Ma'e

puki?” aja ipe. ²⁷ A'e pandu: “Ne mu ko uhyk uwyr. Manō ym a'e. Katu uhyk uwyr. A'erehe jande pe nde pái pandu: ‘Tapi'iruhu ta'yrrer ke pejukwa. Ixa te ame'ē ke' aja jande pe” aja miasu pandu ipe.

²⁸—Ta'yr jepy ame'ē ke parahy te'e. Hok pe ixte tar ym. A'erehe ipái uhem oho ixoty. Pandu ipe: “Exe ejur nde tī” aja pandu hū ta'yr pe. ²⁹ Ta'yr pandu: “Anī. Axe ym ta. Esarahā! Aparaky hū axo nde pe. Heta warahy 'ar aha oho. Te'e paraky ame'ēja ihē. Ne je'ēha rehe ihē ahendu katu te. Aja te'eha ihē axo. Nde ereme'ē ym te ma'e ke ihē pe. Arapuhame ra'yr nde ereme'ē ym riki. Ame'ē namō ihē rehe katu ame'ē ta namō jō amuhury ta tipe. Ja'u ta tipe. Anī. Nde ereme'ē ym ihē pe. ³⁰ Apo peme'ē nde ra'yr upa katu te nema'e ke mukanim. Kūjā ka'u te'e ame'ē ta pe upa mukanim. Ko riki jywyr uwyr. Pe, nde je'ēha rupi tapi'iruhu ta'yrrer ke nema'e miasu ta jukwa. Ixa te ame'ē ke. Katu ym aja” aja ipái pe ta'yr jepy ame'ē pandu. ³¹ Pe, ipái pandu: “Sa'e! Ihē ra'yr nde. Ihē namō nde erexo. Aja te'eha nde. Upa ihēma'e kohī. Ame'ē riki upa katu te nema'e tī. ³² Ko nde mu riki manō, aja ixo. Apo ixuwe katu aja uhyk uwyr. Kanim oho aja ixo. Ko apo ixo 'y. A'erehe jande rury katuha jamujā ta me'ē te'e. Jande rury katu ta me'ē te'e. Jande rok pe jaxe jahorahā!” aja ta'yr pe ipái pandu — aja Jesu pandu.

(Aja Tupā tī. Peteī sawa'e katu ym ame'ē ke ipy'a ke ixoty muruwak mondo rahā, Tupā hury katu ta, aja Jesu mujekwa katu.)

16

Ijarma'e tamatarer ke amō mukanim

¹ Jumu'eha ta pe Jesu pandu: —Pe, amō sawa'e ixo. Ima'ehū ame'ē ke a'e. Ima'e tamatarer ke amō usak usak ixo. Pe, ijar pe amō ta pandu oho: “Tamatarer usakiha riki nema'e ke te'e mukanim ixo” aja ijar pe. ² Pe, amō pe ijar pandu:

“Tamatarer usakiha emuhyk se” aja ipe. Usakiha uhyk rahā, ijar pandu ipe: “Nde erema'ema'eha rehe har ihē ahendu. Jetehar te my? Myja ihēma'e tamatarer nde ereme'ē me'ē my? Myja nde eremujoywyr tī? Ame'ē ke upa katu te emapyk. Ihē asak ta. Ihēma'e ke nde eresak ym ta apo 'y” aja ijar pandu.

³ —Pe, hok pe jywyr rahā, usakiha jupandu jupe: “Ihēma'e parakyha ngi ihē jar ihē ke muhem ta apo. Myja aparaky ta apo my? Ihē pyrātā ym ihē. (Marā ka ym kupixa rehe aparakyha.) Tamatarer ke ngā pe apandu pandu rahā, ihē ruxī ta ihē ke ingi. Aja ama'e ym ta. ⁴ Aa! Apo akwa katu! Ihē rehe katu ame'ē ta ke amu'am ta. Pe, ihēma'e parakyha ngi ihē ke muhem rahā, ihē rehe katu ame'ē ta ixo ta. Hok pe ame'ē ta ihē ke mupyta katu ta” aja jupandu jupe.

⁵ —A'erehe ijar pe ma'e ke mujoywyr ame'ē ta ke muhyk. Upa muhyk. Amō pe pandu py: “Myja hetaha ihē jar pe nde eremujoywyr ta my?” aja tamatarer usakiha pandu. ⁶ Sawa'e pandu: “Mandeju raī ka aja me'ē heta te hū amujoywyr ta me'ē te'e. Kamuxī ra'yr ke tyryhem heta te hū, kuja, 100 hetaha ke” aja usakiha pe. A'e pandu: “Esarahā! Ko nema'e mangaha ke. Se ewapyk. Pahar iwyr koty paper rehe emupinim. Wajar jō nema'e mangaha kohī. Kuja, 50 aja hetaha jō emupinim. Ihēma'e parakyha nixói rahā, ihē rehe eharái ym” aja usakiha pandu. (A'e jupandu jupe tī: “Apo ihēma'e parakyha ngi ihē jar muhem rahā, peme'ē ihē rehe usak katu ta my” aja jupandu jupe.)

⁷ —Amō pe pandu: “Ne rahā tī! Myja nde eremujoywyr ta ihē jar pe my?” aja usakiha pandu. Amō pandu: “Ahúi aja me'ē heta te hū amujoywyr ta me'ē te'e. Kuja, 1.000 wasākā mangaha mutyryhem” aja usakiha pe. A'e pandu: “Ko nema'e mangaha kohī. Iwyr koty paper rehe emupinim. Kuja, 800 aja emupinim. Te'e apandu ta, aja rahā ihē jar ukwa ym ta. Esarahā! Ihēma'e parakyha

nixói rahã, ihê rehe eharái ym” aja ipe. (A'e jupandu jupe tĩ: “Apo ihẽma'e parakyha ngi ihẽ jar muhem rahã, peme'ẽ ihê rehe usak katu ta my” aja jupandu jupe.)

8 —Ame'ẽ usakiha ma'ema'eha rehe har ijar hendu rahã, pandu: “Mã! Usakiha ukwa katu ma'e. Ehe katu ame'ẽ ta ke mu'am ixo” aja riki ijar pandu. (Jetehar te rupi ym usakiha ma'e. Katu ym ame'ẽ.) Ukwa katuha rehe har jō ijar katu pandu — aja Jesu pandu.

A'e pandu tĩ:

—Ima'e ke rehe ukwa katuha namō Tupã kotyhar ta usak usak katu. Aja rahã, yman rahã ima'e ke pewe hũ ta. Mã! Tupã kotyhar ta 'ar koty te we Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ukwa katuha. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ma'e ke ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ta pe ukwa katuha namō amō Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ma'ema'e. Aja rahã, yman rahã ima'e ke pewe hũ ta — aja Jesu pandu.

9 A'e pandu tĩ:

—Pesarahã! Kome'ẽ ywy keruhũ pe ma'e ke heta ihĩ. Tamatarer. Ma'e katu ame'ẽ ke. Heta ihĩ tĩ. “Aa! Ame'ẽ ke Tupã kotyhar ta pe ihẽ ame'ẽ ta. Aja rahã, kome'ẽ ywy keruhũ pe Tupãma'e parakyha riki katu ta oho” aja pepandu. Aja rahã, pemañõ rahã, ixoty oho rahã, pehẽ pe Tupã pandu ta: “Se pejur katu. Katuha renda ke se. Manõ ym te ta awa se. Katu tiki” aja pehẽ pe Tupã pandu.

10 —Jetehar rupi ta'yr mi ma'e ke rehe amō usak usak katu. Aja rahã, jetehar rupi heta te hũ ma'e ke rehe usak usak katu ta tĩ. Te'eha rupi ta'yr mi ma'e ke rehe usak usak. Aja rahã, te'eha rupi heta te hũ ma'e rehe usak usak ta tĩ. 11 Kome'ẽ ywy keruhũ pe ma'e ke heta hũ ihĩ. Ame'ẽ ke jetehar rupi ym pesak pesak rahã, ma'e katu ame'ẽ ke Tupã me'ẽ, ame'ẽ ke pehẽ pe a'e me'ẽ ym ta tĩ. 12 Amō tama'e ke rehe pesak pesak katu ym rahã, pehẽma'e ke pehẽ pe amō me'ẽ ym ta tĩ.

13 —Mokõi ijar pe marã ka ym mi-asu paraky katuha. Mokõi jar pe paraky rahã, peteñhar rehe jō ipy'a katu ta. Amō rehe anĩ ta. Peteñ jar je'ẽha rehe hendu katu ta. Amō jar je'ẽha rehe anĩ ta. Hendu ym ta ehe. (Aja Tupã rehe tĩ.) Tamatarer ke rehe jō ipy'a ke amō moĩ moĩ rahã, marã ka ym Tupã rehe ipy'a katuha. (Mokõi ijar aja saka tĩ) — aja Jesu pandu.

Jesu je'ẽha ke
(Matéu 5.31-32; Matéu 11.12-13; Mak 10.11-12)

14 Ame'ẽ panduha ke parise ta hendu rahã, puka puka hũ ehe, Jesu rehe. Tamatarer ke rehe ame'ẽ ta ipy'a ke moĩ moĩ katu, a'erehe Jesu rehe puka puka hũ. 15 Jesu pandu:

—Sawa'e katu te pehẽ aja amō ta ukwaha. Ame'ẽ ke peputar katu. Anĩ. Aja ym pehẽ, aja pehẽ rehe har Tupã ukwa katu. Ma'e ke katu te aja sawa'e ukwaha. Anĩ. Ame'ẽ riki jaxer ame'ẽ ke te'e aja Tupã ukwa katu. Tupã riki ukwa katu te ame'ẽ ke a'e.

16 —Aja Moise je'ẽha rehe har amō koty pekwa. Pesarahã! Juã mujahukiha uhyk ym rahã we, Moise je'ẽha rehe amō hendu katu rĩ. Tupã je'ẽha ke pandu ame'ẽ ta rehe aja tĩ. Hendu katu tĩ. Pe, Juã uhyk. A'engi myrandu katu ke ihẽ apandu pandu axo. Ma'e ka'u te'eha ke amō hijar, pe, Tupã koty ipy'a ke muruwak. Aja rahã: “Ihẽ kotyhar ke nde” aja Tupã pandu. Ame'ẽ myrandu katu rehe heta te hũ jurujar katu. 17 Moise je'ẽha rehe amō hendu katu ta me'ẽ te'e tĩ. Ywa ke kanim ta oho. Kome'ẽ ywy keruhũ aja tĩ. Upa ta tĩ. Moise je'ẽha rehe hendu katuha anĩ. Upa ym te ta. A'erehe Moise je'ẽha rehe hendu katu ta me'ẽ te'e we rĩ.

18 —Pesarahã! Kuja riki amō. Hakehar ke sawa'e hijar oho. Pe, amō kūjã ke pyhyk rahã, ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e. Pe, hijar ame'ẽ kūjã ke amō sawa'e pyhyk rahã, ma'e ka'u te'eha ke ame'ẽ kūjã ma'e tĩ. Katu ym aja. A'erehe aja pema'e ym ta me'ẽ te'e — aja Jesu pandu.

Rasaro rehe har. Ima'ehũ ame'ẽ rehe har tĩ.

¹⁹ (Tamatarer rehe jō amō ipy'a moĩ rahã, katu ym aja Jesu mu'e.) A'erehe kuja pandu:

—Pe, amō sawa'e ixo. Ima'ehũ namō ixo ame'ẽ ke a'e. Ima'e mundeha muhepy hũ ame'ẽ ke namō wata ixo. Wera rahã pame katu te humi'u ke matyr hũ. Aja jumuhury hury juehe. ²⁰ Hok rukwen pe amō sawa'e ke amō ta muhyk muhyk raho. Her Rasaro. Ima'e ym te a'e. Pere ke mâte hũ te'e ehe. ²¹ A'ep harō uĩ. Ima'ehũ, ame'ẽma'e myrape 'ar ngi imi'u kurer u'ar u'ar. Ame'ẽ ke Rasaro u'u ta tipe. Me'ẽ ym amō ipe. Jawar ta riki pere ke here here tĩ. ²² Pe, ima'e ym te ame'ẽ ke manō, Rasaro ke. Amarã rake i'ã ke Tupã je'ẽha rahoha ta muhyk raho. Ywa pe huryha rehe muhyk raho.

—Ima'ehũ ame'ẽ ke manō tĩ. Pe, amō ta jytym raho. ²³ Mupyraraha renda pe pyrara hũ ixo. Ma'ã rahã, Amarã rehe usak. Hake Rasaro i'ãi. Pijajte we usak ehe. ²⁴ Pe, pukái: “Amarã! Epyrara ihẽ rehe esarahã! Ihẽ koty Rasaro ke emuwyr. Y pe ipo ãkã rakehar munde ta. Ame'ẽ pe ihẽ juru ke murysã ta. Tata keruhũ pe ihẽ axo. Apyrara hũ ihẽ ke” aja Amarã pe.

²⁵ —Pe, Amarã pandu ipe: “Sa'e! Anĩ. Ywy pe nde erexo rahã, upa katu te ma'e katu ame'ẽ ke nema'e riki. Ame'ẽ ke rehe ekwa ekwa exo. Rasaro rehe anĩ. Upa katu te ma'e katu ym ame'ẽ ke ima'e riki. Apo anĩ. Se a'e hury katu ixo apo 'y. Nde anĩ. Nde erepyrara erexo apo 'y. ²⁶ Ko riki amō we tĩ. Jande pyter rupi sorok te'e hũ ame'ẽ ke túi. A'erehe sengi marã ka ym nde koty amō ahaha oho. Nde koty har ngi marã ka ym jande koty amō ahaha uwyr tĩ” aja ipe.

²⁷ —Sawa'e pandu: “Amarã! Aja rahã, ko apandu nde pe. Ihẽ pái rekoha pe Rasaro ke emondo. ²⁸ A'ep ihẽ mu ta ixo. Awa po wajar pe-teĩhar upa hetaha ixo. Ame'ẽ ta pe je'ẽha namō Rasaro ke emondo. Aja rahã, ame'ẽ ta se uwyr ym ta tĩ. Se

pyrara hũ awa” aja pyrara ixo ame'ẽ ke pandu.

²⁹ —Amarã pandu: “Anĩ ta. Moise mupinim ame'ẽ ke namō ne mu ta ixo. Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupinim. Ame'ẽ ta namō ixo tĩ. Ame'ẽ panduha rehe ne mu ta hendu katu ta me'ẽ te'e. Hendu katu rahã, ukwa katu ta. Aja rahã peme'ẽ pyraraha renda pe oho ym ta tĩ” aja pyrara ixo ame'ẽ pe Amarã pandu.

³⁰ —Sawa'e pandu: “Anĩ ta Amarã! Ame'ẽ ke a'ewan ym we rĩ. Amō we rahã, katu. Kuja. Manōha ngi amō kwera katu uhem, pe, ame'ẽ riki Tupã je'ẽha ke pandu oho rahã, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ngi ipy'a ke muruwak ta mondo. Tupã koty muruwak ta mondo” aja pyrara ixo ame'ẽ pandu.

³¹ —Amarã pandu: “Anĩ. Moise je'ẽha rehe a'eta hendu ym rahã, amō rehe hendu ym tĩ. Manōha ngi kwera katu uhem ame'ẽ ke Tupã je'ẽha pandu. Ame'ẽ ke rehe hendu ym ta tĩ. Tupã je'ẽha ke pandu ame'ẽ ta rehe hendu ym rahã, aja tĩ. Manōha ngi kwera katu uhem ame'ẽ ke pandu oho. Tupã je'ẽha ke pandu oho. Ame'ẽ ke rehe hendu ym ta tĩ” aja pyrara ixo ame'ẽ pe Amarã pandu — aja Jesu pandu.

17

Ma'e ka'u te'eha ma'ema'e ame'ẽ rehe har

(Matéu 18.6-7; Matéu 18.21-22; Mak 9.42)

¹ Jumu'eha ta pe Jesu pandu: —Ma'e ke rehe amō usak, a'erehe ma'e ka'u te'eha ke ma'e ta. Aja me'ẽ aja te'e ta ixo. Pe, ngã muka'u te'eha ke mu'e, ame'ẽ ke mã Tupã mupyrara te hũ ta. ² Ihẽ rehe amō amō ta'yn ta jurujar katu. Pe, amō pandu: “Mã! Jesu rehe pejurujar katuha pehijar” aja. A'erehe ta'yn ta hijar. Aja rahã, mã peja pandu ame'ẽ jurupy rupi itahu pukwar. Pe, itahu namō a'e ke ypa pe ombor. Pe, y jukwa. (Aja rahã, ta'yn ta ke mu'e ym ta.) Aja manō rahã, Tupã mupyraraha 'ar koty te

we katuha. Tupã mupyrara rahã, mupyrara te hũ ta.

³—Pesak katu te'e! Ma'e ka'u te'eha ke ne mu ma'e rahã: “Mã peja ym” aja epandu ipe. Ame'ẽ ngi ipy'a ke muruwak mondo rahã, nde py'a emujywyr ehe. ⁴ Wera rahã, awa po wajar mokõi hetaha ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'ema'e nde pe. Pe, a'e ma'e, a'engi nde pe pandu: “Ame'ẽ ngi ihẽ py'a amuruwak amondo. Ihẽ rehe nde py'a emujywyr katu” aja nde pe pandu. Aja rahã, aja pame katu te nde py'a ke emujywyr ehe — aja Jesu pandu.

Jurujar katuha ke
(Matéu 17.20; Mak 11.22-23)

⁵ Jesu mondo ame'ẽ ta pandu ipe: —Sawa'e! Mã! Jande py'a jamujywyrriha hãtã ame'ẽ ma'eha. Jande ke emu'e katu. Aja rahã, jajurujar katuha amõ we katu ta. Pe, nde erepandu aja jama'ema'e katu ta — aja Jesu pe.

⁶ A'e pandu: —Pesarahã! Ta'yr mi pejurujar katu rahã, marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke pema'ema'e katu ta kÿ tĩ. Ta'yr mi pejurujar katu. Ma'e ra'ĩ ta'yr te mi, ame'ẽja saka. Aja rahã kome'ẽ myra keruhũ pe pepandu ta: “Nde rapo ke namõ ejujo'ok ehem eho. Y ramũ pe ejujytym eho” aja myra pe. Ta'yr mi pejurujar katu rahã, ame'ẽ myra jujo'ok ta oho — aja Jesu. (“Myra” aja pandu rahã: “Upa ma'e hãtã ma'eha ke” aja mujekwa katu.)

Miasu ma'ema'eha ke

⁷ Ajame'ẽ ke Jesu mu'e: —Pehẽ ngi har amõ ixo. Miasu aja paraky ixo, kupixa rehe. Ara-puharan ta rehe usak usak ixo amõ nahã my. Pe, hok pe uhyk jywyr rahã, ame'ẽ pe kuja nde erepandu my: “Ere. Nde ereparaky katu. Pahar ma'e ke e'u eho” aja pandu my? ⁸ Anĩ. Aja ym. Amõ koty nde erepandu ta. Kuja: “Ma'e ke ihẽ pe emupupur. Nema'e kamixa emunde. Pe, ihẽ a'u rahã, ma'e ke emoĩ moĩ ihẽ pe. Upa a'u rahã, nde ere'u ta” aja miasu

pe. ⁹ Miasu pe: “Katu nde. Nde ereparaky katu” aja nde erepandu ym ta. Anĩ. Ne je'ẽha rehe jõ hendu katu. Aja miasu katu ame'ẽ ke a'e, aja mujekwa. ¹⁰ Pehẽ aja tĩ. “Pehẽ katu. Pema'ema'e katu” aja jandema'e sawa'e te pandu ym rahã, nde rury katu pexo rĩ. A'e pandu ame'ẽ ke pema'ema'e rahã, kuja pepandu ta: “Miasu ta jõ jande. Jande pe sawa'e te pandu ame'ẽ ke jõ jama'ema'e” aja pehẽ — aja Jesu pandu.

“Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja peteĩ jõ pandu

¹¹ Jerusarẽ ok ta pe Jesu oho ixo rahã, amõ ywy rupi asa oho ixo. Ngariréi ywy ngi uhem oho rahã, Samari ywy pe uhyk oho. Ame'ẽ rupi asa oho ixo. ¹² Pe, amõ ok ta pe uhyk tate rahã, pereran ma'e u'u hũ ame'ẽ ta uhyk uwyr ixoty. Jande popa sawa'e ta hetaha. Paite we pu'am u'am. (Amõ jundéu awa ta namõ ixo ym ta me'ẽ te'e ame'ẽ ta.) ¹³ A'eta pukái:

—Jesu! Sawa'e! Jande rehe epyrara esak! Jande ke emukatu — aja ipe.

¹⁴ A'eta rehe usak rahã, pandu:

—Ere! Peho! Jundéu awa tama'e pa'ihu koty peho. Pemujesak pehẽ juehe har ipe. Pehẽ katu aja a'e mujekwa ta ngã pe — aja Jesu.

Pe, ame'ẽ ta johu oho ixo rahã, upa katu te katu 'y. ¹⁵ Ame'ẽ ta ngi har peteĩ jõ jywyr. (Samari ywy pe har ke a'e.) Katu, aja ukwa rahã, Jesu koty jywyr uwyr. Tupã rehe har katu pandu pandu hũ uwyr. ¹⁶ Jesu ruwa koty ipynarãi pe wapyk uwyr. (Aja ipy'a moĩ moĩ katu ehe.) “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Ihẽ ke nde eremukatu” aja pandu ipe, Jesu pe. Samari ywy pe har ke a'e. Jundéu awa ym ame'ẽ ke a'e.

¹⁷ Jesu pandu:

—Mã! Jande popa sawa'e hetaha amukatu. Awa po wajar tumeme sawa'e ta jywyr ym uwyr, ihẽ koty. ¹⁸ Mã! Amõ awa ke jõ jywyr uwyr. Tupã pe: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke”

aja pandu uwyr. Mā! Aja jundéu awa ta pandu ym uwyr. Ko samari ywy pe har jō jywyr uwyr — aja Jesu pandu.

¹⁹ Pe, a'e pandu ipe:

—Epu'am katu! Eho! Ihē rehe nde erejuru jar katu, a'erehe nde ke amukatu. A'erehe nde katu apo 'y — aja ipe.

Jesu riki kapitā keruhū

(*Matéu 24.23-28; Matéu 24.37-41*)

²⁰ Amō parise ta Jesu pe pandu:

—Myja rahā kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e muwyr ta my? Pe, jundéu awa ta ke huwajan ta ngi poir ta my? Pe, jandema'e ywy pe kapitā keruhū aja ixo ta my? — aja parise ta pandu.

Jesu pandu:

—Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke uwyr rahā, ehe har upa katu te ngā pandu pandu ym ta. ²¹ Kuja ym ta. Amō pandu: “Pesarahā! Ko riki ixo.” Amō: “Paite riki ixo!” Aja ym riki. Pesarahā! Pehē namō a'e ixo apo 'y. Pekwa ym riki — aja parise ta pe. (“A'e ixo apo 'y” aja pandu rahā: “Juehe har” Jesu pandu.)

²² Jumu'eha ta pe jō Jesu pandu. Kuja:

—Ngā pyrara hū, ame'ē angaha rehe uhyk ta. Arahā kuja peputar ta. Kirisutu uwyr. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e. Ihē riki Kirisutu. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Pe, ngā mupyraraha ngi pehē ke ihē ajo'ok ta. Ame'ē ke peputar katu tipe. ²³ Pe, amō ta pandu ta pehē pe. “Paite pesak peho! Kirisutu pehī!” Amō: “Se pesak pejur. Kirisutu kohī!” Anī. Pekekar ym peho. Nixói. ²⁴ Tupā wera rahā, paite rupi upa ta wera oho. Paite rupi upa katu te ngā usak. Aja ihē ajywyr rahā, paite rupi upa katu te ngā ukwa katu ta kŷ tī. Ko awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. ²⁵ Pesarahā! Ajywyrriha angaha rehe uhyk ym we ta rī. Kuja uhyk py ta. Ihē ke amō ta mupyrara hū ta. Parise ta aja amō ta putar ym ta ihē ke tī.

²⁶⁻²⁷ —Yman te Noe ixo rahā, amō ta ixoha rehe te'e ukwa ukwa ixo.

Ma'e ke u'u uī. Sawa'e ta kŷjā ta ke pyhyk. Kŷjā ta aja tī. Sawa'e ta ke pyhyk tī. Aja te'e ngā ixo. Ima'e ke rehe jō usak usak ixo. Pe, jarusu keruhū pe Noe ixo oho. Pe, y ke upa katu te ma'e ke munde oho. Upa ngā ke jukwa. Ihē ajywyr tate rahā, aja ta ngā ixo tī. Ixoha rehe te'e upa apo ixo ame'ē ta ukwa ukwa ixo tī. Ima'e ke rehe jō ukwa ukwa ixo. Pahar ihē ajywyr ta. Ko awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur.

²⁸⁻³⁰ —Yman te Ro ixo rahā, aja upa ngā ixo tī. Ima'e ke rehe jō ukwa ukwa ixo. Ma'e ke u'u uī. Ma'e ke muhepy hepy u'am tī. Kupixa mujā mujā ixo tī. Hok ke mujā mujā ixo tī. Pe, Sondo ok ta ngi Ro uhem oho rahā, aman aja tata ke Tupā mungyr. Tatāpūi aja ita ra'yr ke mungyr tī. Upa katu te ame'ē ok ta pe har ta ke tata jukwa. Pahar jukwa. Ihē ajywyr rahā, aja ta ngā ixo tī. Ima'e ke rehe jō ukwa ukwa ixo tī. “Uwyr ym a'e” aja ngā ukwaha naī. Anī. Pahar ihē ajywyr ta. Ko awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur.

³¹ —Pyraraha uhyk rahā, hok kupe ipe ame'ē 'ar pe amō ixo rahā, pahar ujan oho. (Aja rahā, manō ym ta.) Hok pe ixo ym oho. Ima'e ke pyhyk ym oho. Pahar ujan oho. Kupixa pe ixo ame'ē ke hok pe jywyr ym oho tī. (Ima'e ke pyhyk ym jywyr.) Pahar ujan oho. ³² Ymanihar Ro rakehar rehe pekwa pekwa pexo. (Haikwer koty ma'ā. Pyta riki. Arahā pahar manō.) ³³ Ima'e ke amō mupyta ta katu aja jō ipy'a pe ukwa ukwa ixo rahā, ixoha kanim ta. Manō ta. Ima'e ke putar ym. “Mā peja kanim” aja ipy'a pe ukwa ukwa ixo. Pe, ujan oho rahā, ixoha kanim ym ta. Manō ym ta.

³⁴ —Ko apandu pehē pe. Ihē ajywyr rahā, mokōi sawa'e ukwer ou, pytun rahā. Peteī pyta ta. Amō anī. Ame'ē ke Tupā je'ēha rahoha raho ta. ³⁵ Ma'e ke mokōi kŷjā kytyk kytyk u'am. Peteī pyta ta. Amō anī ta. Ame'ē ke Tupā je'ēha rahoha raho ta. ³⁶ [Kupixa pe mokōi sawa'e ta paraky

ixo. Peteĩ pyta ta. Amõ anĩ ta. Ame'ẽ ke Tupã je'ẽha rahoha raho ta] — aja Jesu pandu.

³⁷ Jumu'eha ta pandu ipe:

—Sawa'e! Myp pyraraha uhyk ta my? — aja Jesu pe.

A'e pandu:

—Ma'e inem ame'ẽ ke túi rahã, a'ep xumukape jy'ar ta oho. Aja ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e hũ, ame'ẽ renda pe pahar pyraraha uhyk ta — aja Jesu.

(Aja rahã, Jerusarẽ ok ta pe har ta ke amõ awa ta mupyrara ta uwyr, aja Jesu mujekwa. Jerusarẽ ok ta pe har ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe aja.)

18

Tapijar te'e we ixawa'e manõ ame'ẽ ke pandu pandu hũ

¹ Pe, jumu'eha ta ke Jesu mu'e ixo. Tupã namõ a'eta tapijar te'e we pandu pandu ta me'ẽ te'e. Myja me'ẽ ame'ẽ ke my, ame'ẽ ke a'e mu'e. “Mã! Tupã hendu ym jande rehe” aja pahar pandu ym ta me'ẽ te'e. A'erehe kuja mu'e ixo:

² —Amõ ok ta pe sawa'e ixo. Ame'ẽ ke amõ ta rehe har hendu, pe, pandu: “Nde katu” aja. Anĩ rahã: “Nde katu ym” aja. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ke a'e. Amõ ta rehe pyrara usak ym tĩ. ³ Ame'ẽ ok ta pe ixawa'e manõ ame'ẽ ke ixo tĩ. Sawa'e koty ohoho hũ ixo. Pandu pandu hũ tipe ipe: “Ihẽ rehe ihẽ ruwajan ma'e ke ma'ema'e hũ. Nde riki epandu ipe: ‘Ema'e ym’ aja. Nde jõ riki nde eremukatu” aja kũjã pandu pandu hũ tipe ipe.

⁴ Anĩ. Yman atu kũjã rehe sawa'e hendu ym. A'erehe kũjã jywyr jywyr ixoty. A'erehe uhyk kũjã panduha ipe. A'erehe sawa'e jupandu jupe: “Mã! Tupã rehe ihẽ apy'a ym. Sawa'e ta rehe apyrara asak ym tĩ. ⁵ Mã! Peme'ẽ ixawa'e manõ ame'ẽ ke ihẽ rehe uwyr uwyr hũ ixo. Amukatu ym rahã, ihẽ ke muhe'õ te'e ta. A'erehe kũjã ruwajan pe ihẽ apandu ta: ‘A'ewan. Ma'e ke ema'e

ym apo 'y. Mã peja pete'e pyta katu' aja apandu ta” aja sawa'e jupandu jupe — aja Jesu pandu.

⁶ A'e pandu tĩ:

—Pesarahã! Ame'ẽ sawa'e katu ym ame'ẽ ke a'e. Anĩ. Pandu ame'ẽ ke katu riki. “Ihẽ amukatu ta” aja a'e pandu. ⁷ Aja Tupã namõ pepandu tĩ. Ixotyhar ta tapijar te'e we pandu pandu: “Jande ke amõ ta mupyrara” aja. Aja rahã, ame'ẽ ke Tupã mukatu ta. (Sawa'e pe kũjã tapijar te'e we pandu, ame'ẽja saka.) “Mã! Jande rehe Tupã hendu ym” aja ym pepandu. ⁸ Anĩ. Pahar mukatu ta. Pesarahã! Ixotyhar ta rehe usak katu. Yman rahã, kome'ẽ ywy keruhũ pe ihẽ ajywyr ta ajur tĩ. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Pesarahã! Ihẽ ajywyr rahã, Tupã kotyhar ta tapijar te'e we Tupã namõ pandu pandu ixo my. Yman ame'ẽ ta ke amõ ta mupyrara riki. Anĩ. Tapijar te'e we Tupã namõ pandu pandu rahã, katu tiki — aja Jesu pandu.

Homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer matyr ame'ẽ rehe har

⁹ Juehe har katu aja ukwaha jupe naĩ, aja me'ẽ sawa'e ixo. Upa amõ ta riki katu ym aja ame'ẽ ta ukwaha naĩ tĩ. Ame'ẽ ta rehe har Jesu pandu. Myja me'ẽ ame'ẽ ta my, ame'ẽ ke pandu. Kuja:

¹⁰ —Amõ rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe mokõi sawa'e ta oho. Tupã namõ pandu pandu oho. Peteĩhar parise ke. Amõ riki homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer matyr ame'ẽ ke a'e. (A'erehe ame'ẽ sawa'e jaxer ame'ẽ ke aja parise ta ukwa.) ¹¹ Ko parise se koty jeje pandu pandu u'am, Tupã namõ. Kuja: “Tupã! Amõ ta aja ym ihẽ, a'erehe: ‘Ne jõ riki katu te me'ẽ ke’ aja ihẽ apandu nde pe. Amõma'e ke rehe ipy'a ke amõ ta moĩ moĩ hũ. Pe, pyrãtãha namõ jo'ok ingi. Ihẽ anĩ. Aja ym ihẽ. Sawa'e katu ame'ẽ ke ihẽ. Kũjã rehe amõ ta ka'u te'e hũ. Ihẽ anĩ. Aja ym ihẽ. Kotete tamatarer matyr ame'ẽ ke i'ãi. Sawa'e jaxer ame'ẽ ke aja ihẽ akwa. Peme'ẽ aja ym ihẽ,

a'erehe: 'Ne jō riki katu te me'ē ke' aja apandu nde pe. ¹² Peteĩ seman ngi har mokōi wera rahã, ma'e ke a'u ym te. (Aja nde rehe ihē py'a amoĩ moĩ katu.) Upa ihē apyhyk ame'ē ke ngi ta'yr te mi nde pe ihē ame'ē. Jande popa hetaha ngi har peteĩ ihē ame'ē nde pe. (Aja nde rehe ihē py'a amoĩ moĩ)" aja parise jeje pandu pandu u'am. (Jeje te'e pandu pandu u'am. Tupã hendu ym ehe.)

¹³ —Amō sawa'e amō koty panduha. Homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer matyr ame'ē ke a'e. (Jaxer ame'ē ke a'e, aja parise ta ukwa.) Paite we mi pandu pandu u'am, Tupã namō. Huxĩ a'e, a'erehe ywa rehe ma'ã ym u'am. (Ywa pe Tupã ixo, ame'ē rehe ma'ã ym u'am.) Ipxi'a ke mokōi po pe nupã nupã u'am. (Aja pyaiha mujekwa.) Pe, kuja pandu u'am: "Tupã! Ma'e aka'u te'eha ke ihē ama'ema'e. Ihē rehe epyrara esak. Ihē rehe nde py'a emu-jywyr" aja tamatarer matyr ame'ē ke pandu u'am. ¹⁴ Ko apandu pehē pe. Ame'ē rehe Tupã pyrara usak. Ame'ē sawa'e rehe hendu. Pe, ame'ē pe Tupã pandu: "Nde katu. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja. Amō anĩ. Parise anĩ. Ame'ē rehe hendu ym. "Nde katu. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja Tupã pandu ym. "Ihē katu te" aja ukwa jupe naĩ, ame'ē pe Tupã pandu: "Nde katu ym" aja. "Ihē katu ym. Ma'e aka'u te'eha ke ama'e" aja pandu ame'ē ke pe Tupã pandu: "Nde katu" — aja Jesu pandu.

Ta'yn ta rehe Jesu usak katu
(*Matéu 19.13-15; Mak 10.13-16*)

¹⁵ Ta'yn ta ãkã rehe ipo Jesu mujar ta. Aja ipy'a katuha mujekwa. Ame'ē ke amō ta putar, a'erehe ixoty a'eta raho raho. Ame'ē ke jumu'eha ta usak rahã, je'ē je'ē a'eta pe:

—Mã! Jesu ma'ema'e ixo. A'erehe perur ym ipe — aja jumu'eha ta.

¹⁶ Pe, Jesu pandu:

—Anĩ. Mã peja ta'yn ta ihē rehe uhyk katu. Ta'yn ta ke se pemuhyk

perur. Pemupyta ym. Aja riki Tupã putar tĩ. Kome'ē ta'yn ta aja me'ē ta Tupã kotyhar wan ta tĩ. ¹⁷ Ko pekwa pekwa pexo. Tupã kotyhar ta aja ta'yn ta putar katu. Ta'yn ta aja amō putar ym rahã, Tupã kotyhar aja ym te ta awa — aja Jesu pandu.

Ima'ehũ ame'ē rehe har
(*Matéu 13.22; Matéu 19.16-30; Mak 10.17-31; 1 Timó 6.6-10; Tian 5.1-3*)

¹⁸ Pe, amō jundéu awa tama'e kapitã pandu ipe:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Nde riki katu te ame'ē ke nde. Ma'e ihē ama'e rahã, ihē ke Tupã muhã katu ta my? — aja Jesu pe.

¹⁹ A'e pandu:

—"Katu te ame'ē ke nde" aja ihē pe nde erepandu. Tupã jō riki katu te ame'ē ke a'e. Awa ke anĩ. (Ihē Tupã aja nde erekwa my?) ²⁰ Esarahã! Tupã pandu ame'ē ke nde erekwa katu.

"Amō kūjã rehe eka'u te'e ym.

Amō sawa'e rehe eka'u te'e ym tĩ.

Amō ke ejukwa ym.

Emukanim ym amōma'e ke.

Te'e ma'e ke epandu ym.

Nde pái rehe epy'a katu.

Ne mãi rehe aja tĩ. Epy'a katu tĩ" aja Tupã je'ēha ke rehe panduha ihĩ — aja sawa'e pe Jesu pandu.

²¹ Sawa'e pandu:

—Upa ame'ē panduha rehe ihē ahendu katu. Kurumĩ rahã har ahendu katu axo — aja Jesu pe.

²² Ame'ē ke rehe Jesu hendu rahã, pandu ipe:

—Pewe amō ma'e ke nde pe. Upa katu te nema'e ke emuhepy. (Aja tamatarer epyhyk.) Pe, ame'ē tamatarer ke ima'e ym te ame'ē ta pe upa katu te eme'ē me'ē. Aja rahã, ywa pe nema'e ke heta te hũ ta. Pe, ihē namō eho — aja sawa'e pe.

²³ Ame'ē ke rehe sawa'e hendu rahã, pyai te'e u'am. Ima'ehũ namō ixo ame'ē ke a'e. (Me'ē tar ym ma'e ke. A'erehe pyai te'e u'am.) ²⁴ Ame'ē ke Jesu ukwa rahã, pandu:

—"Ere. Tupã putar, aja ihē axo ta" aja ima'ehũ ame'ē ta marã ka

ym panduha. Aja panduha riki hātā.
²⁵ Awi jupiha kwar rupi marā ka ym amō rymba asaha oho. Kame hymba asaha oho. Aja ima'ehū ame'ē ta ke. Tupā putar aja ixo tar ym te — aja Jesu pandu.

²⁶ Ame'ē rehe hendu ame'ē ta pandu:

—Mā! Aja rahā, Tupā muhā ym te ta awa ke — aja ipe.

²⁷ Jesu pandu:

—Ame'ē ke sawa'e ta marā ka ym ma'eha. Myja awa ke muhā katu ta my, ame'ē ke Tupā jō ukwa katu — aja ngā pe.

²⁸ Pe, Petu pandu:

—Esarahā! Upa katu te jandema'e ke jahijar jajur. Ko ne namō jaho jaxo. Tupā putar aja jama'ema'e jaxo — aja Jesu pe.

²⁹ A'e pandu:

—Hā! Ko apandu pehē pe. Tupā putar, aja upa katu te amō ma'ema'e. A'erehe hok ke hijar oho. Hakehar ke aja tī. Hijar oho tī. Imu ta ke aja tī. Hijar oho tī. Ianam ta ke aja tī. Hijar oho tī. Ta'yn ta ke aja tī. Hijar oho tī.
³⁰ Aja rahā, ma'e ke hijar oho, ame'ē 'ar koty te we Tupā mujywyr ta ipe. Apo ixo rahā, mujywyr ta. Pe, yman rahā, Tupā namō ixo ta. Uhā te hū aja ixo ta — aja Jesu pandu.

Manōha rehe har Jesu pandu, mahapyrihar ke

(Matéu 20.17-19; Mak 10.32-34)

³¹ Awa py mokōi jumu'eha ta ke Jesu mujy'ar raho. Heta ame'ē ta ngi mujy'ar raho. A'eta pe jō pandu:

—Pehendu katurahā! Jerusarē ok ta pe jande jaho jaxo. A'ep ihē rehe har amō ta mupinim. Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupinim. Ame'ē panduha aja upa katu te uhyk ta ihē rehe. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. ³² Jundéu awa aja ym ame'ē ta koty ihē ke jundéu awa ta raho ta. Pe, jundéu awa aja ym ame'ē ta puka puka hū ta ihē rehe. Ihē ke a'eta muhuxī ta tī. Ihē rehe tymū ta tī. (Aja ihē jaxer aja mujekwa ta naī.) ³³ Ihē ke a'eta pirok ta tī. Pe, ihē ke jukwa ta

tī. Mokōi aker rahā, ihē akwera katu ta ahem tī — aja Jesu pandu.

³⁴ Anī. Ame'ē panduha ke jumu'eha ta ukwa ym te. Pyhyk ym te. Ukwaha ke Tupā mukanim te'e we ngā ngi. A'erehe Jesu pandu ame'ē ke ukwa ym.

Eha te ym ame'ē ke Jesu mukatu (Matéu 20.29-34; Mak 10.46-52)

³⁵ Jeriko ok ta pe Jesu uhyk tate rahā, pe rymy'y rake amō sawa'e wapyk uī. Eha ym te ame'ē ke a'e. Tamatarer ke ngā pe pandu pandu uī. ³⁶ Heta ame'ē ta ohoha ke rehe hendu. Pe, pandu:

—Ma'e puki? — aja ngā pe.

³⁷ Amō ta pandu:

—Jesu Nasare ok ta pe har ko oho ixo — aja ipe.

³⁸ Pe, ame'ē pukái:

—Jesu! Ndawi rainō nde! Ihē rehe epyrara esak! — aja Jesu pe. (“Ndawi rainō” aja pandu rahā: “Kapitā keruhū” aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e, aja mujekwa katu.)

³⁹ Hundutar oho ame'ē ta je'ē je'ē hū ipe:

—Epukái ym nde — aja ipe.

Anī. I'ar koty te we hātā pukái:

—Sawa'e! Ndawi rainō nde. Ihē rehe epyrara esak — aja Jesu pe.

⁴⁰ Pe, Jesu pyta. Amō ta pe pandu:

—Se perur — aja.

Pe, eha ym te ame'ē ke uhyk tate uwyr ehe rahā, Jesu pandu ipe:

⁴¹ —Ma'e nde pe ihē ama'e ta my? — aja ipe.

A'e pandu:

—Sawa'e! Ihē reha ym te. Ihē reha ke emukatu! — aja Jesu pe.

⁴² Pe, a'e pandu:

—Ere! Upa ma'e ahyha ke ihē amukatu, ame'ē ke rehe nde erejuru-jar katu, a'erehe nde reha katu apo 'y. Eho katu 'y — aja ipe.

⁴³ Pe, pahar eha opok. Upa ma'e ke rehe usak katu. Pe, inamō oho, Jesu namō. Tupā pe: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja pandu pandu oho ixo. Upa mukatuha rehe usak ame'ē ta aja tī. “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja pandu pandu oho ixo tī.

19

Sakéu rok pe Jesu oho

¹ Pe, Jeriko ok ta pe Jesu uhyk oho. Ame'ë rupi asa oho ixo. ² A'ep amō sawa'e ixo. Her Sakéu. Ima'ehū namō ixo ame'ë ke a'e. (A'erehe te'eha rupi tamatarer a'e matyr hū. A'erehe sawa'e jaxer ai, aja ngā ukwa. Homa awa tama'e kapitā keruhū pe tamatarer ke matyr. A'e aja amō ta ixo tī.) Ame'ë tama'e kapitā ke a'e. ³ “Awa riki Jesu my?” Ame'ë ke ukwa tar katu. Heta ame'ë ta Jesu rake rupi ixo. A'e sawa'e ra'yr mi te'e, a'erehe marā ka ym jumupukuha usakiha. ⁴ A'erehe heta ame'ë ta hundutar koty ujan oho. Pe, myrahu rehe jupir oho. A'ep harō uī. Ame'ë iwyr rupi Jesu oho rahā, Sakéu usak ta ehe.

⁵ Pe, ame'ë myrahu wyr pe uhyk rahā, ywate koty Jesu ma'ā. Pe, pandu ipe:

—Sakéu! Pahar ewyjj ejur! Apo ne namō ihē apyta ta me'ë te'e — aja Jesu.

—Ere! — aja Sakéu.

⁶ Pe, pahar Sakéu wyjj uwyr. Huryha namō Jesu ke muhyk katu, hok pe. ⁷ Upa ame'ë ke rehe usak ame'ë ta je'ë je'ë hū:

—Mā! Sawa'e jaxer ai ame'ë ke namō pyta ta oho — aja Jesu rehe har je'ë je'ë hū.

⁸ Ajame'ë ke Sakéu pu'am. Jesu pe pandu:

—Sawa'e! Ehendu katurahā! Upa ihēma'e ke ihē amowok ta apo 'y. Pe, wajar ke ima'e ym te ame'ë ta pe ihē ame'ë me'ë ta. Yman te'eha rupi amōma'e ke apyhyk. A'erehe amujy-wyr ta apo 'y. I'ar koty te we amujy-wyr ta ipe. Te'eha rupi peteī apyhyk rahā, tumeme amujy-wyr ta ipe — aja Jesu pe.

⁹ A'e pandu ipe:

—Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'ema'eha ke nde erehijar aja nde eremujekwa. (A'erehe Tupā koty nde py'a nde eremuruwak, aja nde eremujekwa katu.) A'erehe nde ke Tupā muhā katu. Amarā rainō ke

nde. ¹⁰ Awa ihē tī. Tupā je'ëha rupi ajur. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ë ta ke ihē akekar ajur. Ame'ë ta ke ihē amuhā katu ajur tī. Aja rahā mupyraraha renda pe oho ym ta — aja Jesu pandu. (“Amarā rainō” aja pandu rahā: “Jundéu awa ke a'e” aja mujekwa.)

Ita tamatarer tawa muheta ame'ë ta rehe har

(Matéu 25.14-30)

¹¹ Sakéu pe pandu ame'ë ke rehe amō ta hendu. Ame'ë ta kuja ukwaha. Jerusarē ok ta pe Jesu uhyk tate, a'erehe kuja ukwaha naī. “Jundéu awa tama'e kapitā keruhū ihē” aja Jesu pandu ta, aja ame'ë ta ukwaha naī. (Anī. Yman rahā, kapitā keruhū wan ta aja Jesu mujekwa tar katu.) A'erehe myja me'ë kapitā keruhū wan ta ame'ë my, ame'ë ke Jesu pandu ngā pe. Kuja:

¹² —Amō sawa'e ixo. Kapitā ra'yr ke a'e. Amō ywy pepaite ame'ë pe oho tate. A'ep kapitā keruhū wan amō mu'am ta. Upa rahā, hekoha pe jywyr ta. Kapitā keruhū aja jy-wyr ta. ¹³ Oho tate rahā, miasu ta ke mujy'ar. Jande popa hetaha mujy'ar. Ame'ë ta pe ita tamatarer tawa ke me'ë me'ë. Peteī pame katu te me'ë me'ë. Pe, pandu: “Pepaite ihē axo rahā, kome'ë tamatarer pemuhepy hepy. Pemuheta” aja ijar pandu. Pe, oho. ¹⁴ Pe, hekoha pe har ta putar ym a'e ke. A'erehe haikwer rupi myrandu rahoha ke a'eta mondo. Kuja myrandu ke raho: “Peme'ë sawa'e kapitā keruhū aja emu'am ym. Japutar ym. Jandema'e kapitā keruhū aja japutar ym” aja hekoha pe har ta mondo.

¹⁵ —Anī. Ame'ë sawa'e ke kapitā keruhū aja amō mu'am. Pe, hekoha pe jywyr oho. Uhyk rahā, amō ta pe pandu: “Se miasu ta ke pemuhyk perur. Tamatarer ihē ame'ë. Ame'ë ta ke pemuhyk perur. Myja ame'ë ta muheta my? Ame'ë ke akwa ta” aja ijar. ¹⁶ Pe, uhyk py, ame'ë pandu: “Sa'e! Peteī ita tamatarer tawa ihē pe nde eremuwyr. Ame'ë ke amuhepy

hepy. Aja amuheta mondo. Jande popa ita tamatarer tawa kohĩ apo. Ko upa nema'e" aja miasu. ¹⁷ Ijar pandu: "Katu tiki! Miasu katu ame'ẽ ke nde. Ma'e ta'yr mi ame'ẽ ke rehe nde eresak eresak katu, aja akwa. A'erehe apo ngi har heta ok ta rehe nde eresak eresak ta. Kapitã aja nde tĩ. Kuja, jande popa hetaha ok ta rehe nde eresak eresak ta apo 'y" aja miasu pe.

¹⁸—Pe, amõ miasu uhyk uwyr ehe tĩ. Pandu: "Sa'e! Peteĩ ita tamatarer tawa ihẽ pe nde eremuwyr. Ame'ẽ ke ihẽ amuheta tĩ. Awa po wajar peteĩhar upa ita tamatarer tawa kohĩ apo. Upa nema'e ko" aja miasu. ¹⁹ Ame'ẽ pe ijar pandu: "Heta ok ta rehe nde eresak eresak ta tĩ. Kuja, awa po wajar peteĩhar upa hetaha. Kapitã aja nde tĩ" aja ipe.

²⁰—Pe, amõ miasu uhyk uwyr ehe tĩ. Pandu: "Sa'e! Ko nema'e ita tamatarer ke. Nde eremuwyr ihẽ pe, ame'ẽ ke ko. Pan kurer ra'yr pe ihẽ apukek, pe, amukanim katu inom. ²¹ Kyty'ym ame'ẽ ke nde. A'erehe nengi akyje. Amõma'e ke nde erejo'ok katu. Kupixa pe amõ jyty, ame'ẽ ngi ma'e ke nde ere'u te'e" aja miasu pandu. ²² Ijar parahy ehe. Pandu ipe: "Katu ym nde! Nde erepandu ame'ẽ namõ nde ke ihẽ amahy ta. Akyty'ym ame'ẽ ke ihẽ, aja nde erekwa riki. Amõma'e ke ihẽ ajo'ok katu, aja nde erekwa tĩ. Amõ jyty ame'ẽ ngi ma'e ke ihẽ a'u te'e, aja nde erekwa tĩ. ²³ Aja rahã, tamatarer matyriha renda pe ihẽma'e tamatarer nde eremoĩ rahã, katu ta tipe. Jeje jumuheta ta tipe. Pe, ihẽ ajoywyr rahã, ame'ẽ ke ihẽ apyhyk ta tipe. Muhetaha ke apyhyk ta tipe tĩ" aja miasu pe.

²⁴—Pe, a'ep i'ãi ame'ẽ ta pe ijar pandu: "Ita tamatarer tawa ke pejo'ok ingi. Amõ miasu pe peme'ẽ. Jande popa hetaha namõ ixo ame'ẽ pe peme'ẽ" aja. ²⁵ [Amõ ta pandu: "Mã! Sa'e! Heta riki ima'e apo 'y. Jande popa hetaha" aja ijar pe.] ²⁶ A'e pandu: "Katu. Ko apandu pehẽ pe. Heta ima'e ke namõ ixo ame'ẽ pe i'ar

koty te we amõ me'ẽ ta. Ima'e ym ame'ẽ ke ta'yr mi te'e namõ ixo, aja ukwaha naĩ. Ame'ẽ ke amõ jo'ok ta ingi.

²⁷—Apo ihẽ ruwajan ta ke ihẽ ruwa koty pemuhyk perur. Pejukwa. Ame'ẽ ta ihẽ ke putar ym. Ihẽ riki kapitã keruhũ aja putar ym. Ame'ẽ ta ke pejukwa" aja ijar pandu— aja Jesu mu'e.

(Aja mu'e rahã, juehe har pandu. A'e riki kapitã keruhũ aja putar ym ngã. Anĩ. Kapitã keruhũ rahã, upa huwajan ta ke mupyrara ta, aja Jesu mu'e katu.)

Jerusarẽ ok ta pe Jesu uhyk oho
(*Matéu 21.1-11; Mak 11.1-11; Juã 12.12-19*)

²⁸ Ame'ẽ ke upa pandu rahã, Jerusarẽ ok ta pe oho. A'e ngã hundutar koty oho. ²⁹ Pe, amõ mokõi ok ta pe uhyk tate. Her Metaje. Ame'ẽ rake Mbeta ok ta ihĩ tĩ. Ame'ẽ mokõi ok ta ywy'ã rake ihĩ. Ywy'ã rer Oriwéi ty. A'ep uhyk tate rahã, mokõi jumu'eha ta ke hundutar koty Jesu mondo. ³⁰ Kuja pandu:

—Pesarahã! Jande ndutar koty we ok ta ihĩ, Mbeta ok ta ke. A'ep pehẽ mokõi peho. Ok ta pe pexe rahã, a'ep jumen ra'yr rehe pesak ta. Myra jytyka ame'ẽ rehe amõ pukwar. Ame'ẽ 'ar pe amõ oho ym rĩ. Ame'ẽ ke pejirar. Se ihẽ pe pemuhyk perur. ³¹ Amõ ta kuja pandu ta pehẽ pe: "Ma'erehe jumen pejirar my?" aja. Aja rahã, kuja pepandu: "Sawa'e putar. Xupe 'ar pe oho ta" aja a'eta pe pepandu— aja mokõi jumu'eha ta pe Jesu pandu.

³² Pe, ame'ẽ mokõi sawa'e ta oho. Jesu pandu, aja upa katu te mahem.

³³ Jumen ra'yr ke jirar u'am rahã, jumen jar ta pandu: "Ma'erehe jumen pejirar my?" aja mokõi sawa'e ta pe.

³⁴ Sawa'e ta pandu:

—Sawa'e putar. Kome'ẽ 'ar pe oho ta — aja.

—Hã! — aja ame'ẽ ta pandu.

³⁵ Pe, jumen ra'yr ke Jesu rehe muhyk raho. Xupe 'ar rupi a'etama'e mundeha ke ngã mou mou. (Aja

rahã, kapitã keruhũ ko, aja mujekwa.) Jumen kupe rehe mundeha mou. Ame'ẽ 'ar pe Jesu ke a'eta mondo. ³⁶ Pe, jumen 'ar pe oho ixo rahã, a'ep ixo ame'ẽ ta mundeha ke mou mou. Awa rape rupi mundeha ke mou mou. (Aja rahã, kapitã keruhũ jumai ym ha namõ ko tur, aja mujekwa.) Pe, kamixa 'ar rupi jumen pyrũ wata oho. ³⁷ Pe, Jerusarẽ ok ta pe uhyk tate rahã, ywy'ã ngi amõ wyjy oho. Ywy'ã rer Oriwéi ty. A'ep heta te hũ jumu'eha ta oho ixo inamõ. Pahar Tupã pe ame'ẽ ta pandu pandu: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja ipe. Hãtã Jesu rehe har katu pandu pandu tĩ. Jesu mukatu hũ ngã ke ame'ẽ ke rehe a'eta usak. Ame'ẽ rehe har katu pandu pandu tĩ. ³⁸ A'eta pandu:

—Sawa'e te je'ẽha rupi uwyr ame'ẽ ke ko. Mã peja Tupã usak katu ehe. Mã peja ywa pe har ta hury katu ixo. Tupã jõ riki katu te me'ẽ ke. Ywatehar ke a'e — aja riki.

³⁹ Heta ame'ẽ ta pyter pe parise ta ixo. Ame'ẽ ta ngi har amõ amõ pandu:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Nema'e jumu'eha ta pe epandu: “Pepukái ym” aja — aja Jesu pe parise ta pandu.

⁴⁰ Pe, a'e pandu:

—Anĩ. Kõ apandu pehẽ pe. Ame'ẽ ta pandu ta me'ẽ te'e. Marã ka ym je'ẽha mukanĩha — aja parise ta pe.

Jerusarẽ ok ta pe har ta rehe Jesu jixi'u

⁴¹ Ok ta koty oho we. Usak ehe rahã, Jesu jixi'u ehe. ⁴² Pe, ame'ẽ Jerusarẽ ok ta pe har ta rehe har pandu:

—Mã! Myja pehẽ py'a ke amuhury katu my? Ame'ẽ ke apo pekwa rahã, katu ta tipe. Apo marã ka ym pekwa. ⁴³ Pehẽ pe pyraraha 'ar ke uhyk ta kÿ. Pehẽ ruwajan ta uhyk ta kÿ. Ok ta kupe 'ar rupi juramã ta u'am. Mukurar ta. Upa kynda ta. Pe, jumai ta. Juramã ta ngã jumai uwyr. ⁴⁴ Upa katu te ok ta ke mujaxer ta. Ok ta pe har ta ke jukwa ta tĩ. Ita

ngã mupu'am ame'ẽ ke upa ombor ta. Ihẽ ke Tupã muwyr. Pehẽ py'a ke ihẽ riki amuhury katu ta tipe. Ihẽ ke peputar ym. Pekwa tar ym ihẽ rehe har. A'erehe pehẽma'e ok ta ke pehẽ ruwajan ta upa mujaxer ta — aja Jesu pandu. (“Pehẽma'e ok ta” aja pandu rahã: “Jerusarẽ ok ta ke” aja mujekwa katu.)

Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu oho

(*Matéu 21.12-17; Mak 11.15-19; Juã 2.13-22*)

⁴⁵ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu oho. A'ep ma'e muhepyha ta ixo. Ame'ẽ ta ke muhem mondo. ⁴⁶ Pandu a'eta pe:

—Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Kuja Tupã pandu:

“Ihẽ rehe ngã jumu'eha renda pe ihẽ namõ ngã pandu pandu katu. Ame'ẽ renda ke aja ngã ukwa” aja Tupã.

—Pehẽ anĩ. Ame'ẽ ke amõ koty pemuruwak. Ma'e mukanĩha renda aja pemuruwak. Katu ym aja — aja ma'e muhepyha ta pe Jesu pandu. (Ma'e ke muhepy rahã, ka'u te'eha rupi muhepy, a'erehe: “Mukanĩha renda ke” aja Jesu pandu.)

Pe, muhem mondo ingi.

⁴⁷ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu mu'e. Wera rahã pame katu te mu'e. A'e ke jundéu awa tama'e pa'ihu ta jukwa tar katu. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta aja tĩ. Jukwa tar katu tĩ. Jundéu awa tamũi ta aja tĩ. Jukwa tar katu tĩ. ⁴⁸ Myja jukwa ta my? Upa ngã hendu katu u'am ehe. Hury katu ehe. Upa katu te ukwa tar katu. A'erehe marã ka ym jukwaha. Pa'ihu ta kyje ngã ngi.

20

Awa je'ẽha rupi Jesu pandu my (*Matéu 21.23-27; Mak 11.27-33*)

¹ Amõ wera rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu mu'e uĩ. Ngã pe myrandu katu ke pandu pandu uĩ tĩ. Arahã amõ ta uhyk uwyr ehe. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta

uhyk uwyr ehe. Moise je'ëha mu'e ame'ë ta uhyk uwyr ehe tĩ. Jundéu awa tamũ ta uhyk uwyr ehe tĩ. ²Upa ame'ë ta pandu ipe:

—Jande pe epandurahã! Sengi muhepyha ta ke nde eremuhem eremondo. Awa je'ëha rupi nde eremuhem eremondo my? Awa riki nde ke muwyr se my? — aja Jesu pe.

³⁻⁴ A'e pandu:

—Ihë aja tĩ. Pehë pe apandu ta tĩ. Ngã ke Juã mujahuk rahã, Tupã je'ëha rupi mujahuk my? — aja Jesu.

⁵ Pe, se koty Jesu ngi oho. Pe, a'eta pandu pandu hũ a'eta jupe.

—Myja japandu ta my? “Tupã je'ëha rupi Juã mujahuk” aja japandu rahã, jande pe Jesu pandu ta: “Aja rahã, ma'erehe Juã pandu ame'ë ke rehe pejurujar ym my?” aja jande pe pandu ta. ⁶ Anĩ. “Sawa'e je'ëha rupi Juã mujahuk” aja japandu rahã, peme'ë heta ame'ë ta jukwa ta jande ke. Ita pe jukwa ta. Juã riki Tupã je'ëha pandu ame'ë ke a'e, aja peme'ë ta ukwa katu, a'erehe: “Sawa'e je'ëha rupi” aja japandu rahã, jande ke jukwa ta — aja a'eta je'ë je'ë hũ a'eta jupe. ⁷ Myja ym panduha. Ukwa ym. A'erehe Jesu koty jywyr rahã, a'eta pandu:

—Juã rehe har japandu ym ta nde pe — aja Jesu pe.

⁸ Pe, a'e pandu:

—Aja rahã, ihë aja tĩ. Awa je'ëha rupi ma'e ke ihë ama'ema'e. Ame'ë ke pehë pe apandu ym ta tĩ — aja tamũ ta pe.

Kupixa usakiha ta katu ym ame'ë ta rehe har

(*Matéu 21.33-46; Mak 12.1-12*)

⁹ Pe, myja me'ë kupixa usakiha ta my, ame'ë ke Jesu pandu:

—Ko amõ sawa'e kupixa pe ma'e ke jytym. Ma'eywa rãkã ra'yr ke jytym. Uwa'y rãkã ke. Upa rahã, amõ ta pe pandu: “Kupixa rehe pesak katu. I'a tyarõ rahã, ko amõ pehëma'e ta kÿ. Amõ i'a ihëma'e ta kÿ” aja. “Ere” aja ame'ë ta pandu. Pe, amõ ywy pe ijar paxia oho. Yman a'ep ihon rĩ.

¹⁰ —Ma'eywa tyarõ rahã, miasu ke ijar mondo. Pandu: “Kupixa usakiha ta koty eho. Ma'eywa rykwer rehe eho piam” aja. Uhyk rahã, ame'ë ta pe miasu pandu: “Ihë jar ma'e ke jõ ihë pe pemuwyr” aja. Anĩ. Miasu ke usakiha ta nupã te'e. Ijar koty ipo te'e mujwyr mondo. ¹¹ Pe, amõ miasu ke ijar mondo tĩ. Ame'ë ke usakiha ta nupã te'e tĩ. Muhuxĩ tĩ. Pe, ijar koty ipo te'e mujwyr mondo tĩ. ¹² Pe, mahapyrihar ke ijar mondo tĩ. Ame'ë ke usakiha ta mahy te'e tĩ. Kupixa ngi ombor muhem mondo.

¹³ —Pe, kupixa jar jupandu jupe: “Myja me'ë ihë ama'e ta apo my? Kuja nahã. Ihë ra'yr ke ihë amondo ta. Ihë apy'a katu ehe ame'ë ke a'e. A'e ke usakiha ta mahy ym ta nahã my” aja jupe. A'erehe ta'yr ke mondo. ¹⁴ Pe, ta'yr rehe usakiha ta usak rahã, pandu a'eta jupe: “Ko riki ijar ra'yr ke. (Ipái manõ rahã, kupixa riki ima'e wan ta. Jahorahã!) Jajukwa ta peme'ë. Aja rahã, kupixa jandema'e wan ta” aja a'eta jupe. ¹⁵ A'erehe ta'yr ke kupixa ngi a'eta ombor muhem mondo. Jukwa riki — aja Jesu pandu.

A'e pandu tĩ:

—Apo myja usakiha ta pe kupixa jar ma'e ta my? Kuja riki. ¹⁶ A'e uhyk rahã, usakiha ta ke jukwa ta. Pe, amõ kupixa usakiha ta ke mu'am ta — aja Jesu.

Ame'ë ke rehe ngã hendu rahã, pandu:

—Mã! Peja ym — aja ngã.

¹⁷ Jesu usak katu ngã rehe. Pandu:

—Kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ:

“Ita rehe har ita ok mujãha pandu: ‘Jaxer te'e kome'ë ita ke’ aja.

Tupã pandu: ‘Anĩ. Peme'ë riki ok pyter wan mupu'am katu riki’ aja a'e pandu” aja panduha ihĩ.

¹⁸ —Kome'ë ita rehe ipy ke amõ tukwa rahã, ahy ta. Amõ rehe ita u'ar rahã, mupe ta — aja Jesu pandu.

(“Ita” rehe har Jesu pandu rahã: “Juehe har” a'e pandu. “Ipy tukwa” aja pandu rahã: “Jesu ke amõ ta putar ym” aja mujekwa. “Amõ rehe ita

u'ar” aja pandu rahã: “Ame'ë ke Tupã mupyrara hũ ta” aja a'e mujekwa katu.)

Kapitã keruhũ pe tamatarer ke me'ë rahã, katu my?

(Matéu 22.15-22; Mak 12.13-17)

¹⁹ Kupixa usakiha ta rehe har Jesu pandu rahã, Moise je'ëha mu'e ame'ë ta kuja ukwa.

—Mã! Jande rehe har Jesu pandu. Mã! Katu ym — aja a'eta ukwaha.

A'erehe a'ep Jesu ke a'eta pyhyk tar katu. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta aja tĩ. Pyhyk tar katu tĩ.

—Apo japyhyk ta — aja pandu.

Anĩ. Pyhyk ym we rĩ. Ngã ngi kyje. Pyhyk rahã, ame'ë ta ke ngã nupã ta, ame'ë ngi kyje, a'erehe pyhyk ym we rĩ. ²⁰ A'erehe pyhykiha angaha ke rehe harõ we ixo rĩ. Amõ sawa'e ta pe pa'ihu ta pandu. Moise je'ëha mu'e ame'ë ta pandu tĩ. Kuja.

—Jesu koty peho. “Nde eremu'e ame'ë ke jakwa tar katu” aja pepandu ipe. Inamõ pepandu pandu. Pe, ma'e katu ym ame'ë ke pandu rahã, kapitã pe a'e ke jande johu jaraho ta. Kapitã je'ëha rupi jajukwa ta. Aja Jesu ke pepyhyk rahã, tamatarer hũ pehẽ pe jame'ë ta — aja sawa'e ta pe.

²¹ Pe, Jesu rehe sawa'e ta uhyk rahã, (muka'u te'e tar katu, a'erehe katu ehe har pandu py.) Kuja, pandu ipe:

—Sawa'e! Ngã mu'ëha nde. Nde erepandu ame'ë ke jetehar te ke aja jakwa. Nde eremu'e ame'ë ke aja tĩ. Jetehar te ke tĩ. Upa ngã rehe juja katu te aja nde eresak katu tĩ, aja jakwa tĩ. Myja awa ixoha katu my, ame'ë ke myja Tupã putar katu, ame'ë ke jetehar rupi nde eremu'e, aja jakwa tĩ. ²² Apo jande pe epan-durahã! Homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer ke jame'ë rahã, katu my? Anĩ rahã, jame'ë ym ta my? Myja me'ë jundéu awa je'ëha mujekwa my? “Peme'ë katu” aja mujekwa my? “Peme'ë ym” aja mujekwa my? Epanurahã — aja Jesu pe.

²³ Ame'ë panduha namõ muka'u te'e tar katu, aja Jesu ukwa katu. A'erehe a'eta pe pandu:

²⁴ —Ita tamatarer pu'a ra'yr ke ihẽ pe perur. Asak ta — aja.

Pe, amõ ta werur ipe rahã, pandu.

—Pesarahã! Kome'ë tamatarer rehe awa'ã ihĩ my? Awa rer amõ mupinim ko my? — aja sawa'e ta pe.

Ame'ë ta pandu:

—Homa awa tama'e kapitã keruhũma'e ke — aja Jesu pe.

²⁵ Pe, a'e pandu:

—Aja rahã, ma'e ke kapitã keruhũma'e ke rahã, kapitã keruhũ pe peme'ë katu. Tupãma'e rahã, Tupã rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu. Ame'ë riki ma'e ke peme'ë ipe, ame'ëja saka — aja sawa'e ta pe Jesu pandu.

²⁶ Panduha namõ Jesu ke amõ ta muka'u te'e ym te, a'erehe heta ame'ë ta ruwa koty: “Katu ym nde erepandu” aja Jesu rehe har marã ka ym panduha. Ma'e ka'u te'ëha ke mahem ym te ipe, Jesu pe. A'erehe a'eta je'ëha uhem ym. Kuja jõ ukwa:

—Mã! Pandu katu a'e — aja Jesu rehe har.

Kweraha rehe har

(Matéu 22.23-33; Mak 12.18-27; Juã 5.21; Hom 8.10-11; 1 Korin 15.35-57; 1 Tesaron 4.16; Apokarip 20.4)

²⁷ Pe, amõ sanduse ta uhyk uwyr ehe. Ame'ë ta awa kwera ym te ta, aja ukwaha. A'eta pandu ipe:

²⁸ —Sawa'e! Ngã mu'ëha nde. Yman kuja Moise mupinim jande pe: “Sawa'e jumendar, pe, ta'yr ym ipe rahã, manõ rahã, imu riki imu ambyr rakehar ke pyhyk. Pe, a'e ta'yr ipe. Ame'ë ta'yr riki imu ambyr ra'yr aja ngã ukwa” aja Moise mupinim.

²⁹ —Apo ehendurahã! Se awa po wajar mokõi imu ta ixo kwe. U'ar py ame'ë ke jumendar. Pe, ta'yr ym ipe riki. Pe, manõ. ³⁰ A'erehe imu riki imu ambyr rakehar ke pyhyk tipe tĩ. Mokõihar ke ame'ë. (Ame'ë sawa'e manõ tĩ. Ta'yr ym ipe riki tĩ.) ³¹ A'engi imu mahapyrihar kũjã ke pyhyk tipe tĩ. (Aja tĩ. Manõ tĩ. Ta'yr ym ipe tĩ.) Aja upa imu ta riki tĩ. Awa po wajar mokõi imu ta ke. Upa

imu ambyr rakehar ke pyhyk tipe. Upa manō tī. Ta'yr ym te a'eta ipe tī. ³² A'engi kūjā manō tī. ³³ Apo esarahā! Yman rahā, manō ame'ē ta kwera katu uhem rahā, kūjā riki awa rakehar wan ta my? Se ixo rahā, upa imu awa po wajar mokōi riki pyhyk? — aja sanduse ta pandu.

³⁴ Jesu pandu:

—Kome'ē ywy keruhū pe kūjā ta ke sawa'e ta pyhyk katu. Sawa'e ta ke kūjā ta aja tī. Pyhyk katu tī. ³⁵ Awa kwera katu uhem rahā, anī ta. “Pehē katu. Pekwera katu pehem. Ihē namō pexo katu” aja Tupā pandu ta. Ame'ē ta jumendar ym te ta. Arahā sawa'e ta pyhyk ym te ta kūjā ta ke. Pe, sawa'e ta ke kūjā ta pyhyk ym te ta tī. ³⁶ Ame'ē ta ke Tupā mukwera katu muhem. A'erehe Tupā ra'yr ta aja ame'ē ta. Tupā je'ēha rahoha ta aja saka tī. (A'erehe kūjā ta ke sawa'e ta pyhyk ym te ta tī. Sawa'e ta ke kūjā ta pyhyk ym te ta tī.) Pe, Tupā je'ēha rahoha ta aja manō ym te ta tī.

³⁷ —Manō ame'ē ta ke Tupā mukwera ta. Aja yman Moise mujekwa katu te. Kuja. Ju pirā'y ukwái ukwái u'am. Ame'ē rehe har Moise mupinim. Arahā Tupā panduha ke a'e mupinim. Arahā kuja Tupā pandu: “Ihē rehe ipy'a ke Amarā moī moī katu. Isak aja tī. Ipy'a ke moī moī katu tī. Jako aja tī. Ipy'a ke a'e moī moī katu tī” aja Tupā pandu. Aja Moise mupinim. ³⁸ Pesarahā! Ixuwe katu ame'ē ta jō Tupā rehe ipy'a ke moī moī katu. Manō ame'ē ta anī. Aja rahā, Amarā ta'ā ixuwe katu aja ixo rī. Yman riki manō. I'ā ixuwe katu ixo. A'erehe tapijar te'e we ipy'a moī moī katu Tupā rehe. (A'eta'ā pehī.) A'erehe manō ame'ē ta kwera katu ta kŷ, aja Tupā mujekwa katu — aja sanduse ta pe Jesu pandu.

³⁹ Moise je'ēha mu'e ame'ē ta ixo. Ame'ē ta ngi har amō ta pandu:

—Sawa'e! Katu riki nema'e panduha ke — aja Jesu pe.

⁴⁰ A'engi ma'e ke a'eta pandu ym we ipe, Jesu pe.

Kirisutu rehe har pandu

(*Matéu 22.41-46; Mak 12.35-37*)

⁴¹ Jesu pandu ngā pe:

—Kirisutu riki Ndawi rainō ke, aja amō ta pandu. Ma'erehe my?

⁴² Pesarahā! Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Her Saumo. Ame'ē rehe ihī. Ame'ē pe Ndawi panduha ihī. Kuja pandu:

“Ihēma'e sawa'e te pe jandema'e sawa'e te pandu: ‘Se ihē rake ewapyk eī. (Aja rahā, katu te ame'ē ke nde, aja amujekwa.)

⁴³ Ne ruwajan ta ke ihē amuputu'u ta, a'erehe nde rehe ame'ē ta hendu katu ta' ” aja Ndawi panduha ke.

⁴⁴ —“Ihēma'e sawa'e te” aja Kirisutu rehe har Ndawi pandu. (Aja rahā, a'e Tupā tī, aja Ndawi ukwa.) Aja rahā, myja Kirisutu riki Ndawi rainō my tī? (Ndawi rainō aja rahā, awa te'e a'e tī, aja mujekwa katu) — aja Jesu pandu.

Ame'ē rehe har panduha mujy-wyr ym ipe, Jesu pe.

Moise je'ēha mu'e ame'ē ta rehe har

(*Matéu 23.1-36; Mak 12.38-40*)

⁴⁵ Jesu pandu ame'ē ke rehe heta ame'ē ta hendu ixo. Arahā jumu'eha ta pe Jesu pandu:

⁴⁶ —Moise je'ēha mu'e ame'ē ta aja ym pexo. Ima'e mundeha katu te ame'ē namō jō a'eta wata katu. (Aja rahā, Tupā rehe ipy'a moī moī katu aja mujekwaha jupe naī.) Muhepyha renda pe oho rahā: “Sa'e! Ko nde erexo. Nde katu” aja panduha jō putar katu. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe oho rahā, wapyka katu te ame'ē ke rehe jō wapyk tar katu. (Aja rahā, katu te ame'ē ke jupe aja mujekwa tar katu tipe tī.) Ngā mi'u matyriha pe oho rahā, kapitā tama'e wapyka rehe jō wapyk tar katu. (Aja rahā, katu te me'ē ke jupe aja mujekwa tar katu tipe tī.)

⁴⁷ Ixawa'e manō ame'ēma'e ke a'eta upa mukanim ingi. Hok ke aja mukanim ingi tī. Katu ym aja. I'i atu rahā, i'i Tupā namō ma'e pandu pandu u'am. (Aja sawa'e katu ame'ē

ta ke a'eta aja mujekwaha jupe naĩ.) Mā! Ame'ē ta ke Tupā mupyrara ta. Amō ta 'ar koty te we ame'ē ta ke mupyrara ta. A'erehe Moise je'ēha mu'e ame'ē ta aja ym pehē — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

21

Ixawa'e manō ame'ē ke tamatarer me'ē hū

(Mak 12.41-44)

¹ Pe, usak u'am rahā, ima'ehū namō ixo ame'ē ta rehe Jesu usak. Tamatarer ke ame'ē ta purakar u'am, tamatarer henda pe. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe henda ihĩ, ame'ē pe purakar. ² Pe, ixawa'e manō ame'ē ke rehe usak tĩ. Nixói te ima'e ke ipe. Mokōi jō tamatarer pu'a ke henda pe moĩ. Ta'yr te mi ame'ē mokōihar ke. ³ Pe, amō ta pe Jesu pandu:

—Ko apandu katu pehē pe. Peme'ē ixawa'e manō ame'ē ke ixo. Nixói te ima'e ke ipe. Tamatarer moĩ rahā, amō ta 'ar koty te we moĩ. ⁴ Pesarahā! Amō ta tamatarer pyta we, ame'ē ke ngi henda pe purakar. (Pe, amō we hū pehĩ rĩ.) Ixawa'e manō ame'ē ke anĩ. Ima'e ke nixói te ipe. Mokōi jō tamatarer pu'a. Ame'ē namō ima'e ma'e ke jo'ok ta tipe. Anĩ. Upa katu te ame'ē ke henda pe moĩ. (Apo ima'e ym te 'y.) A'erehe amō ta 'ar koty te we kūjā moĩ katu — aja Jesu pandu.

Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū ke amō ta mujaxer ta

(Matéu 24.1-2; Mak 13.1-2)

⁵ Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū rehe har amō ta pandu pandu u'am.

—Pesarahā! Mā! Katu te! Ita keruhū katu te ke te'e ngā mujā. Ko Tupā pe ma'e ke ngā me'ē me'ē, ame'ē ke katu te hū tĩ — aja pandu.

Tupā rehe ipy'a ke amō moĩ moĩ rahā, ma'e ke werur. Jumu'eha renda keruhū pe werur. Ame'ē riki katu te hū aja ngā ukwa. Pe, Jesu pandu:

⁶ —Peme'ē rehe pesak katu apo. Yman rahā, nixói te ta 'y. Peme'ē ke amō ta upa mujaxer ta kŷ. Ita mokōi

mokōi ihĩ ym ta kŷ. Upa katu te ita ke amō ta ombor ta. (Aja rahā, Tupā rehe ngā jumu'eha keruhū muhāi ta) — aja amō ta pe pandu.

Pyraraha keruhū rehe har

(Matéu 24.3-14; Mak 13.3-13; 1 Petu 1.6-7; 1 Petu 2.19; 1 Petu 3.14; 1 Petu 4.12-16)

⁷ Pe, amō ta pandu ipe:

—Sawa'e! Myja rahā, ita mokōi mokōi ihĩ ym ta my? Ma'e jasak ta my, pe, ame'ē ke uhyk tate, aja jakwa ta my? — aja Jesu pe.

⁸ A'e pandu:

—Pesak katu kŷ! Mā peja pehē ke amō ta muka'u te'e ym. Heta uwyr ta. “Kirisutu je'ēha rupi ihē ajur” aja pandu te'e ta. “Ko Kirisutu ihē. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke ihē” aja pandu te'e ta tĩ. “Upa angaha rehe uhyk apo” aja pandu naĩ tĩ. Pehendu ym ehe. ⁹ Jumaiha tyapuha rehe pehendu ta. Paite amō ta jumai ixo, aja pehendu ta tĩ. Pemukahem ym. Aja jumaiha uhyk ta. Uhyk rahā, 'ar rehe angaha uhyk, anĩ we rĩ — aja Jesu pandu.

¹⁰ A'e pandu tĩ:

—Amō amō ywy pe har ta jumai mai ta ngā juehe. Amō amō kapitā keruhū ta jumai mai ta ngā juehe tĩ. ¹¹ Amō amō ywy katak hū ta tĩ. Ngā mi'u nixói te ta tĩ. Ma'e ahyha uhem hū ta tĩ. Pe, ywa rehe ma'e ke ngā usak ta tĩ. Māte uhyk ta, aja ngā ukwa. A'erehe mukahem hū ta ngā.

¹² —Upa aja me'ē uhyk ym rahā we, pehē ke amō ta pyhyk ta. Mahy ta tĩ. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe raho ta tĩ. A'ep pehē rehe har je'ē je'ē hū ta. “Peme'ē ta jaxer” aja naĩ. Pe, pehē ke nupā ta. Kyndaha pe pehē ke a'eta kynda ta raho tĩ. Ihē rehe pe-jurujar katu, a'erehe kapitā keruhū ruwa koty pehē ke amō ta mupu'am ta. Kapitā ruwa koty aja tĩ. Pe, mahy ta pehē ke. ¹³ Arahā myrandu katu ke pepandu ta. ¹⁴ Kapitā keruhū ruwa koty pepu'am ym rahā we, kuja pepandu pehē jupe my: “Mā! Myja jande juehe har japandu ta my” aja riki. Anĩ. Aja ym pehē py'a pe pekwa

pekwa pexo. ¹⁵ Pesarahã! Kapitã ruwa koty pehẽ ke ngã raho rahã, pehẽ pe je'ẽha ke ihẽ amondo ta. Ma'e pekwa katuha ke amondo ta tĩ. Pe, pehẽ ruwajan je'ẽha ke pemukanim ta. "Te'e pepandu" aja a'eta pandu ym ta tĩ.

¹⁶ —Pehẽ ke pehẽ pái ta kynda ta raho tĩ, kyndaha pe. Pehẽ mõi ta aja tĩ. Kyndaha pe kynda ta raho tĩ. Pehẽ mu ta aja tĩ. Pehẽ rendyr ta aja tĩ. Kyndaha pe a'eta kynda ta raho tĩ. Pehẽ rehe katu ame'ẽ ta aja tĩ. Kyndaha pe a'eta kynda ta raho tĩ. Pe, pehẽ ngi har amõ amõ ta ke a'eta jukwa ta. ¹⁷ Ihẽ rehe pejuru-jar katu, a'erehe pehẽ rehe upa ngã parahy ta. ¹⁸ Pesarahã! Pehẽ rehe Tupã usak katu ta kÿ. (Aja rahã, pehẽ ke amõ ta jukwa ym ta, aja mujekwa katu.) ¹⁹ Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe tapijar te'e we pejuru-jar katu pe'am. Pehẽ py'ahu te'e pehendu. Aja rahã, pemanõ ym ta — aja Jesu pandu.

Jerusarẽ ok ta ke amõ ta mujaxer ta
(*Matéu 24.15-21; Mak 13.14-19*)

²⁰ A'e pandu tĩ:

—Jerusarẽ ok ta soroka rupi sonda ta juramã u'am. Ame'ẽ ke rehe pesak rahã, Jerusarẽ ok ta ke mujaxer tate aja pekwa katu. ²¹ Pe, Jundéi ywy rehe ixo ame'ẽ ta kanim oho rahã, manõ ym ta. Ywy'ã rupi kanim oho. Ok ta pe ixo ame'ẽ ta uhem oho rahã, manõ ym ta tĩ. Ok ta soroka pe ixo ame'ẽ ta ok ta pe jywyr ym rahã, manõ ym ta tĩ. Ujan oho ingi. ²² Jerusarẽ ok ta mujaxeriha 'ar ke: "Mahyha mangaha 'ar ke." Arahã Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ, aja upa katu te uhyk ta. ²³ Arahã, imembyr ipusu pe ixo rahã, mã pyrara hũ ta. (Marã ka ym pahar ujaniha.) Ixamby te'e u'u ame'ẽ namõ imõi ixo rahã, pyrara hũ ta tĩ. (Marã ka ym pahar ujaniha tĩ.) Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta rehe ma'e ahyha uhyk hũ ta. Jundéu awa ta ke Tupã mupyrara hũ ta tĩ. ²⁴ Heta jundéu awa ta ke amõ ta jukwa ta, kyse puku pe. Amõ amõ ywy pe pukwar ta raho tĩ. Pe,

Jerusarẽ ok ta ke amõ awa ta mujaxer ta. Ame'ẽ awa tama'e angaha upa ym rahã we, aja te'eha ta. Mujaxer ta — aja Jesu pandu.

Jesu jywyriha ke
(*Matéu 24.29-31; Mak 13.24-27; 2 Tesaron 1.7; 2 Petu 3.10; Apokarip 1.7*)

²⁵ A'e pandu tĩ:

—Warahy rehe ma'e ke ngã usak ta. Pe, mukahem hũ ta. Jahy rehe aja tĩ. Ngã usak ta tĩ. Jahy rata rehe aja tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta mukahem hũ ta. Y ramõi tyapu hũ, ame'ẽja saka heta te hũ sonda ta uwyr ta. Ame'ẽ ngi mukahem hũ ta ngã. Y kotok keruhũ, ame'ẽja saka uwyr ta tĩ. Mukahem hũ ta ngã tĩ. ²⁶ Ma'e pyrara te hũ ha kome'ẽ ywy keruhũ rehe uhyk ta kÿ. Ame'ẽ rehe ngã usak rahã, mukahem hũ ta. Iãkã muka'u te'e hũ ta. Pe, u'ar ukwap. Ywa rehe henda te'e ihĩ, ame'ẽ ke wata hũ. Ame'ẽ rehe mäte hũ amõ ukwaha. Mukahem hũ ta.

²⁷⁻²⁸ —Ame'ẽ upa rahã, ihẽ ajywyr ta ajur. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ywa takãxiha 'ar pe ajywyr ta ajur. Tupãma'e pyrãtãha namõ ajywyr ta ajur. Katuha namõ ajywyr ta ajur tĩ. Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe pesak rahã, pepu'am katu. Peta kÿ. Pejuma'u katu kÿ. Aja saka pexo. Pehẽ ruhãha angaha ke rehe uhyk tate — aja Jesu pandu.

Ho kyr uhem ame'ẽ rehe har
(*Matéu 24.32-35; Mak 13.28-31*)

²⁹ Pe, myja me'ẽ ma'e ke upa tate rahã my, ame'ẽ ke Jesu pandu:

—Ma'e'y rehe har pekwa pekwa pexo. Ma'e, parawa'y ame'ẽja ma'e'y ke. Sik'y amõ tĩ. ³⁰ Hokyr uhem ixo rahã, warahy haku tate, aja pekwa. ³¹ Aja ta tĩ. Ywa rehe ihĩ, ame'ẽ rehe har ihẽ apandu ramõ. Aja pesak rahã, kome'ẽ ywy keruhũ pe Tupã riki kapitã keruhũ wan ta. Ame'ẽ angaha ke rehe uhyk tate, aja pekwa. ³² Kuja pekwa katu pexo. Ihẽ apandu ramõ ame'ẽ ke upa katu te uhyk ta tĩ. Ngã mupyraraha ke ihẽ kotyhar ta pyhyk ta. Anĩ. Tapijar te'e we ihẽ

rehe jurujar katu ta rī. ³³Ywa ke upa kanim ta. Kome'ē ywy keruhū upa kanim ta tī. Ihē apandu ame'ē ke anī. Kanim ym te ta. Apandu, aja upa katu te uhyk katu ta kŷ — aja Jesu pandu.

Peta kŷ

³⁴A'e pandu tī:

—Pesak katu pexo! “Jaho rahā! Jande mi'u jamatyr ta. Ja'u ta!” Aja jō pexo rahā, katu ym tiki. Pexoha rehe jō pekwa pekwa pexo rahā, katu ym tiki tī. Aja te'e pexo rahā, peharō ym rahā, pahar ihē ajywyr ta ajur kŷ. ³⁵“Jywyr ym we ta rī” aja upa kome'ē ywy keruhū pe har ta pandu naī rahā, pahar ihē ajywyr ta ajur kŷ. ³⁶A'erehe peharō katu. Peta kŷ! Pe, kuja Tupā namō pepandu katu: “Pyrātāha ke jande pe emuwyr. Aja rahā, upa ma'e uhyk, ame'ē ke jande py'ahu te'e jahendu ta. Nde ra'yr ruwa koty japu'am katu ta tī” aja tapijar te'e we Tupā namō pepandu — aja Jesu pandu. Awa a'e tī. Tupā je'ēha rupi uwyr a'e.

³⁷Wera rahā pame katu te Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Jesu mu'e uī. Ka'aruk koty ok ta ngi uhem oho. Jerusarē ok ta ngi uhem oho. Pe, amō ywy'ā pe pyta ixo. Ywy'ā rer Oriwéi ty. Aja te'e wera oho. ³⁸Pytuniwe rahā, Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe heta ngā oho. A'ep Jesu mu'e ame'ē ke rehe hendu oho.

22

Jesu jukwaha rehe har amō ta pandu pandu

(*Matéu 26.1-5; Mak 14.1-2; Juā 11.45-53*)

¹Pe, ngā mi'u matyriha rehe uhyk tate. Her Pasuko. Arahā mbeju ke mupururukiha moī ym jundéu awa ta. ²Pe, amō ta Jesu ke jukwa tar katu. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta jukwa tar katu Jesu ke. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta aja tī. Jukwa tar katu tī.

—Myja Jesu ke jajukwa ta my? — aja ame'ē ta pandu pandu a'eta jupe.

Heta ame'ē ta ngi a'eta kyje. Ngā ukwa rahā, mutyapu hū ta, a'erehe ngā ngi kyje.

Jesu ruwajan wan Jun uwak (*Matéu 26.14-16; Mak 14.10-11*)

³Pe, Jun py'a rehe Satana ihī katu. (Ājā ramūi a'e.) Amō we Jun her tī. Ikario aja Jun her tī. Awa py mokōi jumu'eha ta ngi har peteī a'e. ⁴Pe, amō ta pe pandu oho. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe sonda ta ixo. Harōha ta riki ame'ē ta. Ame'ē tama'e kapitā ta pe Jun pandu oho. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta pe pandu oho tī.

—Ihē riki Jesu koty pehē ke araho ta kŷ — aja Jun pandu oho.

⁵Ame'ē ke rehe pa'ihu ta hendu rahā, hury katu riki.

—Jesu koty jande ke nde ereraho rahā, tamatarer jande jame'ē ta nde pe kŷ — aja a'eta pandu ipe, Jun pe.

⁶—Ere! Katu! — aja Jun pandu.

Pe, ngā ukwa ym ha rupi Jesu koty a'eta ke muhyk ta raho, ame'ē angaha ke rehe Jun harō ixo.

Ngā mi'u ke matyr, Pasuko 'ar rehe har

(*Matéu 26.17-25; Mak 14.12-21; Juā 13.21-30*)

⁷Pe, ngā mi'u matyriha 'ar rehe uhyk. Arahā mbeju ke mupururukiha moī ym jundéu awa ta. Arahā arapuharan ra'yr ke jundéu awa ta jukwa. Ame'ē xa'ē ke u'u ta. Aja Pasuko 'ar ke a'eta ukwa ukwa uī. ⁸Pe, Petu pe Jesu pandu. Juā pe tī. Kuja pandu:

—Pasuko 'ar rahā, jande mi'u ke jande pe pematyr peho tī — aja Jesu.

⁹A'eta pandu:

—Myp jande jamatyr ta my? Myp nde ereputar my? — aja ipe.

¹⁰A'e pandu:

—Pesarahā! Jerusarē ok ta pe peho. Pehyk rahā, amō sawa'e pehē rehe uhyk ta. Kamuxī ra'yr pe y ke raho a'e. Ok pe ixo ta oho. Haikwer rupi peho tī. ¹¹Ok jar pe kuja pepandu: “Sawa'e pandu nde pe: ‘My ma'e u'uha renda ihī? Pasuko 'ar

rahã, imi'u ke amõ matyr. Ame'ẽ ke ima'e jumu'eha ta namõ u'u ta' ” aja ok jar pe pepandu. ¹² Pe, ywate henda keruhũ ke ok jar mujesak ta pehẽ pe. Upa ma'e ke ihĩ, myrape, paratuxĩ, koje, aja. A'ep jande mi'u ke pematyr — aja Petu ta pe Jesu pandu.

¹³ Pe, a'eta mokõi oho. Jesu pandu, aja me'ẽ upa katu te a'eta usak. Pasuko 'ar rahã, a'eta mi'u ke a'eta matyr tĩ.

Myja manõha rehe har ukwa ukwa uĩ ta my ame'ẽ ke Jesu mujekwa

(Matéu 26.26-30; Mak 14.22-26; 1 Korin 11.23-25)

¹⁴ Angaha ke rehe uhyk rahã, myrape rake Jesu wapyk uĩ. A'e mondo ame'ẽ ta namõ wapyk uĩ.

¹⁵ Pe, pandu:

—Pasuko 'ar rahã, jande mi'u ke jamatyr. Ko pehẽ namõ ame'ẽ ke ihẽ a'u tar katu te aĩ. Ihẽ ke amõ ta mupyrara ym rahã we, pehẽ namõ a'u tar katu. Ko pehẽ namõ ihẽ a'u aĩ apo. ¹⁶ Apandu pehẽ pe. Kome'ẽja me'ẽ amõ ke ihẽ a'u ym te ta tĩ. Kapitã keruhũ aja ihẽ ke Tupã mu'am rahã jõ amõ pehẽ namõ ihẽ a'u ta kũ tĩ. Arahã Pasuko 'ar te aja jakwa ta kũ — aja Jesu pandu.

¹⁷ Pe, ita rekúi ra'yr ke pyhyk. “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Jande mi'u jande pe nde eremuwyr katu” aja Tupã pe pandu. Pe, jumu'eha ta pe pandu:

—Peme'ẽ ke pehẽ pame katu te pe'u. ¹⁸ Ko pehẽ pe apandu katu. Uwa rykwer ihẽ a'u ym te ta apo 'y. Kapitã keruhũ aja ihẽ ke ihẽ pái keruhũ mu'am ta kũ. Arahã jõ pyahu ame'ẽ ke pehẽ namõ a'u ta kũ tĩ — aja Jesu pandu.

¹⁹ Ajame'ẽ ke mbeju ke pyhyk. Ame'ẽ rehe: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Jande pe jande mi'u nde eremuwyr katu” aja Tupã pe pandu. Pe, mopok. Ame'ẽ ke me'ẽ jumu'eha ta pe. Pandu:

—Peme'ẽ riki ihẽ rete ke. [Pehẽ ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke rehe ihẽ amuhepy ta. A'erehe ihẽ amanõ ta. Ko mbeju ke ihẽ amopak

ramõ. Ihẽ aja pehẽ tĩ. Pemopok mopok tĩ. Ihẽ nixói rahã, pemopok pemopok tĩ. Aja rahã, ihẽ manõha ke pekwa pekwa ta peĩ — aja Jesu.

²⁰ A'eta mi'u upa u'u rahã, mbeju aja ita rekúi ra'yr ke a'e me'ẽ tĩ. Kawĩ ihĩ ipe. Pandu:

—Peme'ẽ riki Tupãma'e pandu katuha pyahu ame'ẽ ke, ame'ẽja saka. Kuja pandu katu: “Ihẽ ra'yr rehe amõ jurujar katu rahã, ame'ẽ ke ihẽ amuhã katu ta” aja. Ihẽ amanõ rahã, ihẽ ruwy uhem ta. A'erehe Tupã pandu katu, aja a'e muhyk katu ta kũ.]

²¹ —Pesarahã! Ihẽ ruwajan ta ke ihẽ rehe amõ muhyk ta werur. A'e riki ihẽ namõ myrape 'ar pe wapyk uĩ apo. ²² Awa ihẽ tĩ. Tupã je'eha rupi ajur. Ihẽ amanõ ta. Yman ame'ẽ rehe har Tupã pandu katu. Ame'ẽ panduha aja ihẽ amanõ ta. Pe, ihẽ rehe amõ ta ke muhyk ta werur. Mã! Ame'ẽ ke Tupã mupyrara hũ ta — aja a'e mondo ame'ẽ ta pe Jesu pandu.

²³ Pe, a'eta pandu pandu a'eta jupe:

—Jande ngi har awa muhyk ta werur my? Awa riki huwajan ta ke muhyk ta werur ehe my? — aja Jesu mondo ame'ẽ ta pandu pandu a'eta jupe.

“Awa riki katu te me'ẽ ke” aja jumu'eha ta pandu pandu hũ

²⁴ Jumu'eha ta pandu pandu hũ a'eta jupe. A'eta pandu: “Jande ngi har awa riki katu te ame'ẽ ke my?” aja a'eta pandu pandu hũ. “Ihẽ ke!” “Anĩ. Peme'ẽ riki!” “Anĩ. Ame'ẽ riki” aja riki pandu pandu hũ. ²⁵ Pe, Jesu pandu:

—Kome'ẽ ywy keruhũ pe kapitã keruhũ ixo. Je'eha rupi ngã ke a'eta mondo mondo. Pe, kapitã ta amõ her jumoĩ juehe. Kuja. “Ima'e awa ta rehe usak katu ame'ẽ ke a'e” aja jumoĩ juehe tipe. A'erehe katu te ame'ẽ ke a'e, aja ukwaha jupe. ²⁶ Pehẽ anĩ. Aja ym pexo. Amõ kotyhar katu. Kuja. Pehẽ ngi har amõ kuja ukwa. “Amõ ta 'ar koty te we ihẽ riki katu te ame'ẽ ke ihẽ” aja ukwa rahã, mã peja pitu te'e aja ixo. Pehẽ ngi har

amō riki katu te aja ukwa rahā, mā peja miasu aja ixo. ²⁷ Myrape 'ar pe amō sawa'e wapyk uī. Amō riki imi'u ke me'ē me'ē raho ipe. Ame'ē mokōi ngi har awa riki amō 'ar koty te we kapitā my? Pesarahā! Wapyk ame'ē riki amō 'ar koty te we kapitāha. Pehē pyter pe ihē riki kapitam. Anī. Ihē riki pehēma'e miasu aja ihē axo. A'erehe mā peja aja pexo tī. Miasu aja pexo tī.

²⁸ —Ihē ke amō ta mupyrara rahā, ihē namō pepyta katu pexo. Aja te'eha ihē namō pexo. ²⁹ Ihē ke kapitā keruhū aja ihē pái mu'am. Ko apandu katu pehē pe. Aja pehē ke ihē amu'am ta tī. ³⁰ Pe, ywa pe ihē renda pe ihē namō pexo ta kŷ. Ihē riki kapitā keruhū, ame'ē renda pe pexo ta kŷ. A'ep pehē riki kapitā keruhū wan ta tī. Tupā kotyhar tama'e kapitā keruhū aja pexo ta tī — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Petu rehe har Jesu mujekwa
(Matéu 26.31-35; Mak 14.27-31; Juā 13.36-38)

³¹ A'e pandu:

—Simā! Ehendu katurahā! Ahúí aja me'ē pírer ke amō ombor rahā, urupen pí'a ke mukatak katu. Aja ixurer ke ombor. Pe, ahúí aja me'ē pyta katu. Aja upa pehē ke Satana manga ta tī. (Ājā ramūi a'e.) Pehē pe-jurujar katuha ke manga ta. Pehijar my? Pehijar ym my? Ame'ē ke manga ta. Pesarahā! Tupā pe Satana pandu: “Nde kotyhar tama'e jurujar katuha ke ihē amanga ta” aja a'e. “Ere” aja Tupā pandu ipe. ³² Simā! Nde rehe har Tupā namō ihē apandu. Ihē rehe nde erejurujar katu. “Mā peja Simā py'a emātā katu. Aja rahā, jurujar katuha ke hijar ym ta” aja ihē apandu nde rehe har. Pe, ihē koty nde erejy-wyr rahā, amō ta py'a ke emātā katu. Ihē rehe jurujar katu ame'ē ta py'a ke emātā katu tī — aja Jesu pandu.

³³ Petu pandu ipe:

—Sawa'e! Ko axo. Kyndaha pe nde ke amō kynda raho rahā, ne namō ihē aho ta kŷ. Nde ke amō ta jukwa rahā,

ne namō ihē ke jukwa ta kŷ. Akyje ym — aja Jesu pe.

³⁴ A'e pandu:

—Petu! Ko apandu nde pe. Pytuniwe te rahā, sapukái je'ē ym rahā we, mahapyr kuja nde erepandu ta. “Jesu rehe har akwa ym ihē” aja ihē rehe har nde erepandu ta — aja Jesu pandu ipe.

Ma'e ke namō oho katu apo 'y

³⁵ Jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Ymaniwe pehē ke ihē amondo rahā, tamatarer ryrū peraho ym. Pehē kupep ma'e ryrū aja tī. Peraho ym tī. Mokōi pehē py rehe har aja tī. Peraho ym tī. Arahā pehē pe pehēma'e upa my? — aja Jesu.

A'eta pandu:

—Anī. Upa ym — aja Jesu pe.

³⁶ Pe, a'e pandu:

—Apo amō kotyhar. Tamatarer ryrū namō amō ixo rahā, inamō oho katu. Ma'e ryrū xupe pe har aja tī. Inamō oho katu tī. Kyse puku nixói rahā, ame'ē rehe kamixa muhepy rahā, katu tiki. Kyse puku namō pexo. ³⁷ Tupā je'ēha rehe kuja panduha ihī. “Ma'e mukanīha ta ke ngā jukwa. Aja ame'ē sawa'e ke ngā jukwa ta tī” aja panduha ihī. Ame'ē panduha riki ihē rehe har. Aja ihē rehe uhyk ta kŷ. Ihē aho tate — aja Jesu pandu. (“Kyse puku namō pexo” aja pandu rahā: “Peta kŷ. Pepyrara ta pexo” aja a'e mujekwa. Anī. Amō koty jumu'eha ta ukwaha. “Pejumai ta pexo” aja ukwaha naī.)

³⁸ Jumu'eha ta pandu:

—Sawa'e! Esarahā! Ko mokōi kyse puku — aja ipe.

A'e pandu:

—A'ewan — aja.

Tupā namō Jesu pandu pandu

(Matéu 26.36-46; Mak 14.32-42)

³⁹ Ok ta ngi Jesu uhem oho. Ywy'ā pe oho. Ame'ē riki ohoho ame'ē ke. Ywy'ā rer Oriwéi ty. Jumu'eha ta oho inamō tī. ⁴⁰ Pe, ame'ē renda pe uhyk rahā, pandu:

—Tupā namō pepandu pandu. Aja rahā, pejurujar katuha ke amō ta

manga rahā, pehijar tar ym ta — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

⁴¹ Pe, kotete we oho ingi. Kuja, 30 met tate koteteha. Pe, ipynarāi pe wapyk. Aja Tupā namō pandu.

⁴² —Papa! Nde ereputar rahā, ihē apyraraha ngi ihē ke emuhem katu. Anī. Ihē aputar ame'ē ke ema'e ym. Nde ereputar ame'ē ke ema'e katu — aja Jesu ipái pe.

⁴³ [Ywa ngi Tupā je'ēha rahoha uhyk ehe. Ipy'a ke a'e mātā. ⁴⁴ Jesu pyai te hū. A'erehe Tupā namō a'e pandu pandu we hū. Hi'ái riki huwy aja ywy rehe sururu hū.]

⁴⁵ Upa pandu rahā, pu'am. Jumu'eha ta koty jywyr oho. A'eta ukwer ou, aja a'e usak. A'eta pyai te hū, a'erehe he'ō hū ou. A'erehe ukwer ou. ⁴⁶ A'e pandu:

—Peker ym rahā, katu ta tipe. Pepu'am. Tupā namō pepandu pandu. Aja rahā, pejurujar katuha ke amō ta manga rahā, pehijar tar ym ta — aja Jesu pandu.

Jesu ke ngā pyhyk

(*Matéu 26.47-56; Mak 14.43-50; Juā 18.3-11*)

⁴⁷ A'e pandu u'am rahā, heta ame'ē ta uhyk uwyr ixoty. Jun uwyr py. Awa py mokōi jumu'eha ta ngi har peteī a'e. Jesu rehe uhyk. Huwa ke pyter ta. ⁴⁸ Jesu pandu:

—Jun! Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Ihē ruwa ke nde erepyter. Aja ihē ke nde eremujekwa ta ngā pe my? — aja ipe.

⁴⁹ Jesu ke ngā pyhyk ta. Ame'ē ke jumu'eha ta ukwa rahā, pandu:

—Sawa'e! Kyse puku pe ngā ke jamujan ta jamondo my? — aja ipe.

⁵⁰ Pe, amō nambi ke kyse puku pe amō mopok ingi. Ijywa katu kotyhar ke. Jundéu awa tama'e pa'i keruhūma'e miasu pehī tī. Ima'e nambi ke mopok ingi. ⁵¹ Pe, Jesu pandu:

—A'ewan tiki — aja.

Pe, miasu nambi renda ke pe ipo mujar. Pe, mukatu. Inambi katu tī. Wajar aja katu tī.

⁵² Pe, pyhyk uwyr ame'ē ta pe Jesu pandu. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta pe pandu. Jundéu awa tamūi ta pe pandu tī. Kapitā ta pe pandu tī. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū harōha tama'e kapitā ta ke ame'ē ta. Kuja Jesu pandu:

—Ma'e mukanīha aja ihē ke pepyhyk pejur tī. A'erehe kyse puku namō pejur. Tamarā namō. Anī. Ma'e mukanīha ym ihē. ⁵³ Pesarahā! Wera rahā pame katu te Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe pehē namō ihē axo. Arahā ihē ke pepyhyk ym. Pepyhykiha pemanga ym tī. Apo anī. Ihē pepyhykiha angaha ke rehe uhyk apo 'y. Satana ma'ema'eha angaha ke rehe uhyk apo tī. (Ājā ramūi a'e) — aja Jesu.

Jesu rehe har Petu te'e pandu

(*Matéu 26.57-58; Matéu 26.69-75; Mak 14.53-54; Mak 14.66-72; Juā 18.12-18; Juā 18.25-27*)

⁵⁴ Pe, Jesu ke ngā pyhyk raho. Jundéu awa tama'e pa'i keruhū rok pe raho. Haikwer rupi Petu oho tī. Pijaite te'e oho ixo. ⁵⁵ Pa'i keruhū rok soroka pe tata ke amō ta hany. Ame'ē rake ngā jumaku uī. Ame'ē ta namō Petu wapyk oho uī. Jumaku uī tī. ⁵⁶ A'ep amō miasu usak ehe. Kūjā ke. A'e ma'ā katu ehe. Pe, pandu amō ta pe:

—Kome'ē sawa'e Jesu namō ixo ame'ē ke tī — aja kūjā.

⁵⁷ Petu pandu kūjā pe:

—Anī! Akwa ym ehe har — aja ipe.

⁵⁸ I'i atu amō sawa'e usak ehe tī. Pandu:

—Ame'ē ta ngi har nde tī — aja Petu pe.

A'e pandu:

—Anī! Sa'e! — aja Petu.

⁵⁹ I'i atu we amō sawa'e pandu hū:

—Jete! Inamō ixo ame'ē ke a'e tī. Ngariréi ywy pe har ke a'e tī, a'erehe inamō ixo ame'ē ke a'e tī — aja Petu rehe har amō pandu hū.

⁶⁰ Petu pandu:

—Sa'e! Nde erepandu ame'ē ke te'e! Akwa ym ehe har — aja ipe.

A'e pandu u'am rahã, pahar sa-pukái je'ë. ⁶¹ Jesu riki uwak. Petu rehe ma'ã katu te. Ame'ë ke Petu ukwa. Pe, Jesuma'e panduha ke Petu ukwa ukwa u'am. Kuja Jesu pandu: "Sapukái je'ë ym rahã we, mahapyr kuja nde erepandu ta. 'Akwa ym ehe har' aja ihë rehe har nde erepandu ta." Ame'ë panduha ke Petu ukwa ukwa u'am. ⁶² Pe, a'engi uhem oho. Jixi'u hũ. Huxĩ, a'erehe jixi'u hũ.

Jesu rehe sonda ta puka puka hũ
(*Matéu 26.67-68; Mak 14.65*)

⁶³ Jesu rehe usak te'e ame'ë ta puka puka hũ ehe. Ipo pe nupã hũ a'e ke tĩ. ⁶⁴ Kuja. Eha ke amõ ta pukek, pan pe. Pe, ipo pe huwa nupã. Pandu ipe:

—Ependurahã! Awa nde ke nupã my? — aja Jesu pe.

⁶⁵ Amõ we tĩ. A'eta juru ai ehe.

Ngã panduha renda pe Jesu ke raho
(*Matéu 26.59-66; Mak 14.55-64; Juã 18.19-24*)

⁶⁶ Pytuniwe rahã, jundéu awa tamũi ta jy'ar oho. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta jy'ar oho tĩ. Moise je'ëha mu'e ame'ë ta jy'ar oho tĩ. Ngã panduha renda pe johu jy'ar oho. Amõ ta pe a'eta pandu:

—Jesu ke pemuhyk perur se — aja.

⁶⁷ A'e uhyk rahã, a'eta pandu ipe:

—Epandu katu jande pe. Nde riki Kirisutu my? Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke nde — aja Jesu pe.

A'e pandu:

—Ihë amujekwa rahã, ihë rehe pe-jurujar ym ta. ⁶⁸ Pe, ma'e ke pehë pe apandu rahã, je'ëha pemujywyr ym ta tĩ. ⁶⁹ Awa ihë tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Apo har ngi Tupã rake ihë awapyk ta aho. Tupã pyrãtã te hũ ame'ë ke a'e — aja Jesu ngã pe. ("Tupã rake" aja Jesu pandu rahã: "Tupã a'e tĩ" aja mujekwa katu.)

⁷⁰ Johu pandu ipe:

—Aja rahã, nde riki Tupã ra'yr my? — aja Jesu pe.

A'e pandu:

—A'e ihë — aja Jesu.

⁷¹ A'eta pandu:

—Mã! Ehe har jande pe amõ pandu ame'ë ta ke japutar ym apo. Ima'e panduha ke jande atu jahendu. A'erehe ame'ë panduha namõ jande riki japandu ta: "Katu ym nde. Nde eremanõ ta me'ë te'e" — aja tamũi ta pandu.

23

Pirat ruwa koty Jesu pu'am
(*Matéu 27.1-2; Matéu 27.11-14; Mak 15.1-5; Juã 18.28-38*)

¹ Johu pu'am. Pe, amõ sawa'e koty a'eta oho. Pirat koty oho. Jesu ke ngã raho tĩ. ² A'ep ehe har ngã je'ë je'ë hũ:

—Jundéu awa ta ke a'e muka'u te'e hũ ixo rahã, peme'ë ke japyhyk. "Homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer peme'ë ym" aja a'e pandu. "Ihë riki Kirisutu. Kapitã keruhũ ihë tĩ" aja a'e pandu. Aja muka'u te'e hũ ngã ke — aja Pirat pe ngã pandu naĩ.

³ Pirat pandu ipe:

—Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ nde my? — aja ipe.

Jesu pandu:

—A'e ihë — aja ipe.

⁴ Pe, pa'ihu ta pe Pirat pandu. Heta ame'ë ta pe pandu tĩ:

—Peme'ë sawa'e ke jajukwa rahã, katu ym tiki. Nixói te ma'e ka'u te'eha ma'eha ke ipe. Amahem ym ma'e ka'u te'eha ma'eha ke ipe — aja Pirat pandu.

⁵ Pe, ngã pandu pandu we hũ:

—Ngã ke a'e mutyapu tyapu hũ. Mu'e ame'ë ke namõ muparahy ngã ke. Ngariréi ywy pe mu'e py. A'engi upa Jundéi ywy rupi mu'e tĩ. Apo se uwyr — aja ngã.

Ero ruwa koty Jesu pu'am

⁶ "Ngariréi ywy" aja Pirat hendu rahã, ngã pe pandu:

—Peme'ë sawa'e ngariréi ywy pe har my? — aja Pirat.

—A'e riki — aja ngã.

⁷ Ame'ë ywy pe har Jesu aja Pirat ukwa rahã, Ero koty Jesu ke a'e mondo. Arahã Jerusarë ok ta pe Ero ixo tĩ. Ero ngariréi ywy pe har tama'e kapitã. A'erehe Jesu rehe har a'e

ukwa ta, aja Pirat putar tipe. Jesu katu my? Katu ym a'e my? Ame'ë ke Ero ukwa ta. (Katu ym rahã, Ero riki jukwaha ke pandu ta) aja Pirat putar tipe. A'erehe ixoty Pirat mondo.

⁸ Pe, Jesu rehe usak rahã, hury katu Ero. Ehe har hendu. Yman usak tar katu ehe. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke Jesu ma'e apo, ame'ë ke rehe usak tar katu tĩ. ⁹ Pe, Jesu pe a'e pandu pandu hũ. Anĩ. Jesu pandu ym te ipe. ¹⁰ A'ep jundéu awa tama'e pa'i keruhũ pu'am. Moise je'ëha mu'e ame'ë ta aja tĩ. Jesu rehe har ame'ë ta je'ë je'ë hũ.

—Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'ema'e hũ — aja ame'ë ta je'ë te'e.

¹¹ Pe, Ero puka puka hũ ehe. Ima'e sonda ta aja tĩ. A'eta muhuxĩ a'e ke tĩ. Pe, ma'e mundeha katu te ame'ë ke ngã munde ehe. Kapitã keruhũma'e mundeha aja munde ehe. Aja puka puka hũ ehe. Pe, Pirat koty a'e ke Ero mujywyr mondo. ¹² Arahã Pirat ipy'a jywyr ehe, Ero rehe. Yman Pirat ruwajan aja Ero ixo. Apo ehe katu aja jywyr 'y.

Jesu jukwaha ke Pirat pandu

(*Matéu 27.15-26; Mak 15.6-15; Juã 18.39-19.16*)

¹³ Jundéu awa tama'e pa'ihu ta ke Pirat mujy'ar. Kapitã ta ke aja tĩ. Upa ngã ke aja tĩ. Mujy'ar tĩ. ¹⁴ Pe, Pirat pandu:

—Ihẽ pe peme'ë sawa'e ke perur. “Ngã ke a'e muka'u te'e hũ” aja ehe har pepandu. Pehẽ ndutar koty ehe har ihẽ ahendu katu. Nixói te ma'e ka'u te'eha ma'eha ipe. Ehe har peje'ë je'ë hũ pe'am, ame'ë ke nixói ehe tĩ.

¹⁵ Aja Ero ukwa katu tĩ. Nixói te ma'e ka'u te'eha ma'eha ipe. A'erehe jande koty Ero mujywyr muwyr tĩ. Nixói te ma'e ka'u te'eha ma'eha ipe, a'erehe jajukwa rahã, katu ym tiki. ¹⁶ A'erehe ihẽ je'ëha rupi a'e ke amõ ta pirok ta. Pe, a'e ke ihẽ apoir ta — aja Pirat pandu. (Pirok rahã: “Amõ ma'e nde ereka'u te'eha ke ema'e ym” aja mujekwa.)

¹⁷ [Pasuko 'ar rahã, imi'u ke jundéu awa ta matyr. Arahã pame katu te

kyndaha ngi sawa'e ke Pirat muhem ta me'ë te'e.] ¹⁸ Pe, upa ngã je'ë hũ:

—Anĩ. Jesu ke ejukwa! Mahamba ke emuhem jande pe! Mahamba ke epoir! — aja Pirat pe.

¹⁹ Mahamba ke sonda ta kynda. Ok ta rupi ngã ke a'e riki mutyapu tyapu hũ. Arahã amõ ke a'e jukwa tĩ. A'erehe a'e ke sonda ta kynda raho.

²⁰ Jesu ke Pirat poir tar katu, a'erehe heta ame'ë ta pe a'e pandu tĩ.

—Jesu ke apoir ta — aja.

²¹ Anĩ. Ngã je'ë hũ:

—Myra ngã mupia ame'ë ke rehe ejukwa! Myra ngã mupia ame'ë ke rehe ejukwa! — aja ngã.

²² Pe, mahapyrihar Pirat pandu:

—Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e ym te. Nixói te ma'e ka'u te'eha ma'eha ipe. Amahem ym. A'erehe jukwa rahã, katu ym tiki. Ihẽ je'ëha rupi a'e ke amõ ta pirok ta. Pe, a'e ke ihẽ apoir ta amondo — aja ngã pe.

²³ Anĩ. Heta ame'ë ta hãtã te hũ pandu pandu u'am:

—Myra ngã mupia ame'ë ke rehe Jesu ke ejukwa — aja hãtã pandu pandu hũ.

Uhyk Pirat hendu! ²⁴ A'erehe pandu:

—Pehẽ pepandu ame'ë ke ihẽ ama'e ta apo — aja.

²⁵ Pe, Jesu ke jukwa ta, ame'ë ta pe Pirat mondo. Aja ngã putar ame'ë ke a'e ma'e. Pe, amõ ke Pirat muhem, Mahamba ke. Ngã pandu ame'ë ke muhem tĩ. Kyndaha pe ame'ë ke amõ ta kynda raho ame'ë ke a'e. Ngã mutyapu tyapu rahã, amõ ke Mahamba jukwa tĩ. Ame'ë Mahamba ke Pirat muhem mondo, kyndaha ngi. Ame'ë ke poir.

Myra ngã mupia ame'ë ke rehe Jesu ke jukwa

(*Matéu 27.32-44; Mak 15.21-32; Juã 19.17-27*)

²⁶ Pe, Jesu ke sonda ta pyhyk raho. Oho ixo rahã, amõ awa ke rehe a'eta usak. Her Simã. Syre ok ta pe har ke a'e. Kupixa ngi a'e jywyr uwyr ixo. Ame'ë rehe sonda ta pyhyk. Pe, jixi'y

'ar pe myra ngã mupia ame'ẽ ke a'eta moĩ. Pandu ipe:

—Jesu raikwer rupi ehupir eraho. Ima'e ke — aja Simã pe.

²⁷ Heta haikwer rupi ngã oho tĩ. Ame'ẽ ta namõ kũjã ta oho ixo tĩ. Jixi'u oho ixo tĩ. Ahem oho ixo tĩ. (Jesu manõ ta, aja ukwa, a'erehe jixi'u oho ixo.) ²⁸ Ixoty Jesu uwak. Pandu:

—Éi, kũjã ta! Jerusarẽ ok ta pe har ta ke pehẽ. Ihẽ rehe pejixi'u ym. Pehẽ atu pejixi'u pehẽ juehe. Pyraraha uhyk ta pehẽ rehe a'erehe pejixi'u pehẽ juehe. Pehẽ membyr ta rehe pejixi'u tĩ. Pyrara ta ame'ẽ ta, a'erehe pejixi'u tĩ. ²⁹ Ma'e 'ar ke uhyk ta. Arahã kuja upa ngã pandu ta: “Imembyr ym te ame'ẽ ta hury ixo. Pyraraha rehe imembyr usak ym ta. A'erehe hury ixo. Ipusu ngi imembyr muhem ym ame'ẽ ta aja tĩ. Hury ixo tĩ. Imembyr rehe usak katu, aja ym ame'ẽ ta aja tĩ. Hury ixo tĩ. Pyraraha rehe imembyr usak ym ta, a'erehe hury katu ixo.” ³⁰ Arahã ywy'ã keruhũ pe amõ ta pandu ta: “Jande ke ejupyk. Pahar ejukwa. Aja rahã, pyraraha rehe jasad ym ta” aja. Amõ ta ywy'ã pe: “Jande ke emukanim. Aja rahã, pyraraha rehe jasad ym ta” aja ngã. ³¹ Ma'e aka'u te'eha ke ihẽ ama'e ym te. Anĩ. Ihẽ ke amõ ta mupyrara ixo apo. Aja rahã, ihẽ 'ar koty te we pehẽ ke amõ ta mupyrara hũ ta. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e, a'erehe ihẽ 'ar koty te we pehẽ ke mupyrara hũ ta — aja Jesu pandu.

³² Amõ mokõi sawa'e ta ke sonda ta raho tĩ. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ta ke a'eta. Ame'ẽ mokõi Jesu namõ jukwa ta. ³³ Pe, amõ renda pe uhyk oho. Henda rer: “Awa ãkã kangwer.” A'ep myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Jesu ke mujar mu'am. Mokõi ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ta ke mujar mu'am tĩ. Jesu jywa katu koty peteĩ mujar mu'am. Amõ ke iyywa'i koty aja tĩ. Mujar mu'am tĩ. ³⁴ [Pe, sonda ta rehe har Tupã pe Jesu pandu:

—Papa! Peme'ẽ ta rehe nde py'a ke emujywyr. Ima'e ma'eha ke ukwa ym

ha rupi ma'ema'e. A'erehe nde py'a emujywyr a'eta rehe — aja sonda ta rehe har a'e pandu.]

Pe, Jesuma'e mundeha ke sonda ta pyhyk pyhyk raho. Ita pinim ra'yr ke omombor. Amõ ombor, pe, pinĩha i'ar koty te we u'ar rahã, ame'ẽ riki mundeha ke pyhyk. Aja ima'e mundeha ke pyhyk pyhyk raho.

³⁵ A'ep amõ ta usak usak u'am. Aja ixo rahã, jundéu awa tamũi ta puka puka hũ ehe.

—Amõ ta ke a'e mukatu hũ! A'e riki Kirisutu rahã, mã peja pengi a'e wyjy uwyr. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e rahã, mã peja pengi a'e wyjy uwyr — aja puka puka hũ ngã.

³⁶ Sonda ta puka puka hũ ehe tĩ. Ixoty a'eta oho. Pe, kawĩ iro ym te ame'ẽ ke me'ẽ tipe. Aja puka puka hũ ehe. Anĩ. U'u ym Jesu. ³⁷ Pandu ipe:

—Nde riki jundéu awa tama'e kapitã keruhũ rahã, pengi ewyjy ejur. Pep nde erepyta rahã, nde eremanõ ta — aja puka puka hũ ehe.

³⁸ I'ar pe kuja amõ mupinim: “Ko jundéu awa tama'e kapitã keruhũ” aja pinĩha moĩ.

³⁹ A'ep ma'e ka'u te'eha ma'eha ke jixiko u'am tĩ. Peteĩ je'ẽ je'ẽ hũ ipe, Jesu pe. Kuja:

—Nde riki Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke nde. Pengi ewyjy eho. Aja rahã, nde eremanõ ym ta. Jande ke emujy eraho tĩ. Aja rahã, jamanõ ym ta tĩ — aja Jesu pe.

⁴⁰ Amõ ma'e ka'u te'eha ma'eha anĩ. Kuja pandu:

—Mã! Peja ym epandu. Tupã ngi nde erekyje ym my? Ixoty nde py'a nde eremuruwak ta me'ẽ te'e. Jesu aja jande ke amõ ta jukwa u'am tĩ. ⁴¹ Jandema'e riki katu tiki. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e, a'erehe jande ke amõ ta jukwa ta tĩ. Jesu anĩ. Nixói te ma'e ka'u te'eha ma'eha ipe — aja amõ jixiko u'am ame'ẽ pe pandu. Wajar pe pandu.

⁴² Pe, Jesu pe a'e pandu tĩ:

—Jesu! Kapitã keruhũ aja nde ere-jywyrahã, ihẽ rehe har ekwa ekwa katu exo — aja ipe.

⁴³ Jesu pandu ipe:

—Ko apandu nde pe. Apo ywa pe ihẽ namõ katuha renda pe nde erexo ta tĩ — aja ipe.

Jesu manõ

(*Matéu 27.45-56; Mak 15.33-41; Juã 19.28-30*)

⁴⁴ Warahy jandar tate rahã, ame'ẽ ywy rupi pytun oho. Warahy uwe riki. Aja te'e warahy ywa ku'ap ihon.

⁴⁵ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe kyndaha u'am. Pan janam hũ ke te'e mujã ame'ẽ ke ame'ẽ. Hukwen ke kynda u'am. Ame'ẽ riki ywate ngi owok riki. Pyter rupi owok oho. Iwyr rehe owokiha upa uhyk oho. (Aja rahã, Tupã koty ohoha apo katu, aja mujekwa katu.) ⁴⁶ Pe, hãtã Jesu pandu:

—Papa! Ihẽ'ã ke eraho! — aja ipái pe.

Upa pandu rahã, manõ.

⁴⁷ Sonda tama'e kapitã upa ma'e ke rehe usak. Pe, Tupã rehe har katu pandu. Kuja:

—Jetehar te ke! Katu ame'ẽ ke peme'ẽ sawa'e — aja Jesu rehe har pandu.

⁴⁸ Upa ma'e ke rehe amõ ta usak. A'ep jy'ar ame'ẽ ta usak. Upa usak rahã, hok pe jywyrahã. Pyaiha namõ ipixi'a ke mokõi ipo pe nupã nupã. (Aja pyaiha mujekwa.) Aja hok pe jywyrahã. ⁴⁹ Jesu rehe katu ame'ẽ ta upa ma'e ke rehe usak usak tĩ. Paite we ame'ẽ ta usak usak u'am. Kũjã ta usak usak u'am tĩ. Ame'ẽ ta Ngariréi ywy ngi inamõ uhyk uwyr ame'ẽ ta ke a'eta.

Jesu ke mou raho

(*Matéu 27.57-61; Mak 15.42-47; Juã 19.38-42*)

⁵⁰⁻⁵¹ Pe, amõ sawa'e ixo. Her Jose. Arimatéi ok ta pe har ke a'e. Ame'ẽ ok ta Jundéi ywy rehe ihĩ. Sawa'e katu ame'ẽ ke a'e. Katu ame'ẽ ke jõ a'e ma'ema'e. Jesu ke kapitã keruhũ

aja Tupã mu'am, ame'ẽ rehe Jose jurujar katu. Ame'ẽ rehe a'e harõ ixo tĩ. A'erehe Tupã koty ipy'a ke a'e muruwak. Jesu jukwaha rehe har tamõi ta pandu pandu rahã, a'ep tamõi ta namõ Jose ixo tĩ. Anĩ. Jesu jukwaha ke a'e jõ putar ym. ⁵² Apo Pirat pe pandu oho.

—Kapitam! Jesu rete ke ihẽ aputar. (Amou ta araho) — aja Jose.

⁵³ —Ere. Eraho — aja Pirat pandu.

A'erehe hete ke Jose oho piam. Amõ ta pe a'e pandu:

—Pemuju perur — aja Jose.

Pe, muju rahã, pan katu te ame'ẽ pe pukek. Pe, itakwar keruhũ rupi mou raho. Ame'ẽ ke amõ pykõi ame'ẽ ke. A'eramõ mou raho. ⁵⁴ Arahã séi ta séi ra. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar uhyk tate. (Putu'uha 'ar rahã, paraky ym te ta jundéu awa ta.)

⁵⁵ Ngariréi ywy ngi Jesu namõ kũjã ta uhyk uwyr. Ame'ẽ ta Jose namõ usak oho tĩ. Itakwar keruhũ rehe a'eta usak tĩ. Jesu rete mouha rehe usak tĩ. Ma'e pihe katu ame'ẽ namõ hete ke kytyk ym, aja kũjã ta ukwa. ⁵⁶ Pe, hok pe a'eta jywyrahã. Puhã pihe ame'ẽ ke a'eta matyr. Ma'e piheha ke matyr tĩ. Ame'ẽ ke Jesu rete rupi upa kytyk ta. (Aja manõ ame'ẽ rete rehe jundéu awa ta ma'eha ke.)

Pe, jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, a'eta putu'u. Moise je'eha mujekwa aja a'eta ma'e.

24

Jesu kwera katu uhem ame'ẽ rehe har
(*Matéu 28.1-10; Mak 16.1-8; Juã 20.1-10*)

¹ Nomin pytuniwe te rahã, itakwar keruhũ pe kũjã ta oho. Puhã pihe ame'ẽ ke matyr. Ame'ẽ ke a'eta raho.

² Hukwen ngi ita kyndaha ke amõ mujere mu'am. Ame'ẽ ke rehe a'eta usak. ³ A'erehe ixo oho. Anĩ. Jesu rete ke rehe usak ym. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Hete ke rehe kũjã ta usak ym. ⁴ A'ep a'eta pu'am u'am. Myja ym ukwa. Pe, pahar mokõi sawa'e ta uhem. Hake pu'am u'am. Ima'e

mundeha hendy hendy hũ. ⁵ Kũjã ta jumukahem hũ a'eta ngi. Ywy koty te'e ma'ã. Sawa'e ta pandu:

—Ixuwe katu ame'ẽ ke pekekar pexo tipe. Ame'ẽ ke kangwerupa rupi pekekar rahã, katu ym tiki. ⁶ Ko Jesu nixói te. Kwera katu uhem oho. Amukwehe Ngariréi ywy pe ixo rahã, pandu katu pehẽ pe. Ame'ẽ panduha rehe pekwa pekwa pe'am apo. ⁷ Kuja: “Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Pesarahã! Sawa'e katu ym ame'ẽ ta pe ihẽ ke amõ raho ta kÿ. Pe, myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe ihẽ ke amõ ta jukwa ta. Mokõi aker rahã, ihẽ akwera katu ta ahem tĩ” aja Jesu pandu — aja sawa'e ta pandu.

⁸ Pe, Jesu panduha ke kũjã ta ukwa ukwa u'am tĩ.

⁹ Pe, itakwar keruhũ ngi a'eta jywyr oho. Upa usak ame'ẽ ke jumuhaha ta pe a'eta pandu tipe, awa pypeteĩ jumuhaha ta pe. Amõ ta namõ ixo, ame'ẽ ta pe pandu tipe tĩ. (Anĩ. Kũjã ta panduha rehe jurujar ym.) ¹⁰ Kuja kũjã ta rer. Ko Mari Mandare. Amõ Joa. Amõ Mari. Tian mõi a'e. Ame'ẽ ta namõ amõ kũjã ta ixo. Upa ame'ẽ ta riki Jesu mondo ame'ẽ ta pe pandu tipe. Upa usak ame'ẽ ke pandu tipe. ¹¹ Anĩ. Kũjã ta riki ka'u te'e, aja Jesu mondo ame'ẽ ta ukwaha naĩ. A'erehe kũjã panduha rehe jurujar ym. ¹² Pe, Petu pu'am rahã, itakwar keruhũ pe usak ujan oho. Uhyk rahã, jumumbe ma'ã rahã, hete pukeka ke te'e usak. Ame'ẽ jõ usak. Hete nixói te. Pe, hok pe jywyr oho. Jupandu jupe:

—Mã! My ihon my? — aja jupe.

Emau ok ta pe oho ame'ẽ ta rehe har
(Mak 16.12-13)

¹³ Ame'ẽ 'ar rahã, mokõi sawa'e ta wata oho ixo. Jesu kotyhar ta ke ame'ẽ ta. Emau ok ta pe oho ixo. Jerusarẽ ok ta ngi ame'ẽ pepaite we. Awa py peteĩ kiro met tate pepaiteha. ¹⁴⁻¹⁵ Ame'ẽ mokõihar ta pandu pandu a'eta jupe. Jesu manõ, ame'ẽ rehe har pandu pandu a'eta jupe. Aja rahã, Jesu te'e hake uhem u'am. A'eta

namõ a'e wata oho ixo tĩ. ¹⁶ A'eta usak ehe. Anĩ. Ehe har ukwa ym we rĩ.

¹⁷ Pe, Jesu pandu:

—Pehẽ pewata pexo rahã, ma'e pepandu pandu pehẽ jupe my? — aja sawa'e ta pe.

A'eta pyta. Pyai u'am. ¹⁸ Pe, mokõihar ngi peteĩ pandu. Her Kereo. Kuja:

—Mã! Nde erekwa ym my? Jerusarẽ ok ta pe har ta ngi har ne jõ riki ma'e ke nde erekwa ym my? A'ep amõ amõ wera rahã, ma'e ixo ame'ẽ ke nde erekwa ym my? — aja Jesu pe.

¹⁹ A'e pandu:

—Myja ame'ẽ my? — aja Jesu.

A'eta pandu:

—Jesu rehe har. Nasare ok ta pe har a'e. A'e pe ma'e uhyk ame'ẽ ke. A'e riki Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e. Pyrãtãha namõ ma'e katu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e, aja upa ngã ukwa. Tupã aja tĩ. Ukwa katu tĩ. Jesu je'ẽha te reko, aja upa ngã ukwa katu tĩ. Ma'e ke pandu katu tĩ, aja upa ngã ukwa tĩ. Tupã aja tĩ. Ukwa katu tĩ.

²⁰ —Pirat pe a'e ke jandema'e pa'ihu ta raho. Tamõi ta aja tĩ. Raho tĩ. Jukwaha ke Pirat jõ pandu katu, a'erehe pa'ihu ta raho. Pe, myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe a'e ke amõ ta jukwa. ²¹ A'e ke kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ta, aja jakwaha naĩ. Pe, jundéu awa ta ke poir ta, aja jakwaha naĩ. Jande ruwajan ta ngi poir ta tipe. Anĩ riki. A'e manõ. (A'erehe jande ruwajan ta ngi poir ym.) Mokõi jaker apo.

²² —Jande ngi har kũjã ta muka'u te'e hũ jande ke ixo. Pytuniwe te rahã, itakwar keruhũ pe a'eta oho.

²³ Jesu rete rehe usak oho tipe. Mahem ym. Jywyr oho rahã, a'eta pandu: “Tupã je'ẽha rahoha ta rehe jasad. ‘Jesu ixuwe katu’ aja jande pe a'eta pandu” aja kũjã ta pandu. ²⁴ A'erehe itakwar keruhũ rehe amõ ta usak tipe oho tĩ. Kũjã ta pandu, aja a'eta usak tĩ. Usak ym ehe, Jesu rehe — aja mokõi sawa'e ta pandu.

²⁵ Pe, mokõi sawa'e ta pe Jesu pandu:

—Mā! Pehē ākā tiha we. Upa amō ta pandu ame'ē ke rehe pejurujar ym. Tupā je'ēha pandu ame'ē ke rehe pejurujar ym tī. ²⁶ Tupā muwyr ame'ē ke amō ta mupyrara ta me'ē te'e. Pe, ma'e katu te ha ke Tupā me'ē ta ipe tī — aja Jesu pandu.

²⁷ Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Upa juehe har pandu ame'ē ke Jesu mujekwa. Mokōi sawa'e ta pe mujekwa. Yman Moise mupinim. Ame'ē rehe Jesu rehe har panduha ihī. Ame'ē ke upa mujekwa py. Yman Tupā je'ēha ke pandu ame'ē ta mupinim tī. Ame'ē rehe Jesu rehe har panduha ihī tī. Ame'ē ke upa mujekwa tī. Juehe har mujekwa.

²⁸ Ok ta pe a'eta oho ixo. Ame'ē pe uhyk Tate rahā, Jesu pandu: “Asa we ta aho” aja.

²⁹ —Anī. Se eker rī. Warahy ka'aruk te oho. Pytun Tate — aja Jesu pe pandu hū.

A'erehe a'eta namō pyta oho.

³⁰ A'eta namō wapyk. Ma'e u'uha renda pe wapyk. Mbeju ke pyhyk. Pe, Tupā pe pandu: “Ne jō riki katu te me'ē ke. Jande mi'u ke jande pe nde eremuwyr katu” aja. Pe, mopok mopok. Ame'ē ke a'e me'ē mokōi sawa'e ta pe. ³¹ Arahā ehe har Tupā mujekwa. Mokōi sawa'e ta pe mujekwa. Pe, mokōihar ukwa katu. “Ko Jesu” aja ukwa katu. Arahā pahar Jesu kanim oho. ³² Pe, pandu a'eta jupe:

—Pe rupi jande jajur rahā, Tupā je'ēha ke mujekwa katu jande pe. Arahā jande rury katu te jande jaxo — aja a'eta jupe.

³³ Pahar a'eta pu'am. Pe, Jerusarē ok ta pe jywyr oho. A'ep jumu'eha ta rehe uhyk oho. Awa py peteī hetaha ta rehe uhyk oho. A'eta jy'ar uī. Heta amō ta jy'ar uī tī. ³⁴ Ame'ē ta pe mokōi sawa'e ta pandu:

—A'e ty. Jandema'e sawa'e te kwera katu uhem riki. Simā usak ehe — aja uhyk ramō ame'ē ta pandu.

³⁵ Ame'ē ta pe mokōi sawa'e ta pandu pandu. Pe rupi oho ixo rahā, Jesu uhyk uwyr a'eta rehe. Ame'ē

rehe har upa pandu pandu. Pe, mbeju ke mopok rahā, ehe har a'eta ukwa. Ame'ē rehe har upa pandu pandu tī.

Jesu rehe jumu'eha ta usak tī
(Matéu 28.16-20; Mak 16.14-18; Juā 20.19-23; At 1.6-8)

³⁶ Upa ma'e ke mokōi sawa'e ta pandu pandu u'am rahā, pahar Jesu uhem u'am. Ame'ē ta pyter pe uhem u'am. Pe, a'eta pe pandu:

—Mā peja pehē py'a ke Tupā muhury katu — aja Jesu.

³⁷ A'eta mukahem te hū ingi. Awa'ā rehe a'eta usak, aja ukwaha naī. ³⁸ Pe, a'e pandu:

—Pemukahem ym ihē ngi. “Awa ko my?” aja ym pepandu tī. ³⁹ Ihē po rehe pesak katu. Ihē py rehe pesak katu tī. Itapywa rape rehe pesak. Ihē atu ko. Ihē rehe pehē po pemujar. Ihē pিরer kohī. Ihē te ko. Pepyhyk katu ihē ke. Awa'ā aja ym ihē. Pesak katu — aja Jesu.

⁴⁰ Upa pandu rahā, a'eta pe ipo ke mujesak. Ipy ke mujesak tī. Itapywa rape ke mujesak tī. ⁴¹ A'eta jurujar ym we rī. “Mā!” aja a'eta. Hury katu te tī. Pe, a'eta pe Jesu pandu:

—Pehē mi'u pehī my? — aja.

⁴² Pira ka'ē ra'yr ke a'eta me'ē ipe. ⁴³ Ame'ē ke pyhyk rahā, a'eta ruwa koty u'u. (Aja rahā, Jesu te aja a'eta ukwa katu.)

⁴⁴ Pe, a'eta pe Jesu pandu:

—Pehē namō ihē axo rahā, ma'e ke ihē apandu pehē pe. Kuja. Ihē rehe har Moise mupinim. Aja upa ihē rehe uhyk ta me'ē te'e. Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupinim tī. Upa ihē rehe har mupinim tī. Aja upa ihē rehe uhyk ta me'ē te'e tī. Saumo rehe amō panduha ihī. Aja upa ihē rehe uhyk ta me'ē te'e tī — aja a'eta pe pandu.

⁴⁵ Pe, Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Ame'ē ke upa katu te Jesu mujekwa katu. ⁴⁶ A'e pandu:

—Kuja amō ta mupinim. Kirisutu ke amō ta mupyrara hū ta me'ē te'e. Pe, jukwa. Mokōi ukwer rahā, a'e ke Tupā mukwera katu

ta muhem. ⁴⁷ Pe, upa awa ta pe myrandu ke pepandu pandu ta me'ē te'e. Kuja amō ta pe pepandu: “Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehi-jar. Pe, pehē py'a ke Tupā koty pemurwak pemondo. Aja rahā, pehē rehe Tupā ipy'a jywyr ta” aja amō ta pe pepandu. Ihē je'ēha rupi pepandu peho. Jerusarē ok ta pe pepandu py. Pe, amō amō ok ta pe pepandu peho. ⁴⁸ Upa pesak, ame'ē rehe har pepandu pandu katu. ⁴⁹ “Tupā'ā ke pehē pe ihē amondo ta” aja ihē pái pandu katu pehē pe. Ame'ē ke ihē riki pehē pe amuwyr ta. Pesarahā! Pehē pe pyrātāha ke Tupā muwyr ta. Ame'ē rehe peharō pexo rahā, se pepyta we rī. Jerusarē ok ta pe pepyta we rī — aja Jesu pandu jumu'eha ta pe.

Ywa pe Jesu ke Tupā mujywyr raho ame'ē rehe har
(Mak 16.19-20; At 1.9-11)

⁵⁰ Pe, Jerusarē ok ta ngi uhem oho. Inamō ixo ame'ē ta ke a'e raho. Mbeta ok ta pe uhyk tate. A'ep pyta u'am. A'eta 'ar pe mokōi iyywa ke mupuku. Pe, a'e pandu:

—Mā peja pehē rehe Tupā usak katu — aja Jesu.

⁵¹ A'e pandu u'am rahā, a'eta ngi oho. Ywa pe a'e ke Tupā mujywyr raho. ⁵² Pe, ipy'a ke a'eta moī moī ehe, Jesu rehe. Pe, Jerusarē ok ta pe jywyr oho. A'eta hury katu ixo. ⁵³ Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe a'eta ohoho. Tupā rehe har katu a'eta pandu.

—Ne jō riki katu te me'ē ke — aja ngā pandu.

Upa.

Jesu rehe har Juā mupinim

Juā kome'ē paper ke mupinim. Jesu rehe har a'e mupinim. Kome'ē ywy keruhū pe Jesu ixo rahā, ma'e a'e ma'ema'e ixo, ame'ē rehe har Juā mupinim.

Je'ēha ke

(Koro 2.9-10; Emberéu 1.2; 1 Juā 5.20)

¹ Kome'ē ywy keruhū nixói te rahā: “Je'ēha” pete'e ixo. (Jesu Kirisutu a'e.) Tupā namō a'e ixo. Tupā riki a'e tī.

² Ma'e ke nixói te rahā, Je'ēha Tupā namō ixo. ³ Upa katu te ma'e ke a'e mujā. A'e mujā ym rahā, nixói te ta ma'e ke apo. ⁴ Uhā te hū ame'ē ke a'e. Ngā pe uhāha ke Je'ēha me'ē. Weraha ngā pe a'e werur. (Aja rahā, Tupā rehe har ngā pe mujekwa.) ⁵ Pytuniha ke muweraha muwera katu. Ame'ē ke marā ka ym pytuniha muweha. (Aja rahā, Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta pe ma'e ke mujekwa. Tupā rehe har mujekwa. Pe, ame'ē ukwa katuha ke Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta marā ka ym mukanīha.)

⁶ Ko amō sawa'e ke Tupā muwyr. Myrandu panduha ke a'e. Her Juā.

⁷ Ngā pe ma'e ke a'e pandu uwyr. Weraha rehe har a'e pandu uwyr. Weraha aja Jesu Kirisutu a'e. Pe, ame'ē myrandu rehe heta ngā hendu. Aja rahā ame'ē rehe a'eta jurujar katu my. ⁸ Weraha rehe har Juā pandu uwyr. A'e atu weraha aja ym.

⁹ Ko riki weraha te. Jesu Kirisutu a'e. Kome'ē ywy keruhū pe a'e uwyr. Upa awa ta pe Tupā rehe har a'e mujekwa. (A'erehe weraha aja a'e.)

¹⁰ Je'ēha kome'ē ywy keruhū pe ixo. Ehe har kome'ē ywy keruhū pe har ta ukwa ym. A'e je'ēha rupi kome'ē ywy keruhū Tupā mujā. ¹¹ Ima'e ywy pe a'e uwyr. Anī. A'e ke a'ep pe har ta putar ym. (Jundéu awa ta putar ym.) ¹² Ame'ē ta ngi har amō amō ta putar katu. A'erehe jurujar katu ehe

tī. A'erehe Tupā ra'yr ta aja ame'ē ta ke Tupā muruwak. ¹³ Tupā ra'yr ta ke a'eta apo 'y. Imāi pusu ngi u'ar, a'erehe Tupā ra'yr ta a'eta my? Anī, aja ym. Sawa'e ta putar, a'erehe Tupā ra'yr ta ke a'eta my? Anī, aja ym tī. Tupā jō putar, a'erehe Tupā ra'yr ta ke a'eta. “Ihē ra'yr ta pehē” aja a'e mu'am.

¹⁴ Her Je'ēha. A'e uwyr. Awa aja uwyr. Jande namō a'e ixo. Ngā rehe a'e atu ipy'a katu te. Jetehar Tupā rehe har a'e pandu. Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke a'e ma'ema'e katu. Aja ima'e pyrātāha ke jasad. Ame'ē pyrātāha ke ipái muwyr ipe. Ta'yr peteihar ke a'e, a'erehe ipái muwyr ipe.

¹⁵ Ehe har Juā pandu. Kuja:

—Amukwehe we ehe har ihē apandu: “Ihē raikwer rupi a'e uwyr ta. Ihē nixói rahā, pete'e a'e ixo. A'erehe ihē 'ar koty te we a'e katuha” — aja Juā pandu.

¹⁶ Ngā rehe a'e atu ipy'a katu te. A'erehe jande rehe a'e usak katu. Jete. Amō amō we jande rehe a'e usak katu. ¹⁷ Tupā je'ēha ke Moise mujekwa. (Ame'ē ke Moise je'ēha aja jakwa.) Myja katu ame'ē ke amō ma'ema'e my? Ma'e riki katu ym. Ame'ē jō Moise je'ēha mujekwa. Jesu anī. Ngā rehe Tupā atu ipy'a katu, ame'ē ke Jesu Kirisutu mujekwa. Jetehar Tupā rehe har a'e mujekwa tī. ¹⁸ Tupā rehe usak ym te awa. Ta'yr riki ehe har mujekwa ngā pe. A'erehe amō usak ehe rahā, Tupā rehe usak tī, ame'ēja saka. Ta'yr peteihar ke a'e. Tupā a'e tī. Ipái ipy'a katu ehe ame'ē ke a'e.

Juā mujahukiha pandu ame'ē rehe har

(Matéu 3.1-12; Mak 1.1-8; Ruk 3.1-18)

¹⁹ Jerusarē ok ta pe jundéu awa tama'e kapitā ta ixo. Amō ta ke Juā koty a'eta mondo tī. Pa'i ta ke mondo. Rewi rainō ta ke mondo tī. Sonda aja a'eta. Myja me'ē sawa'e a'e my, ame'ē ke a'eta ukwa tar katu te. Kuja ame'ē ta pandu oho ipe:

—Awa nde? Kirisutu nde my? Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke nde — aja Juā mujahukiha pe pandu.

²⁰ Pe, a'e pandu katu te:

—Anī. Kirisutu ym ihē — aja a'eta pe.

²¹ A'eta pandu:

—Aja rahā, awa nde? Eri nde my? Ywa ngi Tupā muwyr ame'ē ke — aja ipe.

—Anī. Ihē Eri ym tī — aja Juā pandu.

A'eta pandu ipe tī:

—Amō Tupā je'ēha pandu ame'ē ke rehe jande jaharō jaxo. Ame'ē ke nde my? — aja ipe.

Juā pandu:

—Anī. Ame'ē ym ihē tī — aja a'eta pe.

²² Pe, a'eta pandu tī:

—Awa nde my? Epandu katu jande pe. Ko nde koty jande ke amō ta muwyr. Ame'ē ta pe nde rehe har japandu ta me'ē te'e. Myja nde juehe har nde erepandu my? — aja Juā pe.

²³ Isai riki yman Tupā je'ēha pandu ame'ē ke. Isaima'e panduha ke Juā pandu. Kuja a'e pandu:

—Kuja ihē.

“Awa nixói te ame'ē pe amō pandu u'am. Ngā pe pandu u'am: 'Jandema'e sawa'e te rape ke emutatambyk 'y. Ame'ē rupi a'e uwyr ta' aja Isai mupinim.”

—Ihē riki ame'ē awa nixói te ame'ē pe apandu a'am — aja Juā pandu. (Hape ke mutatombyk rahā, ngā py'a Tupā koty muruwak. Aja rahā, jandema'e sawa'e te uwyr rahā, hendu katu ta ehe, aja mujekwa.)

²⁴ Juā namō pandu ixo ame'ē ta ke amō ta mondo. Parise ta riki mondo.

²⁵ Juā pe ame'ē ta pandu:

—Kirisutu ym nde. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke aja ym nde. Eri ym nde. Amō Tupā je'ēha pandu ame'ē ke rehe jaharō jaxo. Ame'ē ym nde. Aja rahā, ma'erehe ngā ke nde eremujahuk my? — aja ipe.

²⁶ A'e pandu:

—Y pe ngā ke ihē amujahuk. (Aja rahā, Tupā koty ipy'a ke ngā muruwak, aja mujekwa.) Esarahā! A'e riki pehē namō ixo tipe. (Pehendu ym ehe.) ²⁷ Ihē raikwer rupi a'e uwyr ta. Ihē 'ar koty te we a'e katuha. A'erehe ima'e miasu aja ihē axo rahā, ihē katu ym ihē jupe ihē — aja Juā pandu ngā pe.

²⁸ Upa aja me'ē Juā namō amō ta pandu. Mbeta ok ta pe pandu. Ame'ē ok ta y ruwái koty ihī, Jondā ruwái koty. A'ep ngā ke Juā mujahuk u'am. (Mujahuk rahā, Tupā koty ipy'a muruwak, aja ngā mujekwa.)

Jesu rehe har Juā mujekwa ngā pe (Matéu 3.11; Mak 1.10; Ruk 3.22)

²⁹ Ku'ē rahā Juā koty Jesu uwyr ixo. Juā usak ehe rahā, a'e pandu:

—Ko riki Tupāma'e arapuharan ra'yr aja a'e. Ma'e ka'u te'eha ke kome'ē ywy keruhū pe har ta ma'ema'e. Ame'ē ke rehe a'e muhepy ta. A'erehe Tupāma'e arapuharan ra'yr aja a'e. Tupā muwyr ame'ē ke a'e. (Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e.) ³⁰ Kwehe ehe har ihē apandu: “Ihē raikwer rupi amō uwyr ta. Ihē nixói rahā, pete'e a'e ixo. A'erehe ihē 'ar koty te we a'e katuha” aja ihē apandu kwehe. ³¹ Ihē aja tī. Ehe har ihē akwa ym we rī. (Ko Kirisutu. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e) aja akwa ym we rī. Pe, jundéu awa ta pe ehe har ihē amujekwa ta. A'erehe y pe ihē amujahuk ngā ke, aja rahā, ngā ipy'a ke Tupā koty muruwak aja mujekwa — aja Juā pandu.

³²⁻³⁴ Amō we Juā mujekwa. Ma'e a'e usak ame'ē ke a'e pandu ngā pe tī. Kuja a'e pandu:

—Ko Kirisutu. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke, aja ihē akwa ym we rī. Pe, Tupā'a rehe ihē asak. Pykahuran aja ihē asak. Ywa ngi wyjy uwyr ehe, Jesu rehe. Pe, Tupā pandu ihē pe: “Y pe ngā ke emujahuk eho” aja. A'e riki ihē pe mujekwa tī: “Sawa'e rehe ihē'a wyjy ta uwyr. Ame'ē ke rehe nde eresak

ta. A'e riki ihē'ā namō ngā ke mujahuk ta" aja Tupā mujekwa ihē pe. Tupā'ā wyjy uwyr ehe tī. Aja ihē asak 'y. A'erehe ihē apandu pehē pe. Jesu riki Tupā ra'yr — aja Juā pandu. ("Tupā'ā namō mujahuk" aja pandu rahā: "Ngā py'a rehe Tupā'ā ke muwyr ta" aja mujekwa katu.)

Jesu namō ixo ame'ē ta rehe har

³⁵ Ku'ē rahā a'ep Juā ixo tī. Mokōi sawa'e ta namō. Inamō jumu'e ixo ame'ē ta ke a'eta. ³⁶ Pe, Jesu asa oho ixo rahā, Juā usak ehe. Pandu:

—Peme'ē Tupāma'e arapuharan ra'yr aja a'e. (Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e) — aja Juā pandu. (Yman arapuharan ra'yr ke jundéu awa ta jukwa rahā, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe muhepy aja jundéu awa ta ukwa. Aja Jesu a'e tī.)

³⁷ Ame'ē ke rehe mokōi jumu'eha ta hendu rahā, Jesu raikwer rupi a'eta oho. (Juā ke a'eta hijar.) ³⁸ Pe, ixoty Jesu uwak. Mokōi sawa'e ta haikwer rupi uwyr. Ame'ē ta rehe a'e usak rahā, a'eta pe pandu:

—My pehē peho ta my? — aja Jesu.

—Sawa'e! Ngā mu'eha nde. My nde ereker ta my? — aja sawa'e ta ipe.

³⁹ Jesu pandu:

—Pesak pejur — aja sawa'e ta pe.

A'erehe inamō a'eta oho. Jesu ukw-eriha renda rehe usak oho. Warahy ywa ku'ap ihon rahā usak oho. Pe, inamō a'eta pyta. Aja te'e pytun oho.

⁴⁰ Kwehe Juā pandu ame'ē ke rehe mokōi sawa'e ta hendu. Pe, Jesu namō oho. Andere riki ame'ē mokōi ngi har peteī. Simā Petu mu a'e. ⁴¹ Pe, pahar Andere oho. Imu ke mahem oho, Simā ke. Pe, Andere pandu ipe:

—Kirisutu rehe asak — aja Simā pe. ("Kirisutu" aja pandu rahā: "Kapitā keruhū" aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e aja mujekwa.)

⁴² Pe, Simā ke a'e muhyk werur ehe, Jesu rehe. Simā rehe a'e usak rahā, pandu ipe:

—Nde riki Simā. Juā ra'yr nde. Apo nde rer: "Sepa" aja tī — aja Jesu

ipe. ["Sepa" aja her rahā: "Petu" aja tī. "Sepa" aja rahā: "Ita ke" aja ngā ukwa.]

Jesu namō Siri oho. Natanae oho tī.

⁴³ Ku'ē rahā Jesu jupandu jupe:

—Ngariréi wyw pe ihē aho ta — aja jupe.

Pe, oho ixo rahā, Siri rehe a'e usak. Pandu ipe:

—Ihē namō ejumu'e eho — aja Jesu.

⁴⁴ Siri riki Mesái ok ta pe har ke a'e. Andere aja tī. Petu aja tī. ⁴⁵ Pe, Natanae ke Siri mahem oho. Pandu ipe:

—Kirisutu rehe asak. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e. Ehe har paper rehe Moise mupinim. "Moise je'ēha ke" aja jakwa, ame'ē rehe mupinim. Sawa'e rehe har a'e mupinim. Amō ta mupinim tī. Sawa'e rehe har Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupinim tī. Ame'ē sawa'e rehe ihē asak. A'e riki Jesu. Jose ra'yr a'e. Nasare ok ta pe har a'e — aja pandu.

⁴⁶ —Mā! Ame'ē ok ta ngi katu ame'ē ke uwyr ym — aja Natanae pandu naī.

Siri pandu:

—Esak ejurahā! — aja Natanae pe. Pe, Natanae oho inamō.

⁴⁷ Pe, Jesu rehe Natanae uhyk tate rahā, Jesu usak ehe. Pe, ehe har a'e pandu:

—Peme'ē riki jundéu awa te. Amō ta ke muka'u te'e ym ame'ē ke a'e — aja Jesu pandu.

⁴⁸ Pe, Natanae pandu ipe:

—Ihē rehe nde eresak ramō te. Myja ihē rehe har nde erekwa katu my? — aja Jesu pe.

A'e pandu:

—Siri nde pe pukái ym rahā we, nde rehe har ihē akwa katu. Ma'eywa'y wyr pe nde ereī rahā, ihē akwa katu, sik'y wyr pe — aja Natanae pe Jesu pandu.

⁴⁹ Ame'ē ke rehe hendu rahā, Natanae pandu:

—Sawa'e! Ngā mu'eha nde. Mā! Upa nde erekwa. Tupā ra'yr nde.

Jundéu awa tama'e kapitā keruhū nde. Jande jaharō jaxo ame'ē ke nde — aja Jesu pe.

⁵⁰ Pe, a'e pandu:

—Sik'y wyr pe nde ereī rahā, nde rehe har ihē akwa katu. Aja nde pe ihē apandu. A'erehe ihē rehe nde erejurar katu. Amō we ma'e ke rehe nde eresak ta. Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke ihē ama'ema'e ta. Ame'ē ke rehe nde eresak ta tī. ⁵¹ Pesarahā! Ywa pirar, aja nde eresak ta tī. Pe, Tupā je'ēha rahoha ta rehe pesak ta tī. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ihē ajur. Ihē rehe a'eta wyjy ta uwyr. Jupir jupir oho tī. Ame'ē ke rehe pesak ta kŷ — aja Jesu pandu ipe.

2

Jumendaraha rehe Jesu usak oho

¹ Mokōi ukwer rahā, amō ok ta pe amō sawa'e jumendar. Ok ta rer Kana. Ame'ē ok ta Ngarirēi wyw rehe ihī. A'ep Jesu māi ixo. ² Jesu pe amō pandu. Jumu'eha ta pe tī:

—Jumendaraha rehe pesak pejur tī — aja.

A'erehe a'ep a'eta ixo tī. ³ Pe, kawī ke ngā upa u'u rahā, Jesu pe imāi pandu:

—Kawī upa riki — aja ipe.

⁴ Jesu pandu:

—Māi! Anī we rī. Ihē akwa ta kŷ. Ihē ama'eha angaha ke rehe uhyk ym we rī — aja Jesu ipe.

⁵ Pe, parakyha ta pe imāi pandu:

—A'e pandu ame'ē ke pema'e katu — aja.

⁶ A'ep kamuxīhu i'āi. Tiha ame'ē ke. Kuja, 100 rit tihaha. Awa po wajar peteī hetaha kamuxī i'āi. Ita ke te'e ngā mujā ame'ē ke. Y ke amō purakar ipe. Ame'ē pe jundéu awa ta jukutuk kutuk. Aja te'eha. (Aja rahā, ipy'a juhyk aja ixo aja jundéu awa ta ukwaha jupe.) ⁷ Pe, parakyha ta pe Jesu pandu:

—Peme'ē kamuxīhu ke pemutyryhem. Y ke te'e pemutyryhem — aja.

Pe, a'eta mutyryhem te. Hukwen rake rupi ihon u'am. ⁸ A'e pandu tī:

—Apo y ke pejo'ok 'y. Ame'ē ke ngā mi'u matyrihama'e kapitā pe peraho — aja parakyha ta pe Jesu pandu.

A'eta raho ipe. ⁹ Pe, me'ē ipe. Pe, a'e u'u. Kawī riki. Y ke te'e kawī wan uwak oho. (Pyrātāha namō Jesu muruwak.) My ngi kawī werur my? Ame'ē ke kapitā ukwa ym. Parakyha ta jō ukwa katu. A'eta riki y ke jo'ok. Pe, amō pe kapitā pandu:

—Se sawa'e jumendar ame'ē ke emuhyk — aja amō pe.

Pe, sawa'e uhyk. ¹⁰ Kapitā pandu ipe:

—Amō ta kawī iro ame'ē ke me'ē me'ē py. Pe, ngā mi'u matyriha rehe uhyk uwyr ame'ē ta u'u hū rahā, pe, iro ym ame'ē ke me'ē me'ē. Nde anī. Jande ja'u we hū, iro ym ame'ē ke. A'eramō kawī iro te ame'ē ke jande pe amō me'ē me'ē — aja kapitā pandu.

¹¹ Ame'ē ok ta pe ma'e katu ame'ē ke Jesu ma'e py. Kana ok ta pe. A'ep ima'e pyrātāha ke a'e mujesak py amō ta pe. A'erehe inamō jumu'e ixo ame'ē ta jurujar katu ehe. (Kirisutu a'e. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e, aja a'eta ukwa katu.) Kana ok ta riki Ngarirēi wyw rehe ihī.

¹² Ame'ē upa rahā, amō ok ta pe Jesu oho. Kapana'ū ok ta pe oho. Imāi oho tī. Imu ta oho tī. Jumu'eha ta oho tī. A'ep heta ym ukwer.

Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Jesu oho

(*Matéu 21.12-13; Mak 11.15-17; Ruk 19.45-46*)

¹³ Ma'e huryha ke rehe uhyk tate. Her Pasuko. Arahā jundéu awa ta imi'u matyr. (Aja yman te Eji wyw ngi jundéu awa ta ke Tupā muhem muwyr. Ame'ē ke ukwa ukwa u'am.) Ame'ē Pasuko weraha rehe uhyk tate, a'erehe Jerusarē ok ta pe Jesu oho.

¹⁴ Pe, Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe a'e oho. A'ep amō sawa'e ta rehe a'e usak. Amō ta tapi'iruhu ta ke muhepy hepy u'am tī. Tupā rehe ipy'a ngā moī rahā, ame'ē ke ngā jukwa. Amō ta arapuharan ta ke muhepy hepy u'am tī. Tupā rehe ipy'a ke ngā moī rahā, ame'ē ke jukwa

tī. Pykahuran ta aja tī. Muhepy tī. Amō ywy ngi amō ta uwyr. Amō koty tamatarer ke ame'ē ta werur. Ame'ē ke Jerusarē ok ta pe har tama'e tamatarer ke muruwak ame'ē ta pehī tī. Tamatarer muruwak ame'ē ta ke a'eta. Myrape rake wapyk uī. Upa ame'ē ta rehe Jesu usak. ¹⁵ Pe, tupa-ham pe nupāha ke a'e puwan. Ame'ē pe upa ngā rymba ke a'e muhem mondo. Jumu'eha renda keruhū ngi muhem mondo. Tapi'iruhu ta ke aja tī. Arapuharan ta aja tī. Muhem mondo tī. Myrape a'e mujere tī. Tamatarer muruwakiha tama'e ke. Tamatarer ke upa a'e ombor muhāi. ¹⁶ Pykahuran ta ke muhepy ame'ē ta pe a'e pandu:

—Sengi upa pemuhem peraho! Ko riki ihē pái rok. Ame'ē ke muhepyha renda wan pemuruwak. Katu ym. Peho! — aja Jesu pandu.

¹⁷ Ame'ē ke rehe jumu'eha ta hendu rahā, kuja ukwa ukwa u'am. Tupā je'ēha rehe panduha amō mupinim. Ame'ē ke ukwa ukwa u'am. Kuja:

“Tupā! Ko riki nde rok. A'ep nde rehe ngā py'a ke ngā moī moī katu. Ame'ē ke jō ihē aputar katu te.”

Ame'ē panduha ke jumu'eha ta ukwa ukwa u'am.

¹⁸ Pe, Jesu pe amō ta pandu uwyr. Jundéu awa tama'e kapitā ta pandu uwyr:

—Awa je'ēha rupi ngā ke nde eremuhem eremondo my? Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke ema'ema'e katu apo. Jasak ta. Aja rahā, nde je'ēha rupi ngā ke nde eremuhem eremondo katu, aja jakwa katu ta tī — aja Jesu pe.

¹⁹ A'e pandu:

—Kome'ē Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū ke upa pemaī. Pe, mokōi aker rahā, amō pyahu ame'ē ke ihē amujā ta tī — aja Jesu pandu.

²⁰ A'eta pandu:

—Mā! Mokōi nde ereker rahā, amō nde eremujā ta my? Marā ka ym nde eremujāha. Yman te kome'ē jumu'eha renda keruhū ngā mujā mujā ixo. Heta te hū warahy 'ar

rahā, mujā mujā ixo. Kuja, 46 warahy 'ar rahā, mujā mujā ixo — aja ngā pandu.

²¹ Anī. Ame'ē jumu'eha renda keruhū rehe har Jesu pandu ym. Juehe har a'e pandu. (“Mai” aja rahā: “Jukwa” aja riki. Mokōi ukwer rahā, amō jumu'eha renda keruhū mujā ta, aja pandu rahā, mokōi ukwer rahā, manōha ngi a'e ke Tupā mukwera katu ta muhem, aja mujekwa katu.)

²² A'erehe manōha ngi a'e kwera katu uhem rahā, pe, ame'ē panduha rehe jumu'eha ta ukwa ukwa ixo. Pe, Tupā je'ēha rehe panduha ihī, ame'ē riki jetehar te ke, aja a'eta ukwa katu. Jesu pandu ame'ē ke rehe a'eta jurujar katu tī.

Ngā rehe har Jesu ukwa katu

²³ Pasuko 'ar rahā, Jerusarē ok ta pe Jesu ixo. Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke Jesu ma'ema'e. Ame'ē ke mujesak jesak hū ngā pe u'am. Ame'ē ke rehe heta ngā usak, a'erehe: “Ko Kirisutu. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e” aja a'eta ukwa katu. ²⁴ Jesu anī. Ngā rehe har a'e ukwa katu. Pahar amō koty ngā ukwa ta, aja Jesu ukwa katu. A'erehe jurujar ym ngā rehe. Ma'e ke rehe usak rahā jō, ngā jurujar katu ehe, aja Jesu ukwa katu. A'erehe jurujar ym ngā rehe a'e. ²⁵ Marā ka ym ngā rehe har amō panduha ipe. Upa a'e ukwa katu. Ipy'a pe ma'e ke amō ukwa ukwa ixo, ame'ē ke a'e atu ukwa katu tī.

3

Jesu namō Nikonde pandu pandu

¹ Ko amō sawa'e ixo. Her Nikonde. Jundéu awa tama'e kapitā a'e. Parise kotyhar ke a'e. ² Amō pytun rahā, Jesu rehe a'e usak uwyr. Pandu ipe:

—Sawa'e! Ngā mu'eha nde. Nde ke Tupā muwyr, a'erehe ehe har jande ke nde eremu'e katu. Aja jakwa katu. Ne namō Tupā ixo, a'erehe marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke nde erema'ema'e katu. Pyrātā te ha namō nde erema'ema'e katu. A'erehe

nde ke Tupā muwyr aja ihē akwa katu tī — aja Jesu pe.

³ A'e pandu:

—Esarahā! Mokōihar amō uhem ym rahā, Tupā ixo ame'ē pe marā ka ym ohoha — aja ipe.

⁴ Pe, Nikonde pandu:

—Mā! Marā ka ym. Tamūi rahā, mokōihar uhem ym awa. Marā ka ym mokōihar imāi pusu pe ohoha. Pe, marā ka ym mokōihar uhemihā — aja ipe.

⁵ Jesu pandu:

—Esarahā! Imāi pusu ngi uhem rahā, awa te'e a'e. Amō we tī. Tupā'ā je'ēha rupi uhem rahā, Tupā ra'yr a'e. Aja ym rahā, Tupā ixo ame'ē pe marā ka ym ohoha. ⁶ Imāi pusu ngi uhem rahā, awa te'e a'e. Tupā'ā je'ēha rupi uhem rahā, Tupā ra'yr a'e. ⁷ “Mokōihar pehem ta me'ē te'e” aja ihē apandu nde pe. “Mā! Marā ka ym” aja ym epandu. (Ame'ē ke nde erekwa ym my? Esarahā! Amō we nde erekwa ym ame'ē ke pehī. Ywytu ke.) ⁸ Amō koty koty ngi ywytu jupeju uwyr. Tyapuha nde erehendu. My ngi tur my? My ihon ta my? Ame'ē ke nde erekwa ym. Pehī. Ame'ē ke jō nde erekwa katu. Tupā'ā je'ēha rupi uhem rahā, ame'ēja saka tī. Nde erekwa ym tī. Tupā ra'yr, aja jō nde erekwa — aja ipe.

⁹ —Myja puki? — aja Jesu pe.

¹⁰ A'e pandu:

—Jundéu awa ta ke nde eremu'e tī. Mu'eha katu ame'ē ke nde. Mā! Ihē apandu ame'ē ke nde erekwa ym we rī. Jande jakwa katu, ame'ē rehe har japandu pandu katu. ¹¹ Esarahā! Ma'e jasak ame'ē rehe har japandu katu tī. Pe, jande japandu ame'ē rehe har pekwa ym. Kapitā ta riki pehē. Pekwa ym rī. ¹² Ma'e ke kome'ē ywy keruhū pe ihī. Ame'ē rehe har ihē apandu rahā, pejurujuhar ym. Pe, ywa pe ma'e ke ihī. Ame'ē rehe har ihē apandu rahā, marā ka ym pejurujuhari ehe. ¹³ Ma'e ke ywa pe ihī. Ame'ē rehe har amō ukwa ta oho my? Anī. Aja me'ē ke nixói. Oho ym awa. Ihē

jō akwa katu. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ihē ajur. A'erehe akwa katu.

¹⁴⁻¹⁵ —Awa nixói te ame'ē pe Moise ixo rahā, mbó'ā a'e mujar mu'am. Myra rehe mujar mu'am. Aja ihē ke amō ta mujar ta mu'am tī. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe mujar ta mu'am tī. A'erehe ihē rehe upa ngā jurujar katu rahā, ame'ē ta ke Tupā muhā katu ta — aja Jesu pandu.

¹⁶ Kome'ē ywy keruhū pe har ta rehe Tupā ipy'a katu te hū. A'erehe Ta'yr ke a'e muwyr. Ta'yr peteī har ke muwyr. A'erehe amō jurujar katu ehe rahā, mupyraraha renda pe oho ym te ta. Tupā namō ixo katu ta.

¹⁷ Kome'ē ywy keruhū pe Ta'yr ke Tupā muwyr. Kome'ē ywy keruhū pe har ta ke Ta'yr muhā katu ta uwyr. A'eta ke a'e mupyrara ta uwyr. Anī. Aja ym. Muhā katu ta uwyr.

¹⁸ Ta'yr rehe amō jurujar katu rahā: “Nde katu ym. Nde ke amupyrara ta” aja Tupā pandu ym te ta. Amō jurujar ym ehe rahā: “Nde katu ym. Nde ke amupyrara ta” aja Tupā pandu ta kŷ. Tupā ra'yr rehe a'e jurujar ym. Ta'yr peteīhar rehe jurujar ym, a'erehe aja Tupā pandu ta kŷ.

¹⁹ Ma'erehe mupyrara ta my? Kuja riki. Kome'ē ywy keruhū pe har ta pe weraha uwyr tipe. (Aja rahā, Tupā rehe har Ta'yr mujekwa tipe.) Ame'ē ke a'eta putar ym. Anī. Pytuniha ke a'eta putar. (Aja rahā, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke putar.) Upa ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ixo, a'erehe weraha ke a'eta putar ym. ²⁰ Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'e rahā, weraha koty uwyr ym ta. (Tupā rehe har ukwa tar ym. Putar ym.) Weraha koty uwyr rahā, ma'e ka'u te'eha ma'eha ke Tupā mujekwa ta. A'erehe uwyr ym. (Tupā rehe har ukwa tar ym.) ²¹ Pe, ma'e katu ame'ē ke amō ma'e rahā, weraha rehe uhyk. (Aja rahā, Tupā rehe har a'e ukwa tar katu.) Aja rahā, Tupā putar ame'ē ke a'e ma'ema'e. Aja a'e mujekwa. Tupā rehe hendu katu, a'erehe ma'e katu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu tī.

Juā mujahukiha rehe har

²² Nikonde namō upa Jesu pandu rahā, amō ywy pe oho. Jundéi ywy pe oho. Jumu'eha ta oho tī. A'ep jumu'eha ta namō a'e pyta we rī. A'ep amō ta ke a'eta mujahuk. ²³ Amō renda pe Juā mujahuk ixo tī. Enō renda pe mujahuk ixo. A'ep y heta. Ame'ē renda Sarī ok ta rake ihī. Heta ngā uhyk oho ehe. Ame'ē ta ke Juā mujahuk. (Aja rahā, Tupā koty ipy'a muruwak, aja a'eta mujekwa.) ²⁴ [Arahā kyndaha pe Juā ke amō ta kynda ym we rī.]

²⁵ Juā namō jumu'e ixo ame'ē ta ngi har amō ta ixo. Ame'ē ta namō jundéu awa ta je'ē je'ē hū. “Juā mujahuk ame'ē ke riki katu te” aja Juā namō jumu'e ixo ame'ē ta pandu pandu u'am. “Anī. Jesu mujahuk ame'ē ke riki katu te” aja jundéu awa ta je'ē je'ē hū. ²⁶ A'erehe Juā pe a'eta pandu oho:

—Sa'e! Ngā mu'eha nde. Amuk-wehe y ruwái koty ne namō amō sawa'e ixo, Jondā ruwái koty. Ehe har nde erepandu. “Peme'ē riki Tupā ra'yr” aja nde erepandu. Ame'ē nde erekwa u'am my. Apo heta ngā ohoho ixoty. Ame'ē ta ke mujahuk u'am apo — aja Juā pe.

²⁷ Pe, Juā pandu:

—Ixoty ngā ke Tupā mondo. A'erehe heta ngā ohoho ixoty. ²⁸ Ihē apandu ame'ē ke pehē atu pekwa katu. Kuja ihē apandu: “Anī. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke aja ym ihē. Ihē ke Tupā muwyr py. Tupā muwyr ame'ē ndutar koty ihē ke Tupā mondo” aja ihē apandu. ²⁹ Sawa'e jumendar rahā, kūjā riki sawa'ema'e wan ta. Pe, sawa'e rehe katu ame'ē ta sawa'e rake hendu u'am. Pe, sawa'e rehe kūjā uhyk rahā, ehe katu ame'ē ta hury katu. Aja ihē tī. Jesu rehe heta ngā uhyk oho rahā, ihē rury katu te ihē tī. ³⁰ A'erehe ihē 'ar koty te we ixoty ngā oho rahā, katu tiki. Aja rahā, ihē rury katu te ihē axo rī — aja inamō jumu'e ixo ame'ē ta pe Juā pandu.

Ywa ngi wyjy uwyr, ame'ē rehe har

³¹ Ywa ngi wyjy uwyr. Ame'ē riki 'ar koty te we a'e katuha. Upa awa ta 'ar koty te we a'e katuha. Awa ke anī. Kome'ē ywy keruhū pe ixo ame'ē ke a'e. A'e riki awa te'e tī. Kome'ē ywy keruhū pe ma'e ke ihī. Ame'ē rehe har jō a'e ukwa. Ame'ē ke a'e pandu. Panduha rehe jurujar katu awa tī. Ywa ngi wyjy uwyr ame'ē ke anī. 'ar koty te we jurujar katu ta me'ē te'e ehe. ³² A'ep a'e usak ame'ē rehe har a'e pandu pandu tipe. A'ep a'e hendu ame'ē rehe har a'e pandu pandu tipe tī. Pe, amō jurujar ym ehe. ³³ A'e pandu ame'ē rehe amō jurujar katu rahā, kuja ukwa katu. Tupā pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu. Aja rahā, Tupā pandu ame'ē ke jetehar te ke aja mujekwa ngā pe. ³⁴ Jesu ke Tupā muwyr. Pe, Tupā pandu ame'ē ke a'e pandu pandu. I'āma'e pyrātāha ke Tupā muwyr ipe. Ame'ē riki upa ym. A'erehe Tupā mujekwa ame'ē ke a'e pandu pandu katu. ³⁵ Ta'yr rehe ipái ipy'a katu. Upa katu te a'e me'ē ipe. A'erehe upa katu te ima'e ke. A'erehe upa katu te awa tama'e kapitā keruhū te a'e. ³⁶ Ta'yr rehe amō jurujar katu rahā, a'e ke Tupā muhā katu ta. Ta'yr rehe jurujar ym rahā, marā ka ym a'e uhāha. A'e ke Tupā mupyrara ta. Aja te'e ta ixo.

4*Amō awa kūjā namō Jesu pandu*

¹ Jesu koty amō amō we ngā jumu'e oho. Ame'ē ke parise ta hendu. Juā 'ar koty te we ngā ke Jesu mujahuk, aja parise ta hendu tī. ² Jesu riki ngā ke mujahuk ym. Inamō jumu'e ixo ame'ē ta riki mujahuk u'am, ngā ke. ³ Parise ta hendu ame'ē ke Jesu ukwa rahā, Jundéi ywy ngi a'e oho. Ngariréi ywy pe a'e jywyr oho. ⁴ Amō awa rape Samari ywy rupi ihon. Ame'ē rupi Jesu oho ta me'ē te'e.

⁵ Samari ywy rupi a'e asa oho rahā, amō ok ta rehe a'e uhyk tate oho. Her Sikar. Ame'ē ok ta rake ma'e ywy kotete ihī, Jakoma'e ywy ke. Yman

te ta'yr pe ame'ẽ ywy ke Jako me'ẽ. Jose pe a'e me'ẽ. ⁶ A'ep ywykwar ihĩ. Yman te Jako pykũi ame'ẽ ke. Ame'ẽ rake Jesu wapyk. A'e wata hũ, a'erehe he'õ. Warahy jandar tate rahã, a'ep a'e wapyk uĩ.

⁷⁻⁸ [Ok ta pe jumu'eha ta oho. A'eta mi'u ke jo'ok oho. Pe, Jesu jeje ihĩ rahã,] amõ kũjã uhyk uwyr ehe. Samari ywy pe har ke a'e. Y rehe uwyr. Pe, Jesu pandu ipe:

—Y ihẽ pe emuwyr. Ihẽ hyngwéi te ihẽ ke — aja kũjã pe.

⁹ —Mã! Nde riki jundéu awa. Ihẽ riki Samari ywy pe har. Ma'ewã y nde erepandu ihẽ pe my? — aja Jesu pe. [Samari ywy pe har tama'e ita rekúi ra'yr ke jundéu awa ta pyhyk ym te. A'erehe: “Mãte we ame'ẽ te a'e my” aja kũjã ukwa.]

¹⁰ Jesu pandu:

—Ma'e ke nde pe Tupã me'ẽ tar katu. Ame'ẽ ke nde erekwa rahã, ihẽ pe y nde erepandu ta tipe. “Y ihẽ pe emuwyr” aja nde pe ihẽ apandu. Ihẽ rehe har nde erekwa rahã, aja tĩ. Ihẽ pe y nde riki nde erepandu ta tipe tĩ. Ihẽ pe nde erepandu rahã, y ke nde pe ihẽ ame'ẽ ta tipe. Ame'ẽ y nde ke muxuwe katu ta tipe — aja ipe.

¹¹ —Sa'e! “Y nde ke muxuwe katu ta” aja nde erepandu. Myja ame'ẽ ke ihẽ pe nde ereme'ẽ ta my? Ko ywykwar riki typy hũ. Y jo'okiha namõ nde erexo ym. ¹² Jande ramũi riki kome'ẽ ywykwar ke jande pe mupyta. Jako mupyta. Yman kome'ẽ y ke a'e u'u ixo. Ta'yr ta u'u tĩ. Hymba ta u'u tĩ. Jako riki mupyta jande pe. “Y muxuwe katu ta” aja nde erepandu rahã, Jako 'ar koty te we pyrãtãha nde my? — aja kũjã pandu.

¹³ —Kome'ẽ y amõ u'u rahã, jyn-gwéi ta tĩ. ¹⁴ Y ke ihẽ ame'ẽ. Ame'ẽ ke amõ u'u rahã, jyn-gwéi ym te ta. Y ihẽ ame'ẽ ipe rahã, ipy'a pe mundu aja saka. Upa ym te ta. Uhãha namõ ixo ta — aja kũjã pe.

¹⁵ (Awa uhãha rehe har Jesu pandu uĩ. Ame'ẽ ke kũjã ukwa ym we rĩ.) A'erehe a'e pandu:

—Sa'e! Ihẽ ke y muxuwe katu, ame'ẽ ke ihẽ pe emuwyr. Aja rahã, ihẽ hyngwéi ym te ta tĩ. Se y ihẽ ajo'ok ym te ta ajur tĩ — aja Jesu pe.

¹⁶ —Nde sawa'e pe epukái eho. Pe, se ejywyr inamõ ejur tĩ — aja ipe.

¹⁷ —Anĩ. Ihẽ sawa'e ym ihẽ — aja kũjã.

—“Ihẽ sawa'e ym” aja nde erepandu. Ame'ẽ riki jetehar te ke. ¹⁸ Heta sawa'e nde erepyhyk. Awa po wajar peteĩhar upa hetaha. Apo ne namõ ixo ame'ẽ ke nde sawa'e ym. Jetehar te ke nde erepandu ihẽ pe — aja kũjã pe.

¹⁹ (Kũjã ixoha rehe har Jesu mujekwa, a'erehe) kũjã pandu:

—Sa'e! Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke nde. Aja ihẽ akwa 'y. (A'erehe ihẽ pe emujekwa. Myp Tupã rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ katu my?) ²⁰ Tupã rehe ihẽ ramũi ta ipy'a moĩ moĩ, samari ywy pe har ta ke. Peme'ẽ ywy'ã keruhũ 'ar pe a'eta moĩ moĩ. Pehẽ anĩ. Jundéu awa ta anĩ. Jerusarẽ ok ta pe jõ Tupã rehe ipy'a ngã moĩ moĩ ta me'ẽ te'e, aja jundéu awa ta pandu. Myja me'ẽ katu te my? — aja Jesu pe kũjã pandu.

²¹ Pe, kũjã pe a'e pandu:

—Ko ihẽ apandu ame'ẽ jetehar te ke. Ame'ẽ ke nde erekwa katu ta. Peme'ẽ ywy'ã keruhũ 'ar pe jande pái keruhũ rehe ipy'a moĩ moĩ ym ta awa. Ame'ẽ angaha ke rehe uhyk tate. Jerusarẽ ok ta pe aja tĩ. Jande pái keruhũ rehe ipy'a moĩ moĩ ym ta awa a'ep tĩ. Ame'ẽ angaha ke rehe uhyk tate tĩ. ²² Tupã rehe ipy'a ke samari ywy pe har ta moĩ moĩ tipe. Ehe har a'eta ukwa ym. Ipy'a jundéu awa ta moĩ moĩ ehe tĩ. Ehe har a'eta ukwa katu. Jundéu awa ta ngi har ngãma'e muhãha uwyr ta. A'erehe Tupã rehe har a'eta ukwa. ²³ Jande pái keruhũ rehe ipy'a amõ moĩ moĩ katu te ta. Ame'ẽ angaha ke rehe uhyk tate. Jete. Uhyk apo 'y. Tupã rehe har jetehar te ke Tupã'ã mujekwa. A'e riki amõ py'a rehe ihĩ katu. A'erehe amõ ixo, a'ep jande pái keruhũ rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu. (Aja rahã, henda nixói,

ame'ēja saka. Amō ixo, a'ep ipy'a ke a'e moĩ moĩ katu ehe.) ²⁴ Tupā riki I'ã te'e a'e. A'erehe jande pái keruhũ rehe ipy'a ke amō moĩ moĩ tar katu rahã, Tupā'ã je'êha rupi uhem ta me'ê te'e. Ame'ê ta riki jande pái keruhũ rehe ipy'a moĩ moĩ katu — aja Jesu pandu.

²⁵ Kũjã pandu ipe:

—Kirisutu uwyr ta, aja ihẽ akwa. (Kapitã keruhũ aja Tupā mu'am ame'ê ke a'e.) A'e uwyr rahã, upa katu te ma'e ke jande ke a'e mu'e ta — aja Jesu pe.

²⁶ A'e pandu:

—Ko ihẽ aĩ. Kirisutu ihẽ. Kapitã keruhũ aja Tupā mu'am ame'ê ke ihẽ — aja kũjã pe.

²⁷ Arahã jumu'eha ta jywyr uwyr. Kũjã namō Jesu pandu pandu uĩ. Ame'ê ke rehe a'eta usak rahã: “Mã!” aja. Anĩ. “Ma'e ke rehe har nde erepandu inamō my?” aja Jesu pe a'eta pandu ym. “Ma'erehe nde erepandu inamō my?” aja a'eta pandu ym ipe tĩ. (Jundéu awa tama'e mu'eha rahã, kũjã namō pandu ym te awa, a'erehe: “Mã!” aja ukwa.)

²⁸ Pe, kamuxĩ ra'yr ke kũjã hijar oho. Ok ta pe a'e jywyr oho. A'ep pe har ta pe a'e pandu:

²⁹ —Sawa'e rehe pesak peho. Upa katu te ihẽ ama'ema'e ame'ê ke a'e mujekwa ihẽ pe. Kirisutu a'e my, kapitã keruhũ aja Tupā mu'am ame'ê ke a'e — aja kũjã pandu.

³⁰ A'erehe ok ta pe har ta uhem oho. Jesu koty a'eta oho.

³¹ Kũjã oho rahã, Jesu pe jumu'eha ta pandu pandu u'am:

—Sawa'e! Ko jande mi'u. E'urahã! — aja pandu hũ tipe.

³² A'e pandu:

—A'ewan ihẽ pe. Ma'e a'u ame'ê ke namō ko ihẽ axo. Ame'ê ke pekwa ym pehẽ — aja jumu'eha ta pe.

³³ Pe, jumu'eha ta pandu pandu a'eta jupe:

—Imi'u ke amō ta werur ipe nahã my? — aja a'eta pandu pandu a'eta jupe naĩ.

³⁴ Jesu pandu:

—Tupā ihẽ ke muwyr. A'e putar ame'ê ke ihẽ ama'ema'e rahã, ame'ê riki ihẽ mi'u aja saka tĩ. Imi'u namō amō ixo rahã, hury katu a'e. Aja ihẽ tĩ. Ihẽ rury katu tĩ. Ma'e parakyha ke ihẽ pe a'e me'ê tĩ. Ame'ê ke ihẽ amumba ta axo. A'erehe ihẽ rury katu axo.

³⁵ —Pehẽ pepandu: “Amō tumeme jahy kanim rahã, ahúi aja me'ê ke itawa ta. Amō mondok ta” aja. Pe, ihẽ apandu pehẽ pe. Pesarahã! Itawa apo 'y. Mondokiha angaha rehe uhyk apo 'y. (Aja rahã, ihẽ rehe a'ep pe har ta jurujar tar katu.) ³⁶ Ahúi aja me'ê mondokiha pe ijar muhepy. Pe, mondokiha matyr. (Aja matyriha aja apo tĩ. Ihẽ rehe peme'ê ta jurujar katu ta.) Aja rahã, ame'ê ta ke Tupā muhã katu ta. Matyr rahã, ma'e ra'ĩ jytyt ame'ê ta hury katu. Matyr ame'ê ta hury katu tĩ. Johu hury katu. (Aja apo tĩ. Ajytyt aja Tupā je'êha ke ihẽ apandu. Pe, matyr aja ihẽ rehe jurujar katu ta. Johu hury katu ta tĩ.)

³⁷ Aja amō panduha riki jete. Kuja: “Ma'eywa ke amō jytyt oho. Pe, tyarō rahã, ame'ê ke amō riki mondok oho” aja panduha ihĩ.

³⁸ —Amō kupixa pe preparaky ym. Amō ta paraky. Ame'ê pe pehẽ ke ihẽ amondo. A'ep ma'e ke pematyr ta. Pe, pehẽ rury katu ta. (Aja apo tĩ. Amō rekoha pe amō ta Tupā je'êha pandu. A'ep pehẽ ke ihẽ amondo. Pe, a'ep pe har ta ihẽ rehe jurujar katu. Pematyr, ame'ēja saka) — aja Jesu pandu.

³⁹ Ok ta pe samari ywy pe har ta ixo. A'eta pe kũjã pandu: “Upa katu te ihẽ ama'ema'e ame'ê ke a'e mujekwa” aja Jesu rehe har kũjã pandu. A'erehe heta ame'ê ok ta pe har ta jurujar katu ehe tĩ, Jesu rehe. ⁴⁰ Pe, Jesu rehe samari ywy pe har ta uhyk uwyr rahã, a'eta pandu ipe:

—Jande namō epyta we rĩ — aja pandu hũ.

A'erehe a'ep mokõi Jesu ukwer.

⁴¹ Jesu mu'e. A'erehe amō we hũ a'ep pe har ta jurujar katu ehe. ⁴² Pe, kũjã pe a'eta pandu:

—Ehe har jande pe nde erepandu, a'erehe jajurujar katu ehe apo tĩ.

Ame'ë jō ym. A'e pandu ame'ë ke rehe jande atu jahendu. A'e riki kome'ë ywy keruhū pe har ta ke a'e muhā katu ta. Aja jakwa katu. A'erehe jajurujar katu ehe tī — aja a'ep pe har ta pandu.

Amō kapitā ra'yr ke Jesu mukatu

⁴³⁻⁴⁴ Samari ywy pe mokōi ukwer. Pe, Jesu oho. A'e riki pandu: “Tupā je'ēha ke pandu ame'ë rehe hekoha pe har ta katu ym usak” aja a'e ukwa. A'erehe hekoha te pe oho ym. Anī. Amō ok ta pe oho. Ame'ë ok ta Ngariréi ywy rehe ihī. ⁴⁵ Pe, ame'ë ok ta pe uhyk rahā, a'ep pe har ta hury katu ehe, Jesu rehe. Amukwehe Jerusarē ok ta pe a'eta ixo tī. Pasuko 'ar rahā, ngā mi'u ke jundéu awa ta matyr. Arahā a'eta a'ep ixo tī. Arahā marā ka ym amō ma'eha, ame'ë ke Jesu ma'ema'e. Ame'ë ke rehe upa a'eta usak. A'erehe a'eta hury katu ehe.

⁴⁶ Pe, ma'e ok ta pe a'e uhyk tī. Kana ok ta pe uhyk tī. Ngariréi ywy rehe ame'ë ok ta ihī. Yman a'ep y ke te'e kawī wan a'e muruwak. A'ep amō kapitā ixo. Ta'yr ahy ipe. Amō ok ta pe ta'yr ihī. Kapana'ū ok ta pe ihī. ⁴⁷ Jundéi ywy ngi Ngariréi ywy pe Jesu uhyk uwyr. Ame'ë ke kapitā hendu rahā, a'e pandu ipe, Jesu pe.

—Ihē rekoha pe ihē namō eho. Kapana'ū ok ta pe. Ihē ra'yr ahy ou. Manō tate. A'e ke emukatu — aja Jesu pe.

⁴⁸ Jesu pandu ipe:

—Marā ka ym amō ma'eha. Ame'ë ke ihē ama'ema'e katu. Ame'ë ke rehe nde eresak rahā jō, ihē rehe nde erejurujar katu. Mā! Katu ym — aja ipe.

⁴⁹ Kapitā pandu:

—Sa'e! Pahar ihē namō eho. Ihē ra'yr manō tate. Manō ym we rī. Pahar eho — aja Jesu pe.

⁵⁰ (Usak rahā jō jurujar katuha katu ym, aja Jesu mujekwa tar katu.) A'erehe a'e pandu ipe:

—Anī. Aho ym ta. Nde jeje ejywyr eho. Nde ra'yr manō ym ta — aja kapitā pe.

Jesu mukatu, ame'ë ke rehe kapitā usak ym. Anī. Jesu pandu ame'ë ke rehe kapitā jurujar katu. A'erehe pahar a'e jywyr oho. ⁵¹ Hok pe a'e jywyr oho ixo rahā, miasu ta uhyk uwyr ehe. Pandu uwyr:

—Nde ra'yr katu apo 'y — aja kapitā pe.

⁵² Pe, miasu ta pe a'e pandu:

—My warahy rahā, katu oho my? — aja.

A'eta pandu:

—Kwehe hakuha maha oho ipe. Se warahy rahā, hakuha maha oho ipe. Warahy jere rahā — aja ipe.

⁵³ Arahā katu te: “Ne ra'yr manō ym ta” aja Jesu pandu kwehe. Ame'ë ke ipy'a pe ipái ukwa ukwa u'am. Pe, Jesu rehe a'e jurujar katu te. Upa hok wyr pe har ta jurujar katu ehe tī, Jesu rehe.

⁵⁴ Aja marā ka ym amō ma'eha, ame'ë ke Jesu ma'e katu. (Aja Kirisutu a'e. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ë ke a'e, aja mujekwa katu ngā pe.) Jundéi ywy ngi Ngariréi ywy pe uhyk rahā, marā ka ym amō ma'eha, ame'ë ke a'e ma'e katu. Ame'ë riki mokōihar ke.

5

Y kynda ame'ë rake amō sawa'e ke Jesu mukatu

¹ Pe, heta ukwer rahā, amō jundéu awa ta mi'u matyriha rehe Jesu usak oho. Jerusarē ok ta pe usak oho. Arahā Tupā rehe jundéu awa ta ipy'a moī moī. A'erehe ngā mi'u matyr. ² Jerusarē ok ta pe y kynda ame'ë ke ihī. Hukwen rake ihī. Arapuharan ta ixo, ame'ë hukwen rake ihī. Y kynda ame'ë rake rupi ok rymy'y heta ihī tī. Katukwer ame'ë ta ke. Kuja, awa po wajar petēhar upa hetaha. Ame'ë kynda ame'ë rehe her ngā moī. “Mbeta” aja riki jundéu awa ta je'ēha ipe. ³ Ok rymy'y wyr rupi ahy ixo ame'ë ta heta túi. Eha ym te ame'ë ta a'ep ihī tī. Jupyrātā rātā ame'ë ta túi tī. Wata ym te ame'ë ta ihī tī. [Y katak ame'ë rehe a'eta harō ixo. ⁴ Amō amō rahā, Tupā je'ēha rahoha

wyjj uwyr ehe, y kynda ame'ë rehe. Pe, y ke a'e mukatak. Arahã y pe u'ar py, ame'ë ke jō katu oho. Petē jō katu oho. Ma'e ahy ixo ame'ë ke upa katu oho.] ⁵ A'ep amō sawa'e tui. Heta te hū warahy 'ar rahã, ma'e ahyha namō te'e a'e ixo. Kuja, 38 warahy 'ar rahã, aja te'e a'e ixo. ⁶ A'ep a'e tui, aja Jesu usak ehe. Heta te hū warahy 'ar rahã, ma'e ahyha namō te'e a'e ixo, aja Jesu ukwa. A'erehe a'e pandu ipe:

—Katu aja nde ereputar my? — aja Jesu.

⁷ —Sa'e! Aputar. Y katak rahã, y pe ihē ke mou ame'ë nixoi. Pe, ihē atu aho axo rahã, amō riki y pe opor py, a'erehe ihē katu ym aju — aja Jesu pe.

⁸ —Epu'am. Nema'e tupe ke eman. Inamō ewata eho 'y — aja ahy ixo ame'ë pe Jesu pandu.

⁹ Pahar sawa'e katu oho. Tupe ke pyhyk. Inamō wata oho. Arahã riki jundéu awa tama'e putu'uha 'ar ke.

¹⁰ A'erehe jundéu awa tama'e kapitã ta pandu ipe. Sawa'e wata ramō ame'ë pe pandu:

—Apo riki jundéu awa tama'e putu'uha 'ar ke. A'erehe nema'e tupe ke nde erepyhyk ereraho rahã, katu ym. (Nde ereparaky te'e, aja saka.) Katu ym. Aja jundéu awa je'ëha rehe panduha ihī. Ame'ë rehe jahendu katu — aja ipe.

¹¹ Sawa'e pandu:

—Ihē ke mukatu ame'ë pandu ihē pe: “Nema'e tupe epyhyk. Inamō ewata eho” aja ihē pe — aja jundéu awa tama'e kapitã ta pe sawa'e pandu.

¹² A'eta pandu ipe:

—Awa aja me'ë pandu nde pe my? — aja sawa'e pe.

¹³ A'e pandu:

—Awa mamy? Akwa ym ihē — aja sawa'e.

Heta ngã a'ep ixo, a'erehe Jesu oho. A'erehe ehe har sawa'e ukwa ym.

¹⁴ I'i atu we rahã, sawa'e rehe Jesu usak. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhū pe a'e usak ehe. A'e pandu ipe:

—Esarahã! Apo nde katu 'y. Ma'e nde ereka'u te'eha ke ema'e ym tī. Tapijar te'e we nde ereka'u te'eha nde erema'e rahã, nde erepyrara we hū ta tī — aja sawa'e pe Jesu pandu.

¹⁵ Pe, sawa'e oho. Jundéu awa tama'e kapitã ta pe a'e pandu oho:

—Jesu riki ihē ke mukatu — aja pandu.

¹⁶ A'erehe Jesu ke jundéu awa tama'e kapitã ta mupyrara tar katu. Putu'uha 'ar rahã, a'e mukatu. (Aja rahã paraky te'e, aja ukwa, a'erehe mupyrara tar katu.)

¹⁷ Pe, ngã pe Jesu pandu:

—Ma'e katu ame'ë ke ihē pái keruhū ma'e ixo rī. Aja te'eha a'e. (Aja rahã, putu'uha 'ar rahã, a'e ma'e ixo rī, aja mujekwa.) A'erehe aja ma'e katu ame'ë ke ihē ama'e ta me'ë te'e tī. (Putu'uha 'ar rahã, ihē ama'e ta me'ë te'e tī) — aja ngã pe.

¹⁸ Ame'ë panduha rehe jundéu awa tama'e kapitã ta parahy. I'ar koty te we parahy ehe. Jukwa tar katu. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, sawa'e ke mukatu. (Paraky te'e, aja ukwa.) A'erehe katu ym, aja a'eta ukwaha naī. Amō we tī. Tupã riki ipái, aja a'e pandu. Aja rahã, Tupã a'e tī, aja a'eta ukwa. A'erehe parahy te hū ehe. “Mā! Jajukwa ta” aja pandu pandu a'eta jupe.

Jesu riki Tupã ra'yr

¹⁹ (Tupã a'e tī, aja Jesu mujekwa tar katu.) A'erehe ngã pe a'e pandu:

—Ko pehē pe ihē apandu: “Ta'yr ke ihē.” Ihē jeje ma'e ke ihē ama'e ym. Ihē pái ma'ema'eha rehe ihē asak. Aja ihē ama'e tī. Ihē pái ma'eha aja ihē tī. ²⁰ Ihē rehe ihē pái keruhū ipy'a katu. (Ta'yr ke ihē.) Upa a'e ma'e ixo ame'ë ke ihē pe a'e mujekwa. Peme'ë sawa'e ihē amukatu. Ame'ë 'ar koty te we marã ka ym amō ma'eha, ame'ë ke ihē ama'ema'e ta. Ihē pái mujekwa ta ihē pe tī. Ame'ë ke ihē ama'ema'e ta tī. Pesak ehe rahã: “Mā! Katu hū!” aja pekwa ta.

²¹ —Manō ame'ë ke ihē pái keruhū mukwera katu muhem. Aja ihē

aputar ame'ë ta ke ihë amukwera katu ta amuhem tĩ. Ta'yr ke ihë, a'erehe amukwera katu amuhem ngã ke tĩ.

²² —Ihë pái keruhũ ihë pe pandu: “Nde riki ngã pe ebandu katu. Kuja. Katu ma'ema'e ame'ë ta pe: ‘Katu nde. Tupã namõ exo katu’ aja. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ë ta pe: ‘Katu ym nde. Mupyraraha renda pe eho’ aja” aja ihë pái pandu ihë pe. Aja a'e atu pandu ym ta. Ihë riki apandu ta kÿ. ²³ Pe, ihë pái keruhũ rehe har aja katu ihë rehe har amõ ta pandu ta tĩ. Katu ihë rehe har amõ ta pandu ym rahã, ihë pái keruhũ rehe har katu pandu ym ta tĩ. Jande juja katu te jande tĩ. Ta'yr ke ihë. Ihë pái keruhũ muwyr ame'ë ke ihë.

²⁴ —Jetehar ke pehë pe ihë apandu. Ihë pái ihë ke muwyr. Ihë je'ëha rehe amõ hendu. Pe, ihë pái rehe a'e jurujar katu rahã, uhã te hũ ame'ë ke a'e aja te'e ta ixo. A'e ke ihë pái keruhũ mupyrara ym te ta. Anĩ. Manõha ngi mutyryk oho, ame'ëja saka. (Aja rahã, mupyraraha renda pe ohoha ngi mutyryk oho, ame'ëja saka.) Pe, uhã te hũ ame'ë ke a'e aja te'e ta ixo. Aja rahã, Tupã koty oho ta ame'ë ke a'e. Aja rahã, apo Tupã pandu 'y: “Ame'ë ke mupyraraha renda pe oho ym te ta. Anĩ. Uhã te hũ aja ixo apo 'y” aja Tupã pandu 'y.

²⁵ —Ko apandu pehë pe. Tupã ra'yr ihë. Ma'e angaha ke rehe uhyk ta. Kuja. Manõ ame'ë ta ihë je'ëha rehe hendu ta. Aja rahã, uhã ta. Apandu pehë pe. Apo aja tĩ. Ihë rehe jurujar ym ame'ë ta riki manõ ame'ë ta aja saka. Uhã ym, a'erehe aja. Apo ihë je'ëha rehe hendu. Pe, ihë rehe jurujar katu ta. Aja rahã, uhã te hũ aja ixo ta apo 'y.

²⁶ —Ihë pái keruhũ riki je'ëha te reko. A'erehe uhãha ke ngã pe a'e me'ë katu. Aja ihë tĩ. Ta'yr ke ihë. Ihë pe a'e pandu: “Ngã pe uhãha nde ereme'ë katu tĩ” aja ihë pe pandu.

²⁷ —Ihë pái keruhũ pandu: “Ngã pe ebandu katu. Kuja. Katu ma'ema'e ame'ë ta pe: ‘Nde katu. Tupã namõ

exo katu’ aja nde erepandu katu. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ë ta pe: ‘Nde katu ym. Mupyraraha renda pe eho’ aja nde erepandu katu tĩ” aja ihë pe pandu tĩ. Awa ihë tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. A'erehe aja me'ë ihë pe ihë pái pandu.

²⁸ —Ko ihë apandu ame'ë ke rehe: “Mãi” aja pepandu ym. Kuja. Ihë je'ëha rehe upa katu te manõ ame'ë ta hendu ta. Ame'ë angaha ke rehe uhyk ta kÿ. ²⁹ Pe, ihë je'ëha rehe hendu rahã, a'eta kwera katu ta uhem. Pe, katu ame'ë ke ma'ema'e, ame'ë ta ke ihë pái keruhũ mukwera katu ta muhem. Tupã namõ ixo ta. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. Ame'ë ta ke a'e mukwera katu ta muhem tĩ. Ame'ë ta ke mupyraraha renda pe mondo ta kÿ — aja Jesu pandu.

Jesu rehe har amõ pandu

³⁰ A'e pandu tĩ:

—Ihë jeje ma'e ke ihë ama'ema'e ym. Ihë pái keruhũ mujekwa. Ame'ë ke jõ ngã pe ihë apandu pandu ta. “Pehë katu. Tupã namõ pexo katu” aja. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ë ta pe: “Pehë katu ym. Mupyraraha renda pe peho” aja. Ihë aputar ame'ë ke ihë ama'ema'e ym. Anĩ. Ihë pái keruhũ ihë ke muwyr. A'e putar ame'ë ke ihë ama'ema'e katu. A'erehe jetehar rupi ngã rehe har ihë pandu pandu ta.

³¹ —Ihë apandu: “Ihë ke Tupã muwyr” aja. Aja ihë jõ apandu rahã, ihë apandu ame'ë ke rehe pejurujar ym ta me'ë te'e. ³² Anĩ. Amõ ihë rehe har pandu ame'ë ke pehĩ. Ihë pái ke ame'ë. Ihë rehe har a'e pandu ame'ë ke jetehar te ke. Aja ihë akwa katu. A'erehe ihë rehe pejurujar katu ta me'ë te'e. ³³ Amõ ta ke Juã koty pehë pemondo. Juã pe a'eta pandu oho. Pe, jetehar te ke ihë rehe har Juã pandu. ³⁴ Pesarahã! Ihë rehe har sawa'e pandu. Ame'ë ke ihë aputar my? Anĩ riki. Kuja riki. Sawa'e pandu ame'ë ke rehe pejurujar katu rahã, ihë rehe har pekwa katu ta tĩ. Aja rahã, ihë rehe pejurujar katu ta. Aja

rahā, pehē ke ihē pái keruhū muhā katu ta.

³⁵ —Araparin aja Juā. Hendy aja saka. (Aja rahā, jetehar Tupā rehe har a'e mujekwa.) Pe, pehendū ehe rahā, i'i atu we pehē rury katu ehe. ³⁶ (Ihē rehe har mujekwa, ame'ē ke tumeme pehī.) Ihē rehe har Juā pandu pandu. Amō we tī. Juā 'ar koty te we ihē rehe har mujekwa ame'ē ke ko ixo. Ihē ama'ema'eha ke. (Ame'ē ihē rehe har mujekwa tī. Mokōihar ke ame'ē.) Ame'ē ke ihē pái keruhū me'ē ihē pe. Ame'ē ke ihē ama'ema'e. Ame'ē rehe amō usak rahā: “Ko Tupā muwyr ame'ē ke” aja ukwa ta. ³⁷ Amō we tī. Ihē ke ihē pái keruhū muwyr. A'e riki ihē rehe har pandu tī. (Ame'ē ihē rehe har mujekwa tī. Mahapyrihar ke ame'ē.) Ima'e je'ēha rehe pehendū ym te. Ima'e ma'ema'eha rehe pejurujar ym te tī. ³⁸ Je'ēha ke a'e muwyr. Ame'ē ke rehe pehendū tar ym tī. Ihē rehe pehē pejurujar ym, a'erehe pehendū tar ym ehe tī. A'e muwyr ame'ē ke ihē.

³⁹ —Tupā je'ēha rehe pejumu'e mu'e pexo. Aja rahā, pehē ruhā ta, aja pekwaha naī. Pesarahā! Tupā je'ēha rehe ihē rehe har panduha ihī. (Ame'ē ke ihē rehe har mujekwa tī. Tumemehar ke ame'ē.) Ame'ē ke jetehar ihē rehe har mujekwa tī. ⁴⁰ Anī. Ihē rehe pejurujar tar ym. Ihē rehe pejurujar katu rahā, pehē ke ihē pái muhā katu ta.

⁴¹ —Ihē rehe har katu amō ta pandu. Ame'ē ke ihē aputar ym. (Katu ihē rehe har Tupā pandu. Ame'ē ke ihē aputar.) ⁴² Pehē rehe har ihē akwa katu. Tupā rehe pehē pepy'a ym, aja ihē akwa katu. ⁴³ Ihē pái keruhū je'ēha rupi ihē ajur. Pe, ihē ke peputar ym. A'erehe Tupā rehe pehē pepy'a ym, aja akwa katu. Ima'e je'ēha rupi amō sawa'e uwyr rahā, ame'ē ke peputar katu. Ihē anī. Peputar ym.

⁴⁴ —Pehē rehe har katu amō ta pandu. Ame'ē ke peputar katu. Pehē rehe har katu Tupā riki pandu. Ame'ē ke peputar ym. A'erehe marā

ka ym ihē rehe pejurujariha. Tupā peteihar a'e. Pandu katuha ke peputar ym.

⁴⁵ —Pehē rehe har ihē pái keruhū pe ihē apandu ym ta. Aja pekwaha naī. Kuja: “Pehē katu ym. Ihē rehe pejurujar ym” aja apandu ym ta, aja pekwaha naī. Anī. Pesarahā! Amō riki pandu ta tī. Moise pandu ta tī. “Pehē katu ym. Pejurujar ym. Tupā muwyr ame'ē ke rehe pejurujar ym” aja pandu ta tī. A'e mupinim ame'ē ke rehe pehendū katu. Aja rahā, pehē ruhā ta, aja pekwaha naī. ⁴⁶ Moise mupinim ame'ē ke rehe pehendū katu ta tipe rahā, ihē rehe pejurujar katu ta tipe tī. Ihē rehe har a'e mupinim, a'erehe pejurujar katu ta me'ē te'e. ⁴⁷ Anī. A'e mupinim ame'ē ke rehe pejurujar ym. A'erehe ihē apandu ame'ē ke rehe marā ka ym pejurujariha tī — aja Jesu pandu jundéu awa tama'e kapitā ta pe.

6

Ngā mi'u ke Jesu muheta

(*Matéu 14.13-21; Mak 6.30-44; Ruk 9.10-17*)

¹ Heta ukwer rahā, ypa ke Jesu aha oho, jarusu keruhū pe. Ypa rer Ngariréi. Mokōi her. Timberi aja her tī. ² Heta haikwer rupi ngā oho tī. Ma'e ahy ixo ame'ē ta ke a'e mukatu. Ame'ē ma'e katu ame'ē rehe ngā usak, a'erehe haikwer rupi a'eta oho. ³ Ywy'ā rehe Jesu jupir oho. Ame'ē 'ar pe a'e wapyk, jumu'eha ta namō. ⁴ Jundéu awa ta mi'u matyriha 'ar rehe uhyk Tate. Her Pasuko. Arahā jundéu awa ta imi'u matyr. ⁵ Jesu juramā usak rahā, hetaha ta uhyk uwyr ixoty. Ame'ē ke rehe a'e usak. Pe, Siri pe a'e pandu:

—Hetaha ta pe ngā mi'u jame'ē ta. My ame'ē ke jande jajo'ok ta my? — aja ipe.

⁶ Myja ngā pe ngā mi'u me'ē me'ē ta my? Ame'ē ke Jesu ukwa katu. Siri ukwaha ke a'e manga u'am. A'erehe aja me'ē a'e pandu ipe, Siri pe. ⁷ Siri pandu:

—Kuja, 200 'ar rahā, amō paraky. Ame'ē tamatarer pe mbeju jajo'ok rahā, uhyk ym ngā pe. Ta'yr mi ngā u'u ta — aja Jesu pe.

⁸ Pe, amō jumu'eha uhyk. Andere ke. Simā Petu mu a'e. ⁹ A'e pandu:

—Se amō kurumī ixo. Mokōi pira ka'ē namō a'e ixo. Mbeju ra'yr, awa po wajar peteihar upa. Ahūi aja me'ē ku'i ke te'e mujā ame'ē ke. Ame'ē ke ngā hetaha ta rehe uhyk ym te ta — aja Andere.

¹⁰ Pe, Jesu pandu:

—“Pewapyk” aja ngā pe pepandu — aja jumu'eha ta pe.

Pe, jumu'eha ta pandu rahā, upa ngā wapyk. A'ep sorok katu. Kāpī ra'yr heta. Kuja, 5.000 sawa'e ta hetaha ta ixo nahā my. ¹¹ Pe, mbeju ke Jesu pyhyk. Pe, Tupā pe a'e pandu:

—Ne jō riki katu te me'ē ke. Jande mi'u jande pe nde eremuwyr katu — aja.

Pe, ame'ē ke jumu'eha ta pe a'e me'ē me'ē. Pe, wapyk ame'ē ta pe jumu'eha ta upa me'ē me'ē tī. Aja pira ka'ē tī. Me'ē me'ē tī. Upa ngā u'u. Uhyk ngā u'u. ¹² Upa u'u rahā, upa ngā iāpū rahā, jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Pyta we ame'ē ke pematyr. Aja rahā katu ta. Ombor ym ta awa, pyta we ame'ē ke — aja.

¹³ Pe, mbeju pyta ame'ē ke a'eta matyr matyr. Ahūi aja me'ē ku'i ke te'e mujā ame'ē ke. Awa po wajar peteihar upa hetaha ngi ngā u'u. Ame'ē pyta we ame'ē ke matyr matyr. Heta wasākā mutyryhem. Awa py mokōi hetaha mutyryhem.

¹⁴ Marā ka ym mbeju ke amō muhetaha. Ame'ē ke Jesu ma'ema'e katu. Ame'ē rehe a'ep pe har ta usak. A'erehe ngā pandu pandu ngā jupe:

—Tupā je'ēha pandu ame'ē ke kome'ē ywy keruhū pe uwyr ta. Peme'ē riki a'e — aja Jesu rehe har ngā pandu pandu ngā jupe.

¹⁵ A'e ke kapitā keruhū aja ngā mu'am tar katu. Pyrātāha namō a'e ke ngā mu'am ta raho. Aja Jesu ukwa. Ame'ē ke a'e putar ym. (A'e ke Tupā

muwyr, aja ngā ukwa ym. Tupā ra'yr a'e, aja ukwa ym tī. Kome'ē ywy keruhū pe har kapitā keruhū, aja jō ngā putar. Ame'ē ke Jesu putar ym tī.) A'erehe oho ngā ngi. Amō we ywy'ā rehe jeje jupir oho. Ngā ngi oho.

Y 'ar rupi Jesu wata

(*Matéu 14.22-33; Mak 6.45-52*)

¹⁶ Pytun ramō rahā, ypa pe jumu'eha ta oho. ¹⁷ Pe, jarusu keruhū pe a'eta opor oho. Ame'ē pe a'eta aha ta oho ixo. Kapana'ū ok ta koty oho ixo. Pe, pahar pytun oho. Jesu uhyk ym we rī. ¹⁸ Pe, ywytu keruhū jupeju hū uwyr ehe. A'erehe y ke kotok hū. ¹⁹ Paite we jumu'eha ta pykūi hū oho ixo. Awa po wajar peteī kiro met paiteha nahā my. Pe, Jesu rehe a'eta usak. Y 'ar rupi a'e wata uwyr ixo. Jarusu keruhū koty wata uwyr ixo. A'eta jumukahem hū ingi. ²⁰ Jesu pandu a'eta pe:

—Ihē ko. Pejumukahem ym ihē ngi — aja.

²¹ Pe, huryha namō jumu'eha ta pandu ipe:

—Ejur nde ipe tī — aja Jesu pe.

A'e opor ipe rahā, pahar y ruwái rehe a'eta uhyk oho. Oho ta, ame'ē ywy pe pahar uhyk oho.

Jesu rehe ngā kekar

²² Ku'ē rahā, peteī jō jarusu keruhū rehe ngā usak. Y ruwái rehe pyta ame'ē ta ke a'eta. Jarusu keruhū pe jumu'eha ta namō Jesu oho ym, aja a'eta ukwa katu. Jumu'eha ta jō oho, aja a'eta ukwa katu. ²³ Pe, amō amō jarusu keruhū pe heta ngā uhyk uwyr a'ep tī. Timberi ok ta ngi uhyk uwyr. Mbeju ke ngā u'u. Ame'ē renda y rymy'y rehe uhyk uwyr. Mbeju Jesu pyhyk rahā, Tupā pe: “Ne jō riki katu te me'ē ke. Jande mi'u jande pe nde eremuwyr katu” aja a'e pandu. Ame'ē renda rake ame'ē. ²⁴ Pe, a'ep Jesu nixói, aja ngā ukwa. Jumu'eha ta nixói tī, aja a'eta ukwa tī. A'erehe jarusu keruhū pe opor oho tī. Pe, ame'ē pe Kapana'ū ok ta pe oho. Jesu ke a'eta kekar oho.

Mbeju rehe har Jesu pandu

²⁵ Ypa ruwái rehe Jesu ke ngã mahem rahã, pandu ipe:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Myja rahã nde erejur se my? — aja Jesu pe.

²⁶ A'e pandu:

—Pesarahã! Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke pyrãtãha namõ ihẽ ama'ema'e. Aja Tupã ihẽ ke muwyr, aja amujekwa. Ame'ẽ ke rehe pesak. A'erehe ihẽ ke pekekar pexo. Anĩ. Aja ym. Mbeju ke pe'u. Uhyk pe'u. A'erehe ihẽ ke pekekar pexo. ²⁷ Pehẽ mi'u ke rehe jõ pehẽ py'a pemoĩ moĩ ym pexo. Ame'ẽ upa ta. Pahar myahy ta awa. Kuja katu. Ma'e mi'u upa ym, ame'ẽ ke rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu. Ame'ẽ ke amõ u'u rahã, uhã te hũ aja ixo ta. Ame'ẽ ke ihẽ ame'ẽ me'ẽ ta awa ta pe. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ame'ẽ ngã mi'u ihẽ ame'ẽ me'ẽ, a'erehe Tupã, ihẽ pái keruhũ pandu ihẽ pe: “Ngã pe uhãha nde ereme'ẽ me'ẽ katu, a'erehe nde rehe ihẽ rury katu” aja pandu. A'erehe awa ruhãha ihẽ ame'ẽ katu — aja Jesu pandu.

²⁸ A'eta pandu:

—Tupã putar ame'ẽ ke jama'e tar katu rahã, myja me'ẽ jama'e ta my? — aja Jesu pe.

²⁹ A'e pandu:

—Kuja Tupã putar katu. A'e muwyr ame'ẽ ke rehe pejurujar katu, ame'ẽ ke a'e putar katu. Ko ihẽ riki a'e muwyr ame'ẽ ke ihẽ. Aja rahã, ihẽ rehe pejurujar katu, aja Tupã putar katu — aja ngã pe.

³⁰ A'eta pandu:

—Marã ka ym ma'e ke amõ ma'eha. Ame'ẽ ke ema'e. Jande jasak ehe rahã, Tupã nde ke muwyr, aja jakwa ta. Ma'e nde erema'e ta my?

³¹ Esarahã! Awa nixói te ame'ẽ rupi jande ramõi ta ixo rahã, ma'e ke a'eta u'u. “Mana” aja ipe. Ame'ẽ ke a'eta u'u. Tupã je'ẽha rehe kuja panduha ihĩ:

“Ywa ngi ngã mi'u ke a'eta pe Moise me'ẽ” aja panduha ihĩ.

—Moise me'ẽ, a'erehe a'e ke Tupã mondo aja jakwa katu. Nerahã! Ma'e

jande pe nde eremuwyr ta my? — aja Jesu pe.

³² A'e pandu:

—Pesarahã! Ywa ngi uwyr, ame'ẽ ngã mi'u ke pehẽ pe Moise me'ẽ ym. Ywa ngi uwyr ame'ẽ ke aja ym ame'ẽ. Pehẽ mi'u te ke pehẽ pe ihẽ pái keruhũ muwyr. ³³ Ngã mi'u ke Tupã me'ẽ. Ame'ẽ riki ywa ngi wyjy uwyr ame'ẽ ke. Pe, kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke a'e muhã katu ta — aja Jesu pandu.

³⁴ —Sa'e! Ame'ẽ mi'u ke jande pe eme'ẽ te'e — aja Jesu pe.

³⁵ A'e pandu:

—Ihẽ riki ame'ẽ mi'u aja saka. Ame'ẽ ke amõ u'u rahã, myahy ym te ta. Aja rahã, ihẽ rehe jurujar katu ame'ẽ ta myahy ym ta tĩ. Uhãha namõ ixo, a'erehe myahy ym ta. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har mi'u ke amõ u'u rahã, myahy tĩ. Jyngwéi tĩ.

³⁶ —Ihẽma'e ma'ema'eha rehe pesak tipe. Ihẽ ke Tupã muwyr ame'ẽ rehe pejurujar ym. Aja me'ẽ upa ihẽ apandu ramõ pehẽ pe. ³⁷ Amõ amõ ta ke ihẽ pái keruhũ muhyk ta ihẽ rehe. A'erehe ihẽ rehe jurujar katu ta. Ame'ẽ ta riki ihẽ kotyhar wan ta. Ihẽ rehe jurujar katu ame'ẽ ta pe ihẽ apandu ym te ta: “Nde ke aputar ym” aja. ³⁸ Ywa ngi ihẽ awyjy ajur. Ihẽ ke muwyr. A'e putar ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e ajur. Ihẽ aputar ame'ẽ ke anĩ. Ame'ẽ ke ama'e ym. ³⁹ Ihẽ ke muwyr. A'e putar ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e ta. Kuja. Awa ta ke ihẽ rehe a'e muhyk ta. A'erehe ihẽ rehe a'eta jurujar katu ta. Ame'ẽ ta mupyraraha renda pe oho ym te ta. Ihẽ amondo ym te ta. Aja a'e putar. Ame'ẽ ta manõ rahã, pe, 'ar rehe angaha uhyk rahã, upa ame'ẽ ta ke ihẽ amukwera katu ta amuhem. ⁴⁰ Kuja ihẽ pái keruhũ putar: Ta'yr ke ihẽ. Upa ame'ẽ ke ukwa ame'ẽ ta jurujar katu ihẽ rehe. Ame'ẽ ta ke ihẽ amuhã katu ta. Pe, 'ar rehe angaha uhyk rahã, upa ame'ẽ ta ke ihẽ amukwera katu ta amuhem tĩ — aja Jesu pandu ngã pe.

⁴¹ Kuja Jesu pandu ramō: “Ngā mi'u aja saka ihē. Ywa ngi ihē awyjj ajur” aja a'e. A'erehe jundéu awa ta je'ē je'ē hū ehe har. ⁴² Kuja a'eta pandu:

—Mā! Ko riki Jesu. My ngi a'e uwyr my? Jakwa katu riki. Awa te'e a'e. Jose ra'yr a'e. Imāi rehe jasak. Ipái rehe aja tī. Jasak tī. A'erehe ywa ngi uwyr ym aja jakwa. Ma'ewā ywa ngi a'e wyjj uwyr aja a'e pandu my? — aja ngā je'ē je'ē hū.

⁴³ Jesu pandu:

—Anī. Peje'ē je'ē hū ym pehē jupe. ⁴⁴ Ihē ke ihē pái keruhū muwyr. Ihē rehe amō ke a'e muhyk katu rahā, ihē rehe a'e jurujar katu. Aja ihē pái muhyk ym rahā, ihē rehe jurujar ym ta awa. Ihē rehe jurujar katu ame'ē ta ke ihē amukwera katu ta amuhem. 'Ar rehe angaha uhyk rahā, amukwera katu ta amuhem. ⁴⁵ Tupā je'ēha pandu ame'ē ta kuja mupinim:

“Upa awa ta ke Tupā mu'e ta” aja.

—Aja ihē pái keruhū rehe amō hendu katu rahā, ihē rehe a'e jurujar katu tī. Ihē pái keruhū pandu ame'ē ke amō jumu'e rahā, aja tī. Ihē rehe jurujar katu tī. ⁴⁶ Ihē pái keruhū rehe amō usak. Anī. Aja ym ihē apandu. Ihē jō asak katu ehe. Ingi ihē ajur. A'erehe ihē asak ehe.

⁴⁷⁻⁴⁸ —Pesarahā! Ngā mi'u aja saka ihē. Ihē rehe amō jurujar katu rahā, myahy ym te ta ixo. Uhāha ke ihē ame'ē ta ipe, a'erehe myahy ym te ta ixo. ⁴⁹ Ymanihar pehē ramūi ta ma'e ke u'u. “Mana” aja ipe. Ame'ē ke u'u. Awa nixói te ame'ē rupi ixo rahā, u'u. Pe, a'eta manō tī. ⁵⁰ Ngā mi'u ywa ngi wyjj uwyr, aja ihē apandu. Ame'ē ke amō u'u rahā, manō ym te ta. ⁵¹ Ywa ngi ihē awyjj ajur. Uhāha ke ihē ame'ē katu. Ngā mi'u aja saka ihē. Ame'ē ke amō u'u rahā, uhā te hū a'e. Ngā mi'u ke ihē ame'ē katu, ame'ē riki ihē rete ke. Ihē amanō rahā, ngā pe ihē rete ihē ame'ē, ame'ēja saka. A'erehe ihē rehe jurujar katu rahā, kome'ē ywy keruhū pe har ta uhā te hū ta — aja Jesu pandu ngā pe.

⁵² Pe, ame'ē ke hendu rahā, jundéu awa ta pandu pandu hū ngā jupe:

—Myja hete ke ja'u ta my? Myja ame'ē ke jande pe peme'ē sawa'e me'ē ta my? — aja a'eta pandu pandu hū tī.

⁵³ Jesu pandu ngā pe:

—Pesarahā! Ihē rete ke pehē pe'u ym rahā, pehē ruhā ym te ta. Ihē ruwy ke pe'u ym rahā, aja tī. Pehē ruhā ym te ta tī. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Tupā muwyr ame'ē ke ihē. ⁵⁴ Ihē rete ke amō u'u rahā, Tupā namō ixo ta. Ihē ruwy ke amō u'u rahā, aja tī. Tupā namō ixo ta tī. Pe, 'ar rehe angaha uhyk rahā, a'e ke ihē amukwera katu ta amuhem.

⁵⁵ Ihē rete riki ngā mi'u te aja saka. Myahy ym te ta awa. Ihē ruwy riki y te aja saka tī. Jyngwéi ym te ta awa.

⁵⁶ Ihē rete ke amō u'u rahā, ihē namō a'e juehe katu a'e ixo tī. Ihē ruwy ke amō u'u rahā, aja tī. Ihē namō a'e juehe katu a'e ixo tī. Pe, ipy'a rehe ihē aī ta. ⁵⁷ Ihē ke ihē pái keruhū muwyr. Uhā te hū ame'ē ke a'e. A'e uhā te hū, a'erehe aja ihē tī. Ihē ruhā te hū ihē tī. Kuja tī. Ihē ruhā te hū tī, a'erehe ihē rete ke amō u'u rahā, aja a'e tī. Uhā te hū a'e tī. ⁵⁸ Aja riki ngā mi'u ke. Ywa ngi wyjj uwyr ame'ē ke. Ame'ē ke pehē ramūi ta u'u ame'ē ke aja ym. Ma'e mi'u ke pehē ramūi u'u. Pe, a'eta manō. Ngā mi'u ihē ame'ē, ame'ē ke amō u'u rahā, uhā te hū ta a'e — aja Jesu pandu ngā pe.

⁵⁹ Aja me'ē Jesu pandu. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe a'e mu'e rahā, aja me'ē a'e pandu. Kapana'ū ok ta pe ame'ē jy'ariha renda ihī. (Jesu rete ke amō u'u, ame'ē riki jurujar katu ehe aja riki. Huwy ke amō u'u, ame'ē ke aja tī. Jurujar katu ehe, aja tī.)

Amō ta Jesu ke hijar oho

⁶⁰ Aja me'ē Jesu pandu ame'ē ke rehe heta jumu'eha ta hendu. Ame'ē ta ngi har amō amō ta pandu:

—Mā! A'e pandu ame'ē ke wewe jakwa. Japutar ym — aja a'eta.

⁶¹ Jumu'eha ta riki je'ē je'ē hū a'eta jupe. Ame'ē ke Jesu ukwa katu. Amō pandu ym ipe. Ukwa katu. A'erehe a'e pandu:

—Ihē apandu ame'ē ke peputar ym my? A'erehe ihē namō peho tar ym apo my? ⁶² Yman ywa pe ihē axo. Apo a'ep ihē ajupiriha ke rehe pesak rahā, peparahy te ta my? Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ihē ajur. Tupā muwyr ame'ē ke ihē. ⁶³ Awa ruhāha ke Tupā'ā me'ē katu. Awa pyrātāha rupi te'e ma'ema'e rahā, marā ka ym uhāha namō ixoha. Ihē apandu ramō ame'ē ke rehe amō jurujar katu rahā, ipy'a rehe Tupā'ā ixo ta. Uhā te hū ta a'e. ⁶⁴ Pehē anī. Pehē ngi har amō amō ta jurujar ym ihē rehe — aja Jesu pandu.

[Amō amō ta jurujar ym ehe, aja Jesu ukwa katu. Aja te'eha ukwa katu. Huwajan ta ke Jesu rehe amō muhyk ta werur. Ame'ē rehe har Jesu ukwa katu tī.]

⁶⁵ Pe, a'e pandu tī:

—Pehē ngi har amō amō jurujar ym ihē rehe. A'erehe pehē pe ihē apandu: “Amō amō ke ihē rehe ihē pāi keruhū muhyk ym rahā, marā ka ym ihē rehe jurujariha” — aja Jesu pandu.

⁶⁶ Ame'ē ke rehe jumu'eha ta hendu rahā, ame'ē ta ngi har amō amō ta hijar oho. Jesu namō a'eta wata ym te tī. ⁶⁷ Pe, awa py mokōi jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Ihē ke pehijar ta peho my tī? — aja.

⁶⁸ Simā Petu pandu:

—Anī. Sawa'e! Awa namō jaho ta my? Ne jō awa ruhāha rehe har nde erepandu katu. ⁶⁹ Katu te ame'ē ke nde, aja jakwa katu. Tupā muwyr ame'ē ke nde, aja jakwa katu tī. Ame'ē ke rehe jande jajurujar katu tī — aja Petu pandu.

⁷⁰ Jesu pandu:

—Awa py mokōi riki pehē. Pehē ke ihē amujy'ar ihē koty. Pehē ngi har amō ixo. Satana rehe hendu katu ta. (Ājā ramūi a'e) — aja Petu ta pe Jesu pandu.

⁷¹ Satana rehe hendu katu ta, aja pandu rahā, Jun rehe har Jesu pandu. A'e riki huwajan ta ke Jesu rehe muhyk ta werur. Jun riki Simā Ikario

ra'yr. Awa py mokōi jumu'eha ta ngi har peteī a'e.

7

Jesu mu ta rehe har

¹ Ajame'ē ke Ngariréi ywy rupi Jesu wata oho ixo. Jundéi ywy rupi a'e wata tar ym. Jywyr tar ym. A'ep pe har ta a'e ke jukwa tar katu. A'e ke jundéu awa tama'e kapitā ta jukwa tar katu. A'erehe ame'ē rupi oho tar ym. ² Pe, jundéu awa ta mi'u matyriha ke rehe uhyk Tate. Arahā kupixa rymy'y rehe xipa mujā. (Ame'ē wyr pe jundéu awa ta ukwer. Aja ymanihar ta ma'ema'e.) Ame'ē ke jundéu awa ta ukwa ukwa ta ixo apo tī. Ame'ē rehe imi'u ngā matyr. ³⁻⁵ [Jesu rehe imu ta jurujar ym. A'erehe puka puka hū ehe.] A'erehe kuja pandu ipe.

—Sengi eho. Jundéi ywy pe eho, Jerusarē ok ta pe. Aja rahā nde erema'ema'eha ke rehe jumu'eha ta usak ta. Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke nde erema'ema'e. Ame'ē ke rehe a'eta usak ta. Jande jakwa ta tī. Ima'e ma'eha ke amō ta pe amō mujesak tar katu rahā, ima'e ma'eha ke mukanim ym awa. Aja nde tī. Emujesak katu. Aja rahā, nde ke Tupā muwyr, aja ngā ukwa ta. Jande jakwa ta tī — aja Jesu pe.

⁶⁻⁸ A'e pandu:

—Ihē ahoha angaha rehe uhyk ym we rī. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta parahy ihē rehe. Upa ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e ixo, aja ihē apandu pandu a'eta pe. A'erehe ihē rehe a'eta parahy. Pehē rehe parahy ym. A'erehe ngā mi'u matyriha pe peho tar katu rahā, pesak peho. Ihē ahoha angaha ke rehe uhyk ym we rī. A'erehe pehē namō ihē aho ym ta — aja imu ta pe Jesu pandu.

⁹ Aja me'ē a'e pandu. Pe, Ngariréi ywy pe a'e pyta we rī.

Ngā mi'u matyriha rehe Jesu usak oho

¹⁰ Ngā mi'u matyriha rehe imu ta upa oho rahā, haikwer rupi Jesu oho

tī. Ngā ukwa ym ha rupi oho. ¹¹ Ngā mi'u matyr, ame'ē pe heta ngā ixo. Ame'ē ta rupi Jesu ke jundéu awa tama'e kapitā ta kekar kekar ixo tipe. “Myp ixo my?” aja a'eta pandu pandu. ¹² Hetaha ta ngi har amō amō ta pandu pandu hū ehe har. Amō ta pandu:

—Sawa'e katu ame'ē ke a'e — aja.

Amō ta pandu:

—Anī. Muka'u te'e hū ngā ke — aja naī.

¹³ Jundéu awa tama'e kapitā ta ngi a'eta kyje. A'erehe hetaha ta ukwa ym ha rupi a'eta pandu pandu ehe har. Wewe katu pandu pandu.

¹⁴ Ngā mi'u matyriha rehe heta ngā ukwer ta. Awa po wajar mokōi hetaha ukwer ta. Pe, mahapyrihar rehe uhyk. Pyter pe uhyk. Arahā Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Jesu mu'e oho. ¹⁵ Pe, jundéu awa tama'e kapitā ta pandu pandu a'eta jupe:

—Mā! Myja a'e ukwa katu my? Jundéu awa tama'e paper renda pe a'e jumu'e ym riki — aja a'eta jupe.

¹⁶ Jesu pandu:

—Ihē atu akwa ame'ē ke ihē amu'e ym ngā pe. Ihē ke muwyr. A'e ukwa katu ame'ē ke ihē amu'e katu. ¹⁷ Ihē akwa ame'ē ke ihē amu'e my? Anī. Aja ym. Ko Tupā mujekwa ame'ē ke ihē amu'e. Tupā putar ame'ē ke amō ma'ema'e rahā, kuja ukwa katu ta. Ko Tupā mujekwa ame'ē ke ihē amu'e, aja ukwa katu ta. ¹⁸ Amō ukwa ame'ē ke a'e pandu rahā, katu ehe har amō pandu. Ame'ē ke putar. Ihē anī. Ihē ke muwyr. Katu ehe har amō ta pandu. Ame'ē ke ihē aputar katu. A'erehe ihē apandu ame'ē ke jetehar te ke. Ngā ke ihē amuka'u te'e ym. ¹⁹ Yman Tupā je'ēha ke Moise mupinim pehē pe tipe. Anī. Pehendu ym te ehe. Moise je'ēha rehe ihē riki ahendu ym, aja pekwaha naī. A'erehe ihē ke pejukwa tar katu — aja Jesu pandu.

²⁰ Amō amō pandu:

—Mā! Anī. Nde ke jukwa tar ym awa! Ājā nde py'a rehe ihī nahā my,

a'erehe: “Ihē ke pejukwa tar katu” aja nde erepandu — aja Jesu pe.

²¹ A'e pandu:

—Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke ihē ama'ema'e. Ma'e ahy ixo ame'ē ke ihē amukatu. “Ihē aparaky te'e” aja pekwaha naī. “Ma'ewā my?” aja pepandu. ²² (Pehē aja tī. Peparaky te'e tī. Putu'uha 'ar rahā, ma'e ke pema'ema'e tī.) Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, kurumī ra'yr rehe ihī, ame'ē pিরer ke pejupā. (Aja rahā, jundéu awa ke a'e. Tupā usak katu ehe, aja mujekwa.) Moise mupinim aja pejupā. (Aja rahā, peparaky te'e tī.) [Ame'ē jupāha ke Moise mupinim py ym. Amō mupinim py. Ymanihar Moise ramūi riki pandu py.] ²³ Moise mupinim, ame'ē ke rehe pehendu katu, a'erehe kurumī ra'yr rehe ihī pিরer ke pejupā. Putu'uha 'ar rahā, pejupā tī. (Aja rahā, peparaky te'e tī.) Aja rahā putu'uha 'ar rahā, amō ke ihē amukatu rahā, ma'erehe peparahy ihē rehe my? Katu ym aja. ²⁴ Ma'e ke rehe pesak, pe, pahar: “Ko katu” aja pepandu ym. Anī rahā, pahar: “Ko katu ym” aja pepandu ym tī. I'i atu te pekwa pekwa pexo. Aja rahā jō: “Ko katu.” Anī rahā: “Ko katu ym” aja pepandu katu. Jetehar rupi pepandu katu — aja Jesu pandu.

Jesu riki Kirisutu, Tupā muwyr ame'ē ke

²⁵ Jerusarē ok ta pe har ta ngi har amō amō ta pandu:

—Ko riki Jesu. A'e ke jundéu awa tama'e kapitā ta jukwa tar katu. ²⁶ Pesarahā! Ngā pe a'e pandu pandu ixo. Jumukanim ym a'e ixo. Je'ēha ke muputu'u ym awa. A'e riki Tupā muwyr ame'ē ke, aja jundéu awa tama'e kapitā ta ukwa katu nahā my apo. ²⁷ Anī nahā my. Tupā muwyr ame'ē ke uwyr rahā, my ngi uwyr my? Ukwa ym awa. Hekoha jakwa ym. Peme'ē sawa'e anī. Hekoha jakwa katu. (Nasare ok ta pe har ke a'e.) A'erehe my ngi a'e uwyr ame'ē ke jakwa katu. A'erehe peme'ē

sawa'e Tupā muwyr ame'ē ke a'e aja ym nahā my — aja ngā pandu pandu nāi.

²⁸ Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Jesu mu'e u'am rahā, hātā pandu ngā pe:

—Ihē rehe har pekwa katu my? Anī. Pekwa ym riki. Pesarahā! Ihē aputar, a'erehe ihē ajur. Anī. Aja ym. Ihē ke amō muwyr. Jete har te ke pandu ame'ē ke a'e. Ehe har pekwa ym. ²⁹ Ehe har ihē akwa katu. A'e ixo. Ingi ihē ajur, a'erehe ehe har akwa katu. Ihē ke a'e muwyr. (Tupā ke a'e) — aja Jesu pandu.

³⁰ A'e pyhykiha ke jundéu awa tama'e kapitā ta manga te'e ixo. Anī. Pyhyk ym ngā. A'e manōha angaha ke rehe uhyk ym we rī. A'erehe pyhyk ym te ngā. ³¹ Ko riki heta ame'ē ta ngi har amō amō ta jurujar katu ehe. A'eta pandu:

—Tupā muwyr ame'ē ke uwyr rahā, marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke a'e ma'ema'e ta. Aja katu ame'ē ke peme'ē sawa'e ma'ema'e. A'erehe a'e riki Tupā muwyr ame'ē ke, aja jakwa katu — aja jurujar katu ehe ame'ē ta pandu.

Jesu ke harōha ta pyhyk ta oho

³² “A'e riki Tupā muwyr ame'ē ke” aja heta ame'ē ta wewe pandu pandu. Ame'ē ke rehe parise ta hendu. A'erehe Jesu koty harōha ta ke a'eta mondo. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū harōha ta ke ame'ē ta. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta mondo tī. Jesu ke harōha ta pyhyk ta oho. ³³ Jesu pandu:

—Pehē namō ihē apyta we ta rī. Pe, ihē aho ta. A'engi ihē ke muwyr, ame'ē koty ihē azywyr ta aho. ³⁴ Ihē ke pekekar ta. Ihē ke pemahem ym te ta. Ihē aho ame'ē pe marā ka ym pehoha — aja ngā pe Jesu pandu. (“Ihē aho ta” aja pandu rahā: “A'e manō ta” aja mujekwa.)

³⁵ Pe, jundéu awa tama'e kapitā ta pandu pandu a'eta jupe:

—Jande jamahem ym, ame'ē pe a'e oho ta. My ihon ta my? Amō awa

tama'e ok ta pe a'e oho ta my? A'ep jundéu awa aja ym ame'ē ta ke a'e mu'e ta oho my? ³⁶ A'e pandu: “Ihē ke pekekar ta. Ihē ke pemahem ym ta. Ihē aho ame'ē pe marā ka ym pehoha” aja a'e pandu. Myja ame'ē my? Jakwa ym jande — aja a'eta jupe.

Y mundu aja saka awa rehe ihī katu

³⁷ Ngā mi'u matyriha riki upa. Weraha a'ejōhar ke. Ame'ē wera rahā, hury katu te ngā. Arahā Jesu pu'am. Pe, hātā pandu ngā pe:

—Jyngwéi ame'ē ke mā peja ihē koty ejur. Amō y ke ihē ame'ē ta. Mā peja ame'ē ke e'u katu. ³⁸ Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī:

“Ihē rehe amō jurujar katu rahā, y aja saka ipy'a ngi uhem ta. Ame'ē ke muxuwe katu ngā ke” aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī — aja Jesu pandu.

³⁹ [Y aja saka ipy'a ngi uhem, aja Jesu pandu rahā, Tupā'ā ipy'a rehe ihī katu, ame'ē rehe har a'e pandu. Jurujar katu ehe ame'ē ta py'a pe a'e muwyr ta. Arahā ngā py'a rehe Tupā'ā ihī ym we rī. Ipái koty Jesu jywyr ym we rī. A'ep ipái pandu ta: “Nde katu te ame'ē ke nde” aja. A'ep jywyr ym we rī. A'erehe ngā py'a rehe Tupā'ā ihī ym we rī.]

Amō koty koty ngā ukwa

⁴⁰ Jesu pandu ame'ē ke rehe heta ngā hendu. Amō ta pandu:

—Jete. Peme'ē riki Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e. Jaharō jaxo ame'ē ke a'e — aja pandu.

⁴¹ Amō ta pandu:

—Anī. A'e riki Kirisutu. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e — aja.

Amō ta pandu:

—Anī. Peme'ē riki ngariréi ywy pe har ke a'e. Ame'ē ywy ngi Kirisutu uwyr ym ta. A'erehe peme'ē riki Kirisutu ym a'e. ⁴² Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī:

“Kirisutu riki Ndawi rainō. Merē ok ta pe a'e u'ar ta. A'ep yman Ndawi ixo, ame'ē ok ta

pe Kirisutu u'ar ta" aja Tupã je'êha rehe panduha ihĩ.

—Peme'ẽ riki ngariréi ywy pe har ke a'e. A'erehe peme'ẽ riki Kirisutu ym — aja amõ ta pandu naĩ.

⁴³ Jesu rehe har muka'u te'e ngã panduha. A'erehe amõ koty koty ngã ukwaha. ⁴⁴ Amõ ta pyhyk tar katu a'e ke. Pe, jukwa tar katu. Anĩ. Pyhyk ym we rĩ.

Jundéu awa tama'e kapitã ta jurujar ym ehe

⁴⁵ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũma'e harõha ta jywyr oho. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta koty jywyr oho. Parise ta koty jywyr oho tĩ. Pe, harõha ta pe ame'ẽ ta pandu:

—Ma'erehe perur ym Jesu ke my? — aja a'eta pe.

⁴⁶ Harõha ta pandu:

—Mã! A'e pandu katu te. A'e je'êha te reko, aja pandu katu te a'e. A'erehe jarur ym — aja pandu.

⁴⁷ Parise ta pandu:

—Mã! Pehẽ ke a'e muka'u te'e rãĩ tĩ. ⁴⁸ Jundéu awa tama'e kapitã ta ngi har amõ jurujar katu ehe my? Anĩ. Nixói. Parise ta ngi har aja tĩ. Jurujar ym ehe tĩ. ⁴⁹ Mã! Paite ame'ẽ hetaha ta jurujar katu ehe. Anĩ. Peme'ẽ ta Moise je'êha ke ukwa ym. A'erehe ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ta — aja parise ta pandu.

⁵⁰ Parise ta ngi har amõ ixo. Her Nikonde. Amukwehe we Jesu rehe a'e usak oho. Ame'ẽ ke a'e. Inamõ ixo ame'ẽ ta pe a'e pandu:

⁵¹ —“A'e jaxer” aja Jesu rehe har japandu rahã, katu ym. “Peme'ẽ riki ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e” aja jande japandu rahã, ehe har jahendu py ta. A'e ma'ema'eha ke jande jakwa py ta. Aja jande je'êha rehe panduha ihĩ. A'erehe: “A'e jaxer” aja japandu rahã, katu ym — aja Nikonde pandu.

⁵²⁻⁵³ Pe, amõ parise ta pandu ipe, Nikonde pe:

—Mã! Nde Jesu kotyhar nahã my tĩ. A'erehe ngariréi ywy pe har nde my tĩ? Tupã je'êha rehe esak katu! Aja rahã, nde erekwa katu ta tĩ. Esarahã! Ngariréi ywy ngi Tupã je'êha pandu

ame'ẽ ke uwyr ym te ta. Mã! Nde ereka'u te'e — aja ipe.

Arahã, parise ta jy'ariha upa. Upa pandu rahã, hok pe a'eta jywyr oho.

8

Ixawa'e ym ame'ẽ namõ amõ kũjã ixo

¹ [Pe, ywy'ã rehe Jesu oho. Ywy'ã rer Oriwéi ty. ² Ku'ẽ rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu jywyr oho. Pytuniwe oho. Pe, heta ame'ẽ ta juramã jy'ar uwyr ehe. Pe, ame'ẽ ta ke a'e mu'e uĩ. ³ Pe, amõ kũjã ke amõ ta werur ipe. Ixawa'e aja ym ame'ẽ namõ kũjã ixo rahã, amõ ta pyhyk. Ame'ẽ kũjã ke ngã werur ipe. Moise je'êha ke mu'e ame'ẽ ta werur. Parise ta namõ werur. Pe, heta ame'ẽ ta pyter pe kũjã ke a'eta mupu'am. ⁴ Jesu pe a'eta pandu:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Kome'ẽ kũjã riki ixawa'e aja ym ame'ẽ namõ ixo rahã, jande japyhyk. ⁵ Aja rahã, kũjã ke ita pe jajukwa ta me'ẽ te'e, aja Moise mupinim. Nerahã! Myja nde erepandu my? — aja Jesu pe.

⁶ Aja me'ẽ a'eta pandu rahã, Jesu je'êha ke a'eta manga tipe. Kuja. Moise mupinim, anĩ, amõ koty Jesu pandu rahã: “Moise je'êha rehe nde erehendu ym” aja a'eta pandu ta tipe. Anĩ. Jesu pandu ym. A'e wapyk. Pe, ywy ke ipo pe a'e mupinim uĩ. ⁷ Pe, a'eta pandu pandu we rĩ. Pe, Jesu pu'am. Ngã pe a'e pandu:

—Pehẽ ngi har ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym te, ame'ẽ ke ixo my? Ame'ẽ riki kũjã rehe ita ke ombor py. Ejukwarahã! — aja Jesu.

⁸ Pe, a'e wapyk tĩ. Ywy ke ipo pe mupinim uĩ tĩ. ⁹ Pe, Jesu pandu ame'ẽ ke rehe a'eta hendu rahã, a'eta uhem oho ingi. Peteĩ teĩ uhem oho ingi. Tamũi ta uhem py oho. (Ma'e ka'u te'eha ke upa ngã ma'ema'e, aja upa ngã ukwa katu.) A'erehe upa katu te uhem oho ingi. Pe, Jesu jeje pyta. Kũjã amõ pyta u'am. A'eta mokõi jõ pyta. ¹⁰ Pe, Jesu pu'am tĩ. Pe, kũjã pe a'e pandu:

—My ixo my? Nde ke jukwa tar katu ame'ë ta ke. My ixo my? Pyta ym my? — aja Jesu pandu.

¹¹ —Sa'e! Nixóí se — aja kūjā.

—Aja ihē tī. Nde ke ihē amahy ym ta tī. Ejywyr eho. Pe, amō we ma'e nde ereka'u te'eha ke ema'e ym tī — aja kūjā pe Jesu pandu.]

Jesu riki ma'e muweraha aja saka

¹² Pe, ngā pe Jesu pandu pandu tī:

—Kome'ë ywy keruhū pe weraha aja saka ihē. (Aja rahā, Tupā rehe har kome'ë ywy pe har ta pe ihē amujekwa.) Ihē kotyhar aja amō ixo tar katu rahā, weraha namō ixo. (Aja rahā, myja ixoha katu, ame'ë ke ukwa ta.) Pytuniha rupi wata ym te ta. (Aja rahā, tapijar te'e we ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ym ta) — aja Jesu.

¹³ Parise ta pandu ipe:

—“Weraha aja saka ihē” aja nde erepandu ramō. Nde jeje nde erepandu. A'erehe katu ym. A'erehe jetehar te ym. A'erehe nde rehe jahendu ym ta me'ë te'e — aja Jesu pe.

¹⁴ A'e pandu:

—Ihē juehe har ihē apandu rahā, ame'ë riki jetehar te ke. My ngi ihē ajur my, ame'ë ke akwa katu. My ihē aho ta my, ame'ë ke ihē akwa katu tī. Aja rahā, awa je'ēha rupi ko axo, aja akwa katu. A'erehe ihē apandu ame'ë ke jetehar te ke. My ngi ihē ajur my, ame'ë ke pekwa ym. My ihē aho ta my, ame'ë ke pekwa ym tī. ¹⁵ Sawa'e ukwa katuha namō amō ta rehe har pepandu: “Ko katu ame'ë ke” aja. Anī rahā: “Ko katu ym ame'ë ke” aja. Aja sawa'e ukwa katuha namō pepandu. Ihē anī. ¹⁶ Ihē ke ihē pái keruhū muwyr. A'e ukwa katuha namō ihē apandu: “Ko katu ame'ë ke” aja. Anī rahā: “Ko katu ym ame'ë ke” aja ihē apandu. Ihē pái ukwa katuha namō aja ihē apandu, a'erehe jetehar rupi apandu katu. ¹⁷ Mokōihar ta juja katu te pandu rahā, jetehar te ke aja pekwa. Kuja Moise mupinim ame'ë ke rehe panduha ihī:

“Ma'e ke rehe har mokōihar ta juja katu te pandu katu rahā, ame'ë panduha riki jetehar te ke” aja panduha ihī.

¹⁸ —Ko mokōihar ta panduha riki. Ihē ke ihē pái keruhū muwyr. A'e riki ihē rehe har mujekwa katu. Ko ihē tī. Ihē juehe har ihē amujekwa. Jande jamujekwa ame'ë ke juja katu te pandu katuha. A'erehe ihē rehe har ihē amujekwa riki jetehar te ke — aja Jesu pandu.

¹⁹ —My nde pái ixo my? — aja ngā ipe.

—Ihē rehe har pehē pekwa ta tipe rahā, ihē pái keruhū rehe har pekwa ta tipe tī — aja Jesu pandu.

²⁰ Aja me'ë Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Jesu pandu pandu. Ngā ke a'e mu'e rahā, aja me'ë pandu. Tamatarer purakar, ame'ë kapy pe a'e pandu. Pe, a'e ke pyhyk ym awa. Ame'ë angaha ke rehe uhyk ym we rī. (Tupā putar ame'ë angaha ke rehe uhyk ym we rī. A'erehe pyhyk ym we rī.)

Jesu oho ame'ë pe jurujar ym ehe ame'ë ta oho ym te ta

²¹ Ngā pe Jesu pandu tī:

—Ihē aho ta. Pe, ihē ke pekekar ta. Ihē rehe pejurujar ym. Peputar ym. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Tupā ipy'a jywyr ym pehē rehe. Ajaha pemañō ta kŷ. A'erehe ihē aho ame'ë pe peho ym te ta — aja Jesu pandu.

²² Pe, jundéu awa ta pandu:

—A'e pandu: “Ihē aho ame'ë pe peho ym te ta” aja riki. Myja ame'ë my? A'e jujukwa ta my? — aja ngā pandu.

²³ Jesu pandu:

—Kome'ë ywy keruhū pe har ta ke riki pehē. Ihē anī. Ywa pe har ke ihē. Pehē riki kome'ë ywy keruhū pe har ta ke. A'erehe kome'ë ywy keruhū pe har ta aja jō pekwa pekwa pexo. Ihē anī. Ihē kome'ë ywy keruhū pe har aja ym akwa akwa axo. ²⁴ A'erehe aja ihē apandu pehē pe. Ma'e peka'u

te'eha ke pema'ema'e. Tupā ipy'a jy-wyr ym pehē rehe. Ajaha pemañō ta. Ihē rehe pejurujar ym rahā, ajaha pemañō ta. “Tupā muwyr ame'ē ke ihē” aja tapijar te'e we apandu axo. Ame'ē rehe pejurujar ym rahā, ajaha pemañō ta — aja Jesu pandu.

²⁵ A'eta pandu:

—“Tupā muwyr ame'ē ke ihē” aja nde erepandu jande pe. Aja ym nahā my. Awa nde my? — aja Jesu pe.

—Ihē amu'e py rahā, kuja apandu: “Tupā muwyr ame'ē ke ihē” aja pehē pe. Aja me'ē ihē. ²⁶ Amō we pehē rehe har ihē apandu katu ta tipe. Ihē rehe pejurujar ym. A'erehe: “Pehē jaxer ai” aja apandu ta tipe. Anī. Ihē ke muwyr. A'e jō ame'ē ke pandu katu. A'erehe ihē rehe pejurujar ym rahā, mā peja a'e pandu ame'ē ke rehe pe-jurujar katu — aja Jesu pandu.

²⁷ Jesu ke ipái keruhū muwyr. Ehe har Jesu pandu pandu u'am. Ame'ē ke jundéu awa tama'e kapitā ta ukwa ym. ²⁸ A'erehe Jesu pandu tī:

—Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ihē ajur. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe ihē ke pejukwa rahā, pekwa ta. “Ihē atu ame'ē. Tupā muwyr ame'ē ke ihē.” Aja pekwa katu ta. Amō we pekwa ta tī. Ma'e ke jeje ihē ama'ema'e ym. Ihē pái keruhū ihē pe mujekwa, ame'ē ke jō ihē apandu. Aja pekwa katu ta tī. ²⁹ Ihē ke muwyr, a'e riki ihē namō ixo. A'e putar ame'ē ke ihē ama'ema'e. Aja te'eha ihē ama'ema'e. A'erehe ihē ke a'e hijar ym. A'erehe jeje ihē axo ym ihē. Ihē namō a'e ixo — aja Jesu pandu.

³⁰ A'e pandu ame'ē ke rehe heta ngā hendu. Ame'ē ta jurujar katu ehe.

Jesu panduha ke

³¹ Jurujar katu ehe ame'ē ta pe Jesu pandu. Jundéu awa ta ke ame'ē ta. Kuja:

—Ihē amu'e ame'ē ke rehe tapijar te'e we pejurujar katu rahā, ihēma'e jumu'eha ta te ke pehē. ³² Aja rahā, jetehar te ke pekwa katu ta. Ame'ē ke pekwa rahā, pehē ke Tupā muhem aja saka pexo ta — aja Jesu

pandu. (“Muhem” aja Jesu pandu rahā: “Tupā muhā katu ta” aja mu-jekwa katu.)

³³ A'eta pandu:

—Mā! Jande ke muhem ta my? Ma'e ame'ē my? Jande riki Amarā rainō ta ke. Amō ta pe jande japaraky te'e ym te. Mā! “Muhem ta” ame'ē panduha jakwa ym — aja Jesu pe.

³⁴ A'e pandu:

—Pesarahā! Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'ema'e rahā, ame'ē riki ijar, ame'ēja saka. Aja rahā, marā ka ym ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijariha. ³⁵ Amō pandu: “Ihē aputar ame'ē ke ihē ama'ema'e katu” aja marā ka ym paraky te'e ame'ē panduha. Anī. Ijar pandu ame'ē ke ma'ema'e ta me'ē te'e. Ta'yr anī. Je'ēha te reko, a'erehe upa putar ame'ē ke a'e ma'ema'e katu.

³⁶ Tupā ra'yr ihē. A'erehe pehē ke ihē amuhem ta, ame'ē ke akwa katu. Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ngi ihē amuhem ta. Aja rahā, ame'ē pema'ema'eha ke pehijar katu ta. Pehem ame'ē ta ke aja pexo katu ta. (Aja rahā, pehē ruhā te hū aja pexo ta.) ³⁷ Pehē riki Amarā rainō ta ke. Aja ihē akwa katu. Ihē amu'e ame'ē ke peputar ym. A'erehe ihē ke pejukwa tar katu pexo. ³⁸ Ma'e ke ihē pái keruhū mujekwa. Ame'ē rehe har ihē apandu pandu pehē pe tipe. Pesarahā! Pehē riki pehē pái pandu ame'ē ke pema'ema'e — aja ngā pe Jesu pandu.

³⁹ A'eta pandu:

—Esarahā! Amarā jande ramūi ke — aja.

Jesu pandu:

—Pehē riki Amarā rainō te rahā, Amarā aja ma'e katu ame'ē ke pema'ema'e ta tipe tī. ⁴⁰ Jetehar Tupā rehe har pehē pe apandu. Ame'ē ke jō pehē pe ihē apandu pandu tipe. Pejurujar ym. A'erehe ihē ke pejukwa tar katu pexo. Amarā rainō aja ym pehē. Yman Tupā muwyr ame'ē ke a'e jukwa tar ym ixo. ⁴¹ Pehē pái ma'ema'e, ame'ē ke pema'ema'e pexo apo 'y — aja Jesu pandu.

—Anĩ. Peteĩ jō riki jande pái keruhũ. Tupã a'e. Amō rehe jande py'a jamoĩ moĩ ym — aja ngã pandu ipe naĩ.

⁴² —Tupã riki pehẽ pái keruhũ rahã, ihẽ rehe pepy'a katu ta tipe. Tupã ngi ihẽ ajur. Ko ihẽ axo apo 'y. Ihẽ aputar, a'erehe ihẽ ajur my? Anĩ. Aja ym. Ihẽ ke a'e muwyr, a'erehe ko ihẽ ajur. ⁴³ Mã! Ihẽ apandu ame'ẽ ke pekwa ym. Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe pehendú tar ym, a'erehe pekwa ym.

⁴⁴ —Satana riki pehẽ pái. (Ãjã ramũĩ a'e.) Ta'yr ta ke pehẽ. A'e putar ame'ẽ ke pema'ema'e tar katu. Ngã jukwaha ke a'e. Aja te'eha riki a'e. Jete har pandu ym te a'e, a'erehe te'e pame a'e pandu. Te'e a'e pandu rahã, aja te'eha te'e a'e. Amō ta ke a'e mu'e. (A'erehe te'e a'eta pandu tĩ.) ⁴⁵ Te'e a'e. Ihẽ anĩ. Jete har te Tupã rehe har ihẽ apandu. A'erehe ihẽ rehe pehẽ pejuru jar ym. ⁴⁶ “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e” aja ihẽ rehe har pandu ym te awa. Jete har ihẽ apandu rahã, ma'erehe ihẽ rehe pehẽ pejuru jar ym my? ⁴⁷ Tupã je'ẽha rehe Tupã kotyhar ta hendu katu. Pehẽ anĩ. Pehẽ riki Tupã kotyhar ta ym pehẽ. A'erehe pehendú ym ehe — aja ngã pe Jesu pandu.

Amarã nixói rahã, pete'e Jesu ixo

⁴⁸ Jundéu awa tama'e kapitã ta pandu ipe:

—Jete har japandu. Nde riki samari ywy pe har aja riki. (Jande ruwajan nde.) Ãjã nde py'a rehe ihĩ. (A'erehe nde ereka'u te'e) — aja Jesu pe.

⁴⁹ A'e pandu:

—Anĩ. Nixói te ãjã ihẽ py'a rehe. Katu ihẽ pái keruhũ rehe har ihẽ apandu. Pehẽ anĩ. Ihẽ rehe har pehẽ juru ai. ⁵⁰ Katu ihẽ rehe har ngã pandu. Ame'ẽ panduha ke ihẽ aputar ym. Ame'ẽ panduha ke amō riki putar. Ihẽ pái keruhũ putar. A'e riki ihẽ pe pandu ta: “Ne katu te” aja. ⁵¹ Mã! Pejuru jar ym ihẽ rehe. Pesarahã! Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe amō hendu katu rahã, a'e manō ym ta — aja Jesu pandu.

⁵²⁻⁵³ A'eta pandu:

—Mã! Nde ereka'u te'e. Amarã manō. Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta manō tĩ. Nde erepandu: “Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe amō hendu katu rahã, a'e manō ym ta” aja. Mã! Nde ereka'u te'e. A'erehe ãjã nde py'a rehe ihĩ, aja jakwa katu te apo 'y. Tupã je'ẽha rehe Amarã hendu katu. A'e riki jande ramũĩ. A'e manō. I'ar koty te we nema'e pyrãtãha my? Aja rahã, nde rehe hendu katu ame'ẽ ta manō ym ta my? Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta aja tĩ. Tupã je'ẽha rehe a'eta hendu katu tĩ. A'eta manō tĩ. Nerahã! Nde erepandu ame'ẽ ke rehe amō hendu rahã, manō ym ta, aja nde erepandu. Anĩ. Amarã ta 'ar koty te we nema'e pyrãtãha aja ym. A'erehe: “Manō ym ta” aja nde erepandu ym ta me'ẽ te'e — aja ngã pandu.

⁵⁴ —Pesarahã! Kuja ihẽ. Ihẽ pái ihẽ rehe har pandu ame'ẽ ke ihẽ. “Nde katu te” aja. Ame'ẽ ke ihẽ jeje ihẽ rehe har apandu rahã, ame'ẽ panduha jaxer ta tipe. Anĩ. Amō pandu. Ihẽ pái riki ihẽ rehe har pandu: “Nde katu te” aja. A'e riki pehẽ pái keruhũ, aja pepandu. ⁵⁵ Anĩ. Ehe har pekwa ym te. Ihẽ anĩ. Akwa katu ehe har. “Ehe har ihẽ akwa ym” aja ihẽ apandu ta tipe rahã, pehẽ aja te'e ihẽ apandu ta tipe tĩ. Ehe har ihẽ akwa katu. A'e pandu ame'ẽ ke rehe ihẽ ahendu katu. ⁵⁶ Amarã riki pehẽ ramũĩ, aja pepandu. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ihẽ ajur, aja a'e ukwa. A'erehe hury katu. Jete. A'e usak. Pe, hury katu tĩ — aja ngã pe Jesu pandu.

⁵⁷ Jundéu awa tama'e kapitã ta pandu:

—Mã! Tamũĩ te ym riki nde. Kuja, 50 warahy 'ar ym nde. Marã ka ym nde rehe Amarã usakiha — aja Jesu pe.

⁵⁸ A'e pandu:

—Pesarahã! Amarã nixói rahã, pete'e ihẽ axo — aja ngã pe Jesu pandu.

⁵⁹ Ame'ẽ ke a'eta hendu rahã, ita ra'yr ke pyhyk. (Tupã a'e tĩ, katu ym, aja a'eta ukwaha, a'erehe jukwa ta

tipe.) Ita ra'yr ombor ta ehe, Jesu rehe. Anĩ. Jesu jumukanim ngã ngi. Pe, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ngi uhem oho.

9

Eha ym te ame'ẽ ke Jesu mukatu

¹ Jesu wata oho ixo rahã, amõ sawa'e rehe a'e usak. Eha ym te ame'ẽ ke a'e. U'ar ramõ rahã, aja te'e a'e.

² Jumu'eha ta pandu ipe:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. U'ar ramõ rahã, eha ym te ame'ẽ ke a'e. Ipái ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe eha ym te nahã my? Sawa'e riki ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe eha ym te nahã my? Myja my? — aja Jesu pe.

³ A'e pandu:

—Anĩ. A'e riki ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe eha ym te my? Anĩ. Aja ym riki. Ipái ta aja ma'ema'e. A'erehe eha ym te my? Anĩ. Aja ym tĩ. Tupãma'e pyrãtãha ke ihẽ amujesak ta ipe. A'erehe eha ym te aja a'e u'ar.

⁴ Ihẽ ke ihẽ pái muwyr. Tupãma'e parakyha ke jama'ema'e ta me'ẽ te'e. Wera rahã, aja jama'ema'e ta me'ẽ te'e. (Aja rahã, ko ihẽ axo rahã, Tupãma'e parakyha ke jama'ema'e ta me'ẽ te'e.) Pytun rahã, paraky ym ta awa. (Aja rahã, jamanõ rahã, marã ka ym japarakyha.) ⁵ Kome'ẽ ywy keruhũ pe ihẽ axo rahã, weraha aja ihẽ. (A'ep pe har ta pe Tupã rehe har ihẽ amujekwa katu, a'erehe weraha aja ihẽ) — aja Jesu pandu.

⁶ Aja me'ẽ upa a'e pandu rahã, ywy rehe a'e tymũ. Aja a'e mutu'um. Pe, ame'ẽ ke eha ym te ame'ẽ reha rehe a'e mujar. ⁷ Pe, Jesu pandu ipe:

—Nde reha ekutuk eho. Y kynda ame'ẽ pe ekutuk eho. Her Siroe — aja ipe.

[Ame'ẽ y renda rer: “Y ko werur ame'ẽ ke” aja ngã ukwa.] Pe, sawa'e oho. Eha ke kutuk oho. Upa rahã, a'e jywyr. Eha katu jywyr uwyr 'y. Upa katu te ma'e ke rehe usak apo 'y.

⁸ Kwehe tamatarer ke ngã pe sawa'e pandu pandu rahã, amõ ta usak ehe. A'eta pandu. Sawa'e rok

rake ixo ame'ẽ ta pandu tĩ. Kuja pandu:

—Peme'ẽ riki tamatarer ke ngã pe pandu pandu uĩ ame'ẽ ke a'e — aja ngã.

⁹ Amõ ta pandu:

—A'e tỹ. A'e riki — aja.

—Anĩ. Aja ym. A'e aja saka, amõ kome'ẽ — aja amõ ta pandu.

—Jete. Ihẽ ko — aja sawa'e pandu.

¹⁰ Pe, ngã pandu:

—Myja nde reha katu oho apo my? — aja ipe.

¹¹ Sawa'e pandu:

—Amõ sawa'e ywy ke mutu'um. Her Jesu. Ame'ẽ ke ihẽ reha rehe mujar. Pe, ihẽ pe a'e pandu: “Eho. Nde reha ekutuk eho. Y kynda ame'ẽ pe ekutuk eho. Her Siroe” aja ihẽ pe. A'erehe ihẽ aho. Pe, ihẽ reha ihẽ akutuk rahã, pahar upa ma'e ke rehe ihẽ asak katu 'y — aja ngã pe.

¹² Amõ ta pandu:

—My ame'ẽ sawa'e ixo my? — aja ipe.

—Ihẽ akwa ym — aja ngã pe sawa'e pandu.

Mukatuha rehe har parise ta ukwa tar katu

¹³ Pe, parise ta koty sawa'e ke amõ ta raho. Sawa'e eha katu ramõ ame'ẽ ke raho. ¹⁴ Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, ywy ke Jesu mutu'um. (Paraky te'e, aja ukwaha naĩ.) Eha ym te ame'ẽ ke a'e mukatu.

¹⁵ Amõ we parise ta pandu:

—Myja nde reha katu oho my? — aja ipe.

Sawa'e pandu:

—Ywy tu'um ke ihẽ reha rehe a'e mujar. Ihẽ reha ihẽ akutuk. Apo ihẽ asak katu ma'e ke rehe 'y — aja a'eta pe.

¹⁶ Parise ta ngi har amõ ta pandu:

—Aja mukatu ame'ẽ ke Tupã muwyr ym. Putu'uha 'ar rahã, a'e putu'u ym. (Paraky te'e ame'ẽja saka.) A'erehe a'e ke Tupã muwyr ym — aja pandu.

—Anĩ. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e rahã, marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ma'e ym ta. A'e ma'e riki,

a'erehe Tupā muwyr ame'ē ke a'e aja mujekwa — aja amō ta pandu.

Pe, a'eta amō koty koty ukwa.

¹⁷ Pe, sawa'e pe parise ta pandu tī:

—Ne reha ke a'e mukatu, aja nde erepandu. Myja ehe har nde erekwa my? — aja ipe.

Sawa'e pandu:

—A'e riki Tupā je'ēha pandu ame'ē ke — aja parise ta pe.

¹⁸ Jundéu awa tama'e kapitā ta jurujar tar ym. Sawa'e riki eha ym te ame'ē ke. Apo ma'e ke usak katu 'y. Ame'ē ke rehe a'eta jurujar ym. A'erehe ipái ta ke a'eta mujy'ar. ¹⁹ Pe, ipái ta pe a'eta pandu:

—Ko pehē ra'yr my? U'ar ramō rahā, eha ym te ame'ē ke a'e, aja pepandu. Aja rahā, myja a'e usak katu apo my? — aja ipái ta pe.

²⁰ Ipái ta pandu:

—A'e riki jande ra'yr, aja jakwa katu. U'ar ramō rahā, eha ym te ame'ē ke a'e, aja jakwa katu tī. ²¹ Myja a'e usak katu apo my, ame'ē ke jakwa ym. Eha ke awa mukatu my? Ame'ē ke jakwa ym tī. Pehē atu peme'u ipe! Sawa'e riki a'e apo. A'e pandu katu ta — aja parise ta pe ipái ta pandu.

²² Aja me'ē ipái ta pandu. Jundéu awa tama'e kapitā ta ngi a'eta kyje, a'erehe aja me'ē a'eta pandu. “Jesu riki Tupā muwyr ame'ē ke” aja amō pandu rahā, kapitā ta pandu ta: “Mā peja jy'ariha renda pe ame'ē ta jy'ar ym te ta apo 'y” aja. ²³ Ame'ē panduha ngi ipái ta kyje. Jy'ar tar katu we rī. A'erehe aja a'eta pandu: “A'e riki sawa'e apo 'y. Pehē atu peme'u ipe” aja.

²⁴ Sawa'e ke parise ta muhyk tī. Mokōihar muhyk. Eha katu ramō ame'ē ke. A'eta pandu ipe:

—Tupā ruwa koty aja jaxo. A'erehe jetehar te ke nde erepandu katu ta me'ē te'e. Epandu katu apo 'y. Ame'ē sawa'e nde ke mukatu. A'e riki ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ke a'e, aja jakwa — aja parise ta pandu.

²⁵ Sawa'e pandu:

—A'e riki ma'e ka'u te'eha ke ma'e nahā my? Aja ym nahā my? Ame'ē ke

ihē akwa ym. Kuja jō ihē akwa katu. Ihē reha ym te ihē. Apo upa ma'e ke rehe ihē asak katu 'y — aja parise ta pe.

²⁶ A'eta pandu:

—Myja a'e ma'e nde pe my? Myja nde reha a'e mukatu my? — aja sawa'e pe.

²⁷ Sawa'e pandu:

—Upa ihē apandu pehē pe. Pe, pehendu ym ihē rehe. Ma'erehe amō we pehendu tar katu my tī? Inamō pejumu'e tar katu nahā my? — aja parise ta pe.

²⁸ Pe, sawa'e pe a'eta je'ē je'ē hū. Pandu ipe tī:

—Nde! Nde riki ima'e jumu'eha ke nde. Jande riki Moise ma'e jumu'eha ta ke jande. ²⁹ Moise namō Tupā pandu, aja jakwa katu. Ame'ē sawa'e anī. Jakwa ym ehe har. Awa je'ēha rupi a'e uwyr my? Jakwa ym — aja parise ta pandu.

³⁰ Sawa'e pandu:

—Māte hū puki! Ihē reha ke a'e mukatu. Pe, awa je'ēha rupi a'e uwyr my? Ame'ē ke pekwa ym! Mā!

³¹ Ma'e ka'u te'eha ke ma'e, ame'ē ke Tupā namō pandu rahā, Tupā hendu ym ehe, aja jakwa katu. Tupā rehe amō ipy'a katu. A'e putar ame'ē ke ma'e tī. Tupā namō ma'e ke ame'ē pandu rahā, Tupā hendu katu ta ehe. Aja jakwa katu. (A'erehe ihē ke mukatu ame'ē ke rehe Tupā hendu katu, aja ihē akwa katu.) ³² Kome'ē ywy keruhū Tupā mujā. Arahā har eha ym te ame'ē ke amō mukatu. Eha ym te ame'ē ke u'ar. Ame'ē reha ke amō mukatu. Aja me'ē jahendu ym te. ³³ Apo ame'ē sawa'e ke Tupā muwyr ym rahā, marā ka ym ma'e katu ame'ē ke a'e ma'eha — aja parise ta pe sawa'e pandu.

³⁴ A'eta pandu ipe:

—Mā! (Jaxer nde.) Nde ere'ar rahā, ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'eha namō nde erexo. Jande ke nde eremu'e tar katu rāi. Katu ym nde — aja sawa'e pe parise ta pandu.

Pe, pandu ipe:

—Apo ngi har jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe nde erejy'ar ym te ta 'y — aja sawa'e pe.

Amō ta eha ym te aja saka

³⁵ Sawa'e ke parise ta muhem mondo. Ame'ē ke Jesu hendu rahā, sawa'e ke kekar oho. Pe, mahem rahā, pandu ipe:

—Tupā je'ēha rupi uwyr ame'ē ke rehe nde erejurar katu my? Awa a'e tī. Tupā je'ēha rupi uwyr ame'ē ke a'e — aja Jesu ipe.

³⁶ —Sa'e! Awa ame'ē my? Ihē pe emujekwa. Aja rahā, ihē ajurur katu ta ehe — aja Jesu pe sawa'e pandu.

³⁷ —Ko ihē riki ame'ē. Upa nde eresak ihē rehe! Ne namō ihē apandu a'am — aja Jesu.

³⁸ Sawa'e pandu:

—Sawa'e! Nde rehe ihē ajurur katu — aja Jesu pe.

Pe, Jesu ruwa koty a'e wapyk. Ipy-narāi pe wapyk. (Aja ipy'a ke a'e moī moī ehe.)

³⁹ (Ame'ē mukatuha rehe har ngā pe) Jesu pandu:

—Kome'ē ywy keruhū pe ihē ajur. A'erehe ngā rehe har ihē amujekwa ajur. Tupā rehe har amō ukwa tar katu my? Ehe har amō ukwa tar ym my? Ame'ē ke ngā mujekwa ta. Pesarahā! “Ehe har akwa ym” aja pandu ame'ē ke eha ym te, ame'ēja saka. Ame'ē ta ukwa ta. Aja rahā, eha katu ame'ē ke a'e aja mujekwa. Amō pandu: “Ehe har akwa katu” aja pandu naī. Eha katu ame'ē ke a'e aja ukwaha naī. Anī. “Ehe har ukwa ym” aja upa ngā pe mujekwa. Aja rahā, eha ym te ame'ē ke a'e aja mujekwa — aja Jesu pandu.

⁴⁰ Amō parise ta a'ep ixo. Jesu pandu ame'ē ke rehe a'eta hendu. A'erehe pandu ipe:

—Mā! Jande riki eha ym te ame'ē ke jande aja nde erepandu my? — aja Jesu pe. (“Tupā rehe har jakwa” aja ame'ē ta ukwaha naī.)

⁴¹ Jesu pandu:

—Tupā rehe har pekwa, aja pepandu tipe. Pehē reha katu, aja pepandu tipe tī. Anī. Ihē rehe pehendu ym. A'erehe ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e pexo. A'erehe pehē rehe Tupā ipy'a jywyr ym, aja pexo. Pesarahā! “Ehe har jakwa ym” aja pepandu ta tipe rahā, pehē reha ym te aja pexo ta tipe. Aja rahā, Tupā mujekwa ta tipe. Aja rahā, pekwa katu ta tipe. Aja rahā, ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Pehē rehe Tupā ipy'a jywyr ta tipe, aja pexo ta tipe — aja Jesu pandu.

10

Arapuharan ta usakiha rehe har Jesu pandu

¹ Ajame'ē ke arapuharan ta usakiha rehe har Jesu pandu ngā pe:

—Pesarahā! Arapuharan kurar rukwen rupi amō ixē ym oho rahā, ame'ē riki mukanīha ke. Amō koty rupi ixē oho, mukanim raho.

² Hukwen rupi ixē oho, ame'ē riki usakiha ke. Arapuharan ta usakiha ke. ³ Hukwen harōha hukwen ke pirar ta ipe. Pe, her rupi usakiha pukái rahā, arapuharan ta hendu katu. Pe, soroka pe upa muhem raho.

⁴ Upa muhem raho rahā, usakiha riki oho py. Arapuharan ta haikwer rupi oho. Usakiha pukáiha ukwa katu. Haikwer rupi oho. ⁵ Amō pukái rahā, ame'ē raikwer rupi oho ym ta. Ijar pukáiha aja ym hendu, a'erehe haikwer rupi oho ym ta. Ujan ta oho ingi — aja Jesu pandu.

⁶ Myja me'ē arapuharan ta usakiha my, ame'ē ke Jesu pandu. Anī. (Arapuharan ta usakiha rehe har Jesu pandu rahā, juehe har a'e mujekwa uī.) Ame'ē ke parise ta ukwa ym.

Jesu riki arapuharan ta usakiha katu aja a'e

⁷ Kuja Jesu pandu tī:

—Pesarahā! Ihē riki arapuharan kurar rukwen aja saka. (Aja rahā, ihē rehe jurur katu ame'ē ta riki ihē pái keruhū koty oho ta.) ⁸ Amō usakiharan ta heta ixo. Tupā rehe

har mu'eharan ta ke ame'ë ta. Ame'ë ta mukanîha aja saka. Ihë nixói rahã, uwyr. Ame'ë ta te'e pandu. Anî. Ame'ë ta rehe arapuharan ta hendu ym. (Aja rahã, Tupã rehe jurujar katu ame'ë ta hendu ym.) Mu'eharan ta rehe hendu ym.

⁹—Kurar rukwen aja saka ihë. Arapuharan ta ixo oho. (Aja rahã, ihë rehe jurujar katu ame'ë ta ke ihë pái keruhũ namõ ixo ta.) Pe, hukwen rupi arapuharan ta ixo oho. Uhem oho tĩ. Pe, kãpĩ heta ame'ë rupi u'u oho. Aja usakiha usak katu, arapuharan ta rehe. Aja ihë tĩ. Ihë kotyhar ta rehe ihë asak katu tĩ. A'eta rehe ahaihu katu tĩ. ¹⁰ Mukanîha uwyr rahã, mukanim ta uwyr. Arapuharan ke jukwa ta tĩ. Mai ta uwyr tĩ. Ihë anî. Ihë rehe jurujar katu ame'ë ta pe uhãha ihë ame'ë ajur. Hury katu hũ ta.

¹¹—Ihë riki usakiha katu ame'ë ke ihë. Usakiha katu ame'ë manõ ta. Aja rahã, arapuharan ta manõ ym ta. Aja ihë tĩ. Ihë amanõ ta. A'erehe ihë rehe jurujar katu ame'ë ta Tupã namõ ixo ta. Mupyraraha renda pe oho ym te ta. ¹² Amõ paraky ame'ë rehe arapuharan jar muhepy. Usakiha muhepyha ke. Pe, so'o jarõ ame'ë ke uhyk rahã, ame'ë parakyha ujan ta oho. Usakiha te aja ym a'e. Arapuharan ta ima'e ym. Ijar ym a'e. A'erehe ujan oho. Pe, amõ amõ arapuharan ke so'o jarõ ame'ë jukwa. Amõ koty koty muhãi mondo tĩ. ¹³ Tamatarer ke jõ parakyha putar. Arapuharan ta rehe a'e ipy'a ym, a'erehe ujan oho.

¹⁴—Ihë riki usakiha katu ame'ë ke ihë. Awa ihë kotyhar ta my? Ame'ë ke akwa katu. Pe, ihë rehe har ihë kotyhar ta ukwa katu tĩ. ¹⁵ Aja ihë pái tĩ. Ihë rehe har ihë pái keruhũ ukwa katu. Pe, ihë pái keruhũ rehe har ihë akwa katu tĩ. Aja ihë kotyhar ta ke ihë akwa katu tĩ. Pe, ihë amanõ ta. A'erehe ihë rehe jurujar katu ame'ë ta ihë pái namõ ixo ta.

¹⁶—Amõ arapuharan ta ixo. Aja amõ awa ta ixo. Ame'ë ta ke kurar pe amuxe ta me'ë te'e. Aja ihë rehe har ame'ë ta pe ihë amu'e katu ta. (Aja

rahã, ame'ë ta ihë rehe hendu katu ta.) Peteihar henda pe johu ixo ta. Ame'ë ta johu peteĩ usakiha rehe jõ hendu katu ta. Ihë riki ame'ë usakiha ke.

¹⁷—“Nde ereputar rahã, ihë amanõ ta” aja ihë pái pe apandu. A'erehe ihë rehe ihë pái keruhũ ipy'a katu. Ihë amanõ rahã, ihë ke ihë pái mukwera katu ta muhem tĩ. ¹⁸ Ihë aputar ym rahã, ihë ke amõ jukwa ym ta. Ihë jõ aputar rahã, ihë ke amõ jukwa ta. Ihë pe ihë pái keruhũ pandu: “Ne jõ nde ereputar rahã, nde eremanõ ta. Pe, ne jõ nde ereputar rahã, nde erekwera katu ta erehem tĩ” — aja Jesu pandu ngã pe.

¹⁹ Jesu pandu ame'ë ke rehe jundéu awa tama'e kapitã ta amõ koty koty ukwa. ²⁰ Amõ amõ ta pandu:

—Ipy'a rehe ãjã ihĩ. A'e riki ka'u te'e. Ma'ewã pehendu ehe — aja ngã.

²¹ Amõ ta pandu:

—Anî. Ipy'a rehe ãjã ihĩ rahã, marã ka ym aja me'ë katu panduha. Eha ym te ame'ë ta reha ke marã ka ym ãjã mukatuha. (A'erehe ipy'a rehe ãjã ihĩ ym aja jakwa katu) — aja Jesu rehe har ngã pandu.

Aja amõ koty koty pandu.

Jesu ke jundéu awa ta putar ym

²² Pe, amõ ngã mi'u matyriha rehe uhyk oho. Arahã yman Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ mukatu. Ame'ë ke jundéu awa ta ukwa ukwa ixo apo. Jerusarẽ ok ta pe jumuhury katu ta ngã juehe. Rysã riki arahã. ²³ Pe, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ rymy'y wyr rupi Jesu wata oho ixo. Jumu'eha renda keruhũ rymy'y rer: “Saromã.” ²⁴ Pe, jundéu awa tama'e kapitã ta juramã uwyr ehe. A'eta pandu:

—Aja te'e jande ke nde eremuka'u te'e my. Jetehar te ke ebandu jande pe. Nde riki Kirisutu my? Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke nde my? — aja Jesu pe.

²⁵ A'e pandu:

—Upa ihë apandu pehẽ pe tipe. Pe, pejurujar ym. Ihë pái keruhũ je'ëha

rupi marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke ihē ama'ema'e. Ame'ē riki ihē rehe har mujekwa tipe. ²⁶ Pejurujar tar ym ehe. Ihē kotyhar ta aja ym pehē. Ihēma'e arapuharan ta aja ym pehē. A'erehe pejurujar ym ta. ²⁷ Ihē apandu ame'ē ke rehe ihē kotyhar ta hendu katu. Ihēma'e arapuharan ta aja a'eta. A'eta rehe har ihē akwa katu. Pe, ihē namō a'eta jumu'e ixo. ²⁸ A'eta ke ihē amuhā katu ta. Mupyraraha renda pe oho ym te ta. Ihē ngi a'eta ke mukanim ym te ta awa. ²⁹ Ihē rehe ame'ē ta ke ihē pái keruhū muhyk katu. (Aja rahā, ihē rehe ame'ē ta jurujar katu.) I'ar koty te we a'e pyrātāha ke. Aja rahā, ihē pái ngi ihē kotyhar ta ke mukanim ym te ta awa tī. ³⁰ Jande juja katu te jande — aja Jesu pandu ngā pe.

³¹ Pe, jundéu awa tama'e kapitā ta ita ra'yr pyhyk tī. Japi ta a'e ke tī. Aja jukwa ta tipe. ³² Jesu pandu:

—Pehē ruwa koty marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke ihē ama'ema'e hū. Ihē pái keruhū mujekwa ihē pe, ame'ē ke ihē ama'ema'e hū tī. My me'ē rehe peparahy my? Pe, ihē ke ita ra'yr pe pejapi tar katu my? — aja Jesu pandu.

³³ Kapitā ta pandu:

—Ma'e katu ame'ē ke nde erema'ema'e. Ame'ē ke rehe ita ra'yr ke jambor ym ta. Anī. Awa te'e nde. Tupā nde tī, aja nde erepandu. A'erehe nde ke ita ra'yr pe jajapi ta — aja Jesu pe.

³⁴ A'e pandu:

—Tupā je'ēha rehe panduha ihī, ame'ē ke aja te'eha jetehar te ke. Aja jande jakwa katu. Ame'ē pe kuja Tupā pandu:

“Pehē riki tupā ta” aja.

³⁵ —Aja Moise je'ēha rehe panduha ihī. Ima'e je'ēha ke Tupā muwyr. Ame'ē ta pe a'e pandu: “Pehē riki tupā ta” aja. Aja rahā, ima'e je'ēha ke Tupā muwyr, ame'ē ta riki tupā ta aja panduha ihī. ³⁶ Aja rahā, ame'ē ta 'ar koty te we ihē apandu katu: “Tupā ihē” aja. Ihē rehe ihē pái keruhū katu usak. Kome'ē ywy keruhū pe

ihē ke a'e muwyr. Ingi ajur. A'erehe: “Tupā ra'yr ihē” aja ihē apandu katu. Aja rahā: “Nde ke jajukwa ta” aja pepandu ym ta me'ē te'e.

³⁷ —Ihē pái keruhū putar ame'ē ke ihē ama'ema'e ym ta tipe rahā, ihē rehe mā peja pejurujar ym. ³⁸ Ihē pái keruhū putar ame'ē ke ihē ama'ema'e katu rahā, mā peja ihē rehe pejurujar katu. Ihē rehe pejurujar ym rahā, mā peja ihē ama'eha rehe pesak ame'ē ke rehe pejurujar katu. Aja rahā, pekwa katu ta. Ihē pái namō ihē juehe katu ihē axo, aja pekwa katu ta. Ihē namō a'e juehe katu a'e ixo, aja pekwa katu ta tī — aja Jesu pandu ngā pe.

³⁹ Pe, amō we tī. A'e pyhykiha ke jundéu awa tama'e kapitā ta manga tipe. Anī. Jesu oho te'e ingi.

⁴⁰ Pe, y ruwái koty Jesu jywyr oho tī. Y rer Jondā. Yman a'ep Juā mujahuk u'am. Ame'ē renda pe Jesu oho. A'ep a'e pyta. ⁴¹ Heta ngā uhyk uwyr ehe. A'eta pandu:

—Tupā rehe har Juā mujekwa rahā, marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke Juā ma'e ym. Ko riki upa a'e pandu ame'ē ke jetehar te ke. Kome'ē rehe har Juā pandu hū, Jesu rehe har. Ame'ē riki upa jetehar te ke. A'erehe Tupā muwyr ame'ē ke ko, aja jakwa katu — aja Jesu rehe har ngā pandu.

⁴² Pe, a'ep heta ngā jurujar katu ehe, Jesu rehe.

11

Rasaro manō

¹ Pe, amō sawa'e ixo. Her Rasaro. Mbeta ok ta pe har ke a'e. A'ep hendyr ta ixo tī. Her Mari. Amō Mar. Pe, Rasaro ma'e ahyha pyhyk.

² [Ame'ē Mari riki Jesu py rehe ma'e pihe katu ame'ē ke jyhē. Pe, i'a pe juhyk. Muxikā riki. Ame'ē kywyr riki ma'e ahyha pyhyk, Rasaro ke.] ³ Pe, Jesu pe je'ēha ke hendyr ta mondo. Kuja:

“Sawa'e! Nde erepy'a katu ehe ame'ē ke ahy hū ixo” aja ipe.

⁴ Ame'ē ke rehe Jesu hendu rahā, a'e pandu:

—Ma'e ahyha namō a'e ixo. Manō ta a'e. Ame'ē ke rehe jō ym. Katu Tupā rehe har amō ta pandu ta tī, a'erehe ma'e ahyha ke a'e pyhyk. Pe, katu ihē rehe har amō ta pandu ta tī. Tupā ra'yr ihē — aja Jesu pandu.

⁵ Mar rehe Jesu ipy'a katu. Ianam rehe aja tī. Rasaro rehe aja tī. Ipy'a katu tī. ⁶ Pe, Rasaro ahy ixo, aja Jesu hendu tipe rahā, hendu ame'ē pe a'e pyta we rī. Mokōi a'ep a'e ukwer rī. ⁷ Pe, jumu'eha ta pe a'e pandu:

—Jundéi ywy pe jajywyr ta jaho — aja.

⁸ A'eta pandu:

—Sawa'e! Ngā mu'eha nde. Amukwehe a'ep pe har jundéu awa tama'e kapitā ta ahy usak nde rehe. Ita ra'yr pe nde ke japi tar katu tī. A'ep nde erejywyr ta my? — aja Jesu pe.

⁹ Pe, a'e pandu:

—Aho ta kŷ. Warahy katu rahā, wera katu. Pe, weraha rupi amō paraky katu. (Aja saka wera rahā, Tupā putar ame'ē ke ihē ama'ema'e ta me'ē te'e. Arahā, ihē ruwajan ta ihē ke jukwa ym ta.) ¹⁰ Pytun rahā, paraky ym awa. (Arahā, Tupā putar ame'ē ke ihē ama'ema'e ta tipe rahā, ihē ruwajan ta ihē ke jukwa ta.) A'erehe wera rahā jō Tupā putar ame'ē ke ihē ama'ema'e ta — aja Jesu.

¹¹ Pe, pandu tī:

—Rasaro riki ukwer ou apo. Amupak ta ihē aho kŷ. Rasaro riki jande rehe katu ame'ē ke a'e — aja Jesu pandu.

¹² Jumu'eha ta pandu ipe:

—Sawa'e! A'e ukwer ou rahā, katu ta oho — aja Jesu pe.

¹³ Rasaro manō te. Anī. “A'e ukwer ou” aja me'ē Jesu pandu. Anī. Rasaro ukwer te'e ou, aja jumu'eha ta ukwaha naī. ¹⁴ A'erehe Jesu mujekwa katu:

—Rasaro manō te. ¹⁵ Inamō ihē axo ym, a'erehe pehē pe katu tiki. Inamō ihē axo ym, a'erehe ihē rehe pejurujar katu te we ta. Ihē ke Tupā muwyr aja pejurujar katu te we ta tī. A'erehe ihē rury katu axo. Jahorahā! Jasak ta jaho ehe — aja Jesu pandu.

¹⁶ Pe, amō jumu'eha ta pe Tome pandu:

—Inamō jande johu jaho tī. (Jan-dema'e mu'eha ke ngā jukwa ta.) Inamō jamanō ta — aja.

Ame'ē Tome rehe har amō ta pandu: “Mokōihar ta ke” aja.

Kweraha rehe har Jesu pandu

¹⁷ Mbeta ok ta pe Jesu uhyk oho rahā, Rasaro ke ngā upa mou, aja ukwa. Itakwar rupi mou. Tumeme ukwer apo. Ajaha pe Jesu uhyk oho.

¹⁸ Mbeta ok ta riki Jerusarē ok ta ngi paite ym. Mahapyr kiro met tate nahā my, paiteha ke. ¹⁹ Paite ym, a'erehe heta Jerusarē ok ta pe har ta uhyk uwyr ehe, Mar rehe. Jundéu awa ta ke a'eta. Mari rehe aja tī. Uhyk uwyr ehe tī. Ixywyr manō, a'erehe hendyr ta py'a ke muhury uwyr ngā.

²⁰ Jesu riki uwyr ixo, aja Mar hendu rahā, ixoty a'e oho. Mari anī. Hok pe a'e pyta. ²¹ Mar uhyk ehe rahā, a'e pandu:

—Sawa'e! Se nde erexo rahā, ihē kywyr manō ym ta tipe. ²² Apo Tupā pe ma'e ke nde erepandu rahā, nde rehe a'e hendu katu ta. Aja ihē akwa katu — aja Jesu pe.

²³ A'e pandu:

—Nde kywyr kwera katu ta uhem tī — aja ipe.

²⁴ Mar pandu:

—'Ar rehe angaha uhyk rahā, a'e ke Tupā mukwera katu ta muhem, aja ihē akwa katu — aja Jesu pe.

²⁵ A'e pandu ipe:

—Ihē riki ngā ke ihē amukwera katu ta amuhem. Uhāha ihē riki ame'ē me'ē ta ngā pe. Ihē rehe amō jurujar katu rahā, a'e uhā te hū ta ixo. Manō rahā, a'e kwera katu ta uhem tī. ²⁶ Apo ixo ame'ē ta ihē rehe jurujar katu rahā, uhā te hū ta ixo. Ihē apandu ame'ē ke rehe nde erejurujar katu my? — aja Mar pe Jesu pandu.

²⁷ Mar pandu:

—A'e tŷ. Sawa'e! Nde riki Tupā muwyr ame'ē ke, aja ihē akwa katu. Tupā ra'yr nde, aja akwa katu tī. Kome'ē ywy keruhū pe uwyr ame'ē ke nde — aja Jesu pe Mar pandu.

Jesu jixi'u

²⁸ Upa Mar pandu rahã, hok pe a'e jywyr oho. Mari pe pandu. Ngã ukwa ym ha rupi pandu.

—Sawa'e pete'e ixo. Nde pe pukái u'am — aja ianam pe.

²⁹ Ame'ẽ ke rehe Mari hendu rahã, pahar pu'am. Pe, ixoty a'e oho. ³⁰ [Ok ta pe Jesu uhyk ym we rĩ. Mar namõ a'e pandu u'am. A'ep a'e pyta we rĩ.] ³¹ Hok pe Mari namõ amõ ta ixo. Jundéu awa ta ixo. Mari ke a'eta muhury we u'am. A'eta Mari rehe usak. A'e pu'am. Pe, pahar oho. Ame'ẽ ke rehe a'eta usak rahã, Mari raikwer rupi a'eta oho tĩ. Kangwer renda rehe Mari jixi'u oho, aja a'eta ukwaha naĩ.

³² Jesu ixo ame'ẽ pe Mari uhyk rahã, usak ehe, Jesu rehe. Pe, Jesu ruwa koty ipynarãi pe Mari wapyk. (Aja ipy'a ke a'e moĩ moĩ ehe.) Pe, a'e pandu:

—Sawa'e! Se nde erexo rahã, ihẽ kywyr manõ ym ta tipe — aja Jesu pe.

³³ A'e jixi'u, ame'ẽ ke rehe Jesu usak. Mari namõ jundéu awa ta uwyr tĩ. A'eta jixi'u tĩ. Ame'ẽ ke rehe a'e usak tĩ. Pe, pyrara usak ehe. Pyai a'e tĩ. ³⁴ Pe, Jesu pandu:

—My pehẽ pemou my? — aja.

Amõ ta pandu:

—Sawa'e! Esak ejurahã! — aja ipe.

³⁵ Jesu jixi'u. ³⁶ A'erehe jundéu awa ta pandu: “Mã! Pesarahã! Ipy'a katu ehe, Rasaro rehe” aja ngã. ³⁷ Amõ ta je'ẽ je'ẽ hũ:

—Mã! Eha ym te ame'ẽ ke a'e mukatu. Mã! Rasaro ke a'e mukatu ta tipe my tĩ? Aja rahã, manõ ym ta tipe my tĩ. Katu ym — aja ngã ukwaha naĩ.

Rasaro ke Jesu mukwera

³⁸ Jesu pyai hũ tĩ. Pe, kangwer renda pe a'e oho. Itakwar keruhũ ke ame'ẽ. Itahu pe hukwen ke amõ kynda. ³⁹ Jesu pandu:

—Itahu ke pemujere — aja ngã pe.

Pe, Mar pandu. Ixywyr ambyr rendyr ke a'e. Kuja pandu:

—Anĩ! Sawa'e! Inem apo! Tumeme mouha ke ukwer apo — aja Jesu pe.

⁴⁰ Jesu pandu:

—Nde erejuru jar katu rahã, Tupãma'e pyrãtãha rehe nde eresak ta kũ. Aja nde pe ihẽ apandu — aja Mar pe.

⁴¹ Pe, amõ ta itahu mujere. Pe, ywa rehe Jesu ma'ã. A'e pandu:

—Ihẽ pái keruhũ! Ihẽ rehe nde erehendu katu, a'erehe: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja apandu nde pe. ⁴² Aja te'eha ihẽ rehe nde erehendu katu, aja ihẽ akwa katu. “Nema'e pyrãtãha ke emujesak” aja apandu apo. Aja rahã, se ixo ame'ẽ ta usak ta tĩ. Aja rahã, ihẽ ke nde eremuwyr aja se ixo ame'ẽ ta jurujar katu ta — aja Jesu pandu.

⁴³ Upa pandu rahã, hãtã a'e pukái:

—Rasaro! Ehem ejur!

⁴⁴ Pe, manõ ame'ẽ ke kwera katu uhem uwyr. Upa jupukeka namõ uhem uwyr. Ijywa rupi pukek, pan pe. Itymã rupi aja tĩ. Huwa rupi aja tĩ. Pe, Jesu pandu amõ ta pe:

—Pejirar. Mã peja hok pe jywyr oho! — aja ngã pe.

Jesu ke amõ ta jukwa tar katu

(*Matéu 26.1-5; Mak 14.1-2; Ruk 22.1-2*)

⁴⁵ Mari rehe heta jundéu awa ta usak uwyr. Jesu mukwera ame'ẽ ke rehe ame'ẽ ta usak tĩ. Pe, ame'ẽ ta jurujar katu ehe. ⁴⁶ Pe, amõ ta oho. Parise ta koty oho. Pe, Jesu mukwera ame'ẽ rehe har ame'ẽ ta pe a'eta pandu. ⁴⁷ Pe, parise ta jy'ar oho. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta namõ johu jy'ar. Pe, pandu pandu a'eta jupe:

—Myja me'ẽ peme'ẽ ma'eha jamukanim ta my? Marã ka ym amõ ma'eha. Ame'ẽ ke upa peme'ẽ sawa'e ma'ema'e ixo. ⁴⁸ Ame'ẽ ke jamuputu'u ym rahã, upa ngã jurujar katu ta ehe my. Pe, homa awa tama'e kapitã ta parahy ta. Pe, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ke upa ta a'eta mai. Jande ngi jandema'e ywyr ke a'eta jo'ok ta tĩ — aja a'eta jupe.

⁴⁹ Pe, amõ pandu. Her Kái. Jundéu awa tama'e pa'i keruhũ a'e. Ame'ẽ warahy 'ar rahã, pa'i keruhũ a'e. Kuja a'e pandu:

—Mā! Pekwa ym ma'e ke! ⁵⁰ Jande johu homa awa tama'e sonda ta jukwa rahā, katu ym. A'erehe peteī sawa'e manō rahā, johu jande ke ame'ē ta jukwa ym ta. Ame'ē ke pekwa ym my — aja ngā pe Kái pandu. (“Peteī sawa'e manō” aja pandu rahā: “Jesu manō ta me'ē te'e” aja mujekwa.)

⁵¹ [Aja me'ē a'e pandu tipe. Ukwa katu ym panduha ke. Ame'ē warahy 'ar rahā, jundéu awa tama'e pa'i keruhū a'e. A'erehe Tupā mujekwa ame'ē ke a'e pandu katu u'am. A'erehe ukwa katu ym panduha ke. Kuja riki Jesu ke amō ta jukwa ta. Pe, jundéu awa ta manō ym ta. (“Manō ym ta” aja pandu rahā: “Mupyraraha renda pe oho ym te ta” aja mujekwa katu.) ⁵² Jesu manō, a'erehe jundéu awa ta jō manō ym ta my. Anī. Ame'ē jō ym. Jesu manō, a'erehe upa amō awa ta manō ym ta tī. Tupā ra'yr ta aja me'ē ta amō koty koty ixo. Ame'ē ta manō ym ta tī. Tupā ra'yr ta aja me'ē ta amō koty koty ixo. Peteīhar aja johu ngā ixo, aja mujy'ar. A'erehe Jesu manō tī. (“Manō ym ta” aja pandu rahā: “Mupyraraha renda pe oho ym te ta” aja mujekwa katu.)]

⁵³ Pe, a'engi Jesu ke jundéu awa tama'e kapitā ta jukwa tar katu. “Mā peja Jesu ke jajukwa” ame'ē ke a'eta pandu pandu a'eta jupe. ⁵⁴ A'erehe Jundéi ywy pe Jesu ixo rahā, heta ame'ē ta rupi a'e wata ym. Pe, amō koty a'e oho. Amō ok ta pe oho. Her Eparī ok ta. Ame'ē riki awa nixói te ame'ē rake ihī. A'ep jumu'eha ta namō a'e pyta.

⁵⁵ Pe, ngā mi'u matyriha rehe uhyk tate. Her Pasuko. Arahā jundéu awa ta imi'u matyr. Jumuhury ngā. Pe, amō amō ok ta ngi Jerusarē ok ta pe heta ngā uhyk oho. A'ep imi'u matyriha uhyk ym rahā we, jahuk ngā. Moise mupinim, aja jahuk. Aja rahā, Tupā ruwa koty ipy'a juhyk, aja saka ixo, aja ngā ukwa. ⁵⁶ Arahā Jesu ke ngā kekar kekar ixo tipe. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe

a'eta jy'ar rahā, pandu pandu ngā jupe:

—Myja ta my? Kome'ē ngā mi'u matyriha rehe Jesu usak ym ta uwyr my? Uwyr ym ta my? — aja ngā jupe.

⁵⁷ Jundéu awa tama'e pa'ihu ta pandu. Parise ta pandu tī. Kuja:

—Jesu rehe pesak rahā, jande pe pepandu pejur. Aja rahā, a'e ke japyhyk ta jaho — aja ngā pe pandu.

12

Ma'e pihe katu ame'ē ke Jesu py rehe Marijyhē

(Matéu 26.6-13; Mak 14.3-9)

¹ Pasuko 'ar rehe uhyk ym we rī. Heta we ta ukwer rī. Kuja, awa po wajar peteī ukwer we ta rī. Pe, Mbeta ok ta pe Jesu oho. A'ep Rasaro ixo. Jesu mukwera ame'ē ke a'e. ² A'ep pe har ta imi'u moī ipe. Mar amō moī moī ngā pe. Jesu namō ma'e u'uha renda pe Rasaro wapyk uī. ³ Pe, ita parasuku ra'yr ke Mari pyhyk. Ta'yr riki. Kuja meiju rit ihī. Ma'e jumupiheha ihī ipe. Her na. Hepy te hū ame'ē ke. Ame'ē ke Jesu py rehe a'e jyhē. Pe, jutuwa pe juhyk. Upa hok wyr rupi piheha uhāi oho. ⁴ Pe, jumu'eha ta ngi har amō pandu. Jun Ikario ke. A'e riki Jesu ruwajan ta ke muhyk ta werur ehe. Ame'ē pandu:

⁵ —Mā! Jumupiheha upa mujaxer. Ame'ē ke muhepy rahā, tamatarer pyhyk hū ta tipe. Pe, ame'ē tamatarer ke ima'e ym te ame'ē ta pe me'ē me'ē katu. Aja rahā katu ta tipe — aja Jun pandu.

Jumupiheha hepy hū. Kuja, 300 wera rahā, amō paraky. Pe, ame'ē tamatarer pe ame'ē jumupiheha jo'ok katu. Hepy te hū. ⁶ Aja me'ē Jun pandu rahā, ima'e ym te ame'ē ta pe a'e me'ē tar katu. Anī. Aja ym. Mukanīha a'e. A'e riki tamatarer ryru rahoha ke. Pe, ame'ē ngi a'e te'e jo'ok jo'ok. Pe, ima'e ke rehe jō ma'e muhepy hepy. (Amō we tamatarer hyru pe matyriha a'e putar, a'erehe kūjā rehe har je'ē je'ē a'e.) ⁷ Pe, Jesu pandu:

—Mā peja Mari rehe har peje'ē je'ē ym. Ihē rete ke amō ta mou ta raho. (Aja riki jundéu awa ta. Amō manō, pe, hete ke mupihe. Pe, mou.) Ihē ke mou ym we rī. Mou ta raho. Mou ym rahā we, ihē ke Mari mupihe. Mou apo, ame'ēja saka. ⁸ Ima'e ym te ame'ē ta pe tamatarer ke peme'ē me'ē tar katu rahā, pete'e ixo. Aja te'eha ixo. Ihē anī. Aja te'eha pehē namō ihē axo ym ta, a'erehe kūjā ma'eha katu — aja ngā pe pandu.

Rasaro ke amō ta jukwa tar katu tī

⁹ Mbeta ok ta pe Jesu ixo, aja heta jundéu awa ta hendu. A'erehe a'eta oho ixoty. Jesu rehe a'eta usak oho. A'e ke rehe jō ym. Rasaro rehe a'eta usak oho tī. Jesu mukwera ame'ē ke a'e. ¹⁰⁻¹¹ A'erehe heta jundéu awa ta jurujar katu ehe, Jesu rehe. A'erehe jundéu awa tama'e pa'ihu ta pandu pandu a'eta jupe: “Rasaro ke jukwa jaho” aja a'eta jupe. Jesu rehe ngā jurujar katu rahā, jundéu awa tama'e kapitā ta koty ngi a'eta tyryk oho. (Jesu kotyhar wan ta.) A'erehe Jesu rehe jyty'ym, a'erehe Rasaro ke jukwa tar katu tī.

Jerusarē ok ta pe Jesu uhyk oho

(*Matéu 21.1-11; Mak 11.1-11; Ruk 19.28-40*)

¹² Ame'ē ku'ē rahā, Jerusarē ok ta pe Jesu uwyr ixo, aja heta te hū ngā hendu. Pasuko 'ar rahā, ngā mi'u matyriha rehe ngā uwyr. Jesu uwyr ta aja ngā hendu. ¹³ A'erehe pindo ro aja me'ē ngā mondok. Ame'ē ke namō Jesu rehe ngā usak oho. (Aja rahā, kapitā keruhū jumai ym ha rupi kotur, aja mujekwa katu.) Hātā pandu oho:

—Tupā riki katu te me'ē ke. Sawa'e te je'ēha rupi uwyr ame'ē ke nde. Mā peja Tupā usak katu nde rehe. Mā peja jundéu awa tama'e kapitā keruhū rehe a'e usak katu tī — aja heta ngā pandu pandu.

¹⁴ Pe, jumen ke Jesu mahem. Ame'ē 'ar pe a'e wapyk. Tupā paper rehe ymanihar panduha ihī, aja a'e oho. Kuja:

¹⁵ “Siā ok ta pe har ta! Pekyje ym pehē!

Pehēma'e kapitā keruhū petur ixo apo 'y.

Jumen ra'yr 'ar pe uwyr ixo” aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī. (“Siā ok ta pe har ta” aja pandu rahā: “Jerusarē ok ta pe har ta” aja mujekwa.)

¹⁶ Arahā ame'ē panduha ke jumu'eha ta ukwa ym. Ywa pe Jesu ke Tupā mujywyr raho rahā, ame'ē panduha ihī ame'ē ke ukwa ukwa ixo. Tupā je'ēha rehe panduha ihī, aja a'eta ma'ema'e ipe. Ame'ē ke ukwa ukwa ixo tī.

¹⁷ Itakwar keruhū ngi Rasaro ke Jesu pukái. Pe, mukwera katu. Arahā Jesu namō heta ngā ixo. Ame'ē ta mukweraha rehe usak. Ame'ē rehe har a'eta pandu pandu ngā pe.

¹⁸ Ame'ē ke rehe ngā hendu. Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke Jesu ma'e. Aja riki. A'erehe a'eta usak ehe oho, Jesu rehe. ¹⁹ Pe, parise ta pandu pandu a'eta jupe:

—Pesarahā! Ixoty upa ngā oho rī. Katu ym jande pe. Marā ka ym ixoty ngā jy'ariha jamukanīha! — aja a'eta jupe. (A'erehe jyty'ym ehe, Jesu rehe.)

Amō awa ta Jesu rehe usak tar katu

²⁰ Ngā mi'u matyriha rehe amō awa ta oho. Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke. Ngere ywy pe har ta ke ame'ē ta. Tupā rehe ipy'a ke a'eta moī moī oho. Jerusarē ok ta pe moī moī oho.

²¹ A'ep ame'ē ta Siri rehe usak rahā, pandu ipe:

—Sa'e! Jesu rehe jasad tar katu — aja ipe.

[Siri riki Mesái ok ta pe har kwe. Ame'ē ok ta Ngariréi ywy rehe ihī.]

²² Pe, Siri Andere pe pandu oho. A'engi Jesu pe mokōihar ta pandu oho:

—Nde rehe amō awa ta usak tar katu — aja.

²³ Pe, ngā pe Jesu pandu:

—Ihē katu te me'ē ke, aja Tupā mujekwa ta. (Ame'ē ke peme'ē amō awa ta ukwa ta tī.) Ame'ē angaha

ke rehe uhyk apo. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. ²⁴ Ko ihē apandu pehē pe. Ahúi aja me'ē ra'ī peteihar jō ixo. Jytym ym rahā, peteihar jō ixo. Jytym rahā, hywōi ta. I'a hū ta. Aja ihē tī. Ihē ke amō ta jukwa ta. Ihē rete mou ta raho. (Ha'ī jytym, ame'ēja saka.) Pe, ihē akwera katu ta ahem. A'engi ihē rehe jurujar katu ta ngā. Pe, ihē kotyhar ta heta hū ta. (I'a heta hū, ame'ēja saka.) ²⁵ Amō pandu: “Jesu rehe ihē ajurujar katu, a'erehe amō ta ihē ke jukwa tar katu. Anī. Amanō tar ym. A'erehe ajurujar katuha ke ahijar ta” aja. Aja rahā, a'e te'e manō ta kŷ. Tupā namō ixo ym ta. Amō pandu: “Kome'ē ywy keruhū pe axo. Jesu rehe ajurujar katu, a'erehe ihē ke amō ta jukwa tar katu. Jesu putar rahā, ihē amanō ta. Ihē ajurujar katuha ke ahijar ym ta” aja. Aja rahā, Tupā namō a'e ixo katu ta. ²⁶ Ihēma'e miasu aja amō ixo tar katu rahā, mā peja ihē apandu ame'ē ke ema'ema'e katu. Pe, ihē axo ame'ē pe ihēma'e miasu ta ixo ta tī. Ihē apandu ame'ē ke amō ma'ema'e rahā: “A'e katu te ame'ē ke a'e” aja ihē pái keruhū pandu ta — aja Jesu pandu.

Manō ame'ē rehe har Jesu pandu

²⁷ A'e pandu tī:

—Apyai te ihē apo. Myja ta ihē apandu my? Kuja my: “Papa! Ihē apyraraha ngi ihē ke ejo'ok” aja my? Anī. Aja me'ē ihē apandu ym ta. Ihē apyraraha ihē apyhyk ta. A'erehe kome'ē ywy keruhū pe ihē ajur. ²⁸ “Papa! Ihē apyrara ta axo. Ame'ē ke ngā ukwa rahā: ‘Tupā! Ne jō riki katu te me'ē ke’ aja emupandu ngā ke” — aja ipái pe Jesu pandu.

Pejot ywa ngi panduha uwyr:

—“Ihē riki katu te me'ē ke” aja ngā ke ihē amupandu. (Aja rahā: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja ihē rehe har ngā pandu ta.) Aja amō we ihē amupandu ta tī — aja.

²⁹ A'ep heta ngā ixo. Ame'ē je'ēha rehe ame'ē ta hendu rahā, pandu naī:

—Mā! Tupā tyapu hū — aja.

Amō ta pandu:

—Anī. Tupā je'ēha rahoha pandu ipe — aja naī.

³⁰ Jesu pandu:

—Anī. Ihē pái pandu. Tupā pandu. Ihē ke a'e muhury tar katu, a'erehe aja me'ē a'e pandu my? Anī. Aja ym. Ihē ke a'e muwyr aja ihē rehe har pejurujar katu te we ta rī. A'erehe aja me'ē Tupā pandu. ³¹ Apo Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta pe Tupā pandu ta: “Ma'e peka'u te'eha ke pema'e. Katu ym pehē” aja. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē tama'e kapitā pehī. Satana a'e. (Ājā ramūi a'e tī.) Ame'ēma'e pyrātāha ke Tupā muputu'u ta kŷ tī. ³² Pe, ihē ke amō ta mujar ta mu'am. Pe, heta kome'ē ywy keruhū pe har ta ke ihē koty amujy'ar ta — aja Jesu pandu.

³³ [Aja me'ē a'e pandu rahā, myra ngā mupia ame'ē ke rehe a'e manō ta, aja mujekwa ngā pe.] ³⁴ Pe, ngā pandu:

—Tupā je'ēha rupi uwyr ame'ē ke uhā te hū, aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Aja jande jakwa. Tupā je'ēha rupi uwyr ame'ē ke myra ngā mupia ame'ē ke rehe manō ta kŷ, aja nde erepandu tī. Kirisutu ke a'e. (Manō ta ame'ē ke uhā te hū aja saka.) Mā! Aja rahā, awa riki Tupā je'ēha rupi uwyr ame'ē ke my? Jakwa ym — aja Jesu pe ngā pandu.

³⁵ A'e pandu:

—Weraha aja pehē namō axo ta. Weraha aja ihē. (Aja rahā, amō we mi Tupā rehe har ihē amu'e katu te we ta rī.) A'erehe ihē axo rahā, ehe har pejumu'e katu te we rī. Pe, pytuniha aja uwyr ta. (Aja rahā, ihē nixói ta. Aja rahā, amu'e ym ta tī.) Tupā rehe har ukwa ym rahā, myja katu ame'ē ke amō ma'ema'e my? Ame'ē ke ukwa ym. Ixoha katu ym riki. ³⁶ Weraha aja ihē. Ihē axo rahā, Tupā rehe har ihē amu'e rī. Ame'ē rehe pejurujar katu. (Aja rahā, ihē kotyhar ta aja pexo ta.) Weraha aja pexo. (Aja rahā, Tupā rehe har pejumu'e ta rī) — aja Jesu pandu ngā pe.

Aja me'ē upa pandu rahā, a'e jumukanim oho ngā ngi. (Jundéu awa

tamūi ta jukwa tar katu. Manōha angaha rehe uhyk ym we rī, a'erehe jumukanim oho.)

Jundéu awa ta jurujar tar ym ehe

³⁷ Jundéu awa tama'e kapitā ta ruwa koty marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke Jesu ma'ema'e hū tipe. A'eta jurujar ym ehe. ³⁸ Pe, yman Isai mupinim, aja me'ē uhyk. Isai riki ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e. Kuja a'e mupinim:

“Tupā! Myrandu japandu, ame'ē ke rehe jurujar ym awa. Ngā pe nema'e pyrātāha nde eremuje-sak. Nde rehe jurujar ym awa tī” aja Isai mupinim.

³⁹⁻⁴⁰ Pe, jundéu awa ta jurujar ym ehe. Jesu rehe har amō we Isai mupinim. Ame'ē pandu ame'ē ke rehe uhyk apo tī.

“Ngā ke Tupā muma'ā ym. Aja rahā, usak ym ma'e ke ngā.

Ngā ukwaha ke a'e mukanim tī. Aja rahā, ma'e ke ukwa ym ngā tī.

Ixoty ipy'a ke ngā muruwak ym mondo. A'erehe ame'ē ta ke Tupā muhā ym” aja Isai mupinim.

Ame'ē ke rehe uhyk apo tī. A'erehe jundéu awa ta jurujar ym ehe, Jesu rehe.

⁴¹ Yman Jesu nixói rahā, Jesuma'e pyrātāha rehe Isai usak, ame'ēja saka. A'erehe aja me'ē a'e mupinim. Yman Tupā'ā mujekwa ame'ē ke Isai mupinim.

⁴² Amō ta anī. Heta jundéu awa tama'e kapitā ta jurujar katu ehe, Jesu rehe. Anī. Parise ta ngi ame'ē ta kyje. A'erehe ngā hetaha ta pe ame'ē ta pandu ym. Parise ta ukwa rahā, pandu ta: “Jy'ariha renda pe pejy'ar ym te ta apo 'y” aja. Ame'ē ke kapitā ta putar ym. Jy'ar katu te we ta rī, a'erehe: “Jesu rehe jajurujar katu” aja ngā hetaha ta pe ame'ē ta pandu ym. ⁴³ Ame'ē ta ma'e putar katu tī. “Mā! Pehē katu” aja sawa'e ta pandu. Ame'ē ke i'ar koty te we putar katuha. “Pehē katu” aja Tupā pandu, ame'ē ke putar we.

Jesu je'ēha rupi Tupā pandu pandu ta ngā rehe har

⁴⁴ Ngā pe hātā Jesu pandu:

—Ihē rehe amō jurujar katu rahā, ihē rehe jō jurujar katu. Anī. Ihē ke muwyr, ame'ē ke rehe a'e jurujar katu tī. ⁴⁵ Ihē rehe amō usak rahā, ihē ke muwyr ame'ē ke rehe usak tī, ame'ēja saka tī. ⁴⁶ Weraha aja ihē ajur. Kome'ē ywy keruhū pe ihē ajur. (Aja rahā, Tupā rehe har ihē amujekwa ajur.) Pe, ihē rehe jurujar katu ame'ē ta pytuniha aja ixo ym. (“Tupā rehe har akwa ym” aja ixo ym ta.) ⁴⁷ Ihē apandu ame'ē ke rehe amō hendu ym rahā, ehe har ihē apandu ym ta. “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e” aja apandu ym ta. Ehe har aja me'ē ihē apandu ym ajur. Anī. Kuja riki. Ame'ē ta ke ihē amuhā katu ajur. ⁴⁸ Ihē ke amō putar ym. Ihē apandu ame'ē ke rehe hendu ym tī. A'erehe 'ar rehe angaha uhyk rahā, Tupā pandu ta. “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Katu ym nde” aja ta. ⁴⁹ Jete. Ihēma'e akwa katuha jō ihē apandu my? Anī. Aja ym. Ihē ke ihē pái keruhū muwyr. “Ma'e ihē apandu ta my” ame'ē ke a'e riki mujekwa ihē pe. Ihē pe je'ēha muwyr tī. ⁵⁰ A'e pandu ame'ē ke rehe amō hendu katu rahā, ame'ē ke a'e muhā katu ta. Aja ihē akwa katu. A'erehe ihē pái keruhū pandu ame'ē ke ihē apandu katu ngā pe tī — aja Jesu pandu.

13

Y pe jumu'eha ta py ke Jesu kutuk

¹ Peteī ukwer rahā, Pasuko 'ar rahā, imi'u matyriha rehe uhyk ta. Kome'ē ywy keruhū Jesu hijar ta oho. Ipái koty oho ta. Ame'ē angaha rehe uhyk oho 'y. Aja a'e ukwa katu. Kome'ē ywy keruhū pe ima'e jumu'eha ta ixo. Ame'ē ta rehe aja te'eha a'e ipy'a katu. Upa ym ame'ē.

² Pytun ramō rahā, ma'e ke Jesu u'u uī, jumu'eha ta namō. Huwajan ta ke Jesu rehe Jun muhyk ta werur. Ame'ē ke Jun py'a rehe Satana upa

moĩ. (Ājã ramũi a'e.) Jun riki Simã Ikario ra'yr. ³ Upa pyrãtãha ke ipái keruhũ muwyr ipe, Jesu pe. Ame'ẽ ke a'e ukwa katu. Tupã ngi a'e uwyr. Ixoty a'e jywyr ta oho, aja a'e ukwa katu tĩ. ⁴ Pe, Jesu pu'am. Kamixa i'ar rupi har jo'ok. Iwyr rupi har pete'e ihĩ. Pe, y juhykiha ke ixu'a rupi a'e pukwar. (Aja rahã te'e paraky ame'ẽ ma'eha aja a'e ma'e.) ⁵ Pe, mbasi pe y ke a'e moĩ. Pe, jumu'eha ta py ke a'e kutuk, y pe. Upa kutuk rahã, y juhykiha pe muxikã. ⁶ Pe, Simã Petu rehe uhyk rahã, Petu pandu:

—Sawa'e! Ihẽ py nde erekutuk ta my tĩ? — aja ipe.

⁷ —A'e tỹ. Ma'erehe nde py ihẽ akutuk ta my? Ame'ẽ ke nde erekwa ym we rĩ. A'engi nde erekwa ta — aja ipe.

⁸ —Mã! Ihẽ py nde erekutuk ym te ta! (Mã! Te'e paraky ame'ẽ ma'eha aja nde erema'e ym ta ihẽ pe. Ame'ẽ ke aputar ym) — aja Jesu pe.

—Nde py ihẽ akutuk ym rahã, ihẽma'e jumu'eha aja ym ta nde — aja Petu pe.

⁹ —Sawa'e! Aja rahã, ihẽ py jõ eku-tuk ym. Anĩ. Upa ekutuk. Ihẽ po ekutuk tĩ. Ihẽ ruwa aja tĩ. Ihẽ py tĩ. Upa ekutuk — aja Simã Petu pandu.

¹⁰ —Y pe amõ upa jahuk rahã, xi'a ym awa. Amõ we jahuk ym ta awa. Ipy jõ a'e kutuk katu. Upa katu te pehẽ py'a juhyk, aja pexo. Anĩ. Pehẽ ngi har peteĩhar jõ ipy'a juhyk ym, aja me'ẽ ixo — aja Jesu ipe.

¹¹ [Huwajan ta ke amõ muhyk ta werur ehe, ame'ẽ rehe har Jesu ukwa. A'erehe a'e pandu: “Upa katu te pehẽ py'a juhyk, aja pexo. Anĩ. Pehẽ ngi har peteĩhar jõ ipy'a juhyk ym, aja me'ẽ ixo” aja pandu. (Ame'ẽ riki Jun.)]

¹² Jumu'eha ta py upa kutuk rahã, kamixa i'ar rupi har ke Jesu munde tĩ. Pe, henda pe a'e wapyk oho tĩ. A'e pandu a'eta pe:

—Ma'erehe pehẽ py ihẽ akutuk my? Ame'ẽ ke pekwa my? Pehẽ pe amujekwa ta. ¹³ “Ngã mu'eha nde” aja ihẽ pe pepandu. “Ihẽma'e sawa'e

te” aja ihẽ pe pepandu tĩ. Aja me'ẽ ko ihẽ tĩ. A'erehe aja me'ẽ pepandu rahã, katu tiki. ¹⁴ Pehẽma'e sawa'e te ihẽ. Pehẽma'e mu'eha ihẽ tĩ. Pehẽ py ke ihẽ akutuk ramõ. ¹⁵ Te'e paraky ame'ẽ ke aja pehẽ pe ihẽ ama'e tĩ. Aja rahã, aja pema'ema'e pehẽ jupe tĩ. Te'e paraky ame'ẽ ta aja pema'ema'e pehẽ jupe tĩ. ¹⁶ Pesarahã! Ijar 'ar koty te we miasu katuha my? Anĩ. Aja ym. Myrandu mondo ame'ẽ 'ar koty te we myrandu rahoha katuha my? Anĩ. Aja ym tĩ. (A'erehe ihẽ 'ar koty te we pehẽma'e katuha my? Anĩ. Aja ym tĩ. Aja rahã ihẽ aja pehẽ tĩ. Te'e paraky ame'ẽ ta aja pema'ema'e ta me'ẽ te'e tĩ.) ¹⁷ Apo ihẽ apandu ramõ, ame'ẽ rehe har pekwa katu. Aja me'ẽ te'e paraky ame'ẽ ta aja pema'ema'e rahã, pehẽ rury katu ta pexo.

¹⁸ —Pehẽ py'a juhyk, aja apandu ramõ. Upa katu te pehẽ rehe har apandu ym. Ihẽ katu asak ame'ẽ rehe har ihẽ akwa katu. Pe, Tupã je'eha rehe panduha ihĩ. Aja uhyk ta me'ẽ te'e. Kuja:

“Ihẽ namõ ma'e ke u'u. A'e riki ihẽ ruwajan wan uwak oho” aja panduha ihĩ.

¹⁹ —Aja uhyk ym rahã we, ame'ẽ ke ihẽ apandu pehẽ pe. Aja rahã, ame'ẽ rehe uhyk rahã, ihẽ rehe pejurujar katu ta. Ihẽ ke Tupã muwyr. Aja me'ẽ ke ihẽ. Upa akwa katu. Ame'ẽ ke rehe pehẽ pejurujar katu ta tĩ. ²⁰ Ko jetehar te ke ihẽ apandu pehẽ pe. Ihẽ amondo ame'ẽ ke rehe amõ ipy'a katu rahã, ihẽ rehe a'e ipy'a katu tĩ. Ihẽ rehe amõ ipy'a katu rahã, ihẽ ke muwyr, ame'ẽ ke rehe a'e ipy'a katu tĩ. (Tupã rehe tĩ) — aja Jesu pandu.

Huwajan ta ke Jesu rehe Jun riki muhyk ta werur

(*Matéu 26.20-25; Mak 14.17-21; Ruk 22.21-23*)

²¹ Jesu upa pandu rahã, pyai te hũ. Kuja a'e mujekwa:

—Ko jetehar te ke ihẽ apandu pehẽ pe. Pehẽ ngi har peteĩ ihẽ ruwajan ta ke ihẽ rehe muhyk ta werur — aja Jesu.

²² Pe, jumu'eha ta ma'ã ma'ã a'eta juehe. Awa rehe har a'e pandu my, ame'ẽ ke a'eta ukwa ym te. ²³ Jumu'eha ta ngi har amõ wapyk uĩ. Jesu rake wapyk uĩ. Jesu ipy'a katu ehe ame'ẽ ke a'e. ²⁴ Ame'ẽ pe ipo te'e Simã Petu pandu:

—Awa rehe har Jesu pandu my? Ame'ẽ ke eme'u ipe — aja Simã ipo te'e.

²⁵ Pe, ame'ẽ jumu'eha oho we ixoty, Jesu koty. Pe, pandu ipe:

—Sawa'e! Awa rehe har nde erepandu my? — aja Jesu pe.

²⁶ Jesu pandu:

—Ma'e rykwer pe mbeju ke ihẽ amururu ta. Ame'ẽ ke amõ pe ihẽ ame'ẽ ta. Ehe har ihẽ apandu — aja ipe.

Pe, mbeju ke a'e pyhyk. Ma'e rykwer pe mururu. Pe, Jun pe a'e me'ẽ. A'e riki Simã Ikario ra'yr. (Aja ihẽ pe Jesu mujekwa. A'erehe Jesu rehe huwajan ta ke Jun riki muhyk ta werur, aja akwa. Ihẽ Juã.) ²⁷ Pe, mbeju ke Jun pyhyk rahã, pahar ipy'a rehe Satana ihĩ. (Ājã ramũi ke a'e.) Pe, Jesu pandu ipe, Jun pe:

—Ma'e ke nde erema'e ta, ame'ẽ ke pahar ema'e eho — aja ipe.

²⁸ A'ep wapyk uĩ ame'ẽ ta ukwa ym. Ma'erehe aja Jesu pandu my, ame'ẽ ke ukwa ym. ²⁹ Tamatarer usakiha ke Jun. A'erehe ngã mi'u matyriha rehe amõ we ma'e ke jo'ok ta me'ẽ te'e, aja Jesu pandu ipe, aja amõ amõ jumu'eha ta ukwaha a'eta jupe naĩ. Amõ ta kuja ukwaha a'eta jupe naĩ tĩ. Ima'e ym te ame'ẽ ta pe ma'e ke Jun me'ẽ me'ẽ, aja Jesu pandu ipe, aja ukwaha a'eta jupe naĩ tĩ. ³⁰ Mbeju ke Jun upa pyhyk rahã, a'e uhem oho. Pytun riki.

*“Pepy'a katu pehẽ juehe pexo.”
Ame'ẽ panduha pyahu ame'ẽ ke.*

³¹ Jun uhem oho rahã, amõ jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Apo ihẽ katuha ke Tupã mujekwa ta pehẽ pe. Tupã katuha ke ihẽ riki amujekwa ta tĩ. Ihẽ ma'eha namõ

amujekwa ta pehẽ pe. ³² Pe, Tupãma'e pyrãtãha ke ihẽ amujekwa rahã, apo a'e atu ihẽma'e pyrãtãha ke mujekwa ta tĩ. ³³ Ihẽ ra'yr ta aja pehẽ. Pehendu katurahã! Pehẽ namõ yman ym ta ihẽ axo apo 'y. Ihẽ ke pekekar ta pexo kÿ. Amukwehe jundéu awa ta pe kuja ihẽ apandu: “Ihẽ aho ame'ẽ pe peho ym ta” aja. Apo aja me'ẽ pehẽ pe ihẽ apandu ta tĩ.

³⁴ —Panduha pyahu ame'ẽ ke ihẽ apandu pehẽ pe apo. Kuja: “Pepy'a katu pehẽ juehe pexo.” Pehẽ rehe ihẽ apy'a katu. Aja pepy'a katu ta me'ẽ te'e pehẽ juehe pexo tĩ. ³⁵ Pepy'a katu pehẽ juehe pexo rahã, pehẽ riki ihẽma'e jumu'eha ta ke, aja amõ ta ukwa katu ta tĩ — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Petu te'e pandu ta, ame'ẽ ke Jesu mujekwa

(Matéu 26.31-35; Mak 14.27-31; Ruk 22.31-34)

³⁶ Simã Petu pandu:

—Sawa'e! My nde ereho ta my? — aja Jesu pe.

—Ihẽ aho ame'ẽ pe marã ka ym ihẽ raikwer rupi nde erehoha. Yman te rahã, ihẽ raikwer rupi nde ereho ta kÿ tĩ — aja Petu pe.

³⁷ Petu pandu ipe:

—Sawa'e! Ma'erehe nde raikwer rupi ihẽ aho ym ta my? Ihẽ amanõ ta, aja rahã, nde ke amõ ta jukwa ym ta — aja Jesu pe.

³⁸ —Nde eremanõ ta my? Anĩ. Ko jete har apandu nde pe. Sapukái je'ẽ ym rahã we: “Jesu rehe har akwa ym ihẽ” aja ihẽ rehe har te'e nde erepandu ta. Mahapyr aja me'ẽ te'e nde erepandu ta — aja Petu pe Jesu pandu.

14

Ipái koty ohoha Jesu mujekwa

¹ Jesu pandu tĩ:

—Mã peja pepyai ym. Pejumupyai ym tĩ. Tupã rehe pejuru jar katu. Aja rahã, ihẽ rehe pejuru jar katu tĩ. ² Ihẽ pái renda pe mâte hũ ok ta ke ihĩ. Aja ym rahã, ihẽ apandu ym ta tipe. Mâte

hũ ihĩ. A'ep upa katu te ihẽ amoĩ ta. Upa katu te ihĩ ta. ³ Pe, upa rahã, ihẽ ajoywyr ta. Pe, ihẽ namõ pehẽ ke ihẽ araho ta kÿ. Ihẽ axo ame'ẽ pe pexo katu ta kÿ tĩ. ⁴ Ihẽ aho ta, ame'ẽ pe pehoha pekwa katu pexo — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

⁵ Tome pandu:

—Sawa'e! My nde ereho ta my? Jande jakwa ym. A'erehe jahoha jakwa ym tĩ — aja ipe.

⁶ Jesu pandu:

—Ihẽ rehe amõ jurujar katu rahã jõ, a'ep oho ta. Ihẽ riki jetehar te ke Tupã rehe har ihẽ amujekwa. Ihẽ riki awa ta ke ihẽ amuhã katu ta. Ihẽ rehe amõ jurujar ym rahã, ihẽ pái renda pe oho ym te ta awa. ⁷ Apõ ihẽ rehe har pekwa katu. A'erehe ihẽ pái rehe har pekwa katu ta tĩ. Apo har kupe koty ehe har pekwa. Pesak ehe tĩ — aja jumu'eha ta pe.

⁸ Siri pandu ipe:

—Sawa'e! Nde pái keruhũ jande pe emujesak! Aja rahã, a'ewan apo — aja ipe.

⁹ Jesu pandu:

—Siri! Yman riki pehẽ namõ ihẽ axo. Ihẽ rehe har nde erekwa ym my rĩ? Ihẽ rehe amõ usak rahã, ihẽ pái rehe usak tĩ, ame'ẽja saka tĩ. A'erehe: “Nde pái keruhũ jande pe emujesak” aja ym epandu. ¹⁰ Ihẽ pái namõ ihẽ juehe katu ihẽ axo. Aja nde erejuru-jar katu my — aja Siri pe pandu.

Pe, jumu'eha ta pe a'e pandu tĩ:

—Pehẽ pe ihẽ apandu ame'ẽ ke ihẽ jeje apandu. Anĩ. Aja ym. Ihẽ namõ ihẽ pái ixo. A'e riki ihẽ ama'ema'eha ke mujekwa. ¹¹ Ihẽ pái namõ ihẽ juehe katu ihẽ axo. Ame'ẽ ke rehe mã peja pejuru-jar katu. Ame'ẽ ke rehe pejuru-jar ym rahã, marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu. (Ame'ẽ ke rehe pesak.) A'erehe mã peja ihẽ rehe pejuru-jar katu. ¹² Ko ihẽ apandu pehẽ pe. Ihẽ rehe amõ jurujar katu rahã, ihẽ aja marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu ta tĩ. Jete. Ihẽ pái koty ihẽ aho ta, a'erehe ihẽ 'ar koty te we marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke a'e ma'ema'e

katu ta tĩ. Ihẽ aho rahã, pyrãtãha ke a'e muwyr ta, a'erehe ihẽ 'ar koty te we ma'e katu ame'ẽ ke amõ ma'ema'e katu ta tĩ.

¹³ —Ihẽ aputar aja pepandu ame'ẽ ke ihẽ amuwyr ta pehẽ pe. Aja rahã, ihẽ páima'e pyrãtãha ke ihẽ amujesak ta pehẽ pe. Ta'yr ke ihẽ. ¹⁴ Ihẽ aputar aja upa ihẽ pe pepandu rahã, ihẽ amuwyr ta pehẽ pe — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Tupã'ã ke ipái muwyr ta

¹⁵ A'e pandu tĩ:

—Ihẽ rehe pepy'a katu rahã, ihẽ je'ẽha rehe pehendu katu ta. ¹⁶ Ihẽ pái pe ihẽ apandu ta. Pe, amõ pehẽ namõ ma'e ke ma'ema'e, ame'ẽ ke a'e muwyr ta pehẽ pe. ¹⁷ I'ã ke ame'ẽ. Jetehar te ke Tupã rehe har a'e mujekwa ta. Pehẽ namõ aja te'eha a'e ixo ta. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta pe a'e muwyr ym te ta. I'ã ke muwyr ym te ta. Tupã rehe har a'eta ukwa ym. A'erehe ame'ẽ ta pe muwyr ym te ta. Pehẽ anĩ. Tupã rehe har pekwa katu. Pehẽ namõ a'e ixo. Pehẽ py'a rehe a'e ihĩ katu tĩ. A'erehe ehe har pekwa katu pexo.

¹⁸ —Pehẽ jeje pexo aja ihẽ amupyta ym ta pehẽ ke. Pehẽ koty ihẽ ajoywyr ta. ¹⁹ Heta ym ukwer rahã, ihẽ rehe amõ ta usak ym ta. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta usak ym te ta ihẽ rehe. Pehẽ anĩ. Ihẽ rehe pesak katu ta kÿ tĩ. Ihẽ ruhã te hũ aja ihẽ axo, a'erehe pehẽ ruhã te hũ aja pexo ta tĩ. ²⁰ Ihẽ akwera katu ahem rahã, ihẽ rehe pesak ta kÿ tĩ. Arahã ihẽ pái namõ ihẽ juehe katu ihẽ axo, ame'ẽ ke pekwa katu ta. Ihẽ namõ pehẽ juehe katu pehẽ pexo, ame'ẽ ke pekwa katu ta tĩ.

²¹ —Ihẽ je'ẽha ke amõ ukwa, pe, hendu katu ehe rahã, ame'ẽ riki ihẽ rehe ipy'a katu ame'ẽ ke. Ihẽ rehe amõ ipy'a katu rahã, ame'ẽ rehe ihẽ pái ipy'a katu ta tĩ. Ihẽ aja tĩ. Apy'a katu ehe tĩ. Pe, ihẽ juehe har ihẽ amujekwa katu te we ta ipe rĩ — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

²² Pe, amõ Jun pandu. [Jun Ikario ame'ẽ anĩ. Amõ Jun.] Kuja pandu:

—Sawa'e! Jande pe nde rehe har nde eremujekwa ta. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta pe nde rehe har nde eremujekwa ym ta. Myja ame'ẽ my? — aja Jesu pe.

²³ A'e pandu:

—Ihẽ rehe amõ ipy'a katu rahã, ihẽ je'ẽha rehe hendu katu ta tĩ. Ihẽ pái ipy'a katu ta ehe tĩ. Ame'ẽ namõ ihẽ pái pyta ta ixo tĩ. Ihẽ aja tĩ. Ipy'a rehe apyta ta tĩ. ²⁴ Ihẽ rehe amõ ipy'a ym rahã, ihẽ je'ẽha rehe hendu ym ta tĩ. A'erehe Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ukwa ym ihẽ rehe har. Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe jõ pehendu. Anĩ. Ihẽ pái pandu ame'ẽ ke rehe pehendu tĩ. Ihẽ ke a'e muwyr.

²⁵ —Pehẽ namõ ihẽ axo rahã, upa Tupã'ã rehe har ihẽ apandu pehẽ pe. ²⁶ A'e riki pehẽ namõ ma'ema'e ame'ẽ ke a'e. Upa ma'e ke a'e mu'e ta pehẽ pe. Upa ihẽ apandu ame'ẽ ke a'e mujekwa ta pehẽ pe tĩ. Ma'e ke peharái rahã, ame'ẽ ke a'e mujekwa ta pehẽ pe. Ihẽ je'ẽha rupi I'ã ke Tupã muwyr ta kÿ. A'e riki mu'e katu ta pehẽ ke.

²⁷ —Pehẽ py'a ke ihẽ amuhury katu ta. Pekiye ym ta. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta hury. Aja ym ihẽ amuhuryha. (I'ar koty te we ihẽ amuhury katuha.) Pejumupyai ym. (Pehẽ namõ aja te'eha ihẽ axo ta.) A'erehe pekiye ym tĩ. ²⁸ “Ihẽ aho ta. Pe, pehẽ koty ihẽ azywyr ta” aja ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe rehe pehendu. Ihẽ 'ar koty te we ihẽ pái katuha. A'erehe ixoty ihẽ aho ta. A'erehe mã peja pehẽ rury katu pexo. Ihẽ rehe pepy'a katu rahã, pehẽ rury katu ta. ²⁹ Ame'ẽ rehe uhyk ym rahã we, ame'ẽ rehe har upa ihẽ apandu pehẽ pe. Pe, ame'ẽ rehe uhyk rahã, pejurujar katu ta ehe. ³⁰ Amõ uwyr ixo. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ tama'e kapitã ke a'e. A'e uwyr ixo, a'erehe i'i atu we pehẽ namõ ihẽ apandu ym ta apo rĩ. Ihẽma'e pyrãtãha ke a'e muputu'u ym te ta. ³¹ Ihẽ pái rehe ihẽ apy'a katu, aja kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ukwa ta me'ẽ te'e. A'erehe upa a'e pandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e

katu. Jaho. Sengi jahorahã — aja Jesu pandu jumu'eha ta pe.

15

Juehe har Jesu pandu

¹ Jesu pandu:

—Ma'eywa'y aja ihẽ. Ame'ẽ ma'eywa'y usakiha aja ihẽ pái. ² Amõ amõ hymbo rehe i'a ym. Amõ amõ hymbo rehe i'a katu. Pe, i'a ym ame'ẽ ke usakiha mondok. Pe, i'a katu, ame'ẽ ngi hãkãjuk aja upa ma'e jaxer ame'ẽ ke mondok. Upa mukatu. Aja rahã, i'a katu te ta. Aja ihẽ kotyhar ta tĩ. Amõ amõ tama'e ixoha katu ym. Ame'ẽ ta ke ihẽ pái mupyrara ta. (Mondok ame'ẽja saka ta.) Amõ amõ tama'e ixoha katu riki. Ame'ẽ ta ixoha ke ihẽ pái mukatu ta tĩ. Aja rahã, i'ar koty te we ixo katuha. (Aja rahã i'ar koty te we ma'e katu ame'ẽ ke ma'ema'e ta.) ³ Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe pejurujar katu. A'erehe pehẽ py'a ihẽ pái juhyk. ⁴ Ma'eywa'y rehe hymbo pyta katu rahã, i'a katu ta. Aja ihẽ namõ pehẽ juehe katu pexo rahã, pexoha katu ta. (Aja rahã i'ar koty te we ma'e katu ame'ẽ ke pema'ema'e ta.) A'erehe mã peja ihẽ namõ pehẽ juehe katu pexo.

⁵ —Ihẽ riki ma'eywa'y aja saka. Pehẽ riki ma'eywa rymbo aja saka. Ma'eywa rymbo i'y rehe pyta rahã, i'a katu ta. Aja ym rahã, marã ka ym i'aha. Aja pehẽ tĩ. Ihẽ namõ pehẽ juehe katu pexo rahã, pexoha katu aja pexo. (Aja rahã, i'ar koty te we ma'e katu ame'ẽ ke pema'ema'e katu ta.) Aja ym rahã, marã ka ym pexo katuha. ⁶ Ma'eywa'y rehe hymbo katu ym rahã, usakiha ombor ta. Pe, ame'ẽ ke xirik ta oho. Ame'ẽ ke usakiha matyr ta. Pe, hapya ta. Upa ukwái ta. Aja pehẽ tĩ. Ihẽ namõ pehẽ juehe katu aja ym pexo rahã, ihẽ pái mupyrara ta. ⁷ Ihẽ namõ pehẽ juehe katu pexo rahã, peputar ame'ẽ ke pepandu katu ihẽ pái pe. Aja rahã, ame'ẽ ke pehẽ pe a'e muwyr ta. Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe pehendu katu rahã, aja ta tĩ. Muwyr ta pehẽ pe tĩ. ⁸ Kuja ihẽ pái katuha ke pemujesak

ta. Pexoha katu rahā, ame'ē ke pemujesak ta. Aja rahā, ihēma'e jumu'eha ta ke pehē, aja pemujekwa katu ta tī. ⁹ Ihē rehe ihē pái ipy'a katu. Aja pehē rehe ihē apy'a katu tī. A'erehe mā peja ihē namō pehē juehe katu pexo. Aja rahā tapijar te'e we pehē rehe ihē apy'a katu. ¹⁰ Ihē pái pandu ame'ē ke rehe ihē ahendu katu. A'erehe tapijar te'e we ihē rehe a'e ipy'a katu. A'erehe ihē apandu ame'ē ke rehe pehendu katu rahā, tapijar te'e we pehē rehe ihē apy'a katu ta tī.

¹¹ —Upa aja me'ē pehē pe ihē apandu. Aja rahā, ihē rury katuha aja pehē tī. Pehē rury katu te ta tī. ¹² Pesarahā! Pehē pe ihē apandu. Pehē rehe ihē apy'a katu. Aja mā peja pepy'a katu pehē juehe tī. ¹³ Ehe katu ame'ē ta rehe amō ipy'a katu te rahā, a'e manō ta my. Aja rahā, ehe katu ame'ē ta manō ym ta my. Amō rahā, i'ar koty te we ipy'a katuha mujesak. Aja ipy'a katuha rehe amōma'e uhyk ym. ¹⁴ Pehē riki ihē rehe katu ame'ē ta ke. Ihē apandu ame'ē ke rehe pehendu katu rahā, ihē rehe katu ame'ē ta ke pehē. A'erehe ihē amanō ta. Aja rahā, mupyraraha renda pe peho ym te ta. Aja pehē rehe ihē apy'a katu te, aja amujekwa ta.

¹⁵ —Ijar ma'eha ke te'e paraky ame'ē ukwa ym. Pehē anī. Pekwa katu ihē ama'ema'eha. Ihē pái pandu ame'ē ke rehe ihē ahendu. Ame'ē ke upa katu te pehē pe ihē apandu. A'erehe upa pekwa katu. A'erehe: “Ihēma'e parakyha ta” aja ym pehē pe ihē apandu apo 'y. Anī. Upa pekwa katu, a'erehe: “Ihē rehe katu ame'ē ta ke pehē” aja pehē pe ihē apandu ta apo 'y. ¹⁶ Ihē ke pehē pejo'ok. Anī. Aja ym. Pehē ke ihē riki ajo'ok. Pe, ihē apandu: “Mā peja katu pexo. Ma'e katu ame'ē ke pema'ema'e. Ame'ē ke ngā harái ym ta” aja.

—Pe, ihē je'ēha rupi ihē pái pe ma'e ke pepandu rahā, ame'ē ke a'e muwyr katu ta pehē pe. ¹⁷ Pe, kuja pehē pe ihē apandu: “Mā peja pepy'a katu pehē juehe pexo” — aja Jesu pandu.

Jesu koty har ta rehe amō ta ahy te'e usak

¹⁸ Jesu pandu tī:

—Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ixo. Pehē rehe ame'ē ta ahy te'e usak rahā, kuja pekwa pekwa pexo. Ihē rehe ame'ē ta ahy te'e usak py. ¹⁹ Pehē riki ame'ē ta kotyhar ta rahā, pehē rehe ame'ē ta ipy'a katu ta tipe tī. Ame'ē ta ngi har pehē ke ihē ajo'ok. A'erehe ame'ē ta kotyhar ta aja ym pehē apo 'y. A'erehe pehē rehe ame'ē ta ahy te'e usak. ²⁰ Amukwehe ihē apandu ame'ē ke pekwa pekwa pexo. Kuja: “Miasu riki ijar 'ar koty te we katuha aja ym” aja ihē apandu. Ihē riki pehē jar ke. A'erehe ihē ke amō ta mupyrara rahā, miasu ta ke mupyrara ta tī. Aja rahā, pehē ke ame'ē ta mupyrara ta tī. Ihē apandu ame'ē ke rehe ame'ē ta hendu katu rahā, pepandu ame'ē ke rehe ame'ē ta hendu katu ta tipe tī. ²¹ Ihē kotyhar ta ke pehē. A'erehe pehē ke amō ta mupyrara ta tī. Pehē rehe hendu ym ta tī. Ihē ke muwyr ame'ē rehe har ame'ē ta ukwa ym, a'erehe pehē ke mupyrara ta. ²² Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. Pe, ihē ajur ym rahā, ihē amu'e ym rahā, ame'ē ta ke Tupā mupyrara ym ta tipe. Anī. Ihē ajur riki. Amu'e tī. A'erehe: “Jande jakwa ym ha rupi ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e” aja marā ka ym ame'ē ta panduha apo 'y. ²³ Ihē rehe amō ahy te'e usak rahā, ihē pái rehe aja tī. Ahy te'e usak ta tī. ²⁴ Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ka'u te'eha ke ma'ema'e. A'erehe ame'ē ta pe Tupā pandu: “A'e tī. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e” aja. Ame'ē ta ruwa koty marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke ihē ama'ema'e tipe. Ame'ē ke rehe usak tipe. Anī. Ihē rehe ahy te'e usak. Aja ihē ama'ema'e ym rahā, ame'ē ta ke Tupā mupyrara ym ta tipe. Anī. Usak riki. Pe, ihē rehe ame'ē ta ahy te'e usak. Ihē pái rehe aja tī. Ahy te'e usak tī. A'erehe ihē pái mupyrara ta. ²⁵ Aja Tupā je'ēha ke amō mupinim. Aja me'ē uhyk. Kuja: “Ihē rehe amō ta ahy te'e usak.”

²⁶ —Pehē namō ma'e ke ma'ema'e, ame'ē uwyr ta. Tupā'ā ke a'e. Ihē pái ngi uwyr ta. Jetehar te ke a'e mu'e ta pehē ke. Ihē pái ngi a'e ke ihē amuwyr ta. Ihē rehe har a'e mujekwa ta. ²⁷ Pehē aja tī. Ngā ke amu'e py rahā har ihē namō pexo. A'erehe ihē rehe har pepandu pandu ta ngā pe tī — aja Jesu pandu jumu'eha ta pe.

16

¹ A'e pandu tī:

—Upa aja me'ē ihē apandu pehē pe. Aja rahā, ihē rehe pejurujar katuha ke pehijar ym ta. ² Pe, jundéu awa tama'e kapitā ta pandu ta: “Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe pejy'ar ym te ta apo 'y” aja. Aja pehē ke a'eta muhem ta ingi. Pe, pehē ke amō ta jukwa ta. Ame'ē angaha ke rehe uhyk ta tī. Pehē ke amō ta jukwa rahā, Tupā putar ame'ē ke ame'ē ta ma'ema'e, aja ame'ē ta ukwa a'eta jupe naī. ³ Aja me'ē pehē pe a'eta ma'ema'e ta tī. Ihē rehe har a'eta ukwa ym. Ihē pái rehe har aja tī. Ukwa ym tī. A'erehe aja me'ē pehē pe a'eta ma'ema'e ta tī. ⁴ Pepyrraha rehe har ihē apandu. Aja rahā, ame'ē angaha ke rehe uhyk rahā, ihē apandu ame'ē ke pekwa pekwa ta pexo. Peta kŷ. Aja rahā tapijar te'e we ihē rehe pejurujar katu rī — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Tupā'ā rehe har Jesu pandu we rī

A'e pandu tī:

—Pehē ke ihē amu'e py rahā, pehē pepyrraha rehe har ihē apandu ym. Pehē namō ihē axo, a'erehe ame'ē rehe har ihē apandu ym. ⁵ Apo anī. Apo ihē aho ta. Ihē ke muwyr. Ixoty ihē aho ta kŷ. “My nde ereho ta my?” aja ihē pe pehē ngi har pandu ym ta awa. Pekwa katu, a'erehe pandu ym ta awa. ⁶ Ihē aho ta, ame'ē rehe har apandu. A'erehe pepyai te hū. ⁷ Pesarahā! Ihē aho rahā, pehē pe katu tiki. Ihē aho ym rahā, pehē namō ma'e ke ma'ema'e, ame'ē uwyr ym ta pehē rehe. Tupā'ā ke a'e. Pe, ihē aho rahā, pehē pe a'e ke ihē amondo ta. ⁸ Pe, a'e uwyr

rahā, Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta pe ma'e ke a'e mujekwa ta. Kuja mujekwa ta. “Ma'e riki ka'u te'eha ma'ema'eha my? Ame'ē ke jande jakwa katu” aja Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta pandu. Anī. Ukwaha jupe naī, aja Tupā'ā mujekwa ta. Ma'e aka'u te'eha ama'eha ke nixói te ihē pe, aja mujekwa ta tī. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ma'ema'e. Ame'ē ta pe Tupā pandu ta: “Mupyraraha renda pe peho ta kŷ” aja. Ame'ē ke Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta pe Tupā'ā mujekwa ta tī. ⁹ Ihē rehe Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta jurujar tar ym. Pandu tī: “Japutar ym a'e ke” aja. A'erehe kuja Tupā'ā mujekwa ta. “Ma'e riki ka'u te'eha ma'ema'eha my? Ame'ē ke jakwa katu” aja ame'ē ta pandu. Anī. Ukwaha jupe naī, aja Tupā'ā mujekwa ta. ¹⁰ Ihē pái koty ihē aho ta. A'erehe ma'e aka'u te'eha ama'eha ke nixói te ihē pe, aja a'e mujekwa ta tī. Ihē pái koty ihē aho ta. Pe, ihē rehe pesak ym ta tī. ¹¹ Tupā rehe ipy'a ym ame'ē tama'e kapitā ixo. Tupā upa pandu: “Nde katu ym. Nde ke amupyrara hū ta kŷ” aja. A'erehe Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ke a'e mupyrara hū ta tī. Aja me'ē Tupā'ā mujekwa ta tī.

¹² —Amō we pehē pe ihē apandu tar katu tipe. Pekwa ym we ta rī. ¹³ Pe, Tupā'ā uwyr rahā, upa jetehar te ke pehē pe a'e mu'e ta. Jetehar te mu'eha ke a'e. A'e je'ēha ke a'e pandu ta my? Anī. Aja ym. A'e hendu ame'ē ke pehē pe a'e mu'e ta. Tupā ngi hendu ame'ē ke mu'e ta. Pe, ma'e ke uhyk ym we rī. (Yman rahā, ma'e ke uhyk ta.) Ame'ē ke a'e mujekwa ta pehē pe tī. ¹⁴ Katu ihē rehe har a'e pandu ta. Ihē apandu tar katu ma'e ke, ame'ē ke a'e riki mujekwa ta pehē pe. ¹⁵ Upa ihē pái pandu ame'ē ke ihē apandu tī. A'erehe aja ihē apandu pehē pe. Ihē apandu ame'ē ke I'ā mujekwa ta pehē pe tī, aja ihē apandu — aja Jesu pandu jumu'eha ta pe.

Pyaiha ke huryha wan ta uwak

¹⁶ A'e pandu tĩ:

—I'i atu rahã, ihẽ rehe pesak ym ta. Pe, amõ we mi rahã, ihẽ rehe pesak ta kÿ tĩ — aja jumu'eha ta pe.

¹⁷ Pe, amõ ta jupandu pandu a'eta jupe:

—Mã! A'e pandu: “I'i atu rahã, ihẽ rehe pesak ym ta. Pe, amõ we mi rahã, ihẽ rehe pesak ta kÿ tĩ” aja jande pe. Myja me'ẽ ame'ẽ my? A'e pandu tĩ: “Ihẽ pái koty ihẽ aho ta, a'erehe ihẽ rehe pesak ym ta” aja. Myja me'ẽ ame'ẽ my tĩ? (Mã! Jakwa ym.) ¹⁸ “Amõ we mi” aja a'e pandu. Myja me'ẽ ame'ẽ my? A'e panduha jakwa ym — aja jumu'eha ta pandu a'eta jupe.

¹⁹ Ame'ẽ rehe har jumu'eha ta pandu tar katu ipe, aja Jesu ukwa katu. A'erehe a'e pandu:

—Ihẽ apandu pehẽ pe. “I'i atu rahã, ihẽ rehe pesak ym ta. Pe, amõ we mi rahã ihẽ rehe pesak ta kÿ tĩ” aja pehẽ pe. Ame'ẽ rehe har pepandu pandu pehẽ jupe my? ²⁰ Ko ihẽ apandu pehẽ pe. Ihẽ ke amõ ta jukwa rahã, pejixi'u hũ ta. Pe, Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta hury katu ta. Pehẽ anĩ. Pehẽ pepyai tipe. A'engi pehẽ rury katu ta tĩ. Ihẽ rehe pesak rahã, pehẽ rury katu ta tĩ.

²¹ —Kũjã imembyr u'ar tate rahã, ahy ta. U'ar rahã, a'e hury katu. Imembyr ra'yr u'ar, a'erehe hury katu. A'erehe ahyha upa harái. ²² Aja ta pehẽ tĩ. Ihẽ ke amõ ta jukwa ta. A'erehe pepyai hũ apo. A'engi pehẽ rehe ihẽ asak ta tĩ. Ihẽ akwera katu ahem rahã, asak ta pehẽ rehe tĩ. (Ihẽ rehe pesak katu ta tĩ.) Aja rahã, pehẽ rury katu te ta tĩ. Ame'ẽ ke pehẽ ngi mukanim ym te ta awa.

²³ —Ihẽ pái koty ihẽ azywyr rahã, ma'e ke ihẽ pe pepandu ym ta. Anĩ. Ihẽ pái pe pepandu ta. Ko ihẽ apandu pehẽ pe. Ihẽ je'ẽha rupi ma'e ke ihẽ pái pe pepandu rahã, upa pehẽ pe a'e muwyr ta kÿ. ²⁴ Ihẽ je'ẽha rupi ma'e ke pepandu ym we rĩ. Apo mã peja pepandu katu inamõ 'y. Aja rahã, pehẽ pe a'e muwyr katu ta kÿ. Aja rahã, pehẽ rury katu te ta — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Kome'ẽ ywy keruhũ pe har tama'e kapitãma'e pyrãtãha ke

Jesu muputu'u

²⁵ A'e pandu tĩ:

—Ma'e ke pehẽ pe ihẽ apandu. Ihẽ aho, myja me'ẽ ame'ẽ my, ame'ẽ ke ihẽ apandu. Pekwa katu we. Amõ we mi rahã, aja me'ẽ ihẽ apandu ym ta. Ame'ẽ angaha rehe uhyk ta. Arahã, ihẽ pái rehe har ihẽ amujekwa katu te ta. Pekwa katu te ta. ²⁶⁻²⁸ Ihẽ pái ngi ihẽ ajur. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ihẽ ajur. Apo kome'ẽ ywy keruhũ ke ihẽ ahijar ta aho. Ihẽ pái koty ihẽ aho ta. Ame'ẽ angaha ke rehe uhyk rahã, ihẽ je'ẽha rupi ma'e ke pepandu ta ipe, ihẽ pái pe. Arahã pehẽ rehe har ihẽ apandu ym ta ipe. Pehẽ atu pepandu ta ipe. A'e atu pehẽ rehe ipy'a katu. Ihẽ rehe pehẽ pepy'a katu, a'erehe pehẽ rehe a'e ipy'a katu tĩ. Tupã ngi ihẽ ajur, ame'ẽ ke pekwa katu, a'erehe pehẽ rehe a'e ipy'a katu tĩ — aja jumu'eha ta pe pandu.

²⁹ Pe, jumu'eha ta pandu ipe:

—Jete! Nde ereho ta. Myja me'ẽ ame'ẽ ke my, ame'ẽ ke nde eremujekwa katu te jande pe apo. Jakwa katu te apo 'y. A'erehe myja me'ẽ ma'e ke my, aja nde erepandu ym ta me'ẽ te'e apo. ³⁰ Upa katu te nde erekwa katu, aja jakwa katu apo 'y. Jande japandu ym rahã, japandu tar katu ame'ẽ ke nde erekwa katu. A'erehe nde pe amõ pandu ym ta me'ẽ te'e. A'erehe Tupã ngi nde erejur, ame'ẽ ke jakwa katu — aja jumu'eha ta ipe.

³¹ Pe, Jesu pandu:

—Apo ihẽ rehe pejurujar katu. ³² Pehendu katurahã! Ma'e angaha ke rehe uhyk ta. Jete! Uhyk apo 'y. Kuja. Ihẽ ke upa pehijar ta peho. Pehẽma'e ke rehe pesak te'e ta peho. Ihẽ jeje ihẽ axo ta my? Anĩ. Jeje te anĩ. Ihẽ namõ ihẽ pái ixo, a'erehe ihẽ jeje te ihẽ axo ym te ta. ³³ Upa aja me'ẽ ihẽ apandu pehẽ pe. Aja rahã, ihẽ namõ pehẽ juehe katu pexo rahã, pehẽ rury katu ta. Pkyje ym ta. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta mupyrara ta pehẽ ke. Anĩ.

Pekyje ym. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē tama'e kapitā ixo. Satana a'e. (Ājā ramūi ke a'e tī.) Ima'e pyrātāha ke upa ihē amuputu'u — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

17

Juehe har Tupā namō Jesu pandu

¹ Aja me'ē Jesu upa pandu rahā, ywa rehe a'e ma'ā. Ipái namō pandu pandu. Kuja:

—Papa! Ma'e angaha ke rehe uhyk apo 'y. Kuja. Ihēma'e pyrātāha ke emujekwa ngā pe. Aja rahā, nema'e pyrātāha ke ihē amujekwa ta ngā pe tī. Nde ra'yr ke ihē. ² Upa awa tama'e kapitā keruhū ke ihē tī. Aja ihē ke nde eremu'am. Pe, ihē pe ngā ke nde eremuhyk katu. (A'erehe ame'ē ta ihē rehe jurujar katu.) Ame'ē ta ke ihē amuhā katu ta. ³ Kuja ame'ē ta riki uhā te hū ame'ē ta ke. Nde rehe har ukwa katu ame'ē ta uhā te hū ame'ē ta ke. Ne jō riki Tupā te. Ihē rehe har ukwa ame'ē ta aja tī. Uhā te hū ame'ē ta ke a'eta tī. Ihē ke nde eremuwyr. ⁴ Kome'ē ywy keruhū pe har ta pe nema'e pyrātāha ke ihē amujekwa. Ihē parakyha ihē pe nde ereme'ē, ame'ē ke ihē amumba. Nde rehe har ihē amujekwa. Ame'ē riki ihēma'e parakyha ke. ⁵ Papa! Kome'ē ywy keruhū nixói te rahā, ne namō ihē axo. Arahā ihēma'e pyrātāha ke nde eremujesak katu. Aja apo nde ruwa koty ihēma'e pyrātāha ke emujesak tī — aja ipái namō Jesu pandu.

Ixotyhar ta rehe har Tupā namō Jesu pandu

⁶ A'e pandu tī:

—Kome'ē ywy keruhū pe har ta ngi har amō ta ixo. Ame'ē ta ke ihē pe nde eremuhyk katu. (A'erehe ame'ē ta ihē rehe jurujar katu.) A'erehe ame'ē ta ihē kotyhar ta ke apo 'y. Ame'ē ta pe nde rehe har ihē amujekwa katu. Nde kotyhar ta ke ame'ē ta tī. Apo ihē kotyhar ta ke tī. Ame'ē ta ke ihē koty nde eremuwyr. Ne je'ēha rehe ame'ē ta hendu katu. ⁷ Kuja ame'ē ta ukwa katu. Upa ihē apandu ame'ē ke ihē

pe nde eremuwyr. Ihēma'e pyrātāha aja tī. Nde eremuwyr tī. Aja ame'ē ta ukwa katu tī. ⁸ Ihē pe nde erepandu ame'ē ke ame'ē ta pe ihē apandu tī. Ame'ē ta hendu katu ehe. Nengi ihē ajur. Jetehar te ke ame'ē. Aja ame'ē ta ukwa katu tī. Ihē ke nde eremuwyr. Ame'ē rehe ame'ē ta jurujar katu tī.

⁹ —Nde rehe ipy'a ym ame'ē ta rehe har nde pe ihē apandu ym. Ihē rehe nde eremuwyr katu. (A'erehe ame'ē ta ihē rehe jurujar katu.) Ame'ē ta nde kotyhar ta ke apo 'y. Ame'ē ta rehe har ne namō ihē apandu pandu. ¹⁰ Upa ihē kotyhar ta riki nema'e tī. Pe, upa nde kotyhar ta riki ihēma'e tī. Pe, ihēma'e pyrātāha ke ame'ē ta mujesak katu ta ngā pe. ¹¹ Apo nde erexo ame'ē pe ihē aho ta tī. Kome'ē ywy keruhū pe ihē nixói ta. Ihē kotyhar ta anī. Pyta we ta se.

—Papa! Katu te ame'ē ke nde! Nema'e pyrātāha namō ame'ē ta rehe esak katu. Aja rahā, jande aja pe-teihar aja johu ngā ixo ta tī. Nema'e pyrātāha ke ihē pe nde eremuwyr tī. ¹² Ame'ē ta namō ihē axo rahā, ne je'ēha rupi ihē asak katu ngā rehe. Ame'ē ta ke ihē pe nde ereme'ē, ame'ēja saka. Ihē asak katu ngā rehe, a'erehe ihē rehe ame'ē ta tapijar te'e we jurujar katu te we rī. Petei jō ihē ke hijar. Mupyraraha renda pe oho ta ame'ē ke a'e. (Jun a'e.) Ihē ngi a'e oho, a'erehe yman Tupā je'ēha rehe ehe har amō mupinim, aja uhyk apo 'y. Ihē ke a'e hijar, aja uhyk apo 'y.

¹³ —Apo nde erexo ame'ē pe ihē aho ta kŷ. Se ihē axo rahā, ame'ē ta rehe har upa ihē apandu ne namō. Aja rahā, ihē rury katuha aja a'eta hury katu te ta tī. ¹⁴ Nde erepandu ame'ē ke ame'ē ta pe ihē apandu tī. Ihē aja ame'ē ta riki nde rehe ipy'a ym ame'ē ta aja ym. A'erehe nde rehe ipy'a ym ame'ē ta ahy te'e usak ngā ehe, nde kotyhar ta rehe. ¹⁵ Kome'ē ywy keruhū ngi nde kotyhar ta ke eraho. Anī. Aja ym ihē apandu ta. Kuja ihē apandu nde pe. Jaxer ai te ame'ē ta ixo. Ame'ē tama'e pyrātāha ke emuputu'u ame'ē ta ngi. Aja rahā,

ame'ë ta rehe nde kotyhar ta hendu ym ta. ¹⁶ Nde rehe ipy'a ym ame'ë ta kome'ë ywy keruhũ pe ixo. Ame'ë ta aja ym ihẽ tĩ. Ihẽ aja nde kotyhar ta tĩ. Ame'ë ta nde rehe ipy'a ym ame'ë ta aja ym tĩ. ¹⁷ Nde je'ëha riki jetehar te ke. Nde kotyhar ta hendu katu ehe. A'erehe nde ereputar ame'ë ke aja nde erema'ema'e katu. Aja rahã, nde ereputar ame'ë ke ame'ë ta ma'ema'e katu ta tĩ. ¹⁸ Kome'ë ywy keruhũ pe ihẽ ke nde eremuwyr. Ne je'ëha ke ihẽ apandu ajur. Aja ame'ë ta ke ihẽ amondo axo tĩ. Kome'ë ywy keruhũ pe har ta pe ne je'ëha ke ame'ë ta pandu ta oho. ¹⁹ Ame'ë ta rehe ihẽ apy'a katu. A'erehe nde ereputar ame'ë ke ihẽ ama'ema'e katu. Aja rahã, ame'ë ta nde ereputar ame'ë ke ma'ema'e katu ta tĩ — aja ipái namõ Jesu pandu.

Amõ jurujar katu, ame'ë ta rehe har Tupã namõ Jesu pandu pandu

(A'e pandu tĩ:)

²⁰ —Ihẽ kotyhar ta rehe har ne namõ ihẽ apandu. Ame'ë ta rehe har jõ ym. Ko ne je'ëha ke ame'ë ta pandu rahã, amõ ta hendu katu ta. Ame'ë ta ihẽ rehe jurujar katu ta tĩ. Ame'ë ta rehe har ne namõ ihẽ apandu axo apo 'y.

²¹ —Papa! Mã peja peteĩhar aja a'eta ixo katu, aja nde pe ihẽ apandu. Ne namõ ihẽ juehe katu ihẽ axo. Pe, ihẽ namõ nde juehe katu nde erexo tĩ. Aja mã peja jande namõ a'eta juehe katu a'eta ixo ta tĩ. Mã peja peteĩhar aja a'eta ixo katu ta. Aja rahã, ihẽ ke nde eremuwyr ame'ë ke rehe kome'ë ywy keruhũ pe har ta jurujar katu ta tĩ. Nde riki ihẽ ke eremuwyr ame'ë ke nde. ²² Nema'e pyrãtãha ke ihẽ pe nde eremuwyr. Ame'ë ke ihẽ amondo ta tĩ, ame'ë ta pe. Aja rahã, peteĩhar aja a'eta ixo ta tĩ. Jande aja peteĩhar aja a'eta ixo ta tĩ. ²³ A'eta namõ ihẽ juehe katu ihẽ axo. Ihẽ namõ nde juehe katu nde erexo. Pe, peteĩhar aja a'eta ixo katu ta tĩ. Aja rahã ihẽ ke nde eremuwyr, aja kome'ë ywy keruhũ pe har ta ukwa katu ta. Nde kotyhar

ta rehe nde erepy'a katu, aja ame'ë ta ukwa katu ta tĩ. Ihẽ rehe nde erepy'a katu aja ame'ë ta ukwa katu ta tĩ, kome'ë ywy keruhũ pe har ta ukwa katu ta tĩ.

²⁴ —Papa! Nde kotyhar ta ke ihẽ pe nde eremuwyr. Ihẽ axo ame'ë pe ame'ë ta ixo ta tĩ. Ame'ë ke ihẽ aputar. Pe, ihẽ namõ a'eta ixo rahã, ihẽma'e pyrãtãha rehe a'eta usak ta. Kome'ë ywy keruhũ nixói rahã, ihẽ rehe nde erepy'a katu. A'erehe nema'e pyrãtãha ke ihẽ pe nde eremuwyr.

²⁵ —Papa! Katu te ame'ë ke nde! Nde rehe ipy'a ym ame'ë ta ukwa ym nde rehe har. Ihẽ anĩ. Ihẽ akwa katu nde rehe har. Pe, ihẽ ke nde eremuwyr, aja ihẽ namõ ixo ame'ë ta ukwa katu. ²⁶ Ame'ë ta pe nde rehe har ihẽ amujekwa. Tapijar te'e we ihẽ amujekwa katu. Aja rahã, a'eta ipy'a katu ta a'eta juehe ixo. Ihẽ rehe nde erepy'a katu, aja a'eta ipy'a katu ta a'eta juehe ixo tĩ. Pe, a'eta namõ ihẽ juehe katu ihẽ axo — aja ipái pe Jesu pandu.

18

Jesu ke sonda ta pyhyk
(*Matéu 26.47-56; Mak 14.43-50; Ruk 22.47-53*)

¹ Tupã namõ upa pandu rahã, hãkã ra'yr ruwái koty Jesu oho. Jumu'eha ta namõ oho. Hãkã ra'yr rer Senõ. Hãkã ra'yr ruwái koty ita kurar ihĩ. Ame'ë pe a'eta ixo oho. ² Ame'ë renda ke Jun ukwa katu tĩ. Amõ amõ rahã, a'ep jumu'eha ta namõ Jesu ohoho, a'erehe ame'ë renda ke Jun ukwa katu. Jun riki huwajan ta ke Jesu rehe muhyk ta werur. ³ Pe, ame'ë renda pe Jun oho tĩ. Heta homa awa tama'e sonda ta ke a'e raho. Amõ harõha ta ke a'e raho tĩ. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ harõha ta ke. Ame'ë ta ke pa'ihu ta mondo. Parise ta mondo tĩ. Johu Jun namõ oho rahã, kyse puku namõ oho. Kandéi namõ oho tĩ. Araparin namõ oho tĩ.

⁴ Upa ma'e ke ixo ta, ame'ë ke Jesu ukwa katu. A'erehe ngã koty a'e oho. Pe, pandu:

—Awa ke pekekar pexo my? — aja Jesu.

⁵—Jesu ke jakekar jaxo. Nasare ok ta pe har ke a'e — aja amō ta pandu ipe.

—Ko ihē a'am — aja Jesu ngā pe.

Sonda ta namō Jun ixo. A'e riki Jesu rehe har mujekwa ngā pe. ⁶ “Ko ihē a'am” aja Jesu pandu rahā, sonda ta xupe koty jywyr. Pe, ywy rehe u'ar ukwap. ⁷ Amō we Jesu pandu:

—Awa ke pekekar pexo my? — aja ngā pe.

—Jesu ke jakekar jaxo. Nasare ok ta pe har ke a'e — aja ipe tī.

⁸—Ihē te ko aja upa ihē apandu pehē pe. Ihē ke jō pekekar pexo rahā, mā peja ihē namō ixo ame'ē ta oho te'e — aja ngā pe Jesu pandu.

⁹ [Aja me'ē a'e pandu rahā, i'i we a'e pandu ame'ē ke rehe uhyk apo 'y. Kuja: “Papa! Upa ihē pe nde ereme'ē. Ame'ē ta ngi har kanim ym amō.” Ame'ē panduha rehe uhyk.] ¹⁰ Pe, Simā Petu kyse puku ke muhem. Ixu'a ngi muhem. Pe, amō sawa'e nambi ke a'e mopok ingi. Pa'i keruhūma'e miasu nambi ke mopok ingi. Her Mauko. Ijywa katu kotyhar inambi ke mopok. ¹¹ Petu pe Jesu pandu:

—Anī. Henda pe kyse puku emuxe katu emondo, ipirer pe. Pyraraha ihē pe ihē pái muwyr. Ame'ē ke ihē py'ahu te'e ahendu katu ta. Ame'ē ke nde erekwa ta me'ē te'e — aja ipe.

Pa'i keruhū ruwa koty Jesu ixo

¹² Pe, Jesu ke homa awa tama'e sonda ta pyhyk. Sonda tama'e kapitā ta aja tī. Pyhyk tī. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū rukwen harōha ta aja tī. Pyhyk tī. Pe, Jesu po apyr rupi a'eta pukwar. Tupaham pe pukwar. ¹³ Pe, a'e ke Kái tutyr pe a'eta raho py. Her Ana. Ame'ē warahy 'ar rahā, Kái riki jundéu awa tama'e pa'i keruhū. ¹⁴ A'e riki jundéu awa tama'e kapitā ta pe pandu kwe. Kuja pandu:

—Peteī sawa'e manō ta me'ē te'e. Aja rahā, jande ke homa awa tama'e

sonda ta jukwa ym ta — aja Kái pandu kwe.

Petu te'e pandu

(*Matéu 26.57-58; Matéu 26.69-70; Mak 14.53-54; Mak 14.66-68; Ruk 22.54-57*)

¹⁵⁻¹⁶ Jesu raikwer rupi Simā Petu oho. Amō jumu'eha oho tī. Ihē riki ame'ē. Ihē Juā. Ihē ke pa'i keruhū ukwa katu. A'erehe pa'i keruhū rok kurar pe Jesu ke amō ta raho rahā, ihē aho tī. Petu soroka pe pyta. Kurar rukwen rake pyta. A'erehe kūjā harōha pe ihē apandu:

—Petu ke emuxe katu — aja kūjā pe.

—Ere — aja kūjā.

Pe, Petu ixo tī. ¹⁷ Hukwen rake kūjā ixo. A'e pandu Petu pe:

—Nde riki peme'ē sawa'e namō nde erejumu'e ixo ame'ē ke nde — aja ipe.

—Anī. Aja ym ihē — aja kūjā pe Petu te'e pandu.

¹⁸ Rysā te riki. A'erehe miasu ta tata ke hany. Harōha ta aja tī. Hapy tī. Ame'ē rake rupi a'eta jumaku uī. Pe, a'eta koty Petu oho tī. Pe, jumaku uī a'e tī.

Jesu namō pa'i keruhū pandu

(*Matéu 26.59-66; Mak 14.55-64; Ruk 22.66-71*)

¹⁹ Pe, Jesu pe jundéu awa tama'e pa'i keruhū pandu. Her Ana. Kuja pandu:

—Myja hetaha ne namō ixo ame'ē ta my? Myja nde eremu'e mu'e my? — aja ipe.

(Ame'ē ke Ana ukwa rahā, homa awa tama'e kapitā pe pandu ta oho tī. Pe, ame'ē ukwaha rupi Jesu ke jukwa ta. A'erehe aja pandu.)

²⁰ Jesu pandu:

—Hetaha pyter pe aja te'eha ihē apandu pandu. Ihē amu'e rahā, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe ihē amu'emu'e. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe ihē amu'emu'e tī. A'ep jundéu awa ta jy'ar tī. Hetaha pyter pe jō ihē amu'emu'e. ²¹ Aja rahā, ma'erehe ihē pe nde erepandu my? Ihē apandu

ame'ē ke rehe amō ta hendu. Ame'ē ta pe eme'u katu. Ihē apandu ame'ē ke a'eta ukwa katu. A'erehe ame'ē ta pe epandurahā! Ame'ē ta pandu ta nde pe — aja pa'i keruhū pe Jesu pandu.

²² Aja me'ē Jesu pandu ame'ē ke rehe harōha hendu rahā, a'e pandu:

—Mā! Aja me'ē pa'i keruhū pe nde erepandu ym ta me'ē te'e. Katu ym — aja Jesu pe naī.

Pe, Jesu ruwa ke harōha nupā. (Pa'i keruhū pe katu ym pandu aja ukwaha naī, a'erehe nupā.) ²³ Jesu pandu:

—Ihē apanduha ihē ajawy rahā, ame'ē ke emujekwa ngā pe. Anī rahā, jetehar te ke ihē apandu rahā, ihē ke nde erenupā rahā, katu ym — aja harōha pe a'e pandu.

²⁴ A'engi Jesu ke Ana mondo. Pukwar aja mondo. Kái koty mondo. A'e riki jundéu awa tama'e pa'i keruhū tī.

Te'e Petu pandu tī

(*Matéu 26.71-75; Mak 14.69-72; Ruk 22.58-62*)

²⁵ A'ep Petu jumaku uī rī. Pe, amō ta pandu ipe:

—Peme'ē sawa'e namō nde erexo erexo ame'ē ke nde my? — aja ipe.

Petu te'e pandu:

—Anī. Aja ym ihē — aja ngā pe.

²⁶ Pa'i keruhūma'e miasu nambi ke Petu mopok. Ame'ē ianam a'ep ixo tī. Pa'i keruhūma'e miasu a'e tī. Petu pe a'e pandu:

—Ita kurar pe Jesu namō nde erexo. A'erehe nde rehe ihē asak a'ep tī — aja ipe.

²⁷ Pe, Petu te'e pandu tī:

—Anī — aja.

Pe, pahar sapukái je'ē.

Pirat ruwa koty Jesu pu'am oho u'am

(*Matéu 27.1-2; Matéu 27.11-14; Mak 15.1-5; Ruk 23.1-5*)

²⁸ Kái rok ngi Jesu ke sonda ta raho. Homa awa tama'e kapitā rok pe raho. Pytuniwe te rahā, raho. Jundéu awa tama'e kapitā ta ixo ym. Homa awa tama'e kapitā rok pe ixo ym. Ixe rahā,

katu ym ta. Ipy'a xi'a ta aja ukwa a'eta jupe. Pasuko 'ar rahā, ngā mi'u ke ngā matyr. Ame'ē ke ipy'a xi'a rahā, u'u ym ta. Jundéu awa aja ym ame'ē rok pe ixo rahā, u'u ym ta. Aja te'eha jundéu awa ta ukwa. ²⁹ A'erehe soroka pe Pirat uhem uwyr. A'ep jundéu awa tama'e kapitā ta namō pandu:

—Ma'e ka'u te'eha ke peme'ē sawa'e ma'ema'e my? Pehē pepandurahā! — aja Pirat pandu.

³⁰ A'eta pandu:

—Ma'e ka'u te'eha ke peme'ē sawa'e ma'ema'e. A'erehe a'e ke jande jarur nde pe — aja ipe.

³¹ Pirat pandu:

—Pehē atu peraho. Pehē je'ēha rupi ehe har pekwa peho. Katu ame'ē ke ma'ema'e my? Jaxer te ame'ē ke ma'ema'e my? Pehē atu pekwa peho — aja ngā pe.

Jundéu awa tama'e kapitā ta pandu:

—Anī. Jande je'ēha rupi jajukwa ym ta awa ke. (Ame'ē ke nde jō nde erepandu katu. Nde riki kapitā. Homa awa tama'e kapitā ke nde) — aja Pirat pe.

³² Aja rahā, Jesu panduha aja me'ē uhyk katu. A'e pandu kwe. “Myra ngā mupia ame'ē ke rehe ihē ke amō ta jukwa ta.” Ame'ē panduha angaha ke rehe uhyk apo 'y. Jetehar te riki ame'ē. (Homa awa ta jō myra ngā mupia ame'ē ke rehe amō ta ke jukwa katu.) ³³ Hok pe Pirat jywyr oho. Jesu pe a'e pandu:

—Pahar ejur se! Jundéu awa tama'e kapitā keruhū ke nde my? — aja ipe.

³⁴ Jesu pandu:

—Ame'ē ke nde atu erekwa my? Anī rahā, ame'ē ke amō ta pandu nde pe my? Jetehar rupi nde erepandu ta me'ē te'e. “Katu nde.” Anī rahā: “Katu ym nde” aja — aja ipe.

³⁵ Pirat pandu:

—Mā! Jundéu awa ym ihē. A'erehe jundéu awa ta ma'ema'eha akwa ym ihē. Homa awa ke ihē, a'erehe jetehar rupi nde rehe har apandu ta me'ē

te'e. Jundéu awa ke nde. Ame'ë ta riki nde ke werur ihë pe. Pa'ihu ta aja tĩ. Nde ke werur ihë pe tĩ. A'erehe ame'ë ta ngi nde rehe har ahendu. Ma'e nde erema'ema'e my? — aja ipe.

³⁶ Jesu pandu:

—Ihë riki kome'ë ywy keruhũ pe har tama'e kapitã keruhũ rahã, ihë namõ ixo ame'ë ta jumai mai hũ ta. Aja rahã, ihë ke jundéu awa ta pyhyk ym ta tipe. Jetehar te ke. Kome'ë ywy keruhũ pe har tama'e kapitã keruhũ ym ihë — aja ipe.

³⁷ Pirat pandu:

—Aja rahã, kapitã keruhũ ke nde my? — aja Jesu pe.

A'e pandu:

—A'e tÿ. Nema'e panduha aja ihë. Ihë mãi pusu ngi ihë a'ar. A'erehe kome'ë ywy keruhũ pe ihë axo. A'erehe jetehar te ihë apandu ajur. Jetehar te rehe hendu katu ame'ë ta ihë rehe hendu katu ta tĩ — aja Jesu pandu ipe.

³⁸ Pirat pandu:

—Mã! Myja me'ë jetehar te amõ ukwa katu ta my? — aja ipe.

Jesu jukwaha ke Pirat pandu

(*Matéu 27.15-31; Mak 15.6-20; Ruk 23.13-25*)

Jesu namõ upa pandu rahã, soroka pe Pirat oho tĩ. Jundéu awa tama'e kapitã ta pe a'e pandu oho tĩ:

—Ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym te a'e. A'erehe jajukwa rahã, katu ym ta. ³⁹ Pasuko 'ar rahã pame katu te kyndaha ngi amõ ke aja te'eha ihë amupoir. Aja te'eha pehë pe amupoir. Ko jundéu awa tama'e kapitã keruhũ ke ihë amupoir ta my. Aja peputar my? — aja Pirat.

⁴⁰ Ngã pandu:

—Anĩ. Peme'ë anĩ. Amõ sawa'e emuhem indo. Mahamba emuhem indo. Aja jande japutar — aja Pirat pe.

(Mahamba riki amõ ke jukwa ame'ë ke a'e.)

19

¹ Pe, amõ ta pe Pirat pandu:

—Jesu ke peraho. Soroka pe peraho. Penupã a'e ke. So'o pirer pe penupã

— aja. (Nupã rahã, a'e ke jukwa ta, aja mujekwa katu.)

Pe, sonda ta nupã hũ. ² Pe, japekã rãkã ke te'e iãkã rehe har sonda ta mujã. Ame'ë ke Jesu ãkã rehe a'eta moĩ. (Aja a'e ke mahy hũ.) Ma'e mundeha katu te ame'ë ke a'eta munde ehe tĩ. (Kapitã keruhũma'e mundeha aja saka a'eta munde ehe.)

³ Pe, huwa koty a'eta pu'am ohoho u'am. Puka puka hũ ehe. Kuja:

—Mã! Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ nde! — aja puka puka hũ ehe.

Pe, huwa ke a'eta nupã tĩ. Ipo pe nupã.

⁴ Hok kurar soroka pe Pirat uhem oho tĩ. Heta ame'ë ta pe a'e pandu:

—Pesarahã! Pehë pe Jesu ke ihë amuhem ta arur. Aja rahã, ma'e ke pekwa katu ta. Kuja. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym te a'e, a'erehe jajukwa rahã, katu ym tiki, aja pekwa ta — aja Pirat pandu.

⁵ Pe, kurar soroka pe Jesu uhem oho. Japekã rãkã ke te'e iãkã rehe har sonda ta mujã. Ame'ë namõ a'e uhem oho. Ma'e mundeha katu te ame'ë ke namõ uhem oho tĩ. Pe, Pirat pandu:

—Pesarahã! Sawa'e kohĩ — aja heta ame'ë ta pe.

⁶ Jundéu awa tama'e pa'ihu ta usak ehe rahã, hãtã pukái pukái. Sonda ta aja tĩ. Kuja:

—Ejukwa! Myra ngã mupia ame'ë ke rehe ejukwa! Myra ngã mupia ame'ë ke rehe ejukwa! — aja Pirat pe.

Pirat pandu:

—Anĩ. Pehë atu myra ngã mupia ame'ë ke rehe pejukwa. Ma'e jaxer ame'ë ke nixói te ipe, aja ihë akwa — aja ngã pe.

⁷ Jundéu awa tama'e kapitã ta pandu:

—“Tupã ra'yr ihë” aja pandu ame'ë ke manõ ta me'ë te'e. Aja jande je'ëha rehe panduha ihĩ. “Tupã ra'yr ihë” aja Jesu pandu. A'erehe a'e ke jajukwa ta me'ë te'e — aja Pirat pe.

⁸ “A'e riki Tupã ra'yr” aja ngã pandu ame'ë ke rehe Pirat hendu rahã, amõ we kyje a'e. (Tupã ra'yr ke jukwa tar ym, ame'ë ngi kyje.) ⁹ Pe, hok wyr pe

a'e ixe oho tĩ. Jesu ke a'e raho inamō.
Pe, pandu ipe:

—My ngi nde erejur my? — aja Jesu pe.

Anĩ. Jesu pandu we ym ipe. ¹⁰ Pirat pandu ipe:

—Mā! Nde erepandu ym ihē pe. Ehendu katu! Ihē apandu rahā, nde erehem katu te'e ta nde ereho. Anĩ rahā, ihē apandu rahā, nde ke sonda ta jukwa ta. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe jukwa ta — aja Jesu pe.

¹¹ A'e pandu:

—Anĩ. Aja ym. Kapitā aja nde ke Tupā riki mu'am. A'erehe je'ēha te nde erereko. A'erehe ne je'ēha rupi ihē pe upa ma'e ke nde erema'e katu. Ko ihē ke nde pe ngā werur. Ame'ē ta ma'eha riki i'ar koty te we jaxeriha. Nema'e ma'eha 'ar koty te we jaxeriha — aja Jesu pandu ipe.

¹² Ame'ē panduha ke Pirat hendu rahā, Jesu ke a'e poir tar katu te hū. Anĩ. Jundéu awa tama'e kapitā ta hātā pandu pandu:

—Peme'ē ke nde erepoir rahā, homa awa tama'e kapitā keruhū namō katu ym nde. “Ihē riki kapitā keruhū” aja Jesu pandu. A'erehe a'e riki homa awa tama'e kapitā keruhū ruwajan — aja Pirat pe ngā pandu.

¹³ Ame'ē panduha ke Pirat hendu rahā, soroka pe Jesu ke a'e raho. Ngā namō panduha renda pe a'e wapyk. Ngā rehe har ukwa, ame'ē renda pe wapyk. “Katu my?” Anĩ rahā: “Katu ym my?” Ame'ē renda pe Pirat wapyk. Ame'ē henda pe amō ta pandu: “Ita mouha rape” aja. (Jundéu awa je'ēha rahā: “Ngambata” aja pandu ipe.)

¹⁴ Arahā warahy jandar rahā tate. Ame'ē wera rahā ngā mi'u ke jundéu awa ta matyr matyr. Pasuko weraha rehe uhyk tate. Pe, jundéu awa ta pe Pirat pandu:

—Pehēma'e kapitā keruhū ke ko — aja.

¹⁵ Jundéu awa ta pukái hū:

—Ejukwa! Ejukwa! Myra ngā mupia ame'ē ke rehe ejukwa! — aja.

Pirat pandu:

—Pehēma'e kapitā keruhū myra ngā mupia ame'ē ke rehe ihē ajukwa ta my? Ame'ē ke peputar my? — aja ngā pe.

Pa'ihu ta pandu:

—Anĩ. Peme'ē riki jandema'e kapitā keruhū ym. Sesa jō riki jandema'e kapitā keruhū — aja Pirat pe. (Sesa riki homa awa tama'e kapitā keruhū.)

¹⁶ Pe, Jesu ke ame'ē ta pe Pirat me'ē. A'e je'ēha rupi myra ngā mupia ame'ē ke rehe jukwa ta. A'erehe Jesu ke sonda ta raho.

Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Jesu manō

(*Matéu 27.32-44; Mak 15.21-32; Ruk 23.26-43*)

¹⁷ Pe, a'e oho. Ima'e myra ngā mupia ame'ē ke a'e raho. Ijixi'y 'ar pe raho. Pe, ma'e henda pe uhyk oho. Her: “Awa ākā kangwer.” [Jundéu awa je'ēha rahā: “Ngóu” aja.] ¹⁸ A'ep ame'ē myra ngā mupia ame'ē ke rehe sonda ta mujar mu'am. Amō mokōi sawa'e ta ke a'eta mujar mu'am tĩ. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe mujar mu'am. Jesu jywa katu koty peteĩ. Amō iyywa'i koty. Ame'ē ta pyter pe Jesu i'ái. ¹⁹ Pe, amō pe Pirat pandu:

—Ngā ukwaha ke emupinim. Kuja: “Ko Jesu. Nasare ok ta pe har ke a'e. Jundéu awa tama'e kapitā keruhū”

—Aja paper rehe emupinim — aja Pirat pandu. (Aja rahā amō kapitā keruhū kohĩ. Aja rahā, homa awa tama'e kapitā keruhū ruwajan kohĩ, aja mujekwa.)

Ame'ē paper pinim rehe amō koty koty je'ēha ihĩ. Ko jundéu awa je'ēha ke. Amō ratĩ je'ēha ke tĩ. Amō ngere awa je'ēha ke tĩ. Ame'ē paper pinim ke myra ngā mupia apyr rehe asa inom. Itapywa ra'yr pe asa inom. Jesu ākā koty asa inom. ²⁰ Ame'ē ke rehe heta jundéu awa ta usak. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Jesu ke sonda ta mujar mu'am. Ame'ē renda paite ym. Ok ta ngi paite ym. (A'erehe jukwaha ke heta ngā usak oho.) A'erehe heta usak ehe, paper

pinim rehe. ²¹ Pe, Pirat pe jundéu awa tama'e pa'ihu ta pandu:

—Anī. “Jundéu awa tama'e kapitā keruhū” aja amō mupinim. Katu ym aja. Amō koty emupinim. Kuja: “Kome'ē sawa'e pandu naī. Ihē riki jundéu awa tama'e kapitā keruhū” aja emupinim — aja Pirat pe pandu.

²² Pirat pandu:

—Anī. Mā peja pyta. Amō koty ihē amupinim ym ta — aja pa'ihu ta pe.

²³ Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Jesu ke sonda ta mujar mu'am. Tumeme sonda ta ixo. Upa Jesu ke mujar mu'am rahā, ima'e mundeha ke a'eta pyhyk pyhyk. Aja pame katu te pyhyk. Pe, mundeha pukeka aja me'ē pyta. Ame'ē rehe muwykiha nixói te. Peteīhar pan. ²⁴ Sonda ta pandu jupe: “Mā peja ixo. Jamowok ym ta. Ita pinim ra'yr jambor ta. Aja ame'ē mundeha japyhykiha ke jakwa ta” aja. Aja rahā, Tupā je'ēha rehe amō mupinim. Ame'ē rehe uhyk. Kuja:

“Ihēma'e mundeha ke a'eta pyhyk pyhyk. Pukeka aja me'ē rehe ita pinim ra'yr ke a'eta omombor” aja pinīha ihī. Ame'ēja sonda ta ma'ema'e apo 'y.

²⁵ Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Jesu i'āi. Kotete imāi ixo. Imāi anam a'ep ixo tī. Amō Mari a'ep ixo tī. Koropa rakehar a'e. Mari Mandare ixo a'ep tī. ²⁶ Pe, imāi rehe Jesu usak. Amō jumu'eha rehe aja tī. Usak tī. A'e ipy'a katu ame'ē ke ame'ē jumu'eha. Ihē ke ame'ē. Ihē Juā. Pe, imāi pe Jesu pandu:

—Māi! Peme'ē riki ne membyr apo 'y — aja ipe.

²⁷ Pe, ihē pe Jesu pandu tī:

—Peme'ē riki ne māi apo 'y — aja.

Arahā har ihē rok pe ihē araho. Ihē Juā. Jesu māi ke ihē araho. Ihē māi aja ihē asak katu ehe tī.

Jesu manō

(*Matéu 27.45-56; Mak 15.33-41; Ruk 23.44-49*)

²⁸ Jupe uhyk ame'ē ke upa katu te uhyk apo 'y. Aja Jesu ukwa katu. Pe, a'e pandu:

—Ihē hyngwéi — aja.

Aja pandu rahā, Tupā je'ēha rehe amō mupinim, aja me'ē uhyk tī. ²⁹ Ita rekúí ra'yr a'ep ihī. Kawī ihī ipe. Iro ym te ame'ē ke. Ame'ē namō mandeju aja me'ē ke mururu. Ame'ē ke myra rehe sonda pukwar. Pe, Jesu juru rehe ame'ē ke mujar. ³⁰ Ame'ē ke Jesu pyter. Pe, pandu:

—Upa 'y — aja pandu.

(Aja rahā, ipái pandu ame'ē ke upa katu te a'e ma'ema'e 'y, aja mujekwa katu.) Pe, iākā ke iwyr koty jixiko. Pe, manō.

Jesu ku'a ke sonda kutuk, myra rehe har itatakwar pe

³¹ Ame'ē wera rahā, upa ma'e ke jundéu awa ta matyr matyr. Ku'ē rahā, putu'uha 'ar ke, a'erehe ma'e ke matyr ym ta. (Paraky te'e, ame'ēja saka, a'erehe ma'e ke ma'e ym ta.) Ame'ē putu'uha 'ar rahā, hury katu te ngā. A'erehe myra ngā mupia ame'ē ke rehe awa rete pyta ame'ē ke jundéu awa ta putar ym. A'erehe pahar jukwa tar katu. A'erehe Pirat pe jundéu awa tama'e kapitā ta pandu oho:

—Mahapyr sawa'e ta myra ngā mupia ame'ē ke rehe sonda ta mujar mu'am. Jajukwa ta. Ame'ē ta tymā ke jamupen tar katu. Aja rahā, pahar manō ta. Upa manō rahā, hete ke jamujy ta jarur — aja Pirat pe.

³² Pirat pandu: “Ere.” A'erehe itymā ke sonda ta mupen oho. Jesu rake mokōi sawa'e ta myra ngā mupia ame'ē ke rehe sonda ta mujar mu'am. Pe, sawa'ema'e tymā ke sonda ta mupen. Amō sawa'ema'e ke mupen tī. ³³ Pe, Jesu rehe a'eta uhyk rahā, Jesu manō, aja a'eta ukwa. A'erehe itymā ke a'eta mupen ym. ³⁴ Sonda ta ngi har peteī sonda myra rehe har itatakwar pe kutuk. Jesu ku'a ke kutuk. Pe, pahar huwy uhem. Y uhem tī. ³⁵ Upa ame'ē ke rehe ihē asak. Ihē Juā. Asak ame'ē ke ihē

apandu. Ame'ë riki jetehar te ke, aja ihë akwa. Jetehar te ke ihë apandu, aja ihë akwa tĩ. Aja rahã, pejurujar katu ta ehe tĩ. ³⁶ Jesu tymã ke sonda ta mupen ym. Aja rahã, yman Tupã je'ëha rehe amõ mupinim. Aja me'ë uhyk apo 'y. Kuja amõ mupinim:

“Ima'e ixangwer upen ym te ta” aja.

³⁷ Amõ we tĩ. Tupã je'ëha rehe amõ mupinim tĩ. Kuja:

“Myra rehe har itakwar pe kutuk ame'ë ke rehe ngã usak ta” aja amõ mupinim. Aja me'ë panduha rehe uhyk apo tĩ.

Jesu rete ke itakwar rupi amõ mou raho

(*Matéu 27.57-61; Mak 15.42-47; Ruk 23.50-56*)

³⁸ Pe, amõ sawa'e ixo. Her Jose. Arimatéi ok ta pe har ke a'e. Jesu rehe a'e jurujar katu a'e tĩ. Jundéu awa tama'e kapitã ta ngi a'e kyje. A'erehe jurujar katuha rehe har amõ ta pe a'e pandu ym. Pe, Jesu manõ rahã, Pirat pe Jose pandu oho:

—Jesu rete ke ihë aputar. Amou ta araho — aja ipe.

—Ere. Erahõ — aja Pirat Jose pe.

Pe, Jesu rete ke Jose mujy raho. ³⁹ Jose namõ Nikonde oho tĩ. A'e riki pytun rahã, Jesu rehe usak oho ame'ë ke a'e kwe. Ma'e pihe katu ame'ë ke a'e raho. Her aroe. Amõ mi. Ame'ë mokõi mupara ame'ë ke a'e raho. Puhýi riki. Kwaren sin (45) kir puhýiha raho. ⁴⁰ Pe, Jesu rete ke ame'ë mokõi sawa'e ta mujy raho. Pe, pan katu ame'ë pe a'eta pukek. Pukek rahã, ma'e pihe katu ame'ë ke a'eta mou tĩ. Pan pyter rupi mou. Awa rete ke jundéu awa ta jy-tym rahã, aja te'eha riki. ⁴¹ Myra ngã mupia ame'ë ke rehe Jesu ke sonda ta mujar mu'am. Ame'ë henda rake amõ henda ihĩ. Ita kurar renda ke ihĩ. Ame'ë henda pe itakwar keruhũ ihĩ. Ngã pykõi ame'ë ke. Pyahu te ke ame'ë. Ame'ë rupi amõ hete ke amõ ta mou ym te rĩ. ⁴² Ame'ë rupi Jesu rete ke Jose ta mou. Hake ihĩ, a'erehe a'ep mou. Jundéu awa tama'e

putu'uha 'ar uhyk tate, a'erehe a'ep mou.

20

Jesu kwera katu uhem

(*Matéu 28.1-8; Mak 16.1-8; Ruk 24.1-12*)

¹ Nomin pytuniwe te rahã, wera ym we rĩ. Itakwar keruhũ pe Mari Mandare oho. Uhyk rahã, hukwen kyndaha ke amõ mujere pirar, ame'ë ke rehe a'e usak. Itahu pe amõ kynda. Ame'ë ke mujere pirar. ² Ame'ë ke ukwa rahã, Simã Petu koty a'e ujan oho. Pandu oho. Ihë pe a'e pandu uwyr tĩ. Ihë Juã. Ihë rehe Jesu ipy'a katu. Kuja kũjã pandu:

—Jandema'e sawa'e te rete ke amõ ta raho. Myp raho my? Ihë akwa ym ihë — aja Mari pandu.

³ Pe, itakwar keruhũ rehe Petu usak oho. Ihë aho inamõ tĩ. ⁴ Jande mokõi jajan jaho. Pe, Petu ke ihë asa aho. Pe, itakwar keruhũ rehe ihë ahyk py aho. ⁵ Pe, ihë ajumumbe ama'ã hupi. Pan katu ame'ë ke jõ ihë asak. Jesu rete pukeka ke. Anĩ. Ihë axe ym aho hupi. ⁶ Ihë raikwer rupi Simã Petu uhyk. Pahar itakwar keruhũ rupi a'e ixo oho. Pan katu ame'ë ke jõ pete'e túi ame'ë ke rehe a'e usak. ⁷ Pan pe Jesu ãkã ke amõ man. Ame'ë ke rehe a'e usak tĩ. Pan katu ame'ë ke namõ ame'ë túi ym. Jeje jupu'a ou. ⁸ Pe, itakwar keruhũ rupi ihë axe aho tĩ. A'ep ihë riki ahyk py ame'ë ke ihë. Upa ihë asak tĩ. Jete. Jesu kwera katu uhem, ame'ë ke rehe ihë ajurujar katu. ⁹ [Arahã Tupã je'ëha ke jande jakwa ym we rĩ. Tupã je'ëha rehe amõ mupinim. “Manõha ngi a'e kwera katu ta uhem tĩ.” Ame'ë ke jakwa ym we rĩ.] ¹⁰ A'engi jande rok pe jajywyr jaho.

Jesu rehe Mari Mandare usak

(*Matéu 28.9-10; Mak 16.9-11*)

¹¹ Itakwar keruhũ soroka pe Mari jixi'u u'am. Jixi'u u'am rahã, a'e jumumbe ma'ã hupi. ¹² Pe, mokõi Tupã je'ëha rahoha ta rehe a'e usak. Ima'e mundeha ituwyr te ame'ë namõ a'eta ihĩ. Jesu ãkã renda ke pe amõ wapyk

uĩ. Jesu py renda ke pe amō wapyk uĩ tĩ. ¹³ A'eta pandu ipe:

—Mari! Ma'erehe nde erejixi'u ere'am my?

A'e pandu:

—Jandema'e sawa'e te rete ke amō ta raho. Myp raho my? Ihē akwa ym — aja Mari.

¹⁴ Ame'ē ke a'e pandu rahā, a'e uwak. Pe, amō sawa'e a'ep ixo. Mari usak ehe. Ame'ē sawa'e riki Jesu. Ame'ē ke Mari ukwa ym we rĩ. ¹⁵ Pe, Jesu pandu ipe:

—Mari! Ma'erehe nde erejixi'u ere'am my? Awa ke nde erekekar erexo my? — aja Mari pe.

Jesu riki ita kurar usakiha ke, aja Mari ukwaha naĩ. A'erehe Mari pandu ipe.

—Sa'e! Hete ke nde ereraho rahā, nde eremouha renda ke ihē pe emujekwa. Hete ke ihē araho ta — aja Mari pandu.

¹⁶ Jesu pandu ipe:

—Mari!

Pe, ixoty Mari uwak. Jundéu awa je'ēha a'e pandu:

—Hambo! — aja.

[Ame'ē riki: “Ngā mu'eha nde” aja mujekwa.] (Arahā a'e riki Jesu, ame'ē ke Mari ukwa katu.) ¹⁷ Jesu pandu ipe:

—Ihē pái keruhū koty ihē ajywyr ym aho rĩ. A'erehe ihē rehe epyhyk ym e'am. Ihē namō jumu'e ixo ame'ē ta pe epandu eho. A'eta riki ihē mu ta aja. Ihē rendyr ta aja tĩ. Kuja epandu eho: “Ihē pái keruhū koty ihē ajywyr ta aho. A'e riki pehē pái keruhū tĩ. Tupā a'e. Ihē apy'a katu ehe ame'ē ke a'e. Pehē pepy'a pemoĩ moĩ katu ehe ame'ē ke a'e tĩ. Ixoty ajywyr ta aho” aja epandu eho — aja Mari pe Jesu pandu.

¹⁸ A'erehe, jumu'eha ta pe Mari Mandare pandu oho:

—Jandema'e sawa'e te rehe ihē asak — aja a'e pandu.

Upa Jesu pandu ame'ē ke a'e pandu ngā pe tĩ.

Jesu rehe jumu'eha ta usak

(*Matéu 28.16-20; Mak 16.14-18; Ruk 24.36-49*)

¹⁹ Nomin pytun rahā, jumu'eha ta jy'ar uĩ. Jundéu awa tama'e kapitā ta ngi a'eta kyje, a'erehe kapy rukwen ke a'eta kynda katu. Pe, a'eta pyter pe Jesu uhem u'am. A'e pandu:

—Mā peja pehē py'a ke Tupā muhury katu — aja.

²⁰ Ame'ē ke upa pandu rahā, a'eta pe ipo ke a'e mujesak. Itapywa rape ke mujesak. Ixu'a ke mujesak tĩ. Myra rehe har itatakwar rape ke mujesak. Pe, jandema'e sawa'e te rehe jumu'eha ta usak rahā, a'eta hury katu te. ²¹ Pe, a'eta pe Jesu pandu tĩ:

—Mā peja pehē ke Tupā muhury katu. Kome'ē ywy keruhū pe ihē ke ihē pái muwyr. Aja kome'ē ywy keruhū rupi pehē ke ihē amondo ta tĩ. Ihē rehe har pepandu ta peho — aja jumu'eha ta pe a'e pandu.

²² Ame'ē ke upa pandu rahā, a'eta rehe a'e peju. Pe, pandu:

—Mā peja pehē py'a rehe Tupā'ā ihĩ katu. ²³ Ma'e ka'u te'eha ke amō ta ma'ema'e. Ame'ē ta pe kuja pepandu: “Tupā ipy'a pehē rehe jywyr” aja. Aja rahā, jetehar te ke. Tupā ipy'a jywyr katu, a'eta rehe. Kuja pepandu: “Tupā ipy'a jywyr ym pehē rehe” aja amō ta pe. Aja rahā, Tupā ipy'a jywyr ym ta a'eta rehe tĩ — aja Jesu pandu jumu'eha ta pe.

Tome pe Jesu pandu

²⁴ Jumu'eha ta namō Jesu ixo tĩ. Arahā ipy peteĩ jumu'eha ta ngi har amō ixo ym. Her Tome. “Mokõihar ta ke” aja amō ta ipe tĩ. ²⁵ Pe, a'e jywyr rahā, amō jumu'eha ta pandu ipe:

—Jandema'e sawa'e te rehe jasak — aja ipe.

Tome pandu:

—Ipo rehe itapywa rape rehe ihē asak ym rahā, a'e kwera katu uhem, aja ihē ajurujar ym ta ehe. Hape rupi ihē po ihē amunde ym rahā, aja ajurujar ym ta ehe tĩ. Ixu'a rehe myra rehe har itatakwar rape rupi ihē po ihē amujar ym rahā, ajurujar ym ta ehe tĩ — aja jumu'eha ta pe.

²⁶ Awa po wajar peteĩ ukwer rahã, upa jumu'eha ta jy'ar uĩ tĩ. Kapy tiha ame'ẽ pe jy'ar uĩ. Tome a'ep ihĩ tĩ. Hukwen riki amõ ta kynda katu. Pe, pahar Jesu uhem u'am. Jumu'eha ta pyter pe uhem u'am. Pe, pandu:

—Ko ihẽ ajur — aja.

²⁷ Pe, Tome pe a'e pandu:

—Ihẽ po rehe esarahã! Itapywa rape rupi nde po emunde. Ihẽ ku'ap nde po emunde tĩ. Myra rehe har itatakwar rape rehe emujar tĩ. Ihẽ akwera katu ahem, ame'ẽ ke rehe nde erejurujar ym. Apo ejurujar katu ihẽ rehe 'y — aja Jesu.

(Aja pandu rahã, Jesu nixói rahã, kwehe we Tome pandu ame'ẽ ke Jesu upa ukwa katu, aja mujekwa katu.)

²⁸ Tome pandu ipe:

—Ihẽma'e sawa'e te nde! Tupã riki nde. Nde rehe ihẽ py'a ihẽ amoĩ moĩ katu — aja Jesu pe.

²⁹ Tome pe a'e pandu:

—Ihẽ rehe nde eresak katu, a'erehe ihẽ rehe nde erejurujar katu. Amõ ta ihẽ rehe usak ym ta. Pe, ihẽ rehe a'eta jurujar katu ta tĩ. Mã! Ame'ẽ ta hury katu ta — aja Jesu pandu.

Tupã je'ẽha ke Juã mupinim

³⁰ Jumu'eha ta ruwa koty marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke Jesu ma'ema'e katu. Mãte hũ ma'ema'e. A'eramõ a'eta usak ehe. “Mã! Katu hũ” aja a'eta pandu hũ. Upa ame'ẽ ke kome'ẽ paper rehe ihẽ amupinim ym. Ihẽ Juã. ³¹ Kome'ẽ paper rehe amõ amõ Jesu ma'ema'eha ke ihẽ amupinim. Ame'ẽ ke rehe pesak rahã, Jesu riki Kirisutu, kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e, aja pejurujar katu ta. A'e riki Tupã ra'yr, aja pejurujar katu ta tĩ. Pejurujar katu ehe rahã, pehẽ ruhãha namõ pexo, aja pekwa katu. A'erehe kome'ẽ paper ihẽ amupinim.

21

Jesu rehe awa po wajar mokõi jumu'eha ta usak

¹ Ajame'ẽ ke ypa keruhũ rake jande jaxo. Ypa keruhũ rer Timberi. A'ep

Jesu uhyk oho tĩ. Arahã kuja a'e mujesak jande pe. ² Ypa keruhũ rake jayy'ar ja'am. Ko Simã Petu. Amõ Tome. Amõ Natanae. Ihẽ tĩ. Ihẽ Juã. Ihẽ mu, Tian amõ. (Semende riki jande pái.) Amõ mokõi jumu'eha ta jy'ar u'am jande namõ tĩ. Tome pe amõ ta pandu: “Mokõihar ta ke” aja. Natanae riki Kana ok ta pe har ke a'e. Kana ok ta Ngariréi ywy rehe ihẽ.

³ Jande pe Simã Petu pandu:

—Pira rehe ihẽ aho ta — aja.

—Ne namõ jaho ta tĩ — aja jande ipe.

Pe, jarusu keruhũ pe japor jaho. Pytun rupi kyhapari ke jamombor jaxo tipe. Japyhyk ym te pira ke. ⁴ Pe, wera ramõ te rahã, y rymy'y rake Jesu pu'am u'am. Jasad ehe rahã, Jesu ke aja jakwa ym. ⁵ Pe, jande pe Jesu pukái:

—Sa'eta! Pira pepyhyk my?

—Anĩ. Japyhyk ym te riki! — aja jande ipe.

⁶ A'e pandu:

—Pehẽma'e jarusu keruhũ jywa katu koty kyhapari pembor. Aja rahã, pira pepyhyk ta kũ — aja jande pe.

A'e pandu, a'erehe kyhapari ke jambor. Pe, mãte hũ pira ke japyhyk 'y. A'erehe marã ka ym kyhapari jamuhemiha. ⁷ Jesu ipy'a katu ame'ẽ ke ihẽ. Ihẽ riki Petu pe apandu:

—Jandema'e sawa'e te tiki! — aja.

(Arahã Jesu tiki aja johu jakwa katu.) Ame'ẽ ke rehe Petu hendu rahã, pukeka aja me'ẽ pe a'e jupukek. Pe, y pe a'e opor oho. Xum! Pe, Jesu koty a'e jupetẽ oho. [Pira ke pyhyk ixo rahã, mundeha ke upa a'e jo'ok, a'erehe ma'e ke a'e jupukek.] ⁸ Jandema'e jarusu keruhũ ke jamuhyk jaraho. Y rymy'y rehe jamuhyk jaraho. Kyhapari hykõi jaraho. Mãte hũ pira ke ipe. Y rymy'y paite ym. Sẽ (100) met tate paiteha.

⁹ Pe, ywy rehe japor rahã, tata rehe jasad. Tatãpũi 'ar pe pira musepetu ame'ẽ ke rehe jasad. Mbeju rehe jasad tĩ. ¹⁰ Pe, a'eta pe Jesu pandu:

—Pira pepyhyk ramō. Amō we pe-
rur — aja.

¹¹ Jarusu keruhū pe Simā Petu opor
oho tī. Kyhapari pyhyk. Pe, ywy
rehe a'e opor rahā, ywy pe upa hykī
muhem raho. Pira tiha ame'ē ke
pame katu te tūi. Heta te hū tūi. Kuja,
153 hetaha tūi. Anī. Kyhapari usak
ym. ¹² Jande pe Jesu pandu:

—Pe'u pejur! — aja.

A'e riki jandema'e sawa'e te aja
jakwa katu, a'erehe: “Awa nde my?”
aja japandu ym ipe. ¹³ Pe, mbeju ke
Jesu pyhyk. Jande pe a'e me'ē me'ē.
Pira ka'ē ke aja tī. Me'ē me'ē tī.

¹⁴ Arahā riki mahapyrihar ke Jesu
mujesak jande pe. Manōha ngi kwera
katu uhem. A'engi mahapyrihar Jesu
rehe jasak.

Petu namō Jesu pandu

¹⁵ Upa ja'u rahā, Simā Petu pe Jesu
pandu. Simā Juā ra'yr.

—Simā! Se ne namō ixo ame'ē ta
ixo. Ihē rehe a'eta ipy'a katu. I'ar koty
te we ihē rehe nde erepy'a katu my?
— aja ipe.

Simā pandu:

—Sawa'e! A'e tȳ. Nde rehe ihē
apy'a katu, aja nde erekwa katu — aja
ipe.

—Ihē kotyhar ta riki arapuharan
ra'yr ta aja saka. Ame'ē ta rehe esak
katu — aja Simā pe.

¹⁶ Simā Juā ra'yr. Mokōihar Jesu
pandu ipe:

—Simā! Ihē rehe nde erepy'a katu
my? — aja ipe.

—Sawa'e! A'e tȳ. Nde rehe ihē
apy'a katu. Aja nde erekwa katu —
aja Petu.

—Ihē kotyhar ta riki arapuharan ta
aja saka. Ame'ē ta rehe esak katu —
aja Simā pe.

¹⁷ Simā Juā ra'yr. Mahapyrihar
pandu ipe:

—Simā! Ihē rehe nde erepy'a katu
my? — aja Petu pe.

Aja me'ē mahapyrihar Jesu pandu
ipe. A'erehe Petu pyai. A'e pandu:

—Sawa'e! Upa katu te nde erekwa
katu. A'erehe nde rehe ihē apy'a

katu, aja nde erekwa katu — aja Jesu
pe.

A'e pandu:

—Ihē kotyhar ta riki arapuharan ta
aja saka. Ame'ē ta rehe esak katu.
¹⁸ Esarahā! Nde sawa'e wan rahā,
nema'e mundeha ke nde atu eremu-
nde. Nde ereho tar katu ame'ē pe
nde ereho te'e. Nde tamūi te rahā,
nde jywa ke nde eremupuku ta. Pe,
amō pukwar ta. Pe, nde ereho tar ym
ame'ē pe nde ke amō ta raho ta — aja
Petu pe.

¹⁹ [Aja me'ē a'e pandu rahā, myja
Petu manō ta my, ame'ē ke Jesu mu-
jekwa ixo. Petu manō rahā, amō ta
pandu ta: “Petu pe pyrātāha nde ere-
muwyr. A'erehe jukwa ame'ē ta ngi
a'e kyje ym. A'erehe ne jō riki katu
te me'ē ke” aja Tupā rehe har amō ta
pandu ta.] Pe, Jesu pandu ipe:

—Ihē namō eho! — aja Petu pe.

Juā rehe har Jesu pandu

²⁰ Petu uwak rahā, ihē rehe a'e
usak. Ihē Juā. Ihē rehe Jesu ipy'a katu
ame'ē ke ihē. Amukwehe hake ihē
awapyk aī rahā, ihē apandu ipe:

—Sawa'e! Awa riki nde ruwajan ta
ke nde rehe muhyk ta werur my? —
aja ihē.

²¹ Apo ihē rehe Petu usak rahā, Jesu
pe a'e pandu:

—Sawa'e! Juā rahā, myja a'e ixo ta
my? — aja Petu pandu. (Aja rahā,
myja Juā manō ta my, aja Petu ukwa
tar katu.)

²² Jesu pandu ipe:

—Ihē ajywyr rahā, pewe a'e ixo ta
my rī. Ame'ē ke ihē aputar nahā my.
Ihēma'e rehe ejuma'u ym. Nde riki
ihē namō eho — aja Petu pe.

²³ Ame'ē ke hendu rahā, amō Jesu
namō jumu'e ixo ame'ē ta pandu
pandu a'eta jupe: “Juā riki manō ym
ta” aja naī. Anī. Aja me'ē Jesu pandu
ym. Kuja a'e pandu katu: “Ihē ajywyr
rahā, pewe a'e ixo ta my rī. Ame'ē
ke aputar nahā my. Ihēma'e rehe
ejuma'u ym” aja jō Jesu pandu.

²⁴ Ihē riki apandu katu. Ihē Juā.
Jesu pandu ame'ē ke ihē apandu tī.
A'e ma'ema'e ame'ē ke ihē apandu

pandu tĩ. Paper rehe upa ihẽ
amupinim tĩ. Ihẽ apandu ame'ẽ riki
jete har te ke aja upa ngã ukwa katu.

Je'ẽha a'ejõhar

²⁵Jesu ma'ema'e, ame'ẽ ke pewe hũ
rĩ. Ame'ẽ ke peteĩ teĩ paper rehe amõ
mupinim rahã, mäte hũ paper pinim
ke ihĩ ta. Aja ihẽ akwa katu.

Upa.

At Jesu kotyhar ta ma'e ke ma'ema'e

Ruk kome'ë paper ke mupinim. Teo pe mondo. “Teo” aja pandu rahã, upa Tupã rehe ipy'a katu ame'ë ta ke, aja ngã ukwa.

Ma'erehe kome'ë paper ke Ruk mupinim my? Kuja. Myja myrandu katu Jesu kotyhar ta pandu pandu raho my? Ame'ë ke a'e mujekwa tar katu, a'erehe kome'ë paper ke mupinim. Jerusarë ok ta pe pandu py. Arahã myrandu katu ke jundéu awa ta pe jô Jesu kotyhar ta pandu pandu. A'engi jundéu awa aja ym ame'ë ta pe pandu pandu oho tî. A'engi amô amô ywy pe pandu pandu oho tî. A'engi Hom ok ta pe Páu pandu pandu. A'engi upa kome'ë ywy keruhû rupi Jesu kotyhar ta pandu oho. Upa awa ta pe pandu pandu oho.

Jesu kotyhar ta ma'e ke ma'ema'e

¹⁻² Nde riki Teo. Yman nde pe paper ihë amupinim amondo. Ihë Ruk. Jundéu awa tama'e ywy rupi Jesu wata oho ixo rahã, upa a'e ma'ema'e ame'ë ke nde pe ihë amupinim. Upa a'e mu'emu'e ame'ë ke nde pe ihë amupinim tî. Tupã'ã je'ëha rupi ma'e Jesu pandu pandu. A'e mondo ame'ë ta pe a'e pandu pandu. Amukwehe te ame'ë ta pe a'e pandu: “Ihë namô peho. Pehë ke ihë ajo'ok” aja Jesu pandu. Ame'ë ta pe a'e pandu pandu. Upa pandu rahã, ywa pe a'e jywyr oho.

³ Amukwehe te we myra ngã mupia ame'ë ke rehe Jesu manô. Pe, kwera katu uhem rahã, a'e mondo ame'ë ta usak usak ehe tî. Kuja, mokôi awa py upa ukwer rahã, usak usak katu ehe tî. A'erehe a'e kwera katu ixo tî, aja mujekwa katu. Ma'e ke Jesu ma'ema'e ixo tî, a'erehe a'e kwera katu ixo tî, aja mujekwa katu tî. Ixuwe katu ixo tî, aja mujekwa katu ngã pe tî. Arahã myja me'ë rahã, Tupã pandu: “Nde katu te. Ma'e nde

ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja a'e pandu my? Ame'ë rehe har tapijar te'e we a'e mu'e mu'e ixo rî. ⁴ A'e mondo ame'ë ta namô Jesu ixo rahã, kuja a'e pandu a'eta pe tî:

—Pehë rehe Tupã'ã ihï ym rahã we, Jerusarë ok ta ngi pehem ym peho. Tupã'ã ke pehë pe Papa muwyr ta. Aja amukwehe te we pehë pe ihë apandu katu. Ame'ë ke rehe peharô pexo rî. ⁵ Yman y pe amô ta ke Juã mujahuk. Apo heta ym wera rahã, pehë py'a rehe Tupã'ã ke Papa muwyr ta — aja a'e mondo ame'ë ta pe Jesu pandu.

Ywa pe Jesu jywyr oho

⁶ Jesu namô a'e mondo ame'ë ta jy'ar u'am rahã, a'eta pandu ipe:

—Sawa'e! Apo jundéu awa tama'e kapitã keruhû aja nde erexo ta my? Pe, jande ruwajan ta ngi jande ke nde erepoir ta my? — aja Jesu pe. (“Jande ruwajan ta” aja pandu rahã: “Homa awa tama'e sonda ta ke” aja mujekwa.)

⁷ Pe, Jesu pandu a'eta pe:

—Ame'ë rehe har pekwa pekwa ym pe'am. Ame'ë rehe har Papa jô ukwa katu. Ame'ë weraha ke a'e jô riki je'ëha rupi manga katu. Jahy ke a'e jô manga katu tî. ⁸ Pe, Tupã'ã pehë namô ihï rahã, pehë py'a ke Tupã mâtã ta. Pe, ihë rehe har pepandu pandu ta peho. Jerusarë ok ta rupi pepandu pandu ta peho. Jundéi ywy rupi pepandu pandu ta peho tî. Samari ywy rupi pepandu pandu ta peho tî. Upa kome'ë ywy keruhû rupi pepandu pandu ta peho tî — aja a'e mondo ame'ë ta pe Jesu pandu.

⁹ Upa Jesu pandu rahã, a'e mondo ame'ë ta usak usak u'am ehe. Pe, usak usak u'am ehe rahã, ywa pe Jesu jupir oho. Katak ym oho. Pe, takãxîha pukek oho.

¹⁰ Jupiriha ke rehe usak usak u'am rahã, pahar mokôi sawa'e ta uhyk uwyr a'eta rehe. Ima'e mundeha tuwyr te! ¹¹ Jesu mondo ame'ë ta pe a'eta pandu:

—Ngariréi ywy pe har ta. Ywa rehe pesak pesak ym pe'am. Ywa pe Jesu jywyr oho. Pehē ngi Tupā mujwyr raho. Ame'ē jupiriha ke aja wyjy ta uwyr tī — aja mokōi sawa'e ta pandu.

Jun renda ke pe Mati ke ngā mu'am tī

¹² Pe, ywy'ā ngi Jesu mondo ame'ē ta wyjy oho. Ywy'ā rer Oriwéi ty. Pe, Jerusarē ok ta pe jywyr oho. Jerusarē ok ta riki kotete, paiteha mangaha mokōi jō kiro met. ¹³ Pe, jywyr rahā, ywate har henda ihī, ame'ē pe wapyk oho. A'ep amō ta jy'ar uwyr tī. Ko Petu. Amō Juā. Amō Tian. Amō Andere. Amō Siri. Amō Tome. Amō Matoroméu. Amō Matéu. Amō Tian. Ame'ē riki Apéu ra'yr. Amō Simā. Jundéu awa tama'e ywy ngi huwan ta ke a'e mujan tar katu muhem ame'ē ke a'e. Amō Jun. Tian ra'yr a'e. ¹⁴ Peteihar aja a'eta ixo. Tupā namō pandu pandu uī. Kūjā ta a'eta namō ihī tī. Mari ihī tī. Jesu māi a'e. Jesu mu ta ihī tī.

¹⁵ Arahā Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta heta ixo. Kuja, 120 hetaha. Pe, ame'ē ta pyter pe Petu pu'am u'am. ¹⁶ A'e pandu a'eta pe:

—Ihē mu ta! Pehendu katurahā! Yman Jun rehe har Ndawi mupinim. Tupā'ā mujekwa ame'ē ke a'e mupinim. Aja pinīha ke Jun ma'ema'e. Jesu rehe ngā pyhyk ame'ē ta ke Jesu koty Jun mujy'ar raho. ¹⁷ Amukwehe te we jande namō Jun wata ixo rī. Jande aja Tupā rehe har a'e pandu pandu oho tī. Jande aja Jesu usak katu ehe tī. ¹⁸ [Jun riki katu ym ame'ē ke ma'e. Aja tamatarer ke a'e pyhyk. Ame'ē tamatarer pe kupixa ke a'e jo'ok. A'ep iākā koty u'ar oho. Ipusu pyter rupi owok. Pe, ipusu ke upa uhem. ¹⁹ Ame'ē rehe har upa Jerusarē ok ta pe har ta ukwa tī. A'erehe ame'ē kupixa rer riki Asenda. “Kupixa ke huwy mururu oho” aja jundéu awa ta je'ēha ipe.] ²⁰ Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Kuja, Saumo rehe ihī:

“Mā peja hok ke jeje te'e ihī! Mā peja amō ta nixói ipe!”

Kuja pinīha ihī tī:

“Mā peja henda ke pe Tupā rehe har amō pandu pandu oho!” aja pinīha ihī.

²¹⁻²² —A'erehe amō sawa'e Jun renda ke pe jande namō ixo rahā, katu tiki. Jande aja Jesu kwera katuha rehe har pandu pandu rahā, katu tī. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Jande aja Jesu namō wata ame'ē sawa'e ke rahā, katu tī. Jesu ke Juā mujahuk, a'engi Jesu namō wata ixo ame'ē sawa'e ke rahā, katu tī. Ywa pe Jesu jywyr oho, ame'ē ke rehe usak ame'ē sawa'e ke rahā, katu tī — aja Petu pandu.

²³ Pe, mokōi sawa'e ta ke a'eta mu'am. Jesu namō wata ixo ame'ē ta ke mu'am. Ko Jose. Masamba aja her tī. Her te Jusu. Amō sawa'e ke a'eta mu'am tī. ²⁴ Her Mati. Pe, katu usak ame'ē rehe har Tupā namō ngā pandu pandu. Kuja pandu:

—Sawa'e! Jande pái keruhū! Upa awa ta rehe har nde erekwa katu. Kome'ē mokōihar ngi har peteī jande namō pyta ta. Awa rehe nde eresak katu my? Ame'ē ke jande pe emujekwa katu. ²⁵ Jande namō a'e paraky ta ixo. Nde rehe har pandu pandu ta oho tī. Ame'ē parakyha ke Jun hijar oho. Pe, mupyraraha renda pe oho — aja a'eta pandu pandu.

²⁶ Mokōi sawa'e ta ke a'eta mu'am. Pe, ita pinim ra'yr ke a'eta omombor. Aja peteihar rehe katu a'eta usak. Ombor rahā, Mati rehe jō katu ngā usak. Pe, ipy peteī Jesu mondo ame'ē ta namō Mati ixo. (A'e riki Jun renda ke pe pyta.)

2

Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta py'a rehe Tupā'ā ihī katu

¹ Penteko weraha rehe uhyk oho. (Ame'ē wera rahā, imi'u ke jundéu awa ta matyr.) Arahā upa Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta jy'ar uī.

² Peteihar renda pe jy'ar uī. Pe, pahar ywa ngi ma'e tyapu hū. Ywytu keruhū aja tyapuha. Ok wyr pe Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta wapyk uī.

³ A'ep tyapuha ixe uwyr. Pe, tata hendyha aja a'eta usak. Ame'ë ke a'eta äkã 'ar pe hetaha aja ihĩ. Pe, aja pame katu te a'eta äkã 'ar pe hendy.
⁴ Pe, upa katu te a'eta rehe Tupã'ã ihĩ katu. Amõ koty koty ngã je'ëha uhem. (A'erehe Tupã'ã uwyr aja mujekwa katu.) Ame'ë je'ëha ke Tupã'ã muwyr a'eta pe.

⁵ Arahã Jerusarë ok ta pe heta jundéu awa ta ixo. Tupã je'ëha rehe hendu katu ame'ë ta ixo. Amõ amõ wyy ngi uhyk uwyr ame'ë ta ixo.
⁶ Ame'ë tyapuha rehe hendu rahã, ixoty ame'ë ta johu jy'ar oho. Ngã je'ëha riki amõ koty koty je'ëha. Pe, aja pame katu te ngã je'ëha ke rehe ngã hendu. Ame'ë ta amõ koty koty ngã je'ëha ke Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta pandu pandu. Ame'ë ke rehe ngã hendu. A'erehe mäte we ame'ë te a'eta my.
⁷ Upa ngã hetaha pandu pandu ngã jupe:

—Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta riki ngariréi wyy pe har ta ke. A'erehe jande je'ëha ke ame'ë ta ukwa ym ta tipe.
⁸ Jande ngi har ym tĩ. Anĩ. Jande je'ëha ke ame'ë ta pandu katu apo 'y. Myp jande je'ëha ke ame'ë ta ukwa my? Jakwa ym. Mã! Aja pame katu te jande je'ëha rehe jahendu. Amõ koty je'ëha ke jande japandu.
⁹ Ko Par wyy ngi amõ ta uhyk uwyr. Amõ koty je'ëha ame'ë tĩ. Amõ ta Me wyy ngi uhyk uwyr tĩ. Amõ koty je'ëha ame'ë tĩ. Aja pame tĩ. Amõ koty koty je'ëha tĩ. Amõ ta Erã wyy ngi uhyk uwyr tĩ. Amõ ta Mesopot wyy ngi uhyk uwyr tĩ. Amõ ta Kapando wyy ngi uhyk uwyr tĩ. Amõ ta Põ wyy ngi uhyk uwyr tĩ. Amõ ta Asia wyy ngi uhyk uwyr tĩ.
¹⁰ Amõ ta Hiri wyy ngi uhyk uwyr tĩ. Amõ ta Pansi wyy ngi uhyk uwyr tĩ. Amõ ta Eji wyy ngi uhyk uwyr tĩ. Amõ ta Rim wyy ngi uhyk uwyr tĩ. Ame'ë Rim wyy ke Syre ok ta rake ihĩ. Amõ ta Hom ok ta ngi uhyk uwyr tĩ.
¹¹ A'engi amõ amõ jundéu awa ta uhyk uwyr. A'engi jundéu ramõi ta je'ëha rehe hendu katu ame'ë ta uhyk uwyr tĩ.

Amõ ta Kere ypa'ũ ngi uhyk uwyr tĩ. Amõ ta Ara wyy ngi uhyk uwyr tĩ. Pyrãtãha namõ upa katu te ma'e ke Tupã ma'ema'e, ame'ë rehe har jande jahendu. Amõ amõ jande je'ëha ke Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta pandu. A'erehe jande jakwa katu — aja ngã pandu pandu ngã jupe.

¹² Pe, upa ngã pandu pandu ngã jupe:

—Mã! Ma'erehe my? — aja.

¹³ Pe, mäte we ame'ë te a'eta my. Pe, Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta rehe amõ ta puka puka hũ. A'eta pandu:

—Anĩ. Peme'ë ta kawĩ ngi ka'u ixo — aja ngã.

Petu je'ëha ke

¹⁴ Pe, Petu pu'am. Awa py peteĩ Jesu mondo ame'ë ta namõ pu'am. Pe, ngã hetaha pe hãtã pandu:

—Jundéu awa ta! Pehendu katurahã! Upa Jerusarë ok ta pe har ta! Pehendu katu tĩ! Ihë rehe pehendu katu. Pehë pe ihë apandu ta.
¹⁵ Kawĩ ngi jaka'u, aja pekwaha naĩ. Anĩ. Jaka'u ym. Ko warahy ywa ku'ap rĩ. (Pytuniwe ka'u ym awa.)
¹⁶ Pesarahã! Amõ koty koty ngã je'ëha japandu pandu. Aja pehendu ramõ ame'ë ke yman amõ sawa'e mupinim. Her Joe. Tupã je'ëha pandu ame'ë ke a'e. Kuja a'e mupinim. Tupã pandu:

¹⁷ “Peme'ë wyy keruhũ pe angaha uhyk tate rahã, Tupã'ã ke ihë amondo ta. Heta awa ta rehe a'e ihĩ katu ta.

A'erehe ihë je'ëha ke pehë ra'yr ta pandu pandu ta. Pehë rajyr ta pandu pandu ta tĩ.

Ixeraiha aja sawa'e ta usak ta. Aja ihë je'ëha ke a'eta ukwa ta. Tamõi ta ixerai ta tĩ. Aja ihë je'ëha a'eta ukwa ta tĩ.

¹⁸ Arahã ihë miasu ta rehe Tupã'ã ihĩ katu ta.

Sawa'e ta rehe ihĩ katu ta. Kũjã ta rehe ihĩ katu ta tĩ.

Pe, ihë je'ëha ke a'eta pandu pandu ta.

¹⁹ Ywa rehe ma'e ke ihë amõi ta. Ame'ë ngi jumukahem ta ngã u'am.

Ywa rehe aja kome'ē ywy keruhū pe tī. Ihēma'e pyrātāha ke ihē amujesak ta ngā pe.

Aman hawi aja awa ruwy hawi ta tī. Jahy rata u'ar hū ta tī.

Ywa takāxīha aja tata takāxīha pu'am hū ta tī.

²⁰ Warahy uwe ta. Awa ruwy pirā aja jahy tī. Upa aja uhyk py.

Pe, jandema'e sawa'e te jywyr ta. Arahā pyrātāha ke ihē amujesak ta ngā pe.

²¹ Pe, upa ihē pe ngā pandu rahā, ame'ē ta ke ihē amuhā katu ta.

Ihē rehe jurujar katu ame'ē ta ke amuhā katu ta" aja Tupā pandu. Aja Joe mupinim.

—(Upa aja uhyk ramō, a'erehe amō koty koty ngā je'ēha ke japandu pandu) — aja Petu pandu.

²² A'e pandu tī:

—Jundéu awa ta! Pehendu katurahā! Jesu rehe har ihē apandu ta pehē pe. Nasare ok ta pe har ke a'e. Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke a'e ma'ema'e katu hū. Ngā ke a'e mukatu hū. Amō ta py'a ngi ājā ta ke a'e muhem hū mondo tī. Pyrātāha ke Tupā muwyr ipe tī, a'erehe aja a'e ma'ema'e katu. A'erehe Tupā usak katu ehe, aja ngā ukwa. Upa ame'ē rehe har pekwa katu. ²³ Upa ame'ē rehe pesak tī. Yman Jesu manōha rehe har Tupā ukwa katu. A'e putar ame'ē ke ngā ma'ema'e. A'erehe Jesu ke pepyhyk. Pe, sawa'e katu ym ame'ē ta pe a'e ke peraho. Pe, myra ngā mupia ame'ē ke rehe ame'ē ta jukwa. Pehē pejukwa, ame'ēja saka. ²⁴ Anī. A'e ke Tupā mukwera katu muhem. Manōha ngi mukwera katu muhem. Marā ka ym pete'e tūi. ²⁵ Yman kweraha rehe har Ndawi mupinim. (Jesu rehe har a'e mupinim. Kuja Jesu pandu, ame'ēja saka.)

"Ihēma'e sawa'e te rehe ihē asak katu a'am. A'e riki ihē rake ihī, a'erehe manōha ngi akyje ym ihē.

²⁶ A'erehe ihē rury katu tī. Ihē rury katuha apandu pandu. Ihē

amanō ta. Anī. Ihē akwera katu ta ahem tī, aja akwa katu.

²⁷ Wetep akwera katu ta ahem. Manōha renda pe ihē'ā ke nde eremupyta ym te ta.

Ihē rehe nde erepy'a katu. Ihē rete ke nde eremunem ym te ta tī. (Aja rahā, akwera katu ta ahem, aja akwa katu.)

²⁸ Ihē ruhāha ke ihē pe nde eremu-jekwa. Ihē namō nde erexo ta, a'erehe ihē ke nde eremuhury ta" aja Ndawi mupinim — aja Petu pandu.

²⁹ A'e pandu tī:

—Jundéu awa ta! Pehendu katurahā! Ndawi ambyr rehe har ihē apandu ta pehē pe. Yman Ndawi manō. Jande ramūi ambyr a'e. A'e ke amō ta jytym raho. Pete'e ywykwar pe ixangwer ke tūi. ³⁰⁻³¹ Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e. Tupā manga katu, aja a'e ukwa katu. Yman Ndawi pe kuja Tupā pandu: "Yman atu rahā, nde aja ne rainō riki kapitā keruhū wan ta tī" aja Tupā pandu. Ame'ē Ndawi rainō riki Kirisutu. Aja Ndawi ukwa katu, a'erehe Kirisutu kweraha rehe har kuja a'e pandu:

"Manōha renda pe i'ā ke Tupā mupyta ym te ta. Hete ke munem ym te ta" aja Ndawi pandu. (Munem ym te rahā, mukwera katu ta, aja mujekwa katu.)

³² —Jesu ke Tupā mukwera katu muhem. (A'erehe hete munem ym te.) Kwera katu uhem rahā, jande jasad ehe, a'erehe ame'ē rehe har japandu pandu. ³³ Ywa pe Jesu ke Tupā mujywywyr raho. Hake a'e wapyk oho. (Aja rahā katu te ame'ē ke a'e, aja mujekwa katu.) Tupā'ā ke a'e me'ē ta ipe, aja kwehe Jesu pe ipái keruhū pandu katu. Ame'ē Tupā'ā riki jande py'a rehe a'e moī, ame'ē ke pekwa apo 'y. Tyapuha pehendu tī. ³⁴⁻³⁵ Ndawi riki ywa pe oho ym. Anī. Ixuwe katu rahā, kuja a'e pandu:

"Ihēma'e sawa'e te pe Tupā pandu: 'Ihē rake ewapyk. (Aja rahā katu te me'ē ke nde, aja amujekwa katu.)

Nde ruwajan rehe ihē apor ta. Ame'ē ta ke ihē amuputu'u ta nde pe' aja Tupā" aja Ndawi pandu — aja Petu pandu. ("Ihēma'e sawa'e te" aja Ndawi pandu rahā: "Kirisutu rehe har" a'e pandu.)

³⁶ A'e pandu tī:

—Upa jundéu awa ta! Pehendu kat-urahā! Jesu ke myra ngā mupia ame'ē ke rehe pemujar pemu'am. Apo a'e riki jandema'e sawa'e te aja Tupā mu'am. Kirisutu a'e tī. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e. Ko jetehar te ke pekwa apo 'y — aja ngā pe Petu pandu.

³⁷ Ame'ē ke rehe jundéu awa ta hendu rahā, pyai te ngā. Petu pe ngā pandu. Jesu mondo ame'ē ta pe ngā pandu tī:

—Sawa'e ta! Myja jande jama'e ta my apo 'y? — aja jundéu awa ta pandu.

³⁸ Pe, ngā pe Petu pandu:

—Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Jesu riki Kirisutu. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e. Pejurujar katu ehe. Aja rahā, pehē rehe Tupā ipy'a jywyr ta. Aja rahā, pehē ke jande jamujahuk ta. (Aja rahā, Tupā kotyhar ta pehē apo 'y, aja pemujekwa katu ngā pe.) Pe, pehē rehe Tupā'ā ihī ta. ³⁹ Yman ame'ē rehe har Tupā pandu katu. Ame'ē pandu katuha ke uhyk apo 'y, a'erehe pehē rehe Tupā'ā ihī katu ta tī. Pehē ra'yr ta rehe ihī katu ta tī. Amō awa ta pe ihī katu ta tī. Upa katu te Tupā usak katu ame'ē ta rehe ihī katu ta tī — aja Petu pandu.

⁴⁰ Aja Petu pandu hū. Pandu we hū. Mu'e katu tī. Kuja:

—Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e hū. A'erehe mupyraraha uhyk ta ngā rehe. Amō ta Jesu ke putar ym, a'erehe myra ngā mupia ame'ē ke rehe jukwa. Mā peja ame'ē ta aja ym pehē tī. A'erehe Tupā koty pehē py'a pemuruwak. Aja rahā, pehē ke a'e muhā katu ta — aja Petu pandu.

⁴¹ Ame'ē je'ēha rehe heta ngā jurujar katu. Pe, ame'ē ta ke ngā mujahuk. (Aja rahā, Tupā kotyhar ta ke apo 'y, aja mujekwa katu ngā pe.) Arahā heta ngā jurujar katu ehe, Jesu rehe. Kuja, 3.000 hetaha. ⁴² Jesu mondo ame'ē ta namō ame'ē ta jumu'e uī. A'eta namō ngā juehe katu ngā ixo. Johu ma'e ngā u'u uī tī. Tupā namō johu ngā pandu pandu tī.

Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta rehe har

⁴³ Tupāma'e pyrātāha namō Jesu mondo ame'ē ta ma'e ke ma'ema'e hū. Mukatu hū ngā ke. Aja me'ē ma'ema'e hū. A'erehe upa ngā jupandu ngā jupe:

—Mā! Katu te hū — aja ngā.

⁴⁴ Upa Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta je'ē je'ē ym ha namō ixo. Amō Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta namō ngā juehe katu ngā ixo. Ima'e ke rehe kyty'ŷ ym tī. ⁴⁵ Ima'e ma'e ke muhepy tī. Henda ke muhepy tī. Aja tamatarer ke matyr. Pe, jurujar katu ame'ē ta ima'e ym te rahā, ame'ē ta pe ma'e ke me'ē me'ē te'e. ⁴⁶ Pe, wera rahā pame katu te Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe jy'ar oho. A'ep Tupā namō ma'e pandu pandu u'am. Ok pe johu ma'e ngā u'u tī. Hury katu a'eta tī. Peteihar aja ngā ixo tī. ⁴⁷ Tupā namō kuja pandu pandu tī: "Ne jō riki katu te me'ē ke" aja. "Peme'ē ta katu ame'ē ta ke a'eta" aja Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta rehe har amō ta pandu pandu. Wera rahā pame katu te ngā ke Tupā muhā katu. Aja Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta jumuheta oho.

3

Wata ym te ame'ē ke Petu mukatu

¹ Amō wera rahā, Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Petu oho. Juā oho inamō tī. Warahy ywa ku'a ihon rahā, oho. Arahā jundéu awa ta Tupā namō ma'e pandu pandu katu. ² Tupā rehe ngā jumu'eha

renda keruhū rehe hukwen ihī. Hukwen rehe har ngā pandu: “Katukwer” aja. Ame'ē rake sawa'e wapyk uī. Wata ym te ame'ē ke a'e. Ta'yn rahā har aja te'e a'e. Wera rahā pame katu te amō ta hupir raho. Pe, ixe oho ame'ē ta pe tamatarer ke a'e pandu pandu tī. ³ Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Petu ixe tate rahā, sawa'e usak ehe. Juā rehe usak tī. Pe, tamatarer ke pandu a'eta pe. ⁴ Petu ma'ā katu ehe. Juā aja tī. Pe, pandu ipe:

—Jande rehe ema'ā katu! — aja ipe.

⁵⁻⁶ A'erehe sawa'e ma'ā katu ehe. Tamatarer ke pyhyk ta, aja ukwaha naī. Petu pandu ipe:

—Tamatarer namō ihē axo ym te. Ko ma'e namō axo ame'ē ke ihē ame'ē ta nde pe. Jesu Kirisutu riki Nasare ok ta pe har. A'e je'ēha rupi ihē apandu nde pe: “Ewata” — aja sawa'e pe.

⁷ Pe, iyywa katu rehe pyhyk. Pe, mupu'am. Pahar itymā imembek katu ipe. Ipyta katak katu ipe tī. ⁸ Pe, opor. Pu'am katu. Jywyr jywyr ixo. Petu ta namō ixe oho. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe ixe oho. Huryha namō opopor oho. “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja Tupā rehe har pandu pandu oho tī. ⁹ Wataha ke rehe upa amō ta usak usak tī. Tupā rehe har pandu pandu ame'ē ke rehe amō ta hendu katu tī. ¹⁰ Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū rukwen rake wapyk uī ame'ē ke a'e, aja amō ta ukwa katu. “Katukwer” ame'ē rukwen rake wapyk uī ame'ē ke a'e, aja ukwa katu tī. Tamatarer pandu pandu ame'ē ke a'e tī, aja ukwa katu tī. Myja wataha apo my? Ukwa ym. “Māte we ame'ē te a'e my!” aja a'eta.

Petu je'ēha ke

¹¹ Ame'ē jumu'eha renda keruhū pe soroka ihī. Soroka renda rer: “Saromā.” A'ep Petu ta ixo. Petu jywa rehe sawa'e pyhyk u'am. Juā jywa rehe pyhyk u'am tī. A'eta koty heta amō ta ujan oho. ¹² Māte we ame'ē te a'eta my. Pe, hetaha ta rehe Petu usak rahā, pandu ngā pe:

—Sawa'e ta! Māte we ame'ē te aja ym pekwaha. Pesak pesak ym jande rehe tī. Jande je'ēha rupi ym sawa'e wata. Jande katuha rupi ym sawa'e wata tī. (Jesu je'ēha rupi sawa'e wata katu.)

¹³⁻¹⁴ —Amarā riki jande ramūi. Isak a'e tī. Jande ramūi tī. Jako a'e tī. Jande ramūi tī. A'eta Tupā rehe ipy'a moī moī katu. Jesu aja tī. Tupā pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu tī. Pe, manōha ngi Tupā mukwera katu muhem. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te ipe, Jesu pe. Katu te ame'ē ke a'e tī. Anī. Peputar ym a'e ke. Jundéu awa tama'e kapitā ta pe a'e ke peraho. Pirat poir tar katu tipe. Anī. Peputar ym aja. Amō ke pehē pepandu. “Ngā jukwaha ke epoir” aja Pirat pe pepandu. (A'erehe Mahamba ke a'e poir.) ¹⁵ Awa ta muxuweha ke Jesu. A'e ke pejukwa. Anī. A'e ke Tupā mukwera katu muhem. A'engi jande jasad ehe. Ame'ē rehe har japandu pandu tī. ¹⁶ Sawa'e wata ramō ame'ē ke rehe pesak. Ehe har pekwa katu tī. Jesu rehe jande jajurujar katu, a'erehe jande pe pyrātāha ke Tupā muwyr. Ame'ē namō sawa'e ke jamukatu. Jesu je'ēha rupi jamukatu. A'erehe sawa'e wata katu ame'ē ke rehe pesak apo 'y.

¹⁷ —Ihē mu ta! Jesu ke pejukwa. Jundéu awa tama'e kapitā ta aja tī. Jukwa tī. Pekwa ym ha rupi pejukwa, aja ihē akwa katu apo. ¹⁸ Ngā mupyraraha ke Kirisutu pyhyk. Yman ame'ē rehe har Tupā je'ēha pandu ame'ē ta pandu pandu. Ame'ē ta pe Tupā mujekwa. Ame'ē ke a'eta pandu pandu. Ame'ē pyraraha ke Jesu rehe uhyk apo 'y. ¹⁹ Apo Tupā koty pehē py'a ke pemuruwak pemondo. Aja rahā, ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehē py'a ngi Tupā juhyk ta. ²⁰ Aja rahā, pehē ruryha ke a'e muwyr ta. Pe, Jesu ke a'e mujywyr ta muwyr tī. A'e riki Kirisutu. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e. ²¹ Tupā usak katu ehe ame'ē ke a'e. Ywa pe a'e pyta we ta rī. Upa katu te pyahu

ym rahā, pyta we ta rī. Upa katu te Tupā mupyahu ta tī, aja a'e pandu. (Ywa ke. Kome'ē ywy keruhū aja tī. Mupyahu ta tī.) Yman ame'ē rehe har Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupinim. A'eta riki katu te me'ē ke. ²² Yman jande ramūi ta pe Moise pandu: “Tupā riki jandema'e sawa'e te. Ihē aja pehē pe Tupā je'ēha pandu ame'ē ke Tupā muwyr ta tī. Pehē ngi har petēhar ke a'e. Upa a'e pandu ame'ē ke rehe pehendū katu ta me'ē te'e. ²³ Ame'ē ke rehe amō hendu ym rahā, ame'ē ke Tupā mupyrara ta. Tupā kotyhar ta namō pyta ym te ta” aja Moise mupinim — aja Petu pandu.

²⁴ A'e pandu tī:

—Upa katu te Tupā je'ēha pandu ame'ē ta pandu tī. Samue pandu py. A'engi uwyr ame'ē ta pandu tī. Pesak ramō ame'ē rehe har upa katu te a'eta pandu pandu. (Tupā kotyhar ta rehe Tupā'ā uwyr ta, ame'ē rehe har upa katu te pandu pandu.) ²⁵ Yman Tupā manga katu. Ame'ē ke Tupā je'ēha pandu ame'ē ta pandu pandu. Ame'ē ke pehē pe katu. Jande ramūi pe Tupā manga katu tī. Ame'ē ke pehē pe tī. Yman kuja Amarā pe pandu: “Upa kome'ē ywy keruhū pe har ta rehe ne rainō usak katu ta” aja Tupā pandu — aja Petu pandu.

²⁶ A'e pandu tī:

—“Ihēma'e ke nde” aja Ta'yr pe Tupā pandu. Pe, Ta'yr ke pehē pe a'e muwyr py. Aja pehē rehe a'e usak katu. Aja rahā, ixoty pehē py'a ke a'e muruwak. Aja rahā, ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar ame'ē ke a'e putar — aja Petu pandu pandu ngā pe.

4

Ngā panduha renda pe Petu ta ke kapitā ta muhyk raho

¹ Petu pandu ngā pe rahā, jundēu awa tama'e pa'i ta uhyk uwyr. Juā pandu rahā tī. Sonda tama'e kapitā uhyk uwyr tī. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū harōha ta ke ame'ē ta. Sanduse ta uhyk

uwyr tī. ² (Manōha ngi amō kwera ym te ta uhem aja a'eta ukwaha.) Mokōi Jesu mondo ame'ē ta rehe a'eta parahy, ma'e, Petu ta rehe. Jesu ke Tupā mukwera katu muhem, aja Petu ta mu'e. Jesu kwera katu uhem, a'erehe amō ta kwera katu ta uhem tī, aja sanduse ta ukwa, a'erehe a'eta parahy Petu ta rehe. ³ Pe, Petu ta ke a'eta pyhyk. Ka'aruk te apo, a'erehe kyndaha pe kynda raho. ⁴ Koī pandu ta. Pe, Petu je'ēha rehe hendu ame'ē ta Jesu rehe jurujar katu. Heta Jesu rehe jurujar katu. Ame'ē ta heta te hū. Sawa'e pame katu te manga rahā, kuja, 5.000 tate hetaha nahā my.

⁵ Ame'ē ku'ē rahā, jundēu awa tama'e kapitā ta jy'ar uwyr. Tamūi ta jy'ar uwyr tī. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta jy'ar uwyr tī. Jerusarē ok ta pe jy'ar uwyr. ⁶ Ame'ē ta namō amō ta jy'ar tī. Ana jy'ar tī. Jundēu awa tama'e pa'i keruhū a'e. Kāi jy'ar tī. Juā jy'ar tī. Arexan jy'ar tī. Upa jundēu awa tama'e pa'i keruhū anam ta jy'ar tī. ⁷ Petu ta ke a'eta mupu'am. Pe, pandu a'eta pe:

—Jande ruwa koty pepu'am. Pe-sarahā! Awa pyrātāha namō pemukatu my? Awa je'ēha rupi pemukatu my? — aja Petu ta pe pandu.

⁸ Pe, Petu py'a rehe Tupā'ā ihī katu. A'e je'ēha rupi Petu pandu:

—Kapitā ta! Pehendu katurahā! Tamūi ta! ⁹ Pehendu katu tī. Myja sawa'e wata ym te ame'ē ke jamukatu my? Myja ma'e katu ame'ē ke jama'e my? Aja pepandu jande pe tī. ¹⁰ Apandu ta pehē pe. Aja rahā, pekwa katu ta. Jundēu awa ta ukwa katu tī. Ko Jesu Kirisutuma'e pyrātāha namō kome'ē sawa'e wata katu. A'e je'ēha rupi wata katu. Jesu riki Nasare ok ta pe har ke a'e. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe a'e ke pejukwa. Anī. A'e ke Tupā mukwera katu muhem. ¹¹ Tupā je'ēha rehe Jesu rehe har kuja amō mupinim: “Ita ke jaxer te'e aja ita ok mujāha ukwaha.

Anī. Ame'ē riki ok pyter rehe mupu'am katu te ame'ē ke,

aja amō ukwa katu” aja amō mupinim.

—(Ame'ē ita aja Jesu tī. Ita aja a'e ke peputar ym tī. Anī. Tupā usak katu ehe. Katu te ame'ē ke a'e, aja ukwa katu.) ¹² Jesu jō riki awa ta ke muhā katu. Aja amō her kome'ē ywy keruhū pe har ta pe Tupā muwyr ym. Amō her rupi jande ke muhā ym. “Jesu” ame'ē rer rupi jō a'e muhā katu — aja Petu pandu.

¹³ Petu riki kyje ym, aja tamūi ta ukwa. Juā kyje ym tī, aja a'eta ukwa tī. Jundéu awa tama'e paper renda pe jumu'e ym ame'ē ta ke a'eta, aja a'eta ukwa katu tī. Sawa'e ta te'e ame'ē ta ke aja a'eta ukwa katu tī. A'erehe māte we ame'ē te aja tamūi ta ukwa. Petu ta Jesu namō wata ixo ame'ē ta ke a'eta, a'erehe pandu katu, aja tamūi ta ukwa tī. ¹⁴ Petu mukatu ame'ē ke Petu ta rake pu'am u'am, a'erehe marā ka ym a'eta je'ēha ipe. ¹⁵ Pe, tamūi ta jupe pandu pandu tar katu, a'erehe soroka pe Petu ta ke tamūi ta muhem mondo. Upa muhem rahā, a'eta pandu pandu a'eta jupe:

¹⁶ —Myja ta sawa'e pe jama'e my? Sawa'e ke Petu ta mukatu ame'ē rehe har heta ngā ukwa apo 'y. Ame'ē ke marā ka ym jande jamukanīha. ¹⁷ Ame'ē mukatuha rehe har amō ta pandu pandu oho ame'ē ke japutar ym. A'erehe kuja japandu ta: “Jesu rehe har ngā pe pepandu ym te apo 'y. Pepandu rahā, pehē ke jamahy ta” aja Petu ta pe japandu ta — aja pandu pandu a'eta jupe.

¹⁸ Pe, Petu ta ke amō mujywywerur. Pandu:

—Jesu rehe har pepandu ym te apo 'y. Ehe har pemu'e ym te tī — aja Petu ta pe tamūi ta pandu.

¹⁹ Pe, Petu pandu:

—Myja me'ē Tupā pe katu my? Ko pehē je'ēha rehe jahendu katu my? Ko Tupā pandu ame'ē ke rehe jahendu katu my? Myja pekwa my? Ihē riki Tupā pandu ame'ē ke rehe jō ihē ahendu katu ta. Juā aja tī. ²⁰ Jesu ma'ema'e ame'ē ke rehe jasad. Ame'ē

ke tapijar te'e we japandu ta rī. Jesu mu'e mu'e ame'ē ke rehe jahendu tī. Ame'ē ke tapijar te'e we japandu ta tī. Marā ka ym jahijariha — aja Petu pandu.

²¹ Pe, hātā Petu ta pe tamūi ta je'ē. Pe, poir. Mukatuha rehe har upa ngā ukwa, a'erehe Tupā pe ngā pandu pandu:

—Ne jō riki katu te me'ē ke — aja.

Ngā hetaha ngi tamūi ta kyje, a'erehe marā ka ym Petu ta ke mahyha. ²² Petu ta mukatu ame'ē sawa'e heta warahy 'ar ame'ē ke a'e. Kuja, 40 i'ar koty te we warahy 'ar ame'ē ke a'e.

Pyrātāha namō Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta pandu pandu

²³ Tamūi ta poir rahā, Petu jywyroho. Juā jywyroho tī. Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta rehe uhyk oho. Upa jundéu awa tama'e pa'ihu ta pandu ame'ē ke a'eta pandu pandu ngā pe. Upa tamūi ta pandu ame'ē ke pandu pandu tī. ²⁴ Upa hendu rahā, kuja johu Tupā namō a'eta pandu pandu:

—Jande pái keruhū! Jandema'e sawa'e te nde. Ywa ke nde eremujā. Kome'ē ywy keruhū nde eremujā tī. Y ramūi nde eremujā tī. Upa ame'ē ta rehe ixo ame'ē ta ke nde eremujā tī. ²⁵ Yman ne je'ēha ke Ndawi mupinim. Tupā'ā mujekwa ipe. Ndawi riki jande ramūi. Ne miasu ke a'e tī. Kuja nde pe Ndawi pandu:

“Ma'ewā nde rehe amō awa ta parahy te'e my?

Ma'ewā jundéu awa ta te'e ukwa ukwa ixo my?

²⁶ Kome'ē ywy keruhū pe kapitā keruhū ta ixo. Ame'ē ta jy'ar uwyr. Kapitā ta jy'ar uwyr tī.

Ne namō ame'ē ta jumai uwyr. Kirisutu namō a'eta jumai uwyr tī. Kapitā keruhū aja nde eremu'am ame'ē ke a'e” aja nde pe Ndawi pandu — aja Tupā namō ngā pandu pandu.

²⁷ Tupā namō ngā pandu pandu tī: —Jete. Kome'ē ok ta rehe Ero uhyk uwyr. Pon Pirat namō jy'ar uwyr. Amō awa ta namō jy'ar

uwyr tĩ. Jundéu awa ta namō jy'ar uwyr tĩ. Jesu namō ame'ē ta jumai uwyr, a'erehe johu ngā jy'ar uwyr. Jesu riki nde ra'yr. Katu te me'ē ke a'e. Kirisutu a'e. Kapitā keruhū aja nde eremu'am ame'ē ke a'e. ²⁸ Yman ame'ē jumaiha rehe har nde erepandu katu, aja upa ame'ē ta ma'ema'e. Ne je'ēha aja ma'ema'e. Nde ereputar ame'ē ke a'eta ma'ema'e tĩ.

²⁹—Jandema'e sawa'e te! Esak apo! Jande ke a'eta mahy tar katu. A'erehe jande py'a ke emātā. Aja rahā, jakyje ym ta ngā ngi. Aja rahā, ne je'ēha ke japandu pandu ta. ³⁰ Nde kotyhar ta ke jande. Ne je'ēha ke japandu rahā, ahy ame'ē ta ke emukatu. Amō amō ta ke emukatu tĩ. Jesu je'ēha rupi nema'e pyrātāha ke nde emujekwa katu ngā pe. Jesu riki nde ra'yr. A'e riki katu te me'ē ke — aja Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta pandu pandu.

³¹ Upa pandu rahā, a'eta jy'ariha renda ke katak katak hū. (Aja rahā, ame'ē ta rehe Tupā hendu katu, aja mujekwa.) A'eta rehe Tupā'ā ihĩ katu. A'erehe Tupā je'ēha ke pandu pandu. Kyje ym ngā ngi.

Kyty'ym ngā

³² Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta peteihar aja ngā ixo. “Kome'ē ihēma'e jō” aja ym pandu awa. Upa ima'e ma'e ke kyty'ym. ³³ Jesu riki jandema'e sawa'e te. Jesu kweraha rehe har Jesu mondo ame'ē ta pandu pandu hū. Tupāma'e pyrātāha namō pandu pandu. Tupā usak katu te ngā rehe tĩ. ³⁴ Kupixa namō amō ixo rahā, ame'ē ke muhepy. Pe, tamatarer ke Jesu mondo ame'ē ta pe raho. Hok namō amō ixo rahā, ame'ē ke muhepy tĩ. ³⁵ Pe, tamatarer ke Jesu mondo ame'ē ta pe raho tĩ. Pe, ima'e ym te ame'ē ta pe Jesu mondo ame'ē ta me'ē me'ē. A'erehe ima'e ym te ame'ē ta nixói te.

³⁶ Ko amō sawa'e ixo. Her Jose. “Manambe” aja Jesu mondo ame'ē ta amō her moĩ ehe tĩ. “Amō ke muhury katu ame'ē ke a'e” aja jande je'ēha. Rewi rainō ke a'e. Xi ypa'ũ pe har ke

a'e. ³⁷ Kupixa namō a'e ixo. Ame'ē ke muhepy. Pe, upa katu te tamatarer ke Jesu mondo ame'ē ta pe a'e raho.

5

Anani rehe har. Sasi rehe har tĩ.

¹ Pe, amō sawa'e ixo. Her Anani. Hakehar rer Sasi. Ywy namō a'eta ixo. Ame'ē ke a'eta muhepy. ² Pe, tamatarer ke Jesu mondo ame'ē ta pe raho. Anĩ. Tamatarer ke mupyta we wi jupe. ³ Ame'ē ke hakehar ukwa tĩ. Petu pandu ipe:

—Anani! Ywy muhepyha ke nde pe nde eremupyta we. ⁴ Satana nde py'a rehe ihĩ. (Ājā ramūi a'e.) Katu ym aja. Tupā'ā pe te'e nde erepandu. Ywy ke nde eremuhepy ym rahā we, nema'e riki. Nde eremuhepy rahā, tamatarer ke upa katu te nema'e tĩ. Nde pe nde eremupyta we ame'ē ke nde py'a rupi nde erekwa erexo. Upa katu te nde ereme'ē, aja jande pe nde erepandu naĩ. Katu ym aja. Sawa'e ta pe te'e nde erepandu. Amō we tĩ. Tupā pe te'e nde erepandu tĩ — aja Petu pandu.

⁵ Ame'ē ke hendu rahā, Anani manō ukwap. Upa hendu ame'ē ta mukahem hū. ⁶ Ta'ynuhu ta pu'am. Pe, hete ke pukek. Jytym raho.

⁷ Ixawa'e manō. I'i katu rahā, hakehar uhyk uwyr. Ixawa'e manōha rehe har ukwa ym uwyr. ⁸ Petu pandu ipe: —Ywy muhepyha ke upa katu te perur my — aja ipe.

Kūjā pandu:

—A'e tỹ. Upa katu te jarur — aja Petu pe.

⁹ Pe, Petu pandu ipe:

—Tupā'ā pe te'e nde erepandu tar katu tĩ. Nde sawa'e aja tĩ. Anĩ. Upa Tupā'ā ukwa katu. Nde sawa'e jytym raho ame'ē ta hukwen rehe uhyk ramō. Nde ke jytym ta raho tĩ — aja kūjā pe.

¹⁰ Pe, pahar Petu py rehe u'ar ukwap. Manō ukwap. Ta'ynuhu ta ixo uwyr rahā, kūjā manō ame'ē ke rehe usak. Pe, jytym raho tĩ. Ixawa'e rake rupi jytym tĩ. ¹¹ Upa Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta mukahem hū. Manōha

rehe har hendu ame'ë ta mukahem hũ tĩ.

Tupã pyrãtãha namõ mukatu hũ

¹² Jesu mondo ame'ë ta mukatu hũ ngã ke. Ahy ixo ame'ë ta ke mukatu hũ. Aja Tupãma'e pyrãtãha ke ngã pe mujesak. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ rehe soroka ihĩ. Soroka rer Saromã. A'ep upa Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta jy'ar. ¹³ Johu ngã jy'ar ixo. Ame'ë ta rehe har amõ ta pandu: "Katu ame'ë ta ke ame'ë ta" aja pandu. Anĩ. Ame'ë ta namõ jurujar ym ame'ë ta jy'ar tar ym. ¹⁴ Amõ ta anĩ. Amõ amõ ta Jesu rehe jurujar katu tĩ. Heta sawa'e ta jurujar katu. Kũjã ta aja tĩ. Heta jurujar katu ehe tĩ. ¹⁵ Jesu mondo ame'ë ta mukatu, a'erehe ahy ixo ame'ë ta ke awa rape rupi ngã mou. Tupe 'ar pe mou. Myrape 'ar pe mou tĩ. Pe, hake rupi Petu te'e asa oho rahã, warahy pe i'ã jesak. Ame'ë ke ahy ixo ame'ë ta 'ar rupi aha ta oho. Pe, katu ta oho, aja ngã ukwa. ¹⁶ Jerusarë ok ta xupe 'ar rupi ok ta juramã ihĩ. Ame'ë ok ta ngi heta uhyk uwyr ehe. Ahy ixo ame'ë ta ke ngã hupir werur ipe. ãjã ta ipy'a rehe ihĩ ame'ë ta ke werur ipe tĩ. Upa katu te Petu mukatu. (Aja rahã, Jesu rehe har Petu ta pandu ame'ë riki jetehar te ke aja mujekwa katu. Petu ta namõ Tupã ixo, aja mujekwa katu tĩ.)

Jesu mondo ame'ë ta ke amõ ta mahy

¹⁷ Pe, jundéu awa tama'e pa'i keruhũ jyty'ym Jesu mondo ame'ë ta rehe. Upa inamõ ixo ame'ë ta jyty'ym a'eta rehe tĩ. Inamõ ixo ame'ë ta rer sanduse ta. (Jesu mondo ame'ë ta koty heta ngã jy'ar oho, a'erehe jyty'ym a'eta rehe.) ¹⁸ Pe, Jesu mondo ame'ë ta ke a'eta pyhyk. Kyndaha pe kynda raho, ok ta kyndaha pe. ¹⁹ Pe, pytun rahã, Tupã je'ëha rahoha uhyk uwyr a'eta rehe. Kyndaha rukwen ke pirar. Pe, a'eta ke soroka pe raho. Pandu:

²⁰—Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe peho. A'ep upa awa ixoha

pyahu rehe har ngã pe pepandu pandu — aja Jesu mondo ame'ë ta pe pandu.

²¹ A'eta hendu katu ehe. Pe, pytuniwe rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe oho. A'ep mu'e mu'e u'am.

Pe, ngã panduha renda pe jundéu awa tama'e pa'i keruhũ uhyk uwyr. Inamõ ixo ame'ë ta uhyk uwyr tĩ. Pe, jundéu awa ta tamũi ta ke a'eta mujy'ar tĩ. Johu panduha ta ke mujy'ar. Pe, kyndaha pe sonda ta ke a'eta mondo. Pandu:

—Jesu mondo ame'ë ta ke pe-muhyk perur se — aja sonda ta pe pandu.

²² Pe, kyndaha pe sonda ta uhyk rahã, mahem ym. ²³ Jesu mondo ame'ë ta ke mahem ym. Pe, ngã panduha renda pe jywyr oho. A'eta pandu:

—Kyndaha rehe jahyk rahã, upa hukwen ke kynda katu te. Upa hukwen harõha ta harõ katu u'am tĩ. Anĩ. Hukwen ke jande japirar rahã, jama-hem ym sawa'e ta ke — aja sonda ta pandu.

²⁴ Ame'ë ke rehe hendu rahã, pa'ihu ta mãte we ame'ë te a'eta my. Sonda tama'e kapitã aja tĩ. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ sondama'e kapitã ke a'e.

—Myp a'eta ihon my? — aja pandu pandu a'eta jupe.

²⁵ Pe, amõ uhyk uwyr. Pandu:

—Pesarahã! Kyndaha pe sawa'e ta ke pekynda peraho. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ixo apo 'y. Ngã ke a'eta mu'e mu'e u'am — aja tamũi ta pe amõ pandu.

²⁶ Ame'ë ke rehe hendu rahã, sonda tama'e kapitã oho piam. Sonda ta inamõ oho tĩ. Pe, Jesu mondo ame'ë ta ke muhyk werur tĩ. Hãtã ym pyhyk a'eta rehe. Hãtã pyhyk rahã, ita ke sonda ta rehe ngã ombor ta, aja kapitã ukwa. Hetaha ngi kyje, a'erehe wewe katu pyhyk raho.

²⁷ Pe, Jesu mondo ame'ë ta ke muhyk rahã, ngã panduha renda

pyter pe mupu'am. Jundéu awa tama'e pa'i keruhũ pandu:

²⁸ — Jesu rehe har pemu'e ym apo 'y, aja hātā pehē pe japandu. Anĩ. Pehendu ym. Pemu'e ame'ē rehe har upa Jerusarē ok ta pe har ta ukwa apo. Jesu ke amō ta riki jukwa. Anĩ. A'e ke jande riki jajukwa aja pepandu. Katu ym aja — aja Jesu mondo ame'ē ta pe pandu.

²⁹ Pe, Petu namō Jesu mondo ame'ē ta pu'am u'am. Pe, Petu pandu ngā pe:

—Tupā je'ēha rehe jō jahendu katu rahā, katu te ame'ē. Amō sawa'e je'ēha rehe anĩ. (Katu we ame'ē.)

³⁰ Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Jesu ke pemujar pemu'am. Aja pejukwa. Anĩ. Jesu ke Tupā mukwera katu muhem. Tupā rehe jande ramūi ipy'a moĩ moĩ katu. ³¹ Pe, Jesu ke hake Tupā muhyk raho. A'erehe a'e riki kapitā keruhũ. A'e riki awa muhāha tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke jundéu awa ta ma'ema'e. Anĩ. Tupā rehe ipy'a muruwak mondo rahā, Tupā ipy'a jywyr ta ngā rehe. ³² Jesu rehe har japandu pandu. Jasak ame'ē rehe har japandu pandu tĩ. Jesu rehe har Tupā'ā mujekwa tĩ. Tupā rehe hendu katu ame'ē ta py'a rehe Tupā'ā ke a'e moĩ katu — aja Petu pandu.

³³ Ame'ē ke pa'ihu ta hendu rahā, parahy te hũ. Jesu mondo ame'ē ta ke a'eta jukwa tar katu. ³⁴ Pe, ngā panduha renda pe amō sawa'e pu'am. Her Ngamari. Parise riki a'e. Moise je'ēha mu'e ame'ē ke a'e tĩ. “Sawa'e katu me'ē ke” aja upa ngā ukwa ehe har. Pe, a'e pandu:

—Jesu mondo ame'ē ta ke soroka pe emondo — aja.

³⁵ Pe, ngā panduha renda pe ixo ame'ē ta pe pandu:

—Jundéu awa tama'e kapitā ta! Pehendu katurahā! Petu ta ke pemahy ym we rĩ. Ma'e ke pekwa py peĩ. ³⁶ Amukwehe te amō sawa'e ixo. Her Téu. Kapitā a'e jupe. Heta sawa'e ta inamō jy'ar oho. Kuja, 400 hetaha. Anĩ. A'e ke amō jukwa. Pe, inamō ixo ame'ē ta upa uhāi ujan

oho. Ame'ē ta ngi har nixói te apo 'y. ³⁷ A'engi amō sawa'e uwyr tĩ. Her Jun. Ngariréi ywy pe har a'e. Ngā hetaha ke kapitā keruhũ manga manga rahā, Jun uwyr. Inamō heta ngā oho tĩ. Anĩ. A'e ke amō jukwa tĩ. Pe, inamō ixo ame'ē ta upa uhāi ujan oho tĩ. ³⁸ A'erehe pehē pe ihē apandu katu apo. Jesu mondo ame'ē ta ke pemahy ym. Mā peja ixo. Sawa'e je'ēha rupi a'eta ma'e ke ma'ema'e ixo rahā, upa ta kanim oho. ³⁹ Anĩ rahā, Tupā je'ēha rupi a'eta ma'ema'e ixo rahā, marā ka ym kanīha. Tupā namō pejumai ta — aja Ngamari pandu.

Pe, a'e pandu ame'ē ke rehe ngā hendu katu. ⁴⁰ Pe, Jesu mondo ame'ē ta ke muhyk werur tĩ. Upa a'eta ke amō ta nupā hũ. Pe, pandu tĩ:

—Jesu rehe har pepandu ym te apo 'y — aja kapitā ta pandu a'eta pe.

⁴¹ Pe, poir mondo. Ngā panduha renda ngi a'eta uhem oho. Jesu kotyhar ta ke a'eta, a'erehe amō ta mahy. Mahyha ke a'eta pyhyk, ame'ē ke Tupā putar aja a'eta ukwa katu, a'erehe hury katu oho. ⁴² Wera rahā pame katu te a'eta mu'e u'am. Tupā rehe ngā jumu'eha keruhũ pe mu'e u'am. Amō ta rok pe mu'e u'am tĩ. Jesu Kirisutu rehe har mu'e u'am.

6

Awa po wajar mokōi haihu katu ame'ē ta ke

¹ Arahā Jesu rehe amō amō heta jurujar katu. Jundéu awa ta ke ame'ē ta. Ame'ē ta ngi har amō ta ngere awa ta je'ēha ke pandu ame'ē ta ke tĩ. Amō ta emberéu awa ta je'ēha ke pandu ame'ē ta ke tĩ. Pe, ngere awa ta je'ēha pandu ame'ē ta parahy. Emberéu awa ta je'ēha ke pandu ame'ē ta rehe parahy. Kuja pandu:

—Emberéu awa ta je'ēha ke pandu ame'ē ta kyty'ym jande rehe. Ixawa'e manō ame'ē ta heta we ixo. Ame'ē ta ngi har emberéu awa ta je'ēha ke pandu ame'ē ta pe me'ē me'ē katu ma'e ke. Ngere awa ta je'ēha ke pandu ame'ē ta pe me'ē me'ē we mi ma'e ke. Katu ym aja. Juja ym me'ē me'ēha

— aja ngere awa ta je'ēha ke pandu ame'ē ta je'ē je'ē hū.

²⁻³ Pe, upa katu te Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke amō ta mujy'ar. Jesu mondo ame'ē ta riki mujy'ar. Ame'ē ta ke awa py mokōi hetaha. Ngā pe a'eta pandu:

—Jande mu ta! Pehendu katurahā! Ngā mi'u ke jande jame'ē me'ē rahā, marā ka ym Tupā je'ēha ke amō ta pe jamu'eha rī. Ngā mi'u jame'ēha rehe jō jama'ema'e ja'am. Katu ym aja. Jesu rehe har amō ta pe jamu'e ym rahā, katu ym. A'erehe amō sawa'e ta rehe pesak katu. Ko ipy'a rehe Tupā'ā ihī katu ame'ē ta rehe pesak katu. Amō we tī. Ukwa katu ame'ē ta rehe pesak katu tī. Amō we tī. Sawa'e katu te ame'ē ta rehe pesak katu tī. Pehē ngi har awa po wajar mokōi sawa'e ta rehe pesak katu. Pe, ame'ē ta pe japandu ta: “Ngā mi'u ke peme'ē me'ē” aja. Jande anī. ⁴ Tupā je'ēha ke jamu'e ta ngā pe rī. Tupā namō japandu pandu ta rī — aja Jesu mondo ame'ē ta pandu.

⁵ Ame'ē je'ēha rehe upa ngā hury katu, a'erehe ngā mi'u me'ēha ta ke mu'am. Ko Esete ke ngā mu'am. Jesu rehe jurujar katu te ame'ē ke a'e. Ipy'a rehe Tupā'ā ihī katu ame'ē ke a'e tī. Amō Siri ke ngā mu'am tī. Amō Pok ke mu'am tī. Amō Nikanor ke mu'am tī. Amō Timā ke mu'am tī. Amō Pame ke mu'am tī. Amō Nikorāu ke mu'am tī. Amō awa ke a'e. Jundéu awa ym a'e. Antioki ok ta pe har a'e. Yman jundéu awa tamūi ta ukwaha rehe a'e jurujar katu. Apo Jesu rehe jurujar katu tī. ⁶ (Ame'ē awa po wajar mokōi sawa'e ta ngā mi'u ke me'ē me'ē ta.) Pe, ame'ē sawa'e ta ke Jesu mondo ame'ē ta ruwa koty ngā mupu'am. Pe, Tupā namō pandu pandu. Ame'ē ta ākā rehe a'eta po ke Jesu mondo ame'ē ta mujar. (Aja ngā mi'u ke me'ē me'ē ame'ē ta ke a'eta, aja ngā pe mujekwa.)

⁷ Tupā je'ēha rehe amō amō ta hendu katu te hū. Jesu rehe amō amō Jerusarē ok ta pe har ta jurujar katu

tī. Heta jundéu awa tama'e pa'i ta jurujar katu tī.

Esete ke amō ta pyhyk

⁸ Esete rehe Tupā usak katu te, a'erehe ahy ixo ame'ē ta ke Esete mukatu hū. Tupāma'e pyrātāha namō mukatu hū ngā ke. A'erehe ame'ē ke rehe ngā usak rahā, pandu: “Mā! Katu hū!” aja pandu. ⁹ Pe, inamō amō sawa'e ta je'ē hātā tā hū. Amō koty jundéu awa tama'e jy'ariha renda ngi har ta ke a'eta. Henda rer: “Ngā poir ame'ē ta ke” aja ngā jupe. Syre ok ta ngi uwyr ame'ē ta ke a'eta tī. Arexandiri ok ta ngi uwyr ame'ē ta ke a'eta tī. Amō ta Siri ywy ngi uwyr ame'ē ta ke amō ta tī. Amō ta Asia ywy ngi uwyr ame'ē ta ke amō ta tī. Pe, Esete namō a'eta je'ē hātā tā hū. ¹⁰ Ukwa katuha ke Tupā'ā muwyr ipe, Esete pe. A'erehe marā ka ym Esete je'ēha ke ame'ē ta mukanīha. A'erehe jyty'ym ehe. ¹¹ A'erehe amō sawa'e ta pe pandu:

—Esete rehe har te'e pepandu peho. Aja rahā, kome'ē tamatarer pehē pe jame'ē ta — aja ngā poir ame'ē ta pandu.

A'erehe sawa'e ta te'e pandu oho:

—“Moise katu ym. Je'ēha rehe pehendū ym” aja Esete pandu ame'ē ke rehe jahendu. “Tupā katu ym. A'erehe je'ēha rehe pehendū ym tī” aja Esete pandu ame'ē ke rehe jahendu tī — aja Esete rehe har te'e a'eta pandu.

¹² Ame'ē panduha namō upa ngā ke sawa'e ta muparahy. Tamūi ta ke a'eta muparahy tī. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta ke a'eta muparahy tī. A'erehe johu ngā Esete koty oho. Pyhyk a'e ke. ¹³ Pe, ngā panduha renda pe raho. Pe, Esete rehe har te'e pandu ame'ē ta ke a'eta werur tī. Te'eha ta pandu:

—Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū katu te, aja jande jakwa katu. Anī. “Jaxer te'e” aja Esete pandu. “Moise je'ēha katu ym. Pehendū ym ehe” aja a'e pandu tī. ¹⁴ Kuja a'e panduha rehe jahendu tī. Upa Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū ke

Jesu mujaxer ta. Jesu riki Nasare ok ta pe har ke a'e. Upa Moise mu'e ame'ë ke amõ koty muruwak ta, aja Esete pandu. Ame'ë ke rehe jahendu tĩ — aja Esete rehe har te'e sawa'e ta pandu.

¹⁵ Upa katu te ngã panduha renda pe wapyk uĩ ame'ë ta Esete ruwa rehe usak usak uĩ. Huwa ke hendy. Tupã je'ëha rahoha ruwa aja hendy.

7

Esete je'ëha ke

¹ Esete pe jundéu awa tama'e pa'i keruhũ pandu:

—Ame'ë je'ëha jetehar te nde pe my?
— aja ipe.

²⁻³ Esete pandu:

—Anĩ. Te'e riki. Tamũi ta! Pehendu katurahã! Ihẽ anam ta! Pehendu katu tĩ. Amarã riki jande ramũi. Mesopot ywy rehe a'e ixo rahã, Tupã pandu ipe. Wera te hũ namõ ixo ame'ë ke a'e. Ma'e, Harã ok ta pe Amarã tyryk ym we oho rĩ. Kuja Tupã pandu ipe: “Sengi etyryk eho. Nde anam ta ke ehijar eho. Nde pái rekoha ehijar eho tĩ. Amõ ywy ke nde pe amujesak ta. A'ep etyryk eho” aja Amarã pe. ⁴ A'erehe Kaundéi ywy ke Amarã hijar oho. Harã ok ta pe tyryk oho. Ipái oho inamõ tĩ. A'engi ipái manõ rahã, amõ ywy pe a'e ke Tupã mutyryk mondo. Kome'ë ywy pe muwyr, ma'e, Tupã mujesak ame'ë ke pe. Ýman a'ep a'e uhyk oho. Apo ame'ë ywy pe jande jaxo tĩ. ⁵ Anĩ. Ywy ke nixói ipe, Amarã pe. Ima'e ke nixói te. Tupã me'ë ym we ipe rĩ. Amarã ra'yr nixói te rahã, Tupã manga katu ipe: “Kome'ë ywy ke nde pe ihẽ ame'ë ta. Nema'e ta. Ne rainõma'e ta tĩ” aja Amarã pe Tupã pandu katu — aja Esete pandu.

⁶ A'e pandu tĩ:

—Kuja Tupã pandu tĩ: “Amõ ywy rehe ne rainõ ta ixo ta. A'ep paraky te'e hũ ta. Ame'ë ta ke amõ awa ta mahy hũ ta tĩ. 'Ar ke ymanuhũ ta raho. Kuja, 400 warahy 'ar aha ta oho. ⁷ Ame'ë ke upa rahã, ame'ë awa ta ke ihẽ amahy ta. Te'e muparakyha

ta ke ihẽ amahy ta. A'engi ame'ë ywy ngi ne rainõ ta uhem oho. Kome'ë ywy rehe jywyr ta. Pe, ihẽ rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ katu ta” aja Amarã pe Tupã manga katu. ⁸ Tupã pandu katu, ame'ë ukwa katuha ke Amarã pe Tupã muwyr. Kuja. Ehe ihĩ ame'ë pিরer ke jupã rahã, jundéu awa kotyhar ke a'e aja mujekwa. Tupã usak katu ehe ame'ë ke a'e, aja ukwa katu. A'erehe ta'yr pিরer ke Amarã jupã. Ta'yr rer Isak. U'ar, ame'ë ngi awa po wajar mokõi ukwer rahã, ipিরer ke jupã. (Aja rahã, Tupã manga katuha ke a'e putar katu, aja mujekwa katu.) Isak aja tĩ. Ta'yr pিরer ke jupã tĩ. Ta'yr rer Jako. Jako aja tĩ. Ta'yr ta pিরer ke jupã tĩ. (Ipিরer jupã rahã, ko jundéu awa ta kotyhar ta ke a'eta. Tupã usak katu a'eta rehe, ame'ë ta ke a'eta, aja mujekwa katu.) Jako ra'yr ta heta. Awa py mokõi ta'yr ta hetaha ipe. Jande ramũi ta ke a'eta.

⁹ —Jako ra'yr ta ngi har peteĩ Jose. Imu ta jyty'ym ehe. Pe, imu ta muhepy. Pe, Eji ywy pe Jose ke amõ ta raho. Paraky te'e a'e ixo. Pe, Jose rehe Tupã usak katu. ¹⁰ A'e ke amõ ta mupyrara rahã, Tupã muputu'u katu ingi. Tupã usak katu ehe tĩ. Ukwa katuha ke muwyr ipe tĩ. A'erehe eji ywy pe har tama'e kapitã keruhũ ruwa koty pu'am rahã, Jose rehe kapitã keruhũ usak katu. Kapitã keruhũ rer Parao. Pe, Jose ke kapitã aja a'e mu'am. Eji ywy pe har tama'e kapitã aja a'e mu'am. Kapitã keruhũ rok kapitã a'e tĩ. ¹¹ Pe, ngã pe ngã mi'u nixói te. Upa Eji ywy rupi nixói. Kanaã ywy rupi nixói te tĩ. Pyrara hũ ngã. Jande ramũi pe nixói te tĩ. ¹² Pe, Eji ywy pe ahúi aja me'ë pyta we mi aja Jako hendu. A'erehe ta'yr ta ke ixoty mondo, jande ramũi ta ke. ¹³ Mokõihar a'eta oho rahã, imu ta pe juehe har Jose mujekwa. Pe, Jose rehe har Parao ukwa tĩ. Jose riki jundéu awa ke a'e, aja a'e ukwa. ¹⁴ Pe, ipái pe myrandu Jose mondo. “Eji ywy pe ihẽ koty ejur. Upa katu te ne anam ta erur tĩ” aja myrandu mondo.

¹⁵ —Kuja, 75 ngã hetaha ixo. Pe,

Eji ywy pe Jako oho. A'ep a'e manō. A'ep jande ramūi ta manō tī, ma'e, Jako ra'yr ta ke. ¹⁶ Ymanuhū tī, jande ramūi kangwer ke amō ta mutyryk raho. Sikē ok ta pe raho. A'ep itakwar keruhū ihī. Ame'ē pe ixangwer ke ngā mou tī. Yman ame'ē itakwar keruhū ke Emor ra'yr ngi Amarā jo'ok. Tamatarer Amarā muhepy ipe.

¹⁷ —Yman Amarā pe Tupā manga katu. Ame'ē panduha rehe uhyk tate rahā, Eji ywy pe jande ramūi ta jumuheta oho. ¹⁸ Pe, Eji ywy pe amō kapitā keruhū uhem ngā pe. Jose ambyr rehe har ukwa ym a'e. ¹⁹ Ame'ē kapitā keruhū muka'u te'e jande ramūi ta ke. Mupyrara hū tī. Kuja jande ramūi pe panduha mondo tī: “Ta'yn ra'yr u'ar rahā, pehē rok ngi pembor indo. Sawa'e ra'yr ta pame katu te pembor indo” aja kapitā keruhū pandu. Aja sawa'e ra'yr ta ke jukwa. ²⁰ Arahā amō sawa'e ra'yr u'ar. Her Moise. Katu hū ame'ē ke a'e, aja imāi ta ukwa. ²¹ A'erehe jukwa ym. Mahapyr jahy imāi namō mukanim. Pe, hok ngi imāi muhem mondo rahā, Parao rajyr mahem. Kapitā keruhū rajyr ke a'e. “Ko ihē membyr apo 'y. Ihē amutiha ta” aja Parao rajyr pandu. ²² Pe, upa eji awa tama'e ukwa katuha Moise ke amō mu'e. Je'ēha ke pandu katu te tī. Upa ma'e ke ma'ema'e katu te tī.

²³ —Mokōi awa py upa warahy 'ar ame'ē ke Moise. Pe, arahā ianam ta rehe usak oho. Ianam ta riki jundēu awa ta ke. ²⁴ Pe, oho ixo rahā, ianam ke eji ywy pe har mahy te'e, ame'ē ke rehe usak. Pe, ame'ē ke muputu'u oho. Mahyha ngi mupoir ta, a'erehe jukwa. ²⁵ Eji ywy pe har ke Moise jukwa. [Ihē anam ta ke ihē amupoir ajur, a'erehe ihē ke Tupā muwyr. Ame'ē ke ihē anam ta ukwa ta, aja Moise ipy'a pe ukwa katu. Anī. Aja ym ianam ta ukwa.] ²⁶ Amō wera rahā, mokōi jundēu awa ta jumai ixo, ame'ē rehe Moise usak tī. Pe, muputu'u ta tipe. Pandu a'eta pe: “Sa'e ta! Pehendu katurahā! Mā peja

ym! Pehē riki anam ta. A'erehe pejumai ym pexo” aja Moise pandu. ²⁷ Pe, ianam ke mupyrara ame'ē ke sosok mondo. Moise ke sosok mondo. Pandu ipe: “Jandema'e kapitā ym nde. Jandema'e panduha aja ym nde tī. ‘Awa katu my?’ Anī rahā: ‘Awa katu ym my?’ Ame'ē panduha aja ym nde. ²⁸ Kwehe eji ywy pe har ke nde erejukwa. Aja ihē ke nde erejukwa tar katu my tī” aja Moise pe pandu. ²⁹ Ame'ē ke rehe hendu rahā, Eji ywy ngi Moise ujan oho. (Parao ukwa ta tī. Ame'ē ngi kyje, a'erehe ujan oho.) Mijiā ywy pe oho. Amō ywy pe har aja ixo. (Usak te'e aja ixo.) A'ep hakehar ke pyhyk. Pe, mokōi ta'yr ipe.

³⁰ —A'ep amō mokōi awa pypa warahy 'ar aha oho. Ywy'ā keruhū rake awa nixói te ame'ē ywy ihī. Ywy'ā keruhū rer Sinái. A'ep Moise wata oho ixo rahā, jupirā'y ke ukwái ukwái te'e ixo. Ame'ē ke rehe a'e usak. Tata hendyha pyter pe Tupā je'ēha rahoha uhem. ³¹ Ame'ē ke rehe usak rahā: “Mā! Ma'e my?” aja pandu jupe. A'erehe hake ngi we usak katu oho ehe. Pe, jandema'e sawa'e te pandu ipe: ³² “Ihē rehe ne ramūi ta ipy'a moī moī katu. Ihē rehe Amarā ipy'a moī moī katu. Isak aja tī. Ipy'a moī moī katu tī. Jako aja tī. Ipy'a ke a'e moī moī katu tī” aja panduha uwyr ipe. Pe, Moise jumukahem ingi, a'erehe ryríy u'am ingi. ³³ Usak tar ym apo ehe 'y. Jandema'e sawa'e te pandu tī: “Ihē Tupā. Ko ihē axo. Nde erepyrū ere'am, ame'ē ywy ke katu te ame'ē ke. A'erehe nde py rehe har ejo'ok. (Aja rahā ihē rehe nde py'a nde eremoī moī katu, aja ihē pe nde eremujukwa.) ³⁴ Ihē kotyhar ta ke Eji ywy pe ixo. Ame'ē ta ke amō ta mupyrara hū. Ame'ē ke ihē akwa katu. Ame'ē ta jixi'u hū. Ame'ē ke rehe ihē ahendu tī. A'erehe ame'ē ta ke ihē amupoir ajur. Esarahā! Eji ywy pe nde ke ihē amondo ta. Ame'ē ta ke nde erepoir ta ereho” aja Moise pe pandu.

³⁵ —Yman riki ame'ē Moise ke

jundéu awa ta putar ym. Pandu ipe: “Jandema'e kapitā ym nde. Jandema'e panduha aja ym nde tī” aja Moise pe. Ame'ē Moise ke Tupā mondo. A'e ke kapitā aja a'e mu'am. Poiriha ke a'e tī. Inamō Tupā je'ēha rahoha ma'ema'e katu. Jupirā'y ke ukwái ukwái te'e. Ame'ē pyter pe usak, a'e riki Moise namō ma'ema'e katu. ³⁶ Eji ywy pe ma'e ke Moise ma'ema'e hū. Aja Tupāma'e pyrātāha ke a'e mujesak ngā pe. Y ramūi pe aja tī. Y ramūi rer: “Y pytā.” Pe, Eji ywy ngi ianam ta ke mujy'ar raho. Awa nixói te ame'ē rupi wata oho ixo. Mokōi awa py upa warahy 'ar rahā, wata oho ixo. A'ep Tupāma'e pyrātāha ke ngā pe a'e mujesak tī. ³⁷ Jundéu awa ta pe Moise pandu: “Ihē aja amō Tupā je'ēha pandu ame'ē ke pehē pe Tupā muwyr ta tī. Pehē ngi har uhem ta” aja Moise pandu. ³⁸ Awa nixói te ame'ē pe jundéu awa ta jy'ar ixo. Ame'ē ta namō Moise ixo. Sinái ywy'ā keruhū rake a'eta jy'ar uwyr. Ame'ē ywy'ā keruhū 'ar pe Moise namō Tupā je'ēha rahoha pandu pandu. A'ep Tupā je'ēha ke Moise pyhyk. Ame'ē je'ēha rehe awa hendu katu rahā, ixo katu ta. Ame'ē ke jande ramūi ta pe a'e pandu pandu. Ame'ē ke jande pe muwyr tī.

³⁹ —Anī. Moise pandu ame'ē ke rehe jande ramūi ta hendu ym. Putar ym a'e ke. ⁴⁰ Eji ywy pe jywyr ta tipe oho. Ywy'ā keruhū 'ar pe Moise ixo rī, pe, imu pe jande ramūi ta pandu, ma'e, Arā pe: “Ma'e'ā jande pe emujā. Tupā aja jande pe. Jande ndutar koty oho ta. Eji ywy ngi jande ke Moise mujy'ar werur. Jande jakwa ym ehe har apo. My ihon mamy” aja Arā pe jande ramūi ta pandu. ⁴¹ Arahā itatawa ke te'e tapi'iruhu ra'yr'ā ke a'eta mujā. Ame'ē ruwa koty tapi'iruhu te ke a'eta jukwa. Aja ipy'a moī moī katu u'am ehe. A'eta mujā ame'ē ke rehe hury katu. ⁴² A'erehe jande ramūi ta ke Tupā hijar oho. Pe, upa ywa rehe hendy ame'ē ke rehe jande ramūi ipy'a moī moī katu u'am. Tupā je'ēha rehe kuja

panduha ihī. Tupā pandu:

“Jundéu awa ta! Pehendu katurahā! Mokōi awa pypa warahy 'ar rahā, awa nixói te ame'ē rupi pexo.

Heta tapi'iruhu ke pejukwa rahā, ihē rehe pehē py'a pemoī moī ym pexo.

⁴³ Amō rehe pehē py'a pemoī moī katu pexo.

So'o pিরer ok ke peraho. Ame'ē wyr pe Moro'ā pemoī. Jahy rata'ā pemoī tī. Her Hēpā.

Ame'ē ta tupā ta aja pekwaha pehē jupe. Ame'ē'ā rehe pehē py'a pemoī moī katu pexo. Katu ym aja.

A'erehe amō ywy rehe pehē ke ihē amondo ta. Mambiro ok ta kupe koty ihē amondo ta” aja Tupā pandu.

—Aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī — aja Esete pandu.

⁴⁴ A'e pandu tī:

—Awa nixói te ame'ē rupi jande ramūi wata oho ixo rahā, so'o pিরer ok ke a'eta raho. Ame'ē pe Tupā rehe jande ramūi ipy'a moī moī katu ixo. So'o pিরer ok mujāha ke Moise pe Tupā mujekwa. Aja jande ramūi mujā. ⁴⁵ A'engi Moise manō rahā, jande ramūi ta ke Josue mujy'ar raho. Kome'ē ywy pe mujy'ar werur. Arahā kome'ē ywy pe amō awa ta ixo. Pe, ame'ē ta ke Tupā muhem mondo. Pe, kome'ē ywy ke jande ramūi pyhyk. Henda ke pe pyhyk. Kome'ē ywy pe uhyk rahā, so'o pিরer ok ke werur tī. Ame'ē ke hainō ta pe jande ramūi mupyta. Ndawi uhem rahā, ame'ē ke pewe ixo rī. ⁴⁶ Ndawi rehe Tupā usak katu. Pe, Tupā pe Ndawi pandu: “Kome'ē ywy pe nde pe ok keruhū ihē amujā tar katu. Ame'ē pe nde rehe ngā ipy'a ke moī moī katu ta. Nde rehe Jako ipy'a katu ame'ē ke a'e tī” aja Ndawi pandu. ⁴⁷ Anī. Ndawi mujā ym. Ta'yr riki mujā. ⁴⁸ Saromā riki ok keruhū mujā. Anī. Awa ta mujā ame'ē ke rehe Tupā ixo ym. Tupā riki ywate har a'e. Tupā je'ēha rehe kuja panduha ihī. ⁴⁹ Tupā pandu:

“Ywa pe ihē axo. Ihē riki sawa'e te. Kome'ē ywy keruhū pe aja tī. Ihē axo tī. Ok keruhū awa ta mujā ame'ē ke rehe ihē apyta ym ta. Henda pe-teihar rehe ihē apyta ym ta tī.

⁵⁰ Ihē riki upa katu te ma'e ke ihē amujā, aja Tupā pandu” aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī — aja Esete pandu.

⁵¹ A'e pandu tī:

—Tamūi ta! Pehē ākā janam rāi. Tupā rehe jurujar ym ame'ē ta ke pehē, a'erehe pehendū ym. Tupā'ā je'ēha ke jande ramūi putar ym. ⁵² Aja pehē tī. Peputar ym tī. Upa Tupā je'ēha pandu ame'ē ta ke jande ramūi ta mupyrara. Tupā je'ēha pandu ame'ē ta ke a'eta jukwa tī. Tupā ra'yr uwyr ta, aja pandu ame'ē ta ke a'eta jukwa. Pe, Ta'yr uwyr rahā, peputar ym a'e ke. ⁵³ A'e ke pejukwa tī. Tupā je'ēha ke pehē pe Tupā je'ēha rahoha ta muwyr. Anī. Ame'ē ke rehe pehendū ym — aja jundēu awa ta pe Esete pandu pandu.

Esete ke amō ta jukwa

⁵⁴ Esete je'ēha rehe hendū rahā, ngā panduha rendama'e kapitā ta parahy ehe. Parahyha rehe hāi su'u su'u u'am. ⁵⁵ Pe, Esete py'a rehe Tupā'ā ihī katu. Pe, ywa rehe Esete ma'ā rahā, Tupā rake wera te hū, ame'ē rehe usak. Tupā rake Jesu pu'am u'am ame'ē ke rehe usak tī. ⁵⁶ A'e pandu:

—Pesarahā! Ywa pe sawa'e te i'āi. Amukwehe te we kome'ē ywy keruhū pe wyjy uwyr ame'ē ke a'e. Tupā rake pu'am u'am apo 'y. Ame'ē ke rehe ihē asak — aja Esete pandu.

⁵⁷ Anī. Ipyakwar ke ipo pe hetaha ta kynda. (Hendu tar ym a'eta.) Ahem hū tī. Pe, opor oho ehe. ⁵⁸ Pe, ok ta ngi muhem raho. A'ep ita pe japi. Aja a'e ke ngā jukwa. Sawa'e wan namō ita omboriha ta kamixa ke hijar oho. ⁵⁹ Sawa'e wan ame'ē rer Sāu. Ita a'eta omombor ixo rahā, Esete pukái:

—Jesu! Ihēma'e sawa'e te nde! Ihē'ā ke eraho! — aja pukái.

⁶⁰ Pe, ipynarāi pe u'ar. Hātā pukái ipe tī:

—Sawa'e! Ihē rehe peme'ē ta katu ym ame'ē ke te'e ma'ema'e ixo. Peme'ē ta ke emupyrara ym — aja Esete pukái.

Upa pandu rahā, a'e manō.

Pe, Esete ke ngā jukwa rahā, Sāu pandu tī: “Ere! Pejukwa katu!” aja riki.

8

Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke Sāu mupyrara

¹ Arahā Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta heta ixo. Jerusarē ok ta pe heta ixo. Ame'ē ta ke amō ta mahy hū. Mupyrara hū tī. A'erehe amō amō ywy rupi uhāi oho. Jundēi ywy rupi uhāi oho. Samari ywy rupi uhāi oho tī. Jesu mondo ame'ē ta jō Jerusarē ok ta pe ixo. ² Tupā rehe hendū katu ame'ē ta Esete rete ke jytym raho. Jixi'u hū ehe.

³ Pe, Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke Sāu mumba tar katu. Ok rupi pame katu te kekar oho ixo. Mahem rahā, muhem raho. Pe, kyndaha pe kynda raho. Sawa'e ta ke aja. Kūjā ta ke aja tī. Kyndaha pe kynda raho tī.

Samari ywy pe myrandu katu ke amō pandu oho

⁴ Amō amō ok ta pe Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta uhāi oho. A'ep Jesu rehe har pandu pandu. Myrandu katu ke pandu raho. ⁵ Amō sawa'e ixo. Her Siri. Samari ywy pe ok ta ihī. A'ep a'e oho. Myrandu katu pandu pandu raho. Jesu riki Kirisutu. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e. Awa muhāha a'e, aja ok ta pe har ta pe a'e pandu pandu raho tī. ⁶ Pe, je'ēha rehe ok ta pe har ta hendū hendū katu te u'am. Tupāma'e pyrātāha namō marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke a'e ma'ema'e katu. (Aja rahā, Jesu rehe har pandu ame'ē riki jetehar te ke, aja mujekwa. In-amō Tupā ixo, aja mujekwa tī.) ⁷ Heta ngā py'a ngi ājā ta ke Siri muhem mondo. Ājā ta uhem rahā, hātā ahem

hũ. Heta jupyrātā rātā ame'ē ta ke mukatu tī. Heta wata katu ym ame'ē ta ke mukatu tī. (Aja rahā, Jesu rehe har pandu ame'ē riki jetehar te ke, aja mujekwa. Inamō Tupā ixo, aja mujekwa tī.) ⁸ A'erehe a'ep pe har ta hury katu ehe.

⁹ Pe, ame'ē ok ta pe amō sawa'e ixo. Her Simā. Paje a'e. Yman samari ywy pe har ta ke a'e muka'u ka'u te'e. Sawa'e keruhū jupe, aja pandu pandu ngā pe. ¹⁰ Je'ēha rehe upa hendu katu. Upa ok ta pe har ta hendu katu ehe. Ngā pandu:

—Tupāma'e pyrātāha namō a'e ixo — aja Simā rehe har upa ngā pandu naī.

¹¹ Paje a'e. Yman ngā ke muka'u te'e, a'erehe a'ep pe har ta hendu katu ehe. ¹² Pe, myrandu katu ke Siri pandu pandu. Jesu riki Kirisutu. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e, aja pandu pandu. Ame'ē rehe amō jurujar katu rahā: “Ihē kotyhar ke” aja Tupā pandu. Pe, ame'ē myrandu katu rehe a'ep pe har ta jurujar katu. Sawa'e ta jurujar katu. Kūjā ta aja tī. Jurujar katu tī. Pe, ame'ē ta ke Siri mujahuk. (Aja rahā Tupā kotyhar ta ke apo 'y, aja mujekwa katu ngā pe.) ¹³ Simā jurujar katu tī. Upa Siri mujahuk rahā, inamō Simā ixo. Tupāma'e pyrātāha namō Siri mukatu hũ ngā ke. Ame'ē ke Simā usak rahā, jupandu jupe:

—Mā! Katu te — aja Simā jupe.

¹⁴ Jerusarē ok ta pe Jesu mondo ame'ē ta ixo. Kuja a'eta hendu. Tupā je'ēha rehe Samari ywy pe har ta jurujar katu, aja a'eta hendu. A'erehe Petu ke Siri koty a'eta mondo. Juā ke mondo tī. ¹⁵ A'ep a'eta uhyk rahā, jurujar katu ame'ē ta rehe har Tupā namō pandu pandu:

—Kome'ē ta rehe Tupā'ā emuwyr — aja Tupā pe pandu.

¹⁶ A'ep pe har ta rehe Tupā'ā ihī ym we rī, a'erehe Tupā namō Petu ta pandu. A'ep pe har ta ke mujahuk rahā, Jesu je'ēha rupi mujahuk jō. Jesu riki jandema'e sawa'e te. ¹⁷ Pe, a'eta ākā rehe ipo ke Petu ta mujar.

Pe, a'ep pe har ta rehe Tupā'ā ihī katu tī.

¹⁸⁻¹⁹ Amō ta ākā rehe ipo ke Jesu mondo ame'ē ta mujar rahā, a'ep pe har ta rehe Tupā'ā ihī katu. Ame'ē ke rehe Simā usak rahā, Petu ta pe a'e pandu:

—Ame'ē pyrātāha ke ihē pe pemuwyr rahā, tamatarer pehē pe ihē ame'ē ta. Pe, amō ta ākā rehe ihē po amujar rahā, a'eta rehe Tupā'ā ihī katu ta tī — aja Simā pandu.

²⁰ Petu pandu:

—Tupā'ā ke Tupā me'ē te'e. Ame'ē ke rehe tamatarer nde eremuhepy ta, aja nde erekwaha naī. Katu ym aja. A'erehe tamatarer ke ne namō mupyraraha renda pe oho ta my. ²¹ Tupā koty nde py'a ihī katu ym, a'erehe jandē namō nde erema'ema'e ym ta. Tupā rehe har nde eremu'e ym ta tī. ²² Nde erekwaha ngi emuruwak katu. Katu ym ame'ē nde erekwaha rehe har Tupā namō epandu pandu. Aja rahā, Tupā ipy'a jywyr ta nde rehe. ²³ (Tupāma'e pyrātāha namō ma'e ke jama'ema'e.) A'erehe nde erejyty'ym te ha namō nde erexo, aja akwa. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha namō nde erexo. Ame'ē ke nde erehijar ym rī, aja ihē akwa tī — aja Simā pe Petu pandu.

²⁴ Pe, Petu pe Simā pandu. Juā pe pandu tī:

—Anī. Pehērahā! Ihē rehe har Tupā namō pehē riki pepandu. Aja rahā, ma'e ke ihē rehe uhyk ym ta. Petu pandu ramō: “Tamatarer ke ne namō mupyraraha renda pe oho ta” aja ihē rehe uhyk ym ta — aja Simā pandu.

²⁵ Tupā je'ēha ke Petu ta pandu pandu. Jesu rehe a'eta usak ame'ē rehe har pandu pandu tī. Upa pandu rahā, Jerusarē ok ta pe a'eta jywyr oho. Jywyr oho ixo rahā, amō amō ok ta rupi myrandu katu pandu pandu oho. Samari ywy pe ok ta ihī. Ame'ē rupi pandu pandu oho ixo.

Etio ywy pe har namō Siri pandu

²⁶ Siri rehe Tupā je'ēha rahoha uhyk uwyr. Pandu ipe:

—Ehorahā! Warahy jurukwā koty awa rape ihī, ma'e, iapyr kotyhar ke. Jerusarē ok ta ngi Ngasa ok ta pe awa rape ihon. (Ymanihar awa rape ke ame'ē.) Ame'ē awa rape rupi eho — aja Siri pe pandu.

²⁷⁻²⁸ Pe, kamixa ke Siri munde. Pe, ame'ē rape rehe uhyk oho. Ame'ē rupi hekoha pe amō sawa'e jywyr ta oho ixo. Etio ywy pe har a'e. Eunu a'e. Etio ywy pe har tama'e kapitā keruhū pe a'e paraky ixo. Kapitā keruhū riki kūjā ke. Kūjā rer Kanda. Ima'e tamatarer usakiha ke sawa'e. Kapitā a'e tī. Amukwehe we Jerusarē ok ta pe oho. Tupā rehe ipy'a a'e moī moī oho. Apo hekoha pe jywyr oho ixo. Myra ujan ame'ē 'ar pe oho ixo. Pe, oho ixo rahā, Tupā je'ēha rehe usak usak uī. Yman Isai mupinim, ame'ē rehe usak usak uī. ²⁹ Isai riki ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e. Pe, Siri pe Tupā'ā pandu:

—Ixoty eho exo — aja ipe.

³⁰ Pe, ixoty Siri ujan oho ixo. Pe, uhyk ehe. Isai mupinim ame'ē ke sawa'e pandu pandu. Ame'ē ke rehe Siri hendu rahā, pandu ipe:

—Sa'e! Nde eresak eresak ame'ē ke nde erekwa katu my? — aja Siri pandu ipe.

³¹ Sawa'e pandu:

—Anī. Amō ihē ke mu'e ym rahā, marā ka ym ihē akwaha. Se ewapyk ejur. Ihē rake ewapyk — aja Siri pe sawa'e pandu.

³² Pe, sawa'e rake wapyk. Tupā je'ēha rehe sawa'e usak usak ame'ē ke kuja ihī:

“Jukwaha renda pe arapuharan ke amō jukwa raho.

A'e aja tī. A'e ke amō ta jukwa ta raho tī.

Arapuharan ra'yr ke amō ta hawī rahā, ahem ym. A'e ke aja tī. Je'ē ym ta a'e ke tī.

³³ A'e ke ngā mupyrara rahā, amō muputu'u ym ingi. Ame'ē ywy pe har ta katu ym te ame'ē ke ma'ema'e ipe. Ame'ē rehe har pandu ym awa.

A'e ke amō ta jukwa ta. Pe, kome'ē ywy keruhū ke hijar ta oho” aja pinīha ke sawa'e usak usak uī.

³⁴ Pe, Siri pe sawa'e pandu:

—Emujekwa ihē pe rahā! Awa rehe har Tupā je'ēha pandu ame'ē ke pandu pandu ko my? Juehe har pandu pandu my? Amō rehe har pandu pandu my? — aja sawa'e pandu.

³⁵ Pe, Jesu rehe har Tupā je'ēha pandu ame'ē ke pandu pandu, ame'ē ke Siri mujekwa ipe. Tupā je'ēha rehe sawa'e usak ramō, ame'ē ke Siri mu'e.

³⁶ Ame'ē ngi Jesu rehe har mu'e mu'e tī. Pe, pe rupi oho ixo rahā, y rehe a'eta uhyk oho. Pe, etio ywy pe har pandu:

—Ko y ihī. Ihē ke nde eremujahuk rahā, katu my? — aja Siri pe pandu.

³⁷ [Siri pandu ipe:

—Jesu rehe nde erejuru jar katu rahā, katu tiki — aja etio ywy pe har pe pandu.

A'e pandu:

—Jesu Kirisutu riki Tupā ra'yr, aja ihē akwa katu — aja etio ywy pe har pandu.]

³⁸ A'erehe myra ujan ame'ē ke etio ywy pe har mupyta. Pe, y rehe a'eta uhyk oho. Mokōi jō a'eta. ³⁹ A'e ke Siri mujahuk. (Aja rahā, Tupā kotyhar ke a'e apo 'y, aja mujekwa katu.) Pe, y ngi a'eta uhem rahā, Siri ke Tupā'ā pyhyk raho. Etio ywy pe har usak ym te ehe tī. Pe, pe rupi hury jywyr oho tī.

⁴⁰ Siri riki pahar Asot ok ta pe uhem. A'engi amō amō ok ta pe myrandu katu pandu pandu oho. Jesu rehe har ame'ē myrandu katu ke pandu pandu oho. Pe, Sesaréi ok ta pe uhyk oho.

9

Jesu rehe Sáu jurujar katu
(At 22.6-16; At 26.12-18)

¹⁻² Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta rehe Sáu parahy te rī. Upa jukwa tar katu. A'erehe jundéu awa tama'e pa'i keruhū pe a'e oho. Pandu ipe:

—Ndama ok ta pe ihē aho ta. A'ep jundéu awa tama'e jy'ariha renda heta ihĩ. A'ep Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke ihē amahem rahā, apukwar ta arur. Sawa'e ta ke ihē apukwar ta arur. Kūjā ta ke apukwar ta arur tĩ. Jerusarē ok ta pe arur ta. Ne je'ēha rupi ihē aho ta. A'erehe paper pinim ke ihē pe emuwyr — aja pa'i keruhũ pe Sáu pandu.

Pe, ame'ē ke Sáu pe a'e me'ē.

³ Pe, Sáu oho. Ndama ok ta pe uhyk tate rahā, pahar ywa ngi wera te hũ. Hake rupi wera te hũ. ⁴ Ywy pe a'e u'ar ukwap. Kuja je'ēha rehe a'e hendu:

—Sáu! Ma'ewā ihē ke nde eremupyrara my? — aja Sáu hendu.

⁵ Sáu pandu:

—Sa'e! Awa nde my? — aja pandu ipe.

Pe, Sáu pe pandu:

—Ihē riki Jesu. Ihē ke nde eremupyrara erexo. ⁶ Ere. Epu'am. Ndama ok ta pe eho. A'ep ma'e nde erema'ema'e ta ame'ē ke amō pandu ta nde pe — aja Jesu pandu.

⁷ Sáu namō oho ame'ē ta pyta u'am. Uhem ym ngā je'ēha ke. Amō je'ēha rehe jō a'eta hendu. Anĩ. Usak ym awa ke rehe. ⁸ Pe, Sáu pu'am. Pe, eha pirar rahā, usak ym te ma'e ke. A'erehe ipo rehe amō ta pyhyk. ⁹ Aja Ndama ok ta pe hyk'í muhyk raho. Mahapyr ukwer rahā, usak ym te ma'e ke rehe. Arahā u'u ym te ma'e ke. Y ke u'u ym tĩ.

¹⁰ Pe, Ndama ok ta pe amō sawa'e ixo. Her Anani. Jesu rehe jurujar katu a'e. Ixeraiha aja usak. Aja jandema'e sawa'e te mujekwa ipe:

—Anani!

A'e pandu.

—Sawa'e! Ma'e nde pe? — aja Anani.

¹¹ Jandema'e sawa'e te pandu ipe:

—Eho! Ok ta rape rupi eho. Ok ta rape rer: “Tatambyk.” Ame'ē rupi Jun rok ihĩ. Ame'ē rupi epandu: “My Jun rok ihĩ my? My Sáu? Tar ok ta pe har a'e” aja epandu eho. Ihē pe ma'e pandu pandu uĩ apo. ¹² Kuja ixeraiha

aja a'e usak. Ixoty nde erehyk ereho. Nde po ke iākā rehe nde eremujar. Aja rahā, ma'e ke rehe a'e usak katu ta tĩ. Aja ixeraiha rehe a'e usak — aja Anani pe jandema'e sawa'e te pandu.

¹³ A'e pandu:

—Sawa'e! Ame'ē sawa'e rehe har amō ta pandu hũ ihē pe. Nde kotyhar ta rehe mâte hũ ma'e jaxeraiha ke ma'ema'e. Aja Jerusarē ok ta pe ixo ame'ē ta pe ma'ema'e hũ tĩ. ¹⁴ Ko Ndama ok ta pe aja tĩ. Nde kotyhar ta ke mahy ta uwyr tĩ. Upa nde rehe jurujar katu ame'ē ta ke a'e pyhyk ta uwyr. Jundéu awa tama'e pa'i keruhũ je'ēha rupi a'e uwyr. A'erehe aho tar ym ixoty — aja Anani pandu.

¹⁵ Jandema'e sawa'e te pandu ipe:

—Anĩ. Sáu koty eho! Ihē asak katu ehe ame'ē ke a'e. Ihē rehe a'e paraky ta apo 'y. Ihē rehe har a'e pandu pandu ta oho. Ame'ē riki ima'e parakyha ke. Amō awa ta pe ihē rehe har pandu pandu ta oho. Jundéu awa aja ym ame'ē ta pe pandu ta oho. Kapitā keruhũ pe pandu ta oho tĩ. Jundéu awa ta pe pandu pandu ta oho tĩ. ¹⁶ Ihē rehe har a'e pandu pandu ta oho, a'erehe a'e ke amō ta mupyrara te hũ ta. Ame'ē ke ihē amujekwa ta ipe — aja Anani pe pandu.

¹⁷ Pe, ixoty Anani oho. Jun rok mahem rahā, ixo oho. Pe, Sáu ākā rehe ipo mujar. Pandu ipe:

—Sáu! Jesu rehe nde erejurujar katu apo 'y, a'erehe nde riki ihē mu apo 'y! Se nde erejur rahā, Jesu rehe nde eresak. A'e riki jandema'e sawa'e te. A'e riki ihē ke muwyr nde koty. A'erehe ihē ajur. Nde reha ke amopok katu ajur. Nde py'a rehe Tupā'ā ihĩ katu ta tĩ — aja Sáu pe Anani pandu.

¹⁸ Pe, pahar Sáu reha ngi ma'e ke u'ar. Pira pirer aja saka ame'ē ke u'ar. Pe, usak katu tĩ. Pe, pu'am. Pe, a'e ke Anani mujahuk. (Aja rahā, Jesu kotyhar ke a'e apo 'y, aja mujekwa katu.) ¹⁹ Pe, ma'e ke upa u'u rahā, pyrātā katu tĩ.

Ndama ok ta pe myrandu katu ke Sáu pandu pandu

Ndama ok ta pe Sáu pyta we rĩ. Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta namõ pyta we rĩ. ²⁰ Pe, pahar jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe a'e ixo oho. Jesu rehe har a'e pandu pandu oho. “Jesu riki Tupã ra'yr” aja ngã pe a'e pandu pandu.

²¹ Upa hendu ame'ẽ ta pandu: “Mã! Ma'erehe my!” aja ngã. Pe, pandu pandu a'eta jupe tĩ:

—Mã! Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke kome'ẽ sawa'e mupyrara hũ. Jerusarẽ ok ta pe ixo, ame'ẽ ta ke mupyrara hũ. Ndama ok ta pe aja tĩ. Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke pyhyk uwyr tĩ. Pe, Jerusarẽ ok ta pe a'e pukwar ta raho. Pa'ihu ta pe pukwar ta raho, a'erehe se uwyr. Apo Jesu rehe har a'e pandu pandu katu. Ma'ewã puki! — aja a'eta jupe.

²² Sáu pandu katu te:

—Jetehar te riki. Jesu riki Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e — aja ngã pe a'e mujekwa katu te.

Ame'ẽ rehe har pandu katu te, a'erehe jundéu awa ta je'ẽha ke mujywy ym ipe. Ndama ok ta pe ixo ame'ẽ ta mujywy ym ipe.

²³ Yman a'ep Sáu ixo. Pe, jundéu awa ta jy'ar ixo. Pandu pandu a'eta jupe:

—Sáu ke jande jajukwa ta jaho — aja a'eta jupe.

²⁴ A'erehe ok ta rukwen pe a'eta harõ u'am. Wera rahã, harõ u'am. Pytun rahã, harõ u'am tĩ. Sáu ke a'eta pyhyk rahã, jukwa ta. Anĩ. Ame'ẽ rehe har Sáu pe amõ pandu oho. ²⁵ A'erehe pytun rahã, Sáu ke ehe katu ame'ẽ ta muhem mondo. Ok ta ita kurar ngi mujy mondo. Wasãkã ran keruhũ pe mujy mondo. Pe, ujan oho a'eta ngi.

Jerusarẽ ok ta pe Sáu ixo

²⁶ Pe, Jerusarẽ ok ta pe Sáu uhyk oho. Uhyk rahã, Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta namõ a'e jy'ar ta tipe oho. Anĩ. Sáu ngi a'eta kyje. Jesu rehe Sáu jurujar katu apo 'y, ame'ẽ ke a'eta ukwa ym, a'erehe kyje ingi. ²⁷ Pe, Manambe oho ixoty. Pe, Jesu mondo

ame'ẽ ta koty Sáu ke a'e muhyk raho. Ame'ẽ ta pe upa Sáu rehe har a'e pandu:

—Pe rupi Sáu oho ixo rahã, jandema'e sawa'e te rehe a'e usak. Jandema'e sawa'e te pandu pandu ipe tĩ. Apo Jesu rehe har Sáu pandu pandu tĩ. Ndama ok ta pe a'e pandu pandu hũ. Pandu rahã, a'e kyje ym amõ ta ngi — aja Jesu mondo ame'ẽ ta pe Manambe pandu.

²⁸ Pe, ame'ẽ ta namõ Sáu pyta. Jerusarẽ ok ta rupi Jesu rehe har a'e pandu pandu oho. ²⁹ Pandu pandu rahã, kyje ym ngã ngi. Pe, amõ awa je'ẽha pandu ame'ẽ ta a'ep ixo tĩ. Jundéu awa ta ke a'eta tĩ. Ngere awa ta je'ẽha a'eta pandu. Ame'ẽ ta namõ Jesu rehe har Sáu pandu pandu hũ. Je'ẽ hãtã tã a'eta namõ tĩ. Pe, Sáu ke ame'ẽ ta jukwa ta tipe. ³⁰ Ame'ẽ ke Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ukwa rahã, Sesaréi ok ta pe Sáu ke a'eta raho. A'engi Tar ok ta pe Sáu ke a'eta mondo.

³¹ Ajame'ẽ ke Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke amõ ta mupyrara ym. (Sáu mupyrara ym apo 'y.) A'erehe upa Jundéi ywy rupi ixo ame'ẽ ta ke amõ ta mupyrara ym tĩ. Ngariréi ywy pe ixo ame'ẽ ta ke mupyrara ym tĩ. Samari ywy pe ixo ame'ẽ ta ke mupyrara ym tĩ. Pe, Jesu rehe jurujar katu te we ngã oho ixo. Tupã rehe ipy'a katu ixo tĩ. Tupã'ã mujekwa katu tĩ, a'erehe amõ amõ ta Jesu rehe jurujar katu tĩ.

Ri ok ta pe Petu oho. Jop ok ta pe oho tĩ.

³² Amõ amõ ok ta rupi Petu ohoho ixo. Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta rehe a'e usak oho. ³³ Pe, Ri ok ta pe uhyk oho. A'ep amõ sawa'e rehe uhyk. Her Enéi. Upa jupyrãtã rãtã ame'ẽ ke a'e. Awa po wajar mahapyr warahy 'ar rahã, myrape 'ar pe túi, hok pe. ³⁴ Pe, Petu pandu ipe:

—Enéi! Nde ke Jesu Kirisutu mukatu! Myrape 'ar ngi epu'am. Pukeka ke emupuku katu emou — aja Enéi pe pandu.

³⁵ Pahar Enéi pu'am. Upa Ri ok ta pe har ta usak ehe. Pe, Tupã koty ipy'a ke ame'ë ta muruwak mondo. Saro ok ta pe har ta aja tĩ. Usak ehe tĩ. Pe, Tupã koty ipy'a ke a'eta muruwak mondo tĩ.

³⁶ Jop ok ta pe kũjã ixo. Her Tambi. Ngere awa ta je'ëha kuja amõ her tĩ: "Ndo" aja ipe. Jesu rehe a'e jurujar katu tĩ. Katu ame'ë pame katu te amõ ta pe a'e ma'ema'e katu. Ima'e ym te ame'ë ta rehe a'e haihu katu tĩ. ³⁷ Ri ok ta pe Petu ixo rahã, ma'e ahyha ke kũjã pyhyk. Pe, manõ. Hete ke amõ ta kutuk. Y pe kutuk. (A'ep pe har ta aja te'eha a'e. Upa kutuk rahã, hete ke pukek.) Pe, kapy ywate har henda ihĩ ame'ë pe mou. ³⁸ "Ri ok ta pe Petu ixo" aja Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta hendu. Ri ok ta kotete ihĩ. A'erehe ixoty mokõi sawa'e ta mondo. Kuja sawa'e ta pandu oho ipe:

—Pahar jande namõ eho — aja Petu pe pandu oho.

³⁹ Pe, Petu pu'am. Sawa'e ta namõ oho. Jop ok ta pe uhyk rahã, kapy ywate har henda ihĩ ame'ë pe amõ ta raho. Upa ixawa'e manõ ame'ë ta juramã u'am. Petu rake rupi juramã u'am. Jixi'u hũ u'am. Ixuwe katu rahã, kamixa ke Ndo mujã mujã. Ame'ë ke Petu pe mujesak jesak u'am. Kamixa puku Ndo mujã ame'ë ke mujesak jesak u'am tĩ. ⁴⁰ Pe, kapy ngi upa kũjã ta ke Petu muhem mondo. Pe, ipynarãi pe wapyk. Tupã namõ pandu pandu. Pe, hete koty uwak. Pandu:

—Tambi! Epu'am! — aja kũjã manõ ame'ë ke pe Petu pandu.

Pe, eha ke kũjã pirar. Petu rehe ma'ã rahã, wapyk. ⁴¹ Ipo ke Petu pyhyk. Pe, mupu'am. Pe, Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta ke a'e mujy'ar. Ixawa'e manõ ame'ë ta ke mujy'ar tĩ. ⁴² Kũjã kwera ramõ ame'ë ke a'e mujesak kũjã ta pe. Ame'ë rehe har myrandu upa Jop ok ta rupi amõ ta pandu pandu oho. ⁴³ A'erehe Jesu rehe heta ngã jurujar katu. Jop ok ta pe Petu pyta we rĩ. So'o pিরer rehe

ma'eha namõ a'e pyta we rĩ. Her Simã.

10

Kone rehe har

¹ Sesaréi ok ta pe amõ sawa'e ixo. Her Kone. Homa awa tama'e sonda ta ixo. Itar ywy ngi sonda ta uwyr. Ame'ë tama'e kapitã ke a'e. Kuja, 100 hetaha sonda tama'e kapitã ke a'e. Sawa'e katu ame'ë ke a'e. ² Jundéu awa ramõi ta ukwa aja Tupã rehe ipy'a ke a'e moĩ moĩ katu. Upa katu te hok wyr pe har ta aja tĩ. Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ katu tĩ. Amõ awa riki a'e. Jundéu awa ym a'e. Pe, jundéu awa ta ima'e ym te rahã, ame'ë ta rehe a'e haihu katu. Tupã namõ a'e pandu pandu katu te tĩ. ³ Amõ wera rahã, warahy ywa ku'a ihon tate rahã, ixeraiha aja a'e usak. Tupã je'ëha rahoha wyjy uwyr ehe, aja a'e usak katu. A'e pandu:

—Kone! — aja Tupã je'ëha rahoha.

⁴ Kone usak ehe rahã, jumukahem ingi. Pe, pandu ipe:

—Sa'e! Ma'e nde pe my? — aja Kone pandu.

Tupã je'ëha rahoha pandu:

—Tupã namõ nde erepandu pandu, ame'ë ke a'e ukwa katu. Ma'e ke nixói te ame'ë ta rehe nde erehaihu katu, ame'ë ke ukwa katu tĩ. ⁵ A'erehe nde rehe a'e usak katu. Apo Jop ok ta pe sawa'e ta ke emondo. Simã Petu pe: "Jande namõ eho" aja a'eta pandu ta oho. ⁶ Amõ sawa'e rok pe Simã Petu ixo. Ok jar rer amõ Simã. Ame'ë Simã so'o pিরer rehe ma'eha ke a'e. Y ramõi rake hok ihĩ — aja Tupã je'ëha rahoha pandu.

⁷ Pe, Tupã je'ëha rahoha jywyr oho. Aja ixeraiha aja Kone usak. Pe, mokõi miasu ta ke Kone mujy'ar. Amõ sonda ke mujy'ar tĩ. Ame'ë sonda riki jundéu awa ramõi ta ukwa aja Tupã rehe ipy'a ke a'e moĩ moĩ katu tĩ. Konema'e miasu a'e tĩ. ⁸ Ame'ë mahapyr sawa'e ta pe upa usak ame'ë rehe har Kone pandu pandu. Pe, Jop ok ta pe mahapyr sawa'e ta ke a'e mondo.

⁹ Ame'ē ku'ē rahā, pe rupi a'eta oho ixo rī. Warahy jandar tate rahā, Jop ok ta pe uhyk tate. Arahā, ok kupe 'ar pe Petu oho. (Ame'ē ok kupe ipe katu.) A'ep Tupā namō pandu pandu ta. (Aja te'eha jundéu awa ta ma'ema'e katu. Ok kupe 'ar pe Tupā namō pandu pandu katu uī.) ¹⁰ A'e myahy uī. Ma'e ke u'u tar katu. Pe, ma'e ke amō mupupur ixo rahā, ixeraihā aja a'e usak. ¹¹ Kuja usak. Ywa ngi pan keruhū aja me'ē wyjy uwyr ixo. Iapyr rehe pame katu te pukwar. Ame'ē mujy muwyr. ¹² Kome'ē ywy keruhū pe mujy muwyr. Ame'ē jywī pe upa katu te ywy rupi so'o ta wata ame'ē ta ihī. Upa katu te ipixi'a pe ma'e wata ame'ē ta ihī tī. Upa katu te ma'ewyra wewe ame'ē ta ihī tī. ¹³ Pe, kuja hendu:

—Petu! Epu'am! Ma'e ke ejukwa! Ame'ē ke e'u! — aja ipe.

¹⁴ Petu pandu:

—Sa'e! Anī! So'o ta para ihī. Jande ramūi u'u ym ame'ē ke pehī. A'erehe ihē a'u ym ta tī — aja Petu.

¹⁵ Pe, kuja je'ēha uhyk ehe tī:

—Jete riki. Apo katu aja Tupā pandu. Jaxer te'e aja ym ekwa ekwa eī — aja Petu pe.

¹⁶ Aja mahapyr uhyk katu te ehe. Pe, upa ywa pe jywyr oho tī. Aja ixeraihā aja Petu usak.

¹⁷ Usak ramō ame'ē rehe har ipy'a pe Petu ukwa ukwa katu te uī. “Ma'ewā aja my?” aja jupe. Arahā Kone mondo ame'ē ta uhyk uwyr. Hukwen koty pu'am u'am. Simā rok ke amō ta mujekwa a'eta pe. ¹⁸ Pe, a'eta pukái:

—Se Simā Petu ixo my? — aja sawa'e ta pukái.

¹⁹ Usak ramō ame'ē rehe har Petu ukwa ukwa uī rī. Pe, Tupā'ā pandu ipe:

—Ehendu katurahā! Mahapyr sawa'e ta nde pe pandu uwyr. ²⁰ Epu'am. Ewyjy eho. Sawa'e ta namō eho. Ekyje ym a'eta ngi. Nde koty a'eta ke ihē amuwyr — aja Petu pe.

²¹ Pe, Petu wyjy oho a'eta koty. Pandu:

—Sawa'e ke pekekar pexo ame'ē ke ko ihē. Ma'e pehē pe? — aja Kone muwyr ame'ē ta pe Petu pandu.

²² A'eta pandu:

—Nde koty jande ke Kone muwyr. Sonda tama'e kapitā a'e. Sawa'e katu ame'ē ke a'e. Jundéu awa ramūi ta ukwa aja Tupā rehe ipy'a ke a'e moī moī katu. Kone rehe har upa jundéu awa ta pandu katu. Kwehe Tupā je'ēha rahoha mujekwa ipe: “Nde rok pe Petu ke emuhyk erur. Nde pe ma'e ke a'e pandu pandu ta” aja Kone pe. A'erehe jande jajur — aja Petu pe sawa'e ta pandu.

²³ Pe, Petu pandu:

—Pejur! Se pepyta we rī. Ka'aruk koty apo — aja sawa'e ta pe.

Ame'ē ku'ē rahā, ima'e ke Petu moī katu. Pe, a'eta namō oho. Amō ta oho tī. Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke. Jop ok ta pe har ta ke a'eta. ²⁴ A'engi amō ku'ē rahā, Sesaréi ok ta pe a'eta johu uhyk oho. Kone rok pe uhyk rahā, Kone harō ixo. Petu ta rehe harō ixo. Ianam ta ke a'e mujy'ar. Ehe katu ame'ē ta ke mujy'ar tī. Upa ame'ē ta harō ixo tī. ²⁵ Hok pe Petu ixo tate rahā, ixoty Kone oho. Pe, Petu py koty a'e jumumbe jumumbe oho. Ipynarāi pe a'e wapyk uī tī. (Aja ipy'a moī moī ta tipe.) ²⁶ Pe, a'e ke Petu mupu'am. Pandu ipe:

—Epu'am katu! Nde aja sawa'e te'e ihē tī. Ihē rehe nde py'a emoī moī ym eī — aja Kone pe Petu pandu.

²⁷ Hok pe ixo oho rahā, Kone namō Petu pandu pandu. ²⁸ A'ep hetaha ta rehe Petu usak. Pe, a'eta pe Petu pandu:

—Jundéu awa aja ym namō jande jaxo rahā, katu ym. Aja jande ramūi ta je'ēha ke. Ame'ē ke pekwa katu. Ko jundéu awa ihē. Amō awa rok pe aja tī. Amō awa rok pe jande jaxe rahā, katu ym tī. Aja jande ramūi ta je'ēha tī. Ame'ē ke pekwa katu tī. Anī. Aja ym apo 'y. Amō awa namō jaxo rahā, katu apo 'y. Aja ihē pe Tupā mujekwa. Amō awa jaxer

ym, aja ihē pe Tupā mujekwa katu tī. Ihē keraiha rupi a'e mujekwa katu ihē pe. ²⁹ A'erehe ihē pe nde kotyhar ta pandu rahā, pahar ihē ajur. Apo ihē akwa ta. Ma'erehe ihē ke nde eremuhyk se my? — aja Petu ipe.

³⁰ Pe Kone pandu:

—Amukwehe ihē rok pe ihē axo. Mahapyr aker apo. Tupā namō ihē apandu pandu aī. Se warahy rahā, apo aja, ma'e warahy ywa ku'a ihon rahā. Pahar ihē ruwa koty sawa'e uhem u'am. Ima'e mundeha riki hendy! ³¹ Ihē pe a'e pandu: “Kone! Tupā namō nde erepandu pandu ame'ē ke Tupā ukwa katu. Ima'e ym te ame'ē ta rehe nde erehaihu katu ame'ē ke Tupā ukwa katu tī. ³² Apo Jop ok ta pe amō ke emondo. Simā Petu pe a'eta pandu ta oho. Amō Simā rok pe ixo. Ame'ē Simā so'o pirer rehe ma'eha ke a'e. Y ramūi rake hok ke ihī” aja ihē pe. ³³ A'erehe pahar nde koty sawa'e ta ke ihē amondo. Pahar nde erejur. Katu aja. Ko jande jaxo apo. Jande rehe Tupā usak katu ixo. Upa nde pe Tupā mujekwa ame'ē ke rehe jande jahendu tar katu — aja Petu pe Kone pandu.

Petu je'ēha ke

³⁴ Pe, Petu pandu:

—Jete! Ihē akwa katu apo! Ihē keraiha aja ihē asak. A'erehe upa katu te awa ta rehe Tupā juja katu te usak katu, aja akwa katu. ³⁵ Amō amō awa ta ipy'a ke moī moī katu ehe rahā, ame'ē ke Tupā putar katu tī. Amō amō awa ta katu ame'ē ke ma'ema'e rahā, ame'ē ke a'e putar katu tī. Upa katu te amō amō awa ta rehe a'e juja katu te usak katu. (Upa so'o ke a'u katu, ame'ēja saka Tupā mujekwa.)

³⁶ —Apo kuja pekwa katu. Jundéu awa ta pe je'ēha ke Tupā muwyr. Ngā py'a ke Jesu muhury katu, ame'ē myrandu katu ke muwyr. Jesu riki jandema'e sawa'e te. ³⁷ Upa Juā pandu pandu rahā, Jesu riki pandu pandu uwyr tī. Upa Juā mujahuk rahā tī. Ngariréi ywy pe Jesu pandu pandu py. A'engi Jundéi ywy rupi

pandu pandu oho. ³⁸ Jesu rehe har pekwa katu. Nasare ok ta pe har a'e. Pyrātāha ke Tupā muwyr ipe. Tupā'ā ke a'e moī katu ehe tī. Usak katu ehe tī. A'erehe upa ok ta rupi katu ame'ē ke a'e ma'ema'e oho. Ājā ta awa ta py'a rehe ihī, ame'ē ta ke upa mukatu hū tī. ³⁹ Awa ta py'a ngi upa muhem mondo. Jundéu awa ta ok ta rupi Jesu ma'ema'e, ame'ē rehe jande jasak. Ame'ē rehe har japandu pandu. Jerusarē ok ta pe ma'ema'e ame'ē ke rehe jasak tī. Ame'ē rehe har japandu pandu tī. Pe, myra ngā mupia ame'ē ke rehe Jesu ke amō ta mujar mu'am. Aja a'e ke ngā jukwa.

⁴⁰ —Pe, mokōi ukwer rahā, a'e ke Tupā mukwera katu muhem. ⁴¹ Jesu ke jande pe a'e mujesak tī. Upa ngā usak ym ehe. Jande pe jō Tupā mujesak. Jande rehe Tupā usak katu ame'ē ta ke jande. Yman rahā, jande rehe a'e usak katu ta tī, aja a'e ukwa katu. Upa a'e kwera katu uhem rahā, Jesu namō ma'e ke jande ja'u. (Aja rahā, a'e atu kwera katu aja jakwa katu. Ixuwe katu a'e, aja jakwa katu tī.) ⁴² Pe, jande pe a'e pandu: “Ihē rehe har ngā pe pepandu pandu peho. Ngā rehe har ihē atu apandu pandu ta aja Tupā mu'am. ‘Katu pehē. Tupā namō pexo katu’ aja apandu ta. Anī rahā: ‘Katu ym pehē. Mupyraraha renda pe peho’ aja apandu ta tī. Aja ixuwe katu ame'ē ta rehe har ihē apandu ta. Manō ame'ē ta ke ihē amukwera katu ta muhem. Pe, ame'ē ta rehe har apandu katu ta tī” aja jande pe Jesu pandu — aja Petu pandu.

⁴³ A'e pandu tī:

—Jesu rehe har upa ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ta pandu pandu. Kuja pandu: “Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'ema'e. Pe, Jesu rehe a'e jurujar katu rahā, Tupā ipy'a jywyr ta ehe. Jesu je'ēha rupi Tupā ipy'a jywyr ta ehe” aja ymanihar ta pandu — aja Kone ta pe Petu pandu.

Amō awa ta rehe Tupā'ā ihī katu

⁴⁴ Petu pandu pandu uī rahā, upa hendu uī ame'ē ta rehe Tupā'ā ihī

katu. Kone ta rehe ihĩ katu. ⁴⁵⁻⁴⁶ Amõ amõ awa tama'e je'ẽha ke Kone ta pandu pandu. (Aja Tupã'ã ihĩ katu, aja mujekwa katu Petu ta pe.) Tupã rehe har pandu pandu tĩ: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja pandu katu ipe. Ame'ẽ ke Jop ok ta ngi Petu namõ uwyr ame'ẽ ta hendu. Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ke a'eta tĩ. Jundéu awa ta ke a'eta tĩ. Pe, aja ame'ẽ ta hendu rahã, amõ awa ta rehe Tupã'ã ihĩ katu, aja a'eta ukwa katu tĩ. (Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta rehe ihĩ katu, aja ukwa katu tĩ.) A'erehe: “Mã! Katu tiki” aja pandu. Pe, Petu pandu:

⁴⁷ —Jande aja kome'ẽ ta rehe Tupã'ã ihĩ katu tĩ. A'erehe kome'ẽ ta ke jande jamujahuk rahã, katu tiki. Amõ ta riki marã ka ym je'ẽha ke — aja Petu pandu. (Mujahuk rahã, Tupã kotyhar ta ke a'eta apo 'y, aja mujekwa katu amõ ta pe.)

⁴⁸ Pe, inamõ uwyr ame'ẽ ta pe Petu pandu:

—Jesu Kirisutu je'ẽha rupi kome'ẽ ta ke pemujahuk — aja a'eta pe.

Upa mujahuk rahã, Petu ta pe Kone pandu:

—Jande namõ pepyta we rĩ — aja a'eta pe.

11

Jerusarẽ ok ta pe har ta pe Petu pandu pandu

¹ Tupã je'ẽha rehe amõ awa ta jurujar katu, aja Jesu mondo ame'ẽ ta hendu. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta jurujar katu, aja hendu. Jundéi ywy rupi Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ixo. Tupã je'ẽha rehe amõ awa ta jurujar katu, aja ame'ẽ ta hendu tĩ. ² Pe, Jerusarẽ ok ta pe Petu jywyr rahã, amõ ta je'ẽ je'ẽ hũ inamõ. Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta a'eta. Ipirer jupãha putar katu ame'ẽ ta ke a'eta. A'erehe hamũi ta ukwa aja me'ẽ rehe hendu katu we rĩ. Ame'ẽ ta je'ẽ je'ẽ hũ tĩ:

³ —Amõ awa ta rok pe nde erexe ereho. Aja rahã, katu ym. Jundéu awa ta aja ym ame'ẽ ta ke. Ame'ẽ ta

namõ ma'e ke nde ere'u tĩ. Katu ym tĩ — aja Petu pe je'ẽ hũ.

⁴⁻⁵ Pe, upa katu te ame'ẽ rehe har Petu pandu pandu. Kuja pandu:

—Jop ok ta pe ihẽ axo rahã, Tupã namõ ihẽ apandu pandu aĩ. Pe, ihẽ keraiha aja ihẽ asak. Ame'ẽ rupi kuja ihẽ asak. Ywa ngi pan keruhũ aja me'ẽ wyjy uwyr. Iapyr rehe pame katu te pukwar. Ame'ẽ mujy muwyr. ⁶ Ihẽ rake pyta. Jywĩ pe ihẽ ama'ã katu rahã, ywy rupi so'o wata ame'ẽ ta rehe ihẽ asak. Ka'a rupi so'o ixo ame'ẽ ta rehe ihẽ asak tĩ. Ipixi'a pe wata ame'ẽ ta rehe ihẽ asak tĩ. Ka'a rupi ma'ewyra wewe ixo ame'ẽ ta rehe ihẽ asak tĩ. ⁷ Pe, kuja ihẽ pe je'ẽha pandu muwyr: “Petu! Epu'am! Ma'e ke ejukwa! Ame'ẽ ke e'u!” aja ihẽ pe. ⁸ Pe, ihẽ apandu: “Sa'e! Anĩ! Jande ramũi ta u'u ym ame'ẽ ke ihẽ a'u ym ta tĩ” aja ihẽ apandu. ⁹ Pe, ywa ngi je'ẽha ihẽ pe uwyr tĩ: “Ame'ẽ ke jetehar te riki. Apo amõ koty. ‘Katu’ aja Tupã pandu. ‘Ame'ẽ ke jaxer te'e’ aja ym ekwa eĩ” aja ihẽ pe. ¹⁰ Aja mahapyr ihẽ rehe uhyk katu te. Pe, upa katu te ywa pe jywyr oho.

¹¹ —Pe, arahã ok pe mahapyr sawa'e ta uhyk uwyr tĩ. Simã rok pe ihẽ axo, a'ep uhyk uwyr. Ame'ẽ ta ke ihẽ koty amõ muhyk muwyr. Sesaréi ok ta ngi muhyk muwyr. ¹² Pe, ihẽ pe Tupã'ã pandu: “Pahar sawa'e ta namõ eho” aja ihẽ pe. Ko ixo ame'ẽ ta ihẽ namõ oho tĩ. Awa po wajar peteĩ hetaha ta oho tĩ. Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke a'eta tĩ. Sesaréi ok ta pe jande jahyk rahã, Kone rok pe jande jaxe jaho.

¹³ —Hok pe Tupã je'ẽha rahoha rehe Kone usak, ame'ẽ rehe har jande pe a'e pandu pandu. Tupã je'ẽha rahoha pandu ipe: “Jop ok ta pe sawa'e ta emondo. Simã Petu pe a'eta pandu ta oho: ‘Pahar jande namõ eho’ aja. ¹⁴ Nde ke Tupã muhã katu ta ame'ẽ rehe har a'e pandu ta nde pe. Upa nde rok wyr pe har ta ke Tupã muhã katu ta tĩ. Ame'ẽ rehe har a'e pandu ta tĩ” aja Kone pe pandu. ¹⁵ Pe, a'eta pe ihẽ apandu pandu rahã,

jande aja ame'ë ta rehe Tupã'ã ihĩ katu tĩ. ¹⁶ Pe, Jesu je'ëha ke ihẽ akwa a'am. Kuja a'e pandu: “Y pe Juã mujahuk. Pehẽ amõ koty. Pehẽ rehe Tupã'ã ihĩ katu ta” aja Jesu pandu katu. ¹⁷ Jesu riki jandema'e sawa'e te. Jesu Kirisutu rehe jande jajurujar katu rahã, Tupã'ã ke jande py'a rehe Tupã muwyr. Jande aja jundéu awa aja ym ame'ë ta py'a rehe Tupã'ã ke Tupã muwyr tĩ. A'erehe marã ka ym ihẽ aje'ëha. Tupã namõ ihẽ ajumai ym ta me'ë te'e — aja Petu pandu.

¹⁸ Ame'ë ke rehe Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta hendu rahã, je'ëha uhem ym. Jerusarẽ ok ta pe har ta ke a'eta. Pe, Tupã pe pandu: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja. Kuja pandu tĩ:

—Aja rahã, jundéu awa aja ym ame'ë ta Tupã koty ipy'a muruwak mondo rahã, ame'ë ta ke Tupã muhã katu ta tĩ — aja Jerusarẽ ok ta pe har ta pandu.

Antioki ok ta pe Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta ixo

¹⁹ Yman Esete ke amõ ta jukwa rahã, Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta ke amõ ta mupyrara tĩ. A'erehe amõ koty koty ame'ë ta uhãi oho. Amõ amõ ta Seni ywy pe oho. Amõ amõ ta Xi ypa'ũ pe oho tĩ. Amõ amõ ta Antioki ok ta pe oho tĩ. Ame'ë ta uhãi uhãi oho rahã, jundéu awa ta pe jõ Tupã je'ëha ke pandu pandu. ²⁰ Pe, amõ sawa'e ta Antioki ok ta pe uhyk oho. Xi ypa'ũ pe har ta ke a'eta. Syre ok ta pe har ke amõ ta tĩ. Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta ke a'eta. Pe, Antioki ok ta pe uhyk rahã, jundéu awa aja ym ame'ë ta pe myrandu katu ke a'eta pandu pandu. Jesu rehe har pandu pandu. ²¹ Jesu riki jandema'e sawa'e te. A'e je'ëha rupi a'eta pandu pandu. A'erehe hamũi ta ukwaha ke heta ngã hijar. Antioki ok ta pe har ta riki hijar. Pe, jandema'e sawa'e te rehe a'eta jurujar katu tĩ.

²² Ame'ë rehe har myrandu ke Jerusarẽ ok ta pe har ta hendu. Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta hendu. A'erehe Antioki ok ta pe Manambe

ke a'eta mondo. (Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta ke a'e muhury ta oho, a'erehe a'e ke a'eta mondo.) ²³ A'ep a'e uhyk rahã, Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta heta ixo. A'erehe a'eta rehe Tupã usak katu, aja Manambe ukwa katu. A'erehe a'e hury katu. Pandu pandu we hũ tĩ:

—Tapijar te'e we Jesu rehe pejurujar katu — aja Manambe pandu.

²⁴ Sawa'e katu ame'ë ke Manambe. Tupã'ã ihĩ katu ehe tĩ. Jesu rehe a'e jurujar katu te tĩ. Manambe pandu katu, a'erehe heta ngã Jesu rehe jurujar katu.

²⁵ Tupã je'ëha ke inamõ Sáu mu'e ta, aja Manambe putar, a'erehe Tar ok ta pe Manambe oho. A'ep Sáu ke a'e kekar oho. ²⁶ Mahem rahã, Antioki ok ta pe werur inamõ. Peteĩ warahy 'ar rahã, a'ep mokõi sawa'e ta pyta rĩ. Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta namõ ame'ë ta pyta. Johu ngã ke a'eta mu'e mu'e. Antioki ok ta pe Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta ixo. Ame'ë ta pe amõ ta pandu py: “Kirisutu kotyhar ta ke” aja. (Amõ: “Jesu kotyhar ta ke” aja her tĩ.)

²⁷ Arahã Antioki ok ta pe Tupã je'ëha pandu ame'ë ta uhyk uwyr. Jerusarẽ ok ta ngi uhyk uwyr. ²⁸ Heta ame'ë ta ngi har peteĩ pu'am. Her Angambo. Tupã'ãma'e pyrãtãha namõ kuja a'e pandu:

—Kome'ë ywy keruhũ rupi ngã mi'u nixói te ta. Ngã myahy te hũ ta — aja Angambo pandu.

Jetehar te riki ame'ë. Aja uhyk. Karáu riki homa awa tama'e kapitã keruhũ rahã, aja uhyk. ²⁹ A'erehe Jesu kotyhar ta pandu:

—Jundéi ywy rupi Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta ixo. Ame'ë ta myahy hũ ta. A'erehe tamatarer ke jamujy'ar ta. Ame'ë ta pe jamondo ta — aja Antioki ok ta pe har ta pandu.

Pe, ima'ehũ namõ ixo ame'ë ta heta me'ë. Aja mujy'ar. Ima'e heta ym rahã, ame'ë ta ta'yr mi me'ë. Aja mujy'ar tĩ. ³⁰ Pe, upa tamatarer mujy'ar rahã, Jesu rehe jurujar katu ame'ë tama'e kapitã ta pe mondo.

Jundéi ywy rupi ixo, ame'ë kapitã ta pe mondo. Manambe riki tamatarer raho. Sáu amõ raho inamõ tĩ.

12

Jesu kotyhar ta ke amõ ta mupyrara tĩ

¹ Arahã amõ amõ we Jesu rehe jujar katu ame'ë ta ke Ero mupyrara. Ero riki jundéu awa tama'e kapitã. ² Pe, Ero je'ëha rupi Tian ke amõ jukwa oho. Tian riki Juã mu. Kyse puku pe jukwa. Ame'ë rehe jundéu awa ta hury katu. ³ Ame'ë ke Ero ukwa rahã, Petu ke a'e pyhyk tĩ. Pasuko weraha rehe uhyk tate rahã, Petu ke pyhyk. (Ame'ë wera rahã, jundéu awa ta mbeju ke u'u. Mbeju ke mupururukiha nixói te, ame'ë ke u'u.) ⁴ Upa pyhyk rahã, kyndaha pe kynda raho. Heta sonda ta harõ u'am. Awa py wajar mokõi sonda ta harõ u'am. Tumeme harõ py. A'engi amõ tumeme harõ tĩ. A'engi amõ tumeme harõ tĩ. Aja pame katu te harõ u'am. Pe, Pasuko weraha upa rahã, Petu ke Ero muhem tar katu. Jundéu awa ta ruwa koty jukwa tar katu. ⁵ Pe, Petu rehe sonda ta usak katu u'am. (Jesu kotyhar ta anĩ.) A'eta Tupã namõ pandu pandu hũ. "Kyndaha ngi Petu ke emuhem katu" aja inamõ pandu pandu hũ.

Kyndaha ngi Petu ke Tupã je'ëha rahoha muhem

⁶ Pytun rahã, mokõi sonda ta pyter rupi Petu ukwer ou. Ku'ë rahã, Petu ke Ero muhem ta tipe. Jukwa ta tipe. Petu ke ipo apyr rupi sonda ta pukwar, ita tupaham pe. Ita tupaham pe sonda ta ipo apyr rupi pukwar tĩ. Kyndaha rukwen ke sonda ta harõ u'am tĩ. ⁷ Pe, pahar kyndaha rehe Tupã je'ëha rahoha uhyk. Wera hũ a'ep. Petu jixi'y rehe pyhyk. Pe, mukatak. Aja mupak. Pandu ipe:

—Pahar epu'am! — aja Petu pe.

Pe, pu'am rahã, pahar ita tupaham ke jujirar ingi. Tik tik tik. Upa jujirar.

⁸ Pandu ipe tĩ:

—So'o pিরer nde ku'a rupi har emujar. Nde py rehe har epukwar tĩ — aja Petu pe.

Ame'ë upa rahã, pandu ipe tĩ:

—Kamixa emunde tĩ! Jahorahã! — aja Petu pe.

⁹ Pe, inamõ Petu oho ixo. Kyndaha ngi uhem oho ixo. Anĩ. Petu ukwa ym rĩ. Tupã je'ëha rahoha muhem raho ame'ë ke Petu ukwa katu ym. Ixerai nahã my, aja Petu ukwaha naĩ. ¹⁰ Hukwen harõha asa py oho. Mokõihar ta ke asa oho tĩ. Pe, ita rukwen rehe uhyk oho. Ame'ë riki ok ta rukwen ke. Ok ta pe ixo oho ame'ë ke. Ame'ë rehe uhyk rahã, jupirar te'e u'am. Pe, a'eta uhem oho. Awa rape rupi wata we, pe, pahar Petu ke Tupã je'ëha rahoha hijar oho. ¹¹ Arahã Petu ukwa katu. Kuja jupandu jupe:

—Ihẽ akwa katu te apo 'y! Tupã je'ëha rahoha ke ihẽ koty Tupã muwyr. Ero ngi ihẽ ke a'e mupoir. Ihẽ ke mupoir, a'erehe ihẽ ke amõ jukwa ta, ame'ë ke jundéu awa ta usak ym ta apo 'y — aja Petu jupe.

¹² Poiriha Petu ukwa rahã, Mari rok rehe uhyk oho. Mari riki Juã mõi. Mak aja Juã rer tĩ. A'ep heta jy'ar uĩ. Tupã namõ pandu pandu uĩ. ¹³ Pe, ok kurar rukwen rehe Petu uhyk rahã, pukái u'am. Pe, kũjãtãĩ usak oho. Ma'e mupupuriha ke a'e. Her Ho. ¹⁴ Petu je'ëha ke a'e ukwa. A'erehe hury katu jywyr oho. Hukwen ke pirar ym we ipe rĩ. Pe, amõ ta pe a'e pandu oho:

—Se soroka pe Petu ixo! — aja kũjãtãĩ.

¹⁵ Amõ ta pandu:

—Anĩ. Nde te'e pe aja. Nde ereka'u te'e! — aja kũjãtãĩ pe.

Anĩ. A'e pandu we rĩ:

—Jete atu te atu. Se Petu ixo! — aja a'eta pe.

Pe, amõ ta pandu:

—Anĩ. Tupã je'ëha rahoha riki. Petu rehe usak katu ame'ë ke a'e — aja ipe.

¹⁶ Petu pukái pukái we u'am rĩ. Pe, amõ hukwen pirar oho. Petu rehe a'eta usak rahã, a'eta pandu: "Mã!

Myja nde erehem my? Mā!” aja a'eta pandu. ¹⁷ Pe, ipo ke Petu mukatak. (Aja a'eta je'ēha ke muputu'u a'eta ngi.) Pe, kyndaha ngi Tupā muhem ame'ē rehe har pandu pandu a'eta pe. Petu pandu tī:

—Ame'ē rehe har Tian pe pepandu peho. Jesu kotyhar ta pe pepandu peho tī — aja a'ep ixo ame'ē ta pe Petu pandu.

Pe, amō koty kanim oho.

¹⁸ Pytuniwe te rahā, sonda ta pandu pandu hū a'eta jupe. “My Petu ihon mamy?” aja sonda ta pandu hū.

¹⁹ Pe, sonda ta pe Ero pandu:

—Pekekar pehorahā! — aja a'eta pe.

Anī. Mahem ym a'eta. Pe, hukwen harōha ta pe Ero pandu pandu. Petu uhemihā rehe har pandu. Anī. Je'ēha nixói te a'eta rehe. Pe, amō sonda ta pe Ero pandu:

—Harōha ta ke pejukwa! — aja.

A'engi Jundéi ywy ngi Ero oho. Sesaréi ok ta pe oho. A'ep pyta rī.

Ero manōha rehe har

²⁰ Ero ixo ame'ē ywy ngi ngā mi'u ke Tir ok ta pe har ta werur. Aja te'eha a'eta. Sinō ok ta pe har ta aja tī. Ngā mi'u werur tī. Pe, Tir ok ta pe har ta rehe Ero parahy te. Sinō ok ta pe har ta rehe parahy tī. A'erehe ame'ē mokōi ok ta pe ngā mi'u ke Ero mondo ym te apo 'y. A'erehe Ero rehe Tir ok ta pe har ta usak oho. Sinō ok ta pe har usak oho tī. Mukatu ta oho. (Aja rahā, ngā mi'u ke Ero mondo ta tī, aja ngā ukwa. A'erehe mukatu oho.) Eroma'e miasu pe ame'ē ta pandu py. Her Mbasa. Kapitā rok usakiha ke a'e. Ame'ē namō a'eta mukatu py oho. A'engi Ero namō mukatuha rehe har johu ngā pandu ta oho.

²¹ Pe, amō weraha ke Ero manga. Arahā kapitāma'e myrape tymā 'ar pe a'e wapyk. Ima'e mundeha katu te ame'ē ke a'e munde. Pe, ngā pe a'e pandu pandu katu te uī. ²² A'erehe Ero rehe ngā ipy'a katu u'am. Ehe har kuja pandu:

—Kome'ē ywy keruhū pe har ym a'e! Tupā tiki a'e — aja ukwa ngā jupe.

²³ Tupā aja Ero rehe ipy'a ke amō ta moī moī katu. Ame'ē ke Ero muputu'u ym ngā ngi. A'erehe pahar Tupā je'ēha rahoha parahy ehe. Ma'e ahyha mondo ehe. Upa hete rupi tapuru su'u su'u hū. Aja a'e manō.

²⁴ Pe, Tupā je'ēha ke amō ta pandu pandu oho. Amō amō ta Jesu rehe jurujar katu tī.

²⁵ Tamatarer ke upa raho rahā, Manambe jywyr oho. Jerusarē ok ta ngi jywyr oho. Sáu jywyr oho inamō tī. Jywyr oho rahā, Juā Mak ke a'eta raho. Antioki ok ta pe a'eta jywyr uhyk oho.

13

Manambe ke Jesu kotyhar ta mondo. Sáu ke mondo tī.

¹ Antioki ok ta pe Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ixo. Ame'ē ta ngi har Tupā je'ēha pandu ame'ē ta ixo. Mu'eha ta ke a'eta tī. Ko Manambe. Amō Simā. “Amō awa pihun” aja her tī. Amō Rusi. Syre ok ta pe har a'e. Amō Sáu. Amō Manaē. Ero namō a'e tyha oho ame'ē ke a'e. ² Ero riki jundéu awa tama'e kapitam. Pe, Jesu kotyhar ta riki johu ma'e u'uha ke hijar. (Aja Tupā rehe ipy'a ke a'eta moī moī katu.) Tupā namō a'eta pandu pandu uī tī. Arahā Tupā'ā mujekwa a'eta pe:

—Manambe rehe ihē katu asak. Sáu rehe aja tī. A'erehe a'eta ke pe-mondo. Ihē amujekwa ame'ē ke a'eta ma'ema'e ta oho — aja a'eta pe Tupā'ā mujekwa.

³ Pe, a'eta ma'e u'uha hijar we rī. Tupā namō pandu pandu we tī. Pe, Manambe ākā rehe ipo ke Jesu kotyhar ta mujar. Sáu ākā rehe mujar tī. (Aja Tupā katu usak a'eta rehe, aja amō ta pe Jesu kotyhar ta mujekwa katu.) Pe, Manambe ta ke a'eta mondo.

Xi ypa'ū rehe Manambe ta uhyk oho

⁴ Seréu ok ta pe Manambe wata uhyk oho. Sáu aja tĩ. A'eta ke Tupã'ã mondo. A'engi Xi ypa'ũ rehe uhyk oho. Jarusu keruhũ pe oho. ⁵ Pe, Sarami ok ta pe uhyk rahã, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe ixé oho. A'ep Tupã je'êha ke a'eta pandu pandu. Juã Mak a'eta namõ ixo. Manambe ta namõ ma'e ke a'e ma'ema'e ixo.

⁶⁻⁸ Ypa'ũ rupi a'eta asa oho. Pe, Pa ok ta pe uhyk oho. A'ep amõ sawa'e rehe a'eta usak. Her Mba Jesu. Erima aja her tĩ. Ngere je'êha pandu ame'ê ke: “Erima” aja ipe. Jundéu awa ke a'e. Paje a'e. Tupã je'êha pandu ame'ê ke a'e jupe. Kapitã rehe katu ame'ê ke a'e. Kapitã rer Seji Páu. Ukwa katu a'e ma'e. Pe, Manambe ta namõ a'e pandu oho. Manambe ta ke a'e juehe muhyk werur. Tupã je'êha ke a'e hendu tar katu. Anĩ. Ame'ê ke Erima putar ym. Paje putar ym. Jesu rehe kapitã jurujar katu ame'ê ke a'e putar ym tĩ. A'erehe Manambe ta namõ a'e je'ê je'ê hũ. ⁹ Pe, paje rehe Sáu ma'ã katu. Sáu amõ her ipe tĩ. “Páu” aja amõ ipe tĩ. ¹⁰ Tupã'ã ihĩ katu ehe. Pe, Páu pandu:

—Satana ra'yr ke nde! (Ãjã ramũ i a'e.) Katu amõ ta ma'ema'e ame'ê ke nde ereputar ym. Amõ ta ke nde eremuka'u te'e hũ. Tupã riki jetehar te ke mujekwa katu. Anĩ. Ame'ê ke te'eha aja nde eremuruwak eremondo. ¹¹ A'erehe apo nde ke Tupã mahy ta. Heta nde ereker rahã, ma'e ke nde eresak ym te ta. Nde reha uwe ta — aja paje pe Páu pandu.

Pahar Erima pe weraha kanim oho. Usak ym te ma'e ke. A'e ke pete'e jywyr jywyr ixo. Ipo rehe amõ pyhyk ta raho ame'ê ke a'e kekar ixo. ¹² Ame'ê rehe kapitã usak rahã, Jesu rehe jurujar katu. Jesu rehe har Páu ta mu'e mu'e uĩ. Ame'ê ke kapitã hendu hendu uĩ tĩ. Paje reha uwe ame'ê ke rehe a'e usak tĩ. A'erehe a'e pandu: “Mã!” aja.

Pisi ywy rehe Páu ta oho

¹³ Pe, Pa ok ta ngi Páu uhem oho. Manambe oho tĩ. Ehe katu me'ê ta

oho tĩ. Jarusu keruhũ pe oho. Pe, Peje ok ta pe uhyk oho. Ame'ê ok ta Pansi ywy rehe ihĩ. Juã anĩ a'e. Páu ta ke Juã Mak hijar oho. (Páu ta namõ pyta ym.) Jeje Jerusarê ok ta pe jywyr oho. ¹⁴ Pe, Peje ok ta ngi Páu ta uhem oho. Antioki ok ta pe uhyk oho. Ame'ê ok ta Pisi ywy rehe ihĩ. Pe, jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe a'eta ixé oho. A'ep wapyk uĩ. ¹⁵ Pe, Moise mupinim ame'ê ke amõ pandu pandu. Tupã je'êha pandu ame'ê ta mupinim. Ame'ê ke pandu pandu tĩ. Upa pandu rahã, Páu ta pe jy'ariha rendama'e kapitã ta pandu:

—Jande mu ta! Pandu katuha ke pepandu tar katu rahã, pepandu apo — aja Páu ta pe.

¹⁶ Pe, Páu pu'am rahã, ipo mukatak-ihã namõ ngã je'êha ke muputu'u ngã ngi. Pe, pandu:

—Jundéu awa ta! Pehendu katurahã! Upa katu te Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ katu ame'ê ta tĩ! ¹⁷ Pehendu katu tĩ! Tupã rehe jundéu awa ta ipy'a moĩ moĩ katu. Ko jande johu riki jundéu awa ta ke. Jande ramũ i ta rehe Tupã usak katu. Yman amõ awa ta aja Eji ywy rehe jande ramũ i ixo. Arahã jande ramũ i ke Tupã muheta. Pe, pyrãtãha rupi jande ramũ i ke a'e muhem muwyr. Eji ywy ngi muhem muwyr. ¹⁸ Awa nixói te ame'ê rupi jande ramũ i wata wata ixo. Mokõi awa py upa warahy 'ar rahã, wata wata ixo. Arahã ma'e ka'u te'eha ke jande ramũ i ta ma'ema'e hũ. Anĩ. Tupã ipy'a katu te we ehe rĩ. Hijar ym we rĩ. ¹⁹ Kanaã ywy rehe amõ amõ awa ta ixo. Ame'ê ta ke Tupã mumba. Amõ koty henda pe har ta ke mumba tĩ. Amõ koty koty henda pe har ta ke mumba tĩ. Aja awa po wajar mokõi amõ koty henda pe har ta ke a'e mumba tĩ. Pe, ame'ê ta renda ke pe jande ramũ i ta ke a'e mupyta. ²⁰ Ame'ê ywy rehe heta warahy 'ar rahã, jande ramũ i ta ixo. Kuja, 450 warahy 'ar rahã, ixo.

—A'engi ngã rehe har pandu pandu ame'ê ta ke Tupã mu'am.

Kapitā ta aja a'eta tī. Pe, Samue uhyk. Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e. ²¹ Pe, kapitā keruhū ke jande ramūi putar rahā, Sāu ke Tupā mu'am. Ki ra'yr a'e. Menjamī rainō ke a'e. Mokōi awa py upa warahy 'ar rahā, a'e riki kapitā keruhū. ²² Pe, Sāu ke Tupā hijar rahā, Ndawi ke a'e mu'am tī. Ndawi riki Jese ra'yr. Kapitā keruhū aja mu'am. Kuja ehe har Tupā pandu: “Sawa'e ihē aputar katu ame'ē ke ihē amahem. A'e riki Ndawi. Upa katu te ihē apandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu” aja Tupā pandu. ²³ Yman jundéu awa ta ke amō muhā katu ta, aja Tupā pandu katu. A'e riki Jesu. Jesu riki ngā muhāha aja Tupā mu'am. Jesu riki Ndawi rainō. (Aja rahā, kapitā keruhū a'e tī, aja mujekwa katu.) ²⁴ Jesu pandu ym rahā we, jundéu awa ta pe Juā pandu pandu. Kuja pandu: “Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Pe, Tupā koty pehē py'a pemuruwak. Aja rahā, pehē ke ihē amujahuk ta” aja Juā pandu pandu. ²⁵ Pe, Juāma'e parakyha upa tate rahā, a'e pandu: “Amō rehe peharō pexo. Ihē riki a'e ym. Pehendu katurahā! Ihē raikwer rupi a'e uwyr ixo. Jesu ke a'e. A'e riki katu te me'ē ke. A'erehe ima'e miasu, aja axo rahā, ihē katu ym ihē jupe ihē” aja Juā pandu — aja Páu pandu.

²⁶ A'e pandu tī:

—Ihē mu ta! Pehē riki Amarā rainō ta! Pehendu katurahā! Upa katu te Tupā rehe ipy'a moī moī katu me'ē ta tī! Pehendu katu tī! Awa ta ke Tupā muhā katu ta, ame'ē myrandu katu ke jande pe a'e muwyr. ²⁷ Jesu riki awa muhāha ke a'e. Ame'ē ke Jerusarē ok ta pe har ta ukwa ym. Kapitā ta ukwa ym tī. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā pame katu te Tupā je'ēha ke amō ta pandu pandu. Ame'ē ke a'eta ukwa ym tī. Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupinim ame'ē ke rehe a'eta usak usak. Ame'ē ke a'eta ukwa ym tī. “Jesu ke pejukwa” aja a'eta pandu rahā, Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupinim aja Jesu ke a'eta

jukwa. ²⁸ Amō ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta ke sonda ta jukwa katu te'e ta. Jesu riki aja ma'ema'e ym. Anī. Amō ta jukwa tar katu te'e. A'erehe Jesu jukwaha rehe har Pirat pe a'eta pandu. ²⁹ Pe, jukwaha rehe har upa katu te Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupinim, ame'ē ke ame'ē ta ma'ema'e. (Mupinim, aja jukwa.) Upa jukwa rahā, myra ngā mupia ame'ē ngi amō ta mujy. Pe, itakwar keruhū rupi a'eta mou raho. ³⁰ Anī. A'ep pyta ym. A'e ke Tupā mukwera katu muhem. ³¹ Kwera katu uhem rahā, inamō ixo ame'ē ta usak usak katu ehe tī. Amukwehe te we Ngariréi ywy ngi Jerusarē ok ta pe Jesu namō a'eta ohoho. A'eta riki usak usak katu ehe tī. Heta ukwer rahā usak usak katu ehe tī. Ehe har jundéu awa ta pe a'eta pandu pandu apo. ³²⁻³³ Ko pehē pe myrandu katu ke jande japandu pandu tī. Jande ramūi ta pe Tupā manga katu. Jesu ke a'e mukwera katu muhem rahā, ame'ē manga katuha ke jande pe a'e muhyk katu. Jande ramūi ta rainō ta ke jande. Kweraha rehe har Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Her Saumo. Mokōihar rehe ihī. Kuja Tupā je'ēha: “Nde riki ihē ra'yr. Apo: ‘Nde riki nde erexo py ame'ē ke nde’ aja ihē amu'am.

Aja rahā: ‘Nde riki katu te’ aja nde ke ihē amu'am. Aja ngā pe ihē amujekwa” aja Tupā pandu.

³⁴—Tupā je'ēha rehe kuja panduha ihī tī. Tupā pandu:

“Nde rehe ihē asak katu ta, aja Ndawi pe ihē amanga katu” aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī tī.

—Ame'ē ke a'e pandu rahā, Jesu ke a'e mukwera katu ta muhem, aja a'e ukwa katu. A'erehe hete ke inem ym te ta. ³⁵ Amō Saumo rehe kuja panduha ihī tī:

“Nde ra'yr rete ke nde eremunem ym te ta. Katu te ame'ē ke a'e” aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī tī — aja Páu pandu.

³⁶ A'e pandu tī:

—Ndawi rehe har jande jakwa katu. Kome'ē ywy pe a'e ixo rahā,

Tupā putar ame'ē ke a'e ma'ema'e. In-amō ixo ame'ē tama'e kapitā keruhū ke a'e. Pe, a'e manō. Hamūi rake rupi amō ta jyty m tī. Pe, hete ke inem oho. (A'erehe Saumo rehe panduha ihī. Ame'ē panduha Ndawī rehe har aja ym.) ³⁷ Pe, Tupā mukwera katu ame'ē ke inem ym te ta. (Jesu a'e.) ³⁸ Sa'e ta! Pehendu katurahā! Pekwa katu ta apo. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e pexo. Anī. Tupā ipy'a pehē rehe jywyr. Jesu je'ēha rupi jywyr. Ame'ē ke pehē pe japandu pandu. ³⁹ Jesu rehe amō jurujar katu rahā, Tupā ipy'a jywyr katu ehe. Upa katu te ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehē py'a ngi a'e juhyk. Moise je'ēha rehe jō amō hendu katu rahā, aja ym. Tupā ipy'a jywyr ym ehe. Juhyk ym. ⁴⁰ A'erehe pekwa katurahā! Aja rahā, yman Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupinim, aja pehē rehe uhyk ym ta. Kuja a'eta mupinim: ⁴¹ Tupā pandu:

“Pepuka puka hū ame'ē ta! Pesak katurahā! Māte pekwaha! Mā peja pamanō!

Kome'ē ywy pe pexo rahā, ihēma'e pyrātāha namō ma'e katu te ame'ē ke ihē ama'ema'e. Anī. Ame'ē rehe pejurujar ym.

Ma'e katu te ma'ema'eha rehe har pehē pe amō pandu pandu. Anī. Pejurujar ym ehe tī, aja Tupā pandu” aja Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupinim.

—Mā peja aja ym pehē tī. Jurujar ym ame'ē ta aja ym pehē tī — aja Páu pandu pandu hū.

⁴² Jundéu awa jy'ariha renda ngi Páu uhem oho. Manambe uhem oho tī. Arahā jundéu awa aja ym ame'ē ta pandu a'eta pe:

—Amō putu'uha 'ar rahā, nde erepandu ramō, ame'ē rehe har jande pe pepandu pandu tī — aja Páu ta pe.

⁴³ A'engi ngā uhem oho rahā, Páu ta namō heta jundéu awa ta oho. Jundéu awa aja ym ame'ē ta Páu ta namō oho tī. Ame'ē ta jundéu awa ramūi ta ukwa aja jurujar katu tī. Páu ta pandu pandu:

—Pehē rehe Tupā usak katu. Ame'ē rehe pewe pexo rī — aja Páu ta pandu.

⁴⁴ Pe, amō putu'uha 'ar uhyk rahā, upa tate ok ta pe har ta jy'ar uwyr. Tupā je'ēha rehe hendu uwyr. ⁴⁵ Páu ta namō ngā jy'ar. Ame'ē ke rehe jundéu awa ta usak rahā, jyty'ym a'eta rehe. Páu ta rehe jyty'ym. (Páu ta koty jy'ar ngā, a'erehe a'eta rehe jyty'ym.) Je'ē je'ē hū inamō.

—Páu te'e — aja a'eta pandu pandu.

⁴⁶ Pe, puka puka hū ehe tī. Anī. Páu kyje ym ngā ngi. Manambe kyje ym tī. A'eta pandu:

—Pehē riki jundéu awa ta ke, a'erehe pehē pe Tupā je'ēha ke japandu pandu py rahā, katu tiki. Anī. Ame'ē rehe pehendu tar ym. Pehē ruhāha ke peputar ym, aja pekwaha tī. A'erehe pehē ke jahijar ta jaho. Amō awa ta pe Tupā je'ēha ke japandu ta jaho. (Jundéu awa aja ym ame'ē ta pe.) ⁴⁷ Jete. Kuja jande pe Tupā mujekwa:

“Amō awa ta pe ihē je'ēha ke nde erepandu ta. Jundéu awa aja ym ame'ē ta pe nde erepandu ta.

Awa ta ke ihē amuhā katu ta, ame'ē ke a'eta ukwa katu ta tī. Upa kome'ē ywy keruhū pe har ta ukwa ta tī” aja Tupā pandu — aja Páu ta pandu.

⁴⁸ Páu je'ēha rehe amō awa ta hendu rahā, hury katu.

—Tupā je'ēha riki katu te — aja a'eta pandu pandu.

Pe, Tupā muhā katu ta, ame'ē ta jurujar katu ehe. Jesu rehe jurujar katu.

⁴⁹⁻⁵⁰ Pe, amō ta Tupā je'ēha ke Páu ta pandu pandu ame'ē ke putar ym. Aja ok ta pe har ta kapitā ta ixo. Ame'ē ta ke jundéu awa ta muparahy. Páu ta rehe muparahy. Kūjā ima'ehū namō ixo ame'ē ta ke a'eta muparahy tī. Amō awa ta ke ame'ē kūjā ta. Jundéu ramūi ta ukwa aja Tupā rehe ipy'a moī moī katu ame'ē ta ke a'eta tī. Pe, Páu ta ke ngā mupyrara. Pandu: “Jande rekoha ngi peho” aja Páu ta pe.

Pe, ame'ë ywy ngi muhem mondo.
⁵¹ Oho rahã, ipy ngi xi'aha ke Páu ta juhyk. Aja ngã pe ma'e mujekwa. Ame'ë ok ta pe har ta Tupã je'ëha ke putar ym aja Páu ta mujekwa. Pe, Iko ok ta pe Páu uhyk oho. Manambe uhyk oho tĩ. ⁵² Antioki ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. A'eta hury katu. Ngã py'a rehe Tupã'a ihĩ katu tĩ.

14

Iko ok ta pe Páu ta uhyk oho

¹ Iko ok ta pe aja tĩ. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe Páu ta ixo oho tĩ. A'eta pandu pandu katu, a'erehe heta jundéu awa ta Jesu rehe jurujar katu. Amõ awa ta jurujar katu ehe tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ë ta ke a'eta. ² Pe, Jesu rehe jundéu awa ta jurujar ym ame'ë ta ixo tĩ. Amõ awa ta ke ame'ë ta muparahy. A'erehe Jesu kotyhar ta rehe parahy. ³ Anĩ. Yman a'ep Páu ta ixo. A'eta kyje ym ngã ngi. Awa ta rehe Tupã ipy'a katu, ame'ë rehe har a'eta pandu pandu. Tupãma'e pyrãtãha namõ ahy ame'ë ta ke a'eta mukatu hũ. Ame'ë rehe ngã usak rahã, jetehar te ke Páu ta pandu pandu aja ukwa katu. ⁴ Anĩ. Iko ok ta pe har ta amõ koty koty ukwa. Wajar Páu ta je'ëha rehe jurujar katu. Amõ wajar jundéu awa ta je'ëha rehe jurujar katu. Ame'ë ta Jesu rehe jurujar ym ame'ë ta ke a'eta.

⁵ Pe, amõ awa ta namõ jundéu awa ta jy'ar. Kapitã ta namõ johu ngã jy'ar. Ame'ë ta pandu pandu ngã jupe:

—Páu ta ke jamahy jahorahã! Ita pe jajapi ta jaho! Jajukwa ta — aja ngã jupe.

⁶ Pe, ame'ë ke Páu ta ukwa rahã, Rit ok ta pe Páu ta ujan oho. Nder ok ta pe a'eta oho tĩ. Mokõi ok ta Rikaõ ywy rehe ihĩ tĩ. ⁷ Ame'ë ywy rupi wata wata oho tĩ. Ame'ë rupi myrandu katu ke a'eta pandu pandu oho. Jesu rehe har pandu pandu oho.

Rit ok ta pe Páu ta ixo. Nder ok ta pe ixo tĩ.

⁸ Rit ok ta pe sawa'e wapyk uĩ. Wata ym te ame'ë ke a'e. Ta'yn rahã har

aja te'eha a'e. ⁹ Páu je'ëha rehe a'e hendu. Pe, Tupã mukatu ta, ame'ë rehe sawa'e jurujar katu uĩ, aja Páu ukwa. A'erehe sawa'e rehe a'e ma'ã katu. ¹⁰ Hãtã pandu ipe:

—Epu'am katu! — aja sawa'e pe.

Pe, sawa'e pu'am. Pe, jywyr jywyr wata ixo. ¹¹ Páu mukatuha rehe hetaha ta usak rahã, amõ awa je'ëha pe a'eta pandu pandu hũ. Rikaõ ywy pe har ta je'ëha namõ kuja a'eta pandu:

—Tupã ta aja sawa'e ta uwak uwyr. Jande koty wyjy uwyr — aja a'eta ukwaha naĩ.

¹² Pe, Manambe rehe amõ her moĩ tĩ. A'ep pe har tama'e tupã rer moĩ ehe. “Jup” aja moĩ ehe. Páu rehe amõ her moĩ tĩ. A'ep pe har tama'e tupã rer moĩ ehe tĩ. Páu riki pandu ame'ë ke a'e, a'erehe: “Meku” aja moĩ ehe. ¹³ Ame'ë ok ta rukwen rake Jup rehe ngã jumu'eha renda ihĩ. Ame'ë pa'i ta tapi'iruhu werur. Tapi'iruhu jurupy rupi ma'eputyr pukwar pukwar ame'ë ke moĩ ehe. Pe, ame'ë ke jumu'eha renda pe werur. A'ep jukwa ta. Tupã ta aja saka Páu ta, aja pa'i ta ukwaha naĩ, a'erehe aja Páu ta rehe pa'i ta ipy'a moĩ moĩ ta. Hetaha ta ipy'a moĩ moĩ ta a'eta rehe tĩ.

¹⁴ Ame'ë ke Páu ukwa rahã, ima'e mundeha ke a'e musak musak u'am. Manambe aja tĩ. (Aja musak rahã, katu ym ngã ma'ema'e ixo, ame'ë ke ngã pe Páu ta mujekwa.) Pe, hetaha pyter pe Páu ta ujan oho. Kuja Páu ta hãtã pandu ixo:

¹⁵ —Sa'e ta! Mã peja ym pema'eha. Pehẽ aja awa te'e jande tĩ. Pehẽ pe myrandu katu ke jande japandu jajur. Aja rahã, peme'ëja jaxeriha ke pehijar ta. Tupã te rehe pehẽ py'a ke pemuruwak ta pemondo. Tupã te riki uhã te hũ ame'ë ke a'e. Ywa ke a'e mujã. Upa katu te ywate rupi ma'e wewe ixo ame'ë ta ke a'e mujã tĩ. Kome'ë ywy keruhũ mujã tĩ. Upa katu te ywy rupi wata ame'ë ta ke mujã tĩ. Y ramũ ke mujã tĩ. Upa katu te y rupi ixo ame'ë ta ke mujã tĩ. ¹⁶ Yman upa katu te kome'ë ywy keruhũ pe har ta putar ame'ë ke a'eta ma'ema'e. Ame'ë rehe Tupã je'ë ym. ¹⁷ Tupã pete'e ixo

ame'ë te'e a'e, aja ngã pe a'e mujekwa. Ame'ë rehe har kuja mujekwa. Ywa ngi aman ke a'e mungyr muwyr. Upa katu te ma'eywa ke awa ta u'u ame'ë ke a'e muhury katu tĩ. Jande pe jande mi'u ke a'e muwyr tĩ. Jande ruryha ke jande pe muwyr tĩ. Katu pame katu te a'e ma'ema'e tĩ — aja Páu ta pandu pandu.

¹⁸ Aja Páu ta pandu pandu hũ. Pe, ngã ke mupyta. Tate tapi'iruhu ke ngã jukwa!

¹⁹ Antioki ok ta ngi amõ jundéu awa ta uhyk uwyr. Iko ok ta ngi amõ ta uhyk uwyr tĩ. Ame'ë ta ngã ke muparahy. Páu rehe muparahy. (Tupã je'ëha ke Páu pandu ame'ë ke a'eta putar ym. A'erehe ngã ke muparahy.) Pe, Páu ke ita pe ngã japi. Manõ aja ngã ukwaha, a'erehe ok ta ngi hykýi muhem raho. ²⁰ Pe, Jesu kotyhar ta juramã jy'ar ehe rahã, Páu pu'am. Pe, ok ta pe jywyr oho. Ame'ë ku'ë rahã, Nder ok ta pe oho. Manambe oho tĩ.

Antioki ok ta pe Páu ta jywyr oho tĩ

²¹ Nder ok ta pe myrandu katu ke Páu pandu pandu. Manambe pandu pandu tĩ. Ngã hendu katu, a'erehe heta Jesu rehe jurujar katu. Pe, Rit ok ta pe Páu ta jywyr uhyk oho. A'engi Iko ok ta pe jywyr oho tĩ. A'engi Antioki ok ta pe jywyr oho tĩ. Pisi ywy rehe ame'ë ok ta ihĩ. ²² Ame'ë ok ta rupi Páu ta oho rahã, Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta py'a ke a'eta mātã katu te we rĩ. Aja Tupã rehe har ngã pe a'eta mujekwa katu te we rĩ. Ame'ë ta ke Páu ta muhury katu tĩ. A'erehe Jesu rehe ngã ipy'a katu te we rĩ. Páu ta pandu ngã pe:

—Jesu rehe pejurujar katu te we pexo. Ame'ë ke pehijar ym. Jande ke amõ ta mupyrara hũ ta. Tupã kotyhar ta ke pehẽ, aja pekwa katu. A'erehe Tupã ixo ame'ë pe pexo ta — aja jurujar katu ame'ë ta pe Páu ta mu'e mu'e.

²³ Amõ amõ ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Ok ta pe pame katu te tamũi ta ke Páu ta mu'am. Jesu kotyhar ta rehe tamũi ta usak usak katu ta. Upa

mu'am rahã, Tupã namõ ma'e pandu pandu. Ma'e u'uha ke hijar tĩ. (Aja Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu.) Tamũi ta pe pandu:

—Jesu rehe pejurujar katu, a'erehe mã peja pehẽ rehe Jesu usak katu — aja Páu ta pandu.

²⁴ A'engi Páu ta oho. Pisi ywy rupi Páu ta asa oho. Pe, Pansi ywy rehe uhyk oho. ²⁵ Peje ok ta pe uhyk rahã, a'ep Tupã je'ëha ke ngã pe a'eta pandu pandu tĩ. ²⁶ A'engi Ata ok ta pe uhyk oho. A'ep jarusu keruhũ pe opor oho. Ame'ë pe Antioki ok ta pe jywyr oho. Ame'ë ok ta riki Siri ywy rehe ihĩ. Amukwehe te we ame'ë ok ta ngi Páu ta oho rĩ. A'ep Páu ta pe Jesu kotyhar ta pandu kwe:

—Tupã je'ëha ke pepandu pandu peho. Mã peja pehẽ rehe Tupã usak katu — aja mokõi sawa'e ta pe kwe.

Tupã je'ëha ke pandu pandu. Ame'ë riki Páu tama'e parakyha. Ame'ë ke upa 'y.

²⁷ Pe, ame'ë ok ta pe uhyk rahã, Jesu kotyhar ta ke Páu ta mujy'ar. Pandu pandu ngã pe:

—Jande rehe Tupã usak katu. A'erehe jande namõ Tupã ma'ema'e katu. A'erehe Ta'yr rehe amõ awa ta jurujar katu. Jundéu awa aja ym ame'ë ta jurujar katu ehe — aja Páu ta pandu pandu.

²⁸ Yman atu a'ep a'eta pyta ixo rĩ. Jesu kotyhar ta namõ pyta ixo rĩ.

15

Jerusarẽ ok ta pe jy'ariha ihĩ

¹ Antioki ok ta pe amõ sawa'e ta uhyk uwyr. Jundéi ywy ngi uhyk uwyr. Jesu kotyhar ta pe kuja a'eta mu'e:

—Moise je'ëha mu'e, aja pehẽ rehe ihĩ ame'ë pirer ke pejupã ym rahã, pehẽ ke Tupã muhã ym ta — aja sawa'e ta mu'e naĩ.

² Anĩ. Páu je'ë:

—Anĩ! Aja ym — aja je'ë hātã tã te hũ.

Aja Manambe je'ë hātã tã te hũ tĩ. Sawa'e ta namõ a'eta je'ë hātã tã te hũ.

Je'ēha ke putu'u ym ngā ngi, a'erehe kuja a'eta pandu:

—Páu! Manambe namō Jerusarē ok ta pe eho. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta namō eho. Ipirer jupā, ame'ē rehe har Jesu mondo ame'ē ta namō pehē johu pepandu peho. A'ep tamūi ta namō pepandu peho. Amō se Antioki ok ta pe har ta oho ta tī — aja Antioki ok ta pe har ta pandu Páu ta pe.

³ Pe, ame'ē ta ke Jesu kotyhar ta mondo. Seni ywy rupi oho ixo. Samari ywy rupi oho ixo tī. Oho ixo rahā, a'ep pe har ta pe a'eta pandu pandu:

—Ima'e hamūi ta ukwa ame'ē ke amō awa ta upa katu te hijar. Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke a'eta. Pe, Jesu rehe jurujar katu apo 'y — aja Páu ta pandu.

Ame'ē ke rehe hendu rahā, upa katu te Jesu kotyhar ta hury katu.

⁴ Pe, Jerusarē ok ta pe Páu ta uhyk rahā, Jesu kotyhar ta hury katu. Jesu mondo ame'ē ta hury katu tī. Tamūi ta hury katu tī. A'eta pandu:

—Ko pehē pejur katu — aja Páu ta pe.

Pe, Páu ta po ke ngā pyhyk katu a'eta ngi. Pe, Páu ta pandu:

—Tupā je'ēha ke jande japandu pandu rahā, jande namō Tupā ma'ema'e katu. A'erehe heta ngā Jesu rehe jurujar katu — aja Páu ta pandu.

Aja upa katu te pandu pandu ngā pe. ⁵ Amō ta anī. Jesu rehe parise ta jurujar katu ame'ē ta pu'am. (Moise je'ēha rehe parise ta hendu katu.) Ame'ē ta pandu:

—Ipirer ke amō awa ta jupā rahā, katu. Moise mupinim ame'ē ke rehe hendu katu rahā, katu tiki tī — aja parise ta.

⁶ Ame'ē rehe har tamūi ta namō Jesu mondo ame'ē ta pandu pandu ngā jupe. ⁷ I'i atu ame'ē rehe har je'ē hātā tā ngā jupe. Pe, Petu pu'am. Pandu:

—Ihē mu ta! Pehendu katurahā! Yman ihē rehe Tupā usak katu, aja pekwa katu. Pehē ngi har ihē ke a'e jo'ok. Pe, amō awa ta pe myrandu

katu ke ihē apandu aho. (Kone ta pe apandu aho.) Ihē apandu rahā, a'eta riki hendu katu tī. ⁸ Pe, Jesu rehe a'eta jurujar katu tī. Awa ta rehe har Tupā ukwa katu. Amō awa ta rehe a'e usak katu tī, a'erehe a'eta py'a rehe Tupā'ā ke a'e muwyr tī. ⁹ Jande aja a'eta py'a rehe Tupā'ā ihī katu tī. Jande aja Tupā ipy'a katu a'eta rehe tī. Jesu rehe a'eta jurujar katu tī, a'erehe Tupā ipy'a jywyr a'eta rehe tī. ¹⁰ Katu ame'ē ke Tupā ma'ema'e. Anī. Apo amō koty peputar. Katu ym aja. Amō kotyhar rehe amō awa ta hendu katu te ixo. Ame'ē ke peputar. Katu ym aja. Jande aja marā ka ym Moise je'ēha rehe jande ramūi ta hendu katuha tī. ¹¹ Jete! Jande aja Jesu rehe amō awa ta jurujar katu tī, a'erehe a'eta ke Tupā muhā katu tī. Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke a'eta. Jande aja a'eta rehe Jesu usak katu tī, a'erehe Tupā muhā katu tī. Jesu riki jandema'e sawa'e te — aja Petu pandu.

¹² Pe, je'ēha ke hetaha ta muputu'u. Pe, Manambe pandu pandu. Páu pandu pandu tī. Amō awa ta namō a'eta ixo rahā, Tupāma'e pyrātāha namō a'eta mukatu hū. Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke a'eta. Ahy ixo ame'ē ta ke a'eta mukatu hū. (Aja rahā, Jesu rehe har Páu ta pandu pandu, ame'ē ke riki jetehar te ke aja mujekwa katu. Páu ta namō Tupā ixo, aja mujekwa katu tī.) Upa katu te ame'ē rehe har pandu pandu ngā pe.

¹³ Upa pandu rahā, Tian pandu:

—Ihē mu ta! Pehendu katurahā!

¹⁴ Amō awa ta ngi har amō amō ta rehe Tupā usak katu. Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke a'eta. A'eta riki Tupā kotyhar ta apo 'y. Aja amō awa ta rehe ipy'a katuha ke Tupā mujekwa. Ame'ē rehe har jande pe Simā pandu ramō. Ame'ē riki jetehar te ke.

¹⁵ Ame'ē rehe har Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupinim tī. Kuja mupinim.

¹⁶ Tupā pandu:

“Ndawi rainō ta ihē rehe ipy'a moī moī ym. A'engi ihē asak katu ta ngā rehe tī.

Pe, ihē rehe Ndawi aja hainō ta ipy'a moĩ moĩ katu ta tĩ.

¹⁷ Pe, upa katu te amō awa ta ihē rehe ipy'a moĩ moĩ ta tĩ.

Upa katu te amō awa ta ngi har ihē kotyhar ta aja ixo ta tĩ. Ame'ē ta ke ihē rehe ipy'a moĩ moĩ katu ta tĩ" aja Tupā pandu.

¹⁸ —Yman ame'ē rehe har ngā pe Tupā mujekwa — aja Tian pandu. ("Amō awa ta" aja pandu rahā: "Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke" aja mujekwa.)

¹⁹ Tian pandu tĩ:

—Jande je'ēha rehe amō awa ta pyai rahā, katu ym, aja ihē akwa. Hamūi ta ukwaha ke a'eta upa hijar. Pe, Tupā koty ipy'a ke a'eta muruwak mondo. ²⁰ A'erehe paper pinim ke jamondo ngā pe rahā, katu tiki. Kuja: (Ita'ā riki tupā aja amō ta ukwaha ngā jupe naĩ.) Ame'ē ruwa koty so'o rukwer ke amō moĩ. Ame'ē ke pe'u ym.

So'o juwyk aja amō ta te'e jukwa ame'ē rukwer ke pe'u ym tĩ.

So'o ruwy ke pe'u ym tĩ.

Amō kūjā rehe eka'u te'e ym.

Amō sawa'e rehe eka'u te'e ym tĩ.

Aja jamupinim rahā, katu ta tiki.

²¹ —Aja jande jamupiniha rehe amō awa ta hendu katu rahā, Moise je'ēha ke ukwa ame'ē ta ke a'eta muparahy ym ta. Yman Moise mupinim ame'ē ke ngā pandu pandu. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā pame katu te jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe pandu pandu. Ok ta pame katu te Moise je'ēha ke ngā pandu pandu tĩ. A'erehe Moise je'ēha ke heta ngā ukwa katu. A'erehe ame'ē ta ke muparahy rahā, katu ym tiki — aja Tian pandu.

Amō awa ta pe paper pinim mondo

²² Antioki ok ta pe Páu namō mokōi sawa'e ta mondo rahā, katu tiki, aja Jesu mondo ame'ē ta ukwa katu. Manambe namō mondo rahā, katu tiki tĩ. Aja tamūi ta ukwa tĩ. Aja upa katu te Jesu kotyhar ta ukwa tĩ. Pe, ame'ē ta ngi har mokōi sawa'e ta rehe a'eta usak katu. Pe, Jun ke a'eta

mu'am. "Masamba" aja her tĩ. Amō Sir ke ngā mu'am tĩ. Ame'ē mokōi riki kapitā ta. Jurujar katu ame'ē tama'e kapitā ta. ²³ Paper pinim ke ame'ē ta raho. Kuja paper pinim ke mondo:

Ko jande riki Jesu mondo ame'ē ta ke. Ko riki tamūi ta ixo tĩ. Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ixo tĩ. Pehē pe paper pinim ke jande johu jamondo jaxo. Pehē katu pexo. Pehē riki amō awa ta ke. Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke. Jesu rehe pejurujar katu tĩ, a'erehe jande mu ta apo 'y. Pehē riki Antioki ok ta pe har ta ke. Si wywy pe har ta pe paper pinim ke jamondo jaxo tĩ. Siri wywy pe har ta pe paper pinim ke jamondo jaxo tĩ.

²⁴ Jande ngi har pehē ke amō ta muka'u te'e, aja jahendu. Ame'ē ta je'ēha rehe pejumupyai tĩ, aja jahendu tĩ. Ame'ē ta ke pehē koty jamondo ym. ²⁵ A'erehe jande jayy'ar jaxo. Peteihar aja jande jaxo. Mokōi sawa'e ta rehe jasad katu. Ame'ē ta ke Manambe namō jamondo ta apo, pehē koty. Páu namō a'eta oho ta tĩ. Manambe rehe jande japy'a katu. Páu rehe aja tĩ. Japy'a katu ehe tĩ.

²⁶ Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Ehe rehe har Páu ta pandu pandu oho. A'eta ke amō ta jukwa tar katu tipe. Anĩ. Páu ta kyje ym ngā ngi. Pandu pandu te we oho rĩ.

²⁷ Pe, mokōi sawa'e ta ke pehē pe jamondo jaxo. Ko Jun. Amō Sir. Upa katu te jamupinim ame'ē ke pehē pe a'eta pandu ta tĩ.

²⁸ Jundéu awa ramūi ta ukwaha rehe pehendu ym aja jamupinim rahā, katu tiki, aja jande pe Tupā'ā mujekwa. Aja rahā, katu, aja jakwa katu tĩ. Kuja jō pehendu katu rahā, katu tiki.

²⁹ (Ita'ā riki tupā aja amō ta ukwaha ngā jupe naĩ.) Ame'ē ruwa koty ngā mĩ'u ke amō ta moĩ. Ame'ē ke pe'u ym.

So'o ruwy ke pe'u ym tĩ.

So'o juwyk aja amō ta te'e jukwa
ame'ē rukwer ke pe'u ym tī.

Amō kūjā rehe eka'u te'e ym.

Amō sawa'e rehe eka'u te'e ym tī.

Upa ame'ē ke rehe pehendū katu
rahā, katu tiki. Mā peja pehē rehe
Tupā usak katu. A'ewan.

Aja paper pinim ke mondo.

³⁰ Pe, mokōi sawa'e ta ke Jesu koty-
har ta mondo. Páu ta namō mondo
tī. Pe, Antioki ok ta pe a'eta uhyk
oho. Uhyk rahā, upa katu te Jesu rehe
juru jar katu ame'ē ta ke a'eta mujy'ar.
Pe, paper pinim ke a'eta me'ē ngā
pe. ³¹ Ame'ē ke rehe ngā usak usak
rahā, hury katu. Je'ēha katu ame'ē
ke paper rehe ihī, a'erehe hury katu.
Pe, Jesu kotyhar ta namō Jun pandu
pandu hū. ³² Sir pandu pandu tī. Jun
riki Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e
tī. Sir aja tī. Juru jar katu ame'ē ta
py'a ke a'eta mātā katu. Aja Tupā
rehe har ngā pe a'eta mujekwa katu
te we rī. Ngā ke a'eta muhury katu
tī. A'erehe Jesu rehe ngā ipy'a katu te
we rī. ³³ A'ep a'eta pyta rī. Pe, a'eta
ke Jesu kotyhar ta mujywy'r mondo.
Pandu a'eta pe:

—Pehē ke jande mu ta muwy'r
ame'ē ta koty pejywy'r peho! Mā peja
pehē rehe Tupā usak katu! — aja Jun
ta pe ngā pandu.

³⁴ [Anī. Sir jywy'r ym oho.

—Apyta we ta rī — aja Sir jō
pandu.]

³⁵ Yman atu, ame'ē ok ta pe Páu ta
pyta, Antioki ok ta pe. Jesu rehe har
a'eta pandu pandu hū. Ngā pe amō
ta namō a'eta pandu pandu hū. Tupā
je'ēha ke a'eta mu'e mu'e hū tī.

Páu ngi amō koty Manambe oho

³⁶ Heta jahy kanim rahā, Manambe
pe Páu pandu:

—Amukwehe te we ok ta rupi Tupā
je'ēha ke japandu pandu jaho. Jande
japyrū ame'ē ok ta rupi pame katu
te jasad jaho tī. Jesu kotyhar ta rehe
jasad jaho. A'eta katu ixo my? Jakwa
ta. Jasad jaho — aja Páu pandu.

—Jahorahā! — aja Manambe
pandu.

³⁷⁻³⁸ Juā Mak ke Manambe raho tar
katu. “Anī. Raho rahā, katu ym”
aja Páu pandu. Amukwehe te we
Pansi ok ta pe uhyk rahā, hekoha pe
Juā jywy'r oho. Páu ta ke a'e hijar
oho. Tupā je'ēha ke a'e pandu ym oho.
³⁹ Parakyha upa ym rahā, jywy'r oho.
Pe, Juā rahoha rehe har Manambe
namō Páu je'ē hātā tā te hū. A'erehe
Páu ngi amō koty Manambe oho. Xi
ypa'ū pe Juā namō Manambe oho.
Jarusu keruhū pe oho. ⁴⁰ Páu riki
Sir namō oho tar katu. Ame'ē mokōi
sawa'e ta pe Jesu kotyhar ta pandu:

—Mā peja pehē rehe Tupā usak
katu — aja Páu ta pe.

⁴¹ Pe, oho. Si ywy rupi a'eta oho.
Siri ywy rupi oho tī. Oho ixo rahā,
Tupā je'ēha ke a'eta mu'e mu'e oho
ixo. Pe, Jesu rehe juru jar katu ame'ē
ta py'a ke a'eta mātā. Aja Tupā rehe
har ngā pe a'eta mujekwa katu te we
rī.

16

Páu ta namō Timo oho

¹ Nder ok ta pe Páu ta uhyk oho.
A'engi Rit ok ta pe uhyk oho tī. A'ep
Timo ixo. Jesu rehe juru jar katu
ame'ē ke a'e. Imāi aja tī. Imāi riki
jundéu awa. Ipái anī. Amō awa ke a'e.
Jundéu awa aja ym ame'ē ke a'e. ² Rit
ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Iko ok ta
pe ixo tī. Upa katu te ame'ē ok ta pe
har ta pandu:

—Sawa'e katu ame'ē ke a'e — aja
Timo rehe har ngā pandu.

³ Pe, Timo ke Páu raho tar katu. Anī.
Jundéu awa ta hury ym ta. Ipái riki
amō awa ke aja upa katu te ame'ē ok
ta pe har ta ukwa katu. Jundéu awa
ta ukwa katu. A'erehe Timo rehe ihī
ame'ē pirer ke Páu jupā. (Aja rahā,
jundéu awa te a'e tī, aja jundéu awa
ta pe Páu mujekwa tī.)

⁴ Amō amō ok ta rupi oho ixo rahā,
Jesu kotyhar ta pe paper pinim ke
a'eta me'ē me'ē.

—Paper pinim rehe panduha ihī.
Ame'ē ke rehe pehendū katu — aja
Páu ta pandu pandu.

Amukwehe te we ame'ë paper pinim ke Jerusarë ok ta pe Jesu mondo ame'ë ta mupinim. Tamüi ta mupinim tĩ. ⁵ Aja Jesu kotyhar ta py'a ke a'eta mâtã katu oho. Aja Tupã rehe har ukwa katu te we rĩ. Wera rahã pame katu te Jesu rehe amõ amõ ta jurujar katu te we rĩ.

Toroa ok ta pe ixeraiha aja Páu usak

⁶ Hiri ywy rupi Páu ta wata oho ixo. Ngara ywy rupi wata oho ixo tĩ. Asia ywy rupi Tupã je'ëha ke a'eta pandu tar katu. Anĩ. Tupã'ã mujekwa:

—Anĩ. Ame'ë rupi peho ym — aja Páu ta pe.

⁷ Misi ywy rymy'y rehe uhyk rahã, Mbiti ywy rupi oho tar katu. Anĩ. Tupã'ã mujekwa tĩ.

—Anĩ. Ame'ë rupi peho ym tĩ — aja Páu ta pe mujekwa tĩ.

⁸ A'erehe Misi ywy rupi asa oho. Pe, Toroa ok ta pe uhyk oho. ⁹ Pytun rahã, ixeraiha aja Páu usak. Kuja usak. Masendo ywy pe har riki pu'am u'am. A'e pandu:

—Ihë rekoha pe ejur, Masendo ywy pe. Jande ke emu'e ejur — aja Páu pe. (Masendo ywy y ramüi ruwái koty ihĩ.)

¹⁰ Aja ixeraiha aja Páu usak. A'erehe pahar ima'e ke Páu moĩ katu. Masendo ywy pe Páu ta oho. A'ep myrandu katu ke ngã pe japandu jaho. Aja Tupã putar, aja jande jakwa katu. (Ko ihë aho tĩ. Ihë Ruk. Kome'ë paper ke ihë amupinim.)

Siri ok ta pe Páu ta oho

¹¹ Toroa ok ta ke jande jahijar jaho. Pe, Samota ok ta pe jahyk jaho. Jarusu keruhũ pe jahyk jaho. Ame'ë ku'ë rahã, Nea ok ta pe jahyk jaho tĩ. A'ep jarusu keruhũ ngi jahem jaho. ¹² A'engi Siri ok ta pe jawata jaho. A'ep heta ym jande jaker. Ame'ë ok ta riki tiha te. Masendo ywy pe ame'ë ok ta ihĩ. Masendo ywy rupi aja tiha me'ë amõ nixói. ¹³ A'ep homa awa tama'e sonda ta ixo tĩ. Pe, jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, ok ta ngi jahem jaho. Y rymy'y rehe jahyk

jaho. A'ep jundéu awa ta jy'ar oho, aja jakwa katu. Tupã namõ ma'e pandu panduha renda, aja jakwa tĩ. Pe, kũjã ta pe Tupã je'ëha ke japandu pandu jaĩ. ¹⁴ Kũjã ta ngi har peteĩ ixo. Her Ryji. Tiati ok ta pe har a'e. Pan katu te ame'ë muhepyha a'e. Pan pirangwer ke muhepy a'e. Jundéu awa ramüi ta aja Tupã rehe ipy'a ke a'e moĩ moĩ katu. Páu je'ëha rehe a'e hendu rahã, Tupã mujekwa katu ipe. (A'erehe Jesu rehe a'e jurujar katu.) ¹⁵ Pe, Ryji ke jande jamujahuk. Upa katu te hok wyr pe har ta ke jamujahuk tĩ. (Aja rahã, Tupã kotyhar ta a'eta apo 'y, aja mujekwa katu ngã pe.) Pe, jande pe a'e pandu:

—Jesu rehe ihë ajurujar katu te aja pekwa rahã, ihë rok pe pepyta we rĩ — aja Ryji pandu.

Aja jande pe a'e pandu pandu hũ, a'erehe hok pe jande japyta.

Kyndaha pe Páu ta ke amõ kynda raho

¹⁶ Amõ wera rahã, Tupã namõ ma'e pandu panduha renda pe jaho jaxo. Jaho jaxo rahã, jande rehe kũjãtãĩ usak. Ajã ipy'a rehe ihĩ ame'ë ke a'e. A'erehe ma'e ke uhyk ym we rĩ, ame'ë rehe har a'e pandu katu. Usak ym we rĩ, ame'ë ke a'e mujekwa katu tĩ. A'erehe kũjãtãĩ je'ëha rupi tamatarer ke ijar ta pyhyk hũ. ¹⁷ Pe, Páu raikwer rupi a'e wata ixo. Jande raikwer rupi wata ixo tĩ. Kuja hãtã pandu pandu:

—Kome'ë sawa'e ta riki Tupã rehe paraky u'am. Tupã riki ywate har a'e. Pehë ke Tupã muhã katu ta, ame'ë rehe har a'eta pandu pandu — aja kũjãtãĩ pandu pandu.

¹⁸ Aja heta wera rahã, pandu pandu. Ame'ë ke uhyk hendu. A'erehe Páu uwak rahã, ajã pe a'e pandu:

—Jesu Kirisutu je'ëha rupi ihë apandu nde pe. Ehem eho ingi — aja Páu pandu.

¹⁹ Pahar ajã uhem oho ingi. Ame'ë ke kũjãtãĩ jar ta usak rahã, ma'e ke kũjãtãĩ pandu ym ta apo 'y, a'erehe tamatarer pyhyk ym ta 'y, aja ijar

ta ukwa katu. A'erehe Páu ke ijar ta pyhyk. ²⁰ Sir ke pyhyk tĩ. Pe, homa awa tama'e kapitã ta pe raho. Ngã panduha renda pe kapitã ta ixo. Pe, kapitã ta rehe muhyk rahã, a'eta pandu:

—Kome'ẽ ta riki jundéu awa ta ke. Jandema'e ok ta pe har ta ke kome'ẽ ta muparahy. ²¹ A'etama'e ukwaha ke kome'ẽ ta mu'e mu'e u'am. Ame'ẽ rehe jahendu katu rahã, katu ym. Homa awa ta riki jande. Amõ koty jande jakwa — aja ijar ta pandu pandu.

²² Aja hetaha ta je'ẽ je'ẽ hũ tĩ. Páu rehe har je'ẽ je'ẽ hũ. Pe, Páuma'e mundeha ke kapitã ta musak musak ingi. Sirma'e aja tĩ. Pe, amõ ta pe kapitã ta pandu:

—Kome'ẽ ta ke pepirok — aja kapitã ta pandu.

²³ Upa pirok hũ rahã, kyndaha pe kynda raho. Kyndaha harõha pe pandu:

—Ekynda katu — aja ipe.

²⁴ A'erehe harõha kynda katu. Kapy a'ejõhar ame'ẽ pe raho. Pe, myra pe ipy ke munde. Aja kynda katu.

²⁵ Pytun pyter tate rahã, Tupã namõ Páu pandu pandu. Sir aja tĩ. Tupã rehe har a'eta jyngar jyngar tĩ. Ame'ẽ ke rehe kyndaha pe ihĩ ame'ẽ ta hendu uĩ tĩ. ²⁶ Pe, pahar ywy ke katak hũ. Kyndaha katak hũ tĩ. Upa katu te hukwen ke jupirar tĩ. Upa katu te ita tupaham pe pukwar ame'ẽ ke jujirar ngã ngi tĩ. Kyndaha pe ihĩ ame'ẽ ta ngi jujirar. ²⁷ Kyndaha harõha upak. Pe, kyndaha rukwen pirar ame'ẽ ke rehe usak rahã, upa katu te uhem oho, aja ukwaha naĩ. A'erehe kyse puku ke muhem. ²⁸ Pe, jujukwa tar katu juehe. Anĩ. Hãtã Páu pandu ipe:

—Anĩ! Ejujukwa ym nde juehe! Upa katu te kote'e jande jaxo — aja ipe.

²⁹ Pe, weraha rehe harõha pandu. Amõ werur rahã, ame'ẽ namõ kapy a'ejõhar ame'ẽ pe ujan oho. Ryrýi riki! Páu ruwa koty ipynarãi pe wapyk oho uĩ. Sir ruwa koty wapyk uĩ tĩ. (Aja

sawa'e katu ame'ẽ ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) ³⁰ Pe, Páu ta ke muhem. Pandu a'eta pe:

—Sa'e ta! Myja ihẽ ke Tupã muhã katu ta my? — aja harõha pandu.

³¹ Páu ta pandu ipe:

—Jesu riki jandema'e sawa'e te. Ejurujar katu ehe. Aja rahã, nde ke Tupã muhã katu ta. Nde rok wyr pe har ta aja tĩ. Muhã katu ta tĩ — aja Páu ta pandu.

³² Pe, Tupã je'ẽha ke Páu ta pandu pandu ipe. ³³ Hok wyr pe har ta pe pandu pandu tĩ. Pytun pyter pewe rĩ, pe, arahã pirokiha rape ke harõha kutuk kutuk. Y pe kutuk. A'engi a'e ke Sir ta mujahuk. Upa hok wyr pe har ta ke mujahuk tĩ. (Aja rahã, Tupã kotyhar ta ke a'eta apo 'y, aja mujekwa katu.) ³⁴ Pe, Páu ta ke harõha raho. Hok pe raho. Imi'u ke a'e me'ẽ Páu ta pe. Tupã rehe kyndaha harõha jurujar katu, a'erehe hury katu. Upa hok wyr pe har ta aja tĩ. Hury katu tĩ.

³⁵ Ame'ẽ ku'ẽ rahã, harõha koty sonda ta ke kapitã ta mondo. Harõha pe a'eta pandu oho. Sonda ta pandu ipe:

—Ererahã! Páu ta ke epoir — aja harõha pe.

³⁶ A'erehe Páu ta pe harõha pandu oho:

—Pehẽ ke kapitã ta poir, aja sonda ta ihẽ pe pandu uwyr. A'erehe mã peja pehem peho. Mã peja pehẽ rehe Tupã usak katu — aja harõha pandu.

³⁷ Pe, sonda ta pe Páu pandu:

—Anĩ. Jaho ym ta rĩ. Katu ym ame'ẽ ke jande jama'ema'e my? Jama'ema'e ym my? Ame'ẽ rehe har kapitã ta ukwa ym. (Katu ym ame'ẽ ke jama'ema'e ym riki.) A'erehe jande ke amõ pirok ame'ẽ ke katu ym. Homa awa ta ke mupirok ym awa. Ko homa awa ta ke jande. Anĩ. Ngã hetaha ruwa koty jande ke a'eta mupirok. Pe, kyndaha pe jande ke a'eta kynda tĩ. Apo amõ ta usak ym, aja jande ke a'eta muhem mondo tar katu my. Anĩ. Katu ym aja. “Jande ke pejur piam” aja pepandu peho — aja Páu pandu.

³⁸ Pe, ame'ë ke kapitã ta pe sonda ta pandu oho. Pãu ta homa awa ta ke aja kapitã ta hendu rahã, kyje. (Homa awa ta ke kapitã ta mupirok, a'erehe ame'ë ta rehe amõ ta parahy ta, aja kapitã ta ukwa, a'erehe ame'ë ngi kyje.) ³⁹ Pe, kyndaha koty kapitã ta oho. Pãu ta pe pandu:

—Homa awa ta ke pehẽ aja jakwa ym pehẽ rehe har. A'erehe peparahy ym jande rehe — aja kapitã ta pandu.

Pe, kyndaha ngi muhem. Pandu:

—Jandema'e ok ta ke pehijar peho — aja Pãu ta pe.

⁴⁰ Kyndaha ke Pãu ta hijar oho rahã, Ryji rok pe oho. Jesu kotyhar ta namõ a'eta pandu pandu. Mu'e mu'e katu ngã ke. Aja Tupã rehe har ngã pe a'eta mujekwa katu te we rĩ. Upa rahã, a'engi a'eta oho.

17

Tesaron ok ta pe Pãu ta uhyk oho

¹ Ansi ok ta rupi Pãu ta asa oho. Aporo ok ta rupi asa oho tĩ. Pe, Tesaron ok ta pe uhyk oho. A'ep jundéu awa tama'e jy'ariha renda ihĩ. ² Ame'ë pe Pãu ixo oho. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã pame katu te a'e ixo oho. Aja te'eha a'e riki. Aja mahapyr putu'uha 'ar rahã, Tupã je'ëha ke a'e mu'e mu'e. ³ Kirisutu rehe har ngã pe a'e mujekwa katu tĩ. Kuja a'e mujekwa:

—Kirisutu ke amõ ta mupyrara ta me'ë te'e. A'e manõ ta me'ë te'e tĩ. Pe, kwera ta me'ë te'e tĩ. Ko Jesu rehe har pehẽ pe ihẽ apandu pandu. A'e riki Kirisutu. Aja rahã, kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke a'e aja mujekwa katu. Jundéu awa ta harõ hũ ame'ë ke a'e — aja Pãu mujekwa.

⁴ Pãu ta pandu pandu rahã, amõ amõ jundéu awa ta jurujar katu. Pe, Jesu kotyhar ta aja muruwak. Pe, Pãu namõ ame'ë ta ixo. Sir namõ ixo tĩ. Heta amõ awa ta jundéu awa ta ramũ ukwa aja Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ tĩ. Ame'ë ta a'ep ixo tĩ. Ame'ë ta ngi har heta Jesu rehe jurujar katu tĩ. Pe, Pãu ta namõ ixo tĩ. Heta kapitã ta aja tĩ.

Jurujar katu tĩ. Kũjã ta ke ame'ë ta. Pe, Pãu ta namõ ixo tĩ.

⁵ Jesu rehe heta te hũ ngã jurujar katu, a'erehe amõ jundéu awa ta jyty'ym a'eta rehe. Pãu ta rehe jyty'ym. Pe, sawa'e katu ym ame'ë ta ke a'eta mujy'ar. Johu mujy'ar. Ok ta pe har ta ke ame'ë ta muparahy. Pe, Jasã rok pe johu ngã ujan oho. Pãu ta ke kekar oho. Ngã hetaha ta ruwa koty mupu'am ta tipe ngã. ⁶ Anĩ. Mahem ym. A'erehe Jasã ke a'eta muhem raho. Jesu kotyhar ta ke a'eta muhem raho tĩ. Kapitã ta pe raho. Pãu ta rehe har a'eta je'ë je'ë hũ:

—Jande ok ta pe uhyk uwyr ame'ë ta muparahy ngã ke. Aja ok ta rupi pame katu te a'eta muparahy ngã ke oho ixo. ⁷ Ame'ë ta ke hok pe Jasã mupyta. Homa awa tama'e kapitã keruhũ je'ëha rehe a'eta hendu ym. (Sesa ke a'e.) Henda ke pe amõ kapitã keruhũ ihĩ. A'e riki Jesu, aja a'eta pandu. Katu ym aja — aja kapitã ta pe hetaha ta je'ë je'ë hũ.

⁸ Ame'ë je'ëha namõ ngã hetaha ta ke muparahy hũ. ⁹ Kapitã ta ke aja tĩ. Muparahy hũ tĩ. Pe, Jasã ngi tamatarer ke kapitã ta pyhyk. Jasã namõ ixo ame'ë ta ngi pyhyk tĩ. Pe, Jasã ta ke poir. Ame'ë ok ta ngi Pãu ta uhem oho rahã, ame'ë tamatarer ke kapitã ta mujywyr ta. Jasã ta pe mujywyr ta.

Mberéi ok ta pe Pãu ta uhyk oho

¹⁰ Pytun rahã, Pãu ke Jesu kotyhar ta mondo. Sir ke mondo tĩ. Mberéi ok ta pe mondo. A'ep Pãu ta uhyk rahã, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe ixo oho tĩ. ¹¹ A'ep pe har ta katu. Tesaron ok ta pe har ta aja ym. Tupã je'ëha ke Mberéi ok ta pe har ta hendu tar katu te. Pãu ta je'ëha riki jetehar te ke my, ame'ë ke ukwa tar katu. A'erehe wera rahã pame katu te Tupã je'ëha rehe a'eta jumu'e mu'e uĩ. ¹² Pe, heta jundéu awa ta Jesu rehe jurujar katu. Amõ awa ta jurujar katu ehe tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ë ta ke a'eta. Heta sawa'e ta jurujar katu ehe. Kũjã ima'ehũ namõ ixo ame'ë ta aja

tī. Heta jurujar katu ehe tī. ¹³ Mberéi ok ta pe har ta pe Tupã je'êha ke Páu pandu pandu tī, aja jundéu awa ta hendu. Tesaron ok ta pe har ta hendu. A'erehe Mberéi ok ta pe ame'ê ta uhyk uwyr tī. Ngã hetaha ta pe je'ê je'ê hũ. Ngã hetaha ta ke ame'ê ta muparahy tī. ¹⁴ Pahar Páu ke Jesu kotyhar ta mondo. Y ramüi rymy'y rehe mondo. Sir pyta we rī. Timo pyta tī. Mberéi ok ta pe a'eta pyta we rī. ¹⁵ Pe, amõ ta Páu ke raho. Ame'ê ta Ate ok ta pe Páu ke muhyk raho. A'engi Mberéi ok ta pe ame'ê ta jywyr oho. Páu je'êha ke a'eta raho. Sir pe raho. Timo pe raho tī. Kuja:

“Pahar ihê koty pehê mokõi pejur”

aja Páu je'êha ke raho.

Ate ok ta pe Páu ixo

¹⁶ Ate ok ta pe Sir rehe Páu harõ ixo. Timo rehe a'e harõ ixo tī. Harõ ixo rahã, ok ta rupi heta ma'e'ã rehe a'e usak usak. Ma'e'ã riki tupã aja ok ta pe har ta ukwaha ngã jupe. (Tupã te rehe ipy'a ke moĩ moĩ ym aja Páu ukwa katu.) A'erehe Páu pandu jupe: “Mã! Katu ym!” aja jupe. ¹⁷ A'erehe jundéu awa ta namõ a'e pandu pandu hũ. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe pandu pandu hũ. Jundéu awa ramüi ta ukwa aja Tupã rehe ipy'a ke amõ awa ta moĩ moĩ. Ame'ê ta namõ pandu pandu hũ tī. Wera rahã pame katu te muhepyha renda pe a'e oho tī. A'ep uhyk uwyr ame'ê ta namõ a'e pandu pandu hũ tī. ¹⁸ Pe, amõ sawa'e ta je'ê je'ê hũ inamõ. Epi kotyhar ta mu'e ame'ê ta je'ê je'ê hũ inamõ. Esetói kotyhar ta mu'e ame'ê ta je'ê je'ê hũ inamõ tī. Amõ ta pandu:

—Mã pandu hũ peme'ê ke ma'e ke. Ukwa ym ma'e. Ma'e pandu my? — aja Páu rehe har pandu.

Jesu rehe har Páu pandu. Manõ ame'ê ta ke kwera katu ta uhem, ame'ê rehe har a'e pandu tī. A'erehe kuja amõ sawa'e ta pandu naĩ:

—Amõ tupã ta rehe har peme'ê pandu, aja jakwa — aja sawa'e ta pandu naĩ.

¹⁹ Pe, Páu ke sawa'e ta pyhyk raho. Ngã panduha renda pe raho. Panduha renda rer Areo. Páu pe sawa'e ta pandu:

—Amõ kotyhar nde eremu'e. Ame'ê ke jande jakwa tar katu. ²⁰ Nde erepandu ame'ê ke jande jahendu ramõ. Ame'ê riki amõ kotyhar jande pe. Ame'ê ke jakwa tar katu. Epanurahã! — aja Páu pe pandu.

²¹ Ate ok ta pe har ta aja te'eha a'eta. Amõ ywy pe har ta a'ep ixo. A'eta aja tī. Amõ amõ we myrandu pyahu ame'ê ke rehe a'eta hendu tar katu. Myrandu pyahu ame'ê ke pandu pandu tar katu tī. Aja te'eha a'eta.

²² Pe, panduha renda pyter pe Páu pu'am. Areo pyter pe pu'am. Kuja pandu:

—Ate ok ta pe har ta! Pehendu katurahã! Tupã rehe pehê py'a pemoĩ moĩ katu, aja pekwaha pehê jupe, aja ihê akwa katu. ²³ Pehẽma'e ok ta rupi ihê awata aho axo rahã, mäte hũ ma'e'ã ke rehe ihê asak asak. Ame'ê ta rehe pehê py'a pemoĩ moĩ, ame'ê ke rehe asak. Pe, amõ ma'e'ã rehe kuja pinĩha ihê amahem:

Tupã rehe har jakwa ym.

Ame'ê pe kome'ê ma'e'ã ke.

—Ame'ê ke rehe pekwa ym ha rupi pehê py'a pemoĩ moĩ. Ame'ê rehe har pehê pe ihê apandu ta. ²⁴ A'e riki Tupã te. Kome'ê ywy keruhũ a'e mujã. Upa katu te kome'ê ywy keruhũ pe ihĩ ame'ê ta ke mujã tī. Ywa ke a'e mujã tī. A'e riki sawa'e te. Tupã rehe ngã jumu'eha renda ta ke amõ ta mujã. ²⁵ Ame'ê pe Tupã te ixo ym. Ma'e ke amõ ta mujã, ame'ê ke a'e putar ym tī. Marã ka ym amõ me'êha ipe. A'e riki me'êha ke. A'e riki awa ta pe upa katu te me'ê. Ixuweha ke a'e me'ê. Katuha ke me'ê tī. A'erehe ma'e ke marã ka ym amõ me'êha ipe. ²⁶⁻²⁷ Peteĩ sawa'e ke a'e mujã. Anã ke a'e. Ame'ê ngi upa katu te kome'ê ywy keruhũ pe har ta uhem. Pe, kome'ê ywy keruhũ rupi ngã ke Tupã te muhãi hã. A'erehe awa nixói te, ame'ê ywy nixói. Pe, marã rahã awa

ixo ta my, ame'ë ke a'e manga katu. Myp ixo ta my, ame'ë ke a'e manga katu tĩ. A'e ke amõ kekar kekar rahã, mahem ta nahã my. Jande ngi pame katu te kotete a'e ihĩ. ²⁸ Amõma'e panduha kuja riki:

“A'e ixo, a'erehe jande jaxo katu tĩ. Jande jawata. Upa katu te jande jama'ema'e.”

—Pehẽ ngi har amõ mupinĩha ke kuja mupinim:

“Jande ke Tupã mujã, a'erehe ta'yr ta riki jande” aja mupinim.

²⁹ —Jande riki ta'yr ta rahã, jande aja Tupã riki ixuwe katu a'e tĩ, aja jakwa katu. Ita tawa'ã aja ma'e'ã ixuwe ym te a'e. Ita tuwyr'ã aja ym a'e tĩ. Ita'ã aja ym a'e tĩ. Upa ame'ë ta ixuwe ym te ame'ë ta ke aja jakwa katu. Awa te'e ukwaha rupi ame'ë'ã ta ke amõ ta mujã katu. ³⁰ Aja ym Tupã te. Ma'e'ã amõ mujã rahã, Tupã rehe har ukwa ym a'e, a'erehe Tupã ipy'a jywyr ehe. Ukwaha ym ha rupi ma'ema'e, a'erehe ipy'a jywyr ta. Apo upa katu te awa ta pe a'e pandu: “Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ngi ihẽ koty pehẽ py'a pemuruwak katu pemondo” aja Tupã pandu — aja Páu pandu.

³¹ A'e pandu tĩ:

—Jetehar rupi upa katu te kome'ë ywy keruhũ pe har ta rehe har Tupã te ukwa ta. Ame'ë 'ar ke a'e manga katu. Amõ sawa'e rehe a'e usak katu. Pe, a'e riki henda ke pe ngã rehe har a'e ukwa ta. Katu ame'ë ke ma'ema'e my? Katu ym ame'ë ke ma'ema'e my? Ame'ë ke ukwa ta. Ame'ë sawa'e ke Tupã mukwera katu muhem. A'erehe jetehar rupi ngã rehe har a'e ukwa katu ta, aja upa ngã pe a'e mujekwa — aja Páu pandu.

³² Kweraha rehe har Páu pandu. Ame'ë rehe sawa'e ta hendu rahã: “Mã! Te'e ame'ë” aja amõ amõ ta puka puka hũ ehe. Amõ ta pandu ipe:

—Ame'ë rehe har amõ we jahendu tar katu tĩ — aja Páu pe.

³³⁻³⁴ Pe, ngã panduha renda ngi Páu uhem oho. Amõ amõ ta inamõ oho. Jesu rehe jurujar katu tĩ. Amõ sawa'e

jurujar katu tĩ. Her Nioni. Areo kotyhar ke a'e. Amõ kũjã jurujar katu ehe tĩ. Her Nama. Amõ amõ ta aja tĩ. Jesu rehe jurujar katu tĩ.

18

Korin ok ta pe Páu oho

¹ Ajame'ë ke Ate ok ta ngi Páu uhem oho. ² Korin ok ta pe uhyk oho. A'ep amõ sawa'e rehe a'e usak. Her Ak. Jundéu awa ke a'e. Põ ywy pe har a'e. Hakehar rer Pirisi. Hom ok ta ngi upa katu te jundéu awa ta ke homa awa tama'e kapitã keruhũ muhem mondo. Kapitã keruhũ rer Karáu. A'erehe Itar ywy ngi Ak ta uhyk ramõ. Korin ok ta pe uhyk ramõ. Itar ywy pe Hom ok ta ihĩ. Pe, Ak ta rehe Páu usak oho. ³ Ak ta aja pan ianam ame'ë ke te'e ok ke Páu mujã tĩ. A'erehe a'eta namõ Páu pyta. ⁴ A'eta namõ paraky uĩ tĩ. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã pame katu te jundéu awa ta namõ Páu pandu pandu. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe pandu pandu. Jesu rehe jundéu awa ta jurujar katu, ame'ë ke a'e putar. Amõ awa ta aja tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ë ta ke a'eta. Jesu rehe jurujar katu ame'ë ke a'e putar tĩ. A'erehe ame'ë ta namõ Páu pandu pandu hũ.

⁵ Masendo ywy ngi Sir uhyk uwyr. Timo uhyk uwyr tĩ. A'eta uhyk uwyr rahã, (pan ianam ame'ë ke te'e ok ke mujã. Ame'ë ke a'e hijar.) Pe, Tupã je'ëha ke Páu mu'e mu'e jõ ixo. Kuja jundéu awa ta pe a'e pandu:

—Jesu riki Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke a'e. Jundéu awa ta harõ hũ ixo ame'ë ke a'e — aja Páu pandu pandu.

⁶ Anĩ. Ame'ë ke jundéu awa ta putar ym. Páu rehe har a'eta katu ym pandu. A'erehe ima'e mundeha ke Páu mukatak. Xi'aha ke ombor ingi. (Aja ma'e rahã, Tupã je'ëha ke a'eta putar ym, aja a'e mujekwa a'eta pe.) Páu pandu a'eta pe:

—Mupyraraha renda pe peho ta rahã, ihẽ rehe je'ëha nixói ta. Jesu rehe har ihẽ apandu pandu katu pehẽ pe. Anĩ. Pejuruja ym ehe.

Apo amō awa ta pe ihē apandu ta aho. Jundéu awa aja ym ame'ē ta pe apandu ta aho — aja jundéu awa ta pe Páu pandu.

⁷ Pe, a'eta ke Páu hijar oho. Amō rok pe pyta oho. Ok jar rer Tisi Jusu. Jundéu awa ramūi ta ukwa aja Tupā rehe ipy'a a'e moī moī katu. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda rake hok ke ihī. ⁸ Amō sawa'e Jesu rehe jurujar katu tī. Her Kiri. Jundéu awa tama'e jy'ariha rendama'e kapitā a'e. Upa katu te hok wyr pe har ta Jesu rehe jurujar katu tī. Heta Korin ok ta pe har ta myrandu katu rehe hendu. Pe, Jesu rehe jurujar katu tī. Ame'ē ta ke amō ta mujahuk tī. (Aja rahā, Tupā kotyhar ta ke a'eta apo 'y, aja mujekwa katu ngā pe.)

⁹ Amō pytun rahā, ixeraiha aja Páu usak. Kuja Jesu mujekwa ipe:

—Ekyje ym! Epandu pandu katu te we exo rī. ¹⁰ Ne namō ihē axo. A'erehe marā ka ym nde ke amō mahyha. Heta ok ta pe har ta ihē rehe jurujar katu ta — aja Jesu mujekwa ipe. Aja ixeraiha aja Páu usak.

¹¹ A'erehe Páu pyta rī. Tupā je'ēha ke a'e mu'e mu'e. Awa py wajar mahapyr jahy rahā, a'ep pyta rī.

¹² Ngere ywy pe amō kapitā pu'am. Homa awa tama'e kapitā a'e. Her Ngari. Arahā, jundéu awa ta jy'ar. Pe, Páu ke a'eta pyhyk raho. Ngā panduha renda pe raho. ¹³ Kuja Ngari pe Páu rehe har a'eta pandu:

—“Tupā rehe ejurujar katu” aja ngā pe kome'ē sawa'e pandu pandu. Aja ym jande jakwa. Amō kotyhar a'e mu'e. Katu ym aja — aja Ngari pe jundéu awa ta pandu.

¹⁴ Páu pandu tate rahā, Ngari pandu py:

—Jundéu awa ta! Pehendu kat-urahā! Katu ym kome'ē sawa'e ma'ema'e rahā, ame'ē rehe har ihē ahendu ta. Jaxer ai ame'ē ma'ema'e rahā, ame'ē rehe har ihē ahendu ta tī.

¹⁵ Anī. Aja ym. Jundéu awa ta je'ēha rehe har peje'ē je'ē hū. Awa rer rehe har peje'ē je'ē hū tī. Pehē pekwaha rehe har peje'ē je'ē hū tī. Ame'ē ke

rehe ihē ahendu ym ta. Ame'ē rehe har pehē jupe pepandu pandu peho. Ame'ē rehe har akwa ym ta — aja jundéu awa ta pe kapitā pandu.

¹⁶ Pe, ngā panduha renda ngi a'eta ke kapitā muhem mondo. ¹⁷ Pe, amō sawa'e ke ame'ē ok ta pe har ta pyhyk. Her Sote. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda kapitā a'e. Pe, ngā panduha ruwa koty ame'ē sawa'e ke hetaha ta petek. Anī. Ame'ē rehe Ngari usak tar ym. Ukwa tar ym. “Mā peja” aja Ngari pandu. Pe, a'e hijar oho ngā ke.

Antioki ok ta pe Páu jywyr oho

¹⁸ Korin ok ta pe heta Páu ukwer. Jesu kotyhar ta namō a'e pyta rī. A'engi Senkeréi ok ta pe oho. A'ep i'a ke Páu jāpī. Ame'ē ke amō ta usak rahā, Tupā namō ma'e Páu manga katu, aja a'eta ukwa katu. PIRISI oho inamō tī. Ak oho inamō tī. A'engi Si ywy pe a'eta oho. ¹⁹ Jarusu keruhū pe oho. Pe, Ese ok ta pe a'eta uhyk oho. A'ep Ak pyta. Hakehar pyta tī. Pe, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe Páu ixo oho. Jundéu awa ta namō a'e pandu pandu hū. ²⁰ Pe, Páu pe a'eta pandu:

—Yman atu jande namō se epyta rī — aja ipe.

²¹ Anī. Páu pyta tar ym. Oho tate rahā, a'e pandu ngā pe:

—Tupā putar rahā, pehē koty ihē ajywywyr ta — aja Páu pandu.

Pe, Ese ok ta ngi oho. Jarusu keruhū pe oho.

²² Pe, Sesaréi ok ta pe uhyk oho. A'ep jarusu keruhū ngi uhem oho. A'engi Jerusarē ok ta pe wata uhyk oho. Jesu kotyhar ta rehe a'e usak. A'engi a'e oho tī. Pe, Antioki ok ta pe wata uhyk oho tī. ²³ A'ep yman atu pyta rī. Pe, oho tī. Ngara ywy rupi wata oho. Hiri ywy rupi wata oho tī. Oho ixo rahā, Jesu kotyhar ta py'a ke a'e mātā katu. Aja Tupā rehe har a'e mujekwa katu te we rī.

Apor rehe har

²⁴ Ese ok ta pe amō jundéu awa uhyk uwyr. Sawa'e rer Apor. Arexandiri ok ta pe har ke a'e. Ma'e

pandu katu a'e. Tupã je'ëha ke a'e ukwa katu tĩ. ²⁵ Jesu ma'ema'e ame'ë rehe har amõ mu'e a'e ke. Pe, Jesu rehe har Apor pandu pandu hũ. Ehe har jetehar mu'e mu'e tĩ. (Anĩ. Upa katu te Jesu rehe har ukwa ym.) Juã mujahukiha mu'e ame'ë ke jõ Apor ukwa katu. Juã mujahuk ame'ë ke jõ a'e ukwa katu tĩ. ²⁶ Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe a'e pandu pandu. Kyje ym ngã ngi. Ame'ë ke rehe Pirisi hendu. Ak hendu tĩ. Upa hendu rahã, hok pe Apor ke a'eta raho. A'ep Tupã ma'ema'e ame'ë rehe har a'eta mujekwa katu te ipe. ²⁷ Pe, Apor pandu:

—Ngere ywy pe ihë aho ta — aja.

A'erehe Apor rehe har Jesu kotyhar ta paper rehe mupinim. Ame'ë ke Apor raho. Amõ Jesu kotyhar ta pe paper pinim ke mujesak ta. Ngere ywy pe ixo ame'ë ta pe kuja mupinim. “Apor po ke pepyhyk katu ingi” aja mupinim.

Pe, ame'ë ywy pe Apor uhyk rahã, Jesu kotyhar ta py'a ke a'e mâtã katu. A'ep pe har ta rehe Tupã usak katu, a'erehe heta jurujar katu ehe. ²⁸ Ame'ë ta py'a ke Apor mâtã katu. (Ame'ë ta upa katu te Jesu rehe har ukwa ym.) Ok ta pyter pe jundéu awa ta namõ Apor pandu pandu hũ. A'e pandu katu te, a'erehe jundéu awa ta je'ëha ke a'e mukanim ngã ngi. Tupã je'ëha rehe Jesu rehe har ihĩ. Jesu riki Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke a'e. Jundéu awa ta harõ ixo ame'ë ke a'e. Aja ngã pe a'e mujekwa katu.

19

Ese ok ta pe Páu oho

¹ Korin ok ta pe Apor ixo rahã, ywy'ã rupi Páu wata oho. Amõ amõ ywy'ã 'ar rupi ok ta ihĩ. Ame'ë rupi wata oho. Pe, Ese ok ta pe uhyk oho. A'ep jumu'eha ta ke a'e mahem. (Ame'ë ta upa katu te Jesu rehe har ukwa ym.) Juã mujahukiha mu'e ame'ë ke jõ ame'ë ta ukwa katu. ² Páu pandu a'eta pe:

—Jesu rehe pejurujar katu rahã, pehë rehe Tupã'ã ihĩ katu my? — aja pandu.

A'eta pandu:

—Anĩ. Tupã'ã rehe har jande jakwa ym te — aja.

³ Páu pandu tĩ:

—Aja rahã, myja pehë ke amõ mujahuk my? — aja.

A'eta pandu:

—Juã mujahukiha aja jande ke amõ mujahuk — aja ipe.

⁴ Pe, Páu pandu:

—Juã mujahuk rahã, kuja ngã pe mujekwa. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ngi Tupã koty ipy'a ke amõ muruwak mondo, aja ngã pe mujekwa. Kuja jundéu awa ta pe Juã pandu: “Ihë raikwer rupi amõ sawa'e uwyr ta. Ame'ë rehe pejurujar katu” aja Juã pandu. Juã raikwer rupi uwyr ame'ë ke Jesu — aja Páu pandu.

⁵ Ame'ë ke sawa'e ta hendu rahã, a'eta ke amõ mujahuk. Jesu je'ëha rupi mujahuk. (Aja Jesu kotyhar ke a'eta apo 'y, aja ngã pe mujekwa.)

⁶ Jesu riki jandema'e sawa'e te. Pe, ame'ë ta ãkã rehe ipo ke Páu mujar. Pe, ame'ë ta rehe Tupã'ã ihĩ katu tĩ. Pe, amõ amõ awa ta je'ëha a'eta pandu pandu. (Aja rahã, Tupã'ã ihĩ katu a'eta rehe, aja mujekwa katu.) Tupã je'ëha rehe har a'eta pandu pandu tĩ. ⁷ Ame'ë ta awa py mokõi sawa'e ta hetaha.

⁸ Mahapyr jahy rahã, ngã namõ Páu pandu pandu hũ. Pandu rahã, ngã ngi a'e kyje ym. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe pandu pandu hũ. Jesu riki Tupã mu'am me'ë ke. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am. Jundéu awa ta harõ hũ ixo ame'ë ke a'e. Pe, Jesu rehe amõ jurujar katu rahã: “Ihë kotyhar ke nde apo 'y. Ihë namõ nde erexo ta” aja Tupã pandu. ⁹ Anĩ. Ame'ë ke amõ ta putar ym. A'eta jurujar ym. Tupã ma'ema'e ame'ë rehe har katu ym a'eta pandu. Ngã hetaha ta pe a'eta pandu: “Pejurujar ym” aja pandu. A'erehe ame'ë ta ke Páu hijar oho. Jesu kotyhar ta ke a'e raho inamõ. Ame'ë ta

ke jō Páú mu'e mu'e. Wera rahā pame katu te amō jumu'eha renda pe a'e mu'e. Jumu'eha renda riki amō sawa'ema'e. ¹⁰ Her Tira. Aja mokōi warahy 'ar rahā, Páú mu'e. A'erehe Tupā je'ēha rehe heta Asia ywype har ta hendu. Heta jundéu awa ta hendu. Heta amō awa ta hendu tī. Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke a'eta.

Sewa ra'yr ta rehe har

¹¹ Tupāma'e pyrātāha namō Páú mukatu hū. Ahy ixo ame'ē ta ke mukatu hū. ¹² A'erehe pan kurer ta ke Páú rehe ngā mujar. Pan ra'yr ta ke mujar ehe tī. Ame'ē ta ke ahy ixo ame'ē ta pe ngā raho rahā, katu oho. Ājā ta ke muhem mondo amō ta ngi tī. ¹³⁻¹⁴ Ko amō jundéu awa ta ixo. Sewa ra'yr ta riki ixo. Kuja hetaha, awa po wajar mokōi. Ipái riki jundéu awa tama'e pa'i keruhū. A'eta wata wata ixo. Amō ta py'a ngi ājā ta ke a'eta muhem mondo tī. Pe, Páú aja Jesu je'ēha rupi a'eta ājā ke muhem ta tipe manga. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Ājā pe a'eta pandu:

—Jesu rehe har Páú pandu pandu. Ame'ē je'ēha rupi japandu: “Ehem eho” — aja ājā pe Sewa ra'yr ta pandu.

¹⁵ Pe, a'eta pe ājā pandu:

—Jesu rehe har ihē akwa katu. Páú rehe har ihē akwa katu tī. Pehē anī. Awa pehē my? — aja ājā pandu.

¹⁶ Pe, Sewa ra'yr ta rehe sawa'e opor oho. Ājā ipy'a rehe ihī ame'ē ke opor oho a'eta rehe. Pyrātā opor oho a'eta rehe. Pe, ityk. Hok ngi sawa'e ta ke muhem mondo. Karāiha rape ke rāi muhem raho. Jawe te'e uhem oho tī. ¹⁷ Ame'ē rehe har heta jundéu awa ta hendu. Heta amō awa ta hendu tī. Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke a'eta. Ese ok ta pe ixo ame'ē ta hendu. Hendu rahā, upa ngā jumukahem hū ingi. “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja Jesu rehe har ngā pandu katu te. ¹⁸ Jesu riki jandema'e sawa'e te. Pe, heta Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ma'e pandu uwyr. Amukwehe we pajema'e ukwaha ke

a'eta ma'ema'e ixo rī. Ame'ē rehe har a'eta pandu uwyr. ¹⁹ Ngā hetaha ta pyter pe pandu uwyr. Ngā hetaha ta pyter pe heta paper ke ame'ē ta werur tī. Pajema'e ukwaha ke paper rehe ihī. Ame'ē ke werur. Pe, hapy. Upa ukwái. Paper rehe muhepyha manga rahā, tamatarer heta te hū tiki. Kuja, 50.000 wera rahā, paraky ame'ē muhepyha ke rehe uhyk. Ame'ē ke ngā hapy. Upa ukwái. (Aja pajema'e ukwaha ke hijar te, aja mujekwa katu.) ²⁰ Ukwái ha rehe ngā usak rahā, Tupā je'ēha rehe heta ngā jurujar katu. Tupā je'ēha riki pyrātā te, ame'ēja saka, a'erehe heta ngā jurujar katu ehe, Jesu rehe.

Ese ok ta pe ngā mutyapu hū

²¹ A'engi: “Masendo ywy rupi ihē aho ta. A'engi Ngere ywy rupi aho ta tī. A'engi Jerusarē ok ta pe ahyk ta aho” aja Páú pandu. Kuja a'e pandu tī:

—Upa Jerusarē ok ta pe har ta rehe ihē asak rahā, Hom ok ta pe ihē aho ta tī — aja Páú pandu.

²² A'erehe Masendo ywy pe Timo ke a'e mondo py. Inamō Era ke mondo tī. Páú namō ma'ema'e katu ame'ē ta ke a'eta. Pe, Asia ywy pe Páú pyta we rī.

²³ Arahā Ese ok ta pe Tupā ma'ema'e ame'ē rehe har ngā je'ē je'ē hū. Putar ym, a'erehe je'ē je'ē hū.

²⁴ Neme riki ngā ke muparahy. Ita tuwyr rehe ma'eha a'e. A'ep Ndia rehe ngā jumu'eha renda ihī. Ndia riki imāi keruhū. Tupā aja a'ep pe har ta ukwaha ngā jupe. Jumu'eha renda aja saka ok ra'yr ke Neme mujā mujā. Ita tuwyr ke te'e mujā mujā. Miasu ta heta tī. Ame'ē ma'eha rehe tamatarer a'eta pyhyk katu tī. ²⁵ Pe, miasu ta ke Neme mujy'ar. Neme aja ita tuwyr rehe heta ma'eha ta i'āi tī. Ame'ē ta ke a'e mujy'ar tī. A'e pandu:

—Sa'e ta! Pehendu katurahā! Jande jama'eha namō tamatarer japyhyk katu, aja pekwa katu. ²⁶ Apo Páú rehe har pekwa. A'e je'ēha rehe pehendu tī. Kuja a'e pandu: “Ipo pe ma'eā jande jamujā ame'ē ke Tupā ym” aja Páú pandu. A'erehe a'e je'ēha

rehe heta ngā jurujar katu. A'erehe Tupā koty ipy'a ke heta ngā muruwak mondo. Upa Asia ywy pe har ta aja tī. Tupā koty ipy'a ke muruwak mondo tī. (A'erehe ma'e'ā ke hijar oho apo. Ndia ke hijar oho apo.) ²⁷ Katu ym aja. Jande jamujā mujā ame'ē ke jaxer, aja amō ta ukwa ta. Amō we tī. Ndia rehe ngā jumu'eha renda ke ngā hijar ta oho tī. Mujaxer ta tī. Katukweriha ke mumba ta tī. Ndia riki katu te. Jande māi keruhū riki a'e. Tupā aja jande jupe. Asia ywy pe har ta ipy'a moī moī katu ehe. Amō ywy pe har ta aja tī. Ipy'a moī moī katu ehe tī — aja Neme pandu.

²⁸ Ame'ē je'ēha rehe ngā hetaha ta hendu rahā, parahy te hū. Hātā pandu pandu hū ixo:

—Ndia riki katu te me'ē ke! Upa Ese ok ta pe har ta jurujar katu ehe! — aja pandu hū.

²⁹ A'erehe upa ok ta rupi ngā mutyapu tyapu hū oho ixo. Pe, Ngái ke ngā hetaha ta pyhyk raho. Arita ke pyhyk raho tī. Ngā jy'ariha renda keruhū pe pyhyk raho. Ngái ta masendo ywy pe har ta ke. Páu namō wata ixo ame'ē ta ke a'eta. ³⁰ Ngā hetaha ta pe Páu pandu tar katu oho tī. Anī. A'e ke Jesu kotyhar ta mupyta. ³¹ Asia ywy pe har tama'e kapitā ta je'ēha mondo ipe tī. Páu pe mondo. Páu rehe katu ame'ē ta ke a'eta. Kuja je'ēha ke mondo:

—Ngā jy'ariha renda keruhū pe eho ym — aja Páu pe.

³² Pe, ngā jy'ariha renda keruhū pe hetaha ta mutyapu tyapu te hū. Amō amō ta pukái pukái hū. Amō amō ta riki amō kotyhar pukái pukái hū. Upa ka'u te'e. A'erehe upa tate ngā hetaha ta ukwa ym ma'e. Ma'ewā ngā jy'ar uwyr my? ³³ Ame'ē ke ukwa ym. Arexan riki ngā ke mujy'ar, aja amō ta ukwa. A'e ke jundéu awa ta mupu'am, a'erehe aja amō ta ukwa. Hetaha ruwa koty mupu'am. Pe, pu'am rahā, ipo ke Arexan mukatak. (Aja ngā je'ēha ke a'e muputu'u ngā ngi.) Pe, jundéu awa ta rehe ngā parahy, ame'ē ke a'e mukatu ta tipe.

³⁴ Anī. A'e riki jundéu awa ke a'e aja hetaha ta ukwa rahā, pukái pukái we hū rī. I'i atu kuja hātā pandu pandu hū:

—Ndia riki katu te ame'ē ke a'e! Upa Ese ok ta pe har ta jurujar katu ehe! — aja pandu hū.

³⁵ Pe, i'i atu ngā hetaha ta tyapuha ke ok tama'e mupinīha muputu'u ngā ngi. Kuja pandu:

—Ese ok ta pe har ta! Pehendu katurahā! Ndia rehe jumu'eha renda ke Ese ok ta pe har ta usak usak katu. Ame'ē rehe har upa ngā ukwa. Ndia riki katu te ame'ē ke a'e. Ywa ngi i'ā u'ar. Ita'ā ke u'ar. Ame'ē ke upa ngā ukwa katu tī. ³⁶ Ame'ē rehe har marā ka ym jaxer amō panduha ke. A'erehe mā peja peputu'u katu. ³⁷ Pemutyapu hū ym tī. Ndia rehe jumu'eha renda ngi ma'e ke Ngái ta mukanim ym. “Ndia jaxer” aja jande māi keruhū rehe har a'eta pandu ym tī. Mā! Sawa'e ta ke se perur. Ma'ewā my? ³⁸ Amō rehe har Neme pandu tar katu rahā, ngā panduha renda pe a'e raho katu. Inamō ixo ame'ē ta oho katu tī. A'ep kapitā ta ukwa ta. Katu my? Katu ym my? Ame'ē ke ukwa ta. A'ep amō ta rehe har Neme ta pandu pandu katu ta. ³⁹ Amō kotyhar pepandu pandu tar katu rahā, a'ep peho katu tī. Ngā ke amō ta mujy'ar rahā, ame'ē rehe har pepandu katu. Kapitā ta ruwa koty amō ta ukwa ta. Katu my? Katu ym my? Ame'ē ke ukwa ta. ⁴⁰ Taramō te jande jamutyapu hū. Kapitā keruhū namō jajumai jaxo, aja amō ta pandu ta oho ipe. Jamutyapu hū te'e. Ame'ē rehe har marā ka ym japanduha ipe — aja hetaha ta pe ok tama'e mupinīha pandu.

⁴¹ Upa pandu rahā, ngā hetaha ta ke a'e muhāi mondo.

20

Masendo ywy rupi Páu oho. Ngere ywy rupi a'e oho tī.

¹ Ngā mutyapuha upa putu'u rahā, Jesu kotyhar ta ke Páu mujy'ar. Ame'ē ta ke a'e muhury katu. A'erehe Jesu

rehe ngā ipy'a katu te we rī. Pe, Páu pandu:

—Ihē aho ta — aja.

²Pe, Masendo ywy rupi oho. Ame'ē rupi wata oho. Jesu kotyhar ta ke a'e mu'e mu'e. Muhury katu tī. A'erehe Jesu rehe ngā ipy'a katu te we rī. Pe, Ngere ywy pe Páu uhyk oho. ³A'ep mahapyr jahy a'e mukanim. Pe, Si ywy pe a'e oho Tate. Jarusu keruhū pe oho Tate. Arahā a'e ke jundéu awa ta jukwa ta aja Páu ukwa. A'erehe Masendo ywy rupi wata oho rahā, katu aja a'e ukwa. (Aja rahā, jukwa ym ta, aja ukwa katu.) ⁴Páu namō Pi ra'yr oho tī. Her Sopato. Mberéi ok ta pe har a'e. Arita oho tī. Tesaron ok ta pe har a'e. Sekū oho tī. Tesaron ok ta pe har a'e tī. Ngái oho tī. Nder ok ta pe har a'e. Tik oho tī. Asia ywy pe har a'e. Toro oho tī. Asia ywy pe har a'e tī. ⁵Timo oho tī. Ame'ē ta johu oho py. Toroa ok ta pe oho. A'ep Páu rehe a'eta harō ixo. Pe, ihē rehe Páu uhyk uwyr. Ihē Ruk. ⁶Siri ok ta pe ihē axo. Jundéu awa ta mi'u matyriha weraha upa rahā, a'engi jande mokōi jaho. (Ame'ē wera rahā, mbeju ke mupururukiha nixói, ame'ē ke jundéu awa ta u'u.) Pe, Toroa ok ta pe jande jaho. Jarusu keruhū pe jaho. Awa po wajar peteihar upa jaker rahā, pe, jahyk jaho. A'ep awa po wajar mokōi jande jaker.

Toroa ok ta pe har ta rehe Páu usak. A'ejōhar usak ngā rehe.

⁷Nomin pytun rahā, upa Jesu kotyhar ta jy'ar. Mbeju ke mopokiha rehe jy'ar. (Aja Jesu manōha rehe a'eta ukwa ukwa uī.) Ngā pe Páu pandu pandu hū. Ame'ē ku'ē rahā, Páu oho ta, a'erehe pandu pandu we hū. Pytun pyter rahā, ma'e pandu pandu we hū rī. ⁸Jande jajy'ariha renda pe heta ma'e weraha ihī. Ywatehar henda ihī ame'ē pe jande jajy'ar jaī. ⁹Pe, awa ma'āha rape 'ar pe ta'ynuhu wapyk uī. Her Euti. Páu pandu pandu u'am rahā, Euti pyhīyī katu te hū. Pe, ukwer katu. Pe, ywy pe u'ar ukwap. Pi! Mahapyr ywatehar henda ngi u'ar

ukwap. Amō ta oho piam rahā, pete'e manō oup. ¹⁰Pe, Páu wyjy oho ehe. Ipynarāi pe wapyk oho ehe. Pyhyk, pe, amō ta pe a'e pandu:

—Pejixi'u ym. Kwera katu apo — aja Páu pandu.

¹¹Pe, ywatehar henda pe Páu jupir oho tī. Upa ma'e ke u'u rahā, pandu pandu we hū ngā pe tī. Aja te'e xu'em oho. ¹²Pe, a'engi Páu oho. Pe, ta'ynuhu kwera katu ame'ē ke hok pe amō ta mujywyr raho. Katu jywyr oho. Upa ngā hury katu.

Mire ok ta pe Páu uhyk oho

¹³Jande pe Páu pandu:

—Jarusu keruhū pe peho. Aso ok ta pe peho. Ihē riki pe rupi ihē aho ta. A'ep pehē namō jarusu keruhū pe ihē apor ta aho tī — aja jande pe.

A'erehe jarusu keruhū pe jande japor jaho. Ame'ē pe Aso ok ta pe jahyk py jaho. ¹⁴A'ep jande rehe Páu uhyk uwyr rahā, jarusu keruhū pe a'e opor oho tī. A'engi ame'ē pe Mitire ok ta pe jahyk jaho. ¹⁵A'engi jande jaho tī. Ame'ē ku'ē rahā, Ki ypa'ū rake rupi jasa jaho. ¹⁶Amō ku'ē rahā, Sā ywy pe jahyk jaho. Amō ku'ē rahā, Mire ok ta pe jande jaho. Asia ywy pe Páu pyta tar ym. A'erehe Ese ok ta rake rupi jasa jaho. Pahar Jerusarē ok ta pe Páu uhyk tar katu. A'ep jundéu awa ta mi'u matyriha wera rahā, uhyk tar katu. Uhyk rahā, katu ta ipe, aja Páu ukwa. Ngā mi'u matyriha weraha rer Penteko.

Ese ok ta pe har tamūi ta namō Páu pandu pandu

¹⁷Mire ok ta pe Páu ixo rahā, Ese ok ta pe har ta tamūi ta pe myrandu a'e mondo. Jesu kotyhar ta rehe tamūi ta usak usak katu.

“Pahar ihē koty pejur” aja myrandu a'e mondo.

¹⁸Pe, tamūi ta uhyk uwyr ehe rahā, Páu pandu:

—Asia ywy pe ihē ahyk py ajur rahā, a'engi ihē rehe har pekwa katu. Myja pehē namō ihē axo, ame'ē ke pekwa katu. ¹⁹Jesu jandema'e sawa'e te. Ima'e miasu aja ima'e parakyha

ke ihē ama'ema'e hū. Tupā je'ēha ke ihē amu'e mu'e hū axo. “Katu te ihē” aja ym akwa. Aja ihē axo rahā, ihē amu'e mu'e rī. Amō ta jurujar ym ehe rahā, ihē ajixi'u tī. Ihē ke jundēu awa ta mahy tar katu rahā, ame'ē ngi ihē akyje ym. Tapijar te'e we amu'e mu'e rī. ²⁰ Heta pejy'ar rahā, pehē ke ihē amu'e hū. Pehē rok pe ihē amu'e hū pehē ke tī. Pehē pe ma'e katu ame'ē ke upa katu te ihē amu'e, aja pekwa katu tī. ²¹ Kuja ihē apandu: “Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ngi Tupā koty pehē py'a pemuruwak pemondo. Jesu rehe pejurujar katu. Jesu riki jandema'e sawa'e te” aja jundēu awa ta pe ihē apandu pandu hū. Aja amō awa ta pe ihē apandu pandu hū tī. Jundēu awa aja ym ame'ē ta ke a'eta.

²² —Apo Jerusarē ok ta pe ihē aho ta axo. Tupā'ā putar, a'erehe ihē aho axo. A'ep ma'e ihē rehe uhyk ta my? Ihē akwa ym. ²³ Kuja jō ihē akwa katu. Ok ta pe pame katu te Tupā'ā mujekwa ihē pe. Kuja mujekwa. Ihē ke amō ta mahy tar katu. Kyndaha pe ihē ke amō ta kynda tar katu raho tī, aja ihē pe mujekwa. ²⁴ Pe, ihē ke amō ta jukwa ta rahā, ngā ngi ihē akyje ym ta. Tupā je'ēha ke ihē apandu we ta rī. Ngā ke Tupā muhā katu ta, ame'ē myrandu katu ke ihē apandu ta rī. Ame'ē rehe har ihē apandu, ame'ē ke ihēma'e parakyha. Ame'ē ke ihē pe Jesu me'ē. Pe, ame'ē parakyha ke ihē amumba tar katu. Jesu riki jandema'e sawa'e te.

²⁵ —Upa pehē renda rupi ihē awata aho rahā, Tupā rehe har pehē pe ihē apandu pandu. Myja katu pexoha Tupā putar my, ame'ē rehe har ihē amu'e katu pehē ke. Apo ihē rehe pesak ym te ta tī. ²⁶ Apo jetehar te pehē pe ihē apandu katu tī. (Upa katu te Jesu rehe har pehē pe apandu pandu. Upa amu'e mu'e hū.) A'erehe mupyraraha renda pe pehē ngi har amō oho ta rahā, ihē rehe je'ēha nixói. ²⁷ Ma'e Tupā putar, ame'ē rehe har upa katu te pehē pe ihē apandu. ²⁸ Pesak katu pehē juehe pexo. Aja

rahā, Tupā ngi amō koty pehē py'a pemuruwak ym ta pemondo. Upa Jesu kotyhar ta rehe pesak pesak katu pexo tī. Ame'ē parakyha ke pehē pe Tupā'ā me'ē. Jesu kotyhar tama'e kapitā ta ke pehē. A'erehe ame'ē ta rehe pesak katu pexo. Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta Tupā kotyhar ta ke tī. Ta'yr manōha rupi a'e ipy'a jywyr ngā rehe.

²⁹ —Ihē raikwer rupi amō ta uwyr ta. Ame'ē ta pehē rehe uhyk ta, aja akwa katu. Jesu kotyhar ta ke ame'ē ta muka'u ka'u te'e hū ta. Jurujar katu ame'ē ta ukwa katuha ke amō koty ame'ē ta muruwak ta mondo, aja ihē akwa katu. Katu ym aja. ³⁰ Jete. Pehē pyter ngi har amō ta pu'am ta. Ame'ē ta te'e ma'e pandu ta. Amō amō ta jurujar katu ame'ē ta ke a'eta muka'u ka'u te'e ta. Aja ame'ē ta namō jumu'e ixo ame'ē ta aja muruwak ta. ³¹ A'erehe pesak katurahā! Aja rahā, peka'u ka'u te'e ym ta. Pekwa katurahā! Mahapyr warahy 'ar rahā, pehē ke ihē amu'e mu'e hū. Wera rahā, ihē amu'e mu'e hū. Pytun rahā, ihē amu'e mu'e hū tī. Pehē ngi har amō ta jurujar ym ame'ē ta rehe ihē ajixi'u hū tī.

³² —Apo pehē rehe har Tupā namō apandu: “Mā peja Ese ok ta pe har ta rehe esak katu.” Jetehar te ke. A'e usak katu ta pehē rehe. Ame'ē myrandu ke pehē py'a rehe pemupyta katu. Aja rahā, ame'ē myrandu namō pehē py'a ke a'e mātā katu ta. Aja ehe har a'e mujekwa katu te we ta rī. Upa ixotyhar ta pe ma'e katu ame'ē ke a'e mupyta katu. Ame'ē ke me'ē me'ē ta. Aja pehē pe tī. Me'ē me'ē ta tī. ³³ Amō tama'e tamatarer rehe ihē py'a ihē amoī ym. Amō tama'e mundēha rehe ihē py'a ihē amoī ym tī. ³⁴ Ihē aparaky hū. Aja tamatarer ihē apyhyk. Ame'ē pe ihēma'e ke ihē ajo'ok. Ihē namō ixo ame'ē ta pe ihē ame'ē tī. Ame'ē ke ihē riki ajo'ok tī. Ame'ē rehe har pekwa katu. ³⁵ Ihē aja peparaky katu rahā, katu tiki. Aja rahā, ima'e ym te ame'ē ta pe jande jame'ē me'ē katu. Jesu

pandu ame'ë ke jande jakwa. Kuja a'e pandu:

“Amõ ngi ma'e ke amõ pyhyk rahã, hury we. Pe, amõ pe amõ me'ë rahã, hury katu te” aja Jesu pandu.

—(A'erehe ima'e ym te ame'ë ta pe jame'ë me'ë katu rahã, katu tiki) — aja tamüi ta pe Páu pandu.

³⁶ Upa Páu pandu rahã, tamüi ta namõ ipynarãi pe wapyk. Pe, Tupã namõ a'eta pandu pandu. ³⁷ Pe, Páu ke Ese ok ta pe har tamüi ta jumã juman rahã, jixi'u hũ. Huwa ke a'eta pyter pyter tĩ. (Aja ipy'a katuha ke mujekwa.) ³⁸ “Ihë rehe pesak ym te ta tĩ” aja Páu pandu ramõ. Ame'ë je'ëha rehe tamüi ta pyai te. Pe, jarusu keruhũ túi ame'ë pe Páu namõ a'eta oho.

21

Jerusarë ok ta pe Páu uhyk oho

¹ “Jaho ta” aja japandu ngã pe. Pe, upa ngã po rehe japyhyk pyhyk ngã ngi rahã, Ese ok ta pe har tamüi ta jywyr oho. Hok pe jywyr oho. Pe, jarusu keruhũ pe jande japor jaho. A'engi jaho tĩ. Ko ypa'ũ pe katu te jahyk jaho. Ame'ë ku'ë rahã, Ho ypa'ũ pe jahyk jaho tĩ. A'engi Pa ok ta pe jahyk jaho tĩ. (Jande jaho tar katu ame'ë pe ame'ë jarusu keruhũ oho ym, a'erehe ame'ë ke jahijar.)

² A'erehe a'ep amõ jarusu keruhũ ke jande jamahem. Seni ywy pe oho ame'ë ke ame'ë jarusu keruhũ. Ame'ë pe japor jaho tĩ. Pe, jaho tĩ. ³ Xi ypa'ũ rehe jasak rahã, ame'ë rake rupi jasa jaho. Jande jywa'i koty ypa'ũ ihĩ. Pe, Si ywy pe jaho jaxo. Pe, Tir ok ta pe jahyk jaho. A'ep upa ma'e ke raho ame'ë ke jarusu keruhũ jar hijar ta oho. A'erehe jarusu keruhũ ngi jahem jaho. ⁴ A'ep Jesu kotyhar ta ke jamahem. Ame'ë ta namõ japyta rĩ. (Amõ jarusu keruhũ jamahem ym.) A'erehe a'ep awa po wajar mokõi jaker rĩ. Tupã'ã je'ëha rupi ame'ë ta pandu:

—Jerusarë ok ta pe eho ym — aja Páu pe pandu.

(Anĩ. “Ihë aho ta me'ë te'e” aja Páu pandu.)

⁵ Pe, jarusu keruhũ ohoha angaha ke rehe uhyk rahã, ok ta ke jahijar jaho. Upa katu te Jesu kotyhar ta jande namõ wata oho. Hakehar ta ke raho tĩ. Ta'yn ta ke raho tĩ. Ok ta soroka pe jahem jaho. Pe, y rymy'y rehe jahyk jaho rahã, upa jande py-narãi pe jawapyk. Pe, Tupã namõ upa japandu pandu. ⁶ Upa ngã po ke japyhyk pyhyk ngã ngi rahã, jarusu keruhũ pe japor jaho. Hok pe a'ep pe har ta jywyr oho.

⁷ Pe, jaho tĩ. Tir ok ta ke jahijar jaho. Pe, Torema ok ta pe jahyk jaho. A'ep jarusu keruhũ ngi jahem jaho. Jesu kotyhar ta rehe jasak jaho. Ame'ë ta namõ japyta. ⁸ A'ep pe-teĩ jaker. Ame'ë ku'ë rahã jawata jaho. Pe, Sesaréi ok ta pe jahyk jaho. A'ep Siri rok pe japyta. Tupã je'ëha pandu ame'ë ke a'e. Amukwehe te we Jerusarë ok ta pe ngã mi'u ke a'e me'ë me'ë. Awa po wajar mokõi sawa'e ta namõ a'e me'ë me'ë. Siri riki ame'ë ta ngi har peteĩ. ⁹ Tumeme tajyr ta ipe. Kũjã ta ixo te'e rĩ. Tupã je'ëha pandu ame'ë ta ke a'eta tĩ. ¹⁰ A'ep japyta we rahã, amõ sawa'e uhyk uwyr. Jundéi ywy ngi uhyk uwyr. Her Angambo. Tupã je'ëha pandu ame'ë ke a'e tĩ. ¹¹ Jande rehe a'e uhyk rahã, Páuma'e ixu'a rupi har ke a'e jo'ok ingi. Ame'ë pe jupukwar juehe. Ipyta ke jupukwar. Ipo apyr ke jupukwar tĩ. Pe, jande pe a'e pandu:

—Kuja Tupã'ã mujekwa: “Ihë aja kome'ë ku'a rupi har jar ke jundéu awa ta pukwar ta tĩ. Aja Jerusarë ok ta pe ixo ame'ë ta ma'e ta. Pe, amõ awa ta pe kome'ë jar ke a'eta raho ta” aja Tupã'ã mujekwa — aja Angambo pandu.

¹² Ame'ë ke rehe jahendu rahã, Páu pe japandu hũ. A'e pe har ta pandu hũ tĩ. Kuja:

—Jerusarë ok ta pe eho ym — aja Páu pe jande johu japandu hũ.

¹³ Anĩ. Páu pandu:

—Pejixi'u ym. Ihë ke pemupyai ym. Jerusarë ok ta pe ihë ke amõ pukwar

rahã, pete'e ta ihẽ axo. Jesu riki jan-dema'e sawa'e te. Ihẽ ajurujar katu ehe, a'erehe ihẽ ke amõ ta jukwa ta rahã, pete'e ta ihẽ axo tĩ — aja jande pe Páu pandu.

¹⁴ Jande rehe Páu hendu ym. A'erehe kuja jõ jande japandu:

—Tupã putar ame'ẽ ke ema'e katu!
— aja ipe.

Pe, jande jaje'ẽ ym we tĩ.

¹⁵ A'ep jande japyta we rĩ. Pe, jan-dema'e jamoĩ katu rahã, Jerusarẽ ok ta pe jaho. ¹⁶ Jande namõ amõ amõ Sesarẽi ok ta pe har ta oho tĩ. Jesu kotyhar ta ke a'eta. Pe, amõ sawa'e rok pe jande ke a'eta raho. A'ep japyta ta. Sawa'e rer Mena. Xi ypa'ũ pe har a'e. Yman Jesu rehe a'e jurujar katu.

Tian rehe Páu usak oho

¹⁷ Jerusarẽ ok ta pe jande jahyk rahã, jande po ke Jesu kotyhar ta pyhyk pyhyk katu jande ngi. ¹⁸ Hury katu. Ame'ẽ ku'ẽ rahã, Tian rehe Páu usak oho. Jande jasad jaho ehe tĩ. A'ep Jesu kotyhar tama'e kapitã ta jy'ar tĩ. Tamũi ta ke a'eta. ¹⁹ Upa ame'ẽ ta po ke a'eta ngi Páu pyhyk rahã, upa katu te a'e ma'ema'e ame'ẽ ke a'e pandu pandu a'eta pe. Amõ awa ta renda rupi wata oho rahã, Tupã je'ẽha rupi ma'e ke ma'ema'e, ame'ẽ rehe har a'e pandu pandu a'eta pe. ²⁰ Ame'ẽ je'ẽha rehe hendu rahã, Tupã pe a'ep pe har ta pandu:

—Nde jõ riki katu te me'ẽ ke — aja Tian ta pandu.

Pe, Páu pe Tian ta pandu:

—Jande mu! Katu tiki! Jesu rehe heta te hũ jundéu awa ta jurujar katu. Ame'ẽ ta Moise je'ẽha rehe hendu katu we rĩ. ²¹ Kuja nde rehe har ame'ẽ ta ukwa. Amõ awa tama'e ywy rehe jundéu awa ta ixo. Ame'ẽ ta pe kuja nde eremu'e: “Moise je'ẽha ke pehijar. Mã peja pehẽ ra'yr pিরer ke pejupã ym. Jundéu awa ramũi ta ukwaha rehe pehendu ym tĩ” aja nde eremu'e, aja sehar ta ukwaha naĩ. ²² Se nde erehyk erejur, aja sehar ta ukwa ta. ²³ Myja ta apo my? Kuja jande japandu ame'ẽ ke ema'erahã!

Kuja katu. Ko tumeme sawa'e ta ixo. Tupã pe ma'e ke ame'ẽ ta manga katu. Ame'ẽ ke upa ym we rĩ. ²⁴ Jundéu awa ta ukwaha aja ame'ẽ sawa'e ta ipy'a ke juhyk ta oho. Ame'ẽ ta namõ eho. Tupã pe ma'e ke a'eta me'ẽ ta oho, ame'ẽja saka. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe a'eta me'ẽ ta oho. Ame'ẽ tama'e ke rehe nde emuhepy eho. Aja rahã, ame'ẽ ta'a ke amõ jãpĩ ta. Aja rahã, nde rehe har sehar ta hendu ame'ẽ ke te'e, aja upa ngã ukwa ta. Moise je'ẽha rehe nde erehendu katu tĩ, aja upa ngã ukwa ta tĩ. ²⁵ Jesu rehe amõ awa ta jurujar katu tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke a'eta. Amukwehe we ame'ẽ ta pe paper pinim jande jamondo. Kuja japandu:

“(Ma'e'ã riki tupã aja amõ ukwaha jupe naĩ.) Ame'ẽ ruwa koty ngã mĩ'u ke amõ moĩ. Ame'ẽ ke pe'u ym.

So'o ruwy ke pe'u ym tĩ.

So'o juwyk aja amõ ta te'e jukwa ame'ẽ rukwer ke pe'u ym tĩ.

Amõ kũjã rehe eka'u te'e ym.

Amõ sawa'e rehe eka'u te'e ym tĩ.”

—Aja amõ awa ta pe jande jamupinim — aja Tian pandu.

²⁶ (Ame'ẽ ke rehe Páu hendu katu.) A'erehe tumeme sawa'e ta ke a'e raho. Ame'ẽ ku'ẽ rahã, jundéu awa ta ukwa aja ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke ame'ẽ ta namõ ipy'a ngi a'e juhyk oho. Upa rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe a'e ixo oho. Jundéu awa tama'e pa'i ta pe weraha mangaha ke a'e pandu oho. Myja rahã, ipy'a juhykiha upa ta my, ame'ẽ ke pandu oho. Ame'ẽ weraha uhyk rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ma'e ke a'eta werur ta. Tupã pe me'ẽ ta, ame'ẽja saka. Aja Tupã rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ katu ta. Sawa'e ta pame katu te werur ta. Páu werur ta tĩ.

Páu ke jundéu awa ta pyhyk

²⁷ Awa po wajar mokõi wera upa tate rahã, Páu rehe amõ jundéu awa ta usak. Asia ywy pe har ta ke a'eta. Tupã rehe ngã jumu'eha renda

keruhū pe a'eta usak ehe. Ngā hetaha ta pe ame'ē ta pandu pandu hū. Pe, muparahy. Pe, Páu ke hetaha ta pyhyk. ²⁸ A'eta hātā pandu:

—Jundéu awa ta! Pejur! Kome'ē sawa'e riki jundéu awa ta rehe har katu ym pandu. “Moise je'ēha rehe pehendū ym” aja a'e pandu oho tī. “Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū riki jaxer” aja a'e pandu oho tī. Aja upa kome'ē ywy rupi a'e pandu pandu oho. Kome'ē jumu'eha renda keruhū riki katu te, aja jande jakwa. Anī. A'ep amō awa ta ke a'e muhyk raho apo. Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke a'eta. A'erehe kome'ē renda keruhū ke a'e mujaxer — aja ngā hetaha ta pandu hū.

²⁹ Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Toro ke Páu muhyk, aja a'eta ukwaha naī. A'erehe aja pandu, ma'e, mujaxeriha rehe har pandu. Toro riki Ese ok ta pe har ke a'e. Amō awa ke a'e. Jundéu awa ym ame'ē ke a'e. Kwehe Jerusarē ok ta rape rupi Páu wata ixo rahā, Toro namō a'e wata ixo. Ame'ē ke rehe hetaha ta usak. A'erehe Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe raho aja ukwaha naī. (Anī. A'ep Páu raho ym.)

³⁰ Upa ok ta rupi muka'u ka'u te'e hū ngā ke. Páu koty ngā hetaha ta ujan oho. Pe, pyhyk. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū ngi hykī muhem raho. Pe, pahar jumu'eha renda keruhū rukwen ke amō ta kynda. ³¹ Páu ke hetaha ta jukwa tar katu rahā, homa awa tama'e kapitā keruhū pe amō pandu oho. Sonda tama'e kapitā keruhū ke a'e. “Upa Jerusarē ok ta pe har ta mutyapu tyapu hū” aja pandu oho. ³² Pahar sonda ta namō kapitā keruhū ixoty ujan oho. Amō kapitā ta ke a'e raho tī. Ngā hetaha ta koty ujan oho. Kapitā keruhū rehe hetaha ta usak rahā, Páu ke a'eta poir. Petekiha ke putu'u ingi. Sonda ta rehe a'eta usak tī. ³³ Páu rehe kapitā keruhū uhyk rahā, a'e ke pyhyk. Sonda ta pe a'e pandu:

—Mokōi ita tupaham pe pepukwar! — aja kapitā keruhū pandu.

(Jaxer te ame'ē ke Páu aja kapitā keruhū ukwaha naī. A'erehe mokōi ita tupaham pe pukwar, aja pandu.)

Pe, hetaha ta pe a'e pandu:

—Awa sawa'e ko my? Myja jaxer ame'ē ke a'e ma'ema'e my? — aja kapitā keruhū pandu.

³⁴ Amō amō ta hātā pandu pandu. Amō koty koty pandu pandu, a'erehe muka'u ka'u te'e hū. Ma'ewā mutyapu hū my, ame'ē rehe har kapitā keruhū ukwa ym. A'erehe sonda ta pe a'e pandu:

—Sonda ta rok pe sawa'e ke peraho! — aja kapitā keruhū pandu.

³⁵⁻³⁶ Ok myta rehe Páu namō sonda ta uhyk rahā, hetaha ta parahy te hū ehe. Haikwer rupi a'eta oho ixo. Hātā pandu hū:

—Ererahā! Jajukwarahā! — aja hetaha ta pandu hū.

A'erehe Páu ke ipo 'ar pe sonda ta raho. (Aja rahā, hetaha ta a'e ke pyhyk ym.)

Páu je'ēha ke

³⁷ Sonda ta rok pe Páu ke muxe tate rahā, sonda tama'e kapitā keruhū pe Páu pandu:

—Ne namō ma'e ihē apandu tar katu — aja ipe.

Kapitā keruhū pandu ipe:

—Ngere awa je'ēha ke nde erekwa katu my? (Ame'ē jō ihē akwa katu) — aja Páu pe.

—Akwa katu ihē — aja Páu pandu.

³⁸ —Aja rahā, eji ywy pe har aja ym nde. Amukwehe te ngā hetaha ta ke ame'ē eji ywy pe har mujy'ar. Heta te hū ngā jukwaha ta ke a'e mujy'ar. Kuja, 4.000 hetaha ta ke. Awa nixói te ame'ē pe mujy'ar. Pe, kapitā keruhū namō jumai ixo — aja Páu pe kapitā keruhū pandu.

³⁹ Páu pandu:

—Anī. Ihē riki aja ym. Ko jundéu awa ihē. Tar ok ta pe har ihē. Esarahā! Ngā pe ihē apandu tar katu — aja kapitā keruhū pe pandu. Syri

ywy rehe Tar ok ta ihī. Ame'ē ke ok ta tiha te hū!

⁴⁰ Kapitā keruhū pandu:

—Ererahā! Ngā pe epandu — aja Páu pe.

Pe, myta 'ar pe Páu pu'am. Ipo ke mukatak. (Aja ngā je'ēha ke a'e muputu'u ngā ngi.) Ngā putu'u rahā, Páu pandu ngā pe. Jundéu awa je'ēha namō pandu:

22

¹ —Sa'e ta! Pehendu katurahā! Ihē mu ta! Pehendu katu tī. Tamūi ta! Pehendu katu tī. Ihē juehe har apandu ta pehē pe — aja Páu.

² Jundéu awa je'ēha namō Páu pandu pandu. Ame'ē rehe ngā hetaha ta hendu rahā, putu'u katu. Pe, Páu pandu pandu:

³ —Ko jundéu awa ihē. Tar ok ta pe har ihē. Syri ywy rehe ame'ē ok ta ihī. Jerusarē ok ta pe ihē tiha aho. Ngamari namō ihē ajumu'e. Moise je'ēha rehe jande ramūi ta hendu katu. Ame'ē ke a'e mu'e katu te ihē ke tī. Tupā putar ame'ē ke pema'ema'e tar katu te apo. Pehē aja ihē amukwehe te we tī. ⁴ Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke ihē amupyrara tī. Ajukwa tī. Sawa'e ta ke ihē apyhyk, pe, kyndaha pe ihē akynda araho tī. Kūjā ta aja tī. Apyhyk rahā, kyndaha pe ihē akynda araho tī. ⁵ Ihē rehe har jundéu awa tama'e pa'i keruhū pandu rahā, ma'e ke pekwa ta tī. Ihē apandu a'am ame'ē ke jetehar te ke, aja pekwa ta tī. Jundéu awa tama'e kapitā ta pandu rahā, pekwa ta tī. Ame'ē ta ngi paper pinim ihē apyhyk. Jande mu ta pe ame'ē ta mupinim. Ndama ok ta pe har ta pe mupinim. A'ep Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke ihē apyhyk oho. Jerusarē ok ta pe amujywywyr ta tipe. A'ep ame'ē ta ke amahy ta tipe — aja Páu pandu.

Tupā koty ipy'a ke Páu muruwak mondo ame'ē rehe har a'e pandu

(At 9.1-19; 26.12-18)

⁶ A'e pandu tī:

—Ihē awata aho axo. Warahy jandar tate rahā, Ndama ok ta pe

ahyk tate aho axo. Arahā pahar ywa ngi ihē rake rupi ma'e wera te hū. ⁷ Ywy rehe ihē a'ar. Jande je'ēha aja ihē ahendu. Kuja ihē pe pandu: “Sáu! Ma'ewā ihē ke nde eremupyrara my?” aja ihē ahendu. ⁸ Ihē apandu: “Sa'e! Awa nde my?” aja ipe. A'e pandu ihē pe: “Ihē riki Jesu. Nasare ok ta pe har ihē. Ihē ke nde eremupyrara erexo” aja ihē pe. ⁹ Weraha rehe ihē namō ixo ame'ē ta usak tī. Ihē pe ma'e pandu, ame'ē je'ēha rehe a'eta hendu ym. ¹⁰ Pe, ihē apandu: “Sawa'e! Ma'e ihē ama'e ta apo my?” aja ipe. Jandema'e sawa'e te pandu: “Epu'am! Ndama ok ta pe eho. A'ep nde pe ma'e amō pandu ta. Tupā putar ame'ē ke nde erema'ema'e ta. Upa katu te ame'ē rehe har nde pe amō pandu ta” aja ihē pe. ¹¹ Wera te hū, a'erehe ihē reha ym te. A'erehe ihē po ke ihē namō ixo ame'ē ta pyhyk. Pe, Ndama ok ta pe aja te'e ihē ke a'eta muhyk raho.

¹² —A'ep amō sawa'e ixo. Her Anani. Tupā rehe a'e ipy'a katu. Jande ramūi je'ēha rehe a'e hendu katu tī. Sawa'e katu ame'ē ke a'e, aja upa jundéu awa ta pandu pandu. Ndama ok ta pe ixo ame'ē ta ke aja pandu pandu ehe har. ¹³ A'e riki ihē rehe uhyk. Ihē rake pu'am. Pe, ihē pe pandu: “Sáu! Jesu rehe nde erejurujar katu, a'erehe nde riki ihē mu apo 'y. Ma'e ke rehe esak katu tī” aja ihē pe. Pahar ma'e ke rehe ihē asak tī. Ama'ā katu ehe tī. ¹⁴ Pe, ihē pe a'e pandu tī: “Nde rehe Tupā usak katu. Jande ramūi ipy'a moī moī katu ehe. A'e riki nde rehe usak katu. A'e putar ame'ē ke nde pe a'e mujekwa. Ta'yr katu te ame'ē ke a'e. A'e ke mujesak nde pe. Ta'yr je'ēha ke nde pe a'e mujekwa tī. ¹⁵ Nde eresak ame'ē ke upa ngā pe nde erepandu pandu ta. Nde erehendu ame'ē ke upa ngā pe nde erepandu pandu ta tī. Ta'yr rehe har upa ngā pe nde erepandu pandu ta ereho. ¹⁶ Apo jahorahā! Epu'am. Jesu rehe nde erejurujar katu. A'erehe, ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'ema'eha ke

nde py'a ngi Tupā juhyk katu. Nde ke ihē amujahuk ta. (Aja rahā, Jesu kotyhar ke nde apo 'y, aja nde eremujekwa ta ngā pe)”) aja ihē pe Anani pandu. A'erehe a'e pandu ame'ē ke ihē ama'e — aja Páu pandu.

Amō awa ta pe Páu ke Tupā mondo ame'ē rehe har Páu pandu

¹⁷ A'e pandu tī:

—Jerusarē ok ta pe ihē ajoywyr aho. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe ihē axo. Tupā namō ihē apandu pandu aī rahā, ihē keraiha aja ihē asak. ¹⁸ Kuja ihē asak. Ihē pe Jesu mujekwa: “Ihē rehe har nde erepandu pandu. Ame'ē ke sehar ta putar ym. A'erehe pahar Jerusarē ok ta ke ehijar eho” aja ihē pe. ¹⁹ Pe, ihē apandu ipe: “Sawa'e! Anī. Kuja sehar ta ukwa katu. Amō amō jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe ihē axe aho. Pe, nde rehe jurujar katu ame'ē ta ke ihē apyhyk. ²⁰ Ame'ē ta ke ihē apirok hū tī. Pewe amō tī. Nde rehe har Esete pandu pandu. A'e ke ngā jukwa rahā, a'ep ihē axo tī. Jukwa rahā: ‘Ere’ aja ihē apandu tī. Jukwaha tama'e mundeha ke ihē namō a'eta hijar. Ame'ē ke Jerusarē ok ta pe har ta ukwa katu. A'erehe se ihē apyta tar katu. Se nde rehe har ihē apandu tar katu rī” aja ihē apandu ipe. ²¹ A'e pandu: “Anī. Eho! Paite nde ke ihē amondo ta. Amō awa ta pe nde ke ihē amondo ta. Jundéu awa aja ym ame'ē ta koty amondo ta” aja ihē pe a'e pandu — aja Páu pandu.

²² “Jundéu awa aja ym ame'ē ta koty Páu mondo ta.” Ame'ē ke rehe jō ngā hetaha ta hendu. Pe, hātā te hū a'eta pandu pandu:

—Pemuhem pemondo! Pejukurahā! A'e manō ta me'ē te'e — aja pandu pandu hū.

²³ Ahem hū tī. A'etama'e mundeha ke a'eta mukatak katak hū. Ywy ku'i ke omombor hū tī. (Aja parahy te ha ke mujekwa.) ²⁴ Ame'ē ke rehe kapitā keruhū usak rahā, sonda ta pe a'e pandu:

—Sonda ta rok pe Páu ke pemuxe peraho. So'o pিরer tupaham pe a'e ke

pepirok. A'e ke jande japirook rahā, a'e pandu ta. Ma'erehe jundéu awa ta ahem ahem hū my? Ame'ē rehe har a'e pandu ta. Aja rahā, jande jakwa ta — aja kapitā keruhū pandu.

²⁵ Pe, so'o pিরer tupaham pe Páu ke sonda ta pukwar u'am rahā, amō sondama'e kapitā pe Páu pandu. Hake pu'am ame'ē pe pandu:

—Ma'e aka'u te'eha ihē ama'e my? Ama'e ym my? Ame'ē rehe har pekwa ym we rī. A'erehe ihē ke pepirok rahā, katu ym. Homa awa ke so'o pিরer tupaham pe amō pirok ym tī. Ko homa awa ihē — aja Páu pandu.

²⁶ Ame'ē ke kapitā hendu rahā, kapitā keruhū pe a'e pandu oho:

—Anī. Ma'e nde erema'e erexo my? Homa awa ke a'e. A'e ke nde erepirok rahā, katu ym — aja kapitā pandu.

²⁷ A'erehe Páu pe kapitā keruhū pandu oho:

—Ependu ihē pe rahā! Homa awa ke nde my? — aja Páu pe.

Pe, Páu pandu:

—A'e tī — aja ipe.

²⁸ Pe, sonda tama'e kapitā keruhū pandu:

—Homa awa aja ihē amuruwak rahā, ame'ē pe tamatarer ihē amuhepy hū — aja ipe.

Páu pandu:

—Anī ihē. Homa awa aja ihē māi pusu ngi ihē a'ar — aja ipe.

²⁹ Ame'ē ke sonda ta ukwa rahā, Páu ke sonda ta tate pirok, ame'ē ta hijar oho. Páu riki homa awa aja kapitā keruhū ukwa rahā, a'e kyje. Páu ke a'e mupukwar, a'erehe kyje.

Ngā panduha renda pe Páu pu'am

³⁰ Páu rehe har jundéu awa ta je'ē je'ē hū. Ame'ē rehe har sonda tama'e kapitā keruhū ukwa tar katu te. A'erehe ame'ē ku'ē rahā, Páu ke a'e poir. Ita tupaham ke a'e jirar ingi. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta ke a'e mujy'ar tī. Ngā panduha rendama'e kapitā ta ke a'e mujy'ar tī. Ame'ē ta ruwa koty Páu ke a'e mupu'am raho. Ehe har a'e ukwa tar katu.

23

¹ Ngā panduha renda pe ixo ame'ē ta rehe Páu usak usak katu. Pandu ngā pe:

—Sa'e ta! Pehendu katurahā! Ihē rehe har Tupā ukwa katu. Akyje ym ingi. Sawa'e katu ame'ē aja ihē axo — aja Páu pandu.

² Anani riki jundéu awa tama'e pa'i keruhū. Páu rake pu'am ame'ē ta pe a'e pandu:

—Páu juru ke penupā — aja.

³ Ame'ē ke rehe Páu hendu rahā, Anani pe je'ēha a'e mujywyr:

—Katu ym ne je'ēha! Ne je'ēha aja nde ke Tupā mahy ta tī. Mokōi nde erekwaha namō nde erexo. Moise je'ēha aja ym ihē rehe har nde erekwa ereī. Ame'ē rehe nde erehendu ym tī. Amō ta pe nde erepandu: “Páu juru ke penupā” aja, a'erehe Moise je'ēha rehe nde erehendu ym. Katu ym aja — aja Páu ipe.

⁴ Pe, Páu rake pu'am ame'ē ta pandu ipe:

—Pa'i keruhū rehe har katu ym nde erepandu. Tupāma'e parakyha ke a'e — aja Páu pe.

⁵ Pe, Páu pandu:

—Sa'e ta! A'e riki pa'i keruhū ame'ē ke ihē akwa ym. Akwa rahā, aja ihē apandu ym ta tipe. Tupā je'ēha rehe kuja amō mupinim:

“Pehēma'e kapitā rehe har katu ym aja epandu ym” aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī.

—Pa'i keruhū riki jandema'e kapitā tī, ame'ē ihē akwa rahā, katu ym aja ihē apandu ym ta tipe — aja Páu pandu.

⁶ Pe, ngā panduha renda pe har ta rehe Páu usak katu rahā, wajar riki sanduse kotyhar ta ke, aja a'e ukwa. Amō wajar parise kotyhar ta ke, aja a'e ukwa tī. A'erehe panduha renda pe hātā a'e pandu:

—Sa'e ta! Pehendu katurahā! Ihē pái aja parise kotyhar ke ihē tī. Manō ame'ē ta ke Tupā mukwera katu ta muhem aja ihē akwa. Ame'ē ke ihē rehe har pekwa ta peī apo — aja Páu pandu.

⁷ Ame'ē ke a'e pandu rahā, sanduse ta namō parise ta je'ē je'ē hātā tā ngā jupe. A'erehe mokōihar aja ngā ukwaha ngā uī. Amō amō ta sanduse ta aja ukwa uī. Amō amō ta parise ta aja ukwa uī. ⁸ Manō ame'ē ke kwera ym te ta, aja sanduse ta ukwaha naī. Anī. Manō ame'ē ta kwera katu ta, aja parise ta ukwa. Tupā je'ēha rahoha ta nixói te, aja sanduse ta ukwa. Anī. Tupā je'ēha rahoha ta pete'e ixo, aja parise ta ukwa. Awa'ā nixói te, aja sanduse ta ukwaha naī. Anī. Awa'ā namō awa ixo, aja parise ta ukwa. ⁹ A'erehe je'ē je'ē hātā tā hū ngā jupe. A'erehe hetaha ta pukái pukái we hū rī. Pe, parise ta ngi har amō ta pu'am. Moise je'ēha mu'eha ta ke a'eta. Hātā a'eta pandu:

—Páu rehe ma'e katu ym ame'ē ke jamahem ym. Awa'ā aja ame'ē pandu katu ipe nahā my. Tupā je'ēha rahoha pandu katu ipe nahā my — aja mu'eha ta pandu.

¹⁰ Ngā je'ē je'ē hātā tā te we hū rī. Páu ke hetaha ta mohok mohok ta raho. Ame'ē ngi sonda tama'e kapitā keruhū kyje. A'erehe sonda ta pe a'e pandu:

—Hetaha ta pyter pe peho. Páu ke pepyhyk peraho ngā ngi. Pehē rok pe a'e ke peraho — aja kapitā keruhū pandu.

¹¹ Ame'ē pytun rahā, Páu rake Jesu pu'am uwyr. Pandu ipe:

—Nde py'ahu aja exo. Jerusarē ok ta pe ihē rehe har nde erepandu pandu ta kŷ. Aja Hom ok ta pe ihē rehe har nde erepandu pandu ta kŷ tī — aja Páu pe pandu.

Páu ke amō ta jukwa tar katu

¹² Ame'ē ku'ē rahā, amō jundéu awa ta jy'ar. Pandu pandu ngā jupe:

—Páu ke jajukwa ta jaho. Apo a'e ke jajukwa ym rahā we, ma'e ke ja'u ym te ta rī. Y ke ja'u ym te ta tī. A'e ke jajukwa ym rahā, mā peja jande ke Tupā mahy ta. Jande jamanga katu — aja a'eta jupe.

¹³ Aja pandu ame'ē ta heta ixo. Aja awa pypa mokōi i'ar koty te we

sawa'e ta pandu. ¹⁴ Ame'ë ta pa'ihu ta pe pandu oho. Tamüi ta pe pandu oho tĩ. Kuja pandu:

—Páu ke jajukwa ym rahã, mã peja jande ke Tupã mahy ta. Páu ke jajukwa ym rahã we, ja'u ym te ta ma'e ke rĩ. Aja jande japandu katu jande jupe. ¹⁵ A'erehe sonda tama'e kapitã keruhũ pe je'ëha pemondo. Ngã panduha rendama'e kapitã ta namõ johu pemondo. Kuja te'e pemondo ipe: “Páu rehe har jakwa katu te we ta rĩ. A'erehe panduha renda pe erur!” aja kapitã keruhũ pe te'e pehẽ johu pemondo. Pe, Páu ke a'e werur ixo rahã, japor ta ehe. A'e ke jajukwa ta — aja sawa'e ta pandu.

¹⁶ Ame'ë panduha rehe Páu rendyr imembyr sawa'e hendu. A'erehe sonda ta rok pe a'e ixo oho. Upa hendu ame'ë ke rehe har Páu pe a'e pandu. ¹⁷ A'erehe amõ sonda tama'e kapitã pe Páu pandu:

—Ejurahã! Ko esarahã! Kapitã keruhũ pe kome'ë kurumĩ eraho. Ma'e ke kurumĩ pandu ta ipe — aja ipe.

¹⁸ Pe, sonda tama'e kapitã keruhũ pe kurumĩ ke kapitã raho. Kapitã keruhũ pe sonda pandu:

—Se kyndaha pe Páu ixo. Ihẽ pe a'e pukái. Nde pe kome'ë kurumĩ ihẽ arur, aja a'e putar. Nde pe ma'e ke kurumĩ pandu ta, aja ihẽ pe a'e pandu tĩ — aja sonda tama'e kapitã pandu ipe.

¹⁹ Pe, kurumĩ po rehe kapitã keruhũ pyhyk raho. Se koty we kurumĩ namõ jõ a'e oho. Pandu ipe:

—Ma'e ihẽ pe nde erepandu ta my? — aja kurumĩ pe.

²⁰ Kurumĩ pandu ipe:

—Nde pe jundéu awa ta ma'e ke pandu ta uwyr, aja a'eta ukwa. “Koĩ ngã panduha renda pe Páu ke eraho” aja nde pe a'eta pandu ta. Ehe har a'eta ukwa katu te we ta rĩ, aja a'eta pandu ta. Anĩ. A'eta te'e pandu ta.

²¹ Apandu nde pe. Ame'ë ta rehe ehendu ym. Awa pypa mokõi i'ar koty te we sawa'e ta ixo. Ame'ë ta kanim ta harõ u'am. Páu ke ame'ë ta

jukwa ym rahã we, ma'e ke u'u ym te ta, aja ame'ë ta manga katu. Apo upa katu a'eta pe. Ne je'ëha rehe a'eta harõ u'am — aja kapitã keruhũ pe kurumĩ pandu.

²² Pe, Páu rendyr imembyr sawa'e pe kapitã keruhũ pandu:

—Ere. Ihẽ pe nde erepandu, ame'ë ke amõ pe epandu ym — aja kurumĩ pe pandu.

Pe, kurumĩ ke hok pe kapitã keruhũ mujywyr mondo.

Ser ruwa koty Páu pu'am

²³ Páu ke amõ ta jukwa tar katu. Ame'ë ngi sonda tama'e kapitã keruhũ kyje. A'erehe mokõi sonda tama'e kapitã ta pe a'e pandu:

—Pejur! Pesarahã! Kuja, 200 sonda ta ke pemujy'ar. Amõ 70 sonda ta kahwa 'ar pe oho ame'ë ta ke pemujy'ar tĩ. Amõ 200 sonda ta myra rehe har itatakwar namõ wata ame'ë ta ke pemujy'ar tĩ. Upa pemoi katu. Pe, i'i atu pytun rahã, Sesaréi ok ta pe pehẽ johu peho. ²⁴ Kahwa 'ar pe Páu ke peraho tĩ. (Aja rahã, jundéu awa ta Páu ke jukwa ym ta.) Pe, Ser rehe pemuhyk katu — aja kapitã keruhũ pandu.

²⁵ Ser riki kapitã tĩ. Pe, kuja paper rehe sonda tama'e kapitã keruhũ mupinim:

²⁶ Ser! Kapitã katu te ame'ë ke nde.

Ko nde pe ihẽ amupinim aĩ. Katuha nde pe ihẽ amondo axo.

²⁷ Kome'ë sawa'e ke jundéu awa ta pyhyk. Páu ke. Tate jukwa. Homa awa ke a'e, aja ihẽ akwa. A'erehe sonda ta namõ ixoty ihẽ aho. Pe, a'e ke ihẽ apyhyk ajo'ok ngã ngi. ²⁸ Jundéu awa ta ngi ihẽ apyhyk ajo'ok. Ma'erehe a'e ke jundéu awa ta pyhyk my, ame'ë rehe har ihẽ akwa tar katu. A'erehe ngã panduha renda pe Páu ke ihẽ araho. ²⁹ Pe, kuja ihẽ akwa. Jundéu awa ramüi ta ukwa ame'ë ke rehe Páu hendu ym. A'erehe ehe har jundéu awa ta je'ë je'ë hũ. Ma'e katu ym ame'ë ke a'e ma'ema'e ym. A'erehe marã ka ym a'e ke amõ

jukwaha. Marã ka ym kyndaha pe mupytaha tĩ.

³⁰ Páu ke jundéu awa ta jukwa ta, aja ihẽ pe amõ pandu uwyr. A'erehe pahar nde koty a'e ke ihẽ amondo ta aja akwa. “Ser koty Páu rehe har pepandu peho” aja Páu rehe parahy ame'ẽ ta pe ihẽ apandu tĩ.

Karáu Risi

Aja sonda tama'e kapitã keruhũ mupinim.

³¹ Pe, kapitã keruhũ je'ẽha aja sonda ta ma'ema'e. Ame'ẽ pytun rahã, Antipa ok ta pe Páu ke a'eta raho. ³² Ame'ẽ ku'ẽ rahã, sonda ta wata ame'ẽ ta jywyr oho. Sonda ta rok pe jywyr oho. Amõ sonda ta anĩ. Kahwa 'ar pe sonda ta oho, ame'ẽ ta jõ Páu namõ oho we rĩ. ³³ Pe, Sesaréi ok ta pe muhyk rahã, kapitã pe paper pinim ke a'eta me'ẽ. Páu ke a'eta muhyk raho ipe tĩ. ³⁴⁻³⁵ Upa paper pinim ame'ẽ ke rehe kapitã usak rahã, Páu pe a'e pandu:

—My pehar ywy pe har ne my? — aja Páu pe.

A'e pandu ipe:

—Siri ywy pe har ihẽ — aja ipe.

Ame'ẽ ke kapitã ukwa rahã, a'e pandu:

—Nde rehe har pandu ame'ẽ ta uhyk uwyr rahã, nde rehe har ihẽ ahendu ta — aja Páu pe kapitã pandu.

Pe, sonda ta pe a'e pandu:

—Kyndaha pe Páu ke pekynda peraho. “Eroma'e kapy” aja pandu ame'ẽ pe peraho. Pesak katu ehe — aja kapitã pandu.

24

Páu rehe har jundéu awa ta je'ẽ je'ẽ hũ

¹ Awa po wajar peteĩhar upa ukwer rahã, Sesaréi ok ta pe Anani oho. Jundéu awa tama'e pa'i keruhũ ke a'e. Amõ tamũi ta namõ a'e oho. Sawa'e ma'e pandu katu te ame'ẽ ke a'eta raho tĩ. Her Ter. Kapitã ruwa koty a'eta pu'am ta. Pe, Páu rehe har a'eta pandu ta. ² Pe, Páu ke sonda ta muhyk

rahã, kuja Páu rehe har Ter pandu pandu. Kapitã pe pandu:

—Ser! Katu ame'ẽ ke nde! Nde riki kapitã rahã, yman atu jajumai ym ha aja jaxo katu. Nde erekwa katuha rupi jundéu awa ta pe katu ame'ẽ ke nde erema'ema'e. Upa kome'ẽ ywy rupi katu ame'ẽ ke nde erema'ema'e. ³ A'erehe katu aja jakwa katu. Jande rury katu nde rehe tĩ.

⁴—I'i atu rahã, nde ke ihẽ amupyta ym ta se. A'erehe nde pe ihẽ apandu. Eharõ we rĩ. Ihẽ je'ẽha rehe ehendu katu we rĩ. ⁵ Páu riki ma'e jaxer ame'ẽ ke ma'ema'e. Amõ amõ ta renda rupi oho rahã, jundéu awa ta ke a'e muparahy. Pe, mutyapu hũ ngã ke. Jesu riki Nasare ok ta pe har. Jesu kotyhar tama'e kapitã ke Páu. ⁶ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ a'e mujaxer tar katu. Arahã a'e ke japyhyk. [Jande ramũi ta je'ẽha rupi ehe har jakwa tar katu. ⁷ Anĩ. Jande rehe sonda tama'e kapitã keruhũ uhyk uwyr. Her Risi. Pyrãtãha namõ jande ngi Páu ke a'e pyhyk raho. ⁸ Pe: “Ehe har pandu ame'ẽ ta Ser koty peho” aja jande pe a'e pandu. A'erehe ko jande ja'am.] Apo Páu pe nde erepandu rahã, nde erekwa katu ta tĩ. Upa katu te ehe har japandu ame'ẽ ke jetehar te ke, aja nde erekwa ta tĩ — aja Ser pe Ter pandu.

⁹ Kapitã pe Páu rehe har jundéu awa ta je'ẽ je'ẽ hũ tĩ. Upa katu te Ter je'ẽha riki jetehar te ke, aja a'eta pandu pandu ipe tĩ.

Ser pe Páu pandu pandu

¹⁰ Pe, Páu pe kapitã ipo pandu: “Ere-erahã!” aja. Pe, Páu pandu ipe:

—Yman jande anam ta rehe har nde erekwa katu, aja ihẽ akwa katu. (A'erehe jundéu awa ta rehe har nde erekwa katu, aja akwa.) A'erehe nde pe ihẽ juehe har ihẽ apandu rahã, ihẽ rury katu. ¹¹ Amukwehe we Jerusarẽ ok ta pe ihẽ aho. Awa py mokõi aker apo. Tupã rehe ihẽ py'a amoĩ moĩ katu aho. Ame'ẽ rehe har nde erekwa tar katu rahã, amõ pe epandurahã! ¹² Ihẽ ke jundéu awa ta usak rahã,

amō ta namō ihē aje'ē hātā tā ym. Amō ta ke ihē amuparahy ym. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe ihē axo rahā, aja ym. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe ihē axo rahā, aja ym tī. Amō ta ke ihē amuparahy ym tī. Ok ta rape rupi ihē axo rahā, aja ym tī. Amō ta ke ihē amuparahy ym tī. ¹³ Ihē rehe har katu ym a'eta pandu, ame'ē ke jetehar te ke, aja marā ka ym amō mujekwaha. Jete-har te aja ym.

¹⁴ —Apo kuja ihē apandu nde pe. Jande ramūi ta aja Tupā rehe ihē py'a amoī moī katu tī. Amō kotyhar rehe ihē ajurujar katu. Ame'ē ke te'e, aja a'eta ukwaha ngā jupe. Upa katu te Moise mupinim ame'ē ke rehe ihē ahendu katu. Upa katu te Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupinim, ame'ē ke rehe ihē ahendu katu tī. ¹⁵ Upa katu te manō ame'ē ta ke Tupā mukwera katu ta muhem. Katu ame'ē ta ke mukwera katu ta muhem. Katu ym ame'ē ta ke mukwera katu ta muhem tī. Ame'ē ke rehe peme'ē sawa'e ta jurujar katu. Peme'ē sawa'e ta aja ihē ajurujar katu tī. ¹⁶ A'erehe katu ihē ama'ema'e tar katu axo. Aja te'eha ihē axo. Ame'ē ke Tupā ukwa katu. Ngā ukwa katu tī.

¹⁷ —Yman atu, Jerusarē ok ta pe ihē axo ym rī. A'ep ihē aho ramō. Ima'e ym te ame'ē ta pe tamatarer ihē araho. ¹⁸ Tupā pe ma'e ke ihē ame'ē aho tī. Aja ihē py'a ihē amoī moī axo ehe. Arahā Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe ihē rehe jundéu awa ta usak. Jande ramūi ta je'ēha aja ihē py'a upa juhyk rahā, ihē rehe a'eta usak. Ihē namō heta ym ngā ixo. Ngā mutyapu hū ym tī. ¹⁹ Asia ywy ngi jundéu awa ta uwyr ame'ē ta a'ep ixo. Ame'ē ta riki se uwyr rahā, katu ta tipe. Pe, nde pe a'eta pandu ta tipe rahā, katu tiki. (Anī. Se ame'ē ta uwyr ym.) Ihē rehe har ma'e pandu tar katu rahā, ame'ē ta riki pandu katu ta tipe. ²⁰ Anī rahā, peme'ē sawa'e ta ihē rehe har pandu katu. Amukwehe ngā pan-duha renda pe ihē apu'am rahā, ma'e

katu ym ihē rehe har ame'ē ta ukwa my? Ame'ē ke a'eta pandu rahā, katu tiki. ²¹ Ame'ē ta pyter pe ihē apu'am a'am rahā, kuja ihē hātā apandu: “Manō ame'ē ta ke Tupā mukwera katu ta muhem. Ame'ē rehe ihē ajurujar katu. A'erehe apo ihē rehe har pekwa pekwa peī” aja ihē apandu. Ame'ē riki katu ym, aja a'eta ukwa rahā, ame'ē jō ihē pe a'eta pandu katu ta — aja Páu pandu.

²² Jesu rehe ngā jurujar katu, ame'ē rehe har Ser ukwa katu. Pe, a'e pandu:

—A'ewan apo. Sonda tama'e kapitā keruhū uhyk uwyr rahā, nde rehe har ihē akwa ta — aja Páu pe. (Sonda tama'e kapitā keruhū rer Risi.)

Pe, ngā pe Ser pandu:

—Peho apo — aja.

²³ Sonda tama'e kapitā pe a'e pandu tī:

—Kyndaha pe Páu ke ekynda er-aho. Esak katu ehe. A'e wata katu te'e. Ma'e ke ehe katu ame'ē ta me'ē tar katu ipe rahā, a'eta me'ē katu ipe — aja Ser pandu.

Ser namō Páu pandu pandu. Tusi namō pandu pandu tī.

²⁴ Heta ym ukwer rahā, ngā pan-duha renda pe Ser uhyk tī. Hakehar namō uhyk. Her Tusi. A'e riki jundéu awa ke. Pe, amō pe Ser pandu:

—Páu ke emuhyk — aja ipe.

Páu ke amō muhyk rahā, Páu je'ēha rehe Ser hendu hendu. Myja Jesu Kirisutu rehe amō jurujar katu, ame'ē rehe har Páu pandu pandu ipe. ²⁵ Myja katu ame'ē ke sawa'e ma'ema'e my, ame'ē rehe har Páu pandu pandu ipe tī. Katu ym ipy'a pe ma'e ukwa ame'ē ke amō ma'ema'e rahā, katu ym. Ame'ē rehe har a'e pandu pandu ipe tī. 'Ar ke Tupā manga katu. Arahā upa ngā rehe har a'e ukwa ta. Katu my? Katu ym my? Ame'ē ke ukwa ta. Ame'ē rehe har a'e pandu pandu ipe tī. Ame'ē ke Ser hendu rahā, a'e mukahem. Páu pe a'e pandu:

—Eho apo. Amō wera rahā, nde pe ihē apukái ta aho — aja Ser pandu.

²⁶ Poiriha rehe tamatarer ke Páu me'ē ta ipe my, aja riki Ser putar. A'erehe amō amō wera rahā, Páu pe a'e pukái pukái oho. Inamō a'e pandu pandu.

²⁷ Mokōi warahy 'ar aha oho rahā, amō homa awa tama'e kapitā pu'am. Her Por Set. Ser renda ke pe a'e pu'am. Jundéu awa ta ke Ser muhury tar katu, a'erehe kyndaha pe Páu ke a'e mupyta rī.

25

Kapitā keruhū koty Páu oho tar katu

¹ Sesaréi ok ta pe Set uhyk uwyr. A'e riki homa awa tama'e kapitā apo 'y. Pe, mahapyr ukwer rahā, Sesaréi ok ta ke a'e hijar oho. Jerusarē ok ta pe oho. ² A'ep inamō jundéu awa tama'e pa'ihu ta pandu pandu. Jundéu awa tama'e kapitā ta pandu pandu inamō tī. ³ Páu rehe har a'eta je'ē je'ē hū ipe. Pe, Set pe a'eta pandu:

—Jerusarē ok ta pe Páu ke emuhyk — aja Set pe a'eta pandu.

Pe rupi Páu uwyr ixo rahā, Páu ke a'eta jukwa ta, aja a'eta manga katu a'eta jupe. ⁴ A'erehe muhykiha rehe a'eta pandu ipe. Anī. Set pandu:

—Anī. Kyndaha pe Páu ixo. Sesaréi ok ta pe ixo. A'ep ihē ajywyr tate aho. ⁵ A'ep ihē namō pehēma'e kapitā ta oho rahā, katu tiki. Ma'e jaxer ame'ē ke Páu ma'ema'e rahā, ame'ē rehe har a'eta pandu pandu ta a'ep — aja jundéu awa ta pe Set pandu.

⁶ Jerusarē ok ta pe Set pyta we rī. Jande popa ukwer nahā my. Awa po wajar mahapyr nahā my. Pe, Sesaréi ok ta pe a'e jywyr oho. Ame'ē ku'ē rahā, ngā panduha renda pe a'e wapyk oho. Amō pe a'e pandu:

—Se Páu ke emuhyk erur — aja.

⁷ Páu uhyk rahā, hake rupi jundéu awa ta juramā u'am ehe. Jerusarē ok ta ngi uhyk uwyr ame'ē ta juramā u'am ehe. Páu ma'e jaxer ame'ē ke ma'ema'e aja a'eta je'ē je'ē hū. Anī. Ame'ē ke jetehar te ke aja a'eta mujekwa ym ngā pe. ⁸ Pe, Páu pandu:

—Anī. Ma'e jaxer ame'ē ke ihē ama'e ym. Jundéu awa ta je'ēha rehe ahendu ym aja ym axo. Ahendu katu ehe. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū ke aja tī. Ame'ē ke amujaxer ym tī. Homa awa tama'e kapitā keruhū rehe aja tī. Ihē juru ai ym ehe tī — aja ngā pe Páu pandu.

⁹ Jundéu awa ta ke Set muhury tar katu tipe. A'erehe Páu pe a'e pandu:

—Jerusarē ok ta pe nde ereho ta my? A'ep nde rehe har ihē akwa ta. Nde rehe har peme'ē ta je'ē je'ē hū. Ame'ē ke jetehar te my, ame'ē ke ihē akwa ta — aja Set pandu.

¹⁰ Páu pandu:

—Anī ta. Ko ngā panduha renda pe ihē apu'am a'am. Homa awa tama'e kapitā keruhū je'ēha rupi ihē ke amō ukwa rahā, katu tiki. Jundéu awa ta pe ma'e jaxer ame'ē ke ihē ama'e ym.

¹¹ Ame'ē ke nde erekwa katu. Amō ka'u te'eha ke ma'e, ame'ē ke kapitā keruhū je'ēha rupi sonda ta jukwa katu ta. Aja ihēma'e rahā, ko ihē axo. Ihē akanim ym ta aho. Anī. Ihē rehe har jundéu awa ta je'ē je'ē hū, ame'ē ke jetehar te ym rahā, ame'ē ta pe ihē ke me'ē ym ta awa. Ihē ke amō jukwa ym ta. A'erehe kuja ihē aputar. Ihē rehe har Sesa ukwa ta — aja Páu pandu. (Sesa riki homa awa tama'e kapitā keruhū.)

¹² Pe, amō kapitā ta namō Set pandu pandu. Pe, Páu pe pandu:

—Nde rehe har Sesa ukwa ta, aja nde ereputar. Aja rahā, ixoty nde ke ihē amondo ta — aja Set pandu.

Angi namō Páu pandu pandu. Mbereni namō pandu pandu tī.

¹³ Heta ukwer rahā, Sesaréi ok ta pe amō kapitā uhyk uwyr. Her Angi. Kūjā namō a'e uhyk uwyr. Her Mbereni. Uhyk rahā, Set pe katuha rehe har a'eta pandu oho. ¹⁴ Amō amō wera rahā, a'ep a'eta pyta rī. Pe, Páu rehe har Set pandu a'eta pe:

¹⁵ —Kyndaha pe Páu ke Ser mupyta. Pe, Jerusarē ok ta pe ihē aho rahā, Páu rehe har jundéu awa tama'e pa'ihu ta je'ē je'ē hū ihē pe. Tamūi ta

aja tĩ. Je'ẽ je'ẽ hũ tĩ. Pe, ihẽ je'ẽha rupi Páu ke a'eta jukwa tar katu. ¹⁶ Anĩ. Aja homa awa ke jukwa te'e ym, aja jundéu awa ta pe ihẽ apandu. Ehe har je'ẽ je'ẽ hũ ame'ẽ ta pandu pandu py. Juehe har amõ pandu pandu tĩ. Upa rahã, ame'ẽ rehe har amõ ukwa katu. Pe, katu ym ma'e ame'ẽ ke sonda jukwa katu. Katu ym ma'e ym rahã, jukwa ym awa. Aja jundéu awa ta pe ihẽ apandu. ¹⁷ Se jundéu awa ta uhyk rahã, ihẽ aharõ ym. Pahar ame'ẽ ku'ẽ rahã, ngã panduha renda pe ihẽ awapyk aho. Amõ pe ihẽ apandu: “Se Páu ke emuhyk erur” aja ipe. ¹⁸ Pe, jundéu awa ta pu'am rahã, Páu rehe har a'eta je'ẽ je'ẽ hũ. Ma'e jaxer ame'ẽ ke Páu ma'e. Ame'ẽ rehe har a'eta je'ẽ je'ẽ ta, aja ihẽ akwa. ¹⁹ Anĩ. Aja ym. Amõ ke rehe jundéu awa ta jurujar katu. Ame'ẽ rehe har a'eta je'ẽ je'ẽ hũ. Kuja a'eta je'ẽ je'ẽ. Sawa'e manõ. Her Jesu. Manõha ngi a'e kwera katu uhem, aja Páu pandu. Ame'ẽ rehe har a'eta je'ẽ hãtã tã hũ. ²⁰ Myja ame'ẽ rehe har ihẽ akwa ta my? Akwa ym. A'erehe Páu pe ihẽ apandu: “Jerusarẽ ok ta pe nde ereho ta my? A'ep nde rehe har ihẽ akwa ta” aja ipe. ²¹ Anĩ. Aja Páu putar ym. Kuja a'e pandu: “Anĩ. Ihẽ rehe har homa awa tama'e kapitã keruhũ ukwa ta” aja ihẽ pe Páu pandu. A'erehe sonda pe ihẽ apandu: “Kyndaha pe Páu ke eraho. Esak katu ehe” aja ipe. Heta ym ukwer rahã, Sesa koty a'e ke ihẽ amondo ta — aja Set pandu.

²² Pe, Set pe Angi pandu:

—Páu je'ẽha rehe ihẽ ahendu tar katu tĩ — aja ipe.

Set pandu:

—Koĩ nde erehendu ta — aja Angi pe.

²³ Ame'ẽ ku'ẽ rahã, kapitãma'e mundeha ke Angi munde. Ima'e ke munde. Mbereni aja tĩ. Mundeha katukwer ame'ẽ ke munde tĩ. Pe, ngã panduha renda pe a'eta ixe oho. Katukweriha aja a'eta ixe oho. Sonda tama'e kapitã keruhũ ta ixe oho tĩ. Ok tama'e kapitã ta ixe oho tĩ. ²⁴ Pe,

Set pandu rahã, Páu ke amõ muhyk werur. Pe, Set pandu:

—Angi! Ehendu katurahã! Upa se jy'ar uwyr ame'ẽ ta! Pehendu katu tĩ. Kome'ẽ sawa'e rehe pesarahã! Ehe har upa jundéu awa ta je'ẽ je'ẽ hũ ihẽ pe. Jerusarẽ ok ta pe har ta je'ẽ je'ẽ hũ. Se ame'ẽ ta uwyr rahã, je'ẽ je'ẽ hũ tĩ. “Ejukwa” aja ame'ẽ ta pandu hũ. ²⁵ Amõ ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ ke sonda ta jukwa ta. Páu aja ma'e ym, aja ihẽ akwa. Anĩ. Ehe har Sesa ukwa ta, aja a'e putar. A'erehe ixoty a'e ke ihẽ amondo ta, aja akwa. ²⁶ Sesa pe paper pinim ihẽ amondo ta. Mã ma'e Páu rehe har ihẽ amupinim ta my? Akwa ym ihẽ. A'erehe pehẽ pyter pe Páu ke ihẽ arur. Angi! Nde pe arur tĩ. Ehe har jande jahendu ta. Aja rahã, ma'e ke Sesa pe ihẽ amupinim ta my? Ame'ẽ ke ihẽ akwa ta. ²⁷ Sesa pe kome'ẽ sawa'e ihẽ apukwar ta amondo. Ehe har ihẽ amupinim ym rahã, ihẽ riki aka'u te'e, aja amõ ta ukwa ta. (A'erehe ehe har jakwa ta apo 'y) — aja Set pandu.

26

Angi namõ Páu pandu pandu

¹ Páu pe Angi pandu:

—Nde juehe har epandu katu — aja ipe.

Pe, iyywa ke Páu mupuku. (Aja kapitã pe: “Katu” aja ipo pe pandu.) Kuja kapitã pe juehe har a'e pandu:

²—Angi! Nde riki ihẽ rehe har nde erehendu ta, a'erehe ihẽ rury katu. Ihẽ rehe har jundéu awa ta je'ẽ je'ẽ hũ. Ame'ẽ rehe har upa katu te nde pe ihẽ apandu ta apo. ³ Jundéu awa ramũi ta ukwa ame'ẽ ke nde erekwa katu te. Amõ koty koty hamũi ta ukwa ame'ẽ rehe har ngã je'ẽ hãtã tã hũ, ame'ẽ rehe har nde erekwa katu te tĩ. A'erehe ihẽ rury katu tĩ. Apo nde pe ihẽ apandu. Ewapyk katu we eĩ rĩ. Ehendu katu we rĩ.

⁴—Kurumĩ ngi har ihẽ rehe har upa jundéu awa ta ukwa katu. Ihẽ rekoha pe ihẽ axo rahã, ihẽ rehe har ame'ẽ ta ukwa katu. Jerusarẽ ok ta pe ihẽ axo rahã, ihẽ rehe har ame'ẽ

ta ukwa katu tĩ. ⁵ Jande ramũi ta ukwa ame'ẽ ke rehe parise ta hendu katu te. Aja parise hendu katuha rehe amõ ta uhyk ym. Aja kurumĩ ngi har parise kotyhar ihẽ. Ame'ẽ ke jundéu awa ta pandu tar katu rahã, jetehar te ke aja a'eta pandu katu ta tipe. ⁶ Manõ ame'ẽ ta ke Tupã mukwera katu ta muhem, aja jande ramũi ta pe a'e pandu katu. Ame'ẽ ke rehe ihẽ ajurujar katu, a'erehe ko ihẽ rehe har pekwa peĩ apo. ⁷ Awa py mokõi jy'ariha renda pe jande anam ta ihĩ. Manõ ame'ẽ ta ke Tupã mukwera katu ta muhem. Ame'ẽ ke rehe a'eta harõ ixo. A'erehe Tupã rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ. Pytun rahã aja tĩ. Wera rahã aja tĩ. Moĩ moĩ katu tĩ. Kapitam! Esarahã! Manõ ame'ẽ ta ke Tupã mukwera katu ta muhem, ame'ẽ rehe ihẽ ajurujar katu tĩ. A'erehe ihẽ rehe har jundéu awa ta je'ẽ je'ẽ hũ. ⁸ Manõ ame'ẽ ta ke Tupã mukwera katu ta muhem. Ma'ewã ame'ẽ rehe pehẽ pejurujar ym my?

⁹ —Yman Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke ihẽ amahy rahã, katu tiki, aja ihẽ akwa. Jesu riki Nasare ok ta pe har a'e. ¹⁰ Jurujar katu ame'ẽ ta ke ihẽ amahy hũ. Aja Jerusarẽ ok ta pe ihẽ ama'ema'e. Jundéu awa tama'e pa'i keruhũ je'ẽha rupi Jesu kotyhar ta ke kyndaha pe ihẽ akynda araho. Heta ihẽ akynda araho. Ame'ẽ ta ke amõ ta jukwa ta, aja ihẽ akwa rahã: “Ererahã” aja ihẽ apandu tĩ. ¹¹ Upa jundéu awa tama'e jy'ariha renda rupi ame'ẽ ta ke ihẽ amahy hũ. Heta te hũ jahy rahã, aja te'e ihẽ axo rĩ. Ame'ẽ ta ke ihẽ amupyrara hũ rahã, jurujar katuha ke a'eta hijar ta, aja ihẽ akwaha. Amõ amõ ok ta pe jundéu awa tama'e jy'ariha renda ihĩ. Upa katu te ame'ẽ rupi ihẽ amupyrara aho. Ihẽ aparahy te hũ, a'erehe ame'ẽ rupi ihẽ amupyrara aho — aja Páu pandu.

Jesu rehe Páu jurujar katu ame'ẽ rehe har a'e pandu

(At 9.1-19; At 22.6-16)

¹² A'e pandu tĩ:

—A'erehe Ndama ok ta pe ihẽ aho. Jesu kotyhar ta ke ihẽ amupyrara aho. Pa'ihu ta je'ẽha rupi ihẽ aho. ¹³ Ihẽ ke a'eta mondo tĩ. Kapitam! Ehendurahã! Warahy jandar rahã, pe rupi ihẽ aho axo rahã, ywa ngi ihẽ rake rupi wera te hũ. Ihẽ namõ oho ixo ame'ẽ ta rake rupi aja tĩ. Wera te hũ tĩ. Warahy weraha 'ar koty te we hendyha ihẽ asak. ¹⁴ Upa katu te ywy rehe jande ja'ar jakwap. Jundéu awa je'ẽha ke ihẽ ahendu. Kuja pandu ihẽ pe: “Sáu! Ma'ewã ihẽ ke nde eremupyrara my? Tapi'iruhu aja te'e nde tĩ. Tapi'iruhu ke ijar mujan mujan mondo rahã, myra rãxĩ pe a'e kutuk kutuk. Ame'ẽ rehe i'u ke tapi'iruhu te'e mujywywyr rahã, jeje te'e jumahy. Aja nde juehe te'e nde erejumahy erexo tĩ” aja ihẽ ahendu. ¹⁵ Ihẽ apandu: “Sa'e! Awa nde my?” aja ipe. Pe, jandema'e sawa'e te pandu: “Ihẽ riki Jesu. Ihẽ ke nde eremupyrara. ¹⁶ Apo epu'am. Ihẽma'e miasu nde apo 'y, aja nde pe ihẽ apandu ajur. A'eramõ ihẽ rehe nde eresak, ame'ẽ rehe har amõ ta pe nde erepandu ta. Yman atu rahã, ihẽ rehe nde eresak ta tĩ. Ame'ẽ rehe har amõ ta pe nde erepandu ta tĩ. ¹⁷ Nde rehe ihẽ asak katu ta, a'erehe nde ke jundéu awa ta jukwa ym ta. Nde ke jundéu awa aja ym ame'ẽ ta jukwa ym ta tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe amondo ta. Apo amõ awa ta pe nde ke ihẽ amondo ta. ¹⁸ Aja rahã, ame'ẽ ta ke nde eremu'e rahã, ma'e ke ame'ẽ ta ukwa katu ta. Ima'e katu ym ukwaha ngi upa Tupã ukwa katuha koty a'eta muruwak ta oho. Satana kotyhar ta aja a'eta ixo. Ame'ẽ ta ke Tupã kotyhar ta aja nde eremuruwak ta tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e. Pe, ihẽ rehe a'eta jurujar katu rahã, Tupã ipy'a jywywyr ta a'eta rehe. Pe, Tupã usak katu ame'ẽ ta namõ a'eta ixo ta tĩ” aja ihẽ pe Jesu pandu — aja Páu pandu.

Tupã je'ẽha ke Páu pandu pandu oho ame'ẽ rehe har a'e pandu

¹⁹ A'e pandu tĩ:

—Ihē pe Jesu pandu, a'erehe upa katu te a'e pandu ame'ē ke ihē ama'ema'e. Ywa ngi ihē pe a'e pandu ame'ē ke ihē ama'ema'e. Angi! Ehendu katurahā! ²⁰ Kuja ihē apandu aho: “Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Tupā koty pehē py'a pemuruwak katu pemondo. Katu ame'ē ke pema'ema'e. Aja rahā, Tupā koty pehē py'a pemuruwak katu pemondo, aja ngā pe pemujekwa ta” aja Ndama ok ta pe ihē apandu py. Aja Jerusarē ok ta pe ihē apandu aho tī. Aja upa Jundéi ywy rupi ihē apandu aho tī. Aja amō awa ta pe ihē apandu aho tī. Jundéu awa aja ym ame'ē ta pe apandu. ²¹ A'erehe Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe ihē axo rahā, ihē ke jundéu awa ta pyhyk. Ihē ke jukwa ta tipe. ²² Anī. Ihē rehe Tupā pyrara usak. A'erehe ihē ke jundéu awa ta jukwa ym. A'erehe upa ngā pe myrandu katu ke ihē apandu pandu apo rī. Kapitā ta pe ihē apandu. Kapitā ym ame'ē ta pe ihē apandu tī. Ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupinim ame'ē ke ihē apandu tī. Moise mupinim ame'ē ke ihē apandu tī. Kuja ame'ē ta mupinim: ²³ “Kirisutu ke amō ta mupyrara ta. Jukwa ta tī. Pe, manōha ngi a'e riki kwera katu uhem py. Aja rahā, awa ta ke Tupā muhā katu ta. Ame'ē myrandu katu ke jundéu awa ta pe amō pandu ta. Amō awa ta pe pandu ta tī. Jundéu awa aja ym ame'ē ta pe” aja ymanihar ta mupinim. Ame'ē ke ihē apandu tī — aja Páu pandu.

²⁴ Aja juehe har Páu pandu pandu rahā, hātā Set pandu ipe:

—Páu! Nde riki ereka'u te'e! Paper rehe nde erejumu'e hū, a'erehe nde ereka'u te'e — aja ipe.

²⁵ Páu pandu:

—Set! Anī! Aka'u te'e ym ihē! Jetehar te ke ihē apandu. ²⁶ Ame'ē rehe har Angi ukwa katu tī, a'erehe ihē akyje ym ha namō ihē apandu. Ame'ē rehe har upa katu te ngā pandu, a'erehe upa katu te a'e ukwa, aja ihē

akwa katu. ²⁷ Angi! Myrandu katu ke Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupinim. Ame'ē rehe nde erejurujuar katu my? Nde erejurujuar katu, aja ihē akwa — aja Páu pandu.

²⁸ Páu pe Angi pandu:

—Mā! Pahar Jesu rehe ihē ke nde eremujurujuar katu ta tipe — aja ipe.

²⁹ Páu pandu ipe:

—Pahar nahā my? Yman atu rahā nahā my? Ihē aja Jesu rehe nde erejurujuar katu rahā, katu tiki. A'eramō ihē je'ēha rehe hendu ame'ē ta upa katu te jurujuar katu rahā, katu tī. Aja Tupā namō ihē apandu pandu. Kuja ihē ke amō pukwar, aja amō ta ke pukwar. Ame'ē ke jō ihē aputar ym — aja Páu pandu.

³⁰ Pe, upa Páu pandu rahā, Angi pu'am. Mbereni pu'am tī. Amō kapitā pu'am tī. Upa katu te amō ta pu'am tī. ³¹ Soroka pe uhem oho rahā, ame'ē ta pandu pandu a'eta jupe:

—Ma'e jaxer ame'ē ke Páu ma'e ym. A'e ke sonda jukwa rahā, katu ym. Kyndaha pe kynda rahā, katu ym tī — aja a'eta jupe.

³² Pe, Set pe Angi pandu:

—“Ihē rehe har Sesa ukwa ta” aja Páu pandu ym rahā, a'e ke jande japoír ta tipe — aja pandu.

27

Hom ok ta koty Páu oho

¹ Pe, Hom ok ta pe Páu ke kapitā mondo ta aja a'e panduha. Hom ok ta Itar ywy rehe ihī. (Hom ok ta pe Sesa riki Páu rehe har ukwa ta. Sesa riki homa awa tama'e kapitā keruhū.) Jarusu keruhū pe mondo ta. Ko ihē aho inamō tī. Ihē Ruk. Sonda tama'e kapitā pe Páu ke amō raho. Kapitā rer Jur. Homa awa tama'e kapitā keruhūma'e miasu ke sonda ta. Ame'ē kapitā ke Jur. Amō heta kyndaha pe oho ame'ē ta ke Jur raho tī. ² Jande namō Arita oho tī. Tesaron ok ta pe har a'e. Masendo ywy pe Tesaron ok ta ihī. Pe, jarusu keruhū pe jande johu japor jaho. Ame'ē jarusu keruhū riki Atami ok ta pe har ke. Asia ywy rymy'y rupi ame'ē jarusu keruhū oho

tate. Y rymy'y rupi heta ok ta ihĩ. Ame'ẽ rupi oho tate. ³ Pe, jande jaho. Ame'ẽ ku'ẽ rahã, Sinõ ok ta pe jahyk jaho. Páu rehe Jur usak katu, a'erehe jarusu keruhũ ngi Páu uhem katu. Ehe katu ame'ẽ ta rehe a'e usak oho. Pe, Páu pe ame'ẽ ta ma'e ke me'ẽ katu. (Upa rahã, jarusu keruhũ pe Páu jy-wyr tĩ.) ⁴ A'engi jarusu keruhũ pe jaho tĩ. Jarusu keruhũ rehe ywytu juwapi hũ uwyr, a'erehe ypa'ũ jywa katu kotyhar rupi jaha jaho. (Ame'ẽ rupi ywytu jupeju katu ym.) Ypa'ũ rer Xi. ⁵ Y rupi jaha jaho. Siri ywy rake rupi jaho. Pansi ywy rake rupi jasa jaho tĩ. Pe, Mi ok ta pe jahyk jaho. Risi ywy pe Mi ok ta ihĩ. ⁶ A'ep amõ jarusu keruhũ ke sonda tama'e kapitã mahem. Ame'ẽ jarusu keruhũ Arexandiri ok ta pe har ke. Itar ywy pe ame'ẽ oho ta. A'erehe ame'ẽ pe jande ke kapitã mondo. Pe, jande jaho tĩ.

⁷ Heta wera rahã, wewe katu jande jaho jaxo. Pe, weweha rupi Sini ok ta rake jande jahyk jaho. Ywytu juwapi hũ ehe, a'erehe warahy jurukwã koty marã ka ym ohoha, iapyr kotyhar rupi. A'erehe amõ ypa'ũ rake rupi jande jaho. Ypa'ũ rer Kere. (Ame'ẽ rupi ywytu jupeju katu ym.) ⁸ Samo ywy rake rupi jande jaho. Y rymy'y rupi wewe katu jande jaho. Pe, weweha rupi jarusurupa pe jahyk jaho. Jarusurupa rer: "Jarusurupa katu te." Ame'ẽ ngi Raséi ok ta kotete ihĩ.

⁹ A'ep heta te hũ jaker. Pe, ma'e weraha asa oho. Ymanihar aja ngã py'a ke Tupã juhyk, aja jundéu awa ta ukwa ukwa ixo. Arahã jundéu awa ta ma'e ke u'uha hijar. Ame'ẽ weraha asa oho. Apo y rupi oho rahã, katu ym. Mãte hũ te'e riki ywytu ke. A'erehe kuja Páu pandu:

¹⁰ —Sa'e ta! Pehendu katurahã! Sengi jaho rahã, katu ym, aja ihẽ akwa. Jarusu keruhũ ke ywytu keruhũ mujaxer ta. Jarusu keruhũ pe ma'e raho ame'ẽ ke kanim ta tĩ. Jande ke aja ta tĩ. Jamanõ ta tĩ — aja Páu pandu.

¹¹ Anĩ. Páu je'ẽha rehe sonda tama'e kapitã hendu ym. Jarusu keruhũ jar je'ẽha rehe a'e hendu katu. Jarusu keruhũ rahoha ta je'ẽha rehe hendu katu tĩ. Ame'ẽ ta oho rahã, katu tiki, aja ukwaha. ¹² Aman ndy'ar rahã, ame'ẽ jarusurupa pe pyta rahã, katu ym. Mãte hũ te'e ywytu ke. A'erehe upa tate sawa'e ta pandu: "Jahorahã" aja. Seni ok ta pe uhyk rahã, katu tiki, aja ukwaha. Kere ypa'ũ rehe Seni ok ta ihĩ. Ame'ẽ riki jarusurupa katu te me'ẽ ke. Ywytu keruhũ jupeju ym ehe. A'ep aman ndy'ar rahã, pyta ta tipe.

Y ramũi pyter pe aman keruhũ uhykuwyr

¹³ Pe, warahy jurukwã koty ngi ywytu jupeju katu ym. Iapyr koty ngi jupeju katu ym. A'erehe oho rahã, katu tiki, aja sawa'e ta ukwaha. Pe, jarusu keruhũ mupytaha ke y ngi sawa'e ta jo'ok. Pe, jande jaho. Kere ypa'ũ rake rupi jande jasa jaho. Y rymy'y te rupi jaho. ¹⁴ Jaho we rahã, jande rehe ywytu keruhũ uhyk. Mãte hũ te'e ywytu ke. Ame'ẽ pe sawa'e ta her moĩ: "Nonde" aja ipe. Ame'ẽ ngi sawa'e ta kyje te hũ. ¹⁵ Kere ypa'ũ ngi jupeju uwyr. Jarusu keruhũ rehe junupã uwyr. Tumaha koty marã ka ym ohoha. A'erehe jarusu keruhũ ke jande jamuruwak. Ywytu keruhũ namõ jarusu keruhũ oho. ¹⁶ Amõ ypa'ũ ra'yr rake rupi jande jasa jaho rahã, ywytu pyrãtã ym jupeju. Ypa'ũ ra'yr rer Káu. Arahã y ngi amõ jarusu ke jande jamuhem. Ame'ẽ rehe jande japaraky hũ. ¹⁷ Jarusu ke hykýi raho ame'ẽ ke y ngi jande jamuhem. Ame'ẽ ke jarusu keruhũ 'ar pe mou katu. Pe, jarusu keruhũ ku'a rupi pukwar katu. Tupaham hajyk ame'ẽ pe pukwar katu. Rim ywy rymy'y rupi ywy ku'i heta ihĩ. Ame'ẽ rehe jarusu keruhũ jutukwa ta my. Aja ngã ukwaha, a'erehe kyje ingi. A'erehe pan keruhũ ke mujy. Pe, jarusu keruhũ ke ywytu keruhũ te'e raho. ¹⁸ Ame'ẽ ku'ẽ rahã, mãte hũ te'e jupeju te hũ rĩ. Aman pihun

tī. A'erehe ma'e ngā raho ame'ē ke y pe ngā ombor indo. (Aja jarusu keruhū ke muwewi.) ¹⁹ Ame'ē ku'ē rahā, jarusu keruhū pe har ke y pe jande jambor indo. Jande po pe jambor. (Aja jarusu keruhū ke muwewi tī.) ²⁰ Heta wera rahā, warahy rehe jande jasak ym. Jahy rata ta rehe jasak ym tī. Ywytu keruhū jupeju we hū. Aman ukyr hū tī. A'erehe jande ke upa ta y jukwa ta nahā my, aja jakwaha.

²¹ Heta ukwer rahā, ma'e ke ngā u'u ym. Pe, ngā pyter pe Páu pu'am. Pandu ngā pe:

—Sa'e ta! Kwehe we ihē je'ēha rehe pehendū rahā, Kere ypa'ū ngi jajur ym ta tipe. Upa ma'e ke kanim ym ta tipe tī. ²² Apo pehē pe ihē apandu. Pehē py'a ke pemātā. Manō ym te ta awa apo. Jarusu keruhū jō kanim ta oho. ²³ Tupā kotyhar ke ihē. Ihē py'a ihē amoī moī katu ehe tī. Pytun rahā, ihē rehe Tupā je'ēha rahoha uhyk uwyr. Tupā muwyr ame'ē ke ihē rehe uhyk uwyr. ²⁴ Pe, ihē pe a'e pandu: “Páu! Ekyje ym! Homa awa tama'e kapitā keruhū ruwak koty nde erepu'am ta ereho. (‘Sesa’ aja her. Ame'ē ruwa koty nde erepu'am ta ereho.) Nde rehe Tupā usak katu, a'erehe upa jarusu keruhū pe ne namō oho ame'ē ta manō ym ta” aja ihē pe pandu. ²⁵ Sa'e ta! A'erehe pehē py'a ke pemātā! Tupā manga katu ame'ē ke ihē akwa katu. Ihē pe Tupā je'ēha rahoha pandu, aja uhyk katu ta. ²⁶ Amō ypa'ū rehe jande ke ywytu keruhū muhyk ta raho — aja Páu pandu.

²⁷ Pe, awa py tumeme jaker. Y ramūi rupi jande jaho rī. Y ramūi rer Menditeha. Jande ke ywytu keruhū raho rī. Pytun pyter tate rahā, ywy rehe jahyk tate, aja jarusu keruhū rahoha ta ukwa. ²⁸ A'erehe y pe typyha mangaha ke ame'ē ta ombor. Manga rahā, 36 met aja ukwa. Jande jaho we rahā, a'eta manga tī. Typa we oho ixo, aja ukwa. Kuja, 27 met aja mangaha. ²⁹ Ita rehe jarusu keruhū jutukwa ta. Ame'ē ngi ngā kyje. A'erehe y pe

tumeme jarusu keruhū mupytaha ke a'eta mujy mondo. Jarusu keruhū tangwa ngi mujy mondo. Pe, weraha ke ngā harō ixo. Kyje ixo tī. ³⁰ Pe, jarusu ra'yr ke jarusu keruhū rahoha ta mujy mondo. Kuja ame'ē ta te'e pandu:

—Jarusu keruhū āpūi rehe amō mupytaha ke jande japukwar ta — aja te'e pandu.

A'eta uhem tar katu oho ingi. (A'eta jō ma'e ypa'ū pe oho tar katu. Jarusu keruhū ke hijar tar katu oho.) A'erehe te'e pandu. ³¹ Pe, sonda tama'e kapitā pe Páu pandu. Sonda ta pe pandu tī. Kuja pandu:

—Jarusu keruhū pe peme'ē rahoha ta pyta ym rahā, marā ka ym jande johu jahemiha — aja Páu pandu.

³² A'erehe jarusu ra'yr ham ke sonda ta mondok. Pe, jarusu ra'yr ke jeje te'e y raho.

³³ Wera tate rahā, Páu pandu:

—Pehē mi'u ke pe'u. Awa py tumeme jande jaker rahā, peharō pexo. Arahā pehē mi'u ke pe'u ym te. ³⁴ A'erehe pehē pe ihē apandu. Pe'u apo. Aja rahā, y pe pejupetē peho rahā, pehē pyrātā katu ta. Pemanōha ngi pekyje ym. Manō ym ta awa apo 'y — aja Páu pandu.

³⁵ Upa pandu rahā, mbeju ke Páu pyhyk. Hetaha ta pyter pe Páu pu'am. Tupā pe a'e pandu:

—Ne jō riki katu te me'ē ke. Jande pe jande mi'u ke nde eremuwyr katu — aja Tupā pe.

³⁶ Pe, mbeju ke a'e mopok. Pe, u'u u'am. Ame'ē ke rehe ngā usak rahā, upa katu te hury katu. Upa katu te u'u tī. ³⁷ Jarusu keruhū pe heta ngā ixo. Kuja, 276 hetaha ta. ³⁸ Uhyk ngā u'u rahā, jarusu keruhū ke a'eta muwewi tī. A'erehe y pe ahūi aja me'ē ke a'eta omombor indo. Jarusu keruhū pe raho, ame'ē ke a'eta.

Jarusu keruhū upen

³⁹ Wera rahā, ka'a my'y ke jarusu keruhū rahoha ta ukwa ym. “Ma'e ywy my?” Ngā ukwa ym. Pe, yrymy'y xanduha ngā usak. A'ep ywy ku'i

heta. Ame'ë pe jarusu keruhũ ke a'eta mujan ta mondo, aja ukwa. ⁴⁰Uhyk ta nahã my? Manga ta. A'erehe jarusu keruhũ mupytaha ham ke mondok. Y pe hijar oho. Jarusu keruhũ mujereha ke jirar tĩ. Pe, pan keruhũ ke mupu'am. Jarusu keruhũ ãpũi koty ihĩ ame'ë ke mupu'am. Aja rahã, iãpũi koty ywytu mupeju ta raho. Pe, y rymy'y koty jande jaho. ⁴¹Pe, mokõi y rumaha ihĩ ame'ë rehe jahyk jaho. A'ep ywy ku'i rehe jarusu keruhũ jutukwa. Iãpũi ke mupyta katu. Tangwa anĩ. Tangwa ke rehe y kotok keruhũ nupã hũ. Mupen mupen ixo.

⁴²Y rymy'y rehe kyndaha pe oho ame'ë ta jupetẽ uhyk rahã, ujan ta oho ingi, aja sonda ta ukwaha. A'erehe upa katu te jukwa ta, aja sondo ta pandu pandu a'eta jupe. ⁴³Anĩ. Páu ke sonda tama'e kapitã jukwa tar ym. A'erehe sonda ta jukwa ta ame'ë ke a'e muputu'u a'eta ngi. Pe, kuja a'e pandu:

—Upa katu te pejupetẽ katu ame'ë ta y pe pepor py. Y rymy'y rehe pejupetẽ pehyk peho. ⁴⁴A'engi pejupetẽha ke pekwa ym ame'ë ta peho. Myrape ke rehe pepyhyk pyhyk peho. Aja peho. Jarusu keruhũ upen ame'ë ke rehe pepyhyk tĩ. Aja peho tĩ — aja kapitã pandu.

Aja upa katu te y rymy'y rehe jande jahyk jaho. Manõ ym te awa. Y jukwa ym awa.

28

Máu ypa'ũ rehe jande jaxo

¹Upa y ngi jande jahem rahã, Máu ypa'ũ rehe jande jaxo, aja jakwa. ²Jande rehe a'ep pe har ta hury katu. Pe, aman ukyr ukyr we rĩ. Rysã riki. A'erehe tata ke a'ep pe har ta hany. Jande pe pandu:

—Pejumaku pejur rĩ — aja a'ep pe har ta pandu.

³Myra kurer ke Páu kakwar. Ame'ë ke tata pe a'e moĩ rahã, ame'ë ngi mbói uhem. (Haku, a'erehe uhem.) Pe, Páu po ke su'u. Jixiko u'am ehe.

⁴Ame'ë ke a'ep pe har ta usak rahã, pandu pandu a'eta jupe:

—Peme'ë riki amõ ke jukwa ame'ë ke te'e nahã my. Y pe manõ ym. Apo a'e ke Tupã mahy nahã my, a'erehe manõ ta — aja a'ep pe har ta ukwaha naĩ.

⁵Anĩ. Ipo ke Páu mukatak. Pe, tata pe mbói u'ar. Ahy ym ipe. Ipo ke punga ta nahã my, aja a'ep pe har ta ukwaha. ⁶Pahar manõ ta nahã my, aja ukwaha tĩ. I'i ngã harõ u'am. Anĩ. Ahy ym te ipe. A'erehe amõ koty a'ep pe har ta ukwa.

—A'e riki Tupã — aja a'ep pe har ta ukwaha a'eta jupe.

⁷Ame'ë ypa'ũ rehe kapitã ixo. Her Pu. Ima'e kupixa kotete ihĩ. Jande pe a'e pandu:

—Ihẽ rok pe pepyta katu — aja jande pe.

Pe, mahapyr jaker rahã, a'ep jande jaxo. Upa jande pe ma'e ke a'e me'ë me'ë hũ. ⁸Pu pái riki myrape 'ar pe te'e túi. Haku katu te oup. Ka'a hũ tĩ. Ipuxi huwy hũ tĩ. Kapy pe Páu ixo oho ixoty. Tupã namõ a'e pandu. Pe, iãkã rehe ipo ke Páu mujar. Aja mukatu. ⁹Ame'ë ke ypa'ũ pe har ta ukwa rahã, upa katu te ahy ixo ame'ë ta ke Páu rehe mujy'ar werur. Upa katu te Páu mukatu. ¹⁰Jande pe ame'ë ta ma'e ke werur werur hũ. Ngã mi'u ke werur hũ. A'engi jarusu keruhũ pe jande jaho rahã, jande pe nixói ma'e ke, ame'ë ke upa katu te jande pe werur tĩ.

Hom ok ta pe jande jahyk jaho

¹¹Ame'ë ypa'ũ rehe mahapyr jahy jande jamukanim. Pe, amõ jarusu keruhũ pe jande japor jaho. Ame'ë riki Arexandiri ok ta pe har ke. Kuja her ke ijar mupinim ipe: “Nio” aja. Aman ndy'ar rahã, ame'ë ypa'ũ rehe ame'ë pyta rĩ. Ame'ë pe jande jaho. ¹²A'engi Siraku ok ta pe jande jahyk jaho. A'ep mahapyr jande jaker. ¹³A'engi jande jaho tĩ. Jarusu keruhũ pe jaho. Y rymy'y rupi jande jaho. Pe, Heji ok ta pe jahyk jaho. Ame'ë ku'ë rahã, warahy jurukwã koty ngi

ywytu jupeju peju uĩ tĩ. Iapyr koty ngi jupeju peju uĩ tĩ. Pe, mokõi jaker rahã, Posuori ok ta pe jahyk jaho. A'ep jarusu keruhũ ngi jande jahem jaho. ¹⁴ A'ep Jesu kotyhar ta rehe jasak. Jande pe ame'ẽ ta pandu:

—Awa po wajar mokõi pytun rahã, jande namõ pepyta rĩ — aja.

A'erehe japyta rĩ. A'engi Hom ok ta keruhũ pe jawata jahyk jaho. ¹⁵ A'ep Jesu kotyhar ta ixo. Jande jahyk tate, aja ame'ẽ ta hendu rahã, pe rupi jande rehe usak uwyr. Amõ ta Pasa Api ok ta pe uhyk uwyr. A'ep jande rehe harõ u'am tĩ. Amõ ta Teréi Wen ok ta pe uhyk uwyr. A'ep jande rehe harõ ixo tĩ. Upa ame'ẽ ta rehe Páu usak rahã, hury katu. Tupã pe Páu pandu:

—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke — aja Páu.

Hom ok ta keruhũ pe Páu ixo

¹⁶ Hom ok ta pe jande jahyk rahã, Páu pe sonda tama'e kapitã pandu:

—Ok pe nde jeje epyta katu — aja ipe.

Pe, peteĩ jõ sonda usak ehe.

¹⁷ Mahapyr ukwer rahã, jundéu awa tama'e kapitã ta ke Páu mujy'ar. Ame'ẽ ta jy'ar uwyr rahã, Páu pandu:

—Sa'e ta! Jundéu awa ta rehe katu ym ame'ẽ ke ihẽ ama'e ym. Jande ramõi ta ukwa: “Ame'ẽ ke katu ym” aja ihẽ apandu ym tĩ. Jerusarẽ ok ta pe ihẽ axo rahã, kyndaha pe ihẽ ke amõ ta kynda raho. Pe, homa awa ta koty ihẽ ke amõ ta kynda raho.

¹⁸ Ihẽ rehe har jundéu awa ta je'ẽ je'ẽ hũ. Anĩ. Ihẽ rehe har ma'e aka'u te'eha ama'ema'eha mahem ym ngã. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e rahã, ame'ẽ ke sonda ta jukwa ta. Aja ihẽ pe nixói te. A'erehe ihẽ ke homa awa ta poir tar katu.

¹⁹ Anĩ. Ame'ẽ ke jundéu awa ta putar ym. A'erehe kuja ihẽ apandu: “Sesa riki ihẽ rehe har ukwa ta” aja ihẽ apandu. (Sesa riki homa awa tama'e kapitã keruhũ.) Pesarahã! Jundéu awa ta pe ihẽ je'ẽha nixói. ²⁰ A'erehe pehẽ ke ihẽ amujy'ar. Ko pehẽ rehe ihẽ asak a'am. Pehẽ namõ ihẽ apandu a'am. Manõ ame'ẽ

ta kwera katu ta, aja jundéu awa ta ukwa. Ame'ẽ ke rehe ihẽ ajurujar katu tĩ, a'erehe ita tupaham pe ihẽ ke amõ pukwar — aja Páu pandu.

²¹ Pe, jundéu awa tama'e kapitã ta pandu:

—Jande pe paper pinim ke jundéi wwy pe har ta mondo ym. Nde rehe har ame'ẽ ta mupinim ym. A'engi myrandu ke amõ ta werur ym tĩ. Jaxer nde rehe har amõ ta pandu ym tĩ. ²² Kuja jõ jahendu. Amõ amõ ta renda rupi Jesu kotyhar ta rehe har ngã je'ẽ je'ẽ hũ. A'erehe Jesu rehe nde erejurujar katu, ame'ẽ rehe har jahendu tar katu — aja Páu pe kapitã ta pandu.

²³ Pe, weraha ke Páu namõ a'eta manga. Ame'ẽ weraha uhyk rahã, Páu ixo ame'ẽ pe heta jy'ar uwyr ehe. Pe, Tupã rehe har ngã pe pandu pandu.

—Jesu riki Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e. Jundéu awa ta harõ hũ ame'ẽ ke a'e. Pe, ixoty amõ ipy'a muruwak rahã, Tupã kotyhar aja ixo. “Ihẽma'e ke a'e” aja Tupã pandu ta — aja Páu pandu hũ.

Mu'e mu'e hũ tĩ. Moise mupinim ame'ẽ ke ngi Jesu rehe har ngã pe a'e mujekwa tipe. Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupinim, ame'ẽ ngi Jesu rehe har mujekwa tipe tĩ. Aja pytuniwe pandu pandu. Aja te'e pytun oho. ²⁴ Páu je'ẽha ke amõ amõ ta pyhyk katu. Jurujar katu ehe. Amõ ta anĩ. Amõ amõ ta jurujar ym ehe.

²⁵ Anĩ. Juja ym ngã je'ẽha ke. Páu ke a'eta hijar tate rahã, kuja Páu pandu ngã pe:

—Isai riki Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e. Tupã'ã je'ẽha rupi jande ramõi ta pe mujekwa. Ame'ẽ riki jetehar te ke. ²⁶ Isai pe Tupã'ã mujekwa: “Jundéu awa ta pe epandu eho” aja. Pe, Tupã je'ẽha ke kuja Isai pandu oho:

“Jundéu awa ta! Pehendu hendu tipe.

Anĩ. Pekwa ym ta.

Pesak pesak tipe. Anĩ. Ame'ẽ ke pekwa ym ta tĩ.

²⁷ Pejurujar tar ym ehe.

Pehendu tar ym, a'erehe ipo pe pehē
pyakwar ke pekynda, ame'ēja
saka.

Pesak tar ym, a'erehe pehē reha ke
pejupyk, ame'ēja saka. Pekwa
tar ym.

Tupã koty pehē py'a ke pemuruwak
ym pemondo. A'erehe pehē
rehe Tupã ipy'a jywyr ym” aja
Isai pandu pandu.

²⁸ —Apo pekwa katurahã! Amõ
awa ta pe Tupã je'ēha ke japandu
ta. Jundéu awa aja ym ame'ē ta pe
japandu ta. Awa ta ke Tupã muhã
katu ta, aja japandu ta. Ame'ē ta
hendu katu ta — aja Páu pandu.

²⁹ [Upa Páu pandu rahã, jundéu
awa ta uhem oho ingi. A'eta je'ē hãtã
tã te hũ ngã jupe.]

³⁰ Mokõi warahy 'ar rahã, hok
ixoha rehe Páu muhepy. Ijar pe
tamatarer ke a'e me'ē. Hok muhep-
yha ke. Páu rehe heta ngã usak uwyr.
Upa katu te ame'ē ta rehe Páu hury
katu. ³¹ Pe, kuja Páu pandu:

—Tupã koty pehē py'a ke pemu-
ruwak rahã, Tupã pandu ta: “Ihẽma'e
ke pehē” — aja.

Jesu Kirisutu rehe har mu'e mu'e
katu tĩ. Páu pandu rahã, kyje ym ngã
ngi. Pandu ym ngã:

—Epanđu ym Tupã rehe har.
Epanđu ym Kirisutu rehe har — aja
Páu pe pandu ym te ngã.

(A'erehe Jesu rehe har Páu pandu
pandu hũ ngã pe. Mu'e mu'e hũ tĩ.)

Upa.

Hom ok ta pe har ta pe Páu mupinim

Páu kome'ë paper ke mupinim. Hom ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ë ta pe kome'ë paper pinim ke a'e mondo.

Kuja Páu mu'e katu. “Jesu Kirisutu rehe jurujar katu rahã jõ: ‘Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe' aja Tupã pandu” aja Páu mu'e katu. Aja upa ngã pe Tupã pandu ta. Jundéu awa ta pe aja pandu ta. Jundéu awa aja ym ame'ë ta pe aja tĩ. Pandu ta tĩ. Jesu rehe jurujar katu rahã jõ, aja Tupã pandu ta.

Hom ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo

Ame'ë ta pe paper pinim ke Páu mondo

¹ Ihë Páu. Hom ok ta pe har ta pe ihë amupinim aĩ. Jesu Kirisutuma'e parakyha ke ihë. Ihë pe Tupã pandu: —Ihë kotyhar aja nde ke ihë aputar. Jesu mondo ame'ë ke nde tĩ. Myrandu katu ke epandu eho. Jesu Kirisutu rehe har, ame'ë myrandu katu ke epandu eho — aja Tupã pandu.

² Yman ame'ë myrandu katu rehe har Tupã pandu: “Ihë amujekwa ta” aja. Ame'ë ke ima'e je'ëha pandu ame'ë ta pe mujekwa. Ame'ë ke a'eta pandu pandu. Tupã je'ëha rehe ame'ë myrandu katu ihĩ. Je'ëha katu te ame'ë ke rehe ihĩ. ³ Ame'ë myrandu katu rehe Ta'yr rehe har ihĩ tĩ. A'e riki Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te a'e. Ndawi rainõ ke a'e, a'erehe awa te'e a'e tĩ. Ndawi kapitã keruhũ a'e. ⁴ Kirisutu Tupã a'e tĩ, aja mujekwa. A'erehe ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te ipe. Manõha ngi Ta'yr ke Tupã mukwera katu muhem. Pyrãtã te ha namõ mukwera katu muhem. A'erehe Tupã pandu: “Ihë ra'yr ke nde” aja. A'erehe Tupã ra'yr a'e. ⁵ A'e riki ihë rehe katu usak. A'erehe ihë pe a'e pandu: “Nde ke

ihë amondo ta” aja. A'erehe Kirisutuma'e parakyha ke ihë ama'ema'e. A'erehe myrandu katu ke upa awa ta pe ihë apandu pandu. Aja rahã, ame'ë ta ngi har amõ amõ jurujar katu ehe. Hendu katu ehe tĩ. ⁶ Pehë pe tĩ. Pejurujar katu ehe tĩ. Tupã pandu: “Jesu Kirisutu kotyhar ta aja pexo, aja ihë aputar” aja riki Tupã pandu.

⁷ Ko pehë pe paper pinim ihë amupinim aĩ. Hom ok ta pe har ta ke pehë. Pehë rehe Tupã ipy'a katu ame'ë ta ke pehë. A'e pandu: “Ihë kotyhar ta aja pexo, aja ihë aputar” aja riki Tupã.

Mã peja pehë rehe Tupã, jande pái keruhũ ipy'a katu. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te aja tĩ. Ipy'a katu tĩ. Mã peja pehë py'a ke a'eta muhury katu tĩ.

Ko pehë rehe har ihë apandu py

⁸ “Hom ok ta pe har ta Jesu Kirisutu rehe jurujar katu” aja amõ amõ yw pe har ta hendu riki. A'erehe Tupã pe ihë apandu: “Mã! Ihë rury katu. Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja. ⁹ Ta'yr rehe har ihë apandu pandu ngã pe. Aja Tupã pe ihë aparaky te hũ. Pe, kuja ihë apandu. Pehë rehe har Tupã namõ ihë apandu pandu katu. Jete riki. Pehë rehe har apandu pandu Tupã namõ. Ame'ë ke Tupã ukwa katu tĩ. ¹⁰ Kuja inamõ ihë apandu:

—Jande pái keruhũ! Hom ok ta pe har ta koty ihë aho ym we rĩ. Apo nde ereputar rahã, a'eta koty ihë ke emondo katu. Nde ereputar rahã, katu tiki — aja Tupã namõ ihë apandu pandu.

Pehë rehe har aja te'eha apandu pandu inamõ. ¹¹ (A'erehe pehë rehe ihë asak tar katu te riki.) Pe, pehë namõ ihë axo rahã, pehë ke ihë amu'e ta. Aja rahã, ma'e katu ame'ë ke pehë pe Tupã'ã me'ë me'ë ta. Aja ihë aputar katu. Aja rahã, pehë py'a ke ihë amãtã ta. ¹² Mã! Kuja riki. Myja me'ë Kirisutu rehe ihë ajurujar katu. Ame'ë namõ pehë py'a ke ihë riki amãtã ta. Pe, myja me'ë Kirisutu rehe pehë pejurujar katu. Ame'ë namõ ihë

py'a ke pehē riki pemātā katu ta tī. Upa katu te jande py'a ke jamātā katu ta jande juehe.

¹³ Ihē mu ta! Kuja pekwa pekwa pexo. Amō amō we rahā, kuja ihē ajupandu ihē jupe: “Hom ok ta pe har ta rehe ihē asak ta aho apo 'y' aja. Anī. Amō amō we rahā, ma'e ke uhyk, a'erehe marā ka ym ihē ahoha. Jundéu awa aja ym ame'ē ta pe myrandu katu ihē apandu pandu. Pe, ame'ē ta Kirisutu rehe jurujar katu. Aja amō we Hom ok ta pe har ta Kirisutu rehe jurujar katu, aja ihē aputar katu tī. (A'erehe pehē koty ihē aho tar katu tī.) ¹⁴ “Myrandu katu epandu eho” aja Tupā pandu ihē pe. A'erehe upa katu te awa ta pe ihē apandu ta me'ē te'e. Aja upa amō amō ok ta pe har ta pe ihē apandu ta me'ē te'e tī. Upa ka'a pe har ta pe aja tī. Apandu ta me'ē te'e tī. Paper rehe jumu'e, ame'ē ta pe aja tī. Apandu ta me'ē te'e tī. Paper rehe jumu'e ym, ame'ē ta pe aja tī. Apandu ta me'ē te'e tī. ¹⁵ A'erehe pehē pe myrandu katu ke ihē apandu tar katu te hū. Pehē riki Hom ok ta pe har ta ke pehē.

Tupāma'e pyrātāha ke

¹⁶ Myrandu katu riki jetehar te ke aja ihē akwa katu. Tupāma'e pyrātāha ke mujekwa, a'erehe jetehar te ke aja akwa katu. Kuja. Kirisutu rehe amō jurujar katu rahā, a'e ke Tupā muhā katu. Ima'e pyrātāha namō muhā katu. Aja jundéu awa ta ke a'e muhā py. A'engi jundéu awa aja ym ame'ē ta ke muhā katu tī. A'erehe myrandu katu riki jetehar te ke aja ihē akwa katu. ¹⁷ Kuja riki myrandu katu mujekwa. Myja rahā Tupā pandu katu my: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. Ame'ē ke kuja rahā, a'e pandu katu. Jesu Kirisutu rehe jurujar katu. Ame'ē ta pe jō Tupā pandu katu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. Tupā je'ēha rehe kuja panduha ihī tī: “Amō jurujar katu ehe, a'erehe Tupā pandu: ‘Nde katu te. Ma'e nde

ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe' aja riki. Ame'ē riki uhā te hū aja ixo ta” aja panduha ihī.

Awa ta riki jaxer

¹⁸ Ywa ngi ima'e parahyha ke Tupā mujekwa. Upa ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta rehe a'e parahy. A'erehe ngā ke mupyrara ta. Jetehar te ke mukanim. A'erehe amō ta jete-har te ke ukwa ym tī. (Aja rahā, Tupā rehe har ukwa ym.) Ame'ē jetehar te ke mukanim ame'ē ta rehe parahy a'e tī. A'erehe mupyrara ta ngā ke tī.

¹⁹ Tupā pete'e ixo, aja ukwa katu awa. Ame'ē ke Tupā mujekwa ngā pe tipe. Ame'ē ke ngā putar ym, a'erehe ngā ke Tupā mupyrara ta tī.

²⁰ Tupā rehe usak ym awa. A'e mujā ame'ē ke rehe usak katu awa. A'erehe a'e riki Tupā te, aja ukwa tipe. Kome'ē ywy keruhū a'e mujā, a'erehe aja te'eha a'e pyrātā te, aja ngā ukwa. A'erehe a'e riki Tupā te, aja ukwa tipe tī. A'erehe: “Tupā rehe har jande jakwa ym” aja marā ka ym amō panduha.

²¹ Tupā pete'e ixo aja ngā ukwa tipe. Pandu ym riki: “Ne jō riki Tupā te. Ne jō riki katu te me'ē ke” aja. Anī. Pandu ym. A'erehe ma'e ke ipy'a pe a'eta ukwa ukwa ixo rahā, ka'u te'e aja saka ixo. Iākā janam rāi, a'erehe jetehar te ke ukwa ym. Aja rahā, Tupā rehe har ukwa ym. ²² “Jande jakwa katu te ame'ē ta ke jande” aja a'eta jupe naī. Anī. Ka'u te'e aja a'eta ixo.

²³ Tupā riki uhā te hū ame'ē ke a'e. Ipy'a ke ngā moī moī ym ehe. Anī riki. Ma'e'ā rehe ipy'a ke moī moī katu. Myra ke te'e mujā. Itatawa ke te'e mujā tī. Itatuwyr ke te'e mujā tī. Ame'ē riki tupā aja ame'ē ta ukwaha jupe naī. Sawa'e'ā ke mujā. Kūjā'ā ke mujā tī. Uhā te hū ym ame'ē ke mujā. Ma'ewyra'ā ke mujā tī. So'o'ā ke mujā tī. Ipixi'a rehe wata, ame'ē'ā ke mujā tī. Ame'ē ta riki tupā ta aja ukwaha jupe naī tī. Upa ame'ē ta rehe ipy'a ke ngā moī moī riki. Katu ym aja. A'erehe ywa ngi ima'e parahyha ke Tupā mujekwa.

²⁴ Aja ngā ma'ema'eha ke. A'erehe ame'ē ta ke Tupā hijar. Tupā pandu: “Mā peja ixo. Aputar ym ame'ē ta ke” aja riki. A'erehe ma'e ka'u te'eha ke ngā ma'ema'e tar katu. Ma'e ke a'eta ma'ema'e ngā juehe. Ame'ē rehe amō usak rahā, huxī hū. Tupā pandu: “Mā peja ixo. Aputar ym ame'ē ta ke” aja riki. ²⁵ Jetehar te Tupā rehe har a'eta ukwa tipe. Ame'ē ke a'eta putar ym. Anī. Te'e ame'ē ke a'eta putar katu. Tupā mujā ame'ē ke rehe ipy'a ke a'eta moī moī katu. Tupā riki mujāha ke a'e. Ipy'a ke ngā moī moī ym ehe.

Jande anī. Mā peja Tupā pe jō japandu katu: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja. Aja te'eha mā peja japandu. A'e tỹ. Amen.

²⁶ Tupā te rehe ipy'a ke ngā moī moī ym. A'erehe ame'ē ta ke Tupā hijar. Tupā pandu: “Mā peja ixo” aja. A'erehe ngā putar ame'ē ke a'eta ma'ema'e. Huxī ame'ē ke ma'ema'e. Pe, ixawa'e ta ke kūjā ta hijar. Pe, kūjā ta pame te'e ka'u te'e ngā juehe. ²⁷ Sawa'e ta aja tī. Hakehar ta ke a'eta hijar tī. Pe, sawa'e ta pame te'e ka'u te'e ngā juehe. A'eta ma'ema'e ngā juehe. Huxī ame'ē ke ma'ema'e ngā juehe. A'erehe a'eta ke Tupā mupyrara ta tī. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe Tupāma'e pyraraha ke a'eta pyhyk.

²⁸ Tupā rehe har jetehar te a'eta ukwa, ame'ē rehe har a'eta pandu: “Jande japutar ym” aja. A'erehe ame'ē ta ke Tupā hijar. Tupā pandu: “Mā peja ixo” aja. A'erehe ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke jō ipy'a pe ngā ukwa ukwa ixo. A'erehe ma'e ke a'eta ma'ema'e ym rahā, katu, aja ukwa tipe. Anī. Ame'ē ke a'eta ma'ema'e. Katu ym tiki. Marā ka ym putu'uha ingi. ²⁹ Ame'ē ta upa ma'e katu ym ame'ē ke ma'ema'e. Ma'e ka'u te'eha ke aja tī. Ma'ema'e tī. Kyty'ym tī. Amō ta ke mujaxer tar katu tī. Amō rehe jyty'ym hū tī. Ianam ta ke jukwa tī. Ianam ta namō jumai mai ixo tī. A'eta muka'u te'e ngā juehe. Amō ta ke mahy tar katu tī. Te'eha rupi amō

ta rehe har katu ym pandu tī. ³⁰ Amō ta rehe juru ai tī. Tupā ke putar ym te tī. Parahy war tī. Sawa'e te jupe tī. Kūjā te jupe tī. “Thē jō katu te” aja pandu jupe tī. “Myja me'ē katu ym ame'ē ke ihē ama'ema'e ta my” aja ukwa ukwa ixo jō tī. Katu ym aja. Ipái ta rehe hendu ym tī. Imāi ta rehe hendu ym tī. ³¹ Ka'u te'e aja ixo tī. A'eta pandu ame'ē ke ma'ema'e ym tī. Amō ta rehe pyrara usak ym tī. Amō ta rehe ipy'a ym tī. ³² Tupā pandu ame'ē ke a'eta ukwa katu tipe. Kūja panduha ke: “Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta manō ta” aja. Ame'ē ke ukwa katu tipe. Anī. Tapijar te'e we aja ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e we rī. Amō we tī. Amō ta riki ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e rahā: “Katu pema'ema'eha” aja riki pandu. (Hury katu ehe.) Katu ym aja.

2

Tupā mupyrara ta

¹ Pesarahā! Amō ta rehe har kuja pepandu my: “Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Katu ym aja” aja riki. Mā! Pehē atu aja tī! “Katu ym” aja pepandu. Pe, ame'ē ta aja juja katu te peka'u te'eha ke pema'ema'e tī. Aja rahā, pehē juehe har pepandu: “Katu ym jande” aja saka tī. ² Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta ke Tupā mupyrara ta. Aja rahā, katu aja jakwa katu. ³ Mā! Pehē aja tī. “Ma'e ka'u te'eha ke ame'ē ta ma'ema'e. Katu ym aja” aja pepandu. Ame'ē ta aja juja katu te peka'u te'eha ke pema'ema'e tī. Aja rahā, Tupā mupyraraha ngi pehem ym te ta tī.

⁴ Mā kuja pepandu my: “Tupā katu te. Pahar ngā ke a'e mupyrara ym. Ngā jaxer rahā, i'i a'e harō we tipe. Anī. Tupā ma'ema'eha japutar ym” aja pepandu my. Mā! Kuja pekwa katu riki. I'i a'e harō rahā, ixoty pehē py'a pemuruwak ta my. A'erehe pehē rehe pyrara usak katu rī. Aja pekwa katu riki. ⁵ Anī. Pehē py'a pemuruwak tar ym. Hātā ywy ke jumen pyrū, ame'ēja saka pexo tī. Jumen aja

pehendu tar ym tĩ. Pehẽ py'a pemuruwak tar ym ixoty. A'erehe ngã 'ar koty te we pehẽ ke Tupã mupyrara ta. Jetehar te ngã ke Tupã mupyrara ta. Ame'ẽ angaha ke rehe uhyk rahã, pehẽ ke mupyrara ta. Arahã Tupã parahy ta. Ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e, a'erehe a'e parahy ta ngã rehe. ⁶ Ma'e ke amõ pame katu te ma'ema'e, aja Tupã me'ẽ me'ẽ ta ipe. Juja katu te me'ẽ me'ẽ ta ipe.

⁷ Amõ ta tapijar te'e we katu ame'ẽ ke ma'ema'e. Kirisutu katuha aja a'eta ke Tupã muruwak ta, ame'ẽ rehe ame'ẽ ta harõ ixo tĩ. "Pehẽ katu" aja Tupã pandu ame'ẽ ke a'eta putar katu tĩ. Uhãha angaha rehe harõ ixo tĩ. Ame'ẽ ta ke Tupã muhã katu ta.

⁸ Amõ ta anĩ. Kyty'ym ame'ẽ ta ke a'eta. Katu ame'ẽ ke ma'ema'e ame'ẽ ta ke a'eta putar ym tĩ. Pe, ma'e katu ym ame'ẽ ke a'eta ma'ema'e tar katu. Ame'ẽ ta rehe Tupã parahy ta. Pe, mupyrara ta tĩ. ⁹ Upa katu te ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ta. Ahy hũ ta. Aja jundéu awa ta ke a'e mupyrara ta. Ame'ẽ ta jõ ym. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke a'e mupyrara ta tĩ.

¹⁰ Upa katu te ma'e katu ame'ẽ ke ma'ema'e, ame'ẽ ta ke Ta'yr katuha aja Tupã muruwak ta tĩ. Katu te ixo, aja muruwak ta. Ame'ẽ ta pe a'e pandu ta tĩ: "Pehẽ katu" aja. Ame'ẽ ta py'a ke a'e muhury katu ta tĩ. Aja jundéu awa ta pe Tupã ma'ema'e ta. Ame'ẽ ta jõ ym. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe a'e ma'ema'e ta tĩ. ¹¹ Upa awa ta rehe Tupã juja katu te usak. Johu ta. Pe, ame'ẽ ta rehe har jetehar rupi pandu pandu ta. "Pehẽ katu" aja ta.

¹² Moise je'ẽha namõ jundéu awa ta ixo. Pe, ma'e ka'u te'eha ke ame'ẽ ta ma'ema'e rahã, Tupã pandu: "Moise je'ẽha ke pekwa tipe. Pehendu ym ehe. A'erehe pehẽ ke ihẽ amupyrara ta" aja. Moise je'ẽha rehe hendu ym, a'erehe Tupã mupyrara ta.

Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta anĩ. Moise je'ẽha namõ ixo ym. Ukwa ym. Pe, ma'e ka'u te'eha ke ame'ẽ

ta ma'ema'e rahã: "Moise je'ẽha ke pekwa" aja Tupã pandu ym. Kuja a'eta ukwa katu. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e rahã: "Mã! Ihẽ katu ym" aja ipy'a pe ukwa katu. Ukwa katu, a'erehe Tupã mupyrara ta.

¹³ Moise je'ẽha rehe hendu rahã jõ: "Nde katu te. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te nde pe" aja Tupã pandu ym. Moise je'ẽha mujekwa, aja amõ ma'ema'e te rahã: "Nde katu te. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te nde pe" aja Tupã pandu katu.

¹⁴ Moise je'ẽha namõ jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ixo ym. Ukwa ym. Pe, ma'e katu ame'ẽ ke ma'ema'e, aja ipy'a pe ukwa katu jupe. Moise je'ẽha pandu, aja ma'e katu ame'ẽ ke ma'ema'e. Aja rahã, ame'ẽ riki ima'e je'ẽha aja saka. Ame'ẽ riki Moise je'ẽha pandu, ame'ẽja saka jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe. ¹⁵ Pe, Moise je'ẽha pandu ame'ẽ ke ipy'a pe ihĩ katu, aja mujekwa. Amõ rahã, a'eta pandu a'eta jupe: "Katu ame'ẽ ke jama'e" aja. Amõ rahã, pandu a'eta jupe: "Mã! Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e" aja riki. Aja ipy'a pe a'eta ukwa katu riki, a'erehe Moise je'ẽha pandu ame'ẽ ke ipy'a pe ihĩ katu, aja mujekwa tĩ. ¹⁶ Aja ta riki. Amõ ta ukwa ym ha rupi ma'e ke ipy'a pe a'eta ukwa ukwa ixo. Ame'ẽ ke Jesu Kirisutu riki mujekwa ta. "Nde katu." Amõ pe: "Nde katu ym" aja mujekwa ta. Ame'ẽ mujekwaha angaha rehe uhyk rahã, Jesu Kirisutu ke Tupã muwyr ta. Arahã, Jesu pandu pandu ta. "Nde katu." Amõ pe: "Nde katu ym" aja pandu ta. Ame'ẽ ke ihẽ amujekwa. Ihẽ Páu. Myrandu katu ke ihẽ apandu pandu rahã, ame'ẽ ke ihẽ amujekwa.

Jundéu awa ta rehe har Moise je'ẽha mujekwa

¹⁷ Jundéu awa ta! Myja me'ẽ ta pehẽ my? Apandu ta. Pehẽ pepandu: "Jundéu awa ta ke jande" aja. "Moise je'ẽha namõ jaxo, a'erehe jande pe jõ Tupã pandu: 'Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe' " aja pepandu pehẽ jupe. "Jande

jõ riki Tupã rehe har jakwa katu” aja pepandu pehẽ jupe naĩ tĩ.

¹⁸ Myja pema'ema'eha ke Tupã putar my, ame'ẽ ke pekwa katu tipe. (Anĩ. Pehendu ym ehe.) Myja katu ame'ẽ ke amõ ma'ema'e my, ame'ẽ ke Moise je'ẽha mujekwa katu. Ame'ẽ ke pekwa katu tipe tĩ. (Anĩ. Pehendu ym ehe tĩ.)

¹⁹ Pepandu: “Jande jõ riki jakwa katu ame'ẽ ta ke jande. A'erehe amõ ta ke jamu'e katu. Ame'ẽ ta riki eha ym te ame'ẽ ta aja saka. Pytun rupi wata ame'ẽ ta aja saka. Ukwã ym ame'ẽ ta” aja pepandu naĩ.

²⁰ “Ukwã ym ame'ẽ ta ke jande jõ jamu'e katu” aja pepandu naĩ. (Jundéu awa ta ke pehẽ.) “Ka'u te'e ame'ẽ ta ke jande jõ jamu'e katu” aja pepandu naĩ tĩ. “Moise je'ẽha namõ jande jaxo, a'erehe upa katu te jande jakwa katu te. Pe, japandu ame'ẽ ke riki jetehar te ke. Aja jakwa katu” aja riki pepandu naĩ. (Jundéu awa ta ke pehẽ.)

²¹ Mã! Moise je'ẽha ke amõ ta pe pemu'e. Aja rahã, ma'erehe pemu'e, aja pema'ema'e ym my? Pehẽ atu pehendu ym ehe. Moise je'ẽha rehe pehendu ym. Katu ym aja. Pepandu: “Amõma'e ke pemukanim ym” aja pemu'e. Pehẽ anĩ. Amõma'e ke pemukanim riki. Katu ym aja. (Aja rahã, Moise je'ẽha rehe pehendu ym, aja pemujekwa katu. Jundéu awa ta ke pehẽ.)

²² Pepandu: “Amõ kũjã rehe eka'u te'e ym” aja pemu'e. Pehẽ anĩ. Amõ ta kũjã rehe peka'u te'e. Katu ym aja. (Aja rahã, Moise je'ẽha rehe pehendu ym, aja pemujekwa tĩ.)

Ma'e'ã riki tupã aja amõ ta ukwaha jupe naĩ. “Ame'ẽ rehe pehẽ py'a pemõ moĩ ym” aja pemu'e. Pe, ma'e'ã rok pe pexe, pe, tamatarer ke amõ ta matyr, ame'ẽ ke pemukanim riki. Katu ym aja. (Aja rahã, Moise je'ẽha rehe pehendu ym, aja pemujekwa katu tĩ.)

²³ “Jande riki Moise je'ẽha namõ jaxo, a'erehe katu te ame'ẽ ta ke jande” aja pepandu. Ame'ẽ Moise

je'ẽha rehe pehendu ym, a'erehe amõ ta pandu: “Tupã japutar ym” aja amõ ta pandu. ²⁴ Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:

“Jundéu awa ta! Pehẽ pema'eha riki jaxer, a'erehe Tupã rehe jundéu awa aja ym me'ẽ ta juru ai” aja riki panduha ihĩ.

²⁵ Jundéu awa ta ke pehẽ. Pehẽ rehe ihĩ ame'ẽ pিরer ke pejupã. (Aja rahã, jundéu awa ta te ke pehẽ. Tupã usak katu pehẽ rehe, aja pekwaha.) Pe, Moise je'ẽha rehe pehendu katu rahã, pehẽ pিরer ke jupã, ame'ẽ katu tiki. Tupã kotyhar ta ke aja pemujekwa ngã pe. Moise je'ẽha rehe pehendu ym rahã, mã pehẽ pিরer ke pejupã ym te, mã peja te'e pexo. Katu ym aja. Tupã kotyhar ta aja ym, aja pexo.

²⁶ Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ipিরer ke a'eta jupã ym. Pe, Moise je'ẽha rehe a'eta hendu katu rahã, kuja Tupã ukwã ta. Ipirer ke jupã, ame'ẽja saka ixo, aja Tupã pe.

²⁷ Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta rehe ihĩ ame'ẽ pিরer ke jupã ym tipe. Pe, a'eta Moise je'ẽha rehe hendu katu rahã, kuja mujekwa. “Jundéu awa ta! Pehẽ katu ym. Moise je'ẽha rehe pehendu ym. Moise je'ẽha namõ pexo tipe. Ame'ẽ panduha paper rehe ihĩ tipe. Pehẽ pিরer pejupã tipe. Anĩ. Pehendu ym ehe. Katu ym pehẽ” aja jundéu awa ta pe pandu. Moise je'ẽha rehe jundéu awa aja ym ame'ẽ ta hendu katu, aja ixo, a'erehe aja mujekwa. ²⁸ Amõ riki jundéu awa ke, aja amõ ta ukwaha. Anĩ. Aja te'eha aja ym. Ipirer ke jundéu awa jupã, a'erehe jundéu awa ta te ke a'eta, aja ukwaha. Anĩ. Aja te'eha aja ym.

²⁹ Kuja riki jundéu awa te. Amõ py'a ke Tupã juhyk, ame'ẽ riki jundéu awa te. (Aja rahã, ame'ẽ riki Tupã kotyhar te ke a'e.) Ame'ẽ ke Tupã'ã ma'eha ke. Ipy'a rehe jundéu awa te, aja saka. Pe, ipy'a juhyk ame'ẽ pe: “Nde katu ame'ẽ ke nde” aja Tupã pandu. Aja pandu ym awa. Tupã jõ pandu katu. Moise je'ẽha rehe hendu katu rahã, ipy'a ke juhyk ym. A'erehe:

“Nde katu ame'ẽ ke nde” aja Tupã pandu ym.

3

¹ (Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta riki jundéu awa aja juja katu te saka rahã, kuja amõ pandu my.) “Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta 'ar koty te we jundéu awa ta katuha my? Ipirer ke jupã rahã, i'ar koty te we katuha my?” aja pandu my. ² A'e tỹ. Katu tiki. Kuja riki. Jundéu awa ta pe Tupã pandu: “Ihẽ je'ẽha ke pehẽ pe ihẽ amondo” aja. Aja rahã, Tupã je'ẽha namõ jundéu awa ta ixo. (A'erehe jundéu awa aja ym ame'ẽ ta 'ar koty te we katuha.) ³ Pe, ame'ẽ je'ẽha rehe amõ ta hendu ym rahã, ame'ẽ ta pe ma'e Tupã pandu katu, aja a'e ma'e ym ta my tĩ? ⁴ Anĩ. Aja ym. Tupã pandu katu, ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu te. Jetehar te ke a'e ma'ema'e. Sawa'e te'e pandu. Tupã anĩ. Jetehar te ke a'e ma'ema'e katu te. Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:

“Tupã! Nde erepandu rahã, jetehar te ke nde erepandu, aja nde eremujekwa. Ngã panduha ruwa koty oho rahã: ‘Tupã jetehar te ke ma'ema'e’ aja mujekwa ta me'ẽ te'e” aja panduha ihĩ.

⁵ (Pe, amõ ta panduha ihẽ amujekwa ta.) Kuja pandu my: “Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e rahã, kuja jamujekwa. (Tupã ipy'a jywyr ta jande rehe.) A'erehe Tupã riki katu te, aja jamujekwa. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ ta ke mupyrara ta, a'erehe a'e katu te, aja jamujekwa. Pe, a'e katu te, aja jamujekwa rahã, ma'erehe jande ke a'e mupyrara ta my? Katu ym jakwaha” aja pandu. (Aja amõ ta pandu naĩ.) ⁶ Anĩ. Kuja ihẽ pe. Katu ame'ẽ ke jõ Tupã ma'ema'e. Aja ym rahã, awa ta rehe har a'e ukwa ym ta tipe. Katu my? Katu ym my? Ame'ẽ rehe har ukwa ym ta tipe.

⁷ Pe, amõ ta pandu naĩ. “Ma'e ihẽ aka'u te'eha ke ihẽ ama'ema'e rahã, (ihẽ rehe Tupã ipy'a jywyr ta,) a'erehe Tupã katuha ke i'ar koty te

we amujekwa” aja amõ ukwaha naĩ. “Aja Tupã katuha amujekwa rahã, ma'e ihẽ aka'u te'eha ke ihẽ ama'ema'e rahã: ‘Nde katu ym’ aja ihẽ rehe har pandu ym ta me'ẽ te'e” aja amõ ta pandu naĩ. ⁸ A'erehe amõ ta pandu naĩ: “Mã peja ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e jaho. (Tupã ipy'a jywyr ta jande rehe.) A'erehe Tupã riki katu te, aja jamujekwa ta” aja riki amõ ta pandu naĩ. Mã! Aja ihẽ riki apandu, aja amõ ta pandu naĩ. (Anĩ. Aja ihẽ apandu ym.) Ihẽ Páu. Aja ihẽ rehe har juru ai ngã. Katu ym aja. Ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ta.

Katu ame'ẽ ke ma'ema'e ym te awa

⁹ Jundéu awa ta ke jande. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta 'ar koty te we jandema'e katuha my? Anĩ. Aja ym. Juja katu te riki. A'eta aja jundéu awa ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e tĩ. Marã ka ym hijariha. Aja ihẽ amujekwa ramõ. ¹⁰ Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:

“Katu ame'ẽ ke amõ ma'ema'e, aja ma'ema'e ame'ẽ ke nixói te, aja Tupã ukwa katu.

¹¹ Jetehar te ke ukwa, ame'ẽ ke nixói te tĩ.

Tupã rehe har ukwa tar katu, ame'ẽ ke nixói te tĩ.

¹² ‘Tupã ke ihẽ aputar ym’ aja upa ngã ixo tĩ.

Upa riki ka'u te'eha ma'ema'eha aja ngã ixo tĩ.

Katu ame'ẽ ke ma'ema'e, aja ma'ema'e ame'ẽ ke nixói te.

¹³ A'eta te'e pandu, aja amõ ta pe a'eta mujekwa tĩ.

Te'e je'ẽ hũ tĩ.

A'eta juru ai. Ame'ẽ riki mbói ahy ame'ẽ su'u amõ ke aja saka. Mujaxer amõ ta ke.

¹⁴ A'eta pandu rahã, amõ ta rehe har katu ym te ame'ẽ ke a'eta pandu hũ.

¹⁵ Amõ ta ke a'eta mahy tĩ. Jukwa tĩ.

¹⁶ Amõ amõ rok pe a'eta ohoho. Ame'ẽ pe har ta ke a'eta mujaxer. Pe, aja pyrara ixo aja a'eta hijar ngã ke.

17 Amō ta jumaiha ke muputu'u, ame'ē ke a'eta ukwa ym te tī.

18 Tupā rehe ipy'a ke moī moī, ame'ē ke a'eta jumu'e ym te tī” aja riki Tupā je'ēha rehe panduha ihī.

19 Apo kuja jakwa katu. Moise je'ēha rehe hendu katu ta me'ē te'e, aja amō ta ukwaha. Aja rahā, upa katu te Moise je'ēha mujekwa, ame'ē rehe hendu katu ta me'ē te'e. (Pyta we ym te ta henduha.) Aja rahā: “Ma'e ihē aka'u te'eha ke ama'e ym” aja pandu ta. (Anī. Aja upa katu te Moise je'ēha rehe hendu katu te ame'ē ke nixói te.) Aja rahā, upa katu te kome'ē ywy keruhū pe har ta pandu ta: “Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e. Katu ym jande” aja. Aja rahā, upa katu te ame'ē ta ke Tupā mupyrara ta. 20 A'erehe kuja my? Moise je'ēha mujekwa, aja amō ma'ema'e. A'erehe Tupā pandu my: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja pandu my? Anī. Aja Tupā pandu ym. Kuja riki Moise je'ēha mujekwa. Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'e. Pe, Moise je'ēha rehe usak rahā, pandu: “Mā! Ma'e ihē aka'u te'eha ke ihē ama'e” aja ukwa katu. Aja Moise je'ēha mujekwa.

Myja me'ē amō riki katu aja Tupā mu'am my

21 Myja me'ē amō pe Tupā pandu: “Nde katu te nde. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. Ame'ē ke a'e mujekwa katu ngā pe apo 'y. Moise je'ēha rehe amō hendu katu rahā, aja Tupā pandu ym te. Aja Moise je'ēha mujekwa. Aja Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mujekwa tī. 22 Kuja Tupā pe amō katu te. Jesu Kirisutu rehe jurujar katu ame'ē ta pe Tupā pandu katu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. Upa katu te jurujar katu ame'ē ta pe aja Tupā pandu katu. Upa katu te awa ta juja katu te riki. Jundéu awa ta ke. Jundéu awa aja ym ame'ē ta aja tī. Kuja riki juja katu te. 23 Upa katu te awa ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. A'erehe Tupā koty oho ym

te ta awa. Hake katu te hū, ame'ē pe oho ym te ta awa. 24 Anī. Awa ta rehe Tupā ipy'a katu te hū. A'erehe Jesu Kirisutu manōha rupi Tupā pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. Manōha rupi amō ke Jesu muhā katu.

25 Jesu Kirisutu ke Tupā muwyr. Pe, Jesu manō. A'erehe ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta rehe ipy'a ke Tupā mujwyr. Jesu Kirisutu rehe jurujar katu, ame'ē ta rehe ipy'a ke mujwyr. Aja rahā, a'e pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja mujekwa. Yman Tupā harō hū. (Ixoty ngā ipy'a ke ngā muruwak ta my, ame'ē rehe harō hū ixo.) Ma'e ka'u te'eha ke ngā ma'ema'e ame'ē ke rehe a'e usak ym, ame'ēja saka a'e ixo. (Aja rahā, harái aja ixo.)

26 Apo anī. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta ke a'e mupyrara ta me'ē te'e. A'erehe Jesu ke a'e muwyr. Ngā ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy uwyr. A'erehe awa ta namō Tupā jumukatu, aja mujekwa. Aja rahā, Tupā riki katu te, aja mujekwa. Pe, Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta pe a'e pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja.

27 Moise je'ēha rehe amō hendu katu rahā, a'e ke mukatu ym. A'erehe: “Katu te ame'ē ke ihē” aja marā ka ym a'e panduha. Nixói panduha. Ma'erehe my? Moise je'ēha rehe amō hendu katu rahā: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja Tupā pandu ym. Anī. Aja ym. Jesu Kirisutu rehe jurujar katu rahā jō, Tupā pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja.

28 Apo jande jakwa katu. Jesu Kirisutu rehe jurujar katu rahā jō, Tupā pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. Moise je'ēha mujekwa, aja ma'ema'e ame'ē ta pe: “Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe” aja Tupā pandu ym te ta.

29 Myja me'ë Tupã my? Tupã rehe jundéu awa ta jō ipy'a moĩ moĩ my? Jundéu awa aja ym ame'ë ta moĩ moĩ my tĩ? Jete riki. Tupã rehe jundéu awa aja ym ame'ë ta ipy'a moĩ moĩ katu tĩ. ³⁰ Tupã riki peteĩhar a'e. Jesu Kirisutu rehe jundéu awa ta jurujar katu rahã, Tupã pandu: “Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe” aja. Jundéu awa aja ym ame'ë ta aja tĩ. Jurujar katu ehe rahã, Tupã pandu tĩ: “Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe” aja tĩ. (Awa ta pe juja katu te Tupã pandu.) ³¹ Pe, jande jajurujar katu ehe rahã, Moise je'ëha mujekwa, aja jama'ema'e ym te ta apo my? Anĩ. Aja ym. Kirisutu rehe jande jajurujar katu, a'erehe i'ar koty te we Moise je'ëha katu, aja jakwa katu. Moise je'ëha ke jahijar ym ta.

4

Jurujar katuha ke Amarã mujekwa

¹ Apo Amarã jurujar katuha rehe har ihẽ apandu ta. A'e riki jundéu awa ta ramũi ke a'e. Myja Amarã ixo my? Kuja. ² Ma'e ke Amarã ma'ema'e, a'erehe Tupã pandu ipe my: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja my? Anĩ. Aja ym. Aja Tupã pandu ta tipe rahã: “Katu te ame'ë ke ihẽ” aja Amarã pandu ta tipe tĩ. Anĩ. Aja Tupã pe marã ka ym Amarã panduha. ³ Kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ. Tupã pandu ame'ë ke rehe Amarã jurujar katu. A'erehe Tupã pandu ipe: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja riki panduha ihĩ.

⁴ Amõ pe amõ paraky rahã, ame'ë pe ijar muhepy. Tamatarer me'ë ipe. Te'e me'ë, aja ym riki. Paraky katu, a'erehe tamatarer ke parakya pyhyk katu. ⁵ Aja Tupã ma'e my? Anĩ. A'e pandu ame'ë ke rehe amõ jurujar katu. Ame'ë jō. (Paraky ym, ame'ëja saka.) A'erehe Tupã pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja riki. Jurujar katuha ke Tupã ukwa katu,

a'erehe a'e pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ë pe Tupã riki pandu katu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja.

⁶ Aja yman Ndawi pandu tĩ. Hury katu ame'ë rehe har pandu. Ma'e ke Ndawi ma'ema'e, a'erehe: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja Tupã pandu my? Anĩ. Aja ym Tupã pandu. Ipy'a ke Tupã juhyk, a'erehe: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja Tupã pandu. Ame'ë riki hury katu me'ë ke a'e. ⁷ Kuja Ndawi pandu:

“Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e. Pe, Tupã ipy'a jywyr ehe. Ame'ë riki hury katu ame'ë ke a'e.

Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e, ame'ëma'e py'a ke Tupã juhyk. A'erehe ame'ë riki hury katu ame'ë ke a'e tĩ.

⁸ Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e. Ame'ë ke jandema'e sawa'e te upa harái.

A'erehe ame'ë riki hury katu ame'ë ke a'e tĩ” aja riki Ndawi pandu.

⁹ “Hury katu ame'ë ta ke” aja Ndawi pandu. Ame'ë ta riki jundéu awa ta ke jō my? Ame'ë ta ehe ihĩ ame'ë pিরer ke jupã ame'ë ta ke. Anĩ. Ame'ë ta jō ym. Ipirer ke jupã ym ame'ë ta hury katu tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ë ta ke a'eta. Ipy'a ke Tupã mujywyr katu a'eta rehe tĩ, a'erehe hury katu a'eta tĩ. Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ, ame'ë ke japandu ramõ. Kuja. Tupã pandu ame'ë ke rehe Amarã jurujar katu, a'erehe Tupã pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja ipe, aja riki panduha ihĩ.

¹⁰ Myja rahã aja Tupã pandu my? Ehe ihĩ ame'ë ipirer ke Amarã jupã ym rahã we, aja Tupã pandu my? Ipirer upa jupã rahã, pandu my? Pesarahã! Ipirer ke jupã ym rahã we, Tupã pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. Upa jupã rahã, anĩ.

Jupã ym rahã, pandu katu. ¹¹ “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja Tupã upa pandu. A'engi ehe ihĩ ame'ẽ pírer ke Amarã jupã. Ipirer jupã ym rahã we, Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Amarã jurujar katu, a'erehe: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja Tupã pandu ipe. Ame'ẽ panduha ke Amarã mujekwa, a'erehe ipírer ke jupã. Aja rahã, Tupã pandu ame'ẽ ke rehe jurujar katu ame'ẽ ta pe Tupã pandu ta tĩ: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. Upa katu te jurujar katu ame'ẽ ta pe aja Tupã pandu katu tĩ. A'erehe Amarã riki ame'ẽ ta ramũi aja saka riki. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ramũi aja saka. Ipirer ke jupã ym ame'ẽ ta ka a'eta. ¹² Jundéu awa ta ramũi ke a'e tĩ. Ipirer ke jupã ame'ẽ ta ke a'eta. Ame'ẽ ta jō ym. Amarã aja Tupã pandu ame'ẽ ke rehe jurujar katu tĩ. A'erehe ame'ẽ ta ramũi aja Amarã. Aja riki Amarã jurujar katu, ipírer jupã ym rahã we riki.

Amarã pe ma'e ke Tupã manga katu

¹³ “Kome'ẽ ywy ke nema'e ta” aja Tupã manga katu Amarã pe. Aja hainō ta pe manga katu tĩ. Aja rahã, upa kome'ẽ ywy keruhũ riki Amarã tama'e ta aja Tupã manga katu. Moise je'ẽha rehe Amarã hendu katu, a'erehe: “Kome'ẽ ywy ke nema'e ta” aja Tupã pandu my? Anĩ. Aja ym. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Amarã jurujar katu, a'erehe Tupã pandu ipe: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. ¹⁴ Pesarahã! Tupã manga katu ame'ẽ ke amō ta pe katu my? Kuja Moise je'ẽha rehe hendu katu ame'ẽ ta pe katu my? Anĩ. Aja ym. Moise je'ẽha rehe hendu katu ame'ẽ ta pe ma'e ke me'ẽ ta tipe rahã, te'e Tupã rehe jurujar katu, aja saka riki. Tupã manga katu ame'ẽ riki jaxer aja ta tipe tĩ. ¹⁵ Moise je'ẽha rehe amō hendu ym rahã, ame'ẽ ke Tupã mupyrara riki. Pe, ma'e je'ẽha nixói

rahã, katu tiki. Ma'e je'ẽha nixói rahã, myja ym hendu katuha ehe. Nixói je'ẽha. (Aja rahã, mupyrara ym ta tipe.)

¹⁶ Hendu ym ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara. Jurujar katu ame'ẽ ta anĩ. Ame'ẽ ta pe Tupã pandu katu: “Nde rehe ihẽ asak katu ta” aja. Aja rahã, a'e usak katu ame'ẽ ta jurujar katu ehe. Ame'ẽ ta pe Tupã manga katu ma'e ke. Aja riki upa Amarã rainō ta pe tĩ. Moise je'ẽha rehe hendu katu me'ẽ ta pe jō my? Ma'e, jundéu awa ta pe jō my? Anĩ. Upa Amarã aja Tupã pandu ame'ẽ ke rehe jurujar katu ame'ẽ ta pe Tupã manga katu ma'e ke. Amarã aja Tupã pandu ame'ẽ ke rehe jande jajurujar katu tĩ. A'erehe Amarã riki jande ramũi te aja saka a'e tĩ. ¹⁷ Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ, aja saka riki. Amarã pe Tupã pandu:

—Amō amō ywy pe har ta pandu ta nde pe: “Nde aja Tupã pandu ame'ẽ ke rehe jajurujar katu tĩ. A'erehe jande ramũi aja nde tĩ” — aja pandu ta.

A'e riki hamũi aja Tupã ukwa katu. Tupã riki manō ame'ẽ ta ke mukwera katu muhem. A'e je'ẽha rupi ma'e nixói ame'ẽ ke muhem katu. Mujã katu. Ame'ẽ Tupã rehe Amarã jurujar katu. ¹⁸ “Ne rainō heta ta” aja Tupã pandu. Arahã ta'yr ym te Amarã. A'erehe marã ka ym Tupã pandu ame'ẽ ke rehe jurujar katuha. Anĩ. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe tapijar te'e we Amarã jurujar katu. A'erehe amō amō ywy pe har ta pandu: “Jande ramũi aja nde tĩ” aja Amarã pe. Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Kuja:

“Ne rainō jahy rata aja heta te hũ ta.
Marã ka ym hetaha mangaha”
aja riki.

¹⁹ Arahã Amarã tamũi te hũ. Kuja, 100 warahy 'ar tate ame'ẽ ke a'e. “Tamũi te hũ ihẽ. Marã ka ym amuta'yriha apo 'y” aja a'e jupe. Hakehar, Sar aja tĩ. A'i te tĩ. Imembyr ym te a'e. Marã ka ym imembyriha. Anĩ. Tapijar te'e we Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Amarã jurujar

katu. Hihar ym ame'ë. ²⁰ Kuja ym a'e pandu jupe: "Mā! Ihē ra'yr ym ta nahā my. Tupā pandu ame'ë ke uhyk ym ta nahā my" aja ym a'e pandu. Anī. Tupā pandu ame'ë ke rehe jurujar katu a'e, a'erehe pyrātā aja a'e ixo. Pe, Tupā pe a'e pandu: "Ne jō riki katu te me'ë ke" aja. ²¹ Ima'e panduha ke Tupā ma'ema'e katu ta, aja Amarā ukwa katu te hū. ²² A'erehe Tupā pandu: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja Amarā pe. Amarā jurujar katu ehe, a'erehe aja Tupā pandu. ²³ "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja Tupā je'ēha rehe amō mupinim. Amarā katuha ke amō ta ukwa, a'erehe jō mupinim my? ²⁴ Anī. Ame'ë jō ym. Jande jaxo ta, a'erehe Tupā je'ēha rehe panduha pehī. Jande riki Amarā aja tī. "Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe" aja Tupā pandu jande pe. Jande jajurujar katu ehe, a'erehe aja Tupā pandu. A'e riki Jesu, jandema'e sawa'e te ke manōha ngi mukwera katu muhem. ²⁵ Ngā koty Jesu ke amō ta raho. Pe, Jesu ke ame'ë ta jukwa. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e. Ame'ë ke rehe Jesu muhepy, a'erehe a'e manō. Pe, a'e ke Tupā mukwera katu muhem. Aja rahā, jande pe Tupā pandu katu: "Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe" aja jande pe.

5

"Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha"

"Nde erema'eha ke nixói te nde pe" Aja Tupā pandu

¹ Jesu rehe jajurujar katu, a'erehe Tupā pandu: "Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe" aja jande pe. Tupā parahyha ke Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te muputu'u jande ngi. A'erehe Tupā namō jande juehe katu jande jaxo. ² Ipái pe Jesu pandu: "Peme'ë ta ihē rehe jurujar katu, a'erehe peme'ë ta

rehe esak katu" aja. A'erehe jande rehe Tupā ipy'a katu te hū. Pe, Tupā katuha aja jande jaxo ta kŷ tī. Ame'ë rehe jaharō jaxo, a'erehe jande rury katu jaxo. ³ Jande ke amō ta mupyrara rahā, jande rury katu jaxo tī. Jande ke amō ta mupyrara rahā, tapijar te'e we jande py'ahu te'e jahendu, aja jakwa. A'erehe jande rury katu jaxo. ⁴ Tapijar te'e we jande py'ahu te'e jahendu rahā, jande pe Tupā pandu: "Pehē katu" aja. Aja jande pe pandu rahā, i'ar koty te we jaharō katu. Inamō jaxo ta, ame'ë rehe jaharō katu. ⁵ Myja ame'ë ke jakwa katu my? Kuja. Jande rehe a'e ipy'a katu te hū. Ame'ë ke I'ā riki jande pe mujekwa. I'ā ke jande py'a rehe Tupā muwyr. Inamō jaxo ta, aja jakwa katu. Jande py'a rehe I'ā ihī katu, a'erehe: "Mā! Inamō jaxo ta nahā my?" aja ym jakwaha. Jakwa katu te riki.

⁶ Marā ka ym jande ke jajumuhā jande juehe aja jaxo rahā, Kirisutu manō. Jande riki katu ym te ame'ë ta ke jande. Pe, Kirisutu manō. Angaha uhyk katu te, aja Tupā ukwa katu rahā, Kirisutu manō.

⁷ Sehar amō katu ame'ë ke rehe amō ipy'a tar katu rahā, ame'ë henda ke pe amō manō tar katu nahā my. Anī. Nixói amō, aja akwaha. Pe, pandu my: "Ihē riki nde renda ke pe amanō ta. Aja rahā, nde eremanō ym ta" aja. Aja pandu ta nahā my. Ukwa ym awa. ⁸ Tupā anī. Jande rehe a'e ipy'a katu te hū, aja a'e mujekwa katu jande pe. A'erehe jande riki ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e jaxo rahā, Kirisutu manō. ⁹ A'e manō, a'erehe jande pe Tupā pandu: "Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe" aja. Aja a'e pandu, a'erehe Tupā mupyraraha ngi jande ke Kirisutu muhem katu te ta. Tupā mupyraraha uhyk ym te ta jande rehe.

¹⁰ Jaxer ai ame'ë ke jande, a'erehe Tupā ruwajan ke jande kwe. Pe, Ta'yr riki manō, a'erehe jande pe a'e pandu apo 'y: "Ihē rehe katu ame'ë ta ke

pehē” aja. Apo Tupā rehe katu ame'ē ta ke jande. Kirisutu uhā te hū aja ixo, a'erehe jande ke a'e muhā katu ta tī, aja jakwa katu. ¹¹ Amō we tī. Tupā rehe katu ame'ē ta ke jande, aja jande ke Jesu Kirisutu mu'am. A'erehe jande rury katu jaxo. Jan-dema'e sawa'e te a'e.

Anā rehe har. Kirisutu rehe har tī.

¹² Ma'e ka'u te'eha ke peteī sawa'e ma'e py. Anā a'e. Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e, a'erehe a'e manō. A'erehe upa katu te awa ta manō ta me'ē te'e tī. Anā ngi jumu'e, ame'ēja saka. Upa katu te awa ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e a'erehe manō ta me'ē te'e tī. ¹³ Je'ēha ke Moise pe Tupā me'ē ym we rī. Kome'ē ywy keruhū pe har ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. A'erehe manō. Ma'e je'ēha nixói rahā, amō pe amō pandu ym: “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e” aja. Ame'ē ke paper rehe mapyk ym, ame'ēja saka. ¹⁴ Anī. Upa manō tī. Anā ixo rahā har ngi Moise ixo rahā, upa katu te awa ta manō. Aja rahā, upa katu te ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e aja jakwa katu. Anā aja manō tī. Tupā pandu ame'ē ke rehe a'e hendu ym. A'e aja awa ta anī. Amō koty ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. A'erehe upa katu te manō.

Amō riki uwyr ta. Kirisutu a'e. A'e riki Anā aja saka. (Anā ma'e ke ma'e py, a'erehe upa katu te awa ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. Kirisutu uhāha me'ē katu, ame'ē riki ma'e py, ame'ēja saka tī. A'erehe awa ta rehe Tupā ipy'a katu.) ¹⁵ A'erehe ame'ē mokōi juja ym te. Ma'e ke Tupā te'e me'ē. Ame'ē riki Anā ma'eha aja ym. Ma'e ka'u te'eha ke Anā ma'e. Ame'ē peteī sawa'e riki ma'e ka'u te'eha ke ma'e, a'erehe heta ngā manō. Ame'ē riki jetehar te ke. Kuja riki. Upa ngā rehe Tupā ipy'a katu. Ame'ē riki Anā ma'eha 'ar koty te we katuha. Kuja. Peteī sawa'e. Jesu Kirisutu a'e. A'e manō, a'erehe ngā ke Tupā muhā katu. Ame'ē ke Tupā te'e me'ē.

¹⁶ Pe, amō we juja ym te. Peteī sawa'e, Anā a'e. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e rahā, Tupā pandu: “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e.

Katu ym nde” aja. Ma'e ke Tupā te'e me'ē. Amō koty ame'ē. Tupā pandu: “Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e, ame'ē ke rehe Jesu Kirisutu muhepy. A'erehe pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe” aja. Ame'ē ke a'e te'e me'ē.

¹⁷ Peteī sawa'e riki ma'e ka'u te'eha ke ma'e, a'erehe upa katu te awa ta manō ta me'ē te'e. Pe, amō sawa'e ma'e ame'ē ke i'ar koty te we katuha. Jesu Kirisutu ma'e ame'ē ke. A'erehe Tupā pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. Ame'ē ke a'e te'e me'ē. Ame'ē ke upa katu te Kirisutu rehe jurujar katu ame'ē ta pe Tupā me'ē te'e. Pe, Kirisutuma'e pyrātāha namō ixo ta.

¹⁸ Pesarahā! Peteī sawa'e riki ma'e ka'u te'eha ke ma'e, a'erehe upa awa ta pe Tupā pandu: “Pehē katu ym. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e” aja riki. Aja amō koty tī. Katu te ame'ē ke peteī sawa'e ma'e. Jesu Kirisutu a'e. A'erehe Tupā pandu: “Anī pehē. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Ame'ē ke rehe Kirisutu muhepy” aja. A'erehe ame'ē ta pe uhāha ke a'e me'ē.

¹⁹ Tupā pandu ame'ē ke rehe peteī sawa'e hendu ym. Anā a'e. A'erehe upa awa ta riki ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta ke a'eta tī. Aja amō koty tī. Tupā pandu ame'ē ke rehe peteī sawa'e hendu katu te. Jesu Kirisutu a'e. A'erehe heta ame'ē ta pe Tupā pandu: “Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe” aja riki.

²⁰ Pe, je'ēha ke Moise pe Tupā muwyr. A'erehe ma'e riki ka'u te'eha ma'eha ke, ame'ē ke ngā ukwa. Ame'ē ke ukwa rahā, i'ar koty te we ma'e ka'u te'eha ke ngā ma'ema'e. Ymanihar 'ar koty te we ka'u te'eha ke amō ma'ema'e rahā, mā ame'ē 'ar koty te we Tupā ipy'a katuha ihī. Awa ta rehe Tupā ipy'a katu te hū. ²¹ Aja rahā, kuja riki. Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'ema'e, a'erehe manō ta me'ē te'e. Aja amō koty tī. Awa ta rehe Tupā ipy'a katu te hū, a'erehe a'e pandu: “Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha

pema'eha nixói te pehē pe” aja. Aja rahã, jande ke a'e muhã katu. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te ma'eha rupi jande ke a'e muhã katu. (Kuja a'e ma'eha. Jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe a'e muhepy, a'erehe jande ke muhã katu a'e.)

6

Ixoha pyahu aja saka

¹ Myja me'ë japandu ta my? Tapijar te'e we ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e ta my? Aja rahã, ame'ë 'ar koty te we jande rehe Tupã ipy'a katu ta riki. Aja my? ² Anĩ. Katu ym te aja! Tapijar te'e we ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ym ta me'ë te'e. Pesarahã! Jande riki jamanõ, ame'ë ta aja saka jande. Manõ te aja rahã, upa ma'e ke ma'e ym te. Upa putu'u. Aja jande tĩ. Manõ ame'ë ta aja saka jande jaxo. A'erehe tapijar te'e we ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e ym ta me'ë te'e. Japutu'u, ame'ëja saka.

³ Jande ke amõ mujahuk rahã, Jesu Kirisutu kotyhar ta ke jande, aja jamujekwa katu. Ame'ë ke pekwa katu. Pe, jande ke amõ mujahuk rahã, Jesu Kirisutu manõ, aja inamõ jande jamanõ tĩ, ame'ëja saka tĩ. ⁴ Jande ke amõ mujahuk rahã, y pe jande ke pypyk. Ame'ë riki Kirisutu aja jande ke amõ ta jyty m tĩ, ame'ëja saka tĩ. Inamõ jande jamanõ, a'erehe jande ke jyty m tĩ, ame'ëja saka tĩ. Y ngi jande ke muhem rahã, Kirisutu aja jande ke Tupã mukwera katu muhem tĩ, ame'ëja saka tĩ. Pyrãtã katu te ha namõ mukwera katu muhem. Aja rahã, jaxoha pyahu aja jaxo apo 'y. A'erehe tapijar te'e we ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e ym ta me'ë te'e.

⁵ Kirisutu aja jande jamanõ tĩ. A'erehe inamõ jaxo. Peteĩhar aja jaxo. A'erehe amõ we tĩ. Kirisutu aja jande ke Tupã mukwera katu muhem tĩ, ame'ëja saka tĩ. A'erehe inamõ peteĩhar aja jaxo tĩ. ⁶ Pe, kuja jakwa. Myra ngã mupia ame'ë ke rehe Kirisutu ke amõ ta jukwa rahã, inamõ ymanihar jande jaxoha ke jukwa tĩ, ame'ëja saka tĩ. Aja rahã,

ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e tar katu, ame'ë japutariha ke Tupã mukanim jande ngi. Aja rahã, ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e ame'ë ke jande jar aja saka ixo ym ta. Mondo mondo ame'ëja saka ym ta. Aja rahã, jama'e ym ta. ⁷ Amõ manõ te rahã, ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym te apo 'y. A'erehe ame'ë riki ijar aja saka ixo ym te apo 'y. Mondo mondo aja ym ta. Poir, aja saka ixo. (Aja rahã ma'e ym ta.) ⁸ Kirisutu manõ rahã, inamõ jande jamanõ tĩ, ame'ëja saka tĩ. Aja rahã, a'e ixuwe katu, aja inamõ jande jaxo katu ta tĩ, aja jakwa katu tĩ. ⁹ Manõha ngi Kirisutu ke Tupã mukwera katu muhem. Pe, manõ ym te ta tĩ. Manõha riki ijar aja saka ym te ta. Aja jakwa katu. ¹⁰ A'erehe kuja riki. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e, ame'ë rehe Kirisutu muhepy, a'erehe a'e manõ. Peteĩhar a'e manõ. Apo a'e ixuwe katu ixo. Tupã namõ katu ixo, aja riki a'e ixo. ¹¹ Aja mã peja pexo tĩ. Pehē pamanõ, aja pexo. Aja rahã, ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e, ame'ë riki pehē jar aja saka ixo ym te ta 'y. (Aja rahã, pema'ema'e ym ta.) Anĩ. Jesu Kirisutu kotyhar ta ke pehē, a'erehe Tupã putar ame'ë ke pema'ema'e katu, aja pexo apo 'y.

¹² Tapijar te'e we ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ym we rĩ. Ame'ë riki pehē jar aja saka. Mã peja ym pexo. Aja rahã, pehē py'a rupi ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pekwa pekwa pexo. Ame'ë ke pema'e ym ta kÿ. ¹³ Pehē pepandu ta me'ë te'e pehē jupe: “Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ym ta apo kÿ” aja. Kuja katu te: “Tupã kotyhar ta aja jande jaxo. Aja rahã, a'e pandu, aja katu ame'ë ke jama'ema'e ta kÿ” aja pepandu ta me'ë te'e pehē jupe. Pehē riki pamanõ ame'ë ta aja saka ym we pexo. Tupã mukwera katu, ame'ë ta aja pexo. A'erehe Tupã pe pepandu: “Ko nema'e ke jande. Katu ame'ë ke jama'ema'e ta kÿ” aja pepandu ipe. ¹⁴ “Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e tar katu. Marã ka ym jajumuputu'uha” aja mã peja pepandu ym. Aja ym

pexo. Moise je'ēha pandu ame'ē ke pema'e ta me'ē te'e. Anī. Aja ym pexo. Pehē rehe Tupā ipy'a katu, aja pexo. A'erehe mā peja ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym.

Ma'e katu ame'ē ke jama'ema'e ta me'ē te'e

¹⁵ Myja me'ē japandu ta my? Moise je'ēha rehe jahendu ym apo 'y, a'erehe ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ta my? Anī. Katu ym aja. Jande rehe Tupā ipy'a katu, a'erehe ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ta my tī? Anī. Katu ym aja. ¹⁶ Kuja pekwa katu. Amō pe pepandu: “Nde pe ihē te'e aparaky ta. Nde rehe jō ahendu katu ta” aja. Aja rahā, ame'ē riki nema'e jar aja ixo ta. Ame'ē riki kuja saka. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e rahā, ame'ē riki pehēma'e jar aja saka. (Marā ka ym peputu'uha ame'ē ngi. A'erehe pehē jar aja saka.) Pehendu katu ehe ame'ēja saka, a'erehe pehē jar ame'ēja saka. Pe, ma'e peka'u te'eha ke pema'e rahā, pema'ō ta. Amō ijar pehī tī. Tupā rehe pehendu katu rahā, pehē pe a'e pandu ta: “Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixōi te pehē pe” aja. A'erehe ame'ē riki pehē jar aja apo 'y. (A'erehe pehendu katu ehe.)

¹⁷⁻¹⁸ Yman ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Marā ka ym peputu'uha ame'ē ngi. Ame'ē riki pehēma'e jar aja saka. Pehendu katu ehe, ame'ēja saka. Aja rahā, jetehar ke pehē pe amō ta mu'e. Ame'ē rehe pehendu katu te hū. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Ame'ē riki pehēma'e jar aja ym apo 'y. Pehē ke Tupā mupoir, aja pexo. Pe, Tupāma'e ke pehē. A'e riki pehēma'e jar apo 'y. Aja rahā, katu ame'ē ke pema'ema'e ta apo 'y. A'erehe kuja Tupā pe ihē apandu: “Mā! Ne jō riki katu te me'ē ke” aja riki.

¹⁹ Awa ta jar rehe har ihē apandu axo. Paraky te'e ame'ē rehe har apandu tī. Aja rahā, pehē pekwa katu ta. Yman pepandu: “Ma'e jaka'u te'eha ke jō jama'e ta” aja. Aja rahā, ame'ē riki pehēma'e jar aja

saka. Pehendu katu ehe, ame'ēja saka. Aja rahā, upa ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Aja apo tī. Kuja pepandu ta me'ē te'e: “Katu ame'ē ke jō jama'ema'e ta apo 'y. Aja rahā, Tupā kotyhar ta te aja jaxo” aja riki. Aja rahā, ame'ē riki pehēma'e jar apo 'y. Pehendu katu ehe.

²⁰ Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e rahā, ame'ē riki pehēma'e jar aja saka. Pehendu katu ehe, ame'ēja saka. Arahā Tupā putar ame'ē ke pema'e tar ym. Pema'e ym te. ²¹ Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e, ame'ē ngi pehē ruxī apo 'y. Ame'ē ke pema'ema'e rahā, ma'e riki pehēma'e muhepyha my? Kuja. Manōha ke. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e rahā, pema'ō ta. ²² Apo ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar katu, ame'ē ke Tupā mukanim pehē ngi. Pehē ke mupoir, ame'ēja saka. Apo Tupā rehe pehendu katu. A'e riki pehēma'e jar apo 'y. Aja rahā, ma'e riki pehēma'e muhepyha my? Kuja. Tupā putar ame'ē ke jō pema'ema'e tar katu. Aja rahā, pema'ō rahā, pehē ruhā te hū aja pexo ta inamō. (Ame'ē riki pehēma'e muhepyha ke.) ²³ Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'ema'e rahā, ame'ē rehe muhepy ta, ame'ēja saka ta. Mupyraraha renda pe oho ta. Ame'ē riki muhepyha ke. Tupā anī. Uhāha ke a'e me'ē te'e. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te kotyhar te ke a'e, a'erehe uhāha ke Tupā te'e me'ē katu ipe, (Jesu rehe jurujar katu ame'ē pe.)

7

Jumendar aja saka

¹ Ihē mu ta! Sehar ta je'ēha rehe har pekwa, a'erehe apo ihē apandu ame'ē ke pekwa katu ta tī. Amō ixuwe katu rahā jō, sehar ta je'ēha rehe hendu katu ta me'ē te'e. Manō rahā, anī. Marā ka ym henduha. ² Kūjā jumendar ame'ē ke aja tī. Ixawa'e ixo rahā, inamō hakehar ixo ta me'ē te'e. Aja sehar ta je'ēha rehe panduha ihī. Pe, ixawa'e manō rahā, anī. “Ixawa'e namō ixo ta me'ē te'e” ame'ē panduha rehe hendu ym apo 'y. Je'ēha

nixói. ³ Pe, ixawa'e ixo rahã, amõ sawa'e namõ jumusarái rahã, ka'u te'e ame'ẽ kũjã. Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e. Ixawa'e manõ rahã, jumendar-ihã upa, aja riki. Nixói, aja riki. Jeje ixo tĩ. A'erehe amõ sawa'e ke pyhyk rahã, ka'u te'e ym. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym tĩ.

⁴ Ihẽ mu ta! Pehẽ riki ame'ẽ kũjã aja saka. Moise je'ẽha rehe har japandu rahã, jande jamanõ, ame'ẽja saka. (Ixawa'e manõ, ame'ẽja saka tĩ.) A'erehe Moise je'ẽha rehe jahendu ym, ame'ẽja saka tĩ. Kirisutu manõ, a'erehe inamõ jamanõ, ame'ẽja saka. Kirisutu ke Tupã mukwera katu muhem. Pe, ixotyhar ta ke jande. (Amõ sawa'e ke japyhyk, ame'ẽja saka. A'erehe Kirisutu rehe jõ jahendu katu ta me'ẽ te'e.) Aja rahã, katu ame'ẽ ke jama'ema'e apo 'y. Aja Tupã putar ame'ẽ ke jama'ema'e apo 'y.

⁵ Yman jande py'a rupi ma'e ke japutar, aja jaxo rahã, ma'e jaka'u te'eha ke jama'e tar katu. Ma'e riki ma'e ka'u te'e ame'ẽ ma'eha ke my? Ame'ẽ ke Moise je'ẽha mujekwa katu. A'erehe ame'ẽ ke jama'e tar katu. Pe, aja jama'e rahã, jamanõ ta. ⁶ Apo anĩ. Jande jamanõ, ame'ẽja saka. A'erehe Moise je'ẽha rehe jahendu katu, ame'ẽ ngi jande ke Tupã mupoir, ame'ẽja saka. (Aja rahã, ame'ẽ rehe jahendu ym ta apo 'y.) Yman Moise je'ẽha jande ke kynda, ame'ẽja saka. Ame'ẽ ngi jande ke mupoir, ame'ẽja saka. (Aja rahã, ame'ẽ rehe jahendu ym ta apo 'y.) A'erehe apo Tupã putar ame'ẽ ke jama'ema'e katu. Ymanihar aja anĩ. Je'ẽha ke paper rehe amõ mupinim, aja jaxo ym. Anĩ. Apo har pyahu aja jaxo. Tupã'ã mujekwa, aja jaxo. Aja Tupã putar ame'ẽ ke jama'ema'e katu.

Ma'e riki ma'e ka'u te'e ame'ẽ ma'eha ke

Ame'ẽ ke Moise je'ẽha mujekwa

⁷ Myja me'ẽ japandu ta my? Amõ ta pandu: "Moise je'ẽha riki katu ym" aja. Anĩ. Aja ym riki. Ma'e riki ma'e

ka'u te'eha ma'eha ke, ame'ẽ ke ihẽ pe Moise je'ẽha mujekwa. (A'erehe Moise je'ẽha katu tĩ.) Kuja ame'ẽ panduha ihĩ: "Amõma'e rehe nde py'a emoĩ ym" aja. Pe, ame'ẽ panduha nixói rahã, marã ka ym ma'e ihẽ aka'u te'eha ihẽ ama'eha ke akwaha. Amõma'e rehe ihẽ py'a amoĩ rahã, ame'ẽ riki katu ym, aja akwa ym ta tipe. ⁸ Pe, ame'ẽ je'ẽha ihẽ akwa riki. A'erehe ma'e ihẽ aka'u te'eha ama'eha ke ihẽ akwa katu. A'erehe i'ar koty te we amõma'e ke rehe ihẽ py'a amoĩ moĩ. Moise je'ẽha nixói rahã, ma'e riki ma'e ihẽ aka'u te'eha ama'eha ke ihẽ akwa ym ta tipe.

⁹ Moise je'ẽha ke ihẽ akwa ym rahã, ihẽ katu axo aja ihẽ jupe. Pe, ame'ẽ je'ẽha ke ihẽ akwa rahã, ma'e ihẽ aka'u te'eha ke ihẽ ama'ema'e tar katu hũ. ¹⁰ Ame'ẽ je'ẽha rehe amõ hendu katu te rahã, a'e ke Tupã muhã katu ta, aja a'e putar. Ihẽ pe anĩ. Ahendu ym ehe. Ma'e ihẽ aka'u te'eha ke ihẽ ama'e, aja akwa katu. A'erehe ihẽ amanõ, ame'ẽja saka. Tupã namõ ihẽ axo ym ta, aja akwa. ¹¹ Pe, ma'e ihẽ aka'u te'eha ke ihẽ ama'e. Ame'ẽ riki ihẽ ke muka'u te'e, ame'ẽja saka. Ame'ẽ je'ẽha mujekwa, aja ihẽ ama'ema'e katu ta, aja ihẽ akwa ihẽ jupe naĩ. Aja muka'u te'e. Anĩ. Kuja ame'ẽ je'ẽha mujekwa. Ma'e ihẽ aka'u te'eha ke ihẽ ama'e, a'erehe ihẽ amanõ ta, aja mujekwa riki. Tupã namõ axo ym ta, aja mujekwa.

¹² Aja rahã, Moise je'ẽha riki katu te. Tupã muwyr ame'ẽ ke. Ame'ẽ je'ẽha rehe panduha ihĩ. Ame'ẽ riki katu te tĩ. Myja me'ẽ ngã ma'ema'eha ke Tupã putar, ame'ẽ ke mujekwa. Ngã ke muhury katu tĩ. ¹³ Aja rahã, katu te ame'ẽ ke ihẽ ke jukwa, ame'ẽja saka my? Anĩ. Aja ym. Ihẽ riki ma'e ihẽ aka'u te'eha ke ama'e, a'erehe ihẽ amanõ, ame'ẽja saka. Tupã namõ ihẽ axo ym ta, aja riki. Tupã pandu ame'ẽ ke katu. Pe, ame'ẽ ke ma'e riki ma'e ka'u te'eha ma'eha ke, ame'ẽ ke mujekwa ihẽ pe. Aja rahã, ma'e riki ma'e ka'u te'eha ma'eha ke, ame'ẽ ke ihẽ akwa katu te. Amõ we tĩ. Ame'ẽ

ma'e ka'u te'eha ma'eha riki i'ar koty te we katu ym ha, aja akwa.

Ihē py'a amō koty koty ihon ame'ēja saka riki

¹⁴ Myja me'ē Tupā putar my? Ame'ē ke Moise je'ēha mujekwa. A'erehe Moise je'ēha ke Tupā muwyr, aja jande jakwa katu. Pe, ihē riki awa te'e ihē. A'erehe ma'e ihē aka'u te'eha ke ihē ama'ema'e. Marā ka ym aputu'uha ingi. Ihē jar aja saka ame'ē. (A'erehe ahendu katu ehe.)
¹⁵ Ma'erehe ma'e ke ihē ama'ema'e my? Ihē akwa ym riki. Pesarahā! Ihē aputar ame'ē ke ihē ama'e ym. Ihē aputar ym ame'ē ke ihē ama'e katu. ¹⁶ Ihē ama'e tar ym ame'ē ke ihē ama'e rahā, ihē apandu riki: "Jetehar te riki. Moise je'ēha riki katu me'ē ke" aja akwa katu. ¹⁷ Pe, ihē riki ame'ē ke ama'ema'e, aja ym riki. Ihē py'a rehe ma'e ihē aka'u te'eha ke ama'e tar katu, ame'ē riki ihī. Ame'ē riki ihē ke muma'e, ame'ēja saka. (A'erehe, ihē ama'ema'e riki.) ¹⁸ Katu ame'ē ke ihē ama'e, ame'ē ke ihē py'a rehe ihī ym, aja ihē akwa katu. Ihē riki awa te'e ihē. Pitu te'e ihē. Katu ame'ē ke ihē ama'e tar katu, ame'ē riki ihē py'a rehe ihī tipe. Anī. Marā ka ym ihē ama'eha. ¹⁹ Katu ame'ē ke ihē ama'e tar katu tipe. Aja ym ihē ama'eha. Anī. Ma'e ihē aka'u te'eha ke ihē ama'e tar ym. Ame'ē ke ihē ama'e riki. ²⁰ Ihē ama'e tar ym ame'ē ke ihē ama'e rahā, ihē riki ama'e, aja ym riki. Anī. Ma'e ihē aka'u te'eha ke ama'e tar katu, ame'ē riki ihē py'a rehe ihī katu. Ame'ē riki ihē ke muma'e, ame'ēja saka. (A'erehe ihē ama'ema'e.)

²¹ A'erehe kuja riki ihē ama'eha. Katu ame'ē ke ihē ama'e tar katu rahā, kuja jō ihē ama'e: "Ma'e ihē aka'u te'eha ke ihē ama'e we rī" aja riki. Aja riki ihē apanduha. ²² Je'ēha ke Tupā muwyr, ame'ē rehe ihē rury katu. Ihē py'a rupi ihē rury katu. ²³ Pe, ihē apandu: "Je'ēha ke Tupā muwyr. Ame'ē riki katu ame'ē ke" aja akwa. Pe, amō je'ēha rehe ihē ahendu katu tipe, aja ihē akwa. Juja ym ame'ē. Huwajan aja saka

ame'ē. Ame'ē riki ihē ke ma'e ihē aka'u te'eha ke muma'e, ame'ēja saka. (A'erehe ihē ama'ema'e.) Marā ka ym ihē aputu'uha ingi. ²⁴ Mā! Ihē rury ym te ame'ē ke ihē. Awa riki ihē ke mupoir ta ingi my? (Ihē ke mupoir rahā, ma'e ihē aka'u te'eha ke ihē ama'e ym ta.) Aja rahā, mupyraraha renda pe ihē aho ym ta. Awa riki mupoir katu ta ingi my?

²⁵ Pesarahā! Tupā riki. A'e pandu ta, a'erehe Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te riki ihē ke poir katu ta ingi. A'erehe Tupā pe apandu: "Ne jō riki katu te me'ē ke" aja apandu.

Aja rahā, kuja riki ihē axo. Ihē akwa katuha namō Tupā putar ame'ē ke ihē ama'e katu. Ihē py'a pe aputar ame'ē ke ihē ama'e rahā, ma'e ihē aka'u te'eha ke ihē ama'e. (Ihē rehe har ihē apandu. Aja rahā, upa ngā pe amujekwa. Ihē aja upa katu te ngā tī. Ipy'a pe putar ame'ē ke ma'e rahā, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e tī.)

8

Tupā'āma'e pyrātāha namō ixo

¹ Jesu Kirisutu kotyhar aja amō ixo rahā: "Katu ym nde. Mupyraraha renda pe eho" aja Tupā pandu ym te ta. ² Jesu Kirisutu kotyhar aja ihē axo. A'erehe Tupā'āma'e pyrātāha riki ihē py'a rehe ihī katu. A'erehe ihē axo katu te, aja ihē axo. Aja rahā, ma'e ihē aka'u te'eha ke ihē ama'e tar katu, ame'ē ke a'e riki muputu'u katu. Pe, mupyraraha renda pe aho, ame'ē rape ngi ihē ke a'e muhem tī, ame'ēja saka. ³ "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja Moise je'ēha rehe hendu katu ame'ē ta aja ym riki. Marā ka ym mukatuha. Awa pitu te'e. Hendu ym ehe. Moise je'ēha rehe hendu ym. "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja Moise je'ēha rehe hendu katu ame'ē ta aja ym riki. Tupā anī. Ame'ē ke a'e pandu katu. Kuja: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja. A'e pandu tī: "Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē riki katu ym" aja.

A'erehe Ta'yr ke a'e muwyr. A'e uwyr rahã, awa te'e a'e uwyr tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e. Ame'ẽ awa te'e a'e tĩ. Pe, ma'e ka'u te'eha ke Ta'yr ma'e ym te riki. Awa ta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy uwyr. Aja ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e tar katuha ke mukanim ingi. ⁴ Aja riki a'e. Aja rahã, ma'e katu ame'ẽ ke jande jama'ema'e ta me'ẽ te'e, aja Moise je'ẽha mujekwa. Ame'ẽ ke jama'ema'e. Tupã'ãma'e pyrãtãha riki jande py'a rehe ihĩ, a'erehe jama'ema'e katu. Jande py'a rupi jama'ema'e tar katu my? Anĩ. Aja ym. Tupã'ãma'e pyrãtãha namõ jama'ema'e katu. ⁵ Amõ juehe putar, aja amõ ta ixo ta katu. Ame'ẽ ta ipy'a pe ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ke jõ ma'ema'e katu. Tupã'ã mujekwa rahã, amõ koty. A'e mujekwa, aja amõ ixo tar katu. Ame'ẽ ta amõ kotyhar ixo. Tupã'ã putar, aja ixo katu. ⁶ Ipy'a pe ma'e ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ke jõ amõ ma'ema'e rahã, mupyraraha renda pe oho ta. Tupã namõ ixo ym te ta. Tupã'ã mujekwa, ame'ẽ ke amõ ma'ema'e rahã, uhãha namõ ixo ta. Pe, ipy'a ke Tupã muhury katu. ⁷ Ipy'a pe ma'e ukwa ukwa ixo ame'ẽ ke jõ amõ ma'ema'e rahã, Tupã ruwajan aja a'e ixo ta. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe a'e hendu ym. Marã ka ym henduha a'e. ⁸ Ipy'a pe ma'e ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ke amõ ma'ema'e rahã, Tupã ke marã ka ym muhuryha a'e.

⁹ Pehẽ anĩ. Pehẽ py'a pe ma'e pekwa pekwa pexo, ame'ẽ ke pema'e ym. Anĩ. Pehẽ py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu. A'e mujekwa ame'ẽ ke pema'ema'e katu. Tupã'ã ke Kirisutu muwyr. A'e riki pehẽ py'a rehe ihĩ ym rahã, Kirisutu kotyhar aja ym pehẽ. ¹⁰ Pe, Kirisutu riki pehẽ py'a rehe ihĩ katu rahã, pehẽ ruhãha ke Tupã'ã me'ẽ ta kũ. Tupã pandu: "Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe" aja. A'erehe pehẽ ruhãha ke I'ã me'ẽ katu ta. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e riki. A'erehe pehẽ rete manõ ta. Pehẽ'ã anĩ. Pehẽ ruhã te hũ ta. ¹¹ Manõha ngi Jesu Kirisutu

ke Tupã mukwera katu muhem. Aja rahã, pehẽ ke a'e mukwera katu ta muhem tĩ. Pehẽ pemaõ ta ame'ẽ ta ke pehẽ. I'ã riki pehẽ py'a rehe ihĩ katu, a'erehe pehẽ ke Tupã mukwera katu ta muhem tĩ.

¹² Ihẽ mu ta! Pesarahã! Tupã'ã mujekwa ame'ẽ ke jama'ema'e ta me'ẽ te'e. Jande py'a pe ma'e jakwa jakwa jaxo, ame'ẽ ke mã peja jama'e ym jaxo. ¹³ Pehẽ py'a pe pekwa pekwa pexo ame'ẽ ke pema'ema'e rahã, mupyraraha renda pe peho ta. Tupã namõ pexo ym te ta. Pe, Tupã'ãma'e pyrãtãha namõ ma'e peka'u te'eha pema'eha ke pemuputu'u rahã, pehẽ ruhã te hũ, aja pexo ta.

¹⁴ Tupã'ã mujekwa, ame'ẽ ke ma'ema'e ame'ẽ ta riki Tupã ra'yr ta. ¹⁵ Pehẽ py'a rehe I'ã ke Tupã muwyr. Aja rahã, Tupã ngi jande ke I'ã mukyje ym tĩ. (Aja rahã, Tupã ngi jakyje ym.) Kuja riki. Jande riki Tupã kotyhar ta ke jande aja I'ã mu'am. Pe, ima'e pyrãtãha namõ Tupã pe japandu: "Papa! Ihẽ pái keruhũ!" aja riki. ¹⁶ Tupã kotyhar ta ke jande, aja jakwa katu. Aja Tupã'ã mujekwa jande pe tĩ. "Jetehar te. Ta'yr ta ke pehẽ" aja mujekwa jande pe tĩ. ¹⁷ Ta'yr ta ke jande. Aja rahã, ma'e katu ame'ẽ ke Tupã mupyta ixoty, ame'ẽ ke jandema'e wan ta. Kirisutuma'e ke ixoty Tupã mupyta tĩ. Ame'ẽ ke Kirisutu namõ japyhyk ta tĩ. Jandema'e wan ta tĩ. Yman Kirisutu ke ngã mupyrara. Aja jande ke ngã mupyrara tĩ. Aja jaxo rahã, Kirisutuma'e katuha ke inamõ jandema'e wan ta tĩ.

Upa mukatu te ta

¹⁸ Kome'ẽ ywy keruhũ pe jaxo rahã, jande japyrara jaxo. Yman rahã, ma'e katu te ame'ẽ ke jande pe Tupã mujekwa ta. Ame'ẽ riki jande japyraraha 'ar koty te we katuha. Marã ka ym jujaha. Katu te hũ. Aja ihẽ akwa katu te. ¹⁹ Ixotyhar ta ke Tupã mujesak ta. Ame'ẽ rehe upa katu te a'e mujã ame'ẽ ta harõ katu te hũ. ²⁰ Upa Tupã mujã ame'ẽ ke rehe

har a'e pandu: "Ma'e jaxer aja uwak ta oho" aja. Jeje uwak my? Anĩ. Tupã putar, a'erehe a'e pandu: "Ma'e jaxer aja uwak ta oho" aja. Pe, ma'e katu ta, aja harõ ixo we rĩ. ²¹ Yman rahã, Tupã riki mukatu ta. Upa a'e mujã ame'ẽ ke mukatu ta. Aja rahã, jaxer aja uwak ym te ta tĩ. Aja rahã, Tupã kotyhar ta aja katu te hũ ta tĩ. Ame'ẽ rehe harõ katu ixo. ²² Pe, apo upa Tupã mujã ame'ẽ ke ahy aja ixo. A'erehe jambu hũ aja ixo tĩ. Aja jakwa. Kũjã imembyr ahy rahã, imãĩ jambu aja saka Tupã mujã ame'ẽ ke. ²³ Tupã mujã ame'ẽ ke jambu aja ixo. Ame'ẽ jõ ym. Jande aja tĩ. Jambu aja jaxo tĩ. Jande py'a rehe I'ã ke Tupã muwyr. Aja rahã, kuja a'e mujekwa: "Ihẽ ra'yr ta ke pehẽ" aja. A'erehe inamõ jaxo ta. Ame'ẽ rehe jaharõ hũ jaxo. Pe, jaharõ jaxo rahã, japyrara jaxo, a'erehe jambu aja jaxo. ²⁴ Jaharõ hũ jaxo, a'erehe jaxo katu we rĩ. Uhyk ta ame'ẽ ke rehe jasak rahã: "Pehĩ" aja jakwa. A'erehe ame'ẽ rehe jaharõ ym we ta jaxo. Ma'e ke rehe usak rahã: "Pehĩ" aja ukwa, a'erehe ame'ẽ rehe harõ ym ta awa. ²⁵ Ma'e ke rehe jasak ym ame'ẽ ke rehe jaharõ rahã, jande py'ahu te'e jaharõ katu jaxo. A'erehe Tupã mukatuha angaha ke rehe jande py'ahu te'e jaharõ katu jaxo.

²⁶ Amõ we tĩ. Jande pitu te'e jande. A'erehe jande py'a ke Tupã'ã mātã katu. Myja me'ẽ Tupã namõ jande japandu pandu ta my? Tupã'ã riki japandu ame'ẽ ke Tupã pe raho katu, ame'ẽja saka. Jambuha aja saka riki. Ame'ẽ jambuha ma'e ke my? Panduha nixói. Tupã'ã riki mujekwa Tupã pe. Jande rehe har Tupã namõ I'ã riki pandu pandu katu. ²⁷ Ipy'a pe ma'e ke amõ ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ke Tupã ukwa katu. I'ã riki ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ke a'e ukwa katu tĩ. Tupã namõ ixotyhar ta rehe har I'ã pandu katu. Tupã putar ame'ẽ ke I'ã pandu pandu. A'erehe I'ã ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ke Tupã ukwa katu a'e tĩ.

²⁸ Kuja jakwa katu. Ipy'a katu ehe ame'ẽ ta pe Tupã pandu: "Ihẽ koty

pejur. Ihẽma'e ta" aja. Pe, ame'ẽ ta rehe ma'e ke uhyk. Ma'e katu ame'ẽ ke uhyk my? Ma'e katu ym ame'ẽ ke uhyk my? Aja rahã: "Myja me'ẽ ame'ẽ ke katu aja ihẽ amuruwak ta my?" aja Tupã ma'ema'e ixo. Aja ipy'a katu ehe ame'ẽ ta pe a'e ma'ema'e ixo.

²⁹ Kome'ẽ ywy keruhũ nixói rahã, awa riki ima'e wan ta my, ame'ẽ ke Tupã ukwa katu riki. "Ame'ẽ ta riki ihẽ ra'yr ta kũ tĩ" aja a'e pandu. Ame'ẽ ta riki Ta'yr mu ta aja ta kũ. Pe, ame'ẽ ta ngi har Ta'yr te riki je'ẽha te reko. ³⁰ "Peme'ẽ riki ihẽma'e ta kũ" aja Tupã pandu. Amõ we tĩ. Ame'ẽ ta pe a'e pandu tĩ: "Amõ ta ngi har pehẽ ke ihẽ ajo'ok" aja. Amõ we tĩ. Ame'ẽ ta pe: "Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe" aja a'e pandu tĩ. Amõ we tĩ. Ame'ẽ ta pe ima'e katuha ke a'e mujesak ta tĩ.

Jande rehe Tupã ipy'a katu te hũ

³¹ Upa ma'e katu ame'ẽ ke Tupã ma'ema'e katu. A'erehe myja me'ẽ japandu ta my? Kuja riki. Tupã riki jande kotyhar aja ixo. A'erehe jande ke muputu'u ame'ẽ ta nixói. (A'erehe muputu'u ym te ta awa jande ke.) Jande kotyhar aja Tupã ixo. ³² A'erehe: "Ihẽ ra'yr ke ihẽ amondo ym ta. A'e manõ ym ta" aja Tupã pandu ym. Anĩ. Ta'yr ke a'e muwyr. A'e pandu: "Upa ngã ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe ihẽ ra'yr muhepy ta. A'erehe a'e manõ ta" aja pandu. Ta'yr ke muwyr. Aja rahã, upa ma'e katu ame'ẽ ke jande pe Tupã te'e me'ẽ katu ta tĩ. Kyty'ỹ ym a'e ma'e ke. ³³ Ixotyhar ta riki Tupã jo'ok ame'ẽ ta ke. Ame'ẽ ta pe: "Mã! Katu ym pehẽ" aja pandu ym te ta awa. Tupã riki pandu: "Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe" aja. ³⁴ Awa riki kuja pandu ta my? "Mã! Ma'e peka'u te'eha ke pema'e. Mupyraraha renda pe peho ta me'ẽ te'e" aja. Anĩ. Aja pandu ym te ta awa. Aja Kirisutu pandu ym te ta. A'e riki manõ. Arahã upa jandema'e jaka'u te'eha jama'eha ke rehe muhepy. A'erehe: "Katu ym

pehē” aja pandu ym te ta awa. Amō we tī. Manōha ngi a'e ke Tupā mukwera katu muhem. Pe, Tupā rake a'e ihī. (Aja rahā, katu te me'ē ke a'e, aja mujekwa katu.) Jande rehe har inamō Kirisutu pandu pandu ixo.

³⁵ Jande rehe Kirisutu ipy'a katu. Ame'ē ke amō riki mukanim ta my? Anī. Mukanim ym te ta awa 'y. Ma'e katu ym ame'ē ke jande rehe uhyk nahā my? Jande ngi Kirisutu ipy'a katuha ke mukanim ym te ta awa tī. Japyrara jande jaxo nahā my? Anī. Jande ngi Kirisutu ipy'a katuha ke mukanim ym te ta awa tī. Jande ke amō ta mahy nahā my? Anī. Jande ngi Kirisutu ipy'a katuha ke mukanim ym te ta awa tī. Myahy te aja jaxo nahā my? Anī. Jande ngi Kirisutu ipy'a katuha ke mukanim ym te ta awa tī. Jandema'e ym te nahā my? Anī. Jande ngi Kirisutu ipy'a katuha ke mukanim ym te ta awa tī. “Pehē ke jajukwa ta” aja amō ta pandu nahā my? Anī. Jande ngi Kirisutu ipy'a katuha ke mukanim ym te ta awa tī. Jande ke amō ta jukwa ta nahā my? Anī. Jande ngi Kirisutu ipy'a katuha ke mukanim ym te ta awa tī. Upa aja rahā, jande rehe Kirisutu ipy'a katuha ke amō mukanim ym te ta. ³⁶ Jande japyraraha rehe har Tupā je'ēha rehe panduha ihī:

“Tupā! Nde kotyhar ta ke jande. A'erehe wera rahā jande ke amō ta jukwa tar katu.

Arapuharan ke amō jukwa raho. Aja saka jande ke amō ta jukwa tar katu tī” aja panduha ihī.

³⁷ Jetehar te ke! Upa aja pyraraha riki jande rehe uhyk nahā my? Marā ka ym jande ke 'y. Jande rehe Kirisutu ipy'a katu, a'erehe Tupā rehe jō jande py'a jamapyk katu. ³⁸ Jande rehe Tupā ipy'a katu. Ame'ē ke mukanim ym te ta awa, aja ihē akwa katu. Jande jaxo rahā, jande rehe a'e ipy'a katu. Jande jamanō rahā, aja tī. Jande rehe ipy'a katu tī. Ame'ē ke Tupā je'ēha rahoha ta mukanim ym te ta. Amō ywa pe har

ta aja tī. Mukanim ym te ta tī. Satana kotyhar ta aja tī. Mukanim ym te ta tī. Apo jande rehe a'e ipy'a katu. Yman rahā, aja ta tī. Ipy'a katu ta tī. ³⁹ Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te kotyhar ta ke jande, a'erehe jande rehe Tupā ipy'a katu. Ame'ē ipy'a katuha mukanim ame'ē ke nixói te. Upa ma'e ke Tupā mujā. Ame'ē ngi har ipy'a katuha mukanim ame'ē ke nixói te tī. Ywa pe ihī, ame'ē ke aja tī. Ame'ē ipy'a katuha mukanim ame'ē ke nixói te tī. Kome'ē ywy keruhū pe ihī ame'ē ke aja tī. Ipy'a katuha ke mukanim ame'ē ke nixói te tī.

9

Jundéu awa ta rehe har Páu pandu

¹⁻² “Ihē anam ta rehe ihē pyai te hū. Jundéu awa ta ke ame'ē ta. (Upa katu te ame'ē ta Kirisutu rehe jurujar ym. A'erehe Tupā muhā ym.) A'erehe ihē apyai te hū. Ihē apyaiha putu'u ym riki” aja ihē apandu. Ihē Páu. Aja jetehar te ke ihē apandu. Kirisutu kotyhar ke ihē, a'erehe te'e apandu ym ihē. Ihē py'a rehe Tupā'ā ihī katu, a'erehe te'e apandu ym, aja ihē akwa katu. ³ Upa katu te jundéu awa ta ke Tupā muhā katu, ame'ē ke aputar. Upa katu te muhā ym. A'erehe kuja ihē pe Tupā pandu ta tipe: “Nde riki ihē amai ta ame'ē ke nde. Kirisutu kotyhar aja ym nde erexo apo 'y” aja. Pe, upa katu te jundéu awa ta ke Tupā muhā katu ta tipe rahā, ame'ē panduha ihē pe katu ta tipe. ⁴ Ihē anam ta riki jundéu awa rainō ta. Yman ame'ē ta pe Tupā pandu: “Ihē ra'yr ta ke pehē” aja. Pe, ima'e pyrātāha ke a'eta pe Tupā mujesak. A'eta pe pandu tī: “Ihē rehe pehendu katu rahā, pehē rehe ihē asak katu ta” aja. Pe, Moise pe je'ēha ke a'e muwyr. Myja me'ē Tupā rehe ipy'a ke moī moī katu my? Ame'ē ke a'eta pe Tupā mujekwa katu. “Katu ame'ē ke pehē pe ihē ama'ema'e ta kŷ” aja Tupā pandu katu tī. ⁵ Ymanihar pehē ramūi riki Amarā. Isak aja tī. Jako aja tī. Ame'ē ta rainō ta ke jundéu awa ta. Pe, Kirisutu uwyr rahā, jundéu

awa aja imāi pusu ngi a'e u'ar tī. Pesarahā! Tupā riki upa katu tema'e kapitā keruhū a'e. Mā peja jande japandu: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja. Mā peja aja te'eha japandu. A'e tī. Amen.

⁶Upa katu te jundéu awa ta pe Tupā pandu my: “Ihē kotyhar ta ke pehē” aja my? Anī. Upa katu te ixotyhar ta aja ym. A'erehe: “Tupā pandu ame'ē ke uhyk ym” aja ihē apandu ym.

⁷Amō we tī. Upa katu te Amarā rainō ta riki Tupā kotyhar ta aja ym ixo. Kuja jō riki. Amarā pe Tupā pandu: “Isak rainō ta jō riki ne rainō te ta ke. Ame'ē ta jō riki nema'e te ta” aja ipe.

⁸Ame'ē riki kuja riki. Amarā amō kūjā ke pyhyk, (Anga ke.) A'erehe Amarā ra'yr u'ar, (Isamae ke.) Ame'ē rainō ta Tupā kotyhar ta ym. Amō koty riki Tupā kotyhar ke. Kuja. Tupā manga katu, aja Amarā ra'yr u'ar. (Isak ke a'e.) A'e riki Tupā kotyhar ke. Hainō ta riki Tupā kotyhar ta ke tī. ⁹Tupā manga katu ame'ē panduha riki kuja: “Angaha uhyk katu rahā, ihēma'e pyrātāha ke nde pe ihē amuwyr ta. Sar, nde rakehar pe nde ra'yr ta apo kŷ. Imembyr sawa'e ke u'ar ta” aja manga katu ipe.

¹⁰Amō we tī. Upa katu te Tupā kotyhar aja ym. Pesarahā! Hembe membyr mokōi riki. Ipāi peteī. Hembe sawa'e Isak a'e. Jande ramūi ke a'e. ¹¹⁻¹²Hembe pe Tupā pandu: “Haikwer rupi u'ar ame'ē rehe u'ar py ame'ē hendu katu ta” aja. Ame'ē ta u'ar ym rahā we, aja Tupā pandu. Sawa'e ra'yr ta ma'e katu ame'ē ke ma'ema'e ym we rī. Katu ym ame'ē ke ma'ema'e ym we tī. Ma'ema'e ym rahā we, aja Tupā pandu. Aja rahā, Tupā putar, a'erehe jō peteī sawa'e pe a'e pandu: “Ihē kotyhar wan ta nde” aja peteī pe pandu. (Ame'ē ke Jako pe pandu.) Amō pe anī. (Esau pe anī.) A'eta ma'e ke ma'ema'e, a'erehe aja ym. Tupā putar, a'erehe jō. ¹³Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī:

“Jako rehe ihē apy'a katu. Esau rehe anī. A'e ke ihē aputar ym” aja Tupā pandu.

(Esau u'ar py. Haikwer koty Jako u'ar. A'erehe upa katu te Amarā rainō ta riki Tupā kotyhar ta ke aja ym.)

¹⁴Aja rahā, myja me'ē japandu ta my? “Tupā katu ym” aja japandu ta my? Anī. Aja ym ta jande.

¹⁵Pesarahā! Moise pe Tupā pandu: “Apyrara ihē asak tar katu ame'ē ta rehe apyrara ihē asak ta.

Ihē apy'a katu tar katu ame'ē ta rehe ihē apy'a katu ta” aja riki.

¹⁶Aja rahā, Tupā ma'ema'eha riki sawa'e putar, a'erehe amō rehe Tupā pyrara usak my? Anī. Aja ym. Ma'e ke sawa'e ma'ema'e, a'erehe Tupā pyrara usak ehe my? Anī. Aja ym tī. Tupā jō putar, a'erehe amō rehe pyrara aja a'e usak katu. ¹⁷⁻¹⁸Amō rehe anī. Amō ke muhendu ym aja a'e riki putar rahā, aja a'e ma'ema'e. Parao aja saka. (Eji ywype pe har tama'e kapitā keruhū a'e.) Parao pe Tupā pandu, ame'ē riki Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Kuja Tupā pandu:

“Nde ke eji ywype pe har tama'e kapitā keruhū aja ihē amu'am. Pe, nde ke ihē rehe amuhendu ym, aja ihē ama'e ta. (Aja rahā, ihē rehe nde erehendu ym ta.) Aja rahā, amō ta ihēma'e pyrātāha ke ukwa katu ta tī. A'erehe nde kapitā keruhū aja ihē amu'am. Aja rahā, amō amō hekoha pe har ta aja ukwa katu ta tī. Ihē riki pyrātā te hū, aja ukwa ta” aja riki panduha ihī.

Aja rahā, Tupā putar ame'ē ke rehe pyrara a'e usak. Tupā rehe hendu tar ym, ame'ē ta pe: “Mā peja ixo” aja Tupā. (A'erehe Tupā jō putar ame'ē ke a'e ma'ema'e katu, aja mujekwa katu.)

Ngā rehe pyrara Tupā usak.

Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta rehe Tupā parahy.

¹⁹Aja rahā, pehē ngi har amō pandu ta ihē pe my: “Katu ym aja. Tupā putar, a'erehe ngā rehe a'e pyrara usak. Aja rahā: ‘Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e’ aja Tupā pandu ym ta me'ē te'e. Tupā

putariha ke mukanim ym te ta awa.”
Aja ihē pe amō pandu my? ²⁰ Mā!
Sa'e! Aja Tupā pe je'ēha emujywyr ym
exo. Pesarahā! Tujuk pander ke amō
mujā rahā, mujāha pe pander pandu:
“Ma'erehe ihē ke nde eremujā my?”
aja pander pandu ym. ²¹ Pesarahā!
Pander ke amō mujā rahā, a'e putar
aja ame'ē pander ke tujuk ke te'e
mujā. Tujuk jo'ok. Pe, ame'ē ke te'e
mokōi pander a'e mujā. Peteī pander
pe wera rahā pame katu te ma'e ke
mupupur. Amō pander anī. Ma'e
huryha mujā rahā jō, ame'ē pe ma'e
ke mupupur. Katu te ame'ē ke ame'ē
pander, a'erehe huryha rehe jō ma'e
ke mupupur.

²² Ame'ē pander mujāha aja Tupā
tī. A'e ma'ema'eha riki mujāha aja
tī. A'e putar, aja a'e ma'ema'e. Amō
ke pander aja saka tī. Amō ta
pe a'e parahyha ke a'e mujesak tar
katu. Mupyrara tate ame'ē ta ke a'eta.
Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe
ame'ē ta rehe parahy a'e. Ame'ē ta
pe pyrātāha ke mujesak tar katu tī.
Pahar parahy. Anī. Aja ym. I'i harō.
Aja rahā, ipy'a ke muruwak ta my?
A'erehe i'i a'e harō. ²³ Amō ta pe a'e
katu te ha ke a'e mujesak tar katu
tī. A'erehe i'i a'e harō tī. Pe, jande
pe ima'e pyrātā te ha ke a'e muje-
sak tī. A'e pyrara usak ame'ē ta ke
jande. Yman jande pe ima'e pyrātā te
ha ke a'e mujekwa ta, aja a'e ukwa.
Pe, mujekwa tī. ²⁴ Pe, jande riki a'e
putar ame'ē ta ke jande. A'e pandu:
“Ihē kotyhar ta ke pehē” aja jande pe.
Ame'ē ta ngi har jundéu awa ta ke.
Amō riki jundéu awa aja ym ame'ē ta
ke tī. ²⁵ Yman Tupā je'ēha rehe Oséi
mupinim. Kuja Tupā pandu ame'ē ke
a'e mupinim. Tupā pandu:

“Ihē kotyhar aja ym ame'ē ta pe ihē
apandu ta: ‘Ihē kotyhar ta ke
pehē apo 'y' aja.
Amō ta riki ihē apy'a ym ame'ē ta
ke. Ame'ē ta pe ihē apandu
ta: ‘Ihē apy'a katu ame'ē ta ke
pehē apo 'y' aja.

²⁶ Amō renda pe amō ixo rahā, ihē
apandu: ‘Ihē kotyhar ta ke aja

ym pehē' aja.

Ame'ē renda ke pe ihē apandu ta: ‘Ihē
riki ihē ruhā te hū ame'ē ke ihē.
Ihē ra'yr ta ke pehē apo 'y'” aja
Oséi mupinim. (Aja rahā, Tupā
putar ame'ē ta ke a'e jo'ok, aja
mujekwa.)

²⁷ Yman jundéu awa ta rehe har Isai
mupinim tī:

—Y ramūi rymy'y rehe ywy ku'i
heta te hū. Aja jundéu awa ta heta
te hū tipe tī. Ame'ē ta ngi har heta
ym ame'ē ta ke Tupā muhā katu ta.
²⁸ Kome'ē ywy keruhū pe har ta ke
Tupā mupyrara ta. Ame'ē angaha
ke rehe i'i a'e harō ym ta. Pahar
mupyrara ta — aja Isai mupinim.
(A'erehe heta ym jundéu awa ta ke
Tupā muhā katu ta aja mujekwa.)

²⁹ Yman amō we Isai mupinim tī:
“Tupā riki pyrātā te hū ame'ē ke a'e.
Heta ym jundéu awa ta ke a'e
mupyta ym rahā, jundéu awa
ta nixói te ta tipe.

Sondo ok ta pe har ta aja jundéu awa
ta nixói te ta tipe. Ngomo ok
ta pe har ta aja nixói te ta tipe
tī” aja Isai mupinim. (A'erehe
heta ym jundéu awa ta ke Tupā
muhā katu ta, aja mujekwa
katu.)

*Myrandu katu riki jundéu awa ta
pe katu tī*

³⁰ Upa aja rahā, kuja japandu katu.
“Myja me'ē Tupā pe katu te aja jande
jaxo my” aja jundéu awa aja ym
ame'ē ta putar ym. Kekar aja ym
ixo. Anī. Jesu Kirisutu rehe a'eta ju-
rujar katu, a'erehe ame'ē ta pe Tupā
pandu: “Pehē katu te. Ma'e peka'u
te'eha pema'eha nixói te pehē pe” aja
riki. ³¹ Jundéu awa ta anī. Ma'e
je'ēha rehe a'eta kekara. Ame'ē pe:
“Myja me'ē Tupā pe a'eta katu te my”
aja a'eta putar tipe. Kekar tipe tī.

³² Ma'erehe mahem ym my? Jesu
Kirisutu rehe jurujar ym, a'erehe ma-
hem ym. A'eta ma'ema'eha jō riki
katu, aja a'eta ukwaha naī. A'erehe
Jesu Kirisutu rehe a'eta jurujar tar
ym. Kirisutu riki ita aja saka. Ame'ē

rehe ipy tukwa. Tukwa rahã, u'ar u'ar. U'ar ym, a'erehe u'ar u'ar, ame'ëja saka. ³³ Ame'ë rehe har Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ. Tupã pandu: “Pesarahã! Siã ok ta pe ita ke ihẽ amoĩ ta.

Ame'ë rehe ipy ke ngã tukwa tukwa ta. Pe, u'ar u'ar ta.

Pe, amõ jurujar katu ehe rahã, pandu ta jupe: ‘Mã! Katu hũ’ aja ta” aja Tupã pandu.

Aja panduha ihĩ. (Kirisutu riki ame'ë ita aja saka. Heta jundéu awa ta jurujar tar ym ehe. U'ar u'ar ame'ëja saka. Aja rahã, mai, ame'ëja saka ixo. “Siã” aja pandu rahã: “Jerusarẽ ok ta ke” aja mujekwa.)

10

¹ Ihẽ mu ta! Kuja ihẽ aputar katu. Ihẽ Páu. Upa katu te jundéu awa ta ke Tupã muhã katu, aja ihẽ aputar katu. Ame'ë rehe har Tupã namõ ihẽ apandu pandu riki. Jundéu awa ta riki ihẽ anam ta. ² Tupã rehe a'eta ipy'a ke moĩ moĩ katu tipe, aja ihẽ apandu katu pehẽ pe. Anĩ. U'ar ha rupi ym Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ. ³ Myja me'ë Tupã pandu my: “Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe” aja. Ame'ë ke jundéu awa ta ukwa ym. A'erehe myja me'ë Tupã namõ katu te my, ame'ë ke ima'e ukwaha namõ kekar kekar tipe. A'erehe a'eta pandu ym: “Tupã pandu ame'ë ke rehe jajurujar katu ta” aja. Anĩ. Ima'e ukwaha namõ kekar tipe. ⁴ Kirisutu uwyr. A'erehe amõ jurujar katu ehe rahã, upa katu te Moise je'ëha rehe hendu katu, ame'ëja saka. A'erehe Moise je'ëha ke Kirisutu mumba, ame'ëja saka riki. Aja rahã, Kirisutu rehe amõ jurujar katu rahã, Tupã pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja riki.

Tupã muhã katu ame'ë ta ke

⁵ Moise je'ëha rehe hendu katu ame'ë ta myja me'ë Tupã koty katu te aja ixo ta my. Ame'ë rehe har Moise mupinim. Kuja. “Je'ëha mujekwa aja amõ ma'ema'e rahã, a'e

ixo katu ta. Hury katu ta” aja riki. (Ame'ë Moise je'ëha rehe hendu katuha hãtã ma'eha. Kirisutu rehe jurujar katuha, anĩ. Hãtã ym ma'eha.)

⁶ Kirisutu rehe amõ jurujar katu rahã, Tupã pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. Ame'ë panduha riki Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ. Kuja:

“Pepandu ym pehẽ jupe: ‘Awa riki ywa pe oho ta my?’ aja.” (Aja rahã, awa riki Kirisutu pe pandu ta oho my: “Kome'ë ywy keruhũ pe ewyjj ejur” aja pandu riki.)

Upa a'e uwyr, a'erehe aja pandu ym ta me'ë te'e ipe. ⁷ Amõ we tĩ.

“Pehẽ pepandu ym pehẽ jupe tĩ: ‘Awa riki itakwar keruhũ pe ixo ta oho my?’ aja.” (Aja rahã, awa riki Kirisutu ke mukwera katu ta muhem my, aja pandu riki.)

Tupã upa mukwera katu muhem riki, a'erehe aja pandu ym te ta me'ë te'e. ⁸ Tupã je'ëha rehe kuja panduha ihĩ. “Myrandu ke Tupã mujekwa, ame'ë riki pehĩ. Nde erepandu riki. Nde erekwa riki” aja panduha ihĩ. Ame'ë myrandu kuja. Tupã rehe nde erejurujar katu ta me'ë te'e. Ame'ë ke japandu pandu. ⁹ Amõ ta ruwa koty nde erepandu: “Jesu riki ihẽma'e sawa'e te. Manõha ngi Jesu ke Tupã mukwera katu muhem, ame'ë rehe ihẽ ajurujar katu.” Aja nde erepandu rahã, nde ke Tupã muhã katu ta. ¹⁰ Jesu rehe jande jajurujar katu rahã, Tupã pandu: “Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe” aja. Pe, ame'ë jajurujar katuha ke amõ ta ruwa koty japandu rahã, jande ke Tupã muhã katu. ¹¹ Tupã je'ëha rehe kuja panduha ihĩ.

“Amõ jurujar katu ehe rahã, jupandu ym ta jupe: ‘Mã! Jaxer’ aja ym ta” aja panduha ihĩ. Katu ta.

¹² Tupã pe upa awa ta juja katu te riki. Jundéu awa ta. Jundéu awa aja ym ame'ë ta. Upa katu te juja katu te. Myja me'ë upa ame'ë ta ke Tupã muhã katu ta my? Ame'ë riki juja

katu te. Upa awa ta pe peteihar jō riki jandema'e sawa'e te ixo. Tupā ke a'e. Inamō pandu pandu ame'ē ta pe katu ame'ē ke a'e te'e me'ē me'ē katu te hū.

¹³ Kuja riki Tupā je'ēha rehe panduha ihī:

“Jandema'e sawa'e te pe amō pandu: ‘Ihē ke emuhā katu’ aja. Upa aja pandu ame'ē ta ke Tupā muhā katu ta” aja panduha ihī.

¹⁴ Aja rahā, amō jurujar ym ehe rahā: “Ihē ke emuhā katu” aja marā ka ym a'e panduha. Pe, myrandu ke hendu ym rahā, marā ka ym jurujar katuha ehe. Pe, myrandu ke amō pandu ym oho rahā, marā ka ym henduha. ¹⁵ Pe, myrandu rahoha ke Tupā mondo ym rahā, marā ka ym myrandu ke panduha awa. Pesarahā! Myrandu rahoha ke Tupā mondo riki. Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī: “Myrandu katu ke pandu ame'ē ta uwyr ixo. Mā! Katu te ame'ē uwyrha ke” aja panduha ihī. ¹⁶ Myrandu katu rehe upa katu te jurujar katu my? Anī. Upa katu te aja ym. Aja riki Isai mupinim tī. “Sawa'e! Ihē apandu ame'ē ke rehe jurujar ym awa” aja mupinim. ¹⁷ Aja rahā, kuja riki. Kirisutu rehe har amō pandu pandu, ame'ē riki myrandu ke. Pe, myrandu rehe amō hendu rahā, Kirisutu rehe jurujar katu.

¹⁸ Myja me'ē jundéu awa ta my? Aja ihē apandu. Myrandu ke a'eta hendu ym my? Ame'ē jetehar te my? Jetehar ym. Hendu riki. Kuja myrandu rehe har Tupā je'ēha rehe panduha ihī:

“A'eta pandu, ame'ē panduha riki kome'ē ywy keruhū rupi amō pandu pandu oho. Ame'ē panduha ke upa kome'ē ywy keruhū pe har ta hendu” aja panduha ihī.

¹⁹ Pe, ihē apandu tī. Myrandu ke jundéu awa ta hendu rahā, ukwa ym my? Anī. Ukwa riki. Moise riki pandu py ame'ē ke a'e. Kuja. Jundéu awa aja ym ame'ē ta rehe har Tupā pandu:

“ ‘Awa ta ym ame'ē ta ke peme'ē ta’ aja jundéu awa ta ukwaha

naī. Ame'ē ta rehe ihē riki katu asak ta. A'erehe jundéu awa ta jyty'ym ta ame'ē ta rehe.

‘Ka'u te'e ame'ē ta ke peme'ē ta’ aja jundéu awa ta ukwaha naī. (Ame'ē ta pe ihē apandu ta: ‘Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe’ aja.) A'erehe ame'ē ta rehe jundéu awa ta parahy ta” aja Tupā pandu. Aja Moise mupinim.

(“Peme'ē ta” aja pandu rahā: “Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke a'eta” aja mujekwa katu.) ²⁰ Isai aja tī. Kyje ym ha namō Tupā pandu ame'ē ke a'e mupinim. Kuja Tupā pandu:

“Ihē rehe kekar ym ame'ē ta riki ihē ke mahem.

‘Myp ihī my?’ aja pandu ame'ē ta pe ihē juehe har amujekwa” aja Tupā pandu. Aja Isai mupinim. (Aja rahā, jundéu awa aja ym ame'ē ta jurujar katu ehe, aja mujekwa.)

²¹ Amō we jundéu awa ta rehe har Isai mupinim. Kuja. Tupā pandu:

“Wera rahā pame katu te ihē apandu: ‘Ihē koty pejywyr’ aja jundéu awa ta pe.

Anī riki. Hendu ym ame'ē ta ke a'eta. ‘Tupā ke japutar ym’ aja pandu ame'ē ta ke a'eta” aja Tupā pandu. Aja Isai mupinim.

11

Jundéu awa ta rehe Tupā pyrara usak

¹ “Jundéu awa ta ke ihē aputar ym” aja Tupā pandu my? Anī. Aja ym. Aja ihē akwa katu. Ihē ke a'e ombor ym. Ihē Páu. Jundéu awa ke ihē tī. A'erehe jundéu awa ta ke a'e ombor ym tī, aja akwa katu. Ihē jundéu awa ke tī. Amarā rainō ke ihē. Ymanihar te ihē ramūi riki Menjamī. Jundéu awa ke a'e tī. ² Jundéu awa ta ke Tupā ombor ym. Yman te jundéu awa ta nixói rī. Tupā pandu: “Ihē kotyhar wan ta” aja. Eri rehe har Tupā je'ēha rehe panduha ihī tī. Ame'ē ke pekwa riki. Jundéu awa ta ke Tupā ombor ym, aja

Eri panduha mujekwa tĩ. Jundéu awa ta rehe har Eri je'ě je'ě hũ Tupã pe.

³ —Sawa'e! Ne je'ěha pandu ame'ě ta ke jundéu awa ta jukwa jukwa hũ. Nde rehe ipy'a ke ngã moĩ moĩ, ame'ě renda ke a'eta upa mujaxer. Ne je'ěha pandu ame'ě ta ngi har ihẽ jõ riki axo. Pe, ihẽ ke a'eta jukwa tar katu tĩ — aja Eri.

⁴ Kuja Tupã pandu ipe:

—Anĩ. Ne jõ ym. Amõ heta ihẽ rehe ipy'a ke moĩ moĩ ame'ě ta ixo. Kuja, 7.000 hetaha ixo. Ame'ě ta Mbáu rehe ipy'a ke moĩ moĩ ym. (Mbáu riki tupãran ke) — aja riki Eri pe Tupã pandu.

⁵ Aja jundéu awa ta ke Tupã ombor ym, aja mujekwa. Aja apo tĩ. Heta ym ame'ě ta rehe Tupã pyrara usak. A'erehe ame'ě ta pe Tupã pandu. “Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ” aja. (A'erehe upa ombor ym aja mujekwa katu.)

⁶ Ma'e katu ame'ě ke a'eta ma'ema'e, a'erehe ame'ě ta pe Tupã pandu my? “Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ.” Anĩ. Aja ym. Ame'ě ta rehe a'e pyrara usak, a'erehe jõ aja a'e pandu. Ma'e ke a'eta ma'ema'e, a'erehe: “Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ” aja Tupã pandu my? Aja rahã, pyrara usakiha namõ: “Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ” aja Tupã pandu ym ta tipe. Anĩ. A'eta ma'e ke ma'ema'e, a'erehe: “Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ” aja Tupã pandu ym te. (Pyrara usak, a'erehe: “Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ” aja Tupã pandu katu.)

⁷ Myja me'ě Tupã koty katu ta awa my? Myja me'ě Tupã pandu my: “Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe” aja. Ame'ě ke jundéu awa ta kekar tipe. Heta ym ame'ě ta jõ mahem riki. Ame'ě ta pe jõ Tupã pandu: “Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ.” Amõ hetaha ta pe anĩ. Ipyakwar ym ame'ěja saka ixo. (A'erehe Tupã pandu, ame'ě ke rehe hendu ym.) ⁸ Tupã je'ěha rehe kuja panduha ihĩ: “Iākã ke Tupã mujanam rãi. A'erehe a'eta ukwa ym ma'e ke. Yman aja ixo. Apo aja ixo tĩ. Jundéu awa ta ukwa ym tĩ” aja panduha ihĩ.

⁹ Aja Ndawi mupinim tĩ. Kuja:

“Awa mi'u matyriha rehe hury katu ixo, aja ukwaha naĩ. Mã peja ame'ě ta ke Tupã pyhyk. Pe, ame'ě ta ke mupyrara tĩ.

¹⁰ Mã peja a'eta reha ke emuwe. Aja rahã, usak ym ta ma'e ke, aja ixo ta. Ukwa ym ta ma'e ke.

Pe, mã peja ma'e puhýiha ke emoĩ xupe pe, ame'ěja saka. Aja rahã, pyrara aja ixo ta. Aja te'eha ixo ta” aja Ndawi mupinim jundéu awa ta rehe har.

¹¹ Kirisutu rehe jundéu awa ta jurujar ym. A'erehe ame'ě ta ke Tupã ombor my? Aja te'eha ombor my? Anĩ. Aja ym ixo, aja ihẽ apandu. Jurujar ym jundéu awa ta. Ame'ě riki a'etama'e ma'e ka'u te'eha ma'eha ke. A'erehe jundéu awa aja ym ame'ě ta pe Kirisutu rehe har amõ ta pandu pandu. A'erehe ame'ě ta jurujar katu ehe. Jundéu awa aja ym ame'ě ta jurujar katu ehe. A'erehe ame'ě ta ke Tupã muhã katu. Aja jundéu awa ta ke Tupã mujyty'ym. (Aja rahã, jundéu awa aja ym ame'ě ta rehe jundéu awa ta jyty'ym.) ¹² Jurujar ym jundéu awa ta. Ame'ě riki a'etama'e ma'e ka'u te'eha ma'eha ke. A'erehe upa kome'ě ywy keruhũ pe har ta pe katu ame'ě ke Tupã te'e me'ě katu. Jundéu awa ta hendu ym ehe, a'erehe jundéu awa aja ym ame'ě ta pe ma'e katu ame'ě ke Tupã te'e me'ě katu riki tĩ. Apo aja rahã, Kirisutu rehe jundéu awa ta jurujar katu rahã, i'ar koty te we ma'e katu ame'ě ke Tupã te'e me'ě ta. Jundéu awa aja ym ame'ě ta pe Tupã te'e me'ě ta.

Jundéu awa aja ym ame'ě ta ke Tupã muhã katu ta

¹³ Jundéu awa aja ym me'ě ta! Pehẽ pe ihẽ apandu apo. Pehẽ koty ihẽ ke Kirisutu mondo. Myrandu katu ke ihẽ apandu pandu, a'erehe ihẽ ke mondo. A'erehe ihẽ rury katu ihẽ. ¹⁴ Pehẽ koty ihẽ apandu pandu oho, a'erehe pehẽ rehe jundéu awa ta jyty'ym my? Aja ihẽ ama'ema'e tar katu. Pehẽ rehe jyty'ym aja a'eta ixo rahã, Kirisutu rehe a'eta jurujar katu

ta my tĩ. Aja rahã, ame'ẽ ta ke Tupã muhã katu ta tĩ. ¹⁵ Jundéu awa ta rehe har Tupã pandu: “Pehẽ ke ihẽ aputar ym” aja. A'erehe upa amõ awa ta ke ehe katu ame'ẽ ta aja Tupã muruwak. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke ehe katu ame'ẽ ta aja Tupã muruwak. Aja rahã, jundéu awa ta pe: “Pehẽ ke ihẽ aputar” aja Tupã pandu rahã, mã i'ar koty te we hũ jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe katu te hũ ta. Manõha ngi amõ kwera katu uhem, aja saka ta. Katu te hũ ta.

¹⁶ Mbeju ke jundéu awa ta pyhyk. Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ rahã, ta'yr mi mbeju ke mopok. Pe, pandu: “Ko nema'e” aja Tupã pe. Aja rahã, ame'ẽ ta'yr mi riki Tupãma'e, ame'ẽja saka. Aja rahã, wetep Tupãma'e tĩ. Aja saka riki jundéu awa ta tĩ. Amarã riki jundéu awa jepy ke a'e, ame'ẽja saka. Ta'yr mi ame'ẽ ke, ame'ẽja saka riki. Tupã kotyhar ke a'e. Aja rahã, hainõ ta riki Tupã kotyhar ta ke tĩ. (Wetep ame'ẽja saka tĩ. “Ta'yr mi” aja pandu rahã, upa katu te jundéu awa ta ke Tupã ombor ym, aja mujekwa katu.)

Amarã riki myra rapo aja saka tĩ. Hainõ ta riki ame'ẽ myra rãkã aja saka. Hapo riki Tupã kotyhar rahã, upa myra rãkã aja tĩ. Tupã kotyhar ta tĩ. Aja rahã, upa jundéu awa ta riki Tupã kotyhar ta tĩ.

¹⁷ Pe, amõ ma'eywa'y riki hok rake i'ãi. Pe, hãkã upen riki. A'erehe ijar amõ'y rãkã ke mujar ehe. Te'e uhem, ame'ẽ ma'eywa'y ngi hãkã jo'ok. Ame'ẽ ke mujar ehe. Hãkã upen ame'ẽ riki jundéu awa ta aja saka. Ame'ẽ ta ke Tupã ombor. Pe, amõ rãkã ke mujar ehe. Ame'ẽ riki pehẽ aja saka. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke pehẽ. Mujar rahã, ixotyhar ta ke pehẽ aja Tupã muruwak. Aja rahã, jundéu awa ta aja pehẽ pe katu ame'ẽ ke Tupã te'e me'ẽ tĩ. ¹⁸ Hãkã upen, aja jundéu awa ta ke Tupã ombor. “Katu ym jundéu awa ta” aja mã peja ym pepandu pehẽ. Hãkã aja jõ pehẽ. A'erehe kuja: “Jande jõ riki katu te” aja mã peja ym pepandu. Pesarahã! Hãkã

riki pyrãtãha ke hapo pe mondo ym. Anĩ. Hapo riki hãkã pe pyrãtãha ke mondo. Aja pehẽ tĩ. Myra rãkã aja jõ pehẽ. Jundéu awa ta riki hapo aja saka. (Aja rahã, jundéu awa ta riki jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe pyrãtãha mondo ixo, ame'ẽja saka.)

¹⁹ Pe, kuja pepandu ta my? “Sa'e! Hãkã te ke amõ mupen riki. Aja rahã, jundéu awa ta ke Tupã ombor riki. Pe, ame'ẽ ta renda ke pe jande ke moĩ, ame'ẽja saka riki” aja.

²⁰⁻²¹ A'e tỹ. Kirisutu rehe jundéu awa ta jurujar ym, a'erehe a'eta ke Tupã ombor. (Hãkã mupen ame'ẽja saka.) Kirisutu rehe pehẽ pejurujuhar katu, a'erehe jundéu awa ta renda ke pe pehẽ riki Tupã kotyhar ta ke. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke pehẽ. Pehẽ katu te pehẽ jupe, aja ym pexo. Pehẽ ke Tupã ombor ta my tĩ, ame'ẽ ngi pekyje pexo. Jundéu awa ta riki hãkã te, ame'ẽja saka riki. Kirisutu rehe jurujar ym, a'erehe a'eta ke Tupã ombor. Pehẽ aja tĩ. Pejurujuhariha ke pehijar rahã, pehẽ ke a'e ombor ta tĩ. A'erehe ame'ẽ ngi pekyje pexo.

²² Aja rahã, myja me'ẽ Tupã ipy'a katu ame'ẽ ke jakwa my? Myja me'ẽ a'e mupyrara ame'ẽ ke jakwa my tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta ke a'e mupyrara. Pehẽ rehe a'e ipy'a katu. Tapijar te'e we pejurujuhar katu ehe rahã, pehẽ rehe a'e ipy'a katu. Aja ym pexo rahã, pehẽ ke a'e ombor ta tĩ.

²³ Pe, ipy'a ke jundéu awa ta muruwak, pe, Kirisutu rehe jurujar katu rahã, ixotyhar ta ke aja Tupã muruwak ta kỹ tĩ. Hãkã te ke i'y te rehe mujywyr, ame'ẽja saka. Aja Tupã ma'e katu. Pyrãtã te hũ a'e.

²⁴ Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke pehẽ. Ka'a pe har myra rãkã aja saka pehẽ. Ame'ẽ rãkã upen, ame'ẽ ke ma'eywa'y katu ame'ẽ rehe mujar. Hãtã ame'ẽ ma'eha. Aja rahã, ixotyhar ta ke aja pehẽ ke Tupã muruwak. Jundéu awa ta riki ma'eywa'y katu aja saka. Ma'eywa'y katu rãkã upen, pe, ame'ẽ ke ombor. Aja jundéu awa ta ke Tupã ombor. Apo henda te ke pe ame'ẽ rãkã te ke mujar tĩ. Ame'ẽ hãtã

ym ma'eha. Aja rahã, jundéu awa ta ke ixotyhar ta aja Tupã muruwak ta tĩ. Ame'ẽ hãtã ym ma'eha. Kirisutu rehe a'eta jurujar katu ta, a'erehe ixotyhar ta aja Tupã muruwak ta riki. Hãtã ym ame'ẽ ma'eha.

Upa ngã rehe pyrara Tupã usak

²⁵ Ihẽ mu ta! Yman ma'e jete-har te ke ukwa ym awa. Ame'ẽ ke pekwa apo, aja ihẽ aputar. Ame'ẽ ke pekwa rahã: "Mã! Jande jakwa katu te jande" aja ym pekwa pekwa ta pexo. Kuja riki. Jundéu awa ta pandu: "Kirisutu rehe jande jajurujar tar ym" aja. Aja tapijar te'e we pandu ym ta. Heta hũ jundéu awa aja ym ame'ẽ ta Tupã kotyhar ta aja a'e muruwak. Ame'ẽ hetaha a'ewan jõ rahã, Kirisutu rehe jundéu awa ta jurujar katu ta tĩ. ²⁶ Myja me'ẽ jundéu awa ta ke Tupã muhã katu ta my? Ame'ẽ rehe har Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Kuja riki:

"Siã ok ta ngi muhãha uwyr ta. Jundéu awa ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. Ame'ẽ ke muhãha harãi ta. A'eta rehe ipy'a ke a'e mujywyr ta.

²⁷ Tupã pandu: 'Jundéu awa ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. A'eta rehe ihẽ py'a amujywyr ta.

Aja rahã, ihẽ kotyhar ta aja a'eta ke ihẽ amuruwak ta. Aja yman ihẽ apandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e riki' aja Tupã pandu." Aja panduha ihĩ. ("Siã ok ta" aja pandu rahã: "Jundéu awa ta ke" aja mujekwa katu.)

²⁸ Myrandu katu rehe har jundéu awa ta pandu: "Jande japutar ym" aja. A'erehe Tupã ruwajan ta aja a'eta ixo. "Japutar ym" aja a'eta pandu, a'erehe jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe myrandu katu ke amõ ta pandu pandu oho. Yman jundéu awa ramũi ta pe Tupã pandu. "Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ" aja a'e. A'erehe apo jundéu awa ta riki ehe katu me'ẽ ta aja ixo rĩ. ²⁹ Ipy'a pe Tupã ukwa ukwa, ame'ẽ ke amõ koty muruwak ym. A'erehe a'e jo'ok ame'ẽ ta rehe har amõ koty Tupã ukwa ukwa ym

ixo. Ma'e katuha ke Tupã me'ẽ, ame'ẽ rehe har amõ koty Tupã ukwa ukwa ym ixo tĩ. Mujywyrriha pandu ym tĩ. A'erehe ehe katu ame'ẽ ta aja apo jundéu awa ta ixo rĩ.

³⁰ Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta! Yman Tupã rehe pehendu ym. Apo pehẽ rehe Tupã pyrara usak katu 'y. Jundéu awa ta hendu ym ehe, a'erehe pehẽ rehe a'e pyrara usak katu apo 'y. ³¹ Aja pehẽ rehe pyrara Tupã usak. A'erehe jundéu awa ta hendu ym ehe. Aja rahã, apo a'eta rehe Tupã pyrara usak ta tĩ. ³² Upa awa ta hendu ym ehe. Jundéu awa ta aja. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta aja tĩ. Tupã pandu: "Mã peja hendu ym ame'ẽ ta aja te'e ixo" aja. Upa awa ta aja rahã, ame'ẽ ta rehe Tupã pyrara usak. Aja a'e mujekwa. Aja rahã, ixoty ipy'a ke muruwak ta my.

Tupã riki katu te ame'ẽ ke a'e

³³ Mã! Katu te ame'ẽ ke Tupã. Ukwa katu te a'e. Upa katu te ma'e ke a'e ukwa katu. Myja me'ẽ a'e ukwa ukwa ixo my? Ukwa ym awa. A'e ma'e rahã, ma'erehe aja a'e ma'e my? Ukwa ym awa tĩ. ³⁴ Aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:

"Jandema'e sawa'e te ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ke amõ ukwa my? Anĩ. Ukwa ym awa.

'Ihẽ riki Tupã ke amu'e' aja pandu ym te awa. Marã ka ym mu'eha.

³⁵ Awa riki ma'e ke me'ẽ ipe my? Pe, pandu ipe: 'Apo ma'e ke ihẽ pe emujywyr' aja riki. Anĩ. Aja pandu ym te awa" aja panduha ihĩ.

³⁶ Upa katu te ma'e ke a'e mujã. Upa katu te ma'e ke ixo, ame'ẽ riki a'e je'ẽha rupi ixo katu. Upa ma'e ke ixo, a'erehe japandu: "Ne jõ riki je'ẽha te nde erereko" aja. Mã peja Tupã pe japandu: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja. Mã peja aja te'e ta japandu. A'e tỹ. Amen.

12

Tupã putar ame'ẽ ke ma'ema'e ta me'ẽ te'e

¹ Ihē mu ta! Pesarahā! Pehē rehe Tupā pyrara usak, a'erehe ihē apandu pehē pe. Tupā pe pepandu: “Ihē jar aja nde exo katu” aja. “Jande jaxo rahā, nde pe te'e jande jajume'ē katu jande ke” aja pepandu ipe. Aja rahā, a'e putar ame'ē ke jō pema'ema'e katu. Aja pehē py'a pemoī moī te ehe. A'e ke pemuhury katu tī. ² Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ma'e ukwa ukwa ixo, aja pema'ema'e ym. Pehē py'a ke mupyahu, aja mā peja Tupā mujā. Aja rahā, a'e putar ame'ē ke pekwa katu ta. Ma'e katu ame'ē ke pekwa katu ta. Ma'e riki a'e ke muhury katu, ame'ē ke pekwa katu ta tī. A'e putar ame'ē ke upa katu te pema'ema'e, ame'ē ke pekwa katu ta tī.

³ Ihē Páu. Ihē rehe Tupā ipy'a katu, a'erehe ima'e je'ēha ke ihē apandu pandu. Aja ihē ke a'e mondo. A'erehe pehē pe ihē apandu katu: “Pehē katu te ame'ē ke pehē” aja ym pekwa pekwa pexo. Jete har te pehē juehe har pekwa pekwa pexo. Myja me'ē pyrātāha ke a'e muwyr, aja pema'ema'e. Pyrātāha ke pehē pe Tupā muwyr, a'erehe pehē py'a pemapyk katu te ehe aja Tupāma'e parakyha ke pema'ema'e. Ta'yr mi muwyr rahā, aja pema'ema'e tī. Aja jete har te pehē juehe har pekwa pekwa pexo. ⁴ Jande rete riki peteihar. Pe, heta ma'e ke ihī. Awa jywa ke. Awa py ke. Awa tymā ke. Aja heta. Aja pame katu te ame'ē namō ma'e ke ma'ema'e katu. ⁵ Jande aja tī. Tupāma'e ke jande. Heta te hū jande. (Hete rehe heta ma'e ihī,) aja jande reta tī. Kirisutu kotyhar ta ke jande, a'erehe peteihar aja jaxo. Hete riki peteihar aja ixo.

⁶ Jande pe pame katu te pyrātāha ke Tupā muwyr. A'erehe a'e muwyrriha aja, ima'e parakyha ke jama'ema'e katu ta me'ē te'e. Tupā je'ēha ke japandu rahā, pyrātāha ke a'e muwyr. Ame'ē namō Tupā je'ēha japandu pandu ta me'ē te'e. ⁷ Amō Jesu kotyhar ta namō ma'e ke jama'ema'e katu rahā, pyrātāha

ke Tupā muwyr. Ame'ē namō jama'ema'e katu ta me'ē te'e. Tupā je'ēha ke jamu'e rahā, pyrātāha ke a'e muwyr. Ame'ē namō jande jamu'e ta me'ē te'e. ⁸ Jesu kotyhar ta py'a ke jamātā rahā, pyrātāha ke a'e muwyr. Ame'ē namō jamātā ta me'ē te'e. Ima'e ym te ame'ē ta rehe kyty'y ym rahā, pyrātāha ke a'e muwyr. Ame'ē namō kyty'y ym ta me'ē te'e. Kapitā aja amō ixo rahā, mā peja eparaky katu te. Amō rehe pyrara usak rahā, mā peja hury katuha namō epyrara esak ehe.

⁹ Jete har rupi amō ta rehe amō ipy'a katu ta me'ē te'e. Te'eha rupi anī. Mā peja jaxer ai ma'ema'eha ke peputar ym. Katu ame'ē ke jō pema'ema'e tar katu pexo. ¹⁰ Imu ta ipy'a katu a'eta juehe. Pehē johu Kirisutu rehe pejurujar katu, a'erehe imu ta aja pexo. A'erehe mā peja pehē pepy'a katu pehē juehe pexo. Mā peja amō ta riki katu ame'ē ta ke aja pahar pekwa pekwa pehē juehe pexo. ¹¹ Pejyty'ym aja ym pexo. Peparaky katu pexo. Pehē rury katuha rupi jandema'e sawa'e tema'e parakyha ke pema'ema'e. (Tupā je'ēha ke pepandu pandu, ame'ē riki pehēma'e parakyha.) ¹² Pehē ruhāha rehe peharō pexo, a'erehe pehē rury katu pexo. Pehē ke amō ta mupyrara rahā, pehē py'ahu te'e pehendu pexo. Upa ma'e ke uhyk, ame'ē rehe har Tupā namō pepandu pandu katu. ¹³ Amō amō Jesu kotyhar ta riki ima'e ym te. Ame'ē ta rehe pekyty'y ym. Jesu kotyhar ta rehe pesak ramō te, ame'ē ta ke pehē rok pe pemupyta katu.

¹⁴ Pehē ke Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta mupyrara rahā, Tupā pe: “Katu ame'ē ke emuwyr ame'ē ta pe” aja pepandu. “Mā! Ame'ē ta ke emupyrara” aja Tupā pe pepandu ym. ¹⁵ Amō ta hury katu aja ixo rahā, a'eta namō pehē rury katu pexo tī. Amō ta pyai aja ixo rahā, a'eta namō pepyai pexo tī. ¹⁶ Amō ta namō pehē juehe katu pexo. “Katu te jande” aja ym pehē juehe har pekwa pekwa

pexo. Amõ ta pe ma'e ke pema'ema'e rahã, te'e paraky aja pexo. Ame'ẽ ke pema'ema'e katu. Pehẽ jõ pekwa katu aja ym pekwa pekwa pexo. ¹⁷ Pehẽ pe ma'e jaxer ai ame'ẽ ke amõ ma'e rahã, juja katu te pemujuwyr ym ipe tĩ. Ma'e jaxer ai ame'ẽ ke pema'e ym ipe tĩ. “Katu ame'ẽ ke ko” aja amõ ta ukwa, ame'ẽ ke pema'ema'e katu. ¹⁸ Pehẽrahã! Upa amõ ta namõ jumai ym ha aja pexo katu.

¹⁹ Ihẽ rehe katu me'ẽ ta! Pehẽ pe ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e rahã, juja katu te pemujuwyr ym ipe. Anĩ. Kuja pekwa katu. Ame'ẽ ta ke Tupã jõ riki mupyrara katu ta. “Anĩ ta ihẽ. Ame'ẽ ke Tupã riki mupyrara katu ta” aja pekwa pekwa pexo. Pesarahã! Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Tupã pandu:

“Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta ke ihẽ riki amupyrara ta. Ame'ẽ ta ma'ema'eha, aja ihẽ riki amujuwyr ta a'eta pe' aja Tupã pandu.” Aja panduha ihĩ. A'erehe pehẽ atu ma'e peka'u te'eha ke pemujuwyr ym ngã pe.

²⁰ Amõ we tĩ. Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ.

“Ne ruwajan myahy rahã, ne mi'u ke eme'ẽ ipe tĩ.

Jyngwéi rahã, y ke eme'ẽ ipe tĩ.

Aja katu te ame'ẽ ke nde erema'e ipe. (Aja rahã, Tupã koty ipy'a ke ame'ẽ muruwak ta my)” aja panduha ihĩ.

²¹ “Jaho! Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e jaho!” aja amõ pandu pehẽ pe rahã, kuja pepandu katu: “Anĩ. Aja ym ta jande” aja pepandu katu. Amõ koty pema'e. Ma'e katu ame'ẽ ke pema'e. Aja rahã, ame'ẽ ma'e ka'u te'eha ma'eha ke pemukanim.

13

Kapitã ta rehe hendu katu ta me'ẽ te'e

¹ Kapitã ta rehe upa katu te hendu katu ta me'ẽ te'e. Tupã putar, a'erehe ame'ẽ ta riki kapitã ta aja ixo. Ame'ẽ ta ke Tupã riki mu'am, ame'ẽja saka.

A'erehe ame'ẽ ta rehe ngã hendu katu ta me'ẽ te'e. ² Kapitã je'ẽha rehe amõ hendu ym rahã, Tupã rehe hendu ym tĩ. Kapitã ke Tupã mu'am, a'erehe Tupã rehe hendu ym tĩ. A'erehe amõ hendu ym ehe rahã, a'e ke kapitã mahy ta. Ame'ẽ ke juehe juma'eha ke. ³ Awa riki kapitã ngi kyje my? Pesarahã! Katu ame'ẽ ke ma'ema'e ame'ẽ ta kyje ym ingi. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta jõ kyje ingi. Kapitã ngi nde erekyje tar ym my? Aja rahã, katu ame'ẽ ke jõ ema'ema'e. Aja rahã, nde pe a'e pandu ta: “Nde katu” aja. ⁴ Tupãma'e miasu aja kapitã ta. A'erehe se katu aja nde erexo aja a'eta putar. A'erehe parakyha ke a'eta ma'ema'e katu. Pe, ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e rahã, ekyje ingi. A'e riki je'ẽha te reko, a'erehe nde ke a'e mahy ta. A'erehe ekyje ingi. Tupãma'e miasu ke kapitã ta. Pe, sehar ngã ke a'eta mahy ta, aja Tupã mu'am. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ ta ke mahy ta. ⁵ A'erehe kapitã ta rehe nde erehendu katu ta me'ẽ te'e. Nde ke Tupã mupyrara ta, ame'ẽ ke jõ ym. Amõ we tĩ. Kuja nde erekwa tĩ. “Mã! Kapitã rehe ahendu katu ta me'ẽ te'e” aja nde py'a pe nde erekwa riki. A'erehe kapitã ta rehe nde erehendu katu ta me'ẽ te'e tĩ.

⁶ Tupã je'ẽha rupi kapitã ta ma'ema'e. A'erehe ame'ẽ ta pe ta'yr mi tamatarer ke peme'ẽ ta me'ẽ te'e. Tupã me'ẽ, ame'ẽ parakyha ke kapitã ta ma'ema'e, a'erehe ta'yr mi tamatarer pehẽ peme'ẽ kapitã ta pe. “Impo” aja riki. Ame'ẽ namõ parakyha ke kapitã ta ma'ema'e. ⁷ Ame'ẽ: “Impo” ke peme'ẽ katu kapitã ta pe. Pehẽ peme'ẽ ta me'ẽ te'e. Se pexo, a'erehe pehẽ ngi tamatarer ta'yr mi ame'ẽ ta matyr. Pexoha muhepyha, ame'ẽja saka ame'ẽ. Ame'ẽ ke peme'ẽ katu. Ywy rehe pexo, a'erehe pehẽ ngi tamatarer ta'yr mi a'eta matyr. Ywy muhepyha, ame'ẽja saka ame'ẽ. Ame'ẽ ke pehẽ peme'ẽ tĩ. A'eta je'ẽha te reko, aja mã peja pekwa pekwa pexo. Ame'ẽ ta

pe: “Pehē katu” aja mā peja pepandu. Pehendu katu ame'ē ta rehe tī.

Pehē pepy'a katu pehē juehe

⁸ Amō ta pe ma'e ke pemujuwyr ta me'ē te'e. Tamatarer ke my? Pahar upa katu te pemujuwyr katu. Kuja jō pemujuwyrriha upa ym. Pehē johu pepy'a katu pehē juehe pexo. Ame'ē pemujuwyrriha upa ym. (Tapijar te'e we pepy'a katu pehē juehe pexo.) Aja amō rehe amō ipy'a katu rahā, Moise je'ēha rehe hendu katu te, ame'ēja saka. ⁹ Kuja riki ame'ē panduha:

“Amō kūjā rehe eka'u te'e ym.

Amō sawa'e rehe eka'u te'e ym tī.

Amō ke ejukwa ym.

Amōma'e ke emukanim ym.

Amōma'e ke rehe nde py'a emoī ym” aja panduha ihī.

Amō we panduha ihī tī. Upa katu te ame'ē ta je'ēha riki kuja peteīhar aja saka. Kuja:

“Nde erepy'a katu nde juehe, aja amō rehe epy'a katu tī” aja riki.

¹⁰ Amō rehe nde erepy'a katu rahā, ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e ym ta ipe. A'erehe amō rehe nde erepy'a katu rahā, upa katu te Moise je'ēha rehe nde erehendu katu.

¹¹ Aja johu pehē pepy'a katu pehē juehe pexo. Pehē pepak, aja pexo. Ame'ē angaha uhyk, ame'ēja saka. (Aja rahā, katu ame'ē ke pema'ema'e ta me'ē te'e.) Kirisutu rehe jande jajurujar katu py rahā, jande ke Tupā muhā katu. Arahā ame'ē muhāha angaha uhyk tate aja jakwa. Apo jajurujar katu py 'ar koty te we tateha aja jakwa katu. A'erehe pehē pepak, aja pexo.

¹² Pytun upa tate. (Aja rahā, jande jaka'u te'eha jama'eha upa tate, ame'ēja saka.) Wera tate apo. (Aja rahā, jande ruhāha angaha uhyk tate.) Pytun rahā, ma'e ka'u te'eha ke ngā ma'ema'e. Mā peja ame'ē ke ngi japutu'u. Tupā je'ēha mu'e, ame'ē jakwaha rupi ma'e jaka'u te'eha jama'eha ke jamuputu'u. Aja mā peja jaxo.

¹³ Jande jama'ema'eha ke amō ta usak, aja jaxo. A'erehe mā peja katu

ame'ē ke jama'ema'e. Aja rahā kuja jaxo ym ta. Kawī ngi jaka'u ym ta. Amō kūjā rehe jaka'u te'e ym ta tī. Amō sawa'e rehe jaka'u te'e ym ta tī. Ma'e jama'eha rehe amō usak rahā, huxī riki. Ame'ē ke jama'e ym ta tī. Amō namō jajumai ym ta tī. Amō rehe jajyty'ym ym ta tī. ¹⁴ Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te ixo. Mā peja a'e aja jaxo tī. Katu te ame'ē ta ke aja jaxo tī. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar katu. Ame'ē ke pehē py'a pe pekwa pekwa pexo. Ame'ē ke ngi mā peja pemuputu'u katu.

14

Jesu kotyhar ta rehe har peje'ē je'ē ym pexo

¹ Pehē koty amō ta ixo. Jesu kotyhar ta ke ame'ē ta. Jesu rehe jurujar katu wan ame'ē ta ke a'eta. “Mā! Jande aja pekwa ym. Amō koty pekwa” aja peje'ē je'ē ym pexo. Anī. Pehē pejy'ar rahā: “Ko pejur katu” aja pepandu ngā pe. A'eta po ke pepyhyk katu a'eta ngi tī. ² Amō ta jurujar katu ehe, Jesu rehe. A'erehe upa katu te ma'e ke u'u. Upa so'o rukwer ke u'u katu. Tupāran ruwa koty so'o rukwer ke amō moī, ame'ē ke u'u katu tī. Amō ta anī. Jurujar katu wan ehe, Jesu rehe. A'erehe so'o rukwer ke u'u ym te. Tupāran ruwa koty so'o rukwer ke amō moī, ame'ē ke u'u tar ym. A'erehe upa katu te so'o rukwer ke u'u ym te. Ma'e ro jō u'u katu. Ma'eywa ke jō u'u tī. ³ Upa katu te so'o rukwer ke u'u ym ame'ē ta pe: “Mā! Katu ym aja. So'o rukwer ke pe'u” aja pandu ym tī. So'o rukwer ke u'u ym ame'ē ta aja pandu ym. So'o rukwer ke u'u ame'ē ta pe: “Ihē kotyhar ta ke pehē” aja Tupā pandu, a'erehe ame'ē ta rehe har mā peja peje'ē je'ē ym.

⁴ Amōma'e miasu rehe har: “Katu ym a'e” aja mā peja pepandu ym. Kome'ē ywy keruhū ijar riki pandu ta: “Katu ame'ē ke a'e ma'ema'eha” aja. Anī rahā: “Katu ym a'e ma'ema'eha” aja. Jesu kotyhar ta anī. Kuja riki. Ame'ē ta pe jandema'e sawa'e tema'e pyrātāha ke muwyr,

a'erehe katu ame'ë ke ame'ë ta ma'ema'e ta. Jandema'e sawa'e te riki pandu ta: “Pehë katu” aja ixotyhar ta pe. (A'erehe pehë pepandu ym.)

⁵ Amō ta pandu: “Kome'ë weraha katu te ame'ë ke. Jama'e ym ta ma'e ke. Japutu'u ta” aja riki. Amō ta anī. Wera rahā pame katu te riki juja katu te aja ukwa. (A'erehe wera rahā pame katu te paraky ixo.) Myja me'ë weraha katu my? Ame'ë rehe har pehë pame katu te pekwa pekwa pexo. ⁶ Ma'e weraha riki katu te ame'ë ke aja amō ta ukwaha. Jandema'e sawa'e te rehe ipy'a ke moī moī tar katu, a'erehe weraha katu te aja ukwa. Upa so'o rukwer ke u'u ame'ë ke aja tī. Jandema'e sawa'e te rehe ipy'a ke moī moī tar katu, a'erehe upa so'o rukwer ke u'u riki. Tupā pe pandu: “Ne jō riki katu te me'ë ke. Jande mi'u nde riki eremuwyr jande pe” aja. Pe, u'u. So'o rukwer u'u ym ame'ë ta aja tī. Jandema'e sawa'e te rehe ipy'a ke moī moī tar katu, a'erehe so'o rukwer ke u'u ym. Tupā pe pandu: “Ne jō riki katu te me'ë ke. Jande mi'u nde eremuwyr jande pe” aja. Pe, u'u. Juja katu te ngā. ⁷ Kome'ë ywy keruhū pe jaxo rahā, jande jeje jaxo ym. Jamanō rahā, japutar jande jupe a'erehe jamanō. Anī. Aja ym. ⁸ Jaxo rahā, jandema'e sawa'e te pe amō ta pandu: “Ne jō riki katu te me'ë ke” aja. A'erehe ko jaxo. Jamanō rahā, jandema'e sawa'e te pe amō ta pandu: “Ne jō riki katu te me'ë ke” aja. Aja riki jamanōha. A'erehe jande jaxo rahā, jandema'e sawa'e te kotyhar ta ke jande. Jamanō rahā, jandema'e sawa'e te kotyhar ta ke jande tī. Juja katu te ngā. ⁹ Kirisutu manō. Pe, manōha ngi kwera katu uhem. Aja rahā, apo ixo ame'ë ta pandu: “Jandema'e sawa'e te ke nde” aja ipe. Manō ame'ë ta aja tī. Kwera rahā: “Jandema'e sawa'e te ke nde” aja ipe tī. A'erehe jande jeje jaxo ym. ¹⁰ Pehë ke tī. So'o rukwer u'u ym te ame'ë ta! Mā peja pehë mu ta rehe har peje'ë je'ë ym. “Pehë katu ym” aja pepandu

ym. So'o rukwer u'u ame'ë ta! Pehë tī. Mā peja pehë mu ta pe: “Pehë katu ym” aja pepandu ym. Tupā ruwa koty jande johu japu'am ta ja'am. A'e riki jande rehe har pandu ta: “Katu pexo” aja. Anī rahā: “Katu ym pexo” aja riki. A'e riki ngā rehe har ukwa katu ame'ë ke a'e. ¹¹ Aja Tupā je'ëha rehe panduha ihī. Jandema'e sawa'e te pandu:

“Ihë riki Tupā. Ko apandu ihë. Upa ngā ihë ruwa koty ipynarāi pe wapyk ta kŷ. Aja ihë rehe ipy'a ke moī moī ta.

Pe, upa ngā pandu ta ihë pe: ‘Ne jō riki Tupā’ aja.” Aja panduha ihī.

¹² Se jaxo rahā, myja me'ë jama'ema'e my? Yman rahā, ame'ë rehe har jande pame katu te Tupā pe japandu ta me'ë te'e. (A'erehe apo pehë mu ta rehe har: “Pehë katu ym” aja pepandu ym.)

Mā peja pehë mu ta rehe pepy'a katu

¹³ Tupā riki ngā rehe har ukwa katu ame'ë ke a'e. A'erehe mā peja amō ta pe: “Pehë katu ym” aja pepandu ym. Kuja pekwa pekwa pexo rahā, katu tiki. “Ma'e ke jande jama'e rahā, jande aja jande mu ta ma'e ta tī. A'erehe ma'e jaka'u te'eha ke jande jama'e rahā, jande mu ta ma'e ka'u te'eha ke ma'e ta tī. A'erehe ame'ë ke jande jama'e ym ta” aja riki pekwa pekwa pexo. Aja rahā, katu tiki.

¹⁴ Jesu, ihëma'e sawa'e te kotyhar ke ihë. A'erehe kuja ihë akwa katu. “Ma'e mi'u ke e'u ym” aja Tupā pandu ym, aja akwa katu. Ihë mu anī. Amō koty a'e ukwa: “Ma'e mi'u e'u ym” aja Tupā pandu, aja ukwaha naī. Aja rahā, ame'ë mi'u u'u ym rahā, katu riki. ¹⁵ Ma'e mi'u ke pe'u, a'erehe pehë mu pyai. Katu ym pema'eha aja a'e ukwaha. A'erehe pyai. Aja rahā, ame'ë mi'u pe'u rahā, pehë mu rehe pepy'a ym. Ma'e mi'u ke pe'u, a'erehe pehë mu ke pemujaxer. A'erehe ame'ë ke mā peja pema'e ym. (Ame'ë mi'u ke mā peja pe'u ym tī.)

Pesarahã! Pehẽ mu ka'u te'eha ma'eha ke rehe Kirisutu manõ. Ame'ẽ imu ke mã peja pemujaxer ym. ¹⁶Upa ma'e mi'u katu, aja pekwa katu. Amõ ta anĩ. Ame'ẽ mi'u pe'uha amõ ta ukwa: "Mã! Jaxer" aja. A'erehe pesak katu kũ. Pehẽ mu ke pemujaxer ym.

¹⁷Pehẽ johu Tupã kotyhar ta ke pehẽ. A'erehe pehẽ mi'u rehe har jõ pekwa pekwa ym pexo. "Ma'e ja'u ta my?" aja jõ mã peja ym pekwa pekwa pexo. Anĩ. Tupã'ã mujekwa ame'ẽ ke ma'ema'e ta me'ẽ te'e. Kuja. Ma'e katu ame'ẽ ke Tupã putar, ame'ẽ ke pema'ema'e ta me'ẽ te'e. Mã peja pehẽ py'a ke Tupã'ã muhury katu. Mã peja pehẽ rury katu pexo. Upa aja riki Tupã'ã muma'e katu. (A'erehe pehẽ rury katu pexo.) ¹⁸Upa aja amõ ixo rahã, Kirisutu putar ame'ẽ ke amõ ma'ema'e katu. Aja rahã, Tupã ke a'e muhury katu. Pe, amõ ta pandu: "Katu a'e ma'ema'eha ke" aja.

¹⁹Pesarahã! Myja me'ẽ amõ ta namõ jande juehe katu jande jaxo my? Ame'ẽ ke jama'ema'e ta me'ẽ te'e. Myja me'ẽ amõ ta py'a ke jamãtã katu my? Ame'ẽ ke jama'ema'e ta me'ẽ te'e tĩ. ²⁰Jesu kotyhar ta pe Tupã pandu: "Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe" aja. Ame'ẽ ta ke pemujaxer ym pexo. Upa ma'e mi'u pe'u rahã, katu tiki. "Katu ym" aja ukwa ha rupi amõ ta u'u. Aja rahã, ma'e jaxer ai ame'ẽ ke ma'ema'e. Aja rahã, pehẽ riki pe'u rahã, katu ym tiki tĩ. (A'erehe mã peja pe'u ym tĩ.) ²¹A'erehe so'o rukwer ke pe'u ym rahã, katu tiki. Kawĩ ke pe'u ym rahã, katu tiki tĩ. Upa amõ ma'e ke pema'ema'eha aja tĩ. Pehẽ pema'e, a'erehe ma'e ka'u te'eha ke pehẽ mu ta ma'e tĩ. Aja rahã, katu ym. A'erehe mã peja ame'ẽ ke pema'e ym tĩ. Aja rahã, ame'ẽ ke pehẽ mu ma'e ym ta tĩ.

²²Upa awa mi'u katu, aja nde erekwa rahã, ame'ẽ rehe har amõ ta pe emujekwa ym. Tupã pe jõ emujekwa katu. Pehẽ mokõi jõ pekwa pexo. Aja awa mi'u nde ere'uha rehe har katu aja nde py'a rupi nde

erekwa katu. Ame'ẽ rehe har: "Mã! Katu ym ihẽ ama'e" aja amõ pandu ym rahã, ame'ẽ riki hury katu ame'ẽ ke a'e. ²³Ma'e ke amõ u'u rahã: "Mã! Katu we my?" aja ukwa. Aja rahã, ame'ẽ ke amõ u'u rahã, Tupã pandu: "Katu ym nde erema'eha" aja. Ipy'a pe ukwa katu, aja a'e ma'ema'e ym. A'erehe: "Katu ym nde erema'eha" aja Tupã pandu. Ipy'a pe ma'e ke ukwa katu, aja amõ ma'e ym rahã, ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e. Katu ym aja.

15

Amõ ta ke pemuhury katu

¹Jande ngi har amõ ta Tupã rehe jurujar katu te. Aja rahã, ame'ẽ ta riki jurujar katu wan ame'ẽ ta py'a ke mãtã ta me'ẽ te'e. Aja rahã, a'eta ipy'ahu ta tĩ. Hury katu ta tĩ. "Myja me'ẽ jande rury katu jande juehe my" ame'ẽ rehe jõ pekwa pekwa ym pexo. Anĩ. ²Jande mu ta ke jande pame katu te jande jamuhury katu ta me'ẽ te'e. A'eta pe katu ame'ẽ ke jama'ema'e ta me'ẽ te'e tĩ. Aja rahã, a'eta py'a ke jamãtã katu. Aja Kirisutu rehe a'eta jurujar katu te we rĩ.

³Pesarahã! Se Kirisutu ixo rahã, jumuhury ym a'e juehe. Anĩ. Tupã putar ame'ẽ ke a'e ma'ema'e. Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ: "Tupã! Nde rehe ngã juru ai. Ame'ẽ riki ihẽ rehe uhyk apo tĩ" aja panduha ihĩ.

Ame'ẽ riki Tupã pe Kirisutu pandu, ame'ẽja saka riki. A'erehe Tupã putar ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. ⁴Yman ma'e ke Tupã je'ẽha rehe amõ ta mupinim. Upa katu te ame'ẽ ke jande pe mu'e ame'ẽ ke. Jande ke mu'e rahã, jande py'a ke mãtã katu ta. Jande ke amõ ta mupyrara rahã, jande py'ahu te'e jahendu tĩ. Pe, Tupã namõ jaxo ta, ame'ẽ rehe jaharõ katu jaxo tĩ. ⁵Jande rehe Tupã usak katu, a'erehe jande py'ahu te'e aja jaxo katu. Jande py'a ke a'e mãtã katu tĩ. Kuja Tupã namõ ihẽ apandu: "Hom ok ta pe har ta rehe esak katu. Aja rahã, Kirisutu

katuha aja a'eta ixo ta tĩ. (Katu ixo ta.) Pe, a'eta johu peteihar aja ukwa ukwa ta tĩ” aja inamõ ihẽ apandu. ⁶ Aja rahã, pehẽ johu Tupã pe pepandu ta: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja. A'e riki Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te pái.

Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe myrandu katu ke amõ ta pandu pandu

⁷ Pehẽ pe Kirisutu mujekwa: “Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ” aja. Aja pehẽ jupe tĩ. “Pehẽ namõ jande juehe katu jande jaxo tĩ” aja pepandu pehẽ jupe tĩ. Pehẽ po ke pepyhyk pyhyk katu pehẽ ngi tĩ. Aja rahã, Tupã rehe har amõ ta pandu ta: “Tupã riki katu te ame'ẽ ke a'e. Ixotyhar ta ipy'a katu ngã juehe ixo” aja. ⁸ Kuja pehẽ pe ihẽ apandu katu. Jundéu awa ta koty Kirisutu uwyr rahã, te'e paraky ame'ẽja a'e uwyr. Aja rahã, ima'e panduha ke Tupã ma'ema'e katu, aja Kirisutu mujekwa. Kuja riki. Jundéu awa ramõi ta pe ma'e ke Tupã manga katu, ame'ẽ ke a'e muhyk katu, aja Kirisutu mujekwa. ⁹ (Kirisutu uwyr rahã, te'e paraky ame'ẽja a'e uwyr.) Aja rahã, jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pandu tĩ: “Mã! Ngã rehe nde erepyrara eresak. Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja Tupã pe pandu. Aja pandu rahã, ymanihar panduha uhyk aja mujekwa. Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:

“Ihẽ pái keruhũ! Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta namõ ihẽ axo rahã, nde rehe har katu ame'ẽ ke ihẽ apandu ta.

Ihẽ ajyngar rahã, nde rehe har ihẽ ajyngar ta. Katu ame'ẽ ke ihẽ ajyngar ta” aja panduha ihĩ.

¹⁰ Pe, amõ we Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ tĩ:

“Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta! Pehẽ rury katu pexo. Jundéu awa ta namõ pehẽ rury katu pexo!

Tupã kotyhar ta ke ame'ẽ ta tĩ. Johu pehẽ rury katu pexo” aja panduha ihĩ.

¹¹ Amõ we Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ tĩ:

“Upa jundéu awa aja ym ame'ẽ ta! Mã peja jandema'e sawa'e te pe pepandu: ‘Ne jõ riki katu te me'ẽ ke’ aja. Aja upa katu te awa ta pandu ta me'ẽ te'e tĩ” aja panduha ihĩ.

¹² Pe, Tupã je'ẽha rehe Isai mupinim tĩ. Kuja:

“Jese rainõ uwyr ta. A'e riki jundéu awa aja ym ame'ẽ tama'e kapitã keruhũ wan ta. Aja Tupã mu'am ta.

A'e riki muhãha ke. Ame'ẽ ta jurujar katu ta ehe. A'erehe ame'ẽ ta ke a'e muhã katu ta” aja Isai mupinim. (“Jese rainõ” aja pandu rahã: “Kirisutu ke” aja mujekwa.)

¹³ Pehẽ rehe Tupã ipy'a katu. Aja rahã, inamõ pexo ta, ame'ẽ rehe peharõ katu pexo. Pejurujar katu ehe, a'erehe mã peja pehẽ ke a'e muhury katu te hũ. Mã peja pehẽ py'a ke a'e muhury katu tĩ. Aja rahã, i'ar koty te we peharõ katu pexo. Pyrãtãha ke Tupã'ã muwyr pehẽ pe, a'erehe i'ar koty te we peharõ katu pexo. Tupã namõ pexo ta, ame'ẽ rehe peharõ katu pexo.

Ma'erehe Hom ok ta pe har ta pe Páu mupinim my,

Ame'ẽ ke a'e mujekwa

¹⁴ Ihẽ mu ta! Pehẽ katu te aja ihẽ akwa katu. Myja me'ẽ katu ame'ẽ ke pema'ema'e ta me'ẽ te'e, aja pekwa katu te riki, aja akwa katu tĩ. Myja me'ẽ pexoha katu my, ame'ẽ ke pemu'e katu pehẽ jupe, aja akwa katu tĩ. ¹⁵ Pe, kome'ẽ paper rehe ma'e ke ihẽ amupinim. Aja rahã, peharái ym ta. Akyje ym ha namõ ihẽ amupinim. Tupã riki pandu ihẽ pe: “Jesu Kirisutuma'e miasu aja exo” a'erehe kyje ym ha namõ ihẽ amupinim pehẽ pe. ¹⁶ Jesu Kirisutuma'e miasu ihẽ. Aja rahã, jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe myrandu katu ihẽ apandu pandu. Myrandu katu ke Tupã mujekwa, ame'ẽ ke ihẽ apandu pandu. Jundéu awa tama'e pa'i aja myrandu katu ke ihẽ apandu pandu tĩ. Aja rahã, a'eta

jurujar katu. Pe, Tupā kotyhar ta aja uwak. Tupā ruwa koty a'eta ke amō moī, ame'ēja saka. Pa'i moī moī, ame'ēja saka. Aja rahā, Tupā pandu: “Katu. Ihē kotyhar ta ke peme'ē ta” aja pandu. A'eta riki Tupāma'e ta ke aja Íã mu'am.

¹⁷ Jesu Kirisutu kotyhar ke ihē, a'erehe Tupā pe ihē aparaky axo. “Ima'e je'ēha ke ihē apandu pandu axo, a'erehe ihē rury katu” aja ihē. ¹⁸ Kirisutu ma'ema'eha jō ihē apandu pandu katu. Ngā ngi akyje ym ha namō apandu pandu katu. Ihē pe pyrātāha ke a'e muwyr, a'erehe jundéu awa aja ym ame'ē ta pe myrandu katu ke ihē apandu pandu rahā, a'eta jurujar katu ehe, Kirisutu rehe. Tupā rehe a'eta hendu katu. Ihē je'ēha ke a'eta hendu. Ihē ama'ema'eha ke rehe a'eta usak tī. A'erehe a'eta pe Kirisutu rehe har ihē amu'e katu. A'erehe a'eta jurujar katu ehe. ¹⁹ Pyrātāha ke ihē pe Tupā'ā muwyr. Aja marā ka ym amō ma'eha. Ame'ē ke ihē ama'ema'e katu. (Aja ihē apandu ame'ē ke jetehar te ke aja mujekwa. Ihē namō Tupā ixo, aja mujekwa katu tī.) Amō ma'e ke ihē ama'e rahā, ngā pandu: “Mā! Katu” aja. Aja riki. A'erehe Kirisutu rehe jundéu awa aja ym ame'ē ta jurujar katu. A'erehe Jerusarē ok ta pe myrandu katu ke ihē apandu pandu katu te hū. Kirisutu rehe har ame'ē myrandu katu ke apandu pandu. Pe, Jerusarē ok ta ngi ihē aho rahā, amō amō ok ta rehe ahyk aho. Upa ame'ē rupi ihē apandu pandu tī. Aja Iry ywyr ymy'y rehe ihē ahyk aho.

²⁰ Aja jō ihē aputar katu. Kirisutu rehe har amō ta ukwa ym te. Ame'ē ta pe myrandu katu ke ihē apandu pandu tar katu. Kirisutu rehe har ukwa, ame'ē ta pe tapijar te'e we ihē amu'e tar ym. A'ep amō riki Tupāma'e parakyha ke ma'ema'e. A'erehe a'ep ihē aho tar ym. ²¹ Kirisutu rehe har ukwa ym ame'ē ta pe ihē apandu tar katu aho. Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī: “Kirisutu rehe har amō ta pe amō

pandu ym we rī. Ame'ē ta hendu ta.

Ehe har hendu ym ame'ē ta ukwa ta riki” aja panduha ihī. A'erehe ame'ē ta pe ihē apandu tar katu aho.

Hom ok ta pe Páu oho tar katu

²² Amō ta pe myrandu katu ke ihē apandu pandu axo. A'erehe pehē koty ihē aho ym we rī. Amō amō rahā, pehē koty ihē aho ta tipe. Marā ka ym ahoha. ²³ Apo anī. Upa koropi myrandu katu ke ihē apandu pandu riki. Ihēma'e parakyha upa. A'erehe apo aho ta kŷ. Yman pehē rehe ihē asak tar katu axo. ²⁴ A'erehe pehē koty ihē aho ta apo kŷ. Esepan ywy pe ihē aho rahā, pehē namō ihē apyta we ta rī. Pehēma'e ywy kupe koty Esepan ywy ihī. Pehē koty heta aker rahā, Esepan ywy pe aho ta. Arahā, ihē pe ma'e ke peme'ē katu ta, aja ihē aputar. Aja rahā, ihē aho katu ta.

²⁵⁻²⁶ Apo Jerusarē ok ta pe ihē aho ta axo. A'ep Tupā kotyhar ta ke ihē amuhury ta aho. Masendo ywy pe Jesu kotyhar ta ixo. Ngere ywy pe aja tī. Ixo tī. Upa ame'ē ta pandu: “Jerusarē ok ta pe jande mu ta ixo. Ima'e ym te aja ame'ē ta ixo. Ame'ē ta pe tamatarer jame'ē ta. Jamatyr riki” aja masendo ywy pe har ta pandu. Aja ngere ywy pe har ta pandu tī. (Ame'ē tamatarer ke ihē araho ta tī.)

²⁷ “Tamatarer jamatyr ta” aja a'eta pandu a'eta jupe. Ame'ē rehe har amō ta mu'e ym. A'eta atu pandu a'eta jupe. Pe, ima'e ym te ame'ē ta rehe a'eta kyty'ŷ ym ta me'ē te'e. A'eta riki jundéu awa aja ym ame'ē ta ke. Jundéu awa ta pe ma'e katu ame'ē ke Tupā me'ē, ame'ē ke a'eta kyty'ŷ ym, ame'ēja saka riki. Myrandu katu ke jundéu awa ta kyty'ŷ ym, ame'ēja saka. Jundéu awa aja ym ame'ē ta namō kyty'ŷ ym, ame'ēja saka. A'erehe apo amō ta pe ma'e ke mujy-wyr rahā, katu tiki tī. A'erehe jundéu awa ta pe tamatarer ke jundéu awa aja ym ame'ē ta mondo rahā, katu tiki tī. ²⁸ Tamatarer ke ame'ē ywy pe har ta matyr. Jerusarē ok ta pe jande

mu ta ixo. Upa katu te ame'ë ta pe tamatarer ke ihë ame'ë rahã, Esepan ywy pe ihë aho ta. Aho rahã, pehë namõ ihë apyta ta rĩ. Hom ok ta pe har ta ke pehë. ²⁹ Pehë rehe ahyk rahã, pehë namõ apandu pandu ta. Aja rahã, mãte hũ ma'e katu ame'ë ke Kirisutu ma'ema'e ta pehë pe.

³⁰ Ihë mu ta! Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te rehe pejurujar katu. Pehë py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu, a'erehe pehë pepy'a katu pehë juehe pexo, aja a'e mu'e. (A'erehe pehë pepy'a katu pehë juehe pexo.) A'erehe Tupã namõ ihë rehe har pepandu pandu katu te hũ. ³¹ Kuja pepandu pandu inamõ: "Jundéi ywy pe nde rehe jurujar ym ame'ë ta ixo. Páu ke ame'ë ta putar ym. A'erehe Páu rehe esak katu, aja rahã, ame'ë ta mahy ym ta Páu ke" aja pepandu. Amõ we pepandu inamõ tĩ. "Jerusarë ok ta pe Tupã kotyhar ta ixo. Ame'ë ta koty Páu ta oho. Ame'ë ta ke mã peja emuhury katu. Aja rahã, Páu ngi tamatarer pyhyk katu ta" aja Tupã namõ pepandu katu.

³² Pe, Tupã putar rahã, ihë rury katuha namõ pehë rehe ihë ahyk ta aho. Pe, pehë namõ ihë axo rahã, ihë py'a ke pemãtã katu ta. Jande johu jande rury katu aja te'e jaxo ta. ³³ Tupã riki jande py'a ke muhury katu a'e. "Mã peja Hom ok ta pe har ta rehe esak katu" aja Tupã namõ ihë apandu. A'e tỹ. Amen.

16

Katuha ke Páu mondo

¹ Sembe rehe har ihë apandu pehë pe apo 'y. Jesu kotyhar ke a'e tĩ. Kũjã katu ame'ë ke a'e. Senkeréi ok ta rehe Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda ihĩ. Ame'ë pe paraky ame'ë ke a'e. ² Jandema'e sawa'e te kotyhar ke a'e. A'erehe pehë rehe uhyk rahã, ipo ke pepyhyk pyhyk katu ingi. Pehë rok pe pemupyta katu tĩ. Tupã kotyhar ta aja riki. Apo ima'e ym te rahã, peme'ë katu ipe, Sembe pe. Yman heta amõ ta rehe a'e kyty'ỹ ym. Ihë rehe aja tĩ.

A'erehe apo ima'e ym te rahã, peme'ë katu ipe tĩ, Sembe pe.

³ Pirisi pe katuha ke ihë amondo axo. Ak pe aja tĩ. Pirisi sawa'e a'e. Ihë namõ Tupã je'ëha ke a'eta pandu pandu tĩ. Jesu Kirisutuma'e parakyha ta ke a'eta tĩ. ⁴ Ihë ke amõ ta tate jukwa rahã, ihë namõ a'eta ixo katu te. A'erehe a'eta ke amõ ta tate jukwa tĩ. Ihë namõ pyta, a'erehe Ak ta pe: "Katu tiki. Pehë katu" aja ihë apandu. Ihë jõ ym apandu. Upa amõ Jesu kotyhar ta aja tĩ. Pandu tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ë ta ke a'eta. Ame'ë ta Ak ta pe pandu tĩ: "Katu tiki. Pehë katu" aja. ⁵ Ak ta rok pe Jesu kotyhar ta jy'ar jy'ar. Ame'ë ta pe katuha ke ihë amondo axo tĩ.

Epe pe katuha ihë amondo axo tĩ. Ihë rehe katu ame'ë ke a'e. Ihë apy'a katu ehe ame'ë ke a'e. Asia ywy rehe a'e riki Kirisutu rehe jurujar katu py. ⁶ Mari pe katuha ke ihë amondo axo tĩ. Pehë pe a'e paraky hũ. ⁷ Ando pe katuha ihë amondo axo tĩ. Juni pe aja tĩ. Ihë aja jundéu awa ta ke a'eta tĩ. Kyndaha pe ihë axo rahã, ihë namõ a'eta ixo tĩ. Kirisutu rehe ihë ajurujar ym we rĩ. A'eta jurujar katu ehe. A'eta rehe har Jesu mondo ame'ë ta ukwa katu.

⁸ Ampiri pe katuha ke ihë amondo axo tĩ. Ihë rehe katu ame'ë ke a'e. Ihë apy'a katu ehe ame'ë ke a'e. Jandema'e sawa'e te kotyhar ke a'e tĩ. ⁹ Umba pe katuha ke ihë amondo axo tĩ. Jande aja Tupã je'ëha ke a'e pandu pandu tĩ. Kirisutuma'e parakyha ke a'e tĩ. Eta pe katuha ke ihë amondo axo tĩ. Ihë rehe katu ame'ë ke a'e. Ihë apy'a katu ehe ame'ë ke a'e. ¹⁰ Ape pe katuha ke ihë amondo axo tĩ. A'e ke amõ ta mupyrara rahã, Kirisutu rehe jurujar katuha ke hijar ym. Tapijar te'e we jurujar katu ehe. Arito rok wyr pe ixo ame'ë ta pe katuha ke ihë amondo axo tĩ. ¹¹ Eroniã pe katuha ke ihë amondo axo tĩ. Ihë aja jundéu awa ke a'e tĩ. Nasi rok wyr pe har ta pe katuha ke ihë amondo axo tĩ. Jande aja ame'ë ta Kirisutu rehe jurujar katu tĩ.

12 Tise pe katuha ke ihē amondo axo tī. Tipo pe aja tī. Katuha ke amondo axo tī. Kūjā ta ke a'eta. Jandema'e sawa'e tema'e parakyha ke a'eta ma'ema'e katu. Pesi pe katuha ke ihē amondo axo tī. Ihē rehe katu ame'ē ke a'e. Ihē apy'a katu ehe ame'ē ke a'e. Jandema'e sawa'e te parakyha ke a'e ma'ema'e hū. 13 Hu pe katuha ke ihē amondo axo tī. Amō ta 'ar koty te we jandema'e sawa'e tema'e parakyha ke a'e ma'ema'e katu. Imāi pe katuha ke ihē amondo axo tī. Ihē māi aja ihē rehe a'e haihu katu tī.

14 Asī pe katuha ke ihē amondo axo tī. Sengō pe aja tī. Eme pe aja tī. Pato pe aja tī. Ema pe aja tī. Katuha ke amondo axo tī. A'eta namō amō Jesu kotyhar ta ixo. Upa ame'ē ta pe katuha ke ihē amondo axo tī. 15 Siro pe katuha ke ihē amondo axo tī. Juri pe aja tī. Nere pe aja tī. Nere rendyr pe aja tī. Orin pe aja tī. Upa ame'ē ta namō Tupā kotyhar ta ixo. Upa ame'ē ta pe katuha ke ihē amondo axo tī.

16 Pehē pejuman juman pehē juehe. (Aja pehē pepy'a katu pehē juehe pexo, aja pemujekwa katu.) Kirisutu kotyhar ta se ixo. Amō amō renda pe ixo. Upa ame'ē ta pehē pe katuha ke mondo ixo tī. Hom ok ta pe har ta ke pehē.

A'ejōhar je'ēha ke

17 Ihē mu ta! Apandu katu pehē pe. Amō koty koty ngā ke mujy'ar ame'ē ta rehe pesak katu. Amō koty koty jy'ar rahā, ame'ē ta je'ē je'ē ngā jupe. Katu ym aja. Ame'ē ta aja pexo ym tī. Ame'ē ta riki amō koty mu'e. A'erehe jurujar katuha ke amō ta hijar. Katu ym aja. Pehē ke amō ta mu'e, ame'ē riki katu ym, aja a'eta pandu naī. Mā! Ame'ē ta namō pexo ym pehē. 18 Ame'ē ta riki Kirisutu, jandema'e sawa'e tema'e parakyha ke ma'ema'e ym. Myja me'ē a'eta jumuhury ngā juehe my? Ame'ē jō a'eta ma'ema'e. Panduha katu ame'ē ke a'eta pandu pandu. Mā! Pandu katu te hū tī. Aja amō ta ke a'eta muka'u te'e. Ame'ē ta muka'u tar katu, aja ukwa ym ame'ē ta ke a'eta muka'u

te'e riki. 19 Pehē anī. Myrandu katu rehe tapijar te'e we pejurujar katu, aja amō amō rekoha pe har ta hendu. A'erehe pehē rehe ihē rury katu. Ma'e katu ame'ē ke pekwa katu te, aja ihē aputar. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke pehē py'a pe pekwa pekwa ym pexo. 20 Tupā riki jande py'a ke muhury katu ame'ē ke a'e. Pahar Satana ke a'e riki muputu'u ta. Aja rahā, pehē ke a'e muka'u ym te ta.

Mā peja pehē rehe Jesu, jandema'e sawa'e te ipy'a katu.

Katuha ke amō ta mondo tī

21 Pehē pe katuha ke Timo mondo ixo tī. Ihē namō Tupā je'ēha ke a'e pandu pandu tī. Pehē pe katuha ke Rusi mondo ixo tī. Jasā aja tī. Mondo ixo tī. Sosi aja tī. Katuha ke mondo ixo tī. Ame'ē mahapyr jundéu awa ta ke tī.

22 Ihē Tesi. Páu pandu ame'ē ke kome'ē paper rehe ihē riki amupinim aī. Jesu kotyhar ke ihē tī. Pehē pe katuha ke ihē amondo axo tī.

23 Pehē pe katuha ke Ngái mondo ixo tī. Hok pe ko ihē axo. Ihē Páu. Ngái rok wyr pe Jesu kotyhar ta jy'ar jy'ar tī. Pehē pe katuha ke Era mondo ixo tī. Se Korin ok tama'e tamatarer ke a'e riki matyr matyr. Me'ē me'ē tī. Pehē pe katuha ke Kwar mondo ixo tī. Jesu kotyhar ke a'e tī. 24 [Mā peja johu pehē rehe Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te ipy'a katu. A'e tŷ. Amen.]

“Nde jō riki katu te me'ē ke” aja Tupā pe Páu pandu

25 Tupā pe mā peja japandu: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja. Myrandu katu ke ihē apandu rahā, Jesu Kirisutu rehe har ihē apandu pandu. Kuja ihē amujekwa. Pehē py'a ke Tupā mātā katu, aja rahā, pejurujar katuha ke pehijar ym ta. Yman te myrandu katu ame'ē jete har te ke Tupā mujekwa ym. 26 Apo anī. Ame'ē jete har te ke a'e mujekwa katu ngā pe 'y. Tupā je'ēha rehe ame'ē rehe har Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupinim. Amō we tī. Tupā mujekwa tī: “Pemujekwa peho” aja jande pe.

Uhã te hũ ame'ẽ ke a'e. Pe, upa awa ta pe Jesu kotyhar ta pandu pandu oho. Aja rahã, hendu ame'ẽ ta putar rahã, Kirisutu rehe jurujar katu ta tĩ. Je'ẽha rehe hendu katu ta tĩ.

²⁷ Tupã jõ riki ukwa katu te ame'ẽ ke a'e. Jande jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe Jesu Kirisutu muhepy. A'erehe manõ. A'erehe mã peja Tupã pe japandu: "Ne jõ riki katu te ame'ẽ ke a'e" aja. Aja te'e ta japandu. A'e tỹ. Amen.

Upa.

Korin ok ta pe har ta pe Páu mupinim Peteĩhar ke

Amõ paper pinim ke Páu mondo py (1 Korin 5.9-11.) My ame'ẽ my? Ukwa ym awa. Kanim ame'ẽ.

A'engi amõ amõ ma'e rehe har Korin ok ta pe har ta ukwa tar katu. A'erehe upa ame'ẽ rehe har Páu mukwa katu (1 Korin 7.1; 1 Korin 7.25; 1 Korin 8.1; 1 Korin 12.1; 1 Korin 16.1.) Ame'ẽ paper pinim ke kome'ẽ. Peteĩhar ke aja jakwa.

Jesu kotyhar ta pe: “Ihẽ mu ta” aja Páu pandu.

Korin ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo ame'ẽ ta pe Páu mupinim

¹⁻² Pehẽ riki Jesu kotyhar ta ke. Korin ok ta pe har ta ke pehẽ. Ko pehẽ pe paper pinim ihẽ amupinim aĩ. Ihẽ Páu. Ihẽ namõ Sote ixo tĩ. Ihẽ pe Tupã pandu kwe:

—Nde ke ihẽ amondo axo. Jesu Kirisutu rehe har nde erepandu pandu ereho, aja ihẽ aputar — aja Tupã pandu.

Korin ok ta pe har ta! Jesu rehe pejurujar katu ame'ẽ ta ke pehẽ. Aja ym rahã we Tupã pandu:

—Ihẽ kotyhar wan ta pehẽ. Ihẽma'e wan ta — aja.

Jesu Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe Tupãma'e ta ke pehẽ apo 'y. Aja upa Korin ok ta juramã rupi ixo ame'ẽ ta tĩ. Jesu Kirisutu rehe ipy'a moĩ moĩ ame'ẽ ta ke a'eta. Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. A'eta Tupãma'e ta ke tĩ. Jesu riki jandema'e sawa'e te. A'etama'e sawa'e te a'e tĩ.

³ Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Mã peja pehẽ rehe a'eta usak katu. Mã peja pehẽ py'a ke a'eta muhury katu.

⁴ Jesu kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe pehẽ rehe Tupã usak katu. A'erehe Tupã namõ ihẽ apandu pandu rahã: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja ihẽ

apandu ipe. Aja te'eha ihẽ. ⁵ Jesu kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe upa katu te ma'e ke namõ pexo. Tupã'ã me'ẽ me'ẽ, ame'ẽ ke namõ pexo. A'erehe ko upa amõ awa ta je'ẽha ke pekwa katu. Ame'ẽ pekwa katuha ke pehẽ pe a'e me'ẽ. Upa ma'e pekwa katuha namõ pexo tĩ. Ame'ẽ ke pehẽ pe a'e me'ẽ tĩ. Tupã rehe har amõ ta mu'e, ame'ẽ ke upa pekwa katu tĩ. Ame'ẽ ke pehẽ pe a'e me'ẽ tĩ. ⁶ Kirisutu rehe har pehẽ pe ihẽ apandu pandu. A'erehe ehe har pekwa katu. Pehijar ym ta. ⁷ A'erehe upa katu te ma'e katu ame'ẽ ke pehẽ pe Tupã muwyr. Tupã'ã me'ẽ ame'ẽ ke a'e muwyr. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te ke Tupã mujwyr ta. Ame'ẽ ke rehe peharõ katu pexo rahã, upa katu te ma'e katu ame'ẽ namõ pexo. ⁸⁻⁹ Ma'e Tupã pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. A'e pandu pehẽ pe:

—Ihẽ ra'yr namõ pehẽ juehe katu pehẽ pexo — aja.

Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Pehẽ py'a ke Tupã mātã katu te we ta rĩ. Aja te'eha a'e. Kuja pekwa ta. Pehẽ py'a a'e mātã rahã, pejurujar katuha ke pehijar ym ta. Aja rahã, Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te jywyr rahã, pehẽ rehe har kuja:

—Pehẽ peka'u te'eha pema'ema'eha namõ pexo — aja pandu ym te ta.

Pesarahã! A'e pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. A'erehe a'e pandu ym ta:

—Pehẽ peka'u te'eha pema'ema'eha namõ pexo — aja pandu ym te ta.

Amõ koty koty Jesu kotyhar ta ukwa ukwa

¹⁰ Ihẽ mu ta! Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te je'ẽha rupi pehẽ pe ihẽ apandu. Peje'ẽ je'ẽ hũ ym pehẽ jupe pexo! Aja rahã, amõ koty koty pekwa ym ta. Peteĩhar aja pekwa pexo. Pexoha peteĩhar aja pexo. ¹¹ Korói anam ta ngi har amõ ta ihẽ pe pandu:

—Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta je'ẽ je'ẽ hũ ngã jupe. Korin ok ta pe har ta ke ame'ẽ ta — aja.

¹² Kuja amō koty koty pekwaḥa. Amō pandu: “Páu kotyhar ke ihē.” Amō pandu: “Anī. Apor kotyhar ke ihē” aja. Amō pandu: “Anī. Petu kotyhar ke ihē” aja. Amō pandu: “Anī. Jesu kotyhar ke ihē” aja.

¹³ Mā! Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta amō koty koty ixo. Katu ym aja. Ihē riki myra ngā mupia ame'ē ke rehe amanō my? Anī. Aja ym. (Jesu riki ame'ē rehe manō. A'erehe: “Páu kotyhar ke ihē” aja pepandu rahā, katu ym.) Pehē ke amō ta mujahuk rahā, ihē kotyhar ke pehē, a'erehe mujahuk my? Anī. Aja ym. (Jesu kotyhar ta ke pehē, a'erehe pehē ke amō ta mujahuk. Aja rahā: “Páu kotyhar ke ihē” aja pepandu rahā, katu ym tī.)

¹⁴⁻¹⁵ Pehē ngi har heta ngā ke ihē amujahuk ym. A'erehe: “Páu riki jande johu mujahuk. A'erehe Páu kotyhar ta ke jande” aja marā ka ym pepanduha. A'erehe ihē rury katu. A'erehe Tupā pe ihē apandu: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja. Pehē ngi har mokōi jō ihē amujahuk riki. Kiri ke ihē amujahuk. Ngái amō tī. A'eta mokōi jō. ¹⁶ Pe, amō ta ixo. Ihē aharái. Esete amō ihē amujahuk tī. Ianam ta aja tī. A'eta jō nahā my. Amō ta akwa ym ihē. (Heta ym amujahuk, a'erehe: “Páu kotyhar ta ke jande” aja pepandu rahā, katu ym.)

¹⁷ —Ngā ke emujahuk eho — aja ihē pe Kirisutu pandu ym te.

Kuja a'e pandu:

—Myrandu katu epandu pandu eho — ame'ē jō ihē pe pandu.

A'erehe ame'ē ke ihē apandu rahā, sawa'e ukwa katu te pandu aja ym ihē apandu. Aja ihē apandu tipe rahā, myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kirisutu manō, ame'ē rehe hendu katu ym ta awa. Amō koty hendu ta. Amō katu te pandu ame'ē ke rehe hendu katu ta. Katu ym aja. Mupara aja saka ta. Aja rahā, myra ngā mupia ame'ē ke rehe manō, ame'ē riki pyrātā ym, ame'ēja saka ta. Pyrātāha rupi ngā ke Tupā muhā katu, aja ym ta tipe. A'erehe pyrātā ym, ame'ēja saka ta.

Pyrātāha ke Tupā mujesak. Ukwa katu ha ke a'e mujesak tī.

¹⁸ “Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kirisutu manō.” Ame'ē rehe jurujar katu ame'ē ta ke Tupā muhā katu. Ame'ē ta kuja ukwa katu: “Pyrātāha rupi jande ke a'e muhā katu” aja ukwa katu. Amō ta anī. Mupyraraha renda pe oho ta ame'ē ta hendu rahā: “Ma'ewā manō my. Ka'u te'e” aja ukwaha naī. ¹⁹⁻²⁰ Aja Tupā ma'eha ke ukwa ym. Aja yman Tupā je'ēha rehe amō mupinim tī. Kuja Tupā pandu: “Jande jakwa katu te' aja pandu ame'ē ta ukwaha ke ihē amukanim ta” aja Tupā pandu, aja amō mupinim.

Aja rahā, Tupā ma'eha ke mupyraraha renda pe oho ta ame'ē ta ukwa ym. A'erehe my ukwa katu ame'ē ta ixo my? My mu'e katu te hū ame'ē ta ixo my? My je'ēha pandu katu te ame'ē ta ixo my? Upa ame'ē ta ukwaha ke Tupā mukanim. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ukwa katuḥa jaxer aja Tupā mujekwa.

²¹ Tupā ukwa katu te ame'ē ke a'e. Pandu:

—Amō ukwa katu te ha namō marā ka ym ihē rehe har ukwaha — aja.

Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kirisutu manō, ame'ē ke japandu pandu. “Ka'u te'e ame'ē” aja Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ukwaha naī. Tupā pe jō anī. A'e pandu: “Myra ngā mupia, ame'ē ke rehe Kirisutu manō, aja Páu ta pandu pandu. Pe, Kirisutu rehe jurujar katu ame'ē ta ke ihē amuhā katu ta” aja Tupā pandu.

²² “Ma'e ke marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke pyrātāha namō Tupā ma'ema'e rahā, jande jajurujar katu ta ehe” aja jundéu awa ta pandu. Jundéu awa aja ym ame'ē ta amō koty pandu: “Ma'e ukwa katu te ha namō Tupā rehe har pemujekwa rahā, jande jajurujar katu ta ehe” aja riki. ²³ Jande riki anī. “Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kirisutu manō” aja jō japandu pandu ngā pe. “Ame'ē ke japutar ym” aja jundéu awa ta pandu jande pe. Kirisutu

manō ame'ē rehe har jundéu awa aja ym ame'ē ta hendu rahā: “Mā! Ka'u te'e ame'ē” aja riki a'eta ukwaha naī.

²⁴ Tupā muhā katu ame'ē ta anī. Jetehar te ke ukwa. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kirisutu manō. Pe, Kirisutu rehe jurujar katu ame'ē ta ke Tupā muhā katu. Pyrātāha namō muhā katu. Kirisutu rehe jurujar katu ame'ē ta ke Tupā muhā katu rahā, a'e ukwa katu te, aja jakwa katu. Aja upa Tupā muhā katu ame'ē ta ukwa katu tī.

²⁵ “Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kirisutu manō. Mā! Ka'u te'e” aja amō ta ukwaha naī. Anī. Ame'ē ta ukwaha 'ar koty te we Tupā ukwa katuha. “Tupā pyrātā ym” aja amō ta ukwaha naī. Anī. Ame'ē ta pyrātāha 'ar koty te we Tupā pyrātā te hū.

²⁶ Ihē mu ta! Pesarahā! “Ihē kotyhar ta aja pemuruwak” aja pehē pe Tupā pandu kwe. Myja pexoha my, ame'ē rehe har pekwa pekwa pexo. Arahā pehē namō ukwa katu te ame'ē ta heta ym ixo. Aja pekwa katu. Pehē namō kapitā ta aja me'ē ta heta ym ixo tī. Aja pekwa katu. Ima'ehū namō ixo ame'ē ta heta ym ixo tī. Aja pekwa katu tī. ²⁷ “Ukwa ym” aja ngā ukwa ame'ē ta ke Tupā muhā katu. Ixotyhar ta aja a'e muruwak tī. Aja rahā, ukwa katu te ame'ē ta ke a'e muhuxī. Pete'e pyta, a'erehe huxī. “Jande pitu te'e” aja amō ta ukwa ame'ē ta ke Tupā muhā katu tī. Ixotyhar ta aja a'e muruwak. Aja rahā, pyrātā te ame'ē ta ke a'e muhuxī tī. Pete'e pyta, a'erehe huxī. ²⁸ “Katu ym a'eta” aja ngā ukwa ame'ē ta ke Tupā muhā katu. Ixotyhar ta aja muruwak tī. “Jaxer ame'ē ta ke” aja ngā ukwa ame'ē ta ke Tupā muhā katu tī. Ixotyhar ta aja muruwak tī. “Katu ym te a'erehe jaxer ai te” aja ngā ukwa ame'ē ta ke Tupā muhā katu tī. Ixotyhar ta aja muruwak tī. Upa aja muhā katu rahā: “Ko ukwa katu te ame'ē ke katu te” aja Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ukwaha jupe naī, ame'ē ke Tupā mukanim. “Ko pyrātā te ame'ē ke katu te” aja ukwaha jupe

naī, ame'ē ke Tupā mukanim tī. ²⁹ Aja Tupā muhā katu rahā: “Ihē atu katu te ame'ē ke ihē” aja Tupā pe marā ka ym panduha.

³⁰ Jesu Kirisutu kotyhar ta ke pehē, aja Tupā pehē ke muruwak. A'erehe Kirisutu ukwa katuha ke jande pe a'e muwyr. Kirisutu kotyhar ta ke jande, a'erehe jande pe Tupā pandu: “Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe” aja. Ima'e ta ke jande tī. Jande ke a'e muhā katu.

³¹ Upa aja riki Tupā ma'ema'eha, a'erehe: “Mā! Katu” aja amō pandu rahā: “Tupā ma'ema'eha jō katu te ame'ē ke” aja pandu. Aja Tupā je'eha rehe panduha ihī:

“Katu aja ma'e ke rehe har amō pandu ta rahā: ‘Tupā ma'ema'eha jō katu te ame'ē ke’ aja epandu” aja amō mupinim.

2

Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kirisutu manō

¹ Ihē mu ta! Pehē rehe ihē ahyk rahā, Tupā je'eha ke ihē apandu pehē pe kwe. Jetehar te ke ame'ē. Yman mujekwa ym ngā pe a'e rī. Apo mujekwa katu 'y. Ame'ē pehē pe ihē apandu rahā, je'eha pandu katu te ha namō ihē apandu ym riki. Amō ukwa katu te ha namō ihē apandu ym tī. ² Pehē namō ihē axo rahā, ihē ajupandu ihē jupe:

—Jesu Kirisutu rehe har jō ihē apandu ta. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe a'e manō. Ame'ē jō ihē apandu ta. Amō ma'e ke apandu ym ta — aja ihē jupe.

³ Pe, pehē namō ihē axo rahā, akyjeha ihē kangwer ym aja axo. Aryryi ihē tī. Tupā putar aja ym ihē apandu my, ame'ē rehe ihē ajumupyai. A'erehe akyjeha ihē kangwer ym aja axo. Aryryi ihē tī.

⁴ A'erehe myrandu ihē apandu pandu pehē pe rahā, amō ukwa katu te ha namō ihē apandu my? Anī. Aja ym. Ihē apandu rahā, pyrātāha namō marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke

Tupã'ã ma'ema'e katu. Ame'ẽ ke rehe pesak. A'erehe ihẽ apandu ame'ẽ ke jetehar te ke aja pekwa. (Tupã ihẽ namõ ixo, aja pekwa katu tĩ.)
⁵ A'erehe Jesu rehe pejurujar katu. Amõ ukwa katu te ha namõ ihẽ apandu, a'erehe pejurujar katu ehe my? Anĩ. Aja ym. Tupãma'e pyrãtãha ke rehe pesak, a'erehe pejurujar katu ehe.

Tupã ukwa katu te a'e

⁶⁻⁷ Tupã'ã rehe hendu katu te ame'ẽ ta pe jõ amõ ukwa katu te ha namõ ihẽ apandu pandu. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ukwa katu te. Ame'ẽ ukwa katu te ha namõ aja ym ihẽ apandu. Kapitã ta ukwa katu te tĩ. Ame'ẽ ukwa katu te ha namõ aja ym ihẽ apandu tĩ. Anĩ. Kuja riki. Tupã ukwa katu te, ame'ẽ ukwa katu te ha namõ ihẽ apandu pandu. Kapitã tama'e pyrãtãha ke Tupã muputu'u ta. Tupã ukwa katu te ame'ẽ ke a'e. Yman kome'ẽ ywy keruhũ a'e mujã ym rahã we a'e ukwa katuha ke a'e mujekwa. A'erehe a'e jupandu jupe:

—Ihẽ kotyhar ta ihẽ namõ ixo ta. Katu te hũ ta — aja Tupã.

Yman ame'ẽ je'ẽha a'e mujekwa ym rĩ. Apo a'e mujekwa katu 'y. Ame'ẽ je'ẽha ke ihẽ apandu pandu ngã pe.
⁸ Ame'ẽ Tupã ukwa katu te ha ke kapitã ta ukwa ym. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ixo ame'ẽ tama'e kapitã ta ukwa ym. A'eta ukwa katu rahã, jandema'e sawa'e te ke a'eta jukwa ym ta tipe. Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe jukwa ym ta tipe. Jandema'e sawa'e te riki katu te ame'ẽ ke a'e.
⁹ Kuja Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim:

“Ma'e ke Tupã moĩ katu. Ame'ẽ ke ipy'a katu ehe ame'ẽ ta pe a'e me'ẽ katu.

Ame'ẽ ke rehe usak ym we awa rĩ. Ame'ẽ ke rehe har hendu ym tĩ.

Ame'ẽ rehe har ipy'a pe ukwa ukwa ym awa tĩ.

Ame'ẽ ke ipy'a katu ehe ame'ẽ ta pe a'e me'ẽ katu” aja amõ mupinim.

Tupã rehe har Tupã'ã mujekwa katu

¹⁰ (Ma'e katu ame'ẽ ke ipy'a katu ehe ame'ẽ ta pe Tupã me'ẽ katu.) A'erehe Tupã ukwa katu te ha ke kome'ẽ ywy keruhũ pe ixo ame'ẽ tama'e kapitã ta ukwa ym. Ame'ẽ ke jande pe Tupã mujekwa katu. Yman mujekwa ym ngã pe rĩ. Apo a'e mujekwa katu 'y. I'ã jande pe a'e muwyr. A'e riki mujekwa katu jande pe 'y. Upa katu te ma'e ke I'ã ukwa katu. Tupã putar ame'ẽ ke ngã ukwa ym. Ame'ẽ ke upa katu te I'ã riki ukwa katu tĩ. Ma'erehe ma'e ke Tupã ma'ema'e my? Ame'ẽ ke ngã ukwa ym. I'ã anĩ. Ukwa katu a'e.
¹¹ Amõ ipy'a pe ukwa ukwa ixo ame'ẽ ke a'e jõ ukwa katu. Amõ anĩ. Ukwa ym. Aja Tupã rehe har amõ ukwa ym tĩ. I'ã jõ ukwa katu.
¹² A'erehe ehe har jande pe I'ã mujekwa. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ma'e ukwa. Aja ukwaha namõ jande jaxo ym. Anĩ. I'ã ke jande pe Tupã muwyr, a'erehe ehe har jande pe I'ã mujekwa. Ma'e katu ame'ẽ ke jande pe Tupã me'ẽ, ame'ẽ rehe har upa katu te jande pe I'ã mujekwa.

¹³ Amõ ukwa katuha namõ ma'e ke mu'e, ame'ẽ ke japandu pandu ym. Tupã'ã mujekwa ame'ẽ ke jõ japandu pandu katu. Ame'ẽ ke ipy'a rehe I'ã ihĩ ame'ẽ ta ke jande jamu'e mu'e katu.
¹⁴ Ipy'a rehe Tupã'ã ihĩ ym rahã, a'e mu'e ame'ẽ ke marã ka ym a'e ukwaha. “Ma'e puki my?” aja a'e pandu. Ukwa ym a'e. Tupã'ã ihĩ ym ehe, a'erehe ukwa ym. “Mã ka'u” aja a'e pandu tĩ. Ma'e ke Tupã'ã mujekwa, ame'ẽ ke ipy'a rehe Tupã'ã ihĩ ame'ẽ ta jõ ukwa katu.
¹⁵ Ipy'a rehe Tupã'ã ihĩ rahã, upa ma'e ke ukwa katu. “Ko katu. Peme'ẽ ihẽ pe katu” aja upa ukwa katu. Pe, Tupã'ã ihĩ ehe, ame'ẽ rehe har amõ ukwa ym. “Mã ka'u te'e a'e” aja Tupã'ã ihĩ ym ehe ame'ẽ ukwaha naĩ.
¹⁶ Aja Tupã rehe har a'e ukwa ym tĩ. Aja kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:

“Tupã ukwa ukwa uĩ, ame'ẽ ke ukwa ym awa. Tupã ke marã ka ym

amō mu'eha” aja panduha ihī.

Aja rahā, Tupā rehe har Tupā'ā ihī ym ehe ame'ē ta ukwa ym te, aja mukwa katu. A'erehe Tupā'ā ihī ehe ame'ē rehe har ukwa ym tī. Jande anī. Tupā'ā jande py'a rehe ihī katu, a'erehe Kirisutu ma'e ukwa ukwa uī, ame'ē ke jande jakwa. (Tupā'ā mukwa jande pe, a'erehe jakwa. Aja rahā, Tupā ukwa ukwa uī, ame'ē ke jande jakwa tī.)

3

Ta'yn ta aja pehē

¹ Ihē mu ta! Tupā'ā rehe tapijar te'e we pepy'a katu, aja ym pexo. A'erehe pehē ke marā ka ym amu'e katuha. Pepy'a katu ym ehe, aja pexo. Ta'yn ra'yr u'ar ramō, ame'ēja pexo. Aja rahā, Kirisutu rehe har amō amō we pejumue ym pexo. ² Ta'yn ra'yr ta aja pehē. Imembyr ra'yr pe imāi kamby me'ē. Aja pehē ke ihē amu'e. (Aja rahā ta'yr mi Kirisutu rehe har amu'e pehē ke.) Ma'e so'o rukwer pehē pe ihē ame'ē ym, ame'ēja amu'e ym. (Aja rahā, upa katu te Kirisutu rehe har apandu ym pehē pe.) Arahā pekwa katu ym. Apo pekwa katu ym we ta rī. ³⁻⁴ Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta aja pehē, a'erehe pahar pekwa ym riki. Amō pandu: “Páu kotyhar ke ihē” aja. Amō pandu: “Ihē anī. Apor kotyhar ke ihē” aja. Aja amō koty koty jy'ar rahā, Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta aja pexo. Katu ym aja. A'erehe upa katu te Kirisutu rehe har pehē pe apandu ym we ta rī. A'erehe pejyty'ym pehē juehe rahā, Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta aja pehē tī. Pehē peje'ē je'ē pehē jupe rahā, Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta aja pehē tī. A'eta ixoha aja pehē pexo tī. Katu ym aja.

Tupāma'e miasu ta ke

⁵ Ma'e riki Apor ma'ema'e my? Tupāma'e miasu ke a'e. Ma'e riki ihē ama'ema'e my? Ihē Páu. Tupāma'e miasu ke ihē tī. Jande juja katu te jande tī. (A'erehe amō koty koty pejy'ar rahā, katu ym. “Páu kotyhar ta ke jande.” “Anī. Apor kotyhar ta

ke jande.” Aja rahā, katu ym.) Tupā je'ēha ke pehē pe japandu pandu. Tupāma'e miasu ta ke jande. Pe, pejurujar katu ehe. Tupā pandu ame'ē ke Apor ma'ema'e. Aja ihē ama'ema'e tī. Jande juja katu te jande tī.

⁶ Pehē riki Tupāma'e kupixa aja pehē. Pe, ma'e ra'ī ihē ajytm ipe, ame'ēja saka. (Aja rahā Tupā je'ēha pehē pe ihē apandu pandu, a'erehe Jesu rehe pejurujar katu.) Apor riki ma'eywa'y ra'yr rehe y ombor ixo, ame'ēja saka. (Aja rahā, pehē pe Tupā je'ēha ke a'e mu'emu'e katu. A'erehe Tupā rehe har pekwa katu pexo.) Pe, Tupā riki upa ma'e kupixa pe har ta ke mutiha, ame'ēja saka. (Aja rahā Tupā riki pehē ke muhury katu.)

⁷ A'erehe ma'e ra'ī jytm ame'ē ke katu te aja ym. (Aja rahā, ihē katu te aja ym ihē tī. Tupā je'ēha apandu ame'ē ke ihē.) Y ombor ame'ē ke katu te aja ym tī. (Aja rahā, Apor katu te aja ym tī. Tupā je'ēha ke mu'e ame'ē ke a'e.) Tupā jō riki katu te ame'ē ke a'e. A'e riki pehē ke muhury katu.

⁸ Ma'e ra'ī jytm ame'ē ke amō namō juja katu te riki. Y ombor ame'ē namō juja katu te. Aja rahā, Tupā je'ēha pandu ame'ē ke juja katu te. Mu'e ame'ē ke namō juja katu te riki. A'eta pe ma'e ke Tupā me'ē ta. Paraky katu ame'ē pe a'e me'ē katu ta. Paraky katu ym ame'ē pe me'ē katu ym ta. ⁹ Je'ēha pandu ame'ē ke namō mu'e, ame'ē ke pandu pandu ixo. Aja rahā, Apor namō Tupā je'ēha ke ihē apandu pandu, ame'ēja jaxo. Jande juja katu te jande tī. (A'erehe amō koty koty pejy'ar rahā, katu ym. “Páu kotyhar ta ke jande.” “Anī. Apor kotyhar ta ke jande.” Aja rahā, katu ym.)

¹⁰ Pehē riki Tupā rok aja tī. Ukwa katuha ke ihē pe Tupā muwyr. Ame'ē namō ok ke ihē amujā katu, aja ihē axo. Pyter ke ihē ajytyka. (Aja rahā, Tupā je'ēha ke ihē apandu pandu, pe, Jesu rehe ngā jurujar katu.) Ok ke amō ta upa mujā, ame'ēja saka. (Aja rahā, Tupā rehe har a'eta mu'emu'e katu ngā pe.) Ok mujā rahā, katu

mujā rahā, katu tiki. (Aja Tupā je'ēha katu mu'e rahā, katu tiki.)

¹¹ Jesu Kirisutu riki ok pyter aja saka. A'e jō riki ok pyter katu te ame'ē ke aja saka. Tupā riki mu'am aja saka. A'erehe amō ok pyter ke marā ka ym mu'āha. (Aja rahā, Jesu Kirisutu rehe har jō amō pandu ta me'ē te'e.) ¹² Ok pyter ke amō mu'am rahā, myra hātā ke mu'am. Pahar ijuk ym ta. (Aja rahā, Kirisutu rehe har katu mu'e.) Aja rahā, katu mujā, ame'ēja saka tī. Itatawa ke te'e mujā, ame'ēja saka. Itatuwyr ke te'e mujā, ame'ēja saka tī. Ita hepy hū ame'ē ke te'e mujā, ame'ēja saka tī. Amō ta myra hātā ym ame'ē ke mu'am. Pahar ijuk ta. (Aja rahā, Kirisutu rehe har katu ym mu'e aja saka.) Aja rahā, katu ym mujā, ame'ēja saka. Inaja ro ke te'e mujā, ame'ēja saka. Kupi'i ke te'e mujā, ame'ēja saka tī. Myra hātā ym ame'ē ke te'e mujā, ame'ēja saka tī.

¹³ Ok ke tata ukwái rahā, myra hātā jō pyta u'am. Aja Kirisutu jywyr rahā, ngā ke a'e mupyrara ta. Arahā myja me'ē ehe har amō mu'e, ame'ē ke Kirisutu mujekwa ta. Tata aja ame'ē namō a'e ukwa ta. Katu mu'e my? Katu ym mu'e my? Ame'ē ke a'e mujekwa ta. ¹⁴ Katu amō mu'e, aja Kirisutu ukwa rahā, ma'e katu ame'ē ke Tupā me'ē ta. Katu mu'e, ame'ē pe me'ē ta. ¹⁵ Katu ym mu'e, aja Kirisutu ukwa rahā, ma'e ke Tupā me'ē ym ipe. Nixói ma'e ke ipe. A'e ke Tupā muhā katu jō. Tata ngi jawe te'e uhem oho, ame'ēja saka a'e.

¹⁶ Tupā'ā riki pehē py'a rehe ihī katu. A'erehe pehē riki Tupā ixoha renda aja pehē. Ame'ē ke pekwa katu. ¹⁷ A'erehe pehē pe amō jaxer ame'ē ke mu'e rahā, Tupā ixoha renda ke mujaxer, ame'ēja saka tī. Aja rahā, ame'ē mu'eha ta ke Tupā mupyrara ta. Tupā ixoha renda riki katu te ame'ē ke. Pehē riki ixoha renda aja pehē. A'erehe pemujaxer ym pehē juehe har.

¹⁸ “Upa ihē akwa katu” aja amō ukwa ixo. Aja mā peja pejumuka'u te'e ym pehē juehe. “Upa ihē akwa

katu” aja Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ukwa ukwa ixo. Aja pehē ngi har amō ta ukwa ukwa ixo rahā, mā peja kuja pepandu: “Mā! Jaka'u te'e jande. Jakwa ym jande” aja. Aja rahā ima'e ukwa katuha ke Tupā muwyr ta a'eta pe. Ehe har mujekwa ta a'eta pe tī. Aja rahā, Tupā rehe har a'eta ukwa katu ta. ¹⁹ Upa ma'e ukwa katu, aja Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ukwaha naī. Anī. Ame'ē ta ukwa ym. Ka'u te'e aja Tupā ukwa katu. Yman aja Tupā je'ēha rehe panduha amō mupinim:

“Ma'e ukwa katu ame'ē kuja pandu: ‘Mā! Akwa katu ihē’ aja. Anī. Ame'ē ukwaha namō a'e ke Tupā muka'u te'e ta. Aja ame'ē ukwaha ke amō mukanim” aja panduha ihī.

²⁰ Aja amō we Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Ame'ē ke mujekwa tī. Kuja: “ ‘Akwa katu’ aja amō ukwa. Ame'ē riki jaxer aja Tupā ukwa katu” aja panduha ihī.

²¹ A'erehe: “Páu mu'e katu te.” “Anī. Apor mu'e katu te” aja mā peja pepandu ym. Aja rahā, amō koty koty pejy'ar ym ta. “Páu kotyhar ta ke jande.” “Apor kotyhar ta ke jande” aja ym ta pehē. Pesarahā! Upa ma'e ke pehē py'a mātāha ke. ²² Apor pehē mu'eha ke. Petu aja tī. Mu'eha ke a'e tī. Ihē aja tī. Ihē Páu. Pehē mu'eha ke ihē tī. Kome'ē ywy keruhū Tupā mujā, ame'ē pe pexo. A'erehe pehē rury katu aja pexo. Pehē pexo katu, a'erehe pehē rury katu pexo. Pehē pemanō rahā, Tupā namō pexo ta kŷ. Apo Tupā usak katu pehē rehe rī. Yman rahā aja ta tī. A'erehe aja upa ma'e ke pehē py'a mātāha ke. ²³ Pe, Kirisutu kotyhar ta ke pehē. Tupā kotyhar ke Kirisutu. (A'erehe mā peja amō koty koty pejy'ar ym.)

4

Kirisutu mondo ame'ē ta ke

¹ Pehē ke jande jamu'e. Jande rehe har pekwa pekwa pexo rahā, Kirisutuma'e miasu ta ke jande, aja mā peja pekwa pekwa pexo. Yman myrandu katu ke Tupā mujekwa ym

rĩ. Ame'ẽ ke a'e mujekwa apo 'y. Ame'ẽ myrandu katu japandu pandu ame'ẽ ta ke jande, aja mã peja pekwa pekwa pexo. ² Miasu rahã, ijar pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu ta me'ẽ te'e. Aja Kirisutu pandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e ta me'ẽ te'e tĩ. ³ Pesarahã! “Kirisutu pandu ame'ẽ ke Páu ma'ema'e katu ym” aja pepandu naĩ. Aja pepandu rahã, pehẽma'e panduha ihẽ pe anĩ ta. “Kirisutu pandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu my?” aja ihẽ juehe har ajupandu ym ihẽ jupe tĩ. ⁴ A'e pandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu, aja ihẽ akwa katu. Ihẽ akwa tipe. “Nde katu” aja mujekwa ym we rĩ. Jandema'e sawa'e te riki pandu ta. “Katu nde erema'ema'e” aja a'e. (Ame'ẽ jõ ihẽ aputar katu.) ⁵ A'erehe: “Kirisutu pandu ame'ẽ ke nde erema'ema'e” aja peje'ẽ ym ta me'ẽ te'e. Jandema'e sawa'e te jywyr ym rahã we, aja peje'ẽ ym ta me'ẽ te'e. A'e jywyr rahã, amõ ma'ema'eha ke a'e riki pandu ta. Amõ ma'ema'eha ke amõ ta ukwa ym, ame'ẽ ke jandema'e sawa'e te mujekwa ta. Ukwa katu a'e. Ipy'a pe ma'e ke amõ ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ke a'e mujekwa ta tĩ. Ukwa katu te a'e. Pe, ame'ẽ rehe har a'e pandu ta. Pe, katu ame'ẽ ke ma'ema'e, ame'ẽ ta pe Tupã jõ pandu ta: “Pehẽ katu” aja. A'erehe: “Kirisutu pandu ame'ẽ ke Páu ma'ema'e katu ym” aja ihẽ rehe har peje'ẽ je'ẽ ym ta me'ẽ te'e.

⁶ Ihẽ mu ta! Apandu ramõ ame'ẽ ke Apor rehe har ihẽ apandu. Ihẽ juehe har amõ tĩ. Apandu tĩ. Jande mokõi jande juehe har ihẽ apandu. Aja rahã: “Peme'ẽ katu te ame'ẽ ke” aja pepandu ym ta. Aja Tupã je'ẽha mujekwa. Kuja:

“Mã peja amõ mupinim ame'ẽ rehe pehendu katu” aja panduha ihĩ.

Aja rahã, kuja ym ta: “Peme'ẽ katu. Jande ke mu'e katu” aja. “Anĩ. Peme'ẽ anĩ. Jande mu'eha riki katu te” aja pepandu ym ta tĩ. ⁷ Pehẽ mu'eha riki amõ ta 'ar koty te we katuha aja ym riki. Upa mu'eha ta ke pehẽ

koty Tupã mondo. Aja rahã: “Jande mu'eha ta amõ mu'eha ta 'ar koty te we katuha” aja marã ka ym pepanduha. Tupã riki mondo. Pehẽ atu mu'am ym. Tupã mondo. A'erehe: “Jande mu'eha ta amõ mu'eha ta 'ar koty te we katuha” aja marã ka ym pepanduha.

⁸ Korin ok ta pe har ta! Upa pehẽma'e ke pehĩ, aja pekwaha naĩ. Pehẽma'e hũ namõ pexo, aja pekwaha naĩ tĩ. Pehẽ riki kapitã keruhũ. Jande anĩ, aja pekwaha naĩ. Mã! Pehẽ riki kapitã keruhũ ta tipe rahã, katu tiki. Aja ta tipe rahã, pehẽ namõ jande riki kapitã keruhũ ta tipe tĩ. Upa ma'e ke namõ pexo, a'erehe: “Páu ke japutar ym” aja pepandu. ⁹ Jande riki Kirisutu mondo ame'ẽ ta ke. Jande riki amõ ta wyr koty te we katuha, aja Tupã mu'am, aja ihẽ akwa. Sonda ta jukwa ta ame'ẽ ta riki jaxer, aja ngã ukwa. Aja jande riki tĩ, aja upa ngã pe Tupã mujekwa. Aja Tupã je'ẽha rahoha ta ukwa tĩ. Aja Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ukwa tĩ. Jande jaxer ame'ẽ ta ke jande, aja ukwa tĩ. ¹⁰ Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Kirisutu manõ, aja japandu pandu, a'erehe jande riki jaka'u te'e, aja amõ ta ukwaha. Pehẽ anĩ. Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe pekwa katu te ame'ẽ ta ke pehẽ, aja amõ ta ukwa. Jande riki pitu te'e aja amõ ta ukwa. Pehẽ anĩ. Pehẽ pyrãtã riki, aja amõ ta ukwa. Katu ame'ẽ ta ke, aja pehẽ rehe har amõ ta ukwa. Jande anĩ. Jaxer ame'ẽ ta ke aja ngã ukwa. ¹¹ Apo jande myahy jande jaxo. Jande janengwéi jaxo tĩ. Jandema'e mundeha ymanihar namõ jaxo tĩ. Jande ke amõ ta mupyrara tĩ. Jande jawata te'e jaxo. Jande rok nixói. ¹² Jande japaraky hũ. Aja tamatarer japyhyk. Pe, ame'ẽ pe upa jandema'e ke jande jajo'ok jo'ok. Jande rehe har amõ ta juru ai rahã, ame'ẽ ta pe japandu: “Mã peja pehẽ rehe Tupã usak katu” aja. Jande ke amõ ta mupyrara rahã, jande py'ahu te'e jahendu. ¹³ Jande rehe har katu ym amõ ta pandu rahã, ame'ẽ ta pe

hātā jaje'ē ym jande. Katu ame'ē ke japandu a'eta pe. Ma'e puxi aja jande aja Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ukwaha. Jaxer ai te aja jande rehe har ukwaha tī. Upa aja apo jaxo we rī. (Jesu mondo ame'ē ta ke jande.)

¹⁴ Ihē amupinim ramō ame'ē pe pehē ke ihē amuhuxī my? Anī. Aja ym. Pehē ke ihē amu'e tar katu, a'erehe aja ihē amupinim. Aja rahā, pehē pexoha ke pemukatu ta nahā my. Ta'yr ke ipái mu'e katu, aja pehē ke ihē amu'e tar katu tī. ¹⁵ Myja Kirisutu kotyhar ta pexoha katu my? Ame'ē rehe har mu'e ame'ē ta mātē hū ixo pehē koty. Pehē pái aja ame'ē ta heta ym. Peteī jō pehē pái aja ixo. Ihē ame'ē. Jesu Kirisutu kotyhar ta ke pehē aja pexo. Myrandu katu pehē pe ihē apandu rahā, Kirisutu rehe pejurujar katu, a'erehe pehē pái aja ihē. ¹⁶ A'erehe ihē aja pehē pexo tī. Aja rahā: “Katu te jande” aja pekwa ym pexo tī. ¹⁷ Ko Timo ke pehē koty ihē amondo ta. Pehē pe a'e pandu ta:

—Jesu Kirisutu kotyhar ke Páu, a'erehe ixoha pyahu aja a'e ixo katu. Ame'ē ixoha pyahu ame'ē ke Jesu kotyhar ta pe Páu mu'e mu'e. Amō amō ok ta rupi ixo ame'ē ta ke mu'e mu'e — aja pehē pe Timo pandu ta.

Aja rahā, peharái ym ta. Timo pe Jesu rehe har ihē apandu rahā, a'e jurujar katu ehe. A'erehe ihē ra'yr aja a'e. Ihē apy'a katu ehe ame'ē ke a'e. Ihē apandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu tī.

¹⁸ Pehē koty ihē aho ym ta tipe aja pekwaha, a'erehe pehē ngi ihē akyje aja pekwaha naī. A'erehe pehē ngi har amō amō kuja ukwaha: “Mā! Jande ngi Páu kyje, a'erehe Timo ke a'e muwyr” aja riki. ¹⁹ Pesarahā! Tupā putar rahā, pahar pehē koty ihē ahyk ta aho. Ihē ahyk rahā, ma'e ke ihē atu akwa ta. Amō amō ta pandu: “Mā! Jande ngi Páu kyje, a'erehe Timo ke a'e muwyr” aja pandu ame'ē ta ixo. Panduha jō my? Panduha aja ma'ema'e katu my? Ame'ē ke ihē akwa ta. ²⁰ Aja riki jande. Amō pandu: “Tupā! Ihēma'e kapitā

keruhū aja exo katu.” Aja pandu rahā, Tupāma'e pyrātāha ke a'e mukwa ta ipe. Pyrātāha namō ma'e ke ma'ema'e ta. Panduha jō aja ixo ym ta. (Pyrātāha muwyr ta.) ²¹ A'erehe pehē koty ihē ahyk rahā, myja me'ē pehē pe katu my? Myra ra'yr namō ahyk ta aho my? (Aja rahā, pehē ke anupā ta.) Pehē rehe ihē apy'a katuha namō ihē ahyk ta aho my? Wewe katu panduha namō ihē ahyk ta aho my? Pesarahā! Wewe katu panduha namō ihē ahyk tar katu. (A'erehe pahar pexoha pemukatu.)

5

Amō rehe ka'u te'eha ke

¹ Jesu kotyhar ta ke pehē. Pehē namō amō ixo. “Imāi nungar namō a'e ukwer ou” aja ihē pe pehē koty ngi uhyk uwyr ame'ē ke pandu. Mā jaxer ai te ma'eha ke ame'ē. Jesu rehe jurujar ym ame'ē ta aja ym ma'eha. ² Mā! Pehē ruxī ym. Anī. “Katu” aja pekwaha pehē jupe. Anī. Katu ym aja. Mā peja ym pehē! Ame'ē ma'eha ngi pehē ruxī pexo. Ame'ē jaxer ai ame'ē ke ma'e, ame'ē ke pejy'ar rahā, pehē pyter ngi pemuhem pemondo. Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda rehe pejy'ar rahā, ame'ē sawa'e ke pemuxe ym. ³⁻⁴ Pehē namō ihē axo ym. Pepaite ihē axo. Anī. Ihē py'a rupi pehē rehe har ihē akwa akwa axo. A'erehe pehē namō ihē axo, ame'ēja saka. Pe, ame'ē jaxer ai ame'ē ke ma'e ame'ē pe, Jesu, jandema'e sawa'e te je'ēha rupi ihē apandu.

—Mā peja nde ke Tupā mupyrara! — aja riki.

Amō Jesu kotyhar har ta namō pejy'ar rahā, pehē rehe har ihē akwa akwa axo, a'erehe pehē namō ihē axo, ame'ēja saka. Pehē pejy'ar rahā, Jesu, jandema'e sawa'e te riki pehē py'a ke mātā ixo. Aja rahā, ma'e katu ame'ē ke pema'ema'e ta. ⁵ A'erehe ame'ē sawa'e ke pemuhem pemondo pehē ngi. Aja rahā, Satana koty mondo, ame'ēja saka. (Ājā ramūi a'e.) Pe, ame'ē sawa'e ke a'e riki mahy ta.

Mujaxer ta tĩ. Sawa'e i'ã anĩ. Jan-dema'e sawa'e te muhã katu ta. A'e jywyr rahã, ngã ke a'e mupyrara ta. Arahã ame'ẽ sawa'e'ã ke a'e muhã katu ta tĩ.

⁶ “Katu te” aja pehẽ pekwa pehẽ jupe pexo rahã, katu ym. Mã peja ym pexo. Amõma'e panduha ke pekwa:

—Jaxi muhã rahã, ipy'a ngi pyairo ke jo'ok. Ta'yr mi mupuk rahã, upa hukwer ke moro ta — aja panduha ihĩ.

Ame'ẽ ke pekwa katu. Aja pe-teĩ sawa'e ma'e ka'u te'eha ke ma'e rahã, a'e aja upa amõ ta ma'e ta tĩ. (Upa moro, ame'ẽja saka.) ⁷ A'erehe ma'e ka'u te'eha ke ma'e ame'ẽ ke pehẽ pyter ngi pemuhem pemondo. Aja rahã, pehẽ py'a juhyk, aja pexo. Ymanihar aja pehẽ tĩ. (Pyairo ke pembor, ame'ẽja saka.) Aja rahã, hukwer ke moro ym ta tĩ. Aja rahã, pehẽ namõ ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói tĩ. Aja pexo riki apo 'y, aja ihẽ akwa. Eji ywy ngi jundéu awa ta uhem oho rahã, arapuharan ra'yr ke a'eta jukwa. Ame'ẽ ke jukwa rahã, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke Tupã mukanim, ame'ẽja saka. Ame'ẽ arapuharan ra'yr aja Kirisutu tĩ. A'e manõ. Jande ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe a'e muhepy. Ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke mukanim, ame'ẽja saka. ⁸ A'erehe mã peja ima'e ta ke aja jaxo. Mã peja jande py'a juhyk, aja jaxo. Amõ namõ pandu rahã, mã peja jetehar te ke jõ japandu. Ma'e jaka'u te'eha ke mã peja jama'ema'e ym jaxo. Amõ ta rehe jaxer ai ame'ẽ ke mã peja jama'e ym tĩ.

⁹ Amukwehe paper pinim pehẽ pe ihẽ amondo. Ame'ẽ pe kuja ihẽ amupinim:

“Amõ kũjã rehe ka'u te'e. Ame'ẽ ke namõ mã peja pejy'ar ym. Amõ sawa'e rehe ka'u te'e tĩ. Ame'ẽ ke namõ aja tĩ. Pejy'ar ym tĩ.”

¹⁰ “Pejy'ar ym inamõ” aja amupinim rahã, Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta rehe har amupinim ym riki. Tupã kotyhar ta rehe har amupinim.

Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta amõ kũjã rehe ka'u te'e hũ. Amõ sawa'e rehe kũjã ka'u te'e hũ tĩ. Amõ tama'e ke rehe ipy'a moĩ moĩ hũ. A'erehe mukanim riki amõma'e ke. Tupãran rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ tĩ. Upa ame'ẽ ta namõ pexo tar ym rahã, kome'ẽ ywy keruhũ ngi pehem te ta tipe. ¹¹ “Pejy'ar ym inamõ” aja ihẽ amupinim rahã, Jesu kotyhar ta rehe har ihẽ amupinim. Ame'ẽ riki amõ kũjã rehe ka'u te'e. Amõ sawa'e rehe ka'u te'e tĩ. Tupãran rehe ipy'a ke moĩ moĩ tĩ. Amõ ta rehe juru ai tĩ. Kawĩ ngi ka'u tĩ. Amõma'e ke mukanim tĩ. Pesarahã! Ame'ẽ namõ pejy'ar ym pexo. Hake inamõ ma'e ke pe'u ym te tĩ.

¹²⁻¹³ Pesarahã! Jesu rehe jurujar ym ame'ẽ ta pe kuja ihẽ apandu ym:

—Ma'e peka'u te'eha ke pema'e. Mã peja pehẽ ke Tupã mupyrara — aja.

Ihẽ anĩ. Tupã riki aja me'ẽ pandu ta. Jesu kotyhar ta pe anĩ. Pehẽ atu pepandu katu:

—Mã peja ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym — aja riki.

A'erehe ame'ẽ ka'u te'eha ma'eha ke mã peja pehẽ pyter ngi pemuhem pemondo.

6

Myja je'ẽ je'ẽha ke muputu'u ngã ngi my?

¹ Jesu rehe pejurujar katu, a'erehe pehẽ riki pehẽ mu mu. Pe, pehẽ ngi har imu namõ amõ je'ẽ je'ẽ rahã, jurujar ym ame'ẽ ta ruwa koty oho riki. Mã katu ym. Mã peja peho ym. Anĩ. Tupã kotyhar ta ruwa koty peho. A'eta riki je'ẽ je'ẽha ke mukatu ta.

² Pesarahã! 'Ar rehe angaha uhyk rahã, kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta pe Tupã kotyhar ta pandu: “Pehẽ katu.” Aja katu ame'ẽ ta pe pandu ta. “Pehẽ katu ym.” Aja katu ym ame'ẽ ta pe pandu ta tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta pe aja rahã, ma'erehe pehẽ mu je'ẽ je'ẽha ke pemukatu ym my? Mã peja ame'ẽ ke pemukatu!

³ Pesarahā! Tupā je'ēha rahoha ta pe japandu ta tī. “Pehē katu.” Aja Tupā rehe hendu katu ame'ē ta pe japandu ta. “Pehē katu ym.” Aja Tupā rehe hendu ym ame'ē ta pe japandu ta tī. Aja Tupā je'ēha rahoha ta pe japandu rahā, ma'erehe sehar peje'ē je'ēha ke pehē atu pemukatu ym my? Mā peja pemukatu!

⁴ Mā! Ame'ē rehe har amō ta je'ē je'ē rahā, jurujar ym ame'ē ta ruwa koty peho ta my? A'eta riki je'ē je'ēha mukatu ta my? Katu ym aja. A'eta riki katu ym ame'ē ta aja pekwa. A'erehe a'eta ruwa koty peho ym.

⁵ Mā katu ym. Pehē ngi ihē ruxī riki. Pejurujar katu ame'ē ta ngi har ukwa katu te ame'ē ixo my? Peteī ixo my? Pehī riki. (Ixoty peho.) A'e riki pehē mu ta je'ē je'ēha ke mukatu ta kŷ. ⁶ Pehē anī. Ixoty peho ym riki. Pehē mu ta riki je'ē je'ē rahā, jurujar ym ame'ē ta ruwa koty peho. A'eta riki je'ē je'ēha mukatu riki. Katu ym aja.

⁷ Mā jetehar te riki. Imu ta je'ē je'ēha ke jurujar ym ame'ē ta ruwa koty peho. A'eta riki mukatu. A'eta ruwa koty peho, a'erehe katu ym pehē aja pemujekwa. Pehē rehe ma'e ka'u te'eha ke amō ma'e rahā, mā peja pexo. Pehē py'a pemujywy. Aja rahā, pahar pemukatu ta. Pehēma'e ke amō mukanim rahā, mā peja pexo. Pehē py'a pemujywy. Aja rahā, pahar pemukatu ta tī. ⁸ Anī. Aja pema'e ym pehē. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e pehē jupe. Pehē riki pehē mu mu! Pehē mu ma'e ke pemukanim pexo. Katu ym aja.

⁹ Pesarahā! Tupā ixo ame'ē pe ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta oho ym te ta. Ame'ē ke pekwa katu. Peka'u te'e ym. Pesarahā! Sawa'e te renda pe amō kūjā rehe ka'u te'e, ame'ē ke oho ym te ta. Amō sawa'e rehe ka'u te'e ame'ē ke aja tī. Oho ym te ta tī. Tupāran rehe ipy'a moī moī, ame'ē ta aja tī. Oho ym te ta tī. Sawa'e ta pame te'e ka'u te'e a'eta juehe, ame'ē ta aja tī. Oho ym te ta tī. Kūjā ta pame te'e ka'u te'e a'eta juehe, ame'ē ta aja tī. Oho ym te ta

tī. Tupā ixo ame'ē pe oho ym te ta tī. ¹⁰ Amō ma'e ke mukanim, ame'ē ta aja tī. Oho ym te ta tī. Amōma'e ke rehe ipy'a moī moī ixo ame'ē ta aja tī. Oho ym te ta tī. Kawī ngi ka'u ame'ē ta aja tī. Oho ym te ta tī. Amō ta rehe juru ai, ame'ē ta aja tī. Oho ym te ta tī. Nupā. Aja amōma'e ke mukanim, ame'ē ta aja tī. Oho ym te ta tī. Upa ame'ē ta sawa'e te renda pe oho ym te ta. Tupā ixo ame'ē pe oho ym te ta.

¹¹ Aja me'ē pehē ngi har amō amō ixo kwe. Apo pehē py'a ke Tupā juhyk 'y. Upa ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke a'e juhyk. “Ihē kotyhar ta ke pehē. Ihēma'e ta” aja Tupā pandu. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te rehe pejurujar katu, a'erehe: “Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe” aja Tupā pandu. Pehē py'a rehe Tupā'ā ihī katu, a'erehe: “Pehē katu te” aja Tupā pandu tī. (A'erehe pexoha katu aja pexo.)

Pehē rehe har Tupā pe amō ta pandu: “Ne jō riki katu te ame'ē ke”

(Amō rehe peka'u te'e aja pexo rahā, katu, aja pekwhaha pehē jupe naī. Anī. Katu ym aja. Pehē riki Tupāma'e ke, a'erehe pexoha katu aja pexo rahā, katu tiki.) ¹² Pe, amō pandu:

—Upa ma'e ke ihē ama'e tar katu, ame'ē ke ihē ama'e katu — aja.

Ame'ē jete tipe. Amōma'e ma'eha riki katu ym nde pe. “Upa ma'e ke ihē ama'ema'e tar katu, ame'ē ke ihē ama'ema'e katu” aja ihē apandu ta tipe. Pe, ihē ama'e rahā, marā ka ym ame'ē ama'eha ngi amuputu'uha. Ihē ke muma'e, ame'ēja saka. A'erehe ihē ama'e. Katu ym aja. ¹³ Amō pandu:

—Awa mi'u pehī, a'erehe awa pusu pehī tī. (U'u ta.) Pe, awa pusu pehī, a'erehe awa mi'u pehī tī, aja. (A'erehe jande myahy) — aja.

Ame'ē jete. Yman rahā, ame'ē mokōihar ke Tupā mumba ta. Awa mi'u ke. Awa u'uha ke tī. Mumba ta. Jande ke anī. Pete'e jande jaxo ta rī. A'erehe jaxoha katu, aja jaxo ta me'ē te'e. Amō kūjā rehe sawa'e ka'u te'e, a'erehe sawa'e ke Tupā mujā

my? Anĩ. Aja ym. Amõ sawa'e rehe kũjã ka'u te'e, a'erehe kũjã ke a'e mujã my? Anĩ. Aja ym tĩ. "Ihẽma'e ke" aja jandema'e sawa'e te putar, a'erehe awa ke a'e mujã. A'e riki jandema'e sawa'e te. Aja rahã, awa rete riki sawa'e tema'e ke, ame'ẽja saka. ¹⁴ Manõha ngi jandema'e sawa'e te ke Tupã mukwera katu muhem. Pe, ima'e pyrãtãha namõ jande ke a'e mukwera katu ta muhem tĩ. A'erehe awa rete riki sawa'e tema'e ke.

¹⁵ Kirisutuma'e ke pehẽ, ame'ẽ ke pekwa. Pe, Kirisutuma'e ke kũjã ka'u te'e ame'ẽ koty ihẽ amondo ta my? Anĩ ta. Marã ka ym amondoha. ¹⁶ Pesarahã! Kũjã ka'u te'e ame'ẽ namõ amõ jumusarái rahã, mokõi riki peteĩhar aja ixo. Ame'ẽ ke pekwa my? Pekwa katu riki pehẽ! Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:

"Mokõihar riki peteĩhar wan ta" aja riki.

A'erehe kũjã ka'u te'e ame'ẽ namõ pejumusarái rahã, inamõ Kirisutu peteĩhar aja ixo. Mã! Katu ym! A'erehe Kirisutuma'e ke kũjã ka'u te'e ame'ẽ koty ihẽ amondo ym te ta. ¹⁷ Pe, amõ riki jandema'e sawa'e tema'e ke rahã, inamõ peteĩhar aja ixo. Tupã'ã ihĩ katu ehe, a'erehe inamõ peteĩhar aja ixo.

¹⁸ Mã peja amõ kũjã rehe eka'u te'e ym. Mã peja amõ sawa'e rehe eka'u te'e ym tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e rahã, juehe jumujaxer ym. Kũjã ka'u te'e ame'ẽ namõ amõ jumusarái rahã, a'e jumahy juehe. Kirisutuma'e ym aja mujekwa, a'erehe a'e jumahy juehe. ¹⁹ Amõ we tĩ. Tupã'ã riki pehẽ py'a rehe ihĩ katu, a'erehe pehẽ riki Tupã'ã rok aja pexo. Ame'ẽ ke pekwa katu. Pehẽ rehe I'ã ke Tupã muwyr. A'erehe pema'e tar katu ame'ẽ ke jõ pema'e ym. Anĩ. Tupã putar ame'ẽ ke pema'ema'e katu. A'erehe pexoha rehe pesak katu. Peka'u te'eha ke pema'e ym. ²⁰ Ta'yr manõ. Peka'u te'eha pema'ema'eha ke rehe a'e muhepy. A'erehe Tupãma'e ke pehẽ. (A'erehe pema'e tar katu ame'ẽ ke jõ, pema'e ym. Anĩ.) Tupã putar

ame'ẽ ke pema'ema'e katu tĩ. Pexoha katu aja pexo. Aja rahã amõ ta pandu ta: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja Tupã pe pandu ta.

7

Jumendar rahã, katu my? Ame'ẽ rehe har Páu mujekwa.

¹ Paper pinim ihẽ pe pemuwyr kwe. "Amõ jumendar rahã, katu my?" aja paper pinim ihẽ pe pemuwyr. Ame'ẽ rehe har ihẽ amupinim ta pehẽ pe apo 'y. Amõ jumendar ym rahã, katu tiki. ² Amõ rehe ka'u te'e hũ ngã. Amõ kũjã rehe sawa'e ka'u te'e. Amõ sawa'e rehe kũjã ka'u te'e tĩ. A'erehe kũjã namõ sawa'e jumendar rahã, katu tiki. Aja rahã, amõ kũjã rehe ka'u te'e ym ta. Sawa'e namõ kũjã jumendar rahã, katu tiki tĩ. Aja rahã, amõ sawa'e rehe ka'u te'e ym ta tĩ. ³ Hakehar riki putar rahã, mã peja inamõ ixawa'e ukwer. Ixawa'e riki putar rahã, mã peja inamõ hakehar ukwer tĩ. Jumuhury katu a'eta juehe. ⁴ Hakehar putar rahã jõ anĩ. Ixawa'e putar rahã, mã peja inamõ hakehar ukwer. Ixawa'e putar rahã jõ anĩ tĩ. Hakehar putar rahã, mã peja inamõ ixawa'e ukwer. ⁵ A'erehe hakehar putar rahã, mã peja inamõ ixawa'e ukwer. Ixawa'e putar rahã, mã peja inamõ hakehar ukwer tĩ.

Pe, hakehar pe ixawa'e kuja pandu: —Tupã namõ ihẽ apandu pandu ta axo. A'erehe ne namõ ihẽ aker ym ta kũ — aja.

—A'e tỹ — aja hakehar pandu.

Ixawa'e pe aja hakehar pandu tĩ. Aja jõ rahã, inamõ ixo ame'ẽ namõ mã peja eker ym. Aja heta ym ukwer rahã, katu. Ame'ẽ upa rahã, inamõ ukwer katu tĩ. Aja ym rahã, heta ukwer rahã, hakehar ame'ẽ ym rahã, amõ kũjã rehe ixawa'e ka'u te'e ta. Marã ka ym ame'ẽ mukanĩha. Ixawa'e ame'ẽ ym rahã, amõ sawa'e rehe hakehar ka'u te'e ta tĩ. Marã ka ym mukanĩha. "Amõ rehe eka'u te'erahã" aja Satana pandu, ame'ẽja saka. (Ãjã ramũi a'e.) Aja rahã katu

ym. A'erehe Tupã namõ panduha upa rahã, mã peja inamõ ixo ame'ẽ namõ ukwer katu.

⁶ Jumendar ame'ẽ rehe har ihẽ apandu ramõ. “Mã peja ejumendar” aja ym ihẽ apandu. “Amõ putar rahã, ejumendar” aja ihẽ apandu. ⁷ Ihẽ rakehar ym riki ihẽ. Ihẽ Páu. Upa pehẽ ihẽ aja pexo, aja ihẽ aputar. Aja pame katu te amõ koty koty Tupã mujã. Amõ jumendar ta me'ẽ te'e. Amõ jumendar ym ta me'ẽ te'e tĩ.

⁸ Jeje te'e ixo ame'ẽ ta pe ihẽ apandu ta kÿ. Ixawa'e manõ ame'ẽ ta pe aja tĩ. Pesarahã! Ihẽ jeje te'e axo. Ihẽ aja pehẽ pexo rahã, katu tiki. ⁹ Amõ rehe peka'u te'e rahã, mã peja pejumendar. Marã ka ym amõ rehe ka'u te'eha mukanĩha. Aja rahã, pejumendar rahã, katu tiki.

¹⁰ Upa jumendar ame'ẽ ta pe ihẽ apandu ta apo 'y. Ihẽ akwaha aja ym. Jandema'e sawa'e te mu'e ame'ẽ ke ihẽ apandu ta 'y. Kũjã ta pe apandu. Ne sawa'e ke mã peja ehijar ym. ¹¹ Nde erehijar, pe, amõ sawa'e ke epyhyk ym. Nde jeje te'e exo kÿ. Aja nde ereputar ym rahã: “Nde sawa'e namõ ejumukatu eho tĩ. Nde sawa'e koty ejywyr eho” aja apandu. Hakehar ke ixawa'e hijar ym ta me'ẽ te'e tĩ.

¹² Amõ ta pe ihẽ apandu ta apo 'y. Ihẽ akwaha ke ihẽ apandu ta. Jandema'e sawa'e te je'ẽha anĩ. Ko sawa'e riki Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ke a'e. Pe, hakehar riki jurujar ym ame'ẽ ke a'e. Pe, ixawa'e namõ a'e ixo tar katu rahã, mã peja a'e ke ixawa'e hijar ym. ¹³ Ko kũjã riki Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ke a'e. Pe, ixawa'e riki jurujar ym ame'ẽ ke a'e. Pe, hakehar namõ a'e ixo tar katu rahã, mã peja a'e ke hakehar hijar ym. ¹⁴ Ame'ẽ jurujar ym ame'ẽ ixawa'e riki hakehar namõ ixo, a'erehe Tupã usak katu ehe, ixawa'e rehe. Hakehar riki jurujar ym ame'ẽ ke a'e. Ixawa'e namõ ixo, a'erehe Tupã usak katu ehe tĩ, hakehar rehe. Aja ym rahã, ta'yn ta riki Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta aja saka ixo. Anĩ. Ta'yn ta Tupã rehe

ipy'a ym ame'ẽ ta aja ym. A'erehe a'eta rehe Tupã usak katu tĩ.

¹⁵ Pe, Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ixo. Inamõ ixo ame'ẽ ke Jesu rehe jurujar ym ame'ẽ ke a'e. Pe, a'e pandu: “Nde ke ahijar ta” aja. Aja rahã, mã peja hijar oho. “Eho ym” aja mã peja jurujar katu ame'ẽ ebandu ym. Mã peja hijar oho. Kuja Tupã putar. Jumokõi je'ẽ je'ẽ ym ha rupi ixo, aja a'e putar. ¹⁶ Kũjã! Nde riki Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ke nde. Ne sawa'e namõ exo katu. Aja rahã, a'e riki Jesu rehe jurujar katu ta nahã my tĩ. Sawa'e! Ne riki Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ke nde. Ne rakehar namõ exo katu. Aja rahã, a'e riki Jesu rehe jurujar katu ta nahã my tĩ.

Tupã putar, aja pehẽ pexo katu

¹⁷ A'erehe myja me'ẽ amõ ixo apo, aja mã peja exo rĩ. Pehẽ rehe Tupã katu usak, a'erehe a'e pandu: “Mã peja ihẽ kotyhar ta aja pemuruwak” aja. Arahã myja me'ẽ pexo my? (Pehẽ rakehar namõ pexo my? Pehẽ sawa'e namõ pexo my? Pehẽ pexo te'e me'ẽ te'e pehẽ, aja pexo my? Te'e paraky aja pexo my?) Ame'ẽ pexoha Tupã me'ẽ, muwyr saka riki. A'erehe aja pame katu te pexo rĩ. Amõ koty koty amõ ta aja tĩ. Aja Jesu kotyhar ta pe ihẽ apandu pandu. Amõ amõ ok ta rupi ixo ame'ẽ ta pe ihẽ apandu pandu tĩ. ¹⁸ Amõ rehe Tupã katu usak, a'erehe a'e pandu: “Mã peja ihẽ kotyhar ta aja pemuruwak” aja. Arahã ehe ihĩ ame'ẽ pিরer jupãha ihĩ my? Aja rahã, mã peja aja ixo, jupãha namõ. Emukanim ym ame'ẽ ke. Jurujar katu py rahã, a'e ixo. Ame'ẽja exo rĩ. Amõ pe Tupã pandu: “Mã peja ihẽ kotyhar ta aja pemuruwak.” Arahã, ehe ihĩ ame'ẽ pিরer ke jupã ym my. Aja rahã, mã peja jupã ym aja exo rĩ. Jurujar katu py rahã, a'e ixo. Aja exo rĩ. Jupã ym, aja exo rĩ. ¹⁹ Ehe ihĩ ame'ẽ pিরer jupã my? Ame'ẽ ke Tupã ukwa tar ym. Ehe ihĩ ame'ẽ pিরer jupã ym my? Ame'ẽ ke a'e ukwa tar ym tĩ. Kuja jõ a'e ukwa tar katu. Ima'e je'ẽha rehe

amō hendu katu my. Ame'ē ke jō a'e ukwa tar katu.

²⁰ Ngā rehe Tupā katu usak rahā, a'e pandu: “Mā peja ihē kotyhar aja pemuruwak” aja. Arahā myja me'ē ngā ixo my, aja mā peja exo katu rī. ²¹ Ne rehe Tupā katu usak rahā, a'e pandu: “Mā peja ihē kotyhar aja pemuruwak” aja. Arahā se te'e paraky ame'ē ke nde my? Aja exo rī. Pe, nde jar pandu:

—Ihēma'e miasu ym nde apo 'y. Te'e eho katu — aja.

Aja rahā, mā peja ame'ē parakyha ngi ehem eho.

²² Sehar te'e paraky ame'ē ke rehe jandema'e sawa'e te katu usak, a'erehe pandu: “Mā peja ihē kotyhar aja pemuruwak” aja. Aja rahā, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ngi uhem oho, ame'ēja saka. Ame'ē ngi poir ame'ē ke a'e, ame'ēja saka. Jandema'e sawa'e te kotyhar ke a'e, a'erehe poir aja saka ixo.

Pe, sehar amō pe te'e paraky aja ym ame'ē pe Kirisutu pandu: “Mā peja ihē kotyhar aja pemuruwak” aja. Aja rahā, Kirisutu pe te'e paraky aja a'e ixo apo 'y. ²³ Kirisutu manō. Arahā peka'u te'eha pema'ema'eha ke rehe a'e muhepy. Aja rahā Kirisutu manōha rupi pehē rehe Tupā muhepy, ame'ēja saka. A'erehe amō ta pe te'e paraky ame'ē tama'e aja ym pexo. (Tupāma'e ke pehē.) ²⁴ Ihē mu ta! Pesarahā! Pehē rehe Tupā katu usak rahā, a'e pandu: “Mā peja ihē kotyhar ta aja pemuruwak” aja. Arahā Tupā namō pehē juehe katu pehē pexo. Ame'ē ke pehijar ym. Tapijar te'e we inamō pehē juehe katu pexo rī.

Jeje te'e ixo ame'ē ta rehe har

²⁵ “Myja me'ē jeje te'e ixo ame'ē ta pe japandu ta my” aja ihē pe paper pinim pemuwyr kwe. Ame'ē rehe har jandema'e sawa'e te je'ēha rupi ihē apandu ym. Ihē akwa ame'ē ke ihē apandu ta. Ihē rehe jandema'e sawa'e te pyrara usak. A'erehe ihē

apandu ame'ē ke rehe mā peja pehendu katu. (Ihē Páu.)

²⁶ Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta mupyrara ixo. A'erehe amō jeje te'e ixo rahā, aja te'e exo rī. Aja rahā, katu tiki. ²⁷ Nde rakehar namō nde erexo rahā, ehijar ym. Jeje te'e nde erexo rahā, kūjā ke epyhyk ym. Jeje te'e nde erexo rī. ²⁸ Jumendar rahā, ma'e ka'u te'eha ke nde erema'e ym. Kūjā jeje te'e ixo ame'ē jumendar rahā, ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym. Jumendar ame'ē ta ima'e ke rehe usak usak ixo. Kupixa mujā. Imi'u matyr. Ima'e ke rehe usak usak hū ixo. Aja pehē rehe ihē aputar ym. A'erehe mā peja jeje te'e pexo, aja ihē apandu.

²⁹⁻³¹ Ihē mu ta! Pekwa katu pexo! 'Ar rehe angaha upa tate. Kome'ē ywy keruhū yman ym ta ixo. Apo ixo ame'ē ke upa ta. A'erehe Tupāma'e ma'ema'eha rehe pesak py. A'engi ima'e ixoha rehe amō usak katu. A'erehe hakehar namō ixo ame'ē ta hakehar aja ym ame'ē ta aja pexo katu. Jeje te'e aja pexo katu. Aja rahā ixoha rehe har ukwa ukwa ym ta ixo. Jixi'u ame'ē ta riki hury katu ame'ē ta aja pexo katu! Puka puka ame'ē ta riki pyai ame'ē ta aja pexo katu! Ma'e ke muhepy jo'ok, ame'ē ta riki jo'ok ame'ē ke ima'e ym aja pexo katu. Ima'ehū namō ixo ame'ē ta riki ma'e ke ima'e ym te ame'ē ta aja pexo katu! Aja rahā ixoha rehe har ukwa ukwa ym ta ixo. 'Ar rehe angaha upa tate, a'erehe Tupāma'e ma'ema'eha rehe pesak py. A'engi pehēma'e pexoha rehe pesak katu.

³² “Ma'e jande ja'u ta my? Ma'e jande jamunde ta my?” aja te'eha pekwa pekwa pexo. Pexoha rehe har pekwa pekwa pexo, aja ihē aputar ym. Sawa'e jeje te'e ixo rahā, jandema'e sawa'e te putar ame'ē ke a'e ma'ema'e tar katu. A'erehe: “Myja me'ē ima'e parakyha rehe ihē ama'ema'e katu my” aja jō a'e ukwa ukwa ixo. Ixoha rehe har ukwa ukwa ym ixo. ³³ Hakehar namō sawa'e ixo rahā, hakehar ke a'e muhury tar katu. A'erehe imi'u matyriha rehe

har aja te'eha a'e ukwa ukwa ixo. Myja hakehar ke a'e muhury katu ta my. Ame'ẽ rehe har aja te'eha a'e ukwa ukwa ixo. ³⁴ A'erehe mokõi ukwaha rehe har ukwa ukwa ixo. Myja me'ẽ Tupã putar ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu my, aja a'e ukwa ukwa ixo tĩ.

Kũjã jeje te'e ixo ame'ẽ riki jan-dema'e sawa'e te pe ma'ema'e katu. Myja me'ẽ pyrãtãha namõ ima'e ke ma'ema'e katu my, aja a'e ukwa ukwa ixo. Myja me'ẽ ipy'a ke a'e moĩ moĩ katu ehe my, aja a'e ukwa ukwa ixo tĩ. Ixawa'e namõ ixo, ame'ẽ anĩ. Ixawa'e ke a'e muhury tar katu, a'erehe: “Ma'e jande ja'u ta my” aja te'eha a'e ukwa ukwa ixo. Ixoha rehe har jõ a'e ukwa ukwa ixo.

³⁵ Ihẽ apandu ramõ ame'ẽ ke katu. Katu pehẽ pexoha ke ihẽ aputar, a'erehe aja me'ẽ ihẽ apandu ramõ. “Ejumendar ym” aja ym ihẽ apandu riki. Katu ame'ẽ ke pema'ema'e, ame'ẽ ke ihẽ aputar. Ma'e matyriha rehe har pekwa pekwa ym ha namõ jandema'e sawa'e te pe pema'ema'e katu. Aja ihẽ aputar. Tupã je'ẽha ke pepandu pandu, ame'ẽ riki pehẽma'e parakyha ke.

³⁶ Kũjã pái pe sawa'e pandu: “Nde rajyr ihẽ aputar” aja. Ame'ẽ ta rehe har ihẽ apandu ta apo 'y. Ame'ẽ sawa'e pandu: “Kũjã ke ihẽ apyhyk ym ta apo 'y” aja. Aja a'e ukwa ukwa ixo: “Ihẽ apandu, a'erehe ihẽ apyhyk ym rahã, kũjã huxĩ ta” aja. Aja rahã, a'eta jumendar rahã, katu tiki. Pe, amõ kũjã rehe sawa'e ka'u te'e hũ. Marã ka ym mukanĩha. A'erehe jumendar rahã, katu aja a'e ukwa ukwa ixo. Aja a'e putar. Aja rahã, kũjã pyhyk rahã, katu tiki. Pe, jumendar rahã, ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e ym.

³⁷ Pe, sawa'e pandu:

—Ihẽ ajumendar ym ta apo 'y — aja.

Pe, kũjã pái pandu: “Ere” aja. Kũjã pandu tĩ: “Ere” aja tĩ. Pe, amõ kũjã rehe ka'u te'e ym, aja ukwa katu tĩ. Upa aja me'ẽ rahã, jumendar ym rahã, katu tiki. ³⁸ A'erehe kuja

riki. Sawa'e kũjã namõ jumendar rahã, katu tiki. Amõ rahã, kũjã namõ jumendar ym rahã, i'ar koty te we katuha.

³⁹ Ixawa'e ixo rahã, inamõ kũjã ixo katu tĩ. Jeje te'e aja ixo ym. A'erehe amõ sawa'e ke a'e pyhyk rahã, katu ym tiki. Ixawa'e manõ rahã, amõ sawa'e ke a'e pyhyk katu. A'e putar ame'ẽ ke pyhyk katu. Ame'ẽ sawa'e Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ke a'e. Aja me'ẽ jõ a'e pyhyk katu. Juru-jar ym ame'ẽ ke anĩ. Epyhyk ym.

⁴⁰ Ixawa'e manõ ame'ẽ jeje te'e ixo rahã, i'ar koty te we a'e hury katuha. Aja riki ihẽ akwa. Tupã'ã ihẽ py'a rehe ihĩ katu, a'erehe ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe mã peja pehendu katu tĩ.

8

Tupãran ruwa koty ngã mi'u ke amõ moĩ

¹ Tupãran ruwa koty ngã mi'u ke amõ ta moĩ moĩ. “Ame'ẽ mi'u ke jande ja'u rahã, katu my?” aja ihẽ pe paper pinim pemuwyr kwe. Ame'ẽ rehe har ihẽ apandu ta apo 'y. (Anĩ. Apandu ym we rĩ.) Pehẽ ngi har amõ panduha ihĩ: “Upa jande riki jakwa katuha namõ jaxo” aja riki pandu. Aja: “Ihẽ akwa katu” aja amõ ukwa ukwa ixo rahã, katu te aja ukwaha jupe. Pe, ma'e ke rehe harái. Kuja. Imu ta rehe ipy'a katuha harái. Imu ta rehe amõ ipy'a katu rahã, ame'ẽ ta py'a ke mātã katu ta. ² Amõ pandu:

—Upa katu te ihẽ akwa katu — aja ukwaha jupe.

Ame'ẽ riki jupe katu ame'ẽ te'e a'e jupe. A'erehe upa katu te a'e ukwa ym riki. ³ Pe, Tupã rehe amõ ipy'a katu, a'erehe imu ta rehe ipy'a katu tĩ. Aja rahã: “A'e katu” aja Tupã ukwa.

⁴ Apo ngã mi'u rehe har apandu ta. Tupãran ruwa koty ma'e so'o rukwer ke amõ ta moĩ moĩ. (Ame'ẽ ke muhepyha renda pe amõ ta muhepyhepy. Ame'ẽ ke Jesu kotyhar ta u'u rahã, katu my? Katu ym my?) Ame'ẽ rehe har ihẽ apandu ta apo 'y.

Ma'e ixuwe ym ame'ë ke tupāran aja amō ta ukwaha naĩ. ⁵ “Tupā” aja amō ta ukwaha naĩ tĩ. Ame'ë heta pete'e ixo my? Ywa pe pete'e ixo my? Kome'ë ywy keruhũ pe pete'e ixo my? “Jandema'e sawa'e te” aja ukwaha naĩ tĩ. Ame'ë pete'e ixo my tĩ?

⁶ Jande pe anĩ. Peteihar jō Tupā te riki. A'e jō ixo aja jakwa katu. Jande pái keruhũ a'e. Upa ma'e ke a'e mujā. Jande jaxo, a'erehe: “Ne jō riki katu te me'ë ke” aja japandu ipe.

Peteihar jō riki Jesu Kirisutu. Jandema'e sawa'e te a'e. A'e je'ëha rupi upa ma'e ke Tupā mujā. A'e ixo, a'erehe jande ko jaxo tĩ.

⁷ Tupāran nixói te, aja upa katu te Jesu kotyhar ta ukwa ym. Jurujar ym rahā we tupāran ruwa koty ngā mi'u ke a'eta moĩ moĩ hũ. A'erehe apo ame'ë humi'u ke u'u rahā, ame'ë riki tupāran kotyhar ta ke, aja a'eta ukwa naĩ rĩ. Ame'ë ukwaha marā ka ym mukanĩha. A'erehe: “Ma'e aka'u te'eha ke ihē ama'e. Katu ym ihē” aja ukwaha. ⁸ Ma'e ke jande ja'u, a'erehe i'ar koty te we Tupā namō a'e juehe katu a'e ixo my? Anĩ. Aja ym. Ma'e ke ja'u ym rahā, i'ar koty te we Tupā namō a'e juehe katu a'e ixo my? Anĩ. Aja ym tĩ. Juja katu te riki awa ta Tupā pe. U'u rahā, juja katu te. U'u ym rahā, juja katu te tĩ.

⁹ Tupāran ruwa koty ngā mi'u ke amō moĩ moĩ. Ame'ë ke pe'u rahā, katu. Pe'u ym rahā, katu tĩ. Pehē pe juja katu te. Jesu rehe jurujar katu wan ame'ë ta pe anĩ. “Katu ym” aja ukwa. Pe, pehē pe'u rahā, pehē rehe a'e usak. A'erehe a'e u'u tĩ. A'engi: “Mā! Ma'e aka'u te'eha ke ihē ama'e. Katu ym ihē” aja a'e ukwa. Aja rahā, mā peja ame'ë mi'u pe'u ym. (Ne mu ixoha ke emujaxer ym.)

¹⁰ Tupāran ihĩ. Ame'ë rok pe ngā mi'u ke huwa koty amō moĩ. Ame'ë ke u'u rahā, katu ym, aja Jesu rehe jurujar katu wan ame'ë ke ukwa. Nde pe anĩ. “Upa ihē akwa katu. Tupāran ixuwe ym” aja nde erekwa katu. A'erehe ame'ë rok pe nde erexe, pe, ngā mi'u ke nde ere'u. Ame'ë

ke jurujar katu wan ame'ë ke usak, a'erehe a'e u'u tĩ. ¹¹ Pe, a'e pyai ixo. “Mā! Ma'e aka'u te'eha ke ihē ama'e. Katu ym ihē” aja a'e ukwa jupe. Mā! “Upa ihē akwa katu. Tupāran ixuwe ym” aja nde riki erekwa katu nde jupe. A'erehe jurujar katu wan ame'ë ke aja: “Katu ym ihē” aja ukwa jupe. A'e riki nde mu ke. A'e uhāha ke rehe Kirisutu manō. ¹² Ne mu ke nde eremupyai riki. A'erehe: “Ma'e aka'u te'eha ke ihē ama'e” aja a'e ukwa jupe. Ne mu ke nde eremupyai rahā, nde riki ereka'u te'eha ke nde erema'e, aja Kirisutu riki ukwa katu, ame'ëja saka. ¹³ A'erehe ihē mu ixoha ke ihē amujaxer ym. Ihē Páu. Tupāran ruwa koty ngā mi'u ihĩ. Ame'ë ke a'u rahā, katu ym, aja ihē mu ukwa rahā, ame'ë mi'u ke ihē a'u ym te ta tĩ. Ihē aja nde rahā, katu tiki tĩ. (E'u ym tĩ.)

9

Jesu mondo ame'ë ta ke

¹ Ihē aputar ame'ë ke ihē ama'ema'e katu. Jesu mondo ame'ë ke ihē. Ihē Páu. Upa Jesu kwera katu uhem rahā, ihē asak ehe. Jandema'e sawa'e te ke a'e. Ima'e je'ëha ke ihē apandu pandu pehē pe, a'erehe pehē pejurujar katu ehe. Ixotyhar ta ke pehē. A'erehe Jesu mondo ame'ë ke ihē, aja pekwa ta me'ë te'e. ² “Amō Jesu mondo ame'ë ta jandema'e tamatarer ke pyhyk. Páu anĩ. Pyhyk ym. A'erehe Páu Jesu mondo ame'ë aja ym a'e” aja amō ta pandu naĩ. Pehē anĩ. “Páu riki Jesu mondo ame'ë ke a'e” aja pekwa katu. Pehē riki jandema'e sawa'e te rehe pejurujar katu. A'erehe ihē riki Jesu mondo ame'ë ke ihē, aja pemujekwa ngā pe.

³ Amō Jesu mondo ame'ë ta jandema'e tamatarer ke pyhyk. Páu anĩ. Jandema'e tamatarer ke pyhyk ym. A'erehe: “Páu riki Jesu mondo ame'ë aja ym a'e” aja ukwaha. A'erehe: “Páu pe jande mi'u jame'ë ym ta” aja pandu pandu rahā, mā kuja ihē apandu. ⁴ Tupā je'ëha ke ihē apandu pandu. Ame'ë riki ihēma'e parakyha.

A'erehe ihē pe a'eta mi'u ke amō ta muwyr rahā, katu tiki. ⁵ Amō amō ok ta rupi Tupā je'ēha ke amō Jesu mondo ame'ē ta pandu pandu oho rahā, hakehar ta namō a'eta oho. Hakehar ta pe ngā mi'u me'ē me'ē tī. Jandema'e sawa'e te mu ta aja tī. Hakehar ta raho tī. Petu aja tī. Hakehar raho a'e tī. Mā! A'eta aja ihē rahā, katu tiki tī. Ngā mi'u ihē pe amō ta muwyr rahā, katu tiki tī. ⁶ Amō parakyha rehe Jesu mondo ame'ē ta paraky ym. Tupā je'ēha ke jō pandu pandu. Pe, imi'u ke amō ta me'ē me'ē ngā pe. Mā! Ihē jō aja ym my. Manambe amō. Amō parakyha rehe jande mokōi japaraky, pe, ame'ē rehe tamatarer japyhyk. Ame'ē pe jandema'e ke jajo'ok. Mā! Jande jō aja rahā, katu ym.

⁷ Jumaiha rehe sonda oho rahā, amō parakyha rehe paraky ym oho. Ima'e kapitā riki imi'u me'ē ipe. Ma'e ke kupixa pe ijar jytym rahā, ame'ē ke a'e u'u tī. Ixamby ke arapuharan ngi ijar jo'ok. Ame'ē ke a'e u'u. Mā! Aja saka ihē tī. Tupā je'ēha ke ihē apandu pandu. A'erehe ihē pe ngā mi'u amō ta muwyr rahā, katu tiki tī. Manambe pe aja tī. Me'ē ipe rahā, katu tiki tī.

⁸ Kupixa jar rehe har ihē apandu. Sonda ta amō. Arapuharan jar amō. Ame'ē ke jō ym. Aja Moise je'ēha mujekwa katu tī. ⁹ Kuja Moise je'ēha rehe jasad:

“Ahúi aja me'ē kurer ke jo'ok rahā, tapi'iruhu pyrū pyrū oho ehe. Arahā iāpūi ke epukwar ym ingi. U'u tar katu rahā, mā peja u'u, aja riki.”

Paraky rahā, ma'e ke u'u tī. Tapi'iruhu rehe jō Tupā pyrara usak my? ¹⁰ Anī. Ame'ē rehe jō ym. Jande rehe har a'e ukwa ukwa ixo. (Jesu mondo ame'ē ta ke jande.) Je'ēha ke japandu pandu rahā, ngā mi'u amō ta muwyr jande pe. (Tapi'iruhu paraky, ame'ēja saka.) Pesarahā! Kupixa ke amō mondok. Amō riki ma'e ke jytym. Ame'ē mokōi riki kupixa ngi ma'e ke u'u ta. Aja a'eta ukwa katu. ¹¹ Kupixa pe ma'e ke amō

jytym. Ma'e tyarō rahā, ame'ē ke ijar u'u ta. Aja jande tī. Tupā je'ēha ke pehē pe japandu pandu rahā, ma'e ke jajytym, ame'ēja saka. Apo pehē ngi pehē mi'u japyhyk rahā, katu tiki. (Kupixa ngi ijar ma'e u'u, ame'ēja saka.) ¹² Aja amō Jesu mondo ame'ē ta riki. Pehē ngi pehē mi'u ke pyhyk rahā, katu tiki. A'erehe pehē ngi ihē apyhyk rahā, i'ar koty te we katuha. Manambe aja tī.

Pesarahā! Pehē ngi ihē apyhyk ym te riki ma'e ke. Amō ma'e ke rehe ihē aparaky, aja tamatarer apyhyk. Pe, ame'ē pe ihēma'e ke ajo'ok. Manambe aja tī. Aja rahā: “Páu ta te'e u'u tar katu, a'erehe Tupā je'ēha ke pandu pandu” aja amō ta pandu ym te ta. Aja pandu ym te ta awa, a'erehe myrandu katu rehe amō ta jurujar katu ta. Kirisutu rehe har ukwa katu ta tī. ¹³ Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe pa'i ta paraky u'am. (Jundéu awa tama'e pa'i ta ke ame'ē ta.) Ame'ē renda pe ngā mi'u ke amō ta werur. Ame'ē ke pa'i ta u'u tī. Ame'ē ke pekwa katu. Tupā rehe ipy'a ke amō ta moī moī rahā, arapuharan ra'yr ke a'eta hany. Jumu'eha renda keruhū pe hany. Pe, ame'ē ngi amō ke hany ame'ē ta u'u tī. Ame'ē ke pekwa katu. ¹⁴ Aja saka apo tī. “Mā peja myrandu katu ke pandu pandu ame'ē ta pe pehē mi'u ke peme'ē katu.” Aja jandema'e sawa'e te mujekwa katu.

¹⁵ Aja amō ta ngi ma'e ke ihē apyhyk ym. Kome'ē paper pinim ihē amondo rahā, ihē pe ngā mi'u ke amō ta me'ē ta, a'erehe ihē amupinim axo, aja pekwa. Anī. Aja ym. Muhepyha ke ihē apyhyk rahā, ihē ruxī ta. Ihē amanō py ta tipe. Muhepyha ihē aputar ym. “Muhepyha ihē apyhyk ym ta” aja ajupandu katu te ihē jupe. “Aja ym” aja marā ka ym amō ta panduha. ¹⁶ Myrandu katu ke ihē apandu pandu. A'erehe: “Katu te ihē” aja akwa ihē jupe rahā, katu ym tiki. Pesarahā! Jandema'e sawa'e te riki pandu: “Myrandu katu ke epandu pandu eho” aja ihē pe. Mā!

Ame'ë ke ihë apandu pandu ym aho rahã, ihë ke Tupã mupyrara ta, aja akwa. ¹⁷ Ihë atu ihë aputar, a'erehe myrandu katu ke ihë apandu pandu aho rahã, muhepyha ke ihë apyhyk rahã, katu tiki. Anĩ. Aja ym riki. Tupã riki ihë pe pandu: "Myrandu katu epandu eho" aja. Ame'ë parakyha ke ihë pe me'ë. A'erehe ihë apandu pandu aho. ¹⁸ Anĩ. Myrandu katu ihë apandu pandu aho rahã, muhepyha ke ihë apyhyk ym. (Jesu mondo ame'ë ke ihë.) A'erehe muhepyha ke ihë apyhyk rahã, katu tiki. Anĩ. Aja ym ta ihë. Apyhyk ym ta.

¹⁹ Ihë aputar ame'ë ke ihë ama'ema'e katu riki. Amõma'e te'e paraky ame'ë ke ihë aja ym ihë. Anĩ. Upa amõ ta rehe te'e aparaky ame'ë ke ihë aja ihë axo. Aja rahã upa ngã pe myrandu katu ihë apandu pandu. Aja rahã, heta ngã Jesu rehe jurujar katu ta nahã my. ²⁰ Jundéu awa ta namõ ihë axo rahã, a'eta ixoha aja ihë axo tĩ. Aja rahã, Jesu rehe har ihë apandu rahã, heta a'eta jurujar katu ta ehe my. Moise je'ëha rehe jõ ihë ahendu ym. Jesu je'ëha rehe ihë ahendu katu tĩ. Amõ ta riki Moise je'ëha rehe jõ hendu katu. A'eta namõ ihë axo rahã, a'eta ixoha aja ihë axo tĩ. Aja rahã, Jesu rehe har ihë apandu rahã, heta a'eta jurujar katu ta ehe my tĩ. ²¹ Aja jundéu awa aja ym ame'ë ta tĩ. A'eta namõ ihë axo rahã, a'eta ixoha aja ihë axo tĩ. A'eta namõ ihë axo rahã, jundéu awa ta ixoha, aja ym ihë axo. Aja rahã, Jesu rehe har ihë apandu pandu rahã, heta jundéu awa aja ym ame'ë ta jurujar katu ta ehe my tĩ. Pesarahã! Kirisutu je'ëha rehe ihë ahendu katu. A'erehe Tupã je'ëha rehe ihë ahendu katu tĩ. ²² Jesu rehe jurujar katu wan ame'ë ta namõ ihë axo rahã, a'eta ixoha aja ihë axo tĩ. Aja rahã, Jesu rehe har ihë amujekwa katu rahã, a'eta ukwa katu te we ta my tĩ. Pesarahã! Amõ ta ixoha, aja ihë axo tĩ. Aja rahã, Jesu rehe har ihë apandu pandu rahã, a'eta jurujar katu ta ehe my tĩ.

²³ Aja ihë axo. Aja rahã, myrandu

katu ke ihë apandu pandu katu aho. Pe, ma'e katu ame'ë ke ihë pe Tupã muwyr. ²⁴ Jumusarái ha rehe amõ ta ujan. Arahã heta ujan oho tipe. Uhyk py ame'ë ke jõ ma'e ke pyhyk. Ame'ë ke pekwa katu. A'erehe uhyk py, aja pejan katu tĩ. Aja rahã, uhyk py, aja ma'e katu ame'ë ke Kirisutu me'ë, ame'ë ke pepyhyk ta. ²⁵ Jumusarái ha rehe amõ ujan rahã, wera rahã pame katu te a'e ujan riki. Aja rahã pyrãtã katu oho. Pe, uhyk py rahã, iãkã rehe har ke iãkã rehe kapitã moĩ ta. Aja ujan ame'ë ke putar. Ame'ë iãkã rehe har pahar jaxer ta oho. Tupã je'ëha mujekwa aja jande jaxo rahã, ujaniha rehe jaxo, ame'ëja saka. Pe, ma'e katu ame'ë ke Tupã me'ë ta. Ame'ë jaxer ym te ta. A'erehe mã peja Tupã je'ëha mujekwa aja pexo katu. ²⁶ A'erehe ihë ajan aja ihë axo tĩ. Tupã je'ëha mujekwa aja ihë axo. Pahar ahyk py ta aja tĩ. Jumusarái ha rehe amõ ipo pe tukwa tukwa. Te'e ihë atukwa tukwa ym. Pahar amõ ke ihë aityk ta, aja hãtã ihë atukwa tukwa. ²⁷ Ihë ke ihë ajutukwa tukwa ihë jupe. Aja rahã, pyrãtã katu ihë axo. Aja rahã, ihë aputar ame'ë ke pahar ihë ama'ema'e ta. Ame'ë riki Tupã je'ëha mujekwa aja ihë axo. Amõ ta pe ihë apandu: "Tupã je'ëha mujekwa aja pexo. Aja rahã, ma'e katu ame'ë ke Tupã me'ë ta pehë pe" aja riki. Pe, ihë riki Tupã je'ëha mujekwa aja axo ym rahã, ma'e katu ame'ë ke a'e me'ë ym ta ihë pe. Aja rahã, katu ym. A'erehe Tupã je'ëha mujekwa aja ihë axo. Ihë aja pexo tĩ. (Tupã je'ëha mujekwa, aja pexo tĩ.)

10

Tupãran rehe pehë py'a pemoĩ moĩ ym

¹ Ihë mu ta! Jande ramõi ymanihar rehe har pekwa pekwa pexo. (Ame'ë ta Eji ywy ngi uhem ame'ë ta ke.) Moise namõ ixo ame'ë ta ke a'eta. Upa ame'ë ta ywa takãxĩha pu'am, ame'ë raikwer rupi wata oho. Upa ame'ë ta y apyrer rupi wata aha oho. Y rer riki y pytã ke. ² Ywa takãxĩha

pu'am ame'ë raikwer rupi wata oho. Mujahuk, ame'ëja saka. (Aja rahã, a'eta riki Moise kotyhar ta ke aja a'eta mujekwa. Hendu ta ehe.) Y apyrer rupi wata aha oho tĩ. Mujahuk, ame'ëja saka tĩ. (Aja rahã, a'eta riki Moise kotyhar ta ke aja mujekwa tĩ. Hendu ta ehe.)³ Upa ame'ë ta ma'e mi'u ke u'u riki. Tupã'ã me'ë ame'ë ke a'eta u'u. Ywa ngi mungyr ame'ë ke u'u.⁴ Upa ame'ë ta y u'u tĩ. Tupã'ã me'ë ame'ë ke a'eta u'u. Y ke a'eta putar rahã, ita ngi y ke Moise muhem. Tupã'ã mujekwa ame'ë ngi muhem. Kirisutu je'ëha rupi muhem, ame'ëja saka. A'erehe Kirisutu rehe har a'eta pandu rahã: "Jande namõ ita wata oho ixo ame'ëja saka" aja pandu. A'eta namõ Kirisutu wata oho, ame'ëja saka a'erehe aja pandu.⁵ A'eta rehe Tupã usak katu tipe. Tupã rehe a'eta hendu ym. A'erehe Tupã hury ym a'eta rehe. A'erehe a'eta rehe Tupã parahy. A'erehe upa tate a'eta ke a'e jukwa. Awa nixói te ame'ë rupi a'e tama'e kangwerupa heta túi.

⁶ Ame'ë ta aja jande jaxo rahã, katu ym tiki. A'erehe ame'ë ta aja pexo ym tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e. A'eta aja pema'ema'e ym tĩ.⁷ Tupãran rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ riki. A'eta aja pema'ema'e ym tĩ. A'eta rehe har kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ:

"Tupãran rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ rahã, ma'e ke u'uha rehe jõ putar katu. A'engi purahái tĩ. Aja tupãran rehe ipy'a ke ame'ë ta moĩ moĩ."

Mã peja ame'ë ta aja pexo ym tĩ. Tupãran rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ ym tĩ.⁸ Amõ kũjã ta rehe sawa'e ta ka'u te'e. Amõ sawa'e ta rehe kũjã ta ka'u te'e tĩ. Mã peja ame'ë ta aja pexo ym tĩ. A'eta ka'u te'e rahã, heta ngã ke Tupã jukwa. Kuja, 23.000 hetaha jukwa. Peteĩ wera rahã, aja hetaha manõ.⁹ A'eta pandu: "Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e rahã, jande ke Tupã mupyrara ym ta" aja pandu naĩ. A'erehe a'eta hendu ym ehe, pe, tapijar te'e we ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e. A'erehe a'eta ke

mbói su'u riki. Pe, heta ngã manõ. A'eta aja mã peja ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ym pexo tĩ.¹⁰ Tupã rehe har a'eta je'ë je'ë hũ. A'eta aja pexo ym tĩ. A'eta je'ë je'ë hũ rahã, Tupã je'ëha rahoha uhyk uwy, pe, heta ame'ë ta ke a'e jukwa. A'erehe a'eta aja mã peja pexo ym tĩ. (Tupã rehe har peje'ë je'ë ym pexo tĩ.)

¹¹ Jande ramõi ymanihar rehe mãte me'ë uhyk. A'eta ixoha rehe har amõ ta mupinim. Pe, ame'ë ke rehe jasak rahã, a'eta aja jaxo rahã, jande ke Tupã mupyrara ta tĩ, aja mujekwa. 'Ar rehe angaha uhyk tate, a'erehe jande ramõi ta aja mã peja ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e ym tĩ.

¹² A'erehe mã peja pandu ym amõ: "Ihẽ akwa katu, a'erehe ma'e aka'u te'eha ke ihẽ ama'e ym ta" aja ukwaha naĩ. Mã! Aja ym a'e jupe. Pahar ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e ta my.¹³ Ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar katu rahã, pehẽ riki awa ta te'e aja pemujekwa pehẽ jupe. Tupã pandu ame'ë ke a'e ma'ema'e katu ta. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar katu. Marã ka ym peputu'uha ingi. Pe, pema'e ym rahã riki Tupã pandu ta: "A'ewan" aja. Pe, peputu'u ta ingi. Pema'e ym ta. Tupã pandu: "Ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar katu rahã, pehẽ py'a ke ihẽ riki amãtã ta" aja riki. Aja rahã, ame'ë ke pema'e ym ta. Tupã pandu ame'ë ke a'e ma'e katu ta.

¹⁴ Ihẽ rehe katu me'ë ta! Pehẽ ramõi ta ke Tupã mupyrara. A'erehe mã peja tupãran rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ ym apo 'y.¹⁵ Pehẽ pekwa katu ame'ë ta ke pehẽ. Aja me'ë ta pe ihẽ apandu pehẽ pe. Ihẽ apandu ame'ë ke jete my? Ame'ë ke pehẽ riki pekwa katu pehẽ jupe.

¹⁶ Jandema'e sawa'e te manõha ke jande jakwa jakwa jaĩ rahã, ma'e rykwer ke ja'u. Ita rekúi japyhyk rahã, japandu: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja Tupã pe. Pe, ame'ë rykwer ja'u rahã, Kirisutu ruwy ke uhem, ame'ë ke jakwa jakwa jaĩ. Aja rahã, Kirisutu namõ jande juehe katu jaxo, aja jamujekwa ngã pe. Kirisutu kotyhar

ta ke jande aja jamujekwa tĩ. Pe, mbeju ke jamopok tĩ. Ame'ẽ ke ja'u rahã, Kirisutu manõ, ame'ẽ ke jakwa jakwa jaĩ tĩ. Aja rahã, Kirisutu namõ jande juehe katu jaxo aja jamujekwa tĩ. Kirisutu kotyhar ta ke jande aja jamujekwa tĩ. ¹⁷ Jande reta jaxo. Mbeju riki peteĩ. Ame'ẽ jande johu ja'u. A'erehe jande johu peteĩhar aja jaxo.

¹⁸ Jundéu awa ta rehe har pekwa pekwa pexo. Jesu rehe jurujar ym ame'ẽ ta ke a'eta. Tupã rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ rahã, ma'e hymba ke a'eta hany. Jundéu awa tama'e pa'i ta hany hany. Ame'ẽ riki a'etama'e parakyha. Pe, ame'ẽ hymba ka'ẽ ke amõ u'u rahã, Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ. Ixotyhar ta ke a'eta aja mujekwa. ¹⁹ Aja rahã, tupãran ixuwe, aja ihẽ apandu my? Anĩ. Aja ym. Ixuwe ym. Huwa koty amõ mi'u ke amõ moĩ. Ame'ẽ ke amõ u'u rahã, pyrãtãha pyhyk my? Anĩ. Aja ym. ²⁰ Kuja ihẽ apandu. Tupãran ruwa koty ma'e ke moĩ moĩ rahã, ãjã ta pe ma'e ke me'ẽ, ame'ẽja saka riki. Tupã pe me'ẽ, aja ym. A'erehe ame'ẽ ke pe'u rahã, ãjã ta namõ pehẽ juehe katu pexo. Aja ihẽ aputar ym. Ixotyhar ta ke pehẽ, a'erehe aja ihẽ aputar ym tĩ. (A'erehe tupãran ruwa koty ma'e ke pemoĩ ym.)

²¹ Jandema'e sawa'e te manõha ke pekwa pekwa peĩ rahã, ma'e rykwer pe'u. Aja rahã, jandema'e sawa'e te namõ pehẽ juehe katu pexo, aja pemujekwa. Ixotyhar ta ke pehẽ aja tĩ. Aja rahã, marã ka ym ãjã ta namõ pehẽ juehe katu pexoha. A'erehe huwa koty ma'e ke moĩ ame'ẽ ke marã ka ym pe'uha. Mbeju ke pe'u rahã, jandema'e sawa'e te manõha ke pekwa pekwa peĩ. Aja rahã, jandema'e sawa'e te namõ pehẽ juehe katu pexo, aja pemujekwa. Ixotyhar ta ke pehẽ aja tĩ. Aja rahã, marã ka ym ãjã ta namõ pehẽ juehe katu pexo. A'erehe huwa koty ma'e ke moĩ, ame'ẽ ke marã ka ym pe'uha. ²² Tupã ke jamuparahy tar ym. A'erehe mã peja ãjã ta namõ

jande juehe katu jaxo ym. Tupãma'e pyrãtãha 'ar koty te we jandema'e pyrãtãha my? Anĩ. Aja ym riki. A'erehe ãjã ta namõ jande juehe katu jaxo rahã, jande ke Tupã mupyrara ta tĩ. A'erehe tupãran ruwa koty ngã mi'u moĩ, ame'ẽ ke pe'u ym.

²³ “Upa japutar ame'ẽ ke jama'e katu” aja amõ ta pandu. Ame'ẽ riki jetehar te tipe. Upa ma'e ke katu, aja ym riki. “Upa japutar ame'ẽ ke jama'e katu” aja panduha. Jetehar te tipe. Upa ma'e amõ ta ke muhury ym riki. ²⁴ Ma'e ke jumuhury juehe ame'ẽ ke jõ amõ ma'e rahã, katu ym tiki. Amõ ta ke muhury, ame'ẽ ke amõ ma'e rahã, katu tiki.

²⁵⁻²⁶ Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:

“Kome'ẽ ywy keruhũ Tupã mujã. Ima'e ke. Upa katu te kome'ẽ ywy keruhũ pe ixo, ame'ẽ ke a'e mujã tĩ. Ima'e ke tĩ” aja.

A'erehe muhepyha renda ngi ma'e so'o rukwer ke pejo'ok rahã, pe'u katu te'e. “Tupã mujã ame'ẽ ke ko” aja pekwa. “Tupãran ruwa koty kome'ẽ so'o rukwer amõ moĩ my?” aja ym pepandu. “Moĩ my?” aja pepandu ym ha namõ pe'u katu.

²⁷ Jesu rehe jurujar ym ame'ẽ ke nde pe pandu:

—Ihẽ rok pe ma'e ke e'u ejur — aja. Pe, nde erepandu:

—Ihẽ aho ta kÿ — aja.

Pe, nde erehyk rahã, nde pe me'ẽ, ame'ẽ ke e'u. Hok jar pe: “Tupãran ruwa koty kome'ẽ mi'u ke nde eremoĩ my” aja epandu ym. (Nde erepandu ym ha namõ e'u katu ma'e ke.) ²⁸ Pe, amõ pandu. Jurujar katu wan ame'ẽ ke a'e.

—Tupãran ruwa koty kome'ẽ mi'u moĩ ame'ẽ ke ko — aja.

Aja rahã, ame'ẽ mi'u ke e'u ym. Jurujar katu wan ame'ẽ ke pandu, a'erehe e'u ym. “U'u rahã, katu ym” aja a'e ukwaha naĩ, a'erehe e'u ym. ²⁹ A'e ukwaha ke, a'erehe e'u ym. Nde erekwa, aja ym. “Nde ere'u rahã, katu” aja nde erekwa katu.

Pe, amō pandu:

—Amō ukwa ame'ē ke ihē ama'e rahā, katu ym aja akwa ihē jupe. A'erehe ihē akwa ame'ē ke ihē ama'e ta. Amō ukwa ame'ē ke ihē ama'e ym ta. ³⁰ Ihē mi'u ihē a'u rahā, Tupā pe ihē apandu: “Ne jō riki katu te me'ē ke. Ihē mi'u ihē pe nde eremuwyr” aja. Pe, ihē a'u. Aja rahā, ma'erehe ihē rehe amō je'ē je'ē my? Je'ē je'ē rahā, katu ym — aja riki amō pandu. (Anī. Jurujar katu wan ame'ē rehe nde erepy'a katu ta me'ē te'e, a'erehe aja epandu ym.)

³¹ Upa ma'e ke pema'e rahā, katu ame'ē ke pema'e. Ma'e ke pe'u rahā, aja tī. Katu ame'ē ke pema'e tī. Aja rahā, Tupā pe: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja amō ta pandu ta. ³² Katu aja pexo. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym. Ame'ē ke upa ngā ukwa rahā, ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'e ym ta tī. Tupā kotyhar ta aja tī. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym ta tī. ³³ Ihē aja pexo tī. Upa ihē ama'e ame'ē namō amō ta py'a ke ihē amuhury tar katu. Ihē juehe ajumuhuryha ke ihē ama'e ym. Amō ta ke ihē amuhury tar katu. Aja rahā, a'eta Jesu rehe jurujar katu ta my. Aja rahā, a'eta ke Tupā muhā katu ta.

11

Iākā ke jupyk ame'ē rehe har

¹ (Amō ta ke ihē amuhury tar katu.) A'erehe ihē aja pexo tī. Ihē riki Kirisutu aja ihē axo tī. Amō ta py'a ke ihē amuhury tar katu. ² Ihē apandu ame'ē ke pekwa pekwa pexo, a'erehe: “Pehē katu” aja ihē apandu ta. Ihē amu'e ame'ē ke rehe pehendu katu, a'erehe: “Pehē katu” aja apandu ta tī. ³ Pesarahā! Kirisutu riki upa katu te awa tama'e sawa'e te. Ame'ē ke pekwa, aja ihē aputar. Pe, ixawa'e riki hakeharma'e kapitam. Tupā riki Kirisutuma'e sawa'e te. ⁴ Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe Tupā namō sawa'e pandu pandu. Arahā iākā rehe ma'e ke namō jupyk rahā, katu ym. Ejupyk ym. Tupā je'ēha ngā pe pandu pandu rahā, aja tī.

Iākā ke ejupyk ym tī. Jupyk rahā, Kirisutu rehe hendu ym, aja mujekwa. Kirisutu sawa'e te aja ym, aja mujekwa.

⁵ Tupā rehe ngā jumu'eha renda pe Tupā namō kūjā pandu pandu. Arahā iākā rehe ma'e ke namō jupyk ym rahā, katu ym. Ixawa'e rehe a'e hendu ym, aja mujekwa ngā pe. A'erehe ixawa'e ke a'e muhuxī. (A'erehe mā peja iākā ke jupyk.) Tupā je'ēha ke kūjā pandu pandu rahā, aja tī. Mā peja iākā jupyk tī. Jupyk ym rahā, ixawa'e ke a'e muhuxī tī. Iākā ke kūjā jāpī rahā, huxī aja saka a'e. Iākā jupyk ym rahā, aja tī. Juja katu te riki. Huxī aja a'e ixo tī. (A'erehe mā peja iākā ke jupyk.) ⁶ Iākā rehe ma'e namō kūjā jupyk ym rahā, mā peja iākā ke amō jāpī. Iākā jāpī aja ixo rahā, a'e huxī. Aja rahā, jāpī ym rahā we, mā peja iākā ke jupyk. Tupā je'ēha pandu rahā, jupyk. Tupā namō pandu rahā, aja tī. Jupyk tī. ⁷ Tupā riki sawa'e te. A'e aja sawa'e riki kome'ē ywy keruhū pe kapitā a'e. A'erehe iākā rehe ma'e ke namō jupyk rahā, katu ym. Amō wyr koty te we a'e aja a'e mujekwa ym ta. Amō rehe te'e paraky aja mujekwa ym ta. Kūjā anī. Sawa'e rehe a'e hendu katu, aja mujekwa katu ta me'ē te'e. A'erehe mā peja iākā rehe ma'e namō jupyk.

⁸ Pesarahā! Sawa'e ke Tupā mujā py. A'engi sawa'e ngi ma'e ke jo'ok, pe, ame'ē ke te'e kūjā ke a'e mujā. Kūjā ngi sawa'e ke a'e mujā ym riki. ⁹ Sawa'e pete'e ixo, a'erehe kūjā ke Tupā mujā. Sawa'e namō ma'eha ke kūjā. Kūjā pete'e ixo, a'erehe sawa'e ke a'e mujā my? Anī. Aja ym riki. ¹⁰ A'erehe Tupā je'ēha sawa'e pandu rahā, iākā rehe ma'e ke namō kūjā jupyk. Aja rahā, ixawa'e rehe a'e hendu katu, aja mujekwa katu ngā pe. Ame'ē ke Tupā je'ēha rahoha ta usak rahā: “Katu tiki” aja ukwa.

¹¹ Tupā kotyhar ta aja jande jaxo. A'erehe marā ka ym sawa'e jejeha. Kūjā namō ma'eha putar. Marā ka ym kūjā jejeha. Sawa'e namō ma'eha

putar a'e tĩ. ¹² Sawa'e ngi ma'e ke Tupã jo'ok, pe, ame'ẽ ke te'e kũjã ke a'e mujã. Aja apo kũjã ngi sawa'e uhem. U'ar rahã, ima'e pusu ngi uhem. Aja rahã, mokõi a'eta jumujã a'eta juehe aja mujekwa. Upa aja riki Tupã mu'am. Aja a'e putar.

¹³ Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe Tupã namõ kũjã pandu pandu rahã, iãkã rehe ma'e ke namõ jupyk ym rahã, katu my? Ame'ẽ ke pehẽ riki pepandu. Pesarahã! Katu ym, aja pekwa. ¹⁴ Sawa'e'a riki puku rahã, muhuxĩ, aja jakwa jande jupe. ¹⁵ Kũjã'a puku rahã, anĩ. Puku rahã, a'e katu te aja jakwa jande jupe. I'a riki jupyka ke aja Tupã mujã. ¹⁶ "Aja ym ta" aja amõ ta je'ẽ je'ẽ tar katu rahã, kuja jõ ihẽ apandu. Jande riki Jesu mondo ame'ẽ ta ke jande. Jande riki japandu: "Iãkã rehe ma'e ke namõ kũjã jupyk rahã, katu tiki" aja. Pesarahã! Amõ amõ henda pe Tupã rehe ipy'a ke jurujar katu ame'ẽ ta moĩ moĩ rahã, aja kũjã ta ixo. Iãkã rehe ma'e ke namõ a'eta jupyk riki. A'erehe a'eta aja pehẽ kotyhar ta kũjã ta tĩ. Jupyk rahã, katu tĩ.

Jandema'e sawa'e te manõha ke ukwa ukwa uĩ

¹⁷ Apo amõ rehe har ihẽ apandu ta. Tupã rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ rahã, pepy'a ym pehẽ juehe pexo. Tupã rehe har pejumu'e katu te we aja ym rĩ. A'erehe ihẽ rury ym ihẽ. Amõ ta Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ tar katu rahã, pemuka'u te'e pehẽ juehe. A'erehe Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ katu ym. ¹⁸ Pesarahã! Pehẽ pejy'ar rahã, amõ koty koty pekwa pexo. Aja pehẽ koty ngi uwyr ame'ẽ ta pandu ihẽ pe. Aja nahã my, aja ihẽ akwa. ¹⁹ [Amõ koty koty ukwa ame'ẽ ta ixo nahã my. Aja rahã, katu ixo ame'ẽ ta ke amõ ta ukwa ta. Ame'ẽ ke mujekwa ta me'ẽ te'e.] ²⁰ Pehẽ pejy'ar rahã, ma'e ke pe'u. Aja jandema'e sawa'e te manõha ke pekwa pekwa peĩ my? Anĩ. Aja ym pehẽ. ²¹ Pehẽ pe'u rahã, pe'u te'e. Uhyk py, ame'ẽ ke pahar riki u'u. Uhyk u'u. A'ejõhar uhyk

ame'ẽ ke myahy riki. Nixói ma'e ke. Upa amõ ta u'u. A'erehe amõ ta iãpũ riki. Amõ ta kawĩ ngi ka'u riki. Amõ ta myahy riki. Katu ym aja. ²² Pehẽ rok pehĩ. Pehẽ myahy rahã, a'ep pe'u katu. Amõ Tupã kotyhar ta ke pemuhuxĩ. Ma'e nixói te, ame'ẽ ta jy'ar uwyr tĩ. Ame'ẽ ta uhyk rahã, ma'e u'uha ke nixói. A'erehe ame'ẽ ta ke pemuhuxĩ. Katu ym aja. Myja me'ẽ ihẽ apandu ta my? Pehẽ pejy'ar rahã, katu pexo, aja ihẽ apandu ta my? Anĩ. Aja ym riki pehẽ. Katu ym aja.

²³ Pesarahã! Jandema'e sawa'e te mu'e ihẽ ke. Ame'ẽ ke pehẽ pe ihẽ apandu tĩ. Jesu, jandema'e sawa'e te rehe huwajan ta ke Jun muhyk werur. Muhyk ym rahã we, ame'ẽ pytun rahã, mbeju ke Jesu pyhyk. ²⁴ Tupã pe a'e pandu: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja. Upa pandu rahã, mbeju ke a'e mopok. Pe, pandu: "Kome'ẽ riki ihẽ rete ke. Ihẽ amanõ ta, a'erehe pehẽ pemanõ ym ta. Ihẽ aja mbeju ke pemopok tĩ. Aja ihẽ amanõha ke pekwa pekwa peĩ" aja Jesu pandu. ²⁵ Aja upa a'eta mi'u u'u rahã, ita rekúi ke a'e pyhyk. Pe, pandu: "Kome'ẽ riki Tupã panduha pyahu aja saka. Ihẽ amanõ ta, pe, ihẽ ruwy uhem ta. A'erehe a'e panduha pyahu riki jetehar te ke aja mujekwa. Ita rekúi pe ma'e rykwer pe'u rahã, mã peja ihẽ amanõha ke pekwa pekwa peĩ" aja riki Jesu. ²⁶ Aja rahã, kuja pekwa apo. Pejy'ar rahã, mbeju ke pe'u rahã pame katu te: "Ko jandema'e sawa'e te manõ" aja pepandu pandu pehẽ jupe. Ita rekúi pe ma'e rykwer ihĩ. Ame'ẽ ke pe'u rahã pame katu te: "Ko jandema'e sawa'e te manõ" aja pepandu pandu pehẽ jupe. A'e jywyr ym rahã we, aja tapijar te'e we pema'ema'e.

²⁷ Mbeju ke u'u rahã, jandema'e sawa'e te manõha rehe har pandu pandu. Aja rahã, jumusarái ha rupi u'u rahã, Kirisutu ke a'e putar ym. Aja a'e mujekwa. Ita rekúi pe ma'e rykwer ke jumusarái ha rupi u'u rahã, aja tĩ. Kirisutu ke a'e putar ym tĩ, aja a'e mujekwa tĩ. Huwy ke a'e

putar ym tĩ, aja mujekwa tĩ. Katu ym aja. ²⁸ “Ihẽ py'a juhyk aja me'ẽ ihẽ axo” aja amõ ukwa py uĩ. Aja jõ rahã, pe, mbeju ke a'e u'u katu. Ita rekúi pe ma'e rykwer ke u'u katu tĩ. Ipy'a juhyk ym ixo rahã, mã peja a'e u'u ym. ²⁹ Mbeju ke amõ u'u rahã, jandema'e sawa'e te manõha rehe har a'e ukwa ukwa uĩ, aja a'e ukwa. Ita rekúi pe ma'e rykwer u'u rahã, aja tĩ. Jandema'e sawa'e te manõha rehe har a'e ukwa ukwa uĩ tĩ. Aja ukwa ym rahã riki u'u rahã, a'e ke Tupã mupyrara ta. ³⁰ Pesarahã! Amõ ta ukwa ym rahã, u'u. A'erehe ame'ẽ ta ahy ixo. Amõ ta pitu te'e ixo tĩ. Amõ ta manõ tĩ. (Tupã mupyrara riki.) ³¹ “Ihẽ py'a juhyk aja me'ẽ ihẽ axo” aja jakwa py. Pe, mbeju ke jande ja'u. Ma'e rykwer aja tĩ. Ja'u tĩ. Aja rahã, jande ke Tupã mupyrara ym ta. ³² “Pehẽ py'a juhyk ym pexo” aja jande pe Tupã mujekwa. Pe, jande ke a'e mupyrara. Aja rahã, ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jahijar. Aja rahã, Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta namõ jande ke a'e mupyrara hũ ym ta.

³³ Ihẽ mu ta! Pesarahã! Pejy'ar rahã, jandema'e sawa'e te manõha rehe har pekwa pekwa peĩ rahã, peharõ pehẽ juehe peĩ. Uhyk py ame'ẽ ta ke mã peja amõ ta rehe peharõ we peĩ rĩ. (Haikwer rupi uhyk uwyr, ame'ẽ ta rehe peharõ katu. Pe, pehẽ johu peteĩhar aja pe'u.) ³⁴ Amõ myahy rahã, mã peja hok pe a'e u'u. Pe, jy'ar uwyr rahã, u'u hũ ym ta. Aja rahã, a'e ke Tupã mupyrara ym ta. Pe, amõ we ma'e rehe har ihẽ apandu tar katu riki. Ame'ẽ ke pehẽ rehe ihẽ ahyk rahã, ihẽ apandu ta.

12

Ma'e katu ame'ẽ ke Tupã'ã me'ẽ, ame'ẽ rehe har

¹ “Ma'e ke Tupã'ã me'ẽ, ame'ẽ rehe har jande pe emujekwa” aja ihẽ pe paper pinim pemuwyr. Ame'ẽ rehe har ihẽ apandu ta apo 'y. Ihẽ mu ta! Jetehar te ke pekwa, aja ihẽ aputar.

² Yman Tupã rehe pepy'a ym rahã we,

tupãran rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ. Ixuwe ym ame'ẽ ke rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ. Arahã, peka'u te'e riki. Aja pekwa katu. ³ Ipy'a rehe Tupã'ã ihĩ, ame'ẽ ke kuja pandu ym: “Jesu riki jaxer ai” aja pandu ym te. Aja marã ka ym panduha. Pe, kuja pandu katu: “Jesu riki ihẽma'e sawa'e te. Tupã a'e” aja amõ pandu. Aja pekwa katu ame'ẽ ke ihẽ aputar.

⁴ Ma'e ke Tupã'ã me'ẽ. Ame'ẽ ke amõ koty koty a'e me'ẽ me'ẽ. Me'ẽha riki peteĩhar jõ. Tupã'ã ke a'e. ⁵ Tupãma'e parakyha ke amõ ma'ema'e rahã, amõ koty koty paraky. Ijar riki peteĩhar. Jandema'e sawa'e te a'e. ⁶ Tupãma'e parakyha ke amõ ma'ema'e rahã, amõ ukwa katu te. Amõ ukwa we. Amõ ukwa katu ym. Me'ẽha riki peteĩhar. Tupã a'e. Ma'eha ke ma'ema'e katu te rahã, ukwa katuha ke Tupã muwyr ipe. Ma'eha ma'ema'e we rahã, ukwa we ha ke a'e muwyr ipe tĩ. Aja a'e me'ẽ me'ẽ riki.

⁷ Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ixo. Ame'ẽ ta rehe pame katu te pyrãtãha ke Tupã'ã muwyr. A'erehe amõ ta py'a ke ame'ẽ ta muhury katu. A'erehe pyrãtãha ke Tupã'ã muwyr. Kuja. ⁸ Amõ pe pyrãtãha ke Tupã'ã muwyr. A'erehe upa ma'e ke ukwa katu te a'e. Tupã aja: “Ko katu.” “Ko katu ym” aja ukwa katu a'e tĩ. Amõ pe Tupã rehe har Tupã'ã mujekwa tĩ. A'erehe ukwa katu a'e. Mujekwaha riki peteĩhar. Tupã'ã ke a'e. ⁹ Amõ pe pyrãtãha ke Tupã'ã muwyr. A'erehe ame'ẽ riki Tupã rehe amõ ta 'ar koty te we jurujar katu. Amõ pe pyrãtãha ke a'e muwyr tĩ. A'erehe ahy ixo ame'ẽ ta ke a'e mukatu. Pyrãtãha muwyr ame'ẽ ke peteĩhar. Tupã'ã ke a'e. ¹⁰ Amõ pe pyrãtãha ke a'e muwyr tĩ. A'erehe marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. Amõ pe pyrãtãha ke a'e muwyr tĩ. A'erehe Tupã mujekwa, ame'ẽ ke a'e pandu pandu katu ngã pe tĩ. Amõ pe pyrãtãha ke a'e muwyr tĩ. A'erehe a'e ukwa katu, kuja: “Tupã rehe har Tupã'ã je'eha rupi pandu my” ame'ẽ

ke ukwa katu. Anĩ rahã: “Tupã rehe har Tupã'ã je'ẽha rupi pandu ym my” aja ukwa katu. Amõ pe pyrãtãha ke a'e muwyr tĩ. A'erehe amõ awa je'ẽha ke a'e pandu. Amõ pe pyrãtãha ke a'e muwyr tĩ. A'erehe ame'ẽ amõ awa je'ẽha ke amõ pandu, ame'ẽ ke ima'e je'ẽha namõ mujekwa katu ngã pe. (A'erehe ma'e pandu my, ame'ẽ ke upa ngã ukwa katu.) ¹¹ Ame'ẽ pyrãtãha muwyr ame'ẽ ke peteĩhar jõ. Tupã'ã ke a'e. A'e putar, a'erehe pyrãtãha ke a'e muwyr muwyr katu ngã pe.

Jande rete riki peteĩhar aja saka

¹² Kirisutu riki peteĩhar. Awa ke rehe heta ma'e ke ihĩ. Ijywa. Ipy. Itymã. Aja heta ihĩ. Aja jurujar katu ame'ẽ ta heta ixo. Upa ame'ẽ ta riki peteĩhar aja ngã ixo. Awa rete peteĩhar aja saka. Aja riki Kirisutu tĩ. Peteĩ a'e. Ixotyhar ta riki heta. Upa ame'ẽ ta peteĩhar aja ixo. ¹³ Aja jande tĩ. Jundéu awa ta ke jande my? Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke jande my? Amõ pe te'e paraky ame'ẽ ke jande my? Amõ pe te'e paraky ame'ẽ aja ym ame'ẽ ke jande my? Upa jande ke peteĩhar aja Tupã'ã mu'am. Kirisutu kotyhar ta ke jande aja mu'am. Upa jande py'a rehe a'e ihĩ katu. Peteĩ a'e.

¹⁴ Amõ rete rehe heta ma'e ke ihĩ. Peteĩ jõ aja ym. Heta ihĩ. Ijywa. Itymã. Ipy. Heta riki. Awa rete riki peteĩhar. ¹⁵ Ipy pandu: “Thẽ riki awa po aja ym. A'erehe kome'ẽ retema'e ym ihẽ” aja. Aja pandu naĩ. Ame'ẽ py riki ame'ẽ retema'e ke. ¹⁶ Inambi pandu: “Thẽ riki awa reha aja ym. A'erehe kome'ẽ retema'e ym ihẽ” aja pandu naĩ. Ame'ẽ reha riki ame'ẽ retema'e ke. ¹⁷ Amõ rehe eha jõ ihĩ rahã, marã ka ym a'e henduha. (Inambi nixói.) Amõ rehe inambi jõ ihĩ rahã, marã ka ym a'e hêtũha. (Iãpũi nixói.) ¹⁸ Aja ym riki. Amõ koty koty ma'e ke amõ rete rehe Tupã moĩ. Eha ke. Inambi ke. Ijywa ke. A'e putar aja a'e moĩ. ¹⁹ Eha pame katu te rahã, hete nixói ta tipe. Ipy pame katu te

rahã, aja tĩ. Hete nixói ta tipe. Inambi pame katu te rahã, aja tĩ. Hete nixói ta tipe. ²⁰ Aja ym riki. Amõ koty koty ma'e ke hete rehe ihĩ. Inambi ke. Ijywa ke. Eha ke. Hete riki peteĩhar. Aja riki Tupã kotyhar ta ke. Heta ixo. Ame'ẽ ta pe pyrãtãha amõ koty koty Tupã'ã muwyr. A'erehe ahy ixo ame'ẽ ke amõ mukatu. Amõ awa je'ẽha ke amõ pandu. Tupã mujekwa ame'ẽ ke amõ pandu pandu katu. Aja riki. Pe, Tupã kotyhar ta riki peteĩhar aja ixo ta me'ẽ te'e.

²¹ Pesarahã! Ipo pe eha: “Nde ke ihẽ aputar ym” aja pandu. Aja marã ka ym panduha. Ipy pe iãkã: “Nde ke ihẽ aputar ym” aja pandu. Aja marã ka ym panduha tĩ. (A'erehe amõ Tupã kotyhar pe: “Nde ke ihẽ aputar ym” aja nde erepandu ym ta me'ẽ te'e.) ²² Amõ we tĩ. Amõ rete rehe ma'e ke pyrãtã ym ame'ẽ ixo, aja amõ ukwaha naĩ. Ame'ẽ nixói rahã, hete katu ym riki. ²³ Amõ rete ke rehe ma'e ke ihĩ. Ame'ẽ riki jaxer aja jakwaha naĩ. Ame'ẽ ke jande jajupyk. Pe, katu te aja a'e ukwa. Amõ rehe amõ usak rahã, huxĩ riki awa. Ame'ẽ ke jande jajupyk tĩ. Pe, katu te aja a'e ukwa tĩ. ²⁴ Amõ hete ke rehe usak rahã, katu te aja amõ ukwa. Ame'ẽ ke jupyk ym awa. Huwa ke aja jupyk ym awa. Amõ rete ke Tupã mujã rahã, amõ ma'e ke jupyk ta me'ẽ te'e. Ame'ẽ riki i'ar koty te we katu, aja a'e mujã. ²⁵ Aja rahã, amõ koty koty ym ta riki awa rete. Peteĩhar aja jõ ixo. Upa awa retema'e ke ma'ema'e katu a'e juehe.

²⁶ Ijywa riki ahy ixo rahã, upa hete mahy. Ipy ahy ixo rahã, upa hete mahy tĩ. (A'erehe peteĩ Jesu kotyhar ahy ixo rahã, amõ ta pyai tĩ.) Ijywa namõ ma'e ke ma'e rahã, amõ pandu: “Nde pyrãtã” aja. Aja rahã, upa hete hury katu, ame'ẽja saka. Ipy namõ ma'ema'e rahã, amõ pandu: “Nde pyrãtã” aja. Aja rahã, upa hete hury katu, ame'ẽja saka tĩ. Aja peteĩ katu rahã, wetep riki katu tĩ. Aja Tupã kotyhar ta tĩ. (Peteĩ hury katu rahã, upa amõ ta hury katu tĩ.) A'erehe amõ pe: “Nde ke japutar ym” aja marã

ym panduha. Amō ta namō jande juehe katu jande jaxo ta me'ē te'e. Amō ta riki katu ym aja jande jakwa tipe rahā, ame'ē riki katu te aja Tupā ukwa. A'erehe amō riki jaxer aja mā peja pepandu ym. Amō koty koty pekwa ym pexo. Peteihar aja jō pexo katu. (Amō rete rehe har apandu rahā, Tupā kotyhar ta rehe har ihē apandu. A'erehe: "Pehē ke japutar ym" aja pepandu ym. "Pehē katu ym" aja pepandu ym tī.)

²⁷ Upa pehē riki Kirisutu rete aja saka. Petei tei riki Kirisutu retema'e ke aja saka. Amō riki iyywa aja saka. Amō riki ipy aja saka. Amō riki eha aja saka. Aja pame katu te. ²⁸ Tupā kotyhar ta aja tī. Amō amō ta ke Tupā mu'am. Kuja. Jesu mondo ame'ē ta ke aja a'e mu'am py. A'engi Tupā mujekwa, ame'ē ke pandu pandu ame'ē ta ke a'e mu'am tī. A'engi Tupā je'ēha ke mu'e ame'ē ta ke a'e mu'am tī. A'engi marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke ma'ema'e katu ame'ē ta ke a'e mu'am tī. A'engi Tupā'āma'e pyrātāha namō ahy ixo ame'ē ta ke mukatu ame'ē ta ke a'e mu'am tī. Amō ta ke amō namō ma'ema'e katu ame'ē ta ke a'e mu'am tī. Je'ēha te rupi mondo mondo ame'ē ta ke a'e mu'am tī. Amō awa je'ēha ke pandu ame'ē ta ke a'e mu'am tī.

²⁹ Pesarahā! Upa katu te Jesu mondo ame'ē ta aja ym. Amō amō aja. Upa katu te Tupā mujekwa, ame'ē ke pandu pandu ame'ē ta aja ym tī. Amō amō aja. Upa katu te Tupā je'ēha pandu ame'ē ta aja ym tī. Amō amō aja. Upa katu te marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke ma'ema'e katu ame'ē ta aja ym tī. Amō amō aja. ³⁰ Upa katu te ahy ixo ame'ē ta ke mukatu ame'ē ta aja ym tī. Amō amō aja. Upa katu te amō awa je'ēha ke pandu ame'ē ta aja ym tī. Amō amō aja. Amō awa je'ēha ke pandu ame'ē ke ima'e je'ēha namō mujekwa. Upa katu te ame'ē ta aja ym tī. Amō amō aja. Pesarahā! Amō koty koty Tupā kotyhar ta ma'ema'eha. ³¹ Ma'e ke Tupā'ā me'ē me'ē. Amō riki katu te.

Amō riki katu. I'ar koty te we katuha, ame'ē ke peputar pexo.

Pesarahā! Kuja riki i'ar koty te we katu te ha ke. Ko amujekwa ta kŷ.

13

Ipy'a katuha ke

¹ Amō awa ta je'ēha ke ihē apandu katu my? Tupā je'ēha rahoha ta je'ēha ke ihē apandu katu my?

Pe, amō ta rehe ihē apy'a ym rahā, katu ym.

Ihē apandu, ame'ē riki ma'e tyapuha jō riki.

"Pē! Pē! Pē!" aja ita nupā tyapuha jō riki.

Tyapu te'e jō. Katu ym aja.

(A'erehe amō ta rehe ihē apy'a katu ta me'ē te'e.

Ame'ē riki katu te me'ē ke.)

² Tupā mujekwa ame'ē ke ihē apandu pandu katu my?

Pe, amō ta rehe ihē apy'a ym rahā, katu ym.

Upa katu te ma'e ke ihē akwa katu my?

Pe, amō ta rehe ihē apy'a ym rahā, katu ym.

Amō ukwa ym ame'ē ke ihē pe Tupā mujekwa my? A'erehe ame'ē ke ihē akwa katu.

Pe, amō ta rehe ihē apy'a ym rahā, katu ym.

(A'erehe amō ta rehe ihē apy'a katu ta me'ē te'e.

Ame'ē riki katu te me'ē ke.)

Ihē ajurujar katu te. A'erehe ajurujar katuha namō marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke ihē ama'e katu.

Pe, amō ta rehe ihē apy'a ym rahā, katu ym.

Te'e riki ihē axo. Katu ym aja.

(A'erehe amō ta rehe ihē apy'a katu ta me'ē te'e.

Ame'ē riki katu te me'ē ke.)

³ Ima'e ym te ame'ē ta pe upa katu te ihēma'e ke ihē ame'ē me'ē my?

Pe, amō ta rehe ihē apy'a ym rahā, katu ym.

Tata pe ihē ke amō hapy my? Aja jukwa. Aja Jesu rehe ajurujar katuha ke ahijar ym, aja ihē amujekwa my?

Pe, amō ta rehe ihē apy'a ym rahā,
katu ym.

Marā ka ym ihē katuha. Katu ym aja.
(A'erehe amō ta rehe ihē apy'a katu ta
me'ē te'e.

Ame'ē riki katu te me'ē ke.)

⁴ Amō ta rehe japy'a katu rahā, pahar
amō ta rehe japarahy ym. Wewe katu
japandu ipe.

Amō ta rehe japy'a katu rahā,

Jajyty'ŷ ym a'eta rehe.

Amō ta i'ar koty te we jande katuha
aja ym jakwa. “Katu te ame'ē ke
jande” aja jakwa ym jande jupe tī.

⁵ Amō ta rehe jande japy'a katu
rahā, jajumuhuxī ame'ē ke jama'e
ym.

Jande juehe har jō jakwa jakwa ym
jaxo tī.

Amō ta rehe har jakwa jakwa ta jaxo.

Pahar japarahy ym tī.

Amō ta rehe japy'a katu,

A'erehe pahar amō ka'u te'eha
ma'eha ke jaharái.

Pahar jande py'a jamujywyr ehe.

⁶ Amō ta rehe japy'a katu, a'erehe
amō riki ma'e ka'u te'eha ke ma'e
rahā, jande rury ym. Japyai riki.

Katu aja amō ixo rahā, jande rury
katu ehe.

⁷ Amō ta rehe japy'a katu, a'erehe:
“A'e jyty'ym. Jaxer ai a'e” aja ehe har
japandu ym.

Amō ta rehe japy'a katu, a'erehe
juehe har

Amō pandu rahā, jande jajurujar
katu ehe.

Amō riki katu ym rahā, a'e katu wan
ta oho, ame'ē rehe jaharō katu jaxo.

Amō ta rehe japy'a katu, a'erehe
jande ke

A'e mahy rahā, jande py'ahu te'e ja-
hendu.

⁸ Amō ta rehe tapijar te'e japy'a katu
jaxo. Ipy'a katuha upa ym ta.

Amō ma'e ke upa ta. Kuja.

Tupā mujekwa ame'ē ke amō ta
pandu pandu. Ame'ē panduha ke
upa ta.

Amō awa ta je'ēha ke pandu ame'ē ke
Tupā'ā muwyr amō pe. Ame'ē ke upa
ta tī.

Ma'e ukwa katu te ha ke Tupā'ā
muwyr amō pe. Ame'ē ke upa ta tī.

Ipy'a katuha anī. Upa ym ta ame'ē.

⁹ Ma'e ukwa katu te ha ke Tupā'ā
muwyr tipe. Upa katu te ukwa ym
awa, ukwa we.

Tupā'ā mujekwa ame'ē ke amō
pandu pandu.

Upa katu te a'e mujekwa ym. Mu-
jekwa we mi.

¹⁰ Pe, Kirisutu jywyr rahā, upa katu te
ngā ukwa katu te ta kŷ. Pyta we ym ta
ma'e ukwa ym ha. Upa katu te Tupā
mujekwa, ame'ē ke a'e mujekwa ta
jande pe tī.

¹¹ Kurumī rahā, ihē je'ēha riki ku-
rumīma'e riki. Ihē axoha riki ku-
rumīma'e. Akwaha riki kurumīma'e.
Apo riki sawa'e ihē axo 'y. A'erehe
kurumī ym axo.

¹² Waruwa xi'a rahā, jesak katu ym
ma'e. Aja upa katu te Tupā rehe har
jakwa katu ym we apo. Waruwa xi'a,
ame'ē rehe jasad, ame'ēja saka.

Yman rahā, huwa koty japy'am
rahā, ehe har upa katu te jakwa ta kŷ.
Apo ihē akwa we riki. Yman rahā,
upa katu te ihē akwa katu ta kŷ.

Ihē rehe har upa katu te Tupā ukwa
katu apo. Aja yman rahā, upa katu te
ehe har ihē akwa katu ta kŷ tī.

¹³ Tupā pete'e ixo, ame'ē rehe jaju-
rujar katu. Inamō jaxo ta tī. Ame'ē
angaha ke rehe jaharō katu jaxo.
Amō ta rehe japy'a katu tī.

Ame'ē mahapyr riki katu.

Jajurujar katuha ke.

Jaharōha ke tī.

Japy'a katuha ke tī.

Pesarahā! Amō ta rehe tapijar te'e
we jande japy'a katu rahā, ame'ē riki
i'ar koty te we katuha.

14

*Ma'e ke Tupā'ā me'ē, ame'ē ke amō
we Páu mujekwa*

¹ Amō ta rehe amō ipy'a katu rahā,
i'ar koty te we katuha. A'erehe mā
peja amō ta rehe pepy'a katu pexo.
Ma'e ke Tupā'ā me'ē me'ē katu, ame'ē
ke mā peja peputar katu. Tupā
mujekwa ame'ē ke pepandu pandu,

ame'ë riki katu te me'ë ke. Ame'ë ke peputar katu te. ² Amõ awa je'ëha ke amõ pandu rahã, Tupã namõ jõ a'e pandu katu. Amõ ta namõ pandu ym. Amõ jeje te'e ukwa ym ame'ë ke Tupã'ã mujekwa, ame'ë ke amõ awa je'ëha ke pandu. A'erehe amõ ta ukwa ym. ³ Tupã mujekwa ame'ë ke amõ pandu rahã, jande je'ëha rupi a'e pandu tĩ. (A'erehe ukwa katu.) A'erehe mujekwa katu ngã pe ma'e ke. A'erehe Tupã rehe har a'e mujekwa katu ngã pe. A'eta py'a ke a'e mâtã, a'erehe Tupã rehe a'eta jurujar katu te we rĩ. Pyai ame'ë ta ke a'e muhury katu tĩ. ⁴ Amõ awa je'ëha ke amõ pandu rahã, juehe a'e jumuhury. A'e jeje te'e Tupã rehe jurujar katu te we rĩ. Tupã mujekwa ame'ë ke amõ pandu rahã, jande je'ëha rupi a'e pandu tĩ. A'erehe Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta ke a'e muhury katu. Upa a'eta Tupã rehe jurujar katu te we rĩ. A'erehe Tupã mujekwa ame'ë ke pandu rahã, jande je'ëha rupi pandu. Aja rahã, katu te. Upa ukwa katu ta.

⁵ Upa pehë riki amõ awa ta je'ëha ke pepandu ame'ë ke ihë aputar we. Tupã mujekwa ame'ë ke pepandu, ame'ë ke ihë aputar katu te. Tupã mujekwa ame'ë ke amõ pandu rahã, katu te ame'ë. Amõ awa je'ëha ke amõ pandu rahã, katu we ame'ë. Ame'ë amõ awa je'ëha ke jande je'ëha rupi amõ mujekwa rahã, katu tiki. Mujekwa rahã, upa Jesu kotyhar ta ukwa ta. Aja rahã, hury katu ta. ⁶ Ihë mu ta! Pehë rehe ihë ahyk rahã, amõ awa je'ëha rupi ihë apandu rahã, marã ka ym katuha. Je'ëha pekwa ym ta. Amõ we Tupã rehe har pekwa ym ta tĩ. Mujekwaha nixói, a'erehe pekwa ym ta. Tupã mujekwa ame'ë ke ihë apandu my? Amõ we amõ we Tupã rehe har ihë apandu my? Tupã'ã mujekwa ame'ë ke apandu my? Ma'e ke amu'e katu my? Upa aja amõ awa je'ëha rupi apandu rahã, marã ka ym katuha. Ukwa ym ta, a'erehe katu ym. Jande je'ëha rupi mujekwaha nixói rahã, marã ka ym pehë py'a

mâtãha. Katu ym aja.

⁷ Je'ëha ukwa ym rahã, kuja saka. Takwar ra'yr aja saka. Peju rahã, tyapu katu ym rahã, awa peju my? Ukwa ym ta amõ. ⁸ Tapi'iruhu 'ak ke peju rahã, tyapu katu ym rahã, marã ka ym jawar henduha. So'o mujan ym ta. ⁹ Ame'ëja saka riki. Amõ awa je'ëha rupi ma'e ke pepandu rahã, amõ ta ukwa ym ta. Je'ëha ukwa ym ta. Hendu tipe. ¹⁰ Kome'ë ywy keruhũ rupi awa ta je'ëha heta ihĩ. Amõ koty koty je'ëha ke. Amõ awa ta amõ koty je'ëha. A'eta pandu rahã, ianam ta ukwa katu riki. Amõ awa ta amõ koty je'ëha. A'eta pandu rahã, ianam ta ukwa katu ta tĩ. Aja pame katu te. ¹¹ Pe, amõ pandu rahã, pe, ame'ë je'ëha ihë akwa ym rahã, a'e riki amõ awa aja akwa katu. Ihë riki amõ awa aja a'e ukwa tĩ.

¹² Pyrãtãha ke Tupã'ã muwyr ame'ë ke peputar katu riki. Pe, a'e muwyr rahã, ame'ë namõ mã peja Jesu kotyhar ta ke pemu'e katu. Aja rahã, ame'ë ta py'a ke pemãtã katu te we ta rĩ. Aja rahã katu te. (Amõ awa ta je'ëha rupi pepandu rahã, amõ ta py'a ke pemãtã ym ta. Ame'ë katu ym.)

¹³ Amõ awa je'ëha rupi amõ pandu rahã, mã peja Tupã namõ epandu: "Ame'ë amõ awa je'ëha rupi amõ pandu. Ame'ë ke emujekwa katu ihë pe. Aja rahã, amõ ta pe ihë amujekwa katu ta tĩ" aja inamõ epandu. Aja rahã, amõ pandu ame'ë ke jande johu jakwa katu ta. ¹⁴ Pesarahã! Tupã namõ amõ awa je'ëha rupi ihë apandu rahã, Tupã'ã pyrãtãha namõ ihë apandu. A'erehe ma'e ihë apandu my, ihë atu ihë akwa ym. (Aja rahã, amõ ta ukwa ym tĩ. Katu ym aja.)

¹⁵ Pesarahã! Myja me'ë ihë axo my? Kuja katu te. Tupã'ã pyrãtãha namõ ihë apandu ta Tupã namõ. Ihë akwa katuha namõ ihë apandu ta inamõ tĩ. Tupã'ã pyrãtãha namõ Tupã rehe har ihë ajyngar ta tĩ. Ihë akwa katuha namõ ehe har ihë ajyngar ta tĩ. ¹⁶ Tupã'ãma'e pyrãtãha namõ Tupã pe: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja amõ awa je'ëha rupi nde erepandu.

A'erehe nde rehe hendu ame'ë ta ukwa ym. Je'ëha ukwa ym. Aja rahã: "Amen, a'e tÿ" aja marã ka ym panduha. ¹⁷ Katu te ame'ë ke nde erepandu Tupã pe tipe. Hendu ame'ë ta ke ukwa ym. Je'ëha ukwa ym, a'erehe ipy'a ke nde eremãtã ym riki. Katu ym aja.

¹⁸ Amõ awa ta je'ëha rupi pepandu. Ihë riki pehë 'ar koty te we amõ awa je'ëha rupi ihë apandu. A'erehe Tupã pe ihë apandu: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja. ¹⁹ Jesu kotyhar ta jy'ar rahã, anĩ. Amõ awa je'ëha rupi apandu ym ta. Jande je'ëha ke apandu. Heta ym ihë apandu, ame'ë ke a'eta ukwa katu. Aja rahã, katu tiki. Je'ëha ke ukwa katu. Aja Tupã rehe har ihë amu'e rahã, katu tiki. Mãte hũ amõ awa je'ëha rupi apandu rahã, marã ka ym ngã ukwaha. Je'ëha ukwa ym. Aja rahã, amõ we Tupã rehe har amu'e ym. Katu ym aja. A'erehe amõ awa je'ëha rupi apandu ym ta.

²⁰ Ihë mu ta! Ma'e peka'u te'eha ke pema'e rahã, ta'yn ta aja pexo. (Aja rahã, ta'yr mi pema'e.) Pehë pekwaha anĩ. Tuwete aja pexo. Aja rahã, amõ awa je'ëha rupi amõ pandu rahã: "Mã! Katu" aja pepandu ym ta. ²¹ Kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ. Tupã pandu:

"Jundéu awa ta! Ihë kotyhar ta ke pehë. Pehë pe amõ sawa'e ta ke ihë amondo ta.

Amõ awa je'ëha rupi pehë pe a'eta pandu ta.

Pehë namõ ame'ë ta pandu tipe. Anĩ. Ihë rehe pehendu ym riki" aja Tupã pandu.

(Amõ awa ta ke Tupã muwyr. Ame'ë ta amõ awa je'ëha rupi pandu. Tupã putar, ame'ë ke ame'ë ta ma'ema'e.) ²² Aja apo tĩ. Amõ awa je'ëha rupi amõ ta pandu. Aja rahã, Tupã putar ame'ë ke ma'ema'e. Ame'ë kuja mujekwa. Amõ awa je'ëha rupi amõ pandu rahã, jurujar ym ame'ë ta hendu. Pe, a'eta kuja ukwa: "Mã! Tupã'ãma'e pyrãtãha namõ ame'ë ta pandu" aja ukwa.

Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta anĩ. Tupã mujekwa ame'ë ke amõ pandu rahã, jande je'ëha rupi a'e pandu tĩ. A'erehe kuja ukwa: "Mã! Tupã'ãma'e pyrãtãha namõ ame'ë ta pandu" aja ukwa. Jurujar ym ame'ë ta anĩ. Aja ukwa ym.

²³ Jesu kotyhar ta jy'ar rahã, upa riki amõ awa je'ëha rupi pandu u'am. Arahã ame'ë je'ëha ukwa ym ame'ë ta ixu uwyr rahã, pehë riki peka'u te'e aja a'eta ukwa. Jurujar ym ame'ë ta ixu uwyr rahã, aja tĩ. Peka'u te'e aja ukwa tĩ. ²⁴ Tupã mujekwa ame'ë ke upa riki pandu u'am rahã, jurujar ym ame'ë ke ixu uwyr. Tupã rehe har ukwa ym ame'ë ke ixu uwyr tĩ. Upa ame'ë ke hendu rahã, ukwa ta. Pe, a'e pandu: "Mã! Ma'e aka'u te'eha ke ihë ama'ema'e, aja ihë akwa. Ihë ke Tupã mupyrara ta, aja ihë akwa tĩ" aja pandu ta. ²⁵ Pe, ma'e ka'u te'eha ke ipy'a pe a'e ukwa ukwa ixo. Ame'ë ke a'e ukwa ta a'e jupe. Aja rahã, ipy'a ke Tupã koty a'e muruwak ta. Pe, Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ ta. A'e pandu: "Jetehar te ke. Ihë akwa apo 'y. Apo pehë namõ Tupã ixo katu" aja riki.

Myja Jesu kotyhar ta ixo katu my

²⁶ Ihë mu ta! Pehë pejy'ar rahã, myja me'ë pexo katu my? Ame'ë ke ihë amujekwa ta apo 'y. Pejy'ar rahã, mã peja jurujar katu ame'ë ta py'a ke pemãtã katu. Peteĩ teĩ epandu katu. Amõ riki Tupã rehe har jyngar. Amõ riki ehe har mu'e katu. Amõ riki ma'e ke Tupã mujekwa ame'ë ke mu'e katu. Amõ riki amõ awa je'ëha rupi pandu. Ame'ë ke hendu ame'ë ta pe amõ riki mujekwa katu. Aja rahã, upa ukwa ta. Pejy'ar rahã, aja peteĩ teĩ pandu rahã, katu tiki. ²⁷ Amõ awa je'ëha rupi amõ pandu rahã, mahapyr sawa'e ta pandu. Mokõi sawa'e ta pandu rahã, katu tĩ. Ko peteĩ sawa'e pandu. A'e upa pandu rahã, amõ pandu. Aja pema'e. Pe, amõ riki ame'ë amõ awa je'ëha ke jande je'ëha rupi mujekwa katu ta me'ë te'e. Hendu ame'ë ta pe mujekwa katu. Jande je'ëha rupi mujekwa

katu. Aja rahã, johu upa ukwa katu ta. ²⁸Pe, amõ mujekwa ame'ẽ ke nixõ rahã, amõ awa je'ẽha rupi pandu tar katu, ame'ẽ ke mã peja ebandu ym. Jeje ejupandu jupe. Tupã namõ jõ ebandu tĩ. ²⁹Jande je'ẽha rupi Tupã mujekwa ame'ẽ ke amõ pandu rahã, mahapyr sawa'e ta jõ pandu. Mokõi sawa'e ta pandu rahã, katu tĩ. Pe, upa hendu ame'ẽ ta pandu a'eta jupe: "Tupã mujekwa ame'ẽ ke a'e mujekwa my" aja riki. ³⁰Pe, amõ pandu u'am rahã, ma'e myrandu ke amõ pe Tupã mujekwa. Aja rahã, ame'ẽ ke pandu apo 'y. Pandu u'am ame'ẽ ke mã peja eputu'u. Ewapyk. ³¹Pehẽ peputar rahã, upa pehẽ riki Tupã mujekwa ame'ẽ ke pepandu katu. Peteĩ pandu. Pe, upa pandu rahã, amõ riki pandu. A'e upa pandu rahã, amõ riki pandu. Aja pame katu te. Aja rahã upa hendu ame'ẽ ta ukwa katu ta. Aja Tupã rehe har upa ngã ukwa katu te we ta rĩ. ³²Tupã mujekwa, ame'ẽ ke amõ pandu rahã, myja rahã pandu my, ame'ẽ ke mã peja ekwa katu. Myja rahã, putu'u my, ame'ẽ ke mã peja ekwa katu tĩ. ³³A'erehe pejy'ar rahã, johu pepandu rahã, tyapu hũ, ame'ẽ ke Tupã putar ym. Anĩ. Peteĩ teĩ pandu, aja a'e putar katu.

Tupã kotyhar ta jy'ar rahã, ³⁴kũjã ta ma'e ke pandu ym rahã, katu tiki. Jy'ariha renda pe ixo rahã, mã peja pandu ym riki. "Ngã jy'ar rahã, kũjã riki kapitã aja ym ta" aja jundéu awa ta je'ẽha mujekwa. ³⁵Ma'e ke kũjã ta ukwa tar katu rahã: "Myja my?" aja jy'ariha renda pe pandu ym. Hok pe jywyr oho rahã, ixawa'e pe pandu: "Jy'ariha renda pe ma'e a'eta pandu my?" aja riki. Jy'ariha renda pe pandu rahã, katu ym ta tiki.

³⁶Pehẽ riki Korin ok ta pe har ta ke. Pehẽ riki Tupã je'ẽha ke pepandu py my? Anĩ riki. Pehẽ pe jõ Tupã je'ẽha ke amõ ta pandu my? Anĩ riki tĩ. A'erehe: "Katu te jande" aja pekwa pekwa ym pehẽ jupe. ³⁷Pehẽ ngi har amõ ta riki Tupã mujekwa ame'ẽ ke pandu pandu. Amõ ta

riki pyrãtãha namõ ma'eha ke Tupã'ã muwyr, ame'ẽ ke namõ ixo. Aja rahã, ihẽ amupinim ame'ẽ riki jandema'e sawa'e te je'ẽha ke, aja ame'ẽ ta ukwa ta me'ẽ te'e. ³⁸"Jandema'e sawa'e te je'ẽha rupi Páu mupinim ym" aja amõ pandu rahã, mã peja pete'e ixo.

³⁹Ihẽ mu ta! Tupã mujekwa ame'ẽ ke pepandu pandu. Mã peja ame'ẽ ke peputar katu te. Amõ ta amõ awa ta je'ẽha rupi pandu tar katu rahã: "Mã peja ebandu ym" aja pepandu ym ipe. ⁴⁰Pehẽ pejy'ar rahã, johu upa katu te pepandu pandu rahã, tyapu hũ. Aja ym pexo. Anĩ. Peteĩ teĩ ebandu katu.

15

Kirisutu kwera katu uhem

¹Ihẽ mu ta! Mã peja myrandu katu rehe har pekwa pekwa pexo. Ymaniwe ame'ẽ ke pehẽ pe ihẽ apandu pandu. Pe, pejurujar katu ehe. Aja pexo apo rĩ. ²Ame'ẽ myrandu katu ke pehẽ pe ihẽ apandu pandu. Tapijar te'e we pejurujar katu ehe rahã, pehẽ ke Tupã muhã katu ta. Te'e pejurujar rahã, pehẽ ke Tupã muhã ym ta.

³Myrandu katu ke ihẽ ahendu, ame'ẽ ke pehẽ pe ihẽ apandu pandu. Ame'ẽ riki amõ pandu'ha 'ar koty te we katuha. Kuja riki. Ma'e jaka'u te'eha ke jande jama'ema'e. Ame'ẽ ke rehe Kirisutu muhepy. A'erehe a'e manõ. Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim, aja a'e ma'e. ⁴Itakwar keruhũ rupi a'e ke amõ ta mou raho. Mokõi ukwer rahã, a'e ke Tupã mukwera katu muhem. Tupã je'ẽha amõ mupinim, aja ma'e. ⁵Upa kwera katu uhem rahã, Petu pe a'e jumujesak. A'engi jumu'eha ta pe a'e jumujesak tĩ. Awa py mokõi hetaha ta pe. ⁶A'engi ymaniwe inamõ ixo ame'ẽ ta pe a'e jumujesak tĩ. Heta ame'ẽ ta pe. Kuja, 500 hetaha ta pe a'e jumujesak. Peteĩ wera rahã, 500 hetaha ta usak ehe. Upa tate ame'ẽ ta ixo we rĩ. Amõ ta manõ riki. ⁷A'engi Tian pe a'e jumujesak tĩ. A'engi upa a'e mondo ame'ẽ ta pe a'e jumujesak tĩ.

⁸ A'engi ihē pe a'e jumujesak tī. Ihē katu ym ihē jupe ihē tipe. Ihē pe a'e jumujesak tī. Ihē riki a'ejōhar aja saka. ⁹ Amō Jesu mondo ame'ē ta riki ihē 'ar koty te we katuha. Ihē riki iwyr koty te'e we katuha. Jesu kotyhar ta ke ihē amupyrara hū axo, a'erehe ihē riki Jesu mondo ame'ē ke aja ihē apandu ym ta tipe ihē juehe har. ¹⁰ Anī. Ihē rehe Tupā usak katu. A'erehe Jesu mondo ame'ē ke ihē tī. Te'e riki aja ym. Amō Jesu mondo ame'ē ta 'ar koty te we ihē aparaky katu. Tupā je'ēha ke ihē apandu pandu, ame'ē parakyha ke. Ihēma'e pyrātāha namō ame'ē ihē ama'ema'e my? Anī. Aja ym. Tupāma'e pyrātāha namō ima'e je'ēha ke ihē apandu pandu katu. ¹¹ Amō Jesu mondo ame'ē ta riki myrandu katu ke pandu pandu. Ihē riki apandu pandu tī. Juja katu te riki. Ame'ē rehe pejurujar katu tī.

Kwera katu uhem ame'ē rehe har

¹² Jande japandu: “Kirisutu manō. Pe, a'e ke Tupā mukwera katu muhem” aja riki. Aja rahā: “Manō ame'ē ta ke Tupā mukwera ym ta” aja marā ka ym pepanduha. ¹³ Manō ame'ē ta ke Tupā mukwera ym, ame'ē riki jetehar te rahā, Kirisutu ke a'e mukwera ym tī. ¹⁴ Pe, Kirisutu ke a'e mukwera ym rahā, Kirisutu rehe har marā ka ym japandu panduha. A'e kwera ym rahā, a'e nixōi, a'erehe marā ka ym pejurujariha ehe. ¹⁵ Amō we tī. Tupā rehe har te'e jande japandu tī. Jande japandu: “Kirisutu ke a'e mukwera katu muhem” aja riki. Pe, manō ame'ē ta ke a'e mukwera ym ta rahā, te'e japandu ehe har. Aja ngā pe jamujekwa. Manō ame'ē ta ke Tupā mukwera ym ta, ame'ē riki jetehar te rahā, Kirisutu ke a'e mukwera ym tī. ¹⁶ Manō ame'ē ta ke Tupā mukwera ym ta rahā, Kirisutu ke a'e mukwera ym tī. ¹⁷ Kirisutu ke a'e mukwera ym rahā, pejurujar katu naī. Peka'u te'e riki. Peka'u te'eha ke pema'ema'e. A'erehe pemanō rahā, mupyrara renda pe peho ta. ¹⁸ Amō we tī. Jesu kotyhar

ta manō. Ame'ē ta riki mupyraraha renda pe ixo apo 'y. ¹⁹ Kome'ē ywy keruhū pe jande jaxo rahā jō riki Kirisutu rehe jajurujar katu. Jamanō rahā, ixoty jaho ym rahā, jande pe amō ta pandu: “Mā! Te'e pejurujar naī” aja. Upa amō ta 'ar koty te we japyaiha. Katu ym aja.

²⁰ Anī. Pesarahā! Kirisutu ke Tupā mukwera katu muhem 'y. Ame'ē riki jetehar te ke. Kirisutu ke a'e mukwera rahā, manō ame'ē ta ke a'e mukwera ta tī, aja a'e mujekwa katu.

²¹ Peteī riki ma'e ka'u te'eha ke ma'e. (Anā ke a'e.) A'erehe upa katu te jamanō ta. Aja tī. Peteī Tupā mukwera katu. (Kirisutu ke a'e.) A'erehe upa katu te jamanō rahā, upa katu te jande ke Tupā mukwera katu ta tī.

²² Anā rainō ta ke jande. A'erehe upa katu te jamanō ta. Jande riki Jesu kotyhar ta ke tī. A'erehe jande ke Tupā mukwera katu ta tī. ²³ Ngā ke Tupā mukwera rahā, ka'u te'eha rupi ym ta. Anī. Katu ta. Kirisutu ke a'e mukwera py. Pe, Kirisutu jywyrahā, ixotyhar ta ke Tupā mukwera katu ta tī. ²⁴ A'engi 'ar rehe angaha uhyk katu ta. Arahā ājā tama'e pyrātāha ke Kirisutu muputu'u katu te ta. Upa katu te huwajan ta ke a'e muputu'u ta tī. Upa rahā, Tupā pe Kirisutu pandu ta: “Papa! Ne jō riki kapitā keruhū te apo 'y” aja riki. ²⁵ Upa katu te huwajan ta ke Tupā muputu'u ta tī. Aja rahā, upa ame'ē ta Kirisutu rehe hendu katu ta. Huwajan ta ke Tupā muputu'u ym rahā we Kirisutu riki kapitā keruhū rī. ²⁶ Amō manō rahā, ame'ē manōha riki awa ruwajan aja saka we rī. Ame'ē ke a'ejōhar Tupā mukwera ta. Aja rahā, manō ym te ta awa. ²⁷ Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī: “Kirisutu rehe upa katu te ngā ke Tupā muhendu katu ta. Aja rahā, upa katu te hendu katu ta ehe.” Upa katu te aja pandu rahā, Tupā jō anī. A'e riki upa katu te amō ta ke muhendu katu ta. Kirisutu rehe muhendu katu ta. ²⁸ Aja rahā upa katu te hendu katu ta ehe. Kirisutu rehe upa katu te ngā

ke Tupã muhendu katu rahã, Tupã pe ta'yr pandu ta:

—Papa! Nde rehe ihẽ ahendu katu ta tĩ — aja ipe.

Aja rahã, Tupã riki upa katu te ma'e kapitã keruhũ te riki. A'e jõ riki kapitã keruhũ te.

²⁹ Pesarahã! Amõ ta ke amõ mujahuk riki. Aja rahã, y ngi uhem rahã, kwera katu uhem, aja mujekwa. Manõ ame'ẽ ta kwera ta, aja panduha saka. Pe, amõ ta pandu naĩ: “Manõ ame'ẽ ta ke Tupã mukwera ym ta” aja naĩ. Ame'ẽ jete har te rahã, mujahuk ym ta tipe. Anĩ. Tapijar te'e we pemujahuk riki. Aja rahã, ngã ke Tupã mukwera ta, aja pemujekwa.

³⁰ Jande aja tĩ. Mãte we jaxo. Tapijar te'e we aja jaxo. Anĩ. Manõ ame'ẽ ta ke Tupã mukwera ym rahã, ihẽ ke mukwera ym ta tĩ. A'erehe ihẽ amanõ tar ym.

³¹ Ihẽ mu ta! Pesarahã! Wera rahã pame katu te amõ ta ihẽ ke jukwa tar katu. Tapijar te'e we jukwa tar katu. (Anĩ. Akyje ym ingi. Ihẽ ke Tupã mukwera katu ta, aja akwa katu. A'erehe ihẽ akyje ym ingi.) Ame'ẽ riki jete. Kuja jete har te tĩ. Jesu rehe tapijar te'e we pejuru jar katu, a'erehe ihẽ rury katu ihẽ axo. Amõ we tĩ. Jesu kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe aja ihẽ rury katu axo. Jesu riki jandema'e sawa'e te. ³² Ko Ese ok ta pe ihẽ axo. Amõ ta ihẽ rehe parahy riki. So'o jarõ ame'ẽ ta aja saka. Ihẽ ke ame'ẽ ta mupyrara rahã, ihẽ py'ahu te'e ahendu axo. Anĩ. Manõ ame'ẽ ke Tupã mukwera ym rahã, marã ka ym katuha. Manõ ame'ẽ ke Tupã mukwera ym rahã, amõ mupinĩha aja jaxo ta tipe. Kuja:

—Koĩ jamanõ ta, a'erehe mã peja ja'u te'e jaxo. Jajumuhury katu jande juehe jaxo apo 'y — aja riki yman amõ mupinim.

³³ Anĩ. Aja mã peja ym pexo. “Katu ym ame'ẽ namõ amõ ixo rahã, a'e katu ym wan ta tĩ.” A'erehe mã peja peka'u te'e ym pexo. ³⁴ Pehẽ py'a pemupak! Aja rahã, manõ ame'ẽ ta ke Tupã mukwera katu ta, aja pekwa

katu ta kÿ. Pemuka'u te'e ym, aja rahã, ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym ta, aja pexo ta kÿ. Pehẽ namõ amõ ta ixo. Tupã rehe har ukwa ym ame'ẽ ta. Katu ym aja. A'erehe pehẽ ngi ihẽ ruxĩ.

Kwera rahã, awa rete myja me'ẽ ta my

³⁵ Amõ pandu my:

—Myja me'ẽ manõ ame'ẽ ke Tupã mukwera ta my? Hete nixói riki. Myja me'ẽ awa rete my tĩ — aja.

³⁶ Mã! Pekwa ym. Pesarahã! Ma'e ra'ĩ te'e hywõi ym. Pejytym ym rahã, hywõi ym. ³⁷ Pehẽ pejytym ame'ẽ ke ma'e ra'ĩ te'e. Ahúi aja me'ẽ ha'ĩ nahã my. Amõ ma'e ra'ĩ nahã my. Pesarahã! Ha'ĩ ke pejytym. I'y ke anĩ. ³⁸ Ma'e ra'ĩ hywõi rahã, i'y ke uhem. Tupã putar, aja me'ẽ i'y ke. Ma'e ra'ĩ ngi i'y uhem. Amõ ma'e ra'ĩ ngi amõ koty i'y uhem. Amõ ma'e ra'ĩ ngi amõ koty i'y uhem. Aja pame katu te. (Ame'ẽja saka jande rete tĩ. Tupã mukwera rahã, amõ koty jande rete uhem ta tĩ.)

³⁹ Awa rukwer riki so'o rukwer aja ym. Amõ koty riki. Ma'ewyra rukwer amõ koty tĩ. Pira rukwer amõ koty tĩ. Upa juja ym.

⁴⁰ Ywa pe ma'e ke ixo. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ma'e ke ixo tĩ. Ywa pe har ta amõ koty katuha. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta amõ koty katuha tĩ.

⁴¹ Warahy hendy katu. Jahy hendyha amõ koty weraha. Jahy rata hendyha amõ koty hendyha a'e tĩ. Heta jahy rata ihĩ tĩ. Upa ame'ẽ hendyha amõ koty koty hendyha.

⁴² Aja ta tĩ. Manõ ame'ẽ ta ke Tupã mukwera rahã, awa rete amõ kotyhar. Awa rete ke amõ jyty m rahã, inem ta oho. Pe, manõ ame'ẽ ke Tupã mukwera rahã, ame'ẽ inem ym te ta. Uhã te hũ ta ixo. ⁴³ Awa rete ke amõ jyty m rahã, awa rete jaxer. Pitu te'e ame'ẽ ke ame'ẽ. Tupã mukwera rahã, awa rete katu te. ⁴⁴ Awa rete ke amõ jyty m rahã, manõ ame'ẽ ke jyty m. Hete riki. Tupã mukwera rahã, amõ kotyhar uhem.

Tupã'ã me'ë, ame'ë ke uhem. Pesarahã! Kome'ë ywy keruhũ pe awa rete ixo. Ywa pe amõ kotyhar ixo. Tupã'ã me'ë, ame'ë ke ixo. ⁴⁵ Kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ: "Anã sawa'e py. Kome'ë ywy keruhũ pe har hete ke Tupã me'ë ipe, aja riki." Amõ Anã ixo. A'ejõhar ame'ë ke aja japandu. A'e Kirisutu. A'e riki awa ke muhã katu. ⁴⁶ Kome'ë ywy keruhũ pe har hete ke uhem py. A'engi amõ kotyhar hete ke Tupã muhem ta. Tupã'ã me'ë, ame'ë ke uhem ta. ⁴⁷ Anã sawa'e py tĩ. Ywy ke te'e a'e ke Tupã mujã. A'erehe kome'ë ywy keruhũ pe har ke a'e. Amõ Anã rehe har a'ejõhar ame'ë ke aja japandu. Kirisutu a'e. A'e riki ywa ngi uwyr. A'erehe ywa pe har ke a'e. ⁴⁸ Ywy ke te'e Anã Tupã mujã. Anã aja kome'ë ywy keruhũ pe har ta tĩ. A'erehe manõ ta. Ywa ngi amõ wyjy uwyr. Kirisutu a'e. Kirisutu aja ixotyhar ta tĩ. A'erehe manõ ym te ta tĩ. ⁴⁹ Ywy ke te'e Tupã mujã ame'ë ke aja jande jaxo tĩ. Yman rahã, ywa ngi wyjy uwyr ame'ë ke aja jande jaxo ta tĩ.

⁵⁰ Ihẽ mu ta! Pesarahã! Ihẽ amujekwa ta pehẽ pe apo 'y. Tupã ixo ame'ë pe manõ ame'ë ta oho ym te ta. Ma'e inem ame'ë ta marã ka ym Tupã namõ pytaha. (A'erehe jande rete amõ koty uwak ta me'ë te'e.)

⁵¹⁻⁵² Ihẽ rehe pehendu katurahã! Yman ukwa ym awa. Ame'ë ke ihẽ amujekwa ta pehẽ pe apo 'y. Jande ngi har amõ ta manõ ta. Upa jande jamanõ ym ta. Tupãma'e jumi'a tyapu ta. A'ejõhar tyapu rahã, pahar amõ koty jande rete ke Tupã muruwak ta. Eha ke amõ jupimi, aja pahar te muruwak ta. Jumi'a tyapu rahã, manõ ame'ë ta ke Tupã mukwera ta. Pe, manõ ym te ta tĩ. Pe, upa jande rete ke amõ koty Tupã muruwak ta. ⁵³ Awa manõ rahã, inem ta. Ame'ë ke Tupã muruwak ta me'ë te'e. Aja rahã, inem ym te ta. Manõ ame'ë ta ke a'e muruwak ta me'ë te'e tĩ. Aja rahã, uhã te hũ ta ixo. ⁵⁴⁻⁵⁵ Upa aja rahã, inem ame'ë ke Tupã muruwak ta. Aja rahã, inem ym te ta. Aja rahã, Tupã

je'ëha rehe amõ mupinim. Aja uhyk ta.

Manõ ym te ta awa apo 'y. Uhã te hũ ta awa ixo.

Manõ ym te ta awa apo 'y. Upa Tupã mukwera katu riki.

Manõ ym te ta awa apo 'y. A'erehe marã ka ym jande ke mupyaiha.

⁵⁶ Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e. A'erehe a'e manõ riki. Ma'e riki ma'e ka'u te'eha ma'eha ke my? Ame'ë ke Moise je'ëha riki mujekwa katu ngã pe. ⁵⁷ Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te manõ. Upa jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe a'e muhepy. A'erehe inamõ jaxo rahã, jamanõ ym te ta 'y. A'erehe: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja Tupã pe japandu katu.

⁵⁸ Ihẽ mu ta! Ihẽ apy'a katu ame'ë ta ke pehẽ! Mã peja Jesu rehe pejurujar katuha ke pehijar ym. Mã peja jandema'e sawa'e te rehe tapijar te'e we peparaky pexo. A'e putar ame'ë ke pema'ema'e rahã, ame'ë riki pehẽma'e parakyha ke. Ima'e parakyha rehe pema'ema'e rahã, ma'e katu ame'ë ke pehẽ pe a'e me'ë me'ë ta, aja pekwa. (Pehẽ ke a'e mukwera katu ta muhem kÿ.)

16

Jesu kotyhar ta ngi tamatarer ke matyr

¹ Tamatarer matyriha rehe har ihẽ apandu ta apo 'y. Ame'ë rehe har paper pinim ihẽ pe pemuwyr. Pesarahã! Ngara ywy rupi Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ë ta pe ihẽ apandu, aja pema'ema'e tĩ. Kuja. "Jundéi ywy rupi Tupã kotyhar ta ixo. Ame'ë ta ngi har amõ amõ ta ima'e ym te ma'e ke. Ame'ë ta pe mã peja tamatarer ke pemondo. Pehẽ pe-matyr, ame'ë ke pemondo" aja ihẽ apandu ngara ywy pe har ta pe. ² Nomin pame katu te tamatarer ke pemupyta. Ta'yr mi pehẽ pame katu te pemupyta. Pehẽ peparakyha namõ heta pepyhyk rahã, heta we pemupyta. Heta ym pepyhyk rahã, heta ym pemupyta. Aja pame katu te.

Aja me'ē pehē rehe ihē ahyk ym rahā we, pematyr. ³ Pe, pehē rehe ihē ahyk rahā, ame'ē tamatarer ke Jerusarē ok ta pe ihē amondo ta. Pehē pepandu ame'ē sawa'e ta namō ihē amondo ta. Sawa'e rehe har paper rehe ihē amupinim ta tī. Aja rahā, Jerusarē ok ta pe har ta ukwa katu ta a'eta rehe har tī. ⁴ Heta tamatarer ke pematyr rahā, sawa'e ta namō ihē araho ta tī. Aja rahā, sawa'e ta ihē namō oho ta tī.

Páu rehe har

⁵ Masendo ywy rupi ihē aho py ta. A'engi pehē koty ihē aho ta. Masendo ywy rupi ihē aho ta me'ē te'e. ⁶⁻⁷ Pehē koty ihē ahyk rahā, pehē namō ihē apyta we ta nahā my. Aman ndy'ar rahā, apyta ta nahā my. Pahar pehē ngi ihē aho ym ta rī. Tupā putar rahā, pehē namō ihē apyta katu we ta rī. Pe, a'ewan asak rahā, pehē ngi ihē aho ta tī. Myp ihē aho ta my? Akwa ym rī. Ihē aho rahā, ihē pe ma'e ke peme'ē ta, aja ihē akwa.

⁸ Se Ese ok ta pe ihē apyta we ta rī. Penteko 'ar upa rahā, sengi ihē aho ta. ⁹ Se Tupā rehe har ihē amu'e mu'e hū axo. Pe, ame'ē ke amō ta putar ym riki. Ihē ruwajan ta aja saka.

¹⁰ Pehē rehe Timo uhyk rahā, pahar ipo ke pepyhyk pyhyk katu te ingi. Pehē rok pe pemupyta katu. Ihē aja Tupā rehe a'e paraky ixo tī. Tupā je'ēha ke a'e pandu pandu, ame'ē riki ima'e parakya. ¹¹ A'erehe: "Jaxer a'e" aja ym pekwaha ehe har. Pehē ngi a'e oho rahā, ma'e ke peme'ē katu ipe. A'e putar ame'ē ke peme'ē ipe. Aja rahā, ihē rehe a'e uhyk katu ta. A'e uhykiha rehe ihē aharō axo. Imu ta namō a'e uhyk ta. Jurujar katu ame'ē ta ke a'eta.

¹² Apor rehe har ihē apandu ta apo 'y. Ihē apandu pandu ipe: "Korin ok ta pe har ta rehe esak eho. Jande mu ta namō eho. Jesu kotyhar ta rehe esak eho" aja riki. A'e pandu: "Apo anī ta rī" aja a'e. A'e ukwa rahā, pehē koty a'e oho ta.

Je'ēha a'ejōhar

¹³ Pehē ruwajan ta aja me'ē pewe ixo. Pekwa katu pexo. Aja rahā, pehē ke a'eta muka'u te'e ym ta. Aja rahā, Jesu rehe pejurujar katuha ke pehijar ym ta. Pehē ruwajan ta ngi pekyje ym pexo. Pehē py'a ke pemātā katu. ¹⁴ Upa ma'e ke pema'ema'e rahā, amō ta rehe pepy'a katu pexo.

¹⁵ Esete rehe har pekwa katu. Ianam ta rehe har aja tī. Pekwa katu tī. Ngere ywy pe Jesu rehe jurujar katu py ame'ē ta ke a'eta. Pe, Tupā kotyhar ta namō ma'e ke a'eta ma'ema'e katu. Ihē mu ta! Ihē apandu pehē pe. ¹⁶ Ame'ē ta rehe pehendu katu. Ame'ē ta aja amō ta ixo tī. Tupā kotyhar ta namō ma'e ke ma'ema'e katu tī. Ame'ē ta rehe pehendu katu tī.

¹⁷ Se Esete uhyk riki. Potuna aja tī. Akái aja tī. A'eta uhyk, a'erehe ihē rury katu axo. Se ihē namō pexo ym, a'erehe ihē py'a pemātā ym. A'erehe Esete ta riki ihē py'a ke mātā katu. ¹⁸ A'erehe ihē ke a'eta muhury katu. Pehē ke a'eta muhury katu, aja ihē ke muhury katu tī. Katu ame'ē ta ke a'eta, aja ihē apandu.

¹⁹ Asia ywy pe Jesu kotyhar ta ixo. Katuha ke a'eta mondo ixo pehē pe. Ak mondo ixo tī. PIRISI mondo ixo tī. A'eta rok pe Jesu kotyhar ta jy'ar. Ame'ē ta katuha ke mondo ixo tī. ²⁰ Se Jesu kotyhar ta ixo. Upa a'eta katuha ke mondo ixo pehē pe tī.

Pehē pejuman juman pehē juehe. Aja pepy'a katu pehē juehe pexo aja pemujekwa ngā pe.

²¹ Ko ihē po pe te'e ihē riki paper pinim ihē amupinim ā. Ihē Páu. Katuha ke pehē pe ihē amondo axo tī.

²² Jandema'e sawa'e te rehe amō ipy'a ym rahā, mā peja ame'ē ke Tupā mupyrara. Mā peja jandema'e sawa'e te pahar jywyr.

²³ Mā peja Jesu, jandema'e sawa'e te ipy'a katu pehē rehe.

²⁴ Upa jande riki Jesu Kirisutu kotyhar ta ke. A'erehe pehē rehe ihē apy'a katu tī.

Upa.

Korin ok ta pe har ta pe Páu mupinim Mokõihar ke

Páu kome'ẽ paper ke mupinim tĩ. Korin ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ẽ ta pe kome'ẽ paper pinim ke mondo. Mokõihar ke.

Paper pinim a'e mondo py. Ame'ẽ rehe: “Pehendu katu” aja Páu mupinim. Amõ ta pandu: “Páu jande ke muka'u te'e” aja pandu naĩ. “Anĩ. Amuka'u te'e ym” aja Páu mujekwa katu.

Korin ok ta pe har ta rehe a'e ipy'a katu, a'erehe pyrara hũ a'e ixo, aja mujekwa. Aja myrandu katu ke Páu pandu pandu ngã pe. Pyrara hũ ixo, a'erehe ipy'a katu ngã rehe aja a'e mujekwa katu.

Korin ok ta pe Jesu kotyhar har ta ixo ame'ẽ ta pe Páu mupinim tĩ

¹⁻² Pehẽ riki Tupã kotyhar ta ke. Korin ok ta pe har ta ke pehẽ. Ihẽ Páu. Ko pehẽ pe paper pinim ihẽ amondo axo. Timo ihẽ namõ ixo. Jande mu aja a'e. Tupã kotyhar ta Ngere ywy pe ixo. Upa katu te ame'ẽ ta pe paper pinim jamondo jaxo tĩ. Tupã putar, a'erehe ihẽ pe Jesu Kirisutu pandu kwe:

—Nde ke ihẽ amondo axo. Ihẽ rehe har nde erepandu pandu ta ereho — aja Kirisutu pandu.

Mã peja pehẽ rehe Tupã, jande pái keruhũ ipy'a katu te hũ. Mã peja Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te aja tĩ. Ipy'a katu te hũ tĩ. Mã peja pehẽ py'a ke Tupã muhury katu tĩ. Mã peja Jesu Kirisutu aja tĩ. Muhury katu tĩ.

Japyrara jaxo rahã, jande py'a ke Tupã mātã katu

³ Jande rehe Tupã pyrara usak. A'e riki Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te pái ke. Jande pái keruhũ tĩ. Upa jande py'a ke a'e mātã katu, a'erehe mã peja japandu: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja. ⁴ Upa katu te mäte jakwaha aja jaxo rahã, jande py'a ke

a'e mātã katu. Aja rahã, amõ ta riki mäte ukwaha aja ixo rahã, ame'ẽ ta py'a ke jande jamātã katu tĩ. Jande py'a ke Tupã mātã, aja amõ ta py'a ke jamātã katu tĩ. ⁵ Kirisutu pyrara hũ kwe. Ixotyhar ta ke jande, a'erehe a'e aja jande tĩ. Japyrara jaxo tĩ. Inamõ jande juehe katu jande jaxo, a'erehe jande japyrara rahã, jande py'a ke Tupã mātã katu. ⁶ Myrandu katu ke japandu pandu. A'erehe jande ke amõ ta mupyrara. Pejuru-jar katu ehe, a'erehe pehẽ ke Tupã muhã katu. A'erehe pehẽ pepyrara aja pexo rahã, pehẽ py'a ke a'e mātã katu tĩ. Jande py'a ke a'e mātã rahã, pehẽ py'a ke a'e mātã katu ta tĩ, aja pekwa katu. Pehẽ pe pyrātãha ke a'e muwyr, a'erehe pehẽ py'ahu te'e pehendu. Jande aja pehẽ pepyrara pexo rahã, pehẽ py'ahu te'e pehendu tĩ. ⁷ A'erehe pejuru-jar katuha ke pehijar ym ta, aja jakwa katu. Jande aja pepyrara pexo rahã, jande aja pehẽ py'a ke Tupã mātã katu ta tĩ. Aja jande jakwa katu.

Pyraraha te hũ ngi Páu ke Tupã muhem

⁸ Jande mu ta aja pehẽ! Pesarahã! Asia ywy pe jande jaxo rahã, mäte jakwaha. Ame'ẽ ke pekwa aja japutar. Asia ywy pe jande ke ngã mupyrara hũ. Mahy hũ tĩ. A'erehe jajupandu jande jupe: “Jande jamanõ ta” aja jande jupe naĩ. ⁹ Mäte jakwaha, a'erehe: “Páu ta manõ ta me'ẽ te'e” aja amõ ta pandu, aja jaxo. Aja rahã, marã ka ym jande te'e jahemiha ingi, aja jakwaha. Tupã jõ riki jande ke muhem ta ingi, aja jakwa katu. A'e riki ngã ke mukwera katu ame'ẽ ke a'e. ¹⁰ Jamanõ ta, aja jakwaha. Anĩ. Ame'ẽ ngi jande ke Tupã muhem riki. Jete! Muhem ta kũ tĩ. Tapijar te'e we jande ke a'e muhem ta kũ tĩ, ame'ẽ ke jakwa katu tĩ. (Ame'ẽ ke pekwa katu tĩ, aja japutar.) ¹¹ Pe, jande namõ ma'e ke pema'ema'e ta tĩ. Kuja. “Pyraraha ngi Páu ta ke emuhem” aja jande rehe har Tupã namõ pepandu pandu rahã,

jande namō ma'e ke pema'ema'e katu tī, ame'ēja saka. Heta ngā jande rehe har Tupā namō pandu pandu ame'ē ke a'e muwyr ta jande pe. Jande rehe a'e usak katu ta, a'erehe: “Páu ke Tupā mupoir” aja ngā ukwa rahā, Tupā pe ngā pandu ta: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja riki.

Te'e Páu pandu ym

¹² (Pehē ngi har amō ta pandu: “Páu Kirisutu mondo ame'ē ke aja ym a'e” aja naī. Anī. Kirisutu mondo ame'ē ke ihē, aja akwa katu.) Kome'ē ywy keruhū pe ihē axo rahā, Tupā mujekwa ame'ē ke namō axo katu. Pehē namō axo rahā, aja axo tī. Mokōi akwaha namō axo ym tī. Ihē atu akwaha namō axo ym. Anī. Ihē rehe Tupā ipy'a katu. A'erehe pyrātāha ke ihē pe muwyr. Ame'ē namō kome'ē ywy keruhū pe axo katu. Pehē namō axo rahā, aja tī. A'erehe katu ym ame'ē ke ama'ema'e ym, aja akwa. A'erehe ihē rury katu.

¹³⁻¹⁴ Amukwehe we paper pinim ihē amondo pehē pe. Ame'ē ke pepyhyk. Pe, pekwa. Pekwa katu, ame'ē ke jō paper rehe ihē amupinim. Mokōi akwaha ihē amupinim ym. Jete har te ke amupinim. Ihē amupinim ame'ē rehe har ta'yr mi pekwa rī. (Myrandu katu ke ihē apandu, ame'ē ma'ema'eha rehe ihē ke Jesu Kirisutu mondo.) A'erehe Kirisutu mondo ame'ē ke ihē aja upa katu te pekwa katu, ame'ē ke ihē aputar. Aja rahā, Jesu, jandema'e sawa'e te jywyr rahā, jande rehe pesak rahā, pehē rury katu ta. Arahā pehē rehe jasak rahā, jande rury katu ta tī.

¹⁵⁻¹⁶ Ihē amupinim ame'ē rehe har pekwa katu, aja akwa katu. A'erehe ihē ajupandu ihē jupe: “Masendo ywy koty ihē aho rahā, Korin ok ta pe ixo ame'ē ta rehe ihē asak ta aho” aja ihē jupe. Kuja tī. “Masendo ywy ngi ihē ajywyr rahā, Korin ok ta pe ixo ame'ē ta rehe ihē asak ta aho tī” aja ihē jupe. Aja rahā, mokōihar pehē rehe ihē asak ta. Aho rahā, asak ta. Ajywyr rahā, aja tī. Asak ta tī. Aja

rahā, mokōihar pehē rury katu ta. Pe, pehē ngi ihē aho rahā, ma'e ke ihē pe peme'ē katu ta. Aja rahā, Jundēi ywy pe aho katu ta. ¹⁷ (“Aho ta” aja ihē apandu. Pe, je'ēha ihē pe amō muhyk werur, a'erehe: “Aho ym we ta rī” aja apandu. Ame'ē ke pehē ngi har amō ta ukwa rahā, kuja ukwaha ngā jupe naī.) “Manga te'e ixo aja me'ē sawa'e Páu” aja naī. Anī. Aja ym. “Ihē aho ta” aja apandu rahā, ihē atu aputar ame'ē ke apandu, aja a'eta ukwaha naī. A'erehe a'eta pandu: “ ‘Aho ta’ aja Páu pandu rahā, pahar: ‘Anī. Aho ym ta’ aja pandu” aja pandu pandu. A'erehe: “Manga te'e ixo aja me'ē sawa'e Páu” aja ukwaha naī. ¹⁸ Anī. Aja ym ihē. Tupā pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu. Aja ihē tī. Ihē apandu ame'ē ke ama'ema'e katu tī. A'erehe: “Aho ta” aja ihē apandu rahā, pahar: “Anī, aho ym we ta rī” aja ym ihē apandu. A'erehe amanga te'e axo aja me'ē sawa'e ym ihē, aja pekwa.

¹⁹ Amō we tī. Jesu Kirisutu Tupā ra'yr. Ehe har pehē pe ihē apandu pandu. Sir aja tī. Timo aja tī. Pandu pandu tī. Manga te'e ixo aja me'ē sawa'e ym te Kirisutu. Anī. A'e pandu ame'ē ke aja te'eha a'e ma'ema'e katu. Aja ihē tī. Ihē apandu ame'ē ke ama'ema'e katu tī, aja pekwa katu. ²⁰ Pesarahā! Upa katu te Tupā pandu ame'ē ke Jesu ma'ema'e. Tupā pandu katu ame'ē ke Jesu muhyk katu tī. A'erehe Jesu rehe har jakwa rahā, jete har te ke ihē apandu, aja jakwa katu. Aja rahā: “Tupā riki katu te ame'ē ke a'e” aja ngā pandu ta. (A'erehe amanga te'e axo aja me'ē sawa'e ym ihē, aja pekwa katu tī.)

²¹ Pe, Tupā riki jande pe pyrātāha ke muwyr. A'erehe Kirisutu kotyhar ta ke jande aja a'e mujekwa katu jande pe. Pehē pe aja jande pe a'e mujekwa katu tī. A'e riki jande pe pandu: “Ihēma'e parakyha ke pema'e peho” aja. (A'erehe Kirisutu rehe har japandu pandu jaxo.) ²² (Ihēma'e ke rehe ihē rer ihē amupinim.) Tupā aja tī. “Ko ihēma'e ke” aja Tupā pandu. A'erehe jande py'a rehe I'ā ke muwyr.

Aja rahã: “Ko ihẽma'e ke” aja a'e mujekwa katu. Jande py'a rehe I'ã ke a'e muwyr. Ame'ẽ kuja mujekwa. Yman rahã, jande ke a'e muhã katu ta, aja mujekwa. (Jande py'a rehe I'ã ihĩ katu, a'erehe ihẽ apandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu aja pekwa katu tĩ.)

Pehẽ pe aje'ẽ je'ẽ tar ym, a'erehe pehẽ koty aho ym

²³ Ko jetehar te ke pehẽ pe ihẽ apandu, aja Tupã ukwa katu riki. Jetehar te ke ihẽ apandu ym rahã, mã peja ihẽ ke Tupã mahy katu. Ko pehẽ pe apandu: “Pehẽ koty ihẽ aho ta” aja. Pe, ihẽ aho ym. Ma'erehe my? Ame'ẽ ke amujekwa ta apo 'y. Kuja. Ihẽ ajupandu ihẽ jupe: “Korin ok ta pe ihẽ aho rahã, a'ep pe har ta pe ihẽ aje'ẽ je'ẽ hũ ta. Ame'ẽ ta ixoha katu ym, a'erehe aje'ẽ je'ẽ hũ ta” aja ihẽ jupe. Anĩ. Aja aje'ẽ je'ẽ tar ym. A'erehe pehẽ koty ihẽ aho ym riki. ²⁴ “Aje'ẽ je'ẽ ta” aja apandu rahã, pehẽma'e kapitã ihẽ aja my? Anĩ. Aja ym ihẽ. Myja me'ẽ pejurujar katu my? Ame'ẽ rehe har ihẽ apandu ym. Kirisutu rehe pejurujar katuha ke pehijar ym, aja ihẽ akwa katu. “Aje'ẽ je'ẽ hũ ta” aja apandu rahã, pexoha rehe har jõ ihẽ apandu. Pehẽ pexoha ke ihẽ amukatu tar katu. Aja rahã, Tupã koty pehẽ py'a pejumuruwak ta my tĩ.

2

¹⁻² Pehẽ ke jande jamuhury tar katu, a'erehe ihẽ ajupandu ihẽ jupe: “Korin ok ta pe ihẽ aho ym we ta rĩ. Aja rahã, ame'ẽ ta ke ihẽ amupyai ym ta” aja ihẽ jupe. Pesarahã! Pehẽ ke ihẽ amupyai rahã, awa riki ihẽ ke muhury katu ta my? Nixói awa! Ihẽ riki amupyai ame'ẽ ta jõ riki ihẽ ke muhury katu ta. Pehẽ ke ame'ẽ ta. A'erehe pehẽ ke ihẽ amupyai tar ym. (A'erehe pehẽ koty aho ym rĩ.) ³ Paper pinim pehẽ pe ihẽ amondo py. Ame'ẽ pe ihẽ aje'ẽ je'ẽ hũ ha pehĩ. Aja rahã, upa pehẽ pexoha ke pemukatu my? Aja ym rahã, pehẽ rehe ihẽ ahyk rahã, ihẽ aje'ẽ je'ẽ hũ

ta tĩ. Aja rahã, ihẽ apyai ta, aja ihẽ aputar ym. Ihẽ ke pemupyai, anĩ. Ihẽ ke pemuhury katu ta me'ẽ te'e. Ihẽ rury katu rahã, pehẽ rury katu tĩ, aja ihẽ akwa katu. ⁴ Amukwehe pehẽ pe paper pinim ihẽ amondo rahã, upa ihẽ py'a rupi ihẽ apyai te. Ajumupyai tĩ. Ihẽ apyai, a'erehe ihẽ ajixi'u hũ tĩ. (Ihẽ amupinim aĩ rahã, ajixi'u aĩ tĩ.) Upa pehẽ rehe ihẽ apy'a katu te, aja ihẽ amujekwa tar katu pehẽ pe, a'erehe ame'ẽ paper pinim ihẽ amondo. Pehẽ ke ihẽ amupyai, anĩ. Aja aputar ym.

Ma'e ka'u te'eha ke ma'e ame'ẽ sawa'e rehe pehẽ py'a pemujywyr katu

⁵ (Pehẽ koty imãĩ nungar namõ ukwer kwe. Ame'ẽ rehe har ihẽ amupinim kwe.) Amõ ta ke ame'ẽ jaxer ai ma'e ame'ẽ mupyai rahã, ihẽ ke jõ mupyai ym. Pehẽ ke a'e mupyai tĩ. A'erehe: “Upa katu te pehẽ riki ihẽ ke mupyai” aja apandu tar ym. ⁶⁻⁷ Ame'ẽ sawa'e pe pehẽ ngi har hetaha ta je'ẽ je'ẽ hũ. Ame'ẽ a'ewan riki. Tupã koty ipy'a ke ame'ẽ mujywyr. A'erehe apo pehẽ py'a pemujywyr katu ta me'ẽ te'e ehe. A'e ke pemuhury tĩ. Aja rahã, ame'ẽ sawa'e tapijar te'e we pyai ym te ta ixo. “Mãte ihẽ ke akwaha” aja pandu ym ta. “Ihẽ ke Tupã putar ym” aja ukwa ukwa ym ta ixo tĩ. ⁸ A'erehe pehẽ pe ihẽ apandu. Pehẽ pepy'a katu ehe, aja pemujekwa ipe, sawa'e pe.

⁹⁻¹⁰ Upa ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe pehendu katu my, ame'ẽ ke ihẽ akwa tar katu. Aja te'eha ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe pehendu katu my. Ame'ẽ ke ihẽ akwa tar katu tĩ. A'erehe paper pinim pehẽ pe ihẽ amondo kwe. Ma'e ka'u te'eha ke ame'ẽ sawa'e ma'e. Ame'ẽ ke rehe pehẽ py'a pemujywyr rahã, ihẽ rehe pehendu katu, aja akwa katu. Pehẽ py'a pemujywyr ehe rahã, ihẽ py'a ihẽ amujywyr ehe tĩ. Pehẽ ke ihẽ amuhury tar katu, a'erehe ame'ẽ sawa'e rehe ihẽ py'a ihẽ amujywyr tĩ. (A'e tỹ. Ihẽ py'a ihẽ amujywyr ehe.) Kirisutu ihẽ rehe usak, aja ihẽ axo, a'erehe ihẽ py'a ame'ẽ sawa'e rehe ihẽ amujywyr tĩ.

¹¹ Aja rahã, jande ke Satana muka'u te'e ym ta. (Ãjã ramũi a'e.) A'e putar ame'ẽ ke jande jakwa katu. Jande riki ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e, ame'ẽ ke a'e putar, aja jande jakwa katu.

Toroa ok ta pe Páu ixo rahã, jumupyai a'e

¹² Toroa ok ta rehe ihẽ ahyk aho rahã, a'ep myrandu katu ke ihẽ apandu pandu. Kirisutu rehe har apandu pandu. Arahã Kirisutu rehe ngã ke jandema'e sawa'e te mujurujar katu. A'erehe heta jurujar katu ehe. Ame'ẽ riki jandema'e sawa'e te ma'ema'eha ke, aja akwa katu. ¹³ Arahã Tit, jande mu ke ihẽ amahem ym, a'erehe ihẽ ajumupyai hũ. (Ihẽ rehe pehendu katu my, ame'ẽ ke Tit pandu ta ihẽ pe, aja akwaha naĩ. Nixói a'ep.) A'erehe a'ep pe har ta pe ihẽ apandu: "Tit ke ihẽ akekar ta aho" aja. Pe, Masendo ywy pe ihẽ aho.

Tupã pe ma'e pihe katu ame'ẽ ke jande

¹⁴ (Amõ rahã we, Tit rehe asak. A'erehe pehẽ pexoha rehe har akwa. Pexoha katu, aja akwa.) A'erehe Tupã pe ihẽ apandu: "Mã! Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja. Pesarahã! Amõ ta ke kapitã muputu'u rahã, muputu'u ame'ẽ ta ke a'e werur. "Ko ihẽ amuputu'u ame'ẽ ta ke" aja kapitã mujesak hekoha ta pe. Aja Tupã tĩ. Kirisutu riki kapitã keruhũ a'e. (Jande jajurujar katu ehe.) A'erehe jande riki Kirisutu kotyhar ta ke. (A'erehe a'e muputu'u ame'ẽ ta aja saka jande tĩ.) A'erehe Kirisutu namõ jande ke Tupã mujesak hekoha ta pe, ame'ẽja saka. A'erehe: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja Tupã pe ihẽ apandu.

Tupã pandu jande pe: "Kirisutu rehe har pepandu pandu peho" aja. A'erehe ehe har japandu pandu jaho. Ma'e pihe katu ame'ẽ ke amõ jyhẽ rahã, upa koropi pihe katu. Aja Kirisutu rehe har japandu rahã, upa ngã renda rupi Kirisutu rehe har

ukwa ta. (Ma'e piheha ok ta rupi upa pihe katu, ame'ẽja saka.) ¹⁵ Tupã pe jande ke Kirisutu me'ẽ, ame'ẽja saka. A'erehe Tupã pe jande riki ma'e pihe katu ame'ẽja saka. Aja rahã Kirisutu rehe har japandu pandu. Tupã muhã katu ame'ẽ ta pe japandu pandu. Mupyraraha renda pe oho ta ame'ẽ ta pe japandu pandu tĩ. Kirisutu rehe har japandu pandu tĩ. ¹⁶ A'erehe ame'ẽ ta hendu rahã, ma'e inem, ame'ẽja saka ngã pe. Putar ym. A'erehe mupyraraha renda pe oho ta. Tupã koty oho ta ame'ẽ ta pe anĩ. Kirisutu rehe har hendu rahã, ma'e pihe katu, ame'ẽja saka. Jurujar katu ehe. A'erehe Tupã namõ ixo ta.

Pesarahã! Kirisutu rehe har mupyraraha renda pe oho ta ame'ẽ ta pe amõ pandu pandu. Tupã koty oho ta ame'ẽ ta pe aja tĩ. Pandu pandu tĩ. Aja rahã, awa riki Kirisutu rehe har pandu pandu katu my? ¹⁷ Jande riki. Amõ ta anĩ. Jande aja a'eta ixo ym. Amõ ta Tupã je'ẽha ke pandu pandu rahã, tamatarer hũ ke pyhyk ta, aja ukwaha naĩ. (Ihẽ aja tĩ, aja pehẽ ngi har amõ ta pandu naĩ. Manambe aja tĩ. Tamatarer hũ japyhyk, aja jande rehe har pandu naĩ tĩ.) Anĩ. Aja ym jande. Jande ke Tupã mondo, a'erehe ima'e je'ẽha ke japandu pandu. Mokõi jakwaha aja ym japandu pandu. Kirisutu miasu ta ke jande, a'erehe jande rehe Tupã usak, aja jaxo. Aja ima'e je'ẽha ke japandu pandu.

3

Tupã je'ẽha pyahu ame'ẽ ke

¹ (Ihẽ apandu ame'ẽ ke jetehar te ke, aja pekwa katu.) Ihẽ rehe har amõ we pehẽ pe apandu ym ta me'ẽ te'e. Pekwa katu, a'erehe apandu ym ta me'ẽ te'e. Paper rehe: "Páu katu ame'ẽ ke a'e" aja amõ mupinim. Aja ihẽ aputar my? Anĩ. Aputar ym. Amõ ta aja putar riki. Ehe har amõ ta ukwa ta: "Katu ame'ẽ ke a'e" aja. A'erehe paper rehe ehe har amõ mupinim. Ihẽ anĩ. Aputar ym. Pe, paper rehe ihẽ rehe har pemupinim, aja rahã amõ ta ihẽ rehe har ukwa ta. Aja

aputar ym tĩ. Pesarahã! ² (Myrandu katu ke pehẽ pe japandu pandu rahã, Kirisutu rehe pejurujar katu. A'erehe pehẽ rehe amõ ta usak rahã, jande riki Kirisutu mondo ame'ẽ ta ke jande aja ukwa katu.) A'erehe pehẽ rehe usak rahã, pehẽ atu ihẽma'e paper pinim ame'ẽja saka. Manambema'e aja tĩ. Ima'e paper pinim ame'ẽja saka tĩ. Paper pinim rehe amõ usak rahã, upa ma'e ke ukwa katu. Ame'ẽja saka pehẽ rehe amõ ta usak rahã, jande riki Kirisutu mondo ame'ẽ ta ke jande, aja ukwa katu. A'e tỹ. Pehẽ rehe japy'a katu. A'erehe jande py'a rehe pexo, ame'ẽja saka. ³ Pehẽ atu paper pinim, ame'ẽja saka tĩ. Kirisutu mupinim, ame'ẽja saka. Pehẽ koty jande ke Kirisutu mondo, a'erehe ehe har japandu pandu. Pejurujar katu ehe, a'erehe a'e riki mupinim, ame'ẽja saka. Kirisutu mupinim, ame'ẽja saka rahã, mupihũha namõ mupinim ym. Yman ita rehe je'ẽha ke Tupã mupinim, ame'ẽja saka ym tĩ. Anĩ. Awa py'a rehe mupinim, ame'ẽja saka. Aja rahã, awa py'a rehe I'ã ke a'e muwyr. (Ame'ẽ riki mupinĩha, ame'ẽja saka.) Ixuwe katu te hũ ame'ẽ ke Tupã. Tupã'ã ke Kirisutu muwyr.

⁴ Myrandu katu japandu pandu, ame'ẽ riki jandema'e parakyha. Ame'ẽ rehe jande ke Kirisutu mondo, aja jakwa katu. A'erehe jandema'e parakyha rehe Tupã usak, aja rahã, katu aja jakwa katu. ⁵ Jande atu jakwaha namõ myrandu katu ke japandu pandu my? Anĩ. Aja ym. Tupã riki jande pe ima'e pyrãtãha ke muwyr. ⁶ A'e riki pyrãtãha ke muwyr, a'erehe ima'e je'ẽha pyahu ame'ẽ ke japandu pandu katu. Ame'ẽ je'ẽha pyahu kuja riki. Kirisutu rehe awa jurujar katu rahã, ipy'a rehe I'ã ke Tupã muwyr. Ame'ẽ je'ẽha pyahu ame'ẽ ke. Moise je'ẽha rehe hendu katu rahã, amõ koty ame'ẽ. Moise je'ẽha rehe jõ amõ hendu katu rahã, Tupã namõ ixo ym te ta. Amõ py'a rehe I'ã ihĩ rahã, Tupã namõ ixo katu ta. Aja rahã, uhã te hũ ta ixo.

⁷ Yman itape rehe je'ẽha ke Tupã

moĩ. Ame'ẽ ke Moise pe Tupã me'ẽ rahã, a'ep hendy te hũ. Aja pyrãtãha ke mujesak. (Aja a'ep a'e ixo aja mujekwa ngã pe tĩ.) Pe, Moise ruwa hendy hũ tĩ. Ame'ẽ uwe wan ixo rahã, hendy we hũ rĩ. A'erehe marã ka ym huwa rehe jundéu awa ta usak usakiha. Ame'ẽ Moise je'ẽha ke amõ pandu pandu rahã, kuja ukwa: "Mã! Ma'e aka'u te'eha ke ihẽ ama'e. Tupã namõ axo ym ta" aja ukwa. Pe, ame'ẽ je'ẽha ke Moise pe Tupã me'ẽ rahã, a'ep hendy te hũ. Pyrãtãha ke mujesak tĩ. (Aja a'ep a'e ixo aja mujekwa ngã pe tĩ.) ⁸ Aja rahã ame'ẽ je'ẽha 'ar koty te we Tupã'ã ma'eha. Amõ ke muhã katu rahã, pyrãtã te ha rupi Tupã'ã muhã katu. ⁹ Ame'ẽ Moise je'ẽha rehe amõ hendu rahã, jupandu jupe: "Mã! Katu ym ihẽ. Ihẽ ke Tupã mupyrara ta" aja. Ame'ẽ Moise je'ẽha riki katu riki. Je'ẽha pyahu ame'ẽ ke i'ar koty te we katuha. Je'ẽha pyahu ame'ẽ ke rehe amõ hendu katu rahã, Tupã pandu: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja. A'erehe Moise je'ẽha 'ar koty te we je'ẽha pyahu katuha. ¹⁰ Apo je'ẽha pyahu ame'ẽ namõ jaxo. Moise je'ẽha 'ar koty te we katu te ha. A'erehe ymanihar Moise je'ẽha katu ame'ẽ ke upa, aja japandu. ¹¹ Moise je'ẽha i'i ixo, ame'ẽja saka. Ame'ẽ riki katu rahã, upa ym te ame'ẽ ke i'ar koty te hũ katuha. Je'ẽha pyahu ame'ẽ ke upa ym te. A'erehe je'ẽha pyahu ame'ẽ ke i'ar koty te we katuha. (Uhã te hũ ha ke ame'ẽ me'ẽ. A'erehe i'ar koty te we katuha.)

Tupã je'ẽha ke jundéu awa ta ukwa ym

¹² Je'ẽha pyahu riki upa ym te ta, ame'ẽ ke jakwa katu. A'erehe kyje ym ha namõ Kirisutu rehe har japandu pandu. ¹³ Moise aja jaxo ym tĩ. Tupã je'ẽha wewe ukwa, aja ym jamu'e. Pesarahã! Huwa ke Moise jupyk. Pan pe jupyk. Aja rahã, huwa hendyha uwe ame'ẽ ke jundéu awa ta usak ym. ¹⁴ Moise ruwa ke pan jupyk. Aja jundéu awa ta py'a tĩ. Pan pe jupyk ame'ẽja saka apo

tī. A'erehe yman Moise pe je'ēha ke Tupā muwyr, ame'ē ke jundéu awa ta usak usak tipe rahā, iākā mujanam rāi. (A'erehe ukwa ym.) Kirisutu kotyhar aja jō amō jumuruwak rahā, ame'ē pan kanim. (Aja rahā, upa ukwa katu.) ¹⁵ Apo aja tī. Moise je'ēha ke jundéu awa ta usak usak rahā, ipy'a ke pan jupyk, ame'ēja saka ixo we rī. Usak ame'ē ke ukwa ym. ¹⁶ Pe, jandema'e sawa'e te koty jumuruwak rahā, ixotyhar aja ixo. Aja rahā, ame'ē pan ke Tupā mukanim. Aja Tupā je'ēha mujekwa. Jo'ok ame'ēja saka. Aja rahā, je'ēha ke ukwa katu. ¹⁷ “Jandema'e sawa'e te” aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Ame'ē riki Tupā'ā ke. Pe, jandema'e sawa'e te'ā riki jande py'a rehe ihī rahā, jande ākā ke a'e mupirer mi. (Aja rahā, Tupā rehe har jakwa katu te ta.) ¹⁸ Jande ruwa ke pan pirer ame'ē ke jupyk ym jaxo. A'erehe upa jande rehe ngā usak rahā, katu ame'ē ke jande, aja ukwa. Jandema'e sawa'e te katuha aja jaxo tī, aja ukwa. Pe, jandema'e sawa'e te, a'e riki Tupā'ā ke. A'e riki jande ke muruwak ixo. Jandema'e sawa'e te katuha aja amō we amō we jande ke muruwak ixo. Pe, yman rahā, a'e aja jaxo ta tī. Arahā a'e aja nixói te ta ma'e jaka'u te'eha jama'eha ke jande pe.

4

Tupā rehe har ngā pe Páu ta mujekwa

¹ Jande rehe Tupā pyrara usak, a'erehe jande pe a'e pandu. “Myrandu katu ke pepandu pandu peho” aja riki. Ame'ē riki jandema'e parakyha. Ame'ē ke jande pe a'e riki me'ē, a'erehe: “Marā ka ym japanduha” aja ym jande py'a pe jakwa jakwa jaxo. ² Amō ta ukwa ym ha rupi ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e. Upa ame'ē ke jahijar. Ma'e ke jande ke muhuxī, ame'ē jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jahijar tī. Tupā je'ēha ke japandu rahā, amō ta ke jamuka'u te'e tar ym. (“Páu

ta muka'u te'e tar katu” aja amō ta pandu naī.) Anī. Jetehar te ke Tupā je'ēha mujekwa. Aja jande jaxo. Tupā jande rehe usak uī, aja jaxo. Aja rahā, jande rehe amō ta usak rahā, pandu ta: “Páu ta ixoha katu” aja. ³ Myrandu katu ke japandu pandu. Ame'ē ke amō ta ukwa ym rahā, ame'ē ta riki mupyraraha renda pe oho ixo ame'ē ta ke. A'erehe ukwa ym ixo. ⁴ Kirisutu riki Tupā a'e tī. Kirisutu riki katu te me'ē ke. (Aja rahā, nixói te ma'e jaxeriha ipe.) Ame'ē panduha ke myrandu katu rehe ihī. Pe, myrandu katu ke amō ukwa rahā, ame'ē ukwaha riki ma'e weraha aja saka. Pe, mupyraraha renda pe oho ta ixo ame'ē ta rehe ame'ē weraha hendy ixo tipe, ame'ēja saka. Kirisutu rehe har mujekwa tipe. Ame'ē weraha ke Satana muwe, ame'ēja saka. (Ājā ramūi a'e.) Aja rahā, iākā ke mujanam rāi. (Aja rahā, ukwaha mukanim. A'erehe ukwa ym te.) A'erehe myrandu katu rehe mupyraraha renda pe oho ixo ame'ē ta jurujar ym. Satana riki Tupā rehe ipy'a ym ame'ē tama'e kapitā keruhū.

⁵ Sawa'e te wan ta jande a'erehe jande rehe har japandu pandu. Anī. Aja ym. Jesu Kirisutu rehe har jande japandu pandu. A'e riki jandema'e sawa'e te. Ngā muhāha ke a'e aja japandu pandu. Pe, jande riki pehēma'e miasu ta ke. Jande ke Jesu mondo, a'erehe pehēma'e miasu ta ke jande tī. ⁶ Yman te pytun te'e rahā, Tupā pandu: “Mā peja wera katu” aja. A'e riki weraha mujā. Ame'ē Tupā riki jande py'a pe weraha ke muwyr, ame'ēja saka. (Aja rahā, juehe har a'e mujekwa jande pe.) Pyrātā te hū ame'ē ke a'e. Kirisutu rehe har amō ukwa rahā, Tupā rehe har ukwa tī. A'erehe Tupāma'e pyrātāha ke Kirisutu mujesak.

Jande pe pyrātāha ke Tupā muwyr

⁷ Jande riki pitu te'e. Tujuk pander aja saka. Imembek. Anī. Ima'e pyrātāha ke jande pe Tupā muwyr. A'erehe ehe har japandu pandu katu.

Ehe har ukwa ame'ë ke katu te me'ë ke. Ehe har japandu rahã, ima'e pyrãtãha namõ japandu, aja ngã pe Tupã mujekwa. Jandema'e pyrãtãha namõ anĩ. ⁸ Amõ amõ rahã, jande ke amõ ta mahy hũ tipe. (Jande pe ima'e pyrãtãha Tupã muwyr.) A'erehe tapijar te'e we Tupã je'ëha ke japandu pandu. Myja me'ë jama'e ta my? Aja amõ amõ rahã, jakwa jakwa jaxo. Anĩ. Mãte jakwaha aja ym te jaxo. ⁹ Jande ruwajan heta ixo. Pe, jande rehe katu ame'ë ta pete'e ixo tĩ. Jande ke amõ ta muputu'u tĩ. Mahy tĩ. Jande ke jukwa ym we rĩ. ¹⁰ Jesu ke amõ ta mupyrara. Aja jande ke amõ ta mupyrara ixo tĩ. Aja te'e ta jaxo. A'e ke amõ ta jukwa. Aja jande ke amõ ta jukwa tar katu tĩ. Aja te'e ta jaxo. Jajurujar katuha jahijar ym. Aja rahã, Jesu ywa pe ixo, a'erehe ima'e pyrãtãha ke jande pe muwyr, aja jamujekwa katu ngã pe. (Aja rahã, Jesu ixuwe katu te hũ ixo, aja mujekwa katu.) ¹¹ Jande jaxo rahã, jande ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta jukwa tar katu tipe. Jesu rehe har japandu pandu, a'erehe jande ke jukwa tar katu. Anĩ. Japandu pandu we rĩ. Aja rahã, Jesu ywa pe ixo, a'erehe jande pe ima'e pyrãtãha ke muwyr, aja jamujekwa katu ngã pe. (Aja rahã, ixuwe katu te hũ ixo, aja mujekwa katu tĩ.) ¹² Pesarahã! Kuja riki. Jesu rehe har japandu pandu, a'erehe jande ke amõ ta jukwa tar katu. Mãte we me'ë jande jaxo. Japyrara jaxo. Pehë anĩ. Jande japandu, ame'ë rehe pejurujar katu, a'erehe katu aja pexo. (Pepyrara ym, aja pexo katu.)

¹³ Mãte we me'ë jande jaxo (tapijar te'e we myrandu ke japandu.) Aja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ:

“Tupã je'ëha riki jetehar te ke aja akwa katu, a'erehe ame'ë ke ihë apandu katu” aja amõ pandu.

Aja Tupã je'ëha riki jetehar te ke aja jakwa katu, a'erehe myrandu katu ke japandu katu tĩ. ¹⁴ Manõha ngi Jesu, jandema'e sawa'e te ke Tupã mukwera katu muhem. (A'erehe Tupã

je'ëha riki jetehar te ke aja jakwa katu.) Jesu ke Tupã mukwera katu muhem. Aja jande jamanõ rahã, yman rahã, jande ke a'e mukwera katu ta muhem tĩ, aja jakwa katu. Pe, Jesu namõ jaxo ta. Pehë aja tĩ. Mukwera katu ta muhem tĩ. Pe, pehë namõ jande ke huwa koty a'e mupu'am ta. ¹⁵ Apo upa aja japyrara jaxo rahã, pehë pe katu. Myrandu katu ke pehë pe japandu, a'erehe pehë pe katu. Pe, amõ amõ ta rehe pyrara Tupã usak te hũ rahã, Tupã rehe ame'ë ta jurujar katu ta. “Mã! Ne jõ riki katu te hũ” aja Tupã pe pandu ta tĩ. Aja katu Tupã rehe har pandu te hũ riki.

Tapijar te'e we Tupã rehe Páu jurujar katu

¹⁶ (Jande ke Tupã mukwera katu ta muhem, aja jakwa katu.) A'erehe jande jajupyai ym jaxo. Jande pitu te'e riki. Jande rete tamũiha ohoho ixo. Jande py'a anĩ. Wera rahã pame katu te jande py'a ke Tupã mãtã katu. A'erehe tapijar te'e we Tupã rehe jajurujar katu. Jahijar ym ame'ë. ¹⁷ Apo jande ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta mahy we ixo rĩ. Jande ke mupyrara we ixo rĩ. Ame'ë upa ta. Apo japyrara jande jaxo. Aja rahã, yman rahã, Tupã namõ jaxo ta. Katu te hũ ta. Ame'ë ke upa ym te ta. Pyraraha 'ar koty te we katu te ha. A'erehe jajurujar katuha jahijar ym. ¹⁸ A'erehe marã ka ym ma'e ke rehe amõ usakiha, ame'ë rehe har jande py'a pe jakwa jakwa jaxo. Ma'e ke amõ usak ym, ame'ë upa ym te ta. Ywa pe Tupã namõ ixo ame'ë ke upa ym te ta. Ma'e ke amõ usak, ame'ë upa ta. Ame'ë rehe har jande py'a pe jakwa jakwa ym jaxo.

5

Jande rete pyahu ame'ë ke Tupã me'ë ta

¹ (Japyrara jaxo. Anĩ. Jajurujar katuha jahijar ym. Yman rahã, jande rete pyahu ame'ë ke Tupã me'ë ta.) Pesarahã! Kome'ë ywy keruhũ pe jaxo rahã, jande rete riki xipa,

ame'ēja saka. Xipa ijuk, ame'ē riki jande jamanō, ame'ēja saka. Jamanō rahā, amō jande rete ke Tupā mujā ta, ywa pe. A'e riki mujā ame'ē ke. Ame'ē ke ijuk ym te ta. Uhā te hū ame'ē ke. ² Ywa pe jande rete pyahu ame'ē ke jande pe Tupā me'ē ta. Ame'ē ke japutar katu tipe apo 'y. Japutar katu te hū, a'erehe: “Mā! Ame'ē namō apo jaxo rahā, katu” aja jande jupe. ³ Amō jande rete pyahu namō jande jaxo ta rahā, jande'ā jawe te'e, ame'ēja saka ixo ym ta. ⁴ Kome'ē ywy keruhū pe jande jaxo rahā, jande pitu te'e riki. Japyrara jaxo, a'erehe: “Ái ái ái” aja japandu, ame'ēja saka riki. Japyrara jaxo, a'erehe jande rete ngi jahem tar katu riki. Aja jō ym. Ywa pe har jande rete pyahu ke japutar katu. Aja rahā, jamanō ym te ta riki. Jande ruhā te hū ta riki. ⁵ Jande rete pyahu ke Tupā moī katu ta. Ame'ē ke jetehar te aja a'e mujekwa, a'erehe jande py'a rehe I'ā ke a'e muwyr. Aja rahā, yman rahā jande rete ke a'e mupyahu ta, aja a'e mujekwa katu.

⁶⁻⁸ Tupā'ā jande py'a rehe ihī katu, a'erehe jande pyrātā katu te jande. Kome'ē ywy keruhū pe jande jaxo rahā, ywa pe jandema'e sawa'e te namō jaxo ym rī, aja jakwa katu. Se jande rete ke jambor, ame'ēja saka. Pe, ywa pe jandema'e sawa'e te namō jaxo katu, aja japutar katu. Ame'ē ke jasak, a'erehe jajurujar katu ehe. Anī. Aja ym. Jasak ym we rī. Pe, jande jajurujar katu ehe. Aja te'e ta jaxo. ⁹ Jandema'e sawa'e te namō jaxo tar katu. Amō we tī. Ima'e ma'eha ke jama'ema'e tar katu. Ame'ē ke jō japutar katu te. Se jaxo rahā, aja japutar katu te. Ywa pe jaxo rahā, aja tī. Ima'e ma'eha ke jama'e tar katu tī. ¹⁰ Jande johu Kirisutu ruwa koty japu'am ta kŷ. Upa ixotyhar ta aja tī. Huwa koty pu'am ta kŷ tī. Pe, jande rehe har a'e pandu pandu ta. Kome'ē ywy keruhū pe jande jama'ema'eha rehe har a'e pandu pandu ta. (A'erehe ima'e ma'eha ke aja te'eha jama'ema'e tar katu.) Katu ame'ē ke ma'ema'e rahā: “Nde

katu” aja Kirisutu pandu ta. Pe, ame'ē katuha aja ma'e katu ame'ē ke Kirisutu me'ē ta ipe tī. Katu ym rahā: “Nde katu ym” aja Kirisutu pandu ta. Pe, ame'ē katu ym ha aja ma'e ke a'e me'ē ta tī. Aja pame katu te ta. (A'erehe jandema'e sawa'e te putar ame'ē ke mā peja pema'ema'e katu.)

Tupā rehe katu ame'ē ta ke

¹¹ (Jande jama'eha rehe har jandema'e sawa'e te pandu ta) a'erehe ima'e ma'eha jama'ema'e tar katu te. A'erehe amō ta pe japandu: “Pejurujar katu ehe” aja riki. Jetehar te jamu'e, aja Tupā ukwa katu. Aja ihē rehe har pekwa, aja ihē aputar tī. ¹² Aja rahā: “Katu ame'ē ta ke jande” aja japandu ym. Anī. “Jetehar te jamu'e” aja japandu rahā, jande rehe har pekwa ta, aja japutar. Aja rahā, amō ta pe katu jande rehe har pepandu katu ta tī. Ame'ē panduha pekwa katu ta. Ame'ē ta amō rehe usak te'e rahā: “Mā! Katu ame'ē ke” aja ukwaha naī. Soroka pe jō usak, ame'ēja saka. Ixoha ukwa ym. Ipy'a pe usak ym, ame'ēja saka. Ame'ē ta jande rehe usak te'e, a'erehe: “Katu ym Páu ta” aja ukwaha naī. Jande jaxoha ukwa ym, a'erehe: “Katu ym” aja pandu naī.

¹³ Jaka'u te'e jande, aja pekwaha my? Aja jaxo rahā, Tupāma'e ma'eha ke jama'ema'e tar katu, a'erehe jaka'u te'e aja jaxo. Jaka'u te'e ym jande, aja pehē pekwaha my? Aja ym jaxo rahā, pehē py'a ke jamātā tar katu, a'erehe jaka'u te'e aja ym jaxo.

¹⁴ Jande rehe Kirisutu ipy'a katu, a'erehe a'e putar ame'ē ke jama'ema'e katu. Peteī sawa'e manō. Aja rahā, upa awa ta ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe muhepy. Aja jakwa katu. A'e manō rahā, upa katu te awa ta manō inamō tī, ame'ēja saka. ¹⁵ A'e manō. Aja rahā, upa awa ta ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy. Aja rahā, apo ixo ame'ē ta juehe har ma'ema'eha rehe jō usak usak rahā, katu ym. Kirisutu putar ame'ē ke apo ixo ame'ē ta ma'ema'e ta me'ē te'e tī. Kirisutu manō, pe,

a'e ke Tupã mukwera katu muhem tĩ. A'erehe jurujar katu ehe ame'ẽ ta Tupã namõ ixo ta. A'erehe Kirisutu putar ame'ẽ ke apo ixo ame'ẽ ta ma'ema'e ta me'ẽ te'e tĩ. (Aja pehẽ tĩ. Kirisutu putar ame'ẽ ke pema'ema'e ta me'ẽ te'e tĩ.)

¹⁶ Amõ rehe jasak rahã: “Peme'ẽ katu.” Amõ rehe: “Peme'ẽ katu ym” aja japandu ym apo 'y. “Kirisutu katu ym” aja jurujar ym ehe ame'ẽ ta ukwaha naĩ. Yman ame'ẽ ta aja jakwa naĩ tĩ. ¹⁷ Kirisutu kotyhar aja amõ jumuruwak rahã, a'e pyahu aja ixo 'y. Kwehehar ixoha ke mukanim, aja ixo. Ixoha pyahu aja ixo apo 'y. ¹⁸ Upa ame'ẽ ke Tupã ma'ema'e ame'ẽ ke. Jande ke a'e muruwak. Yman huwan ta ke jande. Apo ehe katu ame'ẽ ke jande. Ma'e jande jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe Kirisutu manõ, a'erehe ehe katu ame'ẽ ke jande aja Tupã muruwak. Pe, jande pe a'e pandu tĩ: “Kirisutu rehe har pepandu peho” aja. A'erehe ngã jurujar katu ehe rahã, ehe katu ame'ẽ ta ke aja Tupã muruwak tĩ. ¹⁹ Jande japandu ame'ẽ ke kuja riki. “Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Kirisutu manõ. A'erehe upa ma'e ngã ka'u te'eha ma'ema'eha ke Tupã harái. Kirisutu manõ, ame'ẽ namõ upa awa ta ke ehe katu ame'ẽ ta aja Tupã muruwak ixo” aja japandu. Myja me'ẽ ehe katu aja ngã ke Tupã muruwak, ame'ẽ myrandu ke jande pe Tupã mujekwa. Ame'ẽ ke japandu pandu.

²⁰ Ko jande jaxo. Kirisutu je'ẽha rupi japandu pehẽ pe. Jande japandu rahã, Tupã riki pandu pehẽ pe, aja tĩ. Jande ke Kirisutu mondo, a'erehe japandu pehẽ pe: “Tupã ruwajan ta ke pehẽ. Mã peja Kirisutu rehe pejurujar katu. Aja rahã ehe katu ame'ẽ ta ke aja pehẽ ke Tupã muruwak ta” aja japandu. ²¹ Ma'e ka'u te'eha ke Kirisutu ma'e ym te. Upa jande jaka'u te'eha jama'ema'eha ke Kirisutu rehe Tupã moĩ, ame'ẽja saka. Arahã upa muhepy. Aja rahã, Kirisutu kotyhar ta aja jaxo rahã, Tupã pandu ta: “Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha

pema'eha nixói te pehẽ pe” aja.

6

¹ Tupã pe japaraky aja jaxo. Myrandu katu japandu pandu, ame'ẽ riki jandema'e parakyha ke. A'erehe pehẽ pe japandu katu: “Pehẽ rehe Tupã ipy'a katu. A'erehe ixotyhar ta aja pejumuruwak. A'erehe mã peja pexoha pyahu aja pexo” aja japandu.

² Aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Ame'ẽ ke kuja Tupã pandu:

“Ngã rehe apyrara ihẽ asak, ame'ẽ angaha rehe uhyk.

Arahã ihẽ pe pepandu, a'erehe pehẽ rehe ihẽ ahendu.

Ngã ke ihẽ amuhã katu ta, ame'ẽ angaha ke rehe uhyk.

Ihẽ pe pepandu, a'erehe pehẽ ke ihẽ amuhã katu ta” aja Tupã pandu.

Pesarahã! Apo pehẽ rehe Tupã ipy'a tar katu. Apo pehẽ ke muhã tar katu. Mã peja pejurujar katu ehe tĩ!

³ Myrandu katu ke japandu pandu, ame'ẽ jandema'e parakyha riki jaxer, aja amõ ta pandu, ame'ẽ ke japutar ym. A'erehe jande katu aja jande jaxo. Aja rahã amõ ta: “Tupã rehe ajurujar tar ym ihẽ” aja pandu ym ta. ⁴ Anĩ. Kuja jaxo. Upa jandema'e ma'eha namõ jande riki Tupãma'e miasu ta ke aja jamujekwa ngã pe. Tupãma'e miasu ta ke jande aja jamujekwa rahã, jande ke amõ ta mahy rahã, jande py'ahu te'e jahendu. Japyrara jaxo tĩ. Aja Tupãma'e miasu ta ke jande aja jamujekwa tĩ. ⁵ Jande ke amõ ta nupã riki. Kyndaha pe jande ke amõ ta kynda raho tĩ. Jande juramã rupi mutyapu tyapu hũ ngã. Japaraky te hũ, a'erehe jande re'õ te hũ. Jaker ym tĩ. Ma'e ke ja'u ym tĩ. Aja japaraky te hũ. ⁶ Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e aja ym jaxo tar katu. Aja rahã jande riki Tupãma'e miasu ta ke, aja jamujekwa pehẽ pe. Tupã je'ẽha ke jakwa katu tĩ, aja Tupãma'e miasu ke jande, aja jamujekwa tĩ. I'i amõ ta rehe jahendu te'e tĩ. Pahar japaraky ym amõ rehe. Katu ame'ẽ ke jõ amõ ta pe jama'ema'e tĩ. Upa

aja Tupāma'e miasu ta ke jande, aja jamujekwa. Jande py'a rehe Tupā'ā ihī katu tī. Jetehar amō ta rehe japy'a katu tī. ⁷ Jetehar ke jō amō ta pe japandu pandu. Tupāma'e pyrātāha namō ma'e ke jama'ema'e. Upa aja Tupāma'e miasu ta ke jande aja jamujekwa katu. Tupā pandu jande pe: "Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixōi te pehē pe" aja jaxo. A'erehe: "Katu ym pehē" aja amō pandu rahā: "Katu jaxo" aja jakwa katu. Aja jaxo, a'erehe amō ta pe myrandu katu ke japandu katu. Upa aja Tupāma'e miasu ta ke jande, aja jamujekwa katu. ⁸ Amō we tī. Amō ta: "Páu ta mu'e katu" aja jande rehe har pandu. Amō ta anī. "Katu ym" aja ukwaha naī. Jande rehe amō ta juru ai tī. Amō ta: "Katu ame'ē ke peme'ē ta" aja jande rehe har pandu tī. Amō ta: "Páu ta te'e je'ē" aja ukwaha naī. Anī. Jetehar te ke japandu pandu. ⁹ "Jaxer ke Páu ta" aja amō ta ukwaha naī, a'erehe jetehar jande rehe har a'eta ukwa tar ym. "Katu Páu ta" aja amō ta ukwa, a'erehe jetehar jande rehe har ukwa katu. "Páu ta manō ta" aja amō ta ukwaha naī. Anī. Pesarahā! Ko jaxo we rī. "Páu ta ke Tupā mupyrara" aja amō ta ukwaha naī. Anī. Jande ke jukwa ym we rī. ¹⁰ Amō rahā, japyai riki. Anī. Jande rury katu te we rī. Aja te'e ta jaxo. Japyrara aja jaxo. Pe, amō ta pe Tupā rehe har japandu. A'erehe ehe har amō ta ukwa katu. Aja rahā, ame'ē riki ima'ehū aja ixo. Jandema'e nixōi te aja jaxo. Pe, upa ma'e ke japutar, ame'ē ke namō jaxo. Upa aja jaxo rahā, Tupāma'e miasu ta ke jande, aja jamujekwa ngā pe.

¹¹ Korin ok ta pe har ta! Ihē rehe katu ame'ē ta ke pehē! Upa ma'e ke pehē pe jamujekwa katu. Jande py'a rehe ihī, ame'ē ke upa jamujekwa katu pehē pe tī. ¹² Aja rahā pehē rehe jande japy'a katu, aja jamujekwa katu. Ame'ē ke japutu'u ym pehē ngi. Jande rehe pehē pepy'a katu, ame'ē ke pehē riki peputu'u, jande ngi. ¹³ Pehē riki ihē ra'yr ta aja

saka. A'erehe ko pehē pe ihē apandu katu. Pehē rehe jande japy'a katu, aja pehē tī. Jande rehe pepy'a katu tī!

Jurujar ym ame'ē namō pejumokōi ym pehē pexo

¹⁴ Tupā rehe jurujar ym ame'ē ta namō pejumokōi ym pehē pexo. Marā ka ym paraky katuha. Katu ame'ē namō katu ym ame'ē ke marā ka ym juehe katuha. Tupā rehe har ukwa katu ame'ē namō ukwa ym ame'ē marā ka ym juehe katuha. (A'erehe Tupā rehe jurujar ym ame'ē ta namō pejumokōi ym pehē pexo.)

¹⁵ Kirisutu namō Satana marā ka ym juja panduha. (Ājā ramūi a'e.) Aja rahā, Kirisutu kotyhar namō Satana kotyhar marā ka ym juja panduha. Tupā rehe jō amō ipy'a moī moī katu ame'ē namō Tupā rehe jurujar ym ame'ē marā ka ym juehe katuha. (A'erehe Tupā rehe jurujar ym ame'ē ta namō pejumokōi ym pehē pexo.)

¹⁶ Tupā riki ixuwe katu te hū ame'ē ke a'e. Jande py'a rehe a'e ihī katu. A'erehe jande riki Tupā rehe ngā jumu'eha renda aja saka. A'erehe Tupā rehe ipy'a ke amō moī moī rahā, marā ka ym tupāran rehe ipy'a ke moīha. Jande py'a rehe Tupā ihī katu. (A'erehe Tupā rehe jurujar ym ame'ē ta namō pejumokōi ym pehē pexo.) Yman kuja a'e pandu:

"Ihē kotyhar ta namō ihē axo ta. Ame'ē ta py'a rehe ihē axo katu ta.

Ihē rehe ipy'a ke a'eta moī moī ta. Ame'ē ta ihēma'e wan ta" aja riki. (A'erehe Tupā rehe jurujar ym ame'ē ta namō pejumokōi ym pehē pexo.)

¹⁷ Jandema'e sawa'e te pandu tī:

"Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ke pehijar peho. Ame'ē ta ngi petyryk peho.

Upa ma'e jaxer ai ame'ē ke pehijar tī. Aja rahā, ihē kotyhar ta ke pehē aja ihē akwa katu.

¹⁸ Pehē pái ke ihē aja ihē axo ta.

Ihē ra'yr ta ke pehē aja pexo ta tī. Ihē rajyr ta ke pehē aja pexo ta tī" aja yman jandema'e sawa'e te

pandu. Pырātā te hū ame'ē ke a'e.

Ta'yr ta ke pehē, a'erehe Tupā rehe jurujar ym ame'ē ta namō pejumokōi ym pehē pexo.

7

¹ Yman upa aja pandu katuha ke Tupā moī katu jande pe. Aja rahā, jamu'e katu rahā, jakwa katu. A'erehe upa ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke mā peja jahijar katu. Ihē rehe katu me'ē ta! Apy'a katu pehē rehe! Apandu katu pehē pe! Mā peja ma'e jaxer ai ame'ē rehe har jande py'a pe jakwa jakwa ym jaxo! Mā peja katu jaxo. Mā peja Tupā rehe jande py'a jamoī moī katu.

Páu hury katu

² (Ihē mu ta! Japandu pehē pe. Jande rehe juru ai ame'ē ta rehe pehendu ym.) Amō ta pe ma'e katu ym ame'ē ke jama'ema'e ym. Jamu-jaxer ym amō ta ke. Amō ta ke jamuka'u te'e ym tī. Aja japyhyk ym ma'e ke. A'erehe mā peja jande rehe pepy'a katu. ³ Aja apandu rahā: “Ihē rehe pepy'a ym” aja ihē apandu ym. Apandu ramō te: “Pehē rehe japy'a katu” aja riki. Aja rahā, Tupā putar rahā, pehē namō aja te'e ta jaxo. Pe, pehē rekoha pe jamanō ta my tī. Aja pehē rehe ihē apy'a katu aja amujekwa ta. ⁴ Pehē rehe ihē ajurujar katu. Amō ta pe: “Korin ok ta pe har ta katu ame'ē ta ke a'eta” aja jō pehē rehe har ihē apandu pandu. Māte ihē akwaha. Anī. Ihē py'a ihē amātā katu te riki. Ihē rury katu te hū tī.

⁵ Masendo ywy pe jahyk rahā, tapijar te'e we jande ke amō ta mupyrara. Amō amō rekoha rupi jaho rahā, aja tī. Jande ke mupyrara tī. Jande namō amō ta je'ē je'ē hū tī. Pe, pehē pexoha rehe har jajumupyai tī. ⁶ Pyai ame'ē ta ke Tupā muhury katu. A'erehe a'e riki jande ke muhury katu. Jande rehe Tit uhyk katu uwyr. A'erehe jande ke Tupā muhury katu. ⁷ A'e uhyk uwyr rahā, jande ke a'e muhury katu. Amō we tī. A'e ke pehē pemuhury katu tī, aja Tit pandu jande

pe, a'erehe jande rury katu tī. Kuja jande pe a'e pandu tī:

—Páu! Nde rehe Korin ok ta pe har ta usak tar katu. Ne namō ixo ame'ē ta rehe aja tī. Usak tar katu tī. Ame'ē sawa'e jaxer ixo, a'erehe ame'ē py'a ke a'ep pe har ta muruwak. Apo Tupā rehe ipy'a katu 'y. A'eta pandu tī: “Anī. Páu ta katu” aja a'eta pandu — aja Tit jande pe pandu.

A'erehe jande riki jande rury katu te hū.

⁸ Paper pinim pehē pe ihē amondo kwe. Ame'ē rehe pesak rahā, pepyai riki. “Mā! Ihē amondo ym rahā, katu ta tipe” aja ihē akwa ym axo. I'i pehē ke ihē amupyai, ame'ē ke ihē akwa rahā, ihē apyai ta tipe. ⁹ Anī. Apo ihē rury katu riki. Pehē ke ihē amupyai. A'erehe anī. Pehē pepyai, a'erehe pehē py'a ke pemuruwak. Ma'e peka'u te'eha pema'eha ke pehijar. Tupā putar, aja pehē pepyai riki. Pexoha pemukatu, a'erehe pehē ke jamupyai te, aja ym. ¹⁰ Tupā putar, aja amō pyai rahā, ixoty ipy'a ke a'e muruwak. Pe, ma'e ka'u te'eha ma'eha ke hijar. Ame'ē ke Tupā muhā katu. Aja rahā: “Katu tiki” aja amō ukwa. Pe, Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta jupyai a'eta juehe jō rahā, Tupā koty ipy'a muruwak ym. Manō rahā, Tupā namō ixo ym te ta.

¹¹ Pehē pepyai, a'erehe ixoty pehē py'a ke Tupā muruwak. Mā peja ame'ē ke pekwa pekwa pexo! Pehē py'a ke a'e muruwak, a'erehe pahar ma'e katu ym ame'ē ke pemukatu. “Mā! Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e. Ame'ē ke jamukatu ta” aja pepandu. Pe, pemukatu tī. “Mā! Mā'erehe ame'ē sawa'e ixoha jamukatu ym my?” aja pepandu. Pehē peju-parahy pehē juehe tī. Pehē ke Tupā mupyrara ta, ame'ē ngi pekyje tī. Jande rehe pepy'a katu, aja pemujekwa tī. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e, a'e riki ipy'a ke Tupā koty muruwak tī, aja peputar katu tī. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e, ame'ē ke pemahy tar katu. Upa aja pemujekwa. Aja rahā, pahar

katu ym ame'ë ke pemukatu tar katu tĩ, aja pemujekwa katu jande pe tĩ.

¹² A'erehe ame'ë paper pinim ke ihë amondo rahã, ma'e ka'u te'eha ke ma'e, ame'ë pe ihë amondo. Ame'ë pe jō ym. Anĩ. Amō ke ame'ë sawa'e muhuxĩ. Ame'ë huxĩ ame'ë pe ihë amondo tĩ. Ame'ë pe jō ym tĩ. Anĩ. Pehë pe ihë amondo tĩ. Aja rahã, jande rehe pehë pepy'a katu te, aja pejumujekwa pehë jupe tĩ. (Jande rehe pehendu katu, a'erehe jande rehe pepy'a katu, aja pejumujekwa katu pehë jupe tĩ.) Ame'ë ke pehë pe amujekwa tar katu, a'erehe ame'ë paper pinim ke ihë amondo. "Ame'ë katu" aja Tupã pandu tĩ, ame'ëja saka tĩ.

¹³ Jande rehe pehë pepy'a katu, a'erehe jande rury katu tĩ. Jande jō riki jande rury katu my? Anĩ. Tit ke pemuhury tĩ. Ame'ë ke jakwa rahã, jande rury katu te riki tĩ. ¹⁴ Pehë koty Tit oho tate rahã, ihë apandu ipe: "Korin ok ta pe har ta katu riki. Nde rehe haihu katu ta" aja. Pe, ihë apandu aja pema'ema'e. (A'erehe ihë rury katu axo.) Jetehar ke pehë rehe har japandu. Aja te'eha japandu. Tit pe japandu aja pehë pema'ema'e katu ipe. ¹⁵ Tit pandu ame'ë ke rehe pehendu katu. Ame'ë ke a'e ukwa ukwa ixo. Pehë rok pe a'e ke pemupyta katu. Upa a'e pandu ame'ë ke pema'ema'e my, aja pekwa pekwa pexo. Upa ame'ë ke Tit ukwa ukwa ixo rahã, i'ar koty te we pehë rehe a'e ipy'a katu. ¹⁶ Ihë apandu ame'ë ke pema'ema'e ta, aja ihë akwa katu. A'erehe ihë rury katu tĩ.

8

Tamatarer ke me'ë ame'ë rehe har

¹ Jande mu ta! Pesarahã! Masendo wyy pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ë ta rehe Tupã usak katu. A'erehe a'eta ma'ema'eha ke pekwa, ame'ë ke japutar. ² A'eta ke amō ta mupyrara te hũ. Aja Tupã rehe jurujar katuha ke amō ta mukanim ta tipe. Anĩ. Mukanim ym. Masendo wyy pe har ta hury katu te hũ, a'erehe tamatarer

ke a'eta me'ë me'ë hũ. Heta ym a'etama'e ke. Anĩ. A'eta me'ë me'ë katu riki. ³ Ko apandu pehë pe. Ima'e ke namō a'eta ixo, ame'ë ke a'eta me'ë me'ë. Jete. Ame'ë 'ar koty te we a'eta me'ë me'ë. Aja jumunioxói a'eta juehe, ame'ëja saka. A'eta putar, a'erehe aja a'eta me'ë me'ë katu. ⁴ A'eta jande pe pandu pandu hũ: "Jundéi wyy rehe Tupã kotyhar ta ixo. Pyrara ixo. Ima'e ym te ma'e ke. Ame'ë ta rehe jande jahaihu tar katu. Jandema'e tamatarer ke jamatyr ta. Mã peja ame'ë ke peraho ngã pe" aja masendo wyy pe har ta pandu hũ jande pe.

⁵ Ta'yr mi a'eta matyr ta aja jakwaha naĩ. Anĩ. Heta te hũ matyr riki. Amō we tĩ. Kuja a'eta pandu py: "Jande riki Tupã kotyhar ta ke jande" aja riki. A'erehe Tupã putar aja jamu'e, ame'ë ke a'eta ma'ema'e tĩ. ⁶ Ame'ë jakwa rahã, Tit pe japandu: "Tit! Amukwehe Korin ok ta pe har ta pe tamatarer matyriha ke nde eremu'e. Pe, a'eta matyr. Apo ixoty ejywyr eho tĩ. Pe, matyriha ke emumba. Aja rahã, upa matyr ta. Jesu kotyhar ta ma'e ke ima'e ym te, ame'ë ta pe ame'ë ke a'eta mondo tar katu" aja japandu Tit pe. ⁷ Pehëma'e ke mâte hũ pehĩ. Kuja. Tapijar te'e we Tupã rehe jō pejurujar katu te. Amō ta ke pemu'e katu te pexo tĩ. Tupã je'eha ke pekwa katu te tĩ. Upa ma'e katu ame'ë ke jō pema'ema'e tar katu tĩ. Jande rehe pehë pepy'a katu te hũ tĩ. Upa aja pehë. Aja pehëma'e pehũ aja saka. A'erehe apo ima'e ym te ame'ë ta pe tamatarer ke pemondo katu te hũ, aja japutar.

⁸ Pehë pema'ema'e ame'ë ke ihë apandu ym ta. Ima'e ym te ame'ë ta pe tamatarer ke amō ta riki mondo tar katu te hũ, aja pehë pe ihë amujekwa tar katu. A'erehe amō ta aja pehë tĩ. Aja rahã, myja me'ë ima'e ym te ame'ë ta pe peme'ë me'ë katu my, ame'ë ke ihë akwa tar katu. Aja ame'ë ta rehe pepy'a katu, aja pemujekwa ta.

⁹ Pesarahã! Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te riki awa ta rehe

pyrara usak, ame'ë ke pekwa. Ywa pe upa katu te ima'e ke pehĩ. Anĩ. Upa hijar. Pe, kome'ë ywy keruhũ pe uwyr rahã, ima'e ym te aja ixo. Pehẽ ke a'e muhã tar katu, a'erehe ima'e ym te ixo. Aja rahã, ywa pe pehẽma'e ke mãte hũ ta. (Aja pekwa pekwa pexo. Aja rahã, sehar ima'e ym te ame'ë ta pe peme'ë me'ë katu ta me'ë te'e tĩ.)

¹⁰ Peteĩ warahy 'ar aha oho apo. Ima'e ym te ame'ë ta pe tamatarer ke pemondo tar katu. Tamatarer pematyr riki. (Ame'ë upa ym we rĩ.) Apo ame'ë ke pemumba rahã, katu tiki, aja ihẽ apandu pehẽ pe. Pehẽ riki ima'e ym te ame'ë ta pe pemondo tar katu py. Pe, pehẽ riki pematyr py. Upa ym we rĩ. ¹¹ A'erehe apo pemumbarahã! Pematyr! Yman pepandu: "Ima'e ym te ame'ë ta pe tamatarer jamondo ta" aja. Aja apo pematyriha ke pemumba. Pehẽma'e tamatarer pehĩ apo 'y. Ame'ë ngi pematyr. ¹² Tamatarer ke peme'ë tar katu rahã, pehẽma'e ngi har peme'ë katu. Ame'ë rehe Tupã pandu: "Katu tiki" aja. Pehẽma'e ym rahã, peme'ë ym. Ame'ë rehe Tupã pandu tĩ: "Katu tiki" aja tĩ. Juja katu te.

¹³⁻¹⁴ "Pehẽ jõ riki peme'ë katu. Amõ ta anĩ" aja ym ihẽ aputar. Apo pehẽma'e riki heta. A'erehe ima'e ym te ame'ë ta pe pemondo katu rahã, katu tiki. Yman rahã, pehẽma'e ym te rahã, pe, amõ tama'e heta rahã, pehẽ pe ame'ë ta riki me'ë me'ë ta tĩ. Aja rahã, juja katu te ngã me'ë me'ë ngã jupe. ¹⁵ Aja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ:

"Ma'e ke amõ matyr hũ, ame'ë ke pyta hũ ym.

Ma'e ke ta'yr mi matyr, ame'ë ke uhyk katu ipe" aja panduha ihĩ.

Tit namõ ehe katu ame'ë ta oho ta

¹⁶ Jande aja Tit kuja putar tĩ. "Korin ok ta pe har ta tamatarer matyr. Upa ym we rĩ. Ame'ë ke mumba rahã, katu tiki" aja a'e putar tĩ. Ame'ë putariha ke Tupã muwyr ipe. A'erehe Tupã pe japandu: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja. ¹⁷ Japandu

ipe: "Korin ok ta pe har ta rehe esak eho" aja Tit pe. A'e pandu: "Hã! Ihẽ aho tar katu te tĩ. Ame'ë ta ke amu'e ta aho kÿ" aja jande pe pandu. Japandu ym rahã we, a'e oho tar katu. A'erehe a'e pandu: "Ihẽ aho ta kÿ" aja. ¹⁸ Tit namõ amõ jande mu ke jamondo ta jaxo. Ame'ë rehe har se upa Jesu kotyhar ta pandu: "Katu a'e. Myrandu katu a'e pandu pandu katu riki" aja. Ame'ë ke jamondo ta jaxo, Tit namõ. (Ame'ë ta tamatarer matyriha ke mumba ta pehẽ koty.) ¹⁹ Amõ we tĩ. Jesu kotyhar ta pandu ipe: "Nde ke jande japutar. Páu ta namõ eho katu. Amõ Jesu kotyhar ta pyrara ixo. Ame'ë ta pe Páu ta namõ tamatarer eraho tĩ. Ame'ë ta rehe jande jahaihu tar katu, ame'ë ke emujekwa eho tĩ" aja. Aja rahã, tamatarer pyhyk ame'ë ta pandu ta: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja Tupã pe.

²⁰⁻²¹ Mã tamatarer hũ pehẽ peme'ë. "Ame'ë ke Páu ta juehe pyhyk pyhyk" ame'ë je'ë je'ëha japutar ym. A'erehe jetehar jamuhãi tar katu jamondo. Aja Tupã ukwa ame'ë ke japutar tĩ. Aja upa ngã ukwa ame'ë ke japutar katu tĩ.

²² A'erehe Tit ta namõ ame'ë jande mu ke jamondo jaxo. Ame'ë mu amõ koty koty jamondo kwe. Aja rahã: "Pahar ihẽ aho ta" aja a'e pandu. Apo pehẽ rehe a'e jurujar katu te. A'erehe pehẽ rehe uhyk rahã, pehẽ py'a ke a'e mātã katu ta. Aja rahã, tamatarer matyriha ke pemumba ta. Upa ta pematyr. ²³ Tit rehe har ihẽ apandu tĩ. Ihẽ namõ myrandu katu ke a'e pandu pandu tĩ. Ihẽ namõ pehẽ py'a ke a'e mātã tar katu tĩ. Pe, amõ mu ta Tit namõ oho ta ixo. Ame'ë ta ke se Jesu kotyhar ta riki mondo tĩ. A'eta je'ëha rupi ame'ë mokõi ta oho ixo. Ame'ë ta ke amõ ta ukwa rahã, Kirisutu pe pandu: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja. ²⁴ Ame'ë ta pe pemujekwa. Pyrara ixo ame'ë ta rehe pehẽ pepy'a katu, aja pemujekwa. Tamatarer pemondo rahã, pehẽ pepy'a katu amõ ta rehe, aja pemujekwa. Aja rahã, upa

Jesu kotyhar ta ukwa ta tĩ. Amõ we tĩ. Jande japandu: “Korin ok ta pe har ta tamatarer ke matyr katu ta” aja riki jande. Ame'ẽ riki jetehar te ke aja mã peja pemujekwa katu ngã pe tĩ. A'erehe tamatarer pematyriha ke pemumba katu.

9

Jesu kotyhar ta rehe haihu katu ame'ẽ rehe har

¹ Jundéi ywy pe Tupã kotyhar ta ixo. Ame'ẽ ta pe amõ Jesu kotyhar ta tamatarer ke mondo ixo. Ame'ẽ rehe har pehẽ pekwa, a'erehe ame'ẽ rehe har amõ we hũ ihẽ amupinim. Anĩ ta. ² Ame'ẽ ta pe tamatarer ke pemondo tar katu tĩ, aja ihẽ akwa katu. A'erehe pehẽ rehe har masendo ywy pe har ta pe ihẽ apandu katu. “Ngere ywy pe jande mu ta ixo. Korin ok ta pe har ta ke. Ima'e ym te ame'ẽ ta pe a'eta tamatarer ke mondo tar katu” aja ihẽ apandu. “Jete. Yman amõ warahy 'ar rahã, ame'ẽ ta tamatarer ke mondo ta tipe” aja jande japandu. Ame'ẽ ke masendo ywy pe har ta ukwa rahã, tamatarer ke ame'ẽ ta mondo tar katu tĩ. ³ Amõ ta pe japandu: “Korin ok ta pe har ta tamatarer ke matyr katu riki” aja jande. Pe, tamatarer pematyr ym rahã, amõ ta pandu ta: “Páu te'e pandu” aja. A'erehe jande mu ta ke pehẽ koty jamondo jaxo. Pehẽ namõ ixo rahã, tamatarer ke pematyr katu ta. Upa pehĩ ta. ⁴ Anĩ rahã, pehẽ ngi jande ruxĩ ta. Ihẽ namõ masendo ywy pe har ta pehẽ rehe uhyk rahã, tamatarer nixói, aja jakwa. Aja rahã, pehẽ ngi jande ruxĩ ta. Pehẽ rehe jajurujar katu riki a'erehe pehẽ ngi jande ruxĩ ta. Pehẽ ruxĩ ta pehẽ ke tĩ. ⁵ A'erehe jande mu ta pe ihẽ apandu: “Korin ok ta pe peho py. Pehẽ raikwer rupi ihẽ aho ta. Korin ok ta pe har ta pandu: ‘Tamatarer jande jamatyr ta’ aja. Ame'ẽ ke a'ep pe har ta namõ pematyr” aja ihẽ apandu. Aja rahã, pehẽ rehe ihẽ ahyk rahã, tamatarer pehĩ ta. Aja rahã, pehẽ ruryha namõ tamatarer pematyr, aja pemujekwa

ta ngã pe. Peme'ẽ tar ym ha namõ pematyr. Anĩ. Aja ym riki. Pehẽ rury katuha namõ pematyr.

Huryha namõ peme'ẽ katu

⁶ Heta ym ma'e ra'ĩ ke amõ jyty m rahã, ta'yr mi i'a ke matyr tĩ, ame'ẽ ke pekwa pekwa pexo. Heta te hũ ma'e ra'ĩ ke amõ jyty m rahã, heta te hũ i'a ke matyr ta tĩ. (Aja tamatarer me'ẽha ke tĩ. Heta tamatarer peme'ẽ rahã, heta ma'e ke pehẽ pe Tupã muwyr ta tĩ.) ⁷ A'erehe: “Kuja hetaha ihẽ ame'ẽ ta” aja amõ pandu. Aja rahã, aja a'e me'ẽ rahã, katu tiki. Huryha namõ me'ẽ, ame'ẽ ke rehe Tupã hury katu tĩ. A'erehe me'ẽ tar ym ha namõ amõ me'ẽ rahã, katu ym. “Mã! Ihẽ ame'ẽ ta me'ẽ te'e” aja ukwaha namõ me'ẽ rahã, katu ym tĩ. ⁸ Pehẽ pexoha rehe ma'e ke peputar, ame'ẽ ke Tupã muwyr ta. “Ma'e ke jande pe emuwyr” aja Tupã namõ pepandu, ame'ẽ 'ar koty te we a'e muwyr ta. Aja rahã, aja te'eha pehẽ pexoha rehe ma'e ke pehĩ. Amõ we hũ pehẽma'e pehĩ ta. Aja rahã, ame'ẽ ngi har pyrara ixo ame'ẽ ta pe peme'ẽ katu. ⁹ Aja riki Tupã je'ẽha mujekwa. Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ: “Ma'e ima'e ym te ame'ẽ ta pe Tupã muwyr katu te hũ. Aja te'eha pyrara a'e usak katu ixo” aja riki.

¹⁰ Ma'e ra'ĩ ke amõ jyty m rahã, tyarõ rahã, i'a pehĩ tĩ. Ame'ẽ ke Tupã muwyr ipe, ame'ẽja saka. Awa mi'u ke a'e muwyr katu tĩ. Aja pehẽ pe tĩ. Pehẽ pexoha rehe ma'e ke peputar, ame'ẽ ke Tupã upa muwyr ta pehẽ pe tĩ. Amõ we hũ muwyr ta pehẽ pe tĩ. Aja rahã, pehẽma'e pehũ ta. Aja rahã, ame'ẽ ngi har ima'e ym te ame'ẽ ta pe peme'ẽ me'ẽ katu te we hũ ta tĩ. ¹¹ Pehẽma'e ke heta hũ, aja Tupã muwyr ta pehẽ pe. Aja te'eha ta. Aja rahã, ima'e ym te ame'ẽ ta pe peme'ẽ katu ta. Aja te'eha pexo ta. Pehẽ pematyr, ame'ẽ ke jamuhãi jamondo. Aja rahã, pyhyk ame'ẽ ta pandu ta: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja Tupã pe. ¹² Pehẽ peme'ẽ, ame'ẽ

riki ima'e ym te ame'ë ta pe peme'ë katu ta. Tupã kotyhar ta ima'e ym te rahã, ame'ë ta pe peme'ë katu ta. Pe, a'eta pyhyk rahã, Tupã pe pandu ta: “Ne jö riki katu te me'ë ke” aja pandu hũ ta. ¹³ Tamatarer pehë pematyr hũ rahã, myrandu katu rehe pehendu katu, aja pemujekwa katu ngã pe. Kirisutu rehe har myrandu katu ame'ë ke pehendu katu. A'erehe Tupã pe ngã pandu ta: “Ne jö riki katu te me'ë ke” aja. Ame'ë myrandu katu pepandu pandu katu tĩ. Jundéi ywy pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ë ta pe tamatarer peme'ë katu. Amõ ta pe peme'ë katu tĩ. ¹⁴ A'erehe pehë rehe har Tupã namõ a'eta pandu pandu katu. Pehë rehe a'eta ipy'a katu riki. Pyrara ixo ame'ë ta pe peme'ë katu rahã, katu tiki, aja pehë pe Tupã mujekwa. Aja pehë rehe a'e usak katu te hũ. ¹⁵ Ma'e katu te ame'ë ke amõ te'e me'ë. Marã ka ym hepyha mangaha. Katu te hũ. Aja jande pe Ta'yr ke Tupã muwyr tĩ. A'erehe mã peja jande japandu ipe: “Ne jö riki katu te me'ë ke” aja riki.

10

“Thë ke Kirisutu mondo” ame'ë rehe har Páu pandu

¹⁻² Ko ihë Páu. (Ihë rehe juru ai ame'ë ta pe apandu apo 'y.) Ihë rehe har ame'ë ta pandu: “Jande namõ Páu ixo rahã, jande ngi a'e kyje, a'erehe hãtã ym pandu. Pepaite ixo rahã, mã hãtã panduha a'e mupinim jande pe” aja amõ ta pandu naĩ. Pesarahã! Katu ame'ë ke jö Kirisutu ma'ema'e. Wewe katu pandu ngã pe tĩ. Aja pehë pe ihë apandu tar katu tĩ. (A'erehe pehë py'a pemuruwak, aja rahã Kirisutu aja wewe katu pehë pe apandu ta tĩ.) Pehë py'a pemuruwak ym rahã, mã hãtã ihë aje'ë je'ë ta pehë pe. Pesarahã! Ihë rehe juru ai ame'ë ta pe hãtã ihë aje'ë katu, aja akwa katu. (Tupã je'ëha ke japandu rahã, tamatarer hũ japyhyk, aja ame'ë ta pandu naĩ.) Ame'ë ta pe, hãtã ihë aje'ë ta, aja ihë akwa katu. ³ Awa te'e aja jande jaxo tĩ. Tupã

rehe ipy'a ym ame'ë ta namõ kome'ë ywy keruhũ pe jaxo. “Myrandu katu riki te'e” aja amõ ta pandu naĩ. Ame'ë ta je'ëha ke jamukanim rahã, jande je'ëha rupi aja ym jamukanim. ⁴ Pesarahã! Tupã je'ëha rupi ame'ë ta je'ëha ke jamukanim. Pyrãtãha ke a'e muwyr jande pe. Ame'ë namõ myrandu katu ke putar ym ame'ë ta ukwaha ke jamukanim. Ame'ë ta te'e pandu: “Myrandu katu riki te'e” aja riki. Ame'ë ke Tupãma'e pyrãtãha rupi jamukanim. ⁵ Juehe har Tupã mujekwa ngã pe. Ame'ë ke amõ ta putar ym. Je'ë je'ë hũ ehe har. A'eta ukwa katu, aja a'eta jupe naĩ. Upa ame'ë ke Tupã je'ëha rupi jamukanim. Aja rahã, ame'ë ta ukwaha ke jamuruwak. Pe, Kirisutu rehe hendu katu. ⁶ Jande rehe pehendu katu, aja upa pemujekwa jande pe. Aja rahã, jande rehe hendu ym ame'ë ta pe jaje'ë je'ë ta. Ame'ë ta pe jaje'ë ta: “Pehë katu ym” aja.

⁷ Pesarahã! “Páu Kirisutu mondo ame'ë ke aja ym a'e” aja amõ ta pandu naĩ. Mã! Ame'ë ta awa rehe jö usak te'e, aja ixo. Soroka pe jö usak te'e aja ixo. Pehë koty amõ Kirisutu mondo ame'ë ke ixo. Mã! Ehe har pekwa pekwa pexo tĩ. A'e Kirisutu mondo ame'ë ke rahã, ihë aja tĩ. ⁸⁻⁹ “Jandema'e sawa'e te je'ëha rupi ihë apandu pandu. Ihë ke a'e mondo” aja pehë pe ihë apandu. Aja ihë apandu hũ riki. Ame'ë ngi ihë ruxĩ ym. A'e je'ëha rupi pexoha rehe har hãtã ihë aje'ë je'ë. Anĩ. Aja ym. Paper pinim ke pehë pe ihë amondo axo. Ame'ë pe pehë ke ihë amukyje. Anĩ. Aja ym ihë aputar tĩ. Kuja aputar. Kirisutu je'ëha rupi pehë py'a ke ihë amãtã. Aja rahã i'ar koty te we Tupã rehe jö pehë py'a pemapyk katu. Ame'ë ke aputar katu. (A'erehe ihë ke Kirisutu mondo.) ¹⁰ Pesarahã! Kuja amõ pandu ta my. “Paper pinim ke Páu muwyr. Hãtã je'ëha ke a'e mupinim. Je'ë je'ë hũ, ame'ë panduha ihĩ. Jande namõ a'e ixo rahã, pitu te'e a'e. A'e je'ëha te reko ym. Je'ëha hãtã ym te riki” aja pandu my. ¹¹ Ame'ë

ta kuja ukwa ta me'ë te'e. Pehë namō ihë axo ym rahã, paper pinim ihë amondo. Ame'ë pe hãtã je'ëha ke ihë amupinim. Pe, pehë koty aho rahã, juja katu te ta. Ihë amupinim, aja pehë pe hãtã ihë aje'ë je'ë ta kÿ. Akyje ym ta ihë.

¹² Amō ta pandu: “Jande riki katu te ame'ë ta ke jande” aja a'eta juehe har jupandu. Ame'ë ta aja ihë my? Anĩ. Aja: “Ihë katu te ihë” aja ym ihë rehe har akwa akwa axo. A'eta aja ihë tĩ, aja ym axo. Juja ym. Ame'ë ta pandu a'eta jupe: “Pesarahã! Jande jō riki katu ame'ë ke jama'ema'e. Amō ta aja ym jaxo. Jande jō katu” aja a'eta jupe ukwaha. Mã! Ukwa ym te ame'ë ta ke a'eta. Ka'u te'e ame'ë ta ke a'eta. ¹³ Aja ym ihë rehe har ihë apandu. “Tupãma'e pyrãtãha namō myrandu katu apandu” aja apandu. Aja ym rahã, aja ihë apandu ym ta tipe.

Amō amō hekoha pe ihë ke Tupã mondo. Manambe amō. A'ep jō myrandu katu ke japandu jaho. Ame'ë hekoha jandema'e parakyha renda, ame'ëja saka. Pe, yman pehë koty jande ke Tupã mondo. Jandema'e parakyha renda, ame'ëja saka tĩ. ¹⁴ Pehë koty jande ke Tupã mondo. Aja ym rahã: “Tupã je'ëha rupi jajur” aja japandu ym ta tipe. Yman pehë rehe jahyk rahã, myrandu katu ke japandu pandu pehë pe. Ame'ë myrandu katu japandu rahã, Kirisutu rehe har japandu.

¹⁵ Pesarahã! Ngã pe amō riki Tupã je'ëha ke mu'e py. Ame'ë raikwer rupi amō ta oho, pe, pandu: “Jande jō riki Tupã je'ëha ke jamu'e katu” aja. Aja ym jaxo. Anĩ. Kuja jaxo. Pehë koty jande ke Tupã mondo. A'erehe pehë ke jamu'e. Aja rahã, Kirisutu rehe pejuru jar katu te we hũ, aja japutar. Aja rahã, i'ar koty te we Tupã je'ëha pehë ke jamu'e katu ta. ¹⁶ Aja upa rahã, pehë rekoha kupe koty myrandu katu ke apandu pandu ta aho. Myrandu katu ke amō pandu ym, ame'ë ta renda pe apandu pandu ta aho. Aja rahã, amō ta pandu py, ame'ë renda pe haikwer rupi ihë aho

ym ta. “Ihë jō pehë pe Tupã je'ëha ke ihë amu'e” aja ym ihë apandu ta tĩ.

¹⁷ Pesarahã! Kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ: “Ihë jō riki ama'ema'e katu” aja amō pandu tar katu rahã, kuja a'e pandu ta me'ë te'e: “Jandema'e sawa'e te riki ma'ema'e, ame'ë ke ko. Katu te ame'ë” aja panduha ihĩ. ¹⁸ Jandema'e sawa'e te riki amō rehe har pandu ta: “A'e katu” aja. Aja rahã, ame'ë ke katu. Juehe har amō pandu: “Ihë katu” aja. Aja rahã, katu aja ym a'e. (A'erehe ihë rehe har Tupã pandu: “Nde katu” aja ihë aputar. Sawa'e pandu ame'ë ke anĩ. Aputar ym ame'ë ke.)

11

Mã peja pehë ke Kirisutu mondo ame'ë ta ran muka'u te'e ym

¹ (“Katu ame'ë ke ihë” aja ihë apandu rahã) aka'u te'e ame'ë ke aja saka ihë apandu axo. Mã peja pehë py'ahu te'e pehendu. ² Pehë riki kÿjã ixo te'e ame'ë ke, ame'ëja saka. Ma'e ka'u te'eha ma'eha ipy'a pe nixói te, ame'ëja saka. Pe, peteĩ sawa'e pe jō pehë ke ihë apandu katu, ame'ëja saka. “Nde pe ihë ame'ë ta” ame'ëja saka. Ame'ë sawa'e Kirisutu ke. (Pe, Kirisutu ngi amō koty pehë py'a pemuruwak, a'erehe pehë rehe ihë ajyty'ym.) Tupã aja tĩ. Pehë rehe jyty'ym tĩ. Aja pehë rehe ajyty'ym tĩ. ³ Yman Ewa pe mbói te'e pandu. Sata na riki. (Ãjã ramũ i a'e.) Pandu katu tipe. Anĩ. Muka'u te'e Ewa ke. Aja pehë ke amō ta muka'u te'e ta my tĩ. Ame'ë rehe ihë ajumupyai. Muka'u te'e rahã, Kirisutu rehe jō pehë pepy'a katu te, ame'ë ke pehijar ta my. ⁴ Pehë pe Jesu rehe har jande jamu'e. Amō kotyhar Jesu rehe har amō ta mu'e pehë pe. Pe, ame'ë ta rehe pehë ruryha namō pehendu katu. Katu ym aja. Tupã je'ëha ke japandu rahã, Tupãma'e pyrãtãha namō ma'e ke jama'ema'e, aja jetehar te ke aja jamujekwa. Apo amō kotyhar Tupã'ã rehe har amō ta mu'e. Ame'ë rehe pehendu katu. Katu ym aja. Myrandu

katu ke pehē pe japandu. Ame'ē rehe pejurujar katu. Apo amō kotyhar myrandu katu ke amō ta pandu pehē pe. Ame'ē rehe pehendu katu tī. Katu ym aja.

⁵ Kirisutu mondo ame'ē ta ke pehē koty ixo apo. “Jande katu te” aja ame'ē ta ukwa a'eta jupe naī. Anī. Ihē 'ar koty te we katuha, aja ym ame'ē ta, aja akwa. ⁶ Ma'e pandu katu te hū ame'ē ke aja ym ihē. Anī. Tupā rehe har akwa katu te hū ame'ē ke ihē, aja jō ihē akwa. Ame'ē ke pehē pe ihē amujekwa katu. Aja te'eha pehē pe ihē amujekwa. (Aja rahā, ihē rehe pehendu katu ta apo my.)

⁷ Myrandu katu ke jande pe Tupā mujekwa. Ame'ē ke pehē pe ihē apandu pandu. Arahā pehē ngi tamatarer ke ihē apyhyk ym. A'erehe: “Páu Kirisutu mondo ame'ē ke aja ym a'e” aja pekwaha naī. Anī. Kirisutu mondo ame'ē ke ihē, Pesarahā! Ngāma'e miasu aja ihē axo, a'erehe ihē aparaky axo. Aja tamatarer apyhyk. Ame'ē pe jō ihēma'e ajo'ok katu. Ngāma'e miasu aja ihē axo, a'erehe katu ym my? Anī. Katu tiki. Aja ihē axo. Aja rahā Tupā rehe har pejumu'e katu. Aja katu pehē pe.

⁸ Pehē pe myrandu katu ke ihē apandu pandu axo rahā, amō ta ngi tamatarer ihē apyhyk. Amō hekoha pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ē ta ngi tamatarer ihē apyhyk. (Pehē ngi anī.) Ihē pe a'eta te'e me'ē me'ē. A'erehe ame'ē tama'e ke ihē amukanim, ame'ēja saka. (A'erehe ihēma'e ke upa pehī.) A'erehe pehē pe myrandu katu ihē apandu pandu. (Aja pehē namō ma'e ke ihē ama'ema'e.) ⁹ Pe, pehē namō ihē axo rahā, tamatarer ke ihē aputar rahā, pehēma'e ke ihē apyhyk ym. Masendo ywy pe har ta jande mu ta riki tamatarer ke muwyr ihē pe. Upa ihē aputar ame'ē ke a'eta muwyr. Yman: “Tamatarer ihē aputar” aja apandu ym pehē pe. Aja yman rahā, apandu ym te ta tī. Aja te'eha apandu ym ta.

¹⁰ Kirisutu kotyhar ke ihē. A'erehe

jetehar ke apandu. Kuja. “Myrandu katu ke ihē apandu axo rahā, amōma'e tamatarer ke ihē apyhyk ym te ta” aja ihē akwa. Aja te'e ta ihē. Pehēma'e tamatarer apyhyk ym te ta. Aja upa ngere ywy pe har tama'e ihē apyhyk ym ta tī. (Ngere ywy pe pexo. Korin ok ta aja tī. Ngere ywy rehe ihī tī.) ¹¹ “Jandema'e tamatarer Páu pyhyk ym, a'erehe jande rehe a'e ipy'a ym” aja amō ta pandu naī tī. Anī. Aja ym. Pehē rehe ihē apy'a katu, ame'ē ke Tupā ukwa katu tī.

¹² Myrandu katu ihē apandu rahā, amōma'e tamatarer ihē apyhyk ym we ta rī. Aja tapijar te'e we ihē axo ta rī. Aja rahā, amō Kirisutu mondo ame'ē ta kuja: “Páu aja myrandu katu ke japandu” aja marā ka ym panduha. Ame'ē ta amō tama'e tamatarer ke pyhyk riki. A'erehe ihē aja: “Ihē apyhyk ym” aja marā ka ym panduha. Ame'ē ta riki Kirisutu mondo ame'ē ta ke aja a'eta jupe. ¹³ Ame'ē ta Kirisutu mondo ame'ē ta ke aja ym. Kirisutu mondo ame'ē ta ran ke a'eta. Te'e a'eta pandu. “Tupāma'e parakyha ke jama'ema'e” aja te'e a'eta. A'eta rehe amō usak rahā, ame'ē ta Kirisutu mondo ame'ē ta ke a'eta aja riki. Anī. Muka'u te'e ngā ke ame'ē ta.

¹⁴ Pesarahā! Satana riki jumu-ruwak. (Ājā ramūi a'e.) Tupā je'ēha rahoha katu te aja a'e jumuruwak. Aja a'e muka'u te'e ngā ke. ¹⁵ A'erehe Satana kotyhar ta jumuruwak riki tī. Kuja. “Katu ame'ē ta ke jande. Jetehar te ke japandu ngā pe” aja ame'ē ta pandu naī. Pandu ame'ē ta ran, aja ame'ē ta jumuruwak. (Aja Kirisutu mondo ame'ē ta ran ta ke.) Aja muka'u te'e ngā ke. 'Ar rehe angaha uhyk rahā, ame'ē ta ke Tupā mupyrara ta. Ame'ē ta ma'ema'eha, aja mupyrara ta. (A'erehe Kirisutu mondo ame'ē ta ran rehe pehendu ym.)

Kirisutu mondo ame'ē ke aja Páu ixo rahā, a'e ke ngā mupyrara hū

¹⁶ Ihē riki aka'u te'e ame'ē ke, aja pehē ngi har amō ta ukwaha a'eta jupe. Aja ym rahā, katu tiki. Pe, apandu tī. “Ihē aka'u te'e ame'ē ke ihē” aja ihē rehe har apandu we mi rahā, mā peja: “Páu ke japutar” aja pepandu. Aja rahā, mu'eharan ta aja saka: “Ihē katu” aja ihē axo ihē jupe. ¹⁷ Ame'ē ke ihē apandu rahā, Tupā je'ēha rupi ym ihē apandu. Ihēma'e je'ēha rupi apandu. “Ihē katu” aja apandu rahā, aka'u te'e ame'ē ke ihē aja apandu axo. (Aja rahā, ihē rehe pehendu katu ta my tī.) ¹⁸ “Ihē katu” aja pandu ame'ē ta heta ixo. Awa te'e aja pandu tī. A'erehe ihē apandu tī. “Ihē katu” aja ihē jupe. (Aja rahā, ihē rehe pehendu katu ta my tī.) ¹⁹ Pehē pekwa katu te aja pekwha pehē jupe. Mā! Pekwa katu tipe. Ka'u te'e ame'ē ta katu aja pekwha. Pe, ame'ē ta rehe pehendu katu. (Aja rahā, mā peja ihē rehe pehendu katu tī. A'erehe aka'u te'e ame'ē ke ihē aja ihē axo tī.)

²⁰ Pehē ke amō koty koty mondo ame'ē ta rehe har pepandu: “Mā peja pexo” aja. Pehēma'e ke te'e pyhyk raho ame'ē ta rehe har: “Mā peja peraho” aja tī. Pehē ke a'eta muka'u te'e tī. “Mā peja” aja pepandu tī. “Jaxer ai ame'ē ta ke pehē” aja a'eta ukwaha pehē rehe har. “Mā peja” aja pepandu tī. Pehē ke a'eta nupā, aja pehē jaxer aja a'eta ukwaha. Pe, pepandu: “Mā peja” aja. ²¹ Mā! Ame'ē ta ma'ema'eha aja ihē ama'e ym. Ihē ruxī ingi, a'erehe ihē ama'e ym riki. A'erehe ihē pitu te'e, aja amō ta ukwaha naī. Mā! Je'ēha te areko ym ihē, aja a'eta ukwaha naī tī.

Ma'e ke rehe har: “Mā! Katu te” aja amō pandu tar katu rahā, ihē aja tī. “Katu te” aja ihē rehe har apandu. Aja rahā, aka'u te'e ame'ē ke ihē, aja akwa ihē juehe har. (Aja rahā, ihē rehe pehendu katu ta my tī.) ²² Kirisutu mondo ame'ē ta ran jundéu awa ta ke my? Ihē aja tī. Jundéu awa ke ihē tī. Ame'ē ta Amarā rainō ta ke my? Ihē aja tī. Amarā rainō ke ihē tī. ²³ Kirisutuma'e

parakyha ke ame'ē ta my? Ame'ē ta 'ar koty te we ihē riki Kirisutuma'e parakyha ke. (Aja Kirisutu mondo ame'ē ke ihē, aja amujekwa pehē pe.) Aja apandu rahā, aka'u te'e ame'ē ke ihē, aja akwa ihē juehe har. Kirisutu mondo ame'ē ta ran 'ar koty te we myrandu katu ke ihē apandu pandu. Ame'ē ta 'ar koty te we kyndaha pe ihē ke amō ta kynda raho. Ame'ē ta 'ar koty te we ihē ke amō ta pirok hū. Ame'ē ta 'ar koty te we tate ihē amanō. (Aja Kirisutu mondo ame'ē ke ihē, aja amujekwa pehē pe.)

²⁴ So'o pিরer pe ihē ke jundéu ta awama'e kapitā ta nupā hū. Kuja, 39 hetaha ihē kupe rupi nupā. Aja kuja hetaha. Awa po wajar peteihar upa aja riki. ²⁵ Homa awa ta ihē ke nupā tī. Myra ra'yr pe nupā. Ame'ē kuja hetaha, mahapyr. Peteihar ihē rehe parahy ame'ē ta ita ombor. Ihē ke japi tipe. Tate ihē ke jukwa. Jarusu keruhū pe ihē aho axo rahā, jarusu keruhū ke y kotok keruhū upa mupēpen. Mahapyrihar aja ihē axo. Amō rahā, y pe ihē axo. Aja te'e pytun oho. Aja te'e xu'em oho tī. Tate ihē ke y jukwa. (Aja Kirisutu mondo ame'ē ke ihē, aja amujekwa pehē pe.)

²⁶ Amō amō hekoha pe ihē awata aho rahā, pyrara ihē axo. Y tiha ame'ē tate ihē ke jukwa. Ma'e mukanīha ta tate ihē ke jukwa tī. Ihē ke jundéu awa ta tate jukwa tī. Jundéu awa aja ym ame'ē ta tate jukwa ihē ke tī. Ok ta pe ihē axo rahā, ihē ke amō ta tate jukwa tī. Ka'a rupi ihē awata axo rahā, pyrara ihē axo tī. Y ramūi aha aho rahā, tate y ihē ke jukwa tī. Ihē rehe katu ame'ē ta ran ihē ke mupyrara tī. (Aja Kirisutu mondo ame'ē ke ihē, aja amujekwa pehē pe.)

²⁷ Ihē aparaky te hū. Ihē re'ō te ihē axo tī. Pyrara ihē axo, a'erehe amō amō rahā, ihē aker ym. Myahy hū ihē axo tī. Ma'e ke ihē a'u ame'ē ke amō amō rahā nixói te. Pyrara ihē axo tī. Amō amō rahā, ihē ak-eriha renda nixói te tī. Amō amō rahā, ihēma'e mundeha nixói tī. (Aja

Kirisutu mondo ame'ë ke ihë, aja amujekwa pehë pe.)

²⁸ Amõ we tĩ. Wera rahã pame katu te Jesu kotyhar ta rehe har ihë ajumupyai hũ axo. Amõ amõ ok ta pe ixo ame'ë ta rehe har ihë ajumupyai hũ axo. (Jurujar katuha ke hijar my, ame'ë rehe ajumupyai hũ axo.)

²⁹ Jesu kotyhar riki Tupã rehe jõ ipy'a mapyk wan rahã, ihë apyai tĩ. Pe, amõ rehe hendu, a'erehe ma'e jaxer ai ame'ë ke amõ ma'ema'e rahã, ihë apyai te hũ tĩ. (Aja Kirisutu mondo ame'ë ke ihë, aja amujekwa pehë pe.)

³⁰ "Ihë katu te" aja ihë jupe apandu ta me'ë te'e rahã, ihë riki pitu te'e aja ihë amujekwa ta. Ame'ë rehe har ihë apandu katu ta. ³¹ Ihë te'e apandu ym, aja Tupã ukwa katu. A'e riki Jesuma'e pái keruhũ. "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja Tupã pe japandu. Jesu jandema'e sawa'e te a'e. Pesarahã! Te'e apandu ym ihë. ³² Ndama ok ta pe ihë axo rahã, ihë ke kapitã pyhyk ta tipe. Arahã Are riki kapitã keruhũ. Harõha ta pe kapitã pandu: "Ok ta rukwen keruhũ rehe peharõ. A'ep Páu ke pepyhyk" aja riki. ³³ Anĩ. Ihë ke a'eta pyhyk ym. Ok ta kurar ngi ihë ke ihë rehe katu ame'ë ta mujy mondo. Wasãkãran keruhũ pe mujy mondo. Kurar soroka rupi mujy mondo. (Aja ihë ajan aho ingi. Aja ihë pitu te'e, aja ihë amujekwa ngã pe.)

12

Páu pe ma'e ke Tupã mujekwa

¹ "Ihë katu te" aja apandu ihë jupe rahã, katu ym aja akwa. Anĩ. (Pehë koty Kirisutu mondo ame'ë ta ran ixo. Ixeraiha aja ame'ë ta usak hũ, aja pandu.) A'erehe: "Katu te" aja ame'ë ta ukwaha jupe naĩ. A'erehe aja ihë tĩ. Ihë keraiha aja ihë asak tĩ. Ame'ë rehe har apandu ta apo 'y. Jandema'e sawa'e te mujekwa ihë pe. Ame'ë rehe har ihë apandu ta apo 'y. ² Yman ywa pe ihë ke Tupã raõho. Ywa te hũ, aja akwaha. Yman riki. Kuja, 14 warahy 'ar aha oho apo. Ihë ke

a'e raho te my? Ihë keraiha aja ihë asak my? Ame'ë ke Tupã jõ riki ukwa katu. Ihë akwa ym. ³ Kuja. Pahar Tupã ixo ame'ë pe ihë ke a'e raho. Ame'ë ke jete har te my? Ihë akwa ym. Ihë keraiha aja ihë asak my? Ame'ë ke Tupã jõ ukwa katu, aja apandu tĩ. ⁴ A'ep ma'e ke ihë ahendu. Ame'ë rehe har marã ka ym amõ pe ihë apanduha. Je'ëha nixói. Ihë ahendu ame'ë ke amõ pe apandu ym ta me'ë te'e. "Emujekwa ym ngã pe" aja ihë pe a'e pandu. ⁵ Ma'e ke ihë ahendu, a'erehe: "Ihë katu te" aja akwa ihë jupe. Ihë rehe har: "Katu te" aja ym apandu. Ihë pitu te'e, ame'ë rehe har jõ ihë apandu katu. ⁶ "Ywa pe ihë asak aho" aja ihë apandu rahã: "Mã! Ka'u te'e ame'ë ke a'e" aja ihë rehe har apandu ta my. Anĩ. Jete ihë apandu, a'erehe aka'u te'e aja ym ihë. Ywa pe ihë asak aho, ame'ë rehe har ihë apandu ym ta. Pesarahã! Kome'ë ywy keruhũ pe ihë ama'ema'eha ke rehe amõ usak. Ihë apandu ame'ë ke rehe hendu tĩ. A'erehe ihë rehe har ukwa katu. (Kirisutu mondo ame'ë ke ihë, aja ukwa katu.)

⁷ Mãte hũ katu ame'ë ke ihë asak, a'erehe: "Ihë katu te" aja ihë axo my? Anĩ. Aja Tupã putar ym, a'erehe ma'e ahy te ame'ë ke ihë pe a'e muwyr. Ame'ë riki Satanama'e je'ëha rahoha, aja saka. (Ãjã ramũ i a'e.) A'e riki ihë ke mahy, ame'ëja saka. Aja rahã: "Ihë katu te" aja ym ihë akwa akwa axo. ⁸ Ame'ë ahyha rehe har Tupã namõ ihë apandu. Mahapyr ihë apandu: "Ihë ngi ahyha ke emukanim" aja apandu ipe. ⁹ A'e pandu:

—Anĩ. Amukanim ym ta. Nde rehe ihë apy'a katu te. Ame'ë jõ riki katu. Ame'ë ke a'ewan nde pe. Nde pitu te'e rahã, ihëma'e pyrãtãha ke nde eremujekwa katu ngã pe — aja Tupã ihë pe.

A'erehe: "Ihë pyrãtã ym" aja ihë apandu katu ngã pe. Ihë pitu te'e rahã, Kirisutuma'e pyrãtãha ihë namõ ixo. A'erehe ihë rury katu te. ¹⁰ Ihë pitu te'e rahã, ihë rury katu ihë axo. Ihë rehe amõ ta juru ai rahã, ihë rury katu ihë axo tĩ. Ihë apyrara

rahā, aja tī. Ihē rury katu axo tī. Ihē ke amō ta mahy rahā, aja tī. Ihē rury katu axo tī. Māte ihē akwaha aja rahā, aja tī. Ihē rury katu ihē axo tī. Upa ame'ēja rahā, ihē rury katu. Kirisutu kotyhar ke ihē, a'erehe ihē rury katu ihē axo. Ihē pitu te'e rahā, Kirisutuma'e pyrātāha ke ihē amujekwa katu ngā pe, a'erehe ihē rury katu ihē axo.

Korin ok ta pe har ta rehe Páu jumupyai

¹¹ “Ihē katu te” aja ihē rehe har ihē apandu rahā, aka'u te'e ame'ē ke ihē aja ihē axo. Ame'ē ke pehē riki ihē ke pemupandu, ame'ēja saka. “Páu katu te” aja pehē riki pepandu ta me'ē te'e tī. “Ihē katu te” aja ym ihē akwa. Pehē koty Kirisutu mondo ame'ē ta ran ixo. Ame'ē ta riki: “Katu te hū” aja pekwha naī. Ame'ē ta wyr koty te we ihē katuha aja ym ihē axo. (Jande juja katu te jande tī. A'erehe aka'u te'e ame'ē ke ihē aja ihē axo.)
¹² Pehē namō ihē axo rahā, marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke Tupāma'e pyrātāha namō ihē ama'ema'e hū. A'erehe ihē riki Kirisutu mondo ame'ē ke aja amujekwa pehē pe. Ihē ke amō ta mahy rahā, ihē py'ahu te'e ahendu. Aja Tupāma'e pyrātāha namō ihē ama'ema'e hū. Aja rahā, ihē riki Kirisutu mondo ame'ē ke ihē aja amujekwa pehē pe tī. ¹³ Amō ok ta pe Jesu kotyhar ta jy'ar. Ame'ē ta wyr koty te we pehē katuha my? Anī. Aja ym riki. Pe, kuja jō pema'e ym. Pehē pe tamatarer ke ihē apandu ym. Pehē ngi apyhyk ym. Ame'ē jō. A'erehe: “Mā! Páu rehe Korin ok ta pe har ta ipy'a ym. Tamatarer me'ē ym ipe” aja amō ta ukwaha naī. A'erehe pehē ruxī ingi my? Mā! Ame'ē ke ihē ama'eha, aja saka. A'erehe ihē apyai tī. Mā peja ihē rehe pehē py'a pemujywyr katu.

¹⁴ Apo pehē rehe ihē asak tar katu tī. “Ihē asak ta aho” aja apandu ihē jupe. Mahapyrihar ke ame'ē. Ahyk rahā, pehē pe tamatarer ke ihē apandu ym ta tī. Ame'ē ke ihē aputar ym. Tapijar te'e we Kirisutu rehe

pehendu katu. Ame'ē ke ihē aputar katu. Pesarahā! Ta'yn ta riki ipái ta rehe usak katu ta me'ē te'e, aja ym. Ipái ta riki ta'yn ta rehe usak katu ta me'ē te'e. Ta'yn ta aja pehē. Ihē riki pehē pái aja tī. A'erehe pehē pe tamatarer ke apandu ym ta. Ipái rehe ta'yn ta usak katu, aja ym ta. ¹⁵ Upa katu te ihēma'e ke ihē rury katuha namō pehē pe ihē ame'ē ta riki. Aja pehē py'a amātā ta. Jete! Upa ihēma'e pyrātāha namō ma'e ke ihē ama'ema'e ta. Aja pehē py'a ke amātā ta tī. Mā! Aja pehē rehe ihē apy'a katu te hū. Aja rahā iwyr koty te we ihē rehe pepy'a my?

¹⁶ Ihē aja pepandu apo: “Jete. Jande pe tamatarer ke Páu pandu ym. Pyhyk ym” aja. Pehē ngi har amō ta pandu my: “Anī. Jande ke Páu muka'u te'e. Aja jandema'e ke pyhyk. Amō riki pyhyk ipe” aja naī. ¹⁷ Myja me'ē pehēma'e ke ihē apyhyk my? Myrandu rahoha ke pehē koty ihē amondo. Ame'ē ta riki pehēma'e ke pyhyk my? Anī riki. ¹⁸ Tit pe ihē apandu te hū: “Korin ok ta pe eho. Jesu kotyhar ta rehe esak eho” aja. Amō jande mu ke inamō ihē amondo tī. Pehēma'e ke Tit pyhyk, aja pepandu my? Anī. A'e pyhyk ym tī. Ihē aja Tit tī. Pyhyk ym tī. Pehē py'a ke a'e mātā tar katu tī. Ihē aja a'e ixoha katu tī.

¹⁹ “Jande riki katu” aja jande rehe har japandu pandu rahā, katu jande rehe har pekwa, aja japutar my? Anī. Aja ym japutar. Jande rehe katu ame'ē ta ke pehē. Pehē rehe japy'a katu. Pesarahā! Jande rehe Tupā usak, aja jaxo. Pe, Kirisutu je'ēha rupi pehē pe japandu katu. Upa jande jama'eha namō pehē py'a ke jamātā katu.

²⁰ Pehē rehe ihē ahyk rahā, amō kotyhar pexoha aja ihē akwa ta my. Ihē aputar, aja ym pexo, ame'ē rehe ihē ajumupyai. Pe, peputar, aja ym ihē axo my. Amō kotyhar ihē axoha aja pekwa ta my. Pehē rehe ahyk rahā, peje'ē je'ē hū pehē jupe aja ihē akwa ta my. (Aja rahā, pehē

pe ihē aje'ē je'ē hū ta tī.) Ame'ē rehe ihē ajumupyai ta. Amō amō ta rehe pejyty'ym, ame'ē rehe ajumupyai ta tī. Pahar peparahy ngā rehe. Pehē pekyty'ym ngā rehe my. (Aja rahā, pehē pe ihē aje'ē je'ē hū ta tī.) Amō ta rehe pehē juru ai my. Amō ta rehe har katu ym pepandu my. “Katu te jande” aja jō pekwa pehē juehe har my. Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe pejy'ar rahā, tyapuha rupi pejy'ar. Upa aja me'ē ihē akwa ta my. Aja rahā, ihē aje'ē je'ē hū ta pehē pe. Ame'ē rehe ihē ajumupyai. ²¹ Amō rahā, pehē rehe ihē ahyk rahā, pehē ke ihē amupyrara ta my. Ame'ē rehe ihē ajumupyai. Pehē ke amupyrara rahā, ihē ke Tupā muhuxī, ame'ēja saka. Katu pehē rehe har ihē apandu, a'erehe ihē ruxī ta. Yman amō ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. Amō kūjā rehe ka'u te'e. Amō sawa'e rehe ka'u te'e tī. Mā! Katu ym! Ame'ē ngi ipy'a ke ame'ē ta muruwak ym rī. Tupā koty muruwak ym rī. Ame'ē ta rehe ihē asak rahā, ihē ajixi'u ta.

13

Korin ok ta pe har ta pe Páu je'ē hū

¹ Pehē rehe asak ta aho tī. Mahapyrihar ke apo. (A'erehe peta kŷ.) Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī:

“Amō rehe har peteī pandu: ‘Nde riki ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. Asak riki' aja. Peteī usak ehe rahā, pehendu ym ehe. Mokōi riki usak ehe rahā, ame'ē mokōihar ta rehe pehendu katu. Mokōihar ta 'ar koty te we usak ehe rahā, ame'ē ta rehe pehendu katu tī’ aja panduha ihī.

A'erehe pehē rehe ahyk rahā, usak ame'ē ta rehe ihē ahendu ta. ² Yman mokōihar pehē namō ihē axo rahā, ihē apandu pehē pe: “Ma'e ka'u te'eha ma'eha ta ke ihē amupyrara ta” aja. Aja yman ma'e ka'u te'eha ke ma'e ame'ē ta pe ihē apandu. Apo pehē namō ihē axo ym. Ihē apandu katu tī. Amō rahā, pehē namō ihē axo rahā, upa katu te ma'e ka'u te'eha

ma'e ame'ē ta ke ihē amupyrara ta. Pyta ym ta. Aje'ē je'ē hū ta ngā pe tī. ³ Kirisutu je'ēha rupi ihē apandu, aja pekwa tar katu. Ihē ahyk rahā, ame'ē ke upa katu te amujekwa ta. Kirisutu pyrātā te hū ame'ē ke a'e. Pehē ke a'e mupyrara rahā, a'e pyrātā te hū aja a'e mujekwa ta pehē pe. (Aja ihē tī. Kirisutu mondo ame'ē ke ihē, aja amujekwa ta pehē pe.)

⁴ Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kirisutu manō rahā, a'e pitu te'e aja ngā ukwaha naī. A'e ixuwe katu te hū apo 'y. Ima'e pyrātāha namō Tupā mukwera katu muhem. Jande aja tī. Kirisutu kotyhar ta ke jande, a'erehe jande pitu te'e aja ngā ukwaha naī tī. Pe, ixotyhar ta ke jande. A'erehe ima'e pyrātāha ke jande pe Tupā muwyr. Ame'ē ke pehē pe jamujekwa ta. (Aja rahā, Kirisutu je'ēha rupi pehē ke jamupyrara katu, aja pekwa ta. Kirisutu mondo ame'ē ta ke jande, aja jamujekwa ta pehē pe tī.)

⁵ Jetehar te Tupā rehe pejurujar katu my? Ame'ē rehe har pekwa pekwa pexo. Kirisutu rehe pejurujar katu my? Pejurujar ym my? Ame'ē ke pehē jō pekwa katu. Pehē py'a rehe Jesu Kirisutu ihī ym rahā, jaxer ame'ē ta ke pehē, aja pekwa katu. ⁶ Jande riki Kirisutu mondo ame'ē ta ke jande, aja pekwa katu ame'ē ke japutar. ⁷ Tupā namō japandu: “Korin ok ta pe har ta rehe esak katu. Aja rahā, ma'e jaxer ai ame'ē ke a'eta ma'ema'e ym ta” aja jande inamō. Aja japandu ipe rahā, jetehar pehē ke jamu'e aja jamujekwa tar katu, a'erehe my? Anī. Aja ym. Pexoha katu aja japutar, a'erehe Tupā namō japandu pandu pehē rehe har. “Jetehar ym Páu ta mu'e” aja amō ta ukwa naī. Anī. Pexoha katu aja japutar katu rī. ⁸ Jetehar te ke Tupā mujekwa, ame'ē ke japandu ta me'ē te'e. Ame'ē ke jō jamu'e ta me'ē te'e.

⁹ Jande pitu te'e aja jaxo rahā, jande rury katu. Jande pitu te'e aja jaxo rahā, pehē ke jamupyrara ym ta riki. Pehē pyrātā, aja pexo rahā, pexoha

ke pemukatu ta, a'erehe jande rury katu tĩ. A'erehe Tupã pe japandu: “Korin ok ta pe har ta rehe esak katu. Aja rahã, upa mukatu ta” aja inamõ japandu. ¹⁰ A'erehe pehẽ namõ ihẽ axo ym rahã, kome'ẽ paper pinim ke ihẽ amondo pehẽ pe. (Aja rahã, pehẽ pexoha ke pemukatu ta, aja akwa.) Aja rahã, pehẽ rehe ihẽ ahyk rahã, pehẽ pe ihẽ aje'ẽ je'ẽ ym ta me'ẽ te'e. Jandema'e sawa'e te je'ẽha rupi pehẽ pe hãtã ihẽ apandu ym ta me'ẽ te'e. Ihẽ pe a'e pandu: “Ihẽ je'ẽha rupi epandu eho” aja. (A'erehe a'e mondo ame'ẽ ke ihẽ.) A'e je'ẽha rupi pehẽ py'a ke ihẽ amãtã tar katu. Aja rahã, pehẽ py'a ke pemoĩ moĩ katu ta ehe. A'e je'ẽha rupi hãtã pehẽ pe ihẽ apandu tar ym. A'erehe pexoha ke pemukatu.

Katuha ke Pãu mondo

¹¹ Ihẽ mu ta! Pehẽ rury katu pexo! Pehẽ pexoha ke pemukatu. Ihẽ amupinim ame'ẽ ke rehe pehendu katu. Peteĩhar aja pexo katu pehẽ juehe. Pejumai ym ha namõ pexo katu. Pehẽ rehe Tupã ipy'a katu. Pehẽ py'a ke a'e muhury katu tĩ.

¹² Pehẽ pejuman juman pehẽ juehe, aja pepy'a katu pehẽ juehe pexo, aja pemujekwa katu ngã pe. Se ihẽ namõ Tupã kotyhar ta ixo. Pehẽ pe ame'ẽ ta katuha ke mondo ixo.

¹³⁻¹⁴ Mã peja pehẽ rehe Jesu Kirisutu ipy'a katu te hũ. Jandema'e sawa'e te ke a'e. Mã peja pehẽ rehe Tupã ipy'a katu te hũ tĩ. Mã peja Tupã'ã namõ pehẽ juehe katu pexo tĩ.

Upa.

Ngara ywy pe har ta pe Páu mupinim

Hom ok ta pe Páu ixo. Jesu rehe har a'e pandu pandu ixo, ame'ë ke amõ ta putar ym. A'erehe kyndaha pe a'e ke amõ ta kynda raho. A'ep a'e ixo rahã, kome'ë paper ke a'e mupinim.

Ngara ywy rupi Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ë ta amõ koty ukwa apo 'y. "Jesu rehe jurujar katu, ame'ë a'ewan ym we rĩ. Moise je'ëha rehe hendu katu ta me'ë te'e tĩ. A'erehe ipirer ke jupã ta me'ë te'e tĩ" aja amõ ta mu'e naĩ.

"Aja ym" aja Páu mujekwa katu. "Jesu rehe jurujar katu rahã, ame'ë ke Tupã muhã katu. Ame'ë jõ katu te" aja Páu mujekwa katu.

Jesu kotyhar ta pe: "Thë mu ta" aja Páu pandu.

Ngara ywy rupi Jesu kotyhar ta ixo ame'ë ta pe

Paper pinim ke Páu mondo

¹ Ihë Páu. "Myrandu katu epandu eho" aja ihë pe pandu ym awa. Aja ihë ke amõ mu'am ym tĩ. Jesu Kirisutu riki pandu: "Myrandu katu epandu eho" aja ihë pe. Aja Tupã, jande pái keruhũ pandu tĩ. A'e riki Jesu ke manõha ngi mukwera katu muhem.

² Pehë riki ngara ywy pe har ta ke pehë. Ngara ywy rupi Jesu kotyhar ta ixo. Johu pehë pe paper pinim ihë amondo axo. Pehë pe katuha ihë amondo axo tĩ. Se ihë namõ ixo ame'ë ta katuha mondo ixo tĩ. Jesu kotyhar ta ke a'eta. Ihë mu ta aja a'eta.

³ Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Mã peja pehë rehe a'eta ipy'a katu. Mã peja pehë py'a ke a'eta muhury katu.

⁴ Ma'e ka'u te'eha ke kome'ë ywy keruhũ pe har ta ma'ema'e ixo apo rĩ. Ame'ë ke jande jahijar apo 'y, aja Kirisutu putar. A'erehe ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe a'e muhepy. A'erehe a'e pandu: "Ame'ë muhepyha rehe ihë atu amanõ ta"

aja. Ame'ë ke Tupã, jande pái keruhũ putar. A'erehe a'e putar ame'ë ke Kirisutu ma'ema'e katu. ⁵ Mã peja Tupã rehe har katu japandu: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja japandu pandu. Aja te'eha japandu pandu katu. Amen. Ame'ë riki: "A'e tỹ" aja.

Myrandu katu te ame'ë rehe har

⁶ (Mã! Amõ kotyhar rehe pehendu pexo apo 'y.) A'erehe ihë apyai! Mã pahar Tupã ke pehijar pexo. Tupã riki pehë pe pandu: "Pehë rehe Kirisutu ipy'a katu. A'erehe pejurujar katu ehe. Aja rahã, pehë ke ihë amuhã katu ta" aja pehë pe Tupã pandu. Tupã ke pehijar pexo apo tĩ. Pe, amõ kotyhar myrandu katu rehe pejurujar katu pexo apo tĩ. Katu ym aja. ⁷ Pesarahã! Pehë ke amõ ta muka'u te'e ixo. (Aja ihë ahendu. A'erehe: "Amõ kotyhar myrandu katu" ame'ë rehe har ihë riki apandu tĩ, aja amõ ta pandu naĩ.) "Amõ kotyhar myrandu katu" ame'ë ke nixói te riki. Myrandu katu ke ihë apandu rahã, Kirisutu rehe har amujekwa. Ame'ë myrandu katu ke amõ koty amõ ta muruwak tar katu ixo. (Ihë anĩ.) ⁸ Myrandu katu ke pehë pe japandu. Apo: "Amõ kotyhar myrandu katu ke" pehë pe japandu rahã, mã peja mupyraraha renda pe jande jaho. Jete. "Amõ kotyhar myrandu katu ke" ywa pe har Tupã je'ëha rahoha pandu uwyr rahã, mã peja mupyraraha renda pe a'e oho tĩ. Aja te'e ta ixo. ⁹ Myrandu katu rehe pejurujar katu. Anĩ. Apo amõ kotyhar myrandu katu ke pehë pe amõ pandu rahã, mã peja mupyraraha renda pe a'e oho. Amukwehe te we japandu. Apo amõ we ihë apandu tĩ. Amõ kotyhar myrandu katu pandu ame'ë ke, mã peja mupyraraha renda pe a'e oho. Aja te'e ta ixo.

¹⁰ Aja me'ë ihë apandu rahã: "Páu katu" aja amõ ta pandu ame'ë ke ihë aputar my? Anĩ. Aja ym. Tupã riki pandu: "Páu katu." Ame'ë ke ihë aputar. Amõ ta ke ihë amuhury tar ym axo. Amõ ta ke amuhury tar katu

axo rahã, Kirisutuma'e miasu aja ym ta tipe ihẽ.

Jesu riki ihẽ ke mondo

¹¹ Ihẽ mu ta! (Pehẽ ngi har amõ ta pandu: “Páu ke Jesu mondo ym” aja pandu naĩ.) Pehẽ pe ihẽ amujekwa katu ta. Kuja. Myrandu katu ke ihẽ apandu pandu. Ame'ẽ ke ipy'a rupi amõ ukwa ukwa ame'ẽ ke my? Anĩ. Aja ym riki. ¹² Myrandu katu ke ihẽ pe amõ mujekwa ym. Ihẽ ke amõ mu'e ym tĩ. Kuja riki. Jesu Kirisutu, a'e riki ihẽ pe mujekwa katu. (A'erehe Jesu mondo ame'ẽ ke ihẽ.)

¹³ Yman ihẽ axoha ke pehẽ pe amõ ta pandu. Arahã jundéu awa ta aja Tupã rehe ihẽ py'a amoĩ moĩ. Kuja ihẽ axoha ke. Kirisutu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke ihẽ amupyrara hũ axo rĩ. Ame'ẽ ta rehe apyrara ym ihẽ asak. Ame'ẽ ta ke ihẽ amai hũ tĩ. ¹⁴ Jundéu awa ta aja Tupã rehe ihẽ py'a ke ihẽ amoĩ moĩ. Amõ ta riki ihẽ aja tamũiha a'eta tĩ. Juja tamũiha. “Ame'ẽ ta 'ar koty te we Tupã rehe ihẽ py'a amoĩ moĩ katu” aja akwa. Jande ramũi ta ukwaha ke rehe amõ ta 'ar koty te we ihẽ ahendu katu.

¹⁵ Anĩ. (Jesu kotyhar ta ke ihẽ amupyrara rahã:) “Mã peja ym” aja Tupã pandu ihẽ pe. Pe, ihẽ rehe a'e ipy'a katu. Ihẽ mõi pusu ngi ihẽ a'ar ym rahã we a'e pandu: “Ihẽma'e wan ta a'e. Ihẽma'e parakyha wan ta” aja riki a'e ukwa. ¹⁶ Tupã kuja ukwa tĩ: “Páu pe ihẽ ra'yr rehe har ihẽ amujekwa ta” aja tĩ. Aja rahã, jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe myrandu katu ke ihẽ apandu pandu katu ta. (A'erehe Jesu mondo ame'ẽ ke ihẽ.) Ihẽ pe Tupã mujekwa rahã, amõ sawa'e pe ihẽ apandu ym aho. “Myja me'ẽ riki myrandu katu ke” aja ihẽ apandu ym aho. ¹⁷ Jete! Jerusarẽ ok ta pe ihẽ aho ym tĩ. A'ep Jesu mondo py ame'ẽ ta ixo. A'eta rehe ihẽ asak ym aho. Kuja ihẽ axo. Pahar Ara ywy pe ihẽ aho. (A'ep Jesu rehe har ihẽ ajumu'e inamõ.) A'engi Ndama ok ta pe ihẽ ajoywyr aho. (A'erehe Jesu mondo

ame'ẽ ke ihẽ aja amujekwa pehẽ pe.) ¹⁸ Heta jahy kanim, kuja, tirĩ ta i séi (36) hetaha kanim rahã, Jerusarẽ ok ta pe ihẽ aho. Petu rehe ihẽ asak aho. Inamõ ihẽ apyta. Awa py peteĩ upa ihẽ aker a'ep. ¹⁹ Tian rehe ihẽ asak tĩ. Jandema'e sawa'e te mu ke a'e. Amõ Jesu mondo ame'ẽ ta rehe ihẽ asak ym te. Ame'ẽ mokõihar rehe jõ ihẽ asak, ko Petu. Amõ Tian.

²⁰ Upa ihẽ apandu ramõ jetehar te ke. Te'eha ihẽ apandu ym. Ame'ẽ ke Tupã ukwa katu a'e tĩ.

²¹ A'engi amõ amõ ta renda rupi ihẽ aho. Si ywy pe amõ ta henda ihĩ. Siri ywy pe aja tĩ. Henda ihĩ tĩ. Ame'ẽ ta rupi ihẽ aho. ²² Jundéi ywy rupi ihẽ aho ym. A'erehe a'ep pe har ta ukwa ym ihẽ rehe har. Jurujar katu ame'ẽ ta ke a'eta. Usak ym te ihẽ rehe. Kirisutu rehe ihẽ ajurujar katu ame'ẽ ke a'ep pe har ta ukwa ym tĩ. ²³ Amõ ta pandu ame'ẽ ke rehe jõ a'ep pe har ta hendu. Kuja ihẽ rehe har amõ ta pandu: “Jande ke sawa'e mupyrara hũ. Yman jurujar katuha ke a'e muhijar tar katu tipe. Mupyrara hũ tipe. Anĩ. Apo Kirisutu rehe jurujar katu 'y aja a'e pandu pandu ixo riki” aja ihẽ rehe har amõ ta pandu. ²⁴ Apo Kirisutu rehe har ihẽ apandu pandu axo. (A'erehe Jesu mondo ame'ẽ ke ihẽ.) A'erehe Tupã rehe har katu a'eta pandu: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja Tupã rehe har.

2

Amõ Jesu mondo ame'ẽ ta rehe asak aho

¹ Awa py tumeme (14) warahy 'ar aha oho rahã, Jerusarẽ ok ta pe ihẽ ajoywyr aho tĩ. Manambe namõ ihẽ aho tĩ. Tit ke ihẽ araho tĩ. ² “Jerusarẽ ok ta pe eho” aja ihẽ pe Tupã mujekwa, a'erehe a'ep ihẽ aho. A'ep tamũi ta namõ jõ ihẽ apandu pandu. Tamũi ta riki Jesu kotyhar tama'e kapitã ta ke. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe myrandu katu ihẽ apandu pandu. Ame'ẽ ke myja me'ẽ ihẽ apandu my. Ame'ẽ ke tamũi ta pe ihẽ amujekwa aho. A'erehe a'ep

ihê aho. Yman Tupã pe ihê aparaky axo. Apo ihê aparaky we rĩ. Myrandu katu ihê apandu pandu ame'ẽ riki ihẽma'e parakyha ke. Ame'ẽ ke jaxer, aja tamũi ta ukwa, aja ihê aputar ym. (Ame'ẽ rehe: “Katu” aja tamũi ta pandu, ame'ẽ ke ihê aputar katu.) A'erehe tamũi ta pe ihê amujekwa aho.

³ Tit riki ihê namõ ixo ame'ẽ ke a'e. Jundéu awa ym ame'ẽ ke a'e. Ngere awa ke a'e. “Mã peja ehe ihĩ ame'ẽ pírer ke jupã” aja pandu ym awa ipe. (Ipirer jupã rahã, jundéu awa kotyhar te ke a'e aja mujekwa katu. Aja rahã, i'ar koty te we Tupã usak katu ehe, aja ukwaha naĩ.) ⁴ Pe, amõ sawa'e ta ixo. A'eta pandu tipe: “Nde pírer ke ejupã” aja Tit pe. A'eta te'e pandu a'eta juehe har: “Jesu rehe jajurujar katu. Pehẽ mu ke jande” aja riki. Pe, jande namõ a'eta jy'ar uwyr. Jande rehe a'eta usak te'e uwyr. Kuja. Jesu rehe jurujar katu, a'erehe ymanihar jundéu awa ta je'ẽha rehe jahendu ym apo 'y. (A'erehe ipirer ke jajupã ym.) Ame'ẽ ke a'eta ukwa uwyr. “Ymanihar jundéu awa ta je'ẽha rehe pehendu katu ta me'ẽ te'e tĩ” aja pandu tipe. Ame'ẽ ke a'eta manga tipe. ⁵ A'eta pandu ame'ẽ ke rehe jahendu ym te 'y. Aja rahã, myrandu katu te ame'ẽ ke pehẽ pe japandu katu te we rĩ. (Ame'ẽ ke ymanihar jundéu awa je'ẽha namõ jamupara ym te.)

⁶ A'ep kapitã ta ixo, Jerusarẽ ok ta pe. (Myja me'ẽ sawa'e ta my. “Kapitã ta” aja me'ẽ ihê apandu. Kapitã rahã, katu ihê pe. Kapitã ym rahã, katu ihê pe tĩ. Ipy'a rehe Tupã usak katu. Aja amõ rehe har a'e riki ukwa katu.) Ame'ẽ kapitã ta amõ we myrandu katu rehe har mujekwa ym ihê pe. “Katu myrandu katu nde erepandu ame'ẽ ke nde” aja ihê pe a'eta pandu. ⁷ Kuja a'eta ukwa. Ihê riki jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe myrandu katu ke apandu pandu. Ame'ẽ parakyha ke ihê pe Tupã me'ẽ, ame'ẽja saka. Aja kapitã ta ukwa. Petu aja tĩ. A'e riki jundéu awa ta pe myrandu katu ke

a'e pandu pandu. Ame'ẽ parakyha ke Tupã me'ẽ ipe tĩ. ⁸ Jundéu awa ta pe myrandu katu ke Petu pandu ixo rahã, pyrãtãha ke Tupã muwyr ipe. Petu aja ihê pe tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe myrandu katu ke ihê apandu axo rahã, pyrãtãha ke ihê pe Tupã muwyr tĩ. (A'erehe Jesu mondo ame'ẽ ke ihê, aja amujekwa katu.)

⁹ Tian riki Jesu kotyhar tama'e kapitã a'e. Petu aja tĩ. Juã aja tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe jõ myrandu katu ke ihê riki apandu aho. Ame'ẽ parakyha ke Tupã me'ẽ ihê pe. Aja Petu ta ukwa katu. A'erehe ihê po ke a'eta pyhyk pyhyk katu ihê ngi. Manambe po ke aja tĩ. (Aja rahã, a'eta aja ihê tĩ. Manambe namõ tĩ. Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke jande tĩ, aja ngã pe mujekwa. A'erehe Jesu mondo ame'ẽ ke ihê tĩ, aja mujekwa katu.) Jande johu riki Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke jande. Jande johu japandu jande jupe: “Petu ta jundéu awa ta pe Tupã je'ẽha pandu pandu ta. Manambe namõ Páu jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe pandu pandu ta” aja jande johu japandu jande jupe. Aja riki katu jande pe. ¹⁰ Kuja jõ Petu ta putar katu. Jerusarẽ ok ta pe ma'e ke ima'e ym te ame'ẽ ta ixo. Jesu kotyhar ta ke ame'ẽ ta tĩ. Ame'ẽ ta rehe Manambe namõ ihê apyrara asak katu, aja Petu ta putar. (Aja rahã, ame'ẽ ta pe ma'e ke jame'ẽ katu ta, aja jamujekwa.) Aja me'ẽ ihê ama'ema'e tar katu te hũ ihê tĩ.

Petu pe ihê aje'ẽ je'ẽ hũ

¹¹ Antioki ok ta pe Petu uwyr rahã, hetaha ta ruwa koty ihê aje'ẽ je'ẽ hũ ipe. Katu ym a'e ma'eha. (Amõ jundéu awa aja ym ame'ẽ ta jande mu. Ame'ẽ ta ke Petu muka'u te'e. Katu ym aja.) A'erehe ihê aje'ẽ je'ẽ hũ ipe. (Kuja a'e ma'eha.) ¹² Petu ixo, ame'ẽ ok ta pe sawa'e ta ke Tian mondo. Jundéu awa ta ke mondo. Ame'ẽ ta uhyk ym rahã we jundéu awa aja ym ame'ẽ ta namõ Petu ma'e ke u'u uĩ. Jurujar katu ame'ẽ ta ke a'eta. Imu ta ke a'eta tĩ. Ame'ẽ ta

namō Petu u'u uĩ. Jundéu awa ke Petu. Pe, Tian mondo ame'ẽ ta uhyk rahã, jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke Petu hijar oho. A'eta namō ma'e ke u'u ym apo 'y. Uhyk ame'ẽ ta ngi Petu kyje, jundéu awa ta ngi. Ame'ẽ ta jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pিরer ke jupã aja a'eta putar. (Aja rahã, jundéu awa ta kotyhar ta te ke a'eta tĩ, aja mujekwa katu. Aja rahã, i'ar koty te we Tupã usak katu ngã rehe, aja ukwaha naĩ.) Ame'ẽ ta ngi Petu kyje, a'erehe jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke a'e hijar. U'u ym ma'e ke apo 'y. ¹³ A'e aja amō ta tĩ. Kyje tĩ. Jesu kotyhar ta ke a'eta tĩ. Ipirer jupã ame'ẽ ke putar ame'ẽ ta ngi a'eta kyje tĩ. A'erehe jundéu awa aja ym ame'ẽ ta namō u'u ym 'y. Mã! Jete! Manambe aja tĩ. Kyje a'e tĩ. ¹⁴ Pesarahã! Myrandu katu ke ukwa katu rahã, jetehar te ke ukwa katu. Aja Petu ta ixo ym. Ame'ẽ ke ihẽ akwa rahã, hetaha ta ruwa koty Petu pe ihẽ apandu:

—Nde riki jundéu awa ke. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta aja nde erexo ramō. A'eta namō upa katu te ma'e ke nde ere'u ereĩ. Jundéu awa ta aja ym. Upa ma'e ke u'u ym. Aja rahã, jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe: “Mã peja jundéu awa ta aja pexo katu” aja ym epandu. Katu ym aja — aja Petu pe ihẽ aje'ẽ je'ẽ riki.

(Aja rahã, Petu aja Jesu mondo ame'ẽ ke ihẽ, aja amujekwa katu. A'erehe Petu pe ihẽ aje'ẽ je'ẽ katu ihẽ.)

Kirisutu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke Tupã muhã katu

¹⁵ Jete! Jande mãi pusu ngi jande ja'ar rahã, jundéu awa ta ke jande. Aja jaxo. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta aja ym jaxo. Ame'ẽ ta riki: “Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ta ke” aja jundéu awa ta ukwaha. Ame'ẽ ta aja ym jaxo aja jakwa katu. ¹⁶ Jesu Kirisutu rehe amō jurujar katu rahã, Tupã pandu:

—Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe — aja jurujar katu ame'ẽ pe Tupã pandu.

Aja jakwa katu. Moise je'ẽha mujekwa ame'ẽ ke amō ma'ema'e rahã, kuja: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja Tupã pandu ym, aja jande jakwa katu. Anĩ. Kuja jakwa katu tĩ. Jesu Kirisutu rehe jande jajurujar katu. A'erehe Tupã pandu:

—Kirisutu rehe pejurujar katu. A'erehe pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe — aja jande pe Tupã pandu.

Jete! Moise je'ẽha mujekwa aja amō ma'ema'e rahã: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja Tupã pandu ym te ta. ¹⁷ Pesarahã! Kirisutu kotyhar ta ke jande, a'erehe Tupã pandu: “Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe” aja. A'erehe Moise je'ẽha rehe jahendu ym apo 'y. Ame'ẽ ke amō ta ukwa rahã, kuja pandu my: “Mã! Katu ym. Moise je'ẽha rehe pehendu ym. A'erehe Kirisutu rehe pejurujar katu rahã, ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e we rĩ. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta aja ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e we rĩ” aja pandu naĩ. Aja rahã, Kirisutu pandu: “Mã peja peka'u te'eha ke pema'e” aja saka my? Anĩ te riki. Aja Kirisutu pandu ym te. ¹⁸ “Moise je'ẽha rehe ehendu ym” aja ihẽ apandu kwe. Pe, apo: “Ame'ẽ rehe ehendu katu” aja ihẽ apandu rahã, ihẽ je'ẽha mutambyk ym. Ma'e aka'u te'eha ke ihẽ ama'e, aja ihẽ. Katu ym aja. A'erehe: “Moise je'ẽha rehe ehendu katu” aja apandu ym te. ¹⁹ A'erehe Moise je'ẽha rehe ihẽ ahendu ym te. Ihẽ amanō ame'ẽja saka ihẽ axo. Aja rahã, ahendu ym te ehe. A'erehe apo Tupãma'e parakyha ke ihẽ ama'ema'e katu. Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Kirisutu manō rahã, inamō ihẽ ke ngã jukwa, ame'ẽja saka riki. Ihẽ amanō, ame'ẽja saka. ²⁰ Aja rahã, apo se ihẽ axo rahã, ihẽ aputar ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e ym. (Kirisutu putar ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e.) Kirisutu riki ihẽ py'a rehe ixo, a'erehe Kirisutu rehe ihẽ ahendu katu. A'erehe se ihẽ

axo rahã, Tupã ra'yr rehe ihẽ tapijar te'e we ihẽ ajurujar katu axo. Ihẽ rehe a'e ipy'a katu. A'erehe ihẽ ma'e aka'u te'eha ama'ema'eha ke rehe a'e muhepy. A'e manõ rahã, muhepy.
²¹ Kirisutu rehe amõ jurujar katu rahã, Tupã pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja ipe. “Aja ym” aja ihẽ apandu ym te. Pesarahã! Moise je'eha rehe amõ hendu katu rahã: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja Tupã pandu ta tipe rahã, myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Kirisutu te'e manõ, ame'ẽja saka. Jaxer tĩ, ame'ẽja saka tĩ.

3

Moise je'eha rehe pehendu ym ta me'ẽ te'e

¹ Ngara ywy pe har ta! Mã! Pehẽ riki peka'u te'e pehẽ! Pehẽ ke amõ muka'u te'e riki. Katu ym aja. Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Jesu Kirisutu manõ. Ame'ẽ ke pehẽ pe jamujekwa katu te riki. Pehẽ ruwa koty jamujekwa katu te pehẽ pe. ² Pehẽ pe ihẽ apandu ta. Moise je'eha rehe pehendu katu rahã, pehẽ py'a rehe I'ã ke Tupã muwyr my? Anĩ. Aja ym. Kuja riki. Myrandu katu ke pehendu rahã, Kirisutu rehe pejurujar katu. Arahã riki I'ã ke Tupã muwyr pehẽ py'a rehe. ³ Mã! Peka'u te'e pexo rahã, katu ym. Yman Kirisutu rehe pejurujar katu rahã, I'ã ke pehẽ py'a rehe Tupã muwyr. Ame'ẽ pyrãtãha namõ pexo kwe rĩ. Anĩ. Apo pehẽma'e pyrãtãha namõ jõ pexo katu ta, aja pekwa. Katu ym aja. ⁴ Mã! Kirisutu rehe pejurujar katu rahã, pehẽ ke amõ ta mupyrara riki. Ame'ẽ ke mupitu te'e pehẽ ke my? Anĩ. Pehẽ py'a ke mātã riki. ⁵ Pehẽ py'a rehe I'ã ke Tupã muwyr rahã, pehẽ pyter pe pyrãtãha namõ marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. Moise je'eha rehe pehendu katu, a'erehe aja me'ẽ katu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu my? Anĩ. Aja ym. Kuja riki. Myrandu katu

rehe pehendu rahã, Kirisutu rehe pejurujar katu. A'erehe ma'e katu ame'ẽ ke Tupã ma'ema'e katu.

Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Amarã jurujar katu

⁶ Amarã rehe har pekwa pekwa pexo. Ehe har Tupã paper rehe panduha ihĩ. Kuja. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Amarã jurujar katu. A'erehe ehe har Tupã pandu:

—A'e riki katu te. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te ipe — aja Amarã rehe har pandu.

⁷ A'erehe Tupã rehe jurujar katu ame'ẽ ta riki Amarã rainõ te, ame'ẽja saka. Aja mã peja pekwa katu pexo. ⁸ Yman Tupã je'eha rehe amõ mupinim. Ma'e ke uhyk ym rĩ, ame'ẽ ke a'e mujekwa katu. Kuja. Tupã rehe jundéu awa aja ym ame'ẽ ta jurujar katu ta, a'erehe Tupã pandu ta:

—Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe — aja jundéu awa aja ym ame'ẽ ta rehe har Tupã pandu ta.

Ame'ẽ ke uhyk ym rĩ. Pe, Tupã je'eha rehe amõ mujekwa. A'erehe myrandu katu ke Amarã pe Tupã pandu, ame'ẽ ke amõ mupinim. Kuja Tupã pandu Amarã pe:

—Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe nde erejurujar katu. A'erehe upa kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta rehe ihẽ asak katu ta — aja Amarã pe Tupã pandu.

(“Upa kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta” aja pandu rahã, jundéu awa aja ym ame'ẽ ta tĩ. Jundéu awa ta aja tĩ. Upa katu te riki, aja mujekwa katu.)

⁹ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Amarã jurujar katu. A'erehe upa ma'e ke Tupã me'ẽ me'ẽ katu ipe. Amarã aja amõ ta tĩ. Upa Tupã rehe jurujar katu ame'ẽ ta rehe Tupã usak katu ta tĩ. Amarã aja a'eta rehe Tupã usak katu ta tĩ.

Jandema'e pyrãtãha namõ jaxo rahã, japyrara jaxo

¹⁰ Tupã je'eha rehe kuja panduha ihĩ: “Upa katu te Moise mupinim ame'ẽ ke rehe aja te'eha amõ hendu

ym rahā, mā peja a'e ke Tupā mupyrara” aja panduha ihī.

A'erehe Moise je'ēha rehe amō ta hendu katu. Aja a'eta ixo. (Marā ka ym upa katu te hendu katuha ehe.) Aja rahā Tupā mupyrara ta ame'ē ta ke a'eta. ¹¹ Moise je'ēha rehe amō hendu katu rahā, marā ka ym Tupā panduha ehe har: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. Aja Tupā je'ēha rehe panduha mujekwa katu jande pe. Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī tī:

“Tupā rehe amō jurujar katu, a'erehe Tupā pandu ehe har: ‘A'e riki katu te. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te ipe' aja ehe har Tupā pandu. Aja rahā, ame'ē riki uhā te hū ta.”

¹² Tupā koty katu aja pexo ta tipe, a'erehe Moise je'ēha rehe pehendu katu. Aja rahā, Tupā rehe pejurujar ym ta me'ē te'e. Moise je'ēha mujekwa, aja pema'ema'e ta me'ē te'e jō. Aja rahā, kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī tī:

“Moise je'ēha mujekwa, aja me'ē upa katu te amō ma'ema'e rahā, a'e ixo katu te hū ta” aja panduha ihī. (Anī. Upa katu te ma'ema'e ame'ē ta nixói te.)

¹³ Pesarahā! Upa katu te Moise je'ēha rehe amō hendu ym rahā, a'e ke Tupā mupyrara ta. Ame'ē ngi jande ke Kirisutu muhem, ame'ēja saka. A'e manō rahā, upa katu te mupyraraha rehe muhepy. Jande ke Tupā mupyrara ta tipe rahā, Kirisutu ke a'e mupyrara. A'erehe Tupā mupyraraha ngi jande ke Kirisutu muhem, ame'ēja saka. Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī tī:

“Tupā mupyrara ame'ē ke myra rehe emuxiko e'am” aja panduha ihī.

¹⁴ Kirisutu ke Tupā mupyrara. Aja rahā, jundéu awa aja ym ame'ē ta rehe Tupā usak katu. Amarā pe Tupā pandu katu. “Ihē rehe nde erejurujar katu, a'erehe upa kome'ē ywy keruhū pe har ta rehe ihē asak katu ta” aja Amarā pe. Aja jundéu awa aja

ym ame'ē ta rehe Tupā usak katu tī. Jesu Kirisutu rehe a'eta jurujar katu, a'erehe a'eta rehe Tupā usak katu tī. Aja jande tī. Jesu Kirisutu rehe jaturujar katu, a'erehe jande py'a rehe I'ā ke Tupā muwyr. Tupā manga katu, aja a'e muwyr.

Tupā manga katu ame'ē rehe har

¹⁵ Ihē mu ta! Pehē pe ihē apandu ta. Apo amō ta ma'ema'e ixo, ame'ē rehe har ihē amujekwa ta pehē pe. Kuja. Ma'e ke rehe mokōi sawa'e ta manga katu a'eta jupe. Pe, ame'ē je'ēha ke paper rehe mupinim katu rahā, marā ka ym ame'ē je'ēha ke amō mukanīha. Amō we ma'e ke mupinim ym te ehe tī. Muruwak ym te je'ēha ke tī. Juja katu te ixo.

¹⁶ Aja Tupā manga katu ame'ē ke tī. Muruwak ym te je'ēha ke tī. Amarā pe ma'e ke Tupā manga katu. Hainō pe aja tī. Pesarahā! “Hainō ta pe” aja ym pandu. “Hainō ta” aja pandu rahā, heta ame'ē ta riki. Anī. Kuja pandu: “Ne rainō pe.” Aja rahā, petēihar jō aja jakwa katu. Ame'ē: “Ne rainō” aja pandu rahā: “Kirisutu ke a'e.”

¹⁷ Kuja ihē apandu. Tupā manga katu ame'ē ke a'e mupinim, ame'ēja saka. Pe, manga katu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu ta. (Aja rahā, muruwak ym te je'ēha ke.) Ame'ē Amarā pe manga katuha raikwer koty Moise je'ēha uhyk. Kuja, kwa turu sē tu i tirī ta (430) warahy 'ar aha oho rahā, Moise je'ēha uhyk. Ame'ē ke Amarā pe manga katu ame'ē ke marā ka ym mukanīha. Tupā manga katu ame'ē ke marā ka ym mukanīha. ¹⁸ Moise je'ēha rehe hendu katu ame'ē pe uhāha Tupā me'ē rahā, Amarā pe Tupā manga katu, ame'ē ke mukanim ta tipe riki. Aja ym riki. Mukanim ym te. Kuja riki. Uhāha ke Amarā pe Tupā me'ē ta, aja a'e manga katu. Tupā manga katu a'erehe me'ē ipe. Muruwak ym te je'ēha ke.

Ma'e riki ma'e ka'u te'eha ke, ame'ē ke Moise je'ēha mujekwa

¹⁹ (Amarā pe manga katu, ame'ē ke mukanim ym.) Aja rahā, ma'erehe

Moise je'ēha uhyk my? Kuja riki. Ma'e riki ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke my? Ame'ē ke Moise je'ēha mujekwa. A'erehe ame'ē uhyk. Amarā rainō uhyk ym rahā we, Moise je'ēha rehe amō hendu katu ta me'ē te'e. Amarā rainō uhyk rahā, Moise je'ēha upa. Amarā rainō riki Kirisutu. A'erehe Kirisutu uhyk rahā, Moise je'ēha upa. A'e pe ma'e ke Tupā pandu katu. Je'ēha ke jundéu awa ta pe Tupā muwyr rahā, Tupā je'ēha rahoha ta riki muwyr. Pe, amō riki mupinim. Moise riki mupinim, a'erehe: “Moise je'ēha” aja japandu. ²⁰ Amarā pe pandu rahā, anī. Ma'e katu ame'ē ke Tupā pandu ipe rahā, a'e jō riki pandu ipe. Je'ēha rahoha ta ke muwyr ym. Amō sawa'e ke muwyr ym tī. Tupā jō je'ēha muwyr ipe, Amarā pe.

Jesu Kirisutu rehe jurujar katu ame'ē ta jō Tupā muhā katu

²¹ Amarā pe Tupā manga katu ame'ē ke Moise je'ēha mukanim my? Anī. Aja ym te riki. Moise je'ēha ke Tupā muwyr. Ame'ē rehe hendu katu ame'ē pe: “Nde ke ihē amuhā katu ta” aja Tupā pandu ta tipe rahā, Moise je'ēha rehe upa katu te hendu katu ta me'ē te'e. Ame'ē ta pe Tupā pandu ta tipe: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. ²² Aja ym riki. Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī. “Upa kome'ē ywy keruhū pe har ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e riki. Marā ka ym hijariha ingi.” Aja rahā, kuja jō katu. Jesu Kirisutu rehe jurujar katu, ame'ē ta pe uhāha ke Tupā me'ē katu. “Jurujar katu ame'ē ta pe uhāha ke ihē ame'ē ta” aja Tupā manga katu. Ame'ē ke Tupā me'ē katu ngā pe.

²³ Kirisutu rehe jajurujar ym rahā we, Moise je'ēha rehe jahendu katu. (Aja rahā: “Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe” aja Tupā pandu, aja jakwaha naī.) Amō kotyhar jakwa ym. A'erehe jande ke kynda, ame'ēja saka. “Kirisutu rehe pejurujar katu” aja jande pe Tupā mujekwa ym rahā we, Moise je'ēha

rehe jahendu katu jaxo. ²⁴ (Arahā ta'yn ta aja saka jande.) A'erehe Moise je'ēha riki jande ke mutiha ame'ē ke, ame'ēja saka. Ame'ē riki Kirisutu uwyr ym rahā we, jande mu'eha aja saka tī. “Ma'e riki ma'e ka'u te'eha ma'eha ke” ame'ē ke mu'e. (Aja rahā: “Ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym” aja mu'e tī.) Pe, Kirisutu uwyr rahā, jande jajurujar katu ehe. (A'erehe jaka'u te'eha jama'ema'eha ke a'e mukanim.) Aja rahā, Tupā pandu: “Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe” aja pandu. ²⁵ Apo Kirisutu rehe jajurujar katu 'y. Ame'ē angaha ke rehe uhyk katu te apo 'y. A'erehe jande mu'eha aja jande ke mutiha ym ta rī. A'erehe Moise je'ēha rehe jahendu ym ta me'ē te'e apo 'y.

Kirisutu kotyhar ta petēhar aja ixo

²⁶ Jesu Kirisutu rehe pehē johu pejurujar katu, a'erehe Tupā ra'yr ta ke pehē. Kirisutu kotyhar ta ke pehē, a'erehe Tupā ra'yr ta pehē tī. ²⁷ Y pe pehē ke amō mujahuk rahā, Jesu Kirisutu kotyhar ta ke pehē aja pemu-jekwa ngā pe. Aja rahā, Kirisutu aja pehē tī. Kirisutu katu te aja pehē tī. ²⁸ A'erehe amō ta amō koty koty ym Tupā pe. Kome'ē ywy keruhū pe har ta upa juja katu te ipe. Amō jundéu awa ta ke. Amō jundéu awa aja ym ame'ē ta ke, aja ym ipe. Upa juja katu te ipe. Amō paraky te'e ame'ē ke a'e. Amō awa jar ame'ē ke a'e, aja ym ipe tī. Upa juja katu te ipe. Amō sawa'e ke, amō kūjā ke, aja ym ipe. Upa juja katu te ipe. Jesu Kirisutu kotyhar ta ke pehē, a'erehe upa juja katu te ipe. A'erehe upa pehē riki petēhar aja pexo. ²⁹ Kirisutu kotyhar ta ke pehē, a'erehe Amarā rainō ta ke pehē, aja pexo. Aja rahā, yman ma'e ke Tupā manga katu ame'ē ke pehē pe a'e me'ē ta apo 'y. Pehē ruhāha ke a'e me'ē ta.

4

Moise je'ēha ke Tupā mukanim

¹ Amō we ihē apandu ta. Ipáima'e ke ta'yr pyhyk ta. Sawa'e rahā, pyhyk ta. Sawa'e ym rahā we, miasu aja a'e ixo. Upa ipáima'e ima'e ke tipe. ² Ta'yr sawa'e ym rahā we, amō sawa'e ta usak katu ehe. Mutiha ame'ē ta ke a'eta. Ta'yrma'e ke rehe sawa'e ta usak usak katu. Ta'yr namō a'eta ma'ema'e katu. Sawa'e ta pe ipái pandu: “Ihē ra'yr sawa'e rahā, ihēma'e ke pehē peme'ē katu ipe” aja. Ame'ē angaha rehe uhyk ym rahā we, sawa'e ta riki ta'yrma'e ke rehe usak usak katu ixo.

³ Aja jande tī. Yman sawa'e ym jande tī. Aja rahā Tupā rehe har jakwa ym rī. Arahā Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta mu'e, ame'ē ke jande jama'ema'e jaxo. Miasu aja jande tī. ⁴ Pe, Tupā putar, ame'ē angaha ke rehe uhyk katu rahā, Ta'yr ke Tupā muwyr 'y. Sehar kūjā pusu ngi a'e u'ar. Moise je'ēha rehe a'e hendu katu, aja a'e ixo. ⁵ Aja rahā, amō Moise je'ēha rehe hendu katu ame'ē ta ke a'e muhem, ame'ēja saka. Moise je'ēha hendu katuha ngi muhem. Aja rahā, jande ke ta'yr ta aja Tupā muruwak. (Sawa'e ta aja jande jaxo apo 'y. A'erehe Moise je'ēha rehe jahendu ym ta me'ē te'e apo 'y.)

⁶ Jande py'a rehe I'ā ke Tupā muwyr. Aja rahā, ta'yr ta ke jande, aja jande pe a'e mujekwa. Pe, jande py'a rehe ihī rahā, I'ā pandu: “Papa! Jande pái keruhū!” aja. ⁷ A'erehe miasu ta ym pexo apo 'y. Ta'yr ta ke pehē. Aja rahā, ta'yr ta pe upa ima'e ke Tupā me'ē me'ē katu, aja pehē pe a'e me'ē me'ē katu ta tī.

Ngara ywy pe har ta! Pehē rehe ihē ajumupyai

⁸ Yman Tupā rehe har pekwa ym te pexo. A'erehe ma'e ke tupā ta aja pekwaha pehē jupe naī. Ame'ē ke rehe pehē py'a pemoī moī katu. Anī. Ame'ē ke Tupā te ym. ⁹ Apo anī. Tupā te rehe har pekwa katu 'y. Anī. Kuja ihē apandu ta my. Pehē rehe har Tupā riki ukwa katu. Apo ma'erehe jundéu awa ramūi ta mu'e ame'ē ke rehe pejywyr my? Katu ym

aja. Ame'ē ta mu'e ame'ē ke jaxer riki. Awa ke ame'ē mu'e ame'ē ke muhā ym riki. Ame'ē ta mu'e ame'ē ke pema'ema'e tar katu my tī? Anī. Katu ym aja.

¹⁰ Kuja hamūi ta mu'eha rehe pekwa pekwa pexo. Amō weraha rehe har pekwa pekwa pexo. Ame'ē weraha riki katu te ame'ē ke aja pekwa pekwa pexo naī. Ma'e jahy rehe har aja tī. Katu te ame'ē ke aja pekwa pekwa pexo naī tī. Amō aman ndy'ar rehe har aja tī. Amō warahy 'ar rehe har aja tī. I'ar koty te we katu te ame'ē ke aja pekwa pekwa pexo naī tī. Aja pekwa rahā, Tupā ke pemuhury, aja pekwa pehē jupe naī. Katu ym aja. ¹¹ Amō koty pemuruwak ta, aja pehē rehe ihē ajumupyai axo. Pehē ke ihē amu'e mu'e hū. (Jetehar te ke ihē amu'e pehē pe.) Ame'ē ke pemukanim nahā my. Aja rahā, pehē ke ihē amu'e ym te, ame'ēja saka. Upa kanim, ame'ēja saka. Katu ym aja.

¹² Ihē mu ta! Pehē pe ihē apandu katu. Mā peja ihē aja pexo tī. (Ihē aja Moise je'ēha rehe pehendu ym ta me'ē te'e tī.) Pesarahā! Yman Moise je'ēha rehe pehendu ym te. Amō awa ta ke pehē. Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke pehē, a'erehe Moise je'ēha rehe pehendu ym te arahā. A'erehe pehē aja ihē axo apo tī. Moise je'ēha rehe ahendu ym aja axo apo tī. Arahā ihē rehe pehē rury katu pexo. (Apo ihē rehe pehē rury my?)

¹³ Pehē rehe ihē ahyk py rahā, ihē ahy axo. A'erehe pehē namō ihē apyta. Arahā, myrandu katu ke pehē pe ihē apandu pandu. Ame'ē rehe pekwa pekwa pexo. ¹⁴ Ihē ahy axo, a'erehe ihē ke Tupā mupyrara aja pekwaha naī. A'erehe ihē ngi pekyje riki. Anī. “Páu jaxer. Japutar ym” aja ym pepandu. Tupā je'ēha rahoha po aja ihē po ke pepyhyk pyhyk katu ihē ngi tī. Aja: “Páu katu” aja pekwa. Jesu Kirisutu po aja ihē po ke pepyhyk pyhyk katu ihē ngi tī. Aja: “Páu katu” aja pekwa. Ihē rehe pehē rury katu. ¹⁵ Pehē rury katu te pexo kwe!

Arahã pehẽ reha ke pejo'ok ta tipe. Pe, ame'ẽ ke ihẽ pe peme'ẽ ta tipe. (Aja rahã, pehẽma'e katu te hũ ame'ẽ ke ihẽ pe peme'ẽ ta tipe.) Mã! Apo amõ koty pemuruwak riki. ¹⁶Jetehar te ke pehẽ pe ihẽ apandu pandu. Moise je'ẽha rehe pehendy ym ta me'ẽ te'e. Ame'ẽ jetehar te ke apandu pehẽ pe. A'erehe ihẽ riki pehẽ ruwajan aja amõ ta ukwa my? Anĩ. Aja ym ihẽ.

¹⁷Ixotyhar ta aja pehẽ ke amõ ta muruwak tar katu. Muka'u te'e ame'ẽ ta ke a'eta. Anĩ. A'eta ma'ema'e ame'ẽ ke katu ym pehẽ pe. Jetehar te ihẽ amu'e, ame'ẽ ngi pehẽ ke a'eta muhem aja jõ a'eta putar. Aja rahã, ame'ẽ ta aja pejumu'e ta tĩ, aja a'eta putar. Katu ym aja. ¹⁸Pehẽ rehe a'eta hury katu rahã, katu riki. Pe, jetehar te ke ame'ẽ ta mu'e tar katu rahã, katu tiki tĩ. Pe, ame'ẽ ta rehe pehẽ rury katu rahã, katu tiki tĩ. Aja te'e ihẽ rehe tĩ. Pehẽ namõ ihẽ axo rahã, ihẽ rehe pehẽ rury katu rahã, katu tiki tĩ. Pehẽ namõ ihẽ axo ym rahã, ihẽ rehe pehẽ rury katu rahã, katu tiki tĩ.

¹⁹Ihẽ ra'yr ta aja pehẽ! Pehẽ rehe ihẽ apy'a katu ame'ẽ ta ke pehẽ! Imembyr imãi ngi u'ar rahã, ahy ipe. Ame'ẽja saka ihẽ pe tĩ. Kirisutu ukwa katu aja pekwa ym rahã we, pehẽ rehe ihẽ ajumupyai. Ahy ihẽ pe, ame'ẽja saka ihẽ axo, a'erehe pehẽ rehe ihẽ ajumupyai. ²⁰Mã! Apo pehẽ namõ ihẽ axo tar katu. Aja rahã amõ koty ihẽ je'ẽha ihẽ amuruwak ta tipe. Apo pehẽ pe hãtã panduha ihẽ amupinim aĩ. Pehẽ namõ ihẽ axo rahã, wewe katu ihẽ apandu ta tipe. (Kirisutu ukwa katuha ngi amõ koty pehẽ py'a pemuruwak my.) Ame'ẽ rehe ajumupyai tĩ.

Paraky te'e ame'ẽ rehe har. Anga rehe har tĩ. Sar rehe har tĩ.

²¹Mã! Moise je'ẽha rehe hendu tar katu me'ẽ ta! Pesarahã! Pehẽ pe ihẽ apandu. Moise je'ẽha rehe pehendy tar katu rahã, ame'ẽ riki mujekwa ta pehẽ juehe har. "Katu ym pehẽ" aja mujekwa ta. ²²Kuja panduha ihĩ:

"Mokõi ta'yr ta Amarã pe. Peteĩ riki kũjã paraky te'e ame'ẽ membyr ke. Kũjã paraky te'e ame'ẽ rer: 'Anga.' Amõ ta'yr riki hakehar te membyr ke. Hakehar te rer: 'Sar.' "

²³Kũjã paraky te'e ame'ẽ ke pe Amarã ta'yr. Hakehar te pe ta'yr tĩ. Tupã riki manga katu: "Nde rakehar imembyr ta" aja Tupã manga katu Amarã pe. A'erehe hakehar pe Amarã ta'yr. ²⁴⁻²⁵Ame'ẽ mokõi kũjã ta kuja mujekwa ngã pe. Mokõi kũjã ta riki mokõi je'ẽha, ame'ẽja saka. Peteĩ je'ẽha ywy'ã keruhũ ngi uwyr. Ywy'ã keruhũ rer Sinái. A'ep Moise pe je'ẽha ke Tupã muwyr. "Angama'e ywy'ã keruhũ" aja ngã pandu. Ame'ẽ ke Ara ywy pe ihĩ. Pe, paraky te'e ame'ẽ ta aja ixo. Ame'ẽ ta riki Anga membyr ta aja saka. Moise je'ẽha rehe hendu katu, a'erehe paraky te'e me'ẽ aja saka. Amõ we tĩ. Se Jerusarẽ ok ta ihĩ. Ame'ẽ riki Anga aja saka tĩ. Pe, ame'ẽ ok ta pe har ta paraky te'e ame'ẽ ta aja saka tĩ. Moise je'ẽha rehe hendu katu, a'erehe aja tĩ. Paraky te'e ame'ẽ ta aja saka tĩ.

²⁶Pe, amõ Jerusarẽ ok ta ihĩ. Ywa pe har ke ame'ẽ. Ame'ẽ pe har ta paraky te'e aja ym te ixo. A'erehe ame'ẽ ok ta riki jande mãi te aja saka. Sar aja saka. Kirisutu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ame'ẽ ok ta pe har ta aja saka. Sar membyr aja saka. Paraky te'e aja ym te. ²⁷Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:

"Kũjã imembyr ym te ame'ẽ ke mã peja nde rury katu te exo. Imembyr u'ar rahã, ahy ipe. Aja ukwa ym ame'ẽ ke mã peja nde rury katuha namõ nde ejixi'u exo. Mã peja nde rury katuha namõ epukái exo.

Ixawa'e namõ ixo, ame'ẽ 'ar koty te we ixawa'e hijar ame'ẽ imembyr ta.

A'erehe mã peja nde rury katuha namõ epukái exo" aja Isai mupinim. (Aja rahã, ywa pe har Jerusarẽ ok ta pe heta te hũ Tupã kotyhar ta ixo ta. Ywy

pe har Jerusarē ok ta 'ar koty te we heta te hū ixo ta, aja mujekwa katu.)

²⁸ Ngara ywy pe har ta! Ihē mu ta! Pesarahā! Isak u'ariha rehe har Tupā manga katu. A'e je'ēha rupi a'e u'ar. Isak aja pehē tī. Tupā manga katu, a'erehe ta'yr ta ke pehē tī. A'e je'ēha rupi aja saka. ²⁹ Yman kūjā pe Amarā ta'yr. Anga membyr ke. Ame'ē riki imu ke mupyrara ixo. Isak ke mupyrara. Isak ke Tupā'ā muhem, ame'ēja saka. A'e ke Anga membyr mupyrara ixo. Aja apo tī. Kirisutu rehe jurujar katu ame'ē ta ke Moise je'ēha rehe hendu katu ame'ē ta mupyrara ixo tī. Isak ke Anga membyr mupyrara, ame'ēja saka. ³⁰ Pe, kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī tī:

“Hakehar te membyr riki ipáima'e ke pyhyk ta. A'e ke aja kūjā paraky te'e ame'ē membyr pyhyk ym ta tī.
A'erehe imembyr namō kūjā paraky te'e ame'ē ke emujan emondo” aja panduha ihī.

³¹ A'erehe pehē pekwa katu pexo apo. Ihē mu ta! Pesarahā! Jande riki kūjā paraky te'e ame'ē membyr ta aja ym te jaxo. (Aja rahā Moise je'ēha rehe jahendu ym ame'ē ta ke jande.) Jande riki hakehar te membyr ta aja jaxo. (Aja rahā, Kirisutu rehe jajurujar katu ame'ē ta ke jande.)

5

Moise je'ēha rehe hendu katu ha ngi jande ke Kirisutu muhem

¹ Jande riki Kirisutu muhem ame'ē ta ke jande! Moise je'ēha rehe amō hendu katu, ame'ē ke ngi jande ke Kirisutu muhem. A'erehe aja pexo katu! Pejywy ym ehe. Moise je'ēha rehe pehendu ym we tī. Mu'eharan ta mu'e ame'ē ke rehe pehendu ym tī.

² Ihē Páu. Pesarahā! Pehē pe ihē apandu katu. Pehē pিরer ke amō jupā rahā, jundéu awa ta kotyhar ta te ke pehē, a'erehe pehē rehe Tupā usak katu aja pekwaha naī. Aja rahā, Kirisutu jō riki pehē ke muhā ym ta,

aja pekwaha naī. Katu ym aja. A'e jō a'ewan ym aja pekwaha naī tī. Katu ym aja. ³ Ihē apandu we rī. Amō ipirer ke jupā, ame'ē ke amō putar. Apandu katu ipe tī. Ipirer ke jupā rahā, upa katu te Moise je'ēha rehe a'e hendu katu ta me'ē te'e. ⁴ Pehē ngi har amō ta Moise je'ēha rehe hendu katu. Aja rahā: “Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe” aja Tupā pandu ta, aja ame'ē ta ukwaha naī. Aja rahā, Kirisutu ke a'eta hijar oho, ame'ēja saka. A'eta rehe Tupā ipy'a katu, ame'ē ke putar ym, aja pandu. ⁵ Jande riki amō kotyhar. “Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe” aja Tupā pandu ta jande pe. Ame'ē angaha rehe jaharō katu jaxo. Jande jajurujar katu ehe tī, a'erehe jande pe pyrātāha ke Tupā'ā muwyr. Ame'ē namō jaharō katu jaxo. ⁶ Kirisutu namō jande juehe katu jande jaxo rahā, amō ipirer jupā ame'ē ke rehe har Kirisutu ukwa ym. Ipirer ke amō jupā rahā, ame'ē rehe a'e usak ym. Ipirer ke amō jupā ym rahā, ame'ē rehe a'e usak ym tī. Juja katu te ipe. Kuja jō katu. Kirisutu rehe amō jurujar katu. A'erehe amō ta rehe amō ipy'a katu.

⁷⁻⁸ Jetehar rehe pehendu katu pexo kwe! Katu tiki arahā. Mā! Awa ame'ē ke pehē ngi mukanim my? Katu ym aja! Myja jetehar te ngi pehē py'a ke amō koty muruwak my? Tupā riki aja ym. A'e riki pehē pe pandu ame'ē ke a'e: “Kirisutu rehe pejurujar katu. Aja rahā, pehē ke ihē amuhā katu ta” aja Tupā pandu. ⁹ Kuja amō panduha ihī:

“Mbeju ke mupururuk rahā, ta'yr te mi mupururukiha ke amō moī katu” aja.

(Ame'ēja ta'yr mi te'eha rehe pejurujar katu rahā, pehē johu peka'u te'e ta. Katu ym aja.) ¹⁰ Jandema'e sawa'e te namō jande juehe katu jande jaxo. A'erehe amō koty mu'e ame'ē ke rehe pehendu ym ta, aja ihē akwa katu. A'erehe pehē rehe ihē ajurujar katu. Pe, pehē ke muka'u te'e ame'ē ta ke

Tupā mupyrara ta. Awa muka'u te'e my? Akwa ym ihē. A'e ke Tupā mupyrara ta, ame'ē ke jō akwa katu.

¹¹ Ngara ywy pe har ta! Ihē mu aja pehē! Ihē juehe har apandu ta apo 'y. “Pehē pīrer ke pejupā ta me'ē te'e” aja ihē apandu rahā, ma'erehe: “Pāu katu ym” aja ihē rehe har jundēu awa ta pandu my? (Anī. “Pehē pīrer pejupā” aja apandu ym te riki.) Aja me'ē ihē apandu rahā, Kirisutu rehe har ihē apandu rahā, amuparahy ym ta jundēu awa ta ke. “Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kirisutu manō. Aja ngā ke Tupā muhā katu” ame'ē panduha muparahy ym ta amō ta ke. Pesarahā! “Pehē pīrer ke pejupā ta me'ē te'e” aja ihē apandu ym te riki a'erehe: “Pāu katu ym” aja ihē rehe har amō ta pandu naī. ¹² Pehē ke muka'u te'e ame'ē ta upa kanim oho rahā, katu tiki. Aja ihē aputar. (Ipirer ke ta'yr mi jupā.) Mā! Wetep mondok rahā, katu tiki. (Aja rahā, pehē ke upa muka'u te'e ame'ē ta hijar ta oho.)

Pehē mu ta rehe pepy'a katu

¹³ Ihē mu ta! Pehē rehe har ihē apandu ta apo 'y. “Ihē kotyhar ta aja pemuruwak” aja Tupā pandu pehē pe. A'erehe ixotyhar ta ke pehē. A'erehe pehē koty mu'eharan ta ixo. Ame'ē ta putar ame'ē ke pema'ema'e ym apo 'y. A'erehe: “Ūpa katu te ma'e ke japutar ame'ē ke jama'ema'e katu” aja mā peja ym pekwa pekwa pexo. Aja pexo kwe. Anī. Kuja katu tiki. Amō ta rehe pehē pepy'a katu, a'erehe ame'ē ta rehe ma'e katu ame'ē ke pema'ema'e katu. ¹⁴ Upa katu te Moise je'ēha riki kuja petēhar aja je'ēha riki. Kuja:

“Nde juehe nde erepy'a katu, aja amō ta rehe nde erepy'a katu tī” aja je'ēha ihī. (Aja jama'e rahā, upa katu te Moise je'ēha rehe jahendu katu, ame'ēja saka.)

¹⁵ Pesarahā! Amō ta rehe pepy'a ym pexo rahā, so'o jarō aja peparahy pehē juehe pexo. Aja rahā, upa pehē juehe pejumumba ta aja saka. Aja rahā, pehē juehe katuha ke pehijar

ta. Pehē juehe pejumahy pehē pexo rahā, aja tī. Pehē juehe katuha ke pehijar ta tī. Katu ym aja.

Ma'e ke Tupā'ā putar ame'ē ke pema'ema'e katu

¹⁶ Kuja pehē pe ihē apandu katu: “Pehē py'a pe ma'e ke Tupā'ā mujekwa aja mā peja pema'ema'e katu.” Aja rahā, ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e tar ym pexo. ¹⁷ Jande atu jama'ema'e tar katu ame'ē ke Tupā'ā ma'ema'e tar ym. Pe, Tupā'ā ma'ema'e tar katu ame'ē ke jande atu jama'ema'e tar ym tī. Aja rahā, Tupā'ā namō jande ruwajan ta aja jaxo, a'erehe a'e putar ame'ē ke jama'ema'e ym. (A'erehe Tupā'ā putar ame'ē ke jama'ema'e ta me'ē te'e.) ¹⁸ Pehē py'a rehe ma'e ke Tupā'ā mujekwa, ame'ē ke pema'ema'e rahā, Moise je'ēha rehe pehendū ym ta me'ē te'e.

¹⁹ Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e tar katu, ame'ē ke jakwa katu. Kuja riki. Amō kūjā rehe ka'u te'e. Amō sawa'e rehe ka'u te'e tī. Ka'u te'e hū tī. Aja amō usak rahā, huxī hū. Ame'ē ke ma'ema'e tī. ²⁰ Ma'e'ā riki tupā aja amō ukwaha jupe naī. Ame'ē ke rehe ipy'a ke amō moī moī katu. Katu ym aja. Pajema'e ukwaha ke ma'ema'e tī. Katu ym tī. Ehe katu ame'ē ke te'e huwajan wan uwak oho. Pe, jumai mai tī. Amō rehe jyty'ym tī. Parahy oho tī. “Apo ihē py kī” ame'ē ke jō putar katu tī. Katu ym aja. Amō koty koty jy'ar oho tī. Amō koty koty ukwaha oho tī. ²¹ Ma'e ke amō pyhyk rahā, amō parahy ehe. Katu ym aja. Kawī ngi ka'u ka'u tī. Amō ta 'ar koty te we kawī ke u'u tar katu tī. Upa aja me'ē ma'e ka'u te'eha ke amō ta ma'ema'e tī. Katu ym aja. Yman pehē pe ihē pandu. Aja apo ihē apandu pehē pe tī. Upa aja me'ē ma'e ka'u te'eha ke amō ma'ema'e rahā, Tupā ixo ame'ē pe oho ym te ta awa. (A'erehe upa ame'ē ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym.)

²² Pesarahā! Kuja pexo. Amō py'a pe ma'e ke Tupā'ā mujekwa, ame'ē ke amō ma'ema'e. Kuja. Amō ta

rehe amō ipy'a katu. Tupā rehe hury katu tī. Amō ta namō juehe katu a'e ixo tī. Ipy'ahu ixo tī. Amō rehe parahy ym tī. Amō ta rehe kyty'ỹ ym tī. Ma'e katu ame'ē ke ma'ema'e tī. Ma'e manga katu ame'ē ke ma'ema'e katu tī. ²³ “Ihē riki sawa'e te” aja juehe har ukwa ym te awa. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e tar katu rahā, ame'ē ngi putu'u. Upa aja ma'ema'e rahā: “Nde katu ym” aja je'ēha nixói ta ipe. ²⁴ Jesu Kirisutu kotyhar ta riki ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar. Upa ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e tar katu ame'ē ke hijar tī. Aja ma'ema'e tar katu ame'ē ke jukwa, ame'ēja saka. (Aja rahā, jama'ema'e tar ym.) ²⁵ Jande ruhāha ke jande pe Tupā'ā me'ē. Aja rahā, japandu ipe: “Nde eremujekwa ame'ē ke jama'ema'e katu ta” aja. ²⁶ “Ihē riki sawa'e te” aja ym jaxo ta me'ē te'e. Mā peja jande juehe jajumuparahy ym. Mā peja jande juehe jajyty'ym.

6

Pesak katu pehē juehe

¹ Ihē mu ta! Pehē pe ihē apandu katu. Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'e rahā, amō ta usak ehe. Aja rahā, pehē ngi har amō ta pandu oho ipe. Pe, mukatu. “Mā peja ym” aja ipe. Kuja ame'ē ta pandu oho. Tupā'ā rehe hendu katu ixo, ame'ē ta jō pandu oho ipe. Wewe katu pandu ipe. Pehē atu pesak katu pehē juehe tī. (Aja rahā, ame'ē ke aja pehē atu ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar ym tī.) ² Ma'e ka'u te'eha ke amō ta ma'e. A'erehe a'eta pyai te hū. Aja rahā, a'eta namō pehē juehe pejupyai pexo tī. Ame'ē ta ke pemuhury peho tī. Ma'e puhýi ame'ē ke a'eta namō pehupir katu, ame'ēja saka. Aja rahā, Kirisutu pandu: “Amō ta rehe pepy'a katu” ame'ē ke rehe pehendu katu. ³ “Aja ym ta ihē. Ma'e aka'u te'eha ke ihē ama'e ym ame'ē ke ihē” aja amō pandu rahā, juehe har katu te ame'ē ke a'e aja ukwaha jupe naĩ. Aja rahā, juehe a'e jumuka'u te'e a'e ixo. Katu ym aja. ⁴ Mā peja ima'e ma'eha pame

katu te amō ta ukwa ukwa ixo. Katu my? Katu ym my? Katu rahā, katu ame'ē ke a'e ma'ema'e, aja a'e ukwa katu. Hury katu ta ixo. Aja rahā, amō ta ma'eha namō ima'e ma'eha ke manga ym ta. Awama'e riki i'ar koty te we katuha my? Aja manga ym ta. ⁵ Jete! Ima'e ma'ema'eha rehe har Tupā pe jō mujekwa ta me'ē te'e.

⁶ Tupā je'ēha rehe panduha ihĩ, ame'ē ke amō ta pe amō mu'e ixo. Aja rahā, mu'e ixo ame'ē pe upa ma'e ke jumu'eha ta kyty'ỹ ym rahā, katu tiki. (Aja rahā, mu'eha pe ma'e ke jumu'eha ta me'ē katu ta.)

Mā peja katu ame'ē ke jama'ema'e katu

⁷ Mā peja pehē atu pejumuka'u te'e ym pexo! Tupā ke muka'u te'e ym te awa! (Myja me'ē amō ma'ema'e, ame'ē ke Tupā ukwa katu. A'erehe a'e ke muka'u te'e ym te awa.) Ma'e raĩ amō jytytym rahā, ame'ē ke uhem. ⁸ Aja amō tī. Ma'e katu ym ame'ē ke amō ma'e tar katu. Ame'ē riki kupixa pe ma'e ke jytytym, ame'ēja saka. A'engi ame'ē uhem rahā, ma'e jaxer ame'ē ke uhem, ame'ēja saka tī. (Aja rahā, ma'e ka'u te'eha ke ma'e a'e. Ame'ē ke Tupā ukwa katu. Muka'u te'e ym te a'e ke awa.) Aja rahā, mupyraraha renda pe oho ta ame'ē ke a'e.

Amō ta anĩ. Ipy'a pe ma'e ke Tupā'ā mujekwa ame'ē ke amō ma'ema'e. Ame'ē ke kupixa pe ma'e ke jytytym, ame'ēja saka tī. A'engi ame'ē uhem rahā, ma'e katu ame'ē ke uhem tī, ame'ēja saka tī. (Aja rahā, ma'e katu ame'ē ke ma'ema'e katu a'e. Ame'ē ke Tupā ukwa katu tī.) Aja rahā, ame'ē pe uhāha ke Tupā'ā me'ē katu. ⁹ A'erehe tapijar te'e we ma'e katu ame'ē ke jama'ema'e katu. Aja jaxo rahā, yman rahā ma'e katu ame'ē ke jande pe Tupā me'ē ta kŷ. ¹⁰ A'erehe amō amō rahā, ma'e katu ame'ē ke amō ta pe jama'ema'e katu rahā, katu tiki. Jete! Kuja katu te. Kirisutu rehe jurujar katu ame'ē ta pe katu ame'ē ke jama'ema'e katu rahā, katu tiki.

A'ejōhar je'ēha ke

¹¹ Ihē Páu. Apo kome'ē a'ejōhar je'ēha ke ihē po pe te'e ihē amupinim aī. (Ihēma'e akwaha amupinim ym. Anī. Tupā je'ēha amupinim aī.) Pesak katurahā! Pinīha tiha ame'ē namō ihē amupinim aī. (Aja rahā, ihē amupinim ame'ē ke rehe pehendū katu ta me'ē te'e, aja pekwa katu ta.)
¹² Amō ta pehē pe pandu: “Pehē pīrer ke pejupā ta me'ē te'e” aja. (Aja rahā, jundēu awa ta kotyhar ta te ke pehē. Aja rahā, i'ar koty te we Tupā usak katu pehē rehe aja pekwha naī.) Aja mu'eharan ta putar. Aja rahā, pehē pīrer ke pejupā rahā, a'eta pandu ta: “Jande jama'eha katu te” aja riki naī. Pesarahā! “Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kīrisutu manō. A'erehe jō Tupā koty amō katu” aja pandu tar ym. Pandu rahā, a'eta ke amō ta mupyrara ta tipe. A'erehe amō ipīrer jupāha jō a'eta pandu katu. ¹³ Ipīrer ke jupā ame'ē ta Moise je'ēha rehe hendū ym tipe. Pe, pehē pīrer ke pejupā ame'ē ke jō a'eta putar katu. Pehē pīrer ke pejupā rahā, amō ta pe a'eta pandu hū ta: “Ko ipīrer ke jupā ame'ē ta ke amō ta pete'e ixo! Japandu ame'ē ke rehe hendū katu ame'ē ta ke a'eta” aja a'eta pandu hū ta. A'erehe: “Katu te ame'ē ta ke jande” aja a'eta pandu ta a'eta jupe naī. Katu ym aja.

¹⁴ Ihē anī. Jandema'e sawa'e te, Jesu Kīrisutu manō. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe a'e manō. Ame'ē namō jō ngā ke Tupā muhā katu. Ame'ē rehe har jō ihē apandu pandu. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kīrisutu manō, a'erehe ma'e aka'u te'eha ama'eha ke ihē ahijar. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e hū. Ame'ē ke ihē ahijar. Ame'ē ke ihē ama'e tar ym tī. Ame'ē ngi ihē amanō, ame'ēja saka. (Aja rahā, ihē ama'e ym.) ¹⁵ Ipīrer ke amō jupā my. Amō jupā ym my. Amō koty koty ym ame'ē ta. Juja katu te Tupā ukwa katu. Kuja jō riki amō kotyhar katu. Amō py'a ke Tupā mupyahu. Ame'ē riki katu te. ¹⁶ Aja ngā ixo rahā, mā peja a'eta py'a ke Tupā muhury

katu. Mā peja a'eta rehe Tupā pyrara usak tī. Aja upa Tupā kotyhar ta rehe tī. Pyrara usak tī. A'eta py'a ke muhury katu tī.

¹⁷ Apo har kupe koty mā peja ihē ke mupyrara ym awa. (Kīrisutu rehe har ihē apandu, a'erehe ihē ke amō ta mahy hū.) A'erehe ihē ke rehe pirokiha rape māte hū te'e ihī. Ame'ē ke ma'e mujekwa ngā pe. Kuja. Jesuma'e miasu ke ihē, aja mujekwa ngā pe.

¹⁸ Ngara ywy pe har ta! Ihē mu ta pehē! Jesu Kīrisutu riki jandema'e sawa'e te. Mā peja johu pehē rehe a'e ipy'a katu te hū. Amen. Ame'ē riki: “A'e tŷ” aja.

Upa.

Ese ok ta pe har ta pe Páu mupinim

Hom ok ta pe Páu ixo. Jesu rehe har a'e pandu pandu ixo, ame'ë ke amõ ta putar ym. A'erehe kyndaha pe a'e ke amõ ta kynda raho. A'ep a'e ixo rahã, kome'ë paper ke a'e mupinim.

Ese ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ë ta pe kome'ë paper ke a'e mupinim. Kuja Páu mu'e. Se ixo rahã, upa Jesu kotyhar ta Jesu rete aja saka riki. A'erehe peteihar aja ixo ta me'ë te'e, aja a'e mu'e. Jesu riki ixotyhar tama'e äkã ke a'e. A'erehe ixotyhar ta hendu katu ta me'ë te'e ehe aja a'e mu'e tĩ.

Jesu kotyhar ta pe: "Ihë mu ta" aja Páu pandu.

Ese ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo

Ame'ë ta pe paper pinim ke Páu mondo

¹ Ese ok ta pe har ta riki pehë. Tupã kotyhar ta ke pehë. Jesu Kirisutu rehe pejurujar katu ame'ë ta ke pehë. Ko pehë pe paper pinim ihë amondo axo. Ihë Páu. Jesu Kirisutu kotyhar ke ihë. Tupã putar, a'erehe Jesu Kirisutu pandu:

—Ihë rehe har ependu pandu eho — aja ihë pe.

A'erehe Jesu Kirisutu mondo ame'ë ke ihë.

² Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Mã peja pehë rehe a'eta ipy'a katu te hũ. Mã peja pehë py'a ke a'eta muhury katu tĩ.

Tupã kotyhar ta ke jande

³ Kirisutu kotyhar ta ke jande, a'erehe upa ma'e katu ame'ë ke Tupã'ã me'ë me'ë. Ame'ë ke jande pe Tupã muwyr katu. Ywa pe har ma'e katu, ame'ëja saka ma'e ke a'e muwyr katu. A'erehe mã peja japandu:

—Ne jõ riki katu te me'ë ke — aja Tupã pe.

A'e riki Jesu Kirisutu pái ke. Kirisutu riki jandema'e sawa'e te.

⁴ Kome'ë ywy keruhũ Tupã mujã ym rahã we a'e pandu:

—Pehë ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke rehe Kirisutu muhepy ta kÿ. A'erehe a'e manõ ta kÿ. A'erehe kome'ë ywy keruhũ pe har ta ngi har pehë riki ihëma'e wan ta kÿ. Aja rahã, ihë kotyhar ta ke pehë. Ihë ruwa koty pepu'am rahã, nixói te ta ma'e peka'u te'eha pema'eha ke pehë pe. "Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'e" aja pehë rehe har pandu ym te ta awa tĩ — aja Tupã pandu.

⁵ Jande rehe a'e ipy'a katu. A'erehe jande rehe har upa a'e pandu:

—Jesu Kirisutu manõha rehe a'eta jurujar katu ta kÿ. A'erehe ihë ra'yr ta aja ihë amuruwak ta tĩ. Ihë namõ ixo ta kÿ — aja.

Aja a'e putar. Aja a'e ukwa katu tĩ.

⁶ Ta'yr rehe a'e ipy'a katu. Jande jurujar katu ehe, a'erehe jande rehe Tupã ipy'a katu tĩ. A'erehe mã peja japandu ipe:

—Ne jõ riki katu te me'ë ke. Mã! Jande rehe nde erepy'a katu te hũ — aja Tupã pe.

⁷ Ma'e jaka'u te'eha ke jande jama'ema'e. Ame'ë rehe Kirisutu muhepy. A'erehe a'e manõ. A'erehe jande rehe ipy'a ke Tupã mujywy katu. Mã! Jande rehe a'e ipy'a katu te hũ. ⁸ Ame'ë ke upa ym. Mãte hũ jande rehe a'e ipy'a katu. ⁹⁻¹⁰ A'e pandu ame'ë ke a'e ma'ema'e katu. Upa ukwa katuha namõ a'e ma'ema'e. Kuja a'e jupandu jupe:

—Upa katu te ihë amujã. Ywa pe ixo ame'ë ke amujã. Ywy keruhũ pe ixo ame'ë ke aja tĩ. Amujã tĩ. Kirisutu riki upa katu te ame'ë tama'e kapitã keruhũ wan ta kÿ — aja jupandu jupe.

Aja a'e putar. Kirisutu riki sawa'e te aja a'e putar. Angaha ke rehe uhyk katu rahã, aja Kirisutu ke a'e mu'am ta kÿ. Yman ame'ë ke mujekwa ym ngã pe. Apo jande pe mujekwa katu 'y.

¹¹ Tupã jupandu jupe: "Kirisutu rehe jurujar katu ame'ë ta ke ihë kotyhar ta aja ihë amuruwak ta" aja

riki. Kome'ē ywy keruhū a'e mujā ym rahā we, aja a'e jupandu jupe. Aja a'e putar, a'erehe upa ma'e ke ixo katu. Upa a'e pandu ame'ē ke ixo katu tī. Pe, kome'ē ywy keruhū pe har ta ngi har jande ke ixotyhar ta aja a'e muruwak. “Ihē kotyhar ta pehē” aja a'e pandu. Jande ke jo'ok, ame'ēja saka. ¹²Aja rahā, mā peja Tupā katuha rehe har jande japandu:

—Mā! Katu te hū — aja.

Jande riki jundéu awa ta ke. Kirisutu uwyr ym rahā we, jundéu awa ta harō py ixo ehe.

¹³ Pehē riki jundéu awa aja ym ame'ē ta ke. (Ese ok ta pe har ta ke pehē.) Jandeja pehē tī. Myrandu katu te rehe pehendu rahā, pehendu katu ehe tī. Pehē ke Tupā muhā katu ta aja myrandu katu jamujukwa pehē pe. Pe, Kirisutu rehe pejurujar katu. Pe: “Ko ihēma'e ke” ame'ē ukwa katuha ke Tupā moī pehē py'a rehe. Pehē py'a rehe I'ā ke Tupā moī. Aja rahā: “Ko ihēma'e ta ke” aja Tupā pandu. “Ihē'ā ke ihē amoī ta” aja a'e pandu katu yman. Ame'ē ke a'e moī katu apo 'y. ¹⁴ I'ā ke jande py'a rehe moī, a'erehe jande ke a'e muhā katu ta kŷ, aja jakwa katu. A'e manga katu, a'erehe aja jakwa katu. Aja rahā, ixoty jaxo rahā, nixói te ta ixotyhar ta pe ma'e ka'u te'eha ma'eha ke, aja jakwa katu. A'erehe mā peja ima'e katuha rehe har japandu: “Mā! Katu te” aja Tupā pe.

Tupā namō ihē apandu pandu

¹⁵⁻¹⁶ Jande rehe Tupā ipy'a katu. A'erehe Jesu, jandema'e sawa'e te rehe pejurujar katu, aja ihē ahendu. A'erehe Tupā pe tapijar te'e we ihē apandu: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja ipe. Tupā kotyhar ta rehe pehē pepy'a katu, aja ihē ahendu tī. A'erehe Tupā pe tapijar te'e we ihē apandu tī: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja ipe. ¹⁷ Pehē rehe har Tupā namō ihē apandu pandu. Kuja:

—Tupā! Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te pái ke nde. Jande pái keruhū nde. Nde katu te ame'ē ke nde. Ne'ā ke Ese ok ta pe har ta py'a

rehe emoī katu. Aja rahā, upa ma'e ke a'eta pe Ne'ā mujekwa katu ta. Nde rehe har a'eta pe mujekwa katu ta tī. Aja rahā, nde rehe har Ese ok ta pe har ta ukwa katu te ta. ¹⁸ Ko apandu nde pe. Ese ok ta pe har ta ākā emupirer mi. Aja rahā, ma'e ke nde erekwa katu, aja a'eta ukwa katu ta tī. Ne namō a'eta ixo ta kŷ, aja nde erepandu. Ame'ē ke a'eta ukwa katu te we ta. Nde kotyhar ta pe ma'e katu te hū ame'ē ke nde ereme'ē katu ta. Mā! Heta te hū ame'ē. Ame'ē ke Ese ok ta pe har ta ukwa katu ta tī. ¹⁹⁻²⁰ Ne rehe jande jajurujar katu. Nema'e pyrātāha namō jande ke nde eremuhā katu. Māte hū nema'e pyrātāha! Ame'ē pyrātāha namō Kirisutu ke manōha ngi nde eremukwera katu eremuhem. Pe, nde jywa katu koty a'e ke nde eremapyk. (Aja rahā, katu te ame'ē ke a'e aja nde eremujukwa.) Ywa pe nde eremapyk. Nema'e pyrātāha namō Kirisutu ke nde eremukwera katu eremuhem. Ame'ē pyrātāha jande rehe ihī tī. Juja katu te riki. ²¹ Amō we pyrātāha ke emujukwa. Kirisutu riki upa katu te ywa pe ixo ame'ē tama'e kapitā keruhū te tī. Upa katu te ājā ta hendu katu ehe tī. Kapitā keruhū ta apo ixo. Kirisutu riki ame'ē ta 'ar koty te we kapitā keruhū te ha. Aja rahā, pyrātā te hū ame'ē ke a'e aja mujekwa katu. Yman rahā, kapitā keruhū ta ixo ta tī. Kirisutu riki ame'ē ta 'ar koty te we kapitā keruhū te ha tī — aja Tupā namō ihē apandu pandu pehē rehe har.

²² Kirisutu pe Tupā pandu:

—Kapitā keruhū te nde. Upa katu te ma'e ke nde eremondo mondo apo — aja ipe.

Pe, jurujar katu ame'ē tama'e kapitā keruhū te a'e tī. ²³ (Kirisutu riki ixotyhar ta ākā, ame'ēja saka.) Ixotyhar ta riki Kirisutu rete aja saka. A'erehe a'e riki wetep ame'ēja saka jamujā. Jande py'a rehe a'e ihī katu. A'e ixo a'erehe upa katu te ma'e ke katu tī. Pe, Kirisutu riki upa katu te ma'e renda rupi ixo. Ywa pe ixo.

Kome'ë ywy keruhũ pe ixo tĩ. Pyta we ym te ma'e renda rupi ixo.

2

Jande ke Tupã muhã katu

¹ Yman Tupã je'ëha rehe pehendu ym. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e tĩ. Tupã rehe har pekwa pekwa ym te pexo, a'erehe manõ ame'ë ta aja pehẽ. ² Arahã kome'ë ywy keruhũ pe har ta aja ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e tĩ. Arahã Satana rehe pehendu katu, a'erehe ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. A'e riki Tupã rehe hendu ym ame'ë tama'e kapitam. (Ãjã ramũi a'e.) ³ Jete riki. Yman Tupã rehe hendu ym ame'ë ta aja upa katu te jande tĩ. Jande japutar ame'ë ke japyhyk pyhyk. Jande py'a rupi ma'e jaka'u te'eha jama'eha ke jakwa jakwa jaxo tĩ. Ame'ë ke jama'ema'e. Jaka'u te'e jaxo tĩ. Upa amõ ta aja jande ke Tupã mupyrara ta me'ë te'e.

⁴ Apo anĩ. Johu jande rehe Tupã pyrara usak. Jande rehe a'e ipy'a katu te hũ tĩ. ⁵ Yman jahendu ym ehe, a'erehe manõ ame'ë ta aja jaxo. Arahã jande rehe a'e katu usak, a'erehe jande ke a'e muhã katu. Aja rahã, jande ke a'e mukwera katu muhem ame'ëja saka riki. Manõha ngi Kirisutu ke a'e mukwera katu muhem a'erehe jande ke mukwera katu muhem tĩ, ame'ëja saka tĩ.

⁶ Jesu Kirisutu kotyhar ta ke jande apo 'y. A'erehe Kirisutu namõ jande ke Tupã mukwera katu muhem, ame'ëja saka riki. Pe, ywa pe Kirisutu namõ kapitã keruhũ aja jande ke a'e mu'am, ame'ëja saka tĩ. ⁷ Aja rahã, jande rehe upa katu te a'e ipy'a katu te hũ. Ame'ë ke upa ngã pe mujekwa katu. Ame'ë ke aja te'eha mujekwa ta tĩ. Ma'e jande jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe Jesu Kirisutu muhepy. A'erehe a'e manõ. Aja jande rehe Tupã ipy'a katu te hũ, aja a'e mujekwa katu. ⁸ Jesu Kirisutu rehe pejurujar katu, a'erehe pehẽ ke Tupã muhã katu. Pehẽ rehe a'e

ipy'a katu te hũ. A'erehe jõ pehẽ ke a'e muhã katu. Ame'ë ke peputar, a'erehe pehẽ ke a'e muhã katu my? Anĩ. Aja ym. Pehẽ ruhãha ke Tupã te'e me'ë. ⁹ A'erehe: "Mã! Jande jama'eha namõ jande ke Tupã muhã katu" aja marã ka ym pepanduha. Katu pehẽ pexoha a'erehe pehẽ ke a'e muhã katu my? Anĩ. Aja ym te tĩ. ¹⁰ (Jande ke a'e muhã katu.) A'erehe Kirisutu kotyhar ta ke jande apo 'y. A'erehe jande py'a ke mupyahu aja Tupã mujã. Katu jande, aja Tupã mujã. A'erehe ma'e katu ame'ë ke jama'ema'e. Kome'ë ywy keruhũ mujã ym rahã we, Tupã pandu katu: "Ihẽ kotyhar ta ma'e katu ame'ë ke ma'ema'e ta kÿ" aja.

Kirisutu kotyhar ta riki johu katu ngã juehe ixo

¹¹ Ymanihar pexoha rehe har pekwa pekwa pexo. Pehẽ mõi pusu ngi pe'ar rahã, jundéu awa ta aja ym pe'ar. "Pehẽ pিরer ke pejupã ym ame'ë ta ke" aja pehẽ rehe har jundéu awa ta pandu. (Aja pehẽ rehe puka puka hũ ngã.) "Jande pিরer ke jajupã ame'ë ta ke jande" aja jundéu awa ta pandu a'eta jupe. (Aja rahã, i'ar koty te we Tupã usak katu a'eta rehe, aja ukwaha naĩ.) Ame'ë jupãha japandu rahã, hete ngi ma'e ke jupã. ¹² Tupã rehe har pekwa ym rahã, Kirisutu kotyhar ta aja ym pehẽ. Amõ awa ta ke pehẽ. Jundéu awa kotyhar ta aja ym pehẽ. Jundéu awa ta pe Tupã pandu: "Pehẽ rehe ihẽ asak katu te ta" aja a'e pandu katu. Ame'ë pandu katuha ke nixói pehẽ pe kwe. Amõ awa ta ke pehẽ. Jundéu awa aja ym ame'ë ta ke pehẽ. Pehẽ ruhãha rehe har pekwa ym te, aja kome'ë ywy keruhũ pe pexo. Tupã rehe har pekwa ym te tĩ.

¹³ Apo Jesu Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ 'y. Yman Tupã rehe har pekwa ym te, a'erehe Tupã ngi paite pexo, ame'ëja saka. Apo Tupã kotyhar ta ke pehẽ. Ehe har pekwa katu, a'erehe Tupã rake pexo 'y. Pehẽ ma'e peka'u te'eha pema'ema'e ame'ë muhepyha

ke rehe Kirisutu manō, a'erehe Tupā kotyhar ta ke pehē apo 'y.

¹⁴ Mokōi awa ta ixo. Jundéu awa ta ixo. Amō jundéu awa aja ym ame'ē ta ixo tī. Ame'ē mokōi awa ta huwanjan ta aja ixo. Ame'ē mokōi awa ta pyter rupi ita kurar aja me'ē ihī. Pe, Kirisutu manō rahā, ame'ē ita kurar aja me'ē a'e upa ombor, ame'ēja saka. A'erehe ame'ē mokōi awa ta johu ixo apo 'y. Hury katu ngā juehe ixo apo 'y. Jundéu awa ta namō jundéu awa aja ym ame'ē ta johu ngā ixo. Kirisutu riki mukatu, a'erehe johu ngā ixo.

¹⁵ Myja jundéu awa ta ixo ta me'ē te'e my, ame'ē ke Moise je'ēha mukewa. Jundéu awa tama'e ke ame'ē je'ēha. Ame'ē ke Kirisutu mukanim uwyr. Aja rahā, mokōi awa ta riki johu ngā ixo. Mokōi awa ta ixotyhar ta ke, a'erehe johu ngā ixo. Aja a'e mukatu. Johu ixo ame'ē ta ke ixoty mujy'ar. ¹⁶ Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kirisutu manō. Aja rahā, jande rehe Tupā parahyha ke a'e mukanim tī. Ngā parahyha ke mukanim tī. A'erehe jundéu awa ta namō jundéu awa aja ym ame'ē ta juehe katu ixo. Johu ngā ixo. Pe, Tupā parahyha ke mukanim tī. A'erehe johu ngā py'a ke Tupā koty Kirisutu muruwak. Aja rahā, Tupā koty mujywywyr ame'ēja saka.

¹⁷ “Tupā namō katu” ame'ē myrandu katu ke upa ngā pe Kirisutu pandu pandu uwyr. Pehē pe a'e pandu pandu uwyr tī. Jundéu awa ta pe a'e pandu pandu uwyr tī. A'eta Tupā rehe har ukwa we ame'ē ta ke. Pehē riki jundéu awa aja ym ame'ē ta ke. Yman Tupā rehe har pekwa ym te ame'ē ta ke pehē. ¹⁸ Kirisutu manō, a'erehe jande pái keruhū namō johu jande japandu pandu katu. Jundéu awa ta aja. Jundéu awa ym ame'ē ta aja tī. Pandu pandu inamō tī. Jundéu awa ta py'a rehe I'ā ihī katu. Ame'ē I'ā jundéu awa aja ym ame'ē ta py'a rehe ihī katu tī. A'erehe jande pái keruhū namō ame'ē ta pandu pandu katu tī.

¹⁹ Jundéu awa aja ym ame'ē ta! Pe-sarahā! Ixotyhar ta ke pehē. A'erehe

amō awa ta ym Tupā pe. Tupā rehe har pekwa ym te ame'ē ta aja ym pehē. Jande aja Tupā kotyhar ta aja pexo apo tī. A'erehe ywa pe har ta aja pehē tī. Jande aja Tupā ra'yr ta riki pehē tī. A'erehe ywa pe har ta aja pehē tī.

Tupāma'e ok keruhū aja jande

²⁰ Upa Tupā kotyhar ta riki ok keruhū aja. Tupā ixo ame'ē ok aja ixotyhar ta ke. Tupā rehe har Tupā je'ēha pandu ame'ē ta pandu pandu. Kirisutu mondo ame'ē ta aja tī. Pandu pandu tī. (Ame'ē ta riki jurujar katu py ame'ē ta ke a'eta.) A'erehe ame'ē ta riki ok keruhū mu'am py, ame'ēja saka. A'engi ame'ē ta 'ar pe jamujā jaxo tī, ame'ēja saka tī.

Pe, Kirisutu riki ita ok pyter ke aja saka. ²¹ Pyter riki ok ke mupyta katu. Kirisutu riki aja tī. Amō amō awa ta ke johu ngā aja a'e mujy'ar. Peteihar aja ixo. Pe, amō amō heta jurujar katu ehe. A'erehe ok keruhū tiha te hū oho ame'ēja saka ixo. Ok katu te ame'ē ke aja saka. Ame'ē ke jandema'e sawa'e tema'e ke. ²² Pehē riki Kirisutu kotyhar ta ke. Pehē namō upa katu te amō jurujar katu ehe ame'ē ta jumuheta hū ixo. Aja ok keruhū aja Kirisutu mu'am. A'ep Tupā ixo katu. Kirisutu kotyhar ta py'a rehe I'ā ihī katu. A'erehe Tupā riki ixo katu tī. (A'erehe upa Kirisutu kotyhar ta riki ok keruhū aja saka.)

3

Jundéu awa ym ame'ē ta pe Tupā je'ēha ke ihē apandu pandu

¹ Pehē riki amō awa ta ke. Jundéu awa ta ym. Pehē pe Jesu Kirisutu rehe har ihē apandu pandu. (Ame'ē ke amō ta putar ym. A'erehe ihē ke kyndaha pe amō ta kynda raho.) A'erehe kyndaha pe ihē axo. A'erehe pehē rehe har Tupā namō ihē apandu pandu. Ihē Páu. ² Ihē rehe Tupā ipy'a katu. Pe, ihē pe parakyha ke a'e me'ē. Pehē pe Jesu Kirisutu rehe har ihē apandu pandu. Ame'ē parakyha ke ihē pe a'e me'ē. Ame'ē ke pehendu,

aja ihē akwa. Pe, pejurujar katu ehe. ³Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke Tupā muhā katu ta. Ame'ē ke yman ngā pe a'e mujekwa ym. Apo ame'ē ke ihē pe a'e mujekwa katu 'y. [Ame'ē rehe har a'eramō ihē amupinim we mi. ⁴Kirisutu rehe jundéu awa aja ym ame'ē ta jurujar katu ta, a'erehe Tupā muhā katu ta kŷ. Ame'ē ke yman Tupā mujekwa ym ngā pe. Apo ihē pe mujekwa 'y, a'erehe ihē akwa katu. Pe, ame'ē rehe har a'eramō paper rehe ihē amupinim. Ame'ē rehe pesak rahā, pekwa katu ta tī.]

⁵Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke Tupā muhā katu ta. Ame'ē ke ymanihar ta pe Tupā mujekwa ym. Apo ame'ē ke Jesu mondo ame'ē ta pe a'e mujekwa katu. Katu ame'ē ta ke a'eta. A'eta riki Tupā je'ēha ke pandu pandu ame'ē ta ke tī. A'eta pe Tupā mujekwa. ⁶Kuja a'e mujekwa. Myrandu katu mujekwa rahā, Kirisutu rehe jundéu awa aja ym ame'ē ta jurujar katu. A'erehe Tupā katu usak ngā rehe tī. Ma'e katu ame'ē ke jundéu awa ta pe Tupā pandu katu. Ame'ē pandu katuha ke jundéu awa aja ym ame'ē ta pe pandu katu tī. Pe, jundéu awa ta aja jundéu awa aja ym ame'ē ta Kirisutu rete aja saka tī. Tupā jupandu jupe:

—Jesu Kirisutu rehe jurujar katu rahā, ame'ē ke ihē amuhā katu ta — aja.

Ame'ē pandu katuha ke jundéu awa tama'e ke. Jundéu awa aja ym ame'ē tama'e ke tī. Johu ngāma'e ke. Kirisutu rehe jurujar katu, a'erehe pandu katuha johu ngāma'e ke tī.

⁷Tupā pandu ihē pe:

—Myrandu katu epandu eho. Ihēma'e pyrātāha ke ihē amondo ta nde pe — aja ihē pe.

Ame'ē parakyha ke a'e me'ē te'e ihē pe. ⁸Upa Tupā kotyhar ta ngi har ihē riki katu ym te aja ihē akwa. Anī. Ihē pe a'e pandu:

—Jundéu awa aja ym ame'ē ta pe myrandu katu epandu eho. Kirisutu rehe har, ame'ē myrandu katu epandu eho — aja ihē pe.

Ame'ē parakyha ke ihē pe a'e me'ē. Māte hū Kirisutu katu te ha ke. Marā ka ym upa katu te ehe har amō panduha. Māte hū ehe har ihī. ⁹Pe, ihē pe Tupā pandu tī:

—Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke ihē amuhā katu ta tī. Yman ame'ē ke amujekwa ym ngā pe. Apo ame'ē ke upa ngā pe emujekwa eho — aja ihē pe.

Upa katu te ma'e ke Tupā mujā. Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke a'e muhā katu ta tī. Upa katu te ymanihar ta pe ame'ē ke a'e mujekwa ym te. ¹⁰Apo anī. Upa mujekwa katu. Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta kome'ē ywy keruhū pe ixo. Ame'ē ta rehe Tupā je'ēha rahoha ta usak rahā: “Mā! Tupā ukwa katu” aja a'eta ukwa katu. Tupā ukwa katu te ma'e ke. Ame'ē ke amō koty koty Tupā mujekwa. Ame'ē ke Tupā je'ēha rahoha ta ukwa katu. Ywa pe har ta kapitā keruhū ta ke a'eta. Ājā ta ukwa katu tī. ¹¹Kome'ē ywy keruhū nixói te rahā, Tupā jupandu jupe:

—Yman rahā ihē akwa katuha ke ihē amujekwa ta ngā pe kŷ — aja.

Pe, Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te uwyr rahā, ima'e ukwa katuha ke Tupā mujekwa ngā pe. Kirisutu manō, a'erehe ngā ke Tupā muhā katu, aja ima'e ukwa katuha ke a'e mujekwa. ¹²Jande riki Kirisutu kotyhar ta ke. Jajurujar katu ehe, a'erehe Tupā namō japandu pandu katu. Jakyje ym ha namō japandu pandu katu inamō. Tupā ruwa koty japu'am, ame'ēja saka. ¹³Ko apandu pehē pe. Pehē pe myrandu katu ihē apandu, a'erehe ihē ke amō ta mupyrara ixo. (Aja pehendu.) A'erehe ihē rehe pejumupyai pexo. Anī. Pejumupyai ym pexo. Kirisutu rehe pehendu katu, a'erehe pehē rury katu pexo.

Kirisutu ipy'a katu te hū

¹⁴Pehē riki jundéu awa ta ym. Pehē rehe Tupā ipy'a katu, a'erehe jande pái keruhū namō ihē apandu pandu pehē rehe har. ¹⁵Tupā riki jande pái keruhū. A'erehe upa katu te ixotyhar

ta riki peteihar aja ixo. Ywa pe har ta riki Tupã kotyhar ta ke. Kome'ë ywy keruhũ pe har ta riki Tupã kotyhar ta ke tĩ. ¹⁶ Kuja Tupã namõ ihẽ apandu:

—Jande pái keruhũ! Mã! Ne katu te hũ! A'erehe Ese ok ta pe har ta pe nema'e pyrãtãha emondo. Ne'ã riki mondo ta. Aja rahã, a'eta py'ahu te'e ta. ¹⁷ Kirisutu rehe a'eta jurujar katu, a'erehe mã peja a'eta py'a rehe Kirisutu ixo katu te. A'eta py'a rehe hok ihĩ, ame'ëja saka mã peja Kirisutu ixo katu te. Mã peja amõ ta rehe a'eta ipy'a katu. Aja rahã pahar ipy'a katuha ke kanim ym ta. (Ese ok ta pe har tama'e ipy'a katuha ke kanim ym ta.) Myra hãtã ame'ë hapo aja saka ipy'a katuha pyta katu ta. Ok keruhũ pyter ke aja saka ipy'a katuha pyta katu ta tĩ. ¹⁸⁻¹⁹ Aja rahã, amõ amõ Tupã kotyhar ta namõ kuja ukwa katu ta. Jande rehe Kirisutu ipy'a katu te hũ. Ame'ë ke upa katu te ukwa katu rahã, katu tiki. Ame'ë Kirisutu ipy'a katuha ke marã ka ym amõ mangaha. Ipe te hũ aja saka. Pepaite hũ aja saka tĩ. Ywate te hũ aja saka tĩ. Typy te hũ aja saka tĩ. Mã! Kirisutu ipy'a katu te hũ. Ame'ë ke mã peja Ese ok ta pe har ta ukwa katu. Aja rahã, nde aja a'eta ixo ta tĩ. Katu te aja ixo ta tĩ. Jande pái keruhũ! Upa nde pe ihẽ apandu — aja Tupã namõ ihẽ apandu.

²⁰ Tupã namõ ma'e ke japandu pandu. Ame'ë 'ar koty te we a'e ma'ema'e katu ta. Ima'e pyrãtãha jande py'a rehe ihĩ katu. Ame'ë namõ i'ar koty te we a'e ma'ema'e katu ta. Jande py'a pe ma'e ke jakwa jakwa jaxo. Ame'ë 'ar koty te we a'e ma'ema'e katu ta tĩ. ²¹ Jurujar katu ehe ame'ë ta ixo. A'erehe mã peja Tupã pe japandu katu:

—Ne jõ riki katu te me'ë ke — aja.

Jesu Kirisutu ixo, a'erehe mã peja Tupã pe japandu katu tĩ:

—Ne jõ riki katu te me'ë ke — aja.

Aja te'e ta japandu katu jaxo. Amen. “A'e tỹ” aja ame'ë.

4

Jurujar katu ame'ë ta riki Kirisutu rete aja saka

¹ Jandema'e sawa'e te rehe har ihẽ apandu pandu. (Ame'ë ke amõ ta putar ym. A'erehe ihẽ ke kyndaha pe amõ ta kynda raho.) A'erehe kyndaha pe ihẽ axo. Ko ihẽ apandu pehẽ pe. Mã peja Tupã ra'yr ta aja katu pexo. Kirisutu rehe pejurujar katu rahã, Tupã pandu:

—Ihẽ ra'yr ta pehẽ — aja.

A'erehe mã peja Tupã ra'yr ta aja katu pexo. Johu katu pexo. ² “Katu te ihẽ” aja ym pehẽ py'a pe pekwa pekwa pexo. Pehẽ py'a pemahy ym pehẽ juehe pexo. Pahar peparahy ym pexo tĩ. Pehẽ py'ahu te'e pehendu tĩ. Aja te'eha pexo. Amõ ta rehe katu ame'ë ke pema'ema'e katu. Aja pehẽ py'a katuha ke pemujekwa ngã pe. ³ Pehẽ johu aja Tupã'ã mujy'ar. Pehẽ peparahyha ke a'e mukanim pehẽ ngi, a'erehe mã peja johu katu aja pehẽ juehe pexo. ⁴ Jurujar katu ame'ë ta riki Kirisutu rete aja saka. Peteihar ame'ë. Tupã'ã riki peteihar a'e tĩ. Tupã mujekwa pehẽ pe:

—Ihẽ namõ pexo ta kỹ — aja.

Ame'ë rehe peharõ pexo. Ame'ë riki peteihar tĩ. ⁵ Jandema'e sawa'e te ixo. Peteihar a'e tĩ. Jurujar katu ame'ë ta ke jõ Tupã muhã katu. Ame'ë pe jõ awa ke uhã te hũ. Jurujar katu ame'ë ta ke amõ mujahuk rahã, Kirisutu kotyhar ke a'e, aja mujekwa ngã pe. Mujahuk rahã, peteihar ame'ë. Johu ngã ixo. ⁶ Tupã peteihar a'e tĩ. Upa jurujar katu ame'ë tama'e pái keruhũ a'e. Peteihar a'e tĩ. Upa katu te ixotyhar tama'e sawa'e te a'e. Peteihar a'e tĩ. Upa ixotyhar ta pe ima'e pyrãtãha ke a'e muwyr tĩ. Peteihar ame'ë tĩ. Upa katu te ixotyhar ta py'a rehe a'e ihĩ katu tĩ. A'erehe mã peja peteihar aja pexo.

Ixotyhar ta pe ma'e ke Kirisutu me'ë me'ë

⁷ Peteihar aja jaxo. Pe, amõ koty koty ma'e ke Kirisutu me'ë me'ë te'e. Upa katu te jande pe te'e me'ë me'ë.

A'e putar aja a'e me'ë me'ë. Amõ amõ pe me'ë me'ë hũ tĩ. Amõ amõ pe ta'yr mi me'ë tĩ. A'erehe myja Jesu me'ë me'ë, ame'ë namõ mã peja Jesu kotyhar ta pe katu ame'ë ke jama'ema'e katu. ⁸ Ma'e ke me'ëha kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ. Kirisutu rehe har mujekwa.

“Ywa kupe koty a'e jupir oho rahã, heta ngã ke a'e raho inamõ. Ame'ë ta ke a'e muputu'u ame'ë ta ke a'eta. Ame'ë ta ke a'e raho.

Pe, ixotyhar ta pe ma'e katu ame'ë ke a'e me'ë me'ë.” (“Muputu'u ame'ë ta ke” aja pandu rahã: “Jurujar katu ehe ame'ë ta ke” aja mujekwa.)

⁹ “A'e jupir oho” aja panduha ihĩ. Myja ame'ë my? Kuja. Kome'ë ywy keruhũ pe a'e wyjy py uwyr. ¹⁰ Aja rahã, ywate ngi wyjy uwyr ame'ë ke jupir oho tĩ. Ywa kupe koty a'e oho. Aja rahã, upa henda rupi katu te a'e ixo. Kome'ë ywy keruhũ rupi aja tĩ. A'e ixo tĩ. Ywa pe aja tĩ. A'e ixo tĩ. ¹¹ A'e atu ima'e pyrãtãha ke ixotyhar ta pe me'ë me'ë. A'erehe ima'e parakyha ke a'eta ma'ema'e katu. A'erehe amõ ta riki Jesu mondo ame'ë ta ke. Ehe har a'eta pandu pandu. Amõ ta riki Tupã je'ëha ke pandu pandu ame'ë ta ke tĩ. Amõ ta ukwa ym ame'ë ta pe Tupã rehe har pandu pandu tĩ. Amõ ta Jesu kotyhar ta usakiha ta ke tĩ. Ame'ë ta riki Tupã je'ëha ke mu'e tĩ.

¹² Aja rahã, upa Tupã kotyhar ta ukwa katu ta. Tupã je'ëha pandu pandu oho ame'ë ke ukwa katu ta tĩ. Pe, Kirisutu kotyhar ta py'a ke a'eta muhury katu ta tĩ. Ixotyhar ta riki Kirisutu rete aja saka. ¹³ Aja rahã, upa jande peteihar aja jaxo ta. Tupã rehe har peteihar aja jakwa katu ta jaxo. Tupã ra'yr rehe har jakwa katu te ta tĩ. Aja rahã, tuwete ta aja jaxo. (Aja rahã, upa jakwa ta. Upa Kirisutu aja katu te jande tĩ.)

¹⁴ Aja rahã, ta'yn ta aja ym ta jande. Ta'yn rahã, jarusu ra'yr aja saka. Amõ koty koty ngi ywytu peju uwyr rahã, amõ koty koty jarusu ra'yr ke

y kotok keruhũ raho raho. Ta'yn rahã, ame'ëja saka. Aja rahã te'e mu'e ame'ë ta rehe a'eta hendu hendu. Pe, amõ koty koty Tupã rehe har ukwa. A'eta ke te'e mu'e ame'ë ta muka'u te'e. A'eta jupe ukwa ame'ë namõ muka'u te'e. ¹⁵ Aja rahã, katu ym. Kuja katu. Amõ ta rehe jande japy'a katu, a'erehe jetehar te ke japandu. Aja amõ amõ we Kirisutu aja jande tĩ. Katu te aja jaxo tĩ. A'e riki jurujar katu ame'ë ta ãkã aja saka. (A'erehe ixotyhar ta hendu katu ehe, aja mujekwa katu.) ¹⁶ Aja rahã, a'e putar ame'ë ke upa ma'ema'e katu. Ixotyhar ta pame katu te ma'e katu ame'ë ke ma'ema'e katu. Aja johu katu ngã ixo rahã, awa rete katu ame'ëja saka. Upa ma'e ke ma'ema'e katu. A'erehe peteĩ ma'e ke ma'ema'e katu rahã, amõ ta py'a ke mãtã katu. Muhury katu. Aja pame katu te. Aja rahã, johu ixotyhar ta py'a ke muhury katu te we hũ ta. Ipy'a katuha namõ muhury katu te we hũ ta. Tuwete oho, ame'ëja saka ta. (Aja rahã, johu ixotyhar ta py'a ke muhury katu te we hũ ta. Ixotyhar ta py'a ke mãtã katu ta ngã juehe tĩ.)

Kirisutu rehe jurujar katu rahã, a'e riki pyahu aja saka

¹⁷ Jandema'e sawa'e te je'ëha rupi ihẽ apandu pehẽ pe. Hãtã ihẽ apandu pehẽ pe. Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta aja ym pexõ tĩ. Ipy'a pe te'e ma'e ke a'eta ukwa ukwa ixo, ame'ë ke jaxer ai. ¹⁸ Jetehar te ke ukwa ame'ë ke Satana mukanim a'eta ngi. (Ãjã ramũĩ a'e.) Tupã rehe har a'eta ukwa ym te. “Anĩ” aja hendu tar ym, a'erehe ukwa ym te. A'erehe uhãha nixói a'eta rehe. Tupã me'ë, ame'ë ke nixói te a'eta pe. ¹⁹ A'eta huxĩ ym te. A'erehe upa ma'e jaxer ame'ë ke a'eta ma'ema'e. Amõ kũjã rehe a'eta ka'u te'e. Amõ sawa'e rehe ka'u te'e tĩ. Pahar pahar upa ka'u te'eha ma'ema'eha ke jõ a'eta putar. Aja riki Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta.

²⁰ Pehẽ riki aja ym pehẽ. Kirisutu rehe har pejumu'e rahã, Tupã rehe

ipy'a ym ame'ë ta aja pexo rahã, katu ym, aja pekwa katu. ²¹ Jete! Ehe har pehendu. Ixotyhar ta ke pehë, a'erehe jete har te ke amõ ta mu'e pehë pe. Jesu riki jete har te ke mu'e. Ame'ë ke pehë pe amõ ta mu'e tĩ. ²² A'erehe ymanihar jaxer pexoha ke aja ym pexo apo 'y. Yman jaxer ame'ë ma'ema'eha ke jõ peputar rahã, amõ amõ we hũ pexoha mujaxer aja riki oho. ²³ Pehë py'a pyahu aja Tupã mukatu ta me'ë te'e. ²⁴ Pehë pexoha pyahu aja pexo ta me'ë te'e tĩ. Ame'ë riki Tupã katuha aja riki. Aja rahã, pexo katu te ta riki. Ma'e ka'u te'eha ke pema'e ym ta riki.

²⁵ (Tupã katuha aja pexo tĩ.) A'erehe mã peja amõ Kirisutu kotyhar ta pe te'e pepandu ym te apo 'y. Ixotyhar ta riki hete aja saka riki. Johu jande. A'erehe upa jete har te ke pepandu ta me'ë te'e. ²⁶ Amõ ta rehe peparahy rahã, ame'ë namõ ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym. Peparahyha namõ aja te'e pytun oho. Aja ym pehë. (Pahar pehë py'a pemujywywyr ehe.) ²⁷ Peparahy pexo rahã, Satana pe: "Jaka'u te'eha jama'e jahorahã" aja pepandu, ame'ëja saka riki. Aja rahã, ma'e peka'u te'eha ke pema'e ta my tĩ. Katu ym aja. ²⁸ Yman amõ tama'e ke aja te'e amõ mukanim ixo rahã, mã peja ym apo 'y. Pe, a'engi paraky katuha namõ tamatarer pyhyk. Pe, ame'ë pe ima'e ma'e ke a'e jo'ok jo'ok katu. Pe, ima'e ym te ame'ë ta pe ma'e ke me'ë me'ë katu ta tĩ.

²⁹ Amõ rehe juru ai ym pexo. Je'ëha katu ame'ë ke jõ pepandu. Aja rahã, amõ amõ ta ke pemuhury katu ta. Aja rahã, pehë rehe hendu ame'ë ta hury katu ta tĩ. ³⁰ Tupã'ã ke pemupyai ym. (Ma'e peka'u te'eha ke pema'e rahã, Tupã'ã ke pemupyai ta.) A'e riki pehë py'a rehe ihĩ katu. A'erehe pehë riki Tupãma'e ke aja mujekwa katu a'e. I'ã ihĩ katu pehë py'a rehe, a'erehe inamõ pexo katu te ta, aja Tupã mujekwa katu pehë pe. ³¹ Amõ rehe ahy te pesak ame'ë ke pehë py'a ngi pemukanim. Amõ ta namõ peje'ë

je'ë hũ ym. Amõ ta rehe pehë juru ai ym tĩ. Upa peparahyha ke pehë py'a ngi pemukanim tĩ.

³² Kuja katu tiki. Katu pexo. Pehë py'a katu pehë juehe pexo. Pehë py'a pemujywywyr pehë juehe pexo. Kirisutu manõ. A'erehe pehë rehe ipy'a ke Tupã mujywywyr. Aja pehë py'a pemujywywyr pehë juehe pexo tĩ.

5

Amõ ta rehe pepy'a katu

¹ Pehë rehe Tupã ipy'a katu. Ta'yr ta ke pehë. A'erehe a'e katuha aja mã peja pexo katu ta kũ tĩ. (Aja rahã, ma'e katu ame'ë ke pema'ema'e katu.) ² Jande rehe Kirisutu ipy'a katu. A'erehe a'e manõ. Ame'ë pe jande ke a'e muhã katu. Jande rehe Kirisutu ipy'a katu. Aja amõ ta rehe pehë pepy'a katu ta me'ë te'e tĩ. Aja pexo katu tĩ. Kirisutu manõ rahã, ma'e ke Tupã pe a'e me'ë, ame'ëja saka. A'erehe ame'ë rehe Tupã hury katu. Ma'e pihe katu ame'ëja saka tĩ. A'erehe ame'ë rehe Tupã hury katu tĩ.

Tupã kotyhar ta ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym ta me'ë te'e

³ Tupã kotyhar ta ke pehë. A'erehe ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ym. "Amõ kũjã ta rehe a'eta ka'u te'e" aja pehë rehe har amõ ta pandu rahã, katu ym. "Amõ sawa'e ta rehe a'eta ka'u te'e" aja pehë rehe har amõ ta pandu rahã, katu ym tĩ. Upa ka'u te'eha katu ym tĩ. Ma'e ke rehe ipy'a moĩ moĩ rahã, katu ym tĩ. Aja pehë rehe har amõ ta pandu rahã, katu ym. Tupã kotyhar ta ke pehë, a'erehe katu ym. ⁴ Pehë je'ëha namõ amõ ta ke pemuhuxĩ rahã, katu ym tiki. Je'ëha ka'u te'eha pepandu rahã, katu ym tiki tĩ. Jaxer ame'ë ke pepandu rahã, katu ym tiki tĩ.

Kuja katu tiki. Tupã pe kuja pepandu:

—Ne jõ riki katu te me'ë ke — aja pepandu rahã, katu tiki.

⁵ Jete. Amõ kũjã rehe ka'u te'e rahã, ame'ë ke Kirisutu kotyhar aja ym a'e. Tupã kotyhar aja ym tĩ. Amõ sawa'e

rehe ka'u te'e ame'ẽ ke aja tĩ. Kirisutu kotyhar aja ym tĩ. Tupã kotyhar aja ym tĩ. Ma'e ke rehe ipy'a moĩ hũ ame'ẽ ke aja tĩ. Kirisutu kotyhar aja ym tĩ. Tupã kotyhar aja ym tĩ. Ma'e ke rehe ipy'a moĩ moĩ hũ rahã, ma'e'ã rehe ipy'a ke a'e moĩ moĩ, ame'ẽja saka. Katu ym aja.

⁶ Tupã rehe hendu ym ame'ẽ ta ke a'e mupyrara ta. Ame'ẽ ta riki amõ ta ke muka'u te'e. Je'ẽha ka'u te'e ame'ẽ namõ muka'u te'e. Pehẽ tĩ. Muka'u te'e tar katu pehẽ ke tĩ. A'erehe mã peja pehẽ ke amõ ta muka'u te'e ym.

⁷ A'erehe ame'ẽ ta namõ pexo ym. Muka'u te'e ame'ẽ ta namõ pexo ym.

Tupã kotyhar ta weraha aja saka ame'ẽ pe ixo

⁸ Yman pytuniha aja ame'ẽ pe pexo. Aja rahã, Tupã rehe har pekwa ym. Apo Tupã kotyhar ta ke pehẽ 'y. A'erehe weraha aja ame'ẽ pe pexo katu 'y. Aja rahã, Tupã rehe har pekwa katu. A'erehe mã peja weraha aja ame'ẽ pe pexo katu apo 'y. Aja rahã, ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym ta.

⁹ Tupã rehe har pekwa katu rahã, weraha aja ame'ẽ pe pexo katu. Aja rahã, pema'ema'e hũ ta. Kuja. Amõ ta pe katu ame'ẽ ke pema'ema'e katu. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym ta tĩ. Jete har te ke jõ pepandu pandu ta tĩ. Aja pexo katu ta. ¹⁰ Weraha aja ame'ẽ pe pexo rahã, ma'e ke jandema'e sawa'e te ke muhury my. Ame'ẽ ke pekwa pekwa katu pexo. Pe, ame'ẽ ke pema'ema'e katu tĩ. ¹¹ Pytuniha aja ame'ẽ pe ixo ame'ẽ ta ma'e ka'u te'eha ke jõ ma'ema'e. Ame'ẽ ta namõ mã peja pexo ym. Kuja katu. A'eta ma'eha riki katu ym, aja pemujekwa ngã pe. "Mã peja ym" aja pepandu ngã pe.

¹² Amõ ta ukwa ym ha rupi ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e. Ame'ẽ rehe har amõ pandu rahã, huxĩ hũ amõ.

¹³ Pe, upa ma'e ke weraha pe amõ moĩ rahã, ma'e ka'u te'eha ma'eha ke ngã pe mujekwa. Aja rahã, ame'ẽ riki katu ym te, aja ngã pe mujekwa katu. (Aja rahã, ipy'a ke muruwak ta my tĩ. Tupã koty muruwak ta my tĩ.)

¹⁴ Ma'e ke ngã pe mujekwa katu rahã, ame'ẽ riki weraha pe moĩ. A'erehe amõ pandu:

"Nde ereker ereju ame'ẽ ke epak!

Nde eremanõ, ame'ẽja saka. Epu'am!

Pe, nde pe Kirisutu muwera katu ta, ame'ẽja saka." (Tupã rehe hendu ym ame'ẽ ta manõ, ame'ẽja saka ixo. Ukwer aja tĩ. Pe, Tupã rehe har Kirisutu mujekwa rahã, amõ rehe a'e muwera, ame'ẽja saka.)

¹⁵ Pehendu katurahã! Pehẽ pexoha katu aja pexo. Ukwa ym ame'ẽ ta aja ym pexo. Ukwa ym ame'ẽ ta Tupã rehe har ukwa ym. Ukwa katu ame'ẽ ta aja pexo tĩ. Aja rahã, Tupã rehe har pekwa katu. ¹⁶ Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ ta heta ixo apo 'y. A'erehe amõ kotyhar pexo. Aja te'eha katu ame'ẽ ke pema'ema'e. ¹⁷ Weraha aja ame'ẽ pe pexo, a'erehe peka'u te'e ym pexo. Myja pehẽ pexo ame'ẽ ke jandema'e sawa'e te putar my. Ame'ẽ ke pekwa pekwa katu pexo. Pe, ame'ẽ ke pema'ema'e katu.

Tupã'ã pehẽ py'a rehe pemupyta katu

¹⁸ Kawĩ ngi peka'u ym. Ame'ẽ pehẽ ke mujaxer jõ. Kuja rahã, katu tiki. Mã peja Tupã'ã ihĩ katu pehẽ py'a rehe. ¹⁹ Pehẽ py'a pejumuhury katu pehẽ juehe rahã, Ndawi riki jyn-gariha mupinim, ame'ẽ ke pepandu pandu pehẽ jupe. Tupã rehe pe-jyngar tĩ. Tupã rehe har pepandu, ame'ẽ ke pejyngar tĩ. Pehẽ pejyngar rahã: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja pekwaha namõ jandema'e sawa'e te rehe pejyngar. Pehẽ ruryha namõ: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja jandema'e sawa'e te rehe pejyngar. ²⁰ Upa katu te ma'e ke rehe aja te'eha: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja Tupã pe pepandu. Jande pái keruhũ a'e. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te je'ẽha rupi pepandu pandu ipe.

Ne sawa'e rehe ehendu katu

²¹ Kirisutu rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu, a'erehe pehendu katu pehẽ juehe.

²² Ixawa'e katu ame'ẽ ta te'e! Pehẽ pe apandu ta apo! Pehẽ sawa'e ta rehe pehendu katu. Aja rahã, jandema'e sawa'e te je'ẽha rehe pehendu katu tĩ. ²³ Ixawa'e riki hakeharma'e kapitã aja saka. Aja Kirisutu tĩ. Jurujar katu ehe ame'ẽ tama'e kapitã a'e tĩ. A'e riki jurujar katu ame'ẽ ta ke muhã katu. Jurujar katu ame'ẽ ta riki hete aja saka. ²⁴ Ixawa'e ta rehe hakehar ta hendu katu ta me'ẽ te'e. Kirisutu rehe jurujar katu ame'ẽ ta hendu katu. Aja ixawa'e ta rehe hakehar ta tĩ. Hendu katu tĩ.

Ne rakehar rehe epy'a katu

²⁵ Sawa'e ta! Pehẽ pe apandu tĩ. Pehẽ rakehar ta rehe pepy'a katu. Jurujar katu ame'ẽ ta rehe Kirisutu ipy'a katu. A'erehe a'eta uhãha ke rehe a'e muhepy. A'erehe manõ. Aja pehẽ rakehar ta rehe pepy'a katu tĩ. ²⁶ Pe, jurujar katu ame'ẽ ta py'a ke Kirisutu juhyk rahã, Tupã pe pandu:

—Ko a'eta riki nema'e apo 'y. Nde kotyhar ta ke — aja Kirisutu pandu.

Jurujar katu ame'ẽ ta ke amõ ta mujahuk rahã, a'eta py'a ngi ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke Kirisutu juhyk. Ame'ẽ ta ke a'eta aja mujekwa katu. Pe, Tupã je'ẽha rehe hendu katu rahã, a'eta py'a juhyk aja a'eta ixo tĩ. ²⁷ Aja jurujar katu ame'ẽ ta py'a ke a'e juhyk rahã, ame'ẽ ta ke ixoty a'e muhyk ta kÿ. Katu te ta a'eta. Nixói te ta ma'e ka'u te'eha ma'eha ke a'eta pe. Jahy ruwy ym te, ame'ẽja saka a'eta katu te ta. Ma'e katu ym ame'ẽ ke nixói te ta a'eta pe. ²⁸ Hakehar ta rehe sawa'e ta ipy'a katu ta me'ẽ te'e. A'eta juehe a'eta ipy'a katu, aja hakehar ta rehe ipy'a katu ta me'ẽ te'e tĩ. Hakehar rehe sawa'e ipy'a katu rahã, a'e juehe ipy'a katu tĩ. ²⁹ Juehe ipy'a ym ame'ẽ ke nixói. Aja ym. Kuja riki. A'e atu u'u katu ma'e ke ixo. A'e atu ixo katu. Jurujar katu ame'ẽ ta rehe Kirisutu haihu katu. Aja amõ juehe juhauhu katu tĩ. ³⁰ Jande riki Kirisutu rete aja saka. Ixotyhar ta ke jande. A'erehe jurujar katu ame'ẽ ta rehe Kirisutu haihu katu. ³¹ Jumendaraha rehe har kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:

“Ipái ta ke sawa'e hijar oho. Pe, hakehar namõ ixo katu. Mokõihar riki peteihar aja ixo” aja panduha ihĩ.

³² Mã! Ame'ẽ jetehar te ke Tupã je'ẽha mujekwa jande pe. Pe, kuja ihẽ akwa. Jurujar katu ehe ame'ẽ ta riki Kirisutu namõ peteihar aja ixo. ³³ Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ, ame'ẽ ke pehẽ pe katu tĩ. Sawa'e juehe ipy'a katu. Aja hakehar rehe ipy'a katu ta me'ẽ te'e tĩ. Pe, ixawa'e rehe hakehar hendu katu ta me'ẽ te'e tĩ.

6

Ta'yr ta ipái ta rehe hendu katu ta me'ẽ te'e

Tajyr ta aja tĩ, hendu katu ta me'ẽ te'e tĩ

¹ Ta'yn ta! Kurumĩ ta! Kũjãtãi ta! Tiha ame'ẽ ta! Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ. A'erehe pehẽ pái ta rehe pehendu katu ta me'ẽ te'e. Aja rahã, katu ame'ẽ ke pema'ema'e. ² Tupã je'ẽha rehe kuja panduha ihĩ: “Nde pái rehe ehendu katu. Ne mãi rehe aja tĩ. Ehendu katu tĩ.” Ame'ẽ je'ẽha namõ ma'e manga katuha ke Tupã moĩ. ³ Kuja moĩ:

—Nde pái ta rehe nde erehendu katu rahã, upa katu te katu nde pe. Kuja. Kome'ẽ ywy keruhũ pe yman nde erexo ta — aja Tupã manga katu.

A'erehe ipái ta rehe ta'yn ta hendu katu ta me'ẽ te'e. Kurumĩ ta aja tĩ. Hendu katu ta me'ẽ te'e tĩ. Kũjãtãi ta aja tĩ. Hendu katu ta me'ẽ te'e tĩ.

⁴ Ta'yn pái ta! Ta'yn mãi ta tĩ. Ta'yn ta ke pemuparahy ym. Pehẽ ra'yr ta pe aja tĩ. Pehẽ rajyr ta pe aja tĩ. A'eta ke pemuparahy ym tĩ. Kuja katu. A'eta ke pemutiha rahã, a'eta ke pemu'e katu. Aja rahã, pehẽ rehe a'eta hendu katu ta. Wewe katu pepandu a'eta pe. Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe ehe har wewe katu pemu'e katu a'eta ke.

Ijar ta pe miasu ta hendu katu ta me'ẽ te'e

⁵ Miasu ta! Sehar pehẽ jar ixo. A'eta rehe pehendu katu. Pemuparahy ym

ta aja pekyjeha namō pehendū katu a'eta rehe. Mokōi pekwhaha namō pexo aja ym peparaky katu. Kirisutu rehe peparaky, ame'ēja saka pehē jar rehe peparaky katu. ⁶ Pehē rehe pehē jar usak ixo rahā jō, peparaky katu my? Anī. A'eta usak ym rahā, peparaky katu tī. Pehē rehe a'eta usak ixo rahā jō, peparaky katu rahā: “Mā! Miasu riki paraky katu te” ame'ē panduha ke jō peputar. Katu ym aja. Kirisutuma'e miasu aja pehē. A'erehe sehar pehē jar usak ym rahā, peparaky katu tī. Aja Tupā putar ame'ē ke pema'ema'e katu te. ⁷ Pehē riki miasu ta ke. Peparaky rahā, pehē ruryha namō peparaky katu. Sawa'e ta rehe jō peparaky, aja ym pekwa. Kirisutu, jandema'e sawa'e te rehe peparaky, aja pehē rury katuha namō peparaky katu. ⁸ Pesarahā! Kuja pekwa pekwa pexo tī. Se katu aja amō paraky rahā, ame'ē namō ywa pe ma'e katu ame'ē ke jandema'e sawa'e te me'ē me'ē katu ta. Upa katu te ngā pe a'e me'ē me'ē katu ta. Miasu ta pe aja tī. Me'ē katu tī. Miasu aja ym ame'ē ta pe aja tī. Ma'e katu ame'ē ke a'e me'ē ta tī. Se katu aja paraky a'erehe me'ē me'ē katu ywa pe.

Miasuma'e jar ta pe ihē apandu apo tī

⁹ Miasuma'e jar ta! Pehē pe ihē apandu tī. Pehē pe ipy'a katuha namō miasu ta paraky. Aja pehē pepy'a katuha namō miasu ta pe pepandu pandu. Ame'ē ta pe: “Pahar peparaky ym rahā, nde ke ihē anupā ta” aja ym pepandu. Pesarahā! Jandema'e sawa'e te ywa pe ixo ame'ē ke a'e. Kuja pekwa pekwa pexo. Pehēma'e miasu ame'ē ta aja pehē riki ixotyhar ta ke tī. Jandema'e sawa'e te ywa pe ixo ame'ēma'e ke pehē tī. Ngā pe juja katu te a'e ma'e ke me'ē me'ē katu ta tī. A'e usak rahā: “Ko miasu ta ke” aja ym ipe. “Ko miasuma'e jar ta” aja ym ipe tī. Upa juja katu te ipe. A'erehe pehē pepy'a katuha namō miasu ta pe pepandu pandu katu.

Tupāma'e mundeha namō pexo katu

¹⁰ A'ejōhar panduha ke ihē apandu ta apo. Jandema'e sawa'e te kotyhar ta ke pehē. A'erehe ima'e pyrātāha namō pexo katu. Ame'ē namō pehē py'a ke pemātā katu pexo. ¹¹ Ima'e mundeha aja me'ē Tupā me'ē pehē pe. Ame'ē namō pexo katu. Aja rahā, Satana riki pehē ke muka'u te'e ym ta. (Ājā ramūi a'e.) ¹² Amō awa ta namō jajumai mai jaxo my? Anī. Aja ym. Ājā ta namō jajumai jaxo, ame'ēja saka jaxo. A'eta katu ym te. Ywa pe har ta ke a'eta tī. A'eta riki Tupā rehe hendu ym ame'ē tama'e kapitā keruhū ta. ¹³ A'erehe Tupāma'e mundeha aja me'ē namō pexo katu. Pe, mupyraraha pehē rehe uhyk rahā, pehē ke pehē ruwajan ta muputu'u ym ta. Ame'ē mupyraraha upa rahā, pete'e pexo katu ta rī.

¹⁴ A'erehe pepu'am katu, aja pexo. Tupāma'e mundeha aja me'ē namō pexo. Kuja. Sonda ta aja pehē ku'a rupi har pepukwar katu. Aja rahā, jetehar te ke namō pexo katu. Sonda ta aja pehē juehe ita kamixa pemunde tī. Aja rahā, Tupā pandu: “Pehē katu. Ma'e peka'u te'eha pema'eha ke nixói te pehē pe” aja pexo katu. ¹⁵ Sonda ta aja pehē py rehe har pemunde tī. Aja rahā, pahar myrandu katu ke amō ta pe pepandu peho. “Pehē py'a ke Tupā muhury katu ta.” Ame'ē myrandu katu ke pepandu peho. ¹⁶ Sonda ta aja pehē jywa rehe itape ke aja te'e pemujar katu. Aja rahā, Kirisutu rehe pejurujar katu pexo. Aja rahā, ame'ē pe upa u'y hany ame'ē ke pemuwe ta tī, ame'ēja saka tī. Satana ombor ame'ēja saka tī. (Ājā ramūi a'e.) Ombor rahā, pejurujar katuha ke a'e mukanim tar katu. Ame'ē u'y hany ame'ē ke pemuwe ta tī, ame'ēja saka tī. ¹⁷ Sonda ta aja pehē ākā rehe har pehē ākā rehe pemoi tī. Itasape ke. Aja rahā, pehē ke Tupā muhā katu, aja pekwa katu. Sonda ta aja ita tamarā namō pexo katu. Pehē pe Tupā'a me'ē katu, ame'ē ke

aja saka. Aja rahã, Tupã je'ẽha namõ pexo katu. Ame'ẽ ke pepandu pandu.
¹⁸ Aja Tupãma'e mundeha aja me'ẽ namõ pexo. Amõ we tĩ. Tupã namõ pepandu pandu. Kuja:

—Jande pái keruhũ! Ihẽ pe nema'e pyrãtãha emuwyr — aja ipe.

Pehẽ pe Tupã'ã mujekwa rahã, Tupã namõ aja te'eha pepandu pandu. A'erehe peta kũ! Peputu'u ym ingi. Upa Tupã kotyhar ta rehe har Tupã namõ aja te'eha pepandu pandu.

¹⁹ Ihẽ rehe har Tupã namõ pepandu pandu tĩ.

—Jande pái keruhũ! Páu pe nema'e pyrãtãha ke emondo katu. Aja rahã, kyje ym ha namõ nema'e je'ẽha ke a'e pandu pandu ta. Myrandu katu ke a'e mujekwa ta ngã pe. Yman ukwa ym ame'ẽ ke. Ame'ẽ ke mujekwa ta ngã pe apo 'y — aja ihẽ rehe har Tupã namõ pepandu.

²⁰ Ame'ẽ myrandu katu ke ihẽ apandu ta. A'erehe ihẽ ke Jesu mondo. Kyndaha pe ihẽ axo apo. A'erehe kuja Tupã namõ pepandu tĩ:

—Mã peja kyje ym ha namõ myrandu katu ke Páu pandu pandu. Aja rahã katu tiki — aja Tupã namõ pepandu ihẽ rehe har.

Katuha ke ihẽ amondo

²¹ Pehẽ koty Tik ke ihẽ amondo ta. Ihẽ rehe har a'e mujekwa katu ta pehẽ pe. Aja rahã, ihẽ axoha ke pekwa katu ta. Tik rehe jande japy'a katu ame'ẽ ke a'e. Jande mu a'e. Jandema'e sawa'e te pe a'e paraky ixo tĩ. Tupã je'ẽha ke a'e pandu pandu, ame'ẽ riki ima'e parakyha ke. Tik pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu.

²² Ihẽ rehe har a'e mujekwa ta pehẽ pe. A'erehe pehẽ koty a'e ke ihẽ amondo axo. Myja upa jaxo my, ame'ẽ rehe har a'e mujekwa ta pehẽ pe. Aja rahã, pehẽ py'a ke a'e muhury katu ta.

²³ Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Mã peja pehẽ py'a ke a'eta muhury katu. Mã peja pehẽ py'a ke a'eta mãtã katu tĩ. Aja rahã, upa pehẽ mu ta rehe

pehẽ pepy'a katu ta. Kirisutu rehe pejurujar katu, a'erehe upa pehẽ mu ta rehe pepy'a katu tĩ. ²⁴ Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te rehe ipy'a katu ame'ẽ ta ixo. Mã peja ame'ẽ ke a'eta mukanim ym te. Mã peja a'eta rehe Tupã ipy'a katu te hũ.

Upa.

Siri ok ta pe har ta pe Páu mupinim

Hom ok ta pe Páu ixo. Jesu rehe har a'e pandu pandu ixo, ame'ë ke amõ ta putar ym. A'erehe kyndaha pe a'e ke amõ ta kynda raho. A'ep a'e ixo rahã, kome'ë paper ke a'e mupinim.

Páu pe Siri ok ta pe har ta tamatarer ke mondo. A'erehe a'e pandu: “Katu tiki” aja. Tupã pe pandu tĩ: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja.

Páu pyrara ixo tipe. Anĩ. Tapijar te'e we myrandu katu ke a'e pandu pandu. Tapijar te'e we Jesu rehe har a'e ukwa tar katu tĩ, aja mupinim tĩ. “Mã peja Jesu ukwa katu aja pehẽ tĩ” aja Páu mupinim Siri ok ta pe har ta pe.

Jesu kotyhar ta pe: “Ihẽ mu ta” aja Páu pandu.

Siri ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo

Ame'ë ta pe paper pinim ke Páu mupinim

¹ Ihẽ Páu. Timo ihẽ namõ a'e ixo tĩ. Jesu Kirisutuma'e parakyha ta ke jande. Ehe har japandu pandu, ame'ë riki jandema'e parakyha ke.

Ko pehẽ pe paper pinim ke ihẽ amondo axo. Siri ok ta pe har ta ke pehẽ. Tupã kotyhar ta ke pehẽ. Upa Jesu Kirisutu rehe jurujar katu ame'ë ta pe paper pinim ihẽ amondo axo tĩ. Tupã kotyhar tama'e kapitã ta pe amondo axo tĩ. Tupã kotyhar ta rehe ma'e ke amõ ta ma'ema'e katu tĩ. Ame'ë ta pe paper pinim amondo axo tĩ.

² Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Mã peja pehẽ rehe a'eta ipy'a katu te hũ. Mã peja pehẽ py'a ke a'eta muhury katu.

Tupã namõ Siri ok ta pe har ta rehe har ihẽ apandu pandu

³ Pehẽ rehe har ihẽ akwa akwa axo rahã: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja Tupã pe ihẽ apandu pandu.

Aja te'eha ihẽ. ⁴⁻⁵ Jesu rehe pejuru-jar katu py rahã, tamatarer ihẽ pe pemuwyr. A'erehe myrandu katu ke ihẽ apandu pandu axo rĩ. Aja we apo tĩ. Amõ ta pe myrandu katu ihẽ apandu pandu axo rahã, ihẽ pe tamatarer pemuwyr tĩ. A'erehe pehẽ rehe har Tupã namõ ihẽ apandu pandu rahã, ihẽ rury katuha namõ: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja Tupã pe ihẽ apandu katu. ⁶ Pe, kuja ihẽ akwa katu te. Pehẽ pejuru-jar katu py rahã, I'ã ke pehẽ py'a rehe Tupã moĩ. Aja rahã Kirisutu katuha aja pehẽ ke Tupã muwak ixo. Aja a'e muwak we ixo rĩ. Pe, Jesu Kirisutu jywyr rahã, ame'ë muwakiha ke a'ewan ta. Arahã Tupã pandu ta: “Uhyk katu. Kirisutu katuha aja pehẽ tĩ” aja.

⁷ Pehẽ rehe har ihẽ akwa akwa axo rahã, ihẽ rury katu. Pehẽ rehe ihẽ apy'a katu, a'erehe ihẽ rury katu. “Myrandu katu ke epandu eho” aja Tupã ihẽ pe. Ame'ë parakyha ke ihẽ ama'ema'e. Aja ihẽ axo rahã, ihẽ pe tamatarer ke pemuwyr. Apo kyndaha pe ihẽ axo rahã, aja ihẽ pe pemuwyr tĩ. Kyndaha pe ihẽ axo ym rahã we, aja tĩ. Pemuwyr tĩ. Kyndaha pe ihẽ axo ym rahã we, kapitã ruwa koty ihẽ apu'am. “Jesu rehe har myrandu katu riki jetehar te ke” aja ihẽ apandu. Ngã pe apandu tĩ. Aja rahã, Jesu rehe har ukwa katu te we ngã. ⁸ Pehẽ rehe Jesu Kirisutu ipy'a katuha aja ihẽ apy'a katu tĩ. Jetehar te ke ihẽ apandu. Ame'ë ke Tupã ukwa katu.

⁹ Kuja pehẽ rehe har Tupã namõ ihẽ apandu pandu:

—Mã peja Siri ok ta pe har ta ipy'a katu te we a'eta juehe ixo. Mã peja nde rehe har a'eta jumu'e katu te we ixo tĩ. Aja rahã ukwa katuha namõ ipy'a katu te we ta a'eta juehe. Mã peja katu ame'ë ke a'eta ukwa katu te we ixo. Aja rahã, ipy'a katu te we ta a'eta juehe tĩ. ¹⁰ Upa aja rahã, ma'e riki katu te ame'ë ke a'eta ma'ema'e ta. Aja rahã, Kirisutu jywyr rahã, a'eta pe nixói te ta ma'e ka'u te'eha ma'eha ke. “Katu ym

ame'ë ta" aja amõ ta pandu ym te ta tĩ. ¹¹ Pe, Jesu Kirisutu riki ima'e pyrãtãha ke muwyr. A'erehe ame'ë namõ katu ame'ë ke jõ Siri ok ta pe har ta ma'ema'e ta. Aja rahã, nde pe katu ngã pandu: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja riki — aja Tupã namõ pehë rehe har ihë apandu pandu.

Tapijar te'e we Tupã je'ëha ke ihë apandu pandu katu

¹² Ihë mu ta! Ihë rehe har pekwa katu aja ihë aputar katu. Mãte we ihë axoha kwe. Apyrara hũ axo kwe. (Anĩ. Tapijar te'e we myrandu katu apandu pandu.) A'erehe myrandu katu ke amõ amõ we hũ amõ ta ukwa katu te we ixo. ¹³ (Ame'ë ke amõ ta putar ym. A'erehe kyndaha pe ihë ke kynda raho.) A'erehe kyndaha pe ihë axo apo. Ame'ë ke se ixo ame'ë ta ukwa. Kirisutu rehe har ihë apandu pandu. Kirisutuma'e parakyha ke ihë. A'erehe kyndaha pe ihë axo apo. Ame'ë ke upa amõ ta ukwa. Ame'ë ke kapitã rok harõha ta ukwa katu tĩ. ¹⁴ Kyndaha pe ihë axo. Anĩ. Ihë py'ahu axo. A'erehe jandema'e sawa'e te rehe heta jande mu ta jurujar katu te we ixo. I'ar koty te we a'eta ipy'ahuha. A'erehe Tupã je'ëha ke a'eta pandu pandu katu tĩ. Ngã ngi kyje ym ha namõ pandu pandu.

¹⁵⁻¹⁷ Jete! Amõ ta Kirisutu rehe har pandu pandu tĩ. "Jande japandu rahã, jande rehe Pãu jyty'ym ta" aja ame'ë ta ukwaha naĩ. A'erehe ame'ë ta pandu pandu. Ihë namõ je'ë hãtã tã tar katu tĩ. A'erehe Kirisutu rehe har pandu pandu tĩ. Muka'u te'eha namõ a'eta pandu pandu. Kirisutu rehe har pandu pandu rahã: "Peme'ë ta katu" aja panduha ke a'eta putar katu. A'eta mu'e ame'ë ke rehe heta ngã hendu. A'erehe kyndaha pe ihë axo rahã, ihë riki ajyty'ym a'eta rehe aja a'eta ukwaha naĩ.

Amõ ta anĩ. Amõ ta ihë rehe ipy'a katu. A'erehe Kirisutu rehe har a'eta pandu pandu. Jetehar rupi pandu pandu. Kapitã ruwa koty ihë apu'am rahã: "Jesu rehe har myrandu katu riki jetehar te ke" aja ihë apandu.

Ame'ë parakyha ke ihë pe Tupã me'ë. Aja a'eta ukwa. A'erehe ihë rehe a'eta ipy'a katu.

¹⁸ Upa riki katu ihë pe. Ka'u te'eha namõ amõ ta Kirisutu rehe har pandu pandu. Jetehar rupi amõ ta pandu pandu tĩ. Mokõihar ta Kirisutu rehe har pandu pandu. A'erehe ihë rury katu ihë axo.

¹⁹ Ihë rehe har Tupã namõ pepandu pandu. "Pãu ke kyndaha ngi emuhem" aja. A'erehe kyndaha ngi ihë ke kapitã muhem katu ta, aja akwa. A'erehe ihë rury katu te axo. Tupã'ã ihë rehe usak katu, Jesu Kirisutu muwyr ame'ë ke a'e. A'erehe kyndaha ngi ihë ke kapitã muhem katu ta tĩ. Aja akwa. A'erehe ihë rury katu te axo. ²⁰ Ihë riki Kirisutu rehe har ihë apandu pandu tar katu te. Aja te'eha ihë axo. Ame'ë jõ ihë aputar katu. Aja ym rahã, ihë ruxĩ ta. Ihë py'ahu ta me'ë te'e. Aja te'eha ihë axo. Amanõ ta nahã my. Aja rahã: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja Kirisutu rehe har amõ ta pandu. Aja ihë aputar. Ko axo we nahã my rĩ. Aja rahã: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja Kirisutu rehe har amõ ta pandu tĩ. Aja ihë aputar tĩ.

²¹ Ihë atu ko axo we rahã, Kirisutu rehe har: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja ihë apandu axo. Ihë amanõ rahã, amõ ta Kirisutu pe pandu ta: "Ne jõ riki katu te me'ë ke." Aja rahã i'ar koty te we katuha. ²² Pe, ko ihë axo rahã we Kirisutu rehe har ihë apandu pandu katu te we axo. Myja ihë aputar katu my? Akwa ym. ²³ Ihë amanõha ke aputar my? Ko axoha we aputar my? Myja my? Akwa ym. Kuja ihë akwa. Ihë amanõ tar katu. Aja rahã, Kirisutu namõ ihë axo ta kÿ. Ame'ë riki i'ar koty te we katuha. ²⁴ Pehë pe anĩ. Ko axo rahã we, katu tiki pehë pe. (Aja rahã, amõ we Kirisutu rehe har pehë pe ihë amu'e ta rĩ.) ²⁵ Aja akwa. A'erehe ihë amanõ ym we ta rĩ. Pehë namõ ihë axo we ta rĩ. Aja rahã, pehë ke ihë amu'e we ta axo rĩ. Aja rahã, tapijar te'e we Kirisutu rehe pejurujar katu

te we rī. Aja rahā, pehē rury katu te we ta pexo. ²⁶ Pe, amō we pehē namō ihē axo rahā, Jesu Kirisutu pe: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja pepandu ta. A'e riki kyndaha ngi ihē ke muhem ta, a'erehe aja pepandu ta.

Pexoha katu aja pexo katu

²⁷ Apo amō we apandu ta. Kirisutu rehe har myrandu katu rehe panduha ihī. Ame'ē myrandu ke amō mu'e, aja pexoha katu ta me'ē te'e. Aja rahā, pehē pexoha rehe har ihē ahendu ta. Pehē rehe ihē asak ta aho my. Aho ym ta my. Pehē rehe har ihē ahendu ta. Kirisutu rehe pejurujar katu te we rī. Pehijar ym. Aja ihē ahendu ta. Aja rahā, katu te. Myrandu katu rehe amō ta jurujar katu. Ame'ē ke peputar, a'erehe ame'ē ke pehē johu pepandu pandu. Peteihar aja pepandu pandu. Ame'ē rehe ihē ahendu ta tī. Aja rahā, katu te tī. ²⁸ Pehē ke amō ta mupyrara rahā, a'eta ngi pekyje ym. Pehē py'ahu te'e pehendu aja pemujekwa a'eta pe. Aja rahā, a'eta ma'eha ke pemujekwa. (Kirisutu ke a'eta putar ym.) A'erehe mupyraraha renda pe a'eta oho ta ame'ē ta ke a'eta, aja pemujekwa. Pehē anī. Tupā muhā katu ame'ē ta ke pehē, aja pemujekwa katu. A'e riki pehē ke muhā katu ta. ²⁹ Pehē pe Tupā pandu: “Pehē rehe katu asak. Kirisutu rehe pejurujar katu. Amō we tī. Ehe har pepandu pandu peho tī. A'erehe pehē ke amō ta mupyrara ta tī” aja Tupā pandu. ³⁰ Ihē aja pehē tī. Mu'eharan ta namō peje'ē je'ē hū tī. Aja pexo tī. Aja rahā ame'ē ta mu'e ame'ē ke pemukanim ta tī. A'erehe ihē aja pehē tī. Yman ame'ē ta namō ihē aje'ē je'ē hū tī, aja pekwa. Apo aja ihē axo tī. Aja pehendu tī.

2

Kirisutu rehe har

¹ Kirisutu riki pehē py'a ke mātā. Pehē rehe a'e ipy'a katu, a'erehe pehē ke muhury katu. Tupā'ā namō pehē juehe katu pexo. Amō ta rehe pepy'a katu. Amō ta rehe pepyrara pesak

tī. ² Ko apandu pehē pe. Ihē aja juja katu te pekwa pekwa pexo tī. Jumai ym ha namō pexo. Pepy'a katu pehē juehe. Peteihar aja pexo. Aja rahā, ihē ke pemuhury katu te ta. ³ Ma'e ke pema'ema'e rahā, amō ta pandu my: “Mā! Katu hū peme'ē ta.” Ame'ē panduha peputar my? Mā peja ym aja. “Mā! Jande jō katu te” aja ym pekwa pekwa pehē juehe har. Amō ta katuha riki pehē 'ar koty te we aja pekwa katu pexo. Amō ta 'ar koty te we pehē katuha ke aja ym pekwa pekwa pexo tī. ⁴ Amō ta pe kuja pepandu katu: “Pehē namō jama'ema'e ta” aja. Pe, ame'ē ta pehē pe: “Pehē namō jande jama'ema'e ta tī” aja. Juja katu te ma'ema'eha ngā jupe. Aja katu. Pehēma'e ke rehe jō pesak ym pexo. ⁵ Jesu Kirisutu ukwa katuha aja mā peja pekwa pekwa katu pexo tī. “Mā! Ihē katu te ihē” aja ym te panduha a'e. Kuja Kirisutu ukwa katu:

⁶ “Tupā aja a'e tī. Aja te'eha a'e ixo. Ima'e pyrātāha namō Tupā aja a'e ixo ta, aja ukwa jupe my? Anī. Aja ym riki.

⁷ Kuja a'e ukwa tī. Upa katu te ywa pe ixo ame'ē ta ke jeje a'e hijar. Tupā aja ame'ē ke hijar uwyr tī.

Awa aja te'e a'e uwyr. Te'e paraky ame'ē ke aja a'e ixo.

⁸ Katu te a'e jupe, aja ym a'e ukwa. Tupā rehe a'e hendu katu. A'erehe a'e manō. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe a'e manō.

⁹ Manōha ngi mukwera katu muhem. A'erehe katu te ame'ē ke a'e aja Tupā mu'am.

Pe, ywa kupe koty mujywyr raho. A'erehe amō ta 'ar koty te we a'e katuha aja mu'am.

A'e aja me'ē amō nixói te.

¹⁰ Aja rahā: ‘Jesu’ aja her ke hendu ame'ē ta ipynarāi pe wapyk ta. (Ame'ēja ipy'a ke moī moī katuha ke mujekwa ta.)

Aja upa katu te ngā wapyk ta. Ywa pe har ta wapyk ta tī. Aja ipy'a ke moī moī katu ta ehe. Kome'ē

ywy keruhũ pe har ta aja tĩ. Ipy'a ke moĩ moĩ katu ta ehe tĩ. Mupyraraha renda pe ihĩ, ame'ẽ ta aja tĩ. Ipy'a ke moĩ moĩ katu ta ehe tĩ.

Upa katu te ngã ipy'a ke moĩ moĩ ta ehe tĩ.

¹¹ Pe: 'Jesu Kirisutu riki sawa'e te' aja upa katu te ngã pandu ta.

Pe, Jesu rehe har katu ma'e pandu rahã, Tupã pe: 'Ne jõ riki katu te me'ẽ ke' aja pandu ta tĩ. A'e riki jande pái keruhũ te.'

Pexoha katu aja ngã pe pemujekwa

¹² Pehẽ riki ihẽ rehe katu ame'ẽ ta ke. Ihẽ apy'a katu ame'ẽ ta ke pehẽ tĩ. Pesarahã! Pehẽ namõ ihẽ axo rahã, ma'e ke ihẽ apandu pehẽ pe. Ame'ẽ rehe pehendũ katu. Apo pehẽ namõ axo ym. Ko amõ we panduha ke pehẽ pe ihẽ amondo axo. Ame'ẽ rehe pehendũ katu ta me'ẽ te'e tĩ. Kuja. Pehẽ ke Tupã muhã katu. A'erehe ma'e peka'u te'eha pema'eha ngi pehẽ ke a'e poir, ame'ẽja saka. A'erehe mã peja ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym. Amõ we ame'ẽ ke pema'e ta my, ame'ẽ pekyjeha namõ katu ame'ẽ ke jõ pema'ema'e. ¹³ Ima'e pyrãtãha ke Tupã muwyr pehẽ pe. A'erehe a'e putar ame'ẽ ke pema'ema'e tar katu. Pehendu tar katu ehe tĩ.

¹⁴ Upa ma'e ke pema'e rahã, pehẽ ruryha namõ pema'e pexo. Peje'ẽ hãtã tã ha namõ aja ym pema'e. ¹⁵ Aja rahã: "Pehẽ katu ym" aja amõ ta pandu ym ta. Pehẽ py'a juhyk, aja Tupã ra'yr ta katu aja pexo tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ pe pexo. A'ep ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta ixo. Jaxer ame'ẽ ta aja tĩ. Ixo tĩ. Ame'ẽ ta namõ pexo rahã, pehẽ riki amõ kotyhar ta ke aja pemujekwa ta me'ẽ te'e. Katu ame'ẽ ta ke pehẽ aja pemujekwa ta me'ẽ te'e. ¹⁶ Aja rahã, myja ngã ke Tupã muhã katu, ame'ẽ rehe har ngã pe pepandu pandu. Ame'ẽ ke pehẽ pe ihẽ amu'e katu, aja pemujekwa ihẽ pe. Aja rahã: "Pesarahã! Siri ok ta pe har ta katu" aja ihẽ apandu ta. Kirisutu jywyr rahã, aja ihẽ apandu ta. Aja ihẽ rury katu axo.

¹⁷ Kirisutu rehe pejurujar katu, a'erehe Tupã pe pepandu: "Ko jande riki nema'e ta ke. Jande py'a jamoĩ moĩ katu nde rehe" aja pepandu. Pe, Tupã rehe har pehẽ pe ihẽ apandu katu te we axo rĩ. A'erehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu te we ehe. A'erehe ihẽ ke amõ ta jukwa ta my? (Aja Tupã rehe ihẽ apy'a katuha ke ihẽ amujekwa ta ngã pe.) Aja rahã, ihẽ rury katu ta axo. Pehẽ aja ihẽ rury katu ta axo tĩ. ¹⁸ Aja pehẽ tĩ. Pehẽ rury katu ta me'ẽ te'e. Ihẽ aja pehẽ rury katu ta pexo tĩ.

Pehẽ koty Timo ke ihẽ amondo ta

¹⁹ Jesu riki jandema'e sawa'e te. A'e putar rahã, pahar pehẽ koty Timo ke ihẽ amondo ta. Pe, pehẽ ngi Timo jywyr rahã, pehẽ rehe har a'e pandu ta uwyr ihẽ pe tĩ. Aja rahã, (katu pexo aja ahendu rahã,) ihẽ rury katu ta ihẽ axo. ²⁰ Ihẽ aja a'e jõ pehẽ rehe a'e jumupyai ixo tĩ. Myja pexoha apo my, aja pehẽ rehe har a'e jumupyai ixo. ²¹ Amõ ta anĩ. Juehe har ixoha rehe har jõ sehar ta usak usak ixo. Jesu Kirisutu rehe har pandu tar ym. Ame'ẽ parakyha ke ma'ema'e tar ym. ²² Timo riki paraky katu. Aja a'e mujekwa katu pehẽ pe. Ame'ẽ rehe har pekwa katu. Ipái aja ta'yr tĩ. Mokõihar ta paraky katu. Aja ihẽ namõ myrandu katu ke Timo pandu pandu tĩ. (Ihẽ ra'yr aja a'e.) ²³ Myja se ihẽ axo ta my? Kyndaha ngi ihẽ ahem ta my? Ame'ẽ ke ihẽ akwa rahã, pahar pehẽ koty Timo ke ihẽ amondo ta. Aja akwa. ²⁴ Pe, Tupã putar rahã, ihẽ atu pehẽ rehe asak ta aho. Yman ym rahã ihẽ asak ta aho.

Pehẽ koty Eparondi ke ihẽ amondo ta

²⁵ Eparondi ke pehẽ koty ihẽ amondo ta me'ẽ te'e, aja akwa. Ihẽ mu aja a'e. Tamatarer ke a'e werur ihẽ pe. Pehẽ pemuwyr ame'ẽ ke a'e werur. Se Hom ok ta pe ihẽ namõ myrandu katu ke a'e pandu pandu tĩ. Mujekwa katu tĩ. ²⁶ Ma'e ahyha ke a'e pyhyk, aja pehendũ. Pehendu aja a'e ukwa rahã, jumupyai ixo tĩ. Apo

pehē rehe a'e usak tar katu tī. ²⁷ Jete riki. Ma'e ahyha ke a'e pyhyk. Tate manō. Anī. Tupā pyrara usak ehe. A'e ke rehe jō ym pyrara usak. Ihē rehe pyrara usak tī. A'erehe manō ym. Manō rahā, i'ar koty te we ihē pyai ta tipe tī. ²⁸ Anī. A'e manō ym. A'erehe pahar pehē koty a'e ke ihē amondo tar katu. Pe, pesak ehe rahā, pehē rury katu ta. Aja rahā, ihē apyaha ke upa kanim ta tī. ²⁹ Pehē koty a'e uhyk rahā, ipo ke pepyhyk pyhyk katu ingi. Pehē ruryha namō pepyhyk katu ingi. Pesak ehe rahā: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja Tupā pe pepandu. Pehē mu aja ipo ke pepyhyk katu ingi. Eparondi aja me'ē sawa'e ta rehe har: “Katu ame'ē ta ke a'eta” aja pekwa pekwa katu tī. ³⁰ Myrandu katu ke a'e pandu pandu. Kirisutu pe paraky ame'ē ke a'e tī. Arahā tate a'e manō. Pyraraha ngi kyje ym a'e. Myrandu katu pandu pandu. A'erehe Eparondi aja me'ē sawa'e rehe har: “Katu ame'ē ke a'e” aja pekwa pekwa pexo. Se Hom ok ta pe pehē pexo ym. A'erehe marā ka ym ihē py'a ke pemātāha. A'erehe a'e riki ihē py'a ke mātā katu.

3

“Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha

Nixói te nde pe” aja Tupā pandu

¹ Ihē mu ta! Amō we ihē amupinim ta. Pesarahā! Jandema'e sawa'e te kotyhar ta ke pehē, a'erehe pehē rury katu pexo. Amukwehe pehē pe ihē apandu, ame'ē juja katu te paper pinim ke pehē pe ihē amondo axo. Ihē py'a jukwa ym riki. Ihē amondo rahā, pejuruhar katuha ke pehijar ym ta. ² Amō mu'eha ta rehe pesak te'e. Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e hū. Muka'u te'e hū amō ta ke tī. Amō pিরer ke jupā ta me'ē te'e, aja riki a'eta mu'e. (Ipirer ke jupā rahā, Tupā kotyhar ta te ke a'eta, aja a'eta ukwaha jupe naī.) ³ Anī. Jande atu Tupā kotyhar ta ke. Ame'ē jakwa katuha ke Tupā moī, jande py'a rehe. I'ā ke

jande py'a rehe moī. A'erehe ixotyhar ta ke aja jakwa katu. A'erehe Tupā rehe jande py'a ke jamoī moī katu. Jesu Kirisutu namō jande juehe katu jaxo. A'erehe jande rury katu. Ipirer rehe mangaha ke amō ta moī rahā, Tupā kotyhar ta ke aja a'eta ukwaha naī. Jande anī.

⁴ Ihē atu ihē aputar rahā, ame'ē pিরer jupāha ke rehe ihē ajuruhar katu ta tipe. Ima'e ma'eha ke rehe amō juruhar katu rahā, ko ihē riki i'ar koty te we ihē ajuruhar katu ta tipe. ⁵ Ihē māi pusu ngi a'ar. Pe, awa po wajar mahapyr aker rahā, ihē pিরer ke amō jupā. Aja rahā, jundéu awa te ke ihē, aja amujukwa. Menjamī rainō ke ihē. Ihē pái ta riki jundéu awa ta ke. Jundéu awa ramūi ta ukwaha rehe ihē ahendu katu tī. Parise ta kotyhar ke ihē. (Ame'ē ta riki Moise je'ēha rehe hendu katu te.) Aja ihē tī. Ahendu katu ehe tī. ⁶ Ame'ē ke rehe amō ta hendu katu te. Aja ihē aputar katu te tī. A'erehe Jesu kotyhar ta ke ihē amupyrara hū axo kwe. Amō koty a'eta ukwa, aja ihē akwaha naī, a'erehe ihē amupyrara hū a'eta ke axo. Moise je'ēha rehe amō hendu katu te rahā, katu ame'ē ke a'e, aja ukwaha jupe naī. Aja ihē tī. Nixói ma'e aka'u te'eha ama'eha ihē pe, aja ihē akwaha ihē jupe naī.

⁷ Pe, ihē axoha riki katu te, aja akwaha naī. Apo ame'ē ymanihar axoha riki jaxer aja akwa katu apo 'y. Kirisutu rehe ihē ajuruhar katu, a'erehe aja ihē akwa katu apo 'y. ⁸ Jete. Upa katu te jaxer riki, aja akwa katu apo 'y. Pe, amō koty ihē akwa. Amō riki ymanihar 'ar koty te we katuha. Jesu Kirisutu rehe har ihē akwa. Ame'ē riki i'ar koty te we katuha. Jesu riki ihēma'e sawa'e te. Ehe har ihē akwa katu apo 'y, a'erehe ymanihar akwaha ke ihē ahijar. Ame'ē jaxer aja akwa. Aja rahā, Kirisutu kotyhar te aja ihē axo. ⁹ Pe, Kirisutu namō ihē juehe katu ihē axo. Moise je'ēha rehe ihē ahendu katu, a'erehe ihē ke Tupā muhā katu my? Anī. Aja ym. Ko Kirisutu rehe ihē

ajurujar katu, a'erehe ihē ke Tupā muhā katu 'y. Jete. Upa Kirisutu rehe jurujar katu ame'ē ta ke Tupā muhā katu ta kŷ. ¹⁰ Kuja ihē aputar apo 'y. Kirisutu rehe har jō ihē akwa tar katu te we hū ihē axo rī. Tupāma'e pyrātāha ke aja tī. Akwa tar katu te we hū ihē axo tī. Kirisutu ke a'e mukwera katu muhem rahā, pyrātāha namō mukwera katu muhem. Ame'ē ke ihē akwa tar katu te we ihē axo tī. Kirisutu ke amō ta mupyrara. A'e aja ihē ke amō ta mupyrara ta aja ihē aputar axo tī. A'e manō. A'e aja ihē aputar katu tī. ¹¹ Pe, manō ame'ē ta ke Tupā mukwera katu ta muhem rahā, ko ihē ke a'e mukwera katu ta muhem tī. Aja ihē aputar tī.

Kirisutu ixoha aja ihē axo tar katu tī

¹² Upa katu te ehe har ihē akwa katu, aja ym ihē apandu. Uhyk ym we rī. Upa katu te akwa ym we rī. A'erehe tapijar te'e we ihē ajumu'e axo. Jesu Kirisutu riki ihē ke muhā katu. Ixotyhar ke ihē. A'erehe tapijar te'e we ehe har ihē ajumu'e axo tī. ¹³ Ihē mu ta! Ko pehendu katurahā! Ehe har akwa katu te ha ke uhyk ym we rī. Aja akwa katu. Kuja ihē axo ta apo 'y. Ymanihar ihē axoha rehe har ihē akwa akwa ym ta axo. Apo har kupe koty ma'e ihē ruwa koty ihī ame'ē ke rehe ihē akwa akwa ta axo. ¹⁴ Kuja riki. Jesu Kirisutu kotyhar ke ihē, a'erehe Tupā pandu ta: "Ywa pe ejur" aja. Ame'ē rehe aharō katu axo, a'erehe Kirisutu rehe har ihē tapijar te'e we ajumu'e ihē axo.

¹⁵ Jande johu Tupā rehe har jakwa katu ame'ē ta ke jande. Yman ehe har jakwa katu ame'ē ta ke jande. Aja me'ē ta rahā, jande johu Kirisutu rehe har tapijar te'e we jajumu'e ta me'ē te'e. Aja amō ta putar ym rahā, amō koty ukwa rahā, ame'ē ke Tupā mujekwa ta. (Aja rahā, Kirisutu rehe har ukwa tar katu tī.) ¹⁶ Pe, Kirisutu rehe har jajumu'e. Aja tapijar te'e we jaxo ta me'ē te'e. Jamu'e katu te we ta me'ē te'e tī.

Ywa pe har ta aja pehē a'erehe pexoha katu pexo

¹⁷ Ihē mu ta! Mā peja ihē axoha aja pehē johu tī. Myja katu jaxoha my? Ame'ē ke jamujekwa pehē pe. Aja amō ta ixoha katu rahā, pesak katu a'eta rehe. A'eta aja pehē tī. Pexoha katu tī. ¹⁸ Amō amō we hū apandu pehē pe. Ihē apyaiha namō apandu we ta amō tī. Kuja. Amō ta heta ixo. A'eta ixoha riki amō koty. Jaxer riki. Ame'ē ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe Kirisutu muhepy. A'erehe myra ngā mupia ame'ē ke rehe a'e manō. Ma'e ka'u te'eha ke tapijar te'e we amō ta ma'ema'e ixo. A'erehe huwajan ta aja a'eta ixo rī. ¹⁹ Mupyraraha renda pe a'eta oho ta. Ma'e ka'u te'eha ma'eha rehe jō ipy'a ke a'eta moī moī. Tupā rehe moī ym. Kome'ē ywy keruhū pe ixoha rehe har jō a'eta ukwa ukwa ixo tī. Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e rahā, katu aja a'eta ukwaha jupe naī. Huxī ym riki.

²⁰ Jande riki amō koty. Ywa pe har ta aja jande. Jande muhāha rehe jaharō hū jaxo. Jesu Kirisutu riki jande muhāha. Jaharō hū jaxo ehe. Ywa ngi a'e wyjy ta uwyr. A'e riki jandema'e sawa'e te. ²¹ Jande rete ke a'e muruwak ta kŷ. Apo jande pitu te'e riki. Ima'e rete ke katu te ame'ē ke. A'erehe a'e aja jande ke a'e muruwak ta kŷ. Pyrātāha namō jande ke a'e muruwak ta kŷ. A'erehe upa katu te ngā hendu katu te ehe. Upa katu te. Pyta we ym ta.

4

Pehē py'a pemujiwyr pehē juehe

¹ Ihē mu ta! Pehē rehe ihē apy'a katu. Pehē rehe ihē asak tar katu tī. Ihē ke pemuhury katu. Pehē ngi ihē ruxī ym. Ko apandu pehē pe. Kirisutu rehe pejurujar katu. Ame'ē ke pehijar ym. Tapijar te'e we pejurujar katu ehe pexo.

² Ko kūjā ta pe ihē apandu. Ewo pe. Syn pe amō. (Peje'ē je'ē pehē jupe, aja ihē ahendu.) A'erehe mā peja pehē py'a pemujiwyr katu pehē

juehe. Kirisutu rehe pejurujar katu. A'erehe pehē anam ta aja pehē.

³ Sa'e! Nde erepandu ame'ē ke nde erema'ema'e katu. Ihē namō myrandu katu ke nde erepandu pandu. Apo apandu nde pe. Ame'ē kūjā ta pe epandu katu, Ewo pe. Syn pe tī. Aja rahā, a'eta py'a jywyr ta a'eta juehe. Yman ame'ē kūjā ta riki ihē namō myrandu katu ke pandu pandu hū tī. Amō sawa'e aja tī. Keremē ke. Amō ta heta aja tī. Ame'ē ta ihē namō myrandu katu ke pandu pandu tī. Upa ame'ē ta rer ke ima'e paper rehe Tupā mupinim katu. Uhā te hū ame'ē ta rer ke ame'ē paper rehe ihī.

Pehē rury katu aja pexo katu

⁴ Kirisutu namō pehē juehe katu pexo. A'erehe pehē rury katu pexo. Aja te'eha pexo. Ko riki apandu we tī. Mā peja pehē rury katu pexo.

⁵ Mā peja upa amō ta rehe katu ame'ē ta ke pehē, aja pexo katu. Sawa'e te jywyr tate. ⁶ Upa ma'e ke rehe pejumupyai ym pexo. Ame'ē rehe har Tupā namō pepandu. In-amō pepandu rahā, ma'e ke nixói te pehē pe ame'ē ke pepandu ipe. “Ne jō riki katu te me'ē ke” ame'ē panduha namō pepandu ipe. ⁷ Jesu Kirisutu kotyhar ta ke pehē. A'erehe pehē py'a ke Tupā muhury katu ta. Ipy'a muhuryha ke amō ukwa katu. Tupā riki muhury katu rahā, i'ar koty te we katuha.

Ma'e katu ame'ē ke jō pehē py'a rupi pekwa pekwa pexo

⁸ Ihē mu ta! Ko a'ejōhar panduha ke apandu pehē pe apo 'y. Kuja. Ma'e katu ame'ē ke jō pehē py'a pe pekwa pekwa pexo. “Mā katu ko” aja amō ta pandu, ame'ē rehe har pehē py'a pe aja tī. Pekwa pekwa pexo tī. Jetehar te ke aja tī. Ame'ē rehe har pekwa pekwa pexo tī. Ma'e ke muhuxī ym amō ke, ame'ē rehe har aja tī. Pekwa pekwa pexo tī. Katu ame'ē ke ma'ema'e, ame'ē rehe har aja tī. Pekwa pekwa pexo tī. Ma'e jaxer ai ym ame'ē rehe har aja tī. Pekwa

pekwa pexo tī. Amō ta rehe ipy'a katu, ame'ē rehe har aja tī. Pekwa pekwa pexo tī. “Peme'ē panduha katu” aja amō ta pandu, ame'ē rehe har aja tī. Pehē py'a pe pekwa pekwa pexo tī. Aja rahā, pekwa pekwa pexo aja pema'ema'e ta. (A'erehe ma'e katu ame'ē ke jō pehē py'a pe pekwa pekwa katu pexo.) ⁹ Ma'e ke ihē amu'e pehē pe. Aja pema'ema'e katu tī. Ihē axoha rehe pesak. Aja pexo tī. Pe, pehē namō Tupā ixo katu ta. Jande py'a ke muhury katu ame'ē ke a'e.

Ihē pe tamatarer pemuwyr a'erehe pehē pe apandu: “Katu pehē”

¹⁰ Jandema'e sawa'e te kotyhar ke ihē. A'erehe ihē rury katu te hū. Tupā pe ihē apandu tī: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja. Heta te hū jahy kanim, pe, apo ihē rehe pehaihu katu tī. Ihē pe tamatarer pemuwyr tī. Aja ihē rehe pehē pepy'a katu, aja pemujekwa katu ihē pe. A'erehe ihē rury katu te hū ihē. Ihē rehe peharái, aja ym apandu. Ihē rehe peharái ym. Tamatarer pemuwryriha pemanga tipe. Ame'ē ke akwa katu. Anī. Marā ka ym tamatarer ihē pe pemuwryriha. Ame'ē ke akwa katu tī.

¹¹ Ihē rehe ma'e ke pema'ema'e ym rahā, ihē apyrara ym axo. Upa ma'e ihē axoha rehe ihē rury katu. Aja ihē akwa katu. ¹² Ihēma'e ym te aja ihē axo rahā, ihē rury katu axo. Ihēma'e hū aja axoha ke ihē akwa katu tī. Aja axo rahā, ihē rury katu tī. Aja ihē ajumu'e katu. A'erehe ihē myahy te rahā, ihē rury katu. Ihē āpū rahā, aja tī. Ihē rury katu tī. Ihēma'e ym te rahā, aja tī. Ihē rury katu tī. Ma'e heta rahā, aja tī. Ihē rury katu tī. Aja te'eha ihē. Amō amō renda pe ihē axo rahā, ihē rury katu. ¹³ Upa katu te ma'e ke ihē rehe uhyk rahā, ihē rury katu. Pyrātāha ke ihē pe Kirisutu muwyr, a'erehe ihē rury katu.

¹⁴ Pe, ihē apyrara rahā, ihē rehe pehaihu katu. Aja rahā, katu tiki. ¹⁵ Siri ok ta pe har ta ke pehē. Masendo ywy pe pexo. A'ep myrandu katu ke

ihē apandu pandu py pehē pe. Pe, usak katu.
 pehē ngi ihē aho rahā, pehē jō riki ihē Upa.
 pe ma'e ke peme'ē katu. Aja pekwa
 katu. Pehē jō ma'e ke rehe pekyty'ỹ
 ym ihē pe. Ihē apyrara rahā, pehē
 jō pepyai tī. ¹⁶ Pe, Tesaron ok ta
 pe ihē axo rahā, ihēma'e ke nixói te.
 Arahā ihē pe tamatarer ke pemuwyr.
 Jete. A'engi mokōihar pemuwyr tī.
¹⁷ Ame'ē ke ihē apyhyk rahā, ihē rury
 katu. Ame'ē rehe jō ym. Tupā koty
 pehēma'e ke ihī hū ta, aja saka. Ame'ē
 pehēma'e hetaha ke ihē aputar katu
 riki. ¹⁸ Jete. Upa katu te ihē pe pe-
 muwyr. Ame'ē ke upa ihē apyhyk.
 Pemuwyr te hū. Upa ma'e ihē aputar
 ame'ē ke kohī apo. Pemuwyr ame'ē
 ke Eparondi werur. A'erehe i'ar koty
 te we ihēma'e kohī. Pemuwyr ame'ē
 ke Tupā koty ma'e pihe katu, ame'ēja
 saka. Tupā hury katu ehe. Ymani-
 har ta Tupā rehe ipy'a moī moī rahā,
 ma'e pihe katu ame'ē ke mutakāxī.
 Hapy, ame'ēja mutakāxī. Aja ihē pe
 pehē pemuwyr ame'ē ke tī. (Tupā ke
 pemuhury katu ame'ē ke tī.) ¹⁹ Pe,
 pehēma'e ke upa katu te nixói te rahā,
 ame'ē ke Tupā me'ē me'ē ta, pehē pe.
 Jande japy'a katu ehe ame'ē ke a'e.
 Ima'e ma'e ke upa ym te ta. Jesu
 Kirisutu namō pehē juehe katu pexo,
 a'erehe pehē pe a'e me'ē me'ē katu.
²⁰ Tupā riki jande pái keruhū. “Ne
 jō riki katu te me'ē ke” aja japandu
 pandu katu. Aja te'eha ta. “Amen.”
 Ame'ē: “A'e tỹ.”

Katuha ke Páu mondo

²¹ Pehē koty Tupā kotyhar ta ixo.
 Jesu Kirisutu kotyhar ta ke a'eta tī.
 A'eta pe katuha ke ihē amondo axo.
 Se Hom ok ta pe amō ta ixo. Pehē mu
 ta aja a'eta tī. A'eta mondo ixo tī. Pehē
 pe katuha ke mondo ixo tī. ²² Se Tupā
 kotyhar ta ixo. Upa ame'ē ta pehē
 pe katuha ke mondo ixo tī. Kapitā
 keruhū rok pe Jesu kotyhar ta amō
 ta ixo. Kapitā keruhūma'e parakyha
 ta ke ame'ē ta. Ame'ē ta katuha ke
 mondo ixo pehē pe tī.

²³ Jesu riki jandema'e sawa'e te.
 Mā peja johu pehē rehe Jesu Kirisutu

Koro ok ta pe har ta pe Páú mupinim

Hom ok ta pe Páú ixo. Jesu rehe har a'e pandu pandu ixo, ame'ẽ ke amõ ta putar ym. A'erehe kyndaha pe a'e ke amõ ta kynda raho. A'ep a'e ixo rahã, kome'ẽ paper ke a'e mupinim.

Koro ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ẽ ta pe amõ ta amõ koty mu'e ixo. Kuja: “Jesu katu te ame'ẽ ke a'e. Anĩ. Tupã aja ym a'e” aja mu'e naĩ.

Ame'ẽ mu'eha ke Páú mukanim tar katu, a'erehe a'e mu'e katu. “Jetehar te ke. Jesu Tupã a'e tĩ” aja mu'e katu. “Mã peja pehẽ ke amõ ta muka'u te'e ym” aja Koro ok ta pe har ta pe Páú mupinim.

Jesu kotyhar ta pe: “Ihẽ mu ta” aja Páú pandu.

Koro ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo

Ame'ẽ ta pe paper pinim ke Páú mondo

¹⁻² Pehẽ riki Koro ok ta pe har ta ke. Tupã kotyhar ta ke pehẽ tĩ. Ko pehẽ pe paper pinim ihẽ amondo axo. Ihẽ Páú. Ko Timo ihẽ namõ ixo tĩ. Jande mu aja a'e. Jesu Kirisutu mondo ame'ẽ ke ihẽ. Aja Tupã putar katu. Kirisutu rehe pejurujar katu tĩ. A'erehe jande mu ta aja pehẽ tĩ.

Mã peja pehẽ rehe Tupã ipy'a katu te hũ. Mã peja pehẽ py'a ke a'e muhury katu. A'e riki jande pái keruhũ.

Myrandu katu rehe pehendu rahã, Jesu rehe pejurujar katu

³ Tupã namõ japandu rahã, pehẽ rehe har japandu. Arahã: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja japandu ipe. Aja te'eha jande. Tupã riki Jesu Kirisutu pái keruhũ. Jesu riki jan-dema'e sawa'e te. ⁴ Jesu Kirisutu rehe pejurujar katu, aja jahendu, a'erehe: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja Tupã pe japandu. Tupã kotyhar ta rehe pehẽ pepy'a katu, aja jahendu tĩ. A'erehe: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja japandu ipe tĩ. ⁵ Myrandu katu

rehe pehendu py rahã, Tupã namõ jurujar katu ame'ẽ ta ixo ta, aja pehendu. Jetehar te ke ame'ẽ. A'erehe Jesu rehe pejurujar katu. Tupã namõ ixo ta, aja pehendu. A'erehe amõ ta rehe pehẽ pepy'a katu tĩ. Tupã namõ pexo ta, ame'ẽ ke pekwa katu. Ame'ẽ ke pehẽ ngi mukanim ym te ta awa. Ywa pe ihĩ katu, ame'ẽja saka. ⁶ Awa ta rehe Tupã ipy'a katu te hũ. Ame'ẽ ke rehe pehendu py rahã, jetehar te ke aja pekwa. A'erehe pehẽ py'a pemuruwak. Pehẽ pexoha katu aja pemuruwak tĩ. Pe, myrandu katu pehẽ koty amõ ta pandu pandu oho. A'erehe amõ amõ ta hendu katu tĩ. Aja kome'ẽ ywy keruhũ rupi tĩ. Myrandu katu pandu pandu oho tĩ. Pe, ngã py'a muruwak tĩ. Ixoha katu aja muruwak tĩ. ⁷ Awa ta rehe Tupã ipy'a katu te hũ, ame'ẽ ke Epar riki mu'e katu pehẽ pe. Jande japy'a katu ehe ame'ẽ ke a'e tĩ. Jande aja Kirisutu pe a'e paraky ixo tĩ. Tupã je'eha ke a'e pandu pandu, ame'ẽ riki ima'e parakyha ke. Pehẽ koty jande jaho ym, a'erehe a'e riki Tupã je'eha ke pandu pehẽ pe. (A'erehe pehendu katu ta me'ẽ te'e ehe.) ⁸ Tupã'ã riki pehẽ pepy'a rehe ihĩ katu, a'erehe amõ ta rehe pepy'a katu aja jande pe Epar pandu.

Pehẽ rehe har Tupã namõ japandu pandu

⁹ A'erehe pehẽ rehe har jahendu rahã, Tupã namõ pehẽ rehe har japandu pandu. Aja te'eha jande. Kuja inamõ japandu:

—Jande pái keruhũ! Koro ok ta pe har ta pe ma'e ke nde ereputar ame'ẽ ke emujekwa katu. Nde erekwa katu ame'ẽ ke Ne'ã muwyr. Ame'ẽ namõ nde ereputar ame'ẽ ke emujekwa katu ngã pe — aja Tupã namõ japandu.

¹⁰ Aja rahã, Tupã putar, aja pexo katu ta kÿ. A'e putar ame'ẽ ke pema'ema'e ta kÿ tĩ. Aja rahã, katu ame'ẽ ke jõ pema'ema'e katu ta. Amõ we Tupã rehe har pekwa katu te we ta tĩ. ¹¹ A'e jõ riki pyrãtã te hũ ame'ẽ

ke. Ame'ē pyrātāha namō pehē py'a mā peja a'e mātā katu. Aja rahā, pehē ke amō ta mupyrara rahā, pehē py'ahu te'e pehendū ta kŷ. ¹² Ixotyhar ta pe ma'e katu ame'ē ke a'e me'ē me'ē ta kŷ. A'e ixo ame'ē renda pe me'ē me'ē ta kŷ. Ame'ē renda rupi wera te hū. (Aja rahā, Tupā a'ep ixo, aja mujekwa katu.) “Ihēma'e ta ke” aja a'e pandu, a'erehe ma'e katu ame'ē ke pehē pe a'e me'ē me'ē ta tī. A'erehe jande pái keruhū namō pepandu rahā: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja pepandu ipe. Pehē rury katuha namō aja pepandu.

¹³ Satana kotyhar ta ke jande kwe. (Ājā ramūi a'e.) Apo Tupā ra'yr kotyhar jande ke Tupā muruwak. A'erehe Ta'yr kotyhar ta ke jande apo 'y. Ta'yr rehe a'e ipy'a katu te. Pe, Ta'yr pandu ame'ē ke rehe jahendu katu jaxo rahā, jande rehe Tupā usak katu. Ymanihar jaxoha aja ym jande apo 'y. Satana kotyhar ta aja jaxo rahā, ymanihar jaxoha namō jaxo. Katu ym aja. ¹⁴ Apo anī. Ta'yr kotyhar ta ke jande apo 'y, a'erehe Satanama'e pyrātāha ngi jande ke Ta'yr muhem. Upa jaka'u te'eha ke jama'ema'e. Ame'ē ke rehe Ta'yr muhepy. A'erehe jande rehe Tupā ipy'a jwyr katu tī.

Kirisutu rehe har

¹⁵ Tupā rehe usak ym te awa. Kirisutu rehe awa usak, a'erehe Tupā rehe usak, ame'ēja saka tī. Tupā a'e tī. 'Ar nixói te rahā, pete'e a'e ixo. Upa katu te ma'e ke a'e mujā. Ame'ē 'ar koty te we a'e katu te ha ke. ¹⁶ A'e ixo, a'erehe upa katu te ywa rehe ihī ame'ē ke Tupā mujā. Upa katu te kome'ē ywy keruhū pe ixo, ame'ē ta ke mujā tī. Awa usak, ame'ē ke mujā. Usak ym, ame'ē ke mujā tī. Kuja awa usak ym ame'ē ta ke mujā tī. Je'ēha rahoha ta ke mujā. (Ame'ē ta rehe usak ym awa.) Ame'ē tama'e kapitā keruhū ta ke mujā tī. (Ame'ē ta rehe usak ym tī.) Upa katu te ame'ē ta ke a'e mujā tī. Kirisutu je'ēha rupi upa katu te mujā. Upa katu te mujā, ame'ē

kapitā keruhū te Kirisutu. ¹⁷ Kome'ē ywy keruhū nixói te rahā, pete'e a'e ixo. A'e ixo, a'erehe upa katu te ma'e ke henda pe katu aja ihī tī. ¹⁸ A'e riki jurujar katu ame'ē tama'e kapitā keruhū. Pe, jurujar katu ehe ame'ē ta riki hete aja. Iākā aja riki Kirisutu. (Aja rahā, ixotyhar ta hendu katu ehe.) A'e riki jurujar katu ehe ame'ē ta ke muhā katu. Tupā ra'yr ke a'e. A'e riki manōha ngi kwera katu py uhem. A'erehe upa katu te ma'e ke ihī, ame'ē ta 'ar koty te we a'e katu te ha ke. ¹⁹ Upa katu te Tupā aja Ta'yr a'e tī. Juja katu te a'eta tī. Aja Tupā putar katu. ²⁰ Tupā pandu:

—Ihē ra'yr riki upa katu te ma'e ke mukatu ta ihē pe tī — aja.

Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Ta'yr manō, a'erehe Tupā hury katu ngā rehe tī. Upa katu te a'e mukatu, hury katu ngā rehe tī. Kome'ē ywy keruhū pe ixo, ame'ē ta rehe hury katu. Ywa rehe ma'e mujā, ame'ē ke ihī. Ame'ē mukatu tī. Ame'ē ta rehe hury katu tī.

Tupā rehe katu ame'ē ta ke pehē apo 'y

²¹ Tupā rehe har pehē py'a pe pekwa ym te pexo kwe. Pexo ai te'e, a'erehe huwajan ta aja pexo. Pehē py'a pe ma'e jaxer ame'ē ke pekwa pekwa pexo tī, a'erehe huwajan ta aja pexo tī. ²² Pe, ehe katu ame'ē ta ke pehē apo 'y, aja pehē ke a'e muruwak. Ta'yr manō, a'erehe pehē ke a'e muruwak katu. Aja rahā, a'e ixo ame'ē pe pehē ke a'e muhyk katu ta. Pehē riki katu te ame'ē ta ke aja a'e muhyk katu ta. Pehē py'a juhyk ame'ē ta aja tī. Pehē ke muhyk katu ta tī. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe aja pehē ke a'e muhyk katu ta tī.

²³ Kuja katu tiki. Jesu rehe tapijar te'e we pejurujar katu pexo rī. Ehe har pejumu'e katu te we pexo rī. Myrandu katu ke pehendū rahā, myja Tupā namō amō ixo katu ta, aja pehendū. Pejurujar katu ehe tī. Tupā namō pexo ta, ame'ē pekwa katuha ke pemukanim ym ta me'ē te'e. Ame'ē

myrandu katu ke kome'ē ywy keruhū pe har ta pe amō ta pandu pandu oho. Ame'ē ke ihē apandu pandu axo tī. Ame'ē rehe ihē aparaky axo. Ihē Páu.

Tupāma'e miasu ke ihē

²⁴ Jesu rehe har ngā pe ihē apandu pandu, a'erehe ihē ke amō ta mupyrara. (A'erehe pehē pe katu tī. Ehe har pehē pe kome'ē paper rehe ihē amujekwa tī.) A'erehe ihē ruryha namō ihē py'ahu te'e ahendu. Kirisutu ke amō ta mahy hū. Ame'ē mahyha a'ewan ym we rī. Jurujar katu me'ē ta riki Kirisutu rete aja saka. Pe, ame'ē ta ke amō ta pyrara hū. Ihē ke aja tī. Ihē ke mupyrara hū ngā ixo tī. Aja rahā, Kirisutu pyraraha ke ihē riki amumba ta rī. ²⁵ Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta pe Tupā je'ēha ke ihē amu'e katu. Ame'ē parakyha ke Tupā me'ē ihē pe. Pehē pe aja tī. Amu'e katu tī. Upa katu te ima'e je'ēha ke ihē apandu katu ngā pe. ²⁶ Yman ima'e je'ēha ke kome'ē ywy keruhū pe har ta pe a'e mujekwa ym rī. Apo ixotyhar ta pe a'e mujekwa katu 'y. ²⁷ Kuja a'e ukwa. Pehē py'a rehe Kirisutu ihī katu. Ame'ē ke yman a'e mujekwa ym rī. Apo ame'ē ke ixotyhar ta pe a'e mujekwa katu. Mā katu te hū ame'ē ke ame'ē. Ima'e katu te ha ke pesak ta tī. Ame'ē ke yman mujekwa ym tī. Apo upa ame'ē ke a'e mujekwa katu tī.

²⁸ Kirisutu rehe har upa ngā pe japandu pandu. Upa jande jakwa katuha namō upa ngā ke jamu'e katu. “Pejuru jar katu ehe” aja japandu ngā pe tī. Aja rahā, aja pame katu te Tupā ruwa koty jamuhyk ta, ame'ēja saka. “Ko Kirisutu kotyhar ta ke. Ehe har ukwa katu te ame'ē ta ke” aja jamuhyk ta. ²⁹ Ame'ē ke rehe ihē aparaky hū. Ima'e je'ēha ke ihē apandu, ame'ē riki ihēma'e parakyha ke. Ima'e pyrātā te ha ke Kirisutu muwyr ihē pe. A'erehe ima'e je'ēha ke ihē apandu hū.

2

Ihēma'e aparakyha rehe har apandu ta

¹ Ko pehē pekwa katu aja ihē aputar. Pehē rehe har Tupā namō ihē apandu pandu te hū. Ihē aparaky hū, ame'ēja saka. Raoniséi ok ta pe har ta rehe har aja tī. Pehē rekoha juramā rupi upa katu te ihē rehe usak ym ame'ē ta rehe har aja tī. Tupā namō apandu pandu tī. ² Kuja Tupā namō ihē apandu:

—Jande pái keruhū! A'eta py'a ke emātā katu. Peteihar aja mā peja a'eta ipy'a katu a'eta juehe ixo. Mā peja nde rehe har a'eta ukwa katu te. Aja rahā, ka'u te'e ym ta. Kirisutu rehe har nde eremujekwa, ame'ē ke a'eta ukwa katu te ta tī. Yman ehe har ngā pe nde eremujekwa ym. Apo nde eremujekwa katu 'y — aja ihē apandu inamō.

³ Upa ma'e ke Tupā ukwa katu te a'e. Ame'ē ke Kirisutu mujekwa jande pe. Pe, Kirisutu rehe har amō ukwa katu rahā, Tupā ukwa katuha ke a'e ukwa ta tī.

⁴ Ko pehē pe ihē amupinim aī. Te'e amō ta pandu. Aja je'ē hātā tā pehē namō. Mā peja pehē ke a'eta muka'u te'e ym. Ame'ē ta panduha rehe pehenduhā rahā: “Mā! Kātu” aja pekwaha naī. Anī. Ame'ē je'ēha namō mā peja pehē ke muka'u te'e ym. ⁵ Pehē namō ihē axo ym. Pe, pehē rehe har ihē py'a pe ihē akwa akwa axo. Kirisutu rehe pehē johu pejuru jar katu te. Pehijar ym, aja ihē ahendu, a'erehe ihē rury katu axo.

Kirisutu namō pehē juehe katu pexo

⁶ Jesu Kirisutu rehe pejuru jar katu a'erehe pepandu: “A'e riki jandema'e sawa'e te” aja pehē py'a pe pemu'am. A'erehe inamō pehē juehe katu pexo. ⁷ Mā peja pahar a'e ke pehijar ym. Myra rapo ypyp ihon, aja inamō pexo katu. (Pehijar ym.) I'y tiha oho, aja ehe har pejumu'e katu te we pexo rī. Pehē ke Epar mu'e, aja pejuru jar katu te we rī. Tupā namō pepandu

rahā: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja pepandu ipe.

⁸ Pesak katurahā! Kirisutu rehe har pehē ke amō muka'u te'e rahā, katu ym tiki. Ngā ukwaha namō muka'u te'e. Jaxer ke ame'ē ukwaha. Ame'ē ke hamūi ta ukwaha ke ngā ukwa ixo. Kirisutu mu'e aja ym ame'ē. Pe, Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ukwaha ke namō muka'u te'e tī. Ame'ē ke Kirisutu mu'e aja ym tī. ⁹ Kirisutu uwyr rahā, awa te'e a'e aja kome'ē ywy keruhū pe a'e ixo. Tupā a'e tī. Juja katu te a'eta tī. ¹⁰ Inamō pehē juehe katu pexo. A'erehe Kirisutu rehe har pekwa katu te, aja pexo. Amō Tupā je'ēha rahoha ta riki kapitā keruhū ta ke. Ame'ē ta 'ar koty te we Kirisutu pyrātā te hū ha.

Pehē ke Tupā muhā katu

¹¹ Pehē py'a rehe Kirisutu ihī, ame'ē riki pehē pirer ke pejupā, ame'ēja saka. (Ame'ē ke ixotyhar ta ke pehē, aja mujekwa.) Ame'ē ke amō mujā ym. Kirisutu mujā ame'ē ke. Aja rahā, ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar katu rahā, pepandu ta: “Anī. Japutu'u ta ingi” aja. (Aja rahā, ame'ē ma'e peka'u te'eha pema'eha ngi pehē ke Kirisutu muhem.) ¹² Pe, y pe pehē ke amō mujahuk rahā, Kirisutu namō pehē ke amō ta jy-tym, ame'ēja saka. Aja rahā, pexo ai te'e, ame'ē ke pehijar aja pemujekwa. Pe, y ngi pehē ke amō muhem rahā, Kirisutu namō pehē ke Tupā mukwera katu muhem, ame'ēja saka tī. Aja rahā, pexoha pyahu, aja pexo. Pejurujar katu ehe, a'erehe Kirisutu namō pehē ke a'e mukwera katu muhem, ame'ēja saka.

¹³ Yman pemañō ame'ēja saka pehē. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e, a'erehe pemañō, ame'ēja saka. Amō awa ta aja pehē. Jundéu awa ta ym. Amō awa ta ke pehē, a'erehe pemañō ame'ē ta ke pehē kwe tī. Apo anī. Kirisutu namō pehē juehe katu pexo 'y. A'erehe pehē ruhā te hū aja pexo apo 'y. Ma'e jaka'u te'eha ke jande johu jama'ema'e. Ame'ē ke jande py'a

ngi Tupā juhyk. Pe, jande rehe ipy'a ke a'e mujywy. ¹⁴ Upa jandema'e ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke paper rehe amō mupinim, ame'ēja saka riki. Pe, ame'ē paper ke Tupā munixói te 'y. Kirisutu manō, ame'ē myra ngā mupia ame'ē ke rehe ame'ē paper ke Tupā munixói te 'y. (Aja upa katu te mukanim.) ¹⁵ A'erehe amō ta ke ājā ta mukyje, ame'ē ke Kirisutu mukanim 'y. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe a'e manō rahā, ājā tama'e pyrātāha ke a'e muputu'u. Ame'ē ke a'e mujekwa ngā pe. A'erehe upa ngā ukwa katu apo 'y. (A'erehe ājā ta ngi ngā kyje ym ta me'ē te'e.)

Mu'eharan ta rehe pehendū ym

¹⁶ Pesarahā! Ma'e ke pe'u, ame'ē rehe har katu ym, aja mu'eharan ta pandu. Ame'ē ta rehe pehendū ym. Amō ma'e wera rahā, Tupāma'e ame'ē, a'erehe peparaky ym, aja pandu tī. Jahy pihun te rahā, aja tī. Peparaky ym tī. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā aja tī. Peparaky ym tī, aja a'eta mu'e tī. Upa aja mu'eharan ta mu'e ame'ē ke rehe pehendū ym. ¹⁷ Upa ame'ē ta riki ma'e mujekwaha jō. Kuja. Yman rahā uwyr ame'ē ke mujekwa. Ame'ē uwyr apo 'y. Kirisutu a'e. A'erehe mu'eharan ta rehe pehendū ym. ¹⁸ A'eta rehe pehendū ym, a'erehe pexoha riki katu ym aja amō ta pandu naī. Mā peja pemukahem ym. Ame'ē ta riki Tupā je'ēha rahoha ta rehe ipy'a moī moī katu, aja a'eta pandu. Pehē aja ym. (Tupā je'ēha rahoha ta rehe pehē py'a pemoī ym.) A'erehe pexoha katu ym aja pandu naī tī. Katu ym a'eta juehe aja a'eta pandu a'eta jupe. Ame'ē riki te'e. (A'eta katu te aja ukwaha.) Ixeraiha aja a'eta usak, a'erehe ukwa katu te aja a'eta pandu naī tī. A'erehe a'eta katu te aja a'eta jupe ukwaha naī. ¹⁹ Ame'ē ta Kirisutu kotyhar ta ym apo. Anī. Hijar oho.

Kirisutu riki jurujar katu ame'ē ta ākā aja saka. (Aja rahā, ixotyhar ta hendu katu ehe.) Jurujar katu ame'ē ta hendu katu ehe rahā, pyrātāha ke

a'e muwyr ngā pe. (Jurujar katu ame'ē ta Kirisutu rete aja saka.) Hajy amō ke pyrātā katu. Mutariha aja tī. Pyrātā katu tī. (Aja Kirisutu namō ixotyhar ta juehe katu ixo rahā, Tupā putar aja ehe har ukwa katu te we ta ixo.)

Awama'e ukwaha rehe pehenduyim

²⁰ Kirisutu riki manō rahā, inamō pemañ ame'ēja saka tī. Aja rahā, Tupā rehe hendu ym ame'ē ta ukwaha ngi pehē ke a'e muruwak. A'erehe Tupā rehe hendu ym ame'ē ta aja pexo rahā, katu ym tiki. ²¹ A'eta pandu:

—Kome'ē mi'u pe'u ym. Pemanga ym tī. Pepyhyk ym te tī — aja.

²² Ame'ē mi'u amō u'u. A'engi pusu ngi uhem riki. A'erehe a'eta pandu ame'ē ke awa ta ke te'e pandu ame'ē ke jō. A'etama'e ukwaha ke mu'e, ame'ē jō. (A'erehe upa ame'ē rehe pehenduyim.) ²³ Jete! Huryha namō Tupā je'ēha rahoha ta rehe ipy'a ke a'eta moī moī rahā, a'eta ukwa katu te, aja mujekwa naī. A'eta katu ym a'eta juehe aja a'eta jupe naī. Aja rahā, ukwa katu te, aja mujekwa naī tī. Ma'e ke u'u ym te rahā aja tī. Ukwa katu te, aja mujekwa naī tī. Pe, upa ame'ē ta aja ma'ema'e rahā, ipy'a pe ma'e ka'u te'eha ma'eha ke ukwa ukwa ixo. Ame'ē ke muputu'u ym. (Pe, ukwa ukwa ixo, aja a'eta ma'ema'e ixo tī.) Katu ym aja. A'erehe ame'ē mu'eharan ta rehe pehenduyim pehē.

3

Ywa pe har ma'e katu ame'ē ke pekwa pekwa pexo

¹ Kirisutu ke Tupā mukwera katu muhem rahā, pemañha ngi pehē ke a'e mukwera katu muhem tī, ame'ēja saka. A'erehe pexoha pyahu aja pexo katu. A'erehe ywa pe pehē pexo, aja pekwa pekwa pexo. (Aja rahā, Tupā putar ame'ē ke pema'ema'e, ame'ē rehe har pekwa pekwa pexo tī.) Ame'ē ywa pe Tupā rake Kirisutu

wapyk uī. Ijywa katu koty wapyk. (Aja rahā, katu te ame'ē ke a'e, aja mujekwa katu.) ² Ywa pe ma'e ke ihī. Ame'ē rehe har pekwa pekwa pexo. (Aja rahā, Tupā putar ame'ē ke pema'ema'e ta.) Kome'ē ywy keruhū pe ma'e ke ihī, ame'ē rehe har pekwa pekwa ym pexo. (Aja rahā, kome'ē ywy keruhū pe har ta aja ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym ta tī.) ³ Aja rahā, pemañ, ame'ēja saka pexo. A'erehe kome'ē ywy keruhū pe har ta ma'e ke rehe har pekwa pekwa ym pexo. Tupā namō pehē juehe katu pexo. Aja rahā, Kirisutu ixoha te aja pexo katu tī. Ame'ē ke Tupā mujekwa ym we rī. (Kome'ē ywy keruhū pe har ta pe mujekwa ym we rī.) ⁴ Pe, Kirisutu jywyr rahā, inamō pexo ta tī. Katu te ha namō a'e jywyr ta. (Arahā upa ngā pe pexoha te ke Tupā mujekwa katu ta.)

Pexo ai te'e kwe

⁵ Pesarahā! Ma'e ka'u te'eha ke kome'ē ywy keruhū pe har ta ma'ema'e tar katu. Aja pehē tī. Ame'ē ke pemukanim ta me'ē te'e. Kuja! Amō kūjā rehe peka'u te'e ym. Amō sawa'e rehe peka'u te'e ym tī. Pehē py'a pe ma'e jaxer ame'ē ke pekwa pekwa pexo ame'ē ke peputu'u ingi. Peka'u te'e ym. Amō tama'e ke rehe pehē py'a pemoī ym tī. Ame'ē ta rehe pehē pemoī rahā: “Ko tupā” aja ame'ē rehe pehē pekwa. Katu ym aja. ⁶ Upa aja me'ē ke amō ta ma'ema'e. Aja rahā Tupā je'ēha rehe hendu ym. A'erehe ame'ē ta ke Tupā mahy hū ta. ⁷ Aja pehē kwe tī. Pexo ai te'e kwe tī.

⁸ Apo upa amō we ma'e ke pehijar ta me'ē te'e. Kuja. Peparahy ym. Peje'ē je'ē hū ym tī. Amō ta rehe har katu ym peje'ē ym tī. Amō ta rehe pehē juru ai ym tī. ⁹ Amō ta pe te'e ym pehē tī. Yman aja te'e pexo ame'ē ke pehē tī. Apo ame'ē pexoha ke pehijar ta me'ē te'e.

Pexoha pyahu aja pexo katu

¹⁰ Apo pehē py'a pe katu ame'ē ke jō pekwa pekwa pexo. Pehē py'a pyahu, ame'ēja saka. Ame'ē ke Tupā moī. A'e

riki pyahu aja mujã. Amõ amõ we rahã, ame'ë ke a'e mukatu te we ixo rĩ. Aja rahã, a'e katu te ha aja pehẽ tĩ. Aja rahã, juehe har pehẽ pe a'e mujekwa katu te we ta rĩ. ¹¹ Ixotyhar ta pyahu aja ixo. A'erehe juja katu te awa ta ipe. Amõ koty koty awa ta ke aja ym ipe. Ko jundéu awa ta ke aja a'e ukwa ym. Ko jundéu awa aja ym ame'ë ta ke aja a'e ukwa ym tĩ. Ko ipirer jupã ame'ë ta ke aja a'e ukwa ym tĩ. Ko ipirer jupã ym ame'ë ta ke aja ukwa ym tĩ. Ko amõ awa ta aja ukwa ym tĩ. Ko ukwa ym te ame'ë ta ke aja ukwa ym tĩ. Ko miasu ta ke aja ukwa ym tĩ. Ko miasu ym ame'ë ta ke aja ukwa ym tĩ. Upa awa ta juja katu te ipe. Kirisutu jõ riki katu te me'ë ke. Upa jurujar katu ame'ë ta py'a rehe a'e ihĩ katu. A'erehe upa ixotyhar ta juja katu te ipe.

Amõ ta rehe pepy'a katu

¹² Pehẽ riki Tupã kotyhar ta ke. Pehẽ rehe a'e ipy'a katu. Pehẽ rehe a'e katu usak tĩ. A'erehe ixotyhar ta ke aja a'e muruwak. A'erehe amõ ta rehe pepyrara pesak katu ta me'ë te'e. Pepy'a katu amõ ta rehe tĩ. Pahar je'ëha pemujuwyr ym amõ ta pe tĩ. Pahar peparahy ym amõ ta rehe tĩ. "Mã! Katu te me'ë ke jande" aja ym pekwa pekwa pehẽ juehe har. ¹³ Pehẽ pe jaxer amõ ta ma'e rahã, peje'ë ym a'eta pe. Pehẽ py'a pemujuwyr katu ehe tĩ. Pehẽ pe amõ je'ë je'ë hũ rahã, pahar pehẽ py'a pemujuwyr ehe. Pehẽ rehe Kirisutu ipy'a jywyr, aja pehẽ py'a pemujuwyr amõ ta rehe tĩ. ¹⁴ Amõ we tĩ. Kuja riki katu te ame'ë ke. Amõ ta rehe pepy'a katu. Aja rahã, pehẽ katu te pehẽ juehe pexo.

¹⁵ "Myja ihẽ axo ta my? Ma'e ihẽ ama'e ta my?" aja pexo rahã, mã peja pehẽ py'a ke Kirisutu muhury katu. Aja rahã, pehẽ pema'eha rehe: "A'e tỹ" aja a'e pandu tĩ. (Aja ym rahã, pema'e ym ma'e ke.) "Peteihar aja pexo tĩ. Pehẽ kotyhar ta namõ pehẽ juehe katu pexo" aja Tupã mujekwa katu pehẽ pe. Aja rahã pehẽ py'a ke

a'e muhury katu tĩ, aja pekwa ta. Pe, Tupã pe: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja pepandu katu.

Tupã rehe har pejyngar katu

¹⁶ Kirisutu je'ëha ke pehẽ py'a pe pemupyta katu. Katu te ame'ë ke pemu'e katu pehẽ jupe. Ukwa katuha ke pehẽ pe Tupã muwyr, ame'ë namõ pemu'e katu pehẽ jupe. Tupã je'ëha ke pejyngar. Tupã rehe har pejyngar tĩ. Tupã mujekwa ame'ë ke pejyngar tĩ. Tupã rehe pejyngar rahã: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja pehẽ py'a pe pekwa pekwa pexo ehe har. ¹⁷ Upa katu te pema'ema'e, ame'ë ke Jesu je'ëha rupi pema'ema'e. Upa katu te pepandu ame'ë ke Jesu je'ëha rupi pepandu tĩ. A'e riki jandema'e sawa'e te. Pejurujar katu ehe, a'erehe Tupã namõ pepandu rahã: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja pepandu ipe. A'e riki jande pái keruhũ.

Kirisutu kotyhar ta ma'ema'eha, ame'ë rehe har

¹⁸ Ixawa'e katu me'ë ta! Pehẽ pe apandu apo 'y. Pehẽ riki Kirisutu kotyhar ta ke, a'erehe pehẽ sawa'e ta rehe pehendu katu ta me'ë te'e.

¹⁹ Hakehar katu me'ë ta! Pehẽ pe apandu apo 'y! Pehẽ rakehar ta rehe pepy'a katu. Peje'ë je'ë hũ ym a'eta pe.

²⁰ Kurumĩ ta aja tĩ. Kũjãtãi ta aja tĩ. Ta'yn ta aja tĩ. Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ tĩ, a'erehe upa katu te nde pái pandu ame'ë ke rehe pehendu katu. Ne mãi rehe aja tĩ. Pehendu katu tĩ. Aja rahã, katu tiki. Aja rahã, Tupã ke pemuhury katu, ame'ëja saka.

²¹ Ko ipái ta pe ihẽ apandu katu. Pehẽ ra'yr ta ke pemuparahy ym. Pehẽ rajyr ta ke aja tĩ. Pemuparahy ym tĩ. Imãi ta pe apandu tĩ. Pehẽ membyr ta ke pemuparahy ym tĩ. Pemuparahy rahã, a'eta jupyai ta ixo. Katu ym aja. A'erehe pemuparahy ym.

²² Ko miasu ta pe ihẽ apandu apo. Sehar pehẽ jar ta ixo. Upa katu te ame'ë ta pandu ame'ë ke rehe pehendu katu. Amõ ta riki ijar usak u'am rahã jõ paraky katu. Aja

rahã, ijar pandu ta: “Pehẽ katu” aja ukwaha jupe. Aja ym pehẽ. Tupã rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu, a'erehe peparaky katu. Pemuka'u te'eha aja ym peparaky. ²³ Peparaky rahã, peparaky katu. Tupã pe peparaky pexo, aja pekwa pekwa pexo. A'erehe peparaky katu. Pehẽ jar ta rehe jõ peparaky pexo, aja ym pekwa pekwa pexo. ²⁴ Tupã riki ma'e ke pehẽ pe me'ẽ ta, aja pekwa pekwa pexo. Ixotyhar tama'e ke a'e mupyta katu. Yman rahã, a'e me'ẽ ta pehẽ pe. Pesarahã! Kirisutu riki pehẽ jar te. Peparaky ipe, aja pekwa pekwa pexo. ²⁵ Katu ym ame'ẽ ke amõ ma'e rahã, aja juja Tupã mujywyr ta ipe. Awa ta rehe juja katu te a'e usak. A'erehe katu ym ame'ẽ ke amõ ma'ema'e rahã, ame'ẽ ke a'e mupyrara ta tĩ.

4

¹ Ko miasu jar ta pe ihẽ apandu apo. Penupã ym, miasu ta ke. A'eta paraky katu rahã, pemuhepy katu a'eta pe tĩ. Pesarahã! Pehẽ jar keruhũ ywa pe ixo tĩ, aja pekwa pekwa pexo. (Kirisutu a'e.) A'erehe katu ame'ẽ ke miasu ta pe pema'ema'e tĩ.

Tupã namõ pepandu katu

² Ma'e ke rehe har Tupã namõ pepandu pandu rahã, pahar ame'ẽ rehe har peputu'u ym. Pepandu katu te we rĩ. Aja te'eha pehẽ. Peta kũ. Aja rahã, pepyhyi ym ta pexo. (Aja rahã, tapijar te'e we Tupã namõ pepandu pandu katu ta.) Tupã namõ pepandu rahã: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja pepandu ipe tĩ. ³ Kirisutu rehe har ihẽ apandu. (Ame'ẽ ke amõ ta putar ym. A'erehe ihẽ ke kyndaha pe amõ ta kynda raho.) A'erehe kyndaha pe ihẽ axo apo. Pe, Tupã namõ pepandu rahã, jande rehe har pepandu tĩ. Kuja pepandu ipe:

—Páu ta ke emupoir. Aja rahã, ne je'ẽha ke a'eta pandu pandu katu ta. Yman Kirisutu rehe har ngã ukwa ym, ame'ẽ ke a'eta mujekwa katu ta apo — aja Tupã namõ pepandu katu.

⁴ Kuja inamõ pepandu tĩ:

—Páu pandu rahã, mã peja Kirisutu rehe har a'e mujekwa katu te. Aja rahã, katu tiki — aja inamõ pepandu ihẽ rehe har.

Amõ ta pe Tupã je'ẽha pemujekwa katu

⁵ Jesu rehe jurujar ym ame'ẽ ta ixo. Ame'ẽ ta namõ pexo rahã, pekwa katuha namõ pexo katu. Amõ amõ rahã, ame'ẽ ta rehe pesak rahã, Tupã je'ẽha ke pepandu katu ngã pe. Ame'ẽ angaha ke pemukanim ym. ⁶ Amõ ta namõ pepandu rahã, panduha katu ame'ẽ ke pepandu. Jaxer aja ym pepandu. Pehẽ pe amõ pandu: “Myja my?” Aja rahã, ame'ẽ ke pemujekwa katu ipe rahã, katu tiki.

Koro ok ta pe har ta pe Páu rehe har Tik mujekwa ta

⁷⁻⁸ Tik ke pehẽ koty ihẽ amondo ta. Jande mu aja a'e tĩ. Ihẽ apy'a katu ehe ame'ẽ ke a'e tĩ. Ihẽ aja Kirisutu rehe a'e paraky ixo. Ima'e je'ẽha ke a'e pandu, ame'ẽ riki Tikma'e parakyha. Tik pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. Pehẽ koty uhyk rahã, upa ihẽ rehe har pandu ta pehẽ pe. A'erehe pehẽ koty ihẽ amondo ta kũ. Myja jande johu jaxo, ame'ẽ rehe har pehẽ pe a'e mujekwa ta tĩ. Aja rahã, pehẽ ke muhury katu ta. ⁹ Inamõ One oho ta tĩ. Jande mu aja a'e tĩ. Ihẽ apy'a katu ehe ame'ẽ ke a'e tĩ. A'e pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. Pehẽ kotyhar ke a'e. Sehar myrandu ke upa katu te a'eta jumokõi pandu ta pehẽ pe.

Katuha ke ngã mondo

¹⁰ Arita riki katuha ke mondo ixo pehẽ pe. Ihẽ namõ kyndaha pe a'e ixo. Katuha ke Mak mondo ixo tĩ. Manambe anam ke a'e. Ehe har ihẽ apandu pehẽ pe kwe. Pehẽ koty a'e uhyk rahã, pehẽ rury katuha namõ ipo ke pepyhyk katu ingi, aja ihẽ apandu kwe. ¹¹ Josue amõ her Jusu. Katuha ke a'e mondo ixo tĩ. Ame'ẽ mahapyr jundéu awa ta ke. Ma'e Arita, Mak, Josue. Jundéu awa ta ngi har a'eta mahapyr jõ ihẽ namõ Tupã rehe har pandu pandu. Ta'yr rehe

jurujar katu ame'ë ta pe Tupã pandu katu: “Ihë kotyhar ta ke pehë apo 'y. Aputar katu” aja. Ame'ë je'ëha pyahu ame'ë ke ame'ë mahapyr sawa'e ta mujekwa katu ngã pe. Ihë namō mujekwa katu. Ihë ke a'eta mahapyr muhury katu tĩ.

¹² Epar riki katuha ke mondo ixo a'e tĩ. A'e riki pehë kotyhar tĩ. Jesu Kirisutu rehe a'e paraky tĩ. Ima'e je'ëha ke pandu, ame'ë riki Eparma'e parakyha ke. Pehë rehe har Tupã namō a'e pandu pandu hũ.

—Mã peja Koro ok ta pe har ta py'a ke emãtã katu. Aja rahã, jurujar katuha ke a'eta hijar ym ta. Nde rehe har a'eta ukwa katu te. Aja ixo 'y. Upa katu te nde ereputar ame'ë ke a'eta ukwa katu te, aja mã peja a'eta ixo tĩ — aja pehë rehe har Tupã namō Epar pandu pandu hũ.

¹³ Jete! Ihë apandu katu. Pehë rehe har Tupã namō a'e pandu pandu hũ. Raoniséi ok ta pe har ta rehe har aja tĩ. Tupã namō pandu pandu hũ tĩ. Iera ok ta pe har ta rehe har aja tĩ. Tupã namō pandu pandu hũ tĩ. Ame'ë rehe ahendu tĩ. ¹⁴ Ruk riki katuha ke pehë pe mondo ixo a'e tĩ. Ndotu ke a'e. Jande japy'a katu ehe ame'ë ke a'e. Nema riki katuha ke pehë pe mondo ixo a'e tĩ.

¹⁵ “Katuha ke jande jamondo jaxo” aja Jesu kotyhar ta pe pepandu. Raoniséi ok ta pe ixo ame'ë ta pe pepandu tĩ. Jande mu aja ame'ë ta tĩ. Amō kūjã pe aja tĩ, ma'e Nin pe. Jandema'e katuha pepandu ipe. Hok pe Jesu kotyhar ta jy'ar. Ame'ë ta pe jandema'e katuha ke pepandu tĩ.

¹⁶ Kome'ë paper pinim rehe upa pesak rahã, Raoniséi ok ta pe har ta koty pemondo tĩ. A'ep Jesu kotyhar ta usak katu ta tĩ. Aja Raoniséi ok ta pe har ta amō paper pinim pehë pe mondo rahã, ame'ë rehe pesak katu tĩ. ¹⁷ Kuja Aki pe pepandu katu:

—Kirisutu rehe nde ereparaky erexo. Ame'ë ke ehijar ym — aja pepandu ipe. (Tupã je'ëha ke a'e pandu, ame'ë riki ima'e parakyha ke.)

Ihë atu amupinim aĩ

¹⁸ Ko ihë po pe te'e ihë amupinim aĩ. Ihë Páu. Katuha ke pehë pe ihë amondo axo. Ko kyndaha pe ihë axo. Tupã namō pepandu rahã, ihë rehe har pepandu ipe.

Mã peja pehë rehe Tupã ipy'a katu te hũ.

Upa.

Tesaron ok ta pe har ta pe Páu mupinim Peteĩhar ke

Tesaron ok ta pe har ta pe Tupã je'ẽha ke Páu pandu pandu. Ame'ẽ ke hendu rahã, amõ amõ ta jurujar katu ehe. A'erehe Jesu rehe a'eta jurujar katu. Jesu kotyhar ta ke apo 'y. Aja jundéu awa ta jurujar katu ehe tĩ. Aja jundéu awa aja ym ame'ẽ ta jurujar katu ehe tĩ.

Peteĩ jahy a'ep Páu mukanim. Pe, ame'ẽ ok ta ngi oho. Korin ok ta pe oho. A'ep a'e ixo rahã, Timo uhyk uwyr ehe. Tesaron ok ta ngi a'e uhyk uwyr ehe. Pe, upa Tesaron ok ta pe har ta rehe har a'e pandu ipe, Páu pe. Myja Jesu kotyhar ta ixo my, ame'ẽ rehe har a'e pandu ipe. Apo Jesu kotyhar ta ke Páu muhury tar katu. Ame'ẽ ta pe amõ we Tupã je'ẽha ke a'e mujekwa tar katu tĩ. A'erehe kome'ẽ paper pinim ke Páu mondo ixo.

Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta pe Páu pandu: "Ihẽ mu ta" aja.

Tesaron ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo ame'ẽ ta pe Páu mupinim

¹ Tesaron ok ta pe har ke pehẽ. Jesu rehe pehẽ pejurujar katu ame'ẽ ta ke pehẽ. Ko pehẽ pe paper pinim ihẽ amondo axo. Ihẽ Páu. Ko Sir ihẽ namõ ixo tĩ. Timo aja tĩ. Ihẽ namõ ixo tĩ.

Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu riki jandema'e sawa'e te. A'eta rehe pejurujar katu. Ixotyhar ta ke pehẽ.

Mã peja pehẽ rehe Tupã ipy'a katu te hũ. Mã peja pehẽ py'a ke a'e muhury katu tĩ.

Pehẽ rehe har Tupã namõ ihẽ apandu

² Tupã namõ pehẽ rehe har japandu pandu. Aja rahã: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja jande japandu ipe. Aja te'eha japandu pandu. ³ Tupã riki jande pái keruhũ. Inamõ pehẽ rehe har japandu pandu. Pehẽ pejurujar katu ehe, ame'ẽ rehe har

amõ ta pe pepandu pandu. Aja jakwa jaxo rahã: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja Tupã pe japandu. Amõ ta rehe pepy'a katu, a'erehe ame'ẽ ta rehe pehaihu katu tĩ. Aja jakwa jaxo rahã: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja Tupã pe japandu tĩ. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te rehe peharõ katu te pexo tĩ. Aja jakwa jaxo rahã: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja japandu ipe tĩ.

Pexoha ke amõ ta pe pemujekwa

⁴ Jande mu ta! Pehẽ rehe Tupã ipy'a katu, aja jakwa katu. A'erehe pehẽ pe a'e mujekwa: "Ihẽ koty pehẽ py'a pemuruwak. Ihẽma'e wan ta pehẽ" aja. A'erehe Tupã kotyhar ta ke pehẽ apo 'y. ⁵ Pehẽ pe myrandu katu ke japandu. Ame'ẽ riki jetehar te ke aja jakwa katu. Pe, Tupãma'e pyrãtãha ke pehẽ pe jamujekwa tĩ. Jande namõ I'ã ma'ema'e katu tĩ. Amukwehe pehẽ namõ jaxo rahã, katu jande jaxoha, ame'ẽ ke pekwa. Aja rahã Tupã rehe pehẽ pejurujar katu ta my, ame'ẽ ke japutar. ⁶ (Jete. Pejurujar katu ehe.) A'erehe jande aja pehẽ ke amõ ta mupyrara tĩ. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta mupyrara pehẽ ke. Jesu aja pehẽ ke ame'ẽ ta mupyrara tĩ. Pehẽ ke amõ ta mupyrara hũ tipe. Anĩ. Tupã je'ẽha rehe pehẽ rury katuha namõ pejurujar katu rĩ. Ame'ẽ pehẽ rury katuha ke pehẽ pe Tupã'ã me'ẽ. ⁷ Pexoha ke amõ ta pe pemujekwa. A'erehe pehẽ aja Jesu kotyhar ta tĩ. Masendo ywy pe ixo ame'ẽ ta ke a'eta. Pehẽ aja ame'ẽ ta ke amõ ta mupyrara tipe tĩ. Anĩ. Hury katuha namõ ame'ẽ ta jurujar katu ehe tĩ.

⁸ Yman Masendo ywy rupi Tupã je'ẽha ke pepandu pandu peho. Ngere ywy rupi pepandu pandu peho tĩ. Jesu rehe har pepandu pandu peho. Pesarahã! Pehẽ rehe har aja tĩ. Amõ amõ ywy pe har ta pehẽ rehe har ukwa tĩ. Tupã rehe pejurujar katu ame'ẽ ke amõ ta ukwa. A'erehe amõ ywy rupi ame'ẽ pejurujar katuha rehe har marã ka ym japanduha tĩ. (Upa pehẽ rehe har ukwa katu.)

⁹ Amō we tī. Pehē namō jaxo rahā, myja pehē rok pe jande ke pemuxe katu, ame'ē rehe har a'eta pandu pandu. Amō ywy pe har ta pandu pandu. A'erehe ukwa katu tī. Yman ma'e'ā riki tupā aja pehē pekwa pehē jupe naī tī. Myja ame'ē ngi Tupā te koty pehē py'a pemuruwak pemondo. Apo Tupā te rehe pehē py'a pemoī katu. Ame'ē rehe har a'eta pandu pandu katu tī. A'erehe ukwa katu tī. Tupā riki ixuwe katu te hū ame'ē ke a'e.

¹⁰ Pe, ywa ngi Ta'yr rehe peharō pexo. Jesu ke a'e. Manōha ngi a'e ke Tupā mukwera katu muhem. Yman rahā Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ke a'e mupyrara ta. Ame'ē ngi jande ke Ta'yr muhem.

2

Tesaron ok ta pe Tupā je'ēha ke Páu pandu pandu

¹ Jande mu ta! Pehē namō jaxo rahā, Jesu rehe heta ngā jurujar katu. Ame'ē ke pekwa katu. ² Pe, pehē rehe jahyk ym rahā we, Siri ok ta pe jande ke amō ta mahy. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta mahy. Myrandu katu ke japandu, (ame'ē ke ame'ē ta putar ym.) A'erehe jande ke ame'ē ta mahy. Jaxer ai ame'ē ke jande pe ame'ē ta ma'e tī. Ame'ē ke pekwa katu. Pe, jande py'a ke Tupā mātā. A'erehe myrandu katu ke pehē pe japandu pandu katu we rī. Jande pe Tupā muwyr, ame'ē ke japandu. Amō ta putar ym tipe. Anī. Japandu pandu we rī. ³ “Mā peja pejurujar katu ehe” aja japandu pehē pe. Jetehar te ke japandu pehē pe. Pehē ke jamujaxer tar katu, a'erehe pehē pe myrandu katu ke japandu my? Anī. Aja ym. Pehē ke jamuka'u te'e ym te tī. ⁴ Jete! Jande rehe Tupā usak katu. Jande pe myrandu katu ke a'e muwyr tī. A'erehe a'e putar aja japandu pandu. Aja te'eha japandu pandu. Sawa'e ta putar aja japandu tar ym. Tupā putar aja jō japandu. Myja me'ē japandu my, ame'ē ke a'e manga. Ukwa tar katu. Pe, ukwa rahā: “Pehē katu” aja

a'e ukwa katu. ⁵ Kuja pekwa katu. Pehē rehe jahyk rahā, katu japandu my? Aja pehēma'e ke japyhyk my? Anī. Aja ym. Tamatarer japutar, a'erehe pehē pe japandu my? Anī. Aja ym tī. Ame'ē ke Tupā ukwa katu tī. ⁶ “Páu ta katu” aja pepandu ame'ē ke japutar, a'erehe myrandu katu ke pehē pe japandu my? Anī. Aja ym. Ame'ē jande rehe har katu pepandu ame'ē ke japutar ym. Amō ta pandu ame'ē ke japutar ym tī. ⁷ Jande ke Kirisutu mondo, a'erehe jande je'ēha rupi pehē pe japandu ta tipe. “Japutar ame'ē ke pemuwyr” aja japandu ta tipe. Anī. Aja japandu ym te. (Pehē ngi japyhyk ym te ma'e ke.) Pehē namō jaxo rahā, pehē pe jande rury katuha namō japandu pandu. Ta'yn ta pe hury katuha namō imāi pandu pandu. Aja pehē pe japandu pandu tī. ⁸ Pehē rehe japy'a katu, a'erehe myrandu katu ke pehē pe japandu rahā, katu tiki. Tupā muwyr, ame'ē ke japandu. Jete! Jande ke amō ta jukwa ta tipe rahā, myrandu katu ke pehē pe japandu we ta rī. Jete! Pehē riki japy'a katu ame'ē ta ke pehē. ⁹ Jete! Kuja pekwa katu. Myrandu katu ke pehē pe japandu rahā, pehēma'e ke japyhyk ym. Tupā muwyr, ame'ē ke japandu. Jande japaraky hū. Pytun rahā, japaraky. Wera rahā aja tī. Japaraky tī. Aja tamatarer ke japyhyk. Ame'ē pe jandema'e ke jajo'ok jo'ok.

Jande jaxoha ke pekwa katu

¹⁰ Pehē riki Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke. Kuja jande rehe har pekwa katu. Tupā ukwa katu tī. Kuja. Pehē namō jaxo rahā, Tupā putar ame'ē ke jama'ema'e. Katu ame'ē ke jama'ema'e tī. “Páu ta jaxer ai” aja jande rehe har pepandu ym tī. ¹¹ Ta'yr ta rehe ipái usak katu, aja pehē rehe jasad katu tī. Ame'ē ke pekwa katu tī. ¹² Kuja. Pehē ke jande jamuhury katu. A'erehe Jesu rehe pehē py'a pemoī moī katu rī. Pehē py'a ke jamātā tī. Tupā riki kuja mujekwa. Yman rahā inamō pexo

ta kÿ. “Ko ihë axo ame'ë pe pejur. Ihë katuha ke pesak ta pejur” aja mujekwa. A'erehe Tupã putar, aja mã peja pexo katu rĩ. Aja pehë pe japandu pandu katu jaxo rĩ.

Tupã je'ëha rehe pejurujar katu ame'ë ke amõ ta putar ym

¹³ Kuja tĩ. Jande pe Tupã muwyr, ame'ë myrandu ke pehë pe japandu rahã, pehendu katu ehe. A'erehe pehë rehe har Tupã namõ japandu pandu rahã: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja japandu ipe. Aja te'eha japandu ipe. Myrandu katu rehe pejurujar katu. Jete riki! Tupã muwyr, aja pekwa katu. Sawa'e muwyr ym, aja pekwa katu tĩ. Ame'ë myrandu katu rehe pehendu katu. A'erehe Tupã rehe pejurujar katu te we rĩ. Jesu rehe pejurujar katu ame'ë ta ke pehë. ¹⁴ Jundéi ywy pe Jesu Kirisutu kotyhar ta ixo. Ame'ë ta ke jundéu awa ta mahy. Ame'ë ta aja pehë ke tĩ. Pehë ke pehë rekoha pe har ta mahy tĩ.

¹⁵ Yman Tupã je'ëha pandu ame'ë ta ke jundéu awa ta jukwa jukwa. Jesu ke ame'ë ta jukwa tĩ. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Apo jande ke ame'ë ta mupyrara tĩ. Tupã ke ame'ë ta muhury ym. Jesu rehe ngã jurujar katu, ame'ë ke a'eta putar ym tĩ. A'erehe upa sawa'e ta ruwajan ta riki ame'ë ta. ¹⁶ Jundéu awa aja ym ame'ë ta pe myrandu katu ke japandu. Ame'ë ta jurujar katu ehe, a'erehe ame'ë ta ke Tupã muhã katu ta. Pe, ame'ë myrandu katu japandu ame'ë ke jundéu awa ta mukanim ta tipe. Mukaniha ke manga tipe. Upa ame'ë riki a'eta ka'u te'eha ma'ema'eha ke. Jaxer ai ma'eha ke. Aja te'eha a'eta. Ame'ë ta ke Tupã putar ym apo. A'erehe ame'ë ta ke Tupã mupyrara hũ ta apo.

Tesaron ok ta pe har ta rehe ihë asak tar katu tĩ

¹⁷ Jande mu ta! Pehë ngi jaho. Pe, pehë rehe har jakwa jakwa jaxo. Heta ym jaker rahã, pehë koty jaywyr tar katu tĩ. ¹⁸ Pehë koty jaho ta

tipe. Jahoha ke jamanga tipe jaxo. Pehë koty jaywyr tar katu. Ihë Páu. Pehë koty ihë aho tar katu. Ihë amanga hũ tipe axo. Anĩ. Jande ke Satana mupyta riki. (A'erehe arahã pehë koty ihë ajywyr ym we aho.)

¹⁹ Jesu riki jandema'e sawa'e te. A'e jywyr rahã, huwa koty jaxo ta. Arahã pexo ta a'ep tĩ. Ame'ë angaha ke rehe jaharõ katu jaxo. A'ep pexo ta, a'erehe jande ke pemuhury katu ta tĩ. Myrandu katu japandu pehë pe rahã, ame'ë ke rehe pejurujar katu. A'erehe a'ep pexo ta. A'erehe: “Parakyha ke Kirisutu muwyr, ame'ë ke jama'ema'e katu” aja japandu ta, ame'ëja saka. ²⁰ Jete riki. A'ep pexo ta tĩ. A'erehe: “Parakyha ke Kirisutu muwyr, ame'ë ke jama'ema'e katu” aja japandu ta, ame'ëja saka. Jande ke pemuhury katu ta tĩ.

3

Pehë rehe ihë ajumupyai a'erehe Timo ke ihë amondo

¹ Pehë rehe jajumupyaiha ke marã ka ym amõ ta muputu'uha. A'erehe: “Ate ok ta pe jande jõ japyta” aja japandu. ² Pe, pehë koty Timo ke jamondo. (Pe, a'e jywyr uwyr rahã, pehë rehe har mujekwa ta jande pe. A'erehe jajumupyaiha ke muputu'u ta.) A'e riki jande mu aja. Tupãma'e miasu ke a'e tĩ. Jande aja myrandu katu ke a'e pandu pandu tĩ. Kirisutu rehe har a'e pandu pandu. Pehë koty jamondo. Pehë py'a ke a'e mātã we oho rĩ. Aja Tupã rehe har pehë pe a'e mujekwa katu te we rĩ. Pehë ke a'e mu'e katu tĩ. Aja rahã Tupã rehe pejurujar katu te we rĩ. ³ Aja rahã, jurujar katuha ke pehë ngi har amõ ta hijar ym ta. Pehë ke amõ ta mupyrara hũ tipe. Anĩ. Pejurujar katuha ke pehijar ym. Jande ke amõ ta mupyrara hũ ame'ë ke Tupã putar katu, aja pekwa katu. ⁴ Jande ke amõ ta mupyrara ta, aja pehë pe japandu katu. Pehë namõ jaxo rahã, pehë pe japandu katu. Pehë ke amõ ta mupyrara ym rahã we aja jamujekwa katu pehë pe. A'erehe pekwa katu. A'erehe

pejumupyai ym ta. Jamujekwa aja pyraraha jande rehe uhyk apo 'y. Ame'ẽ ke pekwa katu. ⁵ A'erehe pehẽ koty Timo ke ihẽ amondo. Pehẽ rehe ihẽ ajumupyai hũ, a'erehe a'e ke ihẽ amondo. Jesu rehe tapijar te'e we pejurujar katu my? Ame'ẽ ke a'e ukwa ta ohõ. Pehẽ ke Satana muka'u te'e my? (Ajã ramũi a'e.) Aja rahã, Jesu rehe pejurujar katuha ke pehijar ta my? Ame'ẽ ke pehijar rahã, myrandu katu japandu, ame'ẽ ke upa a'e mukanim ta. (A'erehe pehẽ rehe jajumupyai.)

Timo jywyr uwyr rahã pehẽ rehe har upa a'e mujekwa jande pe

⁶ Apo pehẽ ngi Timo jywyr uwyr. Jande rehe a'e uhyk uwyr. Tapijar te'e we pejurujar katu ehe, Kirisutu rehe. Ame'ẽ myrandu katu ke jande pe Timo muwyr. Pehẽ namõ ixo ame'ẽ ta rehe pehẽ pepy'a katu pehẽ juehe pexo. Ame'ẽ ke a'e pandu jande pe tĩ. Jande rehe har aja te'eha katu pekwa pekwa pexo. Aja jande pe Timo pandu tĩ. Pehẽ rehe jande jasad tar katu. Aja jande rehe pesak tar katu tĩ. Ame'ẽ ke jande pe a'e pandu tĩ. (A'erehe upa katu te jajumupyaiha ke a'e muputu'u katu riki.)

⁷ Jande mu ta! Upa pehẽ rehe har Timo pandu, a'erehe pehẽ rehe jande rury katu. Jande ke amõ ta mupyrara. Mãte te'e jaxoha tĩ. Anĩ. Pehẽ rehe jande rury katu rĩ. Jesu rehe tapijar te'e we pejurujar katu. A'erehe jande ke pemuhury katu. ⁸ Jesu rehe tapijar te'e we pejurujar katu. A'erehe jande rury katu te apo tĩ. ⁹ Apo pehẽ rehe har Tupã namõ japandu rahã: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja japandu ipe. Pehẽ rehe har jakwa jakwa jaxõ rahã, jande rury katuha ke japandu pandu ipe. Jande ke pemuhury, ame'ẽ ke japandu ipe tĩ. ¹⁰ Pytun rahã, Tupã namõ japandu pandu. Wera rahã, aja tĩ. Japandu pandu inamõ tĩ. Kuja:

—Tesaron ok ta pe har ta rehe jasad tar katu. Mã peja jande ke a'eta koty emondo. Nde rehe har a'eta

pe jamu'e tar katu te we rĩ — aja japandu pandu hũ ipe.

¹¹ Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Kuja japandu pandu inamõ tĩ:

—Mã peja Tesaron ok ta pe har ta koty jande ke emondo. ¹² Ame'ẽ ta ipy'a katu a'eta juehe ixo. Amõ ta rehe a'eta ipy'a katu hũ tĩ. Mã peja a'eta py'a ke emuhury katu. Aja rahã, i'ar koty te we a'eta ipy'a katu te ha. Ame'ẽ ta rehe jande japy'a katu te hũ. Mã peja jande aja ame'ẽ ta ipy'a katu te we hũ a'eta juehe ixo tĩ — aja japandu.

¹³ Aja rahã, pehẽ py'a ke a'e mãtã ta. Aja rahã, Tupã ruwa koty pexo rahã, pehẽma'e riki nixói te ta. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te ta pehẽ pe. Pehẽ riki katu te ame'ẽ ta ke pehẽ tĩ. Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu jywyr rahã, upa inamõ ixo ame'ẽ ta jywyr ta tĩ. Arahã Tupã ruwa koty pexo ta. Jesu riki jandema'e sawa'e te.

4

Ymanihar pexo ai te'e aja ym pexo apo

¹⁻² Jande mu ta! Pehendu katurahã! Myja katu pexo rahã, pehẽ rehe Tupã hury katu ta my? Ame'ẽ rehe har pehẽ pe jamujekwa. Apo aja katu pexo rĩ. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Apo a'e je'eha rupi pehẽ pe japandu katu te. Mã peja katu pexo rĩ. A'e je'eha rupi pehẽ ke jamu'e. Ame'ẽ ke pekwa katu. ³ Tupã putar katu ame'ẽ ke kuja pehẽ pe katu. Pehẽ riki katu te ame'ẽ ke, aja a'e putar. Amõ kũjã rehe eka'u te'e ym. Amõ sawa'e rehe eka'u te'e ym tĩ. ⁴ Sawa'e ta! Peteĩhar pame katu te ekwa katu. Katu te aja me'ẽ nde rakehar epyhyk. ⁵ Kũjã rehe nde erepy'a katu, a'erehe a'e ke nde erepyhyk. Epandu katuha rupi epyhyk. Kũjã namõ jumusarái ha jõ Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta putar. A'erehe kũjã ke a'eta pyhyk. A'eta aja ym pehẽ tĩ. ⁶ Aja jumusarái ha namõ kũjã ke pepyhyk rahã, Jesu kotyhar ta ke pemuparahy ta. Ame'ẽ ta pe katu

ym ame'ë ke ema'ema'e ym tĩ. Aja ma'ema'e ame'ë ke Tupã mahyta. Aja amukwehe te we pehẽ pe japandu katu. Pehẽ pe jaje'ë hũ tĩ. ⁷ Tupã mujekwa:

—Mã peja katu te ame'ë ke pema'ema'e. Amõ kũjã rehe peka'u te'e ym. Amõ sawa'e rehe peka'u te'e ym tĩ — aja a'e pandu.

⁸ Ihẽ apandu ame'ë ke rehe pehendu ym rahã, Tupã rehe pehendu ym tĩ. Ame'ë je'ëha riki sawa'e je'ëha aja ym. Tupã je'ëha ke. A'e riki I'ã ke pehẽ py'a rehe muwyr.

Pehẽ mu ta rehe pepy'a katu te we rĩ

⁹ Jesu kotyhar ta rehe pepy'a katu. Ame'ë rehe har pehẽ pe jamupinim ym ta me'ë te'e. Anĩ. Aja pepy'a katu pehẽ juehe pexo. Ame'ë ke pehẽ pe Tupã riki mu'e tĩ. Kuja: “Pepy'a katu pehẽ juehe pexo ta me'ë te'e” aja riki. ¹⁰ Aja Jesu kotyhar ta rehe pepy'a katu pexo riki. Masendo ywy pe ixo ame'ë ta rehe pepy'a katu. Jande mu ta! Pehẽ pe japandu katu te we rĩ. Amõ we ma'e ke pema'ema'e katu te we rĩ. ¹¹ Mã peja pehẽ rury katu pehẽ juehe pexo. Aja pexo katu. Amõ ta ixoha rehe har peje'ë ym. Pemujaxer ym. Pehẽ pexoha rehe jõ pekwa pekwa katu pexo. Pehẽ peparakyha namõ pehẽma'e ke pejo'ok jo'ok katu. Aja amukwehe pehẽ pe japandu katu. ¹² Aja rahã: “Peme'ë ta katu” aja pehẽ rehe har amõ ta ukwa ta ixo. Jesu rehe jurujar ym ame'ë ta ukwa ta ixo. Aja peparaky rahã, ma'e ke peputar ame'ë ke amõ ta pe pepandu ym ta. “Jande pe pemuwyr!” aja pepandu ym ta. Pehẽma'e ke pehẽ jeje te'e ta pejo'ok katu ta.

Yman rahã Jesu kotyhar ta ke Tupã mukwera katu ta muhem

¹³ Jande mu ta! Pehendu katurahã! Jesu kotyhar ta manõ. Ame'ë rehe har japandu ta pehẽ pe apo 'y. Ame'ë rehe har jetehar te ke pekwa katu ame'ë ke japutar. Aja rahã, pepyai ym ta. Jesu rehe jurujar ym ame'ë ta

manõ. Ianam ta pyai te hũ. Manõ ame'ë ke Jesu namõ ixo ym te ta. A'erehe ianam ta pyai te hũ. Ame'ë ta aja ym pehẽ tĩ.

¹⁴ Jesu manõ. Pe, manõha ngi kwera katu uhem tĩ. Ame'ë ke rehe jajurujar katu. A'erehe manõ ame'ë ta ke Jesu namõ Tupã muwyr ta kÿ. Jesu kotyhar ta manõ. Ame'ë ta ke Tupã muwyr ta kÿ. Ame'ë ke rehe jajurujar katu tĩ.

¹⁵ Jesu mu'e ame'ë ke pehẽ pe japandu. Kuja. A'e jywyr ta kÿ. Arahã jande jaxuwe katu ame'ë ke hundutar koty jaho ym ta. Manõ ame'ë ta hundutar koty jaho ym ta. ¹⁶ Tupã je'ëha rahoha keruhũ pandu ta kÿ. Pukái ta kÿ. Tupãma'e jumi'a tyapu ta. Pe, ywa ngi Jesu wyjy ta uwyr. Íxotyhar ta manõ. Ame'ë ta ke Tupã mukwera katu py ta muhem. ¹⁷ A'engi jande jaxuwe katu ame'ë ta ke a'e mujy'ar ta kÿ. Mukwera ame'ë ta namõ jande ke a'e mujy'ar ta kÿ. Pe, ywa wyr koty Jesu rehe jande johu jahyk ta kÿ. Pe, Tupã koty Jesu namõ aja te'e ta jaxo. ¹⁸ A'erehe: “Íxotyhar ta kwera katu ta uhem” ame'ë je'ëha namõ Jesu kotyhar ta ke pemuhury katu. Pehẽ rury katu pehẽ juehe pexo tĩ.

5

Jesu jywyrriha rehe peharõ katu pexo

¹⁻² Jande mu ta! Pehendu katurahã! Jesu jywyr ta kÿ. Ma'e 'ar rahã, uhyk ta my? Myja me'ë jahy rahã, uhyk ta my? Jande jakwa ym. A'erehe ame'ë rehe har pehẽ pe jamupinim ym ta. Kuja pekwa katu. Pytun rahã, amõ ukwa ym ha rupi ma'e mukanĩha uwyr. Aja amõ ta harõ ym ha rupi Jesu jywyr ta. Ame'ë ke pekwa katu.

³ Kuja amõ ta pandu ta:

—Katu apo. Jajumai ym ha namõ jaxo apo. Mã peja japutu'u katu jaxo — aja pandu ta jupe naĩ.

Aja rahã, pahar ame'ë ta rehe ahyha keruhũ uhyk ta. Uhem ym ta oho ingi. Imembyr u'ar tate rahã, ta'yn ahy ipe. Ahyha ngi uhem ym

ta. Aja ahyha keruhũ ngi Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta uhem ym te ta oho tĩ. ⁴Pytuniha aja ame'ẽ pe amõ ta ixo. Aja ym pehẽ. Pytuniha aja ame'ẽ pe amõ ixo rahã, Tupã rehe har ukwa ym. Aja ym pehẽ tĩ. Amõ ukwa ym ha rupi ma'e mukanĩha uhyk ta uwyr. Ukwa ym awa. Aja peharõ ym pexo rahã, katu ym ta. A'erehe Jesu jywyriha angaha ke rehe peharõ katu pexo.

⁵ Pehẽ johu riki weraha kotyhar ta aja pexo. Aja rahã, Tupã rehe har pekwa katu. Pytuniha aja ame'ẽ pe amõ ta ixo. Aja ym jande tĩ. Pytuniha aja ame'ẽ pe amõ ixo rahã, Tupã rehe har ukwa ym. Aja ym jande tĩ. ⁶ Amõ ta ukwer aja ixo. Aja rahã, Jesu jywyriha rehe harõ ym ixo. Mã peja ame'ẽ ta aja ym jaxo tĩ. Jaker ym jaxo. Kawĩ ngi jaka'u ym jaxo tĩ. Aja rahã jaharõ katu jaxo ehe, Jesu rehe. ⁷ Pytun rahã amõ ukwer katu. Pytun rahã kawĩ ngi amõ ka'u. Aja rahã, harõ ym ixo ehe. ⁸ Pe, jande riki weraha kotyhar ta aja jande. Aja rahã, Tupã rehe har jakwa katu. Kawĩ ngi jaka'u ym, aja rahã, katu tiki. Aja rahã, jaharõ katu jaxo ehe.

Ita kamixa ke sonda ta ipixi'a rehe munde. Aja rahã, amõma'e ru'y asa ym ta a'eta rehe. Jukwa ym ta. Aja jande tĩ. Jesu rehe tapijar te'e we jajurujar katu rahã, ita kamixa jande pixi'a rehe jamunde, ame'ẽja saka. Aja rahã, pahar ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ym ta. Tupã rehe jande japy'a katu rahã, aja tĩ. Ita kamixa jande pixi'a rehe jamunde, ame'ẽja saka. Pahar ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ym ta tĩ. Iãkã rehe itasape ke sonda ta moĩ tĩ. A'eta aja pemoĩ tĩ. Aja rahã, pahar amõ tama'e ru'y asa ym ta a'eta rehe. Jukwa ym ta. Aja jande tĩ. Jande ruhãha angaha ke rehe jaharõ katu jaxo rahã, itasape ke jande ãkã rehe jamoĩ, ame'ẽja saka. Aja rahã, pahar jajurujar katuha ke jahijar ym ta.

⁹ Tupãma'e parahyha keruhũ japyhyk ame'ẽ ke a'e putar ym. A'erehe jande rehe a'e usak katu. Pe, Jesu

Kirisutu rehe jajurujar katu. A'erehe jande ke a'e muhã katu ame'ẽ ke a'e putar katu. Jesu riki jandema'e sawa'e te. ¹⁰ A'e manõ. A'erehe inamõ jaxo ta. A'e jywyr ta kũ. Arahã jande jaxuwe katu jaxo my? Upa jamanõ nahã my? Ukwa ym awa. (Kuja jõ jakwa katu.) Inamõ jaxo ta kũ. ¹¹ A'erehe mã peja pemuhury katu pehẽ juehe pexo. Mã peja pehẽ py'a ke pemãtã katu te we pehẽ juehe pexo tĩ. Aja Tupã rehe har pemu-jekwa katu te we pehẽ jupe pexo tĩ. Aja pema'ema'e pexo pehẽ jupe apo.

Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta rehe pehaihu katu

¹² Jande mu ta! Pehendu katurahã! Pehẽ pe japandu katu. Pehẽ namõ Tupã je'ẽha pandu pandu ame'ẽ ta ixo. Ame'ẽ ta rehe pehaihu katu. (Ma'e ke ame'ẽ ta pe peme'ẽ me'ẽ katu.) Pehẽma'e kapitã ta ke a'eta. Pehẽ ke a'eta mu'e katu. Ame'ẽ ta rehe Tupã usak katu tĩ. ¹³ Tupã je'ẽha ke ame'ẽ ta pandu pandu ixo. A'erehe ame'ẽ ta rehe har katu pekwa katu. Ame'ẽ ta rehe pehẽ pepy'a katu tĩ. Mã peja pehẽ rury katu pehẽ juehe.

Katu ame'ẽ ke Páu mujekwa

¹⁴ Jande mu ta! Pehẽ pe japandu katu. Kuja. Tupã rehe jurujar katu we mi ame'ẽ ta ke pemu'e katu. Jyty'ym ame'ẽ ta pe pepandu katu. "Mã peja peparaky katu peho" aja. Aja rahã, paraky katu ta. Jumupyai te'e ixo ame'ẽ ta ke pemuhury katu. Pahar ym upa ngã pe peje'ẽ je'ẽ. Pemu'e katu te we rĩ. ¹⁵ Katu ym ma'ema'e ame'ẽ pe juja katu te amõ mujywyr ipe. Ame'ẽ ta aja ym pehẽ tĩ. Anĩ. Katu ame'ẽ ke pema'ema'e katu pehẽ jupe. Aja te'eha pehẽ. Jete. Upa amõ ta rehe katu ame'ẽ ke pema'ema'e katu.

¹⁶ Aja te'eha pehẽ rury katu pexo. ¹⁷ Aja te'eha Tupã namõ pepandu pandu katu pexo. ¹⁸ Upa ma'e ke pehẽ rehe uhyk rahã, pehẽ rury katu te we rĩ. Ma'e katu ame'ẽ ke pehẽ rehe uhyk ta my? Ma'e katu ym ame'ẽ ke uhyk ta my? Pehẽ rury katu te we

pexo rĩ. Jesu Kirisutu rehe pejurujar katu, a'erehe upa ma'e uhyk rahã: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja Tupã pe pepandu. Aja me'ẽ Tupã putar katu pehẽ pe.

¹⁹ Ma'e ke amõ pe Tupã'ã mujekwa rahã, pehendu katu ehe: ²⁰⁻²¹ "Tupã je'ẽha rupi ma'e ke pehẽ pe ihẽ apandu" aja amõ pandu rahã, ame'ẽ panduha ke pemanga manga katu py pexo. Kuja. Jetehar ame'ẽ pandu nahã my? Te'e pandu nahã my? Aja pemanga manga katu py pexo. Pe, je'ẽha katu ame'ẽ ke rehe jõ pehendu katu. ²² Upa ma'e jaxer ame'ẽ ke pema'ema'e ym.

²³ Jande py'a ke Tupã muhury katu. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Kuja pehẽ rehe har Tupã namõ japandu pandu: "Mã peja Tesaron ok ta pe har ta ke nema'e te aja emu'am. Aja rahã, ma'e jaxer ame'ẽ ke nixói te ta a'eta pe. Aja rahã, a'eta py'a rehe ma'e jaxer ame'ẽ ke a'eta ukwa ukwa ym ta ixo. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym ta tĩ. Jesu Kirisutu jywyr rahã, mã peja aja me'ẽ a'eta ixo ta tĩ. Mã peja ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te ta a'eta pe" aja Tupã namõ japandu. ²⁴ "Tesaron ok ta pe har ta ihẽma'e ta ke" aja Tupã pandu katu. A'erehe pehẽ riki katu te aja me'ẽ a'e mu'am ta tĩ. A'e pandu katu, ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu tĩ.

²⁵ Jande mu ta! Mã peja jande rehe har Tupã namõ pepandu pandu.

²⁶ Pehẽ koty Jesu kotyhar ta ixo. Upa ame'ẽ ta rehe pejuman juman katu pehẽ juehe. (Aja pepy'a katu pehẽ juehe pexo, aja pemujekwa.)

²⁷ Tupã je'ẽha rupi pehẽ pe ihẽ apandu. Kuja. Mã peja kome'ẽ paper pinim ke upa Jesu kotyhar ta pe pemujesak katu. (Aja rahã, upa ukwa katu ta.)

²⁸ Mã peja pehẽ rehe Jesu Kirisutu ipy'a katu te hũ. A'e riki jandema'e sawa'e te.

Upa.

Tesaron ok ta pe har ta pe Páu mupinim tĩ Mokõihar ke

Jesu kotyhar ta Tesaron ok ta pe ixo. Ame'ẽ ta rehe har Páu pe amõ pandu oho. Pe, ame'ẽ ta rehe har ukwa rahã, amõ paper ke Páu mupinim. Ame'ẽ ke Tesaron ok ta pe mondo, Jesu kotyhar ta pe. Páu pe amõ pandu:

—Jesu kotyhar ta ke amõ ta mu'e naĩ. Ngã ke Tupã mukwera katu ta muhem. Ame'ẽ angaha ke asa oho apo 'y. A'erehe apo mukwera ym te ta tĩ — aja amõ mu'e naĩ.

A'erehe Jesu kotyhar ta pyai te hũ ixo. Anĩ. Ngã ke Tupã mukwera ym we rĩ. Ame'ẽ rehe har amõ we Páu mujekwa tar katu. A'eta ke Páu muhury tar katu. Amõ we Tupã rehe har a'e mujekwa tar katu tĩ. A'erehe paper pinim ke a'e mondo. Mokõihar ke a'e mondo.

Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta pe Páu pandu: “Ihẽ mu ta” aja.

*Tesaron ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo
ame'ẽ ta pe Páu mupinim tĩ*

¹⁻² Tesaron ok ta pe har ta ke pehẽ. Jesu rehe pejurujuar katu ame'ẽ ta ke pehẽ. Ko pehẽ pe paper pinim ke ihẽ amondo axo. Ihẽ Páu. Sir ihẽ namõ ixo tĩ. Timo aja tĩ. Ihẽ namõ ixo tĩ.

Pehẽ riki Tupã kotyhar ta ke pehẽ. Pehẽ riki Jesu Kirisutu kotyhar ta ke tĩ. Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Mã peja pehẽ rehe a'eta ipy'a katu te hũ. Mã peja pehẽ py'a ke a'eta muhury katu tĩ.

*Tapijar te'e we Tupã rehe pejurujuar
katu*

A'erehe pehẽ ngi jande ruxĩ ym

³ Jande mu ta! Pehẽ rehe har Tupã namõ japandu pandu rahã: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja japandu pandu ipe. Aja te'eha japandu pandu ipe. Tupã rehe tapijar te'e we pejurujuar katu. Jete! I'ar koty te

we pejurujuar katu rĩ. Amõ ta rehe pepy'a katu te we tĩ. ⁴ A'erehe amõ amõ Jesu kotyhar ta namõ jaxo rahã, pehẽ rehe har japandu pandu ngã pe. “Jesu kotyhar ta Tesaron ok ta pe ixo. Tupã rehe tapijar te'e we jurujar katu. A'erehe ame'ẽ ta ke amõ ta mahy hũ. Mupyrara hũ ngã tĩ. Anĩ. Ipy'ahu te'e ame'ẽ ta hendu” aja pehẽ rehe har japandu ngã pe. A'erehe pehẽ ngi jande ruxĩ ym.

⁵ Tupã kotyhar ta ke pehẽ. A'erehe pehẽ ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta mupyrara hũ tipe. Anĩ. Pehẽ py'ahu te'e pehendu. Ame'ẽ ke jakwa rahã, kuja jakwa katu tĩ. “Pehẽ katu” aja Tupã pandu ta. Pe, henda pe pehẽ ke a'e muhyk ta raho. Inamõ pexo katu ta kÿ. Aja jakwa katu. ⁶ (A'erehe kuja ihẽ apandu.) Katu ame'ẽ ke jõ Tupã ma'ema'e katu. (A'erehe juja katu te a'e mujywyr ngã pe.) A'erehe pehẽ ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta mupyrara hũ. Ame'ẽ ta ke a'e riki mupyrara hũ ta tĩ. ⁷ Pehẽ pepyrara hũ pexo. Pe, pehẽ ke a'e muhem ta ingi. Jande aja tĩ. A'e muhem ta ingi tĩ. Ywa ngi Jesu, jandema'e sawa'e te jywyr rahã, jande johu a'e muhem ta ingi.

Tupã je'ẽha rahoha ta namõ Jesu jywyr ta. A'eta riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ta ke a'eta. ⁸ Tata keruhũ weraha aja me'ẽ namõ a'e jywyr ta uwyr. Pe, Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ke a'e mahy hũ ta. Mupyrara hũ ta. Myrandu katu amõ ta pandu rahã, Jesu rehe har pandu. Ame'ẽ rehe hendu ym ame'ẽ ta ke a'e mupyrara hũ ta tĩ. ⁹ Mupyraraha renda pe ame'ẽ ta ke a'e mahy ta. Aja te'e ta ame'ẽ ta ixo a'ep. Jandema'e sawa'e te namõ ixo ym te ta. Ima'e pyrãtã katu te ha ke ame'ẽ ta usak ym te ta tĩ. Jesu jywyr rahã, aja ta. ¹⁰ A'e riki jywyr rahã, upa ixotyhar ta pandu ta. “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja pandu ta. Aja upa katu te jurujar katu ehe ame'ẽ ta pandu ta tĩ. Aja pandu ame'ẽ ta namõ pexo ta tĩ. Myrandu ke pehẽ pe japandu. Ame'ẽ ke rehe pejurujuar katu, a'erehe a'eta namõ pexo ta tĩ.

¹¹ A'erehe pehē rehe har Tupā namō japandu pandu. Aja te'eha japandu. Pehē ke Tupā muhā katu, a'erehe mā peja pexoha katu, aja pemujekwa. Aja japandu ipe. Mā peja ima'e pyrātāha ke muwyr pehē pe. Aja rahā, a'e putar aja katu ame'ē ke pema'ema'e katu ta. Tupā rehe pejurujar katu, a'erehe katu ame'ē ke pema'ema'e katu. ¹² Aja rahā: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja Jesu rehe har pepandu ta. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Pe, pehē rehe har a'e pandu ta tī. “Pehē riki katu ame'ē ta ke” aja a'e pandu ta tī. Pehē rehe Tupā ipy'a katu te hū, a'erehe aja me'ē a'e pandu ta. Pehē rehe Jesu Kirisutu ipy'a katu te hū, a'erehe aja me'ē a'e pandu ta tī. Jesu riki jandema'e sawa'e te.

2

Sawa'e katu ym te ame'ē rehe har

¹ Jande mu ta! Pehendu katurahā! Jesu Kirisutu jywryiha rehe har pehē pe ihē apandu ta apo 'y. A'e riki jandema'e sawa'e te. Jande ke a'e mujy'ar ta ixoty. Ame'ē rehe har ihē apandu ta tī. ²⁻³ “Jesu jywryiha upa asa oho apo 'y” aja pehē pe amō ta pandu naī. Aja me'ē Tupā je'ēha rupi pandu naī. Aja me'ē Tupā je'ēha mu'eha pandu naī. Aja me'ē paper rehe jande jamupinim, aja amō ta pandu naī. Mā pahar aja me'ē ke rehe peka'u te'e ym. Pejumupyai ym ehe tī.

Pehendu katurahā! Kuja ym rahā we, Jesu jywryiha uhyk ym ta rī. Kuja. Tupā rehe jurujar katuha ke amō amō ta hijar hū ta. Sawa'e katu ym te ame'ē ke uwyr ta tī. A'e riki mupyraraha renda pe oho ta ame'ē ke a'e. ⁴ (Upa ngā ipy'a moī moī ehe ame'ē ke a'e putar.) A'erehe upa katu te Tupā rehe ipy'a ke amō moī moī katu. Ame'ē ke a'e putar ym. Upa katu te ma'e'ā riki tupā aja amō ta ukwaha jupe, ame'ē ke a'e putar ym tī. (A'e ke rehe jō ngā ipy'a moī moī, ame'ē ke a'e putar katu. Sawa'e katu ym te ame'ē ke putar katu.) “Ne jō

riki katu te me'ē ke” aja ngā panduha ke juehe har har sawa'e katu ym te ame'ē ke putar katu. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe a'e wapyk ta oho tī. “Ihē riki tupā” aja sawa'e katu ym te ame'ē ke pandu ta naī tī. (A'e uhyk ym we rī. A'erehe Jesu jywyr ym we rī, aja jakwa katu.)

⁵ Pehē namō ihē axo rahā, upa katu te pehē pe ihē apandu. Jesu jywryiha rehe har ihē apandu. Ame'ē rehe har pekwa pekwa katu pexo. ⁶ Pe, sawa'e katu ym te ame'ē uhykiha ke ma'e ke mupyta we rī. Ame'ē rehe har pekwa katu. Ima'e angaha ke rehe uhyk rahā, sawa'e katu ym te ame'ē ke uwyr ta. ⁷ Amō ukwa ym ha rupi ma'e katu ym te ame'ē ke a'e ma'ema'e we apo ixo rī. Pe, a'e uhyk ym te ta rī. A'e mupytaha ke Tupā mutyryk ym rahā, a'e uhyk ym te ta rī. ⁸ A'e mupytaha ke Tupā mutyryk rahā, pe, sawa'e katu ym te ame'ē ke uwyr ta. Pe, je'ēha rupi a'e ke Jesu jukwa ta. Jesu riki jandema'e sawa'e te. A'e jywyr rahā, pyrātāha namō a'e jywyr ta kŷ. Ame'ē namō sawa'e katu ym te ame'ē ke a'e jukwa ta. (Ame'ē sawa'e katu ym te ame'ē uwyr ym we rī. A'erehe Jesu jywyr ym we rī, aja jakwa katu.)

⁹ Satanama'e pyrātāha namō sawa'e katu ym te ame'ē ke uwyr ta. Marā ka ym ma'e ke amō ma'eha, ame'ē ke pyrātāha namō a'e ma'ema'e hū ta. Ame'ē rehe ngā usak rahā, pandu ta: “Mā! Katu hū” aja pandu ta. Amō amō ma'e katu ame'ē ke a'e ma'ema'e hū ta. Aja ngā ke a'e muka'u te'e hū ta. ¹⁰ Upa ma'e katu ym ame'ē ke a'e ma'ema'e ta. Pe, mupyraraha renda pe oho ta ame'ē ta ke a'e muka'u hū ta. Tupā rehe har jetehar te amō pandu. Ame'ē ke rehe a'eta ipy'a ym. Putar ym tī, a'erehe mupyraraha renda pe oho ta. Tupā rehe har jetehar te ke amō pandu, ame'ē ke rehe a'eta ipy'a katu rahā, putar katu rahā, ame'ē ta ke Tupā muhā ta tipe. Anī. Putar ym. ¹¹ A'erehe te'eha namō ma'e ke ma'ema'e. Ame'ē ke a'eta pe Tupā

muwyr. A'erehe te'eha rehe ame'ẽ ta jurujar katu. ¹² Pe, upa katu te jete har rehe jurujar ym ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara hũ ta. Jete har rehe jurujar ym. Pe, ma'e ka'u te'eha ke putar katu te. Ame'ẽ ta ke a'e mupyrara hũ ta tĩ.

Pehẽ ke Tupã muhã katu

¹³ Jande mu ta! Pehẽ rehe jandema'e sawa'e te ipy'a katu. A'erehe pehẽ rehe har Tupã namõ japandu rahã: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja japandu ipe. Aja te'eha japandu. Kome'ẽ ywy keruhũ nixói te rahã, pehẽ rehe har a'e pandu: “Ame'ẽ ta ke ihẽ aputar. Ihẽma'e wan ta” aja. A'erehe pehẽ ke a'e muhã katu. A'erehe l'ãma'e pyrãtãha namõ a'e mu'am: “Ko Tupã kotyhar ta ke” aja. Tupã rehe har jete har japandu. Ame'ẽ rehe pejurujar katu. A'erehe ixotyhar ta ke pehẽ, aja a'e mu'am. ¹⁴ Myrandu katu pehẽ pe japandu. Ame'ẽ rehe pejurujar katu, a'erehe pehẽ ke Tupã muhã katu. Tupã namõ Jesu Kirisutu ixo. Inamõ pexo ta tĩ. A'e riki jandema'e sawa'e te. A'e katuha namõ pexo katu ta. ¹⁵ A'erehe pehẽ py'a ke pemãtã katu. Jete har te ke pehẽ pe jande jamu'e. Ame'ẽ ke namõ pexo katu rĩ. Jete har te ke japandu pehẽ pe. Ame'ẽ rehe har paper rehe jamupinim tĩ. Ame'ẽ ke jamondo pehẽ pe tĩ.

¹⁶⁻¹⁷ Jande rehe Tupã ipy'a katu. Jande rehe a'e usak katu tĩ, a'erehe jande ke a'e muhury katu. Upa ym ame'ẽ ke. Jesu namõ jaxo ta, ame'ẽ ke jande pe a'e mujekwa tĩ. Katu ame'ẽ ke. Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Tupã riki jande pái keruhũ. Mã peja pehẽ py'a ke a'eta mãtã katu tĩ. Aja rahã, upa katu te ma'e katu ame'ẽ ke jõ pepandu ta. Katu ta pexoha tĩ.

3

Mã peja jande rehe har Tupã namõ pepandu pandu

¹ Jande mu ta! Mã peja jande rehe har Tupã namõ pepandu pandu

apo. Jande pe je'ẽha ke Tupã muwyr. Ame'ẽ ke japandu. Mã peja ame'ẽ rehe har Tupã namõ pepandu pandu. “Mã peja pahar ame'ẽ ke amõ ta pandu pandu raho. Mã peja ame'ẽ ke rehe amõ ta jurujar katu” aja pepandu ipe. Aja yman pehẽ rehe uhyk tĩ. ² “Sawa'e katu ym ame'ẽ ta ngi Páu ta ke emuhem” aja Tupã pe pepandu tĩ. Myrandu katu rehe upa amõ ta jurujar ym, a'erehe sawa'e katu ym ame'ẽ ta ixo.

³ Jete riki. Jandema'e sawa'e te pandu katu, ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. Pehẽ py'a ke a'e mãtã ta. Aja rahã, Satana pehẽ ke manga rahã, pehẽ py'a ke jandema'e sawa'e mãtã ta. Aja rahã, pehẽ py'ahu aja pexo ta. (Ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym ta tĩ.) ⁴ Jandema'e sawa'e te namõ pehẽ juehe katu pehẽ pexo. A'erehe pehẽ pe ma'e ke japandu ame'ẽ ke rehe pehendu katu ta. Aja jakwa katu. Jete. Tapijar te'e we pehendu katu ehe.

⁵ Tupã rehe pepy'a katu. Mã peja pehẽ py'a ke jandema'e sawa'e te muhury katu. Aja rahã, amõ we Tupã rehe pepy'a katu. Pehẽ ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta mupyrara rahã, mã peja pehẽ py'ahu te'e pehendu. Mã peja pehẽ py'a ke Kirisutu muhury katu tĩ. Aja rahã, amõ we pehẽ py'ahu te'e pehendu katu ta.

Pehẽ peparaky katu

⁶ Jande mu ta! Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te je'ẽha rupi pehẽ pe japandu katu. Pehẽ koty Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ẽ ta ngi har amõ amõ ta jyty'ym. Paraky ym. Jande jamu'e ame'ẽ ke rehe a'eta hendu ym tĩ. Mã peja ame'ẽ ta namõ pexo ym. ⁷ Pehẽ namõ jande jaxo rahã, jande riki jajyty'ỹ ym. Japaraky katu. Jande aja pema'ema'e rahã, katu tiki tĩ, aja pekwa katu tĩ. ⁸ Amõ tama'e japyhyk rahã, ame'ẽ ke rehe jamuhepy katu. Jete riki. Japaraky hũ. Wera rahã, japaraky hũ. Pytun rahã, aja tĩ. Aja tamatarer japyhyk. Ame'ẽ pe jandema'e ke jo'ok jo'ok. Aja rahã,

pehēma'e ke japyhyk ym. Jamukanim ym. ⁹Aja jande jaxo. Pehē py'a ke jandema'e sawa'e te muhury katu. Aja rahã, amõ we Tupã rehe pepy'a katu. Pehēma'e ke jande je'ēha rupi japyhyk rahã, katu tiki. Aja ym jande. Jande japaraky hũ. Aja rahã, jande aja mã peja peparaky katu tĩ. ¹⁰Pehē namõ jaxo rahã, kuja pehē pe japandu:

—Amõ paraky tar ym rahã, ma'e ke u'u ym ta tĩ — aja.

¹¹Aja me'ē japandu katu. Pehē koty jyty'ym ame'ē ta ixo, aja jahendu. Te'e ame'ē ta ixo. Paraky ym. Amõ ta ixoha rehe har ame'ē ta je'ē je'ē ixo. Katu ym aja. ¹²Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te je'ēha rupi ame'ē ta pe japandu. Kuja.

—Mã peja peparaky katu — aja jyty'ym ame'ē ta pe japandu.

Aja rahã ame'ē ta paraky katu ta my. Aja tamatarer pyhyk. Pe, ame'ē pe ima'e ke jo'ok jo'ok rahã, katu tiki tĩ.

¹³Jande mu ta! Katu ame'ē ke pema'ema'e pexo rĩ. Mã peja aja me'ē tapijar te'e we pexo. ¹⁴Ko paper rehe pehē pe pexo katuha rehe har jamupinim jaxo. Ame'ē ke rehe amõ amõ hendu ym rahã, pexo ym inamõ. Aja rahã, a'e ke pemuhuxĩ ta. Aja rahã, a'e hendu katu ta nahã my. ¹⁵Mã peja pehē ruwajan aja ym pekwa pekwa ehe har pexo. Jete riki. A'e riki pehē mu aja pepandu ipe. Aja rahã, hendu katu ta.

A'ejõhar je'ēha

¹⁶Jande py'a ke jandema'e sawa'e te muhury katu. Upa ma'e jajumupyai ha ngi muhury katu. Mã peja aja te'eha pehē py'a ke a'e muhury katu tĩ. Upa ma'e ke pehē rehe uhyk rahã, aja tĩ. Pehē py'a ke muhury katu tĩ. Mã peja johu pehē namõ tapijar te'e we Jesu ixo.

¹⁷Ihē po pe te'e kome'ē paper ihē amupinim. Katuha ke pehē pe ihē amupinim aĩ. Ihē Páu. Aja ihēma'e mangaha ke. Aja ihē amupinim katu.

¹⁸Mã peja johu pehē rehe Jesu Kirisutu ipy'a katu te hũ. A'e riki jandema'e sawa'e te.

Upa.

Timo pe paper pinim ke Páú mondo Peteĩhar ke

Ese ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ẽ ta pe Tupã je'ẽha ke Timo mu'e mu'e ixo. Jy'ariha renda pe Jesu kotyhar ta jy'ar rahã, myja katu a'eta ixo my. Ame'ẽ rehe har Timo pe Páú mujekwa tar katu. Jesu kotyhar tama'e kapitã ta ke Timo mu'am rahã, myja me'ẽ sawa'e katu my? Ame'ẽ rehe har a'e mujekwa tar katu ipe tĩ. Timo py'a ke a'e mâtã tar katu. Muhury tar katu tĩ. A'erehe kome'ẽ paper pinim ke Páú mondo ipe. Peteĩhar ke.

Timo pe paper pinim ke Páú mondo

¹⁻² Timo! Ko nde pe paper pinim ihẽ amondo axo. Ihẽ Páú. Jesu mondo ame'ẽ ke ihẽ. Tupã je'ẽha rupi myrandu katu ihẽ apandu pandu. Aja Jesu Kirisutu putar tĩ. A'e jy-wyriha rehe jaharõ katu jaxo. Tupã jande muhãha a'e.

Ihẽ aja Tupã rehe nde erejurujuar katu tĩ. A'erehe ihẽ ra'yr te aja nde.

Tupã jande pái keruhũ. Jesu jan-dema'e sawa'e te. Mã peja nde rehe a'eta ipy'a katu te hũ. Mã peja nde rehe a'eta pyrara usak tĩ. Mã peja nde py'a ke a'eta muhury katu tĩ.

Te'e mu'e ame'ẽ ta rehe ehendu ym

³ Timo! Nde pe ihẽ apandu kwe. Masendo ywy pe ihẽ aho tate rahã, kuja nde pe ihẽ apandu. “Ese ok ta pe epyta rĩ” aja. Apo nde erepyta we rĩ, aja ihẽ aputar rĩ. Pep amõ ta te'e mu'e ixo. “Mã peja pemu'e ym” aja epandu a'eta pe. ⁴ Kuja epandu tĩ:

—Ymanihar jundéu ramũi ta uk-waha ke pemu'e ym. Ame'ẽ ta hamũi ta rer rehe har pemu'e ym tĩ. Mãte hũ te'e ame'ẽ ta hamũi ta rer ihĩ. Ame'ẽ rehe har jundéu awa ta je'ẽ hâtã tâ jõ. Ame'ẽ ke Tupã putar ame'ẽ ke mujekwa ym ngã pe. Tupã rehe amõ jurujar katu rahã, Tupã putar ame'ẽ ke a'e ukwa katu — aja me'ẽ te'e mu'eha ta pe epandu katu.

⁵ Aja me'ẽ nde erepandu rahã, upa Jesu kotyhar ta ipy'a katu ta a'eta juehe. A'eta py'a Tupã juhyk, a'erehe ipy'a katu ta a'eta juehe. Katu a'eta ma'ema'e, aja ukwa katuha namõ a'eta ipy'a katu ta a'eta juehe. Jetehar Tupã rehe a'eta jurujar katu, a'erehe a'eta ipy'a katu ta a'eta juehe tĩ.

⁶ Katu ixoha ngi amõ ta ipy'a ke muruwak mondo. Katu ym ame'ẽ pe muruwak mondo. Je'ẽha te'e reko. Ame'ẽ pe muruwak mondo. ⁷ Tupã je'ẽha ke a'eta mu'e tar katu. Anĩ. Ame'ẽ ke a'eta ukwa ym. “Tupã je'ẽha rehe har japandu pandu katu te” aja a'eta pandu naĩ. A'eta atu ukwaha ke pandu pandu tĩ. Anĩ. Ukwa ai te'e.

⁸ Je'ẽha ke Moise pe Tupã muwyr. Katu te ame'ẽ ke ame'ẽ. Ame'ẽ namõ juehe har jumujekwa rahã, katu tiki, aja jakwa. ⁹ Amõ katu ame'ẽ ke ma'ema'e ame'ẽ ta pe je'ẽha ke amõ mupinim. Anĩ. Aja ym. Aja jakwa katu. Katu ame'ẽ ke ma'ema'e rahã, je'ẽha rehe hendu katu. A'erehe ame'ẽ ta pe amõ je'ẽha ke amõ mupinim ym. Je'ẽha rehe hendu ym ame'ẽ ta pe a'e mupinim. Kapitã keruhũ je'ẽha rehe hendu ym ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ. Tupã nixói te, aja ukwa ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ. Tupã rehe jurujar ym ame'ẽ ta pe mupinim tĩ. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta pe mupinim tĩ. Ipái ta ke jukwa ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ. Imãi ta ke jukwa ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ. Amõ ta ke jukwa ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ.

¹⁰ Amõ sawa'e ta rehe kũjã ta ka'u te'e ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ. Amõ kũjã ta rehe sawa'e ta ka'u te'e ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ. Sawa'e ta pame te'e jumusarái ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ. Kũjã ta pame te'e jumusarái ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ. Sawa'e ta pame te'e amõ ta mukanim raho. Aja paraky te'e aja ame'ẽ ke muruwak. Ame'ẽ mukanim raho ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ. Je'ẽ te'e ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ. Amõ

ta rehe har te'e pandu. Ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ. Upa mu'e katu ame'ẽ ke rehe hendu ym ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ. ¹¹ Ame'ẽ mu'e katuha jamujekwa. Myrandu katu ke japandu rahã, ame'ẽ ke jamujekwa. Myrandu katu ihẽ pe Tupã muwyr. Ame'ẽ ke ngã pe ihẽ apandu pandu. Tupã riki katu te ame'ẽ ke a'e. A'e pe jõ japandu: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja.

Ihẽ rehe Jesu Kirisutu pyrara usak

¹² Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te je'ẽha ke amõ ta pe ihẽ apandu pandu. A'erehe pyrãtãha ke ihẽ pe a'e muwyr. Aja rahã, a'e je'ẽha ke ihẽ apandu katu. A'erehe: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja ihẽ apandu ipe. A'e pandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e ta, aja a'e ukwa katu. A'erehe: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja ihẽ apandu ipe tĩ. Pe, a'e pandu: "Myrandu katu epandu eho" aja ihẽ pe, a'erehe: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja ihẽ apandu ipe tĩ.

¹³ Yman riki katu ym ihẽ aje'ẽ je'ẽ ehe har. Anĩ. "Myrandu katu ke epandu eho" aja ihẽ pe a'e pandu. Ihẽ aparahy ehe tĩ. Jurujar katu ehe ame'ẽ ta ke ihẽ amupyrara hũ tĩ. Ihẽ ajurujar ym we ehe rĩ, a'erehe ihẽ akwa ym ha rupi upa aja me'ẽ Jesu kotyhar ta ke ihẽ amupyrara. Ihẽ akwa ym ha rupi ihẽ amupyrara, a'erehe ihẽ rehe a'e pyrara usak. ¹⁴ Jete! I'ar koty te we hũ ihẽ rehe jandema'e sawa'e te ipy'a katu te hũ. A'erehe ihẽ ajurujar katu ehe. A'erehe inamõ ihẽ juehe katu ihẽ axo. A'erehe ihẽ apy'a katu ehe.

¹⁵ Apo nde pe ihẽ apandu. Ame'ẽ ke jetehar te ke. Upa ngã jurujar katu ehe rahã, katu tiki. Kuja. Kome'ẽ ywy keruhũ rehe Jesu Kirisutu uhyk uwyr. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta ke a'e muhã katu ta uwyr. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta ngi har ihẽ riki katu ym te ame'ẽ ke. ¹⁶ A'erehe ihẽ rehe Tupã pyrara usak. Katu ym te riki ihẽ. Ma'e aka'u te'eha ke ihẽ ma'ema'e. Anĩ. A'e je'ẽ ym. Ihẽ

rehe tapijar te'e we a'e pyrara usak. Aja ngã pe Tupã mujekwa rahã, ihẽ aja upa amõ ta rehe a'e pyrara usak ta katu tĩ. Aja ngã ukwa katu ta. Ihẽ raikwer rupi Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta rehe a'e pyrara ta usak tĩ. A'eta ke a'e muhã katu ta tĩ. ¹⁷ Mã peja Tupã rehe har katu japandu apo. "A'e jõ riki katu te ame'ẽ ke a'e" aja. Mã peja aja te'eha japandu. A'e riki kapitã keruhũ te! Aja te'eha

a'e.

Uhã te hũ ame'ẽ ke a'e.

Usak ym te awa ehe.

A'e jõ riki Tupã te! A'erehe: "A'e jõ

riki katu te me'ẽ ke a'e."

Mã peja aja te'eha japandu. Amen.

Ame'ẽ je'ẽha: "A'e tỹ" aja.

Timo! Tupã je'ẽha ke epandu katu

¹⁸ Timo! Ihẽ ra'yr aja nde. Yman nde rehe har Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke mujekwa. Kuja:

—Nde rehe Tupã usak katu, a'erehe a'e je'ẽha ke nde erepandu ta ereho — aja.

Ame'ẽ panduha rehe ekwa ekwa exo apo. Ame'ẽ panduha namõ nde py'a emãtã. Aja rahã, ngã pe Tupã je'ẽha ke nde erepandu pandu katu ta tĩ. ¹⁹ Nde erejurujar katuha ke ehijar ym. Nde py'a ke Tupã juhyk, aja nde erekwaha namõ exo katu. Amõ ta aja ym ixo tĩ. A'erehe ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e rĩ. A'erehe Tupã rehe jurujar katuha ke hijar oho. ²⁰ Imenéu hijar oho a'e tĩ. Amõ Arexan hijar oho tĩ. Tupã rehe jurujar ym, ame'ẽ ta koty a'eta ke ihẽ amondo. Satana riki jurujar ym ame'ẽ tama'e kapitã. (Ãjã ramũ i a'e.) Pe, Imenéu ta ke a'e mupyrara ta. Aja rahã Tupã rehe Imenéu ta juru ai ym ta. (Mã peja Imenéu ta aja ym nde tĩ.)

2

Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ ame'ẽ rehe har

¹ Pe, ma'e ke nde pe ihẽ apandu ta. Ko apandu py nde pe. Jesu kotyhar ta pe kuja epandu:

—Upa katu te amõ ta rehe har Tupã namõ pepandu pandu. "Amõ

ta rehe pehaihu katu” aja Tupã pe pepandu. Pe, amõ ta rehe a'eta haihu katu rahã: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja pepandu ipe. ² Kapitã keruhũ ta rehe har Tupã namõ pepandu tĩ. Upa katu te kapitã ta rehe har Tupã namõ pepandu tĩ. Upa katu te je'ẽha te reko ame'ẽ ta rehe har Tupã namõ pepandu tĩ. Aja rahã, johu jande amõ ywy pe har ta namõ jajumai ym ha rupi jaxo katu ta. Aja Tupã rehe jande py'a jamoĩ moĩ katu ta. Katu jaxoha aja amõ ta ukwa ta tĩ. Aja jaxo ta tĩ — aja Jesu kotyhar ta pe epandu.

³ Aja me'ẽ upa amõ ta rehe har Tupã namõ amõ pandu rahã, katu tiki. Aja pexo rahã, ame'ẽ ke Tupã putar katu. A'e riki jande muhãha. ⁴ Upa katu te awa ta ke a'e muhã tar katu. Je'ẽha jetehar te ke upa katu te awa ta ukwa katu te, aja a'e putar katu tĩ. ⁵ Tupã peteĩhar a'e. Ma'e ka'u te'eha ke awa ta ma'ema'e. A'erehe Tupã parahy ngã rehe. A'erehe ame'ẽ ke amõ mukatu uwyr. Mukatuha peteĩhar a'e tĩ. Jesu Kirisutu a'e. Awa te'e a'e tĩ. Kirisutu mukatu, a'erehe Tupã namõ awa ta juehe katu ixo. ⁶ A'e manõ. Aja upa katu te awa ta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy. Aja awa ta ke a'e muhã katu. Aja Tupã mujekwa rahã, upa katu te awa ta ke a'e muhã tar katu, aja a'e mujekwa katu. A'e putar, a'erehe a'e mujekwa katu. ⁷ Upa katu te awa ta ke Tupã muhã tar katu, a'erehe jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe ihẽ ke a'e mondo. Te'e ym ihẽ. Jetehar te ke ihẽ apandu. A'e mondo ame'ẽ ke ihẽ. Mu'eha ke ihẽ tĩ. “Jesu rehe pejurujar katu” aja jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe ihẽ apandu. “Je'ẽha jetehar te ke rehe pejurujar katu” aja ihẽ apandu ngã pe tĩ.

⁸ Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe Jesu kotyhar ta jy'ar oho rahã, sawa'e ta riki Tupã namõ pandu pandu. Aja ihẽ aputar. Tupã rehe sawa'e ipy'a katu te ame'ẽ ke ihẽ aputar. Amõ ta rehe parahyha nixói, aja Tupã namõ pandu pandu, aja ihẽ aputar tĩ. Je'ẽ hãtã tã amõ ta jupe

aja ym ha namõ Tupã namõ pandu pandu, aja ihẽ aputar tĩ.

⁹ Sawa'e ta aja kũjã ta tĩ. Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe Tupã rehe ipy'a ke kũjã ta moĩ moĩ oho rahã, kuja ihẽ aputar. Ima'e mundeha namõ amõ ta ke muhuxĩ ym rahã, katu tiki. Upa ukwa katuha namõ ima'e ke munde. Kuja rahã katu ym. I'a ke mukatu jõ. Aja: “Mã! Katukwer” aja amõ ta pandu. Ame'ẽ ke kũjã ta putar rahã, katu ym tiki. Ko itatawa ke te'e ma'e ke mujã, ame'ẽ ke namõ wata. Ko mâte hũ pu'yr namõ wata. Ko ima'e mundeha hepy hũ ame'ẽ namõ jõ wata tĩ. Aja: “Mã! Katukwer” aja amõ ta pandu. Ame'ẽ ke kũjã ta putar rahã, katu ym tiki. Upa aja me'ẽ rahã, juehe har katuha mujesak tar katu ngã pe. A'erehe katu ym.

¹⁰ Kuja katu. Amõ ta rehe katu ame'ẽ ke kũjã ta ma'ema'e rahã, katu tiki. Aja: “Tupã rehe ihẽ apy'a katu” aja pandu ixo. ¹¹ Tupã je'ẽha ke amõ mu'e rahã, pandu ym ha namõ kũjã ta jumu'e. Aja rahã, katu tiki. Ixawa'e ta rehe hendu katu rahã, katu tiki tĩ.

¹² Kũjã ta pe ihẽ apandu:

—Sawa'e ta pe Tupã je'ẽha ke pemu'e ym. Pehendu te'e pehẽ pexo. Mã peja sawa'e tama'e kapitã ta aja ym pehẽ — aja kũjã ta pe ihẽ apandu.

¹³ Yman Anã ke Tupã mujã py. A'engi Ewa ke a'e mujã tĩ. (A'erehe mã peja sawa'e tama'e kapitã ta aja ym kũjã ta ixo.) ¹⁴ Amõ we tĩ. Anã ke Satana muka'u te'e ym. (Ãjã ramũi a'e.) Kũjã ke a'e muka'u te'e. Pe, ma'e ka'u te'eha ke kũjã ma'e. (Tupã rehe a'e hendu ym. A'erehe mã peja sawa'e tama'e kapitã ta aja ym kũjã ta ixo.) ¹⁵ Pe, Tupã pandu: “Kũjã ta imembyr rahã, mã peja ahy ngã pe” aja. (Ame'ẽ imembyriha riki kũjãma'e ma'ema'eha. Sawa'e ke mu'eha anĩ.) Pe, kũjã ta ke Tupã muhã katu ta tĩ. Jesu rehe tapijar te'e we a'eta jurujar katu rahã, a'eta ke Tupã muhã katu ta tĩ. Tapijar te'e we ipy'a katu ehe rahã, aja tĩ. Muhã katu ta tĩ. Tapijar te'e we ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ym. Upa

ukwa katuha namō katu ixo rahā, aja tī. Muhā katu ta tī.

3

Jesu kotyhar tama'e kapitā rehe har

¹ Apo ihē apandu ame'ē ke jete har te riki. Amō sawa'e Jesu kotyhar tama'e kapitā wan ta rahā, katu tiki. Aja rahā, parakyha katu ame'ē ke a'e putar katu. ² Jesu kotyhar tama'e kapitā a'e. A'erehe nixói ma'e je'ēha ipe aja amō ta ukwa rahā, katu tiki. Kuja katu tiki tī. Ko hakehar peteīhar namō jō ixo. Ko kawī ngi ka'u ym ame'ē ke a'e tī. Ko upa ukwa katuha namō ixo ame'ē ke a'e tī. “Sawa'e katu” aja ehe har amō ta ukwa ame'ē ke a'e tī. Jesu kotyhar ta rehe usak ramō te tī. Ame'ē ta ke hok pe mupyta katu rahā, katu tiki tī. Ko Tupā je'ēha ke mu'e katu ame'ē ke rahā, katu tiki tī. ³ Ko kawī ke u'u hū ym ame'ē ke a'e tī. Ko sawa'e parahy war ym ame'ē ke a'e tī. Ko sawa'e hury katu ame'ē ke a'e tī. Ko jumai tar ym ame'ē ke a'e tī. Ko tamatarer rehe jō ipy'a moī moī ym ame'ē ke a'e tī. ⁴ Ko hok wyr pe har ta rehe usak usak katu ame'ē ke a'e tī. Pe, ta'yr ta ke muhendu katu juehe ame'ē ke a'e tī. Tajyr ta ke aja tī. Aja rahā pahar parahy ym ha namō ta'yr ta hendu katu ehe. Tajyr ta aja tī. Hendu katu ehe tī.

⁵ Myja hok wyr pe har ta rehe usak usak katu my? Ame'ē ke ukwa ym rahā, marā ka ym Jesu kotyhar ta rehe usak katuha. (Usak katu ym ta ngā rehe tī. Aja me'ē sawa'e ke emu'am ym. Jesu kotyhar tama'e kapitā, aja emu'am ym.) ⁶ Kuja katu tiki tī. Ko Jesu rehe jurujar katu ramō te, aja ym ame'ē ke a'e. A'e riki kapitā rahā, katu te ame'ē ke a'e jupe, aja ukwa ta nahā my? Aja rahā, a'e ke Tupā mupyrara ta. Yman Satana aja, apo a'e ke Tupā mupyrara ta tī. Yman katu te ame'ē ke a'e aja Satana ukwa jupe rahā, Tupā pandu: “Nde katu ym.” Pe, mupyrara. (Ājā ramūi a'e.)

⁷ Kuja katu tiki tī. “Sawa'e katu ame'ē ke ko” aja Jesu rehe jurujar ym

ame'ē ta ukwa. Aja rahā: “Mā ihē ke amō ta putar ym” aja pyai ym ta a'e. Aja pyai ixo rahā, ame'ē sawa'ema'e parakyha ke Satana mujaxer ta nahā my. Jesu kotyhar ta rehe usak usak ixo, ame'ē riki ame'ē sawa'ema'e parakyha. (A'erehe sawa'e katu ame'ē ke emu'am. Jesu kotyhar tama'e kapitā aja emu'am.)

Jesu kotyhar ta rehe haihu katu ame'ē ta rehe har

⁸ Jesu kotyhar ta rehe amō ta haihu katu. Ame'ē ta riki sawa'e katu ame'ē ke rahā, katu tiki. Mokōi ukwaha namō ixo ym rahā, katu tiki tī. Kuja katu tiki tī. Ko kawī u'u hū ym ame'ē ke a'e tī. Ko tamatarer rehe jō ipy'a moī moī ym ame'ē ke a'e tī. ⁹ Ko Jesu rehe har jande pe Tupā mujekwa, ame'ē rehe jajurujar katu. Ame'ē rehe tapijar te'e we a'e jurujar katu ame'ē ke a'e tī. Katu ame'ē ke ma'ema'e tī. Aja ukwa katuha namō tapijar te'e we jurujar katu ehe tī. ¹⁰ Ehe har Jesu kotyhar ta ukwa py ta me'ē te'e. “Sawa'e katu ame'ē ke ko” aja ehe har a'eta ukwa katu rahā, Jesu kotyhar ta rehe ame'ē sawa'e haihu katu ta.

¹¹ Pesarahā! Ame'ē ta aja hakehar ta tī. Haihu katu ame'ē ta rakehar ta ke. “Hakehar katu” aja amō ta pandu rahā, katu tiki. Kuja katu tiki tī. Ko ma'e ke amō amō rok pe pandu ym oho ame'ē ke a'e tī. Ko kawī ngi ka'u ym ame'ē ke a'e tī. Ko ma'e mukanīha nixói ipe tī. Aja ame'ē hakehar rahā, katu tiki tī. (Aja me'ē sawa'e ke emu'am. Jesu kotyhar ta rehe haihu katu, aja emu'am.)

¹² Pesarahā! Jesu kotyhar ta rehe amō haihu katu rahā, hakehar peteīhar namō jō ixo. Aja rahā, katu tiki. Kuja katu tiki tī. Ta'yr ta ke mu'e katu tī. Aja rahā, a'eta hendu katu ehe tī. Tajyr ta ke aja tī. Mu'e katu tī. Aja rahā, ame'ē ta hendu katu ta ehe tī. Upa hok wyr pe har ta rehe a'e usak usak katu ixo tī. ¹³ Pe, haihu katu ame'ē ta paraky katu rahā: “A'eta riki katu” aja amō ta pandu ta. Aja rahā: “Jesu Kirisutu rehe jajurujar katu, a'erehe ixotyhar ta ke jande”

aja ame'ë ta ngã pe pandu katu tĩ. Kyje ym ha namõ ngã pe pandu katu ta. (Aja me'ë sawa'e ke emu'am. Jesu kotyhar ta rehe haihu katu, aja emu'am.)

Jesu rehe har Tupã mujekwa katu ngã pe

¹⁴ Timo! Esarahã! Ko paper pinim nde pe ihë amondo axo. Pahar nde koty ihë asak ta aho. Aja ihë akwa. ¹⁵ Kowe ihë axo rahã, ma'e ke kome'ë paper pinim mujekwa ta nde pe. A'erehe nde pe ihë amupinim aĩ. Kuja nde pe mujekwa ta. Myja Tupã kotyhar ta ixo katu ta my? (Ame'ë ke amujekwa katu ta nde pe. A'erehe ko amupinim aĩ.) Tupã ixuwe katu ixo ame'ë ke a'e. Jurujar katu ehe, ame'ë ta ixotyhar ta ke. A'eta namõ Tupã je'ëha pyta katu. Ame'ë ke a'eta pandu katu tĩ. ¹⁶ Ame'ë je'ëha rehe jajurujar katu ame'ë ke katu te ame'ë ke. Yman ame'ë ke mujekwa ym rĩ. Ame'ë ke jande pe Tupã mujekwa apo 'y. Kuja:

“Awa aja imãi pusu ngi Jesu u'ar. Nixói te ma'e ka'u te'eha ma'eha ipe, aja Tupã'ã mujekwa ngã pe. Tupã je'ëha rahoha ta usak ehe tĩ. Amõ amõ ta renda rupi ehe har ngã pandu pandu oho. Heta kome'ë ywy keruhũ pe har ta jurujar katu ehe. Pe, ywa pe a'e ke Tupã mujywyr raho.”

4

Mu'eharan ta rehe har ihë amujekwa ta

¹ Kuja Tupã'ã mujekwa katu: —'Ar rehe angaha uhyk tate rahã, Jesu rehe jurujar katuha ke amõ amõ ta hijar ta oho. Ajã ta mujekwa ame'ë ke rehe a'eta hendu katu ta. A'eta jumu'e ta oho tĩ — aja mujekwa.

² Ajã ta mujekwa ame'ë ke mu'eharan ta mu'e. Te'e pandu ame'ë ta ke a'eta. Te'eha mu'e. Aja ngã ke a'eta muka'u te'e. Aja rahã, katu ym, aja a'eta ukwa katu. Anĩ. Huxĩ ym. Anĩ. A'eta mu'e we rĩ. ³ A'eta pandu naĩ:

—Pejumendar ym. Kũjã ke pepyhyk ym tĩ. Amõ amõ ma'e pehë mi'u ke pe'u ym tĩ — aja pandu naĩ.

Anĩ. Ame'ë mi'u ke awa u'u katu aja Tupã mujã jande pe. Jumendar rahã, katu tĩ. Aja yman Tupã mujekwa katu tĩ.

—Jande pái keruhũ! Jande pe jande mi'u nde eremuwyr katu. A'erehe ne jõ riki katu te ame'ë ke — aja Tupã pe Jesu kotyhar ta pandu.

Pe, u'u katu. Jetehar te ke ukwa katu tĩ. A'erehe u'u katu. ⁴ Upa katu te ngã mi'u awa u'u katu aja Tupã mujã katu jande pe. Ame'ë rehe: “Katu tiki” aja Tupã pe japandu, pe, ja'u katu. Ame'ë rehe: “Ja'u ym” aja mã peja japandu ym.

Jumendar rahã, katu tĩ. Kũjã ke pyhyk rahã, katu tĩ. Aja yman Tupã mujekwa tĩ. ⁵ Upa jande mi'u ja'u katu, aja Tupã je'ëha rehe amõ mupinim. Jande ja'u rahã: “Katu tiki” aja Tupã pe japandu tĩ. A'erehe upa jande mi'u ja'u katu aja Tupã mujã jande pe. Jajumendar rahã, katu tiki tĩ. Kũjã pyhyk rahã, katu tiki tĩ.

Jesuma'e miasu ke

⁶ Ame'ë mu'eharan ta rehe har Jesu kotyhar ta pe nde eremuwyr rahã, miasu katu nde. Jesu Kirisutuma'e miasu ke nde. Tupã rehe har amõ ta pandu pandu nde pe. Nde erehendu katu ehe. Tapijar te'e we nde erejumu'e erexo. Aja rahã, nde erekwa katu ta. Jetehar te ke nde pe amõ ta mu'e mu'e tĩ. Nde erejurar katu ehe tĩ. Ame'ë ke rehe tapijar te'e we nde erejumu'e erexo tĩ. Upa aja me'ë rahã, miasu katu riki nde. ⁷ Ymanihar jundéu awa ramũi ta panduha ke emu'e ym. Ame'ë riki Tupã rehe har mujekwa ym ngã pe. Jupe te'e je'ë je'ë ixo ame'ë ke ame'ë. Katu ym aja. Nde py'a ke tapijar te'e we emãtã katu exo rĩ. Aja rahã, Tupã rehe har nde erekwa katu te we rĩ.

⁸ Awa jumuwewi wewi katu rahã, pyrãtã katu jupe. Ame'ë riki katu we. Amõ katu te. Kuja. Tupã rehe har amõ ukwa katu te we rahã, ame'ë riki i'ar koty te we katuha. Aja rahã,

Tupã usak katu ehe apo. Pe, yman rahã, inamõ a'e ixo ta. ⁹ Ame'ẽ je'ẽha riki jetehar te ke. Upa ngã jurujar katu ehe rahã, katu tiki. ¹⁰ A'erehe japaraky hũ. A'e je'ẽha ke ngã pe japandu pandu hũ. Ame'ẽ riki jan-dema'e parakyha. Tupã rehe jaju-rujar katu, a'erehe je'ẽha ke japandu pandu we rĩ. Tupã riki ixuwe katu te hũ ame'ẽ ke a'e. Upa ngã ke a'e muhã katu. Jete riki. Jurujar katu ehe ame'ẽ ta ke a'e muhã katu.

¹¹ Timo! Nde pe ihẽ apandu ame'ẽ ke ngã pe epandu katu. Emu'e katu tĩ. ¹² Nde riki ta'ynuhu. A'erehe myja katuha namõ awa ixo katu my? Ame'ẽ ke emujekwa katu Jesu kotyhar ta pe. Aja rahã, nde aja a'eta tĩ. Nde aja jetehar te ke jõ a'eta pandu ta tĩ. Nde aja a'eta katu ixo ta tĩ. Nde aja amõ ta rehe a'eta ipy'a katu ta tĩ. Nde aja Tupã rehe tapijar te'e we a'eta jurujar katu ta tĩ. Nde aja ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e ym ta tĩ. Upa aja rahã: “Mã! Ta'ynuhu a'e. A'erehe ukwa ym” aja ym pandu.

¹³ Nde rehe ihẽ ahyk ym we oho rĩ. A'erehe Jesu kotyhar ta jy'ar rahã, Tupã je'ẽha ke epandu pandu ngã pe rĩ. Emujekwa katu ngã pe tĩ. Emu'e katu ngã pe tĩ. ¹⁴ Nema'e parakyha ke nde pe Tupã mujekwa. A'e je'ẽha ke nde erepandu pandu. Ame'ẽ riki nema'e parakyha. Ne ãkã rehe ipo ke tamõi ta mujar rahã, nema'e parakyha ke nde pe me'ẽ. Arahã ame'ẽ rehe har Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta pandu tĩ. Ame'ẽ parakyha ke tapijar te'e we ema'ema'e katu. (Tupã je'ẽha ke nde erepandu pandu, ame'ẽ riki nema'e parakyha ke.) ¹⁵ Upa ihẽ apandu ame'ẽ ke ema'ema'e katu. Upa nde erekwa katuha namõ ema'ema'e katu tĩ. Aja rahã, katu ame'ẽ ke nde erema'ema'e katu te we rĩ, aja ngã pe nde eremujekwa ta. ¹⁶ Myja katu nde erexoha my? Ame'ẽ rehe har ekwa ekwa exo. Katu ema'ema'e. Nde eremu'e ame'ẽ ke emuka'u te'e ym. Amõ koty emu'e ym. Aja rahã, Tupã namõ nde erexo katu ta. Nde rehe hendu ame'ẽ ta

muka'u te'e ym ta tĩ. A'erehe Tupã namõ ixo katu ta tĩ.

5

Myja Jesu kotyhar ta rehe usak usak katu my

¹ Ma'e jaxer ame'ẽ ke amõ ma'e rahã: “Mã peja ym” aja epandu ipe. A'e riki nde 'ar koty we tamõiha rahã, hãtã ym epandu ipe. Nde pái aja wewe katuha rupi epandu katu ipe. Ta'ynuhu te rahã, nde mu aja epandu katu ipe. ² Nde 'ar koty te we a'iha rahã, ne mõi aja epandu katu ipe. Kũjãtãi rahã, nde rendyr aja epandu katu ipe. Nde ereka'u ym ehe. Nde rendyr aja wewe katu epandu katu ipe.

³ Ixawa'e manõ ame'ẽ rehe har ihẽ apandu ta apo 'y. Nixói te ma'e me'ẽha ke ipe rahã, Jesu kotyhar ta me'ẽ me'ẽ ipe. Jeje te ixo ame'ẽ ke pe me'ẽ me'ẽ. Aja rahã, katu tiki.

⁴ Pe, ixawa'e manõ ame'ẽ membyr ta ixo rahã, a'eta riki usak usak katu ehe. Hainõ ta ixo rahã, a'eta usak usak katu ehe tĩ. Imembyr ta tiha oho ixo rahã, imõi usak usak katu ehe tĩ. Hainõ ta rehe aja tĩ. A'erehe apo imõi riki ixawa'e ym rahã, a'eta usak usak katu ehe rahã, katu tiki. Iari rehe hainõ ta usak usak katu tĩ. Aja Tupã putar katu. Imõi rehe imembyr usak usak katu rahã, Tupã rehe a'eta hendu katu. Hainõ ta aja tĩ. Tupã rehe hendu katu tĩ. ⁵ Pe, ixawa'e manõ ame'ẽ ke jeje te ixo rahã, ma'e ke Jesu kotyhar ta me'ẽ me'ẽ katu ipe. Ma'e me'ẽha ke nixói te, a'erehe Jesu kotyhar ta me'ẽ me'ẽ katu ipe. Tupã rehe ixawa'e manõ ame'ẽ ke jurujar katu. Inamõ ma'e pandu pandu ixo tĩ. Aja te'eha a'e. “Thẽ rehe esak katu” aja a'e pandu pandu ipe, Tupã pe.

⁶ Pe, ixawa'e manõ ame'ẽ ke ju-muhury katu jõ juehe rahã, Tupã ke a'e putar ym te apo. Aja rahã, ma'e ke Jesu kotyhar ta me'ẽ ym ipe. ⁷ Aja ixawa'e manõ membyr ta pe epandu katu. Hainõ ta pe epandu katu tĩ. Pe, ihẽ apandu ame'ẽ ke a'eta ma'ema'e rahã: “Katu ym pehẽ” aja ym amõ ta

pandu a'eta rehe har. ⁸ Pe, ianam ta rehe Jesu kotyhar ta haihu ym rahã, Tupã je'êha rehe a'eta hendu ym. Jete. Hok wyr pe har ta rehe haihu ym rahã, aja tĩ. Tupã je'êha rehe hendu ym tĩ. A'erehe Jesu rehe jurujar ym ame'ê ta aja a'e tĩ. Jete. I'ar koty te we katu ym a'e. Ianam ta rehe jurujar ym ame'ê ta haihu katu riki. (Aja ianam ta rehe jurujar katu ame'ê ta tĩ. Haihu katu ta tĩ.)

⁹ Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe ixawa'e manõ ame'ê paraky tar katu rahã, a'i ta jõ katu. A'i te rahã, katu tiki. Kuja, 60 warahy 'ar i'ar koty te we rahã, ame'ê ke katu. Ixawa'e peteïhar jõ namõ ixo ame'ê ke rahã, katu tiki. Aja rahã, paper rehe her ke emapyk. Amõ parakyha ta rer namõ emapyk. (Aja rahã, jy'ariha renda pe paraky ta, aja mujekwa katu.) ¹⁰ Kuja ehe har ngã ukwa ame'ê ke rahã, katu tiki tĩ. Amõ ta pe ma'e katu ame'ê ke ma'ema'e. Imembyr ta ke mutiha rahã, a'eta ke a'e mu'e katu. Jesu kotyhar ta rehe usak ramõ, ame'ê ta ke hok pe a'e mupyta katu. "Ihẽ katu te" aja ym ukwa ame'ê ke. Pyrara ixo ame'ê ta py'a ke a'e muhury oho. Upa katu te ma'e katu ame'ê ke ma'ema'e tar katu. Upa aja rahã, katu tiki.

¹¹⁻¹² Pe, ixawa'e manõ ame'ê ke a'i te ym rahã, paraky ym ta. Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe paraky ym ta. A'i te ym rĩ. A'erehe amõ sawa'e rehe usak rahã, pyhyk tar katu nahã my tĩ. Aja rahã, Kirisutu pe ma'e manga katu ame'ê ke hijar ta. (Ixawa'e manõ ramõ rahã, a'e pandu: "Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe ihẽ aparaky ta" aja ixawa'e manõ ame'ê ke manga katu.) Ame'ê manga katuha ke a'e hijar. ¹³ Aja rahã, a'e paraky ym ta. Amõ amõ ta rok rupi te'e a'e wata wata ixo my. Amõ we tĩ. Amõ ta rehe har katu ym pandu pandu ta my. Amõ ta ixoha ke mujaxer te'e ta my tĩ. Ma'e ke pandu ym rahã, katu tiki. Anĩ. Ame'ê ke a'e pandu. ¹⁴ A'erehe ixawa'e manõ ame'ê ke a'i te ym rahã, mã peja amõ sawa'e ke a'e pyhyk, aja ihẽ aputar.

Kuja ihẽ aputar tĩ. Ko imembyr mujã. Ko hok rehe usak usak katu. Aja rahã: "Jesu kotyhar ta katu ym" aja Jesu rehe jurujar ym ame'ê ta pandu ym ta.

¹⁵ Jete riki. Amõ ixawa'e manõ, ame'ê ta amõ koty ipy'a ke muruwak mondo. Satanama'e ukwaha rehe ipy'a ke muruwak mondo. (Ajã ramõi a'e.) ¹⁶ Pe, Jesu rehe jurujar katu ame'ê ta ixo. Ko sawa'e. Kũjã amõ tĩ. Pe, ame'ê ta riki ixawa'e manõ ame'ê anam rahã, ame'ê ta riki haihu katu ehe. Aja rahã, Jesu kotyhar tama'e ke ame'ê ixawa'e manõ ame'ê pyhyk ym ta. Aja rahã, amõ ixawa'e manõ ame'ê ke ixo. Nixói te ma'e ke me'êha ipe. Ame'ê ke rehe jõ Jesu kotyhar ta haihu katu ta.

¹⁷ Jesu kotyhar tama'e kapitã paraky katu rahã, mã peja pemuhepy katu ipe. Jete. Tupã je'êha ke pandu pandu katu rahã, i'ar koty te we pemuhepy katu ipe. Tupã je'êha ke mu'e katu rahã, aja tĩ. Muhepy katu tĩ. ¹⁸ Tupã je'êha rehe kuja amõ mupinim:

"Hymba paraky rahã, iãpũi ke epukwar ym. (U'u we ta ixo rĩ.)

Ahúi aja me'ê ke pyrũ pyrũ rahã, iãpũi ke epukwar ym."

Aja Jesu kotyhar tama'e kapitã paraky katu rahã, pemuhepy katu ipe. Kuja Tupã je'êha rehe amõ mupinim tĩ:

"Amõ paraky rahã, muhepy katu awa ipe" aja.

¹⁹ "Katu ym a'e ma'e" aja Jesu kotyhar tama'e kapitã rehe har amõ pandu pandu. Aja me'ê peteï sawa'e jõ pandu rahã, ame'ê panduha rehe ejurujar ym. Pe, aja me'ê mokõi sawa'e ta juja katu te pandu rahã, ejurujar katu ehe. Juja ym pandu rahã, ejurujar ym. ²⁰ Ame'ê kapitã riki ma'e ka'u te'eha ke ma'e rahã, upa Jesu kotyhar ta ruwa koty epandu ipe. "Mã peja ym aja" aja epandu ipe, kapitã pe. Aja rahã, upa usak ame'ê ta kyje ta. (A'erehe ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'e ym ta tĩ.)

21 Ihē apandu ame'ē ke Tupā hendu. Jesu Kirisutu hendu tī. Tupā je'ēha rahoha ta hendu tī. Katu te ame'ē ta ke a'eta. Upa a'eta hendu. A'erehe nde pe ihē apandu ame'ē ke rehe ehendu katu. Kuja. Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'e rahā: “Mā peja ym aja” aja epandu ipe. Aja me'ē nde rehe katu ame'ē ta pe epandu. Aja me'ē nde rehe katu aja ym ame'ē ta pe epandu tī.

22 Jesu kotyhar tama'e kapitā ke nde eremu'am rahā, pahar emu'am ym. Eharō we rī. Katu ixoha namō a'e ixo katu my. Ame'ē ke ekwa py exo. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ke nde eremu'am rahā, nde riki ereka'u te'eha ke nde erema'e, ame'ēja saka tī. Katu ym aja. A'erehe pahar kapitā ke emu'am ym. Ma'e nde ereka'u te'eha ke ema'e ym nde. Nde katu ame'ē ke nde aja ngā pe emujekwa.

23 Timo! Ehendu katurahā! Y ke te'e nde ere'u erexo apo. Pe, amō amō rahā, nde pusu ahy nde pe. A'erehe kawī pirā e'u we. (Mukatu ta. Anī. Eka'u ym ingi.)

24 Amō tama'e ka'u te'eha ma'eha ke amō ukwa katu. “Katu ym nde” aja pandu ym ta me'ē te'e. Amō ta usak ehe, a'erehe pahar ukwa katu ehe har. Amō ta ukwa ym ha rupi ka'u te'eha ke amō ta ma'e. Amō ta ukwa ym ha rupi ma'e, a'erehe pahar amō ta ukwa ym. A'engi amō ta mujekwa, a'erehe ukwa katu ehe har. (A'erehe pahar kapitā ke emu'am ym. Pahar haihu katuha ke emu'am ym tī. Pahar ixawa'e manō ame'ē ke mu'am ym tī. Ame'ē ta rehe har ekwa katu py exo.)

25 Aja me'ē katu ame'ē ke amō ta ma'e rahā, aja tī. Katu amō ta ma'e rahā, amō ta usak a'eta rehe, a'erehe pahar ukwa katu ame'ē ta rehe har. Amō ta ukwa ym ha rupi katu ame'ē ke amō ta ma'e. A'erehe pahar ym ukwa. A'engi amō ta mujekwa, a'erehe ukwa katu a'eta rehe har. (A'erehe pahar kapitā ke emu'am ym. Pahar haihu katuha ke emu'am ym tī. Pahar ixawa'e manō ame'ē ke

emu'am ym tī. Ame'ē ta rehe har ekwa katu py.)

6

Miasu ta ke emu'e katu

1 Timo! Miasu ta rehe har ihē apandu ta apo 'y. Ame'ē ta Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke. Pe, ijar rehe a'eta hendu katu rahā, katu tiki. Aja me'ē jamu'e. A'erehe ijar rehe hendu katu rahā: “Páu ta mu'e ame'ē ke katu ym” aja amō ta pandu ym ta. “Tupā katu ym” aja ym pandu ta tī. 2 Pe, ijar riki Jesu rehe jurujar katu rahā, imu aja a'e. A'erehe ijar rehe hendu ym rahā, katu ym tiki. Jesu rehe jurujar katu a'e tī, a'erehe imu aja apo 'y. A'erehe i'ar koty te we a'e paraky paraky katuha rahā, katu tiki. Ijar riki Jesu kotyhar apo 'y. Miasu ta ipy'a katu ehe tī. A'erehe paraky katu ipe rahā, katu tiki. Timo! Aja miasu ta pe epandu katu. Emu'e katu a'eta pe tī.

Amō koty mu'e ame'ē ta pe epandu: “Mā peja ym”

3 Ihē apandu ame'ē ke ngā pe epandu katu. Emu'e katu tī. Pandu katuha ke Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te mu'e. Ame'ē mu'e ame'ē ke kuja. Tupā je'ēha mu'e, aja katuha namō amō ixo. Pe, aja amō mu'e ym rahā, amō koty a'e mu'e rahā, 4 a'e ukwa katu te, aja ukwaha jupe naī. Anī. Ukwa ym ma'e. Panduha rehe har je'ē hātā tā hū. Ame'ē rehe ka'u te'e. Pe, ame'ē ke muparahy ngā ke. Jumai tī. (“Mā peja ym pemu'e” aja ame'ē ta pe epandu.) Amō ta namō ame'ē ta je'ē je'ē hū a'eta jupe tī. Katu ym ukwa ukwa a'eta juehe ixo. 5 Jaxer ame'ē ke pame katu te ipy'a pe ukwa ukwa ixo. A'erehe je'ē hātā tā hū. Aja te'eha a'eta. Jetehar ke a'eta ukwa ym apo. (“Mā peja ym pemu'e” aja ame'ē ta pe epandu.) Jesu rehe a'eta jurujar katu rahā, ma'e ke heta hū ta, aja a'eta ukwaha jupe naī.

Tamatarer rehe jō nde py'a emoī moī ym

⁶ Jete. Jesu rehe amō jurujar katu rahā, hury katu a'e ixo, a'erehe ma'e ke heta hū, ame'ēja saka. Ima'e ma'e ke heta hū rahā, hury katu ixo. Ima'e ym te rahā, hury katu ixo tī. Jesu rehe jurujar katu, a'erehe hury katu ixo. ⁷ Kome'ē ywy keruhū pe jande māi ngi ja'ar rahā, ma'e ke namō ym ja'ar. Jawe te'e ja'ar. Pe, jamanō rahā, upa katu te jahijar ta jaho tī. ⁸ A'erehe jande mi'u namō jō jande jaxo rahā, jande rury katu jaxo. Jan-dema'e mundeha namō jō jaxo rahā, aja tī. Jande rury katu jaxo tī.

⁹ Ma'ewyra myahy rahā, matapi pe ixo katu oho. Pe, matapi pyhyk. Aja awa tī. Upa ma'e ke amō heta hū ta jupe rahā, pahar ka'u te'e ehe. Amō we putar. A'erehe ma'e jaxer ma'eha rupi amō we ma'e ke muheta hū ta my. Ka'u te'eha namō muheta hū my. Muheta hū rahā, katu ym, aja ukwa ym. (Matapi pyhyk, ame'ēja saka.) A'engi a'e pyai. A'e ke Tupā mupyrara ta. ¹⁰ Jete. Tamatarer rehe jō amō ipy'a katu ixo rahā, tamatarer pyhykiha rehe upa katu te ma'e jaxer ame'ē ke ma'ema'e ta my. Tamatarer ke amō ta putar katu ta, a'erehe Jesu rehe jurujar katuha ke hijar oho. A'erehe a'engi a'eta pyai te hū. Marā ka ym jumuhuryha juehe.

Timo ke Páu mu'e

¹¹ Timo! Nde riki Tupā kotyhar ke. Tamatarer rehe jō ipy'a katu ame'ē rehe har ihē amupinim ramō. Ame'ē ta aja ym nde tī. Anī. Katu ame'ē ke ema'ema'e. Tupā je'ēha mujekwa, aja katuha namō exo. Tupā rehe tapijar te'e we ejurujar katu. Mā peja amō ta rehe epy'a katu. Nde ke amō ta mahy rahā, mā peja nde py'ahu te'e ehendu. Amō ta pe nde erepandu pandu rahā, wewe katu epandu. ¹² Upa nema'e pyrātāha namō eparaky katu. Tupā je'ēha ke nde eremu'e, ame'ē riki nema'e parakyha ke. Pe, ixoty nde ke Tupā muhyk ta raho. Jesu rehe nde erejurujar katu, ame'ē ke amō ta pe nde erepandu pandu rahā, ixoty nde

ke a'e muhyk ta raho, aja a'e mujekwa nde pe. ¹³ Upa katu te ma'e ke pe ixuweha Tupā muwyr ixo. Pon Pirat ruwa koty juehe har Jesu Kirisutu pandu katu. Ihē apandu ame'ē ke a'e hendu. Tupā aja tī. Hendu tī. A'erehe mā peja ihē apandu ame'ē ke rehe ehendu katu tī. ¹⁴ Upa katu te nde pe Tupā mujekwa ame'ē ke rehe ehendu katu. Emupyta we ym. Jesu Kirisutu, jan-dema'e sawa'e te jywyrriha angaha ke rehe Tupā mujekwa. Ame'ē angaha ke uhyk ym rahā we, Tupā je'ēha rehe tapijar te'e we ehendu katu. Tupā pandu ame'ē ke rehe nde erehendu katu rahā: “Katu ym nde erema'e” aja amō ta pandu ym ta. ¹⁵ Angaha ke rehe uhyk katu te rahā, Ta'yr ke Tupā mujwyr ta. Tupā riki katu te ame'ē ke a'e. Pyrātā te hū ame'ē ke a'e tī. Upa katu te sehar kapitā keruhū ta ke Tupā mu'am. A'e putar ame'ē ke jō ame'ē ta ma'ema'e. A'erehe a'e riki kapitā keruhū te.

¹⁶ “A'e jō riki uhā te hū ame'ē ke a'e. Weraha rupi a'e ixo. Marā ka ym awa uhykiha ehe, weraha rehe.

Usak ym te awa ehe tī.

Awa usak ym ta ehe tī.

‘Ne jō riki katu te me'ē ke' aja mā peja ngā pandu ipe.

A'e pyrātā te hū ame'ē ke a'e. Aja te'eha a'e. Amen.” Ame'ē riki: “A'e ty” aja.

¹⁷ Kome'ē ywy keruhū pe ima'ehū ame'ē ta ixo. Ame'ē ta pe epandu katu. Kuja epandu ipe:

—Pehēma'e hū, a'erehe pehē jō riki katu te ame'ē ke pehē jupe, aja ym pekwa. Pahar pehēma'e kanim ta my, a'erehe ame'ē ke rehe jō pehē py'a pemoi ym. Pe, Tupā rehe pejurujar katu pexo. A'e riki upa katu te ma'e katu ame'ē ke jande pe muwyr katu. Ame'ē namō jande ke a'e muhury katu. ¹⁸ Katu ame'ē ke pema'ema'e. Jete. I'ar koty te we katu ame'ē ke pema'ema'e. Ima'e ym te ame'ē ta rehe pekyty'ỹ ym — aja ima'ehū ame'ē ta pe epandu katu.

¹⁹ Aja ima'ehũ ame'ẽ ta ma'ema'e rahã, ywa pe a'etama'e heta hũ ta. Yman rahã, ywa pe ma'e Tupã me'ẽ me'ẽ katu ta a'eta pe. A'eta uhãha namõ ixo katu ta. Hury katu ta ixo tĩ.

²⁰ Timo! Ehendu katurahã! Ima'e je'ẽha ke nde pe Tupã muwyr. Ame'ẽ ke jõ emu'e katu. Amõma'e panduha jaxer ame'ẽ ke rehe ehendu ym. Ame'ẽ riki Tupã ngi har ym. Amõ ta pandu: "Upa katu te jakwa katu te" aja pandu naĩ. Anĩ. Ukwa katuha rehe har a'eta je'ẽ hãtã tã jõ. Ame'ẽ ke rehe ehendu ym tĩ. ²¹ Ame'ẽ ke rehe amõ ta hendu katu. Pe, Jesu rehe jurujar katuha ke hijar oho. A'erehe ame'ẽ ke rehe ehendu ym. (Aja rahã, nde erejurujar katuha ke nde erehijar ym ta tĩ.)

Mã peja johu pehẽ rehe Tupã ipy'a katu te hũ.

Upa.

Timo pe paper pinim ke Páú mondo tĩ Mokõihar ke

Hom ok ta pe Páú ixo. Kyndaha pe a'e ixo. Jesu rehe har a'e pandu pandu. Ame'ẽ ke amõ ta putar ym, a'erehe kyndaha pe a'e ke amõ kynda raho. A'ep ixo rahã, Timo pe paper pinim a'e mondo. A'e mupinim:

—Timo! Tapijar te'e we eparaky katu exo. Tupã je'ẽha ke nde erepandu pandu, ame'ẽ riki nema'e parakyha ke — aja Páú mupinim.

Timo ke Páú muhury tar katu. A'erehe paper pinim ke a'e mondo ipe. Mokõihar ke kome'ẽ paper pinim.

Timo pe paper pinim ke Páú mondo tĩ

¹⁻² Timo! Ko nde pe paper pinim ke ihẽ amondo axo. Ihẽ Páú. Tupã mujekwa: “Ihẽ ra'yr rehe jurujar katu ame'ẽ ta pe uhãha ihẽ ame'ẽ katu. Ame'ẽ rehe har epandu eho ngã pe. A'erehe Jesu kotyhar ta uhãha namõ ixo” aja Tupã ihẽ pe. A'erehe ihẽ ke Jesu Kirisutu mondo. Tupã putar, a'erehe ihẽ ke Jesu Kirisutu mondo.

Ihẽ aja Tupã rehe nde erejurujar katu tĩ, a'erehe ihẽ ra'yr aja nde. Nde rehe ihẽ apy'a katu.

Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu Kirisutu jandema'e sawa'e te. Mã peja nde rehe a'eta ipy'a katu te hũ. Mã peja nde rehe a'eta pyrara usak. Mã peja nde py'a ke a'eta muhury katu.

Timo! Nema'e parakyha ke tapijar te'e we ema'ema'e katu exo

³ Tupã rehe ihẽ py'a ihẽ amoĩ moĩ katu. Ihẽ ramũi ta aja ihẽ tĩ. Katu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e, aja akwa katuha namõ ihẽ py'a ihẽ amoĩ moĩ katu ehe tĩ. Tupã namõ ihẽ apandu rahã, nde rehe har ihẽ akwa akwa aĩ. “Timo namõ ma'e ke nde erema'ema'e katu, a'erehe ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja ihẽ apandu ipe.

Aja te'eha ihẽ. Wera rahã aja. Pytun rahã aja tĩ. Tupã namõ apandu pandu tĩ.

⁴ Nengi ihẽ aho rahã, nde erejixi'u ihẽ rehe. Ame'ẽ rehe ihẽ akwa akwa axo. A'erehe nde rehe ihẽ asak tar katu te apo tĩ. Aja rahã, ihẽ ke nde eremuhury katu ta. ⁵ Jete. Jesu rehe nde erejurujar katu te. Ame'ẽ rehe ihẽ akwa akwa axo. Aja me'ẽ, Rói, nde ari jurujar katu te ehe tĩ. Aja me'ẽ Euni, ne mõi jurujar katu te ehe tĩ. A'eta aja nde tĩ, aja ihẽ akwa katu. ⁶ A'erehe ihẽ apandu nde pe. Nema'e parakyha ke tapijar te'e we ema'ema'e katu exo. Tupã je'ẽha ke nde erepandu, ame'ẽ riki nema'e parakyha ke. Ne ãkã rehe ihẽ po ihẽ amujar rahã: “Ihẽ je'ẽha ke epandu eho” aja Tupã mujekwa nde pe. ⁷ Jete. Jande py'a rehe I'ã ke Tupã muwyr. A'erehe jakyje ym ngã ngi. Anĩ. Jande py'a ke a'e riki mātã katu. A'erehe Tupã je'ẽha ke japandu pandu katu. Amõ we tĩ. Pyrãtãha ke jande pe I'ã muwyr tĩ. A'erehe amõ ta rehe jande japy'a katu. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e tar katu rahã, ame'ẽ ke jande py'a ngi a'e mukanim. (A'erehe ame'ẽ ke jama'e ym.)

Jande rehe Tupã ipy'a katu te hũ, ame'ẽ ke Jesu Kirisutu mujekwa

⁸ Jande py'a rehe I'ã ke Tupã muwyr, a'erehe Jesu rehe har nde erepandu pandu rahã, ne ruxĩ ym nde erepanduha ngi. Jesu rehe har ihẽ apandu pandu. (Ame'ẽ ke amõ ta putar ym. A'erehe kyndaha pe ihẽ ke kynda raho.) A'erehe kyndaha pe ihẽ axo apo. Mã peja ihẽ ngi ne ruxĩ ym tĩ. Myrandu katu ke japandu pandu, a'erehe jande ke amõ ta mupyrara. Aja rahã, ihẽ aja mã peja nde py'ahu te'e ehendu tĩ. Pyrãtãha ke Tupã muwyr nde pe. A'erehe nde ke amõ ta mupyrara rahã, mã peja nde py'ahu te'e ehendu tĩ. ⁹ Katu ame'ẽ ke jama'ema'e, a'erehe jande rehe a'e ipy'a katu te hũ my? Anĩ. Aja ym. A'e jõ riki putar katu. Ipy'a katu te hũ tĩ. A'erehe jande pe a'e pandu: “Ihẽ ra'yr rehe pejurujar

katu, a'erehe pehē ke ihē amuhā katu ta. Ihē kotyhar ta aja pexo apo 'y' aja Tupā pandu. Kome'ē ywy keruhū nixói te rahā, jande rehe a'e ipy'a katu te hū. Jesu Kirisutu rehe jajurujar katu ta, aja a'e ukwa katu, a'erehe kome'ē ywy keruhū nixói te rahā, jande rehe a'e ipy'a katu te hū. (Jande nixói te rahā, jande rehe a'e ipy'a katu te hū.) ¹⁰ Jande rehe a'e ipy'a katu te hū, aja jande pe a'e mujekwa katu apo 'y. Jesu Kirisutu, jande muhāha uwyr, a'erehe jande rehe Tupā ipy'a katuha ke jande pe a'e mujekwa katu. Jesu manō. A'erehe jajurujar katu ehe rahā, jamanōha ngi jakyje ym. Jamanō rahā, Tupā namō jaxo ta. A'erehe jamanōha ngi jakyje ym. Myrandu katu ke Jesu pandu pandu rahā, myja amō uhā katu ta ixo my, ame'ē ke a'e mujekwa jande pe.

Je'ēha jetehar te ke emu'e katu

¹¹ Ihē pe Tupā mujekwa:

—Myrandu katu ke ngā pe epandu eho — aja ihē pe.

A'erehe ihē riki Jesu mondo ame'ē ke. A'erehe myrandu katu ke ihē amu'e tī. ¹² A'erehe ihē ke amō ta mupyrara tī. Ihē akyje ym a'eta ngi tī. Tapijar te'e we ihē ajurujar katu ehe. Ehe har ihē akwa katu, a'erehe akyje ym ngā ngi. Myrandu katu ke ihē pe a'e muwyr. Ihē ajurujar katu ehe, a'erehe ixotyhar ke ihē. Ihē ke a'e mai ym te ta. Jesu jywyr ym rahā we, ihē rehe a'e usak katu ta ixo. Aja ihē akwa katu. ¹³ Je'ēha jetehar te ke ihē amu'e nde pe. Ame'ē rehe tapijar te'e we ejurujar katu. Nde ke ihē amu'e, aja amō ta ke nde tī. Emu'e tī. Jesu Kirisutu namō nde juehe katu exo. A'erehe Tupā rehe tapijar te'e we ejurujar katu. Amō ta rehe tapijar te'e we epy'a katu exo tī. ¹⁴ Myrandu katu ke nde pe Tupā muwyr. Ame'ē riki katu. Ame'ē ke emu'e katu. Jande rehe Tupā'ā ihī katu. Jande rehe pyrātāha ke a'e muwyr. Ame'ē pyrātāha namō myrandu katu ke emu'e katu.

Yman Onesi ihē ke muhury katu

¹⁵ Ihē ke asia ywy pe har ta hijar oho. Ihē namō ma'e ke a'eta ma'ema'e ym apo. Ame'ē ke nde erekwa katu. Jesu kotyhar ta ke a'eta. Jete. Sije aja tī. Emo aja tī. Ihē ke a'eta hijar oho tī. ¹⁶⁻¹⁸ (Onesi aja tī. Hok wyr pe har ta aja tī. Hijar oho tī.) Mā peja ame'ē ta rehe Tupā pyrara usak.

Pesarahā! Yman Ese ok ta pe ihē axo rahā, ihē ke Onesi muhury katu. Ame'ē ke nde erekwa katu. Pe, Hom ok ta pe a'e uhyk rahā, pahar ihē ke a'e kekar ixo. Pe, ihē ke mahem rahā, ihē ke a'e muhury katu tī. Amō ku'ē rahā ha pewe ihē rehe a'e usak uwyr. Pe, ihē ke muhury katu tī. Kyndaha pe ihē axo tipe. Ihē ngi a'e huxī ym tī. (Apo Sije ta aja Onesi ihē ke hijar oho tī.) A'erehe mā peja Onesi rehe jandema'e sawa'e te pyrara usak. Pyrara usak ta ehe aja akwa katu. Tupā rehe jurujar ym ame'ē ta ke a'e mupyrara ta rahā, mā peja a'e riki pyrara usak katu Onesi ta rehe tī.

2

Tupāma'e parakyha ke

¹ Timo! Ihē ra'yr aja nde. Ehendu katurahā! Nde rehe Jesu Kirisutu ipy'a katu te hū. Inamō nde juehe katu nde erexo. A'erehe nde py'a ke emātā katu. ² Tupā rehe har ngā pe ihē apandu. Ame'ē riki: “Jetehar te ke” aja amō ta pandu tī. Nde erehendu tī. Ame'ē ke amō sawa'e ta pe emu'e katu tī. Sawa'e katu ame'ē ta pe emu'e. Pe, a'eta riki amō ta pe mu'e katu ta tī.

³ Nde ke amō ta mupyrara rahā, mā peja nde py'ahu te'e ehendu. Sonda katu ame'ē ke aja mā peja nde py'ahu te'e ehendu tī. Tupā je'ēha nde erepandu pandu, a'erehe Jesu Kirisutuma'e sonda aja nde tī.

⁴ Sonda riki hok pe te'e pyta ym. Sonda a'e. Jumai ta oho rahā, ima'e sondama'e kapitā pandu ame'ē ke jō a'e ma'ema'e katu. Nde aja tī. Tupā pandu ame'ē ke rehe jō ehendu katu nde tī.

⁵ Ujaniha jumusaráiha rehe amō ujan rahā, kapitā rehe a'e hendu

katu. Ujan te'e ym ta. Kapitã rehe hendu katu. Aja ym rahã, uhyk py ame'ẽ ke pyhyk ym. Nde aja tĩ. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe nde erehendu ym rahã, ma'e ke nde erepyhyk ym ta tĩ. (Ma'e katu ame'ẽ ke Kirisutu me'ẽ, ame'ẽ ke nde erepyhyk ym ta tĩ.)

⁶ Kupixa rehe ijar paraky hũ rahã, a'e riki ma'eywa ke u'u py. Aja rahã, katu tiki. Nde aja tĩ. Tupã je'ẽha ke epandu pandu katu. Aja nema'e parakyha rehe amõ ta muhepy ta tĩ. (Nde rehe haihu katu ta tĩ.) ⁷ Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe ekwa ekwa exo. Pe, upa ihẽ apandu ame'ẽ ke jandema'e sawa'e te mujekwa ta nde pe.

Tupã je'ẽha mukanim ym te ta awa

⁸ Jesu Kirisutu rehe har ekwa ekwa exo. A'e riki Ndawi rainõ ke a'e. (A'erehe awa te'e a'e tĩ.) A'e manõ. Pe, a'e ke Tupã mukwera katu muhem. Aja me'ẽ myrandu katu rehe panduha ihĩ. Ame'ẽ ke ihẽ apandu pandu. ⁹ A'erehe ihẽ ke amõ ta mupyrara. Ma'e mukaniha aja ihẽ ke amõ ta pukwar tĩ. Ita tupaham pe ihẽ ke pukwar. Anĩ. Tupã je'ẽha ke pukwar ym awa. (Aja rahã, Tupã je'ẽha ke amõ ta pandu pandu we rĩ. Mukanim ym te. Pukwar ym te, ame'ẽja saka.)

¹⁰ A'erehe amõ ta ihẽ ke mupyrara rahã, ihẽ py'ahu te'e ahendu. Jesu Kirisutu manõ, a'erehe a'e muhã katu ngã ke. Muhã katu ame'ẽ ta pe ima'e katuha ke a'e mujekwa ta tĩ. Ame'ẽ katuha riki upa ym te ta. ¹¹ Apo ihẽ apandu ame'ẽ ke jetehar te ke. Kuja: "Jesu rehe jajurujar katu, a'erehe jande ke amõ ta jukwa rahã, inamõ jande jaxo ta.

¹² Jande ke amõ ta mupyrara rahã, mã peja jande py'ahu te'e jahendu. Aja rahã, inamõ jande riki kapitã keruhũ wan ta.

'A'e riki jandema'e sawa'e te aja ym' aja japandu rahã, a'e pandu ta: 'Pehẽ riki ihẽ kotyhar aja ym' aja Kirisutu pandu ta jande rehe har.

¹³ A'e je'ẽha rehe jajurujar ym my. Anĩ. A'e pandu katu ame'ẽ ke

a'e ma'ema'e katu. Marã ka ym pandu te'eha a'e."

Jaxer panduha rehe ehendu ym

¹⁴ Timo! Ihẽ apandu ramõ ame'ẽ ke rehe har nde kotyhar ta pe emujekwa katu exo. Jande rehe Tupã usak, aja jaxo. A'erehe kuja epandu katu ngã pe:

—Jundéu awa ramõi ta panduha rehe peje'ẽ hãtã tã ym. Pehendu ym ehe — aja nde kotyhar ta pe epandu.

Tamõi ta panduha rehe hendu ame'ẽ ta muka'u te'e jõ. A'erehe jurujar katuha ke a'eta hijar. (A'erehe pehendu ym ehe.) ¹⁵ Tupã je'ẽha riki jetehar te ke. Ame'ẽ ke emu'e katu. Aja rahã, ne ruxĩ ym ta. Nde eremu'e katu rahã, nde pe Tupã pandu ta:

—Ihẽ je'ẽha ke nde eremu'e katu ngã ke. A'erehe ihẽ rury katu — aja ta.

Ame'ẽ panduha ke eputar katu exo. ¹⁶ Amõ ta jaxer pandu ame'ẽ ke rehe ehendu ym exo tĩ. Muka'u te'e ame'ẽ ke amõ ta je'ẽ hãtã tã ta. Ame'ẽ ke rehe ehendu ym exo tĩ. Upa ame'ẽ ke Tupã rehe har mujekwa ym ngã pe. ¹⁷ Ame'ẽ ke ngã mu'e rahã, amõ amõ ta ke muka'u te'e hũ ta. Tupã rehe jurujar ym ta. Aja mu'e ame'ẽ ta heta ixo. Ko mokõi sawa'e ta ixo tĩ. Her Imenéu. Amõ Sire tĩ. ¹⁸ Jetehar panduha ke a'eta mu'e ym apo 'y. Amõ koty a'eta mu'e. Kuja:

—Ixotyhar ta ke Tupã mukwera katu muhem. Ame'ẽ angaha upa asa oho apo. A'erehe amõ ta kwera katu ym te ta uhem apo 'y — aja mu'e naĩ.

A'erehe amõ amõ Jesu kotyhar ta ke a'eta muka'u te'e. Pe, ngã ke Tupã mukwera katu ta muhem, ame'ẽ ke rehe amõ amõ ta jurujar ym apo 'y. Katu ym aja. ¹⁹ Jetehar te ke Tupã mujekwa jande pe. Ame'ẽ rehe tapijar te'e we jajurujar katu. Jaka'u te'e ym jande. Jande riki ixotyhar ta ke. Ame'ẽ ke kuja a'e mujekwa. Tupã je'ẽha rehe kuja panduha ihĩ:

"Ixotyhar ta ke Tupã ukwa katu." Kuja tĩ:

“ ‘Tupã kotyhar ke ihē’ aja amō pandu. Aja rahã, mã peja ma'e ka'u te'eha ke ema'e ym.”

Tupã je'ēha ke emu'e katu

²⁰ Ima'ehū ame'ē rok pe heta paratupe ihī. Ita rekúi aja tī. Amō amō itatuwyr ke te'e mujã ame'ē ke ihī. Amō amō itatawa ke te'e mujã ame'ē ke ihī tī. Myra ke te'e mujã ame'ē ke amō tī. Tujuk ke te'e mujã ame'ē ke amō tī. Katu te ame'ē ke ihī. Katu we ame'ē ke ihī tī. Pe, katu te ame'ē ke a'eta mi'u matyr rahã jō amō moī. Huryha mujã rahã, moī katu. Katu we ame'ē ke wera rahã pame katu te amō moī. ²¹ Jesu kotyhar ta aja tī. Katu te ame'ē ta ixo. Katu we ame'ē ta ixo tī. Mu'eharan ta jaxer ame'ē ke mu'e. Aja ym rahã, katu te ame'ē ke a'e. Upa jandema'e sawa'e te pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e tar katu. Jandema'e sawa'e te pandu ta ipe:

—Ihē kotyhar ke nde. Katu te ame'ē ke nde. Nde riki ihē je'ēha ke nde eremu'e mu'e ta. Ame'ē parakyha ke nde pe ihē ame'ē ta — aja ta.

²² Ta'ynuhu putar ame'ē ke jō a'eta ma'ema'e. Aja ym nde tī. Anī. Katu te ame'ē ke ema'ema'e. Ma'e ke nde erepandu katu rahã, ame'ē ke ema'ema'e katu. Te'e aja ym nde. Amō ta rehe epy'a katu. Amō Jesu kotyhar ta rehe nde rury katu tī. Ipy'a ke Tupã juhyk ame'ē ta ke a'eta. Ame'ē ta riki jandema'e sawa'e te pe pandu pandu:

—Jande namō ma'e ke ema'ema'e katu — aja.

²³ Jaxer ame'ē ke amō ta pandu tar katu rahã, eho a'eta ngi. Ma'e ukwa ym ame'ē rehe har pandu tar katu rahã, eho a'eta ngi tī. A'eta namō nde erepandu rahã, pehē peje'ē hātã tã jō pehē jupe. Aja nde erekwa katu. A'erehe a'eta namō epandu ym, eho a'eta ngi. ²⁴ Amō ta namō sawa'e tema'e miasu je'ē hātã tã rahã, katu ym. Upa amō ta rehe a'e katu rahã, katu ta tiki. Mu'eha katu ame'ē ke rahã, katu ta tiki tī. A'e mu'e rahã,

pahar parahy ym rahã, katu ta tiki tī. Wewe katu emu'e. ²⁵ Mu'eharan ta ke a'e mu'e rahã, wewe katu epandu a'eta pe tī. Aja rahã, katu ta tiki. A'eta ukwaha ke Tupã muruwak ta my. Aja rahã, jetehar te ke a'eta ukwa ta my. ²⁶ Aja rahã, ka'u te'eha ngi a'eta jumukatu ta a'eta jupe. Aja rahã, Satana je'ēha ke rehe a'eta hendu ym we ta tī. (Ājã ramūi a'e.) A'eta ke a'e muka'u te'e kwe. Apo anī. Tupã je'ēha rehe a'eta hendu katu apo 'y.

3

'Ar rehe angaha uhyk tate ame'ē rehe har

¹ Kuja ekwa exo apo. 'Ar rehe angaha uhyk tate rahã, pyrara hū ta ngã ixo. ² Arahã kyty'ym te ta amō ta juehe. Arahã tamatarer rehe jō ipy'a ke moī moī ta tī. Arahã: “Jande jō riki katu te me'ē ke” aja jō amō ta ukwa ta a'eta juehe har tī. Arahã: “Upa amō ta riki jaxer ai” aja jō amō ta ukwa ta a'eta juehe har tī. Arahã ipái rehe hendu ym te ta tī. Imāi rehe aja tī. Hendu ym te ta tī. Arahã amō ta ngi ma'e pyhyk rahã: “Pete tiki” aja pandu ym te ta tī. Arahã Tupã rehe har ukwa ukwa ym te ta ixo tī. ³ Arahã amō ta rehe ipy'a ym te ta tī. Arahã amō ta rehe parahy rahã, ipy'a jywyr ym te ta a'eta rehe tī. Arahã amō ta rehe juru ai pame katu te ta tī. Arahã pahar ipy'a pihun te ta oho tī. Pahar parahy ta tī. Arahã katu ame'ē ke amō ma'ema'e, ame'ē ke putar ym te ta tī. ⁴ Arahã ehe katu ame'ē ke te'e huwajan wan uwak ta oho tī. Arahã upa ma'e ka'u te'eha namō ma'ema'e ta tī. A'eta jō ukwa katu te ame'ē ta ke a'eta aja ukwa ta tī. Arahã Tupã rehe ipy'a ym ta. Anī. Ima'e jumuhuryha rehe jō a'eta ipy'a katu ta tī. ⁵ “Tupã rehe jande japy'a katu” aja a'eta pandu ta nã. Anī. Panduha aja a'eta ixoha ym ta tī. Tupãma'e pyrātãha namō ma'e ke amō ma'ema'e. Aja ym ta awa. Aja a'eta ixo ym ta.

Timo! Ehendu katurahã! A'eta ngi eho. ⁶ A'eta ngi har amō ta ixo

oho. Amō rok pe ixe oho. Pe, kūjā ka'u te'e ame'ē ke a'eta muka'u te'e raho. Ma'e katu ym ame'ē ke kūjā ta putar katu. Pe, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē rehe a'eta jupyai. Anī. Putu'u ym ingi. ⁷ Ma'e ke a'eta jumu'e mu'e tar katu ixo tī. Aja te'eha a'eta. Anī. Jete har te ke marā ka ym a'eta ukwa katuha.

⁸ Yman Moise ke Jan putar ym. Jā aja tī. Moise ke putar ym tī. (“Te'e Moise pandu” aja a'eta naī.) Ame'ē mokōihar ta aja apo mu'eharan ta jete har te ke putar ym tī. (“Ame'ē ke te'e” aja a'eta pandu naī tī.) Ima'e ukwaha ke a'eta muka'u te'e. “Jete har te ke jamu'e” aja a'eta pandu naī. Anī. Jurujar ym ame'ē ta ke a'eta, aja Tupā ukwa katu. ⁹ Anī. Upa ngā ke a'eta muka'u te'e ym ta. A'eta riki te'e aja pahar amō ta ukwa ta. A'erehe upa ngā ke muka'u te'e ym ta. Aja Jan ta rehe har tī. Ka'u te'e ame'ē ta ke a'eta aja ymanihar ta ukwa tī.

Tapijar te'e we jete har te ke rehe ejurujar katu

¹⁰ Timo! Ihē rehe har nde erekwa katu. Kuja. Ihē amu'e ame'ē ke rehe har nde erekwa katu. Katu ihē axoha rehe har nde erekwa katu tī. Ma'e ke ihē ama'ema'e tar katu, ame'ē ke nde erekwa katu tī. Tupā rehe tapijar te'e we ihē ajurujar katu. Ame'ē rehe har nde erekwa katu tī. Ihē apy'a katu te we ngā rehe axo rī, ame'ē ke nde erekwa katu tī. Amō ta rehe ihē apy'a katu, ame'ē ke nde erekwa katu tī. Ihē ke amō ta mupyrara rahā, ihē py'ahu te'e ahendu. (Tapijar te'e we myrandu katu ke ihē apandu pandu.) Ame'ē ke nde erekwa katu tī. ¹¹ Ihē apyraraha rehe har nde erekwa katu tī. Ihē ke amō ta mupyrara hū. Ame'ē rehe har upa katu te nde erekwa katu tī. Antioki ok ta pe aja tī. Iko ok ta pe aja tī. Rit ok ta pe aja tī. Mupyrara ihē ke tī. Anī. Ame'ē mupyraraha ngi ihē ke Tupā muhem. ¹² Jete. Tupā je'ēha mu'e, aja amō ixo tar katu rahā, a'e ke amō ta mupyrara ta tī. A'e riki Jesu Kirisutu kotyhar ke, a'erehe amō ta mupyrara ta tī.

¹³ Pe, sawa'e katu ym ame'ē ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ta. Jete! I'ar koty te we ma'ema'e we ta rī. Muka'u te'eha aja tī. Amō ta ke a'eta muka'u te'e ta tī. Pe, a'eta juehe amō ta jumuka'u te'e ta tī. ¹⁴ Ame'ē ta aja ym nde tī. Jete har te ke nde ke amō ta mu'e. Ame'ē ke nde erekwa katu te. Tapijar te'e we ejurujar katu ehe tī. Nema'e mu'eha ta rehe har nde erekwa katu. Katu ame'ē ta ke a'eta. A'erehe nde ke mu'e, ame'ē riki jete har te ke aja nde erekwa katu tī.

¹⁵ Amō we tī. Kurumī rahā har Tupā je'ēha ke nde erekwa katu. Ame'ē ke nde erekwa rahā, Jesu Kirisutu rehe nde erejurujar katu, a'erehe nde ke Tupā muhā katu.

¹⁶ Jete! Upa Tupā je'ēha ke amō ta mupinim. Tupā'ā mujekwa ame'ē ke a'eta mupinim. Tupā je'ēha riki ma'e ke rehe katu tiki. Kuja. Jete har te ke mu'e, ame'ē ke mujekwa katu. Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'e rahā, ame'ē ke Tupā je'ēha mujekwa katu ipe tī. Amō ixoha katu ym rahā, myja mukatu ta my? Ame'ē ke Tupā je'ēha mujekwa katu tī. Myja amō ixoha katu my, ame'ē ke mu'e katu tī. ¹⁷ Aja rahā, Tupā rehe har mu'e ame'ē ke ixo katu ta. Ma'e ukwa katu ta tī. Aja rahā, upa ma'e katu ame'ē ke ma'ema'e ta tī.

4

Tapijar te'e we Tupā je'ēha ke epandu pandu katu

¹⁻² Timo! Ko apandu katu nde pe. Tupā je'ēha ke epandu pandu katu ngā pe. Nde rehe Tupā usak uī. Jesu Kirisutu aja tī. Usak uī tī. A'erehe nde pe apandu katu: “Tupā je'ēha ke epandu pandu katu te we rī” aja ihē apandu nde pe. Kirisutu jywyr rahā, ngā rehe har a'e ukwa ta. Katu my? Ame'ē ke ukwa ta. Anī rahā, katu ym my? Ame'ē ke ukwa ta tī. Aja ixuwe katu ixo ame'ē ta rehe har ukwa ta. Manō ame'ē ta ke mukwera katu ta muhem, pe, ame'ē ta rehe har ukwa ta tī. (Katu te aja nde erema'ema'e rahā, ma'e katu ame'ē ke nde pe a'e me'ē ta.) Kome'ē ywy keruhū pe

kapitā keruhū te aja a'e jywyr rahā, ma'e katu ame'ē ke a'e me'ē ta nde pe. Amō ta Tupā je'ēha rehe hendu tar ym nahā my? Hendu tar katu nahā my? Tapijar te'e we epandu katu ngā pe. Nde erepandu ame'ē ke jetehar te ke, aja ngā pe emujekwa katu. Katu ym ame'ē ke amō ma'ema'e rahā, epandu katu ipe: “Mā peja ym” aja epandu ipe. Emuhury ngā ke tī. Nde eremu'e rahā, wewe katu epandu ipe.

³ Yman rahā, jetehar te ke mu'e ame'ē ke rehe ngā hendu ym ta. Juehe jumuhury ame'ē ke rehe jō hendu tar katu. Aja mu'eha ta koty a'eta jy'ar ta oho tī. ⁴ Jetehar te ke rehe a'eta hendu ym ta. Ymanihar je'ēha rehe jō hendu ta. ⁵ Timo! Aja ym nde tī. Ka'u te'eha rehe ehendu ym. Aja te'eha exo nde. Nde ke amō ta mahy rahā, mā peja nde py'ahu te'e ehendu. Myrandu katu ke epandu pandu katu te we rī. Tupāma'e misu ke nde, a'erehe upa Tupā je'ēha pandu ame'ē ke ema'ema'e katu.

⁶ Ihē ke rahā, ihēma'e angaha ke rehe uhyk tate oho. Ihē ke amō ta jukwa ta, aja akwa. (Aja Tupā rehe ihē apy'a katu, aja amujekwa ta.) Ame'ē angaha ke rehe uhyk tate oho. Kome'ē ywy keruhū ngi ihē aho ta kŷ. ⁷ Ihē ke Jesu mondo, a'erehe myrandu katu ke ihē apandu katu. Ame'ē parakyha ke upa ima'e pyrātāha namō ihē ama'ema'e. Ame'ē parakyha ke ihē amumba apo 'y. Myrandu katu ke ihē apandu katu te we rī. Jesu rehe ihē ajurujar katu te we rī. ⁸ Jumusarāiha rehe ujan rahā, uhyk py ame'ē ke ma'e pyhyk. Aja ihē pe ma'e ke Jesu me'ē ta. Kuja. Ihē pe a'e pandu ta:

—Nde katu te — aja ihē pe.

A'e jywyr rahā, aja ihē pe a'e pandu ta. Ihē pe jō ym. Upa katu te hury katuha rupi a'e jwyriha rehe harō, ame'ē ta pe aja me'ē a'e pandu ta tī. A'e riki: “Ne katu te me'ē ke” aja pandu ta.

Timo! Pahar ihē koty ejur

⁹⁻¹⁰ Timo! Ihē jeje tate axo. A'erehe pahar ihē koty ejur. Ko Tupā rehe jurujar ym ame'ē ta namō Nema ixo tar katu. A'erehe ihē ke a'e hijar oho. Tesaron ok ta pe a'e oho. Ngara ywy pe Kesen oho. Nauma ywy pe Tit oho. ¹¹ Ruk jō riki ihē namō ixo. Nde erejur rahā, Mak ke eho piam. Inamō ejur. Ihē namō a'e paraky ta. Tupā je'ēha ke japandu ta, ame'ē riki jandema'e parakyha ke. ¹² Ese ok ta pe Tik ke ihē amondo. ¹³ Toroa ok ta pe Kapo ixo. Ihēma'e mundeha ihē amupyta ipe. Pukeka aja mundeha ke. Nde erejur rahā, ame'ē ke erur tī. Paper ke erur tī. So'o pirer ke te'e mujā ame'ē ke. Ame'ē ke erur tī. Ame'ē ke ihē aputar katu te.

¹⁴ Itapytā namō ma'eha ke Arexan. (Ame'ē ke te'e ma'e'ā mujā ame'ē ke a'e.) A'erehe ihē rehe har katu ym a'e je'ē je'ē hū. Ihē ke a'e mupyrara, aja a'e ke Tupā mupyrara ta tī. ¹⁵ Jande japandu ame'ē ke a'e putar ym te. Mujaxer hū japanduha ke tī. A'erehe esak katu ehe exo. (Aja rahā, ne je'ēha ke a'e mujaxer ym ta tī.)

Ihē rehe amō ta juru ai

¹⁶ Yman kapitā keruhū ruwa koty ihē apu'am a'am. Ihē rehe har amō ta jaxer pandu naī, ame'ē ke ihē amukatu a'am. “Ma'e aka'u te'eha ke ihē ama'e ym” aja ihē apandu pandu. Arahā: “Jete! Ma'e ka'u te'eha ke Páu ma'e ym” aja me'ē ihē rehe har pandu ym te awa. Upa ihē ke hijar oho. Mā peja Tupā ipy'a jywyr ame'ē ta rehe. ¹⁷ Upa ihē ke hijar oho. Anī. Upa ym. Ihē namō Tupā riki ixo katu. Ihē py'a ke a'e mātā katu tī. A'erehe myrandu katu ke ihē apandu katu te. Pe, ame'ē ke rehe heta jundéu awa aja ym ame'ē ta hendu. Arahā ihē ke jangwateran juru ngi Tupā muhem, ame'ēja saka. (Aja rahā, ihē ke kapitā keruhū jukwa ta tipe. Ame'ē ngi Tupā muhem.) ¹⁸ Ihē pe jaxer ai ame'ē ke amō ta ma'ema'e rahā, ame'ē ngi ihē ke a'e muhem ta tī. Pe, ywa pe inamō ihē ke a'e raho ta. A'ep inamō ihē axo ta kŷ. (Aja rahā, amō ta ihē ke mahy

ym te ta tĩ.) “A'e riki katu te me'ẽ ke” aja mã peja japandu ipe. Aja te'eha japandu. Amen. Ame'ẽ riki: “A'e tỹ” aja.

Katuha ke ihẽ amondo axo

¹⁹ Pirisi pe katuha ke ihẽ amondo axo. Ak pe aja tĩ. Pirisi sawa'e a'e. Onesi rok wyr pe har ta pe aja tĩ. Katuha ke amondo axo tĩ. ²⁰ Korin ok ta pe Era pyta. Toro riki ma'e ahyha pyhyk, a'erehe Mire ok ta pe a'e ke ihẽ ahijar. ²¹ Pahar ihẽ koty ejur. Aman ndy'ar ym rahã, ejur.

Nde pe sehar ta katuha ke mondo ixo. Ko Eu. Purutẽ aja tĩ. Karáu aja tĩ. Upa jande mu ta mondo ixo tĩ. Jesu rehe a'eta jurujar katu, a'erehe jande mu ta aja a'eta.

²² Mã peja nde py'a ke Jesu mãtã katu. Mã peja johu pehẽ rehe Tupã ipy'a katu te hũ.

Upa.

Tit pe paper pinim ke Páú mondo

Kere y rapa'ũ pe Tit ke Páú mupyta. A'ep Jesu kotyhar ta rehe Tit usak usak katu ta. Tupã je'êha ke a'e mu'e ta ngã pe tĩ. Myja Jesu kotyhar tama'e kapitã ta katu ta ixo my? Ame'ẽ rehe har Páú mujekwa tar katu ipe tĩ. Tit ke a'e muhury tar katu tĩ. A'erehe kome'ẽ paper pinim ke Tit pe a'e mondo.

Tit pe paper pinim ke Páú mondo

¹⁻⁴ Tit! Ko nde pe paper pinim ihẽ amondo axo. Ihẽ Páú. Tupãma'e miasu ke ihẽ. Jesu Kirisutu mondo ame'ẽ ke ihẽ tĩ. Ihẽ pe Tupã pandu:

—Ihẽ kotyhar ke nde. Ihẽ asak katu ame'ẽ ta ke emu'e katu eho. Aja rahã ihẽ rehe tapijar te'e we a'eta jurujar katu ta. A'eta pe jetehar te ke emujekwa tĩ. Ihẽ rehe ihẽ kotyhar ta py'a ke a'eta moĩ moĩ rahã, jetehar te ke a'eta ukwa katu. Ame'ẽ ke emujekwa ngã pe — aja ihẽ pe pandu.

Jetehar te ke jakwa katu. A'erehe jande ruhãha angaha ke rehe jaharõ jaxo. Ame'ẽ rehe har Tupã pandu katu. Kome'ẽ ywy keruhũ nixói te rahã, a'e pandu katu. Te'e ym a'e. Tupã putar rahã, myrandu ke a'e muwyr. Ame'ẽ namõ uhãha rehe har ngã pe a'e mujekwa. “Ame'ẽ myrandu ke nde pe ihẽ amujekwa. Ame'ẽ ke epandu pandu eho ngã pe. A'erehe nde ke ihẽ amondo” aja Tupã pandu ihẽ pe. A'erehe ame'ẽ myrandu ke ihẽ apandu pandu aho. Tupã riki jande muhãha.

Tit! Ihẽ aja Jesu rehe nde erejuru-jar katu tĩ. A'erehe ihẽ ra'yr aja nde.

Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu Kirisutu riki jande muhãha. Mã peja nde rehe a'eta ipy'a katu te hũ. Mã peja nde py'a ke a'eta muhury katu tĩ.

Myja me'ẽ Jesu kotyhar tama'e kapitã katu my

⁵ Kere y rapa'ũ pe jande jaxo rahã, Jesu kotyhar tama'e kapitã ta ke

jamu'am ym we rĩ. A'erehe a'ep nde ke ihẽ amupyta. Apo kapitã ta ke emu'am katu. Ok ta pame katu te emu'am. Ihẽ apandu ame'ẽ ke ekwa ekwa katu exo. ⁶ Kuja kapitã ke emu'am. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói ipe, aja amõ ta ukwa ehe har. Hakehar peteĩhar namõ jõ ixo rahã, katu tiki tĩ. Jesu rehe upa ta'yr ta jurujar katu ame'ẽ ke tĩ. Tajyr ta aja tĩ. Jesu rehe jurujar katu tĩ. Ipái rehe ame'ẽ ta hendu katu rahã, katu tiki tĩ. Imãi rehe aja tĩ. Hendu katu ehe tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ame'ẽ ta ma'ema'e ym, aja amõ ta ukwa rahã, katu tiki. (Aja me'ẽ sawa'e ke emu'am. Jesu kotyhar tama'e kapitã, aja emu'am.)

⁷ Jesu kotyhar tama'e kapitã riki. Ame'ẽ tama'e usakiha ke a'e. A'erehe ehe har katu ym amõ ta pandu ym rahã, katu tiki. A'e jõ sawa'e katu te ame'ẽ ke aja ukwa ym rahã, katu tiki tĩ. Pahar ipy'a pihun ym rahã, katu tiki tĩ. Kawĩ ngi ka'u ym rahã, katu tiki tĩ. Pahar jumai ym rahã, katu tiki tĩ. Tamatarer rehe jõ ipy'a moĩ moĩ ym rahã, katu tiki tĩ. ⁸ Pe, hok pe uhyk, ame'ẽ ta ke muxe katu rahã, katu tiki tĩ. Katu ame'ẽ ke putar rahã, katu tiki tĩ. Upa ma'ema'e, ame'ẽ ke ukwa katuha namõ ma'ema'e rahã, katu tiki tĩ. Amõ ta pe katu ame'ẽ ke ma'ema'e rahã, katu tiki tĩ. Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ katu rahã, katu tiki tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e Tate rahã, muputu'u ingi. (Aja rahã, ma'e ym ta.) Aja rahã, katu tiki tĩ. ⁹ Je'êha jetehar te ke jamu'e ngã pe. Ame'ẽ ke ipy'a pe kapitã mupyta katu rahã, katu tiki tĩ. Aja rahã, panduha jetehar namõ amõ ta ke a'e muhury katu ta. Aja Tupã rehe har ngã pe mujekwa katu ta. Pe, amõ koty mu'e ame'ẽ ta pe pandu: “Mã peja ym” aja pandu. Aja rahã, jetehar te ke a'e mu'e ta. (Aja me'ẽ sawa'e ke emu'am. Jesu kotyhar tama'e kapitã, aja emu'am.)

Muka'u te'e ame'ẽ ta pe: “Mã peja pemu'e ym” aja epandu

¹⁰ Tit! Ehendu katurahã! Jesu kotyhar tama'e kapitã ta rehe hendu ym

ame'ë ta heta ixo. Jesu kotyhar ta ke a'eta. Pe, a'eta mu'e we rĩ:

—Moise je'ëha rehe pehendu katu! — aja a'eta mu'e naĩ.

Jesu kotyhar ta ke a'eta muka'u ka'u te'e hũ ixo. Te'e je'ëha namõ muka'u ka'u te'e ixo. ¹¹ Upa katu te ok wyr pe har ta ke a'eta muka'u ka'u te'e tĩ. Jetehar ym ame'ë ke a'eta mu'e ixo. Aja tamatarer ke a'eta pyhyk pyhyk ixo. Tamatarer ke jõ a'eta putar, a'erehe a'eta mu'e mu'e ixo. Huxĩ ym riki ingi. A'erehe ame'ë ta je'ëha ke amõ mukanim ta me'ë te'e. (A'erehe: “Mã peja pemu'e ym” aja epandu a'eta pe.) ¹² Kere y rapa'ũ pe har ta ngi har amõ ixo. Upa katu te ma'e a'e pandu. A'e riki ixotyhar ta rehe har pandu:

—Kere y rapa'ũ pe har ta riki te'e pandu ame'ë ta ke a'eta. Aja te'eha a'eta. So'o jarõ ame'ëja saka. Amõ ta ke a'eta mupyrara tĩ. Ma'e u'uha ke jõ putar katu. Jyty'ym tĩ, a'erehe paraky ym — aja kere y rapa'ũ pe har ta rehe har a'e pandu.

¹³ A'e pandu ame'ë ke jetehar te ke. A'erehe muka'u ka'u te'e, ame'ë ta pe hãtã epandu: “Mã peja pemu'e ym” aja. (Nde rehe hendu rahã,) jetehar te ke rehe a'eta jurujar katu te ta my. ¹⁴ Jundéu awa ramũi ta pandu ame'ë ke rehe a'eta jurujar ym ta my tĩ. Jetehar te ke hijar ame'ë ta je'ëha rehe a'eta jurujar ym ta my tĩ. ¹⁵ Amõ amõ jundéu awa ta pandu:

—Ma'e ke pe'u ym. Aja Moise je'ëha rehe panduha ihĩ. Pe'u rahã, Tupã rehe pepy'a ym — aja pandu naĩ.

Sawa'e katu ame'ë pe upa katu te ma'e ke katu ipe. Sawa'e katu ym ame'ë pe upa katu te ma'e ke katu ym ipe. Tupã rehe jurujar ym ame'ë pe aja tĩ. Ma'e ukwa ukwa ixo ame'ë ke katu ym, a'erehe upa katu te katu ym ipe. Ipy'a ke jai te'e ixo, a'erehe upa katu te katu ym ipe. ¹⁶ “Tupã rehe har jakwa katu” aja a'eta pandu naĩ. Anĩ. Ima'e ma'ema'eha ke amõ koty. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe Tupã rehe har ukwa ym, aja ngã pe a'eta mujekwa. Tupã rehe a'eta hendu ym.

Pe, a'eta ke Tupã putar ym tĩ. Marã ka ym a'eta katu ame'ë ke ma'ema'eha.

2

Jetehar te ke emu'e katu

¹⁻² Nde riki aja ym tĩ. Jetehar te ke emu'e. Tamũi ta pe epandu katu. Kuja epandu katu:

—Kawĩ ngi peka'u ym. Katu pexoha namõ pexo tĩ. Pekwa katuha namõ pexo katu tĩ. Jetehar te ke rehe tapijar te'e we pejurujar katu. Aja pexo katu. Amõ ta rehe pepy'a katu tĩ. Pehẽ ke amõ ta mupyrara rahã, mã peja pehẽ py'ahu te'e pehendu — aja tamũi ta pe epandu katu.

³ A'i ta pe aja tĩ. Kuja epandu katu tĩ:

—Tupã rehe har pekwa katu pexo, aja pexo katu. (Aja rahã, katu ame'ë ke pema'ema'e ta.) Amõ ta rehe pehẽ juru ai ym tĩ. Kawĩ ngi peka'u ym tĩ. Katu ame'ë ke pemu'e — aja a'i ta pe epandu katu.

⁴ Aja rahã, kũjã pyahu ta ke a'i ta mu'e katu ta. Kuja mu'e katu ta: “Pehẽ sawa'e ta rehe pepy'a katu. Pehẽ membyr ta rehe pepy'a katu tĩ” aja. ⁵ Amõ we a'i ta pe epandu tĩ:

—Pekwa katuha namõ pexo katu. Ma'e jaxer ame'ë ke pehẽ py'a rupi pekwa pekwa ym pexo. Pehẽ rók wyr pe har ta rehe pesak pesak katu pexo. Pejyty'y ym tĩ. Peparaky katu tĩ. Pehẽ sawa'e rehe pehendu katu tĩ. Aja rahã, amõ ta pandu ta: “Jesu kotyhar ta riki katu ixo. A'erehe Tupã je'ëha riki katu” aja pandu ta. Aja kũjã pyahu ta ke pemu'e katu — aja a'i ta pe epandu katu.

⁶ Ta'ynuhu ta pe aja tĩ. Kuja epandu katu tĩ:

—Pekwa katuha namõ pexo katu — aja epandu katu ipe.

⁷ Tit! Nde aja tĩ. Katu ame'ë ke ema'ema'e tĩ. Aja rahã, nde aja amõ ta katu ame'ë ke ma'ema'e ta tĩ. Ngã ke nde eremu'e rahã, jetehar te ke emu'e. Nde eremu'e rahã, eju-musarái ym tĩ. ⁸ Panduha katu ame'ë ke epandu. Aja rahã: “Tit pandu ame'ë ke katu ym” aja amõ ta pandu

ym ta. Aja rahã, Jesu kotyhar ta rehe har marã ka ym katu ym ame'ẽ ke a'eta je'ẽha. A'erehe nde rehe parahy ame'ẽ ta huxĩ ta.

⁹ Miasu ta pe epandu katu tĩ. Jesu kotyhar ta ke ame'ẽ ta. Kuja epandu:

—Pehẽ jar ta rehe pehendu katu. Upa katu te pema'ema'e, ame'ẽ ke namõ pehẽ jar ta ke pemuhury katu. Pehẽ jar ta pe je'ẽha ke pemujywyr ym tĩ. ¹⁰ Pehẽ jarma'e pemukanim ym. Pepandu ame'ẽ ke pema'ema'e katu, aja pemujekwa katu pehẽ jar pe. Aja te'eha pehẽ — aja miasu ta pe epandu katu.

Aja miasu ta upa katu te katu ame'ẽ ke ma'ema'e rahã, amõ ta pandu ta:

—Tupã rehe har Jesu kotyhar ta mu'emu'e. Ame'ẽ mu'e ame'ẽ ke katu — aja pandu ta.

Jande rehe Tupã ipy'a katu te hũ a'erehe katu aja jaxo ta me'ẽ te'e

¹¹ Upa awa ta ke Tupã muhã tar katu. A'erehe awa ta rehe a'e ipy'a katu te hũ, ame'ẽ ke ngã pe a'e mujekwa. ¹² Awa ta rehe a'e ipy'a katu te hũ. A'erehe jande ke a'e mu'e tĩ. Kuja. Ma'e ke a'e putar ym ame'ẽ ke jahijar. Katu ym ma'ema'eha ke kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta putar. Ame'ẽ ke jahijar tĩ. Pe, jakwa katuha namõ jaxo katu rahã, katu tiki. Amõ ta pe katu ame'ẽ ke jama'ema'e rahã, katu tiki tĩ. Tupã putar ame'ẽ ke jama'ema'e rahã, katu tiki tĩ. Aja apo jama'ema'e jaxo rahã, katu tiki tĩ.

¹³ Aja jaxo rahã, jande rury katuha namõ Jesu Kirisutu jywryriha rehe jaharõ jaxo. Katu te ha namõ a'e jywyr ta. A'e riki Tupã a'e tĩ. Pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e. A'e riki jande muhãha tĩ. ¹⁴ A'e manõ, a'erehe jande ke a'e muhã katu. Upa jandema'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe a'e muhepy. Ame'ẽ ke jande py'a ngi a'e mukanim, ame'ẽja saka. A'erehe jande py'a ke a'e juhyk apo 'y. Aja rahã ixotyhar ta ke jande. Ima'e ke jõ jande. A'erehe katu ame'ẽ ke jama'ema'e tar katu tĩ.

¹⁵ Upa ihẽ apandu ame'ẽ ke emu'e katu. Nde erepandu katuha namõ

emu'e katu. Nde rehe hendu ame'ẽ ta ke emuhury katu. Aja rahã, Jesu rehe ame'ẽ ta ipy'a katu te we rĩ. Katu ym amõ ma'e rahã: “Mã peja ym” aja epandu ipe. Nde rehe amõ ta hendu ym rahã, ame'ẽ ta pe epandu:

—Tupã je'ẽha rupi ma'e ihẽ apandu pandu. A'erehe mã peja ihẽ rehe pehendu katu — aja epandu.

3

Jande rehe Tupã pyrara usak, a'erehe jande ke a'e muhã katu

¹ Nde koty ixo ame'ẽ ta pe kuja epandu katu:

—Kapitã ta rehe pehendu katu. Kapitã keruhũ ta rehe pehendu katu tĩ. Ma'e katu ame'ẽ ke amõ ta pandu rahã, pahar ame'ẽ ke pema'ema'e katu. Pehendu katu a'eta rehe. ² Amõ ta rehe pehẽ juru ai ym. Amõ ta namõ peje'ẽ hãtã tã ym. Amõ ta namõ pehẽ juehe katu pexo. Upa awa ta rehe pehẽ rury katu pexo. Aja te'eha pehẽ — aja nde koty ixo ame'ẽ ta pe epandu katu.

³ Amukwehe te we jetehar te ke jakwa ym jaxo tĩ. Tupã rehe jahendu ym tĩ. Jande ke amõ ta muka'u ka'u te'e hũ tĩ. Upa ma'e jaka'u te'eha ke jama'e tar katu. Ma'e katu ym ame'ẽ ke te'e jama'ema'e hũ jaxo. Amõ ta rehe jakyty'ym tĩ. Amõ ta rehe japy'a ym tĩ. Jande rehe amõ ta ipy'a ym tĩ.

⁴ Tupã riki katu te ame'ẽ ke a'e, ame'ẽ ke jande pe a'e mujekwa. Awa ta rehe a'e ipy'a katu. Ame'ẽ ke a'e mujekwa tĩ. A'e riki jande muhãha.

⁵ Jande ke a'e muhã katu. Katu ame'ẽ ke jama'ema'e, a'erehe jande ke a'e muhã katu my? Anĩ. Aja ym. Jande rehe a'e pyrara usak, a'erehe jande ke a'e muhã katu. Jande py'a ke a'e juhyk, a'erehe jande py'a ke amõ koty Tupãã muruwak mondo. Mupyahu ame'ẽja saka. Jaxoha pyahu aja muruwak tĩ. ⁶ Jesu Kirisutu manõ. A'erehe jande py'a rehe l'ã ke Tupã muwyr. A'e me'ẽ te'e riki. Jesu riki jande muhãha. ⁷ Jande rehe Tupã ipy'a katu te hũ, a'erehe Tupã namõ jande juehe katu jaxo. Pe, jande

ruhãha rehe jaharõ jaxo. Ame'ẽ ke jande pe a'e me'ẽ. ⁸ Upa ihẽ apandu ame'ẽ ke jetehar te ke.

Muka'u te'e ame'ẽ ta namõ eje'ẽ hãtã tã ym

Ihẽ apandu ramõ ame'ẽ ke emu'e mu'e katu te we rĩ. Aja rahã, Tupã rehe jurujar katu ame'ẽ ta katu ame'ẽ ke jõ ma'ema'e tar katu. Kome'ẽ je'ẽha riki katu ame'ẽ ke. Myja ixoha katu my, ame'ẽ ke mujekwa katu ngã pe tĩ. ⁹ Jundéu awa ramũi ta rer rehe har amõ ta pandu pandu. Mãte hũ te'e ame'ẽ ta hamũi ta rer ihĩ. Ame'ẽ rehe har pandu pandu ame'ẽ ta namõ eje'ẽ hãtã tã ym. Moise je'ẽha rehe har amõ ta pandu pandu. Ame'ẽ ta namõ eje'ẽ hãtã tã ym tĩ. Je'ẽha hãtã tã ha riki katu ym. Jaxer riki tĩ. ¹⁰ Jesu kotyhar ta ukwa katuha ke amõ koty koty amõ muruwak. Aja rahã: “Mã peja ym” aja muka'u te'eha ta pe epandu. Aja mokõihar epandu ipe tĩ. Pe, nde rehe hendu ym rahã, ehõ ingi. ¹¹ Ame'ẽ ta riki sawa'e ta jaxer ame'ẽ ta ke, aja nde erekwa. Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e, a'erehe sawa'e jaxer aja a'e mujekwa nde pe.

Amõ ta rehe ehaihu katu

¹² Nde koty sawa'e ke ihẽ amondo ta. Her Ar. A'e ke amondo ym rahã, Tik ke ihẽ amondo ta. Nde rehe a'e uhyk rahã, pahar Niko ok ta pe ejur. A'ep ihẽ axo ta tĩ. Aman ndy'ar rahã, a'ep ihẽ apyta we ta, aja ihẽ akwa tĩ. ¹³ Amõ sawa'e rehe ehaihu katu. Her Sena. Je'ẽha hãtã tã ame'ẽ mukatuha ke a'e. Apor ke ehaihu katu tĩ. A'etama'e ym te rahã, ame'ẽ ke eme'ẽ katu a'eta pe. Aja rahã, ame'ẽ namõ a'eta oho katu ta. ¹⁴ Jesu kotyhar ta pe emujekwa katu. “Katu ame'ẽ ke pema'ema'e” aja emujekwa katu ngã pe. “Ima'e ym te ame'ẽ ta rehe pehaihu katu” aja emujekwa ngã pe tĩ. Aja rahã, ma'e ke me'ẽ katu ta. Aja rahã, Jesu kotyhar ta jyty'ÿ ym ta. Paraky katu ta.

¹⁵ Upa ihẽ namõ ixo ame'ẽ ta katuha ke nde pe mondo ixo. Nde koty Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ

ta ixo. Jande rehe a'eta ipy'a katu. Katuha ke ame'ẽ ta pe jamondo jaxo tĩ, aja ame'ẽ ta pe epandu tĩ.

Mã peja upa nde kotyhar ta rehe Tupã ipy'a katu te hũ.

Upa.

Siremō pe paper pinim ke Páú mondo

Siremō riki ima'ehū namō ixo ame'ē ke a'e. Pe, miasu ujan oho ingi. Her One. Ma'e ke a'e mukanim raho tī. Pe, kyndaha pe Páú ixo rahā, One ke sonda ta muhyk raho tī. Hom ok ta pe har kyndaha pe kynda raho. Pe, One pe Tupā rehe har Páú mujekwa rahā, Jesu rehe One jurujar katu tī. A'erehe imu aja apo 'y. Pe, ijar pe, Siremō pe One ke Páú mujywyr tar katu. A'erehe ame'ē rehe har Siremō pe Páú mupinim. “Ihē aja One ke nde rok pe emupyta katu tī” aja Siremō pe Páú mupinim.

Siremō pe paper pinim ke Páú mondo

¹ Siremō! Ko nde pe paper pinim ihē amondo axo. Ihē Páú. Timo ihē namō ixo tī. Jande mu ke a'e.

Ko nde riki jande rehe katu ame'ē ke nde. Jande aja Tupā je'ēha ke nde erepandu pandu erexo tī. Jesu rehe har ihē apandu pandu. (Ame'ē ke amō ta putar ym. A'erehe kyndaha pe ihē ke amō ta kynda raho.) A'erehe kyndaha pe ihē axo. ² Nde rok pe Jesu kotyhar ta jy'ar jy'ar. Ame'ē ta pe katuha ihē amondo axo tī. Ihē rendyr pe, Asi pe, katuha ihē amondo axo tī. (Jesu rehe a'e jurujar katu, a'erehe: “Ihē rendyr” aja ihē apandu.) Aki pe katuha ihē amondo axo tī. Ihē aja Tupā je'ēha ke a'e pandu pandu oho ngā pe tī.

³ Tupā riki jande pái keruhū. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te. Mā peja pehē rehe a'eta ipy'a katu te hū. Mā peja pehē py'a ke a'eta muhury katu.

Siremō! Johu jande py'a ke nde eremātā katu

⁴⁻⁵ Upa Tupā kotyhar ta rehe nde erepy'a katu, aja ihē ahendu. Jesu, jandema'e sawa'e te rehe nde erejurujar katu te, aja ihē ahendu tī. A'erehe Tupā namō ihē apandu pandu rahā, kuja ihē apandu:

—Jande pái keruhū! Siremō rehe nde eresak katu. A'erehe ne jō riki katu te me'ē ke — aja apandu ipe.

⁶ Tupā namō ihē apandu:

—Jesu rehe Siremō jurujar katu. Mā peja ame'ē rehe har ngā pe a'e pandu pandu katu te we rī. Aja rahā, hendu ame'ē ta jurujar katu ta ehe tī. Aja rahā, upa ma'e katu ame'ē ke Kirisutu me'ē jande pe. Ame'ē ke mā peja jurujar katu ame'ē ta ukwa katu. Kirisutu kotyhar ta ke jande — aja ihē apandu Tupā namō.

⁷ Siremō! Ihē mu aja nde. Tupā kotyhar ta rehe nde erepy'a katu, a'erehe ihē rury katu. Ihē ke nde eremuhury katu, a'erehe ihē py'a ke nde eremātā katu. Upa Tupā kotyhar ta ke nde eremuhury katu tī, a'erehe ihē aja a'eta tī. A'eta py'a ke nde eremātā katu tī.

One rehe har ihē apandu nde pe

⁸ Jande ke nde eremuhury katu, a'erehe ma'e ke nde pe ihē apandu ta apo 'y. Kirisutu je'ēha rupi nde pe ihē apandu tar katu. ⁹ Anī. Aja ym ta ihē. Nde rehe ihē apy'a katu, a'erehe ma'e ke nde pe ihē apandu ta. (Wewe katu apandu ta. Ihē je'ēha rupi apandu ta.) Ihē Páú. Ihē tamūi te ihē. Jesu rehe har ihē apandu pandu, a'erehe kyndaha pe ihē axo.

¹⁰ Apo One rehe har nde pe ihē apandu. Kyndaha pe ihē axo rahā, myrandu katu ihē apandu ipe. A'erehe Jesu rehe a'e jurujar katu. A'erehe ihē ra'yr aja a'e. Pe, ipái aja ihē. ¹¹ Yman nde pe One paraky ixo. Arahā a'e jaxer nde pe. Apo ihē pe a'e katu 'y. Apo nde pe a'e katu ta tī.

¹² Apo nde koty a'e ke ihē amujywyr ta. Ihē apy'a katu ehe, a'erehe nde koty a'e ke ihē amujywyr rahā, ihē apyai te ta. ¹³ Myrandu katu ihē apandu pandu, a'erehe kyndaha pe ihē axo. Se ihē axo rahā, One ke ihē amupyta tar katu. Aja rahā, One riki ihē rehe haihu katu ta. Se nde erexo ym. A'erehe marā ka ym ihē rehe nde erehaihuha. (A'erehe One riki ihē rehe haihu katu ta.) ¹⁴ Nde erema'e

ta me'ē te'e, a'erehe ihē rehe nde erehaihu katu ta, aja nde erekwa. Anī. Aja ym ihē aputar. Nde ereputar katu, a'erehe One pe nde erepandu ta:

—One! A'ep epyta. Páu rehe ehaihu katu — aja.

Anī we rī. “Ere” aja nde erepandu rahā jō, a'e ke ihē amupyta ta.

¹⁵ Siremō! Yman nengi One oho. Apo nde koty a'e jywyr rahā, ne namō aja te'e a'e ixo ta my. ¹⁶ Nema'e miasu, aja ym ehe har ekwa ekwa exo apo 'y. Kirisutu rehe a'e jurujar katu, a'erehe ne mu apo 'y, aja ekwa ekwa exo tī. A'erehe nde koty jywyr rahā, i'ar koty te we miasu katu ame'ē ke a'e apo 'y, aja ekwa ekwa exo. Nde aja Kirisutu rehe a'e jurujar katu tī, a'erehe ne mu aja a'e tī. A'erehe i'ar koty te we nde pe katuha a'e tī. Ihē apy'a katu ehe. Ihē pe katu a'e tī.

¹⁷ Nde aja Tupā je'ēha ke ihē apandu pandu, aja nde erekwa katu. A'erehe One ke nde rok pe emupyta katu. Ihē aja a'e ke emupyta katu tī.

¹⁸ Yman ma'e katu ym ame'ē ke a'e ma'e my. Nde pe ma'e ke a'e mujywyr ta me'ē te'e my. Ame'ē ke paper rehe emapyk. (Anī. Onema'e nixói te ma'e ke.) A'erehe ihē riki ame'ē ke amujywyr ta nde pe. ¹⁹ Ko paper rehe ihē amupinim katu:

—Ihē Páu. Ihē ame'ē ta nde pe — aja.

Pe, kuja ekwa ekwa exo tī. (Myja nde ke Tupā muhā katu ta my, ame'ē rehe har nde pe ihē riki apandu. A'erehe ihē pe ma'e ke nde ereme'ē ta me'ē te'e, ame'ēja saka.)

²⁰ Siremō! Ihē mu aja nde! Jandema'e sawa'e te rehe jajurujar katu, a'erehe ihē apandu ame'ē ke ema'e katu. One ke nde rok pe emupyta katu tī. Aja rahā, ihē ke nde eremuhury katu ta.

²¹ Ihē apandu ame'ē ke nde erema'e katu ta. One ke nde rok pe nde eremupyta katu ta, aja ihē akwa katu. A'erehe paper pinim ke nde pe ihē amondo axo. Jete riki. Ihē apandu ame'ē 'ar koty te we katu ame'ē ke

nde erema'e katu ta, aja akwa katu. ²² Nde koty ihē ahyk ta aho my, aja ihē akwa. Ame'ē rehe har Tupā namō pepandu katu, a'erehe aja ihē akwa. A'erehe ihē akeriha renda ke epeir katu apo tī.

Katuha ke Páu mondo

²³ Jesu Kirisutu rehe har Epar pandu pandu. (Ame'ē ke amō ta putar ym. A'erehe kyndaha pe a'e ke amō ta kynda raho.) A'erehe kyndaha pe ihē namō a'e ixo. Katuha ke nde pe a'e mondo ixo. ²⁴ Mak aja tī. Katuha ke nde pe a'e mondo ixo tī. Arita aja tī. Mondo ixo tī. Nema aja tī. Mondo ixo tī. Ruk aja tī. Katuha ke nde pe a'e mondo ixo tī. Ihē namō myrandu katu ke a'eta pandu pandu ixo.

²⁵ Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Mā peja johu pehē rehe a'e ipy'a katu te hū.

Upa.

Emberéu awa ta pe mupinim me'ẽ ke

Awa kome'ẽ paper mupinim my? Ukwa ym awa. Jundéu awa ta ngi har amõ amõ ta Jesu rehe jurujar katu. “Emberéu awa ta ke” aja amõ jundéu awa ta her tĩ. Ame'ẽ ta pe kome'ẽ paper ke amõ mupinim. A'erehe kome'ẽ paper pinim: “Emberéu” aja jakwa.

Amõ ta amõ koty mu'e tar katu. “Ymanihar ta aja Tupã rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu tĩ. A'erehe Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe hymba ke hapy tĩ” aja mu'e naĩ.

“Anĩ. Mã peja ym” aja kome'ẽ paper rehe panduha ihĩ. “Jesu Kirisutu rehe jõ pehẽ py'a pemapyk. A'e riki upa katu te amõ ta 'ar koty te we katu te ha” aja panduha ihĩ tĩ.

Jesu kotyhar ta pe: “Ihẽ mu ta” aja pandu.

Tupã je'ẽha ke Ta'yr pandu

¹ Yman Ta'yr uwyr ym rahã we, ima'e je'ẽha ke Tupã mujekwa. Amõ amõ rahã, mujekwa. Amõ koty koty mujekwa. Je'ẽha ke pandu pandu ame'ẽ ta pe mujekwa. Pe, a'eta riki jande ramũi ta pe Tupã je'ẽha ke pandu pandu hũ. ² Apo anĩ. Ta'yr ke a'e muwyr. Pe, ima'e je'ẽha ke Ta'yr riki pandu pandu jande pe. Yman te Tupã pandu ipe: “Nde riki upa ma'e ke emujã” aja. A'erehe Ta'yr riki upa katu te ma'e ke mujã. Kome'ẽ ywy keruhũ mujã. Ywa ke mujã tĩ. Pe, Tupã pandu ipe tĩ:

—Nde pe upa katu te ma'e ke ihẽ ame'ẽ ta. Upa katu te nema'e wan ta. Aja te'e ta — aja Ta'yr pe.

³ Tupã katu te ha aja Ta'yr tĩ. Aja ngã pe Ta'yr mujekwa. Tupã aja Ta'yr tĩ. Upa katu te a'e mujã ame'ẽ ke henda pe te'e ihĩ katu. Ywa rehe ihĩ ame'ẽ ke. Ywy rehe ihĩ ame'ẽ ke tĩ. Ihĩ katu tĩ. Ywa rehe wata ame'ẽ ke hape rupi wata katu tĩ. Pyrãtãha namõ a'e pandu, a'erehe henda pe te'e ihĩ katu. Wata katu tĩ. A'e manõ rahã, upa

awa ta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy. A'erehe awa ta py'a ke Tupã juhyk katu. A'e manõ, pe, kwera katu uhem tĩ. Pe, ywa pe Tupã rake a'e wapyk oho. Aja rahã, a'e riki je'ẽha te reko, aja mujekwa katu. Tupã riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e.

Ta'yr riki Tupã je'ẽha rahoha ta 'ar koty te we katuha

⁴ Tupã rake Ta'yr wapyk, a'erehe Tupã je'ẽha rahoha ta 'ar koty te we Ta'yr katu te ha. “Ihẽ ra'yr” aja Ta'yr pe Tupã pandu, a'erehe ame'ẽ ta 'ar koty te we Ta'yr katuha tĩ. ⁵ Ta'yr pe jõ a'e pandu:

“Apo ngã pe ihẽ amujekwa ta. Nde riki ihẽ ra'yr. Nde pái ihẽ” aja. Aja ym ima'e je'ẽha rahoha ta pe pandu. Amõ we Ta'yr pe a'e pandu: “Ko nde pái ihẽ axo. Ihẽ ra'yr nde tĩ” aja.

Aja ym ima'e je'ẽha rahoha ta pe a'e pandu. (A'erehe i'ar koty te we Ta'yr katuha.) ⁶ Upa awa ta 'ar koty te we katuha ame'ẽ ke a'e. Kome'ẽ ywy keruhũ pe Ta'yr ke a'e muwyr tate rahã, upa katu te ima'e je'ẽha rahoha ta pe a'e pandu:

“Ihẽ ra'yr rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu” aja.

⁷ Ima'e je'ẽha rahoha ta rehe har a'e pandu rahã, kuja a'e pandu:

“Ywytu aja pahar ihẽma'e je'ẽha rahoha ta ke ihẽ amondo.

Tata aja pyrãtãha namõ ihẽma'e je'ẽha rahoha ta ma'e ke ma'ema'e ta tĩ. Ihẽ apandu ame'ẽ ke ma'ema'e ta” aja.

(Aja rahã, je'ẽha rahoha ta ima'e mi-asu ta ke aja mujekwa. A'erehe Ta'yr wyr koty te we katuha, aja mujekwa.)

⁸ Ta'yr rehe har a'e mujekwa. Kuja: “Ihẽ aja nde tĩ. (A'erehe: ‘Tupã’ aja nde pe amõ ta pandu ta tĩ.) Nde riki kapitã keruhũ te. Aja te'e ta nde erexo.

Nde kotyhar ta ke nde eremondo mondo rahã, katuha namõ nde eremondo mondo ta.

⁹ Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e, ame'ẽ rehe nde ereparahy.

Katu amō ma'ema'e, ame'ẽ ke nde ereputar katu. A'erehe nde pe ihẽ apandu: 'Ihẽma'e ke nde' aja. Ihẽ Tupã.

Pe, nde rehe katu ame'ẽ ta pe ihẽ apandu: 'Pehẽ katu' aja.

I'ar koty te we nde pe ihẽ apandu: 'Nde katu te' aja. A'erehe nde rury katu nde erexo" aja Ta'yr rehe har Tupã pandu. Yman ame'ẽ panduha ke Ndawi mupinim.

¹⁰ Tupã pandu tĩ:

"Sawa'e! Kirisutu nde. Ma'e ke nixói te rahã, kome'ẽ ywy keruhũ nde eremujã.

Nema'e pyrãtãha namō ywa ke nde eremujã tĩ.

¹¹⁻¹² Upa ame'ẽ ta ke nixói te ta tĩ. Awama'e mundeha aja ame'ẽ ke ymanihar wan ta oho. Kanim ta.

Mundeha ke amō pukek. Aja kome'ẽ ywy keruhũ ke nde erepukek ta tĩ. Ywa ke aja tĩ. Nde erepukek ta tĩ. (Pe, nde erembor ta tĩ.)

Mundeha ymanihar ke amō ombor. Pe, pyahu ke pyhyk. Aja kome'ẽ ywy keruhũ ke nde eremukanim ta tĩ.

Pe, pyahu ame'ẽ ke nde eremujã ta tĩ. Ywa ke aja tĩ. Pyahu ame'ẽ ke nde eremujã ta tĩ.

Nde anĩ. Aja te'e ta nde erexo katu. Nde ruhã te hũ ame'ẽ ke nde" aja Ta'yr rehe har Tupã pandu.

¹³ Ta'yr pe Tupã pandu:

"Se ihẽ rake ewapyk katu. Nde ruwan ta ke ihẽ amuputu'u katu ta. Upa ame'ẽ ta nde rehe hendu katu ta" aja ipe. ("Tupã rake wapyk" aja pandu rahã: "A'e je'ẽha te reko" aja mujekwa katu.)

Ima'e je'ẽha rahoha ta pe aja ym a'e pandu. Ta'yr pe jō pandu. (A'erehe i'ar koty te we Ta'yr katuha.)

¹⁴ Ma'erehe Tupã je'ẽha rahoha ta ixo my? Tupãma'e miasu ta ke ame'ẽ ta. Awa'ã ta aja te'e ixo. Pe, ame'ẽ ta ke Tupã mondo mondo. A'e muhã ta,

ame'ẽ ta koty a'e mondo. Pe, ame'ẽ ta namō a'eta ma'e ke ma'ema'e katu oho ixo tĩ.

2

Jande ke Tupã muhã katu

¹ Ta'yr katuha riki Tupã je'ẽha rahoha ta 'ar koty te we katuha. A'erehe jete har te ke jahendu ame'ẽ ke rehe mã peja tapijar te'e we jajurujar katu. Aja rahã jaharái ym ta. ² Jande ramüi ta pe myrandu ke Tupã je'ẽha rahoha ta pandu pandu. Ame'ẽ riki: "Moise je'ẽha ke" aja jakwa katu. Ame'ẽ riki jete har te ke aja Tupã mujekwa ngã pe. Ame'ẽ je'ẽha mujekwa aja a'eta ma'ema'e ym rahã, a'eta ke Tupã mupyrara. Ame'ẽ ke rehe hendu ym rahã, aja tĩ. Tupã mupyrara tĩ. ³ Tupã je'ẽha rahoha ta pandu, ame'ẽ ke rehe awa hendu ym rahã, Tupã mupyrara. Aja rahã, ngã ke Ta'yr muhã katu ta, ame'ẽ myrandu rehe awa hendu ym rahã, marã ka ym Tupã mupyraraha ngi uhemihã. Moise je'ẽha rehe hendu ym, ame'ẽ ta 'ar koty te we mupyrara ta. (A'erehe Ta'yr pandu, ame'ẽ ke rehe i'ar koty te we hendu katu ta me'ẽ te'e.)

Ngã ke Tupã muhã katu ta, aja jandema'e sawa'e te riki pandu py. A'engi hendu ehe, ame'ẽ ta jande pe mujekwa tĩ. Jete har te ke aja a'eta mujekwa jande pe. ⁴ Tupã aja tĩ. Mujekwa a'e tĩ. Jete har te ke aja hendu ehe, ame'ẽ ta mujekwa ixo rahã, Tupã mujekwa tĩ. Kuja. Marã ka ym amō ma'eha, ame'ẽ ke Tupã ma'ema'e katu rahã, ngã pandu: "Mã! Katu te hũ!" aja. Aja pandu ame'ẽ ke jete har te ke aja a'e mujekwa katu ngã pe tĩ. Amō we tĩ. A'e putar aja I'ãma'e pyrãtãha ke a'e muwyr. Ma'e ke Tupã'ã te'e me'ẽ me'ẽ, ame'ẽ ke Kirisutu rehe jurujar katu ame'ẽ ta pe a'e muwyr. A'erehe Ta'yr rehe hendu, ame'ẽ ta pandu ame'ẽ ke riki jete har te ke aja jakwa katu.

Jande ke muhã katu ame'ẽ rehe har

⁵ Kome'ẽ ywy keruhũ pyahu ame'ẽ rehe har japandu. Ame'ẽ ke Tupã mujã ta. "Ame'ẽ pe har tama'e kapitã

keruhũ ke nde” aja ym ima'e je'ẽha rahoha ta pe a'e pandu. ⁶ Anĩ. Amõ pe a'e pandu. Pesarahã! Yman Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim:

“Nde Tupã. Awa ke rehe nde ereharái ym.

Awa te'e tipe. Anĩ. Nde eresak katu ehe.

⁷ A'e ke nema'e je'ẽha rahoha ta wyr koty te we katuha, aja nde eremu'am.

I'i atu ym iwyr koty te we katuha. A'e ke rehe nde eresak katu. A'erehe nde erepandu: ‘Nde katu’ aja.

Kapitã keruhũ aja: ‘Nde katu’ aja nde erepandu.

⁸ Pe, nde erepandu tĩ: ‘Upa katu te ma'e ke ihĩ. Ame'ẽ tama'e kapitã keruhũ nde’ aja nde erepandu tĩ.” Aja Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim.

Pesarahã! Ame'ẽ je'ẽha rehe Tupã mujekwa: “Upa katu te ma'e ke ixo. Ame'ẽ tama'e kapitã keruhũ nde” aja. Aja rahã, upa katu te riki. Pyta we ym ma'e ke. Pesarahã! Apo sehar sawa'e aja ym we rĩ. Upa katu te, ame'ẽ tama'e kapitã keruhũ ym we rĩ.

⁹ Jesu anĩ. Ehe har jakwa. Ymaniwe awa te'e a'e ixo tĩ. (A'erehe Tupã je'ẽha rahoha ta wyr koty te we a'e katuha.) I'i atu ym awa te'e a'e ixo. Aja ixo rahã, Jesu manõ. Tupã usak katu ehe. A'erehe upa kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy. A'e pyrara. Pe, manõ. A'erehe apo Tupã pandu ipe: “Nde riki katu te me'ẽ ke” aja. Apo katuha renda pe a'e ixo 'y. (A'erehe Tupã je'ẽha rahoha ta 'ar koty te we Jesu katuha apo tĩ, aja mujekwa katu.)

¹⁰ Upa ma'e ke Tupã mujã. Pe, a'e panduha rupi upa ma'e ke ixo katu. Jesu ke amõ ta mupyrara rahã, Tupã pandu: “Mã peja” aja. A'erehe a'e pyrara ixo. Pe, pyraraha upa rahã, a'e pandu ipe: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja. A'e pyrara, a'erehe heta ta'yr ta ke a'e raho. Katuha renda pe inamõ raho. Jesu riki hundutar oho py, ame'ẽja saka. Pe, Tupã muhã

katu ame'ẽ ta haikwer rupi oho tĩ, ame'ẽja saka tĩ. (A'erehe Tupã je'ẽha rahoha ta 'ar koty te we Jesu katuha, aja mujekwa katu.)

¹¹ Ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e. Ame'ẽ ke ngã py'a ngi Jesu juhyk. A'erehe Tupã riki ame'ẽ tama'e pái keruhũ. Jesu pái tĩ. Peteĩ riki jande pái keruhũ. A'erehe ipy'a juhyk ame'ẽ ta pe Jesu pandu: “Ihẽ mu ta” aja. Huxĩ ym ha namõ a'e pandu: “Ihẽ mu ta” aja. (Ame'ẽ ke amõ mujekwa.) Kuja. ¹² Tupã pe a'e pandu: “Ma'e ke nde erema'ema'e. Ame'ẽ ke ihẽ mu ta pe ihẽ apandu ta.

A'eta jy'ar rahã, nde rehe har ihẽ apandu ta: ‘Katu te me'ẽ ke a'e’ aja.”

¹³ A'e pandu tĩ:

“Tupã rehe ihẽ ajurujar katu ta” aja. (Aja rahã, imu ta aja a'e tĩ, aja a'e mujekwa katu.)

Amõ we tĩ:

“Se nde eremuhã katu, ame'ẽ ta namõ ihẽ axo. Nde ra'yr ta aja a'eta. Ihẽ pe a'eta ke nde ereme'ẽ, ame'ẽja saka” aja Tupã pe Ta'yr pandu. (Aja rahã, imu ta aja a'e tĩ, aja a'e mujekwa katu.)

¹⁴ “Ta'yr ta” aja a'e pandu. Ame'ẽ ta riki awa ta te'e a'eta tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke. Pe, Jesu uwyr rahã, ame'ẽ ta aja a'e tĩ. Awa te'e a'e tĩ. A'erehe a'e manõ rahã, Satanama'e pyrãtãha ke a'e muputu'u. Manõha ngi ngã ke Satana mukyje. (Ãjã ramũi a'e.) Ame'ẽ ke a'e mukanim tĩ. ¹⁵ Manõha ngi awa kyje. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ixo rahã, aja te'eha kyje. Ame'ẽ kyjeha ke Jesu mukanim. Kyjeha ngi poir, ame'ẽja saka.

¹⁶ Pesarahã! Tupã je'ẽha rahoha ta py'a ke a'e muhury ym uwyr. Amõ ta py'a ke muhury uwyr. Kuja. Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim: “Amarã rainõ ta py'a ke a'e muhury uwyr” aja. (Aja pandu rahã, Tupã kotyhar ta rehe har pandu, aja jakwa katu.) ¹⁷ Ngã py'a ke a'e muhury katu uwyr, a'erehe imu ta aja a'e uwak ta me'ẽ te'e tĩ. Jande riki imu ta aja

tī. Aja rahā, jande aja a'e tī. Awa te'e rahā, pa'i keruhū aja a'e ixo tī. (Jesu riki pa'i keruhū aja tī.) Tupāma'e ma'ema'eha ke a'e ma'ema'e katu. Pa'i keruhū aja ixo rahā, awa ta rehe a'e pyrara usak. A'e pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu tī. Ma'e ka'u te'eha ke ngā ma'ema'e, ame'ē ke rehe pa'i keruhū muhepy. (Jesu riki pa'i keruhū.) A'erehe ngā rehe Tupā ipy'a jywyr katu. ¹⁸ Ma'e ka'u te'eha ke Jesu ma'e, ame'ē ke Satana putar tipe. (Anī. Ma'e ym te a'e.) Satana manga manga tipe. (Ājā ramūi a'e.) A'erehe mangaha ke Jesu ukwa katu. A'erehe Tupā kotyhar ta ke ājā ramūi manga manga rahā, ame'ē ta py'a ke Jesu mātā katu. Ame'ē ke ukwa katu tī. A'e pyrara tī. A'erehe Tupā kotyhar ta pyrara ixo rahā, ame'ē ta py'a ke Jesu mātā katu tī. Ame'ē ke ukwa katu tī.

3

Moise 'ar koty te we Jesu katuha

¹ Ihē mu ta! Jesu rehe pejurujar katu, a'erehe ihē mu ta aja pehē. Pehē pe Tupā pandu:

—Ihē koty pehē py'a pemuruwak — aja.

Pesarahā! Mā peja Jesu rehe har pekwa pekwa pexo. A'e ke Tupā muwyr. Pa'i keruhū aja a'e ke muwyr. Pe, jande japandu:

—Ixotyhar ta ke jande. Jajurujar katu ehe — aja.

² Tupā pandu ipe:

—Pa'i keruhūma'e ma'eha ke nde erema'ema'e — aja.

A'erehe a'e pandu ame'ē ke Jesu ma'ema'e katu. Yman Moise aja tī. Juja katu te ma'eha tī. Tupā pandu ipe:

—Ihē kotyhar ta rehe esak katu — aja ipe. —Ame'ē ma'eha ke nde pe ihē ame'ē — aja Moise pe.

A'erehe a'e pandu ame'ē ke Moise ma'ema'e katu. ³ Ok mujāha pe amō ta pandu: “Mā! Katu nde eremujā!” aja. Aja ok rehe har aja pandu ym awa. A'erehe ok mujāha riki ok 'ar koty te we katuha. Aja Jesu tī. Moise 'ar koty te we Jesu katuha a'e tī.

(A'erehe Jesu rehe pehendu katu ta me'ē te'e.) ⁴ Ok pame katu te awa mujā. Tupā riki upa katu te ma'e ke mujā. ⁵⁻⁶ Tupāma'e miasu ke Moise. Tupā pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu. Tupā kotyhar ta rehe a'e usak katu. Pe, ma'e ke Tupā mujekwa ta, ame'ē ke ngā pe a'e pandu pandu. Kirisutu riki Tupā ra'yr. Tupā pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu tī. Tupā kotyhar tama'e kapitā keruhū ke a'e. Moise riki miasu. Kirisutu riki Tupā ra'yr. A'erehe Moise 'ar koty te we katuha. Kirisutu kotyhar ta ke jande. Aja rahā, ma'e hok wyr pe har ta aja jande jaxo. Kirisutu jywyrriha ke rehe jaharō katu. Jande ke amō ta mahy rahā, jande py'ahu te'e jahendu. Jajurujar katuha ke jahijar ym. Upa aja jaxo rahā, ima'e hok wyr pe har ta ke aja jaxo. Ixotyhar ta ke jande aja jamujekwa katu.

Jande py'a ke Tupā muhury katu

⁷ (Ixotyhar ta ke jande, a'erehe mā peja Tupā rehe pehendu katu.) Aja yman Tupā'ā mujekwa ame'ē ke amō mupinim. (Kuja jundéu awa ta rehe har mupinim.)

“Apo Tupā pandu ame'ē ke rehe pehendu katurahā!

⁸ ‘Anī. Jahendu ym ta ehe’ aja ym pepandu. Mā pahar pehendu katu ehe.

Awa nixói te ame'ē pe pehē ramūi ixo rahā, a'eta pandu: ‘Tupā ke japutar ym. Jahendu ym ta ehe. Jande ke a'e mupyrara ym ta’ aja pandu naī.

Aja a'eta manga manga tipe. Ame'ē ta aja mā peja ym pexo tī. (A'erehe pahar pehendu katu ehe.)

⁹ Pe, Tupā pandu: ‘Yman ihē ama'ema'eha ke a'eta usak tipe. Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke ihē ama'ema'e hū tipe.

Kuja, ⁴⁰ warahy 'ar rahā, a'eta usak tipe. Anī. Ihē ke a'eta putar ym. A'eta ke ihē amupyrara ym ta’ aja a'eta ukwaha naī.

A'erehe ihē ke a'eta manga manga hũ tipe. Katu ym aja.

¹⁰ A'erehe a'eta rehe ihē aparahy. A'erehe ihē ajupandu ihē jupe: 'Ihē rehe a'eta hendu ym.

Ihē ngi amō rehe a'eta py'a ke a'eta muruwak. Aja te'eha a'eta. Ihē amu'e, aja a'eta ixo ym. Katu ym aja' aja riki.

¹¹ A'erehe a'eta rehe ihē aparahy. Pe, ihē apandu: 'Ihē apandu katu ame'ē ke ama'e katu ta kŷ.

Amō henda amukatu. Ame'ē pe a'eta ixo ym ta. (Kanaā ywy ke ame'ē.)

A'ep a'eta oho rahā, putu'uha ke a'eta ukwa ta tipe. Ihē ame'ē ta tipe' aja Tupā pandu." Aja Tupā'ā mujekwa ame'ē ke amō mupinim.

¹² Ihē mu ta! Pesak katu pehē juehe pexo. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ym pexo. Ame'ē ke jō peputar rahā, Tupā ngi amō koty pehē py'a pemuruwak ta. Katu ym aja. Tupā riki ixuwe katu te hũ ame'ē ke a'e. ¹³ Pesarahā! "Apo" aja Tupā je'ēha rehe amō mupinim. Aja rahā, apo riki wera rahā pame katu te pehē py'a pemātā katu pehē juehe pexo. Aja rahā, ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym ta. Aja rahā: "Anī. Jahendu ym ta ehe" aja ym pepandu. A'erehe angaha pewe ihī rahā, pehendu katu ehe. ¹⁴ Kirisutu rehe jajurujar katu py rahā, ixotyhar ta ke jande, aja jakwa katu te. Aja tapijar te'e we jaxo rahā, Kirisutu namō jande juehe katu jaxo ame'ē ta ke jande. ¹⁵ Pesarahā! Amō we ihē apandu. Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī:

"Apo Tupā pandu ame'ē ke rehe pehendu katurahā! 'Anī. Jahendu ym ta ehe' aja ym pepandu. Pahar pehendu katu ehe.

Awa nixói te ame'ē pe pehē ramūi ixo rahā, a'eta pandu: 'Tupā ke jande japutar ym. Jahendu ym ta ehe' aja yman amō

mupinim." A'eta aja pexo ym pehē tī.

¹⁶ Awa riki Tupā pandu ame'ē ke rehe hendu ym my? Awa riki pandu my: "Tupā ke japutar ym" aja? Pesarahā! Jande ramūi ta ke ame'ē ta. A'eta riki Tupā pandu ame'ē ke rehe hendu ym. A'eta riki pandu: "Tupā ke japutar ym" aja. A'eta ke Eji ywy ngi Moise muhem raho. ¹⁷ Awa rehe Tupā parahy my? Kuja, 40 warahy 'ar rahā, a'e parahy. Pesarahā! Jande ramūi ta ke ame'ē ta. A'eta rehe Tupā parahy. A'eta riki ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e hũ. A'erehe awa nixói te ame'ē pe upa katu te a'eta manō. ¹⁸ Tupā pandu: "Ihē apandu katu ame'ē ke ama'e katu ta kŷ. Amō henda amukatu ame'ē pe a'eta ixo ym ta. (Kanaā ywy ke ame'ē.) A'ep a'eta oho rahā, putu'uha ke a'eta ukwa ta tipe. Ihē ame'ē ta tipe" aja a'e pandu. Awa pe a'e pandu my? Pesarahā! Jande ramūi ta pe a'e pandu. A'eta riki pandu: "Tupā ke japutar ym" aja. ¹⁹ A'erehe Tupā pandu: "Ame'ē ywy pe a'eta oho ym" aja pandu ame'ē ke jande jakwa. Tupā pandu ame'ē ke rehe a'eta jurujar ym, a'erehe ame'ē ywy pe a'eta oho ym tī. (A'erehe ame'ē ta aja ym pehē tī. Pahar pehendu katu ehe.)

4

¹ Tupā pandu jande pe: —Ihē apandu katu ame'ē ke ihē ama'ema'e katu ta kŷ. Amō henda amukatu. A'ep ihē namō peputu'u ta kŷ — aja.

(Aja pandu rahā, ima'e henda pe inamō jaxo ta, aja mujekwa katu.) Pesak katu pehē juehe! Aja rahā, tapijar te'e we pejurujar katu ehe. Aja rahā, ame'ē renda pe peho ta kŷ. A'erehe pesak katu pehē juehe pexo. ² Myrandu katu rehe jande ramūi ta hendu tipe. "Putu'uha" ame'ē myrandu katu rehe hendu tipe. A'eta aja jahendu tī. A'eta hendu tipe. Hendu rahā, a'eta jurujar ym. A'erehe mā peja a'eta aja ym jande tī. A'erehe mā peja jahendu katu

ehe. ³ Jande riki jajurujar katu ehe ame'ë ta ke. A'erehe Tupã ixo, ame'ë putu'uha renda pe jaho ta kÿ. Yman Tupã pandu:

“Ihë aparahy, a'erehe a'eta pe ihë apandu:

‘Ihë apandu katu ame'ë ke ama'ema'e katu ta kÿ.

Amõ henda amukatu. Ame'ë pe a'eta oho ym ta. (Kanaã ywy ke ame'ë.) A'eta oho rahã, putu'uha ke a'eta ukwa ta tipe.

Ihë ame'ë ta tipe' aja Tupã.”

Upa kome'ë ywy keruhũ a'e mujã rahã, a'e putu'u. Ame'ë ngi har a'e ma'ema'eha riki upa. Upa tipe. Anĩ. A'e pandu: “Putu'uha renda pe a'eta oho ym ta” aja. ⁴ Awa po wajar mokõihar rehe har amõ mupinim. Tupã je'ëha rehe amõ mupinim: “Awa po wajar peteĩ rahã Tupã paraky rahã, a'e putu'u. Awa po wajar mokõihar rehe a'e putu'u” aja amõ mupinim. ⁵ Pe, amõ rahã, kuja mupinim. Tupã pandu: “Ihë apandu, ame'ë ywy pe a'eta oho ym ta. A'eta oho rahã, putu'uha ke a'eta ukwa ta tipe” aja. (Ame'ë ywy upa Tupã mukatu. Pewe ihĩ tipe. Anĩ. Oho ym ame'ë ta.) ⁶ Ame'ë myrandu katu ke rehe hendu py, ame'ë ta jurujar ym ehe. A'erehe putu'uha ke a'eta ukwa ym. Aja rahã, amõ ta riki putu'uha ke ukwa ta. ⁷ Pesarahã! Amõ weraha ke Tupã manga, aja jakwa. A'e pandu: “Apo” aja. Yman te warahy 'ar aha oho rahã, pe, Ndawi pe a'e mujekwa. Ame'ë ke apandu ramõ. Kuja:

“Apo Tupã pandu ame'ë ke rehe pehendu katurahã!

‘Anĩ. Jahendu ym ta ehe' aja ym pepandu. Pahar pehendu katu ehe” aja Tupã je'ëha rehe amõ mupinim.

⁸ Kanaã ywy pe jande ramõi ta ke Josue raho tipe. Anĩ. “Putu'u” aja ym ngã ixo. “Putu'uha ihë ame'ë ta” aja Tupã pandu. Aja ngã ixo rahã, kuja Tupã pandu ym ta tipe:

—Amõ wera rahã, putu'uha ke ihë ame'ë ta — aja.

⁹ Pesarahã! Ixotyhar ta pe putu'uha ke Tupã me'ë ta. Awa popa wajar mokõihar wera rahã, Tupã putu'u riki. Aja putu'uha ke ixotyhar ta ukwa ta tĩ. ¹⁰ “Putu'uha ke ihë ame'ë ta” aja Tupã pandu. Pe, ame'ë ke amõ ukwa rahã, a'e putu'u katu ta. “Putu'u katu” aja pandu rahã, henda pe Tupã namõ ixo ta, aja mujekwa katu. A'erehe kome'ë ywyma'e ma'ema'eha ke upa. Tupã namõ ixo, a'erehe upa. Tupã ma'e ke mujãha ngi a'e putu'u. Aja amõ putu'u ta tĩ. ¹¹ Ame'ë putu'uha rehe mã peja jaho. Aja rahã, upa katu te jande japutu'u katu ta. (Tupã namõ jaxo katu ta.) Jande ramõi ta aja ym jande tĩ. A'eta Tupã pandu ame'ë ke rehe jurujar ym, a'erehe putu'uha ke a'eta ukwa ym.

¹² A'erehe mã peja jahendu katu ehe. Pesarahã! Awa riki ixuwe katu. Aja Tupã je'ëha tĩ. A'erehe Tupã je'ëha mujekwa, aja jande jama'ema'e ta me'ë te'e. Kyse upa te'e haimbe ame'ë ke haimbe katu. So'o rukwer mondok rahã, ixangwer ke rehe uhyk katu. Tupã je'ëha riki kyse upa te'e haimbe aja saka. I'ar koty te we haimbe riki. Amõ hendu rahã, ipy'a rehe uhyk, ame'ëja saka. A'erehe ipy'a pe ma'e ke ukwa ukwa ixo, ame'ë ke mujekwa juehe har. “Ko katu.” Anĩ rahã: “Ko katu ym. Jaxer” aja mujekwa. Ipy'a pe ma'e ke putar, ame'ë ke mujekwa jupe tĩ. “Ko katu.” Anĩ rahã: “Ko katu ym. Jaxer” aja mujekwa. (Upa ipy'a rehe ma'e ke amõ ukwa ukwa ixo, ame'ë ke Tupã je'ëha mujekwa. A'erehe Tupã rehe jahendu ta me'ë te'e.) ¹³ Upa ma'e ke Tupã ukwa katu. Marã ka ym ma'e ke ingi mukanĩha awa. Upa a'e mujã ame'ë ke a'e ukwa katu. Upa ma'e ke a'e usak tĩ. Yman rahã, upa jama'ema'e ame'ë ke japandu ta ipe tĩ. (A'erehe mã peja jahendu katu ehe apo 'y.)

Jesu riki jandema'e pa'i keruhũ

¹⁴ Jesu rehe jajurujar katu, a'erehe mã peja tapijar te'e we jajurujar katu ehe. Jesu riki jandema'e pa'i keruhũ.

Tupã ra'yr a'e tĩ. Jande rehe har Tupã namõ a'e pandu pandu ixo. Inamõ ixo. ¹⁵ Jande pitu te'e. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e. Upa ame'ẽ ke Jesu ukwa katu. Pe, jande rehe pyrara usak tĩ. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e, ame'ẽ ke Satana putar katu. (Ãjã ramũi a'e.) Ame'ẽ ke a'e manga manga. Jande aja jandema'e pa'i keruhũ tĩ. Satana manga manga tipe. Jandema'e pa'i keruhũ ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym te. A'erehe jande py'a ke a'e mātã katu. Ame'ẽ ke ukwa katu. Jandema'e pa'i keruhũ a'e tĩ. ¹⁶ A'erehe mã peja Tupã namõ japandu pandu katu. Jakyje ym ha namõ a'e wapyk ame'ẽ ndutar koty jahyk katu, ame'ẽja saka. Aja rahã, japandu pandu katu inamõ. Arahã jande rehe a'e ipy'a katu. Jande rehe a'e pyrara usak tĩ. Jande pitu te'e rahã, jande py'a ke a'e mātã katu tĩ.

5

¹ Sehar sawa'e ta ngi har pa'i keruhũ ke jande jajo'ok. A'e riki mukatuha aja saka. Tupã namõ mukatuha. Ma'e ke amõ ma'ema'e ta me'ẽ te'e, ame'ẽ ke henda ke pe pa'i keruhũ ma'ema'e. A'erehe Tupã rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ rahã, ma'e ke pa'i keruhũ riki me'ẽ me'ẽ Tupã pe. Ma'e ka'u te'eha ma'eha ke ipy'a ngi Tupã juhyk, ame'ẽ ke amõ putar rahã, arapuharan ke a'e werur, pa'i keruhũ pe. Pe, ame'ẽ ke pa'i keruhũ hany. Aja jundéu awa ta ma'ema'eha ke. ² Pa'i keruhũ awa te'e a'e tĩ. A'erehe pitu te'e a'e tĩ. A'erehe amõ ta pe wewe katu pandu. Amõ ta ukwa ym ame'ẽ ta ke. Ka'u te'eha ma'ema'eha namõ ixo ame'ẽ ta ke tĩ. Ame'ẽ ta pe pa'i keruhũ wewe katu pandu. ³ A'e pitu te'e tĩ. A'erehe ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'ema'e tĩ. A'erehe ima'e ka'u te'eha ma'eha ke rehe arapuharan ke a'e hany tĩ. Aja Tupã pe pandu: “Ihẽ py'a ke ejuhyk apo 'y” aja. Ngã ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe arapuharan ke a'e hany tĩ.

⁴ “Ihẽ riki pa'i keruhũ wan ta” aja ym sawa'e jeje jumu'am. Anĩ. Tupã putar, aja amõ mu'am: “Pa'i keruhũ

wan ta nde” aja. Arã riki aja. Yman amõ pandu ipe: “Nde riki pa'i keruhũ apo 'y” aja.

⁵⁻⁶ Kirisutu aja tĩ. “Ihẽ riki pa'i keruhũ wan ta” aja jeje jumu'am ym tĩ. Anĩ. Tupã riki pandu ipe. Aja amõ riki Tupã je'ẽha rehe mupinim.

“Ihẽ ra'yr nde. Nde pái ihẽ tĩ” aja ngã pe ihẽ apandu apo 'y.

Amõ mupinim we tĩ. Tupã mujekwa ame'ẽ ke mupinim.

“Pa'i keruhũ nde. Aja te'e ta nde erexo. Mekisende aja nde pa'i keruhũ tĩ” aja pandu.

⁷ Kome'ẽ ywy keruhũ pe Jesu ixo rahã, Tupã namõ a'e pandu pandu. (Sehar pa'i keruhũ ma'eha aja a'e tĩ.) “Mã! Ihẽ ke ngã jukwa ta. Nde ereputar rahã, emuhem ihẽ ke kÿ” aja pandu pandu. Hātã a'e pandu ipe. Jixi'u tĩ. (Aja rahã, sehar pa'i keruhũ aja pitu te'e a'e tĩ aja mujekwa tĩ.) “Ihẽ jõ riki katu te me'ẽ ke” aja ym Ta'yr pandu. Amõ we tĩ. Ipái keruhũ rehe a'e ipy'a katu tĩ. A'erehe a'e pandu ame'ẽ ke rehe Tupã hendu katu. ⁸ Tupã ra'yr ke a'e tipe. Anĩ. A'e ke amõ ta mupyrara hũ. Ame'ẽ ke Tupã putar, aja a'e ukwa katu. A'erehe ipy'ahu te'e hendu. Amõ ta mupyrara rahã, Tupã pe a'e pandu: “Tapijar te'e we nde rehe ahendu katu axo” aja. Aja hendu katuha ke a'e jumu'e. (Sehar pa'i keruhũ aja Tupã rehe hendu katu tĩ.) ⁹ Pe, upa rahã, ehe har Tupã pandu: “Katu te ame'ẽ ke nde” aja. Pe, ywa pe mujy-wyr raho. A'erehe Ta'yr riki ngã ke muhã katu. Upa hendu katu ame'ẽ ta ke a'e muhã ta. Aja te'e ta inamõ a'eta ixo. ¹⁰ Pe, Tupã pandu tĩ:

—Nde riki pa'i keruhũ. Mekisende aja nde riki pa'i keruhũ tĩ — aja Ta'yr pe.

Ta'yn ta aja ym ma'e ke pekwa pekwapexo

¹¹ Kirisutu riki pa'i keruhũ ame'ẽ rehe har amõ we ihẽ apandu tar katu tipe. Anĩ. Pehẽ ãkã ianam rãi, a'erehe marã ka ym upa katu te amujekwaha pehẽ pe. ¹² Yman Jesu kotyhar ta ke

aja pexo. Tupã je'êha ke amõ ta pe pemu'e ta me'ê te'e tĩ. Anĩ. Aja ym rĩ. Pehẽ pe amõ ta Tupã je'êha ke mu'e we rĩ. Pejurujar katu py rahã, pejumu'e. Ame'ê ke pejumu'e we rĩ. Ta'yn ta aja kamby te'e u'u ame'êja saka. (Aja rahã ta'yr mi Tupã je'êha ke pekwa.) Tiha ame'ê ta aja pexo rahã, so'o pupur ke pe'u ta tipe. So'o pupur ke pe'u, aja rahã, Tupã je'êha ke pekwa katu, aja pexo. ¹³ Kamby te'e u'u ame'ê ke ta'yn riki. Pe, ta'yn rahã, ukwa ym ma'e ke. Ma'e riki katu ame'ê ke my? Ma'e riki katu ym ame'ê ke my? Ame'ê ke ukwa ym. ¹⁴ So'o pupur ke u'u, ame'ê ke tiha ame'ê ke a'e. Yman ixo. A'erehe upa ukwa katu. Ma'e katu ame'ê ke ukwa katu. Pe, ame'ê ke ma'ema'e katu. Ma'e katu ym ame'ê ke ukwa katu tĩ. Pe, ame'ê ke ma'e ym tĩ.

6

Mã peja Tupã rehe har pejumu'e we rĩ

¹ Mã peja katu ame'ê ke jama'ema'e katu, a'erehe Tupã je'êha ke mã peja i'ar koty te we jajumu'e katu te we ta rĩ. Mã peja tiha ame'ê ta aja jaxo. Kirisutu rehe jajurujar katu py rahã, ehe har jõ jajumu'e. Ame'ê ke rehe jõ mã peja ym jakwa jakwa jaxo rĩ. Arahã ma'e jaka'u te'eha jama'eha ngi jande py'a ke jamuruwak ta me'ê te'e, aja jajumu'e. Tupã rehe jajurujar katu ta me'ê te'e, aja jajumu'e tĩ. ² Jande ke amõ ta mujahuk ta me'ê te'e, aja jajumu'e tĩ. (Aja rahã, Tupã kotyhar ta ke apo 'y, aja jamujukwa.) Jande ãkã rehe ipo ke amõ mujar rahã, pandu: "Mã peja nde rehe Tupã usak katu" aja. Aja jajumu'e tĩ. Manõ ame'ê ta ke Tupã mukwera katu ta muhem, aja jajumu'e tĩ. Yman rahã ixotyhar ta aja ym ame'ê ta ke Tupã mupyrara ta tĩ. Pe, aja te'eha mupyraraha renda pe ixo ta, aja jajumu'e tĩ. Upa aja jajumu'e py, ame'ê ke rehe mã peja ym jakwa jakwa jaxo rĩ. ³ Mã peja i'ar koty te we Tupã je'êha ke jajumu'e katu. Tupã putar rahã, amõ we ame'ê ke jajumu'e katu ta ky'.

Mã peja pejurujar katuha ke pehijar ym

⁴ Tupã rehe jurujar katuha ke amõ ta hijar rahã, marã ka ym ipy'a ke Tupã koty muruwakiha tĩ. Yman Tupã rehe har a'eta jumu'e katu riki. I'ã ke a'eta py'a rehe Tupã moĩ tĩ. Ywa ngi ma'e ke Tupã me'ê me'ê, ame'ê ke a'eta ukwa tĩ. Pyhyk katu tĩ. ⁵ Tupã pandu ame'ê ke a'eta ma'ema'e katu, aja a'eta ukwa katu tĩ. Kome'ê ywy keruhũ pyahu ame'ê ke pyrãtãha namõ Tupã mujã ta tĩ. Aja me'ê pyrãtãha ke rehe a'eta usak tĩ. (Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ê ke a'e ma'ema'e rahã, a'eta usak tĩ.) ⁶ Pe, Tupã rehe jurujar katuha ke a'eta hijar. Aja rahã marã ka ym ipy'a ke Tupã koty muruwakiha tĩ. Aja rahã, marã ka ym jurujar katuha ehe tĩ. Tupã ra'yr ke myra ngã mupia ame'ê ke rehe mupyrãtã we ta tĩ, ame'êja saka. Aja rahã, Tupã ra'yr rehe ngã puka puka hũ, ame'êja saka tĩ. Aja rahã marã ka ym ipy'a ke Tupã koty muruwakiha tĩ.

⁷ Ywy rehe aman u'ar u'ar. Pe, ma'eywa uhem katu. Ame'ê ke ijar u'u katu. Ame'ê ma'eywa ke Tupã muhury katu. Usak katu ehe. Aja awa tĩ. Je'êha ke Tupã mujekwa ngã pe. Pe, jurujar katu ehe. Ma'e katu ame'ê ke a'e ma'ema'e tĩ. Ma'eywa hury katu, ame'êja saka ame'ê. Ame'ê ta rehe Tupã usak katu tĩ. ⁸ Pe, ywy ngi juruwe jõ uhem rahã, ame'ê kupixa jaxer riki. Kupi'i jõ uhem rahã, aja tĩ. Jaxer tĩ. Aja amõ ta tĩ. Je'êha ke Tupã mujekwa ngã pe. Ame'ê ke rehe jurujar katu. Pe, a'engi hijar tĩ. Ma'e katu ame'ê ke aja ym ma'ema'e. Juruwe uhem, ame'êja saka ame'ê. Aja rahã, Tupã pandu tate my: "Pehẽ katu ym. Aputar ym pehẽ" aja my. Juruwe ke kupixa jar jo'ok. Pe, xirik rahã, hapy. Upa ukwái. Aja hijar ame'ê ta ke Tupã mupyrara ta tĩ.

Ixotyhar ta rehe tapijar te'e we pesak katu rĩ

⁹ Ihẽ rehe katu me'ê ta! Pehẽ rehe ihẽ apy'a katu, a'erehe hãtã ihẽ aje'ê

pehē pe. Pejuru jar katuha ke pehijar ym, aja ihē akwa. Kupixa jaxer aja ym pehē tī, aja akwa tī. Pehē ke Tupā muhā katu, a'erehe ma'e katu ame'ē ke pehē pe a'e muwyr ta tī. Kupixa katu, aja me'ē pehē tī, aja ihē akwa tī. ¹⁰ Tupā riki katu te ame'ē ke a'e. Pehē pepy'a katu ehe, a'erehe Jesu kotyhar ta rehe pesak katu. Ima'e ym te ame'ē ta pe peme'ē me'ē katu. Ame'ē ke Tupā harái ym ta. Jete. Tapijar te'e we Jesu kotyhar ta rehe pesak katu rī. Aja Tupā rehe pepy'a katu, aja pemujekwa. ¹¹ Jesu kotyhar ta rehe pesak katu. Pehē pame katu te aja pexo. Jesu jywyr ym rahā we, mā peja aja te'e ta pexo, aja japutar katu. Pe, pehē rury katu ta pexo. Jesu jywyriha rehe peharō katu pexo. Pe, a'e jywyr rahā, pehē rury katu ta. ¹² Amō ta pe Tupā pandu katu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu ta kŷ. Kuja: “Ihē namō pexo ta” aja. Ame'ē rehe a'eta jurujar katu. Ame'ē rehe ipy'ahu we harō ixo rī. Ame'ē ke hijar ym rī. A'erehe Tupā pandu katu, ame'ē ke a'eta pyhyk katu. Ame'ē ta aja pexo tī. Pehē ākā ianam rāi aja ym pexo.

Tupā pandu katu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu

¹³⁻¹⁴ Amarā pe Tupā manga katu: “Nde rehe ihē asak katu ta. Ne rainō ta ke ihē amuheta hū ta” aja Tupā. A'e pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu ta, aja Amarā pe mujekwa. Tupā 'ar koty te we katu te ame'ē ke nixói te. A'erehe ima'e je'ēha namō manga katu ame'ē ke Tupā ma'ema'e katu. ¹⁵ Ame'ē rehe ipy'ahu te'e we ixo rī. A'erehe Tupā manga katu ame'ē ke Amarā pe a'e muwyr katu. ¹⁶ Sehar sawa'e pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu ta, aja sawa'e pandu rahā, i'ar koty te we pyrātā katu ame'ē je'ēha rupi a'e pandu. Aja rahā, katu tiki. Aja rahā, sawa'e ta je'ē je'ēha putu'u ta riki. “A'e ma'ema'e ym ta” aja ym pandu ta. Panduha ke mukanim ym te ta awa, aja ukwa.

¹⁷ Amō ta pe Tupā pandu: “Pehē ke ihē amuhā ta” aja. “Ihē apandu ame'ē ke ihē amukanim ym te ta”

aja a'eta pe Tupā mujekwa tar katu. A'erehe a'e pandu tī: “Ihē apandu ame'ē ke ihē ama'ema'e katu ta” aja. ¹⁸ A'e pandu ame'ē ke Tupā mukanim ym te ta. “Ihē apandu ame'ē ke ihē ama'ema'e ta” aja Tupā pandu. Ame'ē ke a'e muruwak ym te ta tī. Marā ka ym te'e panduha a'e. A'erehe Tupā kotyhar ta aja jaxo rahā, a'e pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu ta, aja jakwa katu. Jande py'a ke a'e mātā katu tī. A'erehe Tupā namō jaxo ta, ame'ē ke rehe jaharō katu jaxo. Ame'ē panduha ke jahijar ym te ta.

¹⁹ Tupā namō jande jaxo ta, ame'ē rehe jaharō katu jaxo. A'erehe jaju-rujar katuha ke jahijar ym ta. Tupā namō jaxo ta, ame'ē riki jetehar te ke. Marā ka ym awa mukaniha. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe kapy ihī. Pan te'e hukwen kyndaha a'ep ihī. Ame'ē rupi sehar pa'i keruhū asa oho. Tupā namō pandu rahā, ame'ē rupi asa oho. Aja ywa pe Jesu oho tī. Tupā namō a'e pandu pandu. Pan te'e hukwen kyndaha aja a'e asa oho, ame'ēja saka. Pe, Tupā namō ixo apo 'y. ²⁰ A'ep Jesu riki oho py. A'erehe Tupā namō jaxo ta kŷ, aja jakwa katu. Haikwer rupi jaho ta kŷ tī. Jande rehe har Tupā pe a'e pandu pandu ixo. A'e riki pa'i keruhū. Aja te'eha a'e. Mekisende aja Jesu riki pa'i keruhū tī.

7

Mekisende rehe har

¹ Apo Mekisende rehe har ihē apandu ta. A'e riki sehar kapitā keruhū tī. Sarē ok ta pe har tama'e kapitā keruhū. Sehar pa'i keruhū a'e tī. Tupā pe a'e paraky ixo. Tupā riki ywatehar ke a'e. Sehar amō kapitā keruhū ta namō Amarā jumai mai. Pe, ame'ē ta ke a'e muputu'u riki. Pe, hok koty a'e jywyr oho ixo rahā, Mekisende uhyk ehe. Pandu ipe: “Mā peja nde rehe Tupā usak katu” aja Amarā pe. ² Pe, ma'e ke Amarā me'ē ipe. Kapitā keruhū ta ke muputu'u rahā, a'etama'e ke upa pyhyk raho. Upa ame'ē ke Amarā mowok. Jande

popa hetaha aja mowok. Ame'ë jande popa hetaha ngi har peteĩ Mekisende pe a'e te'e me'ë. Mekisende mokõi her namõ ixo: “Ko kapitã keruhũ. Katu te ame'ë ke jõ ma'ema'e ame'ë ke a'e” aja her. Amõ her: “Ko kapitã keruhũ. Ngã jumai ym te ame'ë ke a'e” aja her tĩ. (A'erehe jandema'e sawa'e te aja a'e tĩ. Kapitã keruhũ a'e tĩ. Jumaiha nixói ipe tĩ.)³ Mekisende pái rer ke jande jakwa ym. Imãii rer jakwa ym tĩ. Hamũi ta rer jakwa ym tĩ. Myja rahã a'e u'ar my? Jakwa ym tĩ. Myja rahã a'e manõ my? Jakwa ym tĩ. (A'erehe ixuwe katu ixo, ame'ëja saka.) A'erehe Tupã ra'yr aja a'e tĩ. (Ixuwe katu aja ixo a'e tĩ.) Pa'i aja te'eha a'e ixo.

⁴ Mekisende riki katu te ame'ë ke, aja pekwa. Amarã jande ramũi ke a'e. Amõ kapitã keruhũ ta namõ a'e jumai rahã, a'etama'e ke a'e pyhyk. Pe, jande popa hetaha ngi har peteĩ Mekisende pe a'e te'e me'ë. A'erehe Mekisende riki katu te ame'ë ke a'e, aja pekwa. (Amarã 'ar koty te we katuha.)

⁵ Rewi rainõ ta pa'i ta ke. Moise je'ëha mujekwa: “Jande popa hetaha ngi har peteĩ ma'e ke jo'ok. Jundéu awa ta ngi jo'ok” aja pa'i ta pe mujekwa. Ianam ta ngi jo'ok. Amõ awa ta ngi anĩ. Jo'ok ym. Ianam ta riki Amarã rainõ ta ke tĩ. ⁶ Mekisende Rewi rainõ ym. Jundéu awa ym a'e. Amarã ngi ma'e ke a'e jo'ok. Jande popa hetaha ngi har peteĩ ma'e ke a'e jo'ok. Pe, Amarã pe a'e pandu: “Mã peja nde rehe Tupã usak katu” aja. Amarã pe Tupã pandu: “Ne rainõ ta ke ihẽ amuheta hũ ta” aja. Ame'ë Amarã pe katu ame'ë ke Mekisende pandu.

⁷ Amõ pe amõ pandu: “Mã peja nde rehe Tupã usak katu” aja. Ame'ë pandu ame'ë ke amõ 'ar koty te we pyrãtãha, aja jakwa katu. (A'erehe Mekisende riki Amarã 'ar koty te we katuha aja jakwa katu.)⁸ Jande popa hetaha ngi har peteĩ ma'e ke pa'i ta jo'ok. Awa ta te'e a'eta. A'erehe manõ ta tĩ. Mekisende anĩ. Jande popa

hetaha ngi har peteĩ ma'e ke a'e jo'ok tĩ. Pe, Tupã je'ëha rehe amõ mupinim: “A'e ixo” aja. (Aja rahã, a'e manõ, aja Tupã je'ëha rehe mupinim ym awa. A'erehe Mekisende riki pa'i ta 'ar koty te we katuha.)

⁹ Pe, Mekisende pe jande popa hetaha ngi har peteĩ ma'e ke Amarã me'ë rahã, Rewi riki me'ë ipe tĩ, ame'ëja saka japandu. Rewi rainõ ta riki jundéu awa ta ngi jo'ok tĩ. Jande popa hetaha ngi har peteĩ ma'e ke jo'ok tĩ. ¹⁰ Amarã rehe Mekisende uhyk rahã, Rewi nixói rĩ. U'ar ym rĩ. Rewi riki hamũi rehe ihĩ, ame'ëja saka japandu. A'erehe Mekisende pe ma'e ke Rewi me'ë tĩ, ame'ëja saka. Amarã me'ë rahã, Rewi me'ë ipe tĩ, ame'ëja saka. (A'erehe Mekisende riki Rewi 'ar koty te we katuha.)

¹¹ Tupã je'ëha ke jundéu awa ta pe Moise me'ë rahã, Rewi rainõ ta pa'i ta ke. Ame'ë pa'i ta Tupã mujekwa ame'ë ke ma'ema'e. Upa hymba ke ngã hapy hapy. Ame'ë riki ngãma'e ma'eha. Hapy rahã: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha ke nixói te nde pe” aja ym Tupã pandu. Aja pandu rahã, amõ pa'i ke Tupã mu'am ym ta tipe. Anĩ. Pandu ym. A'erehe amõ pa'i keruhũ ke Tupã mu'am ta me'ë te'e. Arã pa'i keruhũ py. Amõ uhem ta. Arã aja ym ta a'e tĩ. Mekisende aja amõ pa'i keruhũ uhem ta tĩ.

¹²⁻¹⁴ Aja japandu rahã, jandema'e sawa'e te rehe har japandu. Kirisutu ke a'e. Aja amõ kotyhar pa'i uhem rahã, Moise je'ëha ke muruwak ta me'ë te'e tĩ. Pesarahã! Moise je'ëha kuja mujekwa: “Rewi rainõ ta jõ pa'i ta” aja. Jandema'e sawa'e te Rewi rainõ ym. Junda rainõ ke a'e aja jakwa katu. Junda rainõ ta ngi har pa'i ym te ta riki. A'erehe Moise je'ëha ke muruwak ta me'ë te'e. “Junda rainõ ta ngi har amõ riki pa'i keruhũ wan ta” aja Moise pandu ym te. Aja rahã jandema'e sawa'e te pa'i keruhũ ym ta tipe. Anĩ. A'e riki Mekisende aja pa'i keruhũ a'e tĩ. A'erehe Moise je'ëha ke muruwak ta me'ë te'e tĩ.

Mekisende aja amō pa'i keruhū pu'am tī

¹⁵ Ame'ē rehe har jakwa katu te we rī. Amō kotyhar pa'i ke uhem. Mekisende aja a'e tī. (Kirisutu a'e.)
¹⁶ Pa'i aja a'e ke amō mu'am. Rewi rainō ke a'e a'erehe pa'i aja a'e ke amō mu'am my? Anī. Aja ym. Uhā te hū ame'ē ke a'e, a'erehe pa'i aja mu'am.
¹⁷ Aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī: “Nde riki pa'i wan ta. Aja te'e ta nde erexo. Mekisende aja nde riki pa'i wan ta tī” aja panduha ihī. ¹⁸ Rewi rainō ta riki pa'i ta. Ame'ē panduha ke Tupā mukanim. A'eta riki pa'i ta rahā, muhā ym awa ke, a'erehe katu ym. Jaxer tī. ¹⁹ Moise je'ēha rehe amō hendu katu rahā: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha ke nixói te nde pe” aja Tupā pandu ym te. Apo amō kotyhar pa'i ke Tupā mu'am, a'erehe Tupā namō jaxo ta kŷ. Ame'ē rehe jaharō katu jaxo. Katu te ame'ē.

²⁰⁻²¹ Amō we tī. Jesu ke pa'i aja Tupā mu'am rahā, a'e pandu: “Ihē ruhā te hū ame'ē ke ihē. A'erehe ihē apandu ame'ē ke ihē ama'ema'e katu ta” aja. Aja Rewi rainō ta rehe har a'e pandu ym. Pa'i ta aja a'e mu'am rahā, aja pandu ym. Pe, Jesu rehe har a'e pandu. Ame'ē ke Ndawi mupinim. Kuja:

“Jandema'e sawa'e te manga katu:
 ‘Ihē ruhā te hū ame'ē ke ihē.
 A'erehe ihē apandu ame'ē ke
 ihē ama'ema'e katu ta’ aja.

Kuja a'e pandu tī: ‘Nde riki pa'i wan ta. Aja te'e ta nde erexo’ aja.”
 (Ame'ē panduha ke a'e muruwak ym te ta.)

²² “Jesu riki pa'i” aja Tupā pandu. A'erehe a'e pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu ta, aja mujekwa katu. (A'erehe Kirisutu pa'i keruhū a'e tī.)

²³ Amō we tī. Pa'i ta heta riki. Rewi rainō manō ta ame'ē ta ke a'eta, a'erehe marā ka ym tapijar te'e we pa'i tama'e parakyha ke ma'ema'eha. Peteñ manō rahā, amō riki henda pe paraky ixo. A'erehe a'eta heta riki.

²⁴ Jesu anī. Uhā te hū ame'ē ke a'e. A'erehe Jesuma'e ma'eha ke amō pyhyk ym te. Pa'ima'e ma'eha ke pyhyk ym te. Aja te'e ta pa'i ke Jesu. ²⁵ “Jesu rehe ihē ajurujar katu. A'erehe ihē ke emuhā katu” aja Tupā pe amō pandu. Ame'ē ta ke Jesu muhā katu apo 'y. Aja te'e ta muhā katu ixo tī. Uhā te hū ame'ē ke a'e. A'erehe aja te'e ta Tupā namō a'e pandu pandu. Jurujar katu ehe ame'ē ta rehe har a'e pandu pandu. A'erehe ame'ē ta ke a'e muhā katu.

Jesu riki jandema'e pa'i keruhū katu te ame'ē ke

²⁶ Jesu riki jandema'e pa'i keruhū. A'e jō riki a'ewan, ame'ēja saka. Katu te ame'ē ke a'e. Katu ym ha nixói te ipe. Ma'e ka'u te'eha ma'eha ke nixói te ipe tī. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'e, ame'ē ta aja ym te a'e ixoha tī. Pe, ywa pe a'e ke Tupā raho. Hake a'e mapyk. (Aja rahā: “Katu te ame'ē ke ko” aja mujekwa katu.)

²⁷ Sehar pa'i keruhū ta aja ym Jesu tī. Sehar pa'i keruhū ta arapuharan ta ke hany. Ima'e ma'e ka'u te'eha ma'eha ke rehe muhepy. Ame'ē ke hany. Aja wera rahā pame katu te hany. Jesu aja ym. Pe, amō ta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe pa'i keruhū muhepy. Ame'ē ke sehar pa'i keruhū hany tī. Aja wera rahā pame katu te hany. Jesu aja ym tī. Peteñhar a'e manō. A'e jō. A'ewan ame'ē. Upa awa ta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy. A'erehe a'e manō. ²⁸ Sawa'e ta ke pa'i keruhū wan ta aja Moise je'ēha mu'am. Ame'ē sawa'e ta pitu te'e. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe pitu te'e. Jesu anī. Pitu te'e ym a'e. Pe, Moise je'ēha muwyr. A'engi: “Jete atu te ihē apandu” aja Tupā pandu. “Ihē ra'yr ke pa'i keruhū aja ihē amu'am ta” aja. Ta'yr riki katu te ame'ē ke a'e. Aja te'e ta a'e ixo.

8

Jesu riki jandema'e pa'i keruhū

¹ Pesarahā! Pa'i keruhū rehe har ihē apandu ramō. Aja me'ē pa'i

keruhū Jesu. Ywa pe Tupā rake a'e wapyk uī. Tupā pyrātā te hū ame'ē ke a'e. ² Tupā rehe ipy'a moī moīha renda te ke Tupā mujā, ame'ēja saka. Ywa pe ihī ame'ē ke mujā. A'erehe ame'ē ke sawa'e ta mujā ym. Ame'ē rehe kapy ihī, ame'ēja saka. Katu te ame'ē ke ame'ē. A'ep Tupā ixo. A'ep pa'i keruhūma'e ma'eha ke Jesu ma'ema'e katu, aja a'e ixo.

³ Yman sehar pa'i keruhū ta pame katu te amō mu'am. Ma'e ke myrape 'ar pe a'eta moī moī. “Tupāma'e ke ko” aja a'eta pandu. Ame'ē ke ywa ngi Tupā usak, ame'ēja saka. Arapuharan ta ke a'eta hapy hapy tī. (Aja ymanihar ta ima'e ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe muhepy.) A'erehe ma'e ke Tupā pe Jesu me'ē ta me'ē te'e tī. Pa'i keruhū a'e, a'erehe ma'e ke me'ē ta me'ē te'e. Arapuharan anī. Kuja. Tupā pe a'e pandu: “Ko ihē axo. Nde pe ihē ajume'ē” aja. ⁴ Kome'ē ywy keruhū pe a'e ixo ta tipe rahā, pa'i aja ym ta a'e. Ko pa'i ta ixo. Kome'ē ywy keruhū pe ixo. A'erehe Jesu anī. Pa'i aja ym ta a'e. Tupā pe ma'e ke sehar ta me'ē me'ē. Moise je'ēha mujekwa, aja a'eta me'ē me'ē. ⁵ Pa'ima'e ma'eha ke sehar ta ma'ema'e tī. Ame'ē ma'eha ywa pe ma'eha aja saka tī. Yman Moise mujāha ke aja tī. Tupā rehe ngā jumu'eha renda ke a'e mujā. So'o pিরer ok ke te'e ame'ē. Ame'ē ke a'e mujā tate rahā, Tupā pandu ipe:

—So'o pিরer ok mujāha ke nde pe ihē amujekwa ta. Ywy'ā keruhū pe nde erexo rahā, ihē amujekwa ta nde pe. Ywa pe amō ihī, aja me'ē amujekwa ta. Aja me'ē emujā katu te tī — aja Moise pe.

⁶ Jesu riki amō kotyhar. Ywa pe pa'ima'e ma'eha ke a'e ma'e. A'erehe ima'e ma'eha riki sehar pa'i 'ar koty te we katuha. Ma'e panduha ke Tupā namō Jesu pandu. Kuja: “Ihē amanō ta, a'erehe ngā rehe nde py'a emujywyr” aja ipe. Ame'ē panduha i'ar koty te we katuha. Moise pe je'ēha me'ē, ame'ē 'ar koty te we katuha. Pandu katuha ke Jesu ma'ema'e katu

tī. Kuja. “Ihē rehe jurujar katu ame'ē ta ke ihē amuhā katu ta” aja. A'erehe panduha ke Tupā namō Jesu pandu. Ame'ē ke Moise pe me'ē, ame'ē 'ar koty te we katuha. A'erehe i'ar koty te we katuha.

⁷ Je'ēha ke Moise pe Tupā muwyr. Ame'ē riki katu te ame'ē ke rahā, amō je'ēha ke Tupā muwyr ym ta tipe.

⁸ Ymanihar ixotyhar ta riki katu ym aja Tupā ukwa katu. Hendu ym ehe. A'erehe amō je'ēha ke a'e muwyr ta me'ē te'e. A'erehe yman kuja jandema'e sawa'e te pandu:

“Yman rahā jundéu awa ta pe ihē je'ēha ke ihē amondo ta.

Pyahu ame'ē ke. Junda rainō ta pe ihē amondo ta tī.

⁹ Pehē ramūi ta ke Eji ywy ngi ihē amuhem rahā, ihē je'ēha ke ihē amondo ngā pe.

Ihē je'ēha rehe a'eta hendu ym. Je'ēha mujekwa aja a'eta ma'ema'e ym riki. A'erehe a'eta ke ihē ahijar tī.

Ame'ē je'ēha ke hainō ta pe ihē amondo ym ta tī. Amō kotyhar je'ēha ke amondo ta.

¹⁰ Apo amō kotyhar je'ēha ke jundéu awa ta pe ihē amondo ta.

Yman rahā, ihē je'ēha ke a'eta pe ihē amujekwa ta.

Ngā py'a rehe ihē amoī ta. A'erehe upa katu te ukwa ta. Pe, a'eta hendu katu ehe. (A'erehe mu'e ym ta ihē rehe har.)

Ihē kotyhar ta ke a'eta. A'etama'e Tupā ihē. A'eta rehe ihē asak katu ta” aja jandema'e sawa'e te pandu.

¹¹ Amō we a'e pandu tī:

“Upa katu te ihē rehe har ngā ukwa ta. Upa katu te kapitā keruhū ta ukwa ta tī. Upa katu te mi-asu ta ukwa katu ta tī.

A'erehe ianam ta ke a'eta mu'e ym ta: 'Jandema'e sawa'e te rehe har pejumu'e' aja pandu ym ta.

A'eta ixo, ame'ē ywy pe har ta ke aja ym a'eta mu'e ta tī. 'Jandema'e sawa'e te rehe har pejumu'e' aja mu'e ym ta tī.

Upa katu te ngā ukwa katu, a'erehe
aja pandu ym ta.

¹² Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e
tipe. Ihē py'a jywyr ta ngā
rehe.

Upa ngāma'e ka'u te'eha ma'ema'eha
ke ihē aharái ta” aja jandema'e
sawa'e te pandu.

¹³ Je'ēha pyahu ke Tupā muwyr,
aja a'e pandu. Aja rahā muwyr py
ame'ē ke mukwehehar. Pe, kwehe-
har rahā, ombor. Katu ym rahā,
ombor tī. A'erehe muwyr py ame'ē
ke Tupā mukanim. (Moise je'ēha ke
mukanim.)

9

Tupā rehe ipy'a ke moī moī ha rehe har

¹ Yman Tupā pandu jande ramūi ta
pe. Panduha py ke ame'ē, aja jakwa.
“Ihē Tupā. Ihē je'ēha rehe pehendu
katu rahā, pehē rehe ihē asak katu
ta” aja. Pe, so'o pīrer ke te'e ok ke
a'eta mujā. A'ep Tupā rehe ipy'a ke
a'eta moī moī. Myja me'ē Tupā rehe
ipy'a ke a'eta moī moī my? Ame'ē
ke Tupā mujekwa katu. ² Pe, sehar
so'o pīrer ke te'e ok keruhū ke a'eta
mujā. Jupyka riki so'o pīrer tī. Mokōi
kapy ihī. Peteī kapy hukwen koty
ihī. Ame'ē pe ma'e weraha tymā i'āi.
Myrape ihī tī. Ame'ē 'ar pe mbeju
ke pa'i mou. Aja Tupā rehe ipy'a ke
moī moī ngā. Ame'ē kapy: “Katu” aja
ngā panduha. ³ Ame'ē kupe koty amō
kapy ihī. Ame'ē riki: “Katu te me'ē
ke” aja jande ramūi ta pandu. A'ep
Tupā ixo, ame'ēja saka. Pan rukwen
kupe koty ihī. A'ep Tupā ixo, ame'ēja
saka. ⁴ Ame'ē kapy pe kaixā ihī. Myra
ke te'e mujā ame'ē ke. Upa katu te
itatawa pe pukek. Ame'ē kaixā 'ar pe
ma'e pihe katu ame'ē ke ukwái. Amō
kaixā a'ep ihī tī. Itatawa ke te'e upa
katu te ame'ē pe pa'i pukek tī. Ame'ē
kaixā jywī pe parasuku ihī. Itatawa
ke te'e mujā ame'ē ke. Ame'ē pe:
“Mana” ihī. (Yman ame'ē ke jundéu
awa ta pe Tupā me'ē.) Ame'ē kaixā pe
myra ihī tī. Arāma'e ke. Yman xirik
rahā, ame'ē ngi hokyr uhem. Ame'ē

kaixā pe mokōi itape ihī tī. Ame'ē
rehe je'ēha ke Tupā mupinim. Jande
popa (10) je'ēha ame'ē ke. Ame'ē rehe
jundéu awa ta hendu katu ta me'ē
te'e. ⁵ Ame'ē kaixā 'ar pe ma'e'ā i'āi.
“Xerumī” aja riki. Ipyyo namō ixo.
Tupā je'ēha rahoha ta aja ame'ē ta tī.
Ipyyo pīrar, aja i'āi. Ame'ē i'āi rahā,
Tupā riki a'ep ixo tī, aja ame'ē mu-
jekwa ngā pe. Ma'e renda 'ar pe ipyyo
pīrar aja i'āi. Ma'e ka'u te'eha ke ngā
ma'ema'e. Ame'ē ta rehe Tupā ipy'a
jywyr tī, aja mujekwa tī. Ipyyo pīrar
aja i'āi rahā, aja mujekwa katu. Apo
upa katu te ame'ē kapy rehe ihī ame'ē
ke ihē amujekwa ym ta rī. Ta'yr mi jō
amujekwa.

⁶ Upa moī katu rahā, kuja pa'i
ma'ema'eha ke. Sehar so'o pīrer ok
keruhū kapy katu ame'ē pe ma'e ke
ma'ema'e ixo. Wera rahā pame katu
te a'ep pa'i ta ma'e ke ma'ema'e ixo.
⁷ Jywī pe pa'i keruhū jō ixo katu. Kapy
katu te ame'ē pe ixo. Peteī warahy
'ar aha oho rahā, peteīhar jō ixo oho.
Amō ta rymba ruwy ke namō ixo oho.
Ame'ē ke Tupā pe mujesak, ame'ēja
saka. Pe, pandu: “Ma'e aka'u te'eha
ke ihē ama'ema'e. Ko ihē rymba ruwy
ihī. Ame'ē arur. A'erehe ihē rehe
nde py'a emujywyr katu” aja Tupā
pe. Amō we tī. Kuja pandu tī: “Ukwa
ym ha rupi ma'e ka'u te'eha ke ngā
ma'ema'e. Ko amō ta rymba ruwy
arur tī. A'erehe ngā rehe nde py'a
emujywyr katu tī” aja Tupā pe tī.
⁸ So'o pīrer ok keruhū pewehī rahā,
marā ka ym kapy rehe johu ngā ix-
eha, aja Tupā'ā mujekwa katu ngā pe.
(Aja rahā, Tupā ixo, ame'ē pe oho ym
awa, aja mujekwa.)

⁹ Aja apo tī. Marā ka ym kapy katu
te ame'ē pe ngā ixeha. Kuja jakwa.
Ymanihar ta ma'e ke Tupā pe werur.
Ipy'a ke ngā moī moī ehe rahā, ma'e
ke ngā werur. Pe, ame'ē hymba ta
ke tapijar te'e we pa'i ta hany hany
rī. Upa ukwái. Aja rahā, upa ame'ē
ke a'eta py'a ke juhyk ym we rī, aja
jakwa katu. ¹⁰ Pesarahā! (Ymanihar
ma'ema'eha awa py'a ke juhyk ym
we rī.) Ame'ē ymanihar je'ēha kuja

mujekwa. Ma'e ke ja'u katu my. Y aja me'ë ke ja'u katu my. Myja Tupã koty ipy'a juhyk, aja ixo my? Ame'ë ke ma'ema'e tĩ. Upa aja ymanihar ke awa ma'ema'eha jõ. (Anĩ. Ngã py'a juhyk ym.) Apo anĩ. Amõ kotyhar Tupã mujekwa, a'erehe ame'ë ymanihar ke upa. (Apo Tupã mujekwa ame'ë ke awa py'a juhyk katu te.)

¹¹ Pe, Kirisutu uwyr rahã, pa'i keruhũ aja a'e uwyr. Pe, ma'e katu ame'ë ke ixotyhar ta pe a'e me'ë me'ë. Pa'i keruhũ ma'eha ke a'e ma'ema'e katu. A'e ma'eha renda ke kome'ë ywy keruhũ pe ihĩ ym. Sawa'e mujã ym tĩ. Ywa pe Tupã rake a'e ma'ema'e. A'erehe katu te ame'ë ke ame'ë renda. Kome'ë ywy keruhũ renda 'ar koty te we ame'ë katuha. ¹² Kapy katu te ame'ë pe sehar pa'i keruhũ ixo oho. Aja Kirisutu ixo oho tĩ. Ywa pe katuha renda pe ixo oho tĩ. Pe-teĩhar jõ ixo oho. Amõ amõ we anĩ. Arahã arapuhame ruwy ke Tupã pe mujesak ym. Tapi'iruhu ruwy ke mujesak ym tĩ. Anĩ. Ima'e huwy ke Kirisutu muhem, a'erehe jande ke Tupã muhã katu. Pe, aja te'e ta inamõ jaxo katu. ¹³ Jundéu awa ta ukwaha aja amõ ta ipy'a juhyk ym, aja ixo rahã, arapuharan ruwy pe ngã ki'aha ke ombor, ame'ëja saka. Tapi'iruhu ruwy ke namõ aja tĩ. Ngã ki'aha ke kutuk, ame'ëja saka tĩ. Aja rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ixo katu tĩ. Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu tĩ. Tapi'iruhu ra'yr upa ukwái rahã, ame'ë tatimbuk ke y namõ mupara. Pe, ame'ë ke mupipi ngã rehe. Aja rahã ngã ki'aha ke ombor, ame'ëja saka tĩ. Aja rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ixo katu tĩ. Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu tĩ. Aja ukwaha. ¹⁴ Ame'ë riki jetehar te ke. Aja rahã, Jesu ruwy riki i'ar koty te we ipy'a juhykiha. Tupã ã riki uhã te hũ ame'ë ke a'e. A'ema'e pyrãtãha namõ Tupã pe Kirisutu pandu: “Ko ihẽ axo. Upa ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe amuhepy. Ame'ë rehe ihẽ amanõ ta” aja a'e pandu ipe. A'e riki katu te

ame'ë ke. Nixói te ma'e ka'u te'eha ma'eha ke ipe. A'erehe Kirisutu ruwy i'ar koty te we katuha. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e rahã: “Mã katu ym jande” aja jakwa. Anĩ. Ame'ë jakwaha ke Kirisutu mukanim ta. Huwy pe juhyk ta. Aja rahã, Tupã rehe jande py'a jamoĩ moĩ katu ta. Ixuwe katu te hũ ame'ë ke a'e.

¹⁵ Huwy pe ngã py'a juhyk katu, a'erehe panduha pyahu ame'ë ke Tupã namõ Kirisutu pandu. A'erehe: “Ihẽ kotyhar ta aja pejumuruwak” aja Tupã pandu ame'ë ta ma'e ke pyhyk ta. Kuja. Tupã pandu katu: “Ihẽ ra'yr rehe jurujar katu ame'ë ta ke ihẽ amuhã katu ta” aja. Kirisutu ruwy namõ ngã py'a juhyk katu. Ame'ë pandu katuha aja, uhãha namõ ixo ta. Pyhyk ta, ame'ëja saka ame'ë. Panduha ymanihar namõ ixo rahã, ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e. Ame'ë ke rehe Kirisutu muhepy. A'e manõ rahã, muhepy. A'erehe ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ngi poir, ame'ëja saka.

¹⁶⁻¹⁷ Amõ mupinim: “Ihẽ amanõ rahã, upa katu te ihẽma'e ke nema'e wan ta” aja. A'e riki manõ ym rahã we ima'e ke amõ pyhyk ym. A'e manõ, aja mujekwa ym rahã we ima'e ke marã ka ym pyhykiha. Manõ rahã, ima'e ke ngã muhãi. ¹⁸ Aja saka ymanihar panduha ke. Tupã pandu: “Ihẽ je'ëha rehe nde erehendu katu rahã, nde rehe ihẽ asak katu ta” aja. Ame'ë riki ymanihar panduha ke. Hymba ruwy jo'ok rahã jõ ame'ë panduha rehe hendu katu, aja mujekwa. (Hymba jukwa, huwy muhem, a'erehe hendu ta me'ë te'e, aja mujekwa. Awa manõ te, a'erehe ima'e ke muhãi, ame'ëja saka.) ¹⁹ Kuja riki. Jundéu awa ta pe Tupã je'ëha ke Moise mujekwa. Ame'ë mujekwa py. Pe, tapi'iruhu ke jukwa. Pe, huwy ke a'e jo'ok. Arapuhame ke jukwa tĩ. Huwy ke jo'ok tĩ. Ame'ë ke y namõ mupara. Pe, ame'ë ke jundéu awa ta rehe a'e mupipi. Myra ra'yr rãkã pe mupipi. Myra ra'yr rer: “Iso.” Arapuharan ra ke mupirã. Ame'ë pe

mupipi tĩ. Tupã je'ëha rehe mupipi tĩ.
²⁰ A'e pandu:

—Tupã pandu pehẽ pe: “Ihẽ je'ëha rehe pehendu katu rahã, pehẽ rehe ihẽ asak katu ta” aja. Ame'ë rehe pehendu katu ta, aja ihẽ amujekwa apo 'y. Tapi'iruhu ruwy ke ihẽ amupipi pehẽ rehe rahã, pehendu katu ta aja ihẽ amujekwa. Arapuhame ruwy ihẽ amupipi rahã, aja tĩ. Pehendu katu ta, aja ihẽ amujekwa tĩ — aja Moise pandu.

²¹ Aja so'o pিরer ok keruhũ rehe huwy ke Moise mupipi tĩ. Upa so'o pিরer ok wyr pe ihĩ ame'ë ke rehe mupipi tĩ. Myrape rehe mupipi tĩ. Arapuharan ka musururuha renda rehe aja tĩ. Mupipi tĩ. Upa so'o pিরer ok wyr pe ihĩ ame'ë ke rehe mupipi.
²² Jete riki. Tupã je'ëha ke amõ mupinim: “Upa ma'e ke rehe huwy ke mupipi rahã, ame'ë riki xi'aha ke kutuk” ame'ëja saka. Aja apo tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e rahã, pe, amõ manõ. Huwy ke muhem. Aja rahã jõ Tupã ipy'a jywyr katu ehe.

Ma'e ka'u te'eha ma'eha ke rehe Jesu muhepy

²³ Kome'ë ywy keruhũ pe so'o pিরer ok keruhũ ihĩ. Ame'ë riki ywa pe ihĩ, ame'ëja saka. Pe, kome'ë ywy keruhũ pe ihĩ ame'ë rehe huwy ke mupipi. Aja kutuk ame'ë ke aja mujekwa. Ywa pe ihĩ ame'ë ke aja tĩ. Huwy pe mupipi tĩ, ame'ëja saka. A'eta rymba ruwy 'ar koty te we katuha ke Tupã putar. Ame'ë Kirisutu ruwy ke.
²⁴ Ywa pe ihĩ, aja kapy katu te ame'ë ke amõ mujã, kome'ë ywy keruhũ pe. Ame'ë pe Kirisutu ixex ym oho. Awa ta mujã ame'ë pe ixex ym oho. Anĩ. Ywa pe te'e oho. Tupã rake a'e ihĩ. Pe, jande rehe har inamõ a'e pandu pandu uĩ.
²⁵ Warahy 'ar rahã pame katu te kapy katu te ame'ë pe sehar pa'i keruhũ ixex oho. A'eta rymba ruwy namõ ixex oho. Kirisutu anĩ. Tupã pe a'e jume'ë rahã, heta ym manõ a'e. Peteĩhar manõ. Peteĩhar huwy uhem tĩ.
²⁶ Heta manõ ta tipe rahã, heta a'e pyrara ta tipe

tĩ. Kome'ë ywy keruhũ Tupã mujã rahã har ngi heta pyrara ta tipe. Heta manõ ta tipe tĩ. Aja ym riki. (Peteĩhar manõ.) 'Ar rehe angaha uhyk tate apo 'y. Pe, Kirisutu uwyr. Tupã pe a'e jume'ë. Pe, manõ. A'erehe ngã ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy.
²⁷ Upa awa ta manõ ta me'ë te'e. Peteĩhar manõ. A'engi Tupã pandu ta. Katu awa ixoha my? Katu ym my? Ame'ë ke a'e pandu ta. Pe, awa ixo ai te'e rahã, ame'ë ke a'e mupyrara ta. Ima'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e atu muhepy, ame'ëja saka.
²⁸ Kirisutu anĩ. Peteĩhar a'e manõ tĩ. Tupã pe a'e jume'ë. Pe, manõ. Aja ngã ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy. Peteĩ awama'e ke rehe muhepy my? Anĩ. Aja ym. Upa katu te awa tama'e ke rehe muhepy. Mokõihar a'e uwyr ta tĩ. Arahã, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy ym te ta tĩ. Anĩ. A'e uwyriha rehe harõ ame'ë ta ke a'e muhã katu ta uwyr.

10

¹ Moise je'ëha riki upa katu te ma'e ke mujekwa ym. Jete har te ke aja ym. Ma'eha ran aja saka. Aja rahã, ma'e katu ame'ë ke jande pe Tupã muwyr ta, aja mujekwa. Jete har te ke ame'ë. Ame'ë ke Moise je'ëha mujekwa we mi tĩ. Pesarahã! Warahy 'ar rahã pame katu te ngã rymba ke sehar pa'i keruhũ jukwa. Ame'ë ruwy ke Tupã pe mujesak tipe, ame'ëja saka. Ngã py'a ke juhyk ym ame'ë. Hymba werur ame'ë ta Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ. Ame'ë ta pe: “Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha ke nixói te pehẽ pe” aja ym Tupã pandu. (A'erehe amõ jete har te ke Tupã mujekwa ta me'ë te'e.)
² Hymba ke hapu ame'ë ta py'a ke huwy juhyk rahã, a'eta pyai ym ta tipe. Jupandu ym ngã jupe: “Ma'e jaka'u te'eha jama'eha namõ jaxo” aja. Pyai ym ta tipe. Hymba ke jukwa ym we ta tipe tĩ. Huwy ke jo'ok ym we ta tipe tĩ. Upa ame'ë ke muputu'u ta tipe.
³ Aja ym riki. Warahy 'ar rahã pame

katu te ngã rymba ke jukwa. Huwy ke jo'ok ingi tĩ. A'erehe ma'e ka'u te'eha ma'eha namõ ixo, aja ame'ẽ mujekwa. ⁴ Tapi'iruhu ruwy ke awa py'a ke juhyk ym. Arapuhame ruwy ke juhyk ym tĩ. Ma'e ka'u te'eha ma'eha ke ipy'a ngi juhyk ym riki.

⁵ A'erehe kome'ẽ ywy keruhũ pe Kirisutu uwyr tate rahã, Tupã pe a'e pandu:

“Nde rehe ngã ipy'a moĩ moĩ rahã, ngã rymba ke hany hany. Ame'ẽ ke nde ereputar ym riki. Amõma'e ke nde pe ngã me'ẽ ame'ẽ ke nde ereputar ym tĩ. (Ame'ẽ ke ngã py'a juhyk ym, a'erehe nde ereputar ym.)

Awa aja te'e ihẽ ke nde eremondo ta. (Aja rahã, nde ereputar ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu ta.)

⁶ Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke ngã mukanim rahã, ngã rymba ke hany. Ame'ẽ rehe nde rury ym.

Nde rehe ipy'a ke ngã moĩ moĩ rahã, ngã rymba ke upa katu te hany. Ame'ẽ rehe nde rury ym tĩ. (Ame'ẽ ke ngã py'a juhyk ym, a'erehe nde rury ym.)

⁷ A'erehe ihẽ apandu: ‘Papa! Nde riki Tupã! Ko ihẽ axo. Nde erepandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu ta.

Ihẽ rehe har Moise je'ẽha rehe panduha ihĩ. Aja nde erepandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu ta’ ” aja Kirisutu pandu.

⁸ A'e pandu py: “Nde rehe ngã py'a ke ngã moĩ moĩ rahã, ma'e hymba ke upa hany. Ame'ẽ ke nde ereputar ym. Ame'ẽ rehe nde rury ym tĩ. (Ame'ẽ ke ngã py'a juhyk ym, a'erehe nde ereputar ym.) Ma'e ke nde pe ngã werur rahã, aja tĩ. Ngã rymba upa katu te hany rahã, aja tĩ. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke ngã mukanim rahã, ngã rymba hany rahã, aja tĩ. Ame'ẽ ta ke nde ereputar ym tĩ. Ame'ẽ ta rehe nde rury ym tĩ. (Ame'ẽ ke ngã py'a juhyk ym, a'erehe nde ereputar ym tĩ)” aja Kirisutu pandu. Aja me'ẽ a'e pandu riki. Moise je'ẽha mujekwa, aja ma'e hymba hany tipe. Moise

je'ẽha mujekwa aja ma'e ke Tupã pe ngã werur tipe tĩ. ⁹ Kirisutu pandu tĩ:

—Papa! Nde riki Tupã! Ko ihẽ axo. Nde erepandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu ta — aja a'e pandu.

Aja rahã, ngã rymba hany ame'ẽ ke Tupã mukanim. Ymanihar ixoha ke mukanim, ame'ẽja saka. Pe, henda ke pe Kirisutu manõ. A'erehe ngã rymba ke hany ym ta me'ẽ te'e apo 'y.

¹⁰ Tupã putar ame'ẽ ke Jesu Kirisutu ma'ema'e katu. A'e manõ. Peteĩhar a'e manõ. A'erehe ma'e jande jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jande py'a ngi Tupã juhyk katu.

¹¹ A'etama'e ma'eha ke jundéu awa tama'e pa'i ta pame katu te ma'ema'e katu. Wera rahã pame katu te ma'ema'e. Amõ amõ rahã, ngã rymba hany hany. Heta hany tipe. Ame'ẽ hany rahã, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke mukanim ym te.

¹² Kirisutu manõ rahã, anĩ. Peteĩhar a'e manõ. Ngã ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy. Aja te'e ta ame'ẽ katu. Aja rahã, awa ta py'a ke Tupã juhyk katu apo 'y, aja mujekwa katu. Pe, upa rahã, Tupã rake a'e wapyk oho. (Aja rahã, katu te ame'ẽ ke a'e, aja mujekwa katu.)

¹³ A'ep pewe ihĩ rĩ. Upa katu te Kirisutu ruwajan ta ke Tupã muputu'u ym rahã we, a'ep pewe ihĩ rĩ. ¹⁴ Peteĩhar a'e manõ. A'erehe ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke ngã py'a ngi Tupã juhyk katu. Ame'ẽ ta pe Tupã pandu: “Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha ke nixói te pehẽ pe” aja. Aja te'e ta a'eta ixo.

¹⁵ Ame'ẽ ke jande pe Tupã'ã mujekwa katu tĩ. Tupã pandu ame'ẽ ke a'e mujekwa py. ¹⁶ Ame'ẽ ke amõ mupinim. Kuja:

“Tupã panduha ke Tupã'ã mujekwa: ‘Yman rahã, amõ panduha ke ihẽ kotyhar ta pe ihẽ amondo ta. Kuja riki.

Ihẽ je'ẽha ke ipy'a pe ihẽ amoĩ katu ta. Iãkã ke ihẽ amujanam ym ta. Aja rahã, harái ym te ta’ aja riki.” Aja Tupã panduha ke amõ mupinim.

¹⁷ A'engi Tupã pandu: “A'eta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke upa katu te ihẽ aharái ta. Upa ma'e jaxer ai ame'ẽ ma'ema'eha ke ihẽ aharái ta tĩ” aja. ¹⁸ Aja rahã Tupã ipy'a jywyr ngã rehe. Upa ame'ẽ ke Tupã harái katu te. Ipy'a jywyr ngã rehe. A'erehe amõ we ngã rymba hapy ym ta me'ẽ te'e.

Mã peja Tupã rehe jahyk katu

¹⁹ Ihẽ mu ta! Pesarahã! Jesu manõ rahã, huwy ke uhem. A'erehe Tupã ixo ame'ẽ pe jaxe katu te. Kapy katu te ame'ẽ pe jaxe katu te, ame'ẽja saka. Ywa pe har ame'ẽ pe jaxe katu te, ame'ẽja saka. ²⁰ Pan rukwen rupi hape pyahu ame'ẽ ke musorok, ame'ẽja saka. A'e manõ, a'erehe musorok, ame'ẽja saka. A'erehe Tupã ixo ame'ẽ pe jahyk katu. Jesu riki uhã te hũ ame'ẽ ke a'e, a'erehe Tupã rehe aja te'e ta jahyk katu. ²¹ Jesu riki pa'i keruhũ. A'e riki ixotyhar tama'e kapitã keruhũ. ²² A'erehe mã peja Tupã ixo ame'ẽ pe jahyk katu. (Aja pandu rahã, Tupã namõ japandu pandu katu.) Te'eha namõ aja ym japandu pandu inamõ. A'e riki Tupã, ame'ẽ rehe jajurujar katu. Ame'ẽ jakwa katuha namõ mã peja inamõ japandu pandu. Jande py'a ke Tupã juhyk, a'erehe mã peja: “Ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha namõ jaxo” aja ym japandu. Jande py'a ke Tupã upa juhyk. Y namõ jande upa jajukutuk, ame'ẽja saka jande py'a juhyk. Aja jaxo rahã, japandu pandu inamõ. ²³ Inamõ jaxo ta kÿ. Ame'ẽ rehe jaharõ katu jaxo. Aja amõ ta pe japandu. Mã peja ame'ẽ ke jahijar ym. Tupã pandu, ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. Ame'ẽ ke jakwa katu, a'erehe mã peja jaharõ katuha ke jahijar ym.

²⁴ Amõ Jesu kotyhar ta rehe har mã peja jakwa jakwa jaxo. Aja rahã, a'eta namõ ma'e ke jama'ema'e katu jande juehe. Mã peja amõ ta rehe japy'a katu tĩ. Mã peja amõ ta pe ma'e katu ame'ẽ ke jama'ema'e tĩ. ²⁵ Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe amõ ta jy'ar ym uwyr apo 'y. Mã peja

ame'ẽ ta aja ym jande. Mã peja jande johu jajy'ar katu jaxo. Mã peja jande py'a ke jamãtã katu jande juehe jaxo. Jandema'e sawa'e te riki jywyr Tate aja pekwa katu. A'erehe mã peja i'ar koty te we jande py'a jamãtã katu jande juehe jaxo.

Jurujar katuha ke hijar rahã, pyrara ixo ta

²⁶ Jetehar te ke jande pe Tupã mujekwa. A'engi tapijar ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e jaxo rahã, marã ka ym ame'ẽ ke jamukanĩha. Ma'e muhepyha riki nixói te. Jande rehe Tupã ipy'a jywyr, ame'ẽ ke mukanim, ame'ẽja saka. ²⁷ Aja rahã, Tupã mupyraraha rehe jõ jaharõ jaxo. Jakyjeha namõ jaharõ jaxo. Amõ we tĩ. Tupã ke putar ym, ame'ẽ ta riki tata keruhũ pe oho ta. A'ep pyrara hũ ixo. Aja tapijar te'e we ma'e jaka'u te'eha ke jama'e jaxo rahã, japyrara hũ jaxo tĩ.

²⁸ Moise je'ẽha mujekwa aja amõ ma'ema'e ym. Hendu ym riki. (A'erehe tupãran rehe ipy'a moĩ moĩ.) Ame'ẽ ke mokõi sawa'e ta usak. Mahapyr usak my. Aja rahã: “Ma'ende ereka'u te'eha ke nde erema'e” aja a'eta pandu. Aja rahã, ame'ẽ ma'ema'e ame'ẽ ke ngã jukwa riki. Pyrara usak ym ehe. Jukwa riki tĩ. ²⁹ Aja rahã: “Tupã ra'yr ihẽ aputar ym” aja pandu ame'ẽ ke i'ar koty te we Tupã mupyrara ta. Jesu manõ rahã, huwy ke uhem. A'erehe Tupã pandu katu: “Ihẽ ra'yr rehe jurujar katu ame'ẽ ta py'a ke ihẽ ajuhyk ta” aja. “Mã ame'ẽ Jesu ruwy riki jaxer” aja pandu ame'ẽ ke aja tĩ. I'ar koty te we Tupã mupyrara ta tĩ. Tupã'ã rehe juru ai tĩ. Tupã'ã ipy'a katu ame'ẽ ke a'e. Juru ai ehe. Ame'ẽ juru ai ame'ẽ ke i'ar koty te we Tupã mupyrara ta tĩ. ³⁰ Tupã pandu: “Katu ym ame'ẽ ta ke ihẽ amupyrara ta. Ame'ẽ ta rehe juja katu te ihẽ amujywywyr ta” aja riki. Tupã pandu, ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu aja jakwa katu. Amõ we tĩ. “Ixotyhar ta ke jandema'e sawa'e te mupyrara ta. Aja rahã, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar ta” aja

Tupã ukwa. Ame'ẽ ke jakwa katu tĩ.
³¹ Tupã riki uhã te hũ ame'ẽ ke a'e. A'e mupyrara rahã, mãte hũ pyraraha.

³² Yman pexoha rehe har pekwa pekwa pexo. Jetehar te ke pehẽ pe Tupã upa mujekwa. Pe, pehẽ ke Jesu rehe jurujar ym ame'ẽ ta mupyrara tipe. Anĩ. Pejurujar katuha ke pehijar ym. ³³ Hetaha ta ruwa koty pehẽ rehe har amõ ta juru ai. Pehẽ ke a'eta mupyrara tĩ. Aja pyrara ixo ame'ẽ ta namõ pejy'ar peho. Pekiye ym ha namõ a'eta namõ pepu'am.

³⁴ Kyndaha pe amõ Jesu kotyhar ta ixo. Pyrara ixo. Ame'ẽ ta rehe pehaihu katu peho. Upa pehẽma'e ke jurujar ym ame'ẽ ta pyhyk raho rahã, pehẽ py'ahu te'e pehendu. Pehẽ rury katuha namõ pexo we rĩ. Ywa pe i'ar koty te we ma'e katu ame'ẽ ke pehẽma'e ihĩ, aja pekwa, a'erehe pehẽ rury katuha namõ pexo. Aja te'e ta pehẽma'e ke. Marã ka ym ame'ẽ ke awa mukanĩha. ³⁵ A'erehe pehẽ py'a ke pemãtã katu. Aja rahã, ma'e katu te ame'ẽ ke pehẽ pe Tupã muwyr ta. ³⁶ Pehẽ py'ahu te'e pexo rĩ. Aja rahã Tupã putar ame'ẽ ke pema'ema'e katu. Pe, a'e pandu katu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. A'erehe ame'ẽ ke pehẽ pe a'e muwyr katu ta tĩ, aja pekwa katu. ³⁷ Pe, Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim:

“Peharõ we rĩ. Aja rahã, jywyr ame'ẽ ke jywyr ta. I'i we ym ta.

³⁸ Ihẽ kotyhar ta tapijar te'e we jurujar katu ixo. ‘Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha ke nixói te pehẽ pe' aja ihẽ apandu ta.

Ihẽ namõ a'eta ixo katu ta. Ihẽ rehe jurujar katuha ke a'eta hijar rahã, a'eta rehe ihẽ rury ym ta tĩ” aja amõ mupinim. (“Jywyr ame'ẽ ke” aja pandu rahã: “Kirisutu ke a'e” aja mujekwa katu.)

³⁹ Jande riki jajurujar katuha ke jahijar ym ta ame'ẽ ta ke jande. Mupyraraha renda pe jaho ym te ta ame'ẽ ta ke jande tĩ. Pesarahã! Tapijar te'e we jajurujar katu ehe, Tupã

rehe. Jande ke a'e muhã katu ta ame'ẽ ta ke jande.

11

Jurujar katuha ke

¹ Ma'e jurujar katuha ke my? Kuja. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe jajurujar katu rahã, jaharõ ame'ẽ ke jande pe Tupã muwyr ta, aja jakwa katu te. Inamõ jaxo ta ame'ẽ rehe jaharõ katu jaxo. Ma'e jasak ym te ame'ẽ ke pehĩ, aja jakwa katu te tĩ. ² Tupã pandu ame'ẽ ke rehe ymanihar ta jurujar katu, a'erehe a'eta rehe har Tupã pandu: “Pehẽ katu” aja.

³ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe jajurujar katu, a'erehe kome'ẽ ywy keruhũ a'e mujã, aja jakwa katu. A'e je'ẽha rupi a'e mujã, aja jakwa katu te. Aja rahã ma'e jasak ame'ẽ ke a'e mujã. Ma'e jasak ym te ame'ẽ ke a'e mujã tĩ, aja jakwa katu te tĩ.

⁴ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Ambéu jurujar katu, a'erehe Tupã rehe ipy'a ke a'e moĩ moĩ rahã, arapuharan ke a'e hany. Aja rahã, Tupã pandu ame'ẽ ke rehe a'e jurujar katu, aja a'e mujekwa. Imu anĩ. Aja ym mujekwa a'e. A'erehe Ambéu hanyha ke imuma'e 'ar koty te we katuha. Imu rer Kaĩ. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Ambéu jurujar katu, a'erehe Tupã pandu: “Nde katu” aja. A'e pandu tĩ: “Nde rymba nde erehapy. Ame'ẽ katu” aja riki tĩ. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Ambéu jurujar katu, a'erehe jande pe a'e mujekwa rĩ: “Myja me'ẽ Tupã rehe jurujar katu my” aja mujekwa rĩ. A'e manõ tipe. A'e jande pe mujekwa rĩ.

⁵ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Eno jurujar katu, a'erehe a'e manõ ym. Ywa pe a'e ke Tupã raho, a'erehe kome'ẽ ywy keruhũ pe amõ ta kekar kekar tipe. Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim: “Ywa pe Eno ke Tupã raho ym arahã we, Tupã ke a'e muhury katu” aja. ⁶ Amõ jurujar katu ym ehe rahã, marã ka ym a'e ke muhuryha awa. Tupã rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ rahã, a'e pete'e ixo, aja amõ jurujar katu ta me'ẽ te'e. (Nixói rahã, ipy'a ke

moĩ moĩ ym ta awa.) Amõ we tĩ. Ehe har awa ukwa tar katu rahã, juehe har Tupã mujekwa ta ipe.

⁷ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Noe jurujar katu, a'erehe a'e hendu katu ehe. Tupã pandu: “Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke ihẽ ajukwa ta y pe” aja. Aman keruhũ uhyk ym we rĩ. Usak ym we rĩ. A'e jurujar katu ehe. Tupã rehe a'e hendu katu, a'erehe jarusu keruhũ ke a'e mujã. A'erehe a'e ke y jukwa ym. Hok wyr pe har ta ke jukwa ym tĩ. Noe jurujar katu ehe, a'erehe kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta riki hendu ym ame'ẽ ta ke a'eta, aja Noe mujekwa. Pe, Tupã pandu: “Ihẽ rehe nde erejurujar katu, a'erehe nde katu” aja.

⁸ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Amarã jurujar katu. A'erehe a'e hendu katu ehe. Tupã pandu: “Amõ ywy pe eho. Amõ ywy ke nde pe ihẽ ame'ẽ ta. Nema'e ta” aja. A'erehe hekoha ke Amarã hijar oho. Myp oho ta my? A'e ukwa ym te riki. A'e oho riki. ⁹ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe a'e jurujar katu. Tupã pandu: “Kome'ẽ ywy ke nde pe ihẽ ame'ẽ. Nema'e ta” aja. Pe, ame'ẽ ywy pe a'e ixo rahã, ame'ẽ ywy jar aja ym a'e ixo. Usak te'e ixo ame'ẽ ke a'e aja ixo. So'o pিরer ok namõ a'e wata wata ixo. Isak pe aja tĩ. Jako pe aja tĩ. A'eta pe Tupã juja katu te pandu tĩ: “Nde pe kome'ẽ ywy ke ihẽ ame'ẽ ta” aja. ¹⁰ Amõ ok ta rehe Amarã ixo ta, ame'ẽ rehe a'e harõ ixo. Tupã mujã ta ame'ẽ ke. Ame'ẽ rehe a'e harõ. Ame'ẽ ok ta mujãha ke Tupã ukwa katu. A'e riki mujã tĩ. Ame'ẽ ok ta kanim ym te ta. Ywa pe ihĩ ame'ẽ ke ame'ẽ.

¹¹ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Amarã jurujar katu, a'erehe Tupã je'ẽha rupi ta'yr u'ar. Amarã tamũi te tipe. Sar aja tĩ. A'i te a'e tĩ. A'erehe imembyr ym ta tipe. Anĩ. Tupã pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e ta, ame'ẽ rehe Amarã tapijar te'e we jurujar katu. ¹² Ta'yr ym. Tamũi te tipe. Pe, hakehar pe Amarã ta'yr. Pe, Amarã ngi heta te hũ hainõ uhem. Ywa rehe marã ka ym jahy rata hetaha mangaha awa. Aja Amarã

rainõ ta hetaha tĩ. Y ramũi rymy'y rehe marã ka ym ywy ku'i hetaha mangaha. Aja Amarã rainõ ta hetaha tĩ.

¹³ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Amarã tapijar te'e we jurujar katu. Pe, manõ. Isak aja tĩ. Jako aja tĩ. Tupã pandu: “Kome'ẽ ywy ke nde pe ihẽ ame'ẽ ta. Nema'e ta” aja. Ame'ẽ ke Amarã pyhyk ym riki. Yman rahã, hainõ ta riki ame'ẽ ywy ke pyhyk ta, aja a'e ukwa katu, a'erehe hury katu a'e. Isak aja tĩ. Amarã aja a'e ukwa katu tĩ, a'erehe hury katu a'e tĩ. Jako aja tĩ. Amarã aja ukwa katu a'e tĩ, a'erehe hury katu a'e tĩ. Ywy ke Amarã pyhyk ym. Amõ ta pe a'e pandu: “Kome'ẽ ywy pe asak te'e aja ihẽ axo. Apaxia aja ihẽ axo se” aja riki. Isak aja tĩ. Jako aja tĩ.

¹⁴ Aja pandu, a'erehe amõ hekoha te ke kekar, aja mujekwa ngã pe.

¹⁵ Hekoha ke hijar uwyr, ame'ẽ rehe har a'eta ukwa ukwa ym ixo. Ame'ẽ rehe har a'eta ukwa ukwa ixo rahã, putar rahã, a'ep a'eta jywyr ta tipe.

¹⁶ Jywyr ym te riki. Amõ hekoha katu te ame'ẽ ke a'eta putar. Ywa pe har ke ame'ẽ. A'erehe: “Tupã! Nde rehe ihẽ py'a ihẽ amoĩ moĩ katu” aja pandu. Ame'ẽ ta ngi Tupã huxĩ ym. A'eta pe hekoha te ke Tupã moĩ katu.

¹⁷⁻¹⁸ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Amarã jurujar katu, a'erehe Tupã usak ixo rahã, ta'yr ke Amarã hapu ta tipe. Yman Tupã pandu ipe: “Isak nde ra'yr te, a'erehe ne rainõ heta hũ ta” aja. Aja pandu tipe. Pe, Tupã jupandu jupe: “Ihẽ rehe Amarã hendu katu my? Ihẽ amanga ta” aja. A'erehe Amarã pe a'e pandu: “Nde ra'yr ejukwa. Ehapy tĩ” aja. Arahã ta'yr peteihar Amarã jukwa ta tipe. Tupã rehe hendu katu, aja Amarã mujekwa ipe. ¹⁹ Ta'yr ke a'e jukwa rahã, manõha ngi Isak ke Tupã mukwera katu muhem, ame'ẽ rehe Amarã jurujar katu, a'erehe jukwa ta tipe. Pesarahã! Manõha ngi muhem, ame'ẽja saka riki Isak, aja japandu. Pe, Isak namõ Amarã hok pe jywyr oho.

²⁰ Tupã pandu ame'ë ke rehe Isak jurujar katu, a'erehe ta'yr ta pe a'e pandu: "Yman rahã ma'e katu ame'ë ke pehë pe Tupã muwyr ta" aja riki. Aja Jako pe. Aja Esau pe tĩ.

²¹ Tupã pandu ame'ë ke rehe Jako jurujar katu, a'erehe a'e manõ tate rahã, Jose ra'yr ta pe a'e pandu: "Ma'e katu ame'ë ke pehë pe Tupã muwyr ta" aja. Myra rehe tamũi wata. Aja myra rehe Jako pyhyk uĩ rahã, Tupã rehe ipy'a ke a'e moĩ moĩ.

²² Tupã pandu ame'ë ke rehe Jose jurujar katu, a'erehe a'e manõ tate rahã, a'e pandu: "Jundéu awa ta Eji ywy ngi uhem ta oho" aja. A'erehe ta'yr ta pe a'e pandu: "Sengi peho rahã, ihë rete ke pehë namõ peraho tĩ" aja riki.

²³ Tupã pandu ame'ë ke rehe Moise pái ta jurujar katu, a'erehe Moise u'ar rahã, eji ywy pe har tama'e kapitã keruhũ ngi Moise ke ipái ta mukanim. Mahapyr jahy rahã, mukanim. Moise riki ta'yn katu aja ipái ta ukwa, a'erehe kapitã keruhũ je'ëha ngi kyje ym. A'erehe a'eta hendu ym ehe. Kapitã keruhũ pandu: "Sawa'e ra'yr u'ar rahã, pejukwa" aja jundéu awa ta pe. Ame'ë rehe Moise pái ta hendu ym.

²⁴ Tupã pandu ame'ë ke rehe Moise jurujar katu, a'erehe sawa'e rahã, a'e pandu: " 'Nde riki Parao rajyr membyr' aja ym ihë rehe har pepandu. Aja ym ihë" aja Moise pandu. ²⁵ Jundéu awa ta Tupã kotyhar ta ke. Ame'ë ta namõ pyrara ixo, aja a'e putar. (Parao rajyr membyr aja a'e ixo rahã, Tupã ke a'e putar ym, aja a'e mujekwa.) A'erehe ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'ema'e ta tipe. Aja a'e putar ym te. Parao rajyr membyr aja a'e ixo rahã, a'e jumuhury katu juehe. Anĩ. Aja a'e putar ym te. ²⁶ A'erehe jundéu awa ta namõ pyrara ixo rahã, katu, aja a'e ukwa. Eji ywy rehe ma'e katu ame'ë ke heta ihĩ. Ame'ë namõ ixo rahã, hury katu tipe, aja Moise ukwa katu. Anĩ. Ame'ë ke putar ym. Tupã kotyhar ta namõ pyrara ixo rahã, katu tiki, aja a'e

ukwa. Ame'ë i'ar koty te we katu aja ukwa. Eji ywyma'e 'ar koty te we katu, aja ukwa tĩ. Yman rahã, ma'e katu ame'ë ke Tupã riki muwyr ta ipe, aja a'e ukwa katu tĩ, a'erehe ianam ta namõ a'e pyrara ixo.

²⁷ Tupã pandu ame'ë ke rehe Moise jurujar katu, a'erehe Eji ywy ngi a'e uhem oho. Kapitã keruhũ parahyha ngi kyje ym ha namõ uhem oho. Tupã rehe usak ym te awa. Usak ehe, aja Moise ixo, a'erehe a'e pandu: "Parao rekoha pe ihë ajoywyr ym ta" aja. ²⁸ Tupã pandu ame'ë ke rehe Moise jurujar katu, a'erehe jundéu awa ta pe a'e pandu:

—Arapuharan ruwy ke hukwen rehe pemupipi. Aja rahã, sawa'e u'ar py ame'ë ke Tupã je'ëha rahoha jukwa ym ta — aja pandu.

Ame'ë Tupã je'ëha rahoha rer: "Ngã jukwaha ke a'e." "Ame'ë arapuharan ruwy namõ mupipiha aja te'eha pekwa pekwa pexo. Amõ amõ warahy 'ar rahã, pekwa pekwa pexo" aja Moise pandu jundéu awa ta pe. Ame'ë riki: "Pasuko" aja japandu.

²⁹ Tupã pandu ame'ë ke rehe jundéu awa ta jurujar katu, a'erehe y ke a'eta aha oho. Y rer y pytã. Y aha oho rahã, y apyrer rupi wata oho. (Pe, y ruwái rehe uhem oho.) Pe, eji ywy pe har ta aha tipe oho ixo rahã, upa katu te y jukwa.

³⁰ Tupã pandu ame'ë ke rehe jundéu awa ta jurujar katu, a'erehe Jeriko ok ta kurar ke Tupã upa mupe. Awa po wajar mokõi wera rahã, ok ta xupe 'ar rupi juramã wata wata oho. Pe, ok ta kurar ke Tupã mupe.

³¹ Tupã pandu ame'ë ke rehe Hambe jurujar katu, a'erehe a'e ke jundéu awa ta jukwa ym. Ok ta pe mokõi jundéu awa ta usak uwyr rahã, ame'ë mokõi sawa'e ta ke hok pe Hambe muxe katu. Mukanim riki, a'erehe ok ta pe har ta pyhyk ym ame'ë mokõi sawa'e ta ke. A'erehe ok ta pe har ta ke jundéu awa ta upa jukwa rahã, Hambe ke a'eta jukwa ym. Ok ta pe har ta Tupã rehe hendu ym ame'ë ta

ke. Hambe kūjā ka'u te'e ame'ē ke a'e tipe. A'eta jukwa ym.

³² Amō we ihē apandu ta my? Amō heta ymanihar ta ixo rī. Ame'ē ta rehe har ihē apandu ym ta apo. Pesarahā! Jineā ixo. Mbara amō tī. Ixo tī. Sāsā amō tī. Ixo tī. Jesete amō tī. Ixo tī. Ndawi amō tī. Ixo tī. Samue amō tī. Ixo tī. Amō Tupā je'ēha pandu ame'ē ta ixo tī. ³³ Tupā pandu ame'ē ke rehe a'eta jurujar katu, a'erehe amō ywype har ta namō jumai mai rahā, ame'ē ta ke a'eta muputu'u. Katu aja a'eta ixo. Pe, Tupā pandu ame'ē ke a'eta pe a'e muwyr. Tupā rehe a'eta jurujar katu, a'erehe jangwateran juru ke Tupā kynda. A'erehe jangwateran jukwa ym a'eta ke. ³⁴ Tupā pandu ame'ē ke rehe a'eta jurujar katu, a'erehe tata keruhū pe a'eta ke amō ta ombor rahā, tata ke Tupā muwe, a'erehe jukwa ym. Kyse puku pe amō ta jukwa tate rahā, ame'ē ta ngi Tupā muhem, a'erehe a'eta manō ym tī. A'eta pitu te'e rahā, a'eta py'a ke Tupā mātā. Amō awa ta namō jumai mai rahā, ame'ē ta ke a'eta muputu'u tī. Pyrātāha ke Tupā muwyr, a'erehe muputu'u. ³⁵ Tupā pandu ame'ē ke rehe kūjā ta jurujar katu, a'erehe ianam ta manō rahā, ame'ē ta ke Tupā mukwera katu.

(Amō ta anī. Ame'ē ta ke ngā jukwa.) Amō ta pandu: “Tupā rehe jajurujar katuha ke jahijar ym ta. A'erehe jande ke pepoir ame'ē ke japutar ym” aja. A'erehe ame'ē ta ke Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta mahy hū. A'erehe jukwa. Manō ta ame'ē ta kuja ukwa: “Ihē amanō rahā, Tupā namō ihē axo ta kŷ. Ihē ke Tupā mukwera katu ta muhem” aja ukwa katu. A'erehe kyje ym. Henda katu te ame'ē pe oho ta kŷ, aja ukwa katu, a'erehe manōha ngi kyje ym. ³⁶ Amō jurujar katu ame'ē ta rehe Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta puka puka hū riki. Amō ta ke so'o pīrer pe a'eta pirok hū. Amō ta ke ita tupaham pe pukwar. Pe, kyndaha pe kynda raho. ³⁷ Amō ta ke ita pe a'eta jukwa. Amō

ta ke sehóí pe kytyk mondok, ixu'a rupi. Aja jukwa. Amō ta ke kyse puku pe jukwa. Amō ta pyrara ixo. Arapuharan pīrer kamixa namō ixo. Arapuhame pīrer kamixa namō aja tī. (Aja ima'e ym te aja mujekwa.) Amō ta ke Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta mupyrara hū. Amō ta rehe mujaxerihā ke a'eta mondo. ³⁸ Kome'ē ywy keruhū pe a'eta ixo rahā marā ka ym katuha, aja Tupā ukwa katu. Anī. (Ame'ē ta ke Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta mupyrara hū. Hok ngi mujan mondo.) A'erehe te'e a'eta ixo. Kuja. Awa nixóí te ame'ē rupi wata wata ixo. Ka'a wyr rupi te'e ixo amō ta tī. Itakwar keruhū rupi ixo amō ta tī. Ywykwar keruhū rupi ixo amō ta tī.

³⁹ Tupā pandu ame'ē ke rehe upa ame'ē ta jurujar katu, a'erehe Tupā pandu: “Pehē riki katu ame'ē ta ke pehē” aja riki. Kome'ē ywy keruhū pe a'eta ixo rahā, Tupā pandu ame'ē ke a'e muwyr ym we ngā pe rī. ⁴⁰ Yman Tupā pandu: “Yman rahā ihē kotyhar ta pe ma'e ke 'ar koty te we katu ame'ē ke ihē ame'ē ta” aja. Aja jande rehe har a'e ukwa. Kuja. Jande namō jō ymanihar ta py'a ke a'e juhyk ta, aja a'e ukwa katu. “Katu te ame'ē ke pehē. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixóí te pehē pe” aja Tupā pandu ta. Aja ymanihar ta pe a'e pandu ame'ē ke a'e muwyr ym yman. Apo jō jande namō ame'ē panduha muwyr katu a'e.

12

Tupā riki jande pái keruhū

¹ Pesarahā! Tupā pandu ame'ē ke rehe heta hū ymanihar ta jurujar katu. Ame'ē ta riki jande rehe usak usak ixo, ame'ēja saka. Jande py'a ke a'eta mātā u'am, ame'ēja saka. A'erehe jande ke upa ma'e puhýi ame'ē ke mā peja jambor. Aja riki ujan te'e ame'ē ta ombor tī. Upa ma'e puhýi ame'ē ke ombor. Aja rahā, pahar ujan katu ta. Jande aja tī. Ujan te'e ame'ē ta aja jaxo tī. A'erehe ma'e puhýi ame'ē ke mā peja jambor. Aja

rahã, ma'e jaka'u te'eha jama'eha ke mã peja jahijar katu. Aja rahã Tupã putar ame'ẽ ke upa ima'e pyrãtãha namõ mã peja jama'ema'e katu. ² Mã peja Jesu rehe har jakwa jakwa jaxo. A'e aja Tupã pandu ame'ẽ ke rehe jajurujar katu ta me'ẽ te'e tĩ. Jande ke a'e mu'e katu. (A'erehe jajurujar katu ehe.) Ma'e ke upa rahã, inamõ aja te'e ta jaxo. Hury katuha namõ ipái koty a'e ixo ta, aja a'e ukwa katu. A'erehe a'e pandu: "Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe ihẽ amanõ ta. Ihẽ ruxĩ ym ingi" aja. Pe, ame'ẽ rehe a'e manõ. Apo Tupã rake a'e wapyk uĩ. (Aja rahã, katu te ame'ẽ ke a'e, aja jakwa.) Inamõ kapitã keruhũ te a'e.

³ Yman Jesu pyrara ixo, ame'ẽ rehe har pekwa pekwa pexo. Ma'e jaxer ai ma'ema'e ame'ẽ ta parahy te hũ ehe. Ipy'ahu te'e a'e hendu. Mukahem ym. Aja pexo ym we rĩ. A'erehe mãte pekwaaha aja ym pexo. Pejuru-jar katuha ke pehijar ym tĩ. ⁴ Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta pe pepandu: "Mã peja ym pexo" aja. A'erehe pehẽ rehe a'eta parahy. Pehẽ ke mupyrara tipe tĩ. Pehẽ ke a'eta jukwa ym we rĩ.

⁵ Ta'yr ta namõ ipái pandu katu. Aja pehẽ namõ Tupã pandu pandu katu. A'e pandu ame'ẽ ke rehe pekwa pekwa pexo. Pehẽ py'a ke a'e mãtã tar katu. Kuja riki:

"Ihẽ ra'yr! 'Ema'e ym' aja nde pe jandema'e sawa'e te pandu rahã, ehendu katu ehe.

'Katu ym ame'ẽ ke nde erema'e' aja a'e pandu rahã, eparahy ym ehe tĩ.

⁶ 'Ema'e ym' aja upa ipy'a katu ame'ẽ ta pe jandema'e sawa'e te pandu.

'Ihẽ ra'yr' aja me'ẽ ke a'e nupã. Aja ta'yr ixoha ke a'e mukatu" aja Tupã pandu.

⁷ Pehẽ pepyrara pexo rahã, pehẽ py'ahu te'e pehendu. Ipái riki ta'yr ke nupã, aja pehẽ py'ahu te'e pehendu. Pesarahã! Ta'yr ke ipái nupã ym ame'ẽ ke nixói. Upa katu te nupã. (Aja ixoha ke mukatu.) A'erehe pepyrara

pexo rahã, pehẽ riki ta'yr ta ke aja Tupã mujekwa. ⁸ Upa ta'yr ta ke Tupã mupyrara. A'erehe pehẽ pepyrara ym pexo rahã, Tupã ra'yr ta aja ym pehẽ. Ta'yr ta te aja ym pehẽ. Amõ riki pehẽ pái aja pexo.

⁹ Kome'ẽ ywy pe jande pái ixo. Jande ke a'eta nupã rahã, jahendu katu ehe. Aja rahã i'ar koty te we jande pái keruhũ rehe jahendu katu ta me'ẽ te'e tĩ. Pe, inamõ aja te'e ta jaxo. ¹⁰ Kome'ẽ ywy pe jande ke jande pái ta'yr mi nupã. Muhendu tar katu juehe, aja a'eta ukwa. Jahendu katu ehe, aja ukwa tĩ. A'erehe nupã. Jande ke Tupã mupyrara rahã, katu jaxoha aja jamuruwak ta, aja a'e ukwa. Aja rahã, a'e katu te aja jaxo ta tĩ, aja me'ẽ a'e putar. A'erehe jande ke mupyrara. ¹¹ Jande ke a'e mupyrara rahã, japyai jaxo. I'i we japyai. Muhury ym jande ke. Anĩ. I'i atu ym ame'ẽ. Kuja. Tupã mupyrara, a'erehe ta'yr ta ipy'a muruwak tĩ. A'erehe a'eta hendu katu ehe. Aja rahã, hury katuha namõ ixo katu ta tĩ. Ixoha katu aja ixo apo 'y. A'erehe ta'yr ta ke Tupã mupyrara.

Katu ixoha ame'ẽ ke mujekwa

¹² Mã peja pyai ame'ẽ ta ke pemuhury katu. Mã peja kyje ame'ẽ ta py'a ke pemãtã katu tĩ. Aja rahã, pehẽ ke amõ ta mahy rahã, aja te'eha pehẽ py'ahu te'e pehendu katu. ¹³ Jetehar te ke pekwa. Aja pexo katu. Aja rahã, jurujar katuha ke hijar tate, ame'ẽ ta py'a ke pemujywyr ta. Aja rahã, a'eta hijar ym ta. Aja rahã, Tupã namõ a'eta juehe katu ixo tĩ.

¹⁴ Pejumai ym ha namõ amõ ta namõ pexo. Pexoha katu aja pexo. Aja ym rahã, jandema'e sawa'e te namõ pexo ym te ta. ¹⁵ Pesak katu pexo. Pehẽ rehe Tupã ipy'a katu. Ame'ẽ ke mã peja pehijar ym. Pesarahã! Juruwe'y tiha oho rahã, upa pyta rake rupi i'ãi ame'ẽ ke jukwa. Ame'ẽ riki kuja saka. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e rahã, amõ ta riki Tupã rehe jurujar katuha ke hijar ta my. Aja rahã, katu ym. (Pyta

rake rupi i'ái ame'ë ke jukwa, ame'ëja saka.) A'erehe juruwe'y aja ym pexo.

¹⁶ Esau aja ym pehë tĩ. Kũjã rehe a'e ka'u te'e. Tupã ke a'e putar ym te tĩ. A'e riki u'ar py ame'ë ke tipe. Aja rahã, ipái manõ rahã, ipáima'e ke a'e pyhyk ta tipe. Ame'ë ke imu pe a'e muhepy. A'e myahy te rahã, a'e pandu imu pe: “Paratupe pe nde mi'u nde eremuwyr rahã, jande páima'e ke nema'e wan ta. Ihë pe papa muwyr ame'ë ke nema'e wan ta” aja riki. ¹⁷ I'i katu rahã we, ipy'a ke muruwak. Pe, ipái pandu katuha ke a'e pyhyk ta tipe, ame'ë ke pekwa riki. Ipái pe a'e pandu: “Tupã pe epandu: ‘Mã peja u'ar py ame'ë ke rehe esak katu' aja ihë rehe har epandu ipe” aja ipái pe. Ipái pandu: “Anĩ. Marã ka ym ihë apanduha. Tupã pe ne mu rehe har upa ihë apandu” aja riki. Pe, Esau jixi'u tipe. Ipái pe pandu: “Tupã pe ihë rehe har epandu tĩ. Ihë koty pandu katuha ke emuruwak” aja tipe. Marã ka ym ipái panduha ke muruwakiha ixoty, Esau koty. A'erehe Esau aja: “Tupã ke japutar ym” aja ym pexo tĩ.

¹⁸ Ywy'ã keruhũ pe jundéu awa ta uhyk uwyr kwe. Her Sinái. Tata xupe 'ar rupi ihĩ. Aman pihun te aja ywa takãxĩha ihĩ tĩ. Ywytu keruhũ peju hũ tĩ. (Tupã pyrãtã te hũ aja mujekwa.) ¹⁹ Jumi'a aja tyapu hũ tĩ. Tupã pandu tĩ. Ame'ë ke jundéu awa ta hendu rahã, a'eta pandu: “Epandu ym apo” aja riki. Kyje ingi a'erehe aja pandu. ²⁰ A'eta hendu: “Ywy'ã rehe pepyrũ rahã, ame'ë ke ita pe pejapi. Aja pejukwa. Pehë rymba ta aja tĩ. Pejukwa tĩ” aja riki. (Aja rahã, Tupã a'ep ixo. Jaxer ame'ë ke nixói te ipe, ame'ë ke a'ep ixo, aja mujekwa.) A'erehe a'eta kyje ingi. Amõ we Tupã pandu ame'ë ke hendu tar ym. Kyje. ²¹ Upa Moise usak, ame'ë ke mãte we ame'ë te a'eta my. (Tupã pyrãtã te hũ aja ukwa katu. Ma'e jaxer ame'ë ke nixói te ipe, ame'ë ke a'ep ixo, aja ukwa tĩ.) A'erehe: “Ihë akyje hũ. Ihë ryrýi riki” aja Moise pandu.

²² Pehë anĩ. Tupã ngi pekyje aja ym ixoty pejur. Tupã rehe pehë py'a pemoĩ moĩ, ame'ë renda riki amõ koty. Amõ ywy'ã keruhũ ke ame'ë. “Siã” aja riki her. Tupã ixo, ame'ë ok ta ke ame'ë. A'e riki uhã te hũ ame'ë ke a'e. Ame'ë ok ta riki ywa pe har ke. Amõ Jerusarë ok ta ke. Ywa pe har ke ame'ë. A'ep heta te hũ Tupã je'ëha rahoha ta ixo. ²³ A'ep Tupã kotyhar ta jy'ar u'am. Hury katuha namõ ngã ixo. Ixotyhar ta riki u'ar py ame'ë ta aja saka. A'eta rer ke paper rehe amõ mupinim. Ywa pe ame'ë ihĩ. A'ep Tupã ixo tĩ. Pehë py'a pemoĩ moĩ ehe. A'e riki upa kome'ë ywy keruhũ pe har ta ke mondo mondo ta. Hendu ym ehe, ame'ë ta ke mupyraraha renda pe a'e mondo ta. Hendu katu ehe, ame'ë ta inamõ ixo ta. Ixoty oho ta. A'ep ymanihar ixoha katu ame'ë ta ixo tĩ. Ame'ë ta pe Tupã pandu: “Pehë katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha ke nixói te pehë pe” aja. ²⁴ A'ep Jesu ixo tĩ. A'e riki ipái pe pandu: “Ihë amanõ, a'erehe ihë rehe jurujar katu ame'ë ta ke emuhã katu” aja. Ame'ë riki panduha pyahu ame'ë ke. Huwy ke uhem tĩ. A'erehe ngã ke Tupã muhã katu. Ame'ë ruwy riki Ambéu ruwy 'ar koty te we mukatuha. Ambéu manõ. Huwy rehe har jakwa jaxo rahã: “Ambéu jukwa ame'ë ke ejukwa tĩ” aja Tupã pe japandu. Jesu ruwy rehe har jakwa jakwa jaxo rahã: “Jande py'a ke ejuhyk” aja Tupã pe japandu. A'erehe Jesu ruwy riki Ambéu ruwy 'ar koty te we mukatuha. A'erehe Tupã ngi jakyje ym ha namõ jahyk katu ehe.

²⁵ Pesak katu pexo. “Tupã rehe ihë ahendu ym ta” aja ym pepandu. Kome'ë ywy keruhũ pe ixo rahã, Tupã je'ëha ke Moise pandu pandu ngã pe. Ame'ë rehe hendu ym ame'ë ta ke Tupã mupyrara riki. Apo ywa ngi je'ëha ke Tupã muwyr jande pe. Ame'ë ke rehe jahendu ym rahã, mã ymanihar ta 'ar koty te we jande ke Tupã mupyrara ta. ²⁶ Moise ta pe Tupã pandu rahã, ywy ke

a'e mukatak hũ. Pe, a'e pandu tĩ: “Amõ we ywy ke ihẽ amukatak ta tĩ. Ywa ke ihẽ amukatak ta tĩ” aja riki. ²⁷ “Amõ we” aja pandu rahã, ma'e Tupã mujã ame'ẽ ke a'e mukatak ta. Pe, mukanim ta. Mumba ta. Aja rahã, marã ka ym mukatakiha, ame'ẽ ke jõ pyta ta. (Aja rahã, Tupã kotyhar ta jõ pyta katu, aja mujekwa.)

²⁸ Pesarahã! Sawa'e te namõ jaxo ta kÿ. Marã ka ym ima'e pyrãtãha mukaniha. (Aja rahã inamõ ixo, ame'ẽ ta jõ pyta ta.) Inamõ jaxo ta, a'erehe mã peja japandu ipe: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja. Myja me'ẽ Tupã ke jamuhury katu my? Aja mã peja jande py'a jamoĩ moĩ katu ehe. Aja rahã: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja japandu ipe. “Mã! Pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e” aja jakwa katuha namõ mã peja jande py'a jamoĩ moĩ katu ehe. ²⁹ Hendu ym ehe ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara hũ ta. Tata upa ma'e ukwái. Aja Tupã mahy ta tĩ. A'erehe: “Mã! Pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e” aja jakwa katuha namõ mã peja jande py'a jamoĩ moĩ katu ehe.

13

Myja me'ẽ Tupã ke jamuhury my

¹ Kirisutu rehe pejurujar katu, a'erehe pehẽ mu ta aja pexo. A'erehe tapijar te'e we pepy'a katu pehẽ juehe pexo. ² Pesak ramõ ame'ẽ ta ke pehẽ rok pe pemuxe katu. Ame'ẽ ke pema'ema'e katu. Jesu kotyhar ta ke ame'ẽ ta. Amõ ta usak ramõ ame'ẽ ta ke hok pe muxe katu. Amõ hekoha pe har ta ke aja ukwaha naĩ. Anĩ. Ukwa ym ha rupi Tupã je'ẽha rahoha ta ke hok pe muxe katu riki. ³ Kyndaha pe ixo ame'ẽ ta rehe har pekwa pekwa pexo. Jesu kotyhar ta ke ame'ẽ ta. Ame'ẽ ta rehe pesak peho. Pehẽ atu kyndaha pe pexo, ame'ẽja saka pekwa pekwa pexo, a'erehe ame'ẽ ta rehe pehaihu katu. Pyrara ixo ame'ẽ rehe har pekwa pekwa pexo tĩ. Pehẽ atu pepyrara pexo, aja pekwa pekwa pexo. A'erehe a'eta py'a ke pemãtã katu peho.

⁴ Jumendar ame'ẽ ta rehe har katu, aja pekwa. Hakehar ipy'a wapyk ta me'ẽ te'e. Ixawa'e ipy'a wapyk ta me'ẽ te'e tĩ. Amõ kũjã rehe sawa'e ka'u te'e rahã, a'e ke Tupã mupyrara ta. Amõ sawa'e rehe kũjã ka'u te'e rahã, a'e ke Tupã mupyrara ta tĩ.

⁵ Tamatarer rehe aja te'eha pehẽ py'a pemoĩ moĩ ym pexo. Pehẽma'e ke namõ pexo, ame'ẽ namõ pehẽ rury katu pexo. Pesarahã! Tupã pandu: “Pehẽ namõ aja te'e ta ihẽ axo. Marã ka ym pehẽ ke ihẽ ahijariha” aja riki. A'erehe pehẽma'e ke namõ pehẽ rury katu pexo. ⁶ Mã peja jakyje ym ha namõ jaxo. Kuja mã peja japandu: “Jandema'e sawa'e te ihẽ namõ ma'e ke ma'ema'e katu a'e, a'erehe ihẽ akyje ym axo.

Marã ka ym kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ma'ema'eha ihẽ pe. A'erehe ihẽ akyje ym axo” aja riki.

⁷ Kapitã ambyr ta rehe har pekwa pekwa pexo. Pehẽ pe Tupã je'ẽha ke a'eta pandu pandu kwe. A'eta ixoha rehe har pekwa pekwa pexo tĩ. Myja me'ẽ a'eta manõ my? Pekwa pekwa pexo tĩ. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe a'eta jurujar katu. Ame'ẽ ta aja pexo katu tĩ. ⁸ Jesu Kirisutu manga te'e ym te a'e. Apo a'e ixo. Yman rahã pete'e ta a'e ixo tĩ. Aja te'e ta a'e ixo tĩ. ⁹ Jetehar te ke pekwa katu. Amõ koty amõ ta mu'e. Ame'ẽ rehe mã peja pemuka'u te'e ym. Ame'ẽ koty pehẽ py'a pemuruwak ym. Jande rehe Tupã ipy'a katu ame'ẽ ke jakwa katu, a'erehe jajurujar katu te we ehe. Amõ ta pandu: “Ma'e mi'u e'u ym. Amõ ke e'u katu” aja riki. Aja jundéu awa ta je'ẽha rehe hendu katu. Ame'ẽ rehe hendu katu ame'ẽ ta kuja ukwaha naĩ: “Ma'e ke ja'u ym rahã, jande rehe i'ar koty te we Tupã ipy'a katu” aja naĩ. Jande anĩ. Jande rehe aja te'eha Tupã ipy'a katu, ame'ẽ rehe jajurujar katu. A'erehe ma'e ke ja'u ym rahã: “I'ar koty te we jande rehe Tupã ipy'a katu” aja ym jakwa jakwa jaxo.

Ok ta kurar kupe koty Jesu manõ

¹⁰ Kirisutu manō, pe, jajurujar katu ehe. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe jundéu awa tama'e pa'i ta paraky ixo. Amōma'e hymba ke a'eta hany hany ixo. Upa ukwái. Ame'ẽ riki a'etama'e ma'eha. Upa ukwái rahã, ngã py'a ke Tupã juhyk katu, aja a'eta ukwaha naĩ. Amō koty a'eta ukwaha, a'erehe Kirisutu rehe jurujar ym. ¹¹ Pesarahã! Kapy katu te ame'ẽ pe ma'e hymba ruwy ke pa'i keruhũ raho. Tupã pe mujesak, ame'ẽja saka. Aja rahã, ngã ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke Tupã mukanim, aja ukwaha naĩ. Ame'ẽ ma'e hymba rukwer ke amō riki upa katu te hany. Upa ukwái. Ame'ẽ rukwer ke pa'i ta u'u ym te. Ok ta kurar kupe koty upa katu te hany. ¹² A'erehe Jesu aja tĩ. Ok ta kurar kupe koty a'e manō tĩ. Huwy pe ngã ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke a'e mukanim. Ipy'a ke juhyk. ¹³ Kirisutu ke amō ta jukwa rahã, a'e ke a'eta mupyrara hũ. Muhuxĩ hũ tĩ. Aja jande tĩ. Jundéu awa ramũi ta ukwaha ke jahijar. A'erehe jande ke amō ta mupyrara hũ tipe tĩ. Jesu kotyhar ta ke jande, a'erehe mupyrara hũ tipe tĩ. Muhuxĩ hũ tĩ. Anĩ. Tapijar te'e we jajurujar katu ehe. ¹⁴ Pe, pepyrara pexo rahã, kuja pekwa. Kome'ẽ ywy keruhũ pe jande rekoha te nixói te. Kome'ẽ ywy keruhũ pe aja te'eha jaxo ym ta. Ok ta ke Tupã mujã ta. Ame'ẽ pe jahoha rehe jaharō jaxo. ¹⁵ Jande ke Jesu muhã katu, a'erehe mã peja Tupã pe japandu: “Ne jō riki katu te me'ẽ ke” aja riki. Aja te'eha japandu. Aja japandu rahã, ma'e hymba ke hany, ame'ẽja saka tĩ. Tupã rehe jande py'a jamoĩ moĩ, ame'ẽja saka tĩ. ¹⁶ Ma'e katu ame'ẽ ke amō ta pe pema'ema'e, ame'ẽ rehe pekwa pekwa pexo. Amō ta rehe pepyrara pesak tĩ. Aja pema'ema'e rahã, Tupã rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ, ame'ẽja saka tĩ. Aja rahã, Tupã ke pemuhury katu.

Pehẽma'e kapitã ta rehe pehendu katu

¹⁷ Pehẽma'e kapitã ta rehe pehendu katu. (Tupã kotyhar tama'e kapitã ta ke a'eta.) A'eta pandu ame'ẽ ke pema'ema'e katu. Pehẽ rehe a'eta usak usak katu ixo, aja rahã, pehẽ pejurujar katuha ke pehijar ym ta. Katu a'eta paraky my? Katu ym my? Ame'ẽ ke Tupã pe a'eta pandu ta me'ẽ te'e. A'erehe pehẽ rehe a'eta usak usak katu ixo. A'eta rehe pehendu katu rahã, hury katuha namō parakyha ke a'eta ma'ema'e katu. A'eta rehe pehendu ym rahã, pyaiha namō parakyha ke a'eta ma'ema'e. Aja rahã, katu ym pehẽ pe. A'erehe pehendu katu a'eta rehe.

Tupã namō panduha

¹⁸ Jande rehe har Tupã pe tapijar te'e we pepandu pandu katu pexo. Tupã pandu ame'ẽ ke aja te'eha jama'ema'e tar katu, a'erehe katu jaxoha aja jaxo. (Aja rahã, jande rehe je'ẽha nixói ta, aja jakwa katu.) ¹⁹ Pe, ihẽ apandu katu te pehẽ pe. Tupã namō ihẽ rehe har pepandu katu te we rĩ. “Pahar jande koty a'e ke emuwyr” aja pepandu Tupã pe.

Arapuharan usakiha aja Jesu riki jandema'e usakiha keruhũ tĩ

²⁰⁻²¹ Arapuharan ta rehe amō usak usak katu ixo, aja Jesu tĩ. Jandema'e sawa'e te riki ixotyhar tama'e usakiha keruhũ. A'e manō, pe, a'e ke Tupã mukwera katu muhem. A'e manō, pe, huwy uhem, a'erehe Tupã pe a'e pandu: “Ihẽ amanō, a'erehe ngã ke amuhã katu ta” aja riki. Aja te'eha ta. Pehẽ py'a ke Tupã muhury katu. A'e putar, aja pexo. Mã peja ame'ẽja pehẽ ke a'e mu'e katu. (Aja rahã, a'e putar ame'ẽ ke pema'ema'e katu ta.) Jesu Kirisutu rehe pejurujar katu, a'erehe a'e ke jamuhury katu. Ame'ẽ ke mã peja jande ke a'e mu'e katu tĩ. (Aja rahã, a'e putar ame'ẽ ke pema'ema'e katu ta tĩ.) Mã peja Kirisutu rehe har japandu: “Ne jō riki katu te me'ẽ ke” aja riki. Mã peja aja te'eha japandu. Amen.

A'ejō panduha

²² Ihē mu ta! Kome'ē paper ke pehē pe ihē amupinim aĩ. Ta'yr mi ihē amupinim. Kome'ē myrandu namō pehē py'a ke ihē amātā tar katu. Pehendu katu ehe, aja ihē apandu katu te. Pehenduha pahar pemukanim ym. ²³ Kyndaha ngi Timo, jande mu riki uhem oho. Ame'ē ke pekwa, aja ihē aputar. Pahar se ihē rehe a'e uhyk uwyr rahā, ihē namō a'e oho ta tĩ. Pehē rehe ihē asak ta aho rahā, ihē namō a'e oho ta tĩ.

²⁴ Pehēma'e kapitā ta pe jandema'e katuha ke pepandu. Tupā kotyhar tama'e kapitā ta ke ame'ē ta. Upa Tupā kotyhar ta pe pepandu tĩ. Itar ywy pe amō jande mu ta ixo. Pehē pe katuha ke ame'ē ta mondo ixo tĩ.

²⁵ Mā peja johu pehē rehe Tupā ipy'a katu te hũ.

Upa.

Tian mupinim me'ē ke

Tian kome'ē paper ke mupinim. Jerusarē ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ē tama'e kapitā a'e tī. Amō Jesu mu a'e tī.

Amō amō jundéu awa ta Jesu rehe jurujar katu. Ame'ē ta amō amō ok ta pe ixo. Amō amō ywy pe har ok ta pe ixo. Ame'ē ta pe kome'ē paper pinim ke Tian mondo.

Tupā kotyhar ta pe: “Ihē mu ta” aja Tian pandu.

¹ Ihē Tian. Tupā rehe ihē aparaky axo. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te rehe ihē aparaky axo tī. Myrandu katu ke ihē apandu pandu, ame'ē riki ihēma'e parakyha.

Pehē riki Tupā kotyhar ta ke. Jundéu awa ta ke pehē. Pehē riki kome'ē ywy keruhū rupi pehāi peho ame'ē ta ke pehē. Upa pehē pe katuha ke ihē amondo axo.

Jurujar katuha rehe har

² Ihē mu ta! Pehē rehe upa pyraraha uhyk rahā, pehē rury katu pexo. ³ Pyraraha upa asa oho rahā, Tupā rehe pejurujar katu te we pexo. Aja rahā, amō pyraraha uhyk rahā, pehē py'ahu te'e pehendu katu te ta tī. Aja pekwa katu. A'erehe pehē rury katu pexo. ⁴ Pesak katu te'e pehē juehe pexo. Pehē rehe pyraraha uhyk rahā, aja te'e Tupā rehe pejurujar katu pexo. Aja rahā, Tupā pandu ta: “Pehē katu. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe” aja. Pe, Tupā putar, aja pexo katu ta.

⁵ Pehē ngi har ma'e ke amō ukwa ym te rahā, Tupā pe a'e pandu pandu katu ta me'ē te'e. Aja rahā ukwa katuha ke Tupā muwyr ta ipe. Ame'ē ke a'e me'ē ta. Me'ē katu ame'ē ke a'e. “Mā! Pandu hū. Ihē ame'ē ym ta. Eho” aja a'e pandu ym te. A'e me'ē katu ta ngā pe. ⁶⁻⁸ Ma'e ke Tupā namō pepandu pandu rahā, ame'ē ke pehē pe a'e muwyr ta, aja pejurujar katu te pexo. “Muwyr ta nahā my?” aja ym pekwa pexo. Aja pekwa pexo rahā, y

ramūi pe har y kotok keruhū aja saka ta. Ame'ē ke amō koty koty ywytu peju peju raho. Aja: “Muwyr ta nahā my?” “Anī, muwyr ym ta nahā my?” aja amō koty koty pejurujariha ke. Katu ym aja. Aja ta amō ixo rahā, jandema'e sawa'e te ngi pyhyk ym ta ma'e ke. Ukwa ym ma'e.

Mā peja hury katu ixo rī

⁹ “Mā nde erekwa ym te ame'ē ke nde” aja nde rehe har kome'ē ywy keruhū pe har ta ukwaha naī. Aja rahā, jumupyai ym. Mā peja hury katu a'e ixo. Tupā riki ma'e ukwa katu te ame'ē ke a'e, aja ukwa ta, a'erehe mā peja hury katu ixo. ¹⁰ Amō imu ima'ehū namō ixo rahā, hury katu ixo tī. Ame'ē ma'e ke amō mukanim ingi rahā, mā peja a'e hury katu ixo rī. Ima'ehū ame'ē ta kupi'i'a aja saka. Yman rahā ixo ym ta. Kupi'i'a manō ta. Aja amō ta aja ima'ehū ame'ē ta manō ta tī. ¹¹ Warahy opok rahā, kupi'i ke warahy hakuha jukwa. I'a ke upa kukúi. I'a katuha upa manō. Aja ta ima'ehū ame'ē ta ke tī. Ima'e ixoha rehe har jō a'e ukwa ukwa ixo rahā, a'e kanim ta tī. Kupi'i'a aja kanim ta tī. Manō ta tī.

Pyraraha rehe har

¹² Pyraraha amō imu rehe uhyk rahā, katu aja ixo we rī. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ym we. Aja rahā, hury katu a'e. Pyraraha upa, pe, a'e jurujar katu ehe rī. Aja rahā, uhāha ke Tupā me'ē ta ipe. Inamō aja te'e ta ixo. Ame'ē ke upa ipy'a katu ehe ame'ē ta pe Tupā me'ē ta tī. “Ihē rehe ipy'a katu ame'ē ta pe uhāha ihē ame'ē ta” aja Tupā pandu katu. ¹³ Pyraraha uhyk ehe rahā, ma'e ka'u te'eha ke ma'e. Aja rahā: “Ma'e pyraraha Tupā muwyr ihē pe. A'erehe ma'e aka'u te'eha ke ihē ama'e.” Aja mā peja epandu ym. Anī. Marā ka ym ma'e ka'u te'eha ke Tupā ma'eha. “Ma'e nde ereka'u te'eha ke ema'e” aja jurujar katu ehe ame'ē ta pe a'e pandu ym te. A'erehe: “Tupā riki pyraraha muwyr

ihē pe, a'erehe ma'e aka'u te'eha ke ihē ama'e" aja mā peja epandu ym te.

¹⁴ Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'e rahā, kuja ta. Ma'e ka'u te'eha ke a'e putar katu. Ame'ē riki a'e ke muka'u te'e. Ame'ē rape rupi oho, ame'ēja saka. Pe, ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e.

¹⁵ Pe, ame'ē ka'u te'eha ke a'e putar. Ame'ē ke ipy'a pe ukwa ukwa ixo rahā, ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e. (Ipy'a ngi uhem, ame'ēja saka.) Pe, a'e ma'e rahā, manō ta. Ame'ē riki mupyraraha renda pe oho ta, aja riki.

¹⁶ Ihē mu ta! Pehē rehe ihē py'a katu. Pehendu katurahā! (Ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar katu.) Mā peja ame'ē ke muka'u te'e ym pehē!

¹⁷ Upa ma'e katu ame'ē ke japyhyk, ame'ē riki ywa ngi tur. Upa katu te ma'e ke aja tī. Upa katu te ame'ē ke Tupā muwyr. Upa ywa rehe ma'e hendy, ame'ē ta ke a'e mujā. Warahy hendy rahā, rysāha pehī. Jahy hendy rahā, pytuniha pehī tī. Tupā aja ym. Pytuniha nixói te, aja saka. Rysāha nixói te, aja tī. (A'erehe a'e me'ē me'ē ame'ē ke aja te'eha katu te ame'ē ke.)

¹⁸ A'e putar katu, a'erehe ta'yr ta aja jande ke a'e mu'am. Je'ēha jetehar te rupi a'e mu'am. Aja rahā, jande riki jepy te ame'ē ta ke, ame'ēja saka. A'engi amō Tupā ra'yr ta aja ta tī. Ta'yr ta aja mu'am ta tī.

Ma'e katu ame'ē ke mujekwa ame'ē ta rehe jahendu katu ta me'ē te'e

¹⁹ Ihē mu ta! Pehē rehe ihē apy'a katu ame'ē ta ke pehē! Kuja pekwa pekwa pexo! "Mā! Ma'e peka'u te'eha pema'eha ke pehijar" aja pehē pe amō ta pandu rahā, pahar pehendu katu a'eta rehe. Pahar ym je'ēha pemujywyr a'eta pe. Pahar pehē py'a pemahy ym tī. ²⁰ Awa ta katu aja Tupā putar. Amō parahy rahā, katu aja ym ta. A'erehe pahar pehē py'a pemahy ym. ²¹ Upa ma'e peka'u te'eha pema'eha ke pehijar. Pexo ai te'e ame'ē ke aja tī. Pehijar tī. Tupā rehe pehendu katu. Ima'e je'ēha ke pehē py'a pe a'e mupyta. Ame'ē ke rehe pehendu katu. Ame'ē

ke rehe pejurujar katu rahā, pehē ke a'e muhā katu ta.

²² Ima'e je'ēha rehe pehendu katu. Pehendu jō rahā, pehē ke Tupā muhā katu ta, aja pekwaha naī. Mā peja peka'u te'e ym pexo. Kuja katu te. A'e je'ēha mujekwa, aja pema'ema'e katu ta me'ē te'e. ²³ Je'ēha rehe amō hendu. Pe, mujekwa aja a'e ma'ema'e ym rahā, kuja ta a'e. Waruwa pe i'ā ke a'e usak. Aja te'e ixo. ²⁴ I'ā rehe a'e usak te'e. Pe, oho ingi. Pahar harái. Ma'e ym ma'e ke. Myja i'ā ixoha my, ame'ē ke pahar harái. Ma'e ym ma'e ke. ²⁵ Ima'e je'ēha katu te ame'ē ke rehe amō usak usak katu. Ame'ē rehe hendu katu rahā, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ym. Aja je'ēha rehe a'e hendu katu tī. A'e hendu te'e ehe, pe, pahar harái. Anī. Aja ym. Je'ēha mujekwa aja a'e ma'ema'e katu tī. Aja rahā, upa a'e ma'ema'e ame'ē ke rehe Tupā muhury katu.

²⁶ Tupā rehe ipy'a ke amō moī moī katu, aja a'e ukwa. Aja rahā, je'ēha ke mutambyk rahā, katu tiki. Je'ēha ke mutambyk ym rahā, Tupā rehe ipy'a moī moīha ke te'e aja. Jumuka'u te'e a'e juehe. ²⁷ Kuja Tupā, jande pái keruhū putar katu tī. Ipy'a ke amō moī moī katu te ehe. Ame'ē riki jetehar te ke. Aja rahā, kuja katu ipe. Ipái ym te ame'ē ta pyrara ixo. Imāi nixói te tī. Ame'ē ta pe ma'e ke me'ē me'ē rahā, ame'ē riki Tupā rehe ipy'a moī moī katu, ame'ēja saka. Ixawa'e ym ame'ē ta pyrara ixo tī. Ame'ē ta pe ma'e ke me'ē me'ē rahā, ame'ē riki Tupā rehe ipy'a moī moī katu tī, ame'ēja saka tī. Tupā rehe hendu ym ame'ē ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. Ame'ē ta aja ym rahā, katu tiki tī.

2

Amō ta rehe juja katu te usak rahā, katu tiki

¹ Ihē mu ta! Jesu Kirisutu, jan-dema'e sawa'e te rehe pejurujar katu. A'e riki Tupāma'e weraha pe ixo ame'ē ke a'e. Pejurujar katu ehe, a'erehe amō ta rehe pesak rahā, pesak aja pema'e katu. "Kome'ē

sawa'e amō ta 'ar koty te we katuha.” “Peme'ē anī” aja ym pekwa pekwa pexo. “Kome'ē sawa'e amō ta wyr koty te we katuha.” “Peme'ē anī” aja ym pekwa pekwa pexo tī. (Juja katu te pesak a'eta rehe.) Aja rahā, katu tiki. ² Pesarahā! Pehēma'e jy'ariha renda pe ima'ehū ame'ē ke ixē uwyr. Itatawa ke te'e ipo rehe har mujā ame'ē ke namō ixo. Heta ipo rehe har namō ixo. Ima'e mundeha katukwer ame'ē ke namō ixo. Amō sawa'e ima'e ym te ame'ē ke ixē uwyr tī. Ima'e jaxer ai ame'ē ke namō ixē uwyr. ³ Pe, ima'e mundeha katukwer namō ixo ame'ē pe pepandu:

—Se ewapyk. Se katu te — aja ipe. (Aja rahā, ame'ē sawa'e katu, aja pekwaha.)

Amō sawa'e pe anī. Ima'e ym te ame'ē pe pepandu:

—Anī, sa'e! Epu'am! Paite we ewapyk eho — aja ipe. (Aja rahā, ame'ē sawa'e katu ym, aja pekwaha.)

⁴ Aja rahā, amō koty koty sawa'e ta rehe pesak. Katu ym aja. Katu ym pehē py'a pe pekwa pekwa pexo. A'erehe amō riki katu. Amō katu ym. Aja pekwa pekwa pexo. Katu ym aja. (A'erehe juja katu te amō ta rehe pesak rahā, katu tiki.)

⁵ Ihē mu ta! Pehē rehe ihē apy'a katu ame'ē ta ke pehē! Pesarahā! Kome'ē ywy keruhū pe ima'e ym te ame'ē ta ixo. Amō amō rehe Tupā katu usak. Pe, a'eta riki jurujar katu ehe. Ame'ē ta riki hury katu. Māte hū ima'e ke aja saka ame'ē. Pe, Tupā pandu: “Ihēma'e ta ke pehē. Ihē renda pe peho katu ta” aja ima'e ym te ame'ē ta pe pandu. Ame'ē ke ipy'a katu ehe ame'ē ta pe Tupā pandu katu tī:

—Ihē renda pe peho ta — aja ipy'a katu ehe ame'ē ta pe Tupā pandu katu tī.

⁶ Ima'e ym te ame'ē ta rehe Tupā katu usak. Pehē anī. Ima'e ym te ame'ē ta ke pemuhuxī riki. Katu ym aja. Pesarahā! Ima'ehū ame'ē ta riki pehē ke mupyrara riki. A'eta riki pehē ke kapitā ruwa koty hykī raho.

⁷ A'eta riki her katu te ame'ē rehe juru

ai. “Jesu kotyhar ta” ame'ē her rehe juru ai. “Jesu kotyhar ta” aja pehē pe Tupā pandu. Pehē rehe ame'ē her a'e moī, ame'ēja saka.

⁸ Je'ēha ke kapitā keruhū mondo, ame'ē rehe pehendū katu rahā, katu tiki. Ame'ē je'ēha Tupā je'ēha rehe ihī. Kuja: “Nde juehe nde erepy'a katu. Aja mā peja nde namō ixo ame'ē ta rehe epy'a katu tī.” ⁹ Pe, amō ta rehe pesak. Pe, amō amō pehē 'ar koty te we katuha aja pekwa pekwa pexo rahā, ma'e katu ym ame'ē ke pema'e. Soroka pe jō pesak, ame'ēja saka. Katu ym aja. Aja rahā: “Pehē katu ym. Tupā je'ēha rehe pehendū ym” aja pehē rehe har ame'ē je'ēha mujekwa. ¹⁰ Tupā je'ēha rehe amō hendū. (Heta pehī.) Pe, peteī je'ēha rehe hendū ym rahā, upa katu te je'ēha rehe hendū ym tī. Upa ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, aja tī. ¹¹ Pesarahā! Juja katu te Tupā je'ēha ke. Kuja tī. Tupā pandu:

“Amō kūjā rehe eka'u te'e ym. Amō sawa'e rehe eka'u te'e ym tī” aja pandu. (Ame'ē rehe pehendū katu ta me'ē te'e.)

Amō we tī:

“Amō ta ke ejukwa ym” aja Tupā pandu tī.

(Ame'ē rehe pehendū katu ta me'ē te'e tī. Upa katu te je'ēha rehe pehendū katu ta me'ē te'e. Upa juja katu te.) Amō kūjā rehe nde ereka'u te'e ym. Amō sawa'e rehe nde ereka'u te'e ym tī. Anī. Te'e amō ke nde erejukwa rahā, je'ēha rehe nde erehendū ym. Ma'e jaxer ame'ē ke nde erema'e. (Amō kūjā rehe nde ereka'u te'e tī, ame'ēja saka tī. Amō sawa'e rehe nde ereka'u te'e tī, ame'ēja saka tī.) A'erehe upa katu te Tupā je'ēha rehe nde erehendū ym tī. ¹² Kirisutu je'ēha rehe amō jurujar katu rahā, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ngi a'e uhem katu, ame'ēja saka. (A'erehe ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar.) Kirisutu je'ēha rupi amō ta ke Tupā mupyrara ta. Pehē rehe har ukwa ta tī. Katu my? Katu ym my? A'erehe je'ēha ke pmutambyk, aja

pexo katu. Pexoha aja tĩ. Pemukatu tĩ. ¹³ Aja ym rahã, pehẽ rehe Tupã pyrara ym usak ta tĩ. Mupyrara rahã, pyrara ym usak ta tĩ. Amõ ta rehe amõ pyrara usak rahã, kyje ym ta a'e. Tupã mupyraraha ngi kyje ym ta. Tupã pyrara usak ta ehe tĩ, a'erehe kyje ym ta.

Jetehar Jesu rehe jurujar katu rahã, katu ame'ẽ ke ma'ema'e ta

¹⁴ Ihẽ mu ta! Pesarahã! Amõ pandu:

—Tupã rehe ihẽ ajurujar katu — aja a'e.

Pe, Tupã putar aja a'e ma'ema'e ym rahã, katu ym. Aja jurujar katu rahã, a'e ke Tupã muhã ym ta. ¹⁵ Kuja saka ame'ẽ. Ko amõ imu ta ixo my. Hendyr amõ ta ixo nahã my. A'etama'e mundeha ke nixói. A'eta mi'u nixói te tĩ. ¹⁶ Pe, a'eta pe ma'e ke peme'ẽ ym te rahã, kuja katu ym pepandu:

—Mã peja pehẽ rehe Tupã usak katu. Mã peja nema'e mundeha Tupã muwyr katu. Mã peja pehẽ mi'u ke Tupã muwyr katu — aja pepandu.

Anĩ. Peme'ẽ ym te rahã, ame'ẽ panduha katu ym. Me'ẽ ym te ma'e ke, a'erehe katu ym. ¹⁷ Aja amõ jurujar katuha tĩ. Tupã rehe amõ jurujar katu jõ. Pe, katu ame'ẽ ke ma'ema'e ym rahã, jurujar katuha riki katu ym. Te'e aja saka.

¹⁸ Pe, amõ pandu ta my:

—Tupã rehe nde erejurujar katu. Ame'ẽ jõ katu. Ihẽ anĩ. Ma'e katu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu. Ame'ẽ jõ katu tĩ — aja a'e pandu.

Aja rahã, ihẽ apandu ta ipe:

—Anĩ. Tupã rehe ihẽ ajurujar katu. A'erehe ma'e katu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu tĩ. Aja ihẽ ajurujar katuha ke ihẽ amujekwa ta. Myja nde erejurujar katuha ke nde eremujekwa ta my? Nde erema'eha katu ym rahã, marã ka ym nde eremujekwaha — aja apandu ta. (Ihẽ Tian.)

¹⁹ Peteĩhar jõ Tupã, aja nde erekwa erexo. A'erehe nde ke Tupã muhã katu ta, aja nde erekwaha naĩ. Anĩ. Esarahã! Aja ãjã ta ukwa katu tĩ.

“Peteĩhar jõ Tupã” aja ukwa katu tĩ. A'erehe a'eta kyje hũ ingi. Ryrýi riki tĩ. (Anĩ. Ame'ẽ ta ke Tupã muhã ym te.) ²⁰ Mã! Nde ereka'u te'e nde ke! Ma'e ke nde erekwa tar katu my? Esarahã! Tupã rehe amõ jurujar katu. Pe, a'e ma'ema'eha katu ym rahã, a'e jurujar katuha riki katu ym tĩ.

²¹ Esarahã! Amujekwa ta. Yman te Amarã ixo. Jande ramõi ke a'e. Myja katu te a'e my, aja Tupã ukwa. Kuja. A'e ma'eha namõ Amarã mujekwa. Ita matyr, ame'ẽ 'ar pe ta'yr ke a'e mou rahã, Tupã pandu ame'ẽ ke rehe hendu katu, aja mujekwa Tupã pe. (Ta'yr rer Isak.) ²² Pesarahã! Tupã rehe a'e jurujar katu, a'erehe a'e ma'eha katu tĩ. Mokõi pehĩ. Jurujar katuha pehĩ. Amarã ma'eha pehĩ tĩ. A'e ma'eha katu ame'ẽ ke mujekwa katu. Kuja. Jetehar te ke Tupã rehe a'e jurujar katu, aja mujekwa katu ipe. ²³ Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Ame'ẽ panduha aja uhyk katu. Kuja: “Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Amarã jurujar katu.

A'erehe Tupã pandu: ‘A'e katu te. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te ipe’ aja Amarã rehe har.” Aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ.

Pe, Amarã pe Tupã pandu:

—Ihẽ rehe katu ame'ẽ ke nde — aja ipe.

²⁴ Pesarahã! Pekwa katu apo! Amõ katu ame'ẽ ke ma'ema'e, a'erehe Tupã pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja riki. Jurujar katu ehe rahã jõ, aja ym Tupã pandu.

²⁵ Aja Hambe a'e tĩ. Kũjã ka'u te'e ame'ẽ ke a'e. Ima'e ma'eha katu, a'erehe Tupã pandu:

—A'e riki katu te. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te ipe — aja.

Kuja Hambe katu ame'ẽ ke ma'e. Jundéu awa tama'e je'ẽha rahoha ta uhyk ehe rahã, hok pe a'eta ke kũjã muxe katu. (Pe, mukanim. A'erehe ame'ẽ ta ke Hambe rekoha pe har ta pyhyk ym.) Pe, a'eta oho rahã, amõ awa rape rupi mujywywyr mondo.

26 Amō we ihē amujekwa ta. Awa'ā awa rehe ihī ym rahā, awa ke manō te'e. Aja Tupā rehe amō jurujar katu tipe. Pe, ma'eha katu ym rahā, manō te'e, ame'ēja saka. Jurujar katuha riki te'e aja saka.

3

Amō pandu ame'ē rehe har

1 Ihē mu ta! Tupā je'ēha ke pehē johu pemu'e tar katu. Pehē johu mu'eha ta aja ym rahā, katu tiki. Ma'erehe my? Kuja. Jande jamu'e, aja jama'ema'e my. Jama'ema'e ym rahā, jande ke Tupā mupyrara ta. Mu'e ym ame'ē ta 'ar koty te we jande ke mupyrara ta. Aja pekwa katu. A'erehe pehē johu pemu'e ym rahā, katu tiki. 2 Jande jamu'e rahā, upa jande jajawy we. Ame'ē riki ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke. Amō pandu rahā, jawy ym te rahā, katu te ame'ē ke a'e. Juehe har a'e ukwa katu. 3 Pesarahā! Amujekwa ta. Tupaham pe kahwa āpūi ke jande japukwar. Ta'yr mi tupaham. Ame'ē pe amō amō koty jaraho. Aja jande rehe jamuhendu katu. Pe, jande jaho tar katu, ame'ē rupi jande ke raho.

4 Amō we amujekwa ta. Jarusu keruhū rehe har pekwa pekwa pexo tī. Tiha te hū ame'ē ke. Ywytu keruhū mujan katu tipe. Pe, ruwakiha ta'yr te mi ame'ē pe amō muruwak katu raho. Pe, oho tar katu, ame'ē rupi sawa'e muruwak raho. 5 Aja awa rembe tī. Jarusu keruhū ruwakiha ta'yr te mi, ame'ēja saka. Awa rembe ta'yr te mi tipe tī. Pe, ame'ē pe ma'e rehe har pandu pandu te hū.

Kupixa keruhū xirik hū oho oup, ame'ē ke rehe pekwa pekwa pexo tī. Tata ta'yr te mi ame'ē pe te'e amō upa katu te hapy indo. Upa katu te ukwái. Ame'ēja saka jande rembe tī. Ta'yr te mi. Ame'ē pe ma'e ke japandu pandu hū. 6 Amō pandu ame'ē ke tata aja saka. Amō juru pe hembe ihī. Ame'ē pe je'ēha ke mutambyk ym riki. Tata aja saka upa mujaxer. A'erehe ixoha ke upa mujaxer. Mupyraraha renda

ngi tata uhem, ame'ēja saka. Ame'ē namō jande jaxoha ke upa mujaxer.

7 Pesarahā! Upa ka'a rupi ixo ame'ē ke amō muhymba. Yman upa ame'ē ta ke mujarō ym. Ka'a rupi wata ame'ē ke muhymba. Ma'ewyra ta ke aja tī. Muhymba tī. Ipusu pe te'e wata ame'ē ke aja tī. Muhymba tī. Y rupi ixo ame'ē ta aja tī. Muhymba tī. Mujarō ym tī. 8 Amō pandu ame'ē ke anī. Marā ka ym mujarō ym ha, aja saka. Upa je'ēha ngā mutambyk ym. Marā ka ym kanīha ingi. Henem ahyha aja saka. Ahyha jukwa ta me'ē te'e, ame'ēja saka. Aja riki amō pandu ame'ē ke tī. 9 Jande pái keruhū riki jandema'e sawa'e te. Japandu ipe:

—Ne jō riki katu te me'ē ke — aja japandu ipe tipe.

Pe, jande anam ta rehe jande riki juru ai hū. Katu ym aja. Ija katu te awa ta ke Tupā mujā tī. Tupā aja mujā tī. A'erehe ame'ē ta rehe juru ai hū rahā, (Tupā rehe juru ai tī, aja tī.) Katu ym aja. 10 Je'ēha katu ame'ē ke amō pandu katu. A'e riki panduha katu ym ame'ē ke pandu tī. Katu ym aja. Ihē mu ta! Aja me'ē mā peja ym pepandu. 11 Pesarahā! Amō we amujekwa ta. Y te ke mundu ngi muhem. Marā ka ym y he'ē ame'ē ke muhemihā ingi tī. Mokōihar muhem ym ta. 12 Ihē mu ta! Pesarahā! Narāi'y ngi irimā uhem ym. Murukuja rymbo ngi narāi uhem ym tī. Y he'ē ame'ē ke mundu ngi muhem rahā, y te ke muhem ym tī. (Aja amō pandu me'ē ke tī. Katu ame'ē ke pandu rahā, mā peja katu ym ame'ē ke pandu ym tī.)

Ma'e ukwa katuha ke Tupā muwyr; ame'ē rehe har

13 (Pehē ngi har mu'eha ta ixo my?) Ame'ē ta ngi har ma'e ukwa katu ame'ē ke ixo my? Ixo rahā, ame'ē ke emujekwa katu amō ta pe. Ixoha katu rahā, ukwa katu ame'ē ke a'e, aja emujekwa katu. Ma'ema'eha katu rahā, ukwa katu ame'ē ke a'e, aja emujekwa tī. “Katu ihē jupe” aja ym ha namō emujekwa

tī. Ma'ema'e katuha namō aja tī. Ukwa katuha ke emujekwa tī. ¹⁴Pe, amō rehe pejyty'ym rahā, pehē riki pekwa katu ame'ē ta ke aja ym pehē juehe har pekwa pekwa pexo. Amō rehe parahy rahā, aja tī. Pekwa katu ame'ē ta ke, aja ym pehē juehe har pekwa pekwa pexo tī. Pehē juehe har jō pekwa pekwa pexo rahā, aja tī. Pekwa katu ame'ē ta ke, aja ym pehē juehe har pekwa pekwa pexo tī. Pekwa katu ame'ē ke aja pexo rahā, katu pehē jupe, aja ym pexo. Pekwa katu ame'ē ta ke aja pexo rahā, jetehar te ke te'e aja ym pepandu tī. ¹⁵Aja ukwaha ke ywa ngi uwyr ym. Tupā muwyr ym. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ukwaha aja riki. Ipy'a katu ym ame'ē ke ngi uhem. Ājā ta ukwa aja ame'ē. ¹⁶Amō rehe amō jyty'ym rahā, amō ta namō je'ē je'ē hū a'eta jupe. Upa ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ta tī. Juehe har jō ukwa ukwa ixo rahā, aja tī. Je'ē je'ē hū a'eta jupe tī. Upa ma'e katu ym ame'ē ke ma'e ta tī.

¹⁷Ywa ngi ma'e ukwa katuha uwyr rahā, ame'ē amō koty. Tupā muwyr ame'ē ke rahā, amō koty. Kuja py riki. Ma'e jaxer ame'ē ke ipy'a pe ukwa ukwa ym ixo. Ukwa katu, a'erehe amō namō jumai ym aja a'e ixo. Parahy ym a'e ixo. Hury katu a'e ixo tī. Amō namō juehe katu a'e ixo tī. Amō ta rehe pyrara hū usak tī. Katu ame'ē ke jō ma'ema'e hū tī. Ima'ehū ame'ē ta rehe jō ipy'a ym tī. Juja katu te ngā rehe usak katu riki. Mokōi ukwaha aja ym a'e ixo tī. ¹⁸Aja ukwa katuha namō amō ixo rahā, jumaiha ke mukatu oho. Aja rahā, hury katu a'eta juehe ixo.

4

Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ma'ema'eha riki katu aja pepandu ym

¹Apo amō koty apandu ta. Pejumi mai pehē juehe pexo. Peje'ē je'ē hū pehē jupe pexo tī. My ngi uhem my? Pehē py'a ngi uhem, ame'ēja saka. A'ep upa ma'e peputar ame'ē

ke pekwa pekwa pexo. ²Ma'e ke peputar hū tipe. Marā ka ym pepyhykiha. A'erehe amō ta ke pejukwa tar katu. Aja me'ē pepyhyk tar katu ma'e ke. Ma'e ke rehe katu pesak tipe. Marā ka ym pehēma'e wan ta. A'erehe amō ta namō pejumai mai. Peje'ē je'ē hū inamō tī. Aja pepyhyk ta tipe. Katu ym aja. Peputar ame'ē ke Tupā namō pepandu ym. A'erehe ame'ē ke nixói pehē pe. ³Tupā namō pepandu rahā, pehē juehe har jō pekwa pekwa pexo. Kuja. Pejumuhuryha jō Tupā namō pepandu tipe. A'erehe muwyr ym pehē pe.

⁴Pehē riki Tupā ke pehijar peho ame'ē ta aja saka! “Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ma'ema'eha riki katu” aja pandu rahā, Tupā ruwajan ke a'e, aja pekwa katu. “Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ma'ema'eha riki katu” aja pandu tar katu rahā, Tupā ruwajan wan ta a'e tī. Aja huwajan ta rahā, Tupā ke hijar ame'ē ta ke. Katu ym aja. ⁵Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Ame'ē riki jetehar te ke aja pekwa katu. Kuja ihī:

“I'ā ke jande py'a rehe Tupā moī.
Tupā kotyhar ta ke jande aja
a'e putar katu te.

A'erehe Tupā ke jahijar rahā, jande rehe Tupā'ā jyty'ym a'e” aja panduha ihī.

⁶Amō we tī. Tupā je'ēha rehe kuja panduha ihī tī:

“‘Katu ame'ē ke ihē. Tupā ke aputar ym’ aja pandu ame'ē ke Tupā putar ym tī.

‘Katu ame'ē ke ihē’ aja ym ixo ame'ē ke rehe Tupā hury katu tī” aja panduha ihī.

Aja rahā, i'ar koty te we pehē rehe Tupā ipy'a katu.

“Katu ame'ē ke jande” aja ym pexo

⁷Pehē rehe Tupā ipy'a katu, a'erehe Tupā rehe pehendū katu. Satana rehe anī. (Ājā ramūi a'e.) Pehendu ym ehe. Aja rahā, a'e atu oho ta pehē ngi, ame'ēja saka. ⁸Ka'u te'e me'ē ta! Pehē pe ihē apandu katu! Ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym. Pehē

py'a pe mokōi pekwaha namō pexo ame'ē ta! Pehē pe apandu katu tī! Mā peja pehē py'a ke Tupā juhyk katu. (Aja mokōi pekwaha aja ym pexo.) Aja rahā, Tupā rake pehyk peho, ame'ēja saka pexo. Aja rahā, pehē rake a'e riki uhyk ta uwyr tī, ame'ēja saka tī. ⁹ Ma'e peka'u te'eha ke pema'e rahā, pepyai pexo. Pejixi'u tī. Pepuka puka hū ame'ē ke pehijar tī. Pe, pejixi'u pexo. Pehē ruryha ke pehijar tī. Pe, pepyai pexo. (Aja Tupā koty pehē py'a pemuruwak tī, aja pemujekwa.) ¹⁰ “Katu ame'ē ke jande” aja ym pexo. Aja Tupā ruwa koty pexo katu, ame'ēja saka. Aja rahā: “Pehē katu” aja a'e pandu ta. (Pehē py'a upa juhyk rahā, aja me'ē pehē rehe har a'e pandu ta.)

Pehē mu rehe pehē juru ai ym

¹¹ Ihē mu ta! Pehē pe apandu katu! Ma'e jaxer ame'ē ke pepandu ym pehē jupe pexo. Imu rehe har ma'e jaxer ame'ē ke amō pandu rahā, Tupā je'ēha riki katu ym, aja a'e pandu. Tupā je'ēha riki jaxer aja a'e ukwa tī. (Ma'erehe my? “Amō rehe juru ai ym” aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī. A'erehe amō rehe juru ai rahā, Tupā je'ēha 'ar koty te we ukwa katu, aja ukwaha naī. A'erehe Tupā je'ēha jaxer aja ukwaha naī.) Tupā je'ēha riki jaxer aja nde erekwa rahā, je'ēha rehe nde erehendu ym apo 'y. Aja rahā Tupā je'ēha riki jaxer aja nde erekwa ame'ē ke nde. Katu ym aja. ¹² Myja awa ixo katu my, ame'ē je'ēha ke Tupā jō me'ē katu. A'e riki awa ke mupyrara katu tī. A'e jō riki awa ke mupyraraha renda pe mondo katu ta tī. Tupā aja nde tī, aja nde erekwaha nde jupe. Katu ym aja. A'erehe: “Ihē mu riki jaxer” aja ebandu ym.

Tupā putar ame'ē ke ema'ema'e katu

¹³ Yman rahā pexo ame'ē ke rehe har pandu me'ē ta! Ko pehē pe ihē apandu ta apo 'y. Pepandu:

—Koī amō ok ta pe jaho ta. Koī har pewe nahā my? Ukwa ym awa. A'ep

jahyk rahā, heta jahy jamukanim ta. Pe, jama'ema'e katu ta a'ep. Aja tamatarer hū japyhyk ta — aja pepandu.

¹⁴ Koī se pexo ta my? Ame'ē ke pekwa ym te. Pexoha riki ywy takāxīha ta'yr mi, ame'ēja saka. Takāxīha ta'yr mi ihī. Pe, pahar ywytu mukanim raho. Aja pexoha tī. Ko pexo. Pe, pahar pema'ō ta my.

¹⁵ A'erehe kuja pepandu rahā, katu tiki:

—Jandema'e sawa'e te putar aja jaxoha katu ta. Pe, ma'e ke jama'ema'e katu ta my. Anī rahā, a'e putar rahā, amō koty jama'ema'e katu ta my — aja pepandu rahā, katu tiki.

¹⁶ “Jandema'e sawa'e te putar rahā” aja ym pepandu rahā, kuja pepandu. “Jande katu te jande” aja pehē juehe har pekwaha pehē jupe. Katu ym aja. “Jande atu jama'ema'e katu ta” aja pepandu. Ame'ē katu ym tī. ¹⁷ (A'erehe pesak katu pexo!) Ukwa katu awa apo 'y. A'erehe myja ma'ema'e katu rahā, katu tiki. Ame'ē ke ukwa katu tipe. Pe, aja ma'ema'e ym rahā, ma'e ka'u te'eha ke ma'e ame'ē ke a'e.

5

Ima'ehū ame'ē ta rehe har

¹ Ima'ehū ame'ē ta! Apo pehē pe ihē apandu ta! Pehendu katurahā! Pyraraha ke pehē rehe uhyk ta. A'erehe pejixi'u hū pexo. Pehē peahem hū pexo tī. ² Awa mi'u pyta rahā, inem ta oho ipe. Ame'ēja saka pema'e tī. Kanim ta tī. Ima'e mundeha ke hyru pe mou rahā, tarawe upa u'u. Ame'ēja saka pehēma'e mundeha ke tī. Pehē pemou hū, ame'ē ke upa jaxer ta oho tī. ³ Tamatarer itatawa ke te'e mujā, ame'ē ke pematyr hū tī. Itatuwyr ke te'e mujā, ame'ē ke aja tī. Pematyr hū tī. Pete'e pemou hū. A'erehe ipuxi hū, ame'ēja saka. Jaxer riki. Ipuxi hū, a'erehe kuja mujekwa ngā pe. (Pekyty'ym aja mujekwa. Ima'e ym te ame'ē ta rehe pekyty'ym, aja pemujekwa. Katu ym

aja.) Pematyr tar katu te hũ. Ame'ẽ ke pehẽ ke mujaxer ta. Ipuxi aja pehẽ ke mujaxer ta tĩ. Pyrara hũ pexo ta. 'Ar rehe angaha uhyk rahã, aja ta pehẽ.

⁴ Pehẽma'e kupixa pe amõ ta paraky ixo. Ame'ẽ ta pe pemuhepy ym riki. A'eta je'ẽ je'ẽ hũ. Mã peja pehendurahã! Pehẽma'e kupixa pe har ke amõ ta matyr. Ame'ẽ ta pe pemuhepy ym, a'erehe a'eta je'ẽ hũ tĩ. Ame'ẽ ke Tupã, jandema'e sawa'e te hendu. Pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e. A'e riki kupixa jar ke mupyrara ta.

⁵ Kome'ẽ ywy pe pexo rahã, upa katu te ma'e ke namõ pexo. Nixói ha aja ym pehẽ pe. Pehẽ ruryha namõ jõ pexo. U'u ta ame'ẽ wan tapi'iruhu ke ijar jukwa. Ixa te ame'ẽ ke jukwa. Aja pehẽ tĩ. Pehẽ ruryha namõ jõ pexo rahã, pehẽ ka peho pexo, ame'ẽja saka. Arahã pehẽ ke Tupã mupyrara ta. Jukwa ta pehẽ ke, ame'ẽja saka tĩ. ⁶ Ma'e jaxer ame'ẽ ke amõ ma'ema'e ym. Pe, ehe har pepandu te'e. Ngãma'e kapitã pe pepandu: "Katu ym ame'ẽ ke" aja pepandu te'e. Pe, a'e ke ngã jukwa. Ame'ẽ ke pehẽ pe je'ẽha mujywy ym. Hendu te'e. Aja te'e jukwa. (Pe, ima'e ke pepyhyk peraho. Katu ym te aja.)

Jandema'e sawa'e te uwryiha rehe peharõ katu pexo

⁷ Ihẽ mu ta! Pehẽ pe ihẽ apandu katu. (Ima'ehũ ame'ẽ ta ke jandema'e sawa'e te mupyrara ta kÿ.) A'erehe a'e uwryiha rehe peharõ katu pexo. Kupixa pe har tyarõ, ame'ẽ ke kupixa jar harõ hũ ixo. Ma'eywa katu ame'ẽ ke rehe harõ hũ ixo. Upa ma'e ke jyty m rahã, aman ke a'e harõ ixo. Aman muhury ta ipe. Ame'ẽ ke harõ hũ ixo. ⁸ Aja pehẽ tĩ. Peharõ katu pexo. Jandema'e sawa'e te uwyr Tate. Ame'ẽ rehe peharõ katu te pexo rĩ.

⁹ Ihẽ mu ta! Mã peja peje'ẽ je'ẽ ym pehẽ jupe pexo! Aja pexo rahã, pehẽ ke Tupã mupyrara ym ta. Mupyrara ame'ẽ ke kotete ixo, ame'ẽja saka. Pahar a'e uwyr ta, aja a'e ixo. Mupyrara ta ngã ke a'e. ¹⁰ Ihẽ mu ta! Pehendu katurahã! Jandema'e sawa'e te je'ẽha

rupi je'ẽha pandu ame'ẽ ta pandu pandu. Ymanihar je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke. A'eta rehe har pekwa pekwa pexo. A'eta ke amõ mupyrara rahã, a'eta py'ahu te'e hendu. Tupã rehe jurujar katuha ke hijar ym. Ame'ẽ ta aja pehẽ tĩ. Pehẽ py'ahu te'e pehendu tĩ. ¹¹ A'eta py'ahu te'e hendu, aja Tupã pyrara usak a'eta rehe aja mujekwa a'eta pe. Ipy'a katu ehe tĩ, aja mujekwa ipe tĩ. A'erehe ame'ẽ ta hury katu ame'ẽ ta ke, aja japandu. Ymanihar Jo pyraraha rehe har pekwa katu. Ipy'ahu te'e hendu a'e tĩ. Tupã rehe jurujar katuha ke hijar ym a'e tĩ. Pe, upa rahã, pyrara Tupã usak ehe, aja mujekwa ipe. Ipy'a katu ehe tĩ, aja mujekwa ipe tĩ. A'erehe upa ma'e ke jandema'e sawa'e te me'ẽ me'ẽ ipe.

¹² Ihẽ mu ta! "Jande jama'e katu ta" aja pemanga katu rahã, ame'ẽ ke pema'ema'e katu. Amõ we pepandu ym:

"Jete atu te ihẽ apandu aja Tupã ukwa tĩ" aja pepandu ym pehẽ.

(Aja pepandu rahã, pema'ema'e katu ta, aja pemujekwa tar katu. Anĩ. Aja pepandu ym.)

"Ywa ke mujã ame'ẽ ke ukwa katu" aja pepandu ym tĩ.

(Aja pepandu rahã, pema'ema'e katu ta, aja pemujekwa tar katu. Anĩ. Aja pepandu ym tĩ.)

"Kome'ẽ ywy keruhũ mujã ame'ẽ ke ukwa katu" aja pepandu ym tĩ.

(Aja pepandu rahã, pema'ema'e katu ta, aja pemujekwa tar katu. Anĩ. Aja pepandu ym tĩ.)

Upa ma'e ke rehe har aja ym pepandu tĩ. "Anĩ" aja pepandu rahã, amõ koty pema'ema'e ym. "Jete" aja pepandu rahã, amõ koty pema'ema'e ym tĩ. Je'ẽha pmutambyk rahã, pehẽ ke Tupã mupyrara ym ta.

Tupã namõ pepandu pandu

¹³ Pehẽ ngi har amõ pyrara ixo rahã, mã peja ame'ẽ rehe har Tupã namõ a'e pandu pandu katu. Amõ hury katu ixo my? Mã peja Tupã rehe har a'e jyngar katu.

—Ne jō riki katu te me'ē ke — aja jyngar jyngar.

¹⁴Ahy ixo ame'ē ke pehī my? Tamūi ta ke a'e mujy'ar rahā, katu tiki. Jurujar katu ame'ē tama'e kapitā ta ke tamūi ta. Pe, ahy ixo ame'ē ke rehe har Tupā namō tamūi ta pandu pandu ta. Jandema'e sawa'e te je'ēha rupi ma'e ka rykwer ke a'eta kytyk ehe. Ipykā pyter pe kytyk. ¹⁵Aja Tupā namō a'eta pandu pandu. Pe, Tupā mukatu ta, ame'ē rehe a'eta jurujar katu rahā, ahy ixo ame'ē ke manō ym ta. A'e ke Tupā mukatu ta. Ma'e ka'u te'eha ke ahy ixo ame'ē ke ma'ema'e. Ame'ē ke ipy'a ngi Tupā juhyk ta. Ipy'a jywyr ta ehe. ¹⁶Tupā namō pepandu pandu rahā, ahy ixo ame'ē ke a'e mukatu ta. A'erehe ma'e peka'u te'eha ke pema'e rahā, ame'ē ke pepandu pandu katu pehē jupe. Pemukatu pehē juehe. Tupā namō pepandu pandu katu pehē juehe har. Aja rahā, pehē ahy pexo rahā, pehē ke Tupā mukatu ta. Tupā rehe ipy'a ke amō moī moī katu. A'e riki Tupā namō pandu pandu rahā, ame'ē panduha aja Tupā ma'e katu ta kŷ.

¹⁷Jande aja Eri tī. Awa te'e a'e tī. Ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e. Tupā namō a'e pandu hū:

—Aman ke emungyr ym — aja ipe.

Pe, aman ukyr ym te riki. Heta hū jahy kanim rahā, aman ukyr ym te. Kuja, kwaren ta i ndói (42) jahy hetaha kanim rahā, aman ukyr ym te. ¹⁸Pe, Tupā namō a'e pandu tī. “Aman emungyr” aja pandu. Pe, aman ukyr tī. Pe, upa ma'eywa hury tī. (A'erehe Eri aja pehē tī. Tupā namō pepandu pandu tī.)

¹⁹Ihē mu ta! Pehendu katurahā! Pehē ngi har amō ixo. Tupā je'ēha jetehar te rehe hendu ym. Anī. Hijar oho. Pe, hendu ym ame'ē pe amō pandu: “Tupā koty nde py'a emuruwak tī” aja ipe. A'erehe, Tupā koty ipy'a ke muruwak tī. ²⁰Aja rahā, manōha ngi jo'ok, ame'ēja saka. Ame'ē rehe Tupā ipy'a jywyr. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. Māte hū

ame'ē. Tupā ipy'a jywyr ehe. A'erehe manōha ngi jo'ok, ame'ēja saka.

Upa.

Petu mupinim me'ē ke Peteñhar ke

Petu kome'ē paper ke mupinim. Jerusarē ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ē tama'e kapitā a'e tī.

Jesu rehe amō amō jundéu awa ta jurujar katu. Ame'ē ta amō amō ok ta pe ixo. Amō awa tama'e ywype ame'ē ok ta ihī. Ame'ē ta pe kome'ē paper pinim ke mondo. Ame'ē ta pyrara hū ixo. Hok ngi ame'ē ta ke Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta mujan mondo. A'erehe amō amō ywy rehe usak te'e aja ixo. A'erehe pyrara hū ixo.

Ame'ē ta py'a ke Petu mātā tar katu. “Pepyrara hū pexo rahā, Tupā rehe pehē py'a pemapyk katu te we rī. Aja rahā, ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar katu te we rī” aja Petu mu'e.

Pepyrara hū pexo tipe, anī, pehē rury katu te we pexo rī

¹ Ko pehē pe paper pinim ihē amondo axo. Ihē Petu. Jesu Kirisutu pandu ihē pe:

—Myrandu katu ebandu eho — aja ihē pe. Ame'ē ihē.

Pehē riki Tupā kotyhar ta ke. A'erehe pehē rok ngi pehē ke amō ta mujan mondo. A'erehe amō amō ywy pe pehāi peho ame'ē ta ke pehē. A'erehe pō ywy pe har ta ke pehē. Amō ngara ywy pe har ta ke pehē tī. Amō kapando ywy pe har ta ke pehē tī. Amō asia ywy pe har ta ke pehē tī. Amō mbiti ywy pe har ta ke pehē tī. Upa pehē pe paper pinim ihē amondo axo.

² Tupā riki jande pái keruhū. Kome'ē ywy keruhū pe har ta ngi har pehē ke a'e jo'ok. “Ihēma'e ke pehē” aja a'e putar. Aja rahā I'ā pandu:

—A'eta riki nema'e ta ke — aja Tupā pe.

Aja rahā, Jesu Kirisutu rehe pehendu katu. Pe, huwype pehē py'a ke Tupā juhyk katu. Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehē py'a ngi a'e juhyk.

Mā peja pehē rehe a'e ipy'a katu te hū. Mā peja pehē py'a ke a'e muhury katu te tī.

Tupā namō jande jaxo ta

³ Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te pái ke Tupā. Mā peja japandu ipe:

—Ne jō riki katu te ame'ē ke — aja ipe.

Jande rehe a'e pyrara te hū usak, a'erehe jande pe ixoha pyahu ke a'e me'ē. Jesu Kirisutu ke a'e mukwera katu muhem, a'erehe ame'ē ixoha pyahu ke jande pe a'e me'ē. A'erehe jande ruhāha angaha ke rehe jaharō katu jaxo. Aja jaxo katu apo 'y.

⁴ A'erehe ma'e ke japyhyk ta. Ame'ē ke rehe jaharō katu jaxo tī. Ixotyhar ta pe ma'e ke Tupā me'ē hū ta. Ame'ē rehe jaharō katu jaxo. Ywa pe ame'ē ke a'e moī katu rī. Pehēma'e a'e moī katu rī. A'ep ijuk ym te ta. Inem ym te ta tī. Kanim ym te ta tī. ⁵ Pehēma'e ke ame'ē. Tupā rehe pejurujar katu, a'erehe pyrātāha namō pehē rehe a'e usak usak katu. Pehē ruhāha angaha ke rehe peharō pexo rahā, pehē rehe a'e usak usak katu ixo. 'Ar rehe angaha uhyk rahā, pehē ruhāha ke a'e me'ē ta. 'Ar rehe angaha uhyk, ame'ē ke rehe jō a'e harō ixo. Uhyk rahā, a'e me'ē ta pehē pe.

⁶ Pehē ruhāha angaha uhyk ta kŷ, a'erehe pehē rury katu pexo. Pehē pepyai we rī. Pepyrara we pexo, a'erehe pepyai we rī. ⁷ Pehē pepyrara rahā, Tupā pandu: “Mā peja” aja. Aja rahā, kuja a'e ukwa katu ta. Pejurujar katu ehe, ame'ē riki jetehar te ke my? Ame'ē ke a'e manga ta. Ukwa ta tī. Itatawa aja tī. Tata pe amō moī. Aja katu te my? Ame'ē ke amō manga ta. Ukwa ta. Aja Tupā rehe pejurujar katuha tī. A'e manga ta tī. Ame'ē riki itatawa 'ar koty te we katuha. A'erehe pejurujar katuha riki jetehar te ke my, ame'ē ke Tupā ukwa ta me'ē te'e. Jetehar rahā, pejurujar katu te ta. Aja rahā, Jesu Kirisutu jywyr rahā: “Pehē riki katu te me'ē ke” aja Tupā pandu ta. ⁸ Pehē pesak ym ehe rī. Pepy'a katu ehe pexo. Apo pesak ym ehe pexo rī. Pejurujar katu ehe. Pe,

pehē rury katu te pehē. Marā ka ym pehē rury katuha rehe har amō panduha. Ywa pe har ta hury katuha aja pehē tī. ⁹ Pejuru jar katu ehe, a'erehe ma'e ke Tupā me'ē pehē pe. Pehē ruhāha ke me'ē pehē pe. A'erehe pehē rury katu te pehē.

¹⁰ Ame'ē pehē ruhāha rehe har ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ta ukwa tar katu. Tupā je'ēha rehe a'eta usak usak hū tipe. Pe, pehē rehe Tupā usak katu ta, ame'ē rehe har yman a'eta pandu katu. Uhyk ym rahā we a'eta pandu katu. ¹¹ Myja rahā ame'ē uhyk ta my? Ame'ē ke a'eta ukwa tipe. Myja uhyk ta my? Ame'ē ke a'eta ukwa tipe tī. Tupā'ā ke Kirisutu muwyr. A'e riki a'eta py'a rehe ihī katu. A'e riki ma'e ke mujekwa ngā pe.

Kuja mujekwa. Kirisutu ke amō ta mupyrara hū ta. Uhyk ym rahā we a'e mujekwa. Upa mupyrara rahā, katuha renda pe Kirisutu oho ta. Ame'ē ke Tupā'ā mujekwa tī. ¹² Jetehar te ke Tupā je'ēha pandu ame'ē ta pandu. Ame'ē ke pehendu apo 'y. Yman ame'ē jetehar te ke a'eta pandu rahā, kuja ame'ē ta pe Tupā mujekwa. A'eta pandu ame'ē ke a'eta ixo rahā, uhyk ym we rī. Pehē pe ame'ē uhyk katu apo 'y. Ame'ē jetehar te ke myrandu katu pandu ame'ē ta pandu pehē pe apo 'y. I'ā ke ywa ngi Tupā muwyr. Ima'e pyrātāha namō myrandu katu pandu ame'ē ta pandu katu. Ame'ē myrandu katu ke Tupā je'ēha rahoha ta ukwa tar katu tipe.

Tupā aja katu te pexo tī

¹³ Peta kī, aja pexo. Aja rahā, Tupā rehe pehendu katu ta. Pehē pepyhī ym aja pexo. Jesu Kirisutu jywyr rahā, ma'e ke pehē pe Tupā me'ē ta. Ame'ē rehe peharō katu te pexo. Pemukanim ym ame'ē ke. ¹⁴ Tupā rehe pehendu katu. Ehe har pekwa ym rahā, upa ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Aja yman pexo ai te'e aja ym pexo apo 'y. ¹⁵ Kuja katu. Ma'e ka'u te'eha ke nixói te Tupā pe. Aja

peho tī. Aja rahā, ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar ta. A'e riki pehē pe pandu:

—Mā peja Kirisutu rehe pejuru jar katu. Aja rahā, ihēma'e wan ta — aja.

¹⁶ Tupā je'ēha rehe ima'e panduha ihī tī:

—Ihē riki katu te. Ma'e aka'u te'eha ama'eha ke nixói te ihē pe. A'erehe ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar — aja panduha ihī.

Aja rahā, Tupā aja pehē tī. Katu te pehē tī.

¹⁷ Tupā namō pepandu pandu rahā: “Papa, jande pái keruhū” aja pepandu ipe. Upa katu te awa ta rehe har a'e ukwa ta. Juja katu te aja a'e ukwa katu ta. Myja me'ē ngā ma'ema'e my? Ame'ē ke a'e ukwa ta. Katu te aja ma'ema'e rahā, ma'e ke Tupā me'ē hū ta ipe. Ta'yr mi amō ma'ema'e rahā, ta'yr mi Tupā me'ē ta ipe tī. A'erehe kome'ē ywy keruhū pe pexo rahā, tapijar te'e we pehē py'a pemoī moī katu ehe, Tupā rehe.

¹⁸ Pehē ramūi ta ixoha ke pehē pe a'eta mujekwa. Jaxer ame'ē ke ame'ē. Ame'ē ngi pehē ke Tupā muruwak. Ame'ē ke rehe a'e muhepy, ame'ēja saka. Myja a'e muhepy, ame'ē ke pekwa katu. Muhepyha kanim ame'ē pe a'e muhepy ym. Itatawa riki muhepyha kanim te'e riki. Itatuwyr aja tī. Kanim tī. Ame'ē ita aja ame'ē pe a'e muhepy ym riki.

¹⁹ Kuja a'e muhepy. Kirisutu manō rahā, huwy ke uhem. Muhepy hū ame'ēja saka ame'ē. Ame'ē pe pexoha muruwakiha ke rehe Kirisutu muhepy. Kirisutu riki arapuharan ra'yr aja saka. Arapuharan ra'yr jaxer ym te, ame'ē ke aja saka. Ipirer pinim ym te ame'ē ke aja saka tī. (Aja rahā, Kirisutu pe ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te. Katu te ame'ē ke a'e aja mujekwa.) ²⁰ Yman kome'ē ywy keruhū nixói te rahā, Kirisutu pe Tupā pandu:

—Ngā ruhāha muhepyha ke rehe nde eremanō ta — aja.

Pe, 'ar rehe angaha uhyk tate rahā, a'e ke Tupā mujesak ta ngā pe. Arahā,

pehē ke a'e muhā katu te ta. ²¹ A'e uwyr, a'erehe Tupā rehe pejurujar katu. A'e ke Tupā mukwera katu muhem. Pe, hake a'e wapyk tī. (Aja rahā: “Katu te ame'ē ke a'e” aja mujekwa.) A'erehe Tupā rehe pejurujar katu. Inamō pexo ta, ame'ē ke rehe peharō pexo.

²² Jetehar te ke rehe pehendu katu, a'erehe pehē py'a ke pejuhyk apo 'y, aja pexo katu 'y. A'erehe amō jurujar katu, ame'ē ta rehe pepy'a katu tī. Jetehar rupi pepy'a katu a'eta rehe. Mā peja pepy'a katu te pehē juehe pexo. ²³ Tupā je'ēha riki aja te'e ta ixo. Uhāha ke pehē pe me'ē, ame'ēja saka ame'ē. Ame'ē ke rehe pejurujar katu, a'erehe pexoha pyahu ame'ē ke namō pexo katu. Ta'yr ta riki pehē tī. Pehē pái uhā te hū ame'ē ke a'e. Ame'ē ra'yr ta pehē. Manō ym te ta a'e. ²⁴ Pehē anī. Kuja Tupā je'ēha rehe amō mupinim:

“Upa awa ta kupi'i aja saka.

A'e katu te ha riki kupi'i'a aja saka.

Kupi'i manō te'e a'e.

I'a aja tī. Ijuk tī. (Aja pahar awa ta manō ta tī.)

²⁵ Tupā je'ēha anī. Jandema'e sawa'e te je'ēha aja te'e ta ixo” aja amō mupinim.

Ame'ē je'ēha ke pehē pe amō muwyr. Myrandu katu ke pehē pe pandu rahā, ame'ē ke muwyr.

2

Tupā kotyhar ta riki ok ke aja saka

¹ Apo upa peka'u te'eha ke pema'ema'e ym. Te'e pepandu ym. Pehē mokōi pekwaha aja ym pexo. Amō ta rehe pejyty'ŷ'ym. Amō ta rehe pehē juru ai ym. ² Ta'yn ta u'ar ramō, ame'ēja pexo katu. A'eta kamby te'e juhéi. Aja mā peja Tupā je'ēha ke peputar katu tī. (Kamby juhéi, ame'ēja saka tī.) Aja rahā, pahar tiha oho. Aja rahā, Tupā rehe har pekwa katu te ta. Aja rahā, Tupā putar aja pexo katu ta. ³ Jete. Tupā je'ēha rehe panduha ihī: “Pehē rehe jandema'e sawa'e te ipy'a katu. Ame'ē ke pekwa

katu” aja panduha ihī. (A'erehe upa ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ym.)

⁴ Jandema'e sawa'e te koty pejur! (Uhā te hū ame'ē ke a'e.) A'e riki ita aja saka. Ame'ē ita jaxer ke te'e, aja ngā ukwaha naī. Anī. “Katu te ame'ē ke a'e” aja Tupā pandu. “Ihē aputar ame'ē ke a'e” aja a'e pandu tī. ⁵ Pehē riki ita ta aja saka tī. Jande jaxoha pyahu aja jaxo tī. Pejur. Pehē ke te'e ok ke Tupā mujā ame'ēja saka. Ame'ē rehe I'ā ihī katu ta. A'ep Tupāma'e pa'i ta aja saka pema'ema'e ta. Pa'i ta katu te ame'ēja saka. Jesu kotyhar ta ke pehē. A'erehe ma'e ke Tupā pe peme'ē te'e. Ame'ē rehe Tupā hury katu. Pehē pe Tupā'ā mujekwa ame'ē ke peme'ē te'e ipe. ⁶ Kuja Tupā je'ēha rehe amō mupinim. Tupā pandu:

“Ita katu te ame'ē ke ihē ajo'ok. Ame'ē ke Siā ok ta pe ita ok pyter ke aja amupu'am ta.

Amō jurujar katu ehe rahā, a'e huxī ym te ta” aja Tupā pandu. Aja amō mupinim. (Kirisutu riki ame'ē ita katu te ame'ēja saka. “Siā” aja pandu rahā: “Ywa pe har Jerusarē ok ta ke” aja mujekwa.)

⁷ Jetehar te. Pejurujar katu ehe ame'ē ta ke pehē. A'erehe ame'ē ita riki katu te aja pekwa katu. Jurujar ym ehe ame'ē ta amō koty ukwaha. Kuja ta:

“Ita ok mujāha pandu: ‘Kome'ē ita jaxer. Japutar ym' aja riki.

Anī. Ame'ē ke ita ok pyter ke amō mupu'am. Katu te ame'ē ita ke” aja amō mu'am. (Kirisutu riki ame'ē ita ame'ēja saka.)

⁸ Pe, kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī tī:

“Kome'ē ita rehe amō ta tukwa tukwa ta.

Ita rehe amō ta tukwa, a'erehe u'ar ta” aja panduha ihī tī.

Tupā je'ēha rehe a'eta jurujar ym, a'erehe ita rehe a'eta tukwa tukwa aja saka. Aja Tupā putar. (Aja rahā, Kirisutu ke a'eta putar ym. Jurujar ym rahā, u'ar u'ar, aja saka. Aja

rahã, mupyraraha renda pe oho ta, aja riki.)

⁹ Kome'ë ywy keruhũ pe har ta ngi har pehẽ pe Tupã pandu:

—Ihẽ koty pejur. Ihẽma'e wan ta — aja.

Sawa'e tema'e pa'i ta ke pehẽ tĩ. Jesuma'e ke. Awa ta katu te ame'ë ta ke pehẽ tĩ. Ixotyhar ta ke pehẽ tĩ. Aja rahã, Tupã ma'ema'eha katu te ame'ë rehe har pepandu katu ta me'ë te'e. Pe, pytuniha aja me'ë pe pexo rahã, a'e pandu:

—Ihẽma'e weraha pe pejur. Hendy hũ. Katu te riki — aja pehẽ pe.

(Aja rahã, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ë ta ngi pehẽ ke a'e mutyryk. Ixoty mutyryk. Ixotyhar ta ke pehẽ apo 'y.) ¹⁰ Yman ixotyhar ta ke aja ym pehẽ. Apo Tupã kotyhar ta ke pehẽ 'y. Awa ta rehe Tupã pyrara usak, ame'ë ke yman pekwa ym. Apo pehẽ rehe a'e pyrara usak ame'ë ta ke pehẽ 'y.

Tupãma'e miasu ta riki pehẽ, a'erehe katu pexoha aja pexo

¹¹ Ihẽ rehe katu ame'ë ta ke pehẽ! Pehẽ riki kome'ë ywy keruhũ pe har ta aja ym pehẽ. (Ywa pe har ta ke pehẽ, aja pexo.) A'erehe kome'ë ywy keruhũ pe pesak te'e pexo ame'ë ta ke pehẽ. A'erehe pehẽ pe ihẽ apandu katu. Yman pexo ai te'e aja ym pexo apo 'y. Pexoha pyahu aja pexo apo 'y. Ame'ë mokõi pekwaha namõ pexo rahã, katu ym. ¹² Tupã rehe hendu ym ame'ë ta namõ pexo rahã, mã peja pexo katu. Pe, pehẽ rehe har a'eta pandu my:

—Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e hũ — aja Tupã rehe hendu ym ame'ë ta pandu naĩ.

Aja pandu naĩ. Pe, katu pexoha, aja a'eta ukwa katu. A'erehe Tupã koty ipy'a ke a'eta muruwak rahã, a'eta pandu ta:

—Ne jõ riki katu te ame'ë ke — aja Tupã pe a'eta pandu ta.

¹³ Kome'ë ywy pe kapitã keruhũ ta ixo. Upa ame'ë ta rehe pehendu katu. Jandema'e sawa'e te aja pehẽ tĩ.

Sehar kapitã keruhũ rehe pehendu katu tĩ. A'e riki kome'ë ywy pe awa ta 'ar koty te we je'ëha te reko. ¹⁴ Kapitã ta rehe pehendu katu tĩ. A'eta ke sehar kapitã keruhũ mu'am. Katu ym ma'ema'e, ame'ë ta ke a'eta mahy ta, aja rahã ma'e ym ta. A'erehe kapitã ta ke sehar kapitã keruhũ mu'am. Pe, katu ame'ë ke ma'ema'e, ame'ë ta pe kapitã ta pandu tĩ:

—Pehẽ katu — aja pandu ta.

¹⁵ Kuja Tupã putar katu. Katu ame'ë ke pema'ema'e. Aja rahã, ka'u te'e ame'ë ta je'ëha ke pemukanim ta a'eta ngi. Ukwa ym ame'ë ta pandu. “Jesu kotyhar ta katu ym” aja naĩ. Anĩ. Katu pexoha rahã, ame'ë je'ëha ke pemukanim ta a'eta ngi. ¹⁶ Pehẽ peputar, aja pexo katu. Anĩ. Kuja ym pepandu:

—Japutar ame'ë ke jama'e katu. A'erehe ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ta — aja ym pepandu.

Aja ym pexo. Tupãma'e miasu ta riki pehẽ. A'erehe pehendu katu ehe. Aja rahã, katu ame'ë ke pema'ema'e katu. ¹⁷ Upa awa ta rehe pehendu katu. Pehẽ mu ta rehe pehẽ pepy'a katu tĩ. A'eta riki Tupã rehe jurujar katu, a'erehe pehẽ mu ta riki. Tupã rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu tĩ. Hom ok ta pe har tama'e kapitã keruhũ rehe pehendu katu tĩ. (Sesa a'e.)

Kirisutu ke amõ ta mupyrara, ame'ëja pehẽ ke tĩ

¹⁸ Miasu ta! Pehẽ pe ihẽ apandu apo. Pehẽ jar rehe pehendu katu. Pehẽ peje'ë ym te ipe. Aja pehẽ jar katu ame'ë ta rehe pehẽ nixói te. A'e riki hury katu ame'ë ke tĩ. Hãtã je'ë ame'ë ta rehe aja tĩ. Pehẽ peje'ë ym te ipe tĩ. Pehendu katu ehe tĩ. ¹⁹ Katu te ame'ë ke pema'ema'e tipe. Pe, pehẽ jar pehẽ ke te'e pirok. Aja rahã, pehẽ py'ahu te'e pehendu. Aja Tupã putar, aja pekwaha namõ pepyraraha ke pehẽ py'ahu te'e pehendu. A'erehe: “Pehẽ katu” aja Tupã pandu ta.

²⁰ Katu ym ame'ë ke pema'ema'e, a'erehe pehẽ ke pehẽ jar pirok. Ame'ë

ke rehe pehē py'ahu te'e pehendu. Aja rahā: “Pehē riki katu” aja Tupā pandu ym ta. Pe, katu te ame'ē ke pema'ema'e tipe rahā, pehē ke pehē jar pirok. Ame'ē ke rehe pehē py'ahu te'e pehendu. Aja rahā: “Pehē katu” aja Tupā pandu ta.

²¹ Pehē ke Tupā muhā katu ame'ē ta ke pehē aja amō ta ukwa rahā, pehē ke A'eta mupyrara ta. Kirisutu aja pehē ke tī. Pehē ruhāha muhepyha ke rehe a'e manō rahā, a'e ke amō ta mupyrara hū. Aja rahā, a'e aja pehē ke tī. Mupyrara ta pehē ke tī.

²² Ma'e ka'u te'eha ke Kirisutu ma'e ym te. Te'e a'e pandu ym te tī. Ingi te'e panduha hendu ym te awa. ²³ Amō ta je'ē hātā tā hū ipe rahā, aja hātā Kirisutu mujywyr ym a'eta pe. A'e ke amō ta mupyrara rahā: “Pehē ke Tupā mupyrara ta” aja ym mupyrara ame'ē ta pe a'e pandu tī. A'e ke amō ta mupyrara rahā, Tupā riki usak katu ta ehe, aja a'e ukwa katu. Ma'e katu ym ame'ē ke ma'ema'e, ame'ē ta ke Tupā riki mupyrara ta, aja Kirisutu ukwa katu. A'e riki katu te ame'ē ke a'e. ²⁴ Jande riki ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e. A'erehe myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kirisutu pyrara hū u'am. Aja rahā, ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jahijar katu ta. Pe, katu ame'ē ke jama'ema'e apo 'y. A'e nupāha rape rehe jande ke a'e mukatu.

²⁵ Arapuharan ta kanim oho ixo, aja saka pehē tī. Aja rahā, Tupā kotyhar ta aja ym pexo kwe. Apo arapuharan usakiha koty pejywyr peho, ame'ēja saka. Pehē rehe a'e usak usak katu ixo tī. A'e riki pehē ngi pehē ruwajan ke mujan mondo, ame'ēja saka tī. (A'erehe pehē rehe a'e riki usak usak katu ixo. Kirisutu riki arapuharan usakiha aja a'e.)

3

Ok wyr pe har ta rehe har

¹⁻² Ixawa'e katu ame'ē ta! Pehē pe ihē apandu ta apo 'y! Pehē sawa'e ta rehe pehendu katu. Ixawa'e ta ngi har amō ta Tupā je'ēha rehe hendu

ym my? A'eta rehe pehendu katu rī. Aja rahā, katu pexoha rehe a'eta usak. Aja a'eta py'a ke pemuruwakta. Aja rahā, Tupā rehe a'eta jurujar katu ta. Pepandu ym riki. Pe, a'eta jurujar katu ehe. Katu pexoha rehe a'eta usak. Katu te ame'ē ke. Tupā rehe pehē py'a ke pemoī moī katu, ame'ē ke a'eta ukwa ta. A'erehe pepandu ym ha rupi Tupā rehe a'eta jurujar katu ta.

³ Pehē rehe ma'e katuha ke pemoī ym pehē juehe. Pehē'a pororok hū ame'ē namō pewata ym. Pu'yr ke heta hū ame'ē namō pewata ym tī. Pehēma'e mundeha katu te ame'ē ke namō jō pewata ym. Ame'ē ta riki pehē ke mukatukwer ym ta.

⁴ Kuja katu tiki. Pehē py'a katu, aja rahā, katuha ke pemoī, ame'ēja saka. Ipy'a ke pitu te'e rahā, katu te, aja Tupā ukwa. Ame'ē kūjā katuha ke jaxer ym ta. Hury katu rahā, katu te, aja Tupā ukwa tī. Ame'ē kūjā katuha ke jaxer ym ta tī. ⁵ Aja yman kūjā ta ixo tī. Aja ma'e katuha ke a'eta moī, ame'ēja saka. A'eta Tupā rehe ipy'a ke moī moī katu ame'ē ta ke. Tupā pandu katu ame'ē ke rehe a'eta jurujar katu tī. Kuja riki a'eta katukweriha ke. Ixawa'e ta rehe aja te'eha a'eta hendu katu. ⁶ Aja Sar tī. Amarā rehe a'e hendu katu, ixawa'e rehe. Kuja a'e pandu ipe: “Ihēma'e kapitā ke nde” aja ixawa'e pe. Pehē sawa'e ngi pekyje ym rahā, katu pexoha rahā: “Sar membyr ta ke” aja pehē pe amō ta pandu ta tī. (A'erehe Sar aja pehē tī. Pehē sawa'e ta rehe pehendu katu tī.)

⁷ Hakehar katu ame'ē ta! Pehē pe ihē apandu tī! Pehē rakehar ta namō pexo rahā, pekwa katuha namō pexo katu. A'eta pyrātāha pehē wyr koty te we, aja pekwa katu ta me'ē te'e. A'erehe a'eta pe hātā ym peje'ē. Pehē aja a'eta pe uhāha ke Tupā me'ē ta tī. Hātā ym peje'ē pehē jupe. Aja rahā, Tupā namō pepandu pandu rahā, pehē rehe Tupā hendu katu ta. Pehē pepanduha ke mukanim ym te ta ma'e ke.

Katu ame'ë ke ma'e tipe, pe, a'e ke amõ ta mupyrara

⁸ Ihë apandu, aja apandu ta tĩ. Pesarahã! Peteĩhar aja upa pekwa pekwa pexo. Pyai ame'ë ta ke pe-teĩhar aja pemuhury peho. Juru jar katu ame'ë ta riki pehë mu aja. A'eta namõ pehë pepy'a katu pehë juehe pexo. Pehë rury pehë juehe pexo tĩ. "Jande katu te ame'ë ta ke jande" aja ym pepandu pehë jupe tĩ. ⁹ Pehë pe jaxer ai ame'ë ke amõ ta ma'ema'e rahã, ame'ëja pemujywyr ym a'eta pe tĩ. Pehë rehe amõ ta juru ai rahã, ame'ëja a'eta pe pemujywyr ym tĩ. Kuja katu tiki. A'eta pe pepandu:

—Mã peja pehë rehe Tupã usak katu — aja juru ai ame'ë ta pe pepandu.

Aja pehë pe Tupã pandu katu tĩ. Pehë ke a'e muhã katu rahã, pehë pe a'e pandu katu:

—Pehë rehe ihë asak katu ta — aja pehë pe.

A'erehe aja juru ai ame'ë ta pe pepandu tĩ. ¹⁰ Aja juja katu te Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ:

"Yman rahã pete'e amõ ixo tar katu rahã, mã peja amõ ta rehe juru ai ym.

Mã peja te'e ma'e nde erepandu ame'ë ke emukanim nengi.

Hury katuha namõ ixo tar katu rahã, mã peja amõ ta rehe juru ai ym tĩ.

¹¹ Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha ke ehijar. Pe, katu ame'ë ke ema'ema'e.

Mã peja amõ ta namõ nde rury katu nde juehe nde erexo. Aja mã peja exo katu.

¹² Katu te ame'ë ta rehe har jandema'e sawa'e te ukwa katu.

Inamõ a'eta pandu pandu rahã, aja te'eha Tupã hendu katu a'eta rehe.

Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ë ta rehe a'e parahy riki." Aja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ.

¹³ Katu te ame'ë ke pema'ema'e rahã, awa pehë ke mahy ta my? Mahy ym ta awa. ¹⁴ Anĩ. Katu te ame'ë ke pema'ema'e tipe. Pe, pehë ke amõ ta

mupyrara. Aja rahã, mã pehë rury katu pexo. A'eta ngi pekyje ym. Pejumuppyai ym tĩ. Tupã riki pandu ta: "Pehë katu" aja. ¹⁵ Kirisutu rehe pehë py'a pemoĩ moĩ katu. "Jandema'e sawa'e te" aja pehë py'a pe Kirisutu rehe har pekwa pekwa pexo. Tupã rehe pejuru jar katu. Ame'ë rehe har pehë pe amõ ta pandu rahã, pahar pemujekwa katu. Aja te'eha pehë. ¹⁶ Pehë pe pandu ame'ë ta pe pepandu rahã, wewe katu pepandu. Tupã rehe pehë pepy'a katu, ajaha namõ a'eta pe pepandu. Katu ame'ë ke pema'ema'e ame'ë ke pekwa. Aja pexo rahã, pehë rehe amõ ta juru ai. Pejumuppyai ym ehe. Kirisutu kotyhar ta ke pehë, a'erehe katu ame'ë ke pema'ema'e. Ame'ë rehe amõ ta juru ai rahã, ame'ë ta ke Tupã muhuxĩ ta. Te'e ame'ë ke pandu, a'erehe Tupã muhuxĩ ta. ¹⁷ Katu ym ame'ë ke pema'ema'e. Pe, pehë ke amõ ta mupyrara. Aja katu ym ame'ë ke pema'ema'e rahã, katu ym tiki. Kuja katu. Katu ame'ë ke pema'ema'e tipe rahã, pehë ke amõ ta mupyrara. Aja Tupã putar rahã, katu tiki.

¹⁸ Aja Kirisutu tĩ. Sawa'e katu te ame'ë ke a'e. Pe, a'e ke amõ ta jukwa. Pe, a'e ke Tupã mukwera katu muhem. Aja rahã, uhã te hũ ame'ë ke a'e. Ma'erehe manõ my? Kuja. Upa ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Ame'ë muhepyha ke rehe Kirisutu manõ. Peteĩhar a'e manõ. Sawa'e katu te ame'ë ke manõ. Aja rahã, sawa'e ta katu ym ame'ë ta manõ ym ta me'ë te'e. Kirisutu manõ, a'erehe Tupã koty pehë ke a'e muhyk raho, ame'ëja saka.

¹⁹ Kirisutu'ã pandu oho. Awa'ã ta pe pandu oho. Ame'ë awa'ã ta kyndaha pe ixo, ame'ëja saka. ²⁰ A'eta riki Tupã rehe hendu ym ame'ë ta ke. A'eta rehe Tupã harõ hũ ixo tipe. Ixoty a'eta py'a ke a'eta muruwak, ame'ë rehe Tupã harõ hũ ixo tipe. Jarusu keruhũ Noe mujã ixo rahã, a'e harõ hũ ixo tipe. Anĩ. Muruwak ym. Kuja jõ katu uhem. Jarusu keruhũ pe heta ym te awa ta ixo. Kuja jõ,

awa po wajar mahapyr hetaha. A'eta jō y ngi uhem. Y jukwa ym. ²¹ Noe ta y ngi uhem, ame'ēja saka, a'erehe ame'ē riki apo mujahuk ame'ēja saka tī. Awa ki'aha ke kutuk, a'erehe my? Anī. Awa py'a ke Tupā juhyk, a'erehe ame'ē pandu: “Ihē py'a juhyk aja ihē axo” aja. Pandu tī: “Tapijar te'e we nde rehe ihē apy'a katu” aja Tupā pe pandu. A'erehe ame'ē ke Tupā muhā katu. Manōha ngi Jesu Kirisutu kwera katu uhem. A'erehe pehē ke Tupā muhā katu. Pehē ke amō mujahuk, pe, y ngi pehem rahā, Kirisutu aja manōha ngi pekwa katu pehem tī, ame'ēja saka tī. A'erehe pehē ke Tupā muhā katu. ²² A'e riki ywa pe oho. Pe, Tupā rake a'e wapyk oho. (Aja rahā, katu te ame'ē ke a'e, aja upa ngā ukwa katu.) Upa Tupā je'ēha rahoha tama'e kapitā keruhū a'e. Ywa pe kapitā ta ixo. Ame'ē tama'e kapitā keruhū ke Jesu tī.

4

Pexoha pyahu aja pexo apo 'y

¹ Kome'ē ywy keruhū pe Kirisutu ixo rahā, a'e ke amō ta mupyrara hū. Arahā ipy'ahu te'e hendu. Aja rahā, a'e aja pehē py'a pe pekwa pekwa pexo tī. Pehē ke amō ta mupyrara ta tī. Pehē py'ahu te'e pehendu tī. Ma'e ka'u te'eha ke awa ta ma'ema'e, ame'ē ke rehe Kirisutu muhepy. A'erehe a'e ke amō ta mupyrara hū. Apo a'e ke awa ta katu ym ame'ē ta mupyrara ym te ta tī. A'erehe a'e aja pekwa pekwa pexo tī. Pehē py'ahu te'e pehendu tī. ² Apo har kupe koty Tupā putar ame'ē ke pema'ema'e katu. Kome'ē ywy pe pexo rahā, a'e putar ame'ē ke pema'ema'e katu. Ma'e peka'u te'eha ke peputar ame'ē ke pema'ema'e ym pexo.

³ Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta putar katu. Yman ame'ē ta aja pema'ema'e hū pexo tī. Kuja pexo. Peka'u te'e pexo. Kawī ngi peka'u hū pexo tī. Amō kūjā ta rehe peka'u te'e tī. Amō sawa'e ta rehe peka'u te'e tī. Awa

mi'u matyriha ke jō peputar tī. Katu ym aja. Amō ta 'ar koty te we kawī ke pe'u tar katu. Aja rahā: “Jande janepyrātā” aja pepandu. Katu ym aja. Ma'e'ā riki tupā aja amō ta ukwa jupe. Ame'ē rehe pehē py'a pemoī moī tī. Katu ym te ame'ē. ⁴ Upa aja Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ixo rī. Ka'u te'e hū ixo rī. Pe, a'eta aja pexo ym apo 'y. A'erehe a'eta jupandu:

—Mā! Ma'erehe my? — aja a'eta jupe.

Ukwa ym. A'erehe pehē rehe a'eta juru ai. ⁵ Pe, myja kome'ē ywy keruhū pe a'eta ixo my, ame'ē ke Tupā pe a'eta mujekwa ta. Apo ixo ame'ē ta ke Tupā riki mupyrara ta. Manō ame'ē ta ke a'e mukwera katu ta muhem, pe, a'eta ke mupyrara ta tī. Ame'ē rehe a'e harō ixo. ⁶ Manō ame'ē ta pe myrandu katu ke amō ta pandu pandu. Yman se pewe ixo rahā, myrandu katu ke amō ta pandu pandu tipe a'eta pe. Pe, upa amō ta aja a'eta manō tī. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe amō ta aja a'eta manō tī. Ame'ē ta'ā pewe ixo rī. Tupā uhā te hū ame'ē ke a'e. Aja ame'ē ta'ā tī. Uhā tī. (A'erehe ame'ē ta ke Tupā mupyrara ta tī.)

Ma'e ke Tupā me'ē, ame'ē ke namō pema'e katu

⁷ Kome'ē 'ar rehe angaha uhyk tate. Pahar peparahy ym pexo. Pekwa katuha namō pexo katu. Aja rahā, Tupā namō pepandu pandu katu ta. ⁸ Kuja rahā, i'ar koty te we katu te ha. Pepy'a katu te hū pehē juehe pexo. Aja rahā, pehē pe mâte hū ma'e jaxer ame'ē ke amō ta ma'ema'e rahā, ame'ē ta rehe pehē py'a pemuzywyr katu ta. ⁹ Pehē rok pe amō ta ke pemupyta katu. Pehē rok wyr pe har ta je'ē je'ē ym ha namō pemupyta katu. ¹⁰ Pehē pe pame katu te amō amō ma'e ke Tupā me'ē me'ē. A'e muwyr ame'ē ke pemuhāi katu. Pekyty'y ym amō ta rehe. Aja amō ta ke pemuhury katu. ¹¹ Ma'e ke amō pandu pandu rahā, mā peja Tupā je'ēha ke pandu pandu. Jesu

kotyhar ta namō ma'e ke ma'ema'e rahā, pyrātāha ke Tupā muwyr, ame'ē namō mā peja ma'ema'e katu. Aja rahā, upa katu te katu ame'ē ke ma'ema'e katu. A'erehe Tupā pe pandu ta:

—Ne jō riki katu te me'ē ke — aja.

Jesu Kirisutu kotyhar ta ke a'eta, a'erehe aja me'ē Tupā pe pandu ta.

A'e riki katu te me'ē ke a'e.

A'e riki pyrātā te hū ame'ē ke a'e tī.

Aja te'eha a'e. (Amen. Ame'ē riki: “A'e tī.”)

Kirisutu kotyhar ta ke amō ta mupyrara

¹² Pehē riki ihē rehe katu ame'ē ta ke pehē! Pehē rehe ihē apy'a katu ame'ē ta ke pehē tī! Pejurujuar katuha ke amō ta mukanim tar katu, a'erehe pehē ke amō ta mupyrara hū. Mahy hū tī. “Jande ke mupyrara ym ta awa” aja ym pekwa pekwa pexo. (Pehē pejurujuar katuha ke jetehar te my. Ame'ē ke mangu.) A'erehe pepyraraha ngi pemukahem ym. ¹³ Kirisutu ke amō ta mupyrara hū. Aja pehē ke tī. Mupyrara ta pehē ke tī. Aja rahā, pehē rury pexo. Aja rahā, Kirisutu pyrātāha ke Tupā mujesak rahā, pehē rury katu te ta.

¹⁴ Kirisutu kotyhar ta ke pehē. A'erehe pehē rehe amō ta juru ai. Anī. Pehē rury katu pexo rī. Kirisutu kotyhar ta ke pehē, a'erehe pehē rury katu pexo. Pehē rehe amō ta juru ai rahā, Tupā'ā riki pehē py'a rehe ihī katu, aja pekwa. Tupā ngi a'e uwyr. Pehē ke muhury katu uwyr.

¹⁵ Pepyrara hū pexo. Amō ke pehē pejukwa, a'erehe pepyrara hū pexo my? Anī. Aja ym rahā, katu tiki. Amōma'e ke pemukanim, a'erehe pepyrara hū pexo my? Anī. Aja ym rahā, katu tiki. Ma'e jaxer ame'ē ke pema'e, a'erehe pepyrara hū pexo my? Anī. Aja ym rahā, katu tiki. Amō ta ixoha ke pemujaxer a'erehe pepyrara hū pexo my? Anī. Aja ym rahā, katu tiki. ¹⁶ Kuja katu. Kirisutu kotyhar ta ke pehē. A'erehe pehē ke amō ta mupyrara. Aja rahā, pehē ruxī ym ingi. “Kirisutu kotyhar ta ke

jande” aja pepandu. A'erehe Tupā pe pepandu tī:

—Ne jō riki katu te ame'ē ke — aja.

¹⁷ Awa ta ke Tupā mupyrara ta. Ame'ē angaha ke rehe uhyk oho apo 'y. Ixotyhar ta rehe har a'e ukwa py ta. Jande riki ixotyhar ta ke. Jande ke a'e mupyrara py ta. (Aja rahā, jaxoha ke jamukatu ta. Aja rahā, ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jahijar ta.) Ixotyhar ta ke a'e mupyrara rahā, myrandu katu rehe jurujar ym ame'ē ta rehe māte hū pyraraha ke ihī ta. Myrandu katu ke Tupā muwyr, ame'ē ke rehe a'eta jurujar ym, a'erehe mupyrara ta. ¹⁸ Tupā je'eha rehe kuja panduha ihī:

“Awa ta katu te ame'ē rehe pyraraha uhyk. A'engi ame'ē ta ke Tupā muhā katu ta.

Aja rahā, Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta rehe myja ta my? Marā ka ym a'eta ke muhāha.

Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta rehe myja ta my tī? Marā ka ym a'eta ke muhāha tī.”

¹⁹ A'erehe amō ta pyrara hū ixo. Tupā putar, a'erehe pyrara hū ixo. Aja se ixo rahā, ma'e katu ame'ē ke ma'ema'e katu rī. Aja Tupā rehe jurujar katuha ke mujekwa. A'e riki kome'ē ywy keruhū mujā ame'ē ke a'e. A'e pandu katu ame'ē ke ma'ema'e katu tī. A'erehe a'eta jurujar katu ehe.

5

Tupā kotyhar ta rehe har

¹ Pehē namō tamūi ta ixo. Jurujuar katu ame'ē tama'e kapitā ta ke a'eta. A'eta pe ihē apandu ta apo 'y. Ihē Petu. Ihē tamūi tī. Jurujuar katu ame'ē tama'e kapitā ke ihē tī. Kirisutu ke amō ta mupyrara hū rahā, ihē asak te'e ehe. Yman rahā, a'e ke Tupā mujesak rahā, inamō ihē axo ta tī. Ko tamūi ta pe ihē apandu. ² Arapuharan ta rehe usak-ihā ta usak usak katu ixo. Aja Tupā kotyhar ta rehe pehē tī. Ixotyhar ta ke pehē koty Tupā muwyr, ame'ēja saka. “Jasak tar ym” aja ym pepandu.

Anĩ. Tupã putar, aja ixotyhar ta rehe pesak pesak katu pexo. Pehẽ atu peputar katu, a'erehe a'eta rehe pesak pesak katu pexo. Tamatarer pepyhyk ta, a'erehe ame'ẽ parakyha ke pema'ema'e, aja ym pekwa pexo. Ixotyhar ta ke pemuhury tar katu, a'erehe pesak tar katu pexo, aja rahã, katu tiki. ³ Pehẽ koty Tupã kotyhar ta ixo. Ame'ẽ tama'e kapitã keruhũ aja ym pexo. A'erehe a'eta pe hãtã ym pepandu pandu. Katu pexoha pemujekwa a'eta pe. Aja rahã, pehẽ aja a'eta tĩ. Katu a'eta ixoha tĩ. ⁴ Pe, usakiha keruhũ uwyr rahã, iãkã rehe har katu te ame'ẽ ke ame'ẽja saka pehẽ pe a'e me'ẽ ta. Ame'ẽ katu te ha kanim ym ta riki. (Kirisutu riki usakiha keruhũ a'e.)

⁵ Sawa'e wan ame'ẽ ta! Pehẽ pe ihẽ apandu. Tamũi ta rehe pehendu katu. “Katu te ame'ẽ ke jande” aja pehẽ pekwa pekwa ym pexo. Pe, pehẽ mu ta namõ pema'ema'e katu pehẽ juehe pexo. Jete. Kuja Tupã je'ẽha rehe panduhda ihĩ:

“ ‘Katu te ihẽ’ aja ukwa jupe ame'ẽ ke Tupã putar ym.

Pe: ‘Katu te ihẽ’ aja ym ukwa ukwa ixo, ame'ẽ rehe a'e ipy'a katu.”

Aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ.

⁶ A'erehe: “Katu te jande” aja ym pekwa pekwa pexo. Aja Tupã rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu. A'e riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e. Pe, a'e putar rahã, pehẽ rehe har a'e pandu ta:

—Pehẽ katu — aja.

⁷ Pehẽ pejumupyaiha ke upa katu te Tupã namõ pepandu. Aja rahã, pehẽ rehe pyrara a'e usak katu ta. (Pehẽ ke muhury katu ta.)

⁸ Satana, pehẽ ruwajan, a'e riki jangwate ahem hũ ame'ẽja saka. (Ãjã ramũi a'e.) U'u ta, ame'ẽ ke a'e kekar kekar ixo, ame'ẽja saka ixo. (Aja rahã, pehẽ pejurujar katuha ke a'e mukanim tar katu.) A'erehe pepyhĩ ym, aja pexo katu. Pema'ã ma'ã katu pexo, aja pexo katu tĩ. ⁹ Pejan ym ingi. Pete'e ta pepu'am pe'am, aja pexo. (Aja rahã pejurujar katuha ke pehijar

ym ta.) Pehẽ ke amõ ta mupyrara hũ. Pehẽ jõ ym, aja pekwa. Aja upa amõ Jesu kotyhar ta ke amõ ta mupyrara hũ tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ rupi Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ẽ ta ke amõ ta mupyrara hũ tĩ. Aja pekwa katu. ¹⁰ Pepyraraha upa rahã, pehẽ ke Tupã muhury katu ta. Mukatu ta. Pehẽ pe pyrãtãha ke a'e muwyr ta tĩ. Aja rahã, pejurujar katuha ke pehijar ym ta. A'e riki awa ta rehe ipy'a katu te hũ ame'ẽ ke a'e. A'e riki pehẽ pe pandu:

—Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ. A'erehe ihẽ renda pe ihẽ namõ aja te'e ta pexo — aja pehẽ pe pandu.

¹¹ A'e riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e. Aja te'e ta a'e ixo. Amen. Ame'ẽ: “A'e tỹ” aja.

Katuha ke Petu mondo

¹² Pehẽ pe paper pinim ta'yr mi ihẽ amondo axo. Ihẽ apandu ame'ẽ ke Sir mupinim a'e. Ihẽ mu ke a'e. (Jesu rehe a'e jurujar katu, a'erehe ihẽ mu a'e.) A'e pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. Pehẽ py'a ke ihẽ amuhury tar katu. A'erehe kome'ẽ paper pinim ihẽ amondo axo. Tupã namõ pexo ta kỹ. Ame'ẽ riki jetehar te ke. Pehẽ rehe Tupã ipy'a katu te hũ. Ame'ẽ ke ihẽ apandu katu. Mã peja Tupã rehe pejurujar katuha ke pehijar ym.

¹³ Mambiro ok ta pe jurujar katu ame'ẽ ta ixo. Yman a'ep pe har ta pe Tupã pandu tĩ.

—Ihẽ rehe pejurujar katu. Ihẽma'e wan ta pehẽ — aja ngã pe.

A'eta riki pehẽ pe katuha ke mondo ixo. Mak mondo ixo a'e tĩ. Ihẽ ra'yr aja a'e. ¹⁴ Pehẽ ruryha namõ pehẽ po pepyhyk pyhyk katu pehẽ ngĩ.

Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ. Mã peja upa pehẽ py'a ke Tupã muhury katu.

Upa.

Petu mupinim me'ē ke Mokōihar ke

Petu kome'ē paper ke mupinim. Mokōihar ke. A'e ke amō ta jukwa ta, aja a'e ukwa katu. A'erehe Jesu kotyhar ta ke a'e mu'e tar katu. A'erehe kome'ē paper pinim ke a'e mondo.

Yman rahā, amō ta uwyr ta. Ame'ē ta te'eha ke mu'e ta. Kirisutu ruwajan ta ke a'eta. Tupā je'ēha pandu ame'ē ta ran ke a'eta tī. Aja Petu mujekwa katu. A'erehe Jesu kotyhar ta pe a'e pandu: “Tapijar te'e we Jesu Kirisutu rehe har pejumu'e katu te we pexo rī” aja Petu mupinim.

¹ Ihē Simā Petu. Jesu Kirisutuma'e miasu ke ihē. A'e pandu ihē pe:

—Myrandu katu ebandu eho — aja ihē pe.

Ame'ē apandu pandu ame'ē ke ihē.

Jesu Kirisutu riki katu te ame'ē ke a'e. Jande ke a'e muhā katu. Jandema'e Tupā a'e tī. A'e riki katu te ame'ē ke, a'erehe jande aja pejurujar katu ehe tī. Katu te me'ē ke ame'ē. Pejurujar katuha ke Tupā me'ē pehē pe, ame'ēja saka.

Ko pehē pe paper pinim ihē amondo axo. Pehē riki pejurujar katu ame'ē ta ke pehē.

² Tupā rehe har pekwa katu. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te rehe har aja tī. Pekwa katu tī. A'erehe mā peja amō we pehē rehe a'eta ipy'a katu te hū. Mā peja amō amō we pehē py'a ke a'eta muhury katu tī.

Pexoha katu aja pexo

³ Jande pe pyrātāha ke Tupā muwyr. A'erehe upa jandema'e ke kohī. Ame'ē namō Tupā aja katu te jande tī. Ma'e ka'u te'eha ma'eha ke nixói te ipe. Aja rahā, ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jahijar jaxo. Aja rahā, a'e aja jaxo katu tī. Ehe har jande jakwa katu, a'erehe katu te ame'ē ke jō jama'ema'e katu jaxo tī. A'e riki jande pe pandu:

—Ihē axo ame'ē pe pexo ta tī. Wera hū ame'ē pe pexo ta tī. Ihēma'e katu te ha ke pekwa ta tī — aja Tupā pandu.

⁴ Aja ame'ē jande pe a'e pandu katu. Katu te hū ame'ē pandu katuha ke. “Ihē axo ame'ē pe pexo ta tī” aja jande pe Tupā pandu katu. Aja jakwa katuha rupi ma'e jaka'u te'eha ke jahijar katu. Ma'e ka'u te'eha ke Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ma'ema'e hū. A'erehe mupyraraha renda pe oho ta. Aja jama'ema'eha ke jahijar katu. Pe, Tupā riki katu te aja jaxo ta tī. ⁵ A'erehe mā peja amō we pehēma'e ke pematyr katu, aja pexo. Kuja. Tupā rehe pejurujar katu. A'engi amō we Tupā putar ame'ē ke pema'ema'e tī. Mā peja katu ame'ē ke pema'ema'e. A'engi amō we tī. Mā peja Tupā rehe har pekwa katu te we pexo. ⁶ A'engi amō we tī. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar katu ame'ē ke mā peja pema'e ym pexo. A'engi amō we tī. Pehē ke amō ta mupyrara rahā, mā peja pehē py'ahu te'e pehendu. A'engi amō we tī. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te Tupā pe, aja mā peja pexo tī. (Aja rahā, ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym ta tī.) ⁷ A'engi amō we tī. Mā peja pehē mu ta rehe pepy'a katu pexo. A'engi amō we tī. Mā peja upa amō ta rehe pepy'a katu tī. ⁸ Upa katu te aja rahā, pexoha katu ta. Upa katu te aja pema'ema'e katu te rahā, Jesu Kirisutu rehe har pekwa katu te we pexo rī. Aja rahā amō we Tupā putar ame'ē ke pema'ema'e ta tī. Ame'ē ke peputar katu te we pexo tī. Jandema'e sawa'e te a'e.

⁹ Upa aja ym rahā, kuja kotete ma'e usakiha, ame'ēja saka. Eha ym te ame'ēja saka. Aja rahā, marā ka ym amō we ehe har ukwa katuha. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke ipy'a ngi Tupā juhyk. Ame'ē ke harái tī. (A'erehe upa apandu ramō ame'ē ta ke a'e ma'ema'e ym.)

¹⁰ Ihē mu ta! Apandu ramō, aja pexo. Amō we tī. Tupā pandu pehē pe:

—Ihē rehe pejurujar katu. Aja rahā, pehē ke ihē amuhā katu ta.

Kome'ë ywy keruhũ pe har ta ngi har pehẽ ke ihẽ kotyhar ta aja amuruwak — aja Tupã.

Ame'ë ke pekwa katu. Mã peja ame'ë ke pehẽ py'a pe pemupyta katu te hũ. Aja rahã, pejurujuhar katuha ke pehijar ym te ta. ¹¹ Aja rahã, Tupã pandu ta:

—Pehẽ katu! Katuha renda pe pejur katu pengi. Jesu Kirisutu namõ pexo katu ta. Aja te'e ta pexo kÿ — aja Tupã pehẽ pe.

Jesu riki jandema'e sawa'e te. Jande ke a'e muhã katu.

¹² Ihẽ amupinim ramõ ame'ë ke pehẽ pe aja te'eha ihẽ amujekwa ta. Aja rahã, peharái ym ta. Ihẽ amupinim ame'ë ke pekwa katu 'y. Jetehar te ke pehẽ pe amõ ta mu'e. Ame'ë ke pekwa katu te. Pehijar ym ta. Pehẽ pe ihẽ amujekwa we ta rĩ.

¹³ Ko te'e ihẽ axo rahã, ihẽ amupinim ramõ, ame'ë ke pehẽ pe ihẽ amujekwa ta. Aja rahã, pekwa pekwa katu ta pexo. Aja rahã, katu tiki, aja ihẽ akwa. ¹⁴ Yman atu ym rahã, ihẽ amanõ ta, aja ihẽ akwa. Ame'ë ke Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te mujekwa katu te ihẽ pe. ¹⁵ A'erehe upa ma'e ke ihẽ ama'ema'e katu ta. Ihẽ amupinim hũ ta. Aja rahã, ihẽ amanõ rahã, ihẽ raikwer koty aja te'e ta pekwa pekwa katu pexo tĩ. Ihẽ amupinim ame'ë ke pekwa pekwa katu ta pexo. Ihẽ nixói rahã, peharái ym ta.

Kirisutu katuha ke Petu usak

¹⁶ Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te jywyr ta, aja jamujekwa pehẽ pe. Pyrãtãha namõ jywyr ta, aja jamujekwa. Aja jamujekwa rahã, jande atu jande py'a pe jakwa ame'ë ke japandu my? Anĩ. Aja ym. A'e katuha rehe jande reha pe te'e jasad. (A'erehe a'e jywyr ta tĩ, aja jakwa katu.) ¹⁷ Katu ehe har Tupã, jande pái keruhũ pandu rahã, a'ep jaxo tĩ. Ywa pe har weraha muwyr ehe rahã, aja tĩ. A'ep jaxo tĩ. Arahã, ywa pe har weraha katu te ame'ë ngi je'ëha muwyr. Kuja pandu:

—Ko ihẽ ra'yr. Nde rehe ihẽ apy'a katu ame'ë ke nde. Ihẽ ke nde eremuhury katu — aja pandu.

¹⁸ Ywy'ã keruhũ katu te ame'ë ke pe inamõ jaxo rahã, ywa ngi ame'ë je'ëha uwyr ame'ë ke rehe jande atu jahendu. (Arahã ywa pe har Ta'yr katuha ke ipái mujesak jande pe.)

¹⁹ Pe, myrandu ke ymanihar Tupã je'ëha pandu, ame'ë ta pandu pandu. Ame'ë riki jetehar te ke aja jakwa katu te tĩ. Ame'ë rehe pehendu katu rahã, katu tiki. Myrandu ke a'eta pandu pandu. Ame'ë riki araparin aja saka. Pytuniha ke muwera katu, ame'ëja saka. Aja te'e xu'em oho. (Aja rahã, Tupã rehe har mujekwa we.) Pe, pytuniwe te jahy rata a'ejõhar wera katu. Pesak ehe. (Ame'ë riki Jesu Kirisutu, aja saka.) Pehẽ pe wera katu, ame'ëja saka. (Aja rahã, upa katu te juehe har Kirisutu mujekwa pehẽ pe.) ²⁰ Amõ we tĩ. Kuja pekwa pekwa katu pexo. Tupã je'ëha rehe Tupã je'ëha pandu ame'ë ta mupinim. Ame'ë ke awa ke te'e mujekwa ym. Amõ pandu ym rahã, marã ka ym mujekwaha. (Tupã'ã mujekwa ta me'ë te'e.) ²¹ Pesarahã! Myrandu ke Tupã je'ëha pandu ame'ë ta pandu rahã, a'eta pandu tar katu. A'erehe a'eta pandu pandu. Anĩ. Aja ym. A'eta pe Tupã'ã mujekwa. Myrandu ke Tupã muwyr. Ame'ë ke a'eta pandu pandu rahã, a'eta pe Tupã'ã mujekwa katu.

2

Mu'eharan ta rehe har (Jun 1.3-16)

¹ Ymanihar Tupã je'ëha pandu ame'ë ta ixo rahã, amõ ta ixo tĩ. A'eta Tupã je'ëha ke te'e pandu pandu. Apo aja pehẽ namõ mu'eharan ta mu'e mu'e ta tĩ. Te'e a'eta mu'e ta. A'erehe amõ koty koty amõ ta ukwa ta. Mu'eharan ta ke jandema'e sawa'e te muhã katu tipe. Pe, a'eta pandu ta:

—Jande ke a'e muhã ym — aja mu'eharan ta te'e pandu ta.

A'erehe yman rahã, pahar a'eta ke jandema'e sawa'e te mupyrara ta.

² Te'e a'eta mu'e. Pe, a'eta aja ma'e ka'u te'eha ke amō ta ma'ema'e ta tī. A'erehe amō ta juru ai ta. Jete har rehe hendu katu ame'ē ta rehe juru ai ta. ³ Mu'eharan ta ima'ehū tar katu. Ipy'a rupi te'e ukwa ukwa ame'ē ke a'eta pandu pandu ta pehē pe. Aja tamatarer ke a'eta pyhyk pyhyk hū ta. A'eta ke mupyrara ame'ē ke yman pete'e harō uī. (Tupā a'e.) A'eta rehe har a'e ukwa katu. Pe, a'eta ke a'e ombor ta. Mupyraraha renda pe ombor ta.

⁴ Jete. A'eta ke jukwa ta. Pesarahā! Yman Tupā je'ēha rahoha ta ixo. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta ke a'eta. Pyraraha ngi a'eta uhem ym te ta. Mupyraraha renda pe a'eta ke Tupā ombor 'y. A'ep pytun ame'ē pe ixo. Ita tupaham pe pukwar aja ixo. Aja a'eta harō u'am. Ngā ke Tupā mupyrara hū ta. Ame'ē angaha ke rehe a'eta harō u'am. (A'erehe mu'eharan ta ke Tupā mupyrara ta tī, aja jakwa katu.)

⁵ Amō we tī. Yman kome'ē ywy keruhū ke y keruhū pe Tupā upa mukanim. Arahā kome'ē ywy keruhū pe ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta ixo. Ame'ē ta ke y keruhū pe Tupā upa jukwa. (Aja mu'eharan ta tī. Tupā jukwa ta tī.) Yman kuja jō manō ym. Noe a'e. Amō awa po wajar mokōi hetaha ta manō ym tī. (A'erehe ixotyhar ta ke a'e muhem katu. Ame'ē ke Tupā ukwa katu aja mujekwa katu.) “Tupā katu te ame'ē ke a'e. Pehendu katu ehe” aja Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta pe Noe pandu pandu tipe.

⁶ Amō we tī. “Sondo ok ta pe har ta katu ym te” aja Tupā pandu. “Ngomo ok ta pe har ta katu ym te tī” aja a'e pandu tī. Pe, ame'ē mokōi ok ta pe har ta ke tata pe Tupā mumba. Aja rahā ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta ke Tupā mumba ta tī, aja amō ta ukwa ta. Amō ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta jukwa ta tī. (A'erehe mu'eharan ta ke Tupā mupyrara ta tī, aja a'eta ukwa ta me'ē te'e.)

⁷ Ame'ē ok ta ngi Ro ke Tupā muhem. Ro riki sawa'e katu ame'ē ke a'e. Sawa'e jaxer ame'ē ta katu ym ame'ē ke ma'ema'e hū. Ame'ē ke rehe Ro usak rahā, a'e pyai te hū.

⁸ Ame'ē ta namō Ro ixo rahā, ma'e jaxer ame'ē ma'eha ke rehe a'e usak usak. Ngā juru ai ha rehe hendu tī. Wera rahā pame katu te aja a'e usak usak tī. Hendu tī. A'erehe a'e pyai te hū. A'e sawa'e katu ame'ē ke a'e.

⁹ Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta ngi Tupā rehe ipy'a katu ame'ē ta ke jandema'e sawa'e te muhem katu. Ame'ē ke a'e ukwa katu riki. (A'erehe mupyraraha ngi ixotyhar ta te ke a'e muhem katu ta, ame'ē ke a'e ukwa katu tī.) Pe, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta ke a'e mupyrara ta tī. Ame'ē ke a'e ukwa katu tī. (A'erehe mu'eharan ta ke a'e mupyrara ta tī.) Yman atu rahā, upa ngā ke Tupā mupyrara ta. Ame'ē weraha rehe a'e harō uī. Mupyraraha weraha angaha ke rehe Tupā harō uī.

¹⁰ Jete! Ma'e ka'u te'eha ke amō ta putar hū. Ame'ē ta ke Tupā mupyrara hū ta. Kome'ē ywy keruhū pe kapitā keruhū ke Tupā mu'am. A'e je'ēha rehe hendu ym ame'ē ta ke Tupā mupyrara hū ta tī.

Mu'eharan ta riki amō ta ngi kyje ym. “Katu te jande” aja a'eta juehe har ukwa jupe nāi. Ywa pe har ta katu te ame'ē ta ke a'eta. Ame'ē ta rehe har: “Ame'ē ta katu te” aja a'eta pandu ym te. Anī. Juru ai riki. ¹¹ Pesarahā! Mu'eharan ta 'ar koty te we Tupā je'ēha rahoha tama'e pyrātāha. Pe, a'eta ywa pe har ta ma'e katu te, ame'ē ta rehe juru ai ym riki. Ājā tama'e kapitā rehe juru ai ym. Ame'ē rehe jandema'e sawa'e te ruwa koty a'eta juru ai ym. (Mu'eharan ta anī. Juru ai te'e ixo. Katu ym aja.)

¹² So'o ka'a rupi ixo ame'ē ra'yr ke u'ar. Pe, ame'ē ke amō ta pyhyk. Pe, jukwa. Mu'eharan ta riki ame'ēja saka. Ipy'a pe te'e a'eta ukwa ukwa ixo, ame'ē ke a'eta ma'ema'e ixo tī. So'o aja ma'e ke ukwa ym aja te'e a'eta ixo. Ame'ē rehe a'eta juru ai. So'o ka'a rupi ixo aja a'eta ke Tupā jukwa ta tī.

¹³ Amō ta ke mu'eharan ta mupyrara. Aja a'eta ke Tupā mupyrara ta tī. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke a'eta putar. Ame'ē ke wera rahā riki a'eta ma'ema'e. Huxī ym riki. Aja a'eta jumuhury a'eta juehe. Jesu manō ame'ē ke pekwa pekwa peī rahā, ma'e ke pe'u. Pehē namō mu'eharan ta u'u rahā, a'eta ngi amō ta huxī. A'eta katu ym. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha namō a'eta ixo rī. Ipy'a juhyk aja ym ixo.

¹⁴ Kūjā ta ka'u te'e ame'ē ta rehe a'eta usak tar katu jō. Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e ixo. A'ewan ym ma'ema'eha ke a'eta pe. Ukwa katu ym ame'ē ta ke a'eta muka'u te'e. Pe, ma'e ka'u te'eha ke ame'ē ta ma'ema'e tī. Tamatarer pyhyk hū ame'ē ke rehe jō mu'eharan ta ukwa ukwa ixo. Tupā mupyrara ta ame'ē ta ke a'eta.

¹⁵ Pe, katu te ame'ē ke ngi a'eta pia oho, pe, ka'a pe te'e a'eta kanim oho. Ame'ēja saka a'eta ixo. (Aja rahā, jete-har te ke a'eta ukwa, ame'ē ke hijar. Pe, te'e pandu pandu ixo.)

Maraā Mbeo ra'yr. A'e ma'ema'e ame'ē ke aja mu'eharan ta ma'ema'e tī. Tamatarer rehe ipy'a ke Maraā moī, a'erehe ma'e katu ym ame'ē ke ma'ema'e. (Ame'ē ta aja mu'eharan ta tī.) ¹⁶ Pe, amō pandu Maraā pe:

—Mā peja katu ym ame'ē ke ema'e ym — aja pandu ipe.

Aja me'ē riki jumen pandu ipe. Awa aja jumen pandu ipe. Pe, Maraā ka'u te'eha ke a'e muhijar. Maraā riki Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e. (Aja mu'eharan ta tī. Ame'ē ta ka'u te'eha ke Tupā jō riki muhijar ta tī, aja jakwa katu.)

¹⁷ Mu'eharan ta riki ywykwar upa te'e y typa ame'ēja saka. (Aja rahā jaxer ame'ē ta ke a'eta, aja mujekwa.) Ywa takāxīha ke amō koty koty ywytu peju raho, ame'ēja saka riki mu'eharan ta tī. (Aja rahā, pahar amō koty koty a'eta ukwa. Katu ym aja.) Pytun te hū ame'ē renda ke Tupā mukatu. A'ep a'eta ke Tupā ombor ta indo.

¹⁸ “Katu te jande” aja me'ē upa mu'eharan ta pandu pandu naī. Ka'u

te'eha rupi te'e a'eta pandu pandu tī. Pe, ma'e ka'u te'eha ma'eha ke amō ta hijar Tate. Ame'ē ke mu'eharan ta ukwa. Pe, ame'ē ta ke mu'eharan ta muka'u te'e tī. Aja ma'e ka'u te'eha ma'eha rehe mujywyr ta mondo, ame'ēja saka.

¹⁹ “Peputar ame'ē ke pema'ema'e katu” aja mu'eharan ta pandu naī. Anī. A'eta te'e marā ka ym ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijariha. Pesarahā! Katu ym ame'ē ke amō ma'ema'e. Ame'ē ke marā ka ym hijariha rahā, ame'ē riki aja te'e ta ixo. Katu ym aja.

²⁰ Ma'e katu ym ame'ē ke Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ma'ema'e hū. Ame'ē ke amō ta hijar katu. Jesu riki jande muhāha. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te ke a'eta ukwa katu, a'erehe ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar. A'engi ame'ē pe a'eta jywyr tī. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha pe jywyr tī. Marā ka ym hijariha. Aja rahā, ixo py 'ar koty te we katu ym ha aja a'eta ixo. ²¹ Aja rahā kuja katu ta tipe. Myja rahā, amō pe Tupā pandu my:

—Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha ke nixói te nde pe — aja Tupā pandu my.

Ame'ē ukwa ym rahā, katu ta tipe. Ame'ē ukwa rahā, pe, panduha katu te ame'ē ke hijar rahā, ame'ē riki i'ar koty te we jaxeriha. Panduha katu te ame'ē ke amō pandu ipe, ame'ē ke hijar rahā, i'ar koty te we jaxeriha.

²² A'eta ma'eha kuja mujekwa. Yman sawa'e ukwa katu ame'ē ke paper rehe mupinim. Ame'ē riki jete-har te ke aja mujekwa. Kuja mupinim:

“Jawar we'en rahā, ame'ē pe te'e a'e jywyr u'u indo.”

Kuja amō we tī:

“Kure ke y pe amō mujahuk rahā, pahar tu'um ame'ē pe kure jere jahuk oho” aja amō mupinim.

Aja rahā, jaxeriha rehe jywyr oho, aja mujekwa. (Ame'ēja tī. Jandema'e sawa'e te rehe har ukwa katuha ke hijar rahā, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha rehe jywyr. Katu ym te riki.)

3

Jandema'e sawa'e te jywyr ta

¹ Ihē rehe katu ame'ē ta ke pehē! Ko mokōihar paper rehe ihē amupinim aī. Mā peja pehē py'a pe ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pekwa pekwa ym pexo. Aja mokōihar paper rehe ihē amupinim. Aja rahā, peharái ym ta pexo. ² Yman Tupā je'ēha pandu ame'ē ta pandu. Katu te ame'ē ta ke a'eta. A'eta pandu ame'ē ke mā peja pekwa pekwa katu pexo. Jesu mondo ame'ē ta pe je'ēha ke jandema'e sawa'e te mujekwa. Ame'ē je'ēha ke pehē pe Jesu mondo ame'ē ta pandu pandu. Ame'ē ke pekwa pekwa katu pexo tī. Jesu riki jande muhāha ke. ³ Kuja pekwa pekwa py pexo. 'Ar rehe angaha uhyk tate rahā, amō sawa'e ta ixo ta. Ma'e ka'u te'e ha namō a'eta ixo ta. Pehē rehe a'eta puka puka hū ta. Ahem hū ta tī. ⁴ Kuja a'eta pandu ta:

—A'e jywyr ta. Aja a'e manga katu riki. Mā! My mamy? Nixói riki. (Jande ramūi ta harō hū ixo ehe.) A'eta upa manō. Kome'ē ywy keruhū Tupā mujā. Aja te'e kome'ē ywy keruhū ihī rī. A'erehe a'e jywyr ym ta, aja jakwa — aja a'eta pandu ta naī.

⁵ Kuja puka puka hū ame'ē ta harái riki. Ukwa tar ym riki. Kuja. Yman Tupā pandu. Aja kome'ē ywy keruhū a'e mujā. Ywa ke mujā tī. Y ngi kome'ē ywy uhem. Y ramūi pyter pe ihī. ⁶ Y pe ymanihar kome'ē ywy keruhū ke Tupā jupyk. Upa katu te ma'e ke jukwa. Y keruhū pe jupyk. (A'erehe Tupā pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu. Ame'ē ke puka puka hū ame'ē ta harái.)

⁷ Apo kome'ē ywy keruhū kohī. Ywa rehe ihī ame'ē ta pehī tī. Upa ame'ē ta rehe har Tupā pandu: “Mā peja ixo rī.” A'erehe yman pandu aja apo ixo rī. Anī. Aja te'eha ihī ym ta. Yman rahā, kome'ē ywy keruhū ke tata pe Tupā mai ta. Ywa rehe ihī ame'ē ke aja tī. Mai ta tī. Ame'ē angaha ke rehe uhyk ym rahā we, pewe ixo we rī. Ma'e katu ym ma'ema'e ame'ē ta ke Tupā mupyrara ta. Pe,

uwyrriha anga rehe har ukwa ym rahā, mupyraraha renda pe mondo ta tī. Aja ym rahā, kome'ē ywy keruhū ixo rī. Ywa rehe ixo ame'ē ta aja tī. Ixo rī. “Mā peja ixo rī” aja Tupā pandu. (A'erehe Tupā pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu.)

⁸ Ihē rehe katu ame'ē ta ke pehē. Pehē riki apy'a katu ame'ē ta ke pehē tī. Kuja peharái ym pexo. (Yman te aja jakwa. Tupā pe anī.) A'erehe miu (1.000) warahy 'ar aha oho rahā, ame'ē riki peteī weraha aha oho, aja jandema'e sawa'e te ukwa. Juja katu te ipe. Peteī weraha aha oho rahā, ame'ē riki miu (1.000) warahy 'ar aha oho, aja a'e ukwa. Juja katu te ipe.

⁹ A'e pandu katu ame'ē ke jandema'e sawa'e te ma'ema'e ta kŷ. Pahar ym a'e ma'ema'e, aja amō ta ukwaha naī. Anī. Aja ym. A'e ma'ema'e ta kŷ. Pesarahā! Mupyraraha renda pe amō oho ta, ame'ē ke a'e putar ym. Ma'e ka'u te'eha ke upa ngā hijar, ame'ē ke a'e putar katu. A'erehe ngā py'a ixoty muruwak, ame'ē rehe a'e harō katu uī.

¹⁰ Jandema'e sawa'e te jywyr, ame'ē weraha angaha rehe uhyk ta kŷ. Ma'e mukanīha uwyr, ame'ēja saka harō ym ehe rahā, jandema'e sawa'e te uwyr ta kŷ. Arahā ywa riki kanim ta oho. Tyapu te hū ha namō kanim ta oho. Ywa rehe ihī ame'ē ke ukwái ta tī. Upa ta kanim. Kome'ē ywy keruhū kanim ta tī. Upa katu te kome'ē ywy keruhū pe ixo ame'ē ta ke kanim ta tī. ¹¹⁻¹² Aja ame'ē upa katu te ma'e ke kanim ta oho. Aja rahā, myja me'ē pexoha katu my? Pesarahā! Katu ym ma'ema'e, ame'ē ta ke Tupā mupyrara ta. Ame'ē weraha angaha ke rehe peharō pexo rahā, mā peja katu pexo. Aja rahā, katu tiki. Tupā rehe pehē py'a tapijar te'e we pemoī moī katu tī. Aja rahā, katu tiki. Ame'ē weraha ke pahar pemuhyk, aja pema'ema'e katu pexo. Ame'ē weraha uhyk rahā, ywa upa ukwái ta. Upa ta kanim. Ywa rehe ihī ame'ē ke upa ta musururu mondo. Hakuha upa ta musururu mondo. ¹³ “Ywa

pyahu ame'ẽ ke ihẽ amujã ta. Ywy keruhũ pyahu ame'ẽ ke aja tĩ. Amujã ta tĩ” aja Tupã manga katu. A'ep katu te ame'ẽ ta jõ ixo ta. Mã peja ame'ẽ rehe jaharõ katu jaxo.

¹⁴ Ihẽ rehe katu ame'ẽ ta ke pehẽ! Ame'ẽ weraha rehe peharõ pexo rahã, Tupã ruwa koty pexo, aja saka pekwa pekwa pexo. A'e usak uĩ, aja saka a'erehe mã peja pexoha katu aja pexo. Mã peja peka'u te'eha ke pema'e ym. Pehẽ py'a a'e juhyk, aja pexo. Mã peja Tupã namõ pehẽ rury katu pehẽ pexo. ¹⁵ (A'e uwyr ym we rĩ, a'erehe uwyr ym te ta, aja ym pekwa pekwa pexo tĩ.) A'e harõ we rĩ. Aja rahã, amõ we pehẽ ngi har amõ ta jurujar katu ta. Aja rahã, amõ we Tupã muhã katu ta. A'erehe a'e harõ we rĩ. Aja pekwa pekwa pexo. Aja Páu mupinim pehẽ pe tĩ. Ukwa katuha ke Tupã muwyr ipe. Ame'ẽ namõ pehẽ pe a'e mupinim. Páu rehe japy'a katu ame'ẽ ke a'e. ¹⁶ Kirisutu jywyr ta. Ame'ẽ rehe har Páu mujekwa rahã, upa paper rehe a'e mupinim. A'e mondo ame'ẽ paper rehe ame'ẽ rehe har a'e mupinim. Amõ amõ ma'e ke a'e mupinim ame'ẽ ke amõ ta ukwa katu ym. Pe, ame'ẽ ke amõ koty muka'u te'e ame'ẽ ta mujekwa. Ukwã ym ame'ẽ ta aja tĩ. Amõ koty mujekwa tĩ. Aja amõ Tupã je'ẽha rehe ihĩ, ame'ẽ ke amõ koty koty a'eta mujekwa. Te'e pandu, aja saka. Aja Tupã mupyrara ame'ẽ ke a'eta jumuhyk a'eta juehe.

¹⁷ Ihẽ rehe katu ame'ẽ ta ke pehẽ! Pesarahã! Amõ ta amõ koty Tupã je'ẽha mujekwa aja pekwa katu. A'erehe pepyhýi ym, aja pexo! Aja rahã, amõ koty sawa'e katu ym ame'ẽ ta mu'e, ame'ẽ koty pejumu'e ym ta peho. Jetehar te ke pekwa, ame'ẽ ke pehijar ym ta tĩ. ¹⁸ Jesu riki jande muhãha ke! Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Ehe har tapijar te'e we pekwa katu te we pexo. Pehẽ rehe a'e ipy'a katu. Ame'ẽ rehe har tapijar te'e we pekwa katu te we pexo. Mã peja japandu ipe:

—Ne jõ riki katu te ame'ẽ ke.

Aja apo mã peja japandu ipe. Mã peja aja te'e ta japandu ipe. Amen. Ame'ẽ riki: “A'e tỹ” aja.

Upa.

Juā mupinim me'ē ke Peteñhar ke

Juā kome'ē paper ke mupinim. Jesu kotyhar ta pe a'e mondo. Amō ta amō koty Jesu rehe har mu'e. Ame'ē ke Juā mukatu tar katu, a'erehe kome'ē paper ke mupinim.

Kuja Juā mujekwa. Jesu Tupā ra'yr a'e. Awa aja te'e kome'ē ywy keruhū pe a'e uwyr tī. Jesu rehe har amō ukwa rahā, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar katu ta me'ē te'e, aja Juā mupinim. Tupā rehe har ukwa rahā, aja tī. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar ta me'ē te'e tī. Jesu kotyhar aja rahā, imu ta rehe ipy'a katu ta me'ē te'e tī, aja Juā mujekwa.

“Imu ta” aja pandu rahā, Jesu kotyhar ta ke, aja jakwa.

“Ta'yn ta” aja pandu rahā, Jesu kotyhar ta ke tī, aja jakwa tī.

Jesu rehe har

¹ Ihē Juā. Jesu rehe har ihē amupinim aī. A'e riki jande ke muhā katu. Kome'ē ywy keruhū nixói te rahā, pete'e ixo me'ē te'e a'e. Ima'e panduha rehe jahendu. Jasak ehe tī, Jesu rehe. Jama'ā katu ehe tī. Jande po pe japyhyk pyhyk ehe tī. ² Kome'ē ywy keruhū pe a'e uwyr rahā, jasak ehe. Ame'ē rehe har japandu pandu ngā pe. Uhā te hū ame'ē ke a'e. Ipái namō a'e ixo. Jande pe Ta'yr rehe har a'e mujekwa. ³ Ma'e jasak ame'ē ke japandu pandu pehē pe. Ma'e jahendu ame'ē ke japandu pandu tī. A'erehe pehē namō jande juehe katu jande jaxo. Jete riki. Jande pái keruhū namō jande juehe katu jande jaxo tī. Ta'yr namō jande juehe katu jande jaxo tī, Jesu Kirisutu namō. ⁴ Ame'ē rehe har pehē pe jamupinim. Aja rahā jande rury katu te jaxo apo 'y.

Tupā rehe har

⁵ Ta'yr mu'e ame'ē ke jahendu. Ame'ē ke pehē pe japandu pandu tī. Kuja:

—Tupā riki weraha aja saka. (Aja rahā, katu te ame'ē ke a'e.) Pytuniha aja ym a'e. (Aja rahā, nixói te ma'e jaxeriha ke ipe) — aja japandu.

⁶ A'erehe pytuniha aja ame'ē pe jaxo rahā: “Inamō jande juehe katu jande jaxo” ame'ē panduha te'e riki. Pytuniha aja ame'ē pe jaxo rahā, ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e jaxo rī. Katu ym aja. ⁷ Tupā riki weraha aja ame'ē pe ixo. Aja rahā, nixói te ma'e jaxer ame'ē ke ipe. A'e aja jande jaxo rahā, jande katu jande juehe jaxo. Pe, Jesu ruwy pe jande py'a ke a'e juhyk. Upa ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke juhyk. Jande pái keruhū ra'yr Jesu.

Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e rahā,

Ame'ē ke Tupā namō japandu ta me'ē te'e

⁸ “Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ym” aja japandu rahā, jande jaka'u te'e. Te'e japandu. ⁹ Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e rahā, mā peja Tupā pe japandu:

—Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e. Jande japyai. Mā peja jande py'a ke ejuhyk katu. Mā peja jande rehe nde py'a emujywyr — aja ipe.

Aja me'ē japandu rahā, jande rehe ipy'a jywyr te ta. A'e riki katu te ame'ē ke a'e. A'e pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu ta. Jete. Ipy'a jywyr ta jande rehe. ¹⁰ Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e ame'ē ta ke jande, aja Tupā je'ēha mujekwa. “Anī. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ym” aja japandu rahā, Tupā te'e pandu, aja japandu naī. (Anī. Tupā te'e pandu ym te. A'erehe ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e ame'ē ta ke jande aja jakwa katu.) Ima'e panduha rehe jahendu ym tī. Aja rahā, katu ym.

2

Jesu jandema'e mukatuha ke

¹⁻² Jesu rehe pejurujuar katu. A'erehe ihē ra'yr ta aja pehē. Ko ma'e ka'u te'eha ma'eha ke nixói te

Tupā pe. A'erehe ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jahijar rahā, katu tiki. Ame'ē rehe har pehē pe ihē amupinim āi. Aja rahā, ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ym ta. Pema'e rahā, jande pái keruhū namō Jesu Kirisutu pandu ta:

—Ma'e ka'u te'eha ke ihē kotyhar ta ma'e. Ame'ē ke rehe ihē amuhepy. Ihē amanōha pe ihē amuhepy. A'erehe mā peja nde py'a emujywyr ehe — aja a'e pandu ta.

Aja jandema'e mukatuha ke a'e. A'e riki katu te me'ē ke a'e.

Jande jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe a'e muhepy. Amō we tī. Upa kome'ē ywy keruhū pe har ta ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy tī. A'erehe Tupā ipy'a jywyr ngā rehe tī.

³ Tupā je'ēha rehe jahendu katu rahā, ehe har jakwa katu, aja jakwa katu. ⁴ Amō pandu:

—Ehe har akwa katu — aja.

(Aja rahā, ima'e je'ēha rehe hendu katu ta me'ē te'e.) Je'ēha rehe hendu ym rahā: “Ehe har akwa katu” ame'ē panduha riki te'e aja. Jetehar te ke ukwa ym. ⁵⁻⁶ Je'ēha rehe amō hendu katu rahā, Tupā rehe a'e ipy'a katu. Pe, ipy'a katu te we ehe rī. Kuja jakwa katu. Amō pandu:

—Tupā namō ihē juehe katu ihē axo — aja.

Aja rahā, mā peja Jesu Kirisutu aja katu a'e ixo tī. (A'e aja katu ame'ē ke ma'ema'e tī.) Kome'ē ywy keruhū pe Jesu ixo rahā, katu ame'ē ke a'e ma'ema'e. Aja te'eha a'e ma'ema'e. A'e aja amō tī. Katu ame'ē ke ma'ema'e ta me'ē te'e tī. Aja rahā, Tupā namō a'e juehe katu a'e ixo, aja jande jakwa katu te tī.

“Pehē pepy'a katu pehē juehe pexo” ame'ē je'ēha pyahu ame'ē ke

⁷ Ihē rehe katu me'ē ta! Apy'a katu ame'ē ta ke pehē tī! Pehendu katurahā! Ko Jesu je'ēha ke ihē amupinim āi. (“Pehē pepy'a katu pehē juehe pexo” aja a'e pandu.) Ame'ē ke pyahu ym. Ymanihar je'ēha ke ame'ē. Jesu rehe pejurujar katu py rahā, (“pehē

pepy'a katu pehē juehe pexo”) ame'ē je'ēha rehe pehendu katu. Ame'ē ke namō pexo katu apo 'y. Ame'ē panduha ke pehē pe ko ihē amupinim āi tī. ⁸ Pyahu aja apo tī. Amō ta rehe Kirisutu ipy'a katu. Ame'ē ke rehe jasad. A'erehe ame'ē panduha jete-har te ke, aja jakwa katu. Pepy'a katu pehē juehe pexo tī, a'erehe (“pehē pepy'a katu pehē juehe pexo”) ame'ē panduha jete-har te ke aja jakwa tī. Pytuniha aja asa oho. Weraha aja hendy hendy ixo apo 'y. (Aja rahā, Ta'yr rehe har Tupā mujekwa katu ngā pe apo 'y. A'erehe upa ngā ipy'a katu ngā juehe ixo apo 'y. A'erehe mā peja pepy'a katu pehē juehe pexo.)

⁹ Upa Jesu kotyhar ta riki imu ta aja ixo. Amō pandu:

—Weraha aja ame'ē pe ihē axo — aja.

(Aja rahā, imu rehe ipy'a katu ta me'ē te'e.) Imu rehe a'e ipy'a ym rahā, pytuniha aja ame'ē pe a'e ixo we rī. (Aja rahā, Jesu pandu ame'ē ke rehe a'e hendu ym tī. Kuja a'e pandu:

—Pepy'a katu pehē juehe pexo — aja Jesu.

Ame'ē rehe amō hendu ym. Weraha aja ame'ē pe amō ixo rahā, Jesu pandu ame'ē rehe hendu katu.)

¹⁰ Imu rehe amō ipy'a katu rahā, weraha aja ame'ē pe tapijar te'e we a'e ixo katu. (Aja rahā, Jesu pandu ame'ē ke rehe a'e hendu katu.) Aja amō ta ukwa rahā, ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e ym ta. ¹¹ Pe, imu rehe amō ipy'a ym rahā, pytuniha aja ame'ē pe a'e ixo we rī. Aja rahā, Jesu pandu ame'ē ke rehe a'e hendu ym. Aja te'e a'e ixo. Pytun rahā, jasad ym ma'e, ame'ēja saka. A'erehe marā ka ym katu ame'ē ke a'e ma'ema'eha.

Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ta'yn ta aja saka.

Amō ta tamūi ta aja saka tī. Amō ta ta'ynuhu ta aja saka tī.

¹² “Ta'yn ta” aja ihē apandu pehē pe. (Jesu rehe pejurujar katu ramō, a'erehe: “Ta'yn ta” aja apandu pehē pe.) Pehendu katurahā! Pehē

peka'u te'eha pema'ema'eha ke rehe Jesu muhepy. A'erehe a'e manō. A'erehe pehē rehe Tupā ipy'a jywyr. A'erehe pehē pe ko ihē amupinim aī. ¹³ “Tamūi ta” aja apandu pehē pe tī. (Jesu rehe yman pejurujar katu, a'erehe: “Tamūi ta” aja apandu tī.) Pehendu katurahā! Kome'ē ywy keruhū nixói te rahā, Jesu riki pete'e ixo ame'ē te'e a'e. Ehe har pekwa katu, a'erehe pehē pe ko ihē amupinim aī. “Ta'ynuhu ta!” (Jesu rehe har pekwa katu ame'ē ta ke pehē.) Pehendu katurahā! Satana mujekwaha rehe pejurujar ym. (Ājā ramūi a'e.) A'erehe pehē pe ko ihē amupinim aī tī.

¹⁴ “Ta'yn ta” aja ihē apandu pehē pe. (Jesu rehe pejurujar katu ramō, a'erehe: “Ta'yn ta” aja apandu pehē pe.) Pehendu katurahā! Jande pái keruhū rehe har pekwa katu, a'erehe pehē pe ko ihē amupinim aī. “Tamūi ta” aja apandu pehē pe tī. (Jesu rehe yman pejurujar katu, a'erehe: “Tamūi ta” aja apandu tī.) Pehendu katurahā! Kome'ē ywy keruhū nixói te rahā, Jesu riki pete'e ixo ame'ē te'e a'e. Ehe har pekwa katu, a'erehe pehē pe ko ihē amupinim aī. “Ta'ynuhu ta!” (Jesu rehe pekwa katu ame'ē ta ke pehē.) Pehendu katurahā! Pehē py'a pe Tupā je'ēha ke pekwa katu pexo, a'erehe pehē pyrātā katu. A'erehe pehē pe ko ihē amupinim aī. Satana mujekwa ame'ē ke rehe pehendu ym. (Ājā ramūi a'e.) A'erehe ko ihē amupinim aī tī.

¹⁵ Tupā rehe hendu ym ame'ē ta ma'ema'eha ke pemanga tar ym pehē. Upa ame'ē tama'e ke rehe pehē py'a pemoī ym tī. Ame'ē ke rehe pepy'a katu rahā, jande pái keruhū rehe pepy'a ym. ¹⁶ Kome'ē ywy keruhū pe mâte hū te'e ma'e katu ym ame'ē ke ihī. Kuja. Ma'e ka'u te'eha ke jō ma'ema'e tar katu. (Ame'ē ke jande pái keruhū putar ym.) Ma'e ke rehe usak, ame'ē ke katu usak. A'erehe ame'ē ke putar katu,

aja ukwa. Aja rahā, katu ym. (Ame'ē ke jande pái keruhū putar ym tī.) Kuja ukwaha naī tī. Ima'e ma'e ke jō katu te ame'ē ke, aja amō ukwaha naī. (Upa ame'ē ta ke jande pái keruhū putar ym tī.) Upa ame'ē ta ke Tupā rehe hendu ym ame'ē ta ma'ema'eha ke. Katu ym aja. ¹⁷ Ame'ē ma'ema'eha ke kanim ta oho. Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'ema'e tar katu. Upa katu te ame'ē ke kanim ta tī. Tupā putar ame'ē ke amō ma'ema'e rahā, a'e riki uhā te hū ame'ē ke a'e.

Kirisutu ruwajan rehe har

¹⁸ Ta'yn ta! Jesu rehe pejurujar katu ame'ē ta ke pehē! 'Ar rehe angaha uhyk Tate. Kirisutu ruwajan uwyr ta, aja pehendu. (“Kirisutu ihē” aja pandu naī.) Aja Kirisutu ruwajan ta heta ixo apo. A'erehe 'ar rehe angaha uhyk Tate, aja jakwa katu. ¹⁹ Kirisutu ruwajan ta riki jande ngi har ym, a'erehe jande ngi uhem oho. Jande ngi har rahā, jande namō pyta ta tipe. Jande ngi uhem oho, a'erehe jande ngi har ym aja jakwa katu.

²⁰ Pehē anī. Pehē py'a rehe Tupā'ā ke Kirisutu muwyr. (A'e riki mujekwa pehē pe.) A'erehe jetehar te ke upa pekwa katu apo 'y. ²¹ “Jetehar te ke pekwa ym” aja ym ihē apandu. Jetehar te ke pekwa katu, a'erehe ko ihē amupinim aī. Jetehar te ke aja ym amō pandu rahā, te'e ame'ē pandu.

²² Awa pandu te'e my? J Sarahā! Jesu riki Kirisutu ym. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke ym a'e, aja pandu ame'ē ke te'e pandu. Jesu riki Tupā ra'yr ym, aja pandu ame'ē ke Kirisutu ruwajan tī. A'e riki jande pái keruhū rehe jurujar ym tī. ²³ “Jesu riki Tupā ra'yr ym” aja amō pandu rahā, jande pái keruhū ke a'e putar ym tī. “Jesu riki Tupā ra'yr” aja amō pandu rahā, jande pái keruhū ke a'e putar katu.

²⁴ Tupā ra'yr rehe har pehendu. Arahā pejurujar katu ehe. Ame'ē myrandu ke pehē py'a rehe pemupyta katu pexo. Aja rahā, Ta'yr namō pehē juehe katu pehē pexo.

Jande pái keruhũ namõ pehẽ juehe katu pehẽ pexo tĩ. ²⁵ Kuja riki jande pe Jesu pandu katu. “Pehẽ ke ihẽ amuhã katu ta” aja a'e pandu katu jande pe. ²⁶ Kome'ẽ paper rehe amujekwa ta pehẽ pe. Aja rahã pehẽ ke muka'u te'e tar katu ame'ẽ ta muka'u te'e ym ta pehẽ ke. (Kirisutu ruwajan ta muka'u te'e ym ta pehẽ ke.) ²⁷ Pehẽ anĩ. Pehẽ pe Tupã'ã ke Kirisutu muwyr. Pehẽ py'a rehe a'e ihĩ katu. Upa katu te pehẽ ke a'e mu'e ta. A'e mu'e ame'ẽ ke jetehar te ke. Te'e aja ym. A'e mu'e katu. A'erehe amõ mu'eha nixói ta pehẽ pe. Mã peja Jesu namõ pehẽ juehe katu pexo, aja Tupã'ã mujekwa katu. Mã peja ame'ẽ rehe pehendu katu.

²⁸ Ta'yn ta! Pehendu katurahã! Jete riki. Mã peja Jesu namõ pehẽ juehe katu pexo. Aja pexo rahã, pekyje ym ta ingi. A'e jywyr rahã, pekyje ym ta ingi. Pehẽ ruxĩ ym ta tĩ. ²⁹ Jesu riki katu te ame'ẽ ke a'e, aja pekwa katu. Kuja pekwa katu tĩ. Katu te ame'ẽ ke amõ ma'ema'e rahã, a'e riki Tupã ra'yr ta tĩ.

3

Tupã ra'yr ta rehe har

¹ Pehendu katurahã! Jande rehe jande pái keruhũ ipy'a katu te. A'erehe jande rehe har a'e pandu:

—Ihẽ ra'yr ta pehẽ — aja jande rehe har.

Jete riki! Jande riki ta'yr ta. Tupã rehe har amõ ta ukwa ym, a'erehe jande riki ta'yr ta, ame'ẽ ke a'eta ukwa ym tĩ. ² Ihẽ rehe katu me'ẽ ta! Apy'a katu ame'ẽ ta ke pehẽ tĩ! Jande riki ta'yr ta apo 'y. Yman rahã myja jaxo ta my? Ame'ẽ rehe har jakwa katu ym we rĩ. Kuja jõ jakwa katu apo 'y. Jesu jywyr rahã, a'e ixo aja jaxo ta tĩ. A'e katu te, aja jasad katu ta ehe, a'erehe a'e aja jaxo ta tĩ. Jande katu te aja jaxo ta tĩ. ³ Ame'ẽ ke rehe amõ harõ ixo rahã, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ym ta. Ma'e ka'u te'eha ma'eha ke nixói te ipe, Jesu pe. A'e aja amõ ixo tĩ. (Aja rahã, ma'e ka'u te'eha ma'eha ke amõ hijar katu.)

⁴ Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e rahã, Tupã je'ẽha rehe hendu ym. Tupã je'ẽha rehe hendu ym rahã, ame'ẽ riki ma'e ka'u te'eha ma'eha ke. ⁵ Kuja pekwa katu. Ma'e jande jaka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe Jesu muhepy uwyr. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym te a'e. ⁶ A'erehe Jesu namõ juehe katu amõ ixo rahã, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e tar ym ixo. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e rahã, ehe har a'e ukwa ym. Ma'e ka'u te'eha ma'eha ke nixói te Jesu pe, ame'ẽ rehe har amõ ukwa ym tĩ.

⁷ Ta'yn ta! Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke pehẽ! Pehendu katurahã! Mã peja pehẽ ke amõ muka'u te'e ym. A'erehe pehendu katurahã! Katu ame'ẽ ke amõ ma'ema'e rahã, a'e riki katu te ame'ẽ ke a'e. Jesu aja katu te ame'ẽ ke a'e tĩ. ⁸ Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e ixo rahã, Satana kotyhar ke a'e. Kome'ẽ ywy keruhũ nixói te rahã, Satana riki ma'e jaxer ame'ẽ ke ma'e. (Ãjã ramõi a'e.) A'engi ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'ema'e hũ ixo rĩ. “Ma'e ka'u te'eha ke ema'e” aja ngã pe a'e pandu tĩ, ame'ẽja saka tĩ. Anĩ. Ame'ẽ ke Tupã ra'yr mukanim uwyr.

⁹ Amõ riki Tupã ra'yr rahã, ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'ema'e tar ym ixo. Tupã riki katu te me'ẽ ke a'e. Tupã aja a'e tĩ. A'erehe ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e tar ym ixo tĩ. Tupã riki ipái keruhũ, a'erehe ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'ema'e tar ym ixo tĩ. ¹⁰ Katu te ame'ẽ ke amõ ma'ema'e tar ym rahã, a'e riki Tupã ra'yr ym. Imu rehe ipy'a ym rahã, a'e riki Tupã ra'yr ym tĩ. A'erehe a'eta riki Satana ra'yr ta aja jakwa apo 'y. Aja ym Tupã ra'yr ta, aja jakwa tĩ.

Imu rehe amõ ipy'a katu rahã, katu tiki

¹¹ Myrandu rehe pehendu py rahã, kuja pehendu: “Mã peja jande japy'a katu jande juehe” aja pehendu. ¹² Amõ rehe ipy'a ym ame'ẽ ke Kaĩ. Mã peja a'e aja ym jaxo tĩ. Ymanihar ke a'e. Satana kotyhar ke a'e, a'erehe imu ke a'e jukwa. Ma'ewã jukwa my? Kuja. Ima'e ma'eha ke katu ym.

Imuma'e anī. Katu ame'ē ke ame'ē. (A'erehe jyty'ym ehe.) A'erehe imu ke a'e jukwa. Imu rehe ipy'a ym. Ipy'a ke jai te'e ehe.

¹³ Ihē mu ta! Pehendu katurahā! (Jesu kotyhar ta ke pehē.) A'erehe Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta pehē rehe parahy rahā, pemukahem ym ame'ē ta ngi. ¹⁴ Jande anī. Japy'a katu ame'ē ta ke jande. Jande mu rehe japy'a katu tī, a'erehe manōha ngi jahem, ame'ēja saka. Aja jakwa katu. Pe, ixuweha koty jatyryk, ame'ēja saka. (Aja rahā, jande mu rehe japy'a katu.) Amō rehe amō ipy'a ym rahā, manōha ngi uhem ym we rī, ame'ēja saka. ¹⁵ Imu rehe amō parahy te rahā, a'e ke jukwa ame'ēja saka. Amō ke jukwa rahā, Tupā muhā ym ame'ē ke a'e, aja pekwa. ¹⁶ Kuja ipy'a katuha rehe har jakwa katu. Jande rehe Jesu ipy'a katu, a'erehe a'e manō. A'e manō, a'erehe jande ke a'e muhā katu. Aja jande ke a'e haihu katu. Jesu aja jande tī. Jande mu ta rehe japy'a katu, a'erehe mā peja a'eta rehe jahaihu katu tī. Myja jahaihu katu ta my? A'eta pe jamanō ta nahā my. ¹⁷ Jandema'e ma'e ke jame'ē me'ē ta ipe nahā my. Ima'ehū namō ixo. Pe, imu rehe pyrara a'e usak tipe. Anī. Imu pe ma'e ke a'e me'ē ym te. Aja rahā, ima'e panduha te'e aja. “Tupā rehe ihē apy'a katu” ame'ē panduha te'e aja. ¹⁸ Ta'yn ta! Pehendu katurahā! “Jande mu ta rehe japy'a katu” aja jō japandu rahā, katu ym. Jande mu ta rehe japy'a katu rahā, mā peja ma'e ke jame'ē me'ē ipe. Aja rahā, japy'a katu te a'eta rehe, aja jamujekwa ngā pe.

Tupā namō jande japandu

¹⁹ Jande japy'a katu jande juehe jaxo, a'erehe Tupā kotyhar ta riki jande, aja jakwa katu. Tupā riki jete har te ke pandu katu ame'ē ke a'e. Japy'a katu jande juehe jaxo, a'erehe Tupā namō japandu rahā, jakyje ym ingi. ²⁰ Jande katu ym jande jupe, aja jakwa jakwa jaxo rahā, jakyje ym ingi. Jande katu ym aja a'e ukwa tī.

Upa katu te a'e ukwa katu. Jande rehe a'e ipy'a katu rī. ²¹ Ihē rehe katu me'ē ta! Jete riki! Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e ym, aja jakwa rahā, jakyje ym ingi. Aja Tupā namō japandu pandu katu. Jakyje ym ingi tī. ²² Aja rahā ma'e ke japandu ipe rahā, ame'ē ke jande pe a'e muwyr. Ima'e panduha rehe jahendu katu, a'erehe japandu ipe ame'ē ke jande pe a'e muwyr tī. A'e putar ame'ē ke jama'ema'e a'erehe japandu ipe ame'ē ke a'e muwyr tī. ²³ Kuja a'e putar. A'e pandu:

—Mā peja Jesu Kirisutu rehe pejurujar katu. Mā peja pehē pepy'a katu pehē juehe pexo tī — aja jande pe Tupā pandu.

“Pepy'a katu pehē juehe pexo” aja Kirisutu pandu tī. A'e riki Tupā ra'y. ²⁴ Tupā je'ēha rehe amō hendu tar katu rahā, Tupā namō juehe katu a'e ixo. Pe, inamō juehe katu Tupā ixo tī. Jande pe I'ā ke a'e muwyr, a'erehe inamō jande juehe katu jande jaxo, aja jakwa katu.

4

Jetehar pandu ame'ē ke. Te'e pandu ame'ē ke tī.

¹ Ihē rehe katu me'ē ta! Pehendu katurahā! Ma'e je'ēha ke amō ta pandu uwyr. Ame'ē ta rehe pahar pejurujar ym. Jetehar te ke a'eta pandu nahā my? Te'e pandu nahā my? Myja my? Mā peja pekwa katu. Tupā je'ēha rupi a'eta pandu uwyr nahā my? Sawa'e je'ēha rupi pandu uwyr nahā my? Myja my? Pekwa katu tī. Tupā je'ēha mu'eharan ta heta ixo. Amō amō ok ta rupi pandu pandu hū oho. ² Tupā je'ēha rupi amō pandu rahā, kuja ame'ē rehe har pekwa katu ta pexo. Kuja a'e pandu ta uwyr:

—Kome'ē ywy keruhū pe Jesu Kirisutu uwyr. Awa te'e a'e uwyr — aja pandu uwyr.

Aja me'ē pandu uwyr ame'ē ke Tupā kotyhar te ke. ³ Aja me'ē pandu ym rahā, a'e riki Tupā kotyhar ym. Tupā je'ēha rupi ym a'e

pandu. Kirisutu ruwajan je'ēha rupi a'e pandu uwyr. Kirisutu ruwajan uhyk ta uwyr, aja pehendu. Kome'ē wyy keruhū pe uhyk apo 'y. (Pehī.)

⁴ Ta'yn ta! Jesu rehe pejurujar katu ame'ē ta ke pehē. Pehendu katurahā! Tupā kotyhar ta riki pehē, a'erehe Tupā je'ēha pandu ame'ē ta ran rehe pehendu ym. Mu'eharan ta ke ame'ē ta. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta pyrātā. Anī. Tupā'ā riki i'ar koty te we pyrātā te ha ke. Pe, Tupā'ā pehē py'a rehe ihī. A'erehe pehē ke mu'eharan ta muka'u te'e ym ta. (Aja rahā, pehendu ym a'eta rehe.) ⁵ A'eta riki Kirisutu ruwajan kotyhar ta ke. A'erehe Kirisutu ruwajan je'ēha rupi a'eta pandu. A'eta rehe amō ta hendu katu. Tupā rehe hendu ym ame'ē ta hendu katu. ⁶ Jande anī. Tupā kotyhar ta ke jande. Jande jamu'e, ame'ē ke rehe amō ta hendu katu. Tupā rehe har ukwa katu ame'ē ta hendu katu. Jande jamu'e ame'ē ke rehe Tupā kotyhar ta ym ame'ē ta hendu ym. A'erehe kuja jakwa. Tupā'ā je'ēha rehe hendu katu, ame'ē ta Tupā kotyhar ta ke tī. Kirisutu ruwajan je'ēha rehe hendu katu, ame'ē ta Tupā kotyhar ta ym.

Tupā riki ipy'a katu te ame'ē ke a'e

⁷ Ihē rehe katu me'ē ta! Pehendu katurahā! Mā peja jande japy'a katu jande juehe jaxo! Jande japy'a katuha ke jande pe Tupā muwyr. Amō ta rehe amō ipy'a katu rahā, Tupā ra'yr ke a'e. Tupā rehe har a'e ukwa katu tī. ⁸ Tupā riki ipy'a katu te ame'ē ke a'e. A'erehe amō ta rehe amō ipy'a ym rahā, ehe har a'e ukwa ym. ⁹ Kuja jande pe ipy'a katuha ke Tupā mujekwa. Ta'yr peteihar ke kome'ē wyy keruhū pe a'e muwyr. A'e riki jande ke muhā katu. ¹⁰ Yman Tupā rehe japy'a ym tipe. Anī. Jande rehe Tupā ipy'a katu. A'erehe Ta'yr ke a'e muwyr. Jande jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe ta'yr muhepy. A'erehe a'e manō. A'erehe jande rehe Tupā ipy'a jywyr. Aja jande rehe a'e ipy'a katu te ha ke a'e mujekwa.

¹¹ Ihē rehe katu ame'ē ta! Pehendu katurahā! Aja jande rehe Tupā ipy'a katu, a'erehe mā peja japy'a katu jande juehe jaxo tī. ¹² Tupā rehe usak ym te awa. Pe, japy'a katu jande juehe jaxo rahā, Tupā namō jande juehe katu jande jaxo tī. Aja rahā, jande rehe Tupā ipy'a katu te aja amō ta rehe jande japy'a katu tī.

¹³ Jande py'a rehe I'ā ke Tupā muwyr, a'erehe Tupā namō jande juehe katu jaxo, aja jakwa katu. Jande namō a'e juehe katu a'e ixo tī. ¹⁴ Yman kome'ē wyy keruhū pe Ta'yr ke Tupā muwyr. Awa ta ke a'e muhā katu uwyr. Ame'ē rehe har japandu pandu. Ta'yr rehe jasad, a'erehe ehe har japandu pandu tī. ¹⁵ “Jesu riki Tupā ra'yr” aja amō pandu rahā, Tupā namō a'e juehe katu a'e ixo. Pe, inamō Tupā juehe katu a'e ixo tī. ¹⁶ Pe, jande rehe Tupā ipy'a katu, aja jakwa. Ame'ē riki jetehar te ke, aja jakwa katu tī. Tupā riki ipy'a katu te ame'ē ke a'e. Amō ta rehe amō ipy'a katu ixo rahā, Tupā namō a'e juehe katu a'e ixo tī. Pe, inamō Tupā juehe katu a'e ixo tī. ¹⁷ Jande rehe Tupā ipy'a katu te hū. A'e aja jande japy'a katu jande juehe jaxo tī. Aja rahā, jakyje ym ta ingi. Kuja. Yman rahā, amō ma'ema'eha ke Tupā ukwa ta. Katu ame'ē ke ma'ema'e my? Katu ym ame'ē ke ma'ema'e my? Ame'ē ke a'e ukwa ta. Pe, kome'ē wyy keruhū pe Kirisutu ixo rahā, amō ta rehe a'e ipy'a katu. A'e aja jaxo rahā, yman rahā Tupā pandu ta: “Pehē katu” aja. A'erehe jande japy'a katu jande juehe jaxo rahā, jakyje ym ta ingi. ¹⁸ Tupā rehe japy'a katu rahā, a'e mupyraraha ngi jakyje ym ta. Jande rehe a'e ipy'a katu te, aja jakwa katu, a'erehe upa jakyjeha ke a'e mukanim. A'e mupyraraha ngi jakyje rahā, jande japy'a ym ehe, aja jamujekwa. Mupyrara ta jande ke aja jakwa, a'erehe jakyje ingi.

¹⁹ Jande rehe Tupā ipy'a katu py, a'erehe japy'a katu ehe tī. ²⁰ “Tupā rehe ihē apy'a katu” aja amō pandu rahā, mā peja imu rehe a'e ipy'a katu

tī. Pe, imu rehe a'e ipy'a ym rahã, a'e te'e pandu. “Tupã rehe ihẽ apy'a katu” ame'ẽ panduha riki te'e aja. Imu rehe amõ usak katu. A'e ke rehe amõ ipy'a ym rahã, usak ym ame'ẽ ke rehe marã ka ym a'e ipy'a katuha. Tupã rehe amõ usak ym, a'erehe marã ka ym amõ ipy'a katuha Tupã rehe tī. (Usak ame'ẽ ke rehe ipy'a ym rahã, usak ym ame'ẽ ke rehe ipy'a ym tī.) ²¹ Kuja Kirisutu pandu:

—Tupã rehe pepy'a katu rahã, mã peja pehẽ mu rehe pepy'a katu tī — aja pandu.

5

Ma'e jaka'u te'eha jama'eha ke jande jahijar

¹ Jesu riki Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e. Ame'ẽ rehe jurujar katu ame'ẽ ta riki Tupã ra'yr ta. Amõ ta rehe amõ ipy'a katu rahã, ta'yr ta rehe a'e ipy'a katu tī. ² Tupã rehe japy'a katu. Je'ẽha rehe jahendu katu tī. A'erehe Tupã ra'yr ta rehe japy'a katu tī, aja jakwa katu tī. ³⁻⁴ A'erehe Tupã rehe japy'a katu rahã, ima'e je'ẽha rehe jahendu katu tī. Kome'ẽ ywy keruhũ pe jaxo rahã, ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e tar katu. Tupã ra'yr ta riki jande, a'erehe ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jahijar katu. Jesu rehe jajurujar katu. A'erehe ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jahijar katu. A'erehe kuja: “Tupã je'ẽha rehe jahendu ym ta” aja japandu ym ta. Jete. Pahar Tupã je'ẽha rehe jahendu katu. ⁵ Kome'ẽ ywy keruhũ pe ixo rahã, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e tar katu. Myja ta ame'ẽ ke amõ hijar katu my? Kuja. Jesu riki Tupã ra'yr, ame'ẽ ke rehe amõ jurujar katu rahã, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke a'e hijar katu. (Pyrãtãha ke a'e muwyr, a'erehe ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke a'e hijar katu.)

Jesu Kirisutu rehe har pandu ame'ẽ ke. Mahapyr pehĩ.

⁶ Jesu Kirisutu uhyk uwyr. Y pe a'e ke amõ mujahuk rahã, a'e riki Tupã ra'yr aja a'eta ukwa katu. A'e manõ

rahã, huwy ke uhem. Aja rahã, a'e riki Tupã ra'yr, aja a'eta ukwa katu tī. A'e ke amõ mujahuk. A'e manõ tī. Ame'ẽ mokõi riki Tupã ra'yr ke a'e aja mujekwa. Amõ we tī. Ehe har Tupã'ã mujekwa: “Tupã ra'yr a'e” aja. Jete-har te ke a'e mujekwa.

⁷ Jesu riki Tupã ra'yr, aja mujekwa katu ame'ẽ ta mahapyr ixo. ⁸ Jesu riki Tupã ra'yr, aja Tupã'ã mujekwa katu. (Peteĩhar ame'ẽ.) Jesu ke amõ mujahuk rahã: “A'e riki ihẽ ra'yr” aja Tupã pandu katu. (Mokõihar ame'ẽ.) Jesu mujekwa tī. A'e manõ rahã, juehe har mujekwa katu tī. “Ihẽ riki Tupã ra'yr” aja a'e mujekwa katu juehe har tī. (Mahapyrihar ame'ẽ.) Upa ame'ẽ ta panduha ke juja katu te. (Tupã ra'yr a'e, aja mujekwa katu.) ⁹ Sehar ma'e ke pandu katu rahã, jahendu katu ehe. Aja rahã Tupã pandu katu rahã, i'ar koty te we katuha. A'erehe jahendu katu ta me'ẽ te'e ehe. Kuja. Ta'yr rehe har Tupã pandu katu. (Ame'ẽ rehe mã peja jahendu katu.) ¹⁰ Tupã ra'yr rehe amõ jurujar katu rahã, jurujar katu ame'ẽ ke jete-har te ke, aja a'e ukwa katu. Amõ anĩ. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe jurujar ym. A'erehe kuja a'e ukwaha naĩ:

—Tupã te'e pandu — aja ukwaha jupe naĩ.

“Jesu ihẽ ra'yr” aja Tupã pandu ame'ẽ rehe jurujar ym, a'erehe aja amõ ukwaha jupe naĩ. ¹¹ Kuja riki Tupã pandu katu:

—Ihẽ ra'yr rehe pejurujar katu, a'erehe pehẽ ke ihẽ amuhã katu ta — aja jande pe pandu katu.

Jesu ke amõ mujahuk rahã: “A'e riki ihẽ ra'yr” aja Tupã pandu katu tī. Jesu mujekwa tī. A'e manõ rahã, juehe har mujekwa katu tī. “Ihẽ riki Tupã ra'yr” aja a'e mujekwa katu juehe har. Upa ame'ẽ ta panduha ke juja katu te. ¹² Amõ py'a rehe Ta'yr ihĩ rahã, a'e uhã te hũ ta ixo. Ipy'a rehe Tupã ra'yr ihĩ ym rahã, a'e uhã ym te ta. Tupã namõ ixo ym te ta.

Awa ruhãha rehe har

¹³ Tupã ra'yr rehe pejurujar katu ame'ẽ ta ke pehẽ. Ko riki pehẽ pe ihẽ amupinim aĩ. Aja rahã Tupã muhã katu ame'ẽ ta ke pehẽ, aja pekwa katu. A'erehe pehẽ pe ihẽ amupinim aĩ. ¹⁴ Pe, Tupã namõ ma'e japandu pandu rahã, jakyje ym ta ingi. "Jande rehe a'e hendu katu ta" aja jakwa katu, a'erehe jakyje ym ingi. Jande pe ma'e ke a'e me'ẽ tar katu, ame'ẽ ke japandu ipe. Aja rahã, japanduha rehe a'e hendu katu ta. ¹⁵ Ma'e japandu ipe rahã, japanduha rehe a'e hendu katu, aja jakwa katu te. A'erehe ma'e japandu ipe ame'ẽ ke jande pe a'e me'ẽ ta, aja jakwa katu te tĩ.

¹⁶ Amõ riki Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ke a'e. A'erehe imu aja a'e. Pe, ma'e ka'u te'eha ke ame'ẽ ma'e. Ame'ẽ ke rehe amõ usak rahã, ame'ẽ rehe har Tupã namõ mã peja epandu. Aja rahã, ame'ẽ mu rehe Tupã ipy'a jywyr ta. Amõ ma'e ka'u te'eha ke ma'e rahã, manõ ta. Ame'ẽ pehĩ. Ame'ẽ ke amõ ma'e rahã, Tupã namõ epandu ym. Ipy'a jywyr ym ta ehe. Ame'ẽ ym rahã, Tupã namõ epandu katu. Aja rahã, Tupã ipy'a jywyr ta ehe. ¹⁷ Upa katu te ma'e jaxer ma'eha riki ma'e ka'u te'eha ma'eha ke. Pe, amõ ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e rahã, manõ ym ta. Ame'ẽ pehĩ.

¹⁸ Sehar amõ ta riki Tupã ra'yr ta ke. A'erehe ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e tar ym ixo, aja jakwa. Kirisutu riki usak katu a'eta rehe, a'erehe a'eta ke Satana muka'u te'e ym. A'erehe ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'e ym ta.

¹⁹ Jande riki Tupã kotyhar ta ke jande, aja jakwa katu. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta riki Satana ukwaha namõ a'eta ixo, aja jakwa katu tĩ. (Ãjã ramũĩ a'e.)

²⁰ Kuja jakwa katu. Yman kome'ẽ wyy keruhũ pe Tupã ra'yr uwyr. Upa uwyr rahã, ukwa katuha ke jande pe a'e muwyr. A'erehe Tupã te rehe har jakwa katu. Tupã te namõ jande juehe katu jande jaxo. Ta'yr namõ jande juehe katu jande jaxo tĩ. Jesu

Kirisutu namõ tĩ. A'e riki Tupã te. A'e riki awa ke muhã katu. ²¹ Ta'yn ta! Pehendu katurahã! Ma'e'ã ta riki tupã ta aja amõ ta ukwaha a'eta jupe naĩ. Ame'ẽ rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ ym te.

Upa.

Juā mupinim me'ē ke Mokōihar ke

Ehe katu ame'ē pe kome'ē paper pinim ke Juā mondo. Kūjā ke a'e.

Kuja Juā mupinim. “Jesu mu'e aja exo katu” aja mupinim. Aja rahā, imu rehe amō ipy'a katu ta me'ē te'e. “Imu” aja pandu rahā, amō Jesu kotyhar ta ke.

Kuja Juā mupinim tī. “Jesu rehe har mu'e ame'ē ta ran ixo. Ame'ē ta rehe ehendu ym te” aja Juā mujekwa katu.

Ehe katu ame'ē pe kome'ē paper pinim ke Juā mondo

¹ Ihē riki tamūi te apo 'y. Ihē Juā. Ko nde pe paper pinim ihē amondo axo. Ne membyr ta pe ihē amondo axo tī. Jesu rehe nde erejurujuar katu, a'erehe ihē rendyr aja nde. Nde rehe Tupā usak katu tī. Nde rehe ihē apy'a katu. Ihē jō ym. Amō ta aja tī. Nde rehe ipy'a katu tī. Upa katu te Jesu je'ēha ke ukwa katu ame'ē ta nde rehe ipy'a katu tī. ² Jetehar te ke jande johu jakwa katu, a'erehe nde rehe japy'a katu. Ame'ē jetehar te ke jande namō aja te'e ta ixo.

³ Tupā riki jande pái keruhū. Jesu riki Ta'yr. Mā peja jande rehe a'eta ipy'a katu te hū! Mā peja jande rehe a'eta pyrara usak. Mā peja jande py'a ke a'eta muhury katu. Aja rahā, Jesu kotyhar ta namō jande juehe katu jande jaxo. Aja rahā, japy'a katu te amō ta rehe tī.

Pehē pepy'a katu pehē juehe pexo

⁴ Jande pái keruhū pandu:

—Mā peja pepy'a katu pehē juehe pexo tī — aja.

Ame'ē ke rehe amō amō ne membyr ta hendu katu te. Aja ihē ahendu, a'erehe ihē rury katu te axo tī. ⁵ Ihē rendyr! Ehendu katurahā! Ko nde pe ihē apandu:

—Mā peja jande johu japy'a katu jande juehe jaxo tī!

Ame'ē je'ēha ke nde pe ihē amupinim aī. Ame'ē riki pyahu

ym. ⁶ Ame'ē je'ēha ke Jesu rehe nde erejurujuar katu py rahā, nde erehendu. Ame'ē pandu katuha aja jama'ema'e rahā, Tupā je'ēha rehe jahendu katu te. Ame'ē je'ēha ke Jesu rehe nde erejurujuar katu py rahā, nde erehendu. Kuja:

—Tapijar te'e we pepy'a katu pehē juehe pexo!

Ame'ē je'ēha rehe nde erehendu.

“Jesu Kirisutu awa te'e aja ym uwyr” aja mu'eharan ta pandu naī

⁷ Kome'ē ywy keruhū pe mu'eharan ta heta ixo. “Jesu Kirisutu awa te'e aja ym a'e uwyr” aja a'eta pandu naī. Ame'ē ta riki mu'eharan ta ke. Ame'ē ta Kirisutu ruwajan ta ke tī. ⁸ Ame'ē ta rehe pehendu ym. Ame'ē ta rehe pehendu rahā, peka'u te'e ta. Aja rahā, pejurujuar katuha ke pehijar ta my. Ame'ē ke pehijar ym rahā, Tupā koty peho rahā, pehē pe a'e pandu ta:

—Pehē riki katu te ame'ē ke — aja.

⁹ Kirisutu mu'e ame'ē ke amō mu'e tar ym. Anī. Amō koty mu'e tar katu rahā, Tupā ngi har ym a'e. Kirisutu mu'e ame'ē ke amō mu'e rahā, jande pái keruhū namō a'e juehe katu a'e ixo. Ta'yr namō a'e juehe katu a'e ixo tī.

Mu'eharan ke nde rok pe emuxe ym

¹⁰ Nde rok pe amō uhyk. Pe, a'e pandu:

—Tupā je'ēha ke ihē amu'e ta — aja.

Pe, Kirisutu mu'e ame'ē ke a'e mu'e ym rahā, a'e ke nde rok pe emupyta ym. Emuxe ym. ¹¹ “Mā peja nde rehe Tupā usak katu” aja epandu ym ipe tī. Aja me'ē nde erepandu rahā, mu'eharan ta namō nde juehe katu nde erexo. Katu ym aja.

Katuha ke ihē amondo axo

¹² Kohū je'ēha ihē areko, ame'ē ke nde pe ihē amupinim tar katu. Anī. Paper rehe ihē amupinim ym ta rī. Ame'ē ke nde rehe ihē ahyk aho rahā, ne namō ihē apandu pandu ta. Aja rahā, jande mokōi jande rury katu ta.

¹³ Ko riki paper rehe ne anam membyr ta katuha ke mondo nde pe

tĩ. Ne anam rehe Tupã usak katu,
ame'ẽ ta nde pe katuha mondo ixo.
Upa.

Juā mupinim me'ē ke Mahapyrihar ke

Ehe katu me'ē pe kome'ē paper pinim ke Juā mondo. Ngái pe a'e mondo. Amō ta Jesu rehe har pandu pandu oho. Ngái rekoha pe ame'ē ta uhyk rahā, hok pe Ngái mupyta katu. “Katu tiki” aja Juā mupinim.

Amō sawa'e katu ym ame'ē ke ixo. Her Ndio. Jesu rehe har amō koty a'e pandu. A'e aja: “Mā peja ym” aja Juā mupinim. Mu'eharan aja: “Mā peja ym” aja mujekwa.

Ehe katu ame'ē pe kome'ē paper pinim ke Juā mondo

¹ Ihē riki tamūi te apo 'y. Ihē Juā. Ngái! Ko nde pe paper pinim ihē amondo axo. Ihē rehe katu ame'ē ke nde. Nde rehe ihē apy'a katu te.

² Ngái! Ihē rehe katu ame'ē ke nde! Kuja Tupā namō nde rehe har ihē apandu:

—Mā peja upa katu te Ngái katu ixo. Mā peja a'e ahy ym te ixo. Amō we tī. Mā peja ne namō a'e juehe katu te a'e ixo — aja ihē apandu nde rehe har.

³ Nde koty ngi amō amō jande mu ta uhyk uwyr. Jesu rehe jurujar katu, a'erehe jande mu ta ke a'eta. Ihē rehe a'eta uhyk uwyr. Je'ēha jetehar te ke rehe tapijar te'e we nde erejurujar katu, aja ihē pe a'eta pandu. Je'ēha jetehar te ke rehe tapijar te'e we nde erehendu katu, aja pandu tī. Ame'ē rehe ihē ahendu rahā, ihē rury katu te. ⁴ Je'ēha jetehar te ke rehe ihē ra'yr ta hendu katu. Ame'ē riki ihē ke muhury katu. Pehē pe myrandu katu ihē apandu rahā, Jesu rehe pejurujar katu. A'erehe ihē ra'yr ta aja pehē.

Ngái rehe har

⁵ Ngái! Nde rehe ihē apy'a katu ame'ē ke nde! Jande mu ta rehe nde erehaihu katu. Nde eresak ramō, ame'ē ta rehe nde erehaihu katu. Aja katu ame'ē ke nde erema'ema'e erexo. ⁶ Jande rehe ame'ē ta uhyk

uwyr rahā, nde rehe har pandu katu. Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe jajy'ar rahā, nde erepy'a katuha rehe har jande pe a'eta pandu pandu katu. Nde koty a'eta jywyr ta oho tī. Uhyk oho rahā, mā peja ehaihu katu te we ta tī. Pe, oho katu ta. A'eta riki Tupā kotyhar ta ke, a'erehe ehaihu katu a'eta rehe. ⁷ Kirisutu rehe a'eta mu'e mu'e oho ixo. Oho ixo rahā, jurujar ym ame'ē tama'e ke a'eta pyhyk ym. ⁸ A'erehe a'eta rehe Jesu kotyhar ta haihu katu rahā, katu tiki. Aja rahā, jande mu ta aja je'ēha jetehar te ke jamuhāi ame'ēja saka tī.

Ndio aja ema'e ym tī

⁹ Amukwehe te we pehē kotyhar ta pe paper pinim ke ihē amondo. Tupā rehe jurujar katu ame'ē ta pe ihē amupinim. Anī. Ihē rehe Ndio hendu ym. A'e riki Jesu kotyhar tama'e kapitā jupe. A'erehe Jesu kotyhar ta ke a'e mondo mondo tar katu. Aja a'e putar katu. Katu ym aja. ¹⁰ Ihē rehe har katu ym a'e pandu tī. Ihē rehe har je'ē te'e tī. Nde rehe ihē ahyk aho rahā, upa a'e ma'ema'eha ke nde pe ihē apandu ta.

Pewe amō a'e ma'eha pehī tī. Jande mu ta uhyk oho ehe rahā, ame'ē ta ke Ndio putar ym. Jande mu ta rehe amō ta haihu tar katu tipe. Ame'ē ta ke a'e muhem mondo tī. Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda ngi a'e muhem mondo. Katu ym a'e ma'eha ke.

¹¹ Ngái! Nde rehe ihē apy'a katu ame'ē ke nde! Ndio ma'eha aja ema'e ym tī. Katu ame'ē ke ma'ema'e ame'ē riki Tupā kotyhar ke a'e. Katu ym ame'ē ke ma'ema'e ame'ē ke Tupā rehe har ukwa ym. (A'erehe katu ame'ē ke ema'e katu.)

Neme katu ame'ē ke a'e

¹² Neme rehe har upa amō ta pandu katu:

—Sawa'e katu ame'ē ke a'e — aja pandu katu.

Aja ehe har japandu katu tī. Jete-har te ke japandu, aja nde erekwa katu. Jetehar rehe a'e hendu katu,

a'erehe sawa'e katu ame'ẽ ke a'e, aja amõ ta pe a'e mujekwa juehe har.

Katuha ke ihẽ amondo

¹³ Kohũ je'ẽha ihẽ areko. Ame'ẽ ke nde pe ihẽ amupinim tar katu. Anĩ. Ame'ẽ ke paper rehe ihẽ amupinim ym ta rĩ. ¹⁴ Nde koty ihẽ aho tate, a'erehe amupinim ym ta rĩ. Pe, nde rehe ihẽ ahyk rahã, upa ne namõ ihẽ apandu pandu ta.

¹⁵ Mã peja nde ke Tupã muhury katu!

Ko nde rehe katu ame'ẽ ta ixo. Upa ame'ẽ ta katuha ke nde pe mondo ixo. Nde koty jande rehe katu ame'ẽ ta ixo. Ame'ẽ ta pe jandema'e katuha ke eandu tĩ.

Upa.

Jun mupinim me'ẽ ke

Jun kome'ẽ paper ke mupinim. Amõ Jesu mu a'e tĩ. Upa Jesu kotyhar ta pe kome'ẽ paper pinim ke a'e mondo.

Ame'ẽ ta ke Jun mu'e katu. Kuja. Amõ Jesu kotyhar ta amõ koty mu'e. "Amõ kũjã rehe ka'u rahã katu" aja mu'e naĩ. "Amõ sawa'e rehe ka'u rahã katu" aja mu'e naĩ tĩ. " 'Anĩ. Mã peja ym' aja ame'ẽ ta pe pepandu" aja Jun pandu katu.

Yman rahã, Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta muka'u te'e hũ ta ngã ke aja Jun mujekwa katu tĩ.

¹ Ihẽ Jun. Tian mu ke ihẽ. Jesu Kirisutuma'e miasu ke ihẽ. Pehẽ pe Tupã pandu:

—Ihẽ rehe pejurujar katu. Aja rahã, pehẽ ke ihẽ amuhã katu ta. Aja rahã, ihẽ kotyhar ta ke pehẽ — aja pehẽ pe.

Pehẽ rehe Tupã, jande pái keruhũ ipy'a katu. Pehẽ py'a ke Jesu Kirisutu mātã katu, a'erehe pejurujar katuha ke pehijar ym.

Ko pehẽ pe paper pinim ihẽ amondo axo. ² Mã peja amõ amõ we pehẽ rehe Tupã pyrara usak. Mã peja pehẽ py'a ke a'e muhury katu te we ixo tĩ. Mã peja pehẽ rehe a'e ipy'a katu te we ixo tĩ.

Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta rehe har. Mu'eharan ta rehe har tĩ.
(2 Petu 2.1-17)

³ Ihẽ rehe katu ame'ẽ ta ke pehẽ! Upa jande ke Tupã muhã katu ta. Ame'ẽ rehe har pehẽ pe paper rehe ihẽ amupinim aĩ rahã, kuja amõ koty katu, aja ihẽ akwa. Pehẽ pe ihẽ apandu. Mu'eharan ta pe pepandu katu:

—Tupã rehe har jetehar te ke jakwa katu. Mã peja te'e pemu'e ym — aja mu'eharan ta pe pepandu katu.

Jetehar te ke ixotyhar ta pe Tupã mujekwa. Ame'ẽ ke amõ koty pemu-ruwak ym.

⁴ Pesarahã! Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta jande namõ ixo. Jakwa ym rahã, jande rehe a'eta uhyk uwyr. A'eta pandu:

—Ngã rehe Tupã ipy'a katu. Ngã rehe ipy'a a'e mujywyr katu. A'erehe kũjã rehe ka'u te'e aja ngã ixo katu. Sawa'e rehe aja tĩ. Ka'u te'e rahã, katu tĩ. Aja ixo rahã, ngã rehe Tupã ipy'a jywyr katu — aja a'eta pandu naĩ. (Katu ym ame'ẽ panduha.)

Amõ we pandu tĩ:

—Jesu Kirisutu japutar ym apo 'y — aja Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta pandu tĩ.

Jesu jõ riki jande jar keruhũ. Jandema'e sawa'e te a'e tĩ. Yman Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta rehe har amõ mupinim. Tupã je'ẽha rehe mupinim. A'eta ke Tupã mupyrara ta, aja mupinim. A'erehe Tupã mupyrara ta ame'ẽ ta ke a'eta.

⁵ Kuja upa pekwa katu tipe. Apo amõ we ihẽ apandu we ta pehẽ pe rĩ. Kuja. Yman Eji ywy ngi jundéu awa ta ke jandema'e sawa'e te muhem tipe. A'engi a'e pandu ame'ẽ ke rehe hendu ym tĩ. Ame'ẽ ta ke a'e mumba riki. (A'erehe Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ke Tupã mumba ta kũ tĩ, aja jakwa katu.)

⁶ Amõ we tĩ. Tupã je'ẽha rahoha ta rehe har pekwa pekwa pexo tĩ. Yman Tupã je'ẽha rehe heta amõ ta hendu tar ym. Putar ym riki. Pe, Tupã ixo ame'ẽ renda ke a'eta hijar oho. A'erehe pytun ame'ẽ pe a'eta ke Tupã kynda. Ita tupaham pe aja te'eha a'e pukwar. Aja a'eta ixo. A'eta ke Tupã mupyrara ta. Ame'ẽ weraha rehe uhyk ym rahã we, aja te'eha a'eta ixo. (A'erehe Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ta kũ tĩ, aja jakwa katu.)

⁷ Amõ we tĩ. Sondo ok ta pe har ta rehe har pekwa pekwa pexo tĩ. Ngomo ok ta pe har rehe har aja tĩ. Ame'ẽ mokõi ok ta rake amõ heta ok ta ihĩ. Upa a'ep pe har ta rehe har pekwa pekwa pexo tĩ. A'ep pe har ta ka'u te'e riki tĩ. Kũjã rehe a'eta ka'u te'e. Sawa'e ta rehe aja tĩ. Ka'u

te'e tĩ. Sawa'e ta pame te'e ka'u te'e a'eta juehe. Upa ame'ẽ ta ke tata pe aja te'eha Tupã mupyrara. (Aja rahã, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ta kũ tĩ. Aja mujekwa katu ngã pe.)

⁸ Ame'ẽ ok ta pe har ta aja Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ta, aja mu'eharan ta ukwa katu tipe. Pe, ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e we ixo rĩ. Ixeraiha pe ma'e ke Tupã mujekwa, aja a'eta pandu naĩ. A'erehe ma'e jaxer ame'ẽ ke a'eta ma'ema'e a'eta juehe. Tupã je'ẽha rupi amõ pandu ame'ẽ ke rehe a'eta hendu ym tĩ. Ywa pe har ta katu te ame'ẽ ta rehe a'eta juru ai tĩ. ⁹ Aja me'ẽ rehe Minge je'ẽ ym tĩ. Minge riki Tupã je'ẽha rahoha tama'e kapitã keruhũ. Yman Satana rehe a'e juru ai ym. (Ãjã ramũi a'e.) "Awa Moise rete ke jyty m raho ta my?" Ame'ẽ rehe har Satana namõ Minge je'ẽ je'ẽ hũ. Arahã Satana rehe a'e juru ai ym riki. Kuja jõ Minge pandu ipe:

—Mã peja Tupã nde ke emupyrara — aja Satana pe.

¹⁰ Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta anĩ. A'eta juru ai riki. Ywa pe har ta rehe har a'eta ukwa ym. Ame'ẽ ta rehe a'eta juru ai. So'o ta aja te'e ma'e ke a'eta ukwa ym. Ajaha namõ a'eta ma'ema'e ixo. A'erehe amõ amõ we a'eta ixoha ke katu ym te oho. (Ixo ai te we hũ oho.)

¹¹ Mã! A'eta ke Tupã mupyrara hũ ta! Kaĩ aja Tupã pandu ame'ẽ rehe a'eta hendu ym tĩ. A'erehe a'eta ke Tupã mupyrara ta tĩ. Maraã aja a'eta te'eha mu'e tĩ. Ame'ẽ rehe jõ a'eta putar katu. Aja tamatarer a'eta pyhyk pyhyk ixo. Katu ym aja. A'erehe a'eta ke Tupã mupyrara ta. Kore aja Tupã je'ẽha rupi pandu ame'ẽ ke rehe a'eta hendu ym tĩ. A'erehe a'eta ke Tupã mupyrara ta tĩ.

¹² Pehẽ ruryha pemujã rahã, pehẽ mi'u pematyr. Aja pehẽ juehe pepy'a katu pexo, aja pemujekwa amõ ta pe. Arahã mu'eharan ta pehẽ namõ u'u

tĩ. U'u hũ te ha ke jõ a'eta putar katu. Huxĩ ym riki. A'eta jõ u'u ta a'eta jupe. Katu ym aja.

Ywytu wan te'e upa ihon. Aja mu'eharan ta riki. Ma'e ke pandu katu tipe. Anĩ. Pandu katuha aja ma'ema'e ym te. I'a angaha rehe uhyk rahã, i'a angaha ke asa oho. I'a ym te riki. Aja Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta tĩ. (I'a ym te aja ma'e katu ame'ẽ ke ma'ema'e ym te.) Myra porok ame'ẽ ke pete'e manõ oup. Aja Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta katu ym aja amõ ta ukwa tĩ. (Ixoha ai te'e aja ixo.)

¹³ Y ramũi katak hũ, ame'ẽja saka Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta panduha. Tyapu hũ jõ ame'ẽja saka. Anĩ. Panduha aja ma'ema'e ym te. Y ramũi katak hũ rahã, mutyjũi hũ. Ame'ẽ ke amõ usak. Aja riki Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ma'ema'eha. Amõ usak ehe rahã, jaxer ai aja ukwa. A'erehe huxĩ awa ke. Aja jõ Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ma'ema'e katu te ixo. Jahy rata u'ar oho. Aja awa ta ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta muka'u te'e riki. A'erehe ame'ẽ ta ke ma'e renda pe Tupã mupyta ta. Pytuniha aja te'e ihĩ, ame'ẽ pe mupyta ta. Aja te'eha mupyta ta.

¹⁴ Yman Eno ixo. Anã ngi awa po wajar mokõihar ke a'e. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta rehe har a'e pandu katu riki. Kuja:

—Pesarahã! Heta te hũ je'ẽha rahoha ta namõ jandema'e sawa'e te uwyr ta. Katu te ame'ẽ ta ke je'ẽha rahoha ta. ¹⁵ Pe, upa hendu ym ehe ame'ẽ ta ke a'e mupyrara ta. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe a'eta rehe har Tupã pandu ta: "Pehẽ katu ym te" aja. Tupã rehe a'eta juru ai hũ tĩ, a'erehe a'eta rehe har Tupã pandu ta tĩ: "Pehẽ katu ym te" aja Tupã pandu. Pe, mupyrara ta — aja yman Eno pandu katu.

¹⁶ Sehar kapitã ta namõ Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta je'ẽ je'ẽ hũ. Katu ym aja. "Ihẽ anĩ. Amõ riki ma'e" aja pame a'eta je'ẽ je'ẽ. Ma'e katu

ym ame'ë ke a'eta putar, aja te'e a'eta ixo. “Jande katu te jande” aja jō a'eta juehe har a'eta pandu pandu. Pe, amō ta pe: “Mā! Pehē katu” aja a'eta muhury amō ta ke. Pe, aja ame'ë tama'e ke a'eta pyhyk. Aja te'eha rupi amō tama'e pyhyk rahā, katu ym riki.

Katu ixoha ame'ë ke Jun mujekwa

¹⁷ Ihē rehe katu ame'ë ta ke pehē! Pesarahā! Yman Jesu Kirisutu mondo ame'ë ta pandu ame'ë ke peharái ym pexo. Jesu riki jandema'e sawa'e te. ¹⁸ Kuja yman Jesu mondo ame'ë ta pandu:

—'Ar rehe angaha uhyk tate rahā, amō ta uwyr ta. “Kirisutu jywyr ym te ta” aja a'eta puka puka hū ta. Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e tar katu. Jete. Ame'ë ke a'eta ma'ema'e ta — aja Jesu mondo ame'ë ta pandu. (Aja rahā, Tupā rehe ipy'a ym ame'ë ta rehe har a'eta pandu. Aja apandu ramō tī. Juja katu te ame'ë ta rehe har.)

¹⁹ Ame'ë ta Jesu kotyhar ta ke amō koty koty mujy'ar. Peteihar aja a'eta ixo ym ta. Ipy'a pe te'e ma'e ka'u te'eha ke a'eta ukwa ukwa ixo. Ame'ë ke jō a'eta ma'ema'e. A'eta py'a rehe Tupā'ā ihī ym.

²⁰ Ihē rehe katu ame'ë ta ke pehē! Pesarahā! Tupā rehe ipy'a ym ame'ë ta aja pexo ym tī. Tupā rehe har pehē pe amō ta pandu. Amō we ame'ë rehe har pejumu'e katu te we pexo rī. Aja rahā, ame'ë riki katu te ame'ë ke. Tupā'āma'e pyrātāha rupi Tupā pe ma'e ke pepandu pandu tī. ²¹ Mā peja katu pexoha aja pexo katu tī. Aja rahā, pehē rehe Tupā ipy'a katu, aja pehē pe a'e mujekwa ta. Aja pexo rahā, pehē ruhāha rehe peharō pexo. Ame'ë ke Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te me'ë katu ta pehē pe. Pehē rehe a'e pyrara ta usak, a'erehe pehē pe a'e me'ë katu pehē pe.

²² Jetehar te ke ukwa katu ym ame'ë ta rehe pepyrara pesak. ²³ Tata ngi myra ukwái ame'ë ke pejo'ok. Aja Tupā mupyraraha ngi ukwa katu ym ame'ë ta ke pemuhem tī. (Ame'ë ta py'a ke Tupā koty pemuruwak rahā,

Tupā mupyraraha ngi pemuhem ta.) Amō ta rehe pepyrara pesak tī. Peky-jeha namō pepyrara pesak. Aja rahā, amō ta aja ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ym ta tī. Ima'e mundeha jaxer te ame'ë ke amō putar ym. Aja amō ta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke peputar ym tī.

Tupā rehe har katu pandu

²⁴ Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ë ta ngi pehē ke Tupā muhem katu. Ame'ë ke a'e ukwa katu. A'e katu te ame'ë ke a'e. Huwa koty pehē ke a'e muhyk katu ta kŷ. Ame'ë ke a'e ukwa katu tī. Arahā nixói te ta ma'e peka'u te'eha pema'eha ke pehē pe. Aja rahā, pehē rury katu te ta. ²⁵ Tupā riki peteihar a'e. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te manō. A'erehe jande ke Tupā muhā katu. Mā peja ehe har ukwa katu ixo. Kuja: A'e riki katu te ame'ë ke a'e. A'e riki kapitā keruhū tī.

A'e riki pyrātā te hū ame'ë ke a'e tī. Upa katu te ngāma'e kapitā keruhū te a'e tī.

Upa aja me'ë yman a'e ixo.

Apo aja te'e ta ixo tī.

Aja te'e ta ixo ame'ë te'e a'e tī.

Amen. Ame'ë: “A'e tŷ” aja.

Upa.

Apokarip Ma'e ke uhyk ta ame'ẽ rehe har

Juã kome'ẽ paper ke mupinim. Upa katu te Jesu mujekwa ame'ẽ ke Juã mupinim. Ywa pe Jesu ixo ame'ẽ rehe har mujekwa Juã pe. Ame'ẽ ke a'e mupinim tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ pe Jesu kotyhar ta ixo ame'ẽ ta rehe har mujekwa tĩ. Ame'ẽ rehe har mupinim tĩ.

Yman rahã, ma'e ke uhyk ta my, ame'ẽ rehe har upa katu te mujekwa. Ame'ẽ rehe har Juã mupinim tĩ. Myja me'ẽ katuha renda ixo my, ame'ẽ rehe har mupinim tĩ.

Jesu jywyr ta, ame'ẽ rehe har mupinim tĩ.

Ma'e ke uhyk ta ame'ẽ ke Jesu Kirisutu mujekwa

¹ I'i atu rahã we, ma'e ke uhyk ta, ame'ẽ ke Jesu Kirisutu pe Tupã mujekwa. Ame'ẽ ke ihẽ pe Kirisutu mujekwa tĩ. A'erehe kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta Tupãma'e miasu ta pe ihẽ amujekwa tĩ. Ame'ẽ ke kome'ẽ paper rehe ihẽ amupinim. Ihẽ Juã. Kirisutuma'e miasu ke ihẽ. Ihẽ pe Tupã je'ẽha rahoha ke Kirisutu mondo. Pe, ame'ẽ je'ẽha rahoha ihẽ pe upa mujekwa. ² Pe, upa katu te ihẽ asak ame'ẽ ke ihẽ amupinim. Aja rahã, pekwa katu ta tĩ. Myrandu ke Tupã mujekwa, ame'ẽ ke kome'ẽ paper rehe ihẽ amupinim. Jetehar te ke Jesu Kirisutu mujekwa, ame'ẽ ke kohĩ tĩ.

³ Kome'ẽ paper rehe amõ usak usak rahã, hury katu ame'ẽ ke a'e. Kome'ẽ paper rehe panduha ihĩ, ame'ẽ ke rehe amõ hendu katu rahã, hury katu ame'ẽ ke a'e tĩ. Ma'e ke uhyk ta, ame'ẽ rehe har kome'ẽ paper rehe ihẽ amupinim. Upa ma'e ke uhyk ta. Ame'ẽ uhykiha angaha uhyk tate. A'erehe amõ hendu ehe rahã, hury katu ame'ẽ ke a'e tĩ.

Jesu kotyhar ta amõ amõ ok ta pe ixo ame'ẽ ta pe Juã mupinim

⁴ Asia ywy rehe amõ amõ ok ta ihĩ. Heta ihĩ. Kuja. Awa po wajar mokõi hetaha ihĩ. Ame'ẽ ok ta pe Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda ihĩ. Ame'ẽ ok ta pe har ta pe paper pinim ke ihẽ amondo axo. Ihẽ Juã.

Mã peja johu pehẽ rehe Tupã usak katu. Mã peja pehẽ py'a ke a'e muhury katu.

A'e uhã te hũ ame'ẽ ke a'e.

Yman ixo.

Apo pete'e ixo.

Yman rahã pete'e ta ixo tĩ.

Wapyka katu te ame'ẽ ruwa koty I'ã ixo. Amõ koty koty a'e ma'ema'eha. Awa po wajar mokõi ima'e ma'ema'eha ke. Ame'ẽ'ã riki pehẽ rehe usak katu ixo tĩ. Pehẽ py'a ke muhury katu tĩ. ⁵ Jesu Kirisutu pehẽ rehe usak katu tĩ. Pehẽ ke muhury katu tĩ. A'e riki Tupã rehe har mujekwa katu ame'ẽ ke a'e.

A'e pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'eha katu tĩ. Manõha ngi a'e ke Tupã mukwera katu muhem. A'erehe Kirisutu riki amõ ta 'ar koty te we je'ẽha te reko. A'e riki kapitã keruhũ te. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har tama'e kapitã keruhũ 'ar koty te we kapitã keruhũ te ha tĩ.

Jande rehe a'e ipy'a katu. A'e manõ, a'erehe upa jande ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jande py'a ngi Tupã juhyk. ⁶ Pe, a'e aja jande ke kapitã keruhũ aja Kirisutu mu'am tĩ. (Aja rahã, a'e putar ame'ẽ ke jama'ema'e ta.) Ima'e pa'i ta ke aja jande ke a'e mu'am tĩ. (Aja rahã, pa'i ta aja Tupã rehe jande py'a jamoĩ moĩ katu tĩ.) Kirisutu pái ke a'e tĩ. Mã peja Jesu Kirisutu pe japandu: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Mã peja kapitã keruhũ te aja exo. Aja te'eha exo" aja japandu. Amen! A'e tỹ.

⁷ Pesarahã! Ywa takãxĩha 'ar pe a'e jywyr ta uwyr ixo. Upa katu te awa ta usak ta ehe. A'e ke putar ym ame'ẽ ta usak ta ehe tĩ. Myra rehe itatakwar pe kutuk ame'ẽ ta usak ta ehe tĩ. Upa katu te kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta jixi'u ta tĩ. (A'e mupyrara ta, aja ame'ẽ ta ukwa katu, a'erehe jixi'u ta.) Aja ta

riki. Amen. ⁸ Tupã riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e. Jandema'e sawa'e te a'e. Kuja pandu:

—Ihẽ ruhã te hũ ame'ẽ ke ihẽ.

Ihẽ axo py te ame'ẽ ke ihẽ.

A'ejõhar rahã, tapijar te'e we ihẽ axo ta tĩ.

Yman axo.

Apo kote'e axo.

Yman rahã, aja te'e ta axo tĩ — aja riki Tupã pandu.

Kirisutu rehe Juã usak

⁹ Ihẽ Juã. Pehẽ mu ke ihẽ. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Ixotyhar ke ihẽ tĩ. Ixotyhar ta ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta mupyrara hũ. Pehẽ aja ihẽ ke ame'ẽ ta mupyrara riki. Pehẽ aja ihẽ py'ahu te'e ahendu axo tĩ. Tupã je'ẽha ke ihẽ apandu pandu. Ihẽ pe jetehar te ke Jesu mujekwa, ame'ẽ ke ihẽ amujekwa tĩ. (Ame'ẽ ke amõ ta putar ym.) A'erehe ihẽ ke kome'ẽ ypa'ũ rehe Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta mondo. (Kyndaha aja saka se.) Ypa'ũ rer Pat. ¹⁰ Tupã rehe ipy'a ke ngã moĩ moĩ, ame'ẽ wera rahã, ihẽ py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu te. Pe, amõ pandu ame'ẽ ke rehe ihẽ ahendu. Ihẽ kupe koty ngi panduha uwyr. Tyapu hũ panduha. Jumi'a aja panduha.

¹¹ Kuja panduha ihẽ ahendu:

—Ma'e ke nde eresak ta, ame'ẽ ke paper rehe emupinim. Ame'ẽ paper ke amõ amõ ok ta pe emondo. Ame'ẽ ta ok ta pe Jesu kotyhar ta jy'ar. Ame'ẽ ta pe emondo. Awa po wajar mokõi hetaha ihĩ. Kuja ok ta rer. Ese ok ta. Amõ Esimi ok ta. Amõ Per ok ta. Amõ Tiati ok ta. Amõ Sandi ok ta. Amõ Sirande ok ta. Amõ Raoniséi ok ta — aja ahendu.

¹² Awa pandu my? Ame'ẽ asak tar katu, a'erehe ihẽ awak. Aja rahã, ma'e weraha tymã ke ihẽ asak. Itatawa ke te'e mujã ame'ẽ rehe asak. Kuja. Awa po wajar mokõi hetaha.

¹³ Ame'ẽ pyter pe awa aja ame'ẽ rehe ihẽ asak. Kamixa puku namõ ixo. Ipy rehe pukuha ihon. Ixu'a rupi har aja ame'ẽ riki ipixi'a rupi ihĩ. Itatawa ke te'e mujã ame'ẽ ke a'e tĩ. ¹⁴ I'a riki ituwyr te hũ. Ame'ẽ tuwyrriha aja

se nixói te. Ituwyr te hũ. Eha riki tata aja hendy hũ. ¹⁵ Ipy hendy hũ tĩ. Itatawaran ke kytyk katu aja hendy hũ. Tata pe maku rĩ, aja hendy hũ tĩ. A'e pandu rahã, itapupur keruhũ aja tyapuha ahendu. (Jesu ame'ẽ. Ywa pe har aja katu te hũ ame'ẽ ke a'e.) ¹⁶ Ipo pe jahy rata ke a'e pyhyk reko. Ijywa katu kotyhar pe pyhyk reko. Kuja awa po wajar mokõi jahy rata hetaha ke. A'e pandu rahã, kyse upa te'e haimbe ame'ẽ ke uhem, ame'ẽja saka. Warahy jandar rahã, warahy hendy hũ, ame'ẽja saka huwa ke hendy te hũ. ¹⁷ Ihẽ asak ehe rahã, huwa koty ihẽ a'ar ajup. Manõ ame'ẽ ke aja ihẽaju. Ipo pe ihẽ ke a'e pyhyk. Ijywa katu kotyhar pe ihẽ ke mupu'am. Pe, ihẽ pe pandu:

—Ihẽ ngi ekyje ym.

Ihẽ ruhã te hũ ame'ẽ ke ihẽ.

Ma'e nixói te rahã, pete'e ihẽ axo.

Yman te rahã, pete'e ta ihẽ axo tĩ.

¹⁸ Ihẽ axuwe katu ame'ẽ ke ihẽ.

Yman ihẽ amanõ.

Apo ihẽ ruhã te hũ ame'ẽ ke ihẽ.

Aja te'e ta ihẽ axo.

—Ihẽ apandu katu: “Nde eremanõ ta” aja. Aja ihẽ je'ẽha rupi a'e manõ ta. Ihẽ riki apandu katu: “Nde erekwera katu erehem” aja. Aja ihẽ je'ẽha rupi a'e kwera katu ta uhem tĩ. ¹⁹ Apo nde eresak ame'ẽ ke emupinim. Apo ma'e ke ixo ame'ẽ rehe nde eresak. Ame'ẽ ke emupinim. I'i atu rahã we, ma'e ke uhyk ta, ame'ẽ ke emupinim tĩ. ²⁰ I'i nde eresak ame'ẽ rehe nde erekwa ym. Ame'ẽ ke ihẽ amujekwa nde pe apo 'y. Ihẽ jywa katu kotyhar ame'ẽ ihẽ po rehe jahy rata nde eresak. Awa po wajar mokõi nde eresak. Ame'ẽ riki kapitã ta ke. Ihẽ kotyhar tama'e jy'ariha rendama'e kapitã ta ke. Awa po wajar mokõi jy'ariha renda ihĩ. Ame'ẽ kapitã ta ke. Ma'e weraha tymã rehe nde eresak. Awa po wajar mokõi hetaha rehe nde eresak. Ame'ẽ riki ihẽ kotyhar tama'e jy'ariha renda ke — aja ihẽ pe Jesu pandu.

2

Ese ok ta pe har Jesu kotyhar ta pe Juã mupinim

¹ Ihê pe a'e pandu:

—Ese ok ta pe ihê kotyhar tama'e jy'ariha renda ihĩ. Ame'ẽma'e kapitã pe kuja emupinim: “Pehê pe myrandu ke ihê amondo axo. Ihê riki ihê po pe jahy rata apyhyk ame'ẽ ke ihê. Ihê jywa katu kotyhar ame'ẽ pe awa po wajar mokõi hetaha ihê apyhyk. Ma'e weraha tymã rupi awata axo ame'ẽ ke ihê tĩ. Itatawa ke te'e mujã ame'ẽ ke ame'ẽ. Awa po wajar mokõi hetaha ihĩ. Ame'ẽ rupi ihê awata axo.

² —Pehê pema'ema'e ame'ẽ ke ihê akwa katu. Mu'eharan ta je'ẽha ke pemukanim tar katu te hũ. Ame'ẽ rehe har pepandu pandu hũ. Aja pemukanim. Ame'ẽ ke ihê akwa katu. Pehê ke amõ ta mupyrara rahã, pehê py'ahu te'e pehendu pexo, aja ihê akwa katu tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ ta ke peputar ym tĩ. Ame'ẽ ke ihê akwa katu tĩ. Amõ ta pandu: ‘Kirisutu mondo ame'ẽ ta ke jande’ aja naĩ. Jete my? Ame'ẽ ke pemanga katu. Aja rahã, Kirisutu mondo ym ame'ẽ ta ke a'eta aja pekwa. Te'e pandu ame'ẽ ta ke a'eta aja pekwa tĩ. Aja pema'ema'e ame'ẽ ke ihê akwa katu tĩ. ³ Ihê kotyhar ta ke pehê, a'erehe pehê ke amõ ta mupyrara hũ. Pehê py'ahu te'e pehendu pexo. Ihê rehe pehê pejurujuar katuha ke pehijar ym tĩ. (Upa ame'ẽ rehe ihê rury katu.)

⁴ —(Pe, kuja jõ ihê rury ym.) Ihê rehe pejurujuar katu py rahã, ihê rehe pepy'a katu te hũ. Aja ihê rehe pepy'a katu ym pexo apo 'y. ⁵ Myja me'ẽ pehê pepy'a katuha kanim my? Myja pemukanim my? Ame'ẽ rehe har pekwa pekwa pexo. Ma'e pehê peka'u te'eha ke pema'ema'eha ke pehijar. Pe, pema'e py, ame'ẽ ke pema'ema'e tĩ. Mu'eharan ta je'ẽha ke pemukanim tĩ. Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar ym rahã, pehê rehe ihê ahyk ta. Amupyrara ta pehê ke. Ma'e weraha tymã ke

ihê amukanim ta. (Aja rahã, jy'ariha renda nixói ta.)

⁶ —Pe, Niko kotyhar ta ma'ema'e ame'ẽ ke peputar ym tĩ. Jetehar ym ame'ẽ ta mu'e. Ihê aja ame'ẽ ta ke peputar ym tĩ. Ame'ẽ pema'eha riki katu” — aja Jesu pandu.

⁷ —Pekwa tar katu rahã, myrandu rehe pehendu katu. Ihê kotyhar ta pe Tupã'ã mujekwa ame'ẽ ke rehe pehendu katu! Ihê rehe jurujar katuha ke amõ hijar ym rahã, ihê apandu ta: “Tupãma'e kupixa pe exo katu. A'ep ma'eywa heta i'ã. E'u. Aja rahã, nde rury katuha namõ nde ruhã te hũ nde erexo ta” — aja Jesu pandu.

Esimi ok ta pe har Jesu kotyhar ta pe Juã mupinim

⁸ Ihê pe Jesu pandu tĩ:

—Esimi ok ta pe ihê kotyhar tama'e jy'ariha renda ihĩ. Ame'ẽma'e kapitã pe kuja emupinim: “Ihê riki ihê ruhã te hũ ame'ẽ ke ihê. Ma'e nixói te rahã, pete'e ihê axo. Yman te rahã, pete'e ta ihê axo tĩ. Ihê amanõ. Pe, ihê akwera katu ahem tĩ.

⁹ —Pesarahã! Pehê ke amõ ta mupyrara hũ ame'ẽ ke ihê akwa katu. Mupyrara hũ, a'erehe pehẽma'e ym te ame'ẽ ke ihê akwa katu tĩ. Pesarahã! Tupã ukwa katu ame'ẽ ke anĩ. Pehẽma'e ke heta hũ aja a'e ukwa. Amõ ta pandu: ‘Jundéu awa ta ke jande, a'erehe pehê namõ Tupã rehe jande py'a jamoĩ moĩ ta’ aja pandu naĩ. Anĩ. Ihê ke ame'ẽ ta putar ym. A'erehe pehê rehe ame'ẽ ta juru ai. A'erehe ame'ẽ ta riki Satana kotyhar ta ke. ¹⁰ Pehê pepyrara hũ tate. Ame'ẽ ngi pekyje ym.

—Pesarahã! Pehê ngi har amõ amõ ke kyndaha pe Satana kotyhar ta kynda ta raho. Aja ihê rehe pejurujuar katuha ke Satana manga ta. (Ãjã ramõi a'e.) Pepyraraha heta ym ta wera. Ihê rehe pejurujuar katuha ke pehijar ym. Pehê ke amõ ta jukwa ta my? Pehijar ym pejurujuar katuha ke tĩ. Aja rahã ma'e katu ame'ẽ ke pehê pe ihê ame'ẽ ta. Pehijar ym, a'erehe pehê ruhãha ke ihê ame'ẽ ta pehê pe” — aja Jesu pandu.

11 —Pekwa tar katu rahã, myrandu rehe pehendu katu. Ihẽ kotyhar ta pe Tupã'ã mujekwa ame'ẽ ke rehe pehendu katu! Tapijar te'e we ihẽ rehe pejurujuar katu rahã, marã ka ym mupyraraha renda pe pehoha. Mupyraraha renda pe amõ oho ta rahã, mokõihar manõ, ame'ẽja saka riki — aja Jesu pandu.

Per ok ta pe har Jesu kotyhar ta pe Juã mupinim

12 Ihẽ pe a'e pandu tĩ:

—Per ok ta pe ihẽ kotyhar tama'e jy'ariha renda ihĩ. Ame'ẽma'e kapitã pe kuja emupinim: “Pehẽ pe myrandu ke ihẽ amondo axo. Ihẽ apandu rahã, kyse upa te'e haimbe ame'ẽ ke uhem, ame'ẽja saka.

13 —Pesarahã! Per ok ta pe har ta katu ym te riki. A'ep Satana ixo, ame'ẽja saka. (Ãjã ramũi a'e.) Ame'ẽ ok ta pe pexo, aja ihẽ akwa katu. Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ. Ihẽ rehe har Anti pandu pandu katu. Ihẽ rehe jurujar katuha ke a'e hijar ym. Pe, a'e ke ngã jukwa. (Aja pehẽ ke ngã mukyje ta tipe.) Anĩ. Arahã ihẽ rehe pejurujuar katuha ke pehijar ym riki tĩ. (Upa ame'ẽ rehe ihẽ rury katu.) Ame'ẽ ok ta pe Satana ixo, ame'ẽja saka.

14 —Pe riki pehẽ rehe har ihẽ aje'ẽ we ta. Kuja ihẽ rury ym. Pehẽ ngi har amõ ta Maraã mu'e ame'ẽ ke rehe hendu katu. Katu ym aja. Yman Mbara ke Maraã mu'e. Kuja yman Maraã mu'e. ‘Tupãran ruwa koty ma'e mi'u ke ngã moĩ. Ame'ẽ ke pe'u katu. Kũjã rehe peka'u te'e tĩ. Sawa'e rehe peka'u te'e tĩ, aja jundéu awa ta pe epandu katu' aja Mbara pe Maraã mu'e naĩ. Ame'ẽ mu'eha rehe amõ ta hendu katu. Ame'ẽ ta pehẽ namõ ixo apo. Katu ym aja. 15 Aja pehẽ ngi har Niko kotyhar ta mu'e ame'ẽ ke rehe hendu ame'ẽ ta ixo tĩ. Katu ym tĩ. 16 Ame'ẽ ta ke pehẽ ngi pemuhem ym we pemondo rĩ. Mã peja pemuhem katu pemondo. Aja ym rahã, pahar pehẽ rehe ihẽ ahyk ta. Pe, ame'ẽ katu ym ame'ẽ ke mu'e ame'ẽ ta ke ihẽ amupyrara ta. Ihẽ apandu ta. Aja

rahã, kyse aja saka ihẽ juru ngi uhem ta. Aja ame'ẽ pe ihẽ amupyrara ta ngã ke” — aja Jesu pandu.

17 —Pekwa tar katu rahã, myrandu rehe pehendu katu. Ihẽ kotyhar ta pe Tupã'ã mujekwa, ame'ẽ ke rehe pehendu katu! “Ihẽ rehe jurujar katuha ke amõ hijar ym rahã, ma'e katu ame'ẽ ke ihẽ ame'ẽ ta ipe. Yman mana riki jundéu awa tama'e mi'u. Amõ mupyta ame'ẽ ke pehĩ. Ywa pe har ke ame'ẽ. A'erehe ame'ẽ ke rehe kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta usak ym. Ame'ẽ mana aja pehẽ pe ihẽ ame'ẽ katu ta. (Aja rahã aja te'eha pehẽ ãpũ ta.) Pe, upa katu te ame'ẽ ta pe ita ra'yr tuwyr ke ihẽ ame'ẽ ta tĩ. (Aja rahã, ame'ẽ namõ huryha mujãha rehe oho katu ta. Ywa pe har huryha ke ame'ẽ.) Ame'ẽ ita ra'yr rehe awa rer pyahu ame'ẽ ke ihĩ. Ame'ẽ rer ukwa ym te awa. Ita ra'yr pyhyk ame'ẽ ke jõ ame'ẽ rer ukwa ta” — aja Jesu pandu.

Tiati ok ta pe har Jesu kotyhar ta pe Juã mupinim

18 Ihẽ pe Jesu pandu tĩ:

—Tiati ok ta pe ihẽ kotyhar tama'e jy'ariha renda ihĩ. Ame'ẽma'e kapitã pe kuja emupinim: “Pehẽ pe myrandu ke ihẽ amondo axo. Tupã ra'yr ke ihẽ. Ihẽ reha tata aja hendy hũ riki. Ihẽ py hendy hũ tĩ. Itatawaran kytyk aja hendy hũ.

19 —Pehẽ pema'ema'e ame'ẽ ke ihẽ akwa katu. Pepy'a katu pehẽ juehe pexo. Ihẽ rehe pejurujuar katuha ke pehijar ym. Ima'e ym te ame'ẽ ta pe ma'e ke peme'ẽ me'ẽ katu. Pehẽ ke amõ ta mupyrara rahã, pehẽ py'ahu te'e pehendu. Upa ame'ẽ pema'ema'eha ke ihẽ akwa katu. Pehẽ pejurujuar katu py rahã, aja pema'ema'e. Apo ame'ẽ'ar koty te we pema'ema'e katuha. Aja rahã katu hũ. Ame'ẽ ke ihẽ akwa katu. (Upa ame'ẽ rehe ihẽ rury katu.)

20 —Pe, kuja pehẽ rehe har ihẽ aje'ẽ ta. Kuja ihẽ rury ym. Amõ kũjã pehẽ namõ ixo. Ymanihar Jesambe aja a'e. ‘Katu a'e' aja pepandu ehe har.

Anī. Katu ym aja. Ame'ē kūjā pandu: 'Tupā je'ēha ke pandu ame'ē ke ihē' aja pandu naī. Te'e riki. Ihē je'ēha ke pandu ame'ē ta ke kūjā muka'u te'e riki. A'e mu'e ame'ē ke namō muka'u te'e riki. A'erehe ihē je'ēha pandu ame'ē ta amō kūjā ta rehe ka'u te'e. Tupāran ruwa koty ma'e mi'u ke amō ta moī, ame'ē ke a'eta u'u tī. Katu ym aja. ²¹ Ihē aharō riki. 'Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Ame'ē ngi emuruwak. Ihē koty nde py'a emuruwak' aja amō pandu ipe. Anī riki. Muruwak tar ym. Sawa'e rehe ka'u te'e we rī. ²² A'erehe a'e ke ihē amupyrara te hū ta. Upa katu te kūjā mu'e ame'ē ke rehe hendu katu ame'ē ta ke ihē amupyrara te hū ta tī. Ame'ē ta kūjā rehe hendu katu, a'erehe ame'ē ta ka'u te'eha ke ma'ema'e. Ame'ē ta py'a ke ihē koty muruwak ym rahā, pahar ame'ē ta ke ihē amupyrara ta. ²³ Upa kūjā kotyhar ta ke ihē ajukwa ta tī. Aja rahā, upa katu te ihē kotyhar ta ukwa ta. Ma'e ke rehe har ipy'a rehe amō ukwa ukwa ixo, ame'ē ke ihē akwa katu te. Ma'e ke amō putar ame'ē ke ihē akwa katu te tī. Ame'ē ke upa katu te ihē kotyhar ta ukwa ta. Pehē pame katu te ihē ame'ē me'ē ta. Nde erema'ema'e, aja ihē ame'ē me'ē ta tī.

²⁴—Pe, pehē ngi har amō ta aja ym. Ame'ē ma'e jaxer ai ame'ē mu'eha rehe pehendu ym. Mu'e ame'ē ke aja pema'e ym tī. Pehē riki Tiatī ok ta pe har ta ke pehē. Amō ta pandu: 'Yman Satana rehe har ukwa ym awa. (Ājā ramūi a'e.) Apo ehe har jete har te ke jakwa katu' aja a'eta jupe. Ame'ē rehe pehendu ym tī. Pejumu'e ym tī. Katu aja. Ko apandu pehē pe: 'Mu'eharan ta ke pemujan pemondo pehē ngi' aja. Ame'ē jō apandu. Amō we ma'e ke pema'ema'e, aja ym apandu ta. Pema'e apo 'y, aja tapijar te'e we pema'ema'e. ²⁵ Pehē koty ihē azywyr ta. Aja ym rahā we tapijar te'e we pepy'a katu pehē juehe pexo tī. Tapijar te'e we ihē rehe pejurujar katu pexo. Ima'e ym te ame'ē ta pe tapijar te'e we peme'ē me'ē katu pexo

tī. Upa aja tapijar te'e we pema'ema'e ta me'ē te'e.

²⁶⁻²⁸—Ihē rehe tapijar te'e we amō ta jurujar katu. Pe, ihē aputar ame'ē ke tapijar te'e we ma'ema'e katu tī. Ajahap manō. Aja rahā, ihē pe Papa pandu, aja ihē apandu ta a'eta pe tī: 'Kapitā ta aja pehē. Ihē je'ēha rupi awa ta ke pemondo mondo ta. Pyrātā te ha rupi pemondo mondo te ta. Pehē rehe hendu ym ame'ē ta ke pahar pemuputu'u ta tī. Ywy pander nupā rahā, pahar uhāi. Aja hendu ym ame'ē ta ke pahar pemuputu'u ta tī' aja apandu ta.

—Pe, wera uwyr rahā, jahy rata pete'e amō usak. Ame'ē riki myrī myrī myrī aja hendyha. Ame'ē myrī myrī myrī aja ma'e katukwer ame'ē ke ihē ame'ē me'ē ta a'eta pe tī" — aja Jesu pandu.

²⁹—Pekwa tar katu rahā, myrandu rehe pehendu katu. Ihē kotyhar ta pe Tupā'ā mujekwa, ame'ē ke rehe pehendu katu! — aja Jesu pandu.

3

Sandi ok ta pe har Jesu kotyhar ta pe Juā mupinim

¹ Ihē pe Jesu pandu tī:

—Sandī ok ta pe ihē kotyhar tama'e jy'ariha renda ihī. Ame'ēma'e kapitā pe kuja emupinim: "Pehē pe myrandu ke ihē amondo axo. Tupā'ā ihē namō ixo. Amō koty koty a'e ma'ema'eha. Awa po wajar mokōi hetaha ima'e ma'ema'eha ke. Awa po wajar mokōi hetaha jahy rata ihē po pe ihē apyhyk areko tī. Aja rahā, jy'ariha renda kapitā tama'e kapitā keruhū te ihē tī. (Aja rahā, ihē rehe a'eta hendu katu ta me'ē te'e.)

—Pesarahā! Pehē pe myrandu amondo axo. Pehē pema'ema'e pexo ame'ē ke ihē akwa katu. Pehē pepy'a katu pehē juehe pexo aja amō ta pandu naī. Tupā rehe jō pehē py'a pemoī moī katu, aja pandu naī tī. Anī. Ame'ē ta aja ym pehē. ² A'erehe pepu'am, aja pexo. Upa katu te ihē ke pehijar ym rahā we, pehē py'a pemuruwak. Pehē py'a pejumātā. Aja

Tupã rehe jō pehē py'a pemoĩ moĩ katu te we rĩ. Pehē pema'ema'e ame'ẽ ke katu ym we rĩ, aja ihē akwa katu. Tupã aja ihē akwa katu tĩ.

³—Myrandu katu ke pehē pe Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta pandu pandu. Pehē ke ame'ẽ ta mu'e katu tĩ. Ame'ẽ rehe pehendu ym apo. Mã peja ame'ẽ rehe pehendu katu tĩ. Ma'e jaxer ai ame'ẽ pema'ema'eha ngi pemurwak. Tupã koty pehē py'a pemurwak tĩ. Aja ym rahã, peharō ym rahã, ihē ahyk ta pehē rehe. Pe, pehē ke amupyrara hũ ta. Ma'e mukanĩha uhykiha aja peharō ym rahã, ihē ahyk ta. Ihē ahykiha angaha pekwa ym ta.

⁴—Pep Sandi ok ta pe amō ta ixo. Heta ym ame'ẽ ta. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ym riki. Ywa pe ihē namō ame'ẽ ta wata ta. Ipy'a juhyk te hũ, aja ixo ta. Apandu ta: 'Ko pehē pexo. Katu aja' aja ame'ẽ ta pe apandu ta. ⁵Ihē rehe jurujar katuha ke hijar ym ame'ẽ ta py'a riki juhyk te hũ, aja ixo ta. Pe, ame'ẽ ta rer ke ihē amukanim ym te ta. Paper rehe uhã te hũ ame'ẽ ta rer ihĩ. Ame'ẽ ngi ihē amukanim ym te ta. 'Peme'ẽ ta riki ihē kotyhar ta ke' aja Papa pe ihē apandu ta tĩ. Ima'e je'ẽha rahoha ta pe aja ihē apandu ta tĩ' — aja Jesu pandu.

⁶—Pekwa tar katu rahã, myrandu rehe pehendu katu. Ihē kotyhar ta pe Tupã'ã mujekwa, ame'ẽ ke rehe pehendu katu! — aja Jesu pandu.

Sirande ok ta pe har Jesu kotyhar ta pe Juã mupinim

⁷Ihē pe a'e pandu tĩ:

—Sirande ok ta pe ihē kotyhar tama'e jy'ariha renda ihĩ. Ame'ẽma'e kapitã pe kuja emupinim: "Pehē pe myrandu ke ihē amondo axo. Ihē apandu ame'ẽ ke ihē ama'ema'e katu. Ihē riki katu te ame'ẽ ke ihē. Nixói te ma'e aka'u te'eha ama'eha ke ihē pe. Yman Ndawi rok kyndaha mopokiha namō amō ixo. Aja ihē Papa rok kyndaha mopokiha namō ihē axo tĩ. Kyndaha ke ihē apirar rahã, marã ka ym amō kyndaha. (Ihē kotyhar ta ixo katu ta.) Ihē akynda rahã, marã ka

ym amō pirariha. (Ihē kotyhar ta aja ym ame'ẽ ta ixo ym te ta.) Ihē riki je'ẽha te areko. Aja rahã: 'Nde erexe katu' aja ihē apandu ta. Amō pe: 'Anĩ. Nde erexe ym ta' aja ihē apandu ta tĩ.

⁸—Pesarahã! Pehē pema'ema'e ame'ẽ ke ihē akwa katu. Pehēma'e pyrãtãha ta'yr mi, ame'ẽ ke ihē akwa katu. Ihē rehe har amō ta mu'e ame'ẽ rehe pehendu katu. Ihē rehe pejurujar katuha ke pehijar ym tĩ. Pe, kyndaha ke ihē apirar pehē pe. Marã ka ym ame'ẽ ke amō kyndaha. (Aja rahã, amō ta pe myrandu katu ke pepandu pandu katu ta.)

⁹—Pesarahã! Satana kotyhar ta pehē koty ixo. Jundéu awa ta ke ame'ẽ ta tĩ. 'Jundéu awa ta aja Tupã rehe jande py'a jamoĩ moĩ katu tĩ' aja pandu a'eta jupe. Anĩ. Te'e riki. 'Pehē riki je'ẽha te pereko' aja ame'ẽ ta pandu ta pehē pe. Pehē rehe ihē apy'a katu, aja upa ame'ẽ ta ukwa ta tĩ. ¹⁰Pehē pe ihē apandu: 'Pehē ke amō ta mupyrara rahã, pehē py'ahu te'e pehendu' aja riki. Ame'ẽ rehe pehendu katu. Pehē py'ahu te'e pehendu riki. A'erehe kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke ihē amupyrara rahã, ame'ẽ ngi pehē ke ihē amuhem ta. Ihē rehe jetehar ke ngã jurujar katu my? Ame'ẽ ke ihē amanga ta, a'erehe kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke ihē amupyrara ta.

¹¹—Pahar ihē ajywywyr ta. Tupã rehe jō pehē py'a ke pemapyk katu, aja tapijar te'e we pexo. Aja rahã, pehēma'e ke amō mukanim ym te ta. Ma'e katu ame'ẽ ke pehē pe Tupã me'ẽ ta, ame'ẽ ke mukanim ym te ta awa. ¹²Ihē rehe jurujar katuha ke amō hijar ym rahã, Tupã namō ixo katu te ta. Ihē aja ixo katu te ta tĩ. A'engi marã ka ym uhemihã.

—(Mahapyr her ihē amoĩ ta ehe.) Tupã rer ihē amoĩ ta ehe. (Aja rahã, ixotyhar ke a'e aja ngã ukwa.) Ihē rer pyahu ame'ẽ ke ihē amoĩ ta ehe tĩ. (Aja rahã, ihē kotyhar ke a'e aja ngã ukwa tĩ.) (Tupã rekoha pe har ke a'e, aja ukwa tĩ.) A'erehe Tupã rekoha rer ihē amoĩ ta ehe tĩ. Jerusarẽ ok ta

ame'ë rer ke. Pyahu te ame'ë ok ta ke. Tupã koty ngi ame'ë ok ta wyjy ta uwyr. Ywa ngi wyjy ta uwyr” — aja Jesu pandu.

¹³—Pekwa tar katu rahã, myrandu rehe pehendu katu. Ihë kotyhar ta pe Tupã'ã mujekwa, ame'ë ke rehe pehendu katu! — aja Jesu.

Raoniséi ok ta pe har Jesu kotyhar ta pe Juã mupinim

¹⁴Ihë pe Jesu pandu tĩ:

—Raoniséi ok ta pe ihë kotyhar tama'e jy'ariha renda ihĩ. Ame'ëma'e kapitã pe kuja emupinim: “Pehë pe myrandu ke ihë amondo axo. Jete-har te ke apandu ame'ë ke ihë. Ihë apandu ame'ë ke ihë ama'ema'e katu te. Jete-har namõ Tupã rehe har ihë apandu pandu. Upa katu te Tupã mujã, ame'ëma'e kapitã keruhũ ke ihë.

¹⁵—Pesarahã! Pehë pema'ema'e ame'ë ke ihë akwa katu. Y haku te aja ym pehë. (Y haku ame'ë pe jahuk rahã, amõ ma'e ahyha ke mukatu riki. Aja amõ ta ke pemuhury ta tipe.) Aja ym pehë. Y rysã te aja ym pehë tĩ. (Y rysã te ame'ë ke amõ u'u rahã, rysã katu ta. Aja pyai ame'ë ta py'a ke pemuhury ta tipe.) Aja ym pehë. Mã! Y haku te aja pexo rahã, katu tiki. Aja ym rahã, y rysã te, aja pexo rahã, katu tiki tĩ. ¹⁶Y aku pitu, aja pexo. Y haku te aja ym pexo. Y rysã te aja ym pexo tĩ. Y aku pitu, aja pexo. Katu ym aja. Ihë juru ngi tymũ ihë ambor ta, aja ihë ama'e ta. (Aja rahã, pehë pema'ema'e ym te ma'e ke, aja amujekwa ta.)

¹⁷—(Ma'erehe aja ihë apandu my? Pesarahã!) Pepandu: ‘Jandema'e heta te hũ. Katu jaxo. Upa ma'e ke japutar ame'ë ke namõ jaxo' aja pehë jupe. Anĩ riki. Pepyrrara pexo. Pehë jaxer aja pexo. Ame'ë ke pekwa ym pehë. Jete-har namõ Tupã rehe pehë pepy'a ym pexo. Pehë juehe pejesak ym. Pehë reha ym te aja pehë. (Aja rahã, Tupã rehe jõ pehë py'a pemapyk ym pexo.) Ame'ë ke pesak ym. Pekwa ym tĩ. Pehë jawe te'e pexo.

¹⁸—A'erehe pehë pe ihë apandu katu. Ihë pe itatawa katu te ame'ë ke pepandu. Aja rahã, ihë koty pehë py'a pemuruwak ta. Aja rahã, Tupã rehe pehë pepy'a katu te hũ ta tĩ. Pan tuwyr katu te ame'ë ke pepandu ihë pe tĩ. Ame'ë pe pehë jawe te'eha ke pejupyk. Pehë ruxĩha pejupyk. (Pan tuwyr aja rahã, pehë py'a juhyk aja pexo.) Eha puhã ke pepandu ihë pe tĩ. Ame'ë ke pehë reha rehe pemoĩ. Aja rahã, pesak katu ta. (Aja rahã, pehë juehe pesak katu ta. Aja rahã, Tupã putar, aja pexo katu ta.) ¹⁹Ihë apy'a katu ame'ë ta ke ihë amupyrara riki. Aja rahã, ihë rehe hendu katu ta. Ihë rehe hendu ym rahã, amupyrara ta. Ihë apandu ta ipe tĩ: ‘Mã peja ym' aja. A'erehe mã pahar ma'e pehë jaxer ai ame'ë pema'ema'eha ngi pemuruwak. Ihë koty pemuruwak. Aja rahã, ihë amupyrara ym ta.

²⁰—Pesarahã! Ok rukwen rake ihë apu'am a'am, aja ihë axo. Ihë apukái pukái a'am. Ihë apukái ame'ë ke rehe amõ hendu rahã, pe, hukwen ke pirar rahã, hok pe ihë axe ta. Inamõ ma'e ke ihë a'u ta. Ihë namõ a'e ma'e ke u'u ta tĩ. (Aja rahã, ame'ë py'a rehe ihë axe tar katu aja amujekwa. Pe, ihë namõ a'e juehe katu a'e ixo tĩ.) ²¹Ihë rehe jurujar katuha ke amõ hijar ym rahã, ihë apandu ta ipe: ‘Ihëma'e wapyka rehe ihë rake ewapyk. Ihë namõ nde erexo ta' aja. Ihë aja a'e tĩ. Ihë ruwajan ta ke ihë amuputu'u. A'erehe Papama'e wapyka rehe Papa rake ihë awapyk aĩ tĩ” — aja Jesu pandu.

²²—Pekwa tar katu rahã, myrandu rehe pehendu katu. Ihë kotyhar ta pe Tupã'ã mujekwa, ame'ë ke rehe pehendu katu! — aja Jesu pandu.

4

Ywa pe har ta Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu

¹Ajame'ë ke ihë ama'ã tĩ. Ihë Juã. Kuja ihë asak. Ywa pe hukwen pirar ame'ë ke ihë asak. I'i we ihë pe pandu, ame'ë pandu ihë pe tĩ. Pandu

rahã, jumi'a aja panduha ke. Kuja pandu apo:

—Se ywate ejur. Apo har ma'e ke uhyk ta me'ẽ te'e, ame'ẽ ke nde pe ihẽ amujekwa ta — aja ihẽ pe.

² Pahar ihẽ py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu. A'ep ywa pe amõ riki wapyk ame'ẽ rehe ihẽ asak. (Tupã a'e.) Wapyka rehe wapyk uĩ. Wapyka kapitã keruhũma'e aja saka. ³ Huwa ke hendy hũ. Ma'e ita hepy hũ aja huwa hendy hũ. Itawa hũ. Ita rer jase. Itawa ame'ẽ. Sando ita amõ tĩ. Ipirangwer ame'ẽ. Aja huwa hendy hũ. Pe, ame'ẽ wapyka juramã rupi maju'ã aja hendy hũ. Howy te ame'ẽ ke. Ita hepy hũ aja saka. Ita rer emeráu. ⁴ Wapyka juramã rupi amõ heta wapyka ihĩ. Kuja, 24 hetaha. Ame'ẽ pe tamũi ta wapyk uĩ. Kuja, 24 tamũi ta ke. Ima'e mundeha tuwyr te hũ. Iãkã rehe har namõ ihĩ. Itatawa ke te'e mujã, ame'ẽ iãkã rehe har namõ ihĩ. ⁵ Wapyka pyter ngi Tupã pirã pirã hũ. Tupã tyapuha tyapu tyapu hũ. Wapyka ndutar koty ma'e weraha hendy hendy. Kandéi i'y rehe moĩ, ame'ẽja saka. Awa po wajar mokõi ma'e weraha ihĩ. Ame'ẽ riki Tupã'ã aja me'ẽ. Ima'e ma'ema'eha ke awa po wajar mokõi hetaha aja. ⁶ Wapyka ndutar koty y ramũi aja ihẽ asak tĩ. Waruwa ke te'e mujã, ame'ẽja saka. Kisatáu aja hendy pu.

Wapyka juramã rupi kuja tumeme ixuwe katu hũ ame'ẽ ta i'ãi. Hundutar koty amõ. Xupe koty amõ tĩ. Ijywa katu koty amõ tĩ. Ijywa'i koty amõ tĩ. Ame'ẽ ixuwe katu hũ ame'ẽ ta eha namõ i'ãi. Huwa koty eha ihĩ. Xupe koty eha ihĩ tĩ. (Aja rahã, upa katu te a'eta usak katu. Upa katu te ukwa katu tĩ.) ⁷ Ixuwe katu hũ ame'ẽ ta ngi har peteĩhar kuja saka. Jangwateran aja ihẽ asak. Mokõihar tapi'iruhu aja ihẽ asak tĩ. Mahapyrihar sawa'e ruwa aja ihẽ asak tĩ. Tumemehar wyraharan keruhũ aja ihẽ asak tĩ. Wewe ixo aja ihẽ asak. ⁸ Ame'ẽ ixuwe katu hũ ame'ẽ ta ipypo namõ ixo. Ame'ẽ ta pame katu te awa po wajar peteĩ hetaha ipypo namõ ixo. Aja

rahã, pahar Tupã je'ẽha ke ma'ema'e ta oho. Hete rupi upa te'e eha ihĩ. Soroka ngi amõ usak rahã, eha heta hũ amõ usak tĩ. Jywĩ ngi amõ usak ehe rahã, eha heta hũ usak tĩ. Wera rahã, ame'ẽ ta pandu pandu. Pytun rahã, pandu pandu tĩ. Putu'u ym riki. Kuja pandu:

“Tupã riki jandema'e sawa'e te.

Pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e.

Katu te hũ ame'ẽ ke a'e tĩ. Ma'e jaxer ame'ẽ ke nixói te ipe tĩ. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te ipe tĩ.

A'e te'e ixo ame'ẽ te'e a'e.

Yman a'e ixo.

Apo pete'e ixo.

Yman rahã aja te'e ta ixo” aja riki pandu.

⁹ Wapyka rehe wapyk uĩ. A'e uhã te hũ ame'ẽ ke a'e. Ehe har tumeme ixuwe katu hũ ame'ẽ ta pandu pandu: “Mã! Katu te hũ nde! Nde jõ riki je'ẽha te nde erereko!” aja riki. ¹⁰ Aja pandu rahã, tamũi ta u'ar oup. Wapyka rehe wapyk ame'ẽ ndutar koty u'ar oup. Aja ame'ẽ ta py'a ke moĩ moĩ katu ehe. Iãkã rehe har ke wapyka ndutar koty a'eta ombor tĩ. (Aja rahã, a'e riki i'ar koty te we pyrãtã te hũ ha ke a'e, aja mujekwa ipe.) Pe, a'eta pandu:

¹¹ “Tupã nde. Jandema'e sawa'e te nde.

Upa katu te ma'e ke nde eremujã. Nde ereputar, a'erehe upa katu te ma'e ke ixo.

Nde ereputar, a'erehe upa katu te ma'e ke ixuwe katu ixo. Upa katu te ma'e ke nde eremujã.

A'erehe kuja nde pe japandu rahã, katu tiki.

Ne jõ riki katu te hũ ame'ẽ ke nde.

Ne jõ riki je'ẽha te nde erereko.

Ne jõ riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ke nde”

Aja tamũi ta pandu.

5

Paper mamã ame'ẽ rehe har

¹ Wapyka rehe amõ wapyk ame'ẽ ke rehe ihẽ asak. Ihẽ Juã. Ipo pe paper mamã ame'ẽ ke rehe asak. Ijywa katu kotyhar ame'ẽ ipo pe ihĩ. Paper

rehe pinīha ihī. Xupe rehe ihī tī. Pe, paper mamā ame'ē ke rehe kyndaha ihī. Yraity aja ame'ē pe kynda. Awa po wajar mokōi hetaha pe kynda. ² Pe, Tupā je'ēha rahoha ke rehe ihē asak. Pyrātā te hū ame'ē ke a'e. Hātā a'e pandu: “Awa riki katu te ame'ē ke my? Pe, awa peme'ē paper kyndaha ke mopok ta my?” aja. ³ Mopok ta ame'ē ke nixói riki. Ywa pe har ta marā ka ym mopokiha. Kome'ē ywy keruhū pe har ta aja tī. Marā ka ym mopokiha tī. Manō ame'ē ta'ā aja tī. Marā ka ym mopokiha tī. Paper mamā, ame'ē jywī pe marā ka ym amō ta usakiha. Mopok ta ame'ē ke nixói te. ⁴ Katu te ame'ē ke mahem ym awa. A'erehe marā ka ym paper kyndaha ke amō mopokiha. A'erehe marā ka ym paper jywī rehe usak usak awa. A'erehe ajixi'u hū ihē. ⁵ Pe, tamūi ta ngi har peteī pandu ihē pe:

—Ejixi'u ym. Esarahā! Junda ta ngi har kapitā keruhū pehī. Jangwateran aja pyrātā te hū a'e. Ndawi rainō ke a'e tī. Huwajan ta ke upa katu te a'e muputu'u. A'e riki paper mamā ame'ē kyndaha ke mopok ta. (Kirisutu ke a'e.) Upa mopok ta. Awa po wajar mokōi hetaha kyndaha ke mopok ta. Pe, paper ke pirar ta — aja ihē pe.

⁶ Pe, wapyk ame'ē ta pyter pe Arapuharan Ra'yr rehe ihē asak. (Kirisutu ke a'e.) Wapyka ndutar koty a'e pu'am u'am. Tumeme ixuwe katu hū ame'ē ta juramā rupi ixo. Pe, xupe 'ar rupi tamūi ta ixo tī. Juramā u'am. Yman ame'ē Arapuharan Ra'yr manō ame'ē ke a'e. Jukwaha rape namō ixo, a'erehe Arapuharan Ra'yr manō ame'ē ke a'e. Awa po wajar mokōi hetaha i'ak namō ixo tī. (Aja rahā, pyrātā te hū ame'ē ke a'e aja mujekwa.) Pe, awa po wajar mokōi hetaha eha namō ixo tī. Ame'ē riki Tupā'ā ke. Awa po wajar mokōi hetaha riki a'e ma'ema'eha ke. A'e ke kome'ē ywy keruhū rupi Tupā mondo. Tupā rehe har a'e mujekwa oho. Upa katu te a'e usak, a'erehe eha heta aja ixo. Upa katu te ukwa tī.

⁷ Pe, wapyka koty Arapuharan Ra'yr a'e oho. (Kirisutu ke a'e.) Ame'ē wapyka rehe amō wapyk uī. Ipo ngi paper mamā ame'ē ke Arapuharan Ra'yr pyhyk. Ijywa katu kotyhar ipo ke ngi pyhyk. ⁸ Pyhyk rahā, Kirisutu ruwa koty tumeme ixuwe katu hū ame'ē ta u'ar oup. Aja a'eta py'a ke a'eta moī moī katu ehe. Kuja, 24 tamūi ta aja tī. U'ar oup tī. Ame'ē ta pame katu te araraperan namō ipo pe ixo. Itatawa rekúi ipo pe reko tī. Ame'ē tyryhem riki. Ma'e pihe katu ame'ē ke ihī. Ame'ē ke Tupā namō ixotyhar ta pandu pandu, aja ame'ē. Ame'ē riki itatawa rekúi pe ihī, ame'ēja saka. ⁹ Pe, a'eta jyngar. Panduha pyahu ame'ē namō a'eta jyngar. Kuja riki:

“Ne jō riki katu te me'ē ke, a'erehe paper mamā ame'ē ke nde erepyhyk katu. Kyndaha ke nde riki eremopok katu tī.

Yman nde ke amō ta jukwa. Nde eremanō, a'erehe upa ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe nde eremuhepy. A'erehe Tupā rehe ngā ke nde eremuhyk katu.

Ka'a pe har ta ke nde eremuhyk katu ehe tī. Amō koty koty je'ēha pandu ame'ē ta ke nde eremuhyk katu tī. Amō amō awa ta ke nde eremuhyk katu tī. Amō amō ywy pe har ta ke nde eremuhyk katu tī.

¹⁰ Upa ame'ē ta ke pa'i ta aja nde eremu'am. Aja rahā ame'ē ta riki Tupāma'e miasu ta ke tī.

Kapitā keruhū ta ke aja nde eremu'am tī. Aja rahā, ame'ē ta riki kome'ē ywy keruhū pe har ta ke mondo mondo ta tī. Kapitā keruhū aja mondo mondo ta” aja a'eta jyngar.

¹¹ Pe, ihē ama'ā tī. Ihē Juā. Tupā je'ēha rahoha ta rehe ihē asak. Heta te hū ixo! Marā ka ym amō mangaha. Heta te hū ixo! Wapyka juramā rupi ixo. Tamūi ta xupe 'ar rupi ixo tī. Tumeme ixuwe katu hū ame'ē ta xupe 'ar rupi ixo tī. Tupā

je'ēha rahoha ta pandu ame'ē rehe ihē ahendu. ¹² Kirisutu rehe har hātā a'eta jyngar:

“Arapuharan Ra'yr aja nde. Yman nde ke amō ta jukwa.

Katu te ame'ē ke nde. A'erehe ne jō riki ngā ke nde eremondo mondo, aja Tupā mu'am nde ke. Upa katu te ma'e ke a'e me'ē nde pe tī.

A'erehe nema'e heta te hū. Ukwa katu te ha ke a'e me'ē nde pe tī. Pyrātā te hū ha ke me'ē nde pe tī.

Ne jō riki je'ēha te nde erereko. Ne jō riki katu te me'ē ke” aja Tupā je'ēha rahoha ta jyngar.

¹³ Pe, upa katu te Tupā mujā, ame'ē ta jyngar. Ame'ē rehe ihē ahendu. Ywa pe har ta ke Tupā mujā ame'ē ta jyngar. Ywy keruhū pe har ta aja tī. Jyngar tī. Manō ame'ē ta'ā jyngar tī. Y ramūi pe har ta aja tī. Upa katu te ixuwe katu ame'ē ta jyngar tī. Pyta we ym te. Upa katu te riki. Pe, kuja jyngar:

“Mā peja wapyka rehe wapyk ame'ē pe pepandu.

Mā peja Arapuharan Ra'yr pe pepandu tī.

Pehē jō riki katu te me'ē ke.

Pehē jō riki je'ēha te pereko.

Pehē jō riki pyrātā te hū ame'ē ta ke pehē.

Mā peja aja te'e ta pehē jō pexo” aja riki upa katu te jyngar.

¹⁴ Tumeme ixuwe katu hū ame'ē ta pandu: “A'e tī” aja. Tamūi ta u'ar oup tī. Aja a'eta rehe ipy'a ke tamūi ta moī moī katu tī.

6

Paper mamā ame'ē kyndaha ke Kirisutu mopok

¹ Ajame'ē ke Arapuharan Ra'yr rehe ihē asak. (Kirisutu ke a'e.) Paper mamā ame'ē kyndaha ke a'e mopok. Awa po wajar mokōi hetaha kyndaha ke ihī. Ame'ē ngi peteihar ke a'e mopok. Aja rahā, tumeme ixuwe katu hū ame'ē ta ngi har peteī pandu. Pandu rahā, Tupā tyapuha aja ihē ahendu. Kuja pandu:

—Ejur! — aja riki.

² Ihē ama'ā rahā, kahwa tuwyr ame'ē ke uhem. Xupe 'ar pe sawa'e oho. Yrapar namō oho. (Aja rahā, huwajan ta namō jumai ta oho, aja mujekwa.) Pe, iākā rehe har amō me'ē ipe. Kapitā keruhūma'e aja ame'ē. (Huwajan ta ke muputu'u ta, aja ame'ē mujekwa.) Huwajan ta ke muputu'u ta oho.

³ A'engi paper kyndaha mokōihar ke Arapuharan Ra'yr mopok. (Kirisutu ke a'e.) Pe, ixuwe katu hū ame'ē ta ngi har mokōihar pandu:

—Ejur! — aja.

⁴ Aja rahā, amō kahwa uhem. Pirā ame'ē ke ame'ē. Xupe 'ar pe sawa'e oho. Pyrātāha ke Tupā muwyr ipe. Ame'ē namō kome'ē ywy keruhū pe har ta ke sawa'e muka'u te'e. A'erehe kome'ē ywy keruhū pe har ta jumai mai ngā juehe. Aja ngā jukwa jukwa ngā juehe. A'erehe ame'ē sawa'e pe kyse keruhū ke Tupā muwyr.

⁵ A'engi paper kyndaha mahapyrihar ke Arapuharan Ra'yr mopok. (Kirisutu ke a'e.) Ixuwe katu hū ame'ē ta ngi har mahapyrihar pandu. Ame'ē ke rehe ihē ahendu:

—Ejur! — aja riki.

Ihē ama'ā rahā, kahwa pihun ame'ē ke uhem. Xupe 'ar pe sawa'e oho. Ma'e puhýiha mangaha ke ipo pe a'e pyhyk reko. (Ame'ē pe ngā mi'u ke manga ta.) ⁶ Tumeme ixuwe katu hū ame'ē ta ngi har amō pandu, aja ihē ahendu. Kuja pandu riki:

—Peteī wera rahā, amō paraky rahā, tamatarer pyhyk. Ame'ē pe peteī mangaha jō ahúi aja me'ē ke amō jo'ok katu. Aja pame katu te ngā pe me'ē me'ē. (Ta'yr te mi ame'ē. Uhyk ym ngā pe. A'erehe myahy te hū ngā.) Peteī wera rahā, amō paraky rahā, tamatarer pyhyk. Ame'ē pe mahapyr mangaha jō u'i aja me'ē amō jo'ok katu. (Awa mi'u ame'ē tī.) Aja pame katu te ngā pe me'ē me'ē. (Ta'yr mi jo'ok. Uhyk ym ngā pe. A'erehe myahy te hū ngā.) Kupixa pe har ma'eywa'y emondok ym. Oriwé'y emondok ym. Uwa'y aja tī. Emondok

ym tĩ — aja panduha ihẽ ahendu. (Aja rahã, ta'yr te mi awa mi'u ke arahã ngã jo'ok aja mujekwa. Uhyk ym ngã pe. A'erehe myahy te hũ ngã.)

⁷ A'engi paper kyndaha tumemehar ke Arapuharan Ra'yr mopok. (Kirisutu ke a'e.) Ixuwe katu hũ ame'ẽ ta ngi har tumemehar pandu ame'ẽ ke rehe ihẽ ahendu:

—Ejur! — aja riki.

⁸ Ihẽ ama'ã rahã, kahwa tawa ke rehe ihẽ asak. Xupe 'ar pe sawa'e oho. A'e uwyr rahã, manõ te hũ ngã. A'erehe her: “Manõ ame'ẽ ke” aja riki. Haikwer rupi manõ ame'ẽ ta oho inamõ, ame'ẽja saka. Pe, ame'ẽ ta pe Tupã pandu: “Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke pejukwa. Tumeme ixo rahã, ame'ẽ ngi har peteĩ pejukwa. Aja pame katu te kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke pejukwa. Ngã jumai mai ixo rahã, tumemehar ngi har peteĩ pejukwa. Ngã mi'u nixói te aja ixo rahã, tumemehar ngi har peteĩ pejukwa tĩ. Tumeme ma'e ahy ixo ame'ẽ ta ngi har peteĩ pejukwa tĩ. Ka'a rupi so'o jarõ ame'ẽ ta ixo. Ame'ẽ ta ke ngã koty pemondo. Ame'ẽ ta riki ngã ke jukwa ta tĩ. Tumeme har ngi har peteĩ jukwa ta” aja Tupã pandu.

⁹ A'engi paper kyndaha awa po wajar peteĩhar upa har ke Arapuharan Ra'yr mopok. (Kirisutu ke a'e.) Ihẽ ama'ã rahã, myrape keruhũ rehe ihẽ asak. Kome'ẽ ywy keruhũ pe Tupã rehe amõ ipy'a moĩ moĩ rahã, myrape keruhũ 'ar pe tapi'iruhu ke hapu. Ame'ẽ myrape aja asak. Ame'ẽ myrape keruhũ wyr pe amõ ta'ã rehe ihẽ asak. Ame'ẽ ta riki Tupã je'ẽha ke kome'ẽ ywy keruhũ rupi pandu pandu ame'ẽ ta ke. A'erehe ame'ẽ ta ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta jukwa. Ame'ẽ ta ke ngã mupyrara rahã, tapijar te'e we Kirisutu rehe har pandu pandu. Hijar ym. ¹⁰ Ame'ẽ ta hãtã pandu:

—Sawa'e! Pyrãtã te hũ ame'ẽ ke nde. Katu te ame'ẽ ke nde. Nde erepandu ame'ẽ ke nde erema'ema'e katu. Peme'ẽ ywy keruhũ pe nde rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ixo. Ame'ẽ ta

pe nde erepandu ta: “Pehẽ katu ym” aja. Myja rahã, ame'ẽ ta pe aja nde erepandu ta my? Myja rahã ame'ẽ ta ke nde eremupyrara ta my tĩ? — aja Tupã pe pandu.

¹¹ Ame'ẽ ta pame katu te pe mundeha tuwyr te ame'ẽ ke amõ me'ẽ me'ẽ. (Aja rahã, ipy'a juhyk ame'ẽ ta ke, aja mujekwa.) Pe, pandu: “Peharõ we rĩ. Pehẽ aja Tupã je'ẽha ke amõ ta pandu pandu tĩ. Pehẽ mu ta aja ame'ẽ ta tĩ. Ame'ẽ ta ke pehẽ aja Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta jukwa ta kũ tĩ. A'ewan ym we rĩ. A'ewan jukwa rahã, ihẽ amupyrara ta” aja Tupã pandu.

¹² A'engi paper kyndaha awa po wajar peteĩhar ke Arapuharan Ra'yr mopok. (Kirisutu ke a'e.) Kyndaha mopok rahã, ywy ke katak te hũ. Pe, warahy pihun oho. Pan pihun xuru rã, ame'ẽja saka warahy pihun oho. (Aja rahã, kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta pyrara te hũ ta aja mujekwa.) Jahy aja tĩ. Awa ruwy aja pirã oho. (Pyrara te hũ ta ngã aja mujekwa tĩ.) ¹³ Jahy rata ta u'ar tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ pe u'ar. Ywytu keruhũ peju rahã, ma'eywa jakyr ke u'ar, aja jahy rata ta u'ar tĩ. (Aja rahã, kapitã ta ke muputu'u ta, aja mujekwa.) ¹⁴ Ywa kanim oho tĩ. Paper ke amõ mamã. Aja ywa kanim oho. (Aja rahã, ma'e ke uwak ta aja mujekwa.) Pe, ywy'ã keruhũ henda ngi tyryk tĩ. Ypa'ũ aja tĩ. Henda ngi tyryk tĩ. (Aja rahã, uwakiha uhyk ta, aja mujekwa.) ¹⁵ Pe, kapitã keruhũ ta kanim oho. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ixo ame'ẽ ta ke ame'ẽ ta. Kapitã ta aja tĩ. Kanim oho tĩ. Sonda tama'e kapitã ta aja tĩ. Kanim oho tĩ. Upa ima'ehũ ame'ẽ ta aja tĩ. Kanim oho tĩ. Pyrãtã te hũ ame'ẽ ta aja tĩ. Kanim oho tĩ. Upa katu te amõ ta aja tĩ. Amõ pe paraky te'e ame'ẽ ta ke aja tĩ. Kanim oho tĩ. Juehe paraky ame'ẽ ta ke aja tĩ. Kanim oho tĩ. Upa katu te aja tĩ. Kanim oho tĩ. Itakwar keruhũ rupi kanim oho. Ywy'ã keruhũ rehe ita keruhũ ihĩ. Ame'ẽ wyr pe kanim oho tĩ. ¹⁶⁻¹⁷ Upa ame'ẽ ta pukái hũ. Ywy'ã

keruhū pe pukái hū. Ita keruhū pe pukái hū tī. Kuja riki pukái:

—Jande ke pejupyk. Jande ke pemukanim tī. Wapyka rehe wapyk ame'ē ke ngi jande ke pemukanim, Tupā ngi. Aja rahā, a'e usak ym ta jande rehe. Arapuharan Ra'yr ngi jande ke pemukanim tī, Kirisutu ngi. Aja rahā, jande rehe usak ym ta a'e tī. Ame'ē tama'e parahyha ngi jande ke pemukanim. Ame'ē ta mokōi riki parahy jande rehe. Ame'ē angaha uhyk riki. Marā ka ym ame'ē ngi uhemihā awa — aja pukái hū ngā.

'Ar rehe anga uhyk rahā, aja ta kŷ.

7

144.000 hetaha jundéu awa ta ke

¹ Upa ame'ē rehe ihē asak. A'engi amō ma'e ihē keraiha aja ihē asak tī. Kuja. Tumeme Tupā je'ēha rahoha ta rehe ihē asak. Ihē Juā. Ame'ē Tupā je'ēha rahoha ta amō koty koty pu'am u'am. Warahy uhemihā koty peteī. Warahy u'ariha koty amō pu'am u'am tī. Warahy jurukwā koty amō tī. Amō warahy jurukwā koty amō tī. Ame'ē ta riki ywytu ke mupyta. A'erehe kome'ē ywy keruhū rupi ywytu peju ym te. Y ramūi 'ar rupi peju ym te tī. ² Pe, amō Tupā je'ēha rahoha rehe ihē asak. Warahy uhemihā koty ngi a'e uwyr. Ipo pe ma'e ke namō ixo. Awa riki Tupā kotyhar ke aja ukwaha ke namō ixo. Ame'ē mangaha riki Tupāma'e ke. A'e riki ixuwe katu te hū ame'ē ke a'e. Pe, ame'ē Tupā je'ēha rahoha pandu. Tumeme Tupā je'ēha rahoha ta pe pandu. Ame'ē ta pe Tupā pandu: “Ihē je'ēha rupi kome'ē ywy keruhū ke pemaī peho. Y ramūi aja tī. Pemaī tī.” Ame'ē Tupā je'ēha rahoha ta pe amō Tupā je'ēha rahoha pandu. ³ Kuja pandu:

—Tupāma'e miasu ta rehe ukwaha pemoī ym rahā we, kome'ē ywy keruhū ke pemujaxer ym we rī. Y ramūi aja tī. Pemujaxer ym we rī. Myra aja tī. Pemujaxer ym we rī. Ipykā rehe ixotyhar ta ukwaha ke pemoī ym rahā we, ma'e ke

pemujaxer ym we rī — aja riki pandu.

⁴ Pe, ngā hetaha mangaha ke ihē pe a'e pandu. Kuja, 144.000 hetaha ta ke. Ame'ē ta pykā rehe ukwaha ke moī. Tupā kotyhar ta ke peme'ē ta, ame'ē ukwaha ke moī. Jundéu awa ta riki amō koty koty jy'ar. Awa py mokōi hetaha ta jy'ariha. Ame'ē ta ngi amō amō ta jo'ok rahā, 144.000 hetaha ta uhyk.

⁵⁻⁸ A'erehe Junda kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho.

Humē kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho tī.

Nga kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho tī.

Ase kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho tī.

Natari kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho tī.

Manase kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho tī.

Simeā kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho tī.

Rewi kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho tī.

Isakar kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho tī.

Semurō kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho tī.

Jose kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho tī.

Menjamī kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho tī.

A'erehe johu upa ngā jy'ar rahā, 144.000 hetaha ta uhyk.

Heta te hū ame'ē ta i'āi

⁹ A'engi ihē ama'ā rahā, heta te hū ame'ē ta ixo. Marā ka ym amō mangaha. Heta te hū riki. Ka'a pe har ta ngi har pete'e ixo. Amō amō awa ta ngi har ta ixo tī. Amō amō ywy pe har ta ixo tī. Amō amō je'ēha pandu ame'ē ta ixo tī. Wapyka ndutar koty ame'ē ta pu'am u'am. Arapuharan Ra'yr ndutar koty pu'am u'am tī. (Kirisutu a'e.) Ame'ē heta te hū ame'ē ta mundeha ituwyr ame'ē namō pame katu te ixo. Aja rahā, Tupā pandu: “Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha ke nixói te pehē pe” aja ngā pe. Ngā po rehe pindo ro aja me'ē namō ixo. (Aja rahā, ame'ē ta ke huwajan ta

muputu'u ym aja mujekwa. Tupã rehe jurujar katuha ke hijar ym, aja mujekwa tĩ.) ¹⁰ Ame'ẽ ta pukái:

—Tupã riki ngã ke muhã katu. A'e riki wapyka rehe wapyk uĩ. Kirisutu riki ngã ke muhã katu tĩ. A'e riki Arapuharan Ra'yr aja a'e — aja.

¹¹ Wapyka juramã rupi upa katu te Tupã je'ẽha rahoha ta pu'am u'am. Tamũi ta aja tĩ. Pu'am u'am tĩ. Tumeme ixuwe katu hũ ame'ẽ ta aja tĩ. Wapyka juramã rupi pu'am u'am tĩ. Pe, wapyka ndutar koty ame'ẽ ta u'ar oup. Upa katu te ame'ẽ ta huwa koty u'ar oup. Aja Tupã rehe ngã py'a ke ngã moĩ moĩ katu. ¹² Pe, ngã pandu:

—Amen! A'e tỹ!

Ne jõ riki katu te me'ẽ ke nde!

Nde riki erekwa katu te ame'ẽ ke nde tĩ!

Nde riki je'ẽha te nde erereko ame'ẽ ke nde tĩ!

Nde riki upa katu te nde eremujã, ame'ẽ ke nde eremondo mondo tĩ.

Nde riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ke nde tĩ. Upa aja te'e ta nde erexo. A'e tỹ! — aja Tupã pe ngã pandu.

¹³ Pe, tamũi ta ngi har peteĩ ihẽ pe pandu:

—Peme'ẽ mundeha ituwyr ame'ẽ namõ pame katu te munde. Awa riki peme'ẽ ta my? My ngi uhyk my? — aja ihẽ pe.

¹⁴ —Sa'e! Ihẽ akwa ym. Nde atu erekwa katu — aja ihẽ apandu ipe.

A'e pandu:

—Mupyraraha keruhũ ngi peme'ẽ ta uhem. Katu uhem. Arapuharan Ra'yr ruwy namõ ngãma'e mundeha kutuk, ame'ẽja saka, a'erehe ituwyr te. (Aja rahã, ngã py'a ke Tupã upa katu te juhyk, aja mujekwa.) Kirisutu riki ame'ẽ Arapuharan Ra'yr aja a'e. ¹⁵ Ame'ẽ ruwy pe ngã py'a juhyk, a'erehe Tupãma'e wapyka ndutar koty a'eta pu'am u'am. A'e ixo, ame'ẽ renda riki Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ aja saka. A'ep tapijar te'e we Tupã rehe ngã py'a ke ngã moĩ moĩ katu. “Ne jõ riki katu te

me'ẽ ke” aja pandu pandu Tupã pe. Putu'u ym panduha. A'ep Tupã ixo, a'erehe marã ka ym ngã ke amõ mahyha. Katu ixo. ¹⁶⁻¹⁷ Kirisutu riki Arapuharan Ra'yr aja a'e. A'e riki katu te ame'ẽ ke, a'erehe johu pyter pe ixo. Ngã py'a juhyk ame'ẽ ta rehe a'e usak katu ta. Arapuharan ta usakiha aja ame'ẽ ta rehe a'e usak katu tĩ. Mundu pe ame'ẽ ta ke a'e raho ta tĩ. Ame'ẽ ngi y ke ame'ẽ ta u'u ta. Ame'ẽ y muxuwe katu hũ ta. (Aja rahã, aja te'e ta hury katu te ixo, aja mujekwa katu.) A'erehe ame'ẽ ta myahy ym te ta tĩ. Hyngwéi ym te ta tĩ. Warahy hakuha pyhyk ym te ta tĩ. Haku ym te ta tĩ. Pe, ngã reha ngi upa katu te eha rykwer ke Tupã mukanim ta. (Aja rahã, pyai ym te ta ngã. Jixi'u ym te ta tĩ.) Aja te'e ta hury katu te ixo — aja ihẽ pe tamũi pandu.

8

Paper kyndaha awa po wajar mokõi har ke mopok

¹ Paper kyndaha awa po wajar mokõihar ke Arapuharan Ra'yr mopok rahã, ywa pe ma'e ke tyapu ym te. Kirisutu riki Arapuharan Ra'yr aja a'e. Hendu te'e u'am. Aja i'i u'am. Mejaor aja u'am. (Upa katu te ngã mukahem hũ, a'erehe hendu te'e u'am. Mupyrara hũ ame'ẽ ke uhyk ta aja ukwa katu, a'erehe ame'ẽ ngi mukahem hũ.) ² A'engi awa po wajar mokõi hetaha Tupã je'ẽha rahoha ta rehe ihẽ asak. Tupã ruwa koty pu'am ame'ẽ ta ke a'eta. Jumi'a pame katu te Tupã me'ẽ a'eta pe.

³ Kome'ẽ ywy keruhũ pe Tupã rehe ipy'a ke jundéu awa ta moĩ moĩ rahã, myrape 'ar pe ma'e pihe katu ame'ẽ ke hapu. Ame'ẽ myrape aja ywa pe ihĩ tĩ. Ame'ẽ rehe amõ Tupã je'ẽha rahoha uhyk oho u'am. Ipo pe ma'e ryruraho. Itatawa rekúi ke raho. Ma'e pihe katu ame'ẽ ke ame'ẽ hyru pe ihĩ. Tupã namõ ixotyhar ta pandu pandu. Ame'ẽ panduha namõ ma'e pihe katu ame'ẽ ke mupara. Ame'ẽ ke Tupã je'ẽha rahoha pe

amō me'ē. A'e riki ame'ē ke myrape 'ar pe moī. Tupā namō panduha ke moī tī. Ma'e pihe katu ame'ē ke namō. Myrape itatawa ke te'e mujā, ame'ē 'ar pe moī. Ame'ē myrape wapyka ndutar koty ihī. ⁴ Tupā ruwa koty ima'e je'ēha rahoha pu'am u'am. Tupā namō ixotyhar ta pandu pandu, ame'ē panduha ipo ngi uhem oho, ame'ēja saka. Ame'ē ke takāxīha namō mupara pu'am oho. Ma'e pihe katu ame'ē ke ukwái. Ame'ē takāxīha namō pu'am oho. ⁵ A'engi ma'e pihe katu ame'ē ryru ke a'e raho. Pe, amō myrape keruhū ngi tata jo'ok. Ame'ē ke hyru pe moī. Ame'ē ke kome'ē ywy keruhū pe a'e ombor. Aja rahā, Tupā tyapu tyapu hū. Tupā pirā pirā hū tī. Kome'ē ywy keruhū katak katak tī.

Jumi'a rehe har

⁶ A'engi awa po wajar mokōi hetaha Tupā je'ēha rahoha ta peju tate. Aja pame katu te jumi'a peju tate. Awa po wajar mokōi hetaha jumi'a ke.

⁷ Jumi'a ke Tupā je'ēha rahoha peteihar peju. Aja rahā, kome'ē ywy keruhū pe tata u'ar. Y rātā ame'ē ke aman aja u'ar tī. Awa ruwy namō mupara aja u'ar. Upa katu te kāpī ke ukwái. Upa katu te kupi'i ukwái tī. Xirik ym ame'ē ke upa katu te ukwái. Myra mahapyrihar ngi har peteī ukwái tī. Aja pame katu te. Ywy ke aja tī. Mahapyrihar ngi har peteī ukwái tī. Aja pame katu te tī.

⁸ Tupā je'ēha rahoha mokōihar jumi'a peju tī. Ywy'ā keruhū aja ihē asak. Upa ukwái ixo, ame'ēja asak. Ame'ē ke y ramūi pe ombor. Aja rahā, mahapyrihar ngi har peteī awa ruwy aja uwak. Y ramūi ke awa ruwy aja uwak. ⁹ Aja rahā y ramūi rupi ixo ame'ē ta ke manō. Mahapyrihar ngi har peteī manō. Y ramūi 'ar rupi jarusu keruhū wata. Mahapyrihar ngi har peteī upa katu te mujaxer. Aja pame katu te.

¹⁰ A'engi Tupā je'ēha rahoha mahapyrihar jumi'a ke peju. Aja rahā, jahy rata keruhū aja u'ar. Kandéi hapy ame'ē ke aja ywa ngi u'ar. Ame'ē

riki y pe u'ar. Y mahapyrihar ngi har peteī pe u'ar. Mundu aja tī. Mahapyrihar ngi har peteī pe u'ar. ¹¹ Y mahapyrihar ngi har peteī iro aja uwak. Ame'ē ke amō u'u rahā, manō riki. Iro riki a'erehe heta ngā manō. [Ame'ē jahy rata keruhū rer: "Iro ame'ē ke" aja riki.]

¹² A'engi Tupā je'ēha rahoha tumemehar jumi'a ke peju. Aja rahā, warahy ke a'e nupā. Mahapyr aja mowok rahā, peteihar ke nupā. Aja rahā, peteihar uwe. Jahy rata ta aja tī. Mahapyr hetaha ngi har peteī nupā. Peteihar uwe tī. Jahy aja tī. Mahapyr aja mowok rahā, peteihar ke nupā. Peteihar uwe tī. Wera rahā, pytun oho tī. Mahapyr mowok rahā, peteihar pytun oho. Pytun rahā, aja tī. Wera ym jahy. Wera ym jahy rata ta tī. Mahapyr mowok rahā, peteihar pytun rahā, pytun te. Upa aja rahā, ma'e mupyraraha uhyk ta, aja mujekwa.

¹³ A'engi ihē ama'ā. Ywate te hū wyrahuran keruhū wewe ixo. Ame'ē rehe ihē asak. Ame'ē pandu ame'ē ke rehe ihē ahendu. Kuja riki:

—Māte hū! Pyrara te hū ta! Amō mahapyr Tupā je'ēha rahoha ta jumi'a ke peju ta. Ame'ē tyapu rahā, kome'ē ywy keruhū pe har ta pyrara te hū ta — aja ihē ahendu.

9

¹ A'engi Tupā je'ēha rahoha awa po wajar peteihar upa har jumi'a ke peju tī. Aja rahā, kome'ē ywy keruhū pe jahy rata u'ar aja ihē asak. Kapitā aja a'e. Ame'ē pe mupyraraha renda kyndaha mopok-iha ke amō me'ē. ² Ame'ē kapitā riki kyndaha mopok. Jahy rata aja ame'ē kapitā. Mupyraraha renda ke pirar. Aja rahā, mupyraraha renda ngi tata takāxīha pu'am hū. Tata keruhū ngi aja takāxīha pu'am te hū. Tate warahy ke muwe. Pytun oho riki. ³ Tata takāxīha ngi tukur ta u'ar hū. Ywy keruhū pe u'ar. Jawajyr pyairo aja me'ē tukur rehe jawajyr ruwái ke

Tupā moī. Ame'ē pe awa ke tukur ta jupi katu. ⁴ Tukur ta pe a'e pandu:

—Kāpī ke pe'u ym. Kupi'i ke aja tī. Pe'u ym tī. Myra ro aja tī. Pe'u ym tī. Ma'e ke aja tī. Pe'u ym tī. Awa pykā rehe ukwaha nixói ame'ē ta ke jō pemahy katu. Awa riki Tupā kotyhar ta ke my, ame'ē ukwaha nixói ame'ē ta ke jō pemahy. ⁵ Ame'ē ta ke jō pemahy. Pejukwa ym. Heta jahy rahā, pemahy. Awa po wajar peteīhar upa jahy hetaha rahā, pemahy — aja riki tukur ta pe Tupā pandu.

Tukur ta ngā ke mahy rahā, jawajyr jupi aja ahyha. ⁶ Ame'ē awa po wajar peteīhar upa jahy hetaha rahā, ngā jupandu ta ngā jupe: “Mā! Ihē pe ahy hū ma'e. Ihē amanō rahā, katu ta my. Ahyha ngi ahem ta my” aja ngā jupe. A'eta manō tar katu te hū. Marā ka ym manōha awa. Tapijar te'e we ahyha.

⁷ Tukur ta kahwa ta aja ihē asak. Kahwa 'ar pe kapitā jumai oho, ame'ē kahwa aja saka. Iākā rehe iākā rehe har aja ihē asak tī. Kapitā keruhū iākā rehe har aja saka. Itatawa ke te'e mujā ame'ē ke ame'ē. Huwa riki sawa'ema'e aja saka tī. ⁸ I'a riki kūjā ta'a aja pukuha. Hāi riki jangwaterāma'e aja saka. Jarō riki. ⁹ Itape ke ipixi'a rehe mujar. Pe, wewe oho rahā, ngā pypo riki tyapu hū. Jumaiha pe myra ujan ame'ē ke kahwa hykí raho, ame'ēja saka tyapu hū ngā pypo ke. ¹⁰ Huwái namō tukur ta ixo. Jawajyr ruwái aja ame'ē. Ame'ē ipyairo pe ngā ke a'eta mahy te hū. Awa po wajar peteīhar upa jahy hetaha rahā, mahy te hū ngā ke. ¹¹ Ame'ē tama'e kapitā keruhū pehī tī. A'e riki ame'ē ta ke mondo mondo. Ame'ē kapitā keruhū Tupā je'ēha rahoha. A'e riki mupyraraha rendama'e kapitā ke tī. Jundéu awa ta je'ēha rahā, kuja her riki: “Amandom” aja. Ngere awa ta je'ēha rahā: “Aporiā” aja her. [Ame'ē riki: “Upa mujaxer ame'ē ke a'e” aja riki.]

¹² Pyraraha peteīhar ke upa. Amō mokōi pyraraha uhyk ta rī.

¹³ A'engi Tupā je'ēha rahoha awa po wajar peteīhar riki peju. Jumi'a ke peju. Tupā ruwa koty myrape keruhū ihī. Kome'ē ywy keruhū rahā, tapi'iruhu ke hapy, ame'ē myrape keruhū aja ywa pe myrape keruhū ihī tī. Ame'ē myrape keruhū ngi amō pandu. Ame'ē ke rehe ihē ahendu. ¹⁴ Kuja Tupā je'ēha rahoha awa po wajar peteīhar pe pandu:

—Y keruhū rake Tupā je'ēha rahoha ke amō kynda. Tumeme kynda. Y rer Eura. Ame'ē ta ke emuhem apo 'y — aja ihē ahendu.

¹⁵ Tumeme Tupā je'ēha rahoha ta ke a'e muhem. Arahā jō muhem. Aja ym rahā, muhem ym ta rī. Arahā jō muhem. Ame'ē wera rahā, ame'ē jahy rahā, ame'ē warahy 'ar rahā jō muhem. Arahā, mahapyr hetaha ta ngi har peteī a'eta jukwa. Aja pame katu te. Upa katu te kome'ē ywy keruhū pe har ta aja riki. Mahapyr hetaha ta ngi har peteī a'eta jukwa katu te. ¹⁶ Kahwa 'ar pe oho ame'ē ta hetaha mangaha ke ihē pe Tupā je'ēha rahoha pandu. Heta te hū riki. Marā ka ym awa mangaha. Kuja, 200.000.000 hetaha ta riki.

¹⁷ Pe, ihē keraiha aja ihē asak. Kahwa 'ar pe oho ame'ē ta rehe ihē asak. Itape ke ipixi'a rehe sawa'e ta mujar. Tata pirāha aja pirā ame'ē ke mujar tī. Pirā namō howy mupara tī. Sasi ita aja howyha. Amō itawa mupara tī. Enxo aja itawaha. Kahwa ākā riki jangwateran ākā aja saka. Juru ngi tata aja uhem. Tata takāxīha aja uhem tī. Enxo aja inēha uhem tī. ¹⁸ Ame'ē kahwa juru ngi uhem ame'ē pe heta te hū kome'ē ywy keruhū pe har ta ke jukwa. Ame'ē mahapyr mahyha pe jukwa. Tata pe jukwa. Tata takāxīha pe aja tī. Jukwa tī. Enxo pe aja tī. Jukwa tī. Upa ame'ē ta pe jukwa. Kuja hetaha. Mahapyr hetaha ngi har peteī jukwa. Aja pame katu te. Aja kome'ē ywy keruhū pe har ta ke jukwa. ¹⁹ Kahwa ta juru ngi uhem ame'ē pe jukwa. Huwái pe mahy tī. Huwái riki mbói ākā aja

saka. Ame'ë pe ngã ke su'u. Aja mahy hũ.

²⁰ Kahwa ta juru ngi uhem ame'ë pe jukwa te hũ ngã ke. Amõ heta te hũ pyta we rĩ. Kahwa ta juru ngi uhem ame'ë pe jukwa ym ame'ë ta ke ame'ë ta. Heta te hũ pyta we rĩ. Mahyha usak tipe. Ipy'a ke ame'ë ta muruwak ym rĩ. Tupã koty muruwak ym rĩ. Ipo pe te'e mujã ame'ë ke rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ we rĩ. Kuja, ãjã ta rehe ipy'a ke tapijar te'e we moĩ moĩ we rĩ. Itatawa ke te'e ma'e'ã mujã ame'ë ke rehe tapijar te'e we ipy'a moĩ moĩ we rĩ. Itatuwyr ke te'e mujã ame'ë ke rehe aja tĩ. Ipy'a moĩ moĩ we rĩ. Itatawaran ke te'e mujã ame'ë ke rehe aja tĩ. Ipy'a moĩ moĩ we rĩ. Ita ke te'e mujã ame'ë ke rehe aja tĩ. Ipy'a moĩ moĩ we rĩ. Myra ke te'e mujã ame'ë ke rehe aja tĩ. Ipy'a ke tapijar te'e we moĩ moĩ we rĩ. Upa ame'ë ke usak ym ma'e ke. Hendu ym tĩ. Wata ym tĩ. Ame'ë ke rehe ipy'a ke tapijar te'e we ngã moĩ moĩ. Katu ym aja. ²¹ Tupã koty ipy'a ke muruwak ym riki. Amõ ke jukwa. Ame'ë ngi muruwak ym. Amõma'e ke mukanim raho. Ame'ë ngi muruwak ym tĩ. Kũjã rehe ka'u te'eha ngi muruwak ym tĩ. Sawa'e rehe ka'u te'eha ngi muruwak ym tĩ. Paje ma'ema'eha ngi muruwak ym tĩ. Tupã koty ipy'a ke muruwak ym. Tapijar te'e we ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e we rĩ.

10

Paper ra'yr mamã ame'ë ke

¹ A'engi amõ Tupã je'ëha rahoha rehe ihẽ asak. Ihẽ Juã. Ame'ë je'ëha rahoha riki pyrãtã te hũ ame'ë ke a'e. Ywa ngi a'e wyjy uwyr. Ywa takãxĩha juramã rupi ihĩ. Iãkã rehe har riki maju'ã aja saka. Huwa hendy hũ. Warahy aja hendy te hũ. Itymã riki tata pirãha aja hendy. ² Ipo pe paper ra'yr mamã ame'ë ke reko. Pirar aja ihĩ. Ipy iyywa katu kotyhar y ramũi pe pyrũ. Ipy iyywa'i kotyhar ywy rehe pyrũ tĩ. ³ Pe, a'e pukái. Ame'ë riki jangwateran je'ëha aja tyapuha. Upa pukái rahã, Tupã tyapuha tyapu hũ.

Ame'ë pe je'ëha ke mujywyr. Awa po wajar mokõi hetaha tyapu te hũ. Je'ëha mujywyr. ⁴ Ame'ë upa rahã, ihẽ ahendu ame'ë ke amupinim ta tipe. Ywa ngi ihẽ pe amõ pandu:

—Anĩ. Tupã tyapuha awa po wajar mokõi hetaha pandu ame'ë ke emupinim ym. Emujekwa ym tĩ — aja ihẽ pe.

⁵ A'engi iyywa ke Tupã je'ëha rahoha ywa koty mupuku. Y ramũi pe pyrũ. Ywy rehe pyrũ tĩ. Ame'ë je'ëha rahoha riki iyywa katu kotyhar ke mupuku.

⁶ A'e pandu:

—Tupã riki ixuwe katute hũ ame'ë ke a'e. Uhã te hũ ame'ë ke a'e tĩ. Ywa ke a'e mujã. Kome'ë ywy keruhũ mujã tĩ. Y ramũi mujã tĩ. Upa katu te ame'ë pe ixo ame'ë ta ke mujã tĩ. A'e je'ëha rupi jete har te ke ihẽ apandu. Harõ ym te ta apo 'y. (Upa ame'ë ta ke a'e mukanim ta.) ⁷ Tupã je'ëha rahoha awa po wajar mokõihar jumi'a ke peju rahã, ma'e ke Tupã ma'e ta. Yman mujekwa ym ngã pe ma'e ke rĩ. Ame'ë ke mujekwa ta apo 'y. Yman ima'e je'ëha ke pandu ame'ë ta pe pandu. Ima'e miasu ta ke ame'ë ta. Mujekwa ta kÿ — aja Tupã je'ëha rahoha pandu.

⁸ A'engi ywa ngi ihẽ pe pandu, a'e riki ihẽ pe pandu tĩ:

—Y ramũi pe pyrũ. Ywy rehe pyrũ tĩ. Ame'ë Tupã je'ëha rahoha po pe paper mamã ame'ë ke ihĩ. Pirar aja ihĩ. Ame'ë ke epyhyk eho — aja ihẽ pe.

⁹ Ame'ë Tupã je'ëha rahoha koty ihẽ aho. Apandu ipe:

—Ihẽ pe paper mamã ame'ë ke emuwyr — aja ipe.

—Hã! Epyhyk rahã! E'u tĩ. Nde juru pe eir aja he'ë ta. Nde pusu pe ihon rahã, hái ta — aja a'e pandu ihẽ pe.

¹⁰ Ipo ngi ame'ë paper ra'yr mamã ame'ë ke ihẽ apyhyk. Pe, ame'ë ke ihẽ a'u. Ihẽ juru pe he'ë riki. Pe, upa ihẽ a'u rahã, ihẽ pusu pe hái aja uwak oho. (He'ë aja rahã, ma'e ke Tupã mujekwa ame'ë ke rehe ihẽ rury katu. Hái aja rahã, amõ we pyraraha uhyk ta, aja ihẽ akwa, a'erehe ihẽ apyai.)

11 Pe, ihē pe pandu:

—Amō we Tupāma'e myrandu ke nde erepandu ta tī. Amō ywy pe har ta rehe har nde erepandu ta tī. Amō amō awa ta rehe har aja tī. Amō amō je'ēha pandu ame'ē ta rehe har aja tī. Amō amō kapitā keruhū ta rehe har aja tī. Upa ame'ē ta rehe har nde erepandu ta tī — aja ihē pe pandu.

11

Mokōi Tupāma'e myrandu ke pandu ame'ē ta ke

¹ Myra ra'yr mangaha ke ihē pe Tupā muwyr. Ihē Juā. Ihē pe Tupā pandu:

—Ywa pe har ihē rehe ngā jumu'eha renda keruhū ke emanga eho. Myja tihaha my? Emanga eho. A'ep ihē rehe ipy'a ke moī moī ame'ē ta ixo. Heta ngā ixo. Ame'ē hetaha ke emanga tī. A'ep myrape keruhū ihī tī. Ame'ē tihaha emanga tī. Ame'ē riki kome'ē ywy keruhū pe ihī, ame'ēja saka. Tapi'iruhu ke ame'ē 'ar pe hapy, ame'ē ke ame'ē. ² Ihē rehe ngā jumu'eha renda keruhū soroka ke emanga ym. Ame'ē renda ke jundéu awa aja ym ame'ē ta pe ihē ame'ē, a'erehe emanga ym. Ihē kotyhar aja ym ame'ē ke a'eta. A'etama'e renda ke aja saka ta. Ok ta katu te ame'ē ke a'eta mai ta, Jerusarē ok ta ke. Heta jahy rahā, aja te'e ta. Kuja, 42 jahy rahā, mai ta. (Aja rahā, ihē kotyhar ta ke mahy ta, aja mujekwa.)

³—Ihē rehe har pandu ame'ē ta ke ihē amondo ta. Mokōi amondo ta. Ima'e mundeha pan xuru rāi ame'ē ke ta. (Aja rahā, pyai aja mujekwa. Ngā py'a Tupā koty muruwak ym, a'erehe pyai, aja mujekwa.) Heta jahy rahā, ihēma'e myrandu ke ame'ē ta pandu pandu ta. Kuja, 42 jahy rahā, pandu ta. Ame'ē 42 jahy hetaha 1.260 weraha — aja ihē pe Tupā pandu.

⁴Kome'ē ywy keruhū pe har tama'e kapitā keruhū ke Tupā. Huwa koty mokōi ma'e weraha tymā i'āi. Ame'ē riki Tupāma'e myrandu pandu pandu ame'ē ta ke. Mokōi i'āi. Myra

Tupā ruwa koty i'āi tī. Mokōi i'āi. Oriwé'y ke. Ame'ē riki myrandu pandu pandu ame'ē ta ke aja tī. Mokōi i'āi tī. ⁵ Ame'ē mokōi myrandu pandu pandu ame'ē ta ke amō ta mahy ta tipe rahā, tata ke juru ngi uhem. Mokōihar ta juru ngi uhem. Ame'ē riki huwajan ta ke upa jukwa ta. Aja ame'ē mokōihar ta ke mahy tar katu ame'ē ta ke upa jukwa ta. ⁶ Heta jahy rahā, Tupāma'e myrandu ke ame'ē mokōihar ta pandu pandu rahā, Tupā je'ēha rupi ma'e ke a'eta ma'ema'e ta. Arahā aman pe pandu ta: “Epyta” aja. Aja rahā, aman ukyr ym te ta. Myrandu pandu pandu ixo rahā, ukyr ym te ta. Tupā je'ēha rupi mundu pe pandu ta tī: “Awa ruwy aja ewak!” aja. Aja rahā y riki awa ruwy aja uwak ta oho. A'eta putar rahā pame katu te, upa ma'e ahyha ke kome'ē ywy keruhū pe har ta pe mondo mondo ta katu. Tupā je'ēha rupi mondo mondo ta katu.

⁷ Myrandu ke upa pandu pandu rahā, mupyraraha renda ngi so'o jarō aja me'ē uhem ta. Ame'ē riki mokōihar ta namō jumai mai ta. Pe, ame'ē mokōihar ta ke so'o jarō aja me'ē riki muputu'u ta. Jukwa ta tī.

⁸ Ame'ē mokōihar ta rete riki awa rape rupi pete'e túi. (Jaxer ame'ē ta ke aja ngā ukwaha naī, a'erehe jy-tym ym awa.) Ok ta katu te ame'ē rape rupi pete'e túi. Jerusarē ok ta rape ame'ē. Yman ame'ē ok ta pe ima'e kapitā keruhū ke ngā jukwa tī. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe jukwa. Ame'ē Jerusarē ok ta pe har ta riki Sondo ok ta pe har ta aja tī. Tupā ke a'eta putar ym tī, aja mujekwa. Eji ywy pe har ta aja tī. Tupā ke a'eta putar ym tī, aja mujekwa tī. ⁹ Hete rehe amō amō ywy pe har ta usak ta. Amō amō ka'a pe har ta aja tī. Usak ta tī. Amō koty koty je'ēha pandu ame'ē ta aja tī. Usak ta tī. Amō amō awa ta aja tī. Hete rehe usak ta tī. Mahapyr wera rahā, amō ixu'a rupi aja te'e usak ta. “Hete ke pejytym ym” aja ngā pandu. Pete'e túi.

¹⁰ Ame'ē mokōihar ta manō, a'erehe

kome'ë ywy keruhũ pe har ta hury katu. Ahyha namõ kome'ë ywy keruhũ pe har ta ke ame'ë mokõi Tupã je'ëha pandu ame'ë ta mupyrara hũ. Apo manõ, a'erehe kome'ë ywy keruhũ pe har ta huryha mujã. Pe, ma'e katu ame'ë ke a'eta me'ë me'ë ngã jupe. ¹¹ Ajame'ë ke mahapyrihar weraha asa oho, amõ ixu'a rupi asa oho rahã, ame'ë ta'ã ke Tupã mujywy muwyr tĩ. Ywytu aja peju muwyr. Pe, a'eta kwera katu pu'am. A'eta rehe usak ame'ë ta upa mukahem hũ. ¹² Pe, ame'ë mokõi Tupã je'ëha pandu ame'ë ta pe Tupã pandu. Ywa ngi pandu:

—Se ywate pejur! — aja.

Ame'ë ta ruwajan ta usak u'am rahã, ywa pe ame'ë mokõihar ta jupir oho. Ywa takãxĩha 'ar pe jupir oho. ¹³ Arahã ywy riki katak hũ. Ok ta ke mujaxer. Jande popa har ngi har peteĩ mujaxer. Ywy katak hũ ame'ë ke ngã ke jukwa tĩ. Kuja, 7.000 hetaha ngã ke jukwa. Amõ pyta ame'ë ta mukahem hũ. Pe, Tupã pe pandu: “Ne jõ riki katu te me'ë ke. Ywa pe har ke nde” aja riki.

¹⁴ Pyraraha mokõihar upa. Pahar pyraraha mahapyrihar uhyk ta tĩ.

Jumi'a awa po wajar mokõihar ke

¹⁵ Ajame'ë ke jumi'a ke Tupã je'ëha rahoha awa po wajar mokõihar peju. Ywa pe pukái pukái hũ, ame'ë rehe ihẽ ahendu. Kuja pukái:

—Tupã riki kome'ë ywy keruhũ pe har tama'e kapitã keruhũ. Tupã mondo ame'ë ke aja tĩ. (Kirisutu ke a'e.) Aja te'eha kapitã keruhũ ke a'e. Upa ym te ta ame'ë — aja pukái.

¹⁶ Aja rahã, tamõi ta huwa koty u'ar oup. Kuja, 24 tamõi hetaha ta u'ar oup. Tupã ndutar koty ame'ë ta wapyk uĩ. Myrape 'ar kapitã keruhũma'e saka, ame'ë pe wapyk uĩ. Ame'ë ta riki huwa koty u'ar oup. (Aja Tupã rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ.) ¹⁷ A'eta pandu:

“Tupã! Jandema'e sawa'e te nde! Pyrãtã te hũ ame'ë ke nde.

Yman nde erexo. Apo pete'e nde erexo tĩ. Uhã te hũ ame'ë ke nde.

Nema'e pyrãtã te ha namõ ngã ke nde eremondo mondo apo, a'erehe: ‘Ne jõ riki katu te me'ë ke' aja japandu nde pe.

¹⁸ Nema'e mupyraraha angaha uhyk, a'erehe amõ amõ ywy pe har ta parahy nde rehe.

Manõ ame'ë ta ke nde eremukwera katu ta, pe, ame'ë ta ke nde eremupyrara ta tĩ. Ame'ë angaha uhyk tĩ. A'erehe ngã parahy nde rehe tĩ.

Kome'ë ywy keruhũ ke mujaxer ame'ë ta ke nde eremupyrara ta tĩ. Mupyraraha renda pe nde eremondo ta tĩ. Ame'ë angaha uhyk tĩ.

Nde kotyhar ta anĩ. Upa nde kotyhar ta pe ma'e katu ame'ë ke nde ereme'ë ta. Ame'ë angaha uhyk tĩ.

Ne je'ëha pandu ame'ë ta pe ma'e katu ame'ë ke nde ereme'ë ta tĩ. Ame'ë ta nema'e miasa ta ke.

Upa katu te nde rehe ipy'a ke moĩ moĩ ame'ë ta pe aja tĩ. Ma'e katu ame'ë ke nde ereme'ë ta tĩ.

Kapitã keruhũ ta ke. Je'ëha reko ym te aja jupe, ame'ë ta ke tĩ. Upa ame'ë ta pe ma'e katu ame'ë ke nde ereme'ë ta tĩ. Ame'ë angaha rehe uhyk tĩ” aja tamõi ta pandu.

¹⁹ Ywa pe Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ aja ihĩ. Ame'ë ke pirar. Aja rahã, kaixã rehe usak awa. Ame'ë kaixã pe ymanihar Tupã je'ëha ihĩ. Moise pe Tupã mujekwa, ame'ë je'ëha ke. Pe, Tupã pirã pirã. Tupã tyapuha tyapu hũ tĩ. Ywy ke katak hũ tĩ. Johu ngã pandu pandu hũ, aja tyapu tyapu hũ tĩ. Aman aja y rãtã ukyr hũ tĩ.

12

Kũjã ke. Mbói keruhũ ke tĩ.

¹ Ajame'ë ke ywa pe ma'e ke uhem. Ame'ë rehe ihẽ asak rahã: “Mã!” aja ihẽ akwa. A'ep kũjã i'ãi. Ima'e mundeha warahy hendyha aja saka. Jahy rehe pyrũ u'am, aja i'ãi. Iãkã

rehe har namō i'āi. Ame'ē rehe jahy rata aja hendyha ihī tī. Kuja awa py mokōi hetaha jahy rata ta ke ihī.

² Imembyr u'ar tate, a'erehe ahy ipe. Imembyr ahy, a'erehe kūjā ahem riki.

³ Pe, amō ma'e ke ywa pe uhem tī. “Mā!” aja ihē akwa tī. Mbói keruhū petú. Pirā riki. Heta iākā ke. Kuja awa po wajar mokōi hetaha aja iākā. I'ak namō ixo tī. Kuja jande popa hetaha aja i'ak ke. Iākā rehe pame katu te iākā rehe har ihī. Kapitā keruhūma'e aja ame'ē. ⁴ Ywa ngi jahy rata ta ke a'e pyhyk. Huwái pe pyhyk. Mahapyr hetaha ngi har peteī pyhyk. Aja pame katu te. Pe, pyhyk rahā, kome'ē ywy keruhū pe ombor. Pe, kūjā ruwa koty a'e harō u'am. Imembyr u'ar rahā, pahar a'e u'u ta, a'erehe a'e harō u'am.

⁵ Pe, imembyr u'ar. Sawa'e ra'yr u'ar. A'e riki kome'ē ywy keruhū pe har tama'e kapitā keruhū wan ta. Ngā ke a'e mondo mondo katu te ta. Pe, ta'yn ke amō pyhyk raho. Tupā rake pyhyk raho. Tupāma'e wapyka katu te ame'ē rake pyhyk raho. ⁶ Awa nixói te ame'ē pe kūjā ujan oho. Amō renda ke Tupā moī katu. A'ep kūjā oho. A'ep kūjā ke amō ta mahy ym ta, ame'ē renda ke. A'ep heta wera rahā, 1.260 wera rahā, usak katu ta ehe. Kūjā rehe Tupā usak katu ta.

⁷ Ajame'ē ke ywa pe jumai maiha uhyk. Minge, a'e riki Tupā je'ēha rahoha tama'e kapitā keruhū. Inamō amō heta Tupā je'ēha rahoha ta ixo. Pe, Minge ta namō mbói keruhū jumai mai riki. Mbói keruhū namō ixo ame'ē ta jumai mai tī. Amō Tupā je'ēha rahoha ta ke ame'ē ta tī. ⁸ Pe, mbói keruhū ke Minge ta muputu'u. Ywa ngi muhem mondo. Ywa pe mbói keruhū pyta ym ta tī. Inamō ixo ame'ē ta aja tī. Pyta ym ta tī. ⁹ Ywa ngi mbói keruhū ke Minge ta muhem mondo. Ame'ē riki ymanihar mbói ke. Her Satana. Amō her ājā ramūi. A'e riki kome'ē ywy keruhū pe har ta ke muka'u te'e hū. Kome'ē ywy keruhū pe mbói ke Minge ta ombor mondo. Mbói kotyhar ta ke ombor

mondo tī. Ame'ē ta riki Tupā je'ēha rahoha ta ke tī. Ame'ē ta ke Minge ta ombor mondo tī.

¹⁰ Ajame'ē ke ywa pe amō pukái, ame'ē ke rehe ihē ahendu. Kuja pandu:

—Apo Satanama'e pyrātāha ngi ngā ke Tupā jo'ok. Kapitā keruhū te aja pyrātāha ke a'e mujekwa. Tupā mondo ame'ē ke je'ēha te reko, ame'ē ke mujekwa tī. (Kirisutu ke a'e.) Tupā ruwa koty pu'am ame'ē ke jande mu ta rehe har je'ē je'ē hū. Ame'ē riki Satana ke. (Ājā ramūi a'e.) Juru ai riki. Wera rahā aja te'e ixo. Pytun rahā aja tī. Aja te'e ixo tī. Ame'ē ke ywa ngi Minge ta muhem mondo. (Mā! Katu tiki.) ¹¹ Tupā rehe jurujar katuha ke jande mu ta hijar ym. Satana ke a'eta muputu'u aja riki. (Ājā ramūi ke a'e.) Kirisutu riki Arapuharan Ra'yr aja a'e. Huwy pe jande mu ta py'a juhyk, a'erehe Satana ke a'eta muputu'u aja ixo tī. Jetehar te ke rehe a'eta jurujar katu, ame'ē ke pandu pandu, a'erehe Satana ke a'eta muputu'u, aja ixo tī. A'eta ke amō ta jukwa tate rahā, tapijar te'e we Tupā rehe jurujar katu. Ajahap manō.

¹² —Satana ke ywa ngi Minge ta muhem mondo. A'erehe pehē rury katu pexo. Upa ywa pe har ta! Pehē rury katu pexo. Tupā je'ēha rahoha ta! Pehē rury katu pexo tī. Ywy keruhū pe har ta anī. Mā! Pyrara hū ta. Y ramūi 'ar rupi wata ame'ē ta aja tī. Pyrara hū ta tī. Pehē koty Satana wyjy uwyr. (Ājā ramūi a'e.) Parahy hū a'e. Weraha heta ym te ta a'e ma'ema'eha ke, a'erehe parahy te hū a'e — aja riki amō pandu.

¹³ “Mā! Ihē ke ywy keruhū pe a'eta ombor muwyr” aja mbói keruhū ukwa rahā, kūjā ke a'e mahem oho. Sawa'e ra'yr muhem, ame'ē kūjā ke mahem oho. ¹⁴ Mokōi wyrahuran keruhū pypo aja Tupā me'ē ipe, kūjā pe. Ame'ē pe awa nixói te ame'ē pe a'e wewe oho. Ame'ē renda ke Tupā moī katu. A'ep 1.260 wera rahā, Tupā usak katu ehe. A'erehe mbói keruhū mahy ym kūjā ke. ¹⁵ Pe, juru ngi y

keruhũ ke mbóí keruhũ muhem. Aja y keruhũ pe kũjã ke munde ta raho tipe. ¹⁶ Anĩ. Ywy riki owok. Y keruhũ mbóí keruhũ juru ngi muhem, ame'ẽ ke upa owokiha pe u'ar oho. (A'erehe kũjã ke y jukwa ym.) Ywy owok ame'ẽ pe upa y u'ar oho. ¹⁷ A'erehe kũjã rehe mbóí keruhũ parahy hũ we rĩ. A'erehe, imembyr ta ke a'e mupyrara hũ oho. Imembyr pyta ame'ẽ ta ke mupyrara hũ oho. Ame'ẽ imembyr ta riki Tupã je'ẽha rehe hendu katu ame'ẽ ta ke a'eta. Jetehar te ke Jesu mujekwa, ame'ẽ ke a'eta pandu pandu tĩ. Hajar ym riki. Ame'ẽ ta riki kũjã membyr ta tĩ. Ame'ẽ ta ke mbóí keruhũ mupyrara hũ oho. ¹⁸ Pe, y ramũi rymy'y rehe mbóí keruhũ pu'am u'am.

13

So'o jarõ aja me'ẽ ke

¹ Ajame'ẽ ke y ramũi ngi so'o jarõ aja me'ẽ uhem. Ame'ẽ ke rehe ihẽ asak. Ihẽ Juã. Heta iãkã ihĩ. Kuja awa po wajar mokõi hetaha ihĩ. I'ak heta tĩ. Kuja jande popa hetaha i'ak ke. I'ak ta rehe pame katu te iãkã rehe har ihĩ. Kapitã keruhũma'e aja ame'ẽ. Iãkã rehe pame katu te ma'e her ke amõ mupinim. Ame'ẽ ta rer Tupã rehe juru ai ame'ẽ ke. ² So'o jarõ aja me'ẽ jangwate aja ihẽ asak. Hãi riki jangwateran aja saka. Ipy riki usu aja pyrãtã te hũ ame'ẽ ke ame'ẽ. Mbóí keruhũ riki ima'e pyrãtãha ke mondo ipe, so'o jarõ aja me'ẽ pe. Mbóí keruhũ je'ẽha te reko, ame'ẽ ke a'e me'ẽ ipe tĩ, so'o jarõ aja me'ẽ pe tĩ. Mbóí keruhũ pandu ipe: "Ihẽma'e wapyka rehe ewapyk" aja. (Aja rahã, ngã ke so'o jarõ aja me'ẽ mondo mondo ta tĩ.) ³ Heta iãkã ngi har peteĩ riki kyse mungãiha rape ihĩ. Manõ ta tipe. Ame'ẽ ka'ẽ oho, a'erehe manõ ym. "Mã!" aja upa kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ukwa. Pe, ixotyhar ta aja ame'ẽ ta uwak. ⁴ Mbóí keruhũ je'ẽha te reko, ame'ẽ ke so'o jarõ aja me'ẽ pe a'e me'ẽ, a'erehe mbóí keruhũ rehe ipy'a ke ngã moĩ

moĩ katu. So'o jarõ aja me'ẽ rehe ipy'a ke ngã moĩ moĩ katu tĩ. Ngã pandu:

—So'o jarõ aja me'ẽ pyrãtã te hũ. A'e aja nixói amõ. Marã ka ym a'e ke muputu'u awa — aja riki naĩ.

⁵ Pyrãtãha ke so'o jarõ aja me'ẽ pe mbóí keruhũ mondo, a'erehe Tupã rehe juru ai. So'o jarõ aja me'ẽ juru ai Tupã rehe tĩ. Tupã aja a'e jupe tĩ. Pe, heta jahy, 42 jahy rahã, ame'ẽ riki je'ẽha te reko. Ngã ke mondo mondo hũ. ⁶ A'e pandu pandu:

—Tupã jaxer ai riki. Her riki jaxer ai tĩ. Hekoha katu ym tĩ. Ywa pe har ta katu ym tĩ. Upa jaxer ai riki — aja so'o jarõ aja me'ẽ pandu naĩ.

⁷ Mbóí keruhũ pandu ipe: "Tupã kotyhar ta namõ ejumai eho" aja. Pe, a'e jumai mai oho. Tupã kotyhar ta ke a'e muputu'u ta tĩ. Mbóí keruhũ pandu ipe tĩ: "Nde riki upa ka'a pe har tama'e kapitã keruhũ ke. Amõ amõ ywy pe har tama'e kapitã keruhũ ke tĩ. Amõ koty koty je'ẽha pandu ame'ẽ tama'e kapitã keruhũ ke nde tĩ. Amõ amõ awa tama'e kapitã keruhũ ke nde tĩ" aja so'o jarõ aja me'ẽ pe. ⁸ Upa kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ngã py'a ke moĩ moĩ ehe, so'o jarõ aja me'ẽ rehe. Kome'ẽ ywy keruhũ Tupã mujã ym rahã we, paper rehe uhã te hũ ame'ẽ ta rer a'e mupinim. Ame'ẽ rehe her nixói ame'ẽ ta riki so'o jarõ aja me'ẽ rehe ngã py'a moĩ moĩ. Ame'ẽ paper riki Kirisutuma'e ke. A'e ke amõ ta jukwa. A'e riki Arapuharan Ra'yr aja a'e.

⁹ "Myrandu rehe pehendu katu! ¹⁰ Amõ ke huwajan pyhyk ta raho aja me'ẽ rahã, aja oho ta a'e. Amõ ke kyse pe huwajan jukwa ta aja me'ẽ rahã, aja kyse pe jukwa ta ame'ẽ ke. Aja rahã, Tupã kotyhar ta ipy'ahu te'e hendu ta me'ẽ te'e. Tapijar te'e we Tupã rehe jurujar katu ta me'ẽ te'e tĩ" aja riki pandu.

¹¹ Ajame'ẽ ke amõ so'o jarõ aja me'ẽ ihẽ asak. (Mokõihar ke ame'ẽ.) Ywy ngi a'e uhem aja saka. I'ak mokõi namõ ixo. Arapuhame ra'yr aja saka ame'ẽ. Pe, mbóí keruhũ aja a'e pandu tĩ. ¹² So'o jarõ aja me'ẽ uhem py.

Ame'ë je'ëha rupi ma'e ke mokõihar ma'ema'e katu. Upa kome'ë ywy keruhũ pe har ta pe a'e pandu: "So'o jarõ aja me'ë uhem py. Pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu ehe. Mungáiha rape ka'ë ame'ë ke namõ a'e ixo. Pehẽ py'a pemoĩ moĩ ehe" aja so'o jarõ aja me'ë mokõihar pandu. ¹³ Ma'e ke so'o jarõ aja me'ë ma'ema'e katu. Mokõihar ke a'e. Marã ka ym amõ ma'eha. Ame'ë ke a'e ma'ema'e katu. Upa ngã usak u'am rahã, ywa ngi tata ke a'e mujy muwyr. Kome'ë ywy keruhũ pe mujy muwyr. ¹⁴ Uhem py so'o jarõ aja me'ë huwa koty ma'e ke a'e ma'ema'e katu. Pyrãtãha ke mbói keruhũ muwyr ipe, so'o jarõ aja me'ë mokõihar pe. A'erehe marã ka ym amõ ma'eha. Ame'ë ke a'e ma'ema'e katu. Aja upa kome'ë ywy keruhũ pe ixo ame'ë ta ke a'e muka'u te'e. Ame'ë ta pe a'e pandu:

—I'ã ke pemujã. So'o jarõ aja me'ë'ã ke pemujã. Iãkã ke kyse puku pe amõ mungái. Manõ ym a'e. Ame'ë ma'e'ã ke pemujã — aja riki ngã pe.

¹⁵ Pyrãtãha ke mbói keruhũ muwyr ipe. A'erehe ame'ë'ã ke so'o jarõ aja me'ë mokõihar peju. So'o jarõ aja me'ë uhem py, ame'ë'ã ke peju. Aja rahã, ixuwe katu pu'am. Aja rahã, je'ëha uhem ipe. Pe, ame'ë pandu: "Ihẽ rehe ipy'a ke ngã moĩ moĩ ym rahã, ame'ë ta ke pejukwa" aja kwera ramõ ame'ë pandu. ¹⁶ Upa awa ta pe so'o jarõ aja me'ë pandu. Mokõihar ke a'e. Kuja pandu. "Ma'e ngã ukwaha ke pehẽ pykã rehe pemoĩ. Pehẽ po jywa katu kotyhar rehe pemoĩ tĩ. Upa ngã pe aja pepandu. Kapitã keruhũ aja ixo ame'ë ta pe pepandu tĩ. Je'ëha reko ym te ame'ë ta pe aja tĩ. Pepandu tĩ. Ima'ehũ namõ ixo ame'ë ta pe aja tĩ. Pepandu tĩ. Ima'e ym te ame'ë ta pe aja tĩ. Pepandu tĩ. Amõ ta te'e paraky ame'ë ta pe aja tĩ. Aja me'ë ijar aja ixo ame'ë ta pe aja tĩ. Pepandu tĩ. Upa ngã pe aja me'ë pepandu. ('Ngã ukwaha ke pehẽ pykã rehe pemoĩ. Pehẽ po jywa katu kotyhar rehe pemoĩ tĩ' aja pepandu)" aja so'o jarõ aja me'ë pandu. ¹⁷ Ame'ë ngã ukwaha nixói

rahã, marã ka ym ma'e ke muhepyha. Marã ka ym ma'e ke jo'okiha amõ ngi tĩ. Ame'ë ngã ukwaha riki so'o jarõ aja me'ë rer ke. Her moĩ ym rahã, ukwaha mangaha ke moĩ ta.

¹⁸ Mã! Ukwa katu ta me'ë te'e awa. Ukwa katu ame'ë ke, aja amõ ixo rahã, mã peja ngã ukwaha ke emanga. So'o jarõ aja me'ë ukwaha mangaha ke emangarahã! Ame'ë ukwaha mangaha sawa'e rer aja ame'ë. Kuja ukwaha ke: 666 aja riki.

14

Kirisutu namõ ixotyhar ta ixo

¹ Ajame'ë ke ihẽ ama'ã rahã, ywy'ã keruhũ rehe Arapuharan Ra'yr pu'am u'am, ame'ë ke rehe ihẽ asak. (Kirisutu a'e.) Ywy'ã keruhũ rer Siã. (Ame'ë Jerusarẽ ok ta pyahu, aja ngã ukwa.) Inamõ heta te hũ ixotyhar ta ixo. Kuja, 144.000 hetaha ta ixo. Ame'ë ta pykã rehe Kirisutu rer pame katu te amõ mupinim. (Aja rahã, ixotyhar ta ke aja mujekwa.) Ipái rer mupinim tĩ. (Aja rahã, ixotyhar ta ke aja mujekwa tĩ.) ² Pe, ywa ngi panduha uwyr. Ame'ë ke rehe ihẽ ahendu. Ita pupur keruhũ aja ahendu. Tupã tyapuha keruhũ aja tĩ. Araraperan ke nupãha ta hykýi, aja panduha tyapuha uwyr. Ame'ë ke rehe ahendu tĩ. ³ Pe, wapyka ndutar koty 144.000 hetaha ta pu'am u'am tĩ. Jyngariha pyahu ame'ë ke a'eta jyngar u'am. Tumeme ixuwe katu hũ ame'ë ta huwa koty aja tĩ. Jyngar u'am tĩ. Tamõi ta ruwa koty aja tĩ. Jyngar u'am tĩ. Ame'ë 144.000 hetahama'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe Kirisutu muhepy. Kome'ë ywy keruhũ pe har ta ngi jo'ok riki. Ame'ë ta jõ riki ame'ë jyngariha pyahu ame'ë ke jumu'e katu. Amõ ta anĩ. ⁴ Ame'ë ta riki kũjã rehe pyta ym te. Sawa'e jeje te'e ixo ame'ë ta ke, aja ame'ë ta ixo. Arapuharan Ra'yr oho. (Kirisutu a'e.) Haikwer rupi ame'ë ta oho tĩ. Ame'ë tama'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe Kirisutu muhepy. Kome'ë ywy keruhũ pe har ta ngi har ame'ë ta ke Tupã pe me'ë

py, ame'ēja saka. Arapuharan Ra'yr pe me'ē py, ame'ēja saka tī. ⁵ Te'e pandu ym te ame'ē ta, aja ukwa katu awa. Anī te ame'ē ta. Katu ame'ē ta ke ame'ē ta.

Mahapyr Tupā je'ēha rahoha ta ke

⁶ Ajame'ē ke amō Tupā je'ēha rahoha rehe ihē asak. Ywate wewe oho ixo. Upa katu te kome'ē ywy keruhū pe har ta pe myrandu katu ke a'e pandu raho. Ame'ē myrandu upa ym te ta. Uhā te hū, aja saka. Ame'ē ke upa amō amō awa ta pe pandu raho. Upa ka'a pe har ta pe aja tī. Pandu raho tī. Upa amō koty koty je'ēha pandu ame'ē ta pe aja tī. Pandu raho tī. Upa amō amō ywy pe har ta pe aja tī. Myrandu katu pandu raho tī.

⁷ Hātā a'e pandu:

—Upa kome'ē ywy keruhū pe har ta ke Tupā mutyryk tyryk ta. A'e riki ngā pe pandu ta: “Nde katu.” Anī rahā: “Nde katu ym” aja. Ame'ē angaha uhyk apo 'y. A'erehe: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja pepandu ipe. Pehē py'a ke pemoī moī katu ehe tī. A'e riki ywa ke mujā. Kome'ē ywy keruhū aja tī. Mujā tī. Y ramūi aja tī. Mujā tī. Upa mundu aja tī. A'e riki mujā tī — aja Tupā je'ēha rahoha pandu.

⁸ Petēhar upa rahā, Tupā je'ēha rahoha mokōihar pandu:

—Mambiro ok ta keruhū ke Tupā mai! Upa katu te mai! Upa ngā ke a'e muka'u te'e hū, a'erehe Tupā aja ym ame'ē ke rehe ngā py'a ke ngā moī moī. Kawī ngi ka'u ame'ēja saka riki — aja pandu.

⁹ Mokōihar upa pandu rahā, Tupā je'ēha rahoha mahapyrihar pukái:

—So'o jarō aja me'ē rehe ipy'a ke amō moī moī rahā, (ame'ē ke rehe Tupā parahy te hū ta.) So'o jarō aja me'ē'ā rehe ipy'a ke amō moī moī rahā, aja tī. (Ame'ē ta rehe Tupā parahy te hū ta tī.) Ipykā rehe ame'ē ukwaha moī rahā, aja tī. (Ame'ē ta rehe Tupā parahy te hū ta tī.) Ipo rehe ame'ē ukwaha moī rahā, aja tī. (Ame'ē ta rehe Tupā parahy te hū ta tī.) ¹⁰ Kawī iro te ame'ē ke amō

u'u, aja Tupā parahy te ha ke pyhyk ta. Ame'ē ke kawī ryru pe Tupā moī, ame'ēja saka. Ame'ē ta ke tata pe a'e mupyrara ta. Enxo ukwái ixo ame'ē pe mupyrara ta tī. Ahy hū ta. Ame'ē mupyraraha ke Tupā je'ēha rahoha ta katu te ame'ē ta usak ta. Arapuharan Ra'yr usak ta tī. (Kirisutu a'e.) ¹¹ Tata pe mupyrara riki. Ame'ē tata takāxīha aja te'eha pu'am u'am. Upa ym te ta. Ahy te hū. Putu'u ym te riki. Wera rahā, putu'u ym. Pytun rahā, aja tī. Putu'u ym tī. So'o jarō aja me'ē rehe ipy'a moī moī, ame'ē ta pyrara te hū. Putu'u ym te. So'o jarō aja me'ē'ā rehe ipy'a moī moī, ame'ē ta pyrara te hū tī. Her ukwaha ke moī ame'ē ta aja tī. Ahyha putu'u ym te ta tī — aja Tupā je'ēha rahoha pandu. Mahapyrihar ke ame'ē.

¹² Tupā je'ēha rehe hendu katu ame'ē ta ipy'ahu te'e hendu ta me'ē te'e. Jesu rehe tapijar te'e we jurujar katuha hijar ym ame'ē ta ipy'ahu te'e hendu ta me'ē te'e tī. Tupā kotyhar ta aja ixo ta me'ē te'e tī.

¹³ Ajame'ē ke ywa ngi panduha uwyr. Ame'ē ke rehe ihē ahendu. Kuja pandu:

—Kuja emupinim. Apo har jan-dema'e kapitā keruhūma'e parakyha ke amō ta ma'ema'e ixo. Tupā je'ēha ke pandu pandu ame'ē ke ima'e parakyha ke. Aja ixo rahā, ame'ē ta ke amō ta jukwa. Aja rahā, mā hury katu ame'ē ta ke a'eta — aja ahendu.

Tupā'ā pandu:

—A'e tŷ! Ame'ē ta paraky te hū. Apo putu'u katu te ta. Paraky te hū, a'erehe ma'e katu ame'ē ke Tupā me'ē ta. Ame'ē namō ixo, a'erehe hury katu te ta — aja riki.

Ngā ke Tupā je'ēha rahoha ta muj'ar

¹⁴ A'engi ihē asak rahā, ywa takāxīha ituwyr ame'ē rehe ihē asak. Ame'ē 'ar pe awa aja wapyk uī. (Kirisutu a'e.) Iākā rehe har namō ihī. Kapitā keruhūma'e aja ame'ē. (Aja rahā, upa katu te huwajan ta ke a'e muputu'u, aja mujekwa katu.)

Itatawa ke te'e mujã ame'ẽ ke iãkã rehe har. Kyse apar haimbe ame'ẽ ke ipo pe pyhyk reko. ¹⁵ Pe, amõ Tupã je'ẽha rahoha uhem. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ngi uhem. Tupã koty ngi uhem. Ywa takãxĩha 'ar pe wapyk uĩ ame'ẽ pe hãtã a'e pandu:

—Angaha uhyk riki. Kyse apar pe ma'e tyarõ ame'ẽ ke emondok. Ematyr. Kome'ẽ ywy keruhũma'e ke tyarõ riki — aja ipe.

¹⁶ Pe, takãxĩha 'ar pe wapyk ame'ẽ ke kyse apar pe mondok. Kome'ẽ ywy keruhũma'e tyarõ ame'ẽ ke mondok. Ame'ẽ ke matyr. (Aja rahã, kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke mujy'ar ta. Ixotyhar ta ke ixoty a'e mujy'ar, aja mujekwa.)

¹⁷ A'engi ywa pe har Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ngi amõ Tupã je'ẽha rahoha rehe ihẽ asak. Kyse apar haimbe ame'ẽ ke a'e pyhyk reko tĩ.

¹⁸ Ajame'ẽ ke amõ Tupã je'ẽha rahoha rehe ihẽ asak. Ame'ẽ riki tata harõha ke. Tata usakiha ke a'e tĩ. Myrape keruhũ rake ngi a'e uwyr. Kome'ẽ ywy keruhũ pe rahã, tapi'iruhu ke hany, ame'ẽ myrape keruhũ aja saka. Pe, kyse apar haimbe ame'ẽ ke pyhyk reko. Ame'ẽ pe pandu.

—Ma'eywa ke kyse apar pe emondok. Uwa ame'ẽ ma'eywa ke. Peme'ẽ ywy keruhũ pe uwa ty túi. Tyarõ riki, a'erehe a'ep emondok eho — aja pandu.

¹⁹ A'erehe kome'ẽ ywy keruhũ pe Tupã je'ẽha rahoha mondok uwyr. Hymbo ngi uwa ke mondok. Ame'ẽ ke tykwer jamiha renda pe ombor. Ame'ẽ jamiha renda Tupã parahy te ha aja saka. ²⁰ Ok ta kurar sorokap jamiha renda ihĩ. Ame'ẽ pe uwa ke jami. Awa ruwy aja tykwer uhem hũ ingi. Y tiha aja uhem. Manga rahã, tyypha riki peteĩ met, amõ met ixu'ap tyypha. Pukuha manga rahã, 300 kiro met pukuha. (Upa aja rahã, kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke Tupã je'ẽha rahoha ta mujy'ar ta. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ke a'eta. Pe,

ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara te hũ ta. Awa ruwy uhemihã aja ahy te hũ ta ngã ke, aja mujekwa.)

15

Ma'e ahyha a'ejõhar ke

¹ Ajame'ẽ ke ywa rehe amõ ma'e rehe ihẽ asak tĩ. Ame'ẽ ke ihẽ asak rahã: “Mãte we ame'ẽ te a'e my!” aja ihẽ akwa. Kuja ihẽ asak. Tupã je'ẽha rahoha ta awa po wajar mokõi hetaha rehe ihẽ asak tĩ. Kuja ame'ẽ ta pyhyk reko. Ma'e ahyha awa po wajar mokõi hetaha ke. Ame'ẽ riki a'ejõhar ke. Ame'ẽ ke Tupãma'e parahy te ha ke. A'ejõhar ke ame'ẽ.

² Pe, y ramõi aja ihẽ asak. Waruwa aja ame'ẽ. Tata namõ mupara aja riki. Pe, so'o jarõ aja me'ẽ koty ipy'a ke muruwak ym ame'ẽ ta rehe ihẽ asak. Tapijar te'e we Tupã rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke a'eta. Ame'ẽ so'o jarõ aja me'ẽã koty ipy'a ke muruwak ym tĩ. Ame'ẽma'e ukwaha ke moĩ ym tĩ, ipykã rehe. Ame'ẽ ta rehe ihẽ asak. Y ramõi aja ame'ẽ rake pu'am u'am. Ame'ẽ ta pe pame katu te araraperan ke Tupã me'ẽ me'ẽ. Ame'ẽ ke ngã jywa rehe ngã pyhyk u'am. ³ Moise mu'e, ame'ẽ jyngariha ke ame'ẽ ta jyngar u'am. A'e riki Tupãma'e miasu ke. Arapuharan Ra'yr rehe ame'ẽ ta jyngar u'am tĩ. (Kirisutu ke a'e.) Kuja jyngar:

“Tupã! Jandema'e sawa'e te nde! Pyrãtã te hũ ame'ẽ ke nde.

Mã! Nde erema'ema'eha riki katu te ame'ẽ ke.

Jetehar rupi ma'e ke nde erema'ema'e katu. Katu te ha rupi nde erema'ema'e katu tĩ.

Upa amõ amõ ywy pe har tama'e kapitã keruhũ te nde.

⁴ Sawa'e! Nde rehe upa ngã hendu katu ta.

Upa ngã pandu ta: ‘Ne jõ riki katu te me'ẽ ke’ aja.

Nde pe ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te.

Jetehar rupi nde erema'ema'e, ame'ẽ ke rehe upa ngã usak, a'erehe nde rehe upa katu te amõ amõ

ywy pe har ta ngā py'a ke moī moī ta uwyr” aja riki jyngar.

⁵ Ajame'ē ke ywa pe har Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū rehe ihē asak. Hukwen pirar aja asak. A'ep so'o pirer ke te'e mujā aja ihī. Ame'ē so'o pirer ok keruhū: “Ko Tupā ixo” aja ame'ē mujekwa. ⁶ Pe, Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū ngi Tupā je'ēha rahoha ta uhem. Awa po wajar mokōi hetaha ke. Ma'e ahyha awa po wajar mokōi hetaha namō ixo ame'ē ta ke a'eta. Ima'e mundeha hendy hū ame'ē ke namō ixo. Katu te ame'ē ke. Ipixi'a rupi ma'e pukwar-ihā ihī. Itatawa ke te'e mujā ame'ē ke. ⁷ Ame'ē ta pe ma'e ke amō me'ē. Tumeme ixuwe katu hū ame'ē ta ngi har peteī me'ē ma'e ke. Kuja, ita rekūi awa po wajar mokōi hetaha. Itatawa ke te'e mujā ame'ē ke. Ame'ē pe Tupā parahyha tyryhem ihī. Ame'ē ke Tupā je'ēha rahoha awa po wajar mokōi hetaha ta pe me'ē. Tupā riki uhā te hū ame'ē ke a'e. ⁸ Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe tata takāxīha pu'am hū u'am. Tupā katu te ha ke ame'ē mujekwa. Ima'e pyrātā te ha ke mujekwa tī. Ma'e ahyha awa po wajar mokōi hetaha ke Tupā je'ēha rahoha ta jyhē ta. Ame'ē upa ym rahā we, marā ka ym Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe ixeha awa. Tupā je'ēha rahoha awa po wajar mokōi hetaha ta ma'e ahyha ke jyhē ta.

16

Tupāma'e parahyha ke

¹ Ywa pe har Tupāma'e ngā jumu'eha renda keruhū ngi amō hātā pandu. Ame'ē ke rehe ihē ahendu. Ihē Juā. Tupā je'ēha rahoha ta pe hātā pandu: “Peho! Ita rekūi pe ihī ame'ē ke pejyhē peho. Awa po wajar mokōi hetaha ita rekūi ke. Ame'ē pe Tupāma'e parahyha ke ihī. Ywy keruhū pe pejyhē peho” aja ahendu.

² Tupā je'ēha rahoha peteīhar jyhē oho. Kome'ē ywy keruhū pe ita rekūi pe ihī ame'ē ke jyhē oho. Aja rahā pere ahy te hū ame'ē ke awa ta rehe

uhem. So'o jarō aja me'ē ukwaha reko ame'ē ta rehe uhem. Ipykā rehe ukwaha ihī. Ipo rehe aja tī. Ihī tī. Upa ame'ē ta rehe pere uhem. So'o jarō aja me'ēā rehe ipy'a ke amō ta moī moī, ame'ē ta rehe pere ahy te hū ame'ē ke uhem tī.

³ A'engi Tupā je'ēha rahoha mokōihar ita rekūi pe ihī ame'ē ke jyhē tī. Y ramūi pe jyhē. Aja rahā, y riki awa ruwy aja uwak. Manō ame'ē ruwy aja ame'ē. Upa katu te y rupi ixo ame'ē ta ke manō. Pyta we ym te.

⁴ A'engi Tupā je'ēha rahoha mahapyrihar ita rekūi pe ihī ame'ē ke jyhē tī. Y pe ombor. Mundu pe aja tī. Ombor tī. Upa y riki awa ruwy aja uwak tī. ⁵ Pe, Tupā je'ēha rahoha pandu ame'ē ke rehe ihē ahendu. A'e riki y harōha ke. Y usakiha ke tī. Kuja pandu:

—Tupā! Katu te ame'ē ke nde. Ngā ke nde eremupyrara. Ame'ē ke katu. Yman nde erexo. Apo pete'e nde erexo tī. Nde ruhā te hū ame'ē ke nde. ⁶ Nde kotyhar ta ke ngā jukwa. Huwy muhem riki. Nde je'ēha pandu ame'ē ta ke aja tī. Jukwa tī. A'erehe ngā pe awa ruwy aja nde eremondo. Ame'ē ke a'eta u'u, ame'ēja saka. (Aja rahā, huwy muhem, aja ame'ē ta ke Tupā jukwa tī, aja mujekwa.) Aja katu a'eta pe — aja pandu.

⁷ Pe, myrape keruhū koty ngi amō pandu, ame'ē ke rehe ihē ahendu. Kome'ē ywy keruhū pe rahā, myrape keruhū 'ar pe tapi'iruhu ke hany. Ame'ē myrape keruhū aja ame'ē. Kuja pandu: “Tupā! Jandema'e sawa'e te ke nde! Pyrātā te hū ame'ē ke nde. Jetehar rupi ngā ke nde eremupyrara ta. Nde eremupyrara ta rahā, katu tiki ame'ē tī” aja ahendu.

⁸ A'engi Tupā je'ēha rahoha tumemehar ita rekūi pe ihī ame'ē ke jyhē tī. Warahy rehe jyhē. Aja rahā, warahy haku te hū oho. A'erehe ngā pirer ke hany, aja riki. ⁹ Warahy haku te hū. Ngā pirer ke hany. A'erehe Tupā pe a'eta pandu: “Nde katu ym” aja ipe naī. (Tupā riki ma'e ahyha ke muwyr, aja ngā ukwa

a'erehe Tupã rehe juru ai.) Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ngi ipy'a ke ngã muruwak ym. Tupã koty muruwak ym. “Katu te ame'ë ke nde” aja Tupã pe pandu ym ngã.

¹⁰ A'engi Tupã je'ëha rahoha awa po wajar peteihar upa har ita rekúi pe ihĩ ame'ë ke jyhë tĩ. So'o jarõ aja me'ë ma'e wapyka rehe jyhë. Aja rahã, hekoha rupi pytun te oho. A'e riki ngãma'e kapitã keruhũ aja ixo. Upa ame'ë renda rupi pytun te oho. Hembe ke a'eta su'u su'u rãi u'am. Ahy te hũ ngã, a'erehe hembe ke su'u su'u u'am. ¹¹ Pe, a'eta pandu: “Tupã! Ywa pe har ke nde! Katu ym te nde” aja riki naĩ. Ahy te ngã ixo. Pere hũ tĩ. Ahy riki a'erehe Tupã rehe juru ai. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ngi ngã muruwak ym. Tupã koty muruwak ym.

¹² A'engi Tupã je'ëha rahoha awa po wajar peteihar ita rekúi pe ihĩ ame'ë ke jyhë tĩ. Y pe jyhë. Y rer Eura. Aja rahã, y riki upa katu te typa oho. A'erehe ame'ë y renda rupi kapitã keruhũ uwyr ta. Warahy uhemiha kotyhar kapitã keruhũ ame'ë. Y rapyrer rupi uwyr ta.

¹³ A'engi ajã ta rehe ihë asak. Mahapyr asak. Jaxer ai te ame'ë ta ke a'eta. Kururu aja ame'ë ta rehe asak. Mbói keruhũ juru ngi peteĩ uhem. Amõ riki so'o jarõ aja me'ë juru ngi uhem tĩ. Tupã je'ëha pandu ame'ë ran juru ngi amõ uhem tĩ. Aja asak tĩ.

¹⁴ Ajã ta ke ame'ë ta. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke a'eta ma'ema'e katu. Ame'ë mahapyr ajã ta riki upa katu te kapitã keruhũ ta ke mujy'ar. Kome'ë ywy keruhũ rupi ixo ame'ë ta kapitã keruhũ ta ke mujy'ar. Jumaiha rehe mujy'ar. Tupã namõ jumai ta. A'e riki pyrãtã te hũ ame'ë ke a'e.

¹⁵ —Pesarahã! Awa ukwa ym ha rupi ma'e mukanĩha uhyk uwyr. Aja amõ harõ ym rahã, ihë ajur ta. Amõ ukwer ym, aja ixo rahã, hury katu ame'ë ke a'e. Ukwer ym, aja ima'e mundeha ke rehe amõ usak katu. Peta kũ, aja ixo. Aja rahã, jawe te'e aja wata ym. Jawe te'e rahã, huxĩ ta. Peta

kũ, aja amõ ixo rahã, huxĩ ym ta — aja riki Kirisutu pandu.

¹⁶ Pe, ma'e renda pe kapitã keruhũ ta ke ajã ta mujy'ar. Ame'ë renda rer: “Amangẽnõ.” Aja riki jundẽu awa ta je'ëha ipe.

¹⁷ A'engi Tupã je'ëha rahoha awa po wajar mokõihar ita rekúi pe ihĩ ame'ë ke jyhë tĩ. Ywate ngi jyhë. Ywa pe har Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ihĩ. Ame'ë pe wapyka ihĩ. Kapitã keruhũma'e aja ame'ë. Ame'ë ngi Tupã hãtã pandu. Kuja. “Upa katu te riki” aja pandu. ¹⁸ Pe, Tupã pirã pirã hũ. Tupã tyapuha tyapu hũ tĩ. Kome'ë ywy keruhũ katak te hũ tĩ. Sawa'e ke Tupã mujã, ame'ë ngi har aja ywy ke katak ym. Mãte hũ katak hũ. Ywy katak hũ, ame'ë 'ar koty te we hũ ame'ë katakiha. ¹⁹ Ame'ë ok ta keruhũ owok. Mahapyr pyngwer aja owok. Upa amõ amõ ywy pe ok ta ihĩ, ame'ë ta ke upa mujaxer tĩ. Mambiro ok ta ke Tupã harái ym. Ame'ë pe har ta ke a'e mupyrara te hũ. Ame'ë ta pe pandu: “Ihẽma'e ita rekúi ngi kawĩ pe'u” aja pandu. (Aja rahã, Tupãma'e parahy te ha ke ame'ë ta pyhyk.) ²⁰ Upa ypa'ũ riki kanim oho. Upa ywy'ã keruhũ kanim oho tĩ. ²¹ Ywa ngi aman aja y rãtã ukyr tĩ. Y rãtã keruhũ riki. Puhýi ame'ë. Kuja, 40 kir puhýiha riki ukyr. Ywy pe har ta rehe ukyr. Pe, ame'ë ta Tupã rehe juru ai. “Katu ym nde” aja pandu naĩ. Y rãtã keruhũ ukyr rahã, ahy te hũ. A'erehe Tupã rehe juru ai.

17

Kũjã katu ym ame'ë rehe har

¹ Ajame'ë ke Tupã je'ëha rahoha awa po wajar mokõi hetaha ngi har peteĩ uwyr ihë koty. Ame'ë Tupã je'ëha rahoha ta ita rekúi pyhyk reko ame'ë ke. Awa po wajar mokõi hetaha ita rekúi ke. Pe, ihë rehe uhyk rahã, ihë pe pandu:

—Ejur! Y rymy'y rehe ame'ë ok ta keruhũ ngã mujã. Myja me'ë ame'ë ke Tupã mai ta my? Ame'ë ke nde pe ihë amujekwa ta. Ame'ë ok ta keruhũ riki kũjã ka'u te'e aja saka.

² Ame'ë kūjā rehe kome'ë ywy keruhū pe har tama'e kapitā keruhū ka'u te'e. (Aja rahā, ame'ë ok ta pe har ta ma'ema'eha ke rehe ngā py'a ke ngā moī moī. Ipy'a moī ehe, a'erehe kūjā ka'u te'e aja ame'ë.) Ame'ë kūjāma'e kawī ke kome'ë ywy pe har ta u'u tī. Ame'ë kawī ma'e ka'u te'eha aja saka. (Aja rahā, ame'ë ok ta pe har ta aja ma'e ka'u te'eha ke ngā ma'ema'e tī, aja mujekwa) — aja ihē pe pandu.

³ Ihē py'a rehe Tupā'ā ihī katu. Ihē Juā. Pe, ihē ke Tupā je'ēha rahoha pyhyk raho. Awa nixóí te ame'ë pe pyhyk raho. A'ep kūjā rehe ihē asak. So'o jarō aja me'ë pirā ame'ë ke rehe asak tī. Ame'ë kupe 'ar pe kūjā wapyk uī. Hete rupi her ihī. Tupā rehe juru ai, ame'ë rer riki heta ihī. Pe, ame'ë so'o jarō aja me'ë heta iākā namō ixo. Awa po wajar mokōi hetaha iākā. I'ak heta tī. Jande popa hetaha i'ak ke. ⁴ Kūjāma'e mundeha katu te. Pan pirangwer ke te'e mujā ame'ë ke te'e ame'ë mundeha. Pan pirā amō tī. Itatawa ke te'e ma'e ke mujā, ame'ë ke mundeha rupi moī moī tī. Aja mukatuha. Itara'yr muhepy hū ame'ë ke moī moī tī. Pero moī tī. Pu'yr aja ame'ë. Aja mukatuha tī. Ipo pe ita rekúí ra'yr ke a'e pyhyk reko. Itatawa ke te'e mujā ame'ë ke. Tyryhem riki. Upa ma'e ka'u te'eha ma'ema'e ame'ë ke ihī ipe. Upa katu te jaxer ai ame'ë ke ihī ipe tī. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe upa ma'e ke ita rekúí ra'yr pe ihī. ⁵ Ipykā rehe her ke amō mupinim. Myja me'ë ame'ë rer my? Yman ame'ë ke ukwa ym awa rī. Kuja her. “Mam-biro ok ta keruhū ke. Upa kūjā ka'u te'e ame'ë tama'e kapitā keruhū aja ame'ë. Kome'ë ywy keruhū pe upa ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ë tama'e kapitā keruhū ke a'e tī. Kūjā ke a'e” aja riki. ⁶ Tupā kotyhar ta ruwy ngi kūjā ka'u, aja ihē asak. Jesu rehe jurujar katuha ke hijar ym, ame'ë ta ke amō ta jukwa. Ame'ë ta ruwy ngi ka'u tī. (Aja rahā, Tupā kotyhar ta ke kūjā jukwa, aja mujekwa ngā pe. Jesu rehe jurujar katuha ke hijar ym

ame'ë ta ke jukwa tī, aja mujekwa tī.)

Ame'ë kūjā rehe ihē asak rahā: “Mā!” aja ihē akwa. ⁷ Aja rahā, ihē pe Tupā je'ēha rahoha pandu:

—Nde eremukahem rahā, katu ym. Myja me'ë ame'ë kūjā my? Yman ame'ë ke amō ukwa ym rī. Ame'ë ke nde pe ihē amujekwa ta apo 'y. So'o jarō aja me'ë rehe har ihē amujekwa ta tī. Ame'ë kupe 'ar pe kūjā wapyk. Iākā kuja hetaha, awa po wajar mokōi. I'ak kuja hetaha tī, jande popa. ⁸ Ame'ë so'o jarō aja me'ë ixo kwe. Apo anī. Nixóí apo 'y. Mupyraraha renda ngi uhem Tate. Jumai ta oho a'e. Pe, a'e ke Tupā jukwa ta. Ame'ë so'o jarō aja me'ë rehe kome'ë ywy keruhū pe har ta usak rahā: “Mā!” aja ukwa. Ame'ë ta rer ke paper rehe nixóí. Uhā te hū ame'ë ta rer aja ym. Kome'ë ywy keruhū ke Tupā mujā ym rahā we, uhā te hū ame'ë ta rer ke paper rehe a'e mupinim. Ame'ë rehe nixóí te ame'ë ta rer. Ame'ë so'o jarō aja me'ë ixo kwe. Apo nixóí 'y. Manō riki. Uwyr ta tī.

⁹ —Apo ukwa katu ame'ë ke ukwa ukwa ta me'ë te'e. Iākā awa po wajar mokōi hetaha riki ywy'ā awa po wajar mokōi hetaha ke. Ame'ë 'ar pe kūjā wapyk uī. Aja rahā, ok ta riki ywy'ā awa po wajar mokōi ihī, aja mujekwa. Ame'ë ok tama'e kapitā keruhū awa po wajar mokōi hetaha ixo tī. ¹⁰ Awa po wajar peteihar upa hetaha upa 'y. Nixóí apo 'y. Awa po wajar peteihar riki kapitā keruhū kote'e ixo apo 'y. Amō riki awa po wajar mokōihar uhyk ym we uwyr rī. Ame'ë uhyk uwyr rahā, jahy heta ym rahā, kapitā keruhū aja ixo ta tī. ¹¹ So'o jarō aja me'ë ixo kwe. Apo nixóí 'y. Ame'ë riki awa po wajar mahapyrihar ke a'e. Ame'ë riki awa po wajar mokōi ngi har peteī a'e. Jumai oho. Pe, a'e ke Tupā jukwa ta.

¹² —I'ak jande popa rehe nde eresak. Ame'ë riki kapitā keruhū jande popa hetaha ta. Ame'ë ta kapitā keruhū aja ixo ym we rī. Uhyk ta kŷ. So'o jarō aja me'ë namō ame'ë

ta ke kapitā keruhū aja amō mu'am ta. I'i atu we ym rahā, kapitā keruhū aja ixo ta tī. ¹³ Ame'ē kapitā keruhū jande popa hetaha ma'ema'e. Ame'ē ke peteihar aja ma'ema'e. So'o jarō aja me'ē pe ame'ē ta pandu: “Nde riki jandema'e kapitā keruhū ke apo 'y. Jande je'ēha rupi ma'e ke ema'ema'e katu” aja so'o jarō aja me'ē pe pandu. ¹⁴ Arapuharan Ra'yr namō so'o jarō aja me'ē jumai ta oho. (Kirisutu ke a'e.) Kapitā keruhū jande popa hetaha aja tī. Jumai ta oho tī. Pe, ame'ē ta ke Arapuharan Ra'yr muputu'u ta. A'e riki kapitā keruhū te. “Ihēma'e ke pehē” aja Kirisutu pandu ame'ē ta jumai oho inamō tī. “Ihē koty ejur” aja Kirisutu pandu ame'ē ta jumai oho inamō tī. Ixotyhar ta jurujar katuha ke hijar ym ame'ē ta jumai oho inamō tī. So'o jarō aja me'ē ke a'eta muputu'u ta oho tī. Kapitā keruhū ta ke muputu'u ta tī — aja Tupā je'ēha rahoha pandu.

¹⁵ Ihē pe Tupā je'ēha rahoha pandu tī:

—Y rehe nde eresak. Ame'ē 'ar pe kūjā ka'u te'e pyrū. Ame'ē y riki amō amō ywy pe har ta ke. Amō amō awa ta ke tī. Amō koty koty je'ēha pandu ame'ē ta ke tī. Amō amō ka'a pe har ta ke tī. ¹⁶ Kūjā ka'u te'e ame'ē ke i'ak jande popa hetaha putar ym ta. So'o jarō aja me'ē aja tī. Putar ym ta kūjā ke tī. Upa katu te kūjāma'e ke jo'ok ta ingi. Jawe te'e aja a'e ke ame'ē ta mupyta ta ixo. (Aja rahā, a'e ke muputu'u ta, aja mujekwa.) Kūjā rukwer ke u'u ta, ame'ēja saka ta. Kūjā ke tata pe hapy ta, ame'ēja saka upa katu te mujaxer ta tī. (Aja rahā, kūjā riki kapitā keruhū aja putar ym aja mujekwa.) ¹⁷ Tupā pandu: “Ihē aputar ame'ē ke kapitā keruhū ta ma'ema'e ta. Ihē aputariha ke ipy'a rehe ihē amoī ta, a'erehe ihē aputar ame'ē ke a'e ma'ema'e ta” aja a'e pandu. A'erehe kapitā keruhū ta pandu: “Nde riki jandema'e kapitā keruhū ke apo 'y. Jande je'ēha rupi ma'e ke ema'ema'e katu” aja so'o jarō aja me'ē pe pandu. A'erehe so'o jarō

aja me'ē riki kapitā keruhū aja ixo. Tupā pandu ame'ē ke upa uhyk ym rahā we, aja ixo ta ame'ē.

¹⁸ —Kūjā rehe nde eresak, ame'ē riki ok ta keruhū ke. Ame'ē ok ta keruhū ngi je'ēha uhem, ame'ēja saka. Upa kome'ē ywy keruhū pe har tama'e kapitā keruhū ke mondo mondo. A'erehe ame'ē ok ta keruhū je'ēha te reko, ame'ēja saka — aja ihē pe Tupā je'ēha rahoha pandu.

18

Mambiro ok ta ke upa katu te mujaxer

¹ Ajame'ē ke amō Tupā je'ēha rahoha rehe ihē asak. Ihē Juā. Ywa ngi wyjy uwyr a'e. Je'ēha te reko. Katu te ame'ē ke a'e. Hendy hū. Ima'e hendyha namō kome'ē ywy keruhū ke muwera hū. ² A'e hātā pandu:

—Mambiro ok ta upa katu te mujaxer. Ma'e jaxer ai ame'ē rekoha ke apo 'y. A'ep ājā ta ixoha renda ke apo 'y. Ājā jaxer ai ame'ē ta pehī riki. A'ep ma'ewyra jaxer ame'ē ke ixo tī. Ma'ewyra amō u'u ym ame'ē ke pehī tī. ³ (Ame'ē ok ta mujaxer ym rahā, pewe ihī rahā,) ma'e ka'u te'eha riki kawī aja saka. Ame'ē ngi upa amō amō ywy pe har ta ka'u. Aja rahā, ame'ē ma'e ka'u te'eha ke amō amō ywy pe har ta ma'ema'e tī. Ame'ē ok ta pe har ta aja kome'ē ywy keruhūma'e kapitā keruhū ta ma'ema'e tī. Pe, upa ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. Ame'ē ok ta rehe māte hū ma'e ke ihī. Ma'e ke muhepy ame'ē ta muhepy hepy hū. Aja matyr hū tamatarer ke. Muka'u te'eha rupi pyhyk hū. Katu ym aja — aja riki Tupā je'ēha rahoha pandu.

⁴ Pe, ywa ngi amō pandu ame'ē ke rehe ihē ahendu.

“Ihē kotyhar ta! Ame'ē ok ta ngi pehem peho!

Ame'ē ok ta pe har ta aja ma'e ka'u te'eha pema'ema'e ym pexo tī.

Ame'ē ok ta pe har ta ke ihē amupyrara ta. Pehem peho ingi. (Aja rahā, ame'ē ta aja

pehē ke ihē amupyrara ym ta tĩ.)

⁵ Upa ma'e ka'u te'eha ke a'ep pe har ta ma'ema'e hũ. Māte hũ te'e ma'ema'e. Ywa rehe uhyk, ame'ēja saka hetaha.

Ma'e katu ym te ame'ē ma'ema'eha ke ihē aharái ym. (A'erehe amupyrara ta)" aja ahendu.

Pe, ywa ngi pandu ame'ē ke rehe ahendu tĩ. Tupã je'ēha rahoha ta pe pandu:

⁶ "Ihē kotyhar ta ke a'ep pe har ta mupyrara hũ.

Aja juja katu te a'ep pe har ta ke pemupyrara tĩ.

Jetehar te! Mokōihar aja pemupyrara. Amō ta ke a'ep pe har ta muka'u te'e.

Aja mokōihar aja a'ep pe har ta ke pemuka'u te'e tĩ. Aja pemahy katu tĩ.

⁷ Ma'e katu ame'ē ke jō a'ep pe har ta me'ē me'ē ngã jupe. Ma'e hepy hũ ame'ē ke aja tĩ. Me'ē me'ē ngã jupe tĩ.

Aja jumuhury ngã juehe. A'erehe a'ep pe har ta ke pemahy apo. Pemupyrara tĩ.

Ame'ē ok ta riki kũjã aja saka.

Jupandu jupe: 'Kapitã keruhũ ihē. Aja kō axo. Ihē sawa'e manō ame'ē ke ym ihē axo. A'erehe apyaiha ihē akwa ym te ta' aja jupe.

⁸ Aja pandu jupe, a'erehe peteĩ wera rahã, ma'e ahyha uhyk ta ehe.

Pyaiha uhyk ta ehe tĩ. Myahy te ha uhyk ta tĩ. Mahyha uhyk ta tĩ. Tata pe hapy ta tĩ.

Tupã, jandema'e sawa'e te riki pyrātã te hũ. A'erehe tata pe hapy ta. Upa ukwái ta. Mujaxer ta. A'e riki mupyrara ta" aja ywa ngi pandu ame'ē ke rehe ahendu.

⁹ Kome'ē ywy keruhũma'e kapitã keruhũ ta pyai ta. Ame'ē ok ta pe har ta aja ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e tĩ. Ame'ē ok ta riki ukwái hũ. Tata takãxĩha pu'am hũ tĩ. Ame'ē rehe kapitã keruhũ ta usak, a'erehe pyai hũ. Jixi'u hũ tĩ. ¹⁰ Ame'ē ok ta

aja pyrara tar ym kapitã keruhũ ta. Kyje ingi. A'erehe paite pu'am u'am. Pandu u'am:

—Mã! Māte hũ puki! Katu ym! Mambiro ok ta upa riki. Katu te ame'ē ke kwe. A'ep pe har kapitã ta pyrātã te. Mã! Pahar mumba. I'i we ym aja pahar mumba — aja kapitã keruhũ ta pandu. Jixi'u hũ tĩ.

¹¹ Kome'ē ywy keruhũ pe ma'e muhepy ame'ē ta ixo. Ame'ē ta jixi'u hũ tĩ. Apo ame'ē ok ta ngi ma'e ke jo'ok ym ta awa. Muhepy ym ta tĩ. A'erehe tamatarer ke muheta ym te ta apo 'y, aja ukwa katu. A'erehe: "Mã! Katu ym" aja ma'e muhepy ame'ē ta jixi'u hũ. ¹² Itatawa ke amō jo'ok ym ta ingi 'y. Itatuwyr aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Itara'yr muhepy ame'ē ke aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Pero aja tĩ. (Pu'yr aja ame'ē.) Pan katu te ame'ē ke aja tĩ. Jo'ok ym tĩ. Pan pirangwer aja tĩ. Pan pirã aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Pan sen ame'ē aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Arapuharan ra ke te'e mujã ame'ē ke tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Upa ma'e myra katu te ame'ē ke aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Masin ke te'e mujã me'ē ke aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. (Masin riki i'ak aja saka. Tuwyr ame'ē.) Ma'e myra hepy hũ ke te'e mujã ame'ē ke aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Itatawaran ke te'e mujã ame'ē ke aja tĩ. Ita, ser ke te'e mujã ame'ē ke aja tĩ. Ma ke te'e mujã ame'ē ke aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. ¹³ Kane aja tĩ. Ma'e pihe katu ame'ē ke aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Insen aja. Míha amō tĩ. Ma'e pihe katu ame'ē ke amō tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Kawĩ aja tĩ. Ma'e ka aja tĩ. U'i aja tĩ. Ahúi aja me'ē ku'i aja tĩ. Ahúi aja me'ē aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Tapi'iruhu aja tĩ. Arapuharan aja tĩ. Kahwa aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Myra ujan ame'ē ke aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Te'e paraky ame'ē ta aja tĩ. Awa ke aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. ¹⁴ Ame'ē ok ta rehe har muhepy ame'ē ta pandu:

—Upa ma'e katu te ame'ē ke ok ta pe har ta putar katu. Ame'ē ke upa kanim. Upa tamatarer kanim tĩ. Amō usak rahã, katu te, ame'ē riki nixói te

apo 'y. Upa ame'ë ta ke mujywyr ym te ta tĩ — aja pandu.

¹⁵ Ame'ë ok ta rehe ixo rahã, ma'e muhepy ame'ë ta muhepy hepy. Aja tamatarer pyhyk hũ. Aja tamatarer muheta hũ tĩ. Ame'ë ok ta ke upa mujaxer, aja ma'e muhepy ame'ë ta ke jukwa ta tĩ, aja a'eta ukwa katu. Ame'ë ngi kyje a'erehe paite pu'am u'am. Jixi'u u'am. Kuja pandu:

¹⁶ —Mãte hũ puki! Mã! Ame'ë ok ta keruhũ upa riki! Katu te aja ame'ë ok ta ixo. Pan katu te ame'ë ke ihĩ. Pan pirangwer aja tĩ. Ihĩ tĩ. Pan pirã aja tĩ. Ihĩ tĩ. Itatawa ke te'e mujã ame'ë ke aja tĩ. Ihĩ tĩ. Itara'yr hepy ame'ë ke aja tĩ. Pero aja tĩ. Ihĩ tĩ. Upa ame'ë ta ke ok ta ke mukatu. ¹⁷ Mã! Pahar ame'ë ta ke upa. I'i we ym aja pahar upa — aja riki pandu ngã. (Tamatarer ke muheta ym ta apo 'y, aja ukwa katu. A'erehe jixi'u hũ ngã.)

Upa jarusu keruhũma'e kapitã ta paite pu'am u'am tĩ. Jarusu keruhũ pe y rupi wata, ame'ë ta aja tĩ. Jarusu keruhũ rehe paraky ixo, ame'ë ta aja tĩ. Paite pu'am u'am tĩ. Amõ heta y rupi paraky, ame'ë ta aja tĩ. Paite pu'am u'am tĩ. ¹⁸ Ok ta ke tata upa ukwã. Ame'ë tata takãxĩha rehe a'eta usak rahã, a'eta jixi'u hũ.

—Ame'ë ok ta jõ riki katu te ame'ë ke — aja riki.

¹⁹ Ywy ku'i ke iãkã rehe a'eta ombor. (Aja pyaiha ke mujekwa.) Jixi'u hũ tĩ. Kuja pandu:

—Mã! Katu ym tiki! Ame'ë ok ta keruhũ upa riki. Ame'ë ok ta pe har ta tamatarer hũ namõ ixo. Ame'ë ta namõ y rupi jarusu keruhũ raho ame'ë ta muhepy hepy. Ame'ëja tamatarer ke jarusu jar ta pyhyk katu. Pahar ame'ë ok ta upa riki. I'i we ym aja pahar upa riki — aja pandu ngã. (Tamatarer ke muheta ym ta apo 'y, aja ukwa katu. A'erehe jixi'u hũ ngã.)

²⁰ Ywa pe har ta! Pehẽ anĩ. Ame'ë ok ta ke upa mumba riki a'erehe pehẽ rury katu pexo. Tupã kotyhar ta! Pehẽ rury katu pexo tĩ. Tupã je'ëha pandu ame'ë ta! Pehẽ rury katu pexo

tĩ. Kirisutu mondo ame'ë ta! Pehẽ rury katu pexo tĩ. Upa pehẽ ke ame'ë ok ta pe har ta mupyrara, a'erehe ame'ë pe har ta ke Tupã mupyrara tĩ. Ok ta ke mujaxer tĩ. A'erehe pehẽ rury katu pexo.

²¹ Pe, ita keruhũ ke Tupã je'ëha rahoha pyhyk. Pyrãtã te hũ ame'ë ke a'e. Ahúi aja me'ë ke ita pe kytyk, aja ita keruhũ ke. Ame'ë ke y ramũ pe ombor. Arahã kuja pandu:

—Aja Mambiro ok ta keruhũ ke Tupã ombor ta. Pahar mujaxer ta. Upa mai. Ame'ë ok ta ke usak ym te ta awa tĩ. ²² Ngã huryha nixói te ta tĩ. Araraperan ke nupã ym te ta awa a'ep tĩ. Jyngar ym te ta awa tĩ. Takwar ra'yr ke peju ym te ta awa tĩ. Jumi'a ke peju ym te ta tĩ. Upa aja me'ë namõ muhury ym te ta awa tĩ. Paraky ym te ta awa a'ep tĩ. Ahúi aja me'ë ke muku'i ym te ta tĩ. (Aja rahã, ngã mi'u nixói te ta a'ep, aja mujekwa.)

²³ Ma'e weraha ke hapy ym te ta tĩ. Weraha ke usak ym te ta awa tĩ. A'ep jumendar ym te ta awa tĩ. Aja huryha tyapuha ke hendu ym te ta awa tĩ. Ame'ë ok ta pe har muhepy ame'ë ta tamatarer hũ namõ ixo. Kome'ë ywy keruhũ rupi kapitã ta aja ame'ë ta ixo. Paje aja ngã ke muka'u te'e tĩ. Upa kome'ë ywy keruhũ pe har ta ke muka'u te'e. Aja tamatarer hũ pyhyk. Katu ym aja. Apo upa mumba riki — aja Tupã je'ëha rahoha pandu.

²⁴ Mambiro ok ta pe Tupã je'ëha pandu ame'ë ta ke ame'ë pe har ta jukwa. Tupã kotyhar ta ke jukwa tĩ. Jete. Heta hũ jukwa. Upa kome'ë ywy keruhũ rehe amõ ke ngã jukwa tĩ, aja ame'ë ok ta pe ngã jukwa. A'erehe ame'ë pe har ta ke Tupã mupyrara. Ame'ë ok ta ke Tupã upa katu te mujaxer.

19

¹ Ajame'ë ke ywa pe heta te hũ ngã pandu pandu, aja ihẽ ahendu. Tyapu hũ. Kuja pandu:

—Mã peja Tupã pe pepandu: “Ne jõ riki katu te me'ë ke nde” aja pepandu.

A'e riki ngã ke muhã katu.

A'e riki pyrâtã te hũ ame'ẽ ke a'e tĩ.

A'e riki katu te hũ ame'ẽ ke a'e tĩ.

²—Jetehar rupi ngã pe a'e pandu: “Nde katu.” Anĩ rahã: “Nde katu ym” aja. Aja ngã ke a'e mondo mondo rahã, katu tiki. Mambiro ok ta riki kũjã ka'u te'e aja saka. Ngã ke muka'u te'e, a'erehe upa ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e. A'erehe ame'ẽ ok ta rehe har Tupã pandu: “Upa katu te ihẽ amujaxer ta” aja. Ima'e miasu ta ke ame'ẽ ok ta pe har ta jukwa, a'erehe ame'ẽ ok ta ke upa a'e mujaxer — aja riki johu ngã pandu.

³Pe, amõ we a'eta pandu tĩ:

—Mã peja Tupã pe pepandu: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja. Ame'ẽ ok ta keruhũ ke tata upa katu te ukwái. Ame'ẽ tata takãxĩha aja te'eha pu'am u'am. (Aja rahã, aja te'eha nixói te ta, aja mujekwa) — aja pandu.

⁴Tamüi ta, 24 hetaha ta ipynarãi rehe wapyk u'ar oup. (Aja Tupã rehe a'eta py'a ke a'eta moĩ moĩ.) A'e riki wapyka rehe wapyk ame'ẽ ke a'e. Tumeme ixuwe katu hũ ame'ẽ ta aja tĩ. A'eta pynarãi rehe wapyk u'ar oup tĩ. (Tupã rehe a'eta py'a ke a'eta moĩ moĩ tĩ.) Upa ame'ẽ ta pandu:

—A'e tỹ! Tupã! Ne jõ riki katu te me'ẽ ke — aja pandu.

Arapuharan Ra'yr jumendaraha ke

⁵A'engi wapyka koty ngi pandu ame'ẽ ke rehe ihẽ ahendu. Kuja pandu:

—Upa katu te Tupãma'e miasu ta! Upa Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu ame'ẽ ta! Kapitã keruhũ aja ixo ame'ẽ ta! Je'ẽha reko ym te ame'ẽ ta amõ. Upa katu te pehẽ johu! Mã peja Tupã pe pepandu katu: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” — aja riki.

⁶Pe, heta te hũ ngã pandu pandu, aja ihẽ ahendu. Tyapu hũ. Ita pupur keruhũ tyapuha aja ahendu. Tupã tyapu tyapu aja ahendu. Kuja riki ame'ẽ ta pandu, ame'ẽ ke rehe ahendu:

—Tupã! Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Tupã jandema'e kapitã keruhũ!

Nde riki pyrâtã te hũ ame'ẽ ke nde.

Nde riki kapitã keruhũ te tĩ.

⁷—Mã peja jande rury katu te aja jaxo! Mã peja Tupãma'e katuha rehe har japandu katu. Arapuharan Ra'yrma'e jumendaraha angaha ke rehe uhyk katu. (Kirisutu ke a'e.) Inamõ jumendar ame'ẽ ke pete'e ixo. Kũjã jumendar tate aja pete'e ixo. ⁸Ima'e mundeha katu te ame'ẽ ke Tupã me'ẽ ipe. Pan katu te ame'ẽ ke. Xi'a ym te ame'ẽ ke — aja riki ahendu.

[Ame'ẽ pan katu te ame'ẽ ke Tupã kotyhar ta ma'e katu ame'ẽ ke ma'ema'e.] (Kirisutu namõ jumendar ame'ẽ ke pete'e ixo aja pandu rahã, upa katu te ixotyhar ta ke mujy'ar, aja mujekwa katu. “Jumendar” aja pandu rahã: “Kirisutu namõ aja te'e ta ixo” aja mujekwa.) ⁹Pe, ihẽ pe Tupã je'ẽha rahoha pandu:

—Kuja emupinim: “Arapuharan Ra'yr jumendaraha huryha rehe pejur, aja hendu ame'ẽ ta mã hury katu te ame'ẽ ta ke a'eta” — aja pandu.

Kirisutu riki Arapuharan Ra'yr aja a'e. Tupã je'ẽha rahoha pandu tĩ:

—Ihẽ apandu ame'ẽ ke Tupãma'e panduha ke. Jetehar te ke ame'ẽ — aja ihẽ pe pandu.

¹⁰Ihẽ pynarãi pe awapyk a'ar aĩ. Ihẽ Juã. (Aja ihẽ py'a ke ihẽ amoĩ ta ehe.) Tupã je'ẽha rahoha pandu:

—Anĩ. Aja ym ihẽ rehe. Tupã rehe jõ nde py'a emoĩ moĩ katu. Nde aja Tupãma'e miasu ke ihẽ tĩ. Nde mu ta aja Tupãma'e miasu ke ihẽ tĩ. Jetehar te ke Jesu mujekwa ame'ẽ ke pandu ame'ẽ ta aja Tupãma'e miasu ke ihẽ tĩ. A'erehe ihẽ rehe nde py'a emoĩ ym — aja ihẽ pe.

Jetehar te ke Jesu mujekwa, ame'ẽ myrandu ke Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta pandu pandu.

Kahwa tuwyr 'ar pe amõ oho ame'ẽ ke

¹¹Ajame'ẽ ke ywa owok, aja ihẽ asak. Pe, kahwa tuwyr ame'ẽ ke rehe asak. Ame'ẽ 'ar pe amõ oho ixo. (Mokõi her ipe.) Her: “Jetehar te ke.” (Kirisutu a'e.) “A'e pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu”

aja her tĩ. Katuha rupi ngã ke a'e mondo mondo. Katuha rupi huwajan ta namõ a'e jumai mai tĩ. ¹² Eha riki tata hendyha aja hendy. Heta iãkã rehe har iãkã rehe ihĩ. (Kapitã keruhũ te aja mujekwa ame'ẽ.) Her ke a'e mupinim tĩ. Iãkã rehe har rehe her moĩ. Myja me'ẽ ame'ẽ her my? Ukwa ym awa. A'e jõ ukwa katu. ¹³ Ima'e mundeha ma'e ruwy pe makym, ame'ẽja saka ame'ẽ ke. Her riki: "Tupã je'ẽha" aja. (Ame'ẽ ke ngã pe mujekwa, a'erehe ame'ẽ riki ima'e her.) ¹⁴ Haikwer rupi ywa pe har tama'e sonda ta oho ixo. Kahwa tuwyr 'ar pe ame'ẽ ta oho ixo tĩ. Ame'ẽ tama'e mundeha riki pan katu te ame'ẽ ke tĩ. Ituwyr katu te ame'ẽ ke. Xi'a ym te ame'ẽ ke tĩ. ¹⁵ Pe: "Tupã je'ẽha ke" aja her, ame'ẽ juru ngi kyse puku haimbe ame'ẽ ke uhem, ame'ẽja saka. Ame'ẽ pe amõ amõ ywy pe har ta ke a'e muputu'u. Pyrãtã te ha namõ kapitã keruhũ te aja a'e ixo ta. Marã ka ym a'e ke muputu'uha awa. Uwa ma'eywa ke ipy pe amõ jami jami. Aja huwajan ta ke a'e upa katu te a'e mupyrara ta. Tupã riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e. Ima'e parahyha namõ huwajan ta ke Kirisutu mupyrara ta. ¹⁶ Ima'e mundeha rehe her a'e moĩ. I'u rehe moĩ tĩ. Kuja riki: "A'e jõ riki kapitã keruhũ te. Amõ kapitã keruhũ 'ar koty te we kapitã keruhũ te ha a'e" aja.

¹⁷ Ajame'ẽ ke warahy rehe Tupã je'ẽha rahoha pyrũ, aja ihẽ asak. Ywate rupi ma'ewyra ta wewe ixo. Ame'ẽ ta pe a'e pukái:

—Pejy'ar pejyr! Tupãma'e mi'u matyriha keruhũ pehĩ. Ame'ẽ rehe pejy'ar pejyr! ¹⁸ Kapitã keruhũ ta rukwer pe'u pejyr. Kapitã ta rukwer aja tĩ. Pe'u pejyr. Sonda ta rukwer aja tĩ. Pe'u pejyr. Kahwa rukwer aja tĩ. Pe'u pejyr. Xupe 'ar pe oho ame'ẽ ta rukwer aja tĩ. Pe'u pejyr. Upa awa ta rukwer aja tĩ. Te'e paraky ame'ẽ ta rukwer aja tĩ. Pe'u pejyr. Ijar ta rukwer aja tĩ. Pe'u pejyr. Je'ẽha te reko ame'ẽ ta rukwer aja tĩ. Pe'u pejyr. Je'ẽha reko ym te ame'ẽ ta

rukwer aja tĩ. Pe'u pejyr tĩ— aja Tupã je'ẽha rahoha pukái. (Aja rahã, upa katu te huwajan ta ke Tupã muputu'u ta. Jukwa ta, aja mujekwa katu.)

¹⁹ Ajame'ẽ ke so'o jarõ aja me'ẽ rehe ihẽ asak. Inamõ kome'ẽ ywy keruhũ pe har tama'e kapitã keruhũ ta ixo. Sehar ixotyhar tama'e sonda ta ixo tĩ. Upa katu te jy'ar uwyr. Kahwa 'ar pe oho ixo ame'ẽ ta namõ ame'ẽ ta jumai uwyr. (Kirisutu ke a'e.) Kirisutu kotyhar tama'e sonda ta namõ ame'ẽ ta jumai uwyr tĩ. ²⁰ So'o jarõ me'ẽ ke Kirisutu kotyhar ta pukwar raho. Inamõ Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ran ke a'eta pyhyk raho tĩ. Ame'ẽ Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ran riki marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke a'e ma'ema'e. So'o jarõ aja me'ẽ ruwa koty a'e ma'ema'e. [Ame'ẽ ma'ema'eha namõ ngã ke a'e muka'u te'e. So'o jarõ aja me'ẽ ukwaha ke namõ ixo, ame'ẽ ta ke a'e muka'u te'e. So'o jarõ aja me'ẽã rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ. Ame'ẽ ta ke a'e muka'u te'e tĩ. Ima'e ma'ema'eha rupi Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ran muka'u te'e riki.] So'o jarõ aja me'ẽ ke tata pe Tupã je'ẽha rahoha ombor. Ixuwe katu rahã, ombor. Ypa aja tata. Enxo ukwái, aja ame'ẽ tata. A'ep Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ran ke ombor tĩ. ²¹ Ame'ẽ tama'e sonda ta ke kyse puku pe jukwa, ame'ẽja saka tĩ. Ame'ẽ kyse puku juru ngi uhem, ame'ẽja saka. Kahwa 'ar pe oho ixo ame'ẽ juru ngi uhem. (Kirisutu a'e.) (Aja rahã, a'e pandu, aja jõ. Pe, upa huwajan ta ke jukwa.) Pe, upa ma'ewyra ta hukwer ke u'u. Uhyk u'u. (Aja rahã, pete'e manõ ou aja mujekwa. Jytym ym ngã.)

20

Warahy 'ar 1.000 hetaha ke

¹ Huwajan ta ke upa Kirisutu muputu'u rahã, ywa ngi Tupã je'ẽha rahoha wyjy uwyr. Ame'ẽ ke rehe ihẽ asak. Ipo pe kyndaha mopokiha ke pyhyk reko. Ywykwar typy te hũ ame'ẽ ke. Ywy ke nixói te. Ame'ẽ ywykwar kyndaha mopokiha ke pyhyk reko. Ita tupaham ke pyhyk

reko tĩ. ² Mbóí keruhũ ke a'e pyhyk. Ame'ẽ riki ymanihar mbóí ke. Satana ke a'e. Ājã ramũi aja amõ her tĩ. A'e ke ita tupaham pe pukwar. Kuja 1.000 warahy 'ar rahã, pukwar. ³ Pe, ywykwar typy te hũ ame'ẽ pe a'e ke Tupã je'ẽha rahoha ombor mondo. Ame'ẽ ke kynda tĩ. Pe, hukwen rehe yraity aja moĩ. (Ngã ukwaha ke ame'ẽ. Hukwen pirar rahã, ukwa ta awa.) Ywykwar typy te hũ ame'ẽ renda pe ombor mondo, a'erehe amõ amõ ywy pe har ta ke Satana muka'u te'e ym ta. (Ājã ramũi a'e.) Kuja, 1.000 warahy 'ar rahã, aja te'e ixo rĩ. Muka'u te'e ym ta ngã ke. Pe, 1.000 warahy 'ar upa rahã, Satana ke Tupã muhem ta tĩ. Jahy heta ym rahã, poir aja ixo ta.

⁴⁻⁵ Ajame'ẽ ke heta wapyka rehe ihẽ asak. Ihẽ Juã. Kapitã keruhũma'e aja saka. Ame'ẽ pe wapyk ame'ẽ ta pe Tupã pandu: "Ngã ke pehẽ pemondo mondo. Je'ẽha te pereko" aja. Pe, amõ ta rehe asak tĩ. Jetehar te ke Jesu mujekwa. Ame'ẽ ke pandu pandu ame'ẽ ta ke amõ ta jukwa. Ame'ẽ ta rehe ihẽ asak. Tupã je'ẽha ke pandu pandu ame'ẽ ta ke amõ ta jukwa tĩ. Ame'ẽ ta rehe asak tĩ. Upa ame'ẽ ta riki so'o jarõ aja me'ẽ rehe ipy'a ke moĩ moĩ ym te. Ame'ẽ'ã rehe ipy'a moĩ moĩ ym te tĩ. Ipykã rehe so'o jarõ aja me'ẽ ukwaha ke amõ mupinim ym te tĩ. Nixói ukwaha. Ipo rehe aja tĩ. Nixói ukwaha tĩ. Upa ame'ẽ ta riki kwera katu uhem tĩ. Ame'ẽ riki kwera katu py uhem ame'ẽ ke ame'ẽ. Pe, Kirisutu namõ kapitã keruhũ aja ame'ẽ ta ixo tĩ. Kuja, 1.000 warahy 'ar rahã, kapitã keruhũ aja ame'ẽ ta ixo. [Amõ manõ, ame'ẽ ta kwera ym. Kuja, 1.000 warahy 'ar upa rahã jõ, kwera katu ta uhem.] ⁶ Manõ ame'ẽ ta ke Tupã mukwera py ta. Ame'ẽ ta riki mã hury katu ame'ẽ ta ke. Ame'ẽ ta pe Tupã pandu ta: "Pehẽ riki katu ame'ẽ ta ke" aja. Ame'ẽ ta mupyraraha renda pe oho ym te ta. Mupyraraha renda pe oho rahã, mokõihar manõ ame'ẽja saka. Tupãma'e pa'i aja ixo ta. (A'erehe inamõ pandu pandu

katu ta.) Kirisutuma'e pa'i aja ixo ta tĩ. (A'erehe inamõ pandu pandu ta tĩ.) Pe, 1.000 warahy 'ar rahã, inamõ kapitã keruhũ aja ame'ẽ ta ixo ta tĩ.

Satana ke upa katu te muputu'u ta

⁷ Kuja, 1.000 warahy 'ar upa rahã, Satana ke Tupã muhem ta. Kyndaha ngi muhem ta, ywykwar typy te hũ ame'ẽ ke ngi. ⁸ Upa katu te kome'ẽ ywy keruhũ rupi amõ amõ ywy pe har ta ixo. Ame'ẽ ta ke Satana muka'u te'e ta oho. (Ājã ramũi a'e.) Aja ame'ẽ ta ke a'e mujy'ar ta. Tupã kotyhar ta namõ jumai ta, a'erehe ngã ke a'e mujy'ar ta. Heta te hũ mujy'ar ta. Y ramũi rymy'y rehe ywy ku'i ihĩ. Aja saka marã ka ym awa mangaha. Heta te hũ ngã ke. Aja ngo ywy pe har ta ke mujy'ar. (Tupã ruwajan ta ke ame'ẽ ta.) Mango ywy pe har ta ke mujy'ar tĩ. (Huwajan ta ke tĩ.) Pe, Tupã kotyhar ta namõ upa ame'ẽ ta jumai ta oho. ⁹ Ywy rupi ame'ẽ ta uhãi oho. Pe, Tupã kotyhar ta ixo, ame'ẽ renda rupi juramã uhãi oho. Ok ta ke Tupã putar katu, ame'ẽ rupi juramã uhãi oho tipe. Ywa ngi tata u'ar. Pe, upa katu te huwajan ta ke jukwa. ¹⁰ Pe, Satana ke tata renda pe Tupã ombor mondo tĩ. Ngã ke Satana muka'u te'e. Ame'ẽ ta ke tata pe Tupã ombor mondo tĩ. Ame'ẽ tata renda ypa aja saka. Enxo riki ukwái a'ep. A'ep so'o jarõ aja me'ẽ Tupã ombor mondo kwe. A'ep Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ran ke ombor mondo kwe tĩ. Upa ame'ẽ ta ke Tupã mahy te hũ ta. Upa ym te ta ahyha. Aja te'e ta ixo.

Ngã ke Tupã mondo mondo ta, a'ejõhar ke

¹¹ Ajame'ẽ ke ywa rehe wapyka keruhũ rehe ihẽ asak. Ihẽ Juã. Ituwyr ame'ẽ ke. Ame'ẽ pe wapyk uĩ ame'ẽ ke rehe asak tĩ. Kirisutu a'e. (Amõ ngi awa kyje rahã, ujan oho ingi.) Aja katu te hũ ame'ẽ ke wapyk uĩ. A'erehe huwa koty ngi awa aja ywa riki kanim ujan oho, ame'ẽja saka. Myp oho ta my? Kanĩha renda nixói. (Aja rahã, upa mai te. Nixói te ta, aja mujekwa.) Kome'ẽ ywy keruhũ aja

tī. Kanim ujan oho, ame'ēja saka tī. Kanīha renda nixói te tī. (Aja rahā, upa mai ta. Nixói te ta, aja mujekwa tī.) A'erehe ame'ē ta ke usak ym te awa tī. ¹²⁻¹³ Pe, manō ame'ē ta kwera katu uhem. Y ramūi pe manō ame'ē ta ke Tupā mukwera katu muhem. Y jukwa ame'ē ta ke. Upa katu te manō ame'ē ta ke a'e mukwera katu muhem tī. Manō, pe, amō ta jytyam ame'ē ta ke mukwera muhem tī. Upa katu te. Pyta we ym te ta. Upa katu te ame'ē ta wapyka huwa koty pu'am u'am. Ame'ē rehe asak. Tamūi ta rehe asak. Ta'yn ta rehe asak tī. Upa katu te ngā rehe asak. Pe, paper ke amō pirar. Pe, amō paper ke pirar tī. Uhā te hū ame'ē ta rer ame'ē rehe ihī. Ame'ē ta ma'ema'eha ke paper rehe amō mupinim. Pe, ame'ē ta ma'ema'eha ke Kirisutu ukwa. Katu my? Anī rahā, katu ym my? Pe, ame'ē ta ma'ema'eha aja a'e ma'ema'e ngā pe tī. ¹⁴⁻¹⁵ Uhā te hū ame'ē ta rer paper rehe amō mupinim. Ame'ē paper rehe her nixói rahā, ame'ē ta ke tata renda pe Tupā ombor mondo. Ame'ē renda ypa aja saka. Manō ame'ē ta ke Tupā mukwera katu muhem, ame'ē ta ke ame'ē tata renda pe a'e ombor mondo. [Ame'ē renda pe oho rahā, mokōihar manō, ame'ēja saka. A'engi uhem ym te ta.]

21

Ywa pyahu ame'ē ke Tupā mujā. Kome'ē ywy keruhū aja tī.

¹ Ajame'ē ke ywa pyahu ame'ē ke rehe ihē asak. Kome'ē ywy keruhū pyahu ame'ē ke rehe asak tī. Ywa Tupā mujā py ame'ē ke kanim oho. Kome'ē ywy keruhū mujā py ame'ē ke aja tī. Kanim oho tī. Y ramūi aja tī. Kanim oho tī. (Aja rahā, upa katu te ymanihar ke Tupā mai ta, aja mujekwa.) ² Pe, ok ta katu te ame'ē ke rehe asak tī. Ame'ē riki Jerusarē ok ta pyahu ame'ē ke. Ywa ngi wyjy uwyr. Tupā koty ngi wyjy uwyr. Sawa'e namō kūjā jumendar rahā, ima'e mundeha katu te ame'ē ke kūjā munde. Ame'ēja saka Jerusarē ok ta katu te ame'ē ke rehe

asak. Upa Tupā mukatukwer. Sawa'e koty raħo, ame'ēja saka. (Ame'ē ok ta katu te ame'ē ke apandu rahā, Jesu kotyhar tama'e henda pyahu ke aja amujekwa. Jesu namō aja te'e ta ixo. Ame'ē riki jumendariha aja saka.) ³ Pe, wapyka koty ngi amō hātā pandu. Ame'ē rehe ihē ahendu.

—Apo awa ta ixo a'ep Tupā ixo ta tī. Ame'ē ta namō a'e ixo katu ta. Pe, ame'ē ta riki ixotyhar ta ke. Pe, ame'ē tama'e Tupā aja a'e ixo ta tī. ⁴ Eha rykwer ke upa katu te awa ta reha ngi a'e juhyk ta. (Aja rahā, awa jixi'u ym te ta.) Manō ym te ta awa tī. A'erehe pyai ym te ta tī. Ahyha nixói te ta tī. Upa ymanihar ame'ē ke kanim oho — aja pandu.

⁵ Pe, wapyka rehe wapyk uī ame'ē pandu:

—Apo upa katu te pyahu aja ihē amujā ta — aja riki.

Pe, ihē pe a'e pandu tī:

—Upa nde erehendu ame'ē ke paper rehe emupinim. Jetehar te ke ame'ē. Ame'ē rehe amō jurujar katu ta me'ē te'e — aja pandu.

⁶ Pe, a'e pandu:

—Upa katu te riki. Ihē ruhā te hū ame'ē ke ihē. Ihē riki axo py te ame'ē ke ihē. Yman rahā, pete'e ta ihē axo tī. Ihē riki ma'e ke amujā py. Ihē riki upa ma'e ke amumba ta tī. Upa hyngwéi ame'ē ta pe ihē apandu ta: “Mundu ngi y ke pe'u peho. Te'e pe'u. Hepy ym te ta ame'ē” aja ihē apandu ta. Ame'ē y ke u'u rahā, uhā te hū aja ixo ta. ⁷ Ihē rehe jurujar katuha ke amō hijar ym rahā, kuja ihē apandu ta ipe: “A'e riki ihē ra'yr aja ixo ta. Ihē riki ima'e Tupā aja axo ta tī.” ⁸ Amō ta anī. “Tupā kotyhar ihē” aja pandu tar ym. Kyje ixo. Ima'e henda riki tata renda ke. Ypa aja ame'ē renda ke. Enxo ukwái a'ep. Ame'ē renda pe oho rahā, mokōihar manō, ame'ēja saka. A'engi uhem ym te ta. Ihē rehe jurujar ym ame'ē ta aja tī. Ima'e henda tata renda ke tī. Jaxer ai ame'ē ta aja tī. Tata renda ke tī. Amō ke te'e jukwa ame'ē ta aja tī. Tata renda ke tī. Kūjā rehe ka'u te'e ame'ē ta aja

tī. Tata renda ke tī. Sawa'e rehe ka'u te'e ame'ē ta aja tī. Tata renda ke tī. Paje aja ma'ema'e ame'ē ta aja tī. Tata renda ke tī. Ma'e'ā riki tupā aja jupe, ame'ē rehe ipy'a ke moī moī ame'ē ta aja tī. Tata renda ke tī. Te'e pandu ame'ē ta aja tī. Upa ame'ē tama'e henda riki tata renda ke tī — aja riki Tupā pandu.

Jerusarē ok ta pyahu ame'ē ke

⁹ Tupā je'ēha rahoha awa po wajar mokōi hetaha ngi har peteī ihē rehe uhyk. Ihē Juā. Ame'ē Tupā je'ēha rahoha ta ita rekūi awa po wajar mokōi hetaha namō ixo ame'ē ke a'e. Ita rekūi pe ma'e ahyha awa po wajar mokōi hetaha ihī. Ame'ē ta ngi har peteī uhyk ihē rehe rahā, pandu ihē pe:

—Ejur! Arapuharan Ra'yr rakehar nde pe ihē amujesak ta. Kūjā jumen-dar ta, ame'ēja saka ame'ē — aja ihē pe. (Kirisutu riki arapuharan Ra'yr aja a'e. “Hakehar” aja pandu rahā: “Upa katu te ixotyhar ta ke” aja mujekwa.)

¹⁰ Ihē rehe Tupā'ā ihī katu te. Pe, ywy'ā keruhū ywate te hū ihī. Ame'ē 'ar pe ihē ke Tupā je'ēha rahoha pyhyk raho. Jerusarē ok ta ke ihē pe a'e mujesak. Ok ta katu te ame'ē ke. Ywa ngi wyjy uwyr, ame'ēja saka. Tupā mujy mondo. ¹¹ Tupāma'e hendyha aja hendy katu te hū. Ita hepy hū, aja ame'ē ok ta hendy hendy hū. Ita jase aja hendy hū. Ame'ē ke ita kisatáu aja hendy hendy hū. Hendy pu te hū. (Aja rahā, Tupā aja ixotyhar ta katu te hū aja mujekwa. Ma'e ka'u te'eha ma'eha ke nixói te ixotyhar ta pe, aja mujekwa.)

¹² Ok ta kurar keruhū ywate hū ame'ē ke tī. Hukwen awa py mokōi hetaha ihī tī. Hukwen harōha ta Tupā je'ēha rahoha ta ke. Awa py mokōi hetaha. (Aja rahā, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta ixo ym te ta, aja mujekwa.) Hukwen rehe jundéu awa ta rer ihī. Jundéu awa ta amō koty koty jy'ar. Ame'ē jy'ariha riki awa py mokōi. Ame'ē awa py mokōi hetaha ta rer hukwen awa py mokōi

hetaha ihī. (Aja rahā, jundéu awa ta ngi har upa katu te Tupā kotyhar ta ixo, aja mujekwa. Ame'ē ta a'ep ixo ta tī, aja mujekwa.) ¹³ Ok ta mukurar kurar aja. A'erehe warahy uhemihā koty mahapyr hukwen ihī. Warahy u'ariha koty mahapyr ihī tī. Warahy jurukwā koty mahapyr ihī tī. Amō warahy jurukwā koty mahapyr ihī tī. ¹⁴ Ok ta kurar ke ita keruhū 'ar pe moī, aja ixo. Ita katu moī py, aja rahā, kurar u'ar ym ta. Awa py mokōi hetaha ita keruhū ke. Ame'ē rehe Arapuharan Ra'yr mondo ame'ē ta rer ihī. Awa py mokōi hetaha ke a'e mondo ame'ē ta ke. (Kirisutu riki Arapuharan Ra'yr aja a'e. Aja rahā, upa katu te Kirisutu kotyhar ta a'ep ixo ta tī, aja mujekwa.)

¹⁵ Ihē namō Tupā je'ēha rahoha pandu, ame'ē ke ipo rehe myra mangaha pyhyk reko. Itatawa ke te'e mujā ame'ē ke. Ame'ē pe ok ta ke manga ta. Hukwen ke manga ta tī. Ok ta kurar ke manga ta tī. ¹⁶ Ok ta riki kurar kurar katu te. Pukuha juja katute ipeha namō tī. Myra mangaha pe ok ta ke Tupā je'ēha rahoha manga. (Ok ta te hū aja akwa.) Pukuha riki 2.200 kiro met. Ipeha juja katu te tī. Kuja, 2.200 kiro met tī. Ywatehar aja tī. Kuja, 2.200 kiro met tī. (Tiha te hū, a'erehe heta te hū ngā ixo ta a'ep.)

¹⁷ Ok ta kurar ke a'e manga tī. Ipeha 64 met ke. A'e manga rahā, sehar awa mangaha aja a'e manga. ¹⁸ Ok ta kurar ita jase ke te'e mujā ame'ē ke. Ok ta itatawa ke te'e mujā ame'ē ke. Waruwa aja hendy pu te hū. ¹⁹ Ita kurar wyr rupi ita katu te ame'ē ke moī. Ame'ē ita ke itara'yr hepy hū ame'ē ke. Awa py mokōi hetaha moī. Katukwer. Amō koty koty hendyha. Itawa. Howy. Pirā. Aja pame katu te. A'erehe katukwer. A'erehe jase ita ke moī py. Howy ame'ē.

Mokōihar sasi ita ke. Howy ame'ē tī. Mahapyrihar ang ita ke. Ituwyr ame'ē. Amō amō namō mu-para tī.

Tumemehar emeráu ita ke. Howy te ame'ē.

²⁰ Awa po wajar peteihar upa har sando ita ke. Ituwyr ame'ë tĩ. Pirã namõ mupara.

Awa po wajar peteihar sa ita ke. Pirã ame'ë.

Awa po wajar mokõihar kiso ita ke. Itawa ame'ë tĩ.

Awa po wajar mahapyrihar mberi ita ke. Howy te ame'ë tĩ.

Awa po wajar tumemehar topa ita ke. Itawa ame'ë tĩ.

Jande popa har kiriso ita ke. Howyngwer ame'ë.

Awa py peteihar jasin ita ke. Howyngwer ame'ë tĩ.

Pe, awa py mokõihar ameti ita ke. Pirangwer ame'ë. (Aja amõ koty koty hendyha. A'erehe katukwer te riki.)

²¹ Hukwen riki awa py mokõi hetaha ihĩ. Pero riki hukwen ke. Pero riki pu'yr tuwyr aja saka. Hukwen pame katu te pero ke. Aja awa py mokõi hetaha pero. Ok ta rupi awa rape ihĩ. Ame'ë riki itatawa ke te'e mujã ame'ë ke. Waruwa aja hendyphu.

²² Ok ta pe Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ rehe ihẽ asak ym. Nixói te. Tupã, jandema'e sawa'e te riki jumu'eha renda keruhũ, ame'ëja saka. Arapuharan Ra'yr ame'ëja saka tĩ. (Kirisutu a'e.) A'eta pete'e ixo. A'erehe a'eta rehe ngã py'a ke ngã moĩ moĩ katu, a'erehe jumu'eha renda keruhũ nixói te. Tupã riki pyrãtã te hũ ame'ë ke a'e.

²³ Ok ta rupi Tupã hendy hendy, aja ixo. Arapuharan Ra'yr aja tĩ. (Kirisutu a'e.) Hendy hendy aja ixo tĩ. A'erehe ame'ë rupi warahy hendyha nixói te. Jahy hendyha aja tĩ. Nixói te tĩ.

²⁴ Ame'ë tama'e weraha rupi a'ep pe har ta wata ta. Kome'ë ywy keruhũ pe har kapitã keruhũ ta ma'e katu te ame'ë ke raho ta a'ep.

²⁵ Wera rahã, ok ta hukwen ke kynda ym te ta awa. Pirar aja ixo ta. Pytun nixói te ta a'ep. A'erehe hukwen ke kynda ym te ta.

²⁶ Ame'ë ok ta pe ma'e katu te ame'ë ke amõ amõ ywy pe har ta werur ta.

Upa ma'e hepy te hũ ame'ë ke werur ta tĩ.

²⁷ Amõ ta anĩ. Ame'ë ok ta pe ma'e jaxer ai ame'ë ta ixo ym te ta. Ma'e ke amõ ma'ema'e, aja rahã, huxĩ awa. Ame'ë ma'ema'e ame'ë ta ixo ym te ta tĩ. Arapuharan Ra'yr pete'e ixo. (Kirisutu a'e.) Ima'e paper rehe uhã te hũ ame'ë ta rer ihĩ. Ame'ë ta jõ ame'ë ok ta pe ixo katu ta.

22

¹ Pe, y ke ihẽ pe Tupã je'ëha rahoha mujesak tĩ. Y pyrãtã ame'ë ke. Y riki hendyphu te. Kisatãu aja hendyphu te. Ame'ë ke amõ u'u rahã, uhã te hũ aja ixo ta. Tupãma'e wapyka koty ngi y uhem. Arapuharan Ra'yr koty ngi uhem tĩ. (Kirisutu a'e.) ² Ok ta pyter rupi y pyrãtã oho. Y rymy'yp pe ma'e myra i'ãi. Se koty peteĩ i'ãi. Wajar koty peteĩ tĩ. Jahy wahu rahã pame katu te i'a tyarõ. Aja awa py mokõi jahy rahã pame katu te i'a tyarõ. Ame'ë i'a ke amõ u'u rahã, uhã te hũ aja ixo ta. Ho ke upa ywy pe har tama'e ahyha mukatuha ke ame'ë. (Upa aja rahã, a'ep pehar ta rehe Tupã haihu katu te ta, aja mujekwa.) ³ "Peme'ë katu ym" aja Tupã pandu ame'ë ke nixói te ame'ë ok ta pe. A'ep Tupãma'e wapyka ihĩ. Aja rahã, aja te'e ta a'e ixo, aja mujekwa. Arapuharan Ra'yrma'e wapyka a'ep ihĩ tĩ. (Kirisutu a'e.) Aja rahã, aja te'e ta a'e ixo, aja mujekwa tĩ. Ima'e miasu ta ipy'a ke moĩ moĩ katu ta ehe. ⁴ Tupã ruwa ke ame'ë ta usak katu ta. Ipykã rehe her ke amõ moĩ. Ima'e ke aja mujekwa ame'ë. ⁵ Pytun nixói te ta a'ep. Tupã, jandema'e sawa'e te riki hendy hendy aja ixo. A'erehe ma'e weraha ke a'ep nixói te. Warahy hendyha nixói te tĩ. Pe, ame'ë ta riki kapitã keruhũ aja ixo ta. Aja te'e ta ixo.

Jesu jywyr ta

⁶ Ihẽ Juã. Ihẽ pe Tupã je'ëha rahoha pandu:

—Peme'ë je'ëha jetehar te ke. Upa katu te nde eresak ame'ë ke jetehar te ke. Ame'ë rehe amõ jurujar katu ta

me'ē te'e tī. Ima'e je'ēha pandu ame'ē ta py'a rehe I'ā ke Tupā, jandema'e sawa'e te muwyr katu. A'e riki ima'e je'ēha rahoha pe pandu: “Eho! Pahar ma'e ke uhyk ta. Ame'ē ke ihēma'e miasu ta pe emujekwa eho” aja Tupā pandu — aja ihē pe Tupā je'ēha rahoha pandu.

⁷ Jesu pandu:

—Pehendu katurahā! Pahar ihē ajoywyr ta! Ma'e ke uhyk ta ame'ē panduha peme'ē paper rehe ihī. Ame'ē rehe amō hendu katu rahā, mā hury katu ame'ē ke a'e — aja riki.

⁸ Ihē Juā. Upa ihē amupinim ame'ē ke ahendu riki. Asak tī. Pe, upa asak rahā, upa ahendu rahā, Tupā je'ēha rahoha py koty ihē pynarāi rehe a'ar aī. (Aja ihē py'a ke tate amoī moī ehe.) Upa ma'e ke a'e riki ihē pe mujekwa ame'ē ke a'e. ⁹ A'e pandu:

—Anī. Aja ym ihē rehe. Tupā rehe jō nde py'a emoī moī katu. Nde aja Tupāma'e miasu ke ihē tī. Tupā je'ēha pandu ame'ē ta riki nde mu aja tī. Ame'ē ta aja Tupāma'e miasu ke ihē tī. Peme'ē paper rehe panduha ihī. Ame'ē rehe hendu katu ame'ē ta aja Tupāma'e miasu ke ihē tī. A'erehe ihē rehe nde py'a emoī ym. Tupā rehe jō nde py'a emoī moī katu — aja pandu ihē pe.

¹⁰ Ihē pe pandu tī:

—Ma'e ke uhyk ta, ame'ē panduha peme'ē paper rehe ihī. Ame'ē ke emukanim ym. Mā peja amō usak katu ehe. Upa ma'e ke uhyk ta, ame'ē angaha uhyk tate riki, a'erehe emukanim ym. Mā peja usak katu ehe tī. ¹¹ Katu ym ame'ē ke, mā peja aja te'e ixo. Ipy'a ke Tupā koty marā ka ym muruwakiha. Jaxer aī ame'ē ke, mā peja aja te'e ixo tī. Ipy'a ke Tupā koty muruwak katu ame'ē ke, mā peja aja te'e ixo tī. Ipy'a juhyk aja ixo, mā peja aja te'e ixo tī — aja Tupā je'ēha rahoha pandu.

¹² Jesu pandu:

—Pehendu katurahā! Pahar ihē ajoywyr ta! Ma'e katu ame'ē ke ihē ame'ē me'ē ta. Ame'ē ke ihē ajoywyr rahā, araho ta. Ma'e ke awa

ma'ema'e, aja ame'ē pe ihē ame'ē ta tī. ¹³ Ihē ruhā te hū ame'ē ke ihē. Ihē axo py te ame'ē ke ihē tī. Yman rahā, aja te'e ta ihē axo tī. Kome'ē ywy keruhū nixói te rahā, pete'e ihē axo ame'ē te'e ihē. Kome'ē ywy keruhū kanim rahā, pete'e ta ihē axo tī — aja Jesu pandu.

¹⁴ Ima'e mundeha ke kutuk katu, aja ixo rahā, mā hury katu ame'ē ke a'e. (Aja rahā, ipy'a ke Tupā juhyk katu, aja mujekwa.) Ipy'a juhyk ame'ē ke a'e, a'erehe Tupā pandu ipe: “Ma'eywa ke e'u katu. Aja rahā, ne ruhā te hū ta nde erexo” aja. Aja rahā, mā hury katu ame'ē ke a'e. Ipy'a juhyk ame'ē ke a'e, a'erehe hukwen rupi ok ta pe ixo katu. Jerusarē ok ta pyahu ame'ē pe ixo katu. Aja rahā, mā hury katu ame'ē ke a'e.

¹⁵ Ok ta soroka pe ma'e jaxer ai ame'ē ta ixo. Paje aja ma'ema'e ame'ē ta ixo tī. Kūjā rehe ka'u te'e ame'ē ta ixo tī. Sawa'e rehe ka'u te'e ame'ē ta aja tī. Ok ta soroka pe ixo tī. Amō ke te'e jukwa ame'ē ta aja tī. Ok ta soroka pe ixo tī. Ma'e'ā riki tupā aja ukwa jupe, ame'ē rehe ipy'a moī moī ame'ē ta aja tī. Ok ta soroka pe ixo tī. Te'e pandu ame'ē ta aja tī. Ok ta soroka pe ixo tī. Ma'ema'eha namō muka'u te'e ame'ē ta aja tī. Ok ta soroka pe ixo tī.

¹⁶ —Ihē Jesu. Ihēma'e je'ēha rahoha ke ihē amondo pehē koty. Amō amō ok ta pe Tupā kotyhar ta jy'ar jy'ar. Pehē pe ma'e uhyk ta ame'ē ke mujekwa ta. Ihē amondo ame'ē mujekwa ta pehē pe. Ndawi rainō ke ihē. (Aja rahā, ihē riki kapitā keruhū te, aja Tupā mu'am, aja mujekwa.) Pytuniwe te jahy rata hendy hū ame'ē ke amō usak. Aja ihē tī. (Aja rahā, ihē riki awa ruhāha ke amuhyk ta pehē pe. Weraha uwyr, aja amuhyk ta tī) — aja Jesu pandu.

¹⁷ Hyngwéi ame'ē ke: “Ejur!” Amō putar rahā, y ke Tupā te'e me'ē katu. Ame'ē ke pyhyk katu. U'u tī. U'u rahā, uhā te hū aja ixo. A'erehe Tupā'ā pandu:

—Ejur!

Hakehar wan ta, ame'ē ke pandu tī:

—Ejur!

(“Hakehar wan ta” aja pandu rahã: “Jesu kotyhar ta ke” aja mujekwa.) Kome'ẽ paper rehe panduha ihĩ. Ame'ẽ rehe hendu katu ame'ẽ ta pandu ta me'ẽ te'e tĩ:

—Ejur! — aja.

A'ejõhar panduha ke

¹⁸ Ihẽ Juã. Kome'ẽ paper rehe ma'e ke uhyk ta ame'ẽ panduha ihĩ. Ame'ẽ rehe hendu ame'ẽ pe ihẽ apandu katu. Ame'ẽ panduha pe amõ we mi panduha ke amõ mupinim rahã, ame'ẽ ke Tupã mupyrara ta. Kome'ẽ paper rehe ma'e ahyha rehe har ihẽ amupinim tĩ, ame'ẽ namõ Tupã mupyrara ta tĩ. ¹⁹ Kome'ẽ paper rehe ma'e ke uhyk ta, ame'ẽ panduha ihĩ. Ame'ẽ panduha ta'yr mi mukanim

my? Aja rahã, ame'ẽ mukanĩha pe Tupã pandu ta: “Ma'eywa ke nde ere'u ym ta. Ame'ẽ ma'eywa amõ u'u rahã, uhã te hũ aja ixo. U'u ym rahã, ok ta katu te ame'ẽ pe ixo ym ta tĩ. Jerusarẽ ok ta pyahu ame'ẽ pe ixo ym ta” aja Tupã pandu ta. Ame'ẽ rehe har kome'ẽ paper rehe panduha ihĩ tĩ.

²⁰ Upa ihẽ asak ame'ẽ ke ihẽ amupinim:

—Jetehar te ke — aja Jesu pandu.

A'e riki pandu tĩ:

—Jetehar te ke! Pahar ihẽ ajywyr ta! — aja.

—A'e tỹ! Sawa'e! Ejur! Nde Jesu — aja ihẽ apandu. Ihẽ Juã.

²¹ Mã peja upa ngã rehe Jesu, jan-dema'e sawa'e te ipy'a katu te hũ!

Upa.